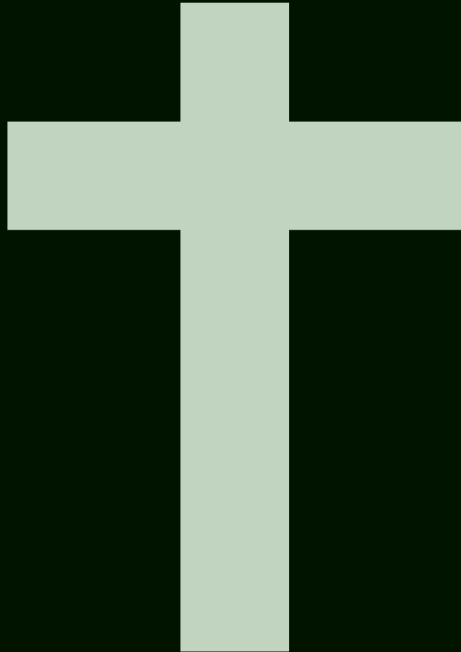

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del

Perú

The Holy Bible in the South Ucayali Ashéninka language of

Peru

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del Perú
The Holy Bible in the South Ucayali Ashéninka language of Peru
Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del Perú

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ashéninka Ucayali del Sur (Ashéninka, South Ucayali)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-06-08

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

db14e188-438b-52a5-9541-56657c3fc3d9

Contents

FRT	1
ÉTANTA-NAKARI	2
ÉXODO	63
LEVÍ-ITI	90
IKAATEEYINI	94
APIIN AANI-TANEENTSIRI	103
JOSUÉ	105
JEWARIPAENI	112
1 SAMUEL	116
2 SAMUEL	128
1 REYES	132
2 REYES	142
2 CRÓNICAS	147
ESDRAS	149
JOB	151
MAMPAANTSI	155
ISAÍAS	161
JEREMÍAS	168
EZEQUIEL	171
DANIEL	173
JONÁS	176
MIQUEAS	179
MALAQUÍAS	180
MATEO	181
MARCOS	234
LUCAS	251
JUAN	279
RANTAYI-TAKIRI	317
ROMA-JATZI	366
1 CORINTO-JATZI	390
2 CORINTO-JATZI	414
GALACIA-JATZI	430
EFESO-JATZI	439
FILIPOS-JATZI	448
COLOSAS-JATZI	454
1 TESALÓNICA-JATZI	460
2 TESALÓNICA-JATZI	465
1 TIMOTEO	468
2 TIMOTEO	475
TITO	480
FILEMÓN	483
HEBER-PAENI	485
SANTIAHO	504
1 PEDRO	510
2 PEDRO	517
1 JUAN	521

2 JUAN	527
3 JUAN	528
JUDAS	529
ROÑAAHAN-TEETZIRI	531

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur [cpy]

Las Escrituras en Ashéninka Ucayali del Sur del Perú
[cpy]

Primera edición
© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Edición para la Web
© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

www.ScriptureEarth.org

Licencia Creative Commons (Reconocimiento-NoComercial-SinObraDerivada 3.0 Unported)

Compartir • Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra.

Reconocimiento • Debe reconocer los créditos de la obra.

No comercial • No puede utilizar esta obra para fines comerciales.

Sin obras derivadas • No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada.

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

ETANTA-NAKARI

Rowetsikae-takiro Maawoeni

¹ Owakira etanta-nakari rowetsikan-teetzi, riitakira Tajorentsi wetsika-kirori inkite eejatzi kepatsi. ² Tema tekatsi jeekatsini kepatsiki, iyoshiita inkaari eejatzi tsireni-kaakiri. Apatziro anashaata ishire Tajorentsi inkaari-mashiki.

³ Ari iñaawae-tanaki Tajorentsi, ikantzi: “Okoñeetyii”, matanaka koñeetyaanaki. ⁴ Iñaatziro Tajorentsi kameetha okantanaka okoñeetyaanaki. Rinashitakawo koñeetyaatsiri, eejatzi tsirenikaakiri. ⁵ Iitakiro “kitejeri”. Rooma kaari koñeeta-tsini iitakiro “tsireniri”. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki etana-kawori apaani kitejeri iroka.*

⁶ Opoñaashita ikantane Tajorentsi: “Otzimi aatzinkironi nijaa-paeni, rootaki inashi-tyaawoni.” ⁷ Imatakiro Tajorentsi, tzimanaki aatzinkironi nijaa. Eenitatsi nijaa jeekaneen-tsiri jenokinta, itsipa jaawiki. Ari okantanakari. ⁸ Iitakiro Tajorentsi aatzinkirori nijaa “inkite”. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootakira apite-tatsiri kitejeri iroka.

⁹ Opoñaashita ikantzi Tajorentsi: “Apataatyaa nijaa-paeni okaatzi tzimatsiri jaawiki, okoñaatantyaari jempe opiryaa-pathate.” Matanaka ikantakiri. ¹⁰ Iitakiro Tajorentsi jempe opiryaa-patha-tanaki “kepatsi”. Rooma jempe apataatanaka nijaa-paeni iitakiro “inkaari”. Ikanta raminakiro Tajorentsi kameetha okantaka. ¹¹ Opoñaashita ikantzi Tajorentsi: “Oshooki kepatsiki inaashi-yitachari inchato eejatzi pankirentsi, tzimatsini okithoki ithotee-teri eejatzi rowaetyaari.” Matanaka ikantakiri. ¹² Ari oshookanaki kepatsiki inashi-yitachari inchato eejatzi pankirentsi. Tzimayitanaki okithoki inchatopaeni. Ari okimitakari pankirentsi. Raminakiro Tajorentsi irokapaeni kameetha okantaka. ¹³ Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki mawatatsiri kitejeri iroka.

¹⁴ Opoñaashita ikantzi Tajorentsi: “Itzimi jenokinta oorenta-chani, riitaki inashitakae-yaawoni kitejeri eejatzi tsireniri. Rootaki riyonetan-tyaawori kitejeri-paeni, ojarentsi-paeni, eejatzi kitejeri roemoshirenkant-teetari. ¹⁵ Riitaki oorenta-chani jenokinta ikoñeetya-kahaero jaawiki.” Matanaka ikantakiri Tajorentsi. ¹⁶ Aripaete rowetsikakiri Tajorentsi apite antari oorenta-chani. Apaani antari oorenta-chari kitejeriki, riima itsipa ewonkiri oorenta-chari tsireniriki. Ari rowetsika-kiriri eejatzi maawoeni ompokiro-paeni. ¹⁷ Rowanakiri Tajorentsi irika-paeni jenokinta, riitaki koñeetya-kahaerori maawoeni kepatsiki, ¹⁸ kitejeriki eejatzi tsireniriki. Rootaki riyonetan-tyaawori kitejeri eejatzi tsireniri. Ikanta raminakiri Tajorentsi irika-paeni kameetha ikantaka. ¹⁹ Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 4-tatsiri kitejeri iroka. ²⁰ Opoñaashita ikantzi Tajorentsi: “Ishekitee nijaaki inaashi-yitachani shimapaeni, eejatzi shiwankiri-paeni aayita-tsini.” ²¹ Tema rowetsikakiri Tajorentsi antari-paeni jeekatsiri inkaariki, eejatzi maawoeni inashi-yi-tachari jeekatsiri nijaaki, osheniyi-tanaki. Rowetsikakiri ikaatzi inashi-yi-tachari shiwankiri-paeni aayita-tsiri. Ikanta raminakiri Tajorentsi irika-paeni kameetha ikantaka. ²² Itajonkawenta-nakiri Tajorentsi, ikantziri: “Itzimayitee iryaani-paeni, ishenitan-teeyaari nijaaki-paeni. Ari ikimitee-yaari eejatzi shiwankiri-paeni rosheki-yitee kepatsiki.” ²³ Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 5-tatsi kitejeri iroka.

* **1:5** Ikantee-tziri jaka “Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee”. Tema paerani owakira rowetsikakiri Tajorentsi ooryaa, okiteje-tanaki. Ari rowetsikakiro okaatzi ikowakiri, opoñaashita otsireni-tanee. Rootaki apaani-tatsiri kitejeri. Ari okantapiin-tanaakityaa, otsireni-tanee okiteje-tanee, rootaki itsipa apitetapaentsiri kitejeri.

²⁴ Opoñaashita ikantzi Tajorentsi: “Roshekitee kepatsiki ikaatzi inaashi-yitachari, ipireetari-paeni, antami-weri-paeni, anayita-tsiri, maawoeni tzimatsini kepatsiki.” Matanaka ikantakiri. ²⁵ Ikanta rowetsika-yitakiri Tajorentsi maawoeni irika-paeni kameetha ikantaka.

²⁶ Opoñaashita ikantzi Tajorentsi: “Jame owetsiki atziri kimiteeni aaka. Riitaki iyothanita-tsini rawijeri jeekatsiri inkaariki-paeni, shiwankiri-paeni, ipireetari-paeni, maawoeni tzimatsiri kepatsiki, eejatzi ikaatzi anayita-tsiri jaawiki.” ²⁷ Imatakiri Tajorentsi rowetsikakiri atziri, roshiya-kaakari jempe ikanta rirori. Rowetsikaki shirampari eejatzi tsinani. ²⁸ Iroka ikantakiri Tajorentsi itajonkawenta-nakiri: “Itzimayitee peentsite, poshekiyitee. Pinampi-teeyaawo maawoeni kepatsiki, pipinkathariwentante. Piyothanitee pawijiri maawoeni tzimatsini jaka kepatsiki. Pawijiri ikaatzi jeekayitatsiri nijaa-ki, shiwankiri-paeni, ipireetari-paeni, antami-weri-paeni, eejatzi ikaatzi anayita-tsiri jaawiki.”

²⁹ Ikantaki eejatzi Tajorentsi: “Nopakimiro okaatzi shookatsiri kepatsiki tzimatsiri okithoki, eejatzi inchato-paeni okaatzi kithoki-tatsiri. Rootaki powayitee-yaari eerokapaeni. ³⁰ Riima antami-weri-paeni, ikaatzi anayita-tsiri jaawiki, shiwankiri-paeni, rowaeyaawo inchashi-paeni.” Matanaka ikantakiri Tajorentsi. ³¹ Ari raminakiri Tajorentsi ikaatzi rowetsikakiri kameetha ikantaka. Ari otsireni-tanee opoñaashita okiteje-tanee, rootaki 6-tatsi kitejeri iroka.

2

¹ Ari rowetsikaetakiro okaatzi tzimayitatsiri inkiteki eejatzi kepatsiki. ² Tema rootaki 7-tatsiri kitejeri ithonkantakawori Tajorentsi maawoeni okaatzi rowetsikayitakiri. Roojatzi imakoryaantapaaka rirori. ³ Ari itajonkanakiro Tajorentsi iroka 7-tatsiri kitejeri. Ikantaki: “Notajonkaawenteero iroka kitejeri.” Tema iroka kitejeri rootaki imakoryaantakari Tajorentsi rowetsikantayitakawori maawoeni tzimayiteentsiri.

⁴ Iroka ikenkithatakoetziro owetsikantakari inkite eejatzi kepatsi. Tema paerani rowetsikantakawori Tajorentsi iroka inkite eejatzi kepatsi, ⁵ tekira oshookayitziita pankirentsi eejatzi inchashipaeni. Tekira rowariiroota Tajorentsi inkani kepatsiki, tee itzimita antawaetatsini. ⁶ Roo kanteencha, shitowaatatsi kepatsiki nija irenkapatatzirori maawoeni. ⁷ Opoñaashita raakiro kepatsi Tajorentsi rowetsikakiri atziri. Itajonkakiri ikiriki, añaanaki. Aripaete rañaanaki etanakawori atziri.

⁸ Ikantakaakawo Tajorentsi otzimi pankirentsimashi janta ishitowapiintzira ooryaa iiteetziro Poshiñaarini. Aritaki roejeekakiri janta shirampari rowetsikakiri. ⁹ Ari ishookakaayitaki Tajorentsi inashiyitachari pankirentsi paeni, owaneenkayitachari, tzimayitatsiri kameethatatsiri okithoki owaetyaari. Ishookakaaki eejatzi niyankineki pankirentsimashiki apite pankirentsi: apaani rañaanteetari, itsipa riyootantyaawori kameethatatsiri eejatzi kaari kameethatatsi. ¹⁰ Enitatsi Poshiñaariniki nija irenkirori pankirentsimashi, enitatsi ochewaa okaatzi 4. ¹¹ Etanakawori ochewaa iiteetziro Shinhaari, rootaki tapotachari janta Tapotaariki, ari itzimiri ooro. ¹² Riiperori ooro tzimatsiri janta, tzimatsi riiperori tziri, tzimatsi eejatzi mapipaeni poreryaatatsiri.* ¹³ Iroka apite-taneentsiri ochewaa iiteetakiro Shipoposhaarini, rootaki tapotachari janta Cheenkariniki. ¹⁴ Iroka mawa-tapaentsiri ochewaa iiteetziro Tampishaarini, rootaki tapotachari Aatzikaweniki janta ishitowapiintzira ooryaa. Rooma otsipa 4-tatsiri ochewaa rootaki iiteetakiri Antawaani.

¹⁵ Ikanta Tajorentsi ari roejeekakiri irika shirampari janta pankirentsimashiki ijeeki Poshiñaariniki, rantawaete, eejatzi raminakowentiro. ¹⁶ Iroka ikantanakiri: “Kameethatatsi pithotiro okithoki pankirentsi paeni jeekatsiri pankirentsimashiki.

* 2:12 oshiyawitariri shempa = bedelio; mapipaeni poreryaatatsiri = ónice

17 Rooma okithoki pankirentsi riyoteetantyaawori kameethatatsiri eejatzi kaari kamethatatsi, eero pithotziro okithoki. Aririka pithotakiro, aritaki pikamaki.”

18 Opoñaashita ikantanaki Tajorentsi, “Tee okameethatzi ijeekawaete shirampari apaniroeni. Oztimatyee nowetsikiniri amitakoyiterini.” 19 Owakira rowetsikantakari Tajorentsi maawoeni antamiweripaeni, shiwankiripaeni aayitatsiri jenoki, kepatsi raaki rowetsikantakariri. Ari ramakiniri shirampari iiteetziri Adán, iitantayityaariri apanipaeni rowetsikakirira Tajorentsi. Okaatzira iitayitakiri tsimeriyitatsiri, rootaki iwaeroyitaari nimaeka. 20 Imatakiro Adán iitayitakiri maawoeni antamiweripaeni, maawoni shiwankiripaeni, eejatzi ipireetaripaeni. Tema tekatsi apaani amitakoterini rirori. 21 Ikanta Tajorentsi rowochokyaakiri Adán, ikanta imaaperotanaki kameetha, rayitakiri imeriki, iwichaneeri kameetha iwathaki. 22 Rootaki imereki atziri rowetsikakiri Tajorentsi etanakawori tsinani. Ramakiro Tajorentsi tsinani iñiuro atziri.

23 Ikanta iñaawakiro, ikantanaki:

¡Naaka ashitawo nowatha iroka!

Rootaki nomereki.

Tsinani oetyaa,

Tema nowatha rowetsikaetaki.† 24 Rootaki ritsiparyaantyaariri ewankari ipaapate eejatzi riniro, aririka raaki iina, tema apaani ikantaneeya iwathaki okimitakawo rapaani-watha-tanaatyeeemi.

25 Kaankimerekiri ikanteeyani apitekiro, shirampari eejatzi iina, tema tee ikaani-witeeyaani.

3

1 Tema kiyothaniri ikantaka maanki rawijiri antamiweri ikaatzi rowetsikakiri Tajorentsi Pawa. Ari rojampitakiro tsinani, ikantakiro: “¿Arima ikantzimi Tajorentsi tee okameethatzi pithotero okithoki okaatzi pankiteenchari jaka?” 2 Akanakiri tsinani, okantanakiri: “Shinetaantsitatsi nothotero okithoki pankiyiteenchari, 3 rooma ojatekaenchari pankirentsimashiki eero nothotziro. Tema ikantatyaana Tajorentsi tee okameethatzi nothotero, tee inintakaanawo eejatzi noteeyiro, aririka noteeyakiro, ari nokamaki.” 4 Ari rakanakiro maanki iroka tsinani, ikantziro: “Theeyaantsi ini, eero pikami. 5 Tema riyotzitakawo Tajorentsi aririka pithotakiro okithoki pankirentsi ipinkakaemiri aritaki piyotanakiro kameethatatsiri eejatzi kaariperori, poshiyakotanakyaari ikantaha Tajorentsi rirori.” 6 Aminanakiro tsinani okithoki pankirentsi kameetha okantaka, oñaawenatanakawo othotero, oshekitzimotantyaawori iyomento. Aakiro chochoki, othotakiro. Roojatzi aantanakanariri oemi, opa-paakiri, ithotawakiro eejatzi rirori. 7 Ari okoñaatzimotanakiro, ojeekamerekitashiteeyani apiteroeni. Ahaeyanakini oshi pankirentsi, oshirikakiro, rootaki opoñaantanakari.*

8 Okanta otampetyaanaki tsireniiteeni ikematziiri ranashitapaaka Tajorentsi Pawa ikinawaeteeyinira rirori pankirentsimashiki. Ari ishiyeeyanakani roma-napithatyaari pankirentsimashiki. 9 Riitaki kantacha Tajorentsi Pawa ikaemapaakiri shirampari: “¿Jempe pijeekakika?” 10 Ari rakanakiri shirampari: “Nokemawakimi pikinapaaki pankirentsimashiki, antawoete nothaawanaki, tema tekatsi nokithaatyaaari, rootaki nomanantanakari.” 11 Ikanta Tajorentsi, rojampitapaakiri: “¿Iitaka kantakimiri pijeekamerikitashitaha? ¿Pithotakiro ma chochoki nokantzimiri eero pithotziro?” 12 Rakanaki shirampari, ikantzi: “Kaarima tsinani pipakinari notsipatyaari, rootakira

† 2:23 Iroka ñaantsi akantziri aaka “atziri”, rootaki ikanteetziri paerani “ish”, rooma akantziri aaka “tsinani”, rootaki ikanteetziri paerani “ish-shah”. Ari añiirori iroka ñaantsi “ish-shah” opoñaawo ñaantsi “ish” akantziri aaka “atziri”, aririka atsipateero añaawaetero “ishah” oshiyawo akantziri aaka “opoña”. Aririka añaawaetero ñaantsi “ish-shah” oshiyawaetakawo akante “atziriri-opoña”. * 3:7 Ikantakoetziri jaka “pankirentsi” roojatzi iiteetzitari “hihuera.”

pakinawori chochoki, nothotantakawori naaka.” ¹³ Ikanta Tajorentsi Pawa ro-jampitanakiro tsinani, ikantziro: “¿Litaka pantantawori iroka?” Roojatzi okantan-tanakari roori: “Maanki amatawitakinari naaka, rootaaki nothotantakawori cho-choki.” ¹⁴ Ikantanakiri maanki Tajorentsi Pawa: “Okantakaantziro pantakirowa iroka, nimaeka riyakateetemi pitsipawitarira maawoeni antamiweripaeni. Pishipa-neeki panashiteeya nimaeka, kepatsi powaeya. ¹⁵ Naaka kantakahaeyaawoni oki-janeentantemiri iroka tsinani. Ari ikanteemiri ojariteeyaari ikijaneenteeri pitomi-paeni. Riitaki ompojiimini piitoki ojariteeyaari tsinani, apatziro patsikiri eeroka iitzi.” ¹⁶ Ikantanakiro tsinani: “Antawoete pikemaatsiwaeteeya aririka pitzimaan-ite. Pikoetyaapiinteeri piimi, riitaki antariwentzimiri rirori, osheki pipinkathateri eeroka.” ¹⁷ Eejatzi ikanteetanakiri shirampari: “Okantakakimi paawakotawakiro piina roojatzi pithotantakawori chochoki nopinkakawitziimiri, eerokaha kantakaanteroni riyakatanteetyaawori kepatsi. Antawoete pipomeentsiwaeteeyaawo pantawaetee piñaanteeyaawori otzimae powaeyaari eenirowa pañaayitzi. ¹⁸ Kitocheemashi okantayi-teeya kepatsi. Piwankiri powayiteeyaari. ¹⁹ Oztimatye pimajawiwenteero okaate powayiteeyaari, roojatzi piikamakotee, tema kepatsipane pinatzi rowetsikaetakimiri, eejatzi pipeyaneeyawo kepatsi.” ²⁰ Ikanta shirampari iitakiro iina ‘Eva,’ tema roo rinirontayityaari ikaate tzimayitatsini.† ²¹ Roojatzi raantanaka Tajorentsi Pawa mashitsi rowetsikakiniri iithaari, rootaki ikithaatakiriri shirampari eejatzi tsinani, ²² ikantaki: “Ari roshiyakae aakapaeni shirampari, riyotanakiro kameethatatsiri eejatzi kaariperori. Nimaeka tee nokowakaaneeri ithotaneero chochoki owañaantatsiri, tee nokoyi rañe ikanteetatyeyani eero ikamaanite.” ²³ Roojatzi romishitowantakari Tajorentsi irika shirampari pankirentsimashiki jeekatsiri Edén-ki. Rantawaetakaakiri jaka kepatsiki jempe rahaetakiri rowetsikanteetakariri shirampari. ²⁴ Ikanta romishi-towaetakiri shirampari, rowaakiri ronampiri tajorentsi pankirentsimashiki jempe ishitowapiintzi ooryaa. Rowaakiro eejatzi owathaamentotsi oshiyawori opaamatzi paamari, oshewatzimaeta eejatzi, eero rareetanteetawo pankirentsi ow añaantatsiri.

4

¹ Ikanta Adán, itsipatakawo iina Eva. Ari omotzitaki, roojatzi itzimantakari otomi oetakiri Caín, tema okantaki roori: “Notzimakiri notyomi shirampari. Riitaki Tajorentsi pakinariri.”* ² Roojatzi itzimantakari itsipa otomi iita Abel, rirentzitanakari Caín. Pirawaerintzi rini Abel, riima Caín pankiwaerentsi rini. ³ Okanta paata ojamanitaki, irika Caín, raanakiniri Tajorentsi iwankiri ipiri. ⁴ Ari ikantzitakari Abel rirori, raanakiniri Tajorentsi kameethaperotatsiri ipira. Raakameethatanakiri Tajorentsi irika Abel ari ikimitzitakari rowishatepaeni. ⁵ Teemaeta raakameethatziiri Caín eejatzi okaatzi ramawitakanariri. Rootaki otyaantanakariri Caín imashirenka. ⁶ Ikantakiri Tajorentsi: “¿Litaka otyaantzimiri pimashirenka? ⁷ Pantakityeeromi kameethatatsiri, eero pikantayitashitami. Rooma tee pimatziro, aritakira pikaariperoshiretaki. Roo kantzimaetacha aritakimi potsinampaakiro eero.”

⁸ Ikanta Caín raanakiri rirentzi Abel ikinawaetakayiri. Ikanta ikinawaeteeyinira, ari rompojaakiri Abel. ⁹ Ari rojampitakiri Tajorentsi irika Caín, ikantziri: “¿Jempe ikinakika pirentzi Abel?” ikantanaki Caín: “Tee niyotzi. ¿Naakama kempoyeeriri?” ¹⁰ Rapiitziiri ikantziri: “¿Litaka pantantakawori iroka? Kimitaka okaemakaematatyeenami riraa pirentzi pompojagirira. ¹¹ Kijaneentaarewo pikanteeya, eero pinampitaawo kepatsiki tema otsiryaantanamiki riraa pirentzi pompojagirira. ¹² Pankiwaerintzi pinawita, eeromaeta piñaayiteero okithokitziimoteemi. Pithonkero pikinakinawaeyite jemperika-paeni, eero piñaahaero piyeekashiwaeteeya.” ¹³ Rakanakiri Caín irika Tajorentsi

† **3:20** Iroka waerontsi “Eva,” iñaaniki riroriipaeni oshiyawo akantziri aaka “Añaahaantsi.” * **4:1** Iroka waerontsi “Caín,” iñaaniki riroriipaeni oshiyawo akantziri aaka “Itzimakakina.”

ikantziri: “Eero nomatziro nokijashityaawo okaatzi powajankitakina, antawoete ini. ¹⁴ Poemishitowakina kepatsikika, otzimatyē niyaate nokinakinawaetee jemperika, inteena nokinapithateemi, eero noñiuro nojeekashiwaeteeya. Ikaatzi ñaayitenani ari rompojeena.” ¹⁵ Rakanaki Tajorentsi ikantziri: “Tzimatsirika ompojeemini eeroka, oshēki rowajankiiteri rirori.” Ikimitakaantakari Tajorentsi ikentakotatyēerimi iwathaki Caín riyōetantyaariri, opoñaantyaari eero rompojanteetari.†

¹⁶ Shitowanaki Caín ikenkithawaetakaakiri Tajorentsi, jataki inampiteeyaawo Nod-ki, jeekatsiri ishitowapiintzira ooryaa janta Edén-ki. ¹⁷ Ikanta Caín aaki rirori iina, rowakakiro, tzimaki itomi iitakiri Enoc. Rowetsikaki Caín inampi, iitakiro Enoc, aakotakiri iwaero itomi. ¹⁸ Riitaki Enoc ashitanakariri Irad. Ikanta Irad riitaki ashitanakariri Mejujael. Ikanta Mejujael riitaki ashitanakariri Metusael. Ikanta Metusael riitaki ashitanakariri Lamec. ¹⁹ Ikanta Lamec tzimaki rirori apite iina: etanaka-
 wori oeta Ada, otsipa oeta Zila. ²⁰ Itzimanaki otomipaeni Ada iitakiri Jabal, riitaki isheninkapaeni ikaatzi pankoshetawaetachari, pirawaenitachari. ²¹ Eenitatsi Jabal itsipa rirentzi iitachari Jubal, rijatzi isheninkapaeni ikaatzi piyompiwaetatsiri, eejatzi showiwaetatsiri. ²² Tzimaanitaki roori Zila, oetakiri Tubal-Caén, riitaki wetsikayitziriri poreryaayitatsiri eejatzi kijoyitatsiri. Irika Tubal-Caén eenitatsi rirori ritsiro oeta Naama. ²³ Ikanta Lamec, ikantakiro iina Ada eejatzi Zila:

“Pikemijantena okaate nokantemiri:

Nompojakiri atziri tema retashitakityaana ikichankakina nowathaki.

Nowamaaki ewankari tema retashitakinaha rompojakina.

²⁴ Oshēki ikijawenteeteri Caín,

rooma naaka nomaperotante nokijakowentante.”‡

²⁵ Ikanta rapiiteero Adán itzimakahaero iina, tzimae itsipa otomi oetakiri Set. Ari okantzi: “Ipaana Tajorentsi itsipa notyomi riitaki poyaataariri Abel-ni, rompojakiri paerani Caín.”§ ²⁶ Ikanta Set tzimaki itomi rirori iitakiri Enós. Riitaki etanakawo rapatziyaanakari Tajorentsi raakotapiinteero iwaero.

5

¹ Iroka rojankinatakota ikaatzira icharinipaeni Adán. Tema owakira Tajorentsi rowetsikakiri atziri, ari roshiyari ikantaha itajorentsitzi rirori. ² Rowetsikakiri shirampari eejatzi tsinani. Itajonkawentakiri. Tema owakira rowetsikakiri Tajorentsi, iitakiri ‘Atziri.’

³ Okaataki Adán 130 rojarentsite, aripaete itzimae itsipa itomi iiteeri Set. Riitakira kimitanakariri jempe ikantawaeta rirori. ⁴ Okanta awijaki maawoeni irokapaeni, eeniroha rañaawita Adán okaataki 800 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ⁵ Tzimanaki Adán 930 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa. ⁶ Tzimanaki rirori Set okaatzi 105 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Enós. ⁷ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Set okaatzi 807 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ⁸ Tzimanaki Set 912 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

⁹ Tzimanaki rirori Enós okaatzi 90 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Caenán. ¹⁰ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Enós okaatzi 815 ojarentsi. Tzimawaki itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹¹ Tzimanaki Enós 905 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

† 4:15 Ikantakoetziri jaka “oshēki rowajankiiteri” roojatzi ikanteetziri “okaate 7 rapiiteeteri rowajankiiteri.”

‡ 4:24 Ikantakoetziri jaka versículo-ki, roojatzi oshiyawori ikanteetaki “Tema 7 okaate rapiiteetero ikijawenteeteri Caín, rooma naaka okaate 77 napiitante nokijakowentante.” § 4:25 Iroka waerontsi “Set,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “Ipaana.”

¹² Tzimanaki rirori Caenán okaatzi 70 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Mahalaleel. ¹³ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Caenán okaatzi 840 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹⁴ Tzimanaki Caenán 910 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

¹⁵ Tzimanaki rirori Mahalaleel okaatzi 65 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Jared. ¹⁶ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Mahalaleel okaatzi 830 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ¹⁷ Tzimanaki Mahalaleel 895 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

¹⁸ Tzimanaki rirori Jared okaatzi 162 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Enoc. ¹⁹ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Jared okaatzi 800 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²⁰ Tzimaki Jared 962 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

²¹ Tzimanaki rirori Enoc okaatzi 65 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Matusalén. ²² Ari ikantapiintatya Enoc rantziro ikoyiri Tajorentsi. Tzimakiita Matusalén, eeniro ijeekawita Enoc okaatzi 300 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²³ Tzimanaki Enoc 365 ojarentsi okaatzi ijeekaki. ²⁴ Ari ikantapiintatya Enoc rantziro ikoyiri Tajorentsi, roojatzi rantaariri Tajorentsi, tee iñahaeteeri.

²⁵ Tzimanaki rirori Matusalén okaatzi 187 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi iitakiri Lamec. ²⁶ Okanta awijayitaki maawoeni irokapaeni, eeniro rañaawita Matusalén okaatzi 782 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ²⁷ Tzimanaki Matusalén 969 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaa.

²⁸ Tzimanaki rirori Lamec okaatzi 82 rojarentsite, aripaete itzimaki itomi, ²⁹ Ari iitakiri Noé. Tema ikenkithawaetaki Lamec, ikantzi: “Riyakatakiro Tajorentsi kepatsi, otzimatyee antawaetee osheki apankiwaetee. Irika eentsi riitaki makoryaakahaeni.”*

³⁰ Tzimakiita Noé, eeniro rañaawita Lamec okaatzi 595 ojarentsi. Tzimawae itomipaeni eejatzi rishintopaeni. ³¹ Tzimanaki Lamec 777 ojarentsi okaatzi rañaaki, roojatzi ikamantaari.

³² Ikanta Noé tzimaki rirori okaatzi 500 rojarentsite, aripaete itzimaki itomipaeni: Sem, Cam, Jafet.

6

¹ Ikanta roshekitanaki atziripaeni kepatsiki, tzimayitanaki rishintopaeni. ² Owaneenka okantayitaka, iñaayitakiro itomyaayi Tajorentsi. Ari riyoyaaki tsinani, iinantakawo okaatzi kameethatzimotakiriri. ³ Ari ikantanaki Tajorentsi: “Tee nokoyi rañaayitee atziripaeni, tema wathatsi rinayitaki riroripaeni. Apatziro rañaawitya okaate 120 ojarentsi.” ⁴ Ikanta iinantayitanakawo itomyaayii Tajorentsi, tzmanaki itomipaeni, rootaki etaneenchari. Riitakira irika antaripenthaki nampitakawori jaka kepatsiki, riroperori ikanteeyani.

⁵ Iñaakiri Tajorentsi maperotaka ikaariperotaki atziripaeni kepatsiki, itzimawenteeyironi ikenkithashiretawo ikaariperoyite. ⁶ Antawo okatsitzimoneentanakiri Tajorentsi rowetsikakirira atziripaeni. ⁷ Ikantanaki: “Otzimatye nothonkaeri atziripaeni ikaatzi nowetsikakiri kepatsiki, ari noshiyakahaeri antamiweripaeni, anashiyitachari, shiwankiripaeni. Antawo okatsitzimoneentakina nowetsikawitakarira.” ⁸ Roo kantacha, iñaapiintakiri Noé kameethashireri ikantzimotakari rirori.

⁹ Iroka okanta ikenkithatakoetziri Noé. Tema Noé kameethashireri rini, ikemijantapiintziri Tajorentsi. Ikaatzira atziripaeni ijeekaeyinira paerani, apatziro Noé rantapiintakiro ikowayiri Tajorentsi. ¹⁰ Iikaatzi mawa itomi, iroka iwaero: Sem, Cam, Jafet. ¹¹ Osheki ikaariperotzimotakiri aatziripaeni Tajorentsi, ikoshekawakaawaeta.

* 5:29 Iroka waerontsi “Noé,” iñaaniki rirori okimitawo akantziri aaka “Makoryaatsiri.”

¹² Tema mawoeni ikaariperotaki atziripaeni. Ikanta iñaakiro Tajorentsi osheki okantaka kaariperotaantsi kepatsiki, ¹³ ikantakiri Noé: “Nokenkithashiretaka nothonkeri atziripaeni. Riitaki kantakaantakirori otzimantakari kepatsiki ompojawakahaantsi, nothonkeri irikapaeni eejatzi maawoeni kepatsi. ¹⁴ Piwenatero inchato tzimatsiri okashi, rotaki pamaatakotantyaari. Pitsipanayitero inthomoeki pitantotantyaawo jantarikota. Roojatzi piwichantakyaawori tziriki iwitenkayitaha ojanarikira eejatzi inthomoeki, eero okyaantantawo nijaa. ¹⁵ Iroka okaate ojanthate pamaatakomento: 300 okaate ojanthate pimonkaatantyaawo pikonaki, 50 okaate ojanthate oshipaneeki pimonkaatantyaawo pikonaki, 30 okaate ojenokite pimonkaatantyaawo eejatzi pikonaki.* ¹⁶ Mawamenko okaate oshitamenko owawitya, apaani okantya pimoontero shaawiini opankotapishiki ikine ramineete. Iroka omoo okaate ojenokite apaani pikonaki. Apaani okantya eejatzi ashitawo. ¹⁷ Nowaryaatyero antawo inkani thonkironi kepatsi, rootaki thonkaerini maawoeni añaayitatsiri jemperikapaeni jaka kepatsiki. ¹⁸ Roo kantzimaetacha tzimatsi akashiyaakaawakaeyaari. Pomonkyaayiteri amaatakomentotsiki pitomipaeni, piina, paniropaeni eejatzi eeroka. ¹⁹ Pomonkyaayite eejatzi apitepaeni tsimeri pamaatakomentoki, apaani shirampari eejatzi apaani tsinani, opoñaantyaari itzimantayiteeyaari. ²⁰ Pomonkyaayite eejatzi pamaatakomentoki apitepaeni ikaatzi inashiyitachari antamiweripaeni: shiwankiripaeni, ipiraetari, anashiyitachari kepatsiki, opoñaantyaari itzimantayiteeyaari riroripaeni. ²¹ Paayite eejatzi okaatzi rowaetari, powaantyaawo, otzimantyaari poyaari eeroka eejatzi tsimeripaeni.” ²² Rantakiro Noé maawoeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

7

¹ Ikanta Tajorentsi ikantakiri Noé: “Ikaatakira atziripaeni nimaeka, apatziro pikan-takaawo eeroka pantapiintakiro nokoyiri naaka. Pikye amaatakomentotsiki pitsipatanakyaari pitomipaeni. ² Paanaki inashiyitachari tsimeri kitewathari, ikaate 7 shirampari eejatzi tsinani, riima tsimeri kaariperowathari apite ikaate paanakiri, apaani shirampari eejatzi tsinani. ³ Paanaki eejatzi inashiyitachari shiwankiri, ikaate 7 shirampari eejatzi tsinani, eero ipeyanta jempe ikantawaeta. ⁴ Okatapaaki 7 kitejeri nowaryaantyaawori inkani, okamaetyaawo opariyi okaate 40 kitejeri eejatzi 40 tsireniri. Nothonkatyeerira kepatsiki maawoeni añaayitatsiri, ikaatzi nowetsikaw-itakari.” ⁵ Rantakiro Noé maawoeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

⁶ Oonkantakari paerani kepatsi, tzimaki Noé okaatzi 600 rojarentsite. ⁷ Roojatzi rotetapithateeyanakawoni Noé oonkawo amaatakomentotsiki itsipateeyanakarini itomipaeni, iina, raniropaeni. ⁸ Ikaatzi antamiweripaeni kitewathatatsiri, eejatzi kaariperowathatatsiri, aayitatsiri, anashiyitachari, ⁹ oteyitanaka amaatakomentotsiki itsipatakari Noé, apitepaeni itsipatawakaapaa, apaani shirampari eejatzi tsinani. mataka okaatzi ikantakiri Tajorentsi. ¹⁰ Okanta monkaatapaaka 7 kitejeri, etanakawo oonkawo opamankanakiro kepatsi.

¹¹ Okaataki rojarentsite Noé 600, roori kitejeri 17 apitetaneentsiri kashiri. Aripaete otonkakotanaki antawoete inkaare inthomoekinta kepatsi, ashitaryaakotanaka eejatzi jenoki inkiteki. ¹² Okamaetakawo oparyaaki kepatsiki okaatzi 40 kitejeri eejatzi 40 tsireniri. ¹³ Rootakira kitejeri ikyaantanakari Noé amaatakomentotsiki itsipayitanakari itomipaeni Sem, Cam, Jafet, iina eejatzi mawa raniro. ¹⁴ Aritaki itsipatakari maawoeni antamiweripaeni, ipireetari, anashiyitachari kepatsiki eejatzi shiwankiripaeni. ¹⁵ Maawoeni antamiweripaeni ikyaayitanaki amaatakomentotsiki itsipatakari Noé,

* **6:15** Kantakochari jaka “300 pimonkaatantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 135 ojanthate. Kantakochari “50 pimonkaatantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 22.5 ojanthate. Kantakochari “30 pimonkaatantyaawo pikonaki” rootaki ikanteetziri eejatzi 13.5 ojanthate.

apitepaeni itsipatawakanaka. ¹⁶ Rotetanaka apaani shirampari eejatzi apaani tsi-nani. Yomaatakaha okaatzi ikantakiriri Tajorentsi Noé. Roojatzi rashitantanakawori Tajorentsi ashitawo amaatakomentotsi.

¹⁷ Ari iyomaatapaaka okaatzi 40 kitejeri paryaapaaki inkani. Okanta oonkanaka, amaatanaki amaatakomentotsi. ¹⁸ Eekiro opokaahatzi nijaa, eekiro otzinaatya amaatakomentotsi. ¹⁹ Tema intsipaete opokaahapaaki nijaa, opamankanakiro antawopaeni tonkaari jaka kepatsiki. ²⁰ Opamankaperotanakiro antawopaeni tonkaari, awijaneentanakiro ojenokitzi okaatzira omonkaatari 15 konakintsi. ²¹ Roojatzi ithonkantaakari maawoeni atziripaeni jaka kepatsiki, aritaki ikanteeyakani shiwankiripaeni, antamiweripaeni, ipireetari, eejatzi anashitachari kepatsiki. ²² Ari ithonkatakiri añaaayitatsiri kepatsi, maawoeni ikaatzi jekawitachari. ²³ Apatziro ikan-takawo Noé eejatzi ikaatzi jeekaentsiri amaatakomentotsiki, ritaki añahaatsiri. Riima itsipapaeni ithonkaetakiri: atziripaeni, antamiweripaeni, shiwankiripaeni, ikaatzira anashiyiwitachari, maawoeni. ²⁴ Tema 150 kitejeri okaatzi ojamanitaki opamankakiro onkawo kepatsi.

8

¹ Ikanta Tajorentsi, roshiretaari Noé eejatzi maawoeni antamiweripaeni itsipatakarira amaatakomentotsiki. Itampyaatakaakiro pyahaana onkawo.

² Ashitayitanaa oshitowaawitaha nijaa poñaaneenchari inthomoeki kepatsiki, ari okantzitanaka jenoki inkiteki. Kaatanee opari inkani, ³ amatsinka okantaka opiyaata nijaa. Okaataki 150 kitejeri, opiyahaantari nijaa. ⁴ Ikanta rawijaki 5 kashiri, opiryaatakotee amaatakomentotsi janta ochempiki iitachari Ararat.* ⁵ Eekiro iyaatzi opiyaataawo nijaa. Ikanta rawijaneentakiro rawijaki apite kashiri, ari okoñaatee tonkaari jenokitatsiri.†

⁶ Okanta awijaki 40 kitejeri, rashitaryahaero Noé imoontakirowa amaatakomen-totsi, ⁷ rowaahakiri tzijoniro. Ikanta reworewowaeta tzijoniro royaawentawo opiryaatee kepatsi. ⁸ Ikanta Noé, romishitowakiri shiro iñaantyaawori piryaateerika kepatsi. ⁹ Eejatzi ipiyaawo shiro amaatakomentotsiki, tee iñi jempe rookya, eenirowa oonka kepatsiki. Rowaankawakotanaka Noé rookantapaari shiro romonkyaawaeri amaatakomentotsiki. ¹⁰ Eejatzi royaawentaawo Noé okaatzi 7 kitejeri, rapiiteeri rowa-haeri shiro. ¹¹ Okanta otsireniityaaki, piyaawo shiro, ramae ithowaki tsipanashi. Ari riyotee Noé piryaatzimatee.‡ ¹² Eejatzi royaawentawaa Noé okaatzi 7 kitejeri, rapiiteero rowaahaeri shiro. Tee ipiyaawo.

¹³ Okaataki Noé 601 rojarentsite, ari opiryaate kepatsi. Ikanta rawijaneentanakiro 10 kashiri, rookaero Noé opankoshi amaatakomentotsi. Iñaakiro piryaatee kepat-siki.§ ¹⁴ Ikanta imonkaatzimatata apite kashiri, ari opiryaateeri kameetha kepatsi.* ¹⁵ Ikanteeri Tajorentsi irika Noé: ¹⁶ “Pishitowae amaatakomentotsiki, pitsipateeyaawo piina, pitomipaeni eejatzi paniropaeni. ¹⁷ Pomishitowaeri maawoeni antamiweripaeni ikaatzira pitsipatakari: shiwankiripaeni, ipiraetari, anashiyitachari kepatsiki. Isheki-teeta maawoeniki kepatsiki.” ¹⁸ Ikanta Noé itsipatakawo iina, itomipaeni, raniropaeni, shitowoeyeeni amaatakomentotsiki. ¹⁹ Ari ishitowaeyanakini maawoeni antamiweri-paeni, ipiraetari, anashiyitachari, aayitatsiri maawoeni.

²⁰ Roojatzi rowetsikantaka Noé taapokimentotsi roemoshirenkantyaariri Tajorentsi. Raaki apaani ikaatzi tsiyeriyitatsiri kitewathatatsiri, ari ikantzitakari ikaatzi

* **8:4** Ikanteetziri jaka “rawijaki 5 kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kashiri 7, eejatzi kitejeri 17” † **8:5** Ikan-teetziri jaka “rawijaneentakiro rawijaki apite kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kitejeri 1, eejatzi kashiri 10.”

‡ **8:11** Kantakotachari jaka “inchapana,” roori iiteetziri “olivo.” § **8:13** Ikanteetziri jaka “rawijaneentanakiro 10 kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kitejeri 1, eejatzi kashiri 1.” * **8:14** Ikanteetziri jaka “imonkaatzimatata apite kashiri” rootaki ikanteetzitari eejatzi “kitejeri 27, eejatzi kashiri 2.”

shiwankiyitatsiri. Itaakiniri. ²¹ Ikanta ikemaenkatawakiri Tajorentsi iwoshininka, ikantanaki: “Eero napiiteero nothonkaeri atziripaeni, nothonkawentashitakari iyaaperonkari. Okantawitaka reentsitakori ikenkithashiryahaapiintawo atziripaeni rantayitero kaariperori. Ari ikimitakiri maawoeni antamiweripaeni, eero napiiteeri nothonkaeri nokimitaakirira nimaeka.

²² Ashi owaero ipankiwaete inampiki roojatzi rowiitanteeyaawori iwankiwaeropaeni. Ashi owaatyero omajawirentsisee eejatzi okatsinkaetyee.

Ashi owaatyero okyaawontsisee eejatzi ojarentsisee.

Okitejiyitayi eejatzi otsireniyitayi jaka kepatsiki.”

9

¹ Ikanta Tajorentsi itajonkawentakiri Noé itsipataakiri itomipaeni, iroka ikantakiri: “Roshekitee pitomipaeni, ithonkya inampiteeyaawo kepatsiki. ² Ithaawanteemi antamiweripaeni. Eeroka yotashiteerini shiwankiripaeni, antamiweripaeni, nijaweripaeni. ³ Kameethatatsi poyaari antamiweripaeni eejatzi pankirentsipaeni. Naakaha pakimirori maawoeni. ⁴ Riima añiinkari wathatsi, eero powakotawo riraa, rootaki añaaakayiriri. ⁵ Roo kowaperotachari irahaantsi. Arika piratakakiri pisheninka pompojeri, arira nomatakimi naaka. Arira nokantzityaari pipira, pirentzi, maawoeni atziriyitatsiri, niratakayiri nompojeri.

⁶ Iitarika ompojerini atziri,

Arira rompojeeteeri rirori.

Tema Tajorentsi owetsikakiri atziri, roshiyakaakiri itajorentsishiretzi irirori.

⁷ Roshekitee pitomipaeni eeroka,

Ithonkaeya inampitanteeyaawo kepatsiki.”

⁸ Eekiro iñaanatatziiri Tajorentsi irika Noé itsipataakiri itomipaeni, ikantziri: ⁹ “Pikem, tzimatsi nokashiyaakaakimiri, ari nokantzityaari eejatzi picharinipaeni. ¹⁰ Ari nokanteri maawoeni antamiweripaeni ikaatzi tsipayitakimiri pishitowaera amaatakomentotsiki: shiwankiripaeni, tsimeripaeni, ikaatera tzimayitaatsini kepatsiki. ¹¹ Okaatzi nokashiyaakaakimiri eero nowashiñeero. Eero napiitantaawo oonkawo nowajankitanteeyaari atziriite eejatzi antamiweripaeni. Eero apiita oonkaeya kepatsi othonkaerikari tzimayitaatsiri.” ¹² Eekiro ikenkithawaetakaatziiri Tajorentsi, ikantziri: “Irika iñahaeteeri riyotanteetyaari tzimatsi nokashiyaakaakimiri, roo piñaapiinteeri eeroka eejatzi antamiweripaeni. ¹³ Arika piñeeri oye menkoriki, piyotzi eenitatsi nokashiyaakaakimiri. ¹⁴ Arika ooreenkakite kepatsiki, ari iñahaeteeri ikatziye oye. ¹⁵ Ari nokenkithashireterori naaka nokashiyaakaakimiri eeroka eejatzi antamiweripaeni, eero rapiiteero iñahaero oonkawo othonkaero kepatsi. ¹⁶ Arika noñeeri oye menkoriki, nokenkithashiretapiinteero nokashiyaakaakimiri rootaki naapatziyanteeyaariri atziripaeni, eejatzi antamiweripaeni jeekatsiri kepatsiki. ¹⁷ Roo iñeeri atziripaeni riyotantyaari, riyotee eejatzi antamiweripaeni eenitatsi nokashiyaakaantziri.” Roowa iñaani Tajorentsi ikamantakiriri Noé.

¹⁸ Irika itomipaeni Noé ikaatzi shitowaatsiri amaatakomentotsiki: Sem, Cam, Jafet. Riitaki Cam ipapatetanakari Canaán. ¹⁹ Ritaki mawa itomipaeni Noé oshekitaatsiri kepatsiki. ²⁰ Owaancheempeki rini Noé, riira etanakawo ipankiyitziro chochoki imiriyiiteeri. ²¹ Ikanta rirakirowa Noé owaa iwankiri, antawoete ishinkitanakawo tee iñaakoteeya, aatonkoryaawaetaka ipankoki. ²² Ikanta Cam ipapatetanakari Canaán, iñaakiri ipaapate raatonkoryaawaetaka, ikamantakiri rirentzi. ²³ Ipokapaaki Sem itsipatakari Jafet, ramaki ithaari ipashikaeri ipaapate. Itaapi ipokantaka eero iñaantari raatonkoryaakaa. ²⁴ Ikanta ikakitee Noé, riyotaki ritaki iyaapitsi itomi pashikaeriri.

²⁵ Ikantanaki:

Iyakataarewo rinatye Canaán,

Romperatapiintane rinatye rirentzi.

²⁶ Eekiro ikantanakitzi Noé:

Riitaki Tajorentsi tajonkawenteerini Sem,

Riitaki omperateeyaarinini Canaán.

²⁷ Riitaki Tajorentsi kantakaeyaarinini Jafet roshekitanteeyaari,

Inampiteeyaawo iipatsiteki Sem,

Rijatzi omperateeyaarinini Canaán.

²⁸ Okanta awijakira oonkapaetetantakari kepatsi, ojamani rañaawae Noé okaatzi 350 ojarentsi. ²⁹ Okaatzi ojamanitaki rañaaki Noé 950 ojarentsi roojatzi ikamantaari.

10

¹ Okanta awijakira oonkawo, tzimanaki itomipaeni Sem, Cam, Jafet. Riitaki ichariniyitanakari Noé. ² Riitaki Jafet tomintanakariri Homer, Mahoh, Madae, Javán, Tubal, Mesec, Tiras. ³ Riitaki Homer tomintanakariri Askenaz, Rifat, Togarma. ⁴ Riitaki Javán tomintanakariri Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim. ⁵ Riitaki icharinitakari Jafet, rijatzi nampitanakawori iñaacheraakipaeni. Tzimayitanaki irikapaeni inampi, eejatzi iñaanipaeni.

⁶ Riitaki Cam tomintanakariri Cus, Mizraem, Fut, Canaán. ⁷ Riitaki Cus tomintanakariri Seba, Javila, Sabta, Raama, Sabteca. Riitaki Raama tomintanakariri Seba eejatzi Dedán. ⁸ Riitaki Cus tomintanakariri Nimrod, etanakawori atziri oshekitzimotziri ishintsinka. ⁹ Riitaki Tajorentsi kantakaakariri Nimrod ikominthatantari. Roo opoñaantari ikanteetzi: “Poshiyaari Nimrod, tema Tajorentsi kantakaakariri ikominthatantari.” ¹⁰ Iroka kyaariperori inampiite jeekatsiri Sinar-ki, ri ipinkathariwentantziri Nimrod: Babel, Erec, Acad, Calne. ¹¹ Ari ipoñaakawori Sinar-ki ashitawori inampipaeni: Nínive, Rejobot, Cala, ¹² rijatzi ashitawori kyaariperori nampitsi iitachari Resén. Iroka nampitsi Resén rootaki jatekachari ojeekira nampitsi Nínive eejatzi Cala. ¹³ Riitaki Mizraem tomintanakariri Ludim, Anamin, Lejabim, Naftujim, ¹⁴ Patrusim, Caslujim, Caftorim, ri isheninkapaeni Filistia-jatzi.

¹⁵ Riitaki Canaán tomintanakariri Sidón rantarite itomi, eejatzi Het. ¹⁶ Rijatzi isheninkapaeni Canaán irika: Jebus-jatzi, Amor-jatzi, Herhes-jatzi, ¹⁷ Jev-jatzi, Arac-jatzi, Sin-jatzi, ¹⁸ Arvad-jatzi, Zemar-jatzi, Hamat-jatzi. Riitaki icharinipaeni irika Canaán ikaatzi pookayitaatsiri. ¹⁹ Riitaki thonkakirori inampitawo Gerar-ki, ipoñaanakawo nampitsiki Sidón roojatzi Gaza-ki. Ithonka inampitakawo nampitsiki Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboem, roojatzi Lasa-ki. ²⁰ Riitaki irikapaeni icharinitakari Cam, rijatzi nampitanakawori jemperikapaeni. Tzimayitanaki irikapaeni inampiite, eejatzi iñaanipaeni.

²¹ Ikanta Sem rantarite Jafet, tzimaki icharini rirori iiteetakiri Heber. Riitaki Heber oshekitaneentsiri ikaatzi ichariniyitanakari Sem. ²² Riitaki Sem tomintanakariri Elam, Asur, Arfaxad, Lud eejatzi Aram. ²³ Riitaki Aram tomintanakariri Uz, Jul, Heter, Mas. ²⁴ Riitaki Arfaxad tomintanakariri Sala. Eejatzi Sala riitaki tomintanakariri Heber. ²⁵ Ikanta Heber tzimanaki apite itomipaeni: etakawori iita Peleh, aripaete ipookanaki atziri iipatsiteki. Riima itsipa itomi iita Joctán.* ²⁶ Riitaki Joctán tomintanakariri Almodad, Selef, Jazar-mavet, Jera, ²⁷ Adoram, Uzal, Dicla, ²⁸ Obal, Abimael, Seba, ²⁹ Ofir, Javila, Job-ab. Maawoeni irikaete riitaki itomiite Joctán. ³⁰ Ithonka inampitakawo janta Mesa-ki roojatzi Sefar-ki jeekatsiri ochempimashiki ishitowapiintzira ooryaatsiri. ³¹ Riitaki irikapaeni icharinitakari Sem, rijatzi nampitakawori jemperikapaeni. Tzimayitanaki irikapaeni inampiite, eejatzi iñaanipaeni. ³² Riitaki irikapaeni

* **10:25** Iroka waerontsi “Peleh”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “Pookaantsi.”

icharinitanakari itomipaeni Noé. Tema awijanakira paerani oonkawo, ari ithonkari ipaashiniyitanaki irikapaeni, rinashiyitaanaka inampiteeyawowa jemperikapaeni.

11

¹ Paerani apaani okanta ñaantsi iñaawaeteetzi kepatsiki. ² Ikanta rowahanaka atziripaeni inampityaawo ishitowapiintzira ooryaa, areetaka janta iiteetzi Sinar, iñaapaakiro owintenipathatzi kepatsi, ari inampitapaakawo. ³ Ari ikantawaka-haeyakani atziripaenni: “Jame owetsikaeyeni kepatsipatha atayimaetyaawo.” Arira retanteetanakawo rotantoteetawo kepatsipatha, tee apatziro rotantoteetawo mapi. Retanteetanakawo eejatzi otsirekanteetawo tsirepathari, tee apatziro rahaetziro otsirekanteetari paerani. ⁴ Ari ikantawakahaeyakani eejatzi: “Pipokaeyeni, jame owetsike anampi, owetsiki eejatzi antawo ateementotsi areetachani jenokinta. Jame anampiteeyaawo kameetha eero añaantawo akinakinawaetee jemperikapaeni.” ⁵ Riitaki kantacha pokaki Tajorentsi raminero nampitsi eejatzi ateementotsi rowetsikakiri atziripaeni. ⁶ Ikantashiretanaki Tajorentsi: “Apaani okanta inampiite, apaani okanta iñaani eejatzi, okaate ikenkithashireteeyaari rantero, ari imatakiro. ⁷ Nimaeka nowashiñaapithateri iñaanipaeni, eero ikemathatawakaanta iñaanatawakaeya.” ⁸ Ari ipakaakaakiri Tajorentsi rowetsikawitakawowa antawo inampi, ipookayiteero ikinayiteero jemperikapaeni. ⁹ Ikompitakaayitakari iñaanipaeni eejatzi, opoñaantyaari eero ikemathatawakaanta. Jatayitanaki inampiteeyaawo jemperikapaeni. Rootaki iitanteetakawori Babel iroka antawo nampitsi rowetsikakiri atziripaeni.*

¹⁰ Irika icharinipaeni Sem. Tema awijaki apite ojarentsi oonkantakari paerani, tzimaki Sem okaatzi 100 rojarentsite, tzimaki itomi Arfaxad. ¹¹ Ojamani rañaaki Sem okaatzi 500 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹² Ari tzimaki Arfaxad okaatzi 35 rojarentsite, ari itzimaki itomi iitakiri Sala. ¹³ Ojamani rañaaki Arfaxad okaatzi 403 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁴ Ari tzimaki Sala okaatzi 30 rojarentsite, roojatzi itzimantaka itomi iitakiri Heber. ¹⁵ Ojamani rañaaki Sala okaatzi 403 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁶ Ari tzimaki Heber okaatzi 34 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Peleh. ¹⁷ Ojamani rañaaki Heber okaatzi 430 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ¹⁸ Ari tzimaki Peleh okaatzi 30 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Reu. ¹⁹ Ojamani rañaaki Peleh okaatzi 209 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁰ Ari tzimaki Reu okaatzi 32 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Seruh. ²¹ Ojamani rañaaki Reu okaatzi 207 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²² Ari tzimaki Seruh okaatzi 30 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Nacor. ²³ Ojamani rañaaki Seruh okaatzi 200 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁴ Ari tzimaki Nacor okaatzi 29 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomi iitakiri Taré. ²⁵ Ojamani rañaaki Nacor okaatzi 119 ojarentsi. Osheki itomi eejatzi rishintopaeni tzimaentsiri. ²⁶ Ari tzimaki Taré okaatzi 70 rojarentsite, roojatzi itzimantakari itomipaeni iitakiri Abram, Nacor, Harán.

²⁷ Irika isheninkapaeni Taré. Irika Taré riitaki tomintanakariri Abram, Nacor, Harán. Irika Harán riitaki tomintanakariri Lot. ²⁸ Irika Harán riitaki etakawo ikamae janta Ur-ki iipatsiteki Caldi-ite, tekiraha ikamiita Taré ashitariri. Ikamaki itzimakira paerani. ²⁹ Ikanta Abram iinantalakawo Sarai. Riima Nacor iinantalakawo rirori Mil-ca, rishinto Harán. Iroka Mil-ca roo irento Isca. ³⁰ Teemaeta itzimi eentsite Sarai, amashithakiwaetatyaa roori. ³¹ Ari riyataki Taré janta Canaán-ki rookanakiro Ur iipatsiteki Caldi-ite. Ari raanakiri itomi Abram itsipataaneeri Sarai raniro, raanaeeri eejatzi Lot icharini.

* **11:9** Iroka waerontsi “Babel” iñaani ini riroripaeni, roo oshiyawori añaaniki aaka akantziri: “Kompitaantsi.”

Ikanta rareetawo Harán-ki, ari inampitapaawori. ³² Ojamani rañaaki Taré okaatzi 205 ojarentsi, ari ikamaeri rirori janta Harán-ki.

12

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanatakiri Abram, ikantakiri: “Eenitatsi otsipa kepatsi noñahakimiri, piyaate janta, pookaneeri pisheninkapaeni eejatzi piipatsite. ² Ri noshekyahaeri picharinipaeni. Ari notajonkawentakimi eeroka, riroporori nokantakahaemi. Eeroka kantakaeyaawoni notajonkawentantyaariri itsipajatzipaeni. ³ Ari notajonkawenteeri ikaatzi tajonkawentakimini eeroka. Ari niyakateeri naaka ikaatzi iyakatemi eeroka. Tema eeroka kantakaeyaawoni notajonkawentanteeyaariri maawoeni inashiyitachari sheninkatawakaeyitachari jaka kepatsiki.” ⁴ Tzimaki Abram okaatzi 75 rojarentsite. Jataki Canaán-ki rokotakinirira Tajorentsi, rookaneero Harán inampiwitawowa. ⁵ Itsipatanaawo iina Sarai, eejatzi Lot itominthori. Ithonkakiro raaneero tzimimoyitziriri, raaneeri maawoeni ratzirite ramanantakiri Harán-ki. Iroka okanta rareetantakari Abram Canaán-ki, ⁶ ithonkakiro ranashitakawo iroka kepatsi, roojatzi rareetantakari Siquem-ki ojeekira inchato iiteetziri More. Rootaki inampiite Canaán-jatzi janta. ⁷ Ari roñaahakariri Tajorentsi, ikantakiri: “Roo noperiri iroka kepatsi ikaate picharinityaari.” Rowetsike taapokimentotsi jempe roñaahakari Tajorentsi, ipinkathatantyaariri. ⁸ Ikanta ikinanee ochempimashiki okaakitapaera Betel ikyaapiintzira ooryaa. Ari rowatzikapaero ipankothaante. Imontetapaakawo Betel ikyaapiintzira ooryaa, rooma nampitsi Jae ojeeki ishitowapiintzira ooryaa. Ari rowetsikapaeri otsipa taapokimentotsi, raakotapaero iwaero Tajorentsi iñaapinkathatapakiri. ⁹ Eekiro ranashitanakitya, riyaatziro kirinkanta Nehuev-ki.

¹⁰ Okanta paerani iñahaetakiro antawo tashetsi. Rootakira riyaatantakari Abram ijeekawaete Egipto-ki tema tekatsi rowaeyaari inampiki. ¹¹ Ikanta rareetzimataka Abram janta Egipto-ki, ikantakiro iina Sarai: “Noená, pikemina, maperori pikameethaanikitaki eeroka. ¹² Arika iñaawakimi Egipto-jatzi, ikanteeyeni: ‘Iroka tsinani iina ini irika atziri.’ Rootaki opoñaantyaari rompojina, eero rompojimaetzimi eeroka tema ikowatye rayimi. ¹³ Pikanteri eeroka: ‘Aari rini’, rootaki opoñaantyaari eero rompojanteetana naaka.”

¹⁴ Ikanta rareetaka Abram janta Egipto-ki, iñaawakiro Egipto-jatzi kameethaanikiri okantaka Sarai. ¹⁵ Iñaawakiro reewarite. Riyaatashiitakiri Faraón iwinkatharite Egipto-jatzi, ikamantakiri kameethaanikiri okantaka tsinani. Roojatzi rahaetantanaawo Sarai iwinkatharipankoteki Faraón. ¹⁶ Okantakaantziro okameethaanikitzira Sarai, raakameethatawakiri Faraón irika Abram. Ipashitakari osheki oveja, vacapaeni, ratziritepaeni, kawayopaeni eejatzi camello-paeni. ¹⁷ Okantakaanta Sarai, rowajankitantakari Tajorentsi mantsiyarentsi irika Faraón, itsipataakiri isheninkapaeni. ¹⁸ Roojatzi ikaemakaantantakariri Faraón irika Abram, ikantakiri: “¿Iitaka pomanakotantawori iroka? ¿Iitaka kaari pikamantantana piinaha iroka tsinani? ¹⁹ Pikantakina: ‘Choeni ini.’ Naaka matajantachanimi ari noenantakyaawomi. Iroka nimaeka piina, paanaero.” ²⁰ Ikanta Faraón, ikantakiri ratzirite roemishitowaeri Abram raaneeroota iina, raaneero eejatzi okaatzi tzimimotziriri.

13

¹ Ikanta ipiyaanawo Abram janta Nehuev-ki itsipatanaawo iina ipoñanaawo Egipto-ki, ramaero maawoeni tzimimotziriri. Ari itsipataari itominthori Lot. ² Ashaahantaa Abram, ishekitzimotakiri ooro, koriki, osheki ipirapaeni. ³ Ikanta rawijee ipoñaanaawowa Nehuev-ki, roojatzi rareetantaari Betel-ki. Ikanta rawijanee roojatzi niyankithakineki awotsi rareetantyaari nampitsiki Jae, rowetsikapaero

ipankothaante jempe retakawo paerani ipankota, ⁴ jempe rowetsikaki paerani taapokimentotsi, raakotantakawori iwaero Tajorensi ipinkathatziri.

⁵ Ari ikantakari eejatzi Lot, ishekitzimotakiri rovejate, ivacate, ratzirite, ikaatzi tsipatariri rirori. ⁶ Okanta janta jempe inampitaawo, opomeentsitzimotakari itsipatawakahaeya, tee riyomaatawo rowanawo ipirapaeni. ⁷ Ikaatzi kempoyeeriri ipirapaeni Abram rantzitakiri rashi Lot. Ari ijeekitari eejatzi Canaán-jatzipaeni eejatzi Ferez-jatzi.* ⁸ Roo ikenkithawaetakaantakariri Abram itominthori Lot, ikantakiri: “Asheninkaha owawakaeyaani aaka, tee okameethate antaminthatawakaeya, tee omatzita eejatzi rantaminthatawakaeya kempoyeeriri apirapaeni. ⁹ Iroka antawoete kepatsi, pamine jempe pinampityaawo. Arika pikinanaki kirinkanta, nokinanaki naaka katonkonta. Rooma pikinanakirika katonkonta, nokinanaki naaka kirinkanta.” ¹⁰ Raminakiro Lot othapya Jordán, jempe ojeeki nampichaniki iitachari Zoar, iñaatziro kameethari okantaka, tzimatsi osheki nija. Ariwaetaki Egipto. (Roperori okantawita tekira ithonkaeroota Tajorensi iroka Sodoma eejatzi Gomorra.) ¹¹ Rookotakiro Lot inampityaawo ishitowapiintzira ooryaa Jordán-cheraki. Ari rotsiparyahaari Abram irika Lot. ¹² Roojatzi ijeekanaki rirori Abram Canaán-ki, jataki Lot inampityaawo ojeekira nampitsipaeni, okaakitapaera nampitsi Sodoma. ¹³ Ari ipiyotapaari atziri antayitzirori kaariperori kaari iñaamata Tajorensi.

¹⁴ Ikanta riyataki Lot, ikantakiri Tajorensi irika Abram: “Pamine katonko, kirinka, ishitowapiintzira ooryaa eejatzi jempe ikyaapiintzi. ¹⁵ Ari nopakimiro maawoeni kepatsi okaatzi piñaakiri, okanteetatyeyyaani pashiteeyaawo, roojatzi rashiteeyaari ikaate pichariniteeyaari. ¹⁶ Ari noshekyahaeri roshiyeeyaawo impaneki. Tee riy-oetero jempe okaatzi oshekitzi impaneki, ari roshiyeeyaari pichariniteeyaari eero riyoteeri jemperika ikaate roshekite. ¹⁷ Pikatziyanaki, pithonkiro panashityaawo maawoeni kepatsi okaate nashitakahaemiri, tema naaka pimironi.” ¹⁸ Ari okantakari, roo riyatantakari Abram inampiteeyaawo inchatomashiki. Riitaki ashitawo atziri iitachari Mamre. Ari ekaatapaeri nampitsi iiteetziri Jebrón. Rowetsikapae janta taapokimentotsi ipinkathatapaeri Tajorensi.

14

¹ Okanta paerani janta Sinar-ki ipinkatharitzira Amrafel, riima Arioc ipinkatharitziri rirori Elasar-ki, Quedorlaomer ipinkatharitziri rirori Elam-ki, eejatzi Tidal ipinkatharitziri rirori Hoem-ki. ² Kameethari raapatziyawaka irikapaeni pinkathari rowayiriminthatari Bera pinkatharitatsiri Sodoma-ki, Birsa pinkatharitatsiri Gomorra-ki, Sinab pinkatharitatsiri Adma-ki, Sem-eber pinkatharitatsiri Zeboem-ki, eejatzi pinkatharitatsiri Bela-ki iitziiteetari Zoar. ³ Ikanta irikapaeni 5 pinkathari rowayirimintheetakiri, raapatziyawakaaka rirori ipiyotakiri rowayirite janta Sidin-ki ojeekira inkaari Katyaari. ⁴ Tema tzimakotaki okaatzi 12 ojarentsi irikapaeni 5 pinkathari romperawaeetakari pinkathari Quedorlaomer, roo 13-tapaentsiri ojarentsi ikenkithashireteeyakani ipiyatyaari rowayiriteri. ⁵ Okanta ojarentsi 14-tapaentsiri, irika pinkathari Quedorlaomer itsipatakari itsipa pinkathariite ikaatzi aapatziyakariri riyateeyakini Astawot Karnaem, ari ithonkakiri rowayiritari Refa-ite. Ari ikantanakiri eejatzi Zuzi-ite janta Jam-ki, imatanakiri eejatzi Emiite janta Save-quiriataem-ki. ⁶ Imatzitanakari Jori-ite janta tonkaariki Seir-ki, ipatzimatanaakiri roojatzi Parán-ki tsipanampitawori tonkaari. ⁷ Ikanta ipiyaawo Quedorlaomer itsipataari pinkathariite aapatziyariri, rareeteeyaani En-mispat-ki iiteetziri eejatzi Cades. Ithonkatanakiri maawoeni iñaanakiri janta iipatsiteki Amalek-iite, ari ikantanakiriri eejatzi Amor-jatzi nampitawori janta

* **13:7** Ikenkithatakoteetziri jaka ‘Ferez-jatzi,’ nampitsi ini iiteetziri “Ferez.” Terika ari okantya, oshiyaka riitaki ikenkithatakoteetziri nampitawori antawoki nampitsi, iinashitanteetyaariri nampitawori rowaneki. Ari okanta, iñaani inatzi Heber-paeni iroka ‘feréz,’ roo akantziri aakapaeni ‘nampitsi.’

Jazon-tamar-ki. ⁸ Ikanta pinkatharitatsiri Sodoma-ki, Gomorra-ki, Adma-ki, Zeboem-ki, Bela-ki (iiteetzi eejatzi Zoar,) riyateeyakini roma-natya Sidim-ki. ⁹ Irikapaeni 5 pinkathari, rowayiritakari itsipa 4 pinkathariite: Quedorlaomer pinkatharitatsiri Elam-ki, Tzidal pinkatharitatsiri Hoem-ki, Amrafel pinkatharitatsiri Sinar-ki, Arioc pinkatharitatsiri Elasar-ki. ¹⁰ Tema janta Sidim-ki tzimatsi pitsitharipatha. Ikanta pinkatharitatsiri Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki ikowaki ishiyapithatero awijaentsiri, ithonkari ipiinkantakari pitsitharipatha, ithonkaka ikamaki. Riima itsipa pinkathariite, ishiyeeyanakani tonkaariki. ¹¹ Ikanta pinkathariite thonkaantetsiri, rayitanakiri maawoeni rowanawo, rayitzitanakiri eejatzi rashaahawo pinaperoyitachari okaatzi tzimatsiri janta Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki. Jateeyeni. ¹² Janta Sodoma-ki, ari inampitawori Lot itominthori Abram. Rahaetanakiri rirori itsipatahaetanakiri rashaahawo.

¹³ Eenitatsi apaani atziri shiyanaenchari, ikamantakiri Abram irika Heber-ite. Ari inampitawo Abram rinchatomashiteki Mamre. Irika Mamre riitaki Amor-jatzi, rirentzi Escol eejatzi Aner, riyyitaki aapatziyariri Abram. ¹⁴ Ikanta ikemawaki Abram rahaetakiri itominthori, riyoyaaki itomi ronampiripaeni rawentaaperotari, ikaateeyini 318 ipiyotaka. Royaatzishitanakiri pinkathariite roojatzi janta nampitsiki Dan. ¹⁵ Roma-pokakiri tsireniriki Abram rowayiritari pinkathariite itsipatakari ratzirite, ipatzimatanakiri roojatzi Job-a-ki jeekatsiri katonkonta nampitsiki Damasco. ¹⁶ Ari raapithatawaeri maawoeni owaahawontsi raayiwitanakari. Ari rokakaawentawaeri eejatzi itomithori Lot, raawaero eejatzi maawoeni rashitari. Rokakaawentawaero tsinanipaeni, eejatzi osheki itsipa atziripaeni raawiitakari.

¹⁷ Ikanta Abram, piyaawo ithonkatawakirira Quedorlaomer itsipataari pinkathariite ikaatzi aapatziyakariri. Ari riyataki pinkatharitatsiri Sodoma-ki itonkyotawaari janta Save-ki, tema ikanteetzi Save rootaki “Pinkatharyaarini”. ¹⁸ Ari riyaatzitanaka Melquisedec pinkatharitatsiri Salem-ki, riitaki romperatajorentsiti Jenokijatzi Tajorentsi, raanaki pan itsipataanakiro rireetzi. ¹⁹ Ramanakowentawaari Abram, ikantanaki:

“Itajonkawentemi Jenokijatzi Tajorentsi,
Owetsikakirori inkite eejatzi kepatsi.

²⁰ Kimoshirewentaarewo rini Jenokijatzi Tajorentsi,
Riitaki kantakaakawori poetsinampaantakariri omanayitzimiri.”

Ipakiri Abram irika Melquisedec eepichokiini raapithatantawaeri roma-nayitakaha.*

²¹ Ikanta pinkatharitatsiri Sodoma-ki ikantakiri Abram: “Pipenari atziripaeni, payero eeroka ashaahawontsi.” ²² Rakanaki Abram, ikantanakiri: “Tema naakotakiro iwaero Tajorentsi, Jenokijatzi owetsikakirori jenokinta eejatzi kepatsi. ²³ Eerowa nayi apaani pashitari eeroka, ero naajeetzi oeta noojotantyaariri no-zapato-te. Teera nokoyi pikantena paata, pikante: “Irika Abram nashaahantakaakari.” ²⁴ Tekatsi nokoyi naaka, apatziro nayiro okaatzi rowayitakari nomperatane. Riima tsipatakinari Aner, Escol, Mamre, raayitaki rirori.”

15

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi imishiriki Abram, ikanteeri: “Eero pithaawawaetzi Abram, naakataki kempoyaawentemini. Osheki nopinateemi.” ² Rakanaki Abram, ikantanaki: “¡Tajorentsi! Piyotzi eeroka tekatsi notyomipaeni. ¿Litaka pipinatantenari. Riitaki Eliezer nonampiri Damasco-jatzi ashiteeyaawoni maawoeni tzimimotanari.” ³ Ikantzi eejatzi: “Tee pikowakaana itzime notyomintyaari, irika Eliezer nomperatani, riitaki

* **14:20** Kantakotachari jaka “eepichokiini” roo ipakiriri paerani Abraham irika Melquisedec. Arika raapithatante roma-nayitaha Abraham-ni okaatzi 10, apaani rashitakaakyaari Melquisedec. Ari ikantakirori maawoeni raapithatantakiri, otzimerika 10, apaani rashitakaakyaari Melquisedec.”

ashiteeyaawoni tzimimotanari.” ⁴ Rakanakiri Tajorentsi, ikantziri: “Riitaki pitomipaeni eeroaka ashiteeyaawoni maawoeni tzimimotanari, kaarira itsipajatzzi ashiteeyaawoni.” ⁵ Ikanta Tajorentsi romishitowakiri Abram jakakiroki, ikantziri: “Paminero jenokinta, piyoteri jempe ikaatzi roshekitzi ompokiro. Ari ikanteeyaa pichariniteeyari roshekitee rirori, roshiyeeyaari roshekitzi ompokiropaeni.” ⁶ Rawentaakari Abram Tajorentsi. Roowa ipoñaantari Tajorentsi raakameethatziri Abram, iitakiri tampatzikashireri. ⁷ Ikantakiri: “Naakataki Tajorentsi, naaka amaemiri jaka pinampitawowa paerani Ur-ki iipatsiteki Caldi-ite, nopashiteemiro iroka kepatsi.” ⁸ Rakanakiri Abram, ikantanakiri: “¡Tajorentsi! ¿Jempe okantyaaka niyotantyaari naaka ashitaawori iroka kepatsi?” ⁹ Ikantanakiri Tajorentsi: “Pamakina ewankari pipira tzimaentsiri mawa rojarentsite: vaca, cabra, oveja. Pamakina konthawo, eejatzi iryaani shiro. ¹⁰ Ari ikantakiro Abram, ramakiniri ipirapaeni, itankakiri, rowayitakiri imontekoyitakiri. Teera itankaeteri shiwankiripaeni rirori. ¹¹ Pokapaaki amemporipaeni ikemaenkatakiri. Jeekaki rirori Abram romishiyiri kemaenkatakiriri. ¹² Okanta otsireniityaanaki, ayitzimotakiri Abram antawoete iwochokini, maanaki. Ari omapokanaka otsirenikakitanaki. Antawo ithaawanaki. ¹³ Ikantakiri Tajorentsi: “Abram, otzimatye piyotero iroka, rahaeteri picharinipaeni otsipaki kepatsi, okaate 400 ojarentsi ijeeke. Ari romperawaeteeyaari, ishintsiwenteeteri, rantawaetakahaeteri. ¹⁴ Ari nowajankitzimaetakyaari naaka omperanawaetakariri. Arika okaatapaaki, aritaki ishitowae, oshekitzimotakiri osheki rashaahawo. ¹⁵ Tekatsitzimaeta awijimotemini eeroaka, apatziro pikamae aririka pantarikitapaaki, pitsipateeyaari piwaejatziiteni. ¹⁶ Arika ojamanitaki paata, ari ipiyee itomi pichariniite jaka, tekira omonkaatapaakaata iyaariperonka Amor-jatziite.” ¹⁷ Okanta otsirenitanaki, tee okoñaatane ramine. Iñaaki Abram paamari antawoete okachaataki, oshiyawityawomi omorekantatyeeyaarimi kaminkari tsimeri itankaetakiri. ¹⁸ Aripaete ikenkithawaetakaakiri Tajorentsi Abram, ikantakiri: “Nashitakaeyaari picharinipaeni iroka kepatsi, etanakyaaawo antawaaki nija Egipto-ki, roojatzi antawaaki nija Eufates, rootaki aapatziyawakaanteeyaari. ¹⁹ Aakotawakiroota iipatsite Cin-ite, Cenez-iite, Cadmon-jatziite, ²⁰ Het-ite, Ferez-ite, Refa-ite, ²¹ Amor-ite, Canaán-ite, Gerges-iite, Jebus-iite eejatzi.”

16

¹ Tee okanta Sarai itzimakayiro oemi Abram, tzimimaetacha omperatane oeta Agar, Egipto-jato ini. ² Okantakiri Abram: “¡Pikemaki! Tee ikowakayina Tajorentsi itzimi, nokoyimaetaka pitsipatyaawo onampiri Agar, pitzimakayiro, riitaki noshiyakayeri notyomipaeni naaka.” Inimotakiri Abram okantakiriri iina Sarai. ³ Aakiro Sarai onampiri Egipto-jato, opakiri Abram iinantyaawo. Tzimaki 10 ojarentsi inampitakawo Canaán-ki. ⁴ Ikanta itsitakawo Abram ronampiri Agar, rowakakiro. Okanta oñaaka Agar omotzitaki, okijaneentanakiro Sarai. ⁵ Okantakiri Sarai oemi Abram: “Eeroaka kantakaantakirori okijaneentanakiro Agar. Naakawitaka pakimirori piinantyaawo, oñaakaha omotzitaki, okowanaki awijena oñaaperoty. Tema Riitaki Tajorentsi yotziro iitarika kantakaantzirori naakarika, aama eerokarika.” ⁶ Rakanakiro Abram iina, ikantanakiro: “¡Pikemina! Ponampirira ini iroka tsinani, eerokataki yoteroni jemperika pikantero.” Roojatsi okijantanaakawo onampiri, roojatzi oshiyantakari Agar.

⁷ Iñiimaetakawo ronampiri Tajorentsi ochempimashiki, ojeekashitziro nijaateni jeekatsiri awotsiki riyatantetari nampitsiki Shur. ⁸ Rojampitakiro, ikantziri: “¿Jempe pikanapaakika omperatane Sarai? ¿Jempe piyaateka?” Ari akanakiri roori, okantanakiri: “Noshiyapithatyaawo Sarai omperatanari.” ⁹ Ikantanakiro ronampiri Tajorentsi: “¡Agar! Pipiyee opankoki omperatzimiri, panteniro okaate omperatemiri.”

¹⁰ Eekiro ikantanakitziro ronampiri Tajorentsi:
“Noshekyaaaperoteemiri pijariteeyaari,

Tekatsi yoteerini jempe ikaate tzimatsini, ishekiperotaatyera. ¹¹ Tema motzitakimi nimaeka, itzimae apaani pitomi, Riitaki piiteri Ismael.

Tema iñaakimi Tajorentsi pashironkawaetaka.*

¹² Roshiyari pitomi kawayoniro, mashireyantzi ikantya.

Rantamintheteeri maawoeni atziri, ari ikantzityaari maawoeni atziripaeni rantamintheteeri rirori.

Kijokiro rowaero inampi, okantawitya eero inimotziri isheninkapaeni.” ¹³ Okanta okenkithawaetakaakiri Agar irika Tajorentsi, oeteeri: “Tajorentsi Ñaantatsiri,” tema okantakitzi roori: “Iñaana Tajorentsi, eeniro nañiira.” ¹⁴ Rootaki iitantee-takawori iroka nijatani: “Inijaate Añaaniri Ñaakinari.” Tema iroka nijatani ojeeki niyankithakineki awotsi kinachari janta nampitsiki Cades roojatzi Berea-ki.

¹⁵ Okanta Agar, tzimaki itomi Abram, oetakiri Ismael. ¹⁶ Tzimimaetaka Abram okaatzi 86 rojarentsite, ari itzimakiri Ismael.

17

¹ Tzimaki Abram okaatzi 99 rojarentsite, ari iñaahaeri Tajorentsi, ikantakiri: “Pijeekimotena kameetha eeniro pañiika eero otzimawaetzi kaariperori pantzimotan-teri, tema naakataki Tajorentsi Shintsiperori. ² Eenitatsi aapatziyawakahaeyaari. Ari nomaperotakiro noshekeemiri picharinipaeni.” ³ Ari rotziwerowanakari Abram, oeyotanaka kepatsiki ikenkithawaetzira Tajorentsi, ikantziri: ⁴ “Iroka nantzimotemiri. Oshekiperori ikanteeyaa pichariniite, rinashiteeya ipiyoteeya ikaate sheninkatawakahaachani, oshiyakahaemimi eerokami ipaapateteeya. ⁵ Rootaki piitanteeyaari nimaeka Abraham, eero piitaawo Abram, tema oshekiperori ikanteeya pichariniite rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawakahaeyaani, oshiyakahaemimi eerokami ipaapateteeya.* ⁶ Osheki ikaatee pichariniteeyaari, eenitatsi pinkatharitaatsini, rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawakahaeya. ⁷ Iroka nokashiyaakaemiri eeroka nimaeka, rootaki nokashiyaakahaeriri eejatzi paata pichariniite, naakatapiintaki Pitajorentsitateeya, naakatztatika Itajorentsitateeya eejatzi pichariniite. ⁸ Nopaemiro maawoeni kepatsi jeekatsiri Canaán-ki pijeekakira nimaeka, ari pinampiteeyaawo. Eerokataki ashiteeyaawoni, roojatzi rashiteeyaari pichariniite. Rashi rowatyero rashiteeyaawo, naakataki Itajorentsitateeya.”

⁹ Eekiro ikenkithawaetatzi Tajorentsi ikantziri Abraham: “Pimonkaatenawo aapatziyawakaanteeyaari, eejatzi ikantziteeya pichariniite. ¹⁰ Iroka otsipa aapatziyawakaanteeyaari, otzimatyete ithotyeeenawo pichariniite imonkaateero. Maawoeni shirampariite itochonkyaaniteeya. ¹¹ Pitoyiteero eerokaete opatzithowaki pishiramparitantari. Roo riyotanteeyaari eenitatsi aapatziyaawakaari aakaete. ¹² Nimaeka etanakyawo iitochonkyaaniteeya peenchaanikite tzimakoteentsiri 8 kitejeri. Ari ikanteeteri eejatzi otomipaeni pomperatane owakira tzimatsiri, ari pikanteri pomperatane owakira pamanantayitzi kaari pihekinkata. ¹³ Otzimatye itochonkyaaniteeya apiteroeni: eenchaaniite pomperatane, eenchaaniite eejatzi pamanantane. Roo iñahaetantyaawori piwathaki okaatzi aapatziyawakahaeyaari. ¹⁴ Riima pisheninkapaeni kaari totachonkyaanikitaachani, otzimatyete romishitowaeteri eero pitsipataari pinampiki, okantakaantziro tee rantziro aapatziyaawakaari.”

¹⁵ Ikanteeri Tajorentsi eejatzi Abraham: “Nimaeka oeteeya piina Sara, eero oetaa Sarai.† ¹⁶ Antawoete notajonkawentero, ari notzimakayiro roori itzimae entsite.

* **16:11** Iroka waerontsi “Ismael”, iñaaniki rirori oshiyaakawo akantziri aaka “ikemaki Tajorentsi.” * **17:5** Iroka waerontsi “Abraham”, iñaaniki riroripaeni oshiyaawori akantziri aaka “ipaapate osheki sheninkatawakahachani.”

† **17:15** Iroka waerontsi “Sara”, iñaaniki rirori oshiyaawo akantziri aaka “rishinto pinkathari.”

Maperori notajonkawenteero. Osheki ikaatee ojariteeyaari, eenitatsi pinkathari-taatsini. Tema oshekiperori ikanteeya ojaripaeni rinashiteeyaawo ipiyoteeya ikaatzira isheninkatawakaa, ikimitakaanteero roomi rinironteeya.”¹⁷ Rotziwerowanaa Abraham, oeyootanaa kepatsiki, ishirontashireta ikantzi: “¿Arima rowakantee atziri antarikiteentsiri tzimaentsiri 100 rojarentsite? ¿Arima omateeya eejatzi otzimae Sara antawokitakira okaatakira 90 ojarentsite?”¹⁸ Eekiro ikantatzi Abraham, ikantzi: “Okamintha inintahaeyaawo Ismael okaatzi pitajonkawentakiri.”¹⁹ Ikantanaki Tajorentsi: “Nokantatziimi naaka arira otzimae piina Sara itzime pitomi, riitaki piiteri Isaac. Riitaki maperoteeroni aapatziyawakaane, eero nopakaakahaeri icharini-ite rirori.”²⁰ Nokemaki jempe ikantakota Ismael, aritaki notajonkawentakimiri. Ari noshekyahaeniri icharini rirori. Riitaki ipapateteeya 12 riroperori jewayi-itatsini, naaka kantakahaeyaawoni irioperotanteeyaari ichariniite, kameethari raapatziyawakaeya.”²¹ Rootaki itzimantyaari Isaac, yotapaaka apaani ojarentsi otzimanitantyaari Sara, riitaki nojokirotakahaeyaari aapatziyawakaane.”²² Ikanta ithonkanakiro Tajorentsi ikenkithawaetakaakiri Abraham, ipeyapithatanaari.

²³ Tee rowawijaanaki Abraham apaani kitejeri, itochonkyaanikitakiri itomi Ismael. Ari ikantzitakari maawoeni itomipaeni shirampariyitatsiri, ari ikantzitakari eejatzi ramanantane romperatanepaeni jeekatsiri ipankoki. Rantakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.²⁴ Tzimanaki Abraham okaatzi 99 rojarentsite itoteetakiniri opatzithowaki ishiramparitantari.²⁵ Riima itomi Ismael tzimaki rirori okaatzi 13 rojarentsite, itotziteetantakariri opatzithowaki ishiramparitantari.²⁶ Tee awiji apaani kitejeri itotantakawori Abram opatzithowaki ishiramparitantari, arira itsipatakari itomi Ismael.²⁷ Ari itsipatzitakari eejatzi ramanantane romperatanepaeni ikaatzi jeekatsiri ipankoki kaari isheninkayita.

18

¹ Ikanta ijeekawaetzi Abraham opatzimooki ipanko tampatzikapeteki ooryaa, roñaahakaari Tajorentsi janta rinchatomashiteki Mamre.² Ikanta raminaki Abraham iñaatziiri mawa atziri. Intsipaete ikatziyanaka itonkyotawakari, rotziwerowashitawakari, oeyootanaka kepatsiki.³ Ikantawakiri: “¡Nowinkatharite! Paata pawijita,⁴ namawakimiita eepichokiini nija pikewyaari pitziki, pijeke otsimankakira inchato pimakoryaawaete.⁵ Naakataki pomperatane, pareetakari ipankoki. Paata niyaatawakiita namine owanawontsi poyaari okine pishintsite aririka pawijanaki.” Ikanteeyini rirori: “Ariwé, kameethataki.”⁶ Kyaanaki Abraham inthomoeki ipankoki, ikantapaakirro Sara: “Intsipaete pamine roperori trigo-pane okaate mawa piyeekitero powapiintzirowa powetsikane pan.”*⁷ Ari ramaki Abraham riroperori ewonkiri vaca. Ipakiri ronampiri, riitaki aminerini okine rojanteri rowantyaariri.⁸ Tee apatzirowa ewonkiri vaca ramaki Abraham, ramakiniri eejatzi itene vaca. Kimoshireri ikanta raminayitawakiniri rowanawo, ijeekaeyakini aretariri otsimankakira inchato.

⁹ Ikanta ithonkakiro rowaeyakani, irikapaeni areetzinkari rojampitakiri Abraham, ikantziri: “¿Jempe piina Sara?” Ikantanaki Abraham: “Ojeeki inthomoeki.”¹⁰ Ikantanaki areetzinkari: “Arika nopiyee otsipaki ojarentsi ari noñaapaero Sara itzimae entsite.” Okemaki Sara ikenkithawaeteeyinira Abraham, ojeekaki ojanari opatzimooki opanko, itaapiikira oemi.¹¹ Antarikiteeyakini apitekiroeni Abraham eejatzi Sara. Kaatapaaki oñaawenta otsinanitantari.¹² Roo kaari aamawetantanakawo oshirontanaka, okantashiretanaki: “¿Jempe okineeka notzimae naaka, antarikiteeyakinani

* **18:6** Kantakotachari jaka “piyeekite powantapiintawori” roori oshiyawori rowanteetawori paerani trigo-pane okaatzi otenatzi 7 kilo. Tema mawa riyeekiitaki, tzimaki okaatzi 20 kilo trigo-pane.

apiteekite?”¹³ Rojampitanakiri Tajorentsi irika Abraham, ikantziri: “¿Iitaka oshirontantari Sara? ¿Tema okemijantzi arira otzima okantawitaka antawokitaki?”¹⁴ ¿Eenitatsima pomeentsitzimotyaarini Tajorentsi? Arika nopiyaki otsipaki ojarentsi nareetemi, ari noñaapaero Sara itzima entsite.”¹⁵ Okanta okemawaki Sara, antawoete othaawanaki, okowawitanaka othaenkero ikanteetakiri, okantanaki: “Tema tee noshironta.” Ari ikantanakiro Rirori: “Niyotaki naaka shirontakimi.”

¹⁶ Ari ikatziyanaa areetzinkari, jatane e ikinaneero nampitsiki Sodoma. Ari royaatanakiri Abraham riwethatawaeyaari. ¹⁷ Ari ikenkithashiretanakiri Tajorentsi, ikantzi: “¿Nokamanterima Abraham okaate nanteri?”¹⁸ Tema riitaki oshekitaatsini icharini, shintsiri rinatye ikaate sheninkatawakahaachani. Riitaki nokashiyaakaakiri ikantakaanteero notajonkawentanteeyaari maawoeni inashiyitachari isheninkatawakaaha kepatsiki. ¹⁹ Naaka yoyaakiri imatakaanteeyaari itomipaeni imayiteero niyotaantakiri, eejatzi ikaatzi ichariniteeyaari. Rantateero maawoeni kameethatatsiri, okaatzi tampatzikatatsiri, roo opoñaantyaari nomatantyaawori naaka okaatzi nokashiyaakaakiriri.”²⁰ Roojatzi ikantantanakiri Tajorentsi: “Irikapaeni Sodoma-jatzi eejatzi Gomorra-jatzi omaperotaka ikaariperotaki. ²¹ Ari niyaateri nimaeka janta, naminero maperotachari iyaariperonka okaatzi ikanteetziri. Rootaki niyotantyaari.”²² Awijanaki apite areetzinkari nampitsiki Sodoma, roojatzi ijeekanaki Abraham itsipatanakiri Tajorentsi.

²³ Ari rontsirokapaakiri okaakiini, ikantziri: “¿Arima pithonkatakiri kameethashireri jeekimotziriri kameetha inampiki?”²⁴ Aamaashitya tzimatsi 50 kameethashireri janta nampitsiki. Ikaaterika 50 kameethashireri, ¿arima pithonkakiro nampitsi? ¿Eeroma pimatziro pipeyakoteri, ikaaterika ikateerika 50?”²⁵ Tekatsira inimote pithonkeri kameethashireri ikantakaantzirowa kaariperoripaeni, kimiwaetaka arikami ikaate ikaariperowaete. Eero pantziro iroka. Tema eerokataki ipaapateete aminakotantaneri maawoeniki kepatsi. ¿Eeroma pantziro kamethatzimotantatsiri?”²⁶ Ari rakanaki Tajorentsi ikantanaki: “Arika noñaaki janta Sodoma-ki ikaate 50 kameethashireri, aritaki nopeyakoteeri maawoeni nampitawori janta, okantawitaka ikaariperowiteeyakani.”²⁷ Tekira inimotziriita Abraham, rapiitanakiri rojampitziri, ikantziri: “Pipeyakotawakina napiitemiro nojampitemi, tema Tajorentsi pini eeroka, atziri nini naaka. ²⁸ Arika riyotapaakya 5 kameethashireri imonkaatantyaari 50 kameethashireri, ¿arima pithonkataakiri maawoeni atziripaeni nampitawori janta?” Ari ikantanaki Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 45 kameethashireri, eerowa nothonkiro nampitsi.”²⁹ Eekiro ikantatziri Abraham: “Arika ikaate 40 kameethashireri, ¿arima pithonkakiri maawoeni atziripaeni nampitawori?” Ikantzi Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 40 kameethashireri, eero nothonkiro nampitsi.”³⁰ Eekiro ikantatziri Abraham ikantakowentantzi, ikantzi: “Eenitatsi nokowakotemiri eero pijamana napiitemiro nokantakimiri. ¿Iitaka awijatsini aririka ikaate 30 kameethashireri?” Ari rapiitanakiro Tajorentsi ikantzi: “Arika noñaaki ikaate 30 eero nothonkiro nampitsi.”³¹ Eekiro rapiitatziiri Abraham ikantziri: “¡Pinkatharí! Osheeki nowomeenchaakimi nojampitzimi. ¿Iitaka awijatsini ikaaterika 20 kameethashireri?” Ari ikantane Tajorentsi: “Arika ikaate 20 kameethashireri eero nothonkiro nampitsi.”³² Eekiro ikantatziri Abraham, ikantziri: “Pikeme nokantemi Nowinkatharite, eerowa pikijana, ari noweyaantawaemi nojampitemi, eero napiitziro. ¿Iitaka awijatsini ikaaterika 10 kameethashireri?” Ari ikantane Tajorentsi: “Arika noñaaki ikaate 10, eero nothonkiro nampitsi.”³³ Ikanta ithonkanakiro Tajorentsi ikenkithawaetakaeri Abraham, jataanee. Piyaaja rirori Abraham ipankoki.

19

¹ Ari otsireniityaanaki, areeteeyakani Sodoma-ki apite ronampiri tajorentsi.

Ijeekamintheetzi Lot ikyaapiinteetzira nampitsiki, ari ipiyotapiinteeyani atziripaeni. Ikanta iñaawakiri, ikatziyanaka itonkyotawakyaari, rotziwerowashitawakari ipinkathatawakiri, oeyootanaka kepatsiki. ² Ikantawakiri: “¡Pinkathari! Nokowatzi pimaanaki nopankoki. Iroka nija piikewya piitziki. Arika okitejitamane, ari pawije.” Ikanteeyini rirori: “Aritaki, nomaye jakakiroki.” ³ Eekiro ikantatziri Lot, roojatzi ikowantanakari areetzinkari royaatanakiri ipankoki. Ikanta rareetakaapaakari, rowetsikakaantapaaki Lot owanawontsipaeni, rowetsikakaantaki eejatzi panponka kaari rowaeteetzi shineyakaeroni, rowakaeyaariri areetzinkari. ⁴ Tekira imahaeyiniita, ipokaeyapaakini osheki Sodoma-jatzi, itapotapaakiro pankotsi ijeekaeyakinira, ari ikateeyakini ewankaripaeni itsipatakari antaripaeni. ⁵ Ikaemapaakiri Lot, ikantziri: “¿Jempe ijeekika areetapaenchari pipankoki otsirenitankira? Pomishitoweri, nokowatzi noñaathatakayaari.” ⁶ Ari ishitowanaki Lot ikenkithawaetakakiri atziripaeni, rashitakoperotakiri areetachari. ⁷ Ikantziri: “Pikempoyahaeya atziripaeni, pantzimotantzirokari kaariperori. ⁸ Eenitatsi apite nishinto tekira iyotziriyiita shirampari. Pikoyirika aritaki nomishitowakimiro, roori piñaathawaetyaari pantero pikoyiri eeroka. Teemaeta nokoyi pikoshekyaaari areetanari nopankoki, nowaemakaantane rini.” ⁹ Ikanteeyini kaariperotatsiri: “Apatziromi romperawaetakaemi itsipajatzi atziri oshiyimiri eeroka. Piteenki, eeroka nomaperote nimaeka nokoshekyaa.” Retanakari ikoshekanakari Lot. Ipokaeyapaakini okaakiini ipankoki ikoyi rotatsinkirimi jaawi. ¹⁰ Ari rakotanaki areetzinkari, rakathateeri Lot romonkyahaeri ipankoki. Rashitanakiro. ¹¹ Thonkatanaka mawoeni imawityaakitanaki ewankaripaeni eejatzi antaripaeni. Aakiri imakone ithotyaaakotziro ashitawo pankotsi.

¹² Ikantanaaki areetzinkari, ikantziri Lot: “¿Tzimatsima Itsipa pisheninka jaka? Paanakiri pitomipaeni, pishintopaeni, pitzineripaeni. Payitanakyaari eejatzi pikaateeyinira, pishitoye nampitsiki. ¹³ Nothonkatyeerowa iroka nampitsi. Okimiwitakawo okaemakaematatyeemi iyaariperonka atziripaaeni nampitawori jaka. Rootaki rotyaantantakinari Tajorentsi nothonkero.” ¹⁴ Ari riyaaatanaki Lot iñeeri itzineripaeni, ikaatzi okashiyaari rishintopaeni oemintyaari, ikantapaakiri: “Pishitoye pinampiki, ithonkatatyaarowa Tajorentsi.” Teemaeta ikemijanteeyeni itzineripaeni Lot, roshiyakaatzi rowashiyawaetashita.

¹⁵ Okanta okitejitzimataki, ikantanaeri ronampiri tajorentsiite irika Lot: “Terika pikoyi pikame nothonkatyeerowa iroka nampitsi, pishiyakaero piina pitsipataanakiro apite pishinto. Intsipaetera.” ¹⁶ Etsikiroeni ikantawaeta Lot tee ithakyaawaetzi, akotanaki ronampiri tajorentsiite rakathawakotanakiri, tema etakopero royiri Tajorentsi irika Lot. Ari ikantanakirori iina eejatzi rishintopaeni. Rookakiro ojanari nampitsiki, awijakotee atsipetyaawomi ithonkaetakirowa nampitsi.

¹⁷ Ari ishitowanaki nampitsiki Lot, ikenkithawaetanaki itsipa ronampiri tajorentsi, ikantziri: “Pishiye, eero pijeekawaetzi niyanki awotsiki, pawijakoteeta. Eero pamina-panaatzi pitaapiiki, apatziro powanakiro piyaatero tonkaariki.” ¹⁸ Ari rakanakiri Lot, ikantanakiri: “Eerowa omata nowinkatharite. ¹⁹ Osheki kameethari pantakinari, map-erori pineshironkatakina powawijaakotaana. Eeromaeta okanta noshiye tonkaariki, aritaki nokamaki aririka areetawakina pithonkatatantyaawori nampitsi. ²⁰ Eenitatsi jaka okaakiini oryaanini nampitsi. Arira nokinanaki. Pishinetena niyaate eero noka-manta. Tema oryaanini ini nampitsi.” ²¹ Ikantanaki itsipa ronampiri tajorentsi: “Noke-makimi, aritaki nomatakiro pikowakotakinari. Eero nothonkiro ewonkiri nampitsi pikantakinari. ²² Piyaatanakiita nimaeka. Eero nothonkitawo nampitsi tekiraata pa-reetyaata jempe poshoretakawo.” Roojatzi iitanteetakawori nampitsi Zoar.* ²³ Okanta okitejitamane, areetaka Lot janta Zoar-ki.

* 19:22 Iroka nampitsi “Zoar,” akantziri añaaniki aakayite “ewonkiri.”

²⁴ Rowaryaaki Tajorentsi paamari janta Sodoma-ki eejatzi Gomorra-ki. ²⁵ Ithonkakiri jeekantawori nampitsi, ari ikantakiro maawoeni shookayitatsiri janta. ²⁶ Pokawitacha iina Lot, oyaatakiri oemi, aminamintheetzi otaapiiki, omapokashitanaka opeyanakawo tziwithantha. ²⁷ Okanta okitejitamane, ananenkamanaki Abraham janta ikenkithawaetakaakirira chapinki Tajorentsi. ²⁸ Raminapaaki jantó ojeekira nampitsi Sodoma, ojeekitaha eejatzi Gomorra, iñaatziiro okachaareenkataki, okimitakawo okachaatzi pometaantsi.

²⁹ Imatakiro Tajorentsi ithonkatakiro nampitsi inampiwitawowa Lot. Teemaeta ipeyakotziri Tajorentsi irika Abraham, rowawijaakoteeri itominthori Lot thonkat-achaniami rirori. ³⁰ Antawoete ithaawanaki Lot inampiteeyaawo Zoar-ki, itonkaanaki tonkaariki itsipatanaawo apite rishinto. Ari ijeekawaeteeri impeetamooki. ³¹ Okanta rantawote rishinto Lot okenkithawaetakaakiro irento, okantziro: “Antarikitaki apaa-pate, tekatsi shirampari aementeeyaari jaka, antantyaawori ametapiintari. ³² Jame ashinkiteri, roo añaantyaari itzimae eentsitepaeni.” ³³ Okanta otsirenitanaki, okitaak-itaatakiri opaapate. Otsipatakari rantawote rishinto. Teemaeta ikemawenta opaa-pate jempepaete otsipatakari, jempepaeterika opiriintanaa eejatzi. ³⁴ Okanta otsipa kitejeri, okantee rantawote rishinto, okantziro irento: “Notsipatarakira naaka apaa-pate tsireniriki, jame apiiteri oshinkiteri pitsipatantyaariri eeroka, rowakantemire.” ³⁵ Okanta otsirenitanee, apiiteeri oshinkiteeri opaapate, omatakiro ewankawo otsi-patakari opaapate. Teemaeta ikemawenta eejatzi Lot jempepaete otsipatakari rishinto jempepaeterika opiriintanaa eejatzi. ³⁶ Roojatzi omotzitantakari apitika rishinto Lot, riitaki owakakirori opaapate. ³⁷ Etanakawo rantawote itzimaki otomi, oetakiri Moab, riitakira oshekitaneentsiri iiteetakiri Moab-ite.† ³⁸ Ari okantaka eejatzi ewankawo, tzimae otomi, oetakiri Ben-amí, riitaki oshekitaneentsiri iiteetakiri Amon-jatzi.‡

20

¹ Ikanta Abraham jatee kirinkanta Nehuev-ki, inampitapaawo Gerar-ki, jeekat-siri niyankithakineki awotsi nampitsiki Cades roojatzi Shur. ² Ikantantayitzi janta: “Kaari noena iroka Sara, choeni ini.” Ikanta ikemaki Abimelec, pinkatharitatsiri nampitsiki Gerar, rotyaantaki aakiteroni Sara, iinantyaawo. ³ Okanta otsirenitanaki imishiwaetaki Abimelec, ikantziri Tajorentsi: “Ari pikamaki, tema payitantakiro tsi-nani tzimatsiri oemi.” ⁴ Tekiramacheeni iñeeroota Abimelec iroka tsinani, ikantanaki rirori: “¡Pinkatharí! ¿Kameethatatsima powamayeri kaari tzimatsini ikinakaashitane? ⁵ Riimacheetaka Abraham kantakinari: ‘Iroka tsinani choeni ini’. Omatzitakawo eejatzi roori okantzi: ‘Ariini rini irika Abraham.’ Teera nokowawita nowaariperotante. Tekatsi nantakayirori kaariperotatsiri.” ⁶ Rakanakiri Tajorentsi imishiriki, ikantziri: “Niyotaki naaka tee pikowawita powaariperotante. Rootaki kaari noshinetantzimi pantero, rootaki opoñaantari kaari pikaariperotzimotantana. ⁷ Pipaeri iina irika atziri. Tema kamantantaneri rini, ari ramanakotakimi eero pikamanta. Eerorika poepiy-eeniri iina, ari pithonkatakya pikame maawoeni eejatzi pitomipaeni.”

⁸ Ikanta ipiriintamanaa Abimelec, ikaemakiri romperatanepaeni, ikamantakiri okaatzi imishitakiri. Antawoete ithaawaeyanakini. ⁹ Ikanta Abimelec ikaemakiri Abraham, ikantakiri: “Paminero jempe pikantakina. ¿Jempema nokantakimika naaka powaariperotantenari? Kaari rantetziro iroka. ¹⁰ ¿Iitaka pikenkithashiretari pantantawori iroka?” Ari ikantaki Abimelec iñaanatakiri Abraham. ¹¹ Rakanaki Abraham, ikantanaki: “Noshiyakaatzi ari rompojawenteetakinawo noena, noshiyakamintheetzi jaka nampitsiki tekatsi pinkathaterini Tajorentsi. ¹² Omaperowita nitsirota Sara tema rishinto inatziiri ashitanari, kaaritzimaeta ashityaawoni nonaanate. Roowa

† 19:37 Iroka waerontsi “Moab”, iñaaniki rirori okimiwiitawo akantziri aaka “poñaachari opaapateki.” ‡ 19:38 Iroka waerontsi “Ben-amí”, iñaaniki rirori okimiwiitawo akantziri aaka “itomi nosheninka.”

naantakawori. ¹³Paerani ikantakina Tajorentsi noshitoye iipatsiteki ashitanari, nokantakiro Sara okantantayite jemperika nareetya: ‘Aariini rini’.” ¹⁴Ikanta Abimelec roepiyeeniri Abraham iina. Ipashitawaari tzmahaantatsiri romperatane, ipawaeri tsinani eejatzi shirampari, ari ipawaeri eejatzi tzmakaarantatsiri ivacate eejatzi rovejate. ¹⁵Ikantawaeri: “Iroka noepatsite, paminee jemperika pinintziro pinampityaawo.” ¹⁶Ari ikantawaero Sara roori: “Oshekira koriki nopakiriri piyaariri, ikaatzi 1000. Roo inimotanteemiri eero pikaaniwaetanta. Riyoteero maawoeni pikaateeyakinira rowetsikaero okaatzi awijeentsiri.”

¹⁷Ikanta Abraham ramananakari Tajorentsi, omapokashitanaa retsiyatakotanee Abimelec, eejatzi itsipatari. Etsiyatakotanee eejatzi ronampiripaeni otzimaanitan-teeyaari. ¹⁸Tema okantakaantakiro Sara, imaanerotakaakiro Tajorentsi tsinanipaeni romperatane Abimelec okaatzi jeekapankotziriri.

21

¹Ikanta Tajorentsi, ikenkithashireteero Sara, monkaataka inintakaakirori. ²Roojatzi omotzitantakariri eentsite, otzimakiniri apaani itomi Abraham, okantawitaka rantarikitaki Abraham, tema imonkatakini Tajorentsi okaatzi ikantakiriri. ³Imatakiro Abraham, iitakiri Isaac otomi Sara. ⁴Ikanta imaakotapaaki 8 kitejeri raanakiri iithowaanikiteri, tema rootaki ikantakiriri Tajorentsi. ⁵Tzimaki Abraham okaatzi 100 rojarentsite itzimantakari Isaac.

⁶Ari okenkithashiretanaka Sara, okantzi: “Ikaatzi kemakoteenani tzimaki neentsite, aritaki ishirontawentakina, tema ari nokantaka naaka ishirontakaakina Tajorentsi. ⁷¿Litama yotatsiri arira itzimae neentsite nohotahaeri? Matzimaetaaka tzimaana okantawitaka rantarikiwitaka Abraham.”

⁸Ikanta ikimotatanaki Isaac rookanakiro iteni, antawoete ikimoshireteeyaanaakini Abraham. ⁹Roo kantacha Sara, oñaakiri otomi Agar Egipto-jato itzimakaakirori Abraham, osheki itheenkimawaetziri Isaac. ¹⁰Iyaatashitakiri Abraham, okantapaakiri: “Potyaanteero ponampiri otsipataneeyaari otomi. Tee okameethatzimotana itsipatyaari notomipaeni naaka otomipaeni onampitaarewo. Tee nokoyi rantetyaari pashitakaeyaari.” ¹¹Osheki okatsitzimotanakiri Abraham, tema rijatzi itomi. ¹²Riitaki kantacha Tajorentsi ikanteeri Abraham: “Eero ipakootzimowaetzimi pitomipaeni eejatzi riniro. Pimatero okantakimiri Sara. Tema irika Isaac, riitaki shekitaatsini picharinityaari rioperotatsini. ¹³Ari nokanteeri eejatzi otomi pomperatane, ari noshekyahaeri eejatzi itomipaeni rirori, tema riitaki pitomi.” ¹⁴Okanta okitejetamane, ipakiro Abraham iroka Agar pan, ipakiro eejatzi mashitsinaki, ari ipiyaantakiniro nija. Ikyaaakiro irokapaeni, itsipataakiro Ismael otomi, rotyaantakiro iyaate. Jatanaki ochempimashiki iiteetziro Beerseba, okinakinawaetzi, tee iyotzimaetya jempe areetya.

¹⁵Okanta othaateero onijaate mashitsinakiki, ookanakiri otomi inchatapishiki. ¹⁶Iyaatapithatanakiri inteneeni, tema tee okoyi oñeeri ikamimotero. Okanta jeekapaaki inteneeni, iraanaka otomi. ¹⁷Ikemakiri Tajorentsi riraawaeta eentsi, ikaantanaki ronampiri tajorentsite jenokinta, ikantziro Agar: “¿Litaka awijimotzimiri Agar? Eero pithaawashiwaeta, ikemakiri Tajorentsi rirahaa peentsite pomaryaakirira. ¹⁸Piyaate, pitzinahaeri, eero powashironkayiri. Tema ari noshekyahaeri ichariniite.” ¹⁹Ikantakaakawo Tajorentsi, oñaaki Agar oshitowaetzi nija. Jatanaki, opiyaantaki mashitsinakiki, oetakiri otomi Ismael. ²⁰Riitaki Tajorentsi tajonkawentakiri eentsi, roojatzi rantaritantakari. Ari inampitakawori ochempimashiki. Kominthaantzi rini. ²¹Inampitakawo ochempimashiki iiteetziro Parán. Okanta riniro, opakiri inantyaawo Egipto-jato.

²²Aripaete riyataki Abimelec ikenkithawaetakayiri Abraham. Itsipatanakari Ficol, reewari rowayirite. Ikantapaakiri: “Niyotzi osheki itajonkawentakimiro

Tajorentsi okaatzi pantayitziri. ²³ Nokoyi paakotenawo iwaero Tajorentsi, niyotantyaari eero powaariperotantana naaka, notyomipaeni, eejatzi ikaate nochariniyityaari. Nokoyi pikantaperotena, niyotantyaari aririka paakameethatakina naakaete nokimitzimi eeroka naakameethatapiintakimi, ari poshiyakayiriri eejatzi atziripaeni ikaatzi nampitawori jaka pinampitakawowa eeroka.” ²⁴ Ikantanaki Abraham: “Ar-itaki nomatakimiro pikowakiri, omaperotatya.” ²⁵ Ikantanakiri eejatzi: “¿Piñaakiri ponampiripaeni rashitakawo nonijaate nokaapiintziri?” ²⁶ Ikantanaki Abimelec: “Tee niyote jempe itzimi aapithatakimirori, owakiraha nokemakimi nimaeka.” ²⁷ Raaki Abraham rovejate, ivacatepaeni ipashitakari Abimelec. Arira raapatziyawakahaari. ²⁸ Riitaki kantacha Abraham, rinashitaka itsipa 7 rovejate. ²⁹ Rojampitakiri Abimelec, ikantziri: “¿Iitaka pinashitantariri povejatepaeni?” ³⁰ Ikantanaki Abraham: “Irika 7 oveja nopakimiri, roori riyotanteetyaari naakataki kiyakotzirori ikaapiinteetzira nija.” ³¹ Roo iitanteetakawori Beerseba, tema ari ikenkithawaetawakaaka janta apiteroeni eenitatsi raapatziyawakaeyaari.* ³² Ikanta ithonkakiro ikenkithawaeteeyini Beerseba-ki, piyanaa Abimelec itsipatanaari Ficol inampiiteki Filistia-jatzi.

³³ Ikanta Abraham ipankitaki inchato janta Beerseba-ki, ikowakotakiri Tajorentsi raakotero iwaero, ikanteetziri “Añaaniri Tajorentsi”.† ³⁴ Osheki ojamanitaki ijeekawae-taki Abraham iipatsiteki Filistia-jatzi.

22

¹ Okanta ojamanitaki, ikowaki Tajorentsi iñeero rawentaashirenkari Abraham. Iñaanatakiri iwaero, ari rakanaki rirori, ikantanaki: “Jaka nojeeki Tajorentsi.” ² Ikantziri Tajorentsi: “Piyaate janta Moriaj-ki, paanakiri petakoperotane pitomi. Arika paretakya, pitayenari tonkaariki jempe janta noñaahakimiro.” ³ Okanta okitejitamane, ipiriintanaka Abraham, rowetsikakiri iyawayote, raanaki itsima itaantyaariri, jataki rokotakinirira Tajorentsi. Raanakiri itomi Isaac itsipataanakiri apite romperatane. ⁴ Mawatapaentsiri kitejeri ari raminanaki jantó roshiretakawonta. ⁵ Ikantakiri romperatane: “Ari pijeekawaki jaka pikempoyeeeri kawayo. Niyaatawakiita naaka notsipatanakyaari notyomi. Arika nomatakiri nopinkathateri Tajorentsi, roojatzi nopiyanteeya.” ⁶ Raakiro itsima Abraham, inatakaanakiri Isaac, raanaki eejatzi iyotsiryaanite, eejatzi paamari. Jateeyanakini apityaampikiteeni. ⁷ Tekira ojamaniteeta rojampitakiri Isaac ipaapate, ikantziri: “Pawa.” Ari rakanakiri Abraham, ikantzi: “Iitaka pikoyiri notyomí.” Ikantzi Isaac: “¿Tzimatsi tsitsi, paamari, jempe ayeka oveja atayeri?” ⁸ Ikantzi ashitariri: “¡Notomi! Riitaki Tajorentsi kantakaeyaawoni itzimantyaari oveja atayeniriri.” Eekiro riyaaeteeyatziini.

⁹ Ikanta rareetapaaka jempe rokotakiniri Tajorentsi, ipewiryapaaki mapi Abraham rowetsike itaamento, ipewiryakiro itsima itaantyaariri. Raakiri itomi rojotakiri, roma-ryaakiri taamentotsiki ipiyotakirowa itsima. ¹⁰ Roo itzinaawitanakawo iyotsiryaanite rojataantyaariri itomi, ¹¹ ikaemotanakiri ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Abraham! ¡Abraham!” Rakanaki rirori ikantzi: “Jaka nojeeki.” ¹² Ikantziri ronampiri tajorentsi: “Eero pojateeri eentsi, niyotakimi nimaeka tee pipiyathatari ikantzimiri Tajorentsi, tee pithañaapithatari papintzite pitomi.” ¹³ Ari raminanaki itaapiiki Abraham, riñaatziri rojotaka icheeki oveja inchamaeshiki. Riyaatashitanakiri, riitaki poyaatariri itomi itaakiri. ¹⁴ Rootaaki iitantakawori Abraham tonkaari, iitakiro: “Ipantziro Tajorentsi oetarika koetyiimoteeri.” Roo ikantantapiinteetari: “Ipaetanteero oetarika koetyiimoteeri janta itonkaariteki Tajorentsi.”

¹⁵ Eejatzi rapiitakiro ronampiri Tajorentsi iñaanateeri Abraham, ¹⁶ ikantziri: “Iroka iñaani Tajorentsi: ‘Okantakaantziro tee pithañaari papintzite pitomi, naakatakira

* **21:31** Iroka waerontsi “Beerseba”, iñaaniki rirori oshiyawori akantziri aaka “Nijaateni Aapatziyawakahaantsi.”

† **21:33** Kantakotachari jaka “inchato,” roo iiteetziri “tamar-isco.”

pikemijante nopaanteki. ¹⁷ Ari piñaakiro notajonkawentaperotemi. Naakataki oshekeerini pitomipaeni roshiyeeyaari roshekitzi ompokiro, roshiyeeyaawo oshekitzi eejatzi impaneki nijathapyaaki. Riitaki otsinampahaerini ikijaneentane. ¹⁸ Riitaki kantakaanteeroni itajonkawenteetantyaawori maawoeni inashiyitachari isheninkatawakaaha kepatsiki, okamintha pikemijantakina.’” ¹⁹ Piyaaja Abraham jempe royaawentziri romperatanepaeni. Ikanta ranashitakawo maawoeni Beerseba, ari inampitaawori Abraham janta.

²⁰ Okanta ojamanitaki, ikemakoteero Abraham iinathori Mil-ca itsimakahaero rirentzi Nacor. ²¹ Etakawori itzimi iita Uz, itzimanaki itsipa iitakiri Buz, itzimanaki itsipa iitakiri Kemuel, riitaki ashitanakariri Aram. ²² Ari itzimanaaki itsipa: Quesed, Jazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. ²³ Irika Betuel riitaki ashitanakawori Rebeca. Riitaki irikapaeni 8 otomipaeni Mil-ca itzimakakirori Nacor, rirentzi Abraham, ²⁴ Itzimakakirori eejatzi Nacor omperatane iitachari Reúma. Irika ikaateeyini: Teba, Hajam, Tajas, Maaca.

23

¹ Okaatzi 127 ojarentsi añaaiki Sara. ² Ari okamaeri roori janta nampitsiki Quiriatarba iiteetziri eejatzi Jebrón jeekatsiri Canaán-ki. Antawoete riraakotakawo Abraham okamakira Sara. ³ Okanta okamaki Sara, riyaaashitakiri Het-ite nampitawori janta, ikanteri: ⁴ “Pashinijatzi nini naaka tee osheninkatawaka, nokoyi namanante piyaminkarimoote nokitatantyaawori noena.” ⁵ Ikanteeyanakini Het-ite: ⁶ “Pikemijantawakina nowinkatharite. Riyoyaane Tajorentsi pini eeroka, pamine kyaariperori kaminkarimoo pikitatero piina. Tekatsi thañaapithatemironi.” ⁷ Katziyanaka Abraham, riwethatanakari Het-ite. ⁸ Ikantanakiri: “Kyaariperorika pikowaeyini nokitatzimotemiro noena, pikanteri Efrón itomi Zoar, ⁹ nokoyi namanantero impeetamoo iiteetziri Macpela jeekatsiri iipatsiteki. Aritaki nopinatankiri jempe okaate ikowakotenari. Roo opoñaantyaari nashitantyaawori naaka.” ¹⁰ Ari ijeekaki irika Efrón itsipatakari isheninkapaeni Het-ite, rakanakiri Abraham ikemantyaariri isheninkapaeni, ikemantyaari ikaatzi areeyitachari nampitsiki, ikantanaki: ¹¹ “Eero nowinkatharite, nopashitemiro noepatsite impeetamoo. Riitaki nosheninkapaeni ñeenani nopashitemiro. Otzimatye pikitatero piina.” ¹² Ari rapiitanakiro Abraham riwethatanakari nampitawori janta. ¹³ Ikemakiri maawoeni itsipatakari, ikantanakiri Efrón: “Pikemi nokantemi, nokoyi payeri koriki nopinatemirori piipatsite, nokitatzimaetyaawo noena janta.” ¹⁴ Ari ikantanaki Efrón: ¹⁵ “Pikemi nowinkatharite, teera eepichokiini ipana noepatsite ikaatzi 400 ipewireeya koriki, teemaeta okameethatzi iñaawaetakoteri koriki. Pamakiro piina, pikitatero.” ¹⁶ Inimotanakiri Abraham ipinateri Efrón okaatzi ikantakiriri ipiyoteeyakanira isheninkapaeni Het-ite. Ipakiri iyorikite, raawakiri.

¹⁷ Rootaki awijaentsiri iipatsiteki Efrón jeekatsiri Macpela-ki, omontetakari Mamre ojeekira impeetamoo, inchatomashi ini eejatzi. ¹⁸ Rashitanakawo Abraham iroka kepatsi. Maawoni iñaakowentakiro Het-ite ipinateetakiro, iñahaeyakironi eejatzi ikaatzi areeyitachari nampitsiki. ¹⁹ Ari ikitatakiro Abraham iina Sara janta impeetamooki ramanantakotakiri Macpela-ki, omontetakari Mamre, iiteetzitawo eejatzi Jebrón janta Canaán-ki. ²⁰ Rootaki rashitantakawori Abraham okaatzi tzimatsiri kepatsi eejatzi impeetamooki. Rootaki ipimantakiri Het-ite, okine ikitatero Abraham iina.

24

¹ Antarikiperotaki Abraham, osheki itajonkawentakiri Tajorentsi. ² Ikanta Abraham ikaemakiri antarikitaentsiri romperatane, kempoyeeniriri tzimimotziriri. Ikantakiri:

“Poteeyachokitena.* ³ Pikantena kyaariperoeni, paakoteri Tajorentsi Itajorentsitetari jenokintaki eejatzi kepatsiki, eero pishinetanari notyomi iinantyaawo tsinani Canaán-jato jeekatsiri jaka. ⁴ Otzimatye piyaate nonampiiteki, pamineniri nosheninkapaeni iinantyaari.” ⁵ Rakanakiri romperatane, ikantziri: “Eerorika okoyi opoke ewankawo, ¿jempe nokantyaaka? ¿Otzimatyeema naanakiri pitomi pinampiiteki jempe pipoñaaka paerani?” ⁶ Ikantanaki Abraham: “Eero, eero omata payeri notyomi janta. ⁷ Tema Tajorentsi, Itajorentsitetari jenokintaki, amaanari paerani iipatsiteki ashitanari, iipatsiteki eejatzi nochariniite. Ishinetakiri iperi iroka kepatsi maawoeni nocharinityaari. Aritaki rotyaantaki ronampiri tajorentsiti tsipatemini pamantyaari tsinani iinantyaari notyomi. ⁸ Eerorika okoyi oyaatemi tsinani, pimonkaatakiro pantzimotanari. Tee nokoyi payeri notyomi janta.” ⁹ Imatakiro romperatane, roteeyawathatakiri Abraham, ikantaki: “¡Omaperotatya! Ari nantakiro okaatzi pikantakinari.”

¹⁰ Riyoyaakiro tzimimotziriri omperatariri ipashitantyaari. Raanaki 10 tsimeri ikyaakaanakiri, jataki inampiki Nacor janta Mesopotamia-ki. ¹¹ Ikanta rareetzimataka nampitsiki, ari otsireniityaanaki, imakoryaakaapaakiri ipirapaeni ojeekira nija. Ari okaawoshitapiintari tsinanipaeni. ¹² Amanapaaka, ikantzi: “Tajorentsi, Itajorentsiti omperatanari Abraham, eeroka kantakaeyaawoni omatantyaari nokoyiri, pineshironkateri omperatanari. ¹³ Ari nojeekawaki jaka nijateniki, pokapaaki tsinanipaeni okayi nija. ¹⁴ Eeroka kantakaeyaawoni aririka nokantakiro apaani ewankawo: ‘Pipawakina pichomone nirantawakyaata nomiri.’ Okantanaki roori: ‘Pirantawakya. Ari nopitakyaari imiri eejatzi pipirapaeni.’ Rootaki tsinani pikowakaakiriri pomperatane Isaac. Ari niyoteri petakotari omperatanari.”

¹⁵ Tekiraata ithonkiroota ramaña, pokapaaki apaani ewankawo onatakiro ochomone oshempaki. Rootaki Rebeca rishinto Betuel. Tema irika Betuel riitaki otomi Mil-ca itzimakakirori Nacor rirentzi Abraham. ¹⁶ Kameethanto ini Rebeca, tee iyootziri shirampari, tekatsi antaminthawaeteroni. Oerinkapaaka nijaaki, okaapaaki, roo opiya-neemi. ¹⁷ Ari ishiyashitanakawo omperataarewo, ikantakiro: “Pipawakina nirawaki eepichokiini pinijaate.” ¹⁸ Okantanaki roori: “Pirawaki nowinkatharite.” Owayi-itakiro ochomone, opakotaakiri onijaate oteeyakotakiniri. ¹⁹ Ikaatakiro riraki imiri omperataarewo, okantanakiri Rebeca: “Nokaapanaate otsipa noferiri pipirapaeni, rirawakiita rirori.” ²⁰ Intsipaete oshiyapaenta okaapanaatzi nija irapinteetziri, osheki opiyapiyataka, iyeeakitakiniri imiriteri piratsipaeni. ²¹ Ari raminaminthatakiro operataari tekatsi ikantero, tema ikowatzi riyote riirika Tajorentsi kantakaawori omatantakari iroka. ²² Ikanta ithonkaka rireeyakini piratsipaeni, romijokyaanakiri omarentsi rowetsikaetziri ooro, iryaani rini. Ikyaaantakaakawo okiriki. Ipakiro eejatzi apite omarentsi omaatyaari akoki, antari rini.†‡ ²³ Ikantanakiro: “Pikantena, ¿litaka pipaapatetari? Antawo ipanko pipaapate nomaantyaari notsipatyaari nokaateeyakinira.” ²⁴ Okantanaki roori: “Naakataki rishinto Betuel, otomipaeni Mil-ca rishinto Nacor. ²⁵ Eenitatsi jempe pimahaeyeni, eenitatsi eejatzi osheki royaari pipirapaeni.” ²⁶ Ari rotziwerowanaka omperataari ramananaakiri Tajorentsi. ²⁷ Ikantanaki: “Riroporori rini Tajorentsi, Itajorentsiti omperatanari Abraham, tee ramatawiteri omperatanari ineshironkatakiri. Riitaki amakinari jaka noñaantakawori ipanko isheninkathori.” ²⁸ Tee ojeekanaki Rebeca, oshiyaperotanakitya opankoki oñeero iniro, okamantapaakiro.

²⁹ Eenitatsi iyaariri iroka Rebeca iita Labán, riitaki shiyaneenchari kaayirontsiki

* **24:2** Kantakotachari jaka “Poteeyachokitena” rootaki rameteeyarini Judáite paerani, rotaeyachokitanaka iporiki rirori okine riyoteeteri imaperotatya imonkaatziro ikantakaantane rirori. Rootaki roteeyachokitantariri isheninka okine ipinkatheeteri. Tee ishineteeri roteeyachokiteri itsipajatzi kaari riyotzi rirori, pankenatantneri.” † **24:22** Kantakotachari jaka “iryaani rini,” riitaki ikanteetziri eejatzi “ikaatzi itenatzi 6 gramo.” eejatzi “kashetani siclo.” ‡ **24:22** Kantakotachari jaka “antari rini,” riitaki ikanteetzitari eejatzi “ikaatzi itenatzi 100 gramo.” eejatzi “10 siclo.”

raminiri atziri. ³⁰ Tema iñaawakiri omarentsi rowetsikaetziri ooro omayitakari rit-siro akoki, ikemawakiro eejatzi okamantantapaakiri ikantakirori atziri. Ikanta ra-reetapaakari Labán romperatane Abraham ijeekaakayirira ipirapaeni nijaateniki. ³¹ Ikantapaakiri: “Pipoke itajonkawentane Tajorentsi. ¿litaka pijeekantari inteeneni? Rowetsikaanteetakimira pankotsiki poyirira pipirapaeni.”

³² Ari riyaatanaki omperataari janta pankotsiki. Rowayiyantapaakiri Labán irika-paeni eejatzi ipirapaeni, ipakiri royaari. Ari ramaetakiniri nija areetzinkari ikewapakyaari. ³³ Ikanta royiitawakiniri rowapaakyaari, ikantanaki romperatane Abraham: “Eerowa nowa eerorika nokamantzimiro nokoyiri.” Ikantanaki Labán: “ajaa pikamantena.” ³⁴ Ikantanaki omperataari: “Naakataki romperatane Abraham. ³⁵ Antawoete itajonkawentakiri Tajorentsi irika omperatanari, osheki rashaahantakaakari: eenitatsi rovejate, ivacate, iyorikite, camello, iyawayotepaeni, tzimatsi osheki ratzirite romperatane tzimatsi eejatzi osheki tsinani. ³⁶ Ari okantakari Sara okantawitaka aatawitaka, tzimae otyomi. Riitaki rashitakahaari omperatanari okaatzi tzimimotziriri. ³⁷ Ikowaki eero namatawitziri, ikantakina: ‘Eero pishinetanari notyomi iinantlyaawo tsinani Canaán-jato jeekatsiri jaka. ³⁸ Roo kameethatatsi piyaatashiteri isheninkathori ashitanari, pamineniri notyomi apaani tsinani janta nosheninkapaeniki, kameethatatsiri iinantlyaawo.’ ³⁹ Nokantanaki naaka: ‘Nowinkatharite, ¿eerorika okoyi oyaatena tsinani?’ ⁴⁰ Ikantanakina rirori: ‘Kameethari nokantzimotakari Tajorentsi, aritaki rotyaantakimi ronampiri tajorents site itsipatemi, ari pimatakiro okaatzi nokantakimiri. Aritaki pamaki tsinani iinantlyaari notyomi, isheninkathori ini ashitanari. ⁴¹ Eerorika ikowashita nosheninkathori ipemiro rishinto, arira okaatzi ikantawakinari.’ ⁴² Nokanta nareetapaaka nijaateniki, namanakari Tajorentsi Itajorents site omperatanari, nokantziri: ‘Kyaariperorika pineshironkatana omatya nokoyiri jaka. ⁴³ Nokowakotzimi nojeeke jaka nijaateniki, opoñaantlyaari omatya irona ewankawo pokaentsiri okaayi nijaa, aririka nokantawakiro: “Pipena eepichokiini nijaa pichomoneki, nirawakiita.” ⁴⁴ Arika akanakina, okantena: “Pirawaete. Ari nokaapanaate otsipa noferiri pi-pirapaeni rirawaki eejatzi rirori.” Rootaki tsinani ikowakaakiriri Tajorentsi itomi omperatanari.’ ⁴⁵ Tekira nothonkiroota namaña, noñaawakiro opokaki Rebeca amakiro ochomoni oshempaki. Oerinkapaaka nijaateniki, okitatapaaki nijaa. Ari nokantziro: ‘Pishinetena nirawaki pinijaate.’ ⁴⁶ Intsipaete oyiitanakiro ochomoni, okantanakina: ‘Pirawaki, aritaki nokitaatapanaate otsipa imiriteri eejatzi pipirapaeni.’ Opakina nijaa nomiritaki, opitakari eejatzi nopirapaeni. ⁴⁷ Ari nojampitanakiro: ‘¿litaka pipaapatetari?’ Ari okantanakina roori: ‘Naakataki rishinto Betuel itomipaeni Nacor eejatzi Mil-ca.’ Ari nokyaantakaakawo thatanentsi okiriki, nomaatantakawo akoki apite omarentsi. ⁴⁸ Ari notziwerowanakari nopinkathathanakiri Tajorentsi, nomampaawentanakari Itajorents site omperatanari Abraham, riitaki amakinari nareetantakari ipankoki isheninkathori, namineniri iina itomi. ⁴⁹ Nokoyi pikantena kameetharika ikoyiri omperatanari, terika inimotemi pikantena, niyotantlyaari oeta nanteri.” ⁵⁰ Ikanta Labán itsipatakari ipaapate Betuel, ikantanaki: “Tema rititaki Tajorentsi kantakaawori, piyote eeroka kameethatatsirika. ⁵¹ Apatziro nokantzi naaka: Iroka Rebeca, paanakiro. Rootaki iinantlyaari itomi omperatzimiri, rootakira ikowakiri Tajorentsi.” ⁵² Ikanta ikemaki romperatane Abraham, otziwerowaperotanaka iñaapinkathathanakiri Tajorentsi, rowatziitotanaka kepatsiki. ⁵³ Inoshikanakiro ramayitakiri rowetsikaetziri ooro, koriki, kithaarentsipaeni. Ipakiro maawoeni Rebeca. Ipashitakari eejatzi iyaariri eejatzi riniro. ⁵⁴ Owaeyanakani, irawaeteeyakini itsipatari oyaatakiriri. Mahaeyakini. Okanta okitejitamane, ipiriintamana, ikantanaki omperataari: “Pishinetena nopiyee ipankoki omperatanari.” ⁵⁵ Teemaeta ikoyi iyaariri Rebeca eejatzi iniro, okantaki: “Paata iyaatzita ewankawo, nokowatzi ojeekane eokaate 10 kitejeri omanaki iroka, aripaete oyaatemi.” ⁵⁶ Ikantanaki omperataarewo: “Aritaki

pojamanitakaakina, riitaki Tajorentsi kantakaakawo omatantakari awijeentsiri. Otzimatye pishinetena nopiyayiitee ipankoki omperatanari.” ⁵⁷ Ikanteeyanakini rirori-paeni: “Thame akaemiro ewankawo, akemiro jempe okantzi roori.” ⁵⁸ Ikaemaetakiro Rebeca, rojampiitakiro: “¿Pikoyi poyaatanakiri atziri?” Ari okantanaki roori: “Jeen, nokoyi noyaatanakiri.” ⁵⁹ Ari ishineetakirori iyaate Rebeca otsipatanakyaawo apaani tsinani koeratzirori paerani eeniro eentsitapaakini. Oyaatanakiri romperatane Abraham itsipatananaari oyaayitakiriri. ⁶⁰ Riwehatawaawo iyaariri, ikantawaero: “Piyaatera choeni, eerokataki rinironteyari osheki atziri. Riitaki pitomipaeni aapithayiteerini inampi ikijaneentane.” ⁶¹ Ari okyaakaanakari camello iroka Rebeca otsipatakawo koeratzirori paerani, oyaatanakiri romperatane Abraham. Imatakiro omperataari raanakiro Rebeca, piyanaa.

⁶² Areetzimataa rirori Isaac ipoñahaawo nijaaki iiteetziro “inijaate Añaari Ñaakinari,” jeekatsiri kirinkanta Nehuev-ki. ⁶³ Tsireniityiimataki riyaatzi ikinawaetzi. Raminanaki iñaatziri ipokaeyini camello-paeni. ⁶⁴ Ari okantzitaka Rebeca eejatzi, aminaki jantó oñaakiri Isaac, ayiitashitanakiri. ⁶⁵ Ojampitanakiri romperatane: “¿Iitaka irinta pokashitakaeri?” Ikantanaki omperataari: “Riimacheetaka omperatanari.” Ari aanakiro owashikawo, opashikawootapithatanakari. ⁶⁶ Ikamantapakiri Isaac irika romperatane okaatzi rantakiri. ⁶⁷ Ikanta Isaac raanakiro Rebeca opankoki Sara rinironi, iinantakawo iroka tsinani. Osheki ikowanakiro Isaac iroka Rebeca. Rootaki oemoshirenkapakiriri okamaera rinironi.

25

¹ Tzimaes otsipa iina Abraham oeta Cetura ² Irika itomipaeni itzimakakirori: Zimram, Jocsán, Medán, Madián, Isbac, Súa. ³ Riitaki Jocsán tomintanakariri Seba eejatzi Dedán. RiDedán sheninkatariri Asur-paeni, Letus-ite, Leum-paeni ⁴ Madián tomintanakariri Efa, Efer, Janoc, Abida, Elda. Maawoeni irikapaeni ri otomipaeni Cetura. ⁵ Riima Isaac riitaki aakirori okaatzi tzimimotziriri ashitariri Abraham. ⁶ Riima itsipa itomipaeni otzimakiri iinapaeni, apatziro ipakiri eepichokiini tzimimotziriri Abraham. Tekira ikamiita Abraham, rotyaantakiri itomipaeni rinashityaawo inampiteeyawo ishitowapiintzira ooryaa, tee itsipatari Isaac.

⁷ Okaatzi 175 ojarentsi rañaaki Abraham. ⁸ Kameetha ikamashitaka Abraham aakiri rantyaashiparinka. Ari itsipatapaari isheninkapaeni. ⁹ Riitaki kitateeri Isaac itsipatakari Ismael janta omoonaki Macpela-ki omontetari Mamre, iipatsiteki Efrón itomiranki Zoar Het-ite. ¹⁰ Rootaki iipatsite Abraham ramanakiriri paerani Het-ite. Ari ikitataari Abraham itsipatapaawo iinani Sara. ¹¹ Okanta ikamaki Abraham-ni, itajonkawentakiri Tajorentsi irika Isaac, riitaki nampitaawori janta nijaateniki iiteetziro “Inijaate Añaari Ñaakinari.”

¹² Irika itomipaeni Ismael, itomiranki Abraham itzimakantakawori Agar, Egipto-jato ini onampiri Sara. ¹³ Irika ikaatzi tzimaentsiri: Nebaeot, reewarite itomi. Eejatzi Cedar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴ Misma, Dima, Massa, ¹⁵ Jadar, Tema, Jetur, Nafis, Cedema. ¹⁶ Riitaki 12 itomipaeni Ismael. Maawoeni tzimimotziriri iipatsite, rootaki iwaero aakoyitakiri inampi eejatzi iipatsite. Reewayitziri ikaatzira ijeeki inampiki. ¹⁷ Okaataki 137 rojarentsite Ismael roojatzi ikamantaari. Ari itsipatapaari isheninkapaeni. ¹⁸ Inampitaawo itomipaeni niyankithakineki kepatsi ojeekira nampitsi Havila, Sur, imontetakawo nampitsi Egipto, awotsiki jatachari Asiria-ki. Ari inampitakawori, okantawitaka tee ikowaeyini isheninkapaeni.

¹⁹ Irika ikenkithatakoetziri Isaac, itomi Abraham. ²⁰ Tzimaki Isaac okaatzi 40 rojarentsite, raantakawori iina Rebeca rishinto Betuel, ritsiro Labán, Arampaini rini nampitawori Padan-aram-ki. ²¹ Teera itzimi Rebeca eentsite. Rootaki ramanakotantakawori Isaac ikowakotziri Tajorentsi. Ikemakiro ramana Tajorentsi, motzitaki Rebeca.

²² Okanta omotzitaki Rebeca, okematziiri raatzikatzikaatziro omotziki eentsite, ari okantashiretanaki: “Tzimatsirika awijimotenani, ¿oetaka nañaantyaari?” Jataki amanari Tajorentsi okoyi iyotero oeta anteri. ²³ Rakanakiro Tajorentsi: Itzimatzi apite tsipatawakaachari inthomoeki pimotozikira, Apite okanta nampitsi, rootaki retantawori ikoshekawakaa tekira itzimiita. Shintsiri ikantya apaani, riima itsipa tee ishintsitzi, Riitaki omperatantachani impoerintzi, riitaki rompereetya etawori itzimi. ²⁴ Okanta omonkaataka otzimaaniantyaari Rebeca, tzimaki tsipantzi. ²⁵ Etapaakawori itzimi ikityonkatepokitatzi, ithonka iwitzitaki iwathaki, iiteetakiri Esaú.* ²⁶ Roteeyakiri iitziiki itsipa rirentzi itzimapaakira, rootaki iitanteetakariri Jacob. Tzimaki Isaac okaatzi 60 rojarentsite otzimanitantakari Rebeca.† ²⁷ Ari ikimotatanaki eentsipaeni. Osheki iñaawenatakawo Esaú owaantsi, kominthaantzi rini. Riima Jacob, tekatsi iñaamatya rirori, rashi royiroyi ijeekawaetzi pankotsiki. ²⁸ Antawoete retakotakari Isaac itomi Esaú, tema osheki rowakotapiintakari ikentate. Rooma Rebeca etakotane oyiri roori Jacob. ²⁹ Ikanta ijeeki Jacob ronkotsiwaetzi, ari rareetaari Esaú imakonekiini ipoñahaawo owaantsiki. ³⁰ Ikantapaakiri: “Pipena eepichokiini poshiñeenkatentsiri ponkotsiri, aatyena notashe.” (Rootaki iitanteetariri Edom eejatzi irika Esaú.)‡ ³¹ Ari ikantanaki Jacob: “Petawakyaawo eeroka poshiyakaena naakami etyaawoni notzime.” ³² Eekiro ikantanakitzi Esaú: “Tema pikemana aatyena notashe, tekatsi oetya neewatakira notzimaki.” ³³ Eekiro ishintsitanakitzi Jacob, ikantziri: “Ajatyaa pikantaperotena nimaeka.” Ari ishinetakiniriri Esaú rirentzi Jacob roshiyakaeri riitaki etyaawonimi itzimi, opoñaaantyaari rahaero paata maawoeni tzimimotziriri ipaapate. ³⁴ Ipakiri Jacob rowanawo rirentzi Esaú. Ikanta ithonkakirowaka, riranaki imiri. Katziyanaka, jatanee. Tee ikenkithashiretakotero jemperika ikanteetero retawitakawowa itzimaki paerani.

26

¹ Aripaete apiitaka iñahaetaki antawoete tashetsi janta, oshiyawo iñaakiri paerani Abraham-ni eeniro rañaawita. Rootaki riyaaantakari Isaac janta Gerar-ki, inampiwitawowa Abimelec, pinkathariwentziriri Filistia-jatzi. ² Ari roñaahaari Tajorentsi, ikantakiri: “Eero piyaatzi Egipto-ki. Ari pijeeke jempe nonintakakimiro naaka. ³ Roojatzi pijeekawaki jaka nampitsiki. Aritaki notajonkawentakimi, tema nopakimiro maawoeni iroka kepatsi, roojatzi rashiteeyaarini eejatzi pitomipaeni. Rootaki nomonkaatantyaawori nokashiyaakaakiriri paerani ashitzimiri Abraham. ⁴ Aritaki noshekyahaemiri pitomipaeni roshiyaari jempe ikanta roshekitzi ompokiro jenokinta. Aritaki nashitaka-haeyaari maawoeni kepatsi. Riitaki kankahaeyaawoni pitomipaeni itajonkawentanteetyaariri maawoeni inashiyitachari isheninkapaeni. ⁵ Tema ithotyaaakiro paerani Abraham-ni ikemijantakiro nokantayitziriri, nonintakaantane, okaatzi niyotaayitziriri eejatzi.”

⁶ Rootaki ijeekantapaakari Isaac janta Gerar-ki. ⁷ Ikanta rojampikowentziro Rebeca irikapaeni nampitawori janta, thaawanaki Isaac ikante rootaki iina, apatziro ikantzi choeni ini. Tema maperori okameethantotzi Rebeca, rootaki ikenkithashiretantakari Isaac ari rompojanteetakyaari iina. ⁸ Ojamanitaki ijeekawaetaki Isaac janta. Okanta raminawaetzi Abimelec imoontzirowa ipanko, iñaakiri Isaac inintaawaetziro iina Rebeca. ⁹ Ari ikaemakaantakiri, rojampitakiri ikantziri: “Tema rootaki piina iroka, ¿tema ari? ¿Itaka pikantantarikya choenira ini?” Ikantanaki Isaac: “Noshiyakaamintheetzi

* 25:25 Iroka waerontsi “Esaú”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “witzintzi.” † 25:26 Iroka waerontsi “Jacob”, iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka “Patzikontantsi.” Oshiyawaetawo eejatzi akantziri “Iwitaantsi.” ‡ 25:30 Iroka waerontsi “Edom”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “kityonkari.”

ari pompojantakinawo.”¹⁰ Ikantanakiri Abimelec: “Iitaka pikoshekawaetantari. Eepichokiinitaki, notsipatantyaaworimi piina, arira pikaariperotakaakinami.”¹¹ Ikanta Abimelec ikantakiri maawoeni jeekatsiri nampitsiki: “Iitakarika koshekakyaarini irika atziri, koshekakyaawoni iina eejatzi, aritaki nompojakaantakiri.”

¹² Ari ipankiwaetakiri Isaac janta, rowiitakiro iwankiri, tema Tajorentsi tajonkawentakiriri. ¹³ Oshekitzimotakiri osheki rowaahawo, ashaahantzinkari rini. ¹⁴ Oshekini rovejate, ivacate. Osheki ikaatzi eejatzi romperatane. Rootaki ikijaneetantanakariri Filistia-jatziite. ¹⁵ Tema paerani eeniro rañaawita Abraham ashitariri, ikiyakotakaakiri nijaateni romperatanepaeni. Roo kantacha ipokaeyakini Filistia-jatzi ityakitapakiro maawoeni. ¹⁶ Tee ikijashitapaawo Abimelec, ikantakiri Isaac: “Pishitoyi nonampiki, tema pawijakina naakapaeni tzimaki pashaahawo.”

¹⁷ Shitowanaki Isaac ijeekapaki janta Gerar-ki. Ari inampitapaawo. ¹⁸ Rapiitapaero ikiyaatapaero nijaateni ikiyaatakiri paerani ipaapate, ityaakiwitaari Filistia-jatzi ikamakira Abraham. Rowaeniro owaero nijaateni iitzirowa paerani ipaapate. ¹⁹ Ikanta ikiyaateeyironi nijaateni romperatanepaeni Isaac, rareetakawo oshitowaatzira nijaateni. ²⁰ Ikanta koeratziriri rovejatepaeni Abimelec janta Gerar-ki, ikijapaakiri koeratziriri rovejate Isaac. Tema ikantawakaeyatyaani: “Iroka nijaateni nashi.” Rootaki iitantakawori Isaac iroka nijaateni “Esek”, tema ari rantawakaawentakawori nijaateni.* ²¹ Ari ikiyaatakotee romperatanepaeni Isaac otsipa nijaateni, roojatzi rapiitakiri ikijawakaawentawo, rootaki iitantaawori Isaac iroka nijaateni “Sitna.”† ²² Rootaki ishirinkantaari Isaac ijeekae inteena, ikiyaatakotee otsipa nijaateni. Teera itzimapaee kijawakaawentyaawoni, iitakiro nijaateni “Rejobot”, tema ikantakitzi ikenkithawaetzi: “Ishinetakaero Tajorentsi anintaawaeteeya jaka, ari añaakiro oshekitzimotee oetarika.”‡

²³ rojatzi riyaaatantanaka Isaac janta Beerseba-ki. ²⁴ Okanta tsirenipaeteki roñaahakari Tajorentsi, ikantakiri:

“Naakataki Itajorentsite pipaapate Abraham.

Eero pithaawashiwaeta, naakataki tsipatzimiri.

Ikantakaantakiro nomperatane Abraham, aritaki notajonkawentakimi,

Aritaki noshekyahaemiri pitomipaeni.”²⁵ Rootaki rowetsikantakari Isaac taapokimentotsi janta, ramanantyaariri Tajorentsi. Irira ijeekawaetakiri janta, ari ikiyaatakiri eejatzi romperatanepaeni nijaa.

²⁶ Ikanta ipokaki Abimelec ipoñaanakawo janta Gerar-ki ikenkithawaetakakiri Isaac. Itsipatakari raapatziyane iita Ajuzat, eejatzi Ficol, riitaki eewatziriri owayiriite. ²⁷ Ikantawakiri Isaac: “¿Iitaka pipokashitantanari nimaeka piñena? Tema pomishitowakina paerani pinampiki, tee pikowana janta.” ²⁸ Ari ikanteeyini riroripaeni: “Noñaakitziimi naakaete itsipatzimi eeroka Tajorentsi. Nokenkithashiretaka otzime antzimotawakaeyaari. Iroka okaate nokantemiri: ²⁹ Tee nokoyi powaariperotena, tee nokoshekawaetzimi eeroka. Tema osheki naakameethatakimi, kameethaha notyaanteemi paerani eeroka, osheki itajonkawentakimi Tajorentsi.” ³⁰ Ikanta Isaac osheki roemoshirenkakahaeyanakarini irikapaeni, osheki rirawaeteeyanakini, rowaeyakani eejatzi. ³¹ Ikanta ipiriintamana okitejitamaneera, imatakiro rantzimotawakaeyaari, kameetha raapatziyawakaana apitepaeni. Ikanta Isaac, riwethatawaari riyaaateeyeenira irikapaeni. ³² Tekira awijita otsipa kitejeri, ipokaeyapaakini romperatane Isaac,

* **26:20** Iroka waerontsi “Esek”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Antawakaachari.” † **26:21** Iroka waerontsi “Sitna”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “kijaneentawakahaantsi.” ‡ **26:22** Iroka waerontsi “Rejobot”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Anintaawaeteeya.”

ikamantapaakiri iñaaki otsipa nijaateni ikiyaatakiri. ³³ Rootaki iitantakawori Isaac iroka nijaateni “Seba.” Iitanakiro nampitsi “Beerseba.” §

³⁴ Ikanta Esaú, tzimaki okaatzi 40 rojarentsite, raantakawori Judit, rishinto Beeri, Het-ite rini. Raakiro eejatzi Basemat, rishinto itsipa Het-ite iiteetzi Elón. ³⁵ Iroka apite tsinani, osheki okijashiryaakiri Isaac eejatzi Rebeca.

27

¹ Antarikitapaaki Isaac, tee ikowichaatee. Ari ikaemakiri Esaú, reewari itomipaeni, ikantakiri: “¡Notomí!” Rakanakiri Esaú: “Iitaka paawa” ² Ikantziri Isaac: “Notyomí, naaka antyashiparitakina, tema rooteentsi nokami. ³ Nokoyi piyaate pikentakitena tsimeri. ⁴ Ponkotsitenari, poshiniri ikantya nokoyiri naaka, pamakinari noyaari. Roojatzi nopasonkiwentantanakimiri tekira nokamanakiita.” ⁵ Kemimaetaka roori Rebeca, okemakiri Isaac ikantziriri Esaú. Riyaamintheetzi Esaú ramini tsimeri royaari ipaapate, ⁶ okantakiri itsipa otomi: “Nokemakiri pipaapate ikantakiri pirementzi Esaú, ikantziri: ⁷ ‘Pikentakitena tsimeri ponkotsitenari, kameetheeni okine noyaari, aritaki nopasonkiwentakimi tekira nokamanakiita.’ ⁸ Pikemijantero nokantemiri. ⁹ Piyaate poteeyi apite iryaani cabra, pamakinari, nonkotsitawakiniriita pipaapate okaatzira iñaamatapiintari rirori. ¹⁰ Eeroka aanakinirini rowawakya. Opoñaantyaari ipasonkiwentemi eeroka tekira ikamanakiita.” ¹¹ Ikantanakiro Jacob riniro: “Witzintzira rini yeeyi, rooma naaka tekatsi nowitzi. ¹² Ari riyotawakina ashitanari aririka ipampitawakina, ari ikenkithashiretakya notheenkashiretatziiri, aminaashiwaetya ipasonkiwentena tema osheki ikijimatanakina.” ¹³ Okantanakiri riniro: “Naakataki ikiji pipaapate. Pantero eeroka nokantakimiri naaka, pamakinari apite piratsi.” ¹⁴ Riyaatashitanakiri Jacob ipirapaeni, ramakiniro riniro. Onkotsitawakiri roori, owetsikakiniri jempe ikanta iñaamatapiintari Isaac. ¹⁵ Aakiro rooperori ithaari antarite otomi Esaú royiro ipankoki, okithaatakaakiri Jacob. ¹⁶ Okyaantakaakari imashi piratsi rakoki, eejatzi ikentsiki jempe tee otzimi iwitzi. ¹⁷ Opakiri pan eejatzi owanawontsi okaatzi onkotsitakiri.

¹⁸ Raakotanakiro Jacob ijeekakira ipaapate, ikantapaakiri: “¡Paawa!” Rakanaki Isaac: “Iitaka notyomi.” ¹⁹ Ikantzi Jacob: “Naakataki Esaú, pantarite pitomi. Nomatakiro okaatzi pikantakinari. Pipiriinte, poyaa noyentani, pipasonkitakotena.” ²⁰ Ikantzi Isaac: “¿Intsipaetema pikentakitzi tsimeri?” Ikantanaki Jacob: “Riitaki kantakaawori Tajorentsi pawa noñaantakari intsipaete.” ²¹ Ikantanaki Isaac: “Pipoki okaakiini nopampitawakimi, niyotantemiri eerokarika notyomi Esaú.” ²² Pokapaaki okaakiini Jacob ipampitawakiri ipaapate. Ikantzi Isaac: “Aripaantewaetaki iñaawaetzi Jacob, rooma rakojampi riiwaewitaka Esaú.” ²³ Tee riyotawakiri, tema witzipako ikantaka ariwaewitaka rirementzi Esaú. Roojatzi ipasonkiwentantanakari. ²⁴ Rapiitanakiri rojampitziri, ikantziri: “¿Eerokama notyomi Esaú?” Ikantzi Jacob: “Jeen, naakataki Esaú.” ²⁵ Ikantanakiri ipaapate: “¡Notyomí! Poyiitenari piyentane nowawakyaata, roojatzi nopasonkiwentemi.” Royiitakiniri owanawontsi ipaapate. Ramakiniri eejatzi imiri. Rowawakawo Isaac rirakiro imiri eejatzi. ²⁶ Roojatzi ikantantanakariri: “Pipoke okaakiini notyomi, pontsirokana.” ²⁷ Ikanta rontsirokapaakari Jacob ipaapate, ike-maenkatawakiro Isaac iithaari. Ipsonkitakotakari, ikantaki iñaanatzi: Riitaki jankahaentsiri notyomi.

Oshiyaakawo ojankahani owaantsi itajonkawentziri Tajorentsi.

²⁸ Riitaki Tajorentsi owaryaapiintemironi inkani.

Riitaki kithokitakaaperoteemironi piwankiri.

Osheki okanteeya piwankiripaeni, eejatzi piimiri.

²⁹ Osheki omperawaeteemini,

§ 26:33 Iroka waerontsi “Seba”, iñaaniki riroripaeni oshiyawori akantziri aaka “Oshekitaantsi.” Iroka ñaantsi “beer” oshiyawori akantziri aaka “nijaateni.”

Ipinkathayiteemi poñaayitachari otsipaki nampitsi.
Peewayiteeri pirentziperotari eeroka,
Ipinkatheeteemi eejatzi.

Ikaate kijimawaetemini, aritaki imaetakiri rirori.

Riima ikaate kimoshirewentakimini eeroka, imaeteeri eejatzi rirori.

³⁰ Ikaatakiro Isaac ipasonkitakotakari itomi Jacob. Roo ishitowanakitziini Jacob ijeekira ipaapate, areetapaaka Esaú riyaatzira raamawenta. ³¹ Ronkotsitaki eejatzi owanawontsi, ramakiniri ipaapate, ikantapaakiri: “Pipiriinte pawa, poyaa tsimeri ikentakiri pitomi, pipasonkitakotena.” ³² Ari rojampitanakiri Isaac, ikantanakiri: “¿Jempe pitaka eeroka?” Ikantanaki rirori: “Naakataki Esaú, pantarite pitomi.”

³³ Iyokitzi ikantanaka Isaac, riraashirenkana iñaawaetanaki, ikantanaki: “¿Litakama pokaentsiri amakinariri itsimerite, nowawakari tekira pareetapaakaata eeroka? Nopasonkitakotakirira, tajonkawentaarewo rinanaki rirori.” ³⁴ Ikanta ikemawakiro Esaú ikantakiriri ipaapate, okatsitzimotanakiri, antawoete riraawaetanaka, ikantanaki: “Pipasonkitakotzitena eejatzi naaka, ashitanari.” ³⁵ Ikantanaki Isaac: ‘Pirentzira amataw-itakinari, nopasonkitakotzimaetakari rirori, tema eerokawitaka nopasonkitakotemi.”

³⁶ Rakanaki Esaú: “Tema iitaha Jacob, apite ramatawitakina. Retakawo raapithatakinawo neewatantari notzimaki, raapithatztakinawo pipasonkiwentenami nimaeka. ¿Eeroma omataa pipasonkiwentawaena naaka?” ³⁷ Ikantanaki Isaac: “Nowakirira pirentzi Jacob reewateemi eeroka, riitaki omperateeyaari pisheninkathoripaeni, noshekyahaeniri iwankiri, ari oshiyawo eejatzi imiri. ¿Jempema nokanteemika eeroka notyomi?” ³⁸ Eekiro ikantanakitzi Esaú: “¿Tema okameethatzi pipasonkitakotzitena naaka, ashitanari? Pipasonkitakotzitena eejatzi naaka.” Rapiitaneero riraawaetanaa.

³⁹ Ikantanaki Isaac:

Pinampiteeyaawo inteena,

Eero pinampitaawo okaakiini añaapathatzira kepatsi,
oparyaayitzira eejatzi inkani.

⁴⁰ Rootaki pojataamento pipiyawentanteeyaari.

Romperawaeteemi pirentzi.

Roo kantacha, aririka piroperotee eeroka,

Arira pijeekashiwaeteeya.

⁴¹ Aripaete retanakawo Esaú ikijaneentziri rirentzi Jacob, ipasonkitakotakirira ashitariri. Ikantashiretanaki: “Arika ikamaki intsipaete ashitanari, aripaete nompojeri yeeyi Jacob.” ⁴² Yotzimaetaka Rebeca oeta ikenkithashiretari Esaú, okaemakaantakiri Jacob, okantakiri: “Ikowatziira pirentzi rompojemi. ⁴³ Pikemijantena notyomi nokantemiri. Piyaate inteena janta Harán-ki, ijeekira aarini Labán. ⁴⁴ Ojamani pikantya pijeekawaete janta awijawaeta imashirenka pirentzi. ⁴⁵ Ipeyakotawaeroota okaatzi pantakiri. Aritaki nokamanteemi pipiyanteeyaari. Tee nokoyi nopeyashityaari apite notyomipaeni.” ⁴⁶ Okantakiri Rebeca oemi Isaac: “Osheki nojamashiryakawo rishinto Het-ite iinatakari Esaú. Roojatzirika rayeri Jacob oshiyakawori iroka nampitawori Canaán-ki, okamethatzi nokamapithatero.”

28

¹ Ikanta Isaac ikaemakiri Jacob, ipasonkitakoteeri, ikantziri: “Eerowa piinantawo tsinani nampitawori jaka Canaán-ki. ² Piyaate Padan-aram, inampiki picharini Betuel, paye rishinto pikonkiri Labán. ³ Riitaki tajonkawentemini Tajorentsi oshekitzimotziri ishintsinka, roshekyakimiri pitomipaeni, riitaki inashiyitariri sheninkatawakahaachari maawoeni jemperikapaeni. ⁴ Rijatzi tajonkawenteemini eeroka, eejatzi pitomipaeni, tema riitaki kashiyaakaakimirori paerani picharinini

Abraham, pashiteeyaawo maawoeni kepatsi ajeekakira nimaeka kaari ashita aakapaeni. Tema rootaki ikashiyaakaakiriri Tajorentsi paerani Abraham.”⁵ Rotyaantakiri Isaac itomi Jacob janta Padan-aram-ki. Ikanta Jacob areetaka ipankoki rikonkiri Labán, itomi Betuel Aram-jatzi iyaariri Rebeca, riniro Jacob eejatzi Esáú.

⁶ Iñaakowentakiri Esáú ipasonkiwenteetziri Jacob, rotyaanteetakiri Padan-aram-ki raye iina. Iñaakiri eejatzi Esáú ipaapate ikaminayiri Jacob eero iinantantawo tsinani Canaán-jato. ⁷ Jataki Jacob Padan-aram-ki, imatakiro okaatzi ikantakiriri ipaapate. ⁸ Antawoete ikenkithashirewaetanaka Esáú teera inimoteri ipaapate okaatzira iina apite Canaán-jato. ⁹ Rootaki riyaaantakari iñeeri Ismael, rijatzi itomi Abraham. Raa-paakiro rishinto iitachari Majalat, irento Nebaeot, okantawitaka otzimi apite iina Canaán-jato.

¹⁰ Jataki rirori Jacob janta Harán-ki ipoñaanakawo Beerseba-ki. ¹¹ Ikanta riweyaaka niyankineki awotsi ari imaapaaki, tema tsirenitanaki. roepinaakiro omaryaakaa mapi, rotziitotakawo, maanaki. ¹² Ari imishiwaetakiri, iñaaki pawitsi okinapaakiro jenokita inkiteki roojatzi kepatsiki. Ari rayiiteeyini ronampiri tajorentsita pawa, ari rateeteeyaneeni eejatzi. ¹³ Iñiitakari eejatzi Tajorentsi ikatziyimotakari okaakiini, ikantziri iñaanatziri: “Naakataki Tajorentsi, Itajorentsita picharinini Abraham, eejatzi ashitzimiri Isaac. Aritaki nashitakahaemiro iroka kepatsi, ari nokanteeri eejatzi pitomipaeni rashiteeyaawo iroka kepatsi pomaryaakaha. ¹⁴ Osheki ikanteeya riroripaeni roshiyeeyaawo oshekitzi impaneki. Ithonkya inampiteeyaawo katonkonta, kirinkanta, ishitowapiintzira ooryaa eejatzi ikyaapiintzira. Tema eeroka kantakaeyaawoni notajonkawentanteeyaariri maawoeni inashiyitachari isheninkapaeni jaka kepatsiki. Ari ikanteeyaari eejatzi pitomipaeni riitaki kantakaeyaawoni notajonkawentanteeyaariri maawoeni. ¹⁵ Naakataki tsipatapiintakimiri, aritaki nokempoyaawentakimi jemperika pikinayite. Aritaki nomatakiro noepiyeemi jaka pijeekakira. Oztimatye nomonkaatero okaatzi nokantakimiri, eero nookawentzimi.” ¹⁶ Ari ikakitanaki Jacob imishiwaetzira, ikantashiretzi: “Omaperotatyaama ijeeki Tajorentsi jaka, teera niyowita.” ¹⁷ Antawoete ithaawanaki, ikantashiretzi: “Tajorentsipathaha ini jaka. Ipanko inatzi Tajorentsi. Oztimatye aki jaka aatantyaari inkiteki.”

¹⁸ Ikanta ipiriintamanaa Jacob okitejitamaneera, raakiro mapi rotziitotakari, ipiriintathanthanatakiri. Ijeetantanakawo yeenkantsi itajonkawentanakiro. ¹⁹ Jeekawitachari janta nampitsi iwiitawo Luz, rowashiñaanakiro owaero, iitanakiro rirori Bet-el.* ²⁰ Iñaawaetanaki Jacob, ikantanaki: “Itsipatana Tajorentsi, ikempoyaawentana jempe nokinayitzi, ipakina nowanawo, nokithaayitari eejatzi. ²¹ Tekatsirika awijimotenani, aririka nopiyaki ipankoki ashitanari, notajorentsitateeyari Tajorentsi. ²² Iroka mapi nopiriintathanthanatakiri, pipanko ini, Tajorentsi. Okaate pashitakahaenari naaka, ari noepiyakimi eepichokiini.”†

29

¹ Eekiro riyaaatzi Jacob ranashita, areetaka iipatsiteki nampitawori ishitowapiintzira ooryaa. ² Ikanta rareetaka owaantsiki ojeekira nijaateni, iñaapaaki osheki oveja rireeyini nijaa, mawa ikaatzi rinashiyitaka ipiyoteeyakani. Antawo ini mapi rashitakotanteetawori nijaa. ³ Ikanta ipiyoteeyaanira koeratziriri oveja, raapithatawakaakawo ashitawo. Arika ithonkakiro imiritakaeri ipirapaeni, eejatzi rashitakotaneero nijaa. ⁴ Rojampitapaakiri Jacob koeratziriri oveja, ikantziri: “¿Jempe pipoñaaka eeroka asheninka?” Ikanteeyini rirori: “Harán-jatzi nineeyini.” ⁵ Rapiitanakiri rojampitziri: “¿Piñiiri eerokapaeni Labán itomi Nacor?” Ari

* **28:19** Iroka waerontsi “Bet-el”, iñaaniki riroripaeni oshiyawo akantziri aaka “Ipanko Tajorentsi.” † **28:22** Kantakotachari jaka “eepichokiini” oshiyawitawo aririka ipakimi Tajorentsi 10 tsimeri, otzimatye apaeri apaani. Ari oshiyawo maawoeni ipayiteeri, otzimatye oepiyeeniri apaani okaatzi ipakaeri.

rakaeyanakini: “Noñaatatziri.” ⁶ Eekiro ikantatzi Jacob: “¿Tee imantsiyawaetzi?” Ikanteeyini koeratziriri oveja: “Tekatsi ikanta Labán. Paminero jantó, rootakira rishinto pokaentsiri amakiriri ovejate, oeta Raquel.” ⁷ Ikantanaki Jacob: “Eenitatsira okitejitzi tekiraha otsirenitziita pashitakotantyaariri povejate. ¿Iitaka kaari pipantari imiri, pitziyeri eejatzi?” ⁸ Ikanteeyini riroripaeni: “Eero nomatziro, otzimatyey noyeeri itsipa koeratziriri rovejate naawyaantyaawori noshirinkiro ashitawo nijaa. Nopantyaariri imiri ovejapaeni.”

⁹ Ikenkithawaemintheetzi Jacob, areetakaapaakari Raquel rovejate opaapate, rootakira koeratziniriri. ¹⁰ Ikanta iñaawakiro Jacob iinathori Raquel areetakaapaakari rovejate rikonkiri Labán, jatanaki roshirinkiro ashitawo nijaateni, ipakiri imiri ovejapaeni. ¹¹ Riwehatawakawo Raquel ithowootawakiro, rirayimotawakawo. ¹² Ikanta ikamantapaakiro Jacob riira otomi Rebeca, itzinerira rini Labán, iyaatashitanakiri Raquel opaapate, okamantapaakiri. ¹³ Ikemakowentawakiri Labán itzineri Jacob, otomi ritsiro, ishiyashitanakari, rawithakitapakiri, iwethatawaakari eejatzi, raanakiri ipankoki. Ari ikenkithawaetakaapaakiri Jacob rikonkiri ikamantakiri okaatzi awijimotakiriri. ¹⁴ Ikantanaki Labán: “Eerokataki nosheninka okaakiini, ari poshiyana naaka.” Apaani kashiri ijeekawaetapaaki Jacob ipankoki Labán.

¹⁵ Omapokashitaka, ikantakiri Labán: “Tee inimotena eerorika nopinatziimi pantawaeri, nosheninkathorira pini. Pikantena jempe ikaateka pikoyiri nopinatemi.”

¹⁶ Eenitatsi apite rishinto Labán: rantawote rishinto oeta Lea, otsipa ewonkiri oeta Raquel. ¹⁷ Amashiwaetatyaaaha okiki Lea, rooma Raquel kameethanto ini roori. ¹⁸ Rootaki ikowashiryakiri Jacob iroka Raquel, ikantanaki: “Kantacha nantawaete 7 ojarentsi, nantawaewentero pishinto, Raquel.” ¹⁹ Ikantzi Labán: “Rootaki kameethatatsi nopimiro eeroka, tee nokoyi noperi itsipajatzi. Pijeekepae nopankoki.” ²⁰ Imatakiro Jacob rantawaewentakiro Raquel okaatzi 7 ojarentsi, tee iñiimaetawo ojamanitzimoteri rantawaewentakirowa, tema inintaperotatziiro.

²¹ Okanta omonkaataka 7 ojarentsi, ikantakiri Jacob rikonkiri Labán: “Pipenawowa pishinto noenantyaawo, nomonkaatakiro nokantakiri paerani okaate nantawaewentero.” ²² Ikaemakaantakiri Labán nampitawori janta, ipokaki maawoeni ikimoshireteeyini aawakaeyaaha rishinto Labán. ²³ Okanta otsirenitanaki, raanakiro rishinto Lea, ipakiri Jacob, imaantakawo. ²⁴ Ipakiro Labán rishinto Lea apaani romperatane oeta Zilpa, rootakira omperaantyaari. ²⁵ Okanta okitejitamanaki iñaatziiro Jacob imantashitakawo Lea. Riyaatashitanakiri Labán, ikantakiri: “¿Iitaka pikoshekantanari? Kaarira Lea nantawaewente, Raquel-ra nantawaewentaki. ¿Iitaka pamatawitantanari?” ²⁶ Rakanaki Labán, ikantziri: “Tee rameteetawo jaka iimintakahaetyaawo ewonkiri shintotsi tekirarika oemintyaata etawori otzimaki. ²⁷ Payero Lea, arira nopakimiro eejatzi Raquel, otzimatyey pantawentawo eejatzi okaate 7 ojarentsi.” ²⁸ Ari ikantakiro Jacob, raakiro Lea. Rayitaawo eejatzi Raquel. ²⁹ Ipakiro eejatzi Raquel apaani romperatane oeta Bilja, rootaki omperaantyaari. ³⁰ Imatakiro Jacob raakiro Raquel. Rootaki ikowaperotakiri awijanakiro ikoyiro Lea. Eejatzira rantawaeteeniri Labán okaatzi 7 ojarentsi.

³¹ Ikanta iñaakiri Tajorentsi imanintawaetziro Lea, itzimakakiro otomipaeni. Rooma Raquel tee okanta otzimi roori. ³² Okanta omotzitaki Lea, otzimakiri otomi iiteetakiri Rubén, tema okantashiretakitzi roori: “Iñaakina Tajorentsi nowashiretakowaetaka, rootaki ikowantakinari noemi.”* ³³ Ari apiitanakiro Lea omotzitee, otzimani otomi, iiteetakiri Simón. Ari okantashiretanaki roori: “Iñaakina Tajorentsi imanintawaeteetanaha, rootakira rowaeyakaantanariri itsipa notomi.”† ³⁴ Eejatzi apiiteero omotzitee,

* 29:32 Iroka waerontsi “Rubén”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “añaakina nowashirewaetaka.”

† 29:33 Iroka waerontsi “Simón”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “iñaakenaha.”

otzimakiri itsipa otomi, iiteetakiri Leví. Tema okantashiretakitzi: “Itsipaperoteenaata noemi, tema notzimakiniri mawa itomi.”‡ 35 Eejatzi itzimawae itsipa eentsite Lea, iiteetakiri Judá, tema okantashiretanakitzi: “Nomampaawentaari Tajorentsi.” Ari okaatapaaki tzimanitaki. §

30

1 Okijaneentanakiro Raquel irento Lea oñaakirowa tee otzimaanitzi roori, okantakiri oemi Jacob: “Nokowaki pitzimakayina naaka, eerorika pitzimakaashitana, arira noka-maki.” 2 Ari ikijanakiro Jacob Raquel, ikantanakiro: “¿Naakama Tajorentsi pikantanta-nari? Pikowakoteri rirori riitakira maanirotakayimiri.” 3 Okantanaki: “Pitsipatyaawo nomperatane Bilja. Arika itzimaki otomipaeni, noshiyakayeri naakami tzimakiniri” 4 Opakiri Raquel oemi onampiri Bilja, itsipatyaawo. Imatakiro Jacob itsipatakawo Bilja. 5 Tzimanaki apaani itomi Jacob. 6 Ari oñaawaetakiri Raquel, okantaki: “Irika eenchaaniki iitya Dan, tema ikemakina Tajorentsi nokowakotakiri, owakowentaawo nini, ipakinaha apaani notyomi.”* 7 Ari apiitakiro Bilja otzimaki itsipa itomi Jacob. 8 Okantanaki eejatzi Raquel: “Irika eenchaaniki iitya Neftalí, tema osheki nokoshekakawo eentyo, notsinampaakiro.”† 9 Okanta oñaaka Lea tee otzimaanitane roori, okantakiro onampiri Zilpa itsipatyaawo Jacob. 10 Ootzimakiri Zilpa itomi Jacob. 11 Okantaki oñaawaetanaki Lea: “Okaminthaamatsitakina.” Rootaki iitantyaari eenchaaniki Gad.‡ 12 Eejatzi apiitakiro Zilpa otzimakiri itsipa itomi Jacob. 13 Ari okantanaki Lea: “Kimoshiretaantsi ini. Nimaeka okantayitaki tsinanipaeni kimoshireri nokantaawo naaka.” Rootaki iitantyaari eenchaaniki Aser. §

14 Ikanta riyataki Rubén rowaneki rowiwaetzi. Ari oñaaki iwenkiniro, ramakiniro riniro Lea. Okanta oñaawakiro Raquel iwenkiniro, okantakiro Lea: “Pipena eepichokiini ramakiri pitomi.”*† 15 Okantanaki Lea: “¿Tekirama inimotzimiita paapithatakinarira noemi? Eekiro pikowatzi paapithatenawo iwenkiniro ramakinari notyomi.” Okantanaki Raquel: “Arika pipakina ramakimiri pitomi, arira itsipatakimi Jacob tsireniriki.” 16 Okanta otsirenitanaki, areeta Jacob ipoñahaawo rowaneki, oshiyashitawakari Lea, okantawakiri: “Ootzimatyepitsipatapaena opinatyaari iwenkiniro ramakinari notyomi.” Imatakiro Jacob itsipatapaawo Lea. 17 Ari otzimakiri 5-taneentsiri itomi Jacob, tema ikemakiniro Tajorentsi okowakotakiriri. 18 Oñaawaetanaki Lea okantzi: “Irika eenchaaniki iitya Isacar, tema riitaki Tajorentsi pakinariri, okantakaantziro nopiyoteetarira noemi notsipayitakawo nomperatanepaeni.”‡ 19 Omotzitaki Lea itsipa itomi Jacob, riira 6-tanaentsiri. 20 Okantanaki: “Ineshironkatakina Tajorentsi, ipakina kameethantzi notyomi. Ikowaperotakina nimaeka noemi, tema notzimakiniri 6 itomipaeni.” Rootaki oetantariri irika eenchaaniki Zabulón. § 21 Ari oweyaantawaawo Lea otzimaeshinto, oetakiro Dina. 22 Ikanta Tajorentsi ikenkithashiretanakiro Raquel, imatakiniro okowakotziriri, tzimanite. 23 Okanta otzimakiri etanakawori otomi, okantanaki: “Rookapithatakinawo Tajorentsi nokaaniwentawaetaha tee notzimi eentsite.

‡ 29:34 Iroka waerontsi “Leví”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “tsipataantsi.” § 29:35 Iroka waerontsi “Judá”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “mampaawentantsi.” * 30:6 Iroka waerontsi “Dan”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Owakowentaawo.” † 30:8 Iroka waerontsi “Neftalí”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “koshekaarewo.” ‡ 30:11 Iroka waerontsi “Gad”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Okaminthaakina.” § 30:13 Iroka waerontsi “Aser”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “kimoshireri.” * 30:14 Kantakotachari jaka “rowiwaetzi,” rootaki ikanteetzitari “rowiitatye trigo.” † 30:14 Kantakotachari jaka “iwenkiniro,” chochoki ini iiteetziro “mandráhora.” Ikanteetzi, rootakira aashitari tsinanipaeni otzimanteeyaari eentsite. ‡ 30:18 Iroka waerontsi “Isacar”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Nopiyoteetari.” § 30:20 Iroka waerontsi “Zabulón”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “neshironkataantsi.”

²⁴ Inkamintha ikowakakina notzimaes itsipa.” Rootaki iitantakariri José otomi.*

²⁵ Ikanta otzimakiri Raquel otomi José, ikantakiri Jacob rikonkiri Labán: “Pishineteena niyaatee nonampiki. ²⁶ Pipawaenari notyomipaeni eejatzi noenapaeni, rootakira nantawentakiri. Pishineteena niyaatee. Tema piyotakiro jempe nokanta nantawaetapiintaki.” ²⁷ Rakanaki Labán, ikantzi: “Niyotaki naaka, itajonkawentakina Tajorentsi pikantakaantakiro eeroka. Eero piyaatzi, thame anampityaawo jaka. ²⁸ Pikantena pikoyirika nopinatemi pantawaetanaha, aritaki nopinatakimi.” ²⁹ Ikantanaki Jacob: “Piyotziro eeroka jempe nokantaka nantawaetapiintaki, nokoeratzimiri pipirapaeni. ³⁰ Teera ishekitzi paerani tekira nopokanakiita naaka jaka. Rooma nareetakaha naaka ari roshekitanakiri pipirapaeni, itajonkawentakimi Tajorentsi. ¿Jempepaeteka otzime nowakaeyaari nashi notyomipaeni?” ³¹ Eekiro ishintsitatzi Labán ikantziri: “¿Jempe ikaatzika pikoyiri nopinatemiri?” Ikantzi Jacob: “Tee nokoyi pipinatena. Aritaki napiiteero nokoerateemiri pipirapaeni, otzimatyee inimotemi eeroka nokantemiri. ³² Pishinetena niyaate pipiramashiki niyoshiiteri iryaani oveja ikaatzika cheenkayitatsiri. Niyoshiiteri eejatzi iryaani cabra karinayitatsiri, eejatzi inashiyitachari iyarinanka, riira inashityaari, pipinatenari nokoeratzimirira pipirapaeni.† ³³ Ari aminiiro paata okaate pipinatenari, eero nayitzimiri. Ari piñaakiri nopirapaeni cabra riyoshitya karinari, inashiwaeyitachari iyarinanka. Piñeeri eejatzi novejate cheenkaripaeni rini. Piñaakiririka kitamaari, kaari karinatatsini, piyote pashira eeroka.” ³⁴ Ikantanaki Labán: “Ariwé, kameethataki pikantanari.” ³⁵ Rinashitanakari Labán ipirapaeni cabra ikaatzika karinayitatsiri, eejatzi ikaatzika inashiyitachari iyarinanka. Rinashitzitakariri eejatzi rovejate cheenkayitatsiri. Ipakiri itomipaeni ipiratyaaari. ³⁶ Raanakiri inteena ipirapaeni, okaatzika mawa kitejeri ranashitakaakari, rinashitaka ijeekakaakiri. Roojatzi ijeekanaki rirori Jacob ikoeratziniri Labán ipirapaeni kaari karinatatsiri, kaari cheenkatatsini.

³⁷ Raaki Jacob eeritonki inchashithaki, ishaakakiro iñahaetantyaawori okitamaashithakite.‡ ³⁸ Rowayitakiniri piratsi inchashithaki rowamentoki, imirimentoki eejatzi, ro rowawiyaantantyaari ipokaeyinira rire imiri. ³⁹ Ikanta rowaeyanaka ipira, rinashiyitanaka iyarinanka. ⁴⁰ Rinashitzimaetakari Jacob inashitachari iyarinanka, eejatzi ikaatzika cheenkayitatsiri oveja. Rinashitakariri ipira Labán. Ari ikantapiintatziro Jacob rinashitari rashitari rirori. ⁴¹ Eekiro riyaatakaatziro Jacob royiniri inchashithaki wathayitatsiri piratsi, aririka ipokaeyeni imirimentoki. Ikine ramínero inchashithaki aririka rowawiyaantawakaeya. ⁴² Rooma ipokayitzira mathari ipira, tee royiniri inchashithaki. Riitakira rashitari Labán ipirapaeni mathayitatsiri, riima wathayitatsiri rashi Jacob. ⁴³ Rootaki roshekitzimotantakariri Jacob ipirapaeni, osheki eejatzi ronampiripaeni. Antariite ashaahantzinkari rinanaki.

31

¹ Ikemaki Jacob ikenkithawaetzi itomipaeni Labán, ikanteeyini: “Raapithatakaeri Jacob maawoeni ipirapaeni apaapate, rootakira rashaahantantakariri.” ² Iñaakiri Jacob ikijashiryawaeta rikonkiri, tee raakameethateeri ikimiwitarira paerani. ³ Ikanteeri Tajorentsi irika Jacob: “Pipiye iipatsiteki pipaapate ijeekayitzira pisheninkapaeni, eerowa nookawentzimi.” ⁴ Ikaemakaantakiro Jacob apite iina, Raquel eejatzi Lea, opokashitakiri ijeekira rirori owaantsiki ikoeratziri rovejatepaeni. ⁵ Ikantawakiro: “Noñaakiri pipaapate tee raakameethateena ikimitaanaha paerani. Roo kantacha itsipatapiintakina Itajorentsite ashitanari naaka. ⁶ Piyoteeyini

* **30:24** Iroka waerontsi “José”, iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Royaatapaakiri itsipa.” † **30:32** Riitaki ikowaperoteetapiintzi kitamaari ipireetari, ari ikantziteetari kaari karinatatsini. Maawoeni riyoteetzi tee itzimanitzi cheenkari iryaani oveja, ari roshiyitari eejatzi cabra tee ikarinanitzi. Rootaki ikantantakariri Jacob rikonkiri Labán, eero ikijoshirentanta rakantyaawori okaate ikowakoteriri. ‡ **30:37** Kantakotachari jaka “inchashithaki,” rootaki iiteetzi “álamo, avellano, castaño.”

eerokapaeni kameetha nantawaetapiintakiniri pipaapate, nomatakiro okaatzi naawyaakiri naaka. ⁷ Osheki ramatawitapiintakina, tee imonkaatziro ipinatena ikantakinari. Ikamintha Tajorentsi tee ishinetziri rowaariperotena. ⁸ Tema aririka ikante: ‘Riira nopirapaeni karinayitatsiri nopinatemiri,’ maawoeni tsinani piratsipaeni otzimanakiri karinayitatsiri. Arika ikante: ‘Nopinatemiri nopirapaeni thapayitachari iyarinankari,’ otzimanakiri maawoeni thapayitachari. ⁹ Arira ikinakaakiro Tajorentsi raapithatziri ipirapaeni, roshekyaaakinari nashi naaka. ¹⁰ Tema antawoteeyinira piratsi, ari romishimpyeetakina, noñaakiri rowawiyantawakaeyaani kaninayitatsiri piratsipaeni, eejatzi kantawaeyitachari othapayita iyaninanka. ¹¹ Arira iñaanatakina eejatzi nomishiriki ronampiri tajorentsite Pawa, ikantakina: ‘Jacob.’ Ari nakanakiri naaka, nokantanakiri: ‘Itaka.’ ¹² Ikantanakina ronampiri tajorentsi: ‘Pikempoyahaeri kameetheeni piratsipaeni. Arira piñaakiri ikaatzi owawiyanteenchari, ikaninayite. Tema noñaakiro maawoeni rantzimotakimiri Labán. ¹³ Naakatakira Tajorentsi oñaahakimiri paerani Bet-el-ki, pamanakotanakawowa paerani mapi pikenkithashiretantyaawori pikantakinari. Pikatziye, piyaatee pinampiki pitzimakira paerani.’” ¹⁴ Ari akanakiri Raquel otsipatakawo irento Lea, okantanakiri: “Tekatsi rashitakayinari ipankoki nopaapate. ¹⁵ Tema roshiyakaakina pashinijato ninayitzi. Ipinatakina, anintaakawo okaatzi pantawaetakiniriri pipinawentana naaka. ¹⁶ Omaperotatya ashitaawo maawoeni rashaahawo nopaapate okaatzi ipakimiri, roojatzi rashitaari eejatzi otomipaeni. Pimatero okaatzi ikantakimiri Tajorentsi.”

¹⁷ Ari ikatziyanakari Jacob, ikyaakahaeyanakarini ipira itomipaeni eejatzi iina-paeni. ¹⁸ Jatee inampiki ipaapate Isaac janta Canaán-ki. Rahaeyanakinini maawoeni ipirapaeni ikaatzira ramanantakiri ipineetziriri rantawaetakira Padan-aram-ki. ¹⁹ Riyaamintheetzi Labán rameetziri rovejatepaeni, ayitanakiri Raquel itajorentsite-tashitari opaapate. ²⁰ Rootaki opoñaantari imatantakawori Jacob ramatawitakiri Labán, irika Aram-jatzi. Tee ikantanakiri rooteentsi riyaaatee. ²¹ Ishiyakahaawo maawoeni tzimimotakiriri. Intsipaeete imontyaanakawo nijaa Eufates, roojatzi rareetantakari tonkaariki iiteetziro Halaad. ²² Okanta awijaki mawa kitejeri, ari riyotaki Labán shiyaaha Jacob. ²³ Ikamantakiri isheninkapaeni, jataki royaatawakiri. Roo awijaki 7 kitejeri royaatawakiri janta tonkaariki Halaad-ki. ²⁴ Okanta otsirenitanki roñaahakari Tajorentsi irika Labán iiteetziri Aram-jatzi imishiriki. Ikantakiri: “Eero pishintsithatziri piñaanateri Jacob.”

²⁵ Rareetawaari Labán itzineri Jacob janta Halaad-ki, ipankoshetatapaakaha. Ari ipankoshetatapaakari eejatzi Labán itsipayitakari isheninka. ²⁶ Iñaanaminthatakiri Jacob, ikantziri: “¿Itaka pantakiri? ¿Itaka pamatawitantanari? Pamapithatakinawo nishintopaeni, poshiyakotakari inoshikantzi owayiri-paeni. ²⁷ ¿Itaka pamatawitantakinari, pomananeikiini pishiyaka? Tee pikamantaajaetanakina. Arimi pikamantakinami, antawoete noemoshirenkawakimimi, niweshiryaawentawakimi, noshowiwentawakimi, oyameñeenkate thatanentsi. ²⁸ Teemacheeni niwethatawaeyaawo nishintopaeni, nocharinipaeni, nokowawitaka nothowootawaerimi. Poshiyakotakarira rantziri majontzi. ²⁹ Nokowawitaka, nowaariperowaetemimi maawoeni eerokaete. Roori kantacha inkaahanki tsireniriki iñaanatakina Itajorentsite ashitzimiri, ikantakina: ‘Eerowa pishintsithatziri piñaanateri Jacob.’” ³⁰ Pikowaperowitaha piyaatee inampiki ashitzimiri, eero payitanarimi notajorentsitetari” ³¹ Ari rakanakiri Jacob rikonkiri Labán, ikantanakiri: “Osheki nothaawantakimi. Noshiyakaamintheetzi ari paapithatawakinawo pishintopaeni. ³² Eenitatsirika amakiriri pitajorentsite, jikameral! Iñeeriita asheninkapaeni. Eenitatsirika namapithatakimiri pashitari eeroka, paanakiri.” Tee riyotzi Jacob rootaki Raquel amapithatakiriri itajorentsite opaapate. ³³ Ikyaanaki Labán ipankoshetaki Jacob, eejatzi ashiki Lea, eejatzi ikantakiro ashi omperatanepaeni eejatzi, teemaeta iñiiri itajorentsite. Ari ikyaanaki ashikira

Raquel, ³⁴ rootaki amakiriri itajorentsita opaapate, omanakiri ikyaakomentoki piratsi, ojeekakotzimaetakari. Ikanta ithotyaakowitakari opaapate, tee iñiiri. ³⁵ Ari okantanakiri Raquel opaapate: “Ashitanari, tee nokoyi pikijya eerorika nokatziya nojeekira, noñaawentatyaaha.” Tema ithonkakiro ithotyaakowitakari Labán itajorentsita, teemaeta iñiiri.

³⁶ Arira ikijanakari Jacob, ikantanakiri Labán: “¿Litaka nantzimotakimiri? ¿Eenitatsima kaariperori nantakiri opoñaantari poyaatananari? ³⁷ Pithonkakiro paminahaantakina. ¿Piñaakiroma okaatzi pashitari eeroka? Powero jaka iñaantyaawori pikaa-teeyakinira, iñaantyaawori nokaatakira naaka eejatzi. Rootaki riyotantyaari riroripaeni itzimirika kinakaashiwaeteenchari. ³⁸ Piyote eeroka okaatzi 20 ojarentsi nantawaetaki pipankoki, tee piñiiri ipeyaaniwaetya pipira, tee nowaaneenta apaani. ³⁹ Teera piñeena namemiri ikaatzi ratsikiri owaminthatariri, nopinatzimiri pikowakotanarira peyaenchari. Pikowakotanari eejatzi ikaatzi ikoshiteetziri tsireniriki eejatzi kitejeriki. ⁴⁰ Ayimawaetakina nomiri ooryaapaeteki, ayimatakina nowatsinkare tsireniriki, eejatzi nowochokini. ⁴¹ Tema okaatzi 20 ojarentsi nojeekimotakimi pipankoki. Iroka okaatzi nantawaetaki: 14 ojarentsi nantawentakiro apiteka pishinto, eejatzi 6 ojarentsi nantawentakiri pipirapaeni. Tee pimonkaatero pipinatena pikantakinari. ⁴² Eeromi itsipatana Itajorentsita Abraham, Itajorentsitetari eejatzi ashitanari, tekat-simi namakimi nimaeka. Roo kantacha iñaakina Tajorentsi nowashiretakowaetaka, kameethari okantaka nantawaeri, rootaki ikijantakimiri tsirenipaeteki.”

⁴³ Ikanta Labán rakanakiri Jacob, ikantanakiri: “Okaatzi nishintotari naaka, nishinto ini. Ikaatzi nochariniyitari naaka, nocharini rinayitzi, ikaatzi nopirayitari naaka, nopira rinayitzi. Maawoeni piñaayitzi nimaeka, nashi rini. Roo kantacha, ¿kantachama nokoshekyaaawo nishintyopaeni, eejatzi ikaatzi powakaakirori? ⁴⁴ Pipokanakiita, thame akenkithawaete oeta anteri, rootaki iñeeri ikaatzi aminaminthatakaeri.” ⁴⁵ Ari itzinaanakiro Jacob apaani mapi, ipiriintathanthaakiro. ⁴⁶ Ikantanakiri isheninkapaeni: “Pipewireero mapi.” Ramaeyapaakini mapi, ipewiryapaakiro. Ari rowaeyakani. ⁴⁷ Rootaki iitakiri Labán iñaaniki rirori “Jegar Sajaduta,” riima Jacob iitakiro iñaaniki rirori “Galaad.”* ⁴⁸ Ari ikantanaki Labán: “Iroka piyoteenchari mapipaeni, rootaki oshiyakawori aminaminthatatyeemi okaatzi antayitakiri.” Rootaki oetantakari janta Galaad. ⁴⁹ Iitziiteetakawo eejatzi “Mizpa,” tema ikantanakitzi Labán: “Riira Tajorentsi amineeni, okantawitakya eero iñaapootawakaeyita.† ⁵⁰ Arika powatsinaawaetero nishintyo, paminerika otsipa piina, okantawitakya tekatsi ñeemini janta, riitaki Tajorentsi ñemini.” ⁵¹ Eekiro ikenkithawaetanakitzi Labán, ikantziri Jacob: “Iroka apewiryakiri mapi, iroka eejatzi piriinteenchari mapithantha, ⁵² rootaki riyotanteetyaari, eero amatziro owaariperotawakaeya. Eero owaariperotawaka nonampiki, eejatzi pinampiki eeroka. ⁵³ Riitaki yoteroni oetaarika antayiteri aakapaeni Itajorentsita picharinini Abraham, Itajorentsita eejatzi nocharinini naaka Nacor.” Ikanta Jacob raakotanakiri iwaero Itajorentsita ipaapate Isaac, ikantzi: “Eeroka yotatsi tee notheeya.” ⁵⁴ Ari itaanaki Jacob rowejate janta ochempiki, ikaemakiri isheninkapaeni rowaeyaani. Maawoeni rowaeyakani, ari imahaeyakini tonkaariki. ⁵⁵ Okanta amaetyaaka, ipiriintanaka Labán ithowootaneeri icharinipaeni eejatzi rishintopaeni. Ikanta ramanakoyitanaawo, piyaanaawo inampiki.

32

¹ Eekiro ranashitaya Jacob. Ari itonkyotakari ronampiri Tajorentsi. ² Ikanta iñaawakiri Jacob, ikantanaki: “Rowayirite rini Tajorentsi irikapaeni.” Rootaki iitanta-

* **31:47** Iroka waerontsi “Galaad,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “piyoteenchari aminaminthatakaeri.” Iroka waerontsi “Galaad” rootaki iñaani Heber-ite, rooma waerontsi “Jegar Sajaduta,” rootaki iñaani Aram-jatzi. † **31:49** Iroka waerontsi “Mizpa,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “aminaantsi.”

kawori Majanaem janta itonkyotawakarira.* ³ Ari rotyaantaki Jacob jatatsini inampiki Seir, iipatsiteki Edom, riyaaete ikamanteri Esaú rootaentsi rareeteeya. ⁴ Ikantawakiri rotyaantane: “Pikantenari yeeyi Esaú: ‘Owetsikaka pirentzi Jacob rantemiro okaate pomperatyaariri, rotyaantaki ñaantsi nokantemiri: “Ojamanitakira nojeekawaetaki Labán-ki. ⁵ Noshekyakiri nopirapaeni: vaca, kawayo, oveja, nonampiripaeni: shirampari eejatzi tsinani. ¡Nowinkatharite! Notyaantatziimi iroka ñaantsi, tema nokowatzi paakameethatawaena.” ’ ”

⁶ Ikanta ipiyeeyaani rotyaanteetakiri, ikantapaeri Jacob: “Nomatakiro niyaataki noñiiri pirentzi Esaú, kaakitaki itonkyotemi, ramaki 400 ratzirite.” ⁷ Ikanta ikemaki Jacob, antawoete ithaawanaki, osheki okantzimoshiraanakari. Rootaki itsiparyantanakariri apawopaeni ratzirite, eejatzi ikantakiri ipirapaeni. ⁸ Tema ikantashiretanakitzi: “Arika ipokaki Esaú rowayiritawakiri apawopaeni natzirite, ishiyayitanaki itsipapaeni.”

⁹ Ari retanakawo ramananaka, ikantzi: “Tajorentsi, Itajorentsite nocharini Abrahamni, Itajorentsite eejatzi ashitanari Isaac, tema eeroka kantakinari: ‘Pipiye pinampiki, iipatsiteki pisheninkaete. Arika pimatakiro, ari nokempoyaawentakimi.’ ¹⁰ Tekatsi oetzimotena okaatzi paakameethawitakina, maperori pitsipatana. Tema apatziro naanashaatantakawo nokotzi, nomontyaantakawori Jordán. Tzimatsi nimaeka apite ikaatzi ipiyotaka natzirite, riitaki nameniri oeta noperiri. ¹¹ Pineshironkatena eero ikoshekawaetantana yeeyi Esaú. Antawoete nothaawantakari ipoki rowayiritena, rompojayero tsinanipaeni eejatzi eentsipaeni. ¹² Koñaatziro nokemakimi pinkantakina paerani: ‘Naaka kantakaeyaawoni oshekitzimotantemiri. Roshekitee pitomipaeni, roshiyeeyaawo oshekitzi impaneki, tekatsi materoni riyoteri jemperika ikaatzi.’ ” ¹³ Ari imaaki Jacob janta. Riyoyaanaki ikaate ipayitawakiriri rirentzi Esaú. ¹⁴ Ipayitawakiri ipirapaeni cabra: ikaate 200 tsinani, 20 shirampari. Ipayitawakiri eejatzi oveja, ikaate 200 tsinani, 20 shirampari. ¹⁵ Ipayitawakiri eejatzi ikaate 30 camello itsipataakiri iryaani owakira tzimatsiri. Ipayiteri eejatzi vaca, ikaate 40 tsinani, 10 shirampari. Ipitakyaari eejatzi kawayo ikaate 20 tsinani, 10 shirampari. ¹⁶ Ari ipayitakiri romperatane riyoshiitakiri ipirapaeni, ikantakiri: “Peewateeyeni, eerowa poyaatawaka haeyaani okaakiini, inteenaeni pikantayitya.” ¹⁷ Ikantawakiri jewatanaentsiri: “Arika piñaapaakiri yeeyi Esaú, aritakira rojampitawakimi, ikantemi: ‘¿Iitaka omperatzimiri? ¿jempe piyaateka? ¿Iitaka ashitariri ipirapaeni pamakiri?’ ” ¹⁸ Pakanakiri pikanteri: ‘Pashi eeroka nowinkatharite Esaú, riitaki ipemiri Jacob, pomperatane. Awotsikitaki rirori rareetya.’ ” ¹⁹ Ari ikantakiri eejatzi apitetanaentsiri, mawatanaentsiri, ari ikantakiri maawoeni rotyaantakiri aanakiriri ipirapaeni, ikantawakiri: “Arika piñaapaakiri Esaú, roojatzira pikanteriri. ²⁰ Pikanteri eejatzi: ‘Awotsikitaki pomperatane Jacob rareetya.’ ” Iroka ikantaki ikenkithashirewaetaka Jacob: “Ari noetsimaryaakiri iñaawakirorika nopayiteriri. Arika iñaawakiro, ari rariperotawaena.” ²¹ Imatakiro Jacob reewatakiri rotyaantane raayitanakiro ipayiteriri rirentzi. Roojatzi ijeekanaki rirori maanee ipankoshetaki.

²² Katziyanaka Jacob tsireniriki, raanakiro apite iina, apite ronampiri, 11 itomipaeni. rashaatanakawo Jaboc ikinapiinteetzira. ²³ Ari rotyaantaki rahaetanakiro okaatzi tzimimotziriri. ²⁴ Ikanta ijeekanaki apaniroeni Jacob, ari roma-nkiyakari apaani atziri rooteentsimi ikitejitakotakayiri. ²⁵ Ikanta iñaakiro atziri tee raawyaashitari Jacob, rompojakiri okaatzira owika ipori, ichorekapookitakiri Jacob. ²⁶ Ari ikantanakiri atziri: “Pipakayina, rooteentsi okitejite.” Ikantanaki Jacob: “Eerorika pitajonkawentana, eerowa nopakaemi.” ²⁷ Rojampitanakiri atziri: “¿jempe piitaka piwaero?” Ari

* **32:2** Iroka waerontsi “Majanaem,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “apitera ikaatzi ipiyoteeyani owayiri.”

rakanakiri, ikantziri: “Noeta Jacob.” ²⁸ Ikantanaki atziri: “Eerowa piitaawo nimaeka Jacob. Israel piiteeya. Tema pomankiyakari Tajorentsi, ari pikanteriri eejatzi atziripaeni, ari paawyaakiri.”[†] ²⁹ Ari rojampitanakiri rirori, ikantziri: “Pikantena, ¿jempe piitaka eeroka?” Ikantzi atziri: “¿litaka pikowantari piyotero nowaero?” Ari itajonkawenteetanakiri Jacob. ³⁰ Iitanakiro Jacob janta “Peniel,” tema ikantanakitzi: “Noñaawootakiri Tajorentsi, teemaeta nokami.”[‡] ³¹ Shitowapaaki ooryaa roojatzi rawijantanaari Jacob Peniel-ki. Okantakaantziro ichorekapookitakirira, aashetataki ranashita. ³² Rootakira kaari rowantayitawo nimaeka Israel-paeni ichorimonkipaeni tsimeri, tema ari ichokiryahaetakiri paerani Jacob.

33

¹ Ikanta iñaawakiri Jacob ipokaki rirentzi Esaú ramaki 400 ratzirite, rinashitanakanawo otomipaeni Lea, ashi Raquel, ashipaeni romperatane. ² Rootaki reewataki apite romperatane itsipataakiro otomipaeni, opoñaapaaka Lea otsipatakari otomipaeni, roo impoetapaentsiri Raquel otsipatakari otomipaeni José. ³ Anashitanaka Jacob, ri jewataneentsiri. Okaatzi 7 rapiitakiro rotziwerowanaka rokaakitapaakira Esaú rirentzi, tema antawoete ipinkathatakiri oeyootapaaka. ⁴ Riitaki kantacha Esaú, ishiyashitawaari rirori, rawithakitapaakiri, inintawaeri. Apitepaeni rirahaeyanakani. ⁵ ari raminanakiro Esaú tsinanipaeni, eejatzi eentsipaeni, rojampitziri: “¿litaka irikapaeni?” Ikantzi Jacob: “Riitaki itomipaeni ponampiri ipakiriri Tajorentsi.” ⁶ Ari opokapaaki romperatanepaeni otsipatapaakari otomipaeni, otziwerowashitapaakari, antawoete opinkathatapaakiri oeyootapaaka kepatsiki. ⁷ Okanta opokapaaki eejatzi Lea otsipatapaakari otomipaeni, roojatzi antapaakiri roori. Riitaki weyaantapaakawori ipokapaaki José itsipatapaakawo riniro Raquel, iñaapinkathatapaakiri eejatzi. ⁸ Ari rojampitanakiri Esaú rirentzi Jacob, ikantziri: “¿jempe pikanterika pipirapaeni ikaatzi noñaawakiri?” Ikantanaki Jacob: “Riitaki pashi eeroka paakameethatantenari.” ⁹ Ikantanaki Esaú: “¡Eero yeeyi! Eenitatsi osheki nashi. Poejokirotyaari ikaatzi pashitari eeroka.” ¹⁰ Eekiro ishintsitanakitzi Jacob, ikantziri rirentzi: “¡Eero yeeyi! Tema noñaakiro paakameethatawakina, otzimatyey payeri nopashitzimiri. Tema noñaapakimira piwathaki eeroka, oshiyawitakawo riimi Tajorentsi noñaaki. Tema kameethari pikanta piwethatawakina. ¹¹ Rootaki nokowantari payero okaatzi namakimiri nopashitemiri, tema Tajorentsi ashaakantakahaanari, tekatsi koetyiimotenani.” Ikanta ishintsinetakiri Jacob rirentzi, roetsinampaakiri Esaú rayero okaatzi ipashitariri. ¹² Ikantanaki Esaú: “Thame aate ajeeke jaka. Naaka jewatanakimini.” ¹³ Ikantzi Jacob: “Piyotzi eeroka yeeyi teera ishenkaashiwaeta eenchaanikipaeni. Otzimatye nokenkithashiretakoteri eejatzi nopirapaeni tzimayitatsiri iryaani. Arika nanashitakaanakiri apaani kitejeri, aritaki ikamayitaki. ¹⁴ Rootaki kameethatatsi peewatakahaeri pomperatane, eentsikiroenira nonoshikakaeyaari nopirapaeni, neentsitepaeni, roojatzi notsipatantapakimiri janta Seir-ki.” ¹⁵ Ikantzi Esaú: “Iriwé, nokoyi nopanakimi natzirite itsipatemi.” Ari ikantanaki Jacob: “Tee nokoyi, eero poñaashirenkana.” ¹⁶ Tee imaapaentzi Esaú intsipaete ipiyitanaka inampiki Seir-ki. ¹⁷ Riima Jacob, jataki rirori janta Sucot-ki. Ari rowetsikapaakiri ipanko, ipankoshetatapaakiri eejatzi ipirapaeni. Rootaki iitantakawori janta Sucot.*

¹⁸ Tema ipoñaahaawo Jacob janta Padan-aram-ki, tekatsi awijimoterini, kameetha rareeta janta Canaán-ki. Imontetapaawo inampikira Siquem ari rowetsikapaki rirori inampi. ¹⁹ Ramanantapakiro iipatsite itomipaeni Hamor, okaatzi opinatari 100 koriki.

[†] 32:28 Iroka waerontsi “Israel,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “Romankiyaanta Tajorentsi.”

[‡] 32:30 Iroka waerontsi “Peniel,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Ipoa Tajorentsi.” * 33:17 Iroka waerontsi “Sucot,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “pankosheta.”

Irika Siquem riira itomi Hamor. Ari rowatzikitapaawo ipankosheta janta. ²⁰ ari rowetsikaki taapokimentotsi, iitakiro El-Eloje-Israel.†

34

¹ Okanta Dina, ishinto Lea, iyaataki aretawo ewankawopaeni nampitawori janta. ² Ari iñaawakiro Siquem itomi Hamor Jev-jatzi rini jewatatsiri inampiki. Ishintsi-wentakakaawo iñaathatyaawo. Rowaariperonta. ³ Rootaki opoñaantanakari inintaaper-otanakiro Dina okowanakiri aapatziyaari. ⁴ Ikenkithawaetakaakiri ipaapate Siquem, ikantakiri: “Piyaatashiteri ashitawori maenawo pikantakowentena, nokowatziira nayiro.” ⁵ Riyotaki Jacob rowaariperonta Siquem rishinto Dina. Tekatsi ikantanaki tema royaawentatziiri itomipaeni riyaateeyini ikoerateri rovejatepaeni.

⁶ Pokaki Hamor ipaapate Siquem, ikenkithawaetakaakiri Jacob. ⁷ Ikanta rareeteeya-paani itomipaeni Jacob ikemapaakiro okaatzi awijeentsiri, antawo ikijanaka, tema antawoete rowaariperoteetakiri Riroripaeni iñaathatziitarira rishinto Siquem. Tema tee oshinetaantsita okaatzi rantakiri Siquem. ⁸ Riitaki kantacha Hamor ikenkithawaetakaakiri itomipaeni Jacob, ikantakiri: “Ikowakirowa notomi pitsiro. Pishinetero ayiri. ⁹ Jame aheninkatawakaeya. Opoñaantyaari naantyaawori pishintopaeni, payityaawo nashi naaka. ¹⁰ Pinampiteeyaawo jaka atsipatawakaeya. Iroka nampitsi pashiite ini, pipimantawaeyitapaki, pamanantayite piipatsite.” ¹¹ Ikanta Siquem, ikantanakiri ashitawori eejatzi iyaariripaeni Dina: “Osheki nokowaki inimotemi. Aritaki nopakimiro okaate pikowakotenari. ¹² Okantawitaka tee ameteeyaawoni apawakaeya, ari nopakimiro naaka. Oztimatyeera pishinetero ewankawo nayiro.”

¹³ Tema rowaariperotakiro Siquem Dina, ramatawinkakiini rakanakiri itomipaeni Jacob, ikantakiri Siquem eejatzi Hamor: ¹⁴ “Tee okameethatzi rayero choeni atziri kaari totathowaanikitachani, antawoete nokaaniwentakiro naakapaeni. ¹⁵ Aritaki nakakimi aririka inimotakimi iroka: Poshiyakoyitakina naakapaeni, pitothowaanikiyitakiri maawoeni shirampari ikaatzira jeekimoyitzimiri. ¹⁶ Arira okameethataki paayitero eerokapaeni notomipaeni, nomatzityaawo naayitero pitomipaeni eerokaete. Arira atsipatawakahaeya ajeekaeyeni, apaani akantya asheninkatawakahaeya. ¹⁷ Terika inimotzimi nokantakimiri pitothowaanitya, arira niyaataki nahaatero choeni.” ¹⁸ Inimotanakiri Hamor eejatzi itomi Siquem okaatzi ikanteeyakirini riroripaeni. ¹⁹ Tekatsi royaawentanakya ewankari, ithothowaanikitanaka, ikowaperotanakitziiro rishinto Jacob. Tema pinkathataarewo Siquem isheninkamashiki, ²⁰ raanakiri Siquem ipaapate, Hamor, roojatzi janta ikyaapiinteetzira nampitsiki, jempe ipiyotapiinteeta, ikanteeyakirini atziripaeni: ²¹ “Irikapaeni naapatziyane rineeyini, riitaki nampiyityaawoni jaka riyompariyitya, eenitatsi kepatsi jempe ijeekapaaki. Kameetha inantyaawo itomipaeni, imatzityaawo atomipaeni aaka. ²² Imatatyaeayarika ijeekimoyitee, oztimatyeera inimoyitee ikanteeri: atothowanikiyiteeri maawoeni shiramparipaeni, rootakira rameteeyaarini riroripaeni. ²³ Ikaatzi rashiyitari, ipirapaeni, maawoeni ashiyiteeyaari aakapaeni. Apatziro akeri okaatzi ikoyiri, aritaki ijeekimoyitakae aakapaeni.” ²⁴ Ikanta ewankaripaeni nampitawori janta, inimotanakiri ikantakiriri Hamor eejatzi Siquem, ithothowaanikiyitanaka.

²⁵ Okanta awijawitaka mawa kitejeri, tekira retsiyatakoperoteeta shirampari-paeni ithothowaanivyitakaha, riyaateeyakini itomipaeni Jacob, Simeón itsipatanakari rirentzi Leví iyaariri Dina, raanaki rojataamento, rompojapaakiri maawoeni tekatsi piyatawakyaarini. ²⁶ Rowamahaetziitariki Hamor itsipataanakiri itomi Siquem.

† 33:20 Iroka waerontsi “El-Eloje-Israel,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitakawo akantziri aaka “Tajorentsi riitaki Itajorentsite Israel.”

Raanayiro Dina ojeekawitakaha ipankoki Siquem, jateeyeeni. ²⁷ Jateeyanakini ee-jatzi itsipa itomipaeni Jacob, iñaapaakiri roma-ryaayitakaha kaminkaripaeni, ithonka raanakiro okaatzi tzimatsiri nampitsiki ipiyawentziro ritsiro rowaariperotakirowa. ²⁸ Raanaki oveja, vaca, kawayo, maawoeni tzimatsiri nampitsiki eejatzi okaatzi tzi-matsiri rowaneki. ²⁹ Ithonkanakiro tzimatsiri pankotsiki, raanakiri maawoeni een-chaaniki eejatzi tsinanipaeni. ³⁰ Rootaki ikantantanakariri Jacob itomi Simeón eejatzi Leví: “Pikantakaantakinaha eerokapaeni. Osheki ikijaneentena nimaeka nampitawori jaka, Canaán-jatzi, Ferez-jatzi. Arika rapatotanyakya riroripaeni ikoyi ipiyawentya, ipokashitena rowayiritena. Tekatsira osheki natzirite naaka, aritaki rompojakina eejatzi notyomipaeni.” ³¹ Ikanteeyanakini riroripaeni: “¿Kameethatatsima ikanteetero choeni mayempiro ini?”

35

¹ Ikanta Tajorentsi ikantakiri Jacob: “Piyaate pinampiteeyaawo janta Bet-el-ki. Ari powetsikapakina taapokimentotsi, tema naaka Pitajorentsite, oñaahakimiri paerani pishiyapithatantakariri pirentzi Esáu.” ² Ari ikantanakiri Jacob itomipaenipaeni eejatzi ikaatzi tsipatakariri: “Pookeri pitajorentsitetashiyitari eerokapaeni, piyaate pikaa-woshite, pikithaateeyaawo otsipa piithaari. ³ Jame aate Bet-el-ki, ari nowetsikapakiri taapokimentotsi nopinkathatapakiri Tajorentsi neshironkatakinari nokemaatsiwae-takaha paerani, tema itsipatapiintakina jempe nokinayitaki.” ⁴ Iitakiri Jacob maawoeni itajorentsitetashiyitari, ikaatzi ithayitzi eejatzi kempitantsiki. Raanakiri Jacob maawoeni ikitatakiri inchatomashiki jeekatsiri okaakiini inampiki Siquem.

⁵ Ikanta riyaaateeyeeni Jacob, ikantakaakawo Tajorentsi ithaawaeyanakini ikaatzi nampiyitawori janta. Rootaki kaari ikoshekanteetawaari itomipaeni Jacob. ⁶ Maawoeni itsipatakariri Jacob, areeteeyakani iiteetziro Luz, roojatzi iiteetziro Bet-el jeekatsiri Canaán-ki. ⁷ Ari rowetsikapakiri taapokimentotsi, iitakiro El-Bet-el. Tema ari roñaahakari paerani Tajorentsi ishiyapithatantakariri rirentzi. ⁸ Ari okamaeri paerani Débora omperatapiintane Rebeca, ikiteetakiri antamimashiki okaakitapakira Bet-el. Iitakiro Jacob janta “Alón-bacut.”†

⁹ Ikanta ipiyaa Jacob ipoñaawo Padan-aram-ki, rapiiteero Tajorentsi roñaahaari, itajonkawentawakiri. ¹⁰ Ikantakiri:

“Piwaero ini Jacob,

Roo kantacha eeromaeta piitaawo nimaeka jempe piiwita ketziroeni.

Israel piiteeya.”

Ari rowaeniri Tajorentsi otsipa iwaero Jacob. ¹¹ Ikantanakiri:

“Naakataki Tajorentsi shintsiperori.

Ari noshekyahaeri pitomipaeni eejatzi picharinipaeni

Noshekyahaemiri pitomipaeni riyoshiiteeya sheninkatawakahaachani, rijatzi inashiy-itaachani isheninkapaeni jemperikapaeni.

Nopinkatharitakaayitakiri pitomipaeni.

¹² Aritaki nashitakahaemiro kepatsi nashitakaakariri paerani Abraham eejatzi Isaac.

Roojatzi iroka kepatsi nashitakaeyaariri pitomipaeni.” ¹³ Ikanta ipiyanaa Tajorentsi ikenkithawaetakaakirira Jacob, ¹⁴ raanaki mapi, ipiriintathantakiro ikenkithawaetakaakiri Tajorentsi. Ijeetantanakawo yeenkantsi, eejatzi imiriitari opoñaantyaari otajorentsitantyaari. ¹⁵ Iitanakiro Bet-el janta.‡

* **35:7** Iroka waerontsi “El-Bet-el,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otajorentsite Bet-el.” Paminero eejatzi Hn. 28.19 oeta ikantakoetziri. † **35:8** Iroka waerontsi “Alón-bacut,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Irahaantsimashiki.” ‡ **35:15** Paminero Hn. 28.19.

¹⁶ Roojatzi rawijantanakawo Jacob Bet-el. Okaakitzimatapaaki rareetya Efrata-ki, ari okatsitakotapaakiri Raquel, otzimaanite. Oshekimaeta okemaatsitaka otzimaaniantyaari. ¹⁷ Okanta oñaakiro aminirori osheki okemaatsiwaetaka, okantanakiro: “Eero pithaayi, tzimaki itsipa peentsite.” ¹⁸ Tema kamimataki roori, oetanakiri eentsite “Benoni,” riima ashitariri iitakiri rirori “Benjamín.” § ¹⁹ Roojatzi okamantaari Raquel, ikiteetakiro awotsiki jatachari Efrata-ki, iiteetziri nimaeka Belén. ²⁰ Rowiriintaki Jacob mapi janta ikitateetakirowa. Rootaki iroka mapi riyotantari ari okitataari Raquel. ²¹ Eekiro riyaatatzi Jacob, rawijaneentanakiro Mihdal-edar-ki.

²² Ikanta ijeekaperotapaki Israel janta, jataki Rubén itsipatakawo Bilja, roojatzi itsipatzitari ipaapate. Ikanta riyotakira Israel, antawoete ikijanaka.

Itomipaeniite Jacob

Ikaatzi 12 itomipaeniite Jacob. ²³ Irika otomipaeni Lea: Rubén (Jewari itomi Jacob), Simeón, Leví, Judá, Isacar eejatzi Zabulón. ²⁴ Irika otomipaeni Raquel: José, Benjamín. ²⁵ Irika otomipaeni Bilja, omperatane Raquel: Dan, Neftalí. ²⁶ Irika otomipaeni Zilpa, omperatane Lea: Had, Aser. Riyyitakira itomipaeni Jacob ikaatzi tzimaentsiri janta Padan-aram-ki.

²⁷ Ari riyataki Jacob iñeeri ashitaririni Isaac ijeeki rirori nampitsiki Mamre-ki, roojatzi iiteetzitari Arba, iiteetziro eejatzi Jebrón. Rootaki inampipaeni Abraham eejatzi Isaac. ²⁸ Tzimaki Isaac okaatzi 180 rojarentsite roojatzi ikamantaari. ²⁹ Raanakiri itomipaeni Jacob, Esaú, ikitateeri. Ari itsipataari isheninkapaeni aakiri rantyashiparinka.

36

¹ Irika itomipaeni Esaú iiteetziri Edom. ² Rootaki iinantakari Esaú tsinanipaeni Canaán-jato. Oeta Ada, rishinto Elón isheninkapaeni Het. Otsipa oeta Ajolibama, rishinto Iná, ijawo Zibeón isheninkapaeni Jev-jatzi. ³ Ikanta raakiro Basemat, rishinto Ismael, ritsiro Nebaeot. ⁴ Irika otomipaeni Ada itzimakaakirori Esaú, iita Elifaz. Itzimakaakirori Basemat iita Reuel. ⁵ Itzimakaakirori Ajolibama iita: Jeús, Jaalam, Coré. Riitakira itomipaeni Esaú irikapaeni tzimayiteentsiri ijeekawitaha rirori Canaán-ki. ⁶ Ikanta raanakiro Esaú iinapaeni, itomipaeni, ikaatzi jeekanampitziriri, maawoeni. Jataki inteena otsipaki nampitsi, ari rontsiparyaanakari rirentzi Jacob. Rayitanaari ipirapaeni, maawoeni tzimimotakiriri janta Canaán-ki. ⁷ Omaperotatya roshekitzimotakiri ipira apiteroeni, tee omateeya itsipatawakaeya iipatsiteki. Tee iyomaatapaeya rowakaeyariri ipirapaeni. ⁸ Rootaki riyaatantakari Esaú iiteetziri Edom inampityaawo tonkaariteki iiteetziro Seir.

⁹ Irika itomipaeni Esaú, icharinipaeni Edom nampitakawori tonkaariteki iiteetziro Seir. ¹⁰ Iroka iwaeropaeni itomipaeni Esaú: Elifaz, otomipaeni Ada iina Esaú. Eejatzi Reuel, otomipaeni Basemat iina Esaú. ¹¹ Irika itomipaeni Elifaz: Temán, Omar, Zefo, Hatam, Cenaz. ¹² Eenitatsi otsipa Elifaz romperatane iinantakari oeta Tzimna. Itzimaaki roori otomi iitakiri Amalec. Riira otomipaeni Ada, iina Esaú. ¹³ Irika itomipaeni Reuel: Najat, Zera, Jama, Miza. Riira otomipaeni Basemat, otsipa iina Esaú. ¹⁴ Rooma Ajolibama iina otsipa Esaú, otzimakiri roori Jeús, Jaalam, Coré. Tema rishinto Iná inatziiri roori, ijawo Zibeón.

¹⁵ Irika icharinipaeni Esaú. Ikaatzi itzmakantakiri Elifaz, rantarite itomi Esaú: Temán, Omar, Zefo, Cenaz, ¹⁶ Coré, Hatam, Amalec. Riyyitaki itomipaeni Elifaz ikaatzi jewariyiteentsiri nampitsiki Edom. Maawoeni irikapaeni otomipaenira Ada. ¹⁷ Irika

§ 35:18 Iroka waerontsi “Benoni,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otyomi Nowashirenka.” Otsipa waerontsi “Benjamín,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Otomi Nakoperori.” Tema riitaki retakoperotane itomi. Riitaki ashiteeyaawoni okaatzi rashitari ipaapate.

itomipaeni Reuel, itomi Esaú, ikaatzi jewariyitatsiri: Najat, Zera, Jama, Miza. Riyyitaki icharinipaeni Reuel ikaatzi jewariyiteentsiri nampitsiki Edom. Riira otomipaeni Basemat iina Esaú. ¹⁸ Irika otomipaeni Ajolibama, rishinto Iná iina Esaú, ikaatzi jewariyiteentsiri Jeús, Jaalam, Coré. ¹⁹ Maawoeni irika riitaki itomipaeni Esaú, iiteetziri eejatzi Edom. Riitakira jewariyiteentsiri.

²⁰ Irika itomipaenika Seir, Jor-jatzi rini, nampiyitawori janta, iiyita: Lot-án, Sobal, Zibeón, Iná, ²¹ Disón, Ezer, Disán. Riitakira jewariyitakiriri Jor-jatzi, itomipaeni Seir, nampitawori Edom-ki. ²² Irika itomipaeni Lot-án: Jori, Jemam. Iroka Tzimna ritsiro ini Lot-án. ²³ Irika itomipaeni Sobal: Alván, Manajat, Ebal, Sefo, Onam. ²⁴ Irika itomipaeni Zibeón: Aja, Iná. Irika Iná, riitaki ñaakirori paerani nijaateni jaawaari janta tonkaariteki, ikoeratzinirira iyawayote ipaapate Zibeón. ²⁵ Apaani ikanta itomi Iná riitaki iitachari Disón. Okanta apaani rishinto iitachari Ajolibama. ²⁶ Itomipaeni Disón iiyita: Jemdán, Esbán, Itrán, Querán. ²⁷ Itomipaeni Ezer iiyita: Bilján, Zaaván, Acán. ²⁸ Itomipaeni Disán iiyita: Uz, Arán. ²⁹ Ikaatzi reewariyitakari Jor-jatzi: Lot-án, Sobal, Zibeón, Iná, ³⁰ Disón, Ezer, Disán. Riyyitakira jewatakiriri isheninkapaeni janta Seir-ki.

³¹ Riitakira pinkathariyiteentsiri nampitsiki Edom tekira itzimanakiita iwinkatharite Israel-ite. ³² Irika Bela, itomi Beor, riira pinkatharitaentsiri Edom-ki, iiteetziro nampitsi Dinaba. ³³ Ikanta ikamae paerani Bela, ipoyaataari Job-ab itomi Zera, ipinkatharitee rirori nampitsiki Bosra. ³⁴ Ikanta ikamae Job-ab, ipoyaataari Jusam ipinkatharitee rirori nampitsiki Temán. ³⁵ Ikanta ikamae Jusam, ipoyaataari Jadad itomi Bedad pinkatharitee. Riitaki ashiryaakariri rowayiritari Madián janta Moab-ki. Oeta inampi Avit. ³⁶ Ikanta ikamae Jadad, ipoyaataari Samla ipinkatharitee rirori inampiki iiteetziro Masreca. ³⁷ Ikanta ikamae Samla, ipoyaataari Saúl poñaachari janta Rejobot-ki, nampitsi jeekacheratzirori nijaa. ³⁸ Ikanta ikamae Saúl, ipoyaataari ipinkatharitee Baal-janán, itomi rini Acbor. ³⁹ Ikanta ikamae Baal-janán, ipoyaataari ipinkatharitaki Jadar. Riitakira poñaachari nampitsiki iiteetziro Pau. Iina Jadar oeta Mejetabel, rootaki rishinto Matred, ijawo Mezaab. ⁴⁰ Iroka iwaeropaeni ichariniyitari Esaú. Rootaki iwaero aakotakiri inampipaeni rirori: Tzimna, Alva, Jetet, ⁴¹ Ajolibama, Ela, Pinón, ⁴² Cenaz, Temán, Mibzar, ⁴³ Mahdiel eejatzi Iram. Tema Edom iiteetzitari eejatzi Esaú. Riyyitaki reewariyitakari Edom-jatzi, inampiyitawowa paerani reewarite aakoyiteeri iwaero inampipaeni.

37

¹ Roojatzi ijeekaki rirori Jacob inampitawo Canaán-ki, ijeekira paerani ipaapate. ² Iroka ikenkithatakoetziri itomipaenipaeni Jacob. Tema ewankaritaki José tzimaki 17 rojarentsite, riitaki aminapiintziriri ovejapaeni itsipayitari rirentzi, otomipaeni Bilja eejatzi ashi Zilpa, romperatanepaeni ipaapate. Riitaki José kamantapiintakiriri ipaapate rantayitzirowa kaariperori rirentzipaeni. ³ Riitaki José inintaperotziri ipaapate tee ari ikantayitzirowa itsipapaeni, okantakaantziro itzimakira rantyashiparinkaki. Rontya-haetakiniri owaneenkakitachari kithaarentsi. ⁴ Ikanta riyoteeyakini rirentzipaeni riitaki José inintaperotziri ipaapate teera ari ikantziri riroripaeni, ikijaneentanakiri, tee riwethatanaari.

⁵ Ikanta imishiwaetaki José, ikamantakiri rirentzipaeni. Rootakira ikijaneentaperotantanakariri. ⁶ Tema ikamantakitziiri, ikantziri: “Pikeme nokamantemiro okaatzi nomishitakiri. ⁷ Noñaakiro ajeekaeyini owaantsiki, oojotsinaayitziro awankiri. Omapokashitanaka opiriintanaka noojotsinaatakiri naaka, tampatzikari okanta okatziyanaka. Rooma pashipaeni eeroka otapotapaakiro nashi, opinkathatzi-maetawo.” ⁸ Ari rakanakiri rirentzipaeni, ikantziri: “¿Pipinkathariwentatyenama eeroka? ¿Eerokama omperawaetenani?” Eekirowa ikijaneentaperotanakitziiri, ikemirira ikenkithatakotziro imishitakiri. ⁹ Ikanta rapiitakiro José imishiwaetaki,

ikamantakiri rirentzipaeni. Ikantziri: “¿Piyotakima, eenitatsi otsipa nomishitakiri? Noñaakiri ooryaatsiri, kashiri eejatzi 11 ikaatzi ompokiro ipinkathatakina.”¹⁰ Ikanta ikenkithatakiniri José imishiri ipaapate eejatzi rirentzipaeni, ikijathanakiri ipaapate, ikantanakiri: “¿Litaka oshiyakaawentachari pimishitakiri? ¿Opinkathataatyeemima piniro, pirentzipaeni eejatzi naaka?”¹¹ Ikijaneentakiri rirentzipaeni, riima ashitariri kenkithashireri royiro imishiri itomi.

¹² Ikanta riyaaateeyakini rirentzipaeni José janta Siquem-ki, ithotyaakotzi rowakaeyariri rovejate ipaapate. ¹³ Ikanta Israel ikantakiri José: “Nokoyi piyaate Siquem-ki, pimpoetaateri pirentzipaeni ikoeratziri ovejapaeni.” Ikantanaki José: “Aritaki nomatakiro niyaate.” ¹⁴ Ikantzi Israel: “Piyaate, piñahaateri pirentzipaeni jempe ikanta ijeeki, eejatzi ovejapaeni. Pipiyera intsipaete, pikamantapakina.” Rotyaantakiri Israel itomi José ipoñaanakawo Jebrón-ki. Ikanta rareetaka José Siquem-ki, ¹⁵ tzipinatakira janta. Ari itonkyotakari apaani atziri, rojampitakiri: “¿Litaka pithotyaakotziri?” ¹⁶ Ikantanaki José: “Nothotyaakotatziiri yeeyipaeni. Pikamantena jempe ijeekiro ikoeratziri ovejapaeni.” ¹⁷ Ikantanakiri atziri: “Aamakya jateeyeenirika, nokemakiri ikanteeyini ikinanaki Dotán-ki.” Jatanaki José ithotyaakoteeri. Iñahaerira janta Dotán-ki. ¹⁸ Ikanta riroripaeni iñaawakiri inteena ipokakira, tekira rareetariita ijeekaeyakinira, ikamantawakahaeyakani rompojeri. ¹⁹ Ikantawakaanaka: “Kaakitaki mishiwaetapiintatsiri. ²⁰ Pipokaeyeni, jame ompojeri, oteteri omookira, akantapaki: ‘rowakari katsimari owantaneri.’ Añaawakiroota jempe okantya imishitapiintakiri.” ²¹ Ikanta ikemakira Rubén, ikowawitanaka rotsiparyaaakowenterimi José eero ikoshekantari rirentzipaeni. Ikantanaki: “Eero ompojiri. ²² Poteteri omookira jeekatsiri tonkaariki, tee okameethatzi pakotashiteri. Eero pewanatakaari riraa.” Rootaki ikantantawitari Rubén tema tee ikoyi rompojeeteri José, riyaaateeta ipaapateki. ²³ Ikanta rareetapaaka José ijeekaeyakinira rirentzi, raatonkoryaawakiri. ²⁴ Roojotanakiri, rotetakiri omookira opiryaanatakira.

²⁵ Ari ijeekaeyanakini rowaeyani. Roojatzi iñaantawakariri ipokaeyakini Ismael-ite ipoñaakawo janta Halaad-ki, ramayitaki ipirapaeni, kajankaripaeni, aawintawontsi-paeni, owa inchatopaeni, rayero Egipto-ki.* ²⁶ Ikanta Judá ikantanakiri rirentzipaeni: “¿Litaka owamaantyaariri arentzi, akoyimaeta omanakoteri ompojakirira? ²⁷ Rootaki kameethatatsi apimanteniri Ismael, eero ompojawaetashitari, tema riitaki arentzi aakapaeni.” Inimotanakiri rirentzipaeni okaatzi ikantakiri Judá. ²⁸ Ikanta rareetapaakaha iyompariwaetzinkari Madián-jatzi, roeyowaetanakiri José omookira, ipimantawakiniri Ismael-ite ikaatzi 20 ipewiryaaaka koriki. Roojatzi rahaetantanakariri José janta Egipto-ki.

²⁹ Ikanta ipiyaawitapaawo Rubén omookira, teera iñaapaeri José inthomoeki, ijaanakiro ithaari okatsitzimoneentanakirira. ³⁰ Ipiyashitanakari ijeekira rirentzipaeni, ikantapaakiri: “¿Teera añahaeri ewankari? ¿jempe nokantyaaka nimaeka?” ³¹ Rahaeyakironi iithari José, itziritantakawo riraa ipira rowamaakiri. ³² Ari rotyaanteeniri ipaapate, ikantziri: “Piñeero iroka kithaarentsi noñaakiri, paminero roorika ikithaari pitomi.” ³³ Ikanta riyotawakirowa Jacob, ikantanaki: “Roomacheetaka iithaari notyomi. Aamakya itonkyotakityaari owantaneri, rowakari.” ³⁴ Ari itzijaahanakiro iithaari Jacob, antawoete iriraanaka, ikithaatanakawo meremankiri, ojamani rowashiretakotanakari ikamakira itomi. ³⁵ Osheki ikowawiteeyakani itomipaeni roemoshirenkaerimi, ari okantziwitakari rishintopaeni, temaeta ikoyi rirori roemoshirenkaeteri. Eekiro riraakowaetatyaari itomi, ikantzi: “Oshekira nowashiretakotyaari notyomi, roojatzi paata notsipatanteeyaariri.”

³⁶ Ikanta rareeteeyakani Madián-jatzi janta Egipto-ki, ipimantapakiri eejatzi José,

* 37:25 Kantakotachari jaka “owanaa incható” roowa iiteetziri “mirra.”

ipapaakiri atziri iiteetziri Potifar, eewatziriri owayiripaeni. Riitaki itsipatari Faraón pinkatharitatsiri Egipto-ki.

38

¹ Aripaete rotsiparyaanakari Judá rirentzipaeni, jataki ijeekawaetzi ipankoki atziri iita Jira, poñaachari Adulam-ki. ² Ari iñaakiro rishinto Canaán-jatzi iitachari Súa, raakiro. ³ Ikanta raawakaaka, imotzitakaakiro, otzimakiri otomi iitakiri Er. ⁴ Eejatzi apiitakiro omotzitaki, otzimakiri itsipa otomi, iitakiri Onán. ⁵ Eejatzi otzimawae itsipa otomi, oetakiri Sela, riitaki tzimaentsiri ijeekantawitakari Judá Quezib-ki. ⁶ Ikanta Judá ikowakaakiri Er rantarite itomi, raakiro tsinani iitachari Tamar. ⁷ Riitaki kantacha Tajorentsi tee inimotziri okaatzi rantayitziri Er, rootaki rowamaantakariri. ⁸ Ikanta Judá ikantakiri Onán: “Pahaero iina pirentzini tema piinathori ini. opoñaantyaari pitzimakahaero roshiyawaetyaari riimi ashityaarini pirentzini.” ⁹ Riyotaki Onán jempe ikaate itzimakayirori iinathori eeromaeta rashitari rirori. Rootaki kaari ithonkaperotantawo iñaathawitawowa omotzitzikari iina rirentzini, itzimikari itomipaeni, rashitaarikari rirentzini. ¹⁰ Antawoete owatsimaakiri Tajorentsi okaatzi rantziri Onán, rowamaakiri eejatzi rirori. ¹¹ Ikanta Judá ikantakiro raniro Tamar: “Piyaatee pijeekapae ipankoki pipaapate tema kinankawo pini, rantaritawakiita itsipa notyomi Sela.” Tema ikenkithashiretaka Judá, ikantzi: “Aamaaka ari ikamaki rirori Sela roshiyaari rirentzipaeni.” Rootaki iyaatantaari Tamar ojeekapae ipankoki opaapate.

¹² Okanta ojamanitaki, kamae eejatzi iina Judá, rishinto Súa. Ikanta okaatzimoteeri Judá rowashiretakowaeta, jataki nampitsiki Tzimnat, ijeekayitzira ameeziriri rovejate. Riitaki itsipatanakari Jira Adulam-jatzi ikempiyane. ¹³ Okanta okemaki Tamar riyaatatzi rikonkiri janta Tzimnat rameeyiteri rovejate, ¹⁴ aatonkoryaanakawo oethaari owashiretakowaetaha, opashikawootanaka eero riyotanteetawo. Ari ojeekanaki awotsinampiki nampitsi Enaem ikinapiinteetzira janta Tzimnat. Rootaki antantawori iroka tema yotaki roori antariwitaa Sela, roo kantzimaetacha tee raakahaetziro. ¹⁵ Ikanta iñaapaakiro Judá roshiyakaamintheetziro mayempiro ini, tee riyotapaakiro opashikawootakaha. ¹⁶ Ari itempaashitanakiro raminero okaakiini. Teera riyotzi roori raniro, ikantapaa: “¿Tee pikoyi notsipatemi?” Ari okantanakiri roori: “¿Litaka pipenari aririka pitsipatakina?” ¹⁷ Ikantanaki Judá: “Ari nopakaantakimi iryaani nopira.” Okantanaki roori: “Kameethataki. Roo kantacha otzimatyepookanaki pashitari eeroka roojatzi potyaantantakinari pipira.” ¹⁸ Eekiro ikantanakitzi Judá: “¿Litaka pikoyiri nookanakimiri?” Okantanaki roori: “Pookanakinawo pikotzi, eejatzi pipothomento pithaantakiri.” Ipakiro Judá okaatzi okowakotakiriri, itsipatakawo. Imotzitakaakiro.* ¹⁹ Ari iyaatee Tamar, opashikaryaawootana, okithaatanaawo oethaari owashiretakowaewitaha. ²⁰ Ikanta Judá rotyaantakaantakiniro iryaani ipira raanakiniro ikempiyane Adulam-jatzi, oepiyanteeyaanariri ipanakirori ketziroeni, teemaeta iñaapaero. ²¹ Rojampitapaakiri jeekatsiri janta: “¿Jempe okinakika mayempiro Enaem-jato jeekatsiri paerani awotsinampiki?” Ari rakaeyanakirini: “¿Tekatsira mayempiro jeekatsini jaka?” ²² Ari ipiyanakari ijeekira Judá, ikantapakiri: “Teera noñaahaero tsinani. Nojampiwitakari jeekatsiri janta, ikantanakina: ‘Tekatsi mayempiro jeekatsini jaka.’” ²³ Ikantanaki Judá: “Aamashitya ari ithaenkaetakina

* **38:18** Ikantakoetziri jaka “pothomentotsi” rootaki ithaantapiintziri paerani Heber-ite. Rowetsikaetziro kotsiro, ari rowaetziro okashi inchato okine ipothoetantyaawo. Eenitatsi atziri owetsikayitzirori iroka pothomentotsi, rashi ini, ikine riyoetero rootaki rashitari rirori. Arika rotyaanteniri isheninka jankinarentsi, rapineetakiro jankinarentsi, riyontaakiro ipothomento otsirekironi. Arika otsirekaryakya jankinarentsi opothotakaha ipothomento, riyoeete eenitatsi kowawiteencha raminero jankinarentsi. Rootaki rameteetari paerani ipothotanteetawo pothomentotsi, oshiyaawo nimaeka rojankinatziro iwaeropaeni atziri rojankinariki.

eeKirorika aatatye athotyaakotero, ayeroota nopakirori. Tema nopakaantawitakawo iryaani nopira, teemaeta piñaapaero.”

²⁴ Okanta ojamanitaki awijaki mawa kashiri, eenitatsi pokaentsiri, ikantapaakiri Judá: “Eenitatsira atziri maantakawori paniro Tamar, motzitakira nimaeka.” Icher-aanaki Judá ikantanaki: “¡Payero, pitayero!” ²⁵ Ikanta rahaetanakiro, otyaantakaan-takiniri ñaantsi rikonkiri, okantaki: “Iitakarika ashitawori iroka, riitakira tzimakak-inari. Paminero iitaka ashitawori ipothomento ithaantakoetziri eejatzi ikotzi.” ²⁶ Ikanta riyotawaero Judá riitaki ashitawori, ikantanaki: “Omatakiro iroka antakiro kameethatatsiri, naaka antakirori kaariperori, tema tee naakayiro notyomi Sela.” Ari aashiryaaanaki tee rapiiteero itsipateeyaawo.

²⁷ Okanta otzimaanitaki Tamar, apite ikantaka eenchaanite. ²⁸ Ikanta itzimapaakira eenchaanite, romishitowawakotapaaka apaani. Ojowakotantawakari kityonkathari mampetha aminirorira, okantanaki: “Riira etapaakawori ishitowapaaki”. ²⁹ Ikanta romonkyaaneero rako, riitaki etapaakawo itzimaki itsipa. Rootaki iitantakariri aminirori tziminkawo “Fares,” okantanaki: “¿Pimatakiro piñaashintsitaka?”† ³⁰ Roojatzi itzimantapaakari itsipa, roojotanteetakari ketziroeni kityonkathari mampetha, iiteet-akiri Zara.‡

39

¹ Ikanta raanakirira Ismael-ite José janta Egipto-ki, ramanantawakiri Egipto-jatzi iita Potifar. Irika Potifar reewari owayiripaeni, inampina rini pinkathari Faraón. ² Riitaki kantacha Tajorentsi itsipatapiintakari José, itajonkawentakiri janta ipankoki omperanatariri Egipto-jatzi. ³ Riyotaki omperanatariri José itsipatyaarira Tajorentsi, itajonkawentziri maawoeni rantayitziri. ⁴ Rootaki raakameethaperotanta-nakariri omperatariri, riitaki rowakiri ramitakotero, ramineniri tzimatsiri ipankoki, ishinetakiniri ikempoyeeniri maawoeni tzimimotziriri. ⁵ Ari retanakawo Potifar ipanakiri José ikempoyeero tzimatsiri ipankoki, maawoeni, aripaete itajonkawen-tanakiri Tajorentsi irika Potifar ipankoki eejatzi rowaneki. ⁶ Riitakira José koer-atziniriri maawoeni tzimimotziriri, teera okantzimowaetanaari Potifar ikoetyeero oetarika royaari. Kameethantzi rini José, inintaashireetakiri.

⁷ Okanta ojamanitaki, aminaminatakiri iina omperatariri, okantakiri: “Pitsipatena.” ⁸ Tee raapatziyaawo José, ikantanakiro: “Pikeme nokantemi, irika omperatanari in-intakaakinawo nokoerateeniri maawoeni tzimimotziriri, nojeekira naaka ipankoki eero otzimawaetzi oeta kantzimoshiretyaarini. ⁹ Naakaha rawentaa jaka pankotsiki, tekatsi apaani oeta ithañapithatenari. Apatziro pikantakawo eeroka ithañiimi, tema iina royimi. ¿Iitaka nantantyaawori kaariperori, pikowatziima nokaariperotzimotero Tajorentsi?” ¹⁰ Ashironkawentapiintawitakari José itsipatyaawomi. Tee raapatziy-imaetawo. ¹¹ Okanta ojamanitaki ikyaapae José pankotsiki rantawaete. Tekatsi jeekatsini. ¹² Oteeyakotakiri roori iithaariki, okantziri: “Pipokiita pitsipatena.” Riitaki matacha José ishiyapithatanakawo, roojatzi rookanakiro iithaari oteeyakiro roori. ¹³ Ikanta ishiyapithatanakawo, roojatzi rookanakiro iithaari oteeyakirowa akoki roori, ¹⁴ okaemakiri omperatanepaeni, okantakiri: “Pikemina, ramaki noemi jaka apaani Hebreo-jatzi riitaki theenkimawaeteeri nimaeka. Ipokashitakina nojeekira ikowawita itsipatena, ari nokaemanaki shintsiini. ¹⁵ Ikanta ikemawakina nokaemanakira shintsi-
ini, shitowanaki, iroka rookanakiro iithaari.” ¹⁶ Roojatzi owakiro roori iithaari José roojatzi rareetantapaari omperatariri ipankoki. ¹⁷ Okamantawakiriri, okantziri: “Irika Heber omperatane pamakiriranki, ikyaashitakina amaapiintzira, ikowawitaka roetsi-nampaena. ¹⁸ Ari nokaemanaki shintsiini, shiyanaka ishitowanaki, iroka rookanakiro

† 38:29 Iroka waerontsi “Fares,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “Ñaashintsitaantsi.” ‡ 38:30 Iroka waerontsi “Zara,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “kityonkari.”

iithaari. ¹⁹ Arira ikantakina pomperatane.” Antawoete ikijanaka omperatariri José ikemakirowa okamantakiri iina. ²⁰ Roteeyakiri José, romonkyakaantakiri, ijeekay-itzira eejatzi romonkyakaantane pinkathari. ²¹ Okantawitaka romonkyakaantawitakari, eekiro itajonkawentanakitziiri Tajorentsi irika José, osheki ineshironkatakiri. Ikantakaakawo Tajorentsi ikempiyaminthatakari kempoyeeriri omonkyahaarewo. ²² Ikwakaakiri ikoeteniri rirori omonkyahaarewo. Riitaki José jewatziriri, okaatzi romperatariri rirori, rantayitziiniri. ²³ Teera ipakowaetanaa koeratziriri omonkyahaarewo, riitaki José koeratanakiriri maawoeni. Tema Tajorentsi tsipatakariri, itajonkawentapiintakiri.

40

¹ Ikanta omperataarewo pakopiintziriri pinkathari imiri, owetsikapiintziniriri pan, ikijakaakari omperatariri, pinkatharitatsiri Egipto-ki. ² Ikanta Faraón, pinkatharitatsiri, ikijakiri reewarite pakopiintatziiriri imiri, eejatzi reewari owetsikapiintziniriri pan. ³ Rotyaantakiniri kempoyeeriri omonkyahaarewo, rashitakoteri. Arira ijeekitari eejatzi José romonkyahaetziri rirori. ⁴ Ikanta ewatziriri omonkyahaarewo, rowawijaakiniri José ikoerateri irikapaeni, osheki ojarentsi romonkyahaetakiri janta. ⁵ Ari imishiwaetaki pakotantaniri, eejatzi owetsikapiintzirori pan. Inashiyitakaha imishiri irikapaeni, inashiyitaka eejatzi oshiyakaawentziri. ⁶ Okanta okitejitamane, raminamaneeri José omonkyahaarewo, iñaapaatziiri antawoete okantzimoshiryaaakari. ⁷ Rojampitapaakiri, ikantziri: “¿Litaka pipaashinikyaatantari?” ⁸ Ari ikanteeyanakini riroripaeni: “Tzimatsi nomishitakiri, tekatsitzimaeta kantenawoni oetarika kantakotachari.” Ikantanaki José: “Pipokeeta, pikamantenawo pimishitakiri. Tema Tajorentsi matzirori riyotakotziro mishiwaerentsi.”

⁹ Ari retanakawo reewari pakotantaneri ikamantziri José okaatzi imishitakiri, ikantziri: “Noñaaki nomishiriki apaani pankirentsi, ¹⁰ tzimatsiri mawa otewa. Shookanaki pankirentsi, oteyakitanaki. Rootaki oteyaki peyanaenchari okithoki, irakayitanaki. ¹¹ Naaka oteeyakirori riramento Faraón, naakiro okithoki pankirentsi, nochowakiniri riramentoki. Ari naakotanakiniri eejatzi Faraón nopakotziri.” ¹² Ikantanakiri José: “Iroka oshiyakaawentachari pimishiri: mawatatsiri otewa pankirentsi, rootakira mawar kitejeri. ¹³ Arika awijaki mawa kitejeri raminakotakimiro Faraón okaatzi awijimotakimiri, ari roepiyeemi pantawaeteniri. Aritaki papiiteero pipakoteeri Faraón, pikemitayirowa paerani. ¹⁴ Arika omatakya nokantakimiri, eerowa pipeyakotana naaka. Pikamanteri Faraón romishitowanteenari naaka jaka. Pineshironkataajeeteena naaka. ¹⁵ Tema pimantaarewo nini naaka, nopoñaawo iipatsiteki Heber-ite, tee okameethatzi romonkyawaeteetena, tema tee nantziro kaariperori.”

¹⁶ Ikanta iñaakiro reewari owetsikapiintzirori pan kameethari riyotakotakiro José mishirentsi, ikantanaki rirori: “Noñaakira naaka nomishiriki nopewiryaaakotziro noetoki mawa kantziri yeekitaki kitamaari pan. ¹⁷ Kantziri nopewiryaaakiri jenoki ari iyeekitakiri kantawaetachari pan nopiriri Faraón. Roo kantacha ipokaeyapaakini shiwankiri rowapaakawo pan nowakotakiri noetoki.” ¹⁸ Rakanakiri José, ikantanakiri: “Iroka oshiyakaawentachari pimishiri eeroka: mawatatsiri kantziri, mawa kitejeri ini. ¹⁹ Tema omonkaatapaakyaarika mawari kitejeri raminakoteemiro Faraón pantakiri eeroka, ithatakaantemi inchatoki, ipokaeyini tzijopaeni royaawo piwatha.”

²⁰ Yomaatapaakaha mawa kitejeri, ari omonkaatakari roemoshirenkya Faraón itzimantakari paerani, antawoete roemoshirenkaeyakani itsipayitakari inampinapaeni. Ikanta ipiyoteeyanira roemoshirenka, ikaemakaantakiri kitapiintziriri imiri itsipataakiri owetsikapiintziniriri pan. ²¹ Ikantakiri kitapiintziriri imiri: “Papiiteero pantawaetayi nopankoki.” Rapiiteerowa irika ikitairi imiri Faraón ikimiteerowa

paerani. ²² Riima owetsikapiintziniriri pan ithatakaantakiri, monkaatakaha okaatzi ikantakiriri José oshiyakaawentachari imishiriki. ²³ Ikanta kitapiintziriri imiri Faraón, imaejantanakiri José tee ikenkithashiretaneeri.

41

¹ Awijaki apite ojarentsi. Ari imishiwaetaki Faraón ijeeki othapyaaki nijaa Nilo. ² Iñaatziiri ishitowaeyini nijaaki 7 wathantzipaeni vaca kameethari ikanteeyakani, ari ijeekaeyini rowaeyaani janta. ³ Iñaatziri royaatapaakiri itsipa 7 matharipaeni vaca, kaariperori rini. itsipatapaakari wathantzipaeni rowaeyani. ⁴ Ikanta mathari vacapaeni, rowanakari wathantzipaeni. Ari ikakiwitanakari Faraón. ⁵ Eejatzi ipiyanaa imanee, imishitaki otsipa. Iñaki 7 oshooki pankirentsi kameethari okantayitaka, oshookaki owaatoki. ⁶ Iñaatziiro otsipa 7 oshooki pankirentsi, tee opantawo, jampipayitaki owakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa. ⁷ Okanta iroka jampipateentsiri oshooki, owanakawo otsipa kaatatsiri 7 tzimatsiri okithoki. Ari ikakitanakiri Faraón, iñaakirowa imishiri. ⁸ Okanta okitejitamane okantzimoshiretamaari, ikaemakaantakiri maawoeni yotzinkaripaeni eejatzi sheripiyaripaeni janta Egipto-ki. Ikamantakiri Faraón maawoeni imishitakiri, tekatsitzimaeta kanterini oetarika oshiyakaawentziri imishitakiri.

⁹ Ikanta reewari kitapiintziriri imiri pinkathari, ikantanakiri Faraón: “Nokenkithashiryaneero nokaariperotzimotakimira paerani. ¹⁰ Pikijakiri paerani reewari owetsikapiintzimiri pan eejatzi naaka, potyaantakina romonkeena jewatakaantatsiri janta. ¹¹ Ikanta imishitaki reewari owetsikapiintzimirori pan, nomishitaki eejatzi naaka otsipa. Tzimatsi otsipa oshiyakaawentachari okaatzi nomishiyitakiri. ¹² Ari itsipatakina janta apaani ewankari Heber, ikempiyane rini koeratziriri omonkyahaarewo. Nokamantakiri okaatzira nomishitakiri, riyotaakinawo okaatzi kantakotachari. ¹³ Monkaatzimaetaka maawoeni ikantakinari rirori. Napiiteerowa naaka nantawaeteemi, riima itsipa ishirikaetakiri.”

¹⁴ Ikanta Faraón ikaemakaantanakiri José. Intsipaeete romishitowapaentziri rashitakoetakirira. Jatanaki José rameetakaantapaenta, ikithaatapaenta otsipa ikithaari, jatanaki ijeekira Faraón. ¹⁵ Ikantawakiri Faraón: “Tzimatsi nomishitakiri, tekatsitzimaeta materoni ikantenawo oetarika oshiyakaawentachari. Roo kantacha nokemaki naaka pimatziro eeroka pikamantantziro aririka pikemakiro okaatzi imishiteetziri.” ¹⁶ Ari rakanaki José, ikantanaki: “¡Pinkathari! Teera naaka materoni apaniroeni, riitaki Tajorentsi ooñaawontemironi pimishiri.” ¹⁷ Kenkithawaetanaki Faraón, ikantanakiri José: “Nomishitakiro nojeeki othapyaaki Nilo. ¹⁸ Noñaaki ishitowaatapaaki 7 vaca wathantzi, ari rowawaeteeyapaakani. ¹⁹ Noñaatziiri rishitowaatapaaki itsipa ikaatzi 7 matharipaeni. Tee noñaapiinteri kaariperori vaca jaka Egipto-ki. ²⁰ Ikanta matharipaeni vaca, rowanakari itsipa wathantzipaeni. ²¹ Okantawitaka rowawitakari wathantzipaeni, eekiro riyaatatzi imathatzi ikantaha paerani. Ari nokakitanaki. ²² Ari nomishitaki otsipa, noñaaki 7 oshooki pankirentsi, jaankanari okantaka owaatoki. ²³ Noñaatziiro otsipa 7 oshooki pankirentsi, jampiyathataki okantakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa. ²⁴ Okanta pankirentsi jampipateentsiri, owanakawo otsipa kaatatsiri 7 jaankanatatsiri. Nokamantawitakari maawoeni sheripiyaripaeni, tekatsitzimaeta yoteroni oetarika kantakotachari nomishitakiri.”

²⁵ Ari rakanakiri José Faraón, ikantanakiri: “¡Pinkathari! Okaawita apite pimishitakiri, apaani okanta ikamantzimiri Tajorentsi ranteri. ²⁶ Tema ikaatakira 7 wathantzi vaca, 7 ojarentsi ini. Okaatakira 7 jaankanatatsiri oshiwithate pankirentsi, 7 ojarentsi ini. Tema apaani okanta mishirentsi ²⁷ Ari ikantakari 7 matharipaeni vaca oyaatapaakiriri wathantzipaeni, 7 ojarentsi ini. Kaateentsiri 7 shiwitha

jampiyathateentsiri, okantakiro tampyaa poñahaenchari ishitowapiintzira ooryaa, 7 ojarentsi iñahaetero tashetsi. ²⁸ Okaatzira nokamantakimiri pinkathari, rootakira ikamantzimiri Tajorentsi okaate ranteri. ²⁹ Tema iñahaetateero jaka Egipto-ki okaate 7 ojarentsi otzimanteeyaari pankirentsi. ³⁰ Iñiiteetyaawo eejatzi okaate 7 ojarentsi eero oshookae pankirentsi. Tekatsi kenkithateeroni oshekitantapaentari pankirentsi Egipto-ki. Arira owamayimatakiri itashe ikaatzi nampitawori jaka. ³¹ Antawoete okantya tashetsi, eero iñahaeteero owanawontsi tzimawitachari paerani. ³² ¡Pinkathari! Apanira okanta oshiyakaawentziri apite pimishitakiri. Intsipatera rantero Tajorentsi iroka, tema rootaki ikowakiri rantero. Rootaki rapiitantakawori romishimpiimi. ³³ ¡Pinkathari! Otzimatyepamine atziri yotzinkari eewateroni nampitsi. ³⁴ Pantero iroka pinkathari: Powayite eewariite jatatsini maawoeniki nampitsi Egipto. Riitaki piyotatsini pankirentsi, roojatzi omonkaatantakyaari 7 ojarentsi oshekitzimaetaka pankirentsi. Jemperika otzimapero pankirentsi, raye eepichokiini rowaantyaawoi.* ³⁵ Ithonka raakiyite okithokiyiterika ojarentsiki, ipayiteri pinkathayitatsiri nampitsiki rowaantyaawo, rootakira rowayityaari paata atziripaeni. ³⁶ Ari pikantero powaantyaawo maawoeni pankirentsi jaka nampitsiki, eero aantari atziripaeni itashe areetakyaarika 7 ojarentsi ritasheeyeete maawoeni Egipto-ki.”

³⁷ Okameethatzimotakiri Faraón eejatzi ithapinapaeni okaatzi ikantakiri José. ³⁸ Ari ikantanaki Faraón: “¿Arima añaaiki itsipa atziri oshiyarini irika, ijeekantashiretari itajorenka Tajorentsi?” ³⁹ Ipithokashitanakari José, ikantanakiri: “Tekatsira itsipa yotzinkari kenkithashiryahaachani kameethari awijemini eeroka, tema Tajorentsi yotakayimirori maawoeni iroka. ⁴⁰ Eerokaha aminakaanteeroni nimaeka nowinkatharipankote, ikemijanteeyemini maawoeni atziripaeni okaate pikanteriri. Rooma naaka, nawijaneentemi ipinkathayitena tema pinkathariperori nini. ⁴¹ Naakataki owakimiri peewateri maawoeni jeekatsiri jaka Egipto-ki.” ⁴² Inowikyaanakiro Faraón ipothomento, rowakiniri rakoki José. Ari ikithaateetakiri kyaariperori, ithaantakahaetakiri thatanentsi rowetsikaetziri ooro. ⁴³ Roteteetakiri otsipaki ishiyakomento pinkathari, ikanteetakiri atziripaeni ikaemaeyeni, ikante: “Piteenkaryaayite.” Ari retanakawo José reewatziri maawoeni Egipto-jatzi. ⁴⁴ Ikantanaki eejatzi Faraón: “Okantawitaka naaka pinkatharitatsiri, roo kantacha eerokaha ipinkathate maawoeni Egipto-jatzi, eero rantashiwaetawo ikoyiri rirori, okaate pikanteriri eeroka rootaki ranteri.” ⁴⁵ Ikanta Faraón rowakiniri José otsipa iwaero iñaaniki Egipto-jatzi, iitakiri Zafnat-panea. Ipakiri iinantyaawo Asenat rishinto Potifera omperatajorentsitaneri nampitsiki iiteetziri On. Roojatzi riyatantanakari José ranashityaawo maawoeni Egipto.

⁴⁶ Tzimaki José okaatzi 30 rojarentsite raanteetakariri iñeeri Faraón pinkatharitatsiri Egipto-ki. Ari riwethatanakari José pinkathari Faraón, jataki ithotyero maawoeni Egipto. ⁴⁷ Oshekitzimaetanaka pankirentsi okaatakira 7 ojarentsi. ⁴⁸ Ithonka ipiyotakaantakiro José maawoeni pankirentsi okaatzi kithokiteentsiri ojamanitakira 7 ojarentsi. Rowaantakawo owanawontsi nampitsikipaeni okaatzi kithokiyiteentsiri owaantsikipaeni. ⁴⁹ Ipiyotakaantaki José osheki pankirentsi, oshiyawaetakawo impaneki. Tema omaperotatya roshekitaki, tee ikantapaeya riyoteero jemperika okaatzi. ⁵⁰ Tekira omonkaatyaata iñahaetantyaawori tashetsi, itzimakaakiro iina José iroka Asenat, tzimanaki apite itomi. ⁵¹ Etanakawori itzimaki iitakiri Manasés, tema ikan-takitzi José: “Imaejantakahaanawo Tajorentsi maawoeni nokemaatsiwaetane, eejatzi nosheninkapaeni.”† ⁵² Riima apitetanaentsiri iitakiri Efraín, tema ikantakira eejatzi

* **41:34** Kantakotachari jaka “raye eepichokiini rowaantyaawo” otzimerika okaate 5 opiyoty rowiiteetziro pankirentsi, rahaete apaani rowaantyaari. Ari ikantzityaawo otsipa okaaterika 5, raye apaani. Ari ikantziteetyaawo maawoeni. † **41:51** Iroka waerontsi “Manasés,” iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka “maesantaantsi.”

José: “Itzimakakina Tajorentsi nampitsiki jempe nokemaatsiwaetaka.”‡

⁵³ Ari okaatapaaki 7 ojarentsi okithokitantakari pankirentsi Egipto-ki. ⁵⁴ Monkaatapaakaha ojarentsi ikantakiri paerani José. Iñahaetantyaawori tashetsi maawoeniki nampitsi, rooma Egipto-ki tee iñahaetziro, tema eenitatsi owanawontsi. ⁵⁵ Ikanta iñahaeyawakironi Egipto-jatzi tashetsi, riyaatashitanakiri Faraón ikowakoteri owanawontsi. Ikantawakiri Faraón maawoeni Egipto-jatzi: “Piyaatashiteri José, panterowa okaate ikantemiri.” ⁵⁶ Antetanakaha tashetsi maawoeniki nampitsi, rashiryaakaantakiro José rowaantakawowa owanawontsi ipimanteniriri Egipto-jatzi, tema eekiro omaperotatya tashetsi. ⁵⁷ Osheki atziri poñaayitachari otsipaki nampitsi pokaentsiri Egipto-ki, ramanante owanawontsi rowaantakari José, tema tekatsi owanawontsi otsipaki nampitsi.

42

¹ Ikanta ikemaki Jacob ari otzimi owanawontsi janta Egipto-ki, ikantanakiri itomipaeni: “¿Iitaka paminaminthatawakaantari? ² Ikamanteetakinaha tzimatsi owanawontsi janta Egipto-ki. Piyaateeyeni janta pamanantakite oyaari, eero aantee atashe.” ³ Ikanta irikapaeni 10 rirentzipaeni José, pokaeyakini Egipto-ki ramanante owanawontsi. ⁴ Riitaki kantacha Jacob teera ishinetziri Benjamín riyaaate rirori, rirentzi okaakiini José, tema ikenkithashirewaetaka ari awijimotakiri kaariperori. ⁵ Riyaaateeyakini itomipaeni Israel itsipayitanakari itsipapaeni atziri jatatsiri ramanante owanawontsi, tema maawoeni Canaán-ki iñahaetakiro tashetsi.

⁶ Riitaki José eewatakaantzirori nampitsiki, riitaki pimantziniriri owanawontsi atziripaeni poñaayitachari otsipaki kepatsi. Ikanta rareeteeyakani rirentzipaeni ijeekakira rirori, rotziwerowashitapaakari roeyooperotanaka kepatsiki. ⁷ Riyotawakiri José rirentzipaeni iñaawakirira. Roshiyakaawakiri tee riyotziri, shintsitha ikantawakiri rojampitziri: “¿jempe pipoñaaka eerokapaeni?” Ikanteeyanakini riroripaeni: “Nopoñahaeyaani Canaán-ki, nopokatzi namanante owanawontsi.” ⁸ Okantawitaka riyowitawaari José rirentzipaeni, teemaeta riyotapaeri riroripaeni. ⁹ Ari ikenkithashiretanakiro José imishitakiri paerani, ikantanakiri rirentzipaeni: “Eeteempyawaerintzi pineeyini. Pipokaeyatziini paminaantyaawó nampitsiki.” ¹⁰ Rakaeyanakini riroripaeni: “Tee, pinkathari, apatziro nopokaeyini namanante owanawontsi. ¹¹ Maawoeni naakapaeni nokaatakira apaani ikanta ashitanari. Kameethashireri nineeyini. Tee neeteempyawaeta.” ¹² Eekiro ishintsitanakitzi José ikantziri: “Pitheeya, pipokaeyatziini paminaantatya nampitsiki.” ¹³ Ari rakaeyanakini rirori, ikanteeyini: “Nonampiteeyaawoni naaka Canaán-ki, nokaatzi 12 yeeyipaeni, apaani ikanta ashitanari. Roojatzi ijeekanaki itsipa iyaapitsi yeeyi itsipatanakari ashitanari. Tzimatsi itsipa apaani peyeenchari, tee noñaahaeri.” ¹⁴ Rapiitanakiro José ikantanakiri: “Nokantakimi. Eeteempyawaerintzi pineeyini. ¹⁵ Iroka niyotantemiri: Riyotana Faraón tee notheeya, eerowa pipiyaawo pinampiki, eerorika pamanari iyaapitsi pirentzi. ¹⁶ Ipiye apaani pirentzi rahaateri. Roojatzi ijeekawaki itsipapaeni romonkyahaeteri. Arira noñeero kyaariperorika pikantakinari. Arika pitheeyakya, eerokataki eeteempiyawaerintzi.” ¹⁷ Romonkyakaantakiri José maawoeni irikapaeni okaatzi mawa kitejeri. ¹⁸ Okanta omonkaataka mawa kitejeri, ikanteeri: “Nopinkathatziri Tajorentsi naaka. Arika pikemijantakina, eero pikami. ¹⁹ Kyaariperorika pikameethashireteeyini, pamakina apaani pirentzi romonkyahaeteri, riyaaateeta itsipapaeni raanaki owanawontsi royaari pitomipaeni. ²⁰ Arika pamakiri iyaapitsi pirentzi, ari noñeero kyaariperorika pikantakinari. Terika ari okantya, aritaki pikamaki.” Imateeyakironi ikanteetakiriri.

‡ 41:52 Iroka waerontsi “Efraín,” iñaaniki riroriite oshiyawaetawo akantziri aaka “owaeyaantsi.”

²¹ Ari ikantawakaeyitanaka: “Tema kyaariperori teera aneshironkateri arentzi, tee akemijantziri ikantawitakae paerani eero owashironkaawaetziri, ikemaatsiwaetya. Rootaki añantawori nimaeka ashironkaawaeta aakapaeni.” ²² Ari rakanaki Rubén, ikantanaki: “Tema nokantawitakimi paerani eero powashironkaawaetziri ewankari. Roo kantacha tee pikemijanteeyenani. Otzimatye atsipetyaawo rowajankiwentanteteero ikamakira.” ²³ Tee riyoteeyini riroripaeni ikemathatakirira José okaatzi ikenkithawaetakiri. Tema ikenkithawaetakaapiintakirira José eenitatsi owaa-hakotziniriri iñaani ikemathatantyaariri. ²⁴ Iteenkapithatapaentziri José irikapaeni, ari riraawaetakari. Ikanta ipiyapaaka raapaakiri Simeón, roojotakaantakiri, maawoeni iñahaeyakirini. ²⁵ Ikantakiri ronampiri riyeekiteniri owanawontsi, roepyaakiniri iy-orikite, roteyiteeniri owanawontsiki. Ipawakiri eejatzi rowaneeyaari awotsiki aririka riyaaete. Imatakiro okaatzi ikantakiri.

²⁶ Ari ikyaakaayitanakiri ikawayote owanawontsi, piyeeyaani. ²⁷ Ikanta rareeteeyaani jempe imahaeyapakini, raminakiro rowanawo ikoyi iperi royaari ikawayote. Iñaatziiri rotetaka iyorikite, rowaetakiniri jeñokiini. ²⁸ Ikantanakiri rirentzipaeni: “Pamineri noorikite roepiyeetaanari.” Antawoete ithaawaeyanakini riroripaeni, okawaeteeyanakani, ikantawakaeyita: “¿jempe ikanteeka Tajorentsi?”

²⁹ Ikanta rareeteeyaani Canaán-ki, ikamantapakiri ipaapate Jacob okaatzi awijimotakiriri, ikantapakiri: ³⁰ “Ishintsithawaetakina iñaanatana pinkatharitatsiri nampitsiki, roshiyakaakina naakami eeteempiyawaerintzi naminaantziro inampiki. ³¹ Ari nakanakiri naaka, nokantziri: ‘Kameethashireri atziri nineeyini, teera naaka eeteempiyawaerintzi. ³² Nokaateeyini 12 yeeyipaeni, apaani ikanta ashitanari, eenitatsi itsipa apaani peyenchari kaari noñaahae notsipateeyaari, eenitatsi itsipa eejatzi apaani iyaapitsi jeekanaentsiri itsipatanakari nopaapate Canaán-ki.’ ³³ Ari ikantanakina rirori: ‘Irokaha noñaantyaawori kyaariperorika pikantana kameethashireri pineeyini eerokapaeni. Pookanakina apaani pirentzi jaka, pipiyanaki eerokapaeni paanaki eepichokiini owanawontsi royaari pitomipaeni. ³⁴ Otzimatyeera pamakinari iyaapitsi pirentzi. Ari noñeero omaperotatyaarika pikantanari kameethashireri pineeyini, tee poshiyaari eeteempiyawaerintzi eeroka. Ari nopakahaeri pirentzi, kantacha piyomparitya eeroka jaka nampitsiki tekatsi oowomeenchahemini.’”

³⁵ Ikanta rojokapakirowa rowanawopaeni, iñaatzi rirentzipaeni José rotetakoyi-iteeniri iyorikite. Ikanta iñaakirira iyorikite, antawoete ithaawaeyanakini, imatzi-tanakawo ashitariri. ³⁶ Ari ikantanaki Jacob: “Rooteentsi pithonkitenari notomipaeni. Tee añahaeri José atsipatyaari, ari ikantakari Simeón. Eekiro pikowatzi payitenari eejatzi Benjamín. Oshekira okatsitzimotakina.” ³⁷ Ikanta Rubén ikantanakiri ipaapate: “Pishinetenari Benjamín, naakataki koerateerini. Aritaki namaemiri. Eerorika noepiyeeri, powamayeri apiteeni notyomipaeni naaka.” ³⁸ Riitaki kantacha Jacob rakanaki, ikantanakiri: “Eero noshinetziri royaatemi notyomipaeni. Tema kamaki José rirentziwitari, riitaki yotapaenchari ijeekanaki rirori. Eenitatsirika awijimotakirinimi, eerokapaenira kantakaanteroni nokamantyaari, teera roo ayinani nantyaashiparinka nowashirenkaha ayinani.

43

¹ Eekiro iyaatatzi itasheyeetzi nampitsiki. ² Ikanta ithonkaeyakironi Jacob eejatzi itomipaeni rowakawo tzimahaantapaentsiri rowanawo raakitziri Egipto-ki, ikanteeri Jacob itomipaeni: “Papiitero piyaate, pamanantakite eepichokiini owanawontsi oyaari aakapaenika.” ³ Ari rakanaki Judá, ikantanaki: “Ikantawakinaha paerani atziri: ‘Eerorika pamashitanari iyaapitsi pirentzi, teera nokoyi pipiyashiteena.’” ⁴ Arika pishinetakiri naanakiri yeeyi iyaapitsi, aritaki niyaataki namanante owanawontsi. ⁵ Rooma eerorika pishinetziri, eerowa niyaateeyini. Tema ari ikantawakina atziri:

‘Eerorika pamanari pirentzi, tee nokoyi pipiyashiteena.’ ” ⁶ Ari ikantanaki Israel: “¿Litaka powashironkaantanari? ¿Litaka pikamantantariri eenitatsi itsipa pirentzi?” ⁷ Ari ikanteeyanakini riroripaeni: “Tema osheki rojampiteeyakinani jemperika nokaa-teeyini, ikantana: ‘¿Eenitatsima ashitzimiri? ¿Eenitatsi itsipa pirentzi?’ Tekatsi nok-inakaanakiro naakapaeni, otzimatyenakeniri rojampitanari. ¿Jempema niyotantakyaari ikowatziira nameniri iyaapitsi yeeyi?” ⁸ Ikantanakiri Judá ipaapate Israel: “Akoyirorika añaayite, pishinetenari iyaapitsi royaatanakina, naakaha koerateerini. Ari niyaatanaki nimaeka, ahaekarira atashe aakapaenika. ⁹ Naakataki pinatemini oetarika awijimotakirini iyaapitsi. Eerorika noepiyashitari jaka, naakaha kantakaantakirori roojatzi nokamanteeyaari. ¹⁰ Eeromi atzimawentawaetziromi iroka ojamani-takaakaeri, apitera nopiyakimi namanante oyaari.”

¹¹ Ari rakanakiri ipaapate, ikantanakiri: “Tekatsi akinakayiro nimaeka, pimatero. Payitanakya eejatzi pipashityaariri atziri. Paanakiniri kyaariperori tzimatsiri anampiki: paanakiniri eepichokiini itziriritari, pitsi, kajankari, kepishaari, eejatzi pajotzikipaeni. ¹² Poepiyeeniri koriki pakimiriri, pipinatapakiri eejatzi otsipa owanawontsi ipawakimiri, aamaeya tee riyotzi rotetakaakimirira koriki. ¹³ Piyaate piñahaateri atziri, paanakiri pirentzi. ¹⁴ Riira Tajorentsi Shintsiperori kantakaeyaawoni ineshironkaetantemiri, opoñaantyaari ishineteeri itsipa pirentzi eejatzi Benjamín. Ikoyirika ithonkya notyomipaeni naaka, imatyaata.” ¹⁵ Ari raanaki itomipaenira Jacob ipashitantayityaari, raanakiri iyorikite roepiyeeteeniriri, rawijakaneentakiri itsipa ipinatapakirori owanawontsi ramaeri. Raanakiri Benjamín, jateeyanakini Egipto-ki. Rareetaawo ijeekira José.

¹⁶ Iñaawakirira José rareetapaakaha Benjamín, ikantanakiri romperatane: “Paanakiri irikapaenika atziri nopankoki, powamaakaante nopira, ponkotsitakaante, nowakaatyeeyaarira irikapaenika tampatzikapaeteki.” ¹⁷ Ari ikantakiro romperatane José okaatzi ikantakiriri. Raanakiri ipankoki. ¹⁸ Roo kantacha antawoete ithaawaeyanakini riroripaeni iñaakirowa rahaetanakiri ipankoki José. Ikantawakahaeyanakani: “Ikoshekawaetatyaaaha irika. Aamashitya ikantawentatyeeri iyorikite roepyakaeri chapinki. Aamashitya rantawaetakaatyee roshiyakahae romperatane, ari ikantakiri eejatzi apirapaeni.” ¹⁹ Ikanta rareeteeyapaakanira ipankoki, ikenkithawaetakaapaakiri romperatane. ²⁰ Ikantapaakiri: ‘Arira nopokaki chapinki namanantzi owanawontsi. ²¹ Roo kantacha nareeteeyakani nomaapaakira, ari naminapaakiro owanawontsiki noñaakiri koriki rotetaka. Tee ithomakahaantawaeta. Namaeri nimaeka noepiyeeri. ²² Namaki itsipa koriki nopinaterori owanawontsi naaneeri. Roo kantacha tee niyomaeta iitakarika oteteeriri koriki namakiri chapinki.” ²³ Ari rakanakiri omperataarewo: “Eero pithaawashiwaeta. Aamaya riitaki owakiriri koriki Pitajorentsite eerokapaenira, Itajorentsite eejatzi ashitzimiri. Tema naawakiri naaka koriki ikaatzi pipinatakirori owanawontsi.” Romishitowakaantakiri omperataarewo irika Simeón, ramaeri ijeekaeyakinira rirentzi. ²⁴ Roojatzi ikyaakaanakariri maawoeni ipankoki José, ipapaakiri nijaa ikiwakoyityaari, ipakiri rowanawo eejatzi iyawayotepaeni. ²⁵ Tema yoteeyakini ari rowaeyakyaani, owetsika ikanteeyakani riroripaenira ipashitawakyaari José aririka rareeteeya tampatzikapaeteki.

²⁶ Ikanta rareetapaakaha José ipankoki, ipayitakiri okaatzi ramayitakiri inampiki. Ari ipinkathatanakiri, roeyootashitakari roojatzi raretakawo kepatsi. ²⁷ Ari rojampitanakiri José, ikantanakiri: “¿Tema pimantsiyawaeteeyini? ¿Jeeekatsi pipaapate antyashipari pikantakinari, tee imantsiyawaetzi rirori? ¿Roojatziima rañi rirori?” ²⁸ Ari rapiitanakiro iñaapinkathatziri eejatzi, ikantanakiri: “Tee imantsiyawaete ashitanari, roojatzi rañi.” ²⁹ Ari raminanaki José ikatziyeeyakanira, iñaatziiri ikatziya rirentzi

Benjamín, riitaki otomipaeni riniro rirori. Ikantanaki: “¿Riitaki iyaapitsi pirentzi pikan-tanari chapinki? Riitaki Tajorentsi tajonkawentemini!” Ari ikenkithawaetanakiro José iroka ñaantsi,³⁰ antawoete omiraashiretanakiri iñaawakirira rirentzi, ikowawitanaka riraanakya. Ikyaanaki imaapiintzira, ari riraawaetapaakari.³¹ Ikanta ikaatakiro riraawaeta, ikiwawootanaa, shitowapae, ikantapaakiri: “Poyiitero owanawontsi.”³² Inashita rowakoetakiniri rowanawo José, ari ikantakiriri itomipaeni Jacob, eejatzi Egipto-jatzipaeni ikaatzi tsipatapiintariri José. Tema tee ishinetantziro Egipto-jatzi rakyooteri Heber-ite.³³ Imatakiro rirentzipaeni José ijeekaeyakini jempe rookotakiniri. Retapaakawo roejeekawakiri antari rirentzi roojatzi iyaapitsi. Osheki okompitzimoteeyakarini irikapaenika. Ari raminawakahaeyanakani.*³⁴ Ari rowakaakari José irikapaenika okaatzi tzimimotziriri rowamentoki. Riitaki Benjamín ipaperotaki owanawontsi, awijanakiro okaatzi ipakiriri itsipapaeni. Kimoshirera ikantaka José itsipayitakarira rirentzipaeni rirawaeteeyakini.

44

¹ Okanta amayitaka iroka, ikantakiri José romperatane: “Poteteniri owanawontsi irikapaenika atziri, potetayiteeniri iyorikitepaeni. ² Potetakaeri niramonto iyaapitsi, pitsipataakiniri iyorikite ipinawitakawori eentsikiroeni rimpoete owanawontsi.” Imatakiro romperatane okaatzi ikantakiriri José. ³ Owakira ishitowapaki ooryaa, rotyanteeri José rirentzipaeni ikyaakaaneeyaari ikawayote riyayitee. ⁴ Tekiraha riyaatziita inteena, ikanteeri José romperatane: “Piyaate poyaatawaeri ananinkaneentsiri inkaahanki, pikanteri: ‘¿litaka pantantawori kaariperori? ¿litaka pikoshitantawori iramentotsi?’ ⁵ Rootakira riramonto eewatanari, roo iñaawyaawaetantapiintari eejatzi. Pantakirowa kaariperori.’”

⁶ Ikanta romperatane rareetawaari, ikantapaakiri ñaantsi ikantawakiriri omperatariri. ⁷ Ari ikanteeyanakini rirori: “¿litaka pikantantanawori iroka ñaantsi? Teera nametawo nantayitero pikantakinari. ⁸ Tema piñaana nopiyaaha Canaán-ki, noepiyeemiri koriki ikaatzi noñaakiri rotetaka owanawontsiki. ¿litaka nokoshiantyaariri omperatzimiri? ⁹ Paminiro riramonto omperatzimiri, aririka piñaakiro, iitakarika amakirori, ikamiita. Omperataarewo ninatye eejatzi naakapaenira ipankoki.” ¹⁰ Ari ikantanaki omperataarewo: “Aritaki nomatakiro pikantakiri eerokapaenira. Arika noñaakiri iitakarika amakirori iramentotsi, apatziro nomperatashityaari. Riima itsipapaeni tekatsi nokanteri, riyaaetea.” ¹¹ Intsipaete rowayiiteeyanakironi rowanawo, raminayitakiro. ¹² Ithonka raminahaantakiri omperataarewo, retanakari rantarite rirentzi eejatzi iyaapitsi. Iñaatziro otetaka iramentotsi Benjamín-ki. ¹³ Itzijaanakiro iithaari, tema osheki okatsitzimoshiretanakiri. Inatakoyitaneero rowanawo, piyanaawo nampitsiki.

¹⁴ Ikanta rareetapaaka Judá ipankoki José itsipayitakari rirentzipaeni, roojatzi ijeekaki José ipankoki. Rotziwerowashitapaakari, roeyootapaaka kepatsiki ipinkathatapaakiri. ¹⁵ Rojampitawakiri José, ikantawakiri: “¿litaka panteeyakirini? ¿Tema piyote atziri oshiyinari naaka riyotziro iñaawyaatanta?” ¹⁶ Ikantzi Judá: “¿litaka nokantemiri eeroka? ¿jempe nokantyaaka piyotantyaawori? Riyotzi Tajorentsi eenitatsi kaariperori nantakiri. Irikateeyakinani naaka jaka: naakataki pomperatane notsipatakari iñaakoetakiri piramento.” ¹⁷ Riitaki kantacha José, ikantanaki: “Eero omata, apatziro nomperatyaari iñaakoetakiri niramonto. Rooma eerokapaenira tekatsi nokantemi, piyaatee pipaapateki. Tekatsira oñaashirenkimini.”

¹⁸ Ikanta Judá ipokashitapaakiri José, ikantakiri: “Pikeme nokantemi pinkathari, pishinetena nokamantemi. Nokowakotemi ero pikijana, oshiyawityaawo eerokami

* **43:33** Kantakotachari jaka “Osheki okompitzimotanakari”, tema tee riyoteeyini rirentzi José jempe ikantaka riyotanteetakiriri itzimi etawori itzimi, jempe itzimi iyaapintsitari.

Faraón. ¹⁹ Tema pojampitakina eenitatsirika ashitanari, eenitatsirika eejatzi iyaapitsi yeeyi. ²⁰ Nokamantakimira naaka eenitatsi nopaapate, tema antyashiparitaki, eenitatsi eejatzi iyaapitsi yeeyi weyaantapaakawori itzimi rantyashipariwitakaha nopaapate. Pikemaki nokantakimi, osheki retakoperotakari nopaapate, tema riitaki weyaantawori itzimawae otsipaki iina nopaapate. Eeniwitacha paerani iina, kamaki rirori. ²¹ Pikowakotakinari eeroka nameri, tema pikowatzi piñeeri. ²² Pikemakina nokantanakimi tee ishinetziri nopaapate ipoke, aririka rookanentanakiri nopaapate, aritaki ikamanaki. ²³ Roo kantacha pikanteeyakinani eeroka eerorika namashitari yeeyi, eero pishinetana napiiteero noñahaemi. ²⁴ Nokanta niyaatee paerani, nokamantapakiri nopaapate okaatziri pikantakinari. ²⁵ Roojatzi ikantantaanari nopaapate: ‘Papiitero pipiye pamanante eepichokiini oyaari.’ ²⁶ Nokantanakiri naaka: ‘Eero omata nopiye eerorika naanakiri iyaapitsi yeeyi. Tema eerorika royaatana rirori, eerowa ishinetana jeewari noñeeri.’ ²⁷ Ari ikantanakina nopaapate: ‘Piyoteeyini eeroka apitemacheeni otzimaki pinirothori. ²⁸ Peyakaha apaani, roojatzi nimaeka tee noñahaeri. Tema niyotaki rowakarira owantaneri.’ ²⁹ Arika paaneeri itsipa pirentzi ayinani, oetaarika awijimotakirini, eerokaha kantakaanteroni nokamantyaari, teera roo nantyashiparinkari nowashirenkaha ayinani.’ ³⁰ Piñaakiro, antawoete retari nopaapate irika ewankari. Eerorika naaneeri, ³¹ aritaki ikamaki nopaapate eerorika iñaawaeri. Naakatakira kantakaanteroni ikamantyaari ashitanari rowashirewaetanakyaarika. ³² Nokantakiri eejatzi naakataki rashitakaeya nopaapate oetaarika awijimotakirini ewankari. Nokantakiri naaka: ‘Eerorika noepiyeemiri yeeyi, naakatakira kantakaanteroni roojatzira nokamantakyaari naaka.’ ³³ Rootakira nokowakotantzimirori payiina pomperatane. Naakatakira poyaatyaarini irika ewankari. Pishineteri riyaaete royaataneeri rirentzipaeni. ³⁴ ¿Jempema nokinakayiroka nopiye nopaapateki eerorika naaneeri yeeyi? Teera nokoyi noñeeri rowashirewaetya nopaapate.”

45

¹ Tee ramawetanakiro José ipiyoteeyakanira ratziripaenira, ikaemanaki: “¡Pishitowaeyawakini maawoeni!” Tekatsira romperatane José jeekaneentsini. Ari ikamanteeyanakirini, ikantziri: “Naakaha pirentzi.” ² Shintsiini rirahaeyakani, ikemaeyakirini maawoeni Egipto-jatzi. Jateeyanakini roojatzi iwinkatharipankoteki Faraón. ³ Ikantanakiri rirentzipaeni: “Naakaha José. ¿Roojatzima rañi apaapate?” Antawoete ithaawaeyanakini irikapaenika itsipatarakira okaakiini. Tee rakanakiri.

⁴ Ikantanakiri José: “Pipokaeyeni okaakiini.” Ikanta ipokaeyapaakini, ikantziri: “Naakatakira pirentzi José, naaka pipimantakiri paerani Egipto-ki. ⁵ Eero okantzimowaetashitzimi eerokapaenira nimaeka, okantawitaka pipimantakina. Tema Tajorentsi otyaantakina jaka nowawijaakoteeri osheki atziri. ⁶ Awijakira apite ojarentsi iñahaetziro tashetsi jaka nampitsiki. Eenitatsira 5 ojarentsi eero iñahaeteero okithokitee pankirentsi, okantawitya ipankiwiityaawo. ⁷ Riitaki kantacha Tajorentsi rotyaantakina naaka jaka nowawijaakoyiteemi eerokapaenira, eero ithonkanta pitomipaeni. ⁸ Ari okantari, riitaki Tajorentsi otyaantakinari jaka teera eeroka. Rijatzi Tajorentsi owakinari nojeekanampiteri Faraón, neewateri romperatanepaeni, nopinkathariwentakiro eejatzi maawoeni Egipto. ⁹ Piyaate intsipaete apaapateki, pinkantapakiri: ‘Iroka ikantzi pitomi José: “Ipinkatharitakakina Tajorentsi jaka Egipto-ki. Pipokanakiita intsipaete, piñeena. ¹⁰ Pinampitapaeyaawo iiteetziro Hosén, pitsipatapaeyaari pitomipaenika eejatzi picharinipaeni, ari powapaeri pipirapaeni, maawoeni tzimimotzimiri. Pitsipatapaena naaka. ¹¹ Aritaki nopawakimi powanawo eeroka eejatzi pitomipaeni. Nopawakiri eejatzi pikaatzira pijeekaeyini, eero ikoetyaawaetanta riroripaenira. Tema eeniro iñahaetero itasheneentawaeeteete okaate 5 ojarentsi.”’ ¹² Piñaakinaha eeroka pitsipatarakiri arentzi Benjamín

naakaha kenkithawaetakirori iroka ñaantsi. ¹³ Pikamantapakiri apaapate piñaakitana nopinkathariwentantzi Egipto-ki. Pikamantapakiri eejatzi jempe okanta piñaakiro jaka. ¡Piyaatanakiita intsipaete pahaateri apaapate!” ¹⁴ Ari rawithakitanakiri José rirentzi Benjamín, osheki riraanaka. Ari ikantakari eejatzi Benjamín osheki riraanaka rawithakitakirira José. ¹⁵ Ari inintaawootanakiri José maawoeni rirentzipaeni, ari rirahaeyani rawithakitawakaaha. Roojatzi iñaanatantanaariri rirentzipaeni rirori.

¹⁶ Okanta iwinkatharipankoteki Faraón ikemaetaki arira rareteeyani rirentzipaeni José. Antawoete ikimoshiretanaki Faraón, ari ikantzitakari eejatzi ikaatzira itsipampiyitari. ¹⁷ Ikanta Faraón ikantakiri José: “Pikanteri pirentzipaeni ikyaakaayitaneeyaari ikawayote ipiyeeta Canaán-ki. ¹⁸ Roojatzi ramanteeyaariri ipaapate eejatzi isheninkapaeni. Aritaki nopakiri naaka kyaariperori kepatsi jeekatsiri Egipto-ki. Aritaki ininteeyaawo rowawaetapaeya okaatzi shookatsiri jaka nonampiki. ¹⁹ Pikanteri eejatzi raanaki shiyakomentotsipaeni ramanteeyaawori tsinanipaeni, eentsipaeni eejatzi pipaapate. ²⁰ Ipokaeyeniita, eero okantzimowaetashitari okaatzi tzimimotziriri nimaeka, tema okaatzi rooperoyitatsiri tzimayitatsiri jaka Egipto-ki riitaki ashiteeyawoni.” ²¹ Ari ikantakiro itomipaenira Israel. Ipayitawakiri shiyakomentotsi ikantakiriri Faraón. Ipawakiri eejatzi owanawontsi rowanaeyaari awotsiki. ²² Ipawakiri eejatzi owakiraripaeni kithaarentsi ikithaataneeyaari. Riima Benjamín ipawakiri koriki ikaatzi 300 ikithoki, eejatzi 5 kithaarentsi. ²³ Ipakaantawakiri ipaapate ikaatzi 10 ikawayote ikyaakaayitakiri kyaariperori okaatzi tzimayitatsiri janta Egipto-ki. Eejatzi 10 ikawayote tsinani ikyaakaayitakiro owanawontsi, pan eejatzi otsipa owanawontsi royaari ipaapate ipokanakirika awotsiki. ²⁴ Ikanta riwethatawaari José rirentzipaeni, ikantawakiri: “Teera nokoyi pitzimawentawakaeya awotsiki piyaateeyeenira nimaeka.” Imatakiro jateeyeni. ²⁵ Ipoñahaeyanaani Egipto-ki roojatzi raretantaari Canaán-ki inampitawowa ipaapate Jacob. ²⁶ Ikamantapakiri itomi ikantziri: “Paawa, roojatzira rañi José, riitakira pinkatharitatsiri Egipto-ki.” Tekatsi ikantanaki Jacob, tema tee ikemijantziri okaatzi ikantawitariri. ²⁷ Roo kantacha ikamantapaakirira maawoeni ñaantsi okaatzi ikantakiri José, oñaayitawakiro shiyakomentotsi rotyaantakanakiri José ishiyakotantanakyaari Jacob, antawoetera ikimoshiretanaki. ²⁸ Ikantanaki: “¡Nokemaki eeniro rañi notyomi José! Oztimatye niyaate noñaapaeri tekira nokamanakita.”

46

¹ Jataki Israel, raanakiro maawoeni tzimimotziriri. Ikanta rareetaka Beerseba-ki, ari itaapakiniri Itajorentsita Isaac ipaapate Jacob. ² Okanta otsirenitanaki iñaanatakiri Tajorentsi imishiriki Israel, ikantziri: “¡Jacob!” Ari rakanaki rirori, ikantanakiri: “Iitaka.” ³ Ikantanaki: “Naakataki Tajorentsi, rijatzi Itajorentsitetari ashitzimiri. Eero pithaawashiwaeta piyaate Egipto-ki, aritaki noshekyahaemiri pisheninkapaeni janta. ⁴ Aritaki notsipatakimi janta Egipto-ki, naakataki oepiyeerini pitomipaeni ijeekawitakyaarika janta. Ari okantya aririka pikamaki, itsipatapaemi José.” ⁵ Ikanta Jacob rawijapithatanakiro Beerseba. Ikanta itomipaenira Israel, rotetanakiri shiyakomentotsiki rotyaantakiniriri Faraón: ipaapate, isheninkapaeni, eejatzi iinapaeni. ⁶ Jataki Jacob itsipatanakari ikaateeyinira janta Egipto-ki, raanakiri ipirapaeni, maawoeni tzimimotakiriri janta Canaán-ki. ⁷ Raanakiri itomipaeni, rishintopaeni, icharinipaeni, maawoeni.

⁸ Iroka iwaeropaeni Israel-ite ikaatzi jataentsiri Egipto-ki. Ikaatzi itomiyitari Jacob: Rubén, reewarite itomi. ⁹ Irika itomipaeni rirori Rubén: Janoc, Falú, Jezrón, Carmi. ¹⁰ Itomipaeni rirori Simeón: Jemuel, Jamín, Ojad, Jaquín, Zojar, Saúl, riitaki otomi tsinani Canaán-jato. ¹¹ Itomipaeni rirori Leví: Hersón, Coat, Merari. ¹² Itomipaeni rirori Judá: Er, Onán, Sela, Fares, Zára. (Er eejatzi Onán kamaeyakini rirori janta Canaán-ki)

Itomipaeni rirori Fares apite ikantamatsita: Jezrón, Jamul. ¹³ Itomipaeni rirori Isacar: Tola, Fúa, Job, Simrón. ¹⁴ Itomipaeni rirori Zabulón: Sered, Elón, Jajleel. ¹⁵ Riiyitakira itomipaeni Jacob ikaatzi itzimakakirori Lea ijeekantawitakari Padan-aram-ki, ari okaatzitakari eejatzi Dina rishinto. Tema 33 atziri ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaeni roori, eenitatsi shiramparipaeni eejatzi tsinanipaeni. ¹⁶ Irika itomipaeni rirori Had: Zifión, Jahui, Ezbón, Suni, Eri, Awodi, Areli. ¹⁷ Itomipaeni rirori Aser: Imna, Isúa, Isúi, Bería, ritsiro iiteetziri Sera. Itomipaeni rirori Bería: Heber, Malquiel. ¹⁸ Riiyitaki otomipaeni Zilpa itzimakakirori Jacob. Tema iroka Zilpa rootaki ronampiriranki Labán ipakirori rishinto Lea. Tema 17 atziripaeni ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaeni roori. ¹⁹ Irika otomipaeni Raquel, iinaha eejatzi Jacob: José itsipatakari Benjamín. ²⁰ Irika itomipaeni José itzimakakirori Asenat: Manasés, Efraín. Riiyitakira tzimaentsiri Egipto-ki. Tema Asenat rishinto ini Potifera, omperatajorentsitaneri nampitsiki On. ²¹ Irika itomipaeni rirori Benjamín: Bela, Bequer, Asbel, Hera, Naamán, Eji, Ros, Mupim, Jupim ipoñaapaaka Ard. ²² Riiyitaki otomipaeni Raquel itzimakakirori Jacob, tema 14 ikaatzi rapatotanaka maawoeni. ²³ Irika itomi rirori Dan: Husim. ²⁴ Irika itomipaeni rirori Neftalí: Jajzeel, Huni, Jezer, Silem. ²⁵ Riiyitakira otomipaeni Bilja itzimakakirori Jacob. Tema iroka Bilja rootaki ronampiriranki Labán ipakirori rishinto Raquel. Tema 7 ikaatzi rapatotanaka maawoeni otomipaenipaeni roori. ²⁶ Maawoeni atziripaeni itsipatakari Jacob rareeteeyakani Egipto-ki, isheninkapaeni rirori, ikaateeyini 66 atziri. Ikaatakira 66 atziri teera itsipateero raniropaeni. ²⁷ Tema itzimakira eejatzi apite itomi José Egipto-ki, rapatotanaka maawoeni kaatanaki 70 atziri. Riiyitakira isheninkapaeni Jacob ikaatzi areeteenchari Egipto-ki.

²⁸ Tema areetapaakaata Jacob Egipto-ki, rotyaantakiri Judá iñeeri José ipokeeta itonkyotawakyaari janta Hosén-ki. ²⁹ Ikanta rareeteeyapaakani Hosén-ki, ikantakiri José romperatanipaeni ramineniri ishiyakomento itonkyotantawakyaariri ipaapate. Ikanta iñaawootawaeri ipaapate, rawithakitawakiri, ojamani ikantaka riraaka. ³⁰ Ikanta Israel ikantanakiri José: “Aritakiira noñaawootapaemi eenirowa pañi. ¡nimaekaha nokami!” ³¹ Ari ikantanakiri José rirentzipaeni eejatzi maawoeni isheninkapaeni ipaapate: “Paata noñaakiteriita Faraón, nokamanteri, nokanteri: ‘Areeteeyakani yeeyipaeni, isheninkapaeni ipaapate ikaatzi nampitawori Canaán-ki, ipokaeyakini itsipatapaena nojeekira naaka. ³² Ramayitakiri rovejate, ivacatepaeni, okaatzi tzimimoyitziriri riroripaeni, maawoeni. Tema rootaki rantawaero riroripaeni ikoeraayitziri ipirapaeni.’ ³³ Arika ikaemakimi Faraón rojampitemi: ‘¿litaka pantawaetziri?’, ³⁴ pikanteeyerini eerokapaenira: ‘Apatziro nameteeyarini nokoeratziri nopira, ari noshiyakotari ikantaha paerani nocharinini.’ Rootaki pimatantyaawori pinampityaawo Hosén-ki. Tema tee inimoteri Egipto-jatzi itsipatyaari koeraayitziriri oveja.”

47

¹ Jataki José ikamanteri Faraón. Ikantapaakiri: ‘Areetakaha nopaapate itsipayitakari yeeyipaeni ipoñaakawo Canaán-ki. Ari ijeekaeyapaakini Hosén-ki, ijeekakaa-paakiri rovejatepaeni, ivacatepaeni, ikaatzi tzimimoyitziriri, maawoeni.’ ² Ramaki ikaatzi 5 rirentzipaeni, iñeeri Faraón. ³ Ikanta Faraón rojampitakiri rirentzipaeni José, ikantziri: “¿litaka pantawaetziri eerokapaeni?” Ikanteeyanakini riroripaeni: “¡Nowinkatharite! Nameteeyawoni naaka nokoeratziri oveja, ari noshiyari nocharinini. ⁴ Nopokaeyatziinira nonampityaawo jaka, tema antawo iñahaetakiro tashetsi janta Canaán-ki, tekatsi rowaeya eejatzi novejatepaeni. Nokowakotzimiro, nowinkatharite, nonampityaawo jaka Hosén-ki.” ⁵ Ikanta Faraón ikantanakiri José: “Pokakira pipaapate eejatzi pirentzipaeni itsipateemi eeroka. ⁶ Okaatzira kepatsi jeekatsiri Egipto-ki, eerokataki aminakaantzirori. Piperi janta Hosén-ki, ari inampityaawo, tema kyaariper-

ori ini irona kepatsi, tekatsi oshiyaawoni. Eenitatsirika pisheninkaete yotaperotziriri ikoeratziri ovejapaeni, pikanteri ikoeratenari nashi naaka.”

⁷ Ari raanakiri eejatzi José ipaapate Jacob janta Faraón-ki iñeeri. Riwehatapaakari Jacob pinkathari Faraón. ⁸ Rojampitawakiri Faraón, ikantziri: “¿jempe okaatzika pojarentsite?” ⁹ Ikantanaki Jacob: “Tzimaki 130 nojarentsite nokinakinawaeyitzi jemperikapaeni. Tekira ojamaniteeta ojarentsi noñaakiro okaariperowaetaki, teemaeta nomonkaatyaawo nañe okaatzi ikinakinawaetaki etanakawori nocharinipaeni.” ¹⁰ Ari riwehatanaari Jacob pinkathari Faraón, piyanaawo. ¹¹ Ipakiri nimaeka José kyaariperori kepatsi, ari inampiteeyakawoni janta, imonkaatakiro ikantakiriri Faraón. Roojatzi otzimantaari iipatsite ipaapate eejatzi rirentzipaeni iiteetziro Ramesés. ¹² Eekirowa ipapiintatziiri José rowanawo maawoeni isheninkapaeni, oetarika koetyiimoyitariri.

¹³ Tekatsira nampitsi jempe otzime owanawontsi, eekirowa iyaatatzi itasheneenteetzi. Kamayitatsi atziripaeni aayitzi itashe Egipto-ki eejatzi Canaán-ki. ¹⁴ Ithonka ipiyotakiri José maawoeni koriki ikaatzi ipinayitziiri Egipto-jatzi, Canaán-jatzi, ramanantayitziira owanawontsi, rowakiri koriki iwinkatharipankoteki Faraón. ¹⁵ Ari thonkapaaka koriki Egipto-ki eejatzi Canaán-ki, riyateeyakini Egipto-jatzi iñeeri José, ikan-tapaakiri: “Pipena eeroka nowanawo. Tee okameethatzi pishinetena nokamayite tekatsitapaaki noorikite.” ¹⁶ Ari rakanakiri José, ikantanakiri: “Thonkapaakarika piyorikite pamayite pipira, rootaki opinatyaari nopemira powanawo.” ¹⁷ Ramayitaki Egipto-jatzi rovejate iperi José, ivacate, ikawayote. Riitaki ipinatziiri José ikaatzi ramayitakiri, ipayitapiintakiri rowanawo. ¹⁸ Okanta awijanaki ojarentsi, kyaapaaki otsipa ojarentsi, jateeyeeni eejatzi ikantapakiri José: “Teera namatawitatyeeemi eeroka, arira ikaatapaaki noorikite. Maawoeni nopirapaeni tema pashitakari eeroka. Tee otzimapaee otsipa oeta nopemiri, apatziro noepatsite eejatzi naakapaenira. ¹⁹ Nokoyi pamananteeyenani naakaete pitsipatahaenawo noepatsite, pipimaetena nowanawo. Romperatane rowayitakina Faraón, ari nantawaetzimaetyaanari noepatsiteki, pipimaetenawo nopankiteri nañaantayityaari, ero apaatashiwaetanta noepatsite. ¿litaka pishinetantenari eeroka nookawentyaawo noepatsite?”

²⁰ Ikanta José ramanantakiro maawoeni kepatsipaeni tzimimoyitziiri Egipto-jatzi rashityaawo Faraón. Imatakiro Egipto-jatzi ipimantayitakiro iipatsite okantakaantziro tashetsi. Rootaki rashitantakawori Faraón maawoeni kepatsipaeni. ²¹ Maawoeni Egipto-jatzi, romperatane rinayitaki Faraón. ²² Eenitatsi otsipa kepatsi kaari ramanante José, roo rashipaeni omperatajorentsitaarewo, tema ipapiintakiri Faraón rowanawo. Rootaki opoñaantari kaari ipimantantawo iipatsite. ²³ Ikanta José ikantakiri atziripaeni: “Maawoeni eerokapaenira eejatzi piipatsite rashiyitakimi Faraón, tema riitaki namanantakiniri. Irokaha nimaeka okithoki pipankiteeyerini kepatsiki. ²⁴ Otzimatye pinashityaawo pipiyotero piwankiri okaate 5, paaki apaani pipapiinteeri Faraón. Rooma otsipa 4 tzimahaantaneentsini powaantyaawo pipankiteeri otsipaki ojarentsi, roojatzi powakaeyariri pitomipaenira, powakaeyari pikaateeyinira piyeekaeyini.” ²⁵ Ari ikanteeyanakini riroripaeni: “Neshironkatanteneri pini eeroka pineshironka-teeyakinani, tema powawijaakotakina nokamayitemi. ¡Romperatane ninayitayi Faraón!” ²⁶ Ari inintakaantanakiro José rowiitapiinteeniri Faraón eepichokiini aririka rowiyitero pankirentsi Egipto-ki. Roojatziira okanta nimaeka ikowakaanteetziiri. Riima omperatajorentsitaarewo, tee rashitawo paerani Faraón iipatsite riroripaeni, rootaki kaari ipinawaetanta.*

²⁷ Arira inampiteeyakawoni Israel-paeni janta Egipto-ki. Inampiperotakawowa janta Hosén-ki. Rashitapaakawo kepatsi, riitaki kyaaryooteentsi roshekitapaaki riror-

* 47:26 Kantakotachari jaka “rowiitapiinteeniri Faraón eepichokiini” rootaki oshiyawori ikanteetzi “Arika ipiyoteetero pankirentsi okaatzi 5, raaki apaani rashitakahaetyaari Faraón.”

ipaeni. ²⁸ Awijaki 17 ojarentsi ijeekapaaki Jacob Egipto-ki. Okaatzi apatotanaka 147 rojarentsite. ²⁹ Rooteentsi iyomaatya ikamantyaari Israel. Ikaemakaantakiri itomi José, ikantakiri: “Kyaariperorika pimatenuwawo nokantemiri, poteeyachokitena, pikantena aririka pimatakinawo nokowakotemiri. Teera nokoyi pikitatena Egipto-ki.”[†] ³⁰ Arika nomakoryaaki notsipatapaeyaari nocharinipaeni, paanakina, pinkitateena jempe ikitayita riroripaeni.” Ari ikantanaki José: “Aritaki nomatakiro.” ³¹ Eekiro ishintsitanakitzi ipaapate: “Pikantena teera nokoyi pamatawitena.” Ari rapiitanakiro ikantziri: “Aritaki nomatakiro.” Oeyootanaka Israel imaamentoki.

48

¹ Tekira ojamaniteeta ikamanteetakiri José, ikanteetziri: “Mantsiyatakira pipaa-pate.” Jatanaki José ramineri ipaapate, ari raanakiri apite itomi Manasés eejatzi Efraín. ² Ikamanteetakiri Jacob, ikanteetziri: “Areetapaaka pitomi José ramini.” Ratsiwakanakawo, piriintanaka. ³ Ikenkithatakaawakiri Jacob itomi José, ikantziri: Roñahakina Tajorentsi Shintsiperori, nampitsiki Luz, jeekatsiri janta Canaán-ki. Itajonkawentakina, ⁴ ikantapaakina: ‘Aritaki noshekyahaemiri pitomipaeni. Ikaate pichariniiyiteeyaari, osheki rinashiyiteeya isheninkaetepaeni. Aritaki nashitakaeyaari iroka kepatsi. Rootaki rashiteeyaari riroripaeni ari ikanteetatyeeyaani.’ ⁵ Irika apite pitomi Manasés eejatzi Efraín, ikaatzi tzimaentsiri jaka Egipto-ki tekira nopokanakiita notsipateemi piyeekira eeroka jaka nampitsiki, noshiyakahaeri naakami ashityaarini. Nokimiteerira Rubén eejatzi Simeón naakataki ashitari. ⁶ Riima itsipa pitomipaeni pipoyaateeri pitzimaeri, riitaki pashityaari eeroka, eero noshiyakahaeri riimi notyomipaeni naaka. Okantakaantziro rirentzitari Manasés eejatzi Efraín, aritaki oshek-itzimoteeri eejatzi okaate nashitakaayityaariri paata rirentzi. ⁷ Okanta noshitoyeero paerani Padan-aram-ki, okamimotakina piniro Raquel janta Canaán-ki, roowiteencha nareeteyaami Efrata-ki. Ari nokitatanakiro janta ikinapiinteetzirowa Efrata-ki, iiteetziri eejatzi Belén.”

⁸ Ari ikempoyaanakiri itomipaeni José, ikantziri: “¿Itaka irikapaeni?” ⁹ Ikantanaki José: “Riiyitaki notyomipaeni ipakinari Tajorentsi jaka Egipto-ki.” Ikantanaki ipaapate: “Pamakiri okaakiini, niwethataneeyaariita.” ¹⁰ Antyashiparitapaaki kameetha Jacob, tee ikowichaate kameetheeni. Ramakiniri José okaakiini itomipaeni, ari inintaawootakiri eejatzi rawithakitakiri. ¹¹ Ari ikantanakiri José: “Teera nokenkithashirewita noñahaemi, riitaki kantacha Tajorentsi ikantakaakawo noñaanakiri pitomipaeni.” ¹² Rakathatakiri José itomipaeni rojeekakiri iporiki ipaapate, otziwerowanaka rirori roeyootanaka roojatzi kepatsiki ipinkathatanakiri. ¹³ Raakiri apitepaeni itomi, roteeyantanakari Efraín rakoperori, riima Manasés roteeyantanakari rampate. Rontsirokapaakiri ipaapate. Jeekanaki Efraín rampateki Israel, riima Manasés rakoperoki. ¹⁴ Ikanta rowaankawakotanakaha Israel, ikonompiwakotanaka, roteeyapatzi-itotantakari Efraín rakoperori, riiwitaka iyaapitsi. Riima Manasés roteeyapatziitotantakari rampate, riiwitakaha jewari. ¹⁵ Ari riwethatanaari José, ikantanakiri: “Namañaaari Tajorentsi ikemijantakiri Abraham, eejatzi ashitanari Isaac. Rijatzi Tajorentsi kempoyaawentakinari notzimakira paerani roojatzi nimaeka. ¹⁶ Namañaaari Ronampiri tajorentsi ontsiparyaawentapiintanawori maawoeni kaariperori, nokantziri: ‘Pitajonkawentenari irikapaeni eentsi. Riitaki kantakaanteroni ikenkithashiretantapiinteentenari naaka, ikenkithashiretantapiinteetyaariri ashitanari, Isaac eejatzi Abraham. Itzimayitee osheki itomipaeni. Riitaki oshekiperotaatsini kepatsiki.’ ”

¹⁷ Riitaki kantacha José tee okameethatziimotziri rantakiri ipaapate, roteeyapatzi-itotantashitakari rakoperori Efraín, rooma rampate roteeyapatziitotantakari Manasés. ¹⁸ Ikantziri: “Tee ari okantya. Irika jewatatsiri itzimi. Poteeyapatziitotantyaari

[†] 47:29 Paminero Hn. 24.2

pakoperori.”¹⁹ Riitaki kantacha tee ikoyi ipaapate, ikantanakiri: “Niyotaki notyomi. Aritaki imatakiro eejatzi iriropotee ikaatera isheninkatawakaeya. Riima rirentzi iyaapitsi riitaki awijeerini iriropote, imaperoteeya roshekitee isheninkapaeni.”²⁰ Iriira ipasonkitakotanakari, ikantanakiri: “Rootaki piwaero ifaawaetapiinteeri Israel-ite aririka riwethantya, ikantayitee: ‘Imatakiro Tajorentsi eeroka okaatzi imatakiniriri Efraín eejatzi Manasés.’” Riitaki Efraín retakari ipasonkitakotakari eejatzi Manasés.²¹ Ari ikantanakiri José: “Rooteentsira nokame. Riitaki Tajorentsi tsipatapiintemini eerokapaeni. Aritaki roepiyeemi iipatsiteki picharinini.²² Eerokaha nopaperotaki pawijanakiri pirentzipaeni. Nopemiro ochempi naapithakiriri paerani Amor-jatzi nowayiritantakariri rirori.”

49

¹ Ikaemakiri Jacob maawoeni itomipaeni, ikantakiri: “Pontsirokana okaakiini, nokamantatyee mirowa okaate awijimotemini paata.

² ;Itomipaeni Jacob! Pipokaeyeni okaakiini pikemantyaari.

Powayempitayaariri pipaapate Israel.

³ Eeroka Rubén, neewarite notyomi,

Noshintsinka noyimi, eerokataki etakaantanakawori noshintsinka,

Eeroka etawori ipinkatheetzi, oshekitzimotzimi pishintsinka.

⁴ Ari okaatzimaetapaaka piriropote,

Poshiyawitapiintakawo oshinchaari nijaa,

Tema pitheenkaneentzitanawo nomaamento.

⁵ Rooma eeroka Simeón eejatzi Leví, pirentzi powawakaeyaani,

Powamaamento powayitakiro pichekopitepaeni.

⁶ Eerowa napiiteero notsipateeyeemini jempe pipiyoteeyapiintani.

Tema otyahakimi paerani pimashirenka osheki atziri powamaaki.

Okantakaantziro pikijawaetaka piitzinkakiiwaetanakiri piratsipaeni.*

⁷ Koweenkari okantaka piyatsimankari,

Omaperota pikijanaka.

Naaka mataperoteemini notzimpooyiteemi notsipatahaemiri Israel-ite.

⁸ Rooma eeroka Judá, rajahaawenteemi pirentzipaeni.

Poteeyakentsiyiteeri kijaneentemini.

Ipinkathayiteemi pirentziteeyaari.

⁹ Eeroka Judá, notyomitari naaka.

Poshiyaari iryaani manitzi aririka ipakaeri rowari ratsikane.

Roeyoota, romaryaawaeta kepatsiki, ikantaha antari manitzi.

¿litaka materoni ofaashirenkaerini?

¹⁰ Tekatsira materoni raapithateeri ishintsinka Judá,

Tekatsi aapithateerini iwinkatharimento roteeyakiri,

Roojatzi ipokantakyaari ashitawori iwinkatharimento,

Ikemijantawakiri inashiyitachari roshekitawakayitaha.

¹¹ Riitaki oojotakoterini iyawayote oponkitziki pankirentsi rireetziri,

Ikiwantawo rireetziri maawoeni iithaari, tema oshekiperotatzi chochoki rireetziri.†

¹² Kameethantzi ikanteeya, tema cheenkaakiri okantayitya rooki awijanakiro ocheenkatziri rireetziri.

Kitamaari okantayitya raeki awijanakiro okitamaatzi tenitsi.

¹³ Inampiteeyaawo Zabulón inkaarecheraki,

* 49:6 Kantakotachari jaka “piratsipaeni” irijatzi ikanteetzitari “toro”. † 49:11 Kantakotachari jaka “riitaki oojotakoterini iyawayote oponkitziki pankirentsi rireetziri,” roo oshiyaawori ikanteete “Oshekiperotatziira pankirentsi rireetziri, tee ineshironkatziro pankirentsi otomipaeni ikawayote rowamayirowa.”

jempe aatapiintayita amaatakomentotsi.

Ari iweyaathapiyiteeyaani roojatzi janta Sidón-ki.

¹⁴ Roshiyeeyaari Isacar piratsi ikyaakahaetari,

Ari makoryaapiintatsini piratsipankoki.

¹⁵ Ikanta iñaawakirowa kameethari owetsikaka imakoryaanteetyaawo,

Oeyootanaka inatakahaeteri.

Maeriri ikantaka roshiyakahaetziri omperataarewo.

¹⁶ Ipinkathariwenteeri Dan isheninka ikimitaa itsipa ipinkathariwenteeri Israel-ite.

¹⁷ Roshiyeeyaari Dan maanki ijeeki awotsinampiki,

Riitaki atsikakiiterini kawayo,

Rowariimaetyaari kyaakotariri.

¹⁸ ¡Tajorentsi! Nawentahaemi powawijaakoteena.

¹⁹ Ikoshekawaetaari Had owayiri-paeni,

Riitaki kantacha aritaki nopiyatakyaari paata.

²⁰ Riima Aser oshekitzimoteeri iwankiri rowaeyaari,

Kyaariperori owanawontsi ini, oshiyaawo rowanawo pinkathariperori.

²¹ Roshiaari Neftalí maniro tekatsi ashitakoterini,

Owaneenkatacha ikantayita itomipaeni.

²² Riima José roshiyaawo pankirentsi shookatziiri ocheraki nijaa,

Osheki okithokinite,

Ithonkiro itaayitziro otanto.

²³ Osheki ikijaneenteeri omanatzinkari,

Roma-natantapiinteeyaari chekopi,

Ikanteetatyeeyaani roñaashirenkapiinteeri.

²⁴ Riitaki kantacha José shintsishempa ikanta rirori,

kijokiro royirowi.

Ikaminthakiri Itajorentsite Jacob Shintsiri,

Okamintha iwaero kempoyaawentantaneri, kijakowentariri Israel.

²⁵ Ikamintha Itajorentsite ashitzimiri, ri neshironkateemini.

Riitaki Tajorentsi Shintsiperori, riitaki tajonkawenteemini.

Opoñaawo itajorenka jenoki ikiteki.

Opoñaawo itajorenka inthomoeyaaki inkaareki.

Opoñaawo itajorenka tenitsiki eejatzi owamaarentsiki.

²⁶ Okaatzira ipasonkitakotanakimi ashitzimiri,

Awijanakiro okaatzi ipasonkitakotanari ashitanari naaka.

Eero opeyaawo, roojatzi paata eero iñahaetantaawo eejatzi ochempi.

Oshiyakawo ijeepatziitoteetyaarimi José irokapaeni tajorenkantsi,

Tema riitaki riyoyahaetakiri itsipatakari rirentzipaeni, riitaki riroperoiyitaatsini.

²⁷ Roshiyeeyaari Benjamín owantaneri,

rananinki rowamanaari ratsikane,

Arika otsireniityaane ipawakaeyaani tzimahaantapaentsiri.”

²⁸ Riityitakira isheninkapaeni Israel, rootaki ñaantsipaeni ikantanakiriri ipaapate ipasonkitakotanakari itomipaeni. ²⁹ Ikantanakiri itomipaeni: “Okaatapaakiini noka-mantyaari. Pitsipatahaenari nocharinipaeni pinkitateena, omookira iipatsiteki Efrón Het-jatzi, ³⁰ jeekatsiri janta Canaán-ki. Rootaki omoowa jeekatsiri Macpela-ki, amontetari Mamre, ramanantakiri paerani Abraham itsipataakiro iipatsite Efrón, okitataaha iina. ³¹ Jaha ikiteetakiri Abraham itsipatahaetakiri iina Sara, eejatzi Isaac itsipatahaetakiri iina Rebeca. Ari nokitateero eejatzi Lea. ³² Ironta kepatsi eejatzi omookira

jeekatsiri janta riira Het-jatzi pimantakirori paerani.”³³ Ikanta ithonkari Jacob riy-otaayitanayiri itomipaeni, ari roma-ryaanakari, kamanaki. Itsipatapaari isheninkapaeni.

50

¹ Ikanta rawithakitanakiri José ikamakira ipaapate, rirayimankakiini ithowootanakiri. ² Ikantanakiri aawintantzinkari itsipatakarira, itziritantyaari yeenkantsi ipaapate Israel. Ari itziritantakari yeenkantsi iwathaki. ³ Okaatzi 40 kitejeri rojamanitaki itziritantakariri okine eero ishitzitanta. Tema omaperotatya okowaperota iroka. Osheki Egipto-jatzipaeni owashiretakotakariri Israel, okaatzi 70 kitejeri ojamanitaki rowashiretakotari.

⁴ Okanta awijaki rowashiretakoetari, ikenkithawaetakaakiri José ikaatzi jeekatsiri ipankoki Faraón, ikantakiri: “Kyaariperorika nokameethatzimotzimi eerokaete, nokoyi pinkantenari Faraón, pikanteri: ⁵ Tema ikamimatakira paerani nopaapate, ikantakina eero namatawitziri, otzimatye nokitateeri jempe rowetsikaantaka rirori, jantaha Canaán-ki ojeekiri. Rootaki nokowantari pishinetena niyaate nokitateeri nopaa-pate, aririka nokitatakiri, ari nopiyeero.” ⁶ Ari rakanaki Faraón, ikantanakiri: “Piyaate pikitateeri pipaapate, pimatero okaatzi ikantakimiri paerani.” ⁷ Jataki José inkitateeri ipaapate, ari royaateeyanakirini jeekanampiyitziriri iwinkatharipankoteki Faraón, ikaatzi pinkathariyitatsiri eejatzi Egipto-ki. ⁸ Ari iyaatzitanakari isheninkapaeni Jacob, rashi José, eejatzi rashi rirentzipaeni. Apatziro rookaeyanakirini eencheeriki eejatzi ipirapaeni janta Hosén-ki. ⁹ Eenitatsi atziripaeni kinakoyitaneentsi ishiyakomentoki, itsipa kinakoyitaneentsiri iyawayoteki royaateeyanakirini José. Osheki ikaateeyini atziri. ¹⁰ Ikanta rareeteeyapaakani Atad-ki, intatsikeronta Jordán, ari ranteeyapaakironi rameteeyarini riroripaeni ikenkithashiretakotari kamayitatsiri. Ari rowashiretakowaetanakari José ipaapate okaatzi 7 kitejeri. ¹¹ Ikanta iñahaeyakirini Canaán-jatzi nampiyitawori janta, ikanteeyanakini: “Ikitatziiri Egipto-jatzi iriroporite kaminkari.” Rootaki iitantakawori riroripaeni Abel-mizraem intatsikero Jordán-ki.* ¹² Imatakiro itomipaeni Jacob okaatzi ikoyiri ranteniriri. ¹³ Raaneeri Canaán-ki, ikitateeri omooiki jeekatsiri Macpela-ki, ramanantakiri paerani Abraham rashiwitari Efrón Het-jatzi jempe ikitayiteeya isheninkapaeni. Iroka kepatsi eejatzi omooha omon-tetari Mamre. ¹⁴ Ikanta ithonkakiri ikitatakiri ipaapate, piyaanawo José Egipto-ki itsipataari rirentzipaeni eejatzi ikaatzi oyaatanakiriri, maawoeni.

¹⁵ Kamakira Jacob, ikenkithashireteeyaakani rirentzipaeni José, ikantashireteeyini: “Aamashitya ari ikijaneentakae nimaeka José, ipiyawenteeya owaariperowaetakirira paerani.” ¹⁶ Rotyaantaki kanterini José: “Tekira ikamanakiita pipaapate, ikantakina nokamantemi: ¹⁷ ‘Nokoyi pariperoteeri pirentzipaeni, rowaariperowaetakimira, ikemaatsitakaawaetakimi.’ Rootaki nokowantari pipeyakoteero rowaariperowae-takimira, tema naaka romperatane Itajorentsita pipaapate.” Ikenkithawaetakayirira José rotyaantane rirentzipaeni, iraawaetacha rirori José. ¹⁸ Ari rareeteeyapaani rirentzi, rotziwerowashitapaakari, roeyootapaaka kepatsiki, ikanteeyini: “Irikateeyakinani, naakataki pomperatane.” ¹⁹ Riitaki kantacha José rakanakiri, ikantziri: “Eero pithaawashiteeyani. ¿Naakama Tajorentsi? ²⁰ Pikenkithashirewiteeyakani eerokapaeni powaariperotenami, riitaki kantacha Tajorentsi riyotakiro okaatzi kaariperori pantaw-itakari, ikantakaakawo Tajorentsi kameethari okantzimotanteeya, rootaki nomatan-takawori okaatzi añayitziri nimaeka, rowawijaakotanteeyaariri osheki atziri. ²¹ Eero pithaawashiwaeta. Aritaki nopayitakimi poyaari eeroka eejatzi pitomipaenira.” Ari ikantakiri José ikenkithawaetakaakiri kameetha rirentzipaeni rinimotakahaeri.

* **50:11** Iroka waerontsi “Abel-mizraem,” iñaaniki riroripaeni oshiyawitawo akantziri aaka “rowashiretakowae-tanta Egipto-jatzi.”

²² Ikanta José eejatzi isheninkapaeni ipaapate, eeniro inampiteeyaawoni Egipto-ki. Okaatzi 110 rojarentsite rañaaki José. ²³ Iñaayitanakiri itomi Efraín. Iñaanakiro eejatzi ishekinkatari itomipaeni icharini Maquir, itomira Manasés. ²⁴ Okanta paata, ikantakiri José rirentzipaeni: “Iyotapaaka eepichokiini nokamantyaari, roo kantacha ari ipokaki Tajorentsi ineshironkateemi, raayiteemi piyeekayiwitakaha jaka nampitsiki, rookaemi otsipaki kepatsi ipakiriri paerani Abraham, Isaac eejatzi Jacob.” ²⁵ Ikanta José ikan-tayitakiri itomipaeni Israel: “Aritaki ipokaki Tajorentsi ineshironkateemi. Nokowatzi pikantaperotena, eero pamatawitana, paayitaneerowa eerokapaeni notonkipooki.” ²⁶ Ari ikamaeri José janta Egipto-ki okaataki 110 rojarentsite. Itziritanteetakari yeenkantsi iwathaki, rowaetakiniri.

ÉXODO

Ratsi-petakaetari Israel-paeni Apitantoniki

⁶ Okanta paata, kamae rirori José, matzitaka rirentzi-paeni, eejatzi ikaatzi itsipatakari ipokaeyakini paerani. ⁷ Roo kanteencha eekiro riyaatatzii isheniteeyini rirori Israel-paeni, tekatsi otsinampaerini. Tema ithonka inampitan-takawo maawoeni Apitantoni.

⁸ Okanta paata tzimae Apitantoniki owakirari pinkathari, teemaeta ikemakotziri José okaatzi rantakiri inampiki. Riitaki kantapaa-kiriri isheninka-paeni Apitantoniki, ikantziri: ⁹ “¡Nosheninká! Shenitaki Israel-paeni anampiki, riroperori ikantee-yakani, tema rawijanakae aakapaeni. ¹⁰ Otzimatyee amini jempe akinakaero eero ishenitanta, aamaeyaa otzima-minthatakirika owayiritaantsi, ari raapatziya-wakyaari ikaatzi kijaneenteeri, ari ipithoka-shitanakae aakapaeni, aritaki riyaaitee ijeekae-yawitani anampiki.” ¹¹ Ari retanakawo Apitantoni-jatzi imapero-tziri rompera-waetari Israel-paeni, rowetsika-kaakiri apite nampitsi, iiteetziro “Manchakironi” itsipa iiteetziro “Itomyaani Ooryaa”. Rootaki rowaahaantapankoti pinkathari Faraón. Osheki ratsipetakaa-waetakaakari Israel-paeni romperayitakari, rowayitaki aminayi-terini jempe rantawae-takaeri. ¹² Tema imapero-witeeta-tyaari Israel-paeni ratsipetakahae-tari, eekiro ishenitatzii rirori. Tema ithaawantani itzima-kirini Apitantoni-jatzi irika Israel-paeni. ¹³ Eekiro imapero-witatyaaari Apitantoni-jatzi rompera-waetari Israel-paeni. ¹⁴ Antawo rowatsimae-takiri Israel-paeni rompera-waeteetarira, roetziñaarikotakawo itaakahae-tziri kepatsi rowetsikan-teetyaawori ipanko-paeni, rantawae-takae-tziri owaantsiki. Tema osheki ratsipetakahae-takari.

¹⁵ Ikanta pinkathari-tatsiri Apitantoniki ikenkitha-waetakaakiro Sifra eejatzi Fúa, tema rootaki aminirori tsinani-paeni Heber-paeni aririka otzimaanite, ikantakiro:* ¹⁶ “Paminiro tsinani-paeni Heber-paeni aririka otzimaaniyite. Riirika shirampari tzimatsini, powamayiri. Roorika tsinani eero powamayiro.” ¹⁷ Teemaeta omatziro tsinani-paeni ikantawi-takawori pinkathari-tatsiri Apitantoniki. Tema pinkathari oyiri roori Tajorentsi, tee owamaayi-ritzi shirampari eenchaa-niki. ¹⁸ Rootaki ikaemakaantanta-kawori pinkathari-tatsiri Apitantoniki, ikantakiro: “¿Iita kaari powamaantari shirampari eenchaa-niki?” ¹⁹ Okanteeyini roori: “¡Pinkatharí! Tema ñaaperori okanteeyani tsinani Heber-paeni, tee oshiyaawo Apitantoni-jato, tekira nareetyaa naminiro tzi-maanitatsiri, aritaki tzimaanitanaki.” ²⁰ Rootaki ineshironka-tanta-kawori Tajorentsi tsinani-paeni aminirori Heber-paeni otzimaaniyitzi. Ari okanta isheki-pero-tantakari Heber-paeni tema eekiro riyaatatzii otzimimo-tziri ishintsinka riroripaeni. ²¹ Tema okemijanta-yitziro Tajorentsi roori tsinani-paeni aminirori otzimaaniyitzi Israel-paeni, rootaki ishekitan-takanawori otomi-paeni roori. ²² Ikanta Faraón, ikanteeri isheninka-paeni Apitantoniki, ikantziri: “¡Pikemi Nosheninka-paeni! Pookiri nijaaki maawoeni shirampari otomi-paeni Heber-paeni, roorika tsinani eero pookayi-tziro roori, añayiteeta.”

2

Itziman-takari Moisés

¹ Ikanta apaani isheninka Leví-paeni raaki iina. Tema iroka iina roojatzi isheninka Leví-paeni. ² Ari itzimaki otomi. Tema kameethaanikiri rirori eenchaa-niki. Rootaki omananta-kariri riniro. Tema mawa kashiri omanawi-takari. ³ Tee omataneeya

* **1:15** 19,20 Heber-paeni = Israel-paeni

omaniri eenchaaniki, aaki tsiwoo “owichaanatakiro” otziri-moko-takiro. Otetakiri eenchaaniki, owamaata-kotakiri oshimpena-thapyaataki nijaa. ⁴ Ari otyaantakiro ritsiro eenchaa-niki, okatziyaka inteeneeni aminako-wentziri oetarika awijimo-terini eenchaa-niki.

⁵ Ari iyaataki nijaaki rishinto Faraón okaawoshitya. Anashiwae-tapaaka onampiri-paeni nijaathapyaaki. Oñaatziiro rishinto Faraón janta tsiwoo oshimpena-thapyaatakira nijaa, okaemakiro onampiri, okantziro: “Pipoki, paakitero tsiwoo.” ⁶ Okanta ashitaryaa-wakiro tsiwoo, oñaatziiri rotetaka eenchaa-niki, ayimatakiri ishenka. Osheki etako-shire-tanakari roori, okantanaki: “Reentsite Heber-paeni irika.” ⁷ Ari okantanaki ritsiro eenchaa-niki, okantziro rishinto Faraón: “¿Tee pikoyi nokaemimi nosheninka thoteemirini eenchaa-niki?” ⁸ Okantzi rishinto Faraón: “Jeen, nokoyi. Piyaate pikaemakitero.” Jatanaki ewankawo, okaemapaaen-tziro riniro eenchaa-niki. ⁹ Okantawakiro: “¡Tsinani! Paanakiri irika eenchaa-niki poemotan-tenari, aritaki nopinatakimi.” Aaneeri riniro eenchaa-niki, oemotan-teeri. ¹⁰ Ikanta ikimotataki eenchaa-niki, opaero rishinto Faraón. Oshiyakaantakiri riirikami otomi roori, rootaki oetantakariri “Ahaa-nyaari” tema okantakitzi roori: “Nijaaki naakiri”. Tema iroka waerontsi Ahaa-nyaari, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Moisés”.

¹¹ Ikanta rantari-pero-tanaki Moisés, jataki raretari isheninka-paeni, iñaapaa-tziiri osheki rantawae-takae-tziri. Iñaakowentapaakiri isheninka Moisés ipajawae-tziri Apitantoni-jatzi. ¹² Ithonka raminanaki tekatsi-rika ñeerini, rowamaakiri Apitantoni-jatzi, ikitata-nakiri impanekiiteki. ¹³ Okanta okiteeje-tamanee rapiitakiro riyatee, iñaapaa-tziiri ranta-wakahaeyani isheninka rirori. Ikantziri antanta-tsiri: “¡Nosheninká! ¿lita pikoshekantariri akaateeyinira?” ¹⁴ Ari rakanaki, ikantzi: “¿litaka owakimiri eeroka pompera-tantenari? ¿Pikowatziima powamayina, pikimitaakiri chapinki Apitantoni-jatzi?” Ikanta ikemawaki Moisés, antawo ithaawanaki, roshiya-kaantzi riyotakoe-takiri rowamaakiri chapinki Apitantoni-jatzi. ¹⁵ Ari ikemaki rirori Faraón, ikowaki rowamayiri Moisés. Rootaki ishiyan-takari Moisés ikinanakiro Kosheka-weniki. Ari ikoyi inampityaawo janta. Kotyaatapaaka ikaapiin-teetzi nijaa.

¹⁶ Tema janta Kosheka-weniki ari inampitawori sheripiyari iita Reuel, tzimatsi 7 rishinto rirori. Ari iyaatee-yakini roori ayi nijaa imiriteri ipira opaapate.* ¹⁷ Ari ipokaeya-paakini ikaatzi aminako-wentziriri ipira-paeni janta, ithañaa-pitha-takawo ayimi nijaa. Rootaki riyataan-tanakari Moisés ikijako-wentawo, rapaaki rirori nijaa ipakiri imiri opira-paeni. ¹⁸ Okanta opiyeeyaani ewankawo-paeni opankoki, rojampitawaero opaapate, ikantziro: “¿Intsipaetima pipiyapaaka?” ¹⁹ Okanteeyini roori: “¡Pawa! Noñaaki Apitantoni-jatzi janta, riitaki kijako-wentakinari ithañaa-pitha-tanawo nijaa aminako-wentziriri ipira-paeni janta. Riitaki kitaataki-nawori nijaa, ipakiri apira-paeni.” ²⁰ Ari ikantanaki Reuel: “¿Jempe nimaeka rirori? ¿Pikaemiri ipoki royaa. Iitaka pookanta-nakariri?” ²¹ Ari okanta ijeekan-tapaakari Moisés ipankoki Reuel. Okanta paata irika Reuel, ipakiri Moisés rishinto, oeta Séfora, iinantakawo. ²² Ari otzimakiri itomi, ikantanaki Moisés: “Itsipa-jatzi naaka jaka, kaari nonampi.” Rootaki iitantakariri itomi “Itsipa-jatzi”, tema iroka waerontsi Itsipa-jatzi, rootaki ikantee-tziri iñaaniki riroripaeni “Gersón”.

²³ Okanta paata kamae pinkathari-witachari Apitantoniki. Eekiro ratekae-yatziini Israel-paeni tema osheki ishintsi-teetziri rantawae-takae-tziri. Rootaki ikemanta-kariri Tajorentsi jenoki rowashire-tawae-teeyakani. ²⁴ Tema ikemirira ratekaeyini, roojatzi roshiretakotakawo Tajorentsi ikashiya-kaakiriri paerani Abraham, Isaac, eejatzi Jacob. ²⁵ Tema iñiiri Tajorentsi maawoeni Israel-paeni riyotakotziri okaatzi awijimo-yitziriri.

* 2:16 ipira, opira = owisha = oveja

3

¹ Riitaki Moisés aminakowentziriri ipira-paeni rikonkiri, iiteetziri Jetro. Sheripiyari rirori janta Kosheka-weniki. Ikanta raanakiri Moisés ipira-paeni ochempimashiki raminakaeri royaari. Rareetaka iiteetziro Mamerii-toni, rootaki rochempi-mashite Tajorentsi.* ² Ari roñaahakari janta Ronampiri Tajorentsi ipaamatzi-motakiri. Ikanta ramina-pero-tanaki Moisés, iñaatziiro kitochee-maeshi paamatatsiri, teemaeta opaaka omoreki. ³ Ari ikanta-shire-tanaki Moisés: “Nimaeka naminakitero okaakiini kaari othonkatanta otaaha, tee noña-piintziro kimityaawoni iroka.” ⁴ Ikanta iñaakiri Tajorentsi ipokaki Moisés raminiro okaakiini, ñaawaetanaki omorekakira kitochee-maeshi, ikantziri: “¡Moisés!” Ikantzi Moisés: “¿Iitaaka?” ⁵ Ikantzi Tajorentsi: “Eero pontsirokawo okaakiini morekaen-tsiri. Panashi-konta-tashityaa, tema pikatziyantatyaawo tajorentsi-pathari.” ⁶ Eekiro ikantana-kitzii Tajorentsi: “Naakataki Itajorentsite piwaejatziite, Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.” Ari rotzimikawootanaka Moisés, tema ithaawan-tanaki-tyaari Tajorentsi raminawooteri.

⁷ Eekiro iñaanata-nakitziiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Moisés! Noñaakiri rashironka-waeta ikaatzi nashitari naaka jeekatsiri Apitantoniki. Nokemakiri ratekakaakiri aminayitziiriri rantawae-teeyinira. Noñaakiri rashironkaa-waeta. ⁸ Tema rootaki nopokantakari kepatsiki, nookakaa-wenteeri rashiwi-takari Apitantoni-jatzi. Nomishitowaeri, naaneri otsipaki kepatsi poshini-patha-tatsiri, kimii-patha-tatsiri, jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari. Tema rootaki inampi-witari nimaeka Owinteni-jatzi, Thaawan-taarewoni-jatzi, Ochempi-weni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaantewenijatzi eejatzi Kaya-weni-jatzi.† ⁹ ¡Moisés! Noke-makiniri ratekani Israel-paeni, noñaakiri eejatzi Apitantoni-jatzi osheki rowashironkaa-waetakiri. ¹⁰ Otzimatyee piyaate Apitantoniki jempe ipinkatharitzii Faraón, pomishitowaeri rompera-waeteetari Israel-paeni, nashitari naaka.” ¹¹ Ikantanaki Moisés: “Tee noripero-waetzi naaka niyaata-shitan-tyaariri Faraón, nomishito-wanteeyaariri nosheninka-paeni ijeeki Apitantoniki.” ¹² Ikantzi Tajorentsi: “Aritaki akaate, iroka piyotan-tyaari naakataki otyaantzimiri: Aririka pomishitowa-yiteeri ikaatzi nashitari naaka ijeekira Apitantoniki, aritaki pipinkatha-teenari maawoeni jaka tonkaariki.”

¹³ Ikantanaki Moisés: “¡Tajorentsi! Eenitatsi pomeentsi-tzimotanari aririka niyaawitakyaa, nokanta-paakiri Israel-paeni: ‘Naaka rotyaantani Itajorentsite awaejatziiteni.’ Aririka rojampi-tanakina, ikantena: ‘¿Jempema iitaka rirori?’ ¿Iitakama nokanteriri naaka?” ¹⁴ Ari rakanaki Tajorentsi, ikantzi: “NAAKATAKI NAAKATA-PIINTA-TSIRI.” Eekiro ikantana-kitzii Tajorentsi: “Iroka pikanteriri Israel-paeni: ‘Irika iitachari NAAKATAKI, riitaki otyaanta-kinari nopokantari noñeemi eerokapaeni.’” ¹⁵ Eekiro iñaawae-tanakitziiri Tajorentsi ikantziri Moisés: “Pikanteri pisheninka Israel-paeni: ‘Iroka ikantzi Awinkatharite, Itajorentsite awaejatziite Abraham, Isaac, Jacob, riitaki otyaantani noñeemi eerokapaeni.’ Tema ashi owaatyero nowaero. Ari iiteenari pisheninka-paeni eejatzi ikaate ichariniyiteeyaari paata rirori. ¹⁶ Piyaate, pipiyoteri antaripero-paeni Israel-paeni, pikanteri: ‘¡Nosheninka! Roñaahaana Awinkatharite, Itajorentsite awaejatziite, Itajorentsite Abraham, Isaac, Jacob, ikamanta-kinawo jempe pikanta iñaakimi rowashironkaa-waetee-tzimi Apitantoniki. ¹⁷ Iroka otsipa ikantakinari: “Aritaki nookakaa-wenteemi owashironkae-tzimi Apitantoniki, noejeekaemi inampiiteki iwaejatziite Owinteni-jatzi, Thaawantaarinijatzi, Ochempi-weni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaantewenijatzi, eejatzi Kayaawenijatzi, jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.”’ ¹⁸ Aririka poeminta-takaa-kyaari antaripero-paeni, riitaki pitsipa-tanakyaari piyaata-shiteri pinkathari Apitantoniki,

* **3:1** ipira-paeni = owisha; Tema inashi-yitaka iwaero rikonkiri Moisés, iiteetziri: Jetro, Reuel, ikantee-tziri eejatzi Hobab. † **3:8** jempe oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari = itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, ikimi-waetapaawo oshiyatapa nijaa.

pikanta-paakiri: ‘¡Pinkathari! Roñaahaakina Tajorentsi, Itajorentsite nosheninka Heberpaeni. Otzimatyee nanashi-teeyeni okaate mawa kiteejeri, niyaate ochempi-mashiki notayiniri nopira Nowinkatharite Tajorentsi.’ ¹⁹ Niyotzimaetaka naaka, eero ishinetzimi piyaate pinkathari-tatsiri Apitantoniki. Otzimatyee noshintsiteri naaka. ²⁰ Roo kanteencha, aritaki noñaaha-kimiro noshintsinka, nowamayi osheki Apitantoni-jatzi. Aririka iñaakiro okaate nanteri inampiiteki, aripaete ishineteemi pinkathari Faraón piyaatee. ²¹ Naaka kantakae-yaarini Apitantoni-jatzi ipashitan-tawae-yaariri oetarika-paeni pisheninka-paeni aririka riyaaatee-yeeni, tema eero riyaa-wako-wae-tashitanaa. ²² Tema othonka okowako-taneero tsinani ojeeka-nampi-tziri, okowako-taneero otsipata-piintari, opayita-waero ooro, koriki, eejatzi kithaarentsi-paeni. Rootaki pikitha-teriri pitomi-paeni, tema paapitha-tanee-ri maawoeni rashaahawo Apitantoni-jatzi.”

4

¹ Ari ikantanaki Moisés: “¡Tajorentsi! Eero imatziro nokantiriri, osheki ipiyathatina. Apatziro ikantee-yinani: ‘¡Moisés! Tee roñaayimi Tajorentsi.’” ² Rapiita-nakiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Moisés! ¿Iitaka poteeyakiri pakoki?” Ikantzi Moisés: “Nokotzi nateyi.” ³ Ikantzi Tajorentsi: “Ajantyyaa pookiro jaawiki.” Rookakiro Moisés ikotzi. Ari opeyanakari maanki. Ishiya-pitha-tanakawo ikotzi iñaakiro opeyanakari maanki. ⁴ Ikantzi Tajorentsi: “Poteeyiri ipatzishithaki.” Imatakiri Moisés roteeyakiri, kotzitsitane. ⁵ Ikantzi Tajorentsi: “Piñaakiro. Rootaki riyotan-teetyaari maperori noñaahakimi, tema naaka Itajorentsite piwaejatzi Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.”

⁶ Ari ikantanakiri eejatzi Tajorentsi: “¡Moisés! Pojate-wakotyaa pishipaneeki.” Imatakiri Moisés, iñaatziiro rako othonka opathaanaki, kitamaa-wakotanaki, kimiwaetanaka okitamaatzi jiriniki. ⁷ Ikantzi Tajorentsi: “Papiiteero poja-tewa-koteeyaa.” Rapiitakiro Moisés rojate-wakotaa. Etsiyatanee ipathaawo, kimitanaa ikantaha maawoeni iwathaki. ⁸ Ikantzi Tajorentsi: “Eerorika ikemijan-teetzimi iñaawiteetakyaaawo petakyaari poñaahantiri, aritaki ikemijan-teetakimi aririka iñaahetakiro otsipa poñaahantiri. ⁹ Eerorika ikemijan-teetzimi poñaahan-tawitakyaawo iroka apite kaari iñaapiin-teetzi, paaki eepichokiini nijaa, pijakotiro jaawiki. Aritaki oshiyana-kyaaawo iraantsi.”

¹⁰ Ikantzi Moisés: “¡Apa Nowinkatharite! Osheki opomeentsi-tzimotana noñaawaeti, tema ari nokantzita paerani, eejatzi nimaeka piñaana-tanta-kinari pompera-tina. Tema osheki nokowa-piintawita nokenkitha-waetimi, osheki nokijopaantetaki noñaawaetirika.” ¹¹ Ari ikantzi Tajorentsi: “¡Moisés! ¿Iitaka pakiriri atziri-paeni iñaani? ¿Kaarima naaka kijopaante-takaeriri, matayempi-tatakaeriri, eejatzi mawityaaki-takaeriri? ¿Kaarima naaka aminakaa-yitziriri eejatzi? ¹² Otzimatyee piyaati, aritaki niyotaakimi jempe pikanteri, naaka tsipatimini.” ¹³ Eekiro ikantana-kitzii Moisés: “¡Apa, Nowinkatharite! Potyaanti itsipa atziri.” ¹⁴ Ari ikijatha-tanakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantanakiri: “Aritaki ijeekiri janta pirentzi Aarón, isheninka Leví-paeni. Riyotziro iñaawaetzi kameetha rirori. Pokaki itonkiyo-timi, antawo ikimo-shiretanaki aririka iñaawaemi. ¹⁵ Tema eeroka kamanterini okaatzi ikenkitha-takaanteri, ari nojeekityaari eejatzi naaka notsipatemi, niyoteemiro okaate panteri. ¹⁶ Rootaki ikamantiriri Aarón maawoeni atziripaeni okaatzi pikanta-kiriri eeroka. Tema okaatzi pikaman-tiriri Aarón okimiwae-tyaawo naakami Tajorentsi ñaanatirini atziripaeni. ¹⁷ Iroka pikotzi poteeyeri, rootaki pimatan-tyaawori kaari iñaapiin-teetzi.”

¹⁸ Ari ipiyaa Moisés ipankoki rikonkiri Jetro, ikantapaeri: “¡Konki! Rooteentsi niyaatee Apitantoniki, jempe ijeeki nosheninka-paeni. Nokoyi naminaatiri eenirorika rañaayitzi.” Ikantzi Jetro: “Pimateero ñotzi, okantashitzimaityaa tekatsi awijimotemini.” ¹⁹ Tema ikantzi-takari Tajorentsi irika Moisés ijeekantari Kosheka-weniki,

ikantakiri: “¡Moisés! Pipiyi Apitantoniki, tema kamae kowawita-chari rowamayimi.”²⁰ Tema raaneero iina Moisés itsipataa-neero itomi-paeni, ikyaako-takaa-naari ipira-paeni, piyaa Apitantoniki. Tema tee rotsiparyawo ikotzi Tajorentsi.*

5

¹ Ikanta Moisés itsipatari Aarón jataki ikenkitha-waetakaeri Faraón, ikantapaakiri: “¡Pinkathari! Pikemiro iñaani Tajorentsi, Itajorentsite Israel, ikantzimi: ‘Pishineteri atziri nashitari naaka riyatee ochempi-mashiki roemoshirenkaena.’”² Ari rakanaki Faraón, ikantanaki: “¿Itzimika Tajorentsi nokemijantiri, rootakima noshine-tantyaariri pisheninka-paeni riyatee? Tee niyotziri jempe itzimi Tajorentsi-tatsiri, eero noshine-tziri riyatee pisheninka-paeni.”³ Ari ikanteeyini rirori: “¡Pinkathari! Roñaahaana Itajorentsite nosheninka Heber-paeni. Oztimatyee niyaateeyeni, okaate mawa kitee-geri nareetan-tyaari ochempi-mashiki. Ari notayi-niri natsipe-takaani Notajorentsite, eero aantana mantsiyarentsi, eero rompojanteetana.”⁴ Ari rakanaki iwinkatharite Apitantoni-jatzi, ikantziri: “¡Moisés! ¡Aarón! ¿Itaka pookakaan-tyaariri rantawaero pisheninka-paeni? Ikantawa-kaata, oztimatyee rantawaeti.”⁵ Eekiro ikantana-kitzii Faraón: “Osheki pisheninka Israel-paeni jaka nampitsiki. ¿Kameetha-tatsima pookakaeri rantawaero?”⁶ Tema tee ishenkaanaka Faraón, riyotaakiri ikaatzi aminiriri Israel-paeni, jewayitzirori antawaerentsi, ikantziri: ⁷“Aritapaaki pipakiri katawoshi wetsikayitzirori kijonakiri kepatsi, riyaaati rirori rayi katawoshi. ⁸Pishintsiwentzi-maetyaari pikantiri: ‘Tee nokoyi powetsiki eepichokiini, tema nokowatzii powetsiki jempe okaatzi powetsika-piintziri.’ Tema iperatee-yatyaani, rootaki ikaeman-teeyarini, ikantzi: ‘¡Aatiwé. Atayiniri atsipeta-kaani Atajorentsite!’⁹ Pipa-pero-tiri osheki rantawaero, eero pishine-tziri ijeekashiwaityaa irikapaeni. Eero ikemijanta-waetziro theeyaantsi-paeni ñaantsi.”

¹⁰ Jataki aminiriri Israel-paeni, jewatakaan-tzirori antawaerentsi, ikantapaakiri: “Pikemi ikantakinari Faraón: ‘Tema eero nopayiteemi katawoshi. ¹¹Eeroka jatatsini payi. Roo kanteencha oztimatyee kijonakiri kepatsi powetsiki okaatzi powetsika-piintziri.’”¹² Ithonka ikinayi-tanaki Israel-paeni jempe-rika-paeni janta Apitantoniki, ithotyaaoyitzi katawoshi. ¹³Ari ikantapiin-tanakityaa rowayitakiri Faraón ishintsiwen-tantzi rowetsikaeti kijonakiri kepatsi okaatzi rowetsika-piintziri Israel-paeni. ¹⁴Tema osheki ipajawae-teetakiri Israel-paeni rowakiri Faraón reewatiri isheninka-paeni, ikantziri: “¿Ita kaari pimonkaa-tantawo okaatzi powetsika-piintziri? Tee pimatziro chapinki, eejatzi nimaeka.”

¹⁵ Jateeyakini jewatziriri Israel-paeni, ikantapaakiri Faraón: “¡Pinkathari! ¿Ita powashironkaan-tariri patzirite?”¹⁶ Tema tee ipaeteena katawoshi, eekiro ishintsiwen-teetatyana, ikanteetana: ‘Powetsiki osheki kijonakiri kepatsi.’ Ipajatzima-teetana. Riitaki kantakaan-tzirori pinampina-paeni.”¹⁷ Ikantanaki Faraón: “Tema piperatee-yatyaani eeroka. Rootaki pikantantari: ‘¡Aatiwé. Atayiniri atsipeta-kaani Atajorentsite!’¹⁸ Pipiyanaiki, pantawae-teeyini. Okantawityaa eero ipaetzimi katawoshi, oztimatyee powetsiki kijonakiri kepatsi okaatzi powetsika-piintziri.”¹⁹ Osheki opomeentsi-tzimota-nakari Israel-paeni jewatziriri isheninka-paeni rantawaeti, ishintsiwen-teetziri rirori rowetsiki kijonakiri kepatsi okaatzi rowetsika-piintziri kiteejeriki. ²⁰Roo ishitowa-nakitzii ikenkitha-waetakaeri Faraón, iñaapaakiri Moisés eejatzi Aarón royaawen-takari. ²¹Ikantapaakiri: “Riitaki Atajorentsite owajankitaa-wenti-mironi okaatzi pantakiri. Eeroka kantakaan-takiro ikijashiri-tanteeri Faraón eejatzi inampina. Okemiwae-takawo eeroka pakirinimi iyotsiro-shitha-kiti rowamaanteeri.”

* 4:20 ipira-paeni = asno

²² Ari ramananaka Moisés, ikantzi: “¡Ashitanari! ¿lita powajankitaan-tariri pashitari eeroka? ¿litaka potyaan-tanta-kinari nopokan-takari noñiri? ²³ Tema rowajankitaa-waetanakiri Faraón nosheninka-paeni nokenkitha-takota-paakiniri piwaero, tekatsimaeta panti pookakaa-wentantee-yaariri pashitari eeroka.”

6

¹ Rakanakiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Moisés! Piñaakowenteri noshintsiteri naaka Faraón ishineteemiri pishitoyi inampiki, riitaki shintsi-teemini eejatzi eerokapaeni piyaa-tee.” ² Eekiro ikantana-kitziiri Tajorentsi: “Tema naaka Tajorentsi. ³ Naaka oñaahakariri paerani Abraham, Isaac, Jacob, nokaman-takiri nowaero, nokantakiri: ‘Naaka Tajorentsi Shintsi-perori’, teemaeta nokaman-tziri nowaero-pero, noeta ‘Naakataki.’* ⁴ Tema eenitatsi nokashiya-kaakiriri rirori-paeni, nokowaki inampitee-yaawo Owin-teniki jempe ikimita-kaantee-takiri itsipa-jatzipaeni irika. ⁵ Niyotzitaka eejatzi os-heki rowashironka-waetaka Israel-paeni, ishintsi-waetakiri Apitantoni-jatzi rantawae-takaeri. Tema noshiretakawo nokashiya-kaakiriri. ⁶ Rootaki pikantan-tyaariri Israel-paeni, pinkanteri: ‘Pikemi ikantzimi Tajorentsi: “Naaka Tajorentsi, aritaki nookakaawen-teemi ishintsi-tzimira rantawae-takaemi Apitantoni-jatzi. Ari piñaakiro noshintsinka, kameetha nowawijaa-koyiteemi nokijawen-teemi. ⁷ Naaka ashitee-mini, naaka Pitajorentsia-teeyaa. Ari okantyya piyotan-teeyaari naakataki Pitajorentsia, naaka ookakaawen-teemiri rompera-waetzimi Apitantoni-jatzi. ⁸ Naneemi nampitsiki nokashiya-kaakiriri paerani piwaejatzi Abraham, Isaac, Jacob. Rootaki nopaemiri, pashitee-yaawo. Naakataki Tajorentsi.” ’ ’ ’

⁹ Rootaki rapiitakiri Moisés ikamantziri isheninka-paeni, teemaeta ikemijan-teeyini, tema antawo okantzi-motakari ishintsi-teetzirira rantawaete. ¹⁰ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: ¹¹ “Piyaate pikanteri Faraón pinkathari-tatsiri Apitantoniki, ishineteri riyaaete pisheninka-paeni ijeekawaetakira iipatsiteki.” ¹² Ari ikantanaki Moisés: “¡Tajorentsi! Tee ikoyi ikemijantena nosheninka-paeni. Rii owanaapero Faraón eero ikemijantana, tema tee niyotzi noñaawaetzi kameetha.”

7

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “¡Moisés! Naaka kantakae-yaawoni ikimita-kaantantimiri Faraón eerokami tajorentsi. Riima pirentzi Aarón, riitaki pikimitakaantiri kamantan-tironi piñaani. ² Tema eeroka kamantirini Aarón okaatzi nokantimiri, rowawijayi-maetyaanari rirori Faraón ishinetan-teeyaariri pisheninka-paeni ishitowae inampiki. ³ Roo kanteencha osheki nokijo-shire-takaeri Faraón. Roo-jatzi noñaakan-tantyaawori kaari iñaapiin-teetzi Apitantoniki. ⁴ Eero ikemi-maetzimi Faraón. Roo kanteencha aritaki noñaakaeri noshintsinka maawoeni Apitantoni-jatzi. Tema kameetha nokijawen-teeyaari pisheninka Israel-paeni, nashitari naaka, nokimitakaari nowayiriti. Aritaki naayiteeri maawoeni ijeekawae-witaka Apitantoniki. ⁵ Aririka noñaahan-takiro noshintsinka Apitantoniki, aririka nahaeri pisheninka Israel-paeni janta, aripaete riyoti Apitantoni-jatzi naaka Tajorentsi.” ⁶ Imatakiro Moisés eejatzi Aarón okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. ⁷ Tema okaataki Moisés 80 rojarentsite ikenkitha-waetakaan-takariri Faraón. Riima Aarón okaataki rirori 83 rojarentsite.

⁸ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri: ⁹ “Aririka ikantakimi Faraón: ‘Ajaantyya poñaayina kaari iñaapiin-teetzi,’ pikanta-nakiri eeroka Aarón: ‘Pookiro pikotzi ikatziyakaha Faraón opeyaari maanki.’ ” ¹⁰ Jataki Moisés eejatzi Aarón iñiri Faraón, imatakiro ikantakiriri Tajorentsi. Rookakiro ikotzi Aarón ikatziyakaha

* 6:3 Naakataki = Jehová = Yawé = Pinkathari

Faraón itsipayi-takari inampina, opeyanakari maanki ikotzi. ¹¹ Ari ikaemakaan-takiri rirori Faraón yotaniri-paeni eejatzi sheripiyari-paeni Apitantoni-jatzi. Imawita-paakawo rirori-paeni. ¹² Rookapaakiro ikotzi apaani-paeni rirori, opeyanakari maanki. Roo kanteencha ikotzi Aarón oniyakiri rashi irika-paeni yotaniri. ¹³ Teemaeta ikemijantzi Faraón, eekiro ikijo-shire-tanakitzii. Tema mataka ikantzi-takari Tajorentsi.

¹⁴ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Osheki ikijo-shiretaka Faraón, tee ishinetziri riyate pisheninka-paeni. ¹⁵ Pananin-kashiteri Faraón riyata-manee rirori nijaaki. Pitonkiyo-tyaari nijaathapyaaki poteeyiro pikotzi peyakariri maanki. ¹⁶ Pikantiri: ‘¡Pinkathari! Tema rotyaanta-witakina Tajorentsi, Itajorentsite Heber-paeni, nokaman-timiro iñaani ikantzimi: “Pishineteri nashitari naaka riyate ochempimashiki ipinkatha-tina.” Roo kanteencha teemaeta pikemi eeroka, owanaa pipiyathataka. ¹⁷ Rootaki ikantan-takari eejatzi Tajorentsi: “Iroka piyotan-tyaanari naaka Tajorentsi.” Piñaakina noteeyakiro nokotzi, rootaki nopajaatan-tyaawori nijaa, aritaki opeyana-kyaawo iraantsi. ¹⁸ Ari ithonkakyaa ikami maawoeni ikaatzi jeekatsiri nijaaki, oshityaati nijaa. Tema osheki ipinkamatiro Apitantoni-jatzi aririka imiritiro.’ ” ¹⁹ Ikantanakiri Tajorentsi irika Moisés: “Pikanteri pirentzi Aarón rowaankiro ikotzi jempe ojeekayitzi nijaa, inkaari, jempe owaanka-naayita, jempe rowaan-teetawo Apitantoniki, tema othonkyaa opeyaawo iraantsi okaatzi tzimayi-tatsiri inchato-naaki eejatzi mapinakiki, maawoeni.”

²⁰ Tema imatakiro Moisés eejatzi Aarón okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. Roñaahakiri Faraón itsipatakari inampina-paeni, ipajaatan-takawo ikotzi nijaa, thonkaka opeyanakawo iraantsi okaatzi tzimatsiri janta. ²¹ Thonkaka ikamayitaki maawoeni ikaatzi jeekatsiri nijaa-ki, thonkanaka oshityaatanaki nijaa, tee okameethatzi imiriteero Apitantoni-jatzi. Thonkaka iranchaataki maawoeni nijaa janta Apitantoniki. ²² Roo kanteencha imatakiro eejatzi isheripiyarite-paeni Apitantoni-jatzi okaatzi rantakiri Moisés. Rootaki ikijo-shire-tantari Faraón, tee ikemijantzi, tema mataka ikantzi-takari Tajorentsi. ²³ Piya rirori Faraón ipankoki, apatziro inimowae-tziri, tee okantzimotyaari okaatzi iñaawitakari. ²⁴ Tema ikiyako-teeyakini othapyaaki nijaa maawoeni Apitantoni-jatzi ikoyi rayi kiteshaari nijaa, rootaki rireri, tema tee okameethatzi rireero antawaani. ²⁵ Ari maakotaki okaatzi 7 kiteejeri ipeyanta-kawori Tajorentsi iroka nijaa iraantsi.

8

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Piyaate ijeekira Faraón, pikanteri: ‘Ikantzi Tajorentsi: “Pishineteri ikaatzi nashitari naaka riyate ipinkatha-teena. ² Eerorika pishine-tashitari, aritaki nowajankitaan-takimiri mashero-paeni maawoeni piipatsiteki. ³ Ari itzimaki osheki mashero nijaaki, ikyaayite pipankoki, eejatzi jempe pimaapiintzi. Tema ari ithonkyaa ikyaapaaki ipankopaeniki pinampina-paeni, eejatzi ipankopaeniki maawoeni pisheninka. Ari ikyaayitaki pitashi-mentoki, pichomoniki-paeni, maawoeniki. ⁴ Ithonkyaa rateeta-paakimi mashero-paeni, eejatzi ikanta-paakiri maawoeni pisheninka-paeni. Imatakiri pinampina-paeni eejatzi.” ’ ” ⁵ Opoñaashita ikantanakiri Tajorentsi Moisés: “Pikanteri Aarón rowaankiro ikotzi jempe otzimayitzi nijaa, jempe rowaan-teetawo eejatzi. Ari ipoñeeyaari mashero-paeni iñaaheteri Apitantoniki.” ⁶ Ari rowaanka-nakiro Aarón ikotzi jempe otzimayitzi nijaa janta Apitantoniki. Tema tonkaapaaki osheki mashero, ipamankapaakiro nampitsipaeni Apitantoniki. ⁷ Roo kanteencha imatzitakawo sheripiyari-paeni, roetonnaaki isheripiyarin-kakiini rirori osheki mashero janta Apitantoniki.

⁸ Rootaki ikaemakaan-tanta-kariri Faraón ipoki Moisés eejatzi Aarón, ikantawakiri: “Pikowako-teeri Tajorentsi ipeyeeri mashero-paeni ikaatzi oñaashirenka-kinari naaka eejatzi nosheninka-paeni. Aritaki noshine-takiri pisheninka-paeni riyate itayiniri

ratsipe-takaani Pitajorentsise.”⁹ Ari rakanakiri Moisés pinkathari Faraón, ikantziri: “Pikantena jempera okaatzi namanakotantemiri eeroka, pinampina-paeni eejatzi pisheninka-paeni, eero roñaashirenkan-teemi mashero-paeni pipankokipaeni, apatziro ijeeki nijaaki.”¹⁰ Ikantzi Faraón: “Okiteeje-tamane.” Ikantzi Moisés: “Aritaki omatakyaa okaatzi pikowakiri, rootaki piyotan-tyaari tekatsi itsipa monkaatyaarini Notajorentsise.”¹¹ Tema eero itzimanee mashero-paeni pipankoki, eejatzi ipankoki pinampina-paeni, ari ikantzitakyaa ipankokipaeni pisheninka-paeni, apatziro ijeekayite nijaaki.”¹² Ikanta ipiyaa Moisés eejatzi Aarón ipoñahaawo ipankoki Faraón. Ari ramananaka Moisés ikowako-tziri Tajorentsi ipeyeeri mashero-paeni ikaatzi oñaashirenka-kiriri Faraón.¹³ Imatakiro Tajorentsi okaatzi ikowakiri Moisés. Ithonka ikamanaki mashero-paeni kyahaen-tsiri pankotsiki, piyoteen-chari okaankiityeera, eejatzi owaantsiki-paeni.¹⁴ Tema ithonka ipiyota-kaanteetakiri mashero ikaatzi kamaentsiri, shityeenka-mashitaki.¹⁵ Tema tekatsi kantashiryaaneerini Faraón, kameetha ijeekanee. Ari rapiita-neero ikijo-shire-tanee, tee rantziro ikantawi-teetariri, mataka okaatzi ikantzi-takari Tajorentsi.

¹⁶ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pikanteri pirentzi Aarón: ‘Powaankiro pikotzi, pipaja-panetero kepatsi, tema rootaki peyaneen-chani netsi, ithonkyaa iñahaeteri maawoeni Apitantoniki.’”¹⁷ Tema imatakiro Aarón okaatzi ikantee-takiriri. Rowaankakiro ikotzi, ipaja-panetakiro kepatsi, peyanaka netsi. Riitaki shenitaneeentsiri maawoeniki Apitantoniki. Tema roñaashirenka-paakiri atziri-paeni eejatzi piratsi-paeni.¹⁸ Ari imawitakawo eejatzi sheripiyari-paeni ipeyiri netsi isheripiyarin-kakiini, teemaeta imatziro. Tema osheki ikantanaka ini atziri-paeni eejatzi ipira-paeni.¹⁹ Ikantawi-takari sheripiyari-paeni pinkathari Faraón, ikantziri: “Okaatzi piñaakiri, Tajorentsi kantakaawo.” Teemaeta ikemi Faraón ikantawi-teetariri, tema mataka okaatzi ikantzi-takari Tajorentsi.

²⁰ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pananin-kashiteri okiteeje-tamane Faraón riyaaata-mane nijaaki, pikanteri: ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: “Pishineteri riyaa-tee nashitari naaka ipinkatha-teena.”²¹ Tema eerrorika pishine-tziri riyaaate, aritaki notyaantaki osheki inashi-tachani shimpoki-paeni, riitaki oñaashirenka-paakimini pipankoki, ipankoki pinampina-paeni eejatzi ipankokipaeni maawoni pisheninka-paeni. Ithonkaero maawoeni iipatsite jempe inampiyitawo.²² Eeromaeta itzimi shimpoki-paeni Okaakishaariki jempe ijeeki Israel-paeni, ikaatzi nashitari naaka. Tema rootaki piyotan-tyaari naaka Tajorentsi ashitawori kepatsi.²³ Tema naaka ookakaa-wenteerini maawoeni nashitari naaka, ikaatzi pashi-witakari eeroka. Inkaamani omatyaa iroka.”²⁴ Tema imatakiro Tajorentsi okaatzi ikantakiri, pokapaaki osheki shimpoki ipankoki Faraón, ipankoki inampina-paeni, eejatzi ipankoki isheninka-paeni, ithonka ipamanka-paakiro maawoeni Apitanti. Tema ithonka rowaaripero-tanta-paaki irika-paeni shimpoki.

²⁵ Rootaki ikaeman-takariri Faraón irika Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Kantacha piyaate pitayiniri patsipe-takaani Pitajorentsise, roo kanteencha eero pawijiro jempe oweyaa nampitsi.”²⁶ Ari ikantzi Moisés: “Tee inimotana pikantanari, tema piwinkani roori aririka notayiniri Notajorentsise. Aririka nomatakiro iwinkani Apitanti-jatzi, aritaki rowamaa-wentakinawo.²⁷ Otzimatyee niyaateeyeni, tema okaatzi mawa kitee-geri nanashitya ochempi-mashiki, notayiniri natsipe-takaani Notajorentsise, nanteero okaatzi ikantanari rirori.”²⁸ Ikantzi Faraón: “Aritaki noshine-takimi piyaate pitayiniri patsipe-takaani Pitajorentsise janta ochempi-mashiki, eeromaeta piyaa-perotzi in-teena. Pamanakotena eejatzi naaka.”²⁹ Ikantzi Moisés: “¡Pinkathari! Aririka noshitowanee nokenkitha-waetakaemi, aritaki nokowako-takiri Tajorentsi ipeyeeri inkaamani

* 8:16 netsi = tsiito

irika-paeni inashi-yitachari shimpoki ikaatzi oñaashirenka-kimiri eeroka, pinampina-paeni eejatzi pisheninka-paeni. Okantashitzimaetya eero papiitziro pamatawitana, pithañee-yaari nosheninka-paeni riyaate itayiniri ratsipe-takaani Notajorentsiti.”

³⁰ Ari ishitowanee Moisés ikenkitha-waetakaeri ipankoki Faraón, ramanaari Tajorentsi. ³¹ Imatakiro Tajorentsi okaatzi ikowakiri Moisés. Peyanaa shimpoki-paeni ikaatzi oñaashirenka-kiriri Faraón, inampina-paeni eejatzi maawoeni isheninka-paeni, tekatsi apaani tzimahaan-tanaa-tsini. ³² Roo kanteencha Faraón, rapiita-neero ikijoshire-tawaetzi, tee ikemijantziro ikantee-tziriri, tee ishinetziri riyaatee Israel-paeni.

9

¹ Ikanta Tajorentsi rapiiteeri Moisés ikanteeri: “Piyaate piñeeri pinkathari Faraón, pikanteri: ‘Ikantzi Tajorentsi, Itajorentsiti Heber-paeni: “Pishineteri ikaatzi nashitari naaka, riyaate ipinkatha-teena. ² Tema eerorika pishine-tziri riyaatee, roojatzi-rika pithañee-yaari, ³ aritaki nowajankitaan-takimiro kowaenkatatsiri mantsiyarentsi, rootaki thonkaerini ikaatzi pipirataro powaneki, ikyaakoetari-paeni, maawoeni.* ⁴ Riima ipira-paeni Israel-paeni, eero ikamahaantzi apaani. Tema nina-shityaari ikaatzi rashitari Israel-paeni, eejatzi rashi Apitantoni-jatzi.” ’ ” ⁵ Ari rowaki Tajorentsi apaani kiteereri, ikantzi: “Inkaamani nomatero okaatzi nokantakiri.” ⁶ Okanta okiteeje-tamane, imatakiro Tajorentsi okaatzi ikantakiri. Ithonkanaka ikamaki ipira-paeni Apitantoni-jatzi, riima rashi Israel-paeni tee ikamahaantzi apaani. ⁷ Rojampi-kowen-takiri Faraón ipira-paeni Israel-paeni, ikematzi ikanteetzi: “Tee ikamahaantzi apaani.” Roo kanteencha Faraón, eekiro ikijoshire-tanakitzi, tee ishinetziri riyaatee Israel-paeni.

⁸ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri: “Powiiteeyini jamampo, riitaki Moisés oñaayirini Faraón rooka-panetero. ⁹ Rootaki shekita-neentsini jamampo maawoeni Apitantoniki. Rootaki pathaakaa-yiterini maawoeni Apitantoni-jatzi eejatzi piratsi-paeni.” ¹⁰ Imatakiro Aarón eejatzi Moisés, raanaki ojamampote paamari, jataki ijeekira Faraón. Rooka-pane-takiro Moisés jamampo jenoki. Rootaki opoñaan-tanakari ipathaa-waeyi-tanaki maawoeni atziri-paeni eejatzi ikimitanaki ipira-paeni. ¹¹ Tee imatziro sheripiyari-paeni okaatzi rantakiri Moisés, tema ithonka ipathaa-waeyi-tanaki rirori, roshiya-nakari jempe ikantayi-tanaka maawoeni Apitantoni-jatzi. ¹² Roo kanteencha, ikantakaawo Tajorentsi eekiro ikijoshire-tatzii Faraón, tee ikoyi ikemiro ikantee-tziriri, monkaataka ikantzi-takariri Tajorentsi paerani Moisés.

¹³ Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pananinkanaki inkaamani piñeeri Faraón, pikanteri: ‘Ikantzi Tajorentsi, Itajorentsiti Heber-paeni: “Pishineteri riyaatee ikaatzi nashitari naaka, ipinkatha-teena. ¹⁴ Tema notyaan-tatzii nimaeka osheki mantsiyarentsi patsipe-tyaari eeroka, pinampina-paeni, eejatzi maawoeni pisheninka-paeni. Rootaki piyotan-tyaari tekatsi itsipa kimitenani naaka jaka kepatsiki. ¹⁵ Tema nimaeka nowajankitaan-temiro eeroka mantsiyarentsi, eejatzi nokimiteri maawoeni pisheninka-paeni, tema ari pikamaetyaanaki jaka kepatsiki. ¹⁶ Omapero-tatyaa, tema naaka kantakaawo pañaayite, rootaki riyotan-teetenari otzimimotana naaka noshintsinka, ari okantya ikenkitha-takoe-tantee-nari naaka maawoeni kepatsiki.† ¹⁷ Tema piñaawi-takawo okaatzi awijeentsiri, eekiro pithañaa-tyaari ikaatzi nashitari naaka, tee pishine-ritzi riyaayitee. ¹⁸ Tema inkaamani, ari okimityaawo nimaeka iweyaakaha ooryaa, ari piñaakiro opariyi jiriniki, tee iñahaetziro paerani jaka Apitantoniki kimityaawoni iroka, omapokakimi nimaeka. ¹⁹ Otzimatyee potyaante ahaaterini pipira-paeni, eejatzi maawoeni tzimatsiri powaneki. Tema aririka opariyaa-paaki jiriniki, othonka owamaapaakiri atziri-paeni, eejatzi ipira-paeni kaari jeekatsini pankotsiki.” ’ ” ²⁰ Tema

* 9:3 pipirataro = waaka-paeni, owisha-paeni; ikyaakoetari-paeni = caballos, asnos, camellos † 9:16 Waerontsi

eenitatsi apaani-paeni inampina Faraón pinkatha-tanakiriri Tajorentsi ikemakiro ikan-takiri, ramayiteeri romperatani eejatzi ipira-paeni ipankoki. ²¹ Riima ikaatzi piyatha-tawori iñaani Tajorentsi, tee ramaeri ipankoki romperatani eejatzi ipira-paeni.

²² Ari rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Powaanka-wakotyaa jenokinta, opariyi-ita Apitantoniki jiriniki, thonkirini atziri, ipira-paeni eejatzi maawoeni iwankiri Apitantoni-jatzi.” ²³ Ari itzinaa-wako-tanaka Moisés jenokinta roteeyiro ikotzi, ikan-takaakawo Tajorentsi ookathatyaa. Othonka ojiriniki-tanaki maawoeni Apitantoniki.‡

²⁴ Tema matanaka ojiriniki-tanaki, otsipatakawo jiriniki ookatha-rentsi. Osheki okowaenkataki, tee iñaapiin-teetziro paerani Apitantoniki kimityaawoni iroka. § ²⁵ Tema othonka owaaripero-tapaakiro jiriniki iipatsiteki Apitantoni-jatzi. Omatakiri maawoeni atziri-paeni, eejatzi ipira-paeni. Omatakiro owaaripero-takiro pankirentsi-paeni shookatsiri owaantsiki, otewaryaa-yitanakiro inchato-paeni tzimatsiri nampit-siki. ²⁶ Rooma janta Okaakishaariki jempe inampitee-yawoni Israel-paeni, tee iñaahetziro opariyi jiriniki.

²⁷ Ari ikaemakaan-teeri Faraón irika Moisés eejatzi Aarón, ikanteeri: “Nokaaripero-taki naaka. Tema kameethari ikanta rirori Tajorentsi. Rooma naaka eejatzi maawoeni nonampina-paeni, kaari-perori nokanteeyani. ²⁸ Pamaniri Tajorentsi okaatantyaari ookatha-rentsi, eejatzi jiriniki. Aritaki noshine-takimi piyaayitee, eero nothañaaneemi.” ²⁹ Ari rakanaki Moisés ikantanakiri: “Aririka noñaakiro niyaa-tapitha-teero pinampi, ari nowaanka-wako-tashi-teeyaari Tajorentsi namaneeri. Ari okaatapaaki ookathataka eejatzi jiriniki, rootaki piyotan-tyaari rashi Tajorentsi iroka kepatsi. ³⁰ Roo kanteencha niyotzi naaka, tekira pipinkathatzimaetari eeroka Tajorentsi, ari ikimitzitakari eejatzi pinampina-paeni.” ³¹ Tema thonkaka okamaki pankirentsi okaatzi powaenka-ryaawi-teenchari, okaatzi eejatzi teyakiwi-teenchari.* ³² Roo kanteencha, teemaeta okamayitzi okaatzi ojamani-yitatsiri oshooka-yitzi.† ³³ Ikanta ishitowane Moisés ikenkitha-waetakaeri ipankoki Faraón, itzinaa-wako-tanaa ramananeeri Tajorentsi. Awijeen-katanaki jiriniki, tee opariyaani inkani, tee ookatha-taneeyaa. ³⁴ Ikanta iñaakiro Faraón tee opariyane inkani, awijanaki jiriniki, tee ookatha-taneeyaa, ari ikaaripero-tanee eejatzi. Tema rapiita-neero ikijo-shire-tanee, ari ikimitzi-tanaari inampina-paeni. ³⁵ Maperotanaa ikijo-shire-tawae-tanee Faraón, tee ishinetziri riyaate Israel-paeni. Tema monkaataka ikantakiriri Tajorentsi paerani Moisés.

10

¹ Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Piyaati piñiiri Faraón, tema naaka kantakaari ikijo-shire-tawae-tantari rirori eejatzi inampina-paeni, rootaki iñaanteetyaawori kaari iñaapiinteetzi. ² Rootaki pikaman-teeriri pitomi-paeni eejatzi picharini-paeni okaate nantayi-teeri Apitantoniki, tema noñaaha-yitee-ri kaari iñaapiin-teetzi. Ari piyoyiteeri eerokapaeni naakataki Tajorentsi.” ³ Ari riyaatanaki Moisés eejatzi Aarón iñiiri Faraón, ikantapaakiri: “Iroka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsite Heber-paeni: ‘¿Jempema okaateka pipakaero pikijo-shire-yitzi? Pishineteri riyaatee ikaatzi nashitari naaka, ipinkatha-teena. ⁴ Eekiro-rika pithañaa-tyeeyaari, ari namaki inkaamani osheki tsitsiri pinampiki. ⁵ Ipamanka-paakiro kepatsi, eero okaankitee eepichokiini. Ithonka-paakiro royaawo tzimahaan-taneen-tsiri owamayiro jiriniki, ithonka-paakiro royaawo okaatzi shookatsiri inchato-paeni. ⁶ Ipiyota-paakyaa pipankokipaeni, ari ikantzitakyaa ipankoki pinampina-paeni, eejatzi maawoeni ipankopaeniki Apitantoni-jatzi. Iñaaheteero kaari iñaayitzi paerani ashitzimiri eejatzi piwaejatzite-paeni.’ ” Ithonkakiro ikenkitha-waetakaeri Faraón, piyanaa irirori. ⁷ Ikantanakiri inampina-paeni Faraón:

‡ 9:23 ookathatyaa = paryaapaaki paamari § 9:24 ookatha-rentsi = paamari * 9:31 powaenka-ryaawi-teenchari = cebada; teyakiwi-teenchari = lino † 9:32 ojamani-yitatsiri oshooka-yitzi = trigo, centeno

“¡Pinkathari! ¿Jempema okaateka ipakaero rajarii-matee irika atziri? Pishineteri riyaa-tee isheninka-paeni, ipinkatha-teeri Itajorentsise. ¿Tema piñiuro rowaariperotaitakero anampi Apitantoni?”⁸ Ari rapiitakiro Faraón ikaemakaan-tziri Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Piyaati pipinkathateri Pitajorentsise. Roo kanteencha nokoyi pikantina jempe-rika itzimi jatatsini.”⁹ Ikantzi Moisés: “Tema maawoeni niyaateeyini: eentsi-paeni eejatzi antariki-paeni, notyomi-paeni eejatzi nishintyo-paeni. Ari naaneeri maawoeni nopira-paeni. Tema antawo okantyya noemoshirenkaeri Notajorentsise.”^{*}
¹⁰ Ikantanaki Faraón: “Tema tee omana pikoyi pantiro kaari-perori. ¿Poshiya-kaantzi ari noshine-takimi piyaatee, ari paayita-neeri eejatzi peentsite-paeni? Omawitakyaa itsipatimi Tajorentsi eerokapaeni. ¹¹ Ero omata pikoyiri. Piyaateeyeni eeroka antari-paeni, pipinkathateri Tajorentsi, tema rootaki pikowae-yakirini.” Roepiyawakiri Faraón tee ikoyi iñiiri.

¹² Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Powaanka-wako-teeyaa jempe ojeeki Apitantoni, tema namatyee osheki tsitsiri, ithonkiro pankirentsi tzimahaan-taneen-tsiri kaari owamaanaki jiriniki.”¹³ Ari rowaanka-wako-tanaka Moisés jempe ojeeki Apitantoni roteeyiro ikotzi, ikantakaakawo Tajorentsi otampyaataki kiteejeriki eejatzi tsireniriki. Okanta okiteeje-tamanee, iñeetatzii osheki tsitsiri amakiri tampyaa kinapaen-tsiri ishitowa-piintzi ooryaa. ¹⁴ Tema piyotapaaka tsitsiri-paeni Apitantoniki. Tee otzimae jempe okaankiitye eepichokiini. Mapperori ishenita-paaki, tee iñeetziro paerani, ero iñeeteero paata eejatzi. ¹⁵ Ithonka ipamanka-paakiro maawoeni nampitsi, tsirenitankyaa-tapaaki kepatsiki. Ithonka rowapaakawo pankirentsi, maawoeni okithoki-paeni inchato okaatzi tzimahaan-taneen-tsiri kaari owamayi jiriniki. Mappero ithonkakiro, tee iñeete Apitantoniki jempe eerishitee inchatoshi, omataka owaantsiki eejatzi antami-mashiki.

¹⁶ Ari ishintsi-tanaki Faraón ikaemakaan-takiri Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Nokaaripero-tzimotakiri Pitajorentsise, ari nokantzi-takimiri eejatzi eeroka. ¹⁷ Roo kanteencha, nokoyi pipeyako-teenawo nantzimota-kimiri, ero napiiteero. Pikowakoteri Tajorentsi, ipeyeeri nopankoki naaka irika-paeni owamaan-taniri.”¹⁸ Ikanta ishitowanee Moisés ipankoki Faraón ikenkitha-waetakaeri, ramananeeri Tajorentsi. ¹⁹ Ari ikantakaakawo Tajorentsi oshintsiti otampyaati okinapaakiro ikyaapiintzira ooryaa, othonkaneeri anakiri tsitsiri-paeni ookakiri Inkaariki Kityonkaariki. Tee iñeetaneeri tsitsiri maawoeni nampitsiki Apitantoniki. ²⁰ Roo kanteencha Tajorentsi, eekiro ikijoshire-takaa-tziiri Faraón, tee ishinetziri riyaaee Israel-paeni.

²¹ Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pitzinaa-wakoti jenokinta, otsirenikaakitantyaari maawoeni Apitantoniki, tema otsirenikaakiperotatyee kantacha roteeyeetiro.”²² Ari itzinaa-wako-tanaka Moisés jenokinta, tema mawa kiteejeri otsirenikaakitaki maawoeni Apitantoniki. ²³ Tema tekatsi ñahaerini isheninka, okaatzi mawa kiteejeri tee okantya riyaayite jempe-rika-paeni. Riima Israel-paeni koñeetyaakotatsi ipankoki rirori-paeni. ²⁴ Ari rapiita-neero Faraón ikaemakaan-takiri Moisés, ikantakiri: “Piyaati nimaeka pipinkatha-teeri Tajorentsi, paanakiri pitomi-paeni. Apatziro pookanakiri pipira-paeni.”[†] ²⁵ Ikantzi Moisés: “Eeroka pawakinani piratsi notayiri, riijatzi kachaa-teyamaitatsini notayiniri Tajorentsi. ²⁶ Tema otzimatyee naanakiri ikaatzi nopiratariri naaka. Ero nookanaki apaani, riitaki noemoshirenkantapiin-tariri Notajorentsise. Tema eerorika nayiri, tee niyotzi oetarika noemoshirenkantyaariri Tajorentsi aririka nareetakyaa jempe noshiritawo.”²⁷ Tema riitaki Tajorentsi kantakaakawo ikijoshire-tantari Faraón, tee ishinetziri riyaaitee. ²⁸ Ikantanakiri Faraón irika Moisés: “¡Piyaati! Tee nokoyi pipiyi piñiina.

* 10:9 nopira-paeni = owisha-paeni, waaka-paeni † 10:24 pipira-paeni = owisha-paeni, waakapaeni

Aririka napiitakiro noñiimi, aritaki pikamaki.”²⁹ Ikantzi Moisés: “¡Kameetha pikantakiri! Eero napiiteero noñiimi.”

11

¹ Eejatzi rapiiteeri Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Naaka kantakaeyaawoni iñaantyaawori pinkathari otsipa kowaenkari, roojatzi iñiiri maawoeni Apitantoni-jatzi. Aririka iñaakiro ikowaenka-takotanaki Faraón, aritaki ishineteemi piyaatee. Riitaki Faraón shintsiwen-teemini piyaatanteeyaari.² Pikanteri pisheninka-paeni ikowakoteri pinatachari ijeeka-nampi-tziri, ari okimitzi-tyaari tsinani-paeni okowakotiro ojeeka-nampi-tziri opayita-waero rowetsikae-tziri koriki, ooro.”³ Ikantakaakari Tajorentsi Apitantoni-jatzi ipashita-waeyaari Israel-paeni. Ari ikantzi-teetakari eejatzi Moisés, ikimita-kaetakari riroporori. Osheki ipinkatha-takiri inampina-paeni Faraón eejatzi maawoeni atziripaeni.⁴ Ari ikenkitha-waetakaakiri Moisés pinkathari Faraón, ikantakiri: “Pikemi ikantzi Tajorentsi: ‘Aririka oniyankiityaa-paaki tsireniri, ari nanashitiro maawoeni nampitsi Apitantoni.’⁵ Ari ithonkyaa ikami rantarite-paeni itomi Apitantoni-jatzi, eejatzi rantariti itomi-paeni Faraón, okantawitaka riroporori ijeekawitaka iwinkathari-mentoki. Imatzityaa rantariti itomi-paeni omperataa-rewo ashironkaa-chari toonka-waetatsiri. Ari ikamitakyaa etanakawori itzimi ipira-paeni.⁶ Tema ari rakisheenkatakyaa iraachaani Apitantoniki, tee iñahaetziro paerani kemityaawoni, eero apiitaa eejatzi paata.⁷ Roo kanteencha, tekatsi koshekyaarine Israel-paeni, eero itzimi otsitzi thaatirini. Rootaki piyotan-tyaari riyotziri Tajorentsi Apitantoni-jatzi, riyotzitari Israel-paeni ikaatzi rashitari rirori.⁸ Ari ipokanaki pinampina-paeni iñiina, rotziwerowa-paaki, ikanti: ‘Piyaatee eeroka, paaneeri pisheninka-paeni ikaatzi pitsipa-takari.’ Aririka okaataki awijatsini, aripaete niyaatee.” Tema antawo ikijaka Moisés ishitowanee ikenkitha-waetakaerira Faraón.⁹ Ari rapiitakiro Tajorentsi ikantziri Moisés: “Owanaa itheenkimi Faraón, rootaki kantakaan-tironi iñaantyaawori okaatzi kaari iñaapiin-teetzi paerani Apitantoniki.”

¹⁰ Imatakiro Moisés eejatzi Aarón, tema roñaha-yitakiri Faraón kaari iñaapiintzi. Riitaki Tajorentsi kantakaawo ikijo-shire-tanta-naari Faraón. Tee ishinetziri riyaaete Israel-paeni ijeekiita Apitantoniki.

12

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón janta Apitantoniki, ikanteeri:
² “Riroporori irika kashiritatsirika, riitaki etakaantaneeyaawoni ojarentsiki.*
³ Pikenkitha-waetakaeri maawoeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Aririka areetyaa kiteejeri 10 irika kashiri, ari piyoshiiteri apaani pipira ipankopaeniki apaani-paeniki pisheninkapaeni eeroka.†⁴ Teerika pishekitzi pipankoki pithonkan-tyaariri poyaari pipira, kantacha pikaemiri jeeka-nampi-tzimiri, pantetyaari pipira, riitaki oyaarini ikaatzira ijeekaeyini rirori ipankoki.⁵ Tema kameetha ikantyyaa irika pipira, shirampari, tzimaentsiri apaani rojarentsite.‡⁶ Ari ijeekawaki irika pipira roojatzi kiteejeri 14 irika kashiriki. Riitaki powamaa-yiteri aririka otsireniityaanaki apaani-paeni pipankoki eeroka.⁷ Payiro riraa, pipotho-tantyaawo apitekiro otzinkami-panke eejatzi okonompiro pashitakowo jempe powayityaari pipira.⁸ Tema tsireniriki poyaari pitashi-takiri, patantyaari kaari shineya-kaerori, eejatzi inchashi kepishitatsiri.§⁹ Eero powari añiinkari, eejatzi onkotsirentsi, apatziro poyaari tashirentsi. Tema kantacha poyaawo eejatzi okaatzi tzimantayitariri inthomaenta imotziki.¹⁰ Pithonkateri poyaari, eero powaantari powaneeyaari inkaamani. Aririka

* **12:2** etakaantaneeyaawoni ojarentsiki = ithonki-matapaawo kashiri marzo retanta-neeyaawori kashiri abril.

† **12:3** pipira = owisha = cordero ‡ **12:5** pipira = iriirika owisha, terika cabra-rika. § **12:8** patantyaari = pan

itzimahaan-tapaaki eepichokiini, pitayiri. ¹¹ Iroka pikantyyaa poyaari. Powathakityaa, eero panashi-konta-tashita, poteeyiro pikotzi, intsipaete poyaa. Tema iroka kiteejeri aetero “Anonkoryaantsi,” rashi Tajorentsi. ¹² Tema nimaeka tsireniriki nonkinanaki maawoeni nampitsi Apitantoniki, ari nowamaakiri maawoeni rantarite itomi-paeni Apitantoni-jatzi, eejatzi rantarite itomi-paeni ipira-paeni. Tema Tajorentsi naaka. Aritaki notzimpookita-nakiri itajorentsi-nirote Apitantoni-jatzi. ¹³ Tema rootaki iraantsi niyotan-tapaa-kyaawori pipanko jempe piyeeka-yitzi eeroka. Aririka noñaapaakiro opothotakyaa iraantsi pipankoki, nanonkoryaa-nakiro. Eero piñiuro mantsiyarentsi owamaan-tatsiri ratsipe-teetyaari Apitantoniki.*

¹⁴ Tema rootaki pikenkishire-tapiin-teeri iroka kiteejeri, antawo poemoshirenkaero poshire-teeyaari Tajorentsi. Rootaki imateeri ikaate picharini-teeyaari. Ashi rowaero roemoshirenkaero. ¹⁵ Tema okaatzi 7 kiteejeri powapiin-tyaawo ratanteetari. Pookayitero pipankoki okaatzi shineya-kaerori etana-kawori kiteejeri. Eenitatsi-rika atziri owakyaawoni shineya-tsiri ratanteetari etana-kawori kiteejeri roojatzi omonkaatantakyaa 7 kiteejeri, eero ishinete-tziri itsipatee-yaari isheninka, ari rookaetakiri.†

¹⁶ Tema pipiyowenteeyaana pimpinkathataena etana-kyaawoni kiteejeri. Ari pikanterori eejatzi aririka omonkaa-tapaakyyaa 7 kiteejeri. Tekatsi antawae-tatsini, apatziro ronkotsite royaari. ¹⁷ Poemoshirenkaero iroka kiteejeri rowantee-takawori atanteetari kaari rowaetee-tzi shineya-kaerori, tema rootaki kiteejeri naanteemiri piyeeka-witaka Apitantoniki. Oztimatyee piyotahaeri ikaate picharini-teeyaari, ash rowaero roemoshirenkaero rirori nokantakiri. ¹⁸ Powapiin-teeyaawo atanteetari kaari rowaetee-tziri shineya-kaerori kiteejeri 14 roojatzi kiteejeri 21 aririka retana-kyaawo owakirariki ojarentsi. ¹⁹ Tema eero otzimi eepichokiini shineya-kaerori atanteetari pipankoki, roojatzi omonkaa-tanta-kyaari 7 kiteejeri. Eenitatsi-rika owakota-kyaawoni shineya-kaerori, eero ikowaeteeri pinampiki, rookaetakiri. Okantawityaa riitakirika Israel-paeni, itsipa-jatzi-rika jeekimo-tzimiri, otzimatyee rookaeteri. ²⁰ Jempe-rika pinampi-yitee-yaawo eeroka, eero powako-waetawo shineya-kaerori atanteetari.’ ”

²¹ Ari ipiyotakiri Moisés maawoeni antaripero-paeni Israel-paeni, ikantakiri: “Piyaate piyoshiiyite pipira powamayiri pipankokipaeni eeroka, riitaki oemoshirenkyaari kiteejerika ‘Anonkoryaantsi.’‡ ²² Payi inchashi, pashetantyaawo riraa pipira powakotakiri, pipotho-tantyaawo apitekiro otzinkami-panke eejatzi okonompiro-panke pashitakowo. Aritaki piyeekawaki pipankoki, eero pishitowa-waetzi roojatzi inkaamani.§ ²³ Tema awijatyee Tajorentsi rowamaanakiri rantarite itomi-paeni Apitantoni-jatzi. Aririka iñaapaakiro iraantsi pipothotakiro apitekiro otzinkami-panke eejatzi okonompi-panke pashitakowo, ari rawijanakiro pipanko-paeni. Eero ishinetziri Tajorentsi ikyaa-wankotemi thonkantani. ²⁴ Poemoshirenka-piinteero eeroka nokantakimiri, ash rowaero eejatzi ikaate picharini-teeyaari roemoshirenka-yiteero rirori. ²⁵ Aririka pareeteeyaa kepatsikinta ikashiya-kaakimiri Tajorentsi, roojatzi poemoshirenki-teeyaari eejatzi janta. ²⁶ Aririka rojampi-teemi ikaate picharini-teeyaari, ikantemi: ‘¿litaka oshiyakawentachari iroka oemoshirenkaantsi?’ ²⁷ Iroka pikante eerokapaeni: ‘Ari ratsipe-takaetari ipireetari roemoshirenkaetari Tajorentsi kiteejeri Anonkoryaantsi. Tema ranonkoryaakiro paerani Tajorentsi ipanko-paeni asheninka Israel-paeni ijeekantawitakari Apitantoniki, tema rowamaanakiri rantarite itomi-paeni-paeni Apitantoni-jatzi, riima asheninka-paeni aaka tee rowamaanakiri.’ ”

* **12:13** Kantakota-chari jaka “nanonkoryaa-nakiro” riitaki ñaawaetatsi Tajorentsi, tema ranonkoryaa-tyeero ipanko-paeni Israel-paeni. Ari okanta rowawijaa-kotantaariri ikaatzi jeekatsiri paerani, itajonka-wenteeri. Tema Tajorentsi eejatzi Ronampiri tajorentsi, aririka ranonkoryaakiro pankotsi, itajonka-wentatziuro, eero iñeetziro mantsiyarentsi ikemaatsi-teetyaari. Tee oshiyawo aririka ranonkoryaante shiretsi. † **12:15** ratanteetari = pan

‡ **12:21** pipira = owisha = cordero § **12:22** inchashi = hisopo

Ari rotziwerowanaka Israel-paeni ipinkatha-tanakiri Tajorentsi. ²⁸ Ikanta riyaaateeyeeni Israel-paeni, imatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi irika Moisés eejatzi Aarón.

²⁹ Okanta niyankiite tsireniri, ithonka rowamaakiri Tajorentsi rantarite itomi-paeni Apitantoni-jatzi. Retanakari rantarite itomi-paeni pinkathari Faraón, imatzitakari rantarite itomi-paeni omonkyahaarewo. Ari ikantzitakari etachari iryaani itzimi ipira-paeni. ³⁰ Ikanta ikakitanaki tsireniriki Faraón, maawoeni inampina-paeni, eejatzi Apitantoni-jatzi, antawo okantanaka irahaantsi. Tema maawoeni ipankoki ikamayitaki rantarite itomi-paeni. ³¹ Ari ikaemakaan-takiri Faraón tsireni-paeteki Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Piyaatee, tee nokoyi pijeeki-motaneena, paaneeri maawoeni pisheninka Israel-paeni, pipinkathateri Tajorentsi, tema rootaki pikanta-piintakinari.

³² Paaneeri maawoeni pipira-paeni. Pimatero pikowapiin-takiri panteri. Piyaatanakiita. Pamana-kowen-tena eejatzi naaka.”*

³³ Tema ishintsi-thatanakiri Apitantoni-jatzi ithaanki-takaantyaariri riyaaatee Israel-paeni, ikantziri: “¡Piyaatanaki intsipaete! Tee nokoyi nothonkyaa nokami.”

³⁴ Ari raanakiro Israel-paeni opatha atantee-tari kaari rowaeteetzi shineya-kaerori, iponatan-tanakawo imaatha, inatanakiro. ³⁵ Imatakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Moisés, ikowako-tanakiri Apitantoni-jatzi ikaatzi rowetsikae-tziri koriki, ooro, eejatzi kithaarentsi. ³⁶ Riitaki Tajorentsi kantakaakari Apitantoni-jatzi ipashitantawaariri Israel-paeni, ipayita-waeri okaatzi ikoyiri. Ari ikantakirori Israel-paeni raapitha-tanta-naariri Apitantoni-jatzi rashaahawo.

³⁷ Jatee-yeeni Israel-paeni ipoñaanakawo Itomyaani Ooryaa riyaaatee-yironi Pankoshaaki. Tema riyoshiita antari-paeni, ikaateeyini 600,000 atziri. Tee riyozetziro jempe okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsi-paeni. ³⁸ Tee apatziro riyoshiityaa Israel-paeni riyaaatee-yeeni, itsipata-nakari inashi-yitachari atziri kaari isheninkayita. Tema raayitanee osheki ipira-paeni.† ³⁹ Tema intsipaete romishitowakiri inampiki Apitantoni-jatzi, tee rowaeta-nakiro shineya-kaerori opatha atanteetari, tee ronkotsitanaki rowanawo, apatziro itashitanaki atanteetari.

⁴⁰ Tema okaatzi 430 ojarentsi ijeekaki Israel-paeni janta Apitantoniki. ⁴¹ Aripaete ishitowae-yeeni maawoeni rowayiri-takaanii Tajorentsi ijeekawitaka janta Apitantoniki omonkaa-tapaaka 430 ojarentsi. ⁴² Tema raminakowentakiri Tajorentsi tsireniriki Israel-paeni, tema romishitowaeri ijeekawitaha Apitantoniki. Rootaki raminakowen-tantee-yaariri Tajorentsi iroka tsireniriki Israel-paeni, roojatzi imateeri ikaate icharini-teeyaari.

13

¹ Ikanta rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikantziri: ² “Pashita-kaeyaanari rantarite-paeni itzimakaan-teetani. Tema maawoeni omapokaaniri otzimiri otomi-paeni pisheninka Israel-paeni, eejatzi ashi ipireetari-paeni, tema riitaki nashi irika-paeni.”

³ Ari rapiiteero Moisés ikanteeri isheninka-paeni Israel-paeni, ikantziri: “¡Nosheninkapaeni! Pikenkishire-teero kiteejeri pishitowan-taari Apitantoniki, jempe rompera-wiitakimi. Tema ishintsinka Tajorentsi romishitowan-teemiri. Rootaki eero powantaawo rowaetee-tziro shineya-kaerori atanteetari. ⁴ Tema irika kashiri iiteetziri “Eerikiri”, riitaki pishitowan-tayitaari.* ⁵ Riitaki irika kashiri poemoshirenkanteeyaari paata aririka pahaero inampi Owinteni-jatzi, Thaawantaarinijatzi, Ochempiweni-jatzi, Thaantewenijatzi, eejatzi Kayaawenijatzi. Tema rootaki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatzi pashitee-yaawo. Ari oshookapae janta osheki

* 12:32 pipira-paeni = powishate, piwaakate † 12:38 ipira-paeni = owisha-paeni, waakapaeni * 13:4 Eerikiri = Abib

pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.† 6 Tema okaatzi 7 kiteejeri powaeyaawo atanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. Roo kanteencha aririka omonkaa-tapaeya 7-tatsiri kiteejeri, poemoshirenkaeri Tajorentsi.‡ 7 Tema okaatzi 7 kiteejeri rowaetyaawo atanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. Eero otzimi eepichokiini pinampiki opatha rowaetee-tzirori shineya-kaeroni. 8 Otzimatyee pikaman-teeri paata pitomi, pikanteeri: ‘Opoñaantari oemoshirenkiro iroka kiteejeri, tema eenitatsi rantzimota-kinari paerani Tajorentsi noshitowan-taari nojeekawitaka Apitantoniki.’ 9 Poshiya-kaanteero iroka ñaantsi pikenta-kotyaawomi pakoki eejatzi pipankaki. Pikenkithata-koteero riyotakahaemiri Tajorentsi, tema ishintsinka Tajorentsi raanteemiri paerani pijeeka-witaka Apitantoniki. 10 Otzimatyee pameteeyaawo poemoshirenkaero ojarentsiki-paeni aririka omonkaa-tapaeyaa. 11 Ari rareetakahae-mi Tajorentsi iipatsiteki Owinteni-jatzi, jempe otzimi ikashiya-kaakimiri eeroka eejatzi piwaejatziteni. Aririka rashita-kahae-miro eeroka, 12 pashita-kahae-yaari eerokapaeni Tajorentsi maawoeni romapokaetani itzimaetziri. Ari pikantiriri shirampari omapokani otzimiri pipira-paeni, tema riitaki Tajorentsi ashitariri. 13 Riima omapokani otzimiri iryaani pipira ikyaakoetari, pipoyaa-tantyaari oryaanitsiti pipira kaari ipinkaetzi. Eerorika itzimi pipoyaa-tantyaariri, pikatzikiri. Ari pikantiriri eejatzi itomi-paeni ikaati picharini-teeyaari, pipoyaa-tantyaari iryaani pipira rowaetari.§ 14 Aririka rojampitimi pitomi-paeni, ikantimi: ‘Iita kankakota-chari iroka?’, pikantiri eeroka: ‘Rootaki kankakotacha ishintsinka Tajorentsi romishitowan-teeri ajeekawita Apitantoniki, rompera-waetee. 15 Okantakaakawo ikijo-shire-tawaetaki pinkathari Faraón, tee ishinetana niyaatee, rootaki rowamaan-takariri Tajorentsi rantariti itomi-paeni Apitantoni-jatzi, ari ikanta-kiriri eejatzi omapokachari otzimiri iryaani ipira-paeni. Rootaki notan-taanariri Tajorentsi shirampari omapokani otzimiri iryaani nopira. Ari nokanteeriri etawori itomi-paeni notyomi-paeni. 16 Pikemita-kaantiro eeroka pikenta-kotyaawomi ñaantsi pakoki eejatzi pipankaki, tema shintsiri Tajorentsi ramanteeri paerani ajeekawitaka Apitantoniki.’ ”

17 Ikanta ishineteeri paerani Faraón riyaaete Israel-paeni, tee ikinakaa-neeri Tajorentsi iipatsiteki Kinakinawaetaniripaeni, ari eenta-thakiwita. Tema ikantakitzi Tajorentsi: “Aririka iñaakiro Israel-paeni omanarentsi-paeni, ari ikowanaki ipiyaneero Apitantoniki.” 18 Rootaki itapota-kaantakariri Tajorentsi ochempi-mashiki roojatzi Inkaariki Kityonkaariki. Tema wetsikaeyakani Israel-paeni rowarityaa ishitowan-taari Apitantoniki. 19 Tema ramaero Moisés itonki-pooki José, rootaki ikowakiri paerani José, Ikantaki: “Aririka ineshironka-teemi paata Tajorentsi, nokoyi pikantina kameetha, paaneenawo paata notonki-pooki.” 20 Ikanta rawijanaki Israel-paeni ijeekawi-tapaaka Pankoshaaki, areetee-yakani Shewamentaaki jempe etanakawo otonkaawo ochempi-mashi. Ari imahaeya-paakini. 21 Riitaki Tajorentsi jewatapiin-takiriri. Tema iñiuro okantajamata kitejipaeteki menkori, riyotzi ari ikineeyini. Rooma tsireni-paeteki opaamatzi menkori, rootaki okoñaatantari jempe ikini ranashi-teeyini. Ari okanta ranashi-tantakari kiteejeriki eejatzi tsireniriki. 22 Tema tee ookiri Israel-paeni kitejipaeteki okantajamataha menkori, ari okimitzitakari tsireni-paeteki okoñeetyaa-kotziriri opaamajamataki.

14

1 Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikanteeri: 2 “Pikanteri Israel-paeni ipiyeeta maawoeni, ipanko-thaante-tapaeya Opatzimoo-weniki, imonteta-paeyawo nampitsi Rashaahawo Inkañaaweri, jempe ojatekakiri inkaari eejatzi Pankothanthaari. 3 Rootaki

† 13:5 Ikantee-tziri jaka “jempe oshookapae janta osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.” Tema rootaki kimitawori ikanteetzi “itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, kimi-waetapaa oshiyaata nijaa.”

‡ 13:6 atanteetari = pan § 13:13 ikyaakoetari = kawayo = asno; rowaetari = owisha

ikantan-tyaari Faraón: ‘Tekatsi ikini ishiyi Israel-paeni, otzikawakiri ochempi-paeni.’⁴ Ari nokanta-kaakyaawo naaka rapiitiro ikijo-shire-tanee Faraón, rootaki ikowantyaari royaa-kyaatawaemi. Ari noñaahan-tirori noshintsinka, notsipa-teeri rowayirite-paeni. Ari riyoti Apitantoni-jatzi naaka Tajorentsi.” Imatakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

⁵ Ari ikamantee-takiri iwinkatharite Apitantoni-jatzi, ikantee-tziri: “Shiyaka Israel-paeni.” Antawo owatsimaa-nakiri Faraón ikemawakira, imatzita-nakawo inampina-paeni rirori, ikantee-yanakini: “¿Iita ashinetan-taariri riyatee Israel-paeni, tekatsi omperatee-yaari?”⁶ Intsipaei rowetsika-nakiro ishiyako-mento, ikaemakiri rowayir-iti.⁷ Riyoshiitaki rooperori-paeni shiyako-mentotsi okaatzi 600. Raanaki eejatzi otsipa ishiyako-mento-paeni Apitantoni-jatzi, ari rotetanakari jewayitziriri rowayiriti.⁸ Riitaki Tajorentsi kantakaawori ikijo-shire-tanta-naari Faraón, pinkathari-tatsiri Apitantoniki, royaa-kyaatanakiri Israel-paeni. Roo kanteencha Faraón tee ikenkishire-taawo antawo ishintsini Tajorentsi ishitowan-taari Israel-paeni janta.⁹ Jateeyakini Apitantoni-jatzi royaakyaatziri Israel-paeni. Eejatzi rowayirite-paeni ikyaako-yitakari ipira-paeni, eejatzi ishiyako-mento-paeni Faraón. Royaata-waeri ipanko-thaante-yitapaaka inkaari-thapyaaki Opatzimoo-weniki, omontetakari nampitsi Rashaahawo Inkañaaweri.*

¹⁰ Ikanta rokaaki-tapaaki Faraón, raminee-yakini Israel-paeni, iñaatziiri ipokaeyakini Apitantoni-jatzi royaa-kyaatziri. Antawo ithaawae-yanakini Israel-paeni, ikowakotanakiri Tajorentsi ramitakoteri.¹¹ Ikantanakiri Moisés: “¿Tekatsima Apitantoniki jempe nokitatyaa pamantanari ochempi-mashiki nokamayiti? ¿Jempema pikantinaka? ¿Iitaka pamantaanari nojeekawita Apitantoniki?”¹² Aritaki nokantzi-takimi Apitantoniki: ‘Piñaashi-tina ishinsiwaetana Apitantoni-jatzi nantawae-teniri, rootaki kameetha-witacha rompera-tina Apitantoni-jatzi, eero noñiiromi nimaeka nokami ochempi-mashiki.’¹³ Ari rakanakiri Moisés isheninka-paeni Israel-paeni, ikantziri: “Eero pithaawan-teeyarini. Pitonta-shireti. Aritaki rowawijaa-kotakimi Tajorentsi. Tema ikaatzi Apitantoni-jatzi piñiiri nimaeka, eero piñahaeri paata.¹⁴ Eero pikantashiryaa-waeta, riitaki Tajorentsi piyawen-timini eerokapaeni.”¹⁵ Ari ikantanaki Tajorentsi: “¡Moisés! ¿Iitaka pikaema-kaema-tantanari? Pikanteri pisheninka-paeni Israel-paeni: ‘Piyaateeyini.’¹⁶ Rooma eeroa powaankiro pikotzi inkaariki, aritaki otenkaryaanaki. Tema ari opiryaakotatanaki, ari ikineeya-nakini Israel-paeni ranashitanaki.¹⁷ Naaka kompita-shiryaa-kaerini Apitantoni-jatzi, ikowantyaari royaakyaatimi. Ari iñiirori noshintsinka Faraón, eejatzi maawoeni rowayiriti. Nothonkiro ishiyako-mento eejatzi ipira-paeni ikyaako-yitari-paeni.¹⁸ Tema aripaeti riyoti Apitantoni-jatzi naakataki Tajorentsi, aririka iñaakiro noshintsinka jempe nokantakiri pinkathari Faraón, nothonkiteri ishiyako-mento, rowayiriti eejatzi ipira-paeni ikyaakoyitari-paeni”

¹⁹ Ikanta Ronampiri Tajorentsi, eejatzi menkori jewatziriri Israel-paeni, inkitapaaki itaapiiki ikineeya-paakironi ketziroeni.²⁰ Ojatekapaaka niyankineki ranashiteeyanira Apitantoni-jatzi royaakyaatziiri Israel-paeni. Tsireni-kaakitako-tanaki Apitantoni-jatzi, riima Israel-paeni koñeetyaaki iñiuro rirori tsireni-paetiki. Rootaki kaari imatantawo Apitantoni-jatzi royaateri Israel-paeni, tema tsireni-kaaki-takotaki rirori.

²¹ Ikanta rowaanka-nakiro Moisés rako inkaariki, ikantakaakawo Tajorentsi opoki antawo tampyaa tsireni-paetiki okinapaakiro ishitowa-piintzira ooryaa, ari otenkaryaanaki inkaari, piryaakotatanaki awotsitanakira.²² Ranashi-tanta-nakawo Israel-paeni opiryaakotatanaki inkaari, tema oshiya-nakawo impeeta okatziya-tantaatanaka rampateki eejatzi rakoperoki.²³ Royaakyaateeyakirini Apitantoni-jatzi,

* 14:9 ipira-paeni = iyawayoti = kawayo

itsipayi-takari rowayiriti Faraón ikyaako-yitakari ipira-paeni, ishiyako-yitaka ishiyako-mentoki-paeni, weyahaeyakani niyankineki inkaari. ²⁴ Ikanta okiteejetzi-mataki, ari raminaki Tajorentsi ijeekaki okoñeetyaakira menkori oorenta-jamateenchari, iñaakiri rowayiriti Apitantoni-jatzi, ikantakaakawo ithaawaeyini iriroripaeni. ²⁵ Ikantakaawo eejatzi othopaa-yitanaki oshiyantari ishiyako-mento. Ari omaperotanakyaa ithaawaeyanagini. Ikanteeyini Apitantoni-jatzi: “Jame apiya-pithateri Israel-paeni, tema ikijawen-tatyaari Tajorentsi.” ²⁶ Roo kanteencha ikantakiri Tajorentsi irika Moisés: “Powaankaero pako inkaariki, opiyaateeta nijaa opamankiri maawoeni Apitantoni-jatzi, ishiyako-mento-paeni eejatzi ikaatzi kyaakotariri ipira-paeni.” ²⁷ Tema kiteejetzimataki, rowaanka-nakiro rako Moisés inkaariki, intsipaeti opiyaata-paaka inkaari. Ishiya-mintheeta Apitantoni-jatzi, itonkiyo-takawo inkaari. Ari ikantakiro Tajorentsi ithonkan-takariri Apitantoni-jatzi niyankyaaki inkaari. ²⁸ Tema intsipaeti opiyaata-paaka inkaari, opamanka-nakiro ishiyako-mento-paeni, ikaatzi kyaakotariri ipira-paeni, eejatzi maawoeni rowayiriti Faraón itsipatakari royaakyaa-tziri Israel-paeni. Ithonkaka maawoeni, tekatsi añahaatsini. ²⁹ Riima Israel-paeni kameetha ranashi-tantanakawo inkaari opiryaa-kotanakira, oshiyanakawo impeeta okatziya-tantaa-tanaka rampateki eejatzi rako-peroki.

³⁰ Ari ikantakirori Tajorentsi rowawijaa-kotanta-kariri Israel-paeni rompera-waetari Apitantoni-jatzi. Iñaakiri Israel-paeni ikamaeyakini Apitantoni-jatzi rotampitziitaka inkaare-thapyaaiki. ³¹ Ikanta iñaakiro Israel-paeni kyaari-perori okantaka rantakiri Tajorentsi rotsinampaakiri Apitantoni-jatzi, ipinkatha-tanakiri, rawentaa-nakari Tajorentsi eejatzi ikemita-nakiriri Moisés, romperatani Tajorentsi.

15

¹ Ari romampaa-wentanakari Moisés Tajorentsi eejatzi isheninka Israel-paeni. Iroka ikantzi romampahaeyani:

Nomampaa-koteeri Tajorentsi, tema riroperori ikantaka rirori rotsinampaantaki.

Rowiinkakiri ikyaakoetari eejatzi ikaatzi kyaakotariri.* ² Nomampaa-wenteeri Tajorentsi,

Tema riitaki shintsi-takaanari, riitaki owawijaa-kotaanari.

Riitaki Notajorentsite, otzimatyee nomampaa-kotee-yaari,

Riitaki Itajorentsite ashitanarini, otzimatyee najahaa-wentee-yaari.

²² Ikanta raaneeri Moisés isheninka Israel-paeni rookaneero Inkaari Kityonkaari. Ikinanaki ochempi-mashiki iiteetziro Tantotsi-weniki, tema mawa kiteejeri ranashi-teeyakani, tee iñahae nijaa ochempi-mashiki rireri. ²³ Ikanta raretee-yakani iiteetziro Kepishaari, tee okantyyaa ririro nijaa, tema kepishi okantaka. Rootaki owaeta-kaantzirori janta Kepishaari.† ²⁴ Ari ikijima-tanakiri isheninka-paeni Moisés, ikanteeyirini: “¿litaka ireri?” ²⁵ Rootaki ramanan-tanakari Moisés ikowako-takiri Tajorentsi. Ari roñaaha-kiriri apaani inchashimpoki. Raakiro Moisés, rowiinkakiro nijaaki, kameetha-tanaki imiritiro.

Ari ikowaki Tajorentsi iñaantyaari Israel-paeni. Ipakiri ikantakaantani eejatzi rametee-yaari. ²⁶ Ikantakiri: “Aririka pikemijanteri Pitajorentsite, tampatzika-shireteemi, pimonkaa-teero ikantakaantani, noñaakimi pipakahaero okaatzi ipinkakaantani, eero patsipetawo eeroka mansiyarentsi ratsipe-takari Apitantoni-jatzi, tema naaka Tajorentsi, etsiyata-kotakaan-taniri.” ²⁷ Ikanta raretee-yakani Kompiro-shaariki, jempe otzimiri janta okaatzi 12 nijaateni, ari oshookiri eejatzi okaatzi 70 kompiroshi. Ari ipanko-thaante-teeya-paakani janta.

* 15:1 ikyaakoetari = kawayo † 15:23 Kepishaari = Mara

16

¹ Tema rootaki iroka kiteejeri 15 ikaatan-tyaarimi apite kashiri ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki. Ari rawijee-yanakini ipoñaanaawo Kompiroshaariki roo-jatzi niyanki-thakineki ochempi-mashi Cheentoniki. ² Okanta janta ochempi-mashiki, maawoeni Israel-paeni iñaanawae-tapaakiri Moisés eejatzi Aarón. ³ Ikanteeyini: “Ari okameethawita rowamaa-yitinami Tajorentsi Apitantoniki, jempe nopiyota-kotapiintziri wathatsi nochomoniki, jempe nokemapiin-teeyani nowawae-teeyani. Rooma pamawitee-yakinani eeroka jaka ochempi-mashiki rooteentsi paakaenawo notashe maawoeni nokaatee-yinira.”*

⁴ Ari rapiiteeri Tajorentsi, ikanteeri Moisés: “Ari nowaryaa-kiniri owanawontsi. Rootaki rowiiteri Israel-paeni okaate royaari apaani kiteejeri. Ari niyoteriri ikemijantziro-rika nokantziriri. ⁵ Roo kanteencha iroka 6-tatsiri kiteejeri, otzimatyee rawi-jakaero okaatzi rowiita-piintziri otsipaki kiteejeri, rootaki rowaan-tyaari.” ⁶ Rootaki iroka ñaantsi rowawijaa-kiniriri maawoeni isheninka-paeni Moisés eejatzi Aarón, ikantakiri: “Nimaeka tsirenii-teeni ari piyoteri riitaki Tajorentsi omishitowaemiri Apitantoniki. ⁷ Rooma inkaa-manee ari piñiirori rowaneenkawo Tajorentsi, tema ike-makimi okaatzi pikijima-waetakiri. ¿Poshiya-kaantzima naaka pikijima-waetzi?” ⁸ Eekiro ikantana-kitzii Moisés: “Nimaeka tsirenii-teeni ipimi Tajorentsi wathatsi poyaari. Rooma inkaa-manee ipimi osheki atanteetari, rootaki pikemaneen-tyaari. Tema ike-makimi Tajorentsi pikijima-waetakiri. ¿Poshiya-kaantzi naaka pikijima-waetzi? Tema tee naaka pikijimati, Tajorentsi pikijimataki.”

⁹ Ari ikantanakiri Moisés rirentzi Aarón, ikantziri: “Pikaemiri maawoeni asheninka-paeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Pipoki maawoeni apiyowen-tyaari Tajorentsi, tema ikemakimi pikijima-waetakiri.’” ¹⁰ Iñaana-minthee-tziri Aarón maawoeni Israel-paeni, ari raminanaki ochempi-mashiki, iñaatziiro rowaneenkawo Tajorentsi janta menkoriki. ¹¹ Ari iñaanata-nakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri:

¹² “¡Moisés! Nokemakiri pisheninka-paeni Israel-paeni ikijima-waetana. Nokoyi pikanteri: ‘Pikemiri ikantzi Tajorentsi: “Aritaki powakyaa wathatsi tsirenii-teeni, rooma inkaa-manee ari powakyaa osheki atanteetari, rootaki pikemaneen-tyaari. Tema rootaki piyotan-teeyaari naakataki Pitajorentsiti.” ’”

¹³ Okanta otsireniityaanaki, ari itonkae-yapaakini tsimeri, anashi-tee-yapaakani opiyotaka ipanko-thaante Israel-paeni. Rooma okiteeje-tamanee iñaatziiro ashemashitapaaki itsini ompokiro kepatsiki.† ¹⁴ Ikanta okaatapaakira itsini ompokiro, iñeetatzii piyopane-tapaen-chari okaankiityiira ochempi-mashiki, oryaaneerikiini. ¹⁵ Tee riyotziro Israel-paeni jempe oeta, ikanta-wakahaeyani: “¿Oetaka iroka?” Ikantzi Moisés: “Rootaki owanawontsi ipimiri Tajorentsi poyaari. ¹⁶ Iroka ikantzi Tajorentsi: ‘Powiiyiti okaate pantetyaari poyaari jempe pikaateeyini pipankoki. Pijayi apaaniki pachaka ikemyaari apaani atziri.’‡” ¹⁷ Imatakiro Israel-paeni ikantee-takiriri. Eenitatsi ahaentsiri osheki, itsipa eepichokiini rowiitaki. ¹⁸ Rootaki imonkaa-tanta pachaka raayitzi, tee rapaawae-tziro ahaentsiri osheki, tee okoetyi-motyaari ahaentsiri eepichokiini. Raayitaki okaatzi ikoyiri royaari. ¹⁹ Ari ikantaki Moisés: “Eero powaan-tawo ashi inkaamanii.” ²⁰ Roo kanteencha, ipiyatha-takawo Israel-paeni ikantawi-takariri Moisés, eenitatsi owaan-teenchari royaarimi inkaamanii. Tema othonka ochowi-tanaki, eejatzi shitzitanaki. Rootaki ikijanta-kariri Moisés ikaatzi piyatha-takariri. ²¹ Ari ikantatyaa ikoyii okiteeje-tamanee, rayi okaatzi ikoyiri royaari. Aririka ijaawata-paaki ooryaa, othonka iwyaahanakya.

* 16:3 nowawae-teeyani, atanteetari = pan † 16:13 tsimeri = oshiyawi-tariri shonkiri = codorniz ‡ 16:16 pachaka = gomer = oshiyawori apite litro.

²² Rooma 6-tatsiri kiteejeri, ari rawijakaero okaatzi rowiita-piintziri otsipa kiteejeri, apite pachaka raakotzi royaari apaani atziri. Roojatzi riyaaatashitantanakari jewaripaeni ikamantziri Moisés okaatzi raayitakiri. ²³ Ari ikantzi Moisés: “¡Jewaripaeni! Rootaki ikantakiri Tajorentsi, ikantzi: ‘Okiteeje-tamane, rootaki kiteejeri imako-ryaan-teetari iitajonkawentakiri Tajorentsi. Pikoyi-rika ponkotsitiro, pimatiro. Pikoyi-rika pitashitiro, pimatiro. Aririka otzimahaanti, kantacha powaan-tyaawo poyaari inkaamanii.’” ²⁴ Imatakiro okaatzi ikantakiriri Moisés, rowaan-takawo, rootaki royaari inkaamanii, temaeta ochowitzi, tee oshitzitzi eejatzi. ²⁵ Ari ikantzi Moisés: “Poyaawo nimaeka, tema rootaki kiteejeri jempe romaerintawenteetari Tajorentsi. Eero piñiuro opiyo-wanetyaa okimipiintaha. ²⁶ Tema apatziro okaate 6 kiteejeri powiita-piinti, rooma kiteejeri 7-tatsiri imako-ryaan-teetari, eero piñiuro opiyo-wanetyaa.” ²⁷ Roo kanteencha, eenitatsi Israel-paeni jatamanaa-tsiri kiteejeri imako-ryaan-teetari rowiiti, temaeta iñaapae. ²⁸ Rootaki ikantan-tanakariri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri: “¿Jempema okaateka pipakairo pipiyatha-waetawo nokanta-kaantani, eejatzi noñaani? ²⁹ Pikenkishiretyaa, naaka Tajorentsi wetsika-kimirori kiteejeri imako-ryaan-teetari. Rootaki otzimantari 6-tatsiri kiteejeri paantyaari osheki poyaari apiteki kiteejeri. Rooma kiteejeri imako-ryaan-teetari, piyeeki pipankopaeniki eero pishitowa-waetzi jempe-rika-paeni.” ³⁰ Ari ikantakiro Israel-paeni romoerin-teeyakani kiteejeri imako-ryaan-teetari.

³¹ Ikanta irika Israel-paeni iitakiro iroka owanawontsi “iitaka”. Tema kitamaapaneri, roowaetaki oryaaneeriki okithoki pankirentsi, pocharini rowaetaki ocheerinkaantsi rowaetee-tziro pitsi. §

17

¹ Ikanta rawijee-yanakini maawoeni Israel-paeni ijeekawi-tapaaka ochempi-mashiki Cheentoni, eentsikiroeni ikanta riyaaateeyini, ikemijantakiro ikantziriri Tajorentsi. Roojatzi rareete-yantakarini Maamentoweniki, ari ijeekae-yapaakini janta jempe tee otzimapae nijaa rireri. ² Ari rapiita-neero Israel-paeni iñaana-mintha-teeri Moisés, ikantziri: “¡Moisés! Pipina nijaa nomiriteri.” Ari ikantzi rirori Moisés: “¿Iitaka piñaana-mintha-tantanari naaka? ¿Iita pikoshekan-tariri Tajorentsi?”

³ Tema antawo imiritee-yakini Israel-paeni, eekiro iñaana-mintha-tatziiri Moisés, ikantziri: “¿Iitaka pamantanari nojeekawita Apitantoniki? ¿Rooma pamantanari aayitina nomiri naaka, imiri notomi-paeni eejatzi nopira-paeni?” ⁴ Rootaki ramanantankari Moisés ikowako-takiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Tajorentsi! ¿Jempema nokanti-rika irika-paeni nosheninka? ¡Aririka awijimo-takiri eepichokiini oetarika, ari rowamaan-takyaanawo mapi!” ⁵ Ikantzi Tajorentsi: “¡Moisés! Piyaati jempe ipiyotee-yakani pisheninka-paeni Israel-paeni, pitsipa-tanakyaari antaripero-paeni. Paanakiro pikotzi pipajaatan-takawori paerani nijaa. ⁶ Ari nojeekiri eejatzi naaka janta ochempiki Mameriitoni. Pompojiro shiranta, aritaki oshitowanaki nijaa rireri pisheninka-paeni.”

Tema imatakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi, iñaakiri antaripero-paeni Israel-paeni rantakiri. ⁷ Rootaki owaeta-kaantzirori janta Koshekaa-rini, rootaki iiteet-zitari eejatzi Kijima-shaari, tema osheki ikijawaetaka Israel-paeni, ikijima-waetakiri Tajorentsi, ikantaki: “¿Maperorima itsipatee Tajorentsi, tee ramatawitee?”

19

¹ Tema awijanaki ikaatzi mawa kashiri romishitowae-teeri Israel-paeni ijeekawitaka Apitantoniki, areete-yakani ochempi-mashiki Cheentoni. ² Tema ipoñaanaawo Maamentoweniki irikapaeni Israel-paeni, roojatzi ochempi-mashiki Cheentoni jempe ijeekae-yapaakini. Ari ipanko-thaante-teeya-paakani imonteta-paakawo ochempi.

³ Ari itonkaanaki Moisés itonkiyo-tyaari Tajorentsi ikenkitha-waetakaeri. Ari iñaawae-tanaki Tajorentsi ijeekaki ochempiki, ikantziri: “¡Moisés! Pikamanteri icharini-paeni Jacob pikanteri: ‘¡Israel-paeni! Iroka iñaani Tajorentsi, ikantzi: ⁴ “Piñaayi-takiro jempe nokantakiri Apitantoni-jatzi, jempe nokantakiro namanteemiri nojeekira naaka, tema oshiyawi-takawo riimi amaemini pakitha ishiwankiki. ⁵ Aririka pimonkaa-teero okaatzi akashiyakaa-wakaari, eerorika pipiyathatana, tema eerokapaeni netako-pero-teeyaa, ari awijanakiro okaatzi netakotari paashini-jatzi, tema naaka ashitawori maawoeni kepatsi. ⁶ Ompera-tajorentsi-taarewo piinayitee eeroka pikaatzi ipinkathari-wenteetakimi. Pikiteshireyitee.” Rootaki iroka ñaantsi pikanteriri pisheninka Israel-paeni.’ ”

⁷ Ari ipiyapaaki Moisés, ikaemakiri antaripero-paeni, ikamantakiri okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. ⁸ Ikantee-yanakini maawoeni Israel-paeni: “Ari amatakiro okaatzi ikantakiri Tajorentsi.” Eejatzi ipiyanaawo Moisés, ikamanta-paeri Tajorentsi, ikantziri: “Ikowaeyakini nosheninka-paeni.” ⁹ Ari ikantziri Tajorentsi: “¡Moisés! Ari nokanta-kaakyaawo otsirenirikaakiti menkori, ari nopokiri noñiimi, tema ari ikemakina pisheninka-paeni noñaanatimi. Ashi rowaero ikemijantimi.” Tema rapiita-nakiro Moisés okaatzi ikowakiri Israel-paeni, ikamantakiri Tajorentsi, ikantziri: “Kyaaripero ikowaeyakini nosheninka.” ¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: “¡Moisés! Piyaati, powetsika-shire-takaha-yaari pisheninka-paeni nimaeka iroka kiteejeri eejatzi inkaamane. Ikiwayi-teero eejatzi iithaari-paeni. ¹¹ Raamawentayityaa eejatzi otsipaki kiteejeri. Tema ari nayiite ochempiki Cheentoni, iñiina maawoeni pisheninka-paeni. ¹² Pookoteniri pisheninka-paeni jempe roweyiyaa ranashiti, pikanteri: ‘Eero pawijiro eepichokiini jempe nookotakiro. Pipinkathatiro, eero pitonkaa-waetzi. Eenitatsi-rika awijakironi jempe nookotakiro, otzimatyee romwamae-tiri.’ ¹³ Tee oshinetaan-tsitzi eepichokiini roteeyetiro, aritaki rompojantee-takyaari mapi, eerorika ikenteetyeeri. Riirika atziri, riirika ipireetari, otzimatyee rowamaayiteri. Apatziro oshinetaan-tsita itonkahaeti aririka itziwooteeti.” ¹⁴ Ari roerinkaa Moisés janta ijeekae-yakinira isheninka-paeni, rowetsika-shire-takaa-yitakari. Ikiwakaa-yitakiri iithaari apaani-paeni. ¹⁵ Ikantakiri eejatzi Moisés isheninka-paeni, ikantziri: “¡Israel-paeni! Otzimatyeeera paamawentyaa otsipaki kiteejeri, eero pitsipatawo piina-paeni.”

¹⁶ Okanta okiteeje-tamane mawatatsiri kiteejeri, omapoka-shitaka oshintsitanaki ochenki-tanaka ookatha-rentsi, tsirenikaakitanaki menkori ochempiki. Ikemaetatzii oshintsitanaki itziwooteetzi. Antawo ithaawae-yanakini kemakirori. ¹⁷ Ari raanakiri Moisés maawoeni isheninka-paeni itonkiyo-tawakyaari Tajorentsi. Katziyee-yapaakani onomataki ochempi. ¹⁸ Tema kachaaryeenka okantanaka Cheentoni rayiita-paakira Tajorentsi. Kimitaka kachaa-reen-katzi paamari. Othonka otziñaaka ochempi. ¹⁹ Eekiro ishintsiiatatzii itziwooteetzi. Tema iñaawaetzira Moisés, akatsi rirori Tajorentsi roshiyakawo ookatha-rentsi. ²⁰ Rayiitaki Tajorentsi ochempi Cheentoni. Ari ikaemakiri Moisés ipoki tonkaariki. Jatanaki Moisés tonkaariki. ²¹ Ikantziri Tajorentsi: “¡Moisés! Pipiyi taapiki, pikanteri pisheninka-paeni eero rawijiro jempe nookotakiro ikowi iñiina. Raamawentyaa ikamayitzikari. ²² Otzimatyee rowetsika-shire-teeyaa eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo, ipokantyaari iñiina. Raamawentyaa ithonkakari ikamayitzi.” ²³ Ari ikantziri Moisés: “¡Tajorentsi! Eero imatziro nosheninka-paeni itonkaero ochempi Cheentoni, tema eeroka kanteen-tsiri: ‘Pookoti jempe iweyiyaa ranashi-teeti ochempiki, tema otajorentsipathatatzii iroka.’ ²⁴ Ari ikantziri Tajorentsi: “¡Moisés! Poerinkae. Opoñaashityaa pitonkahae eejatzi pitsipa-teeyaari Aarón. Riima Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi pisheninka-paeni, eero rawijiro jempe pookotakiro, raamawentyaa ikamikari.” ²⁵ Ikanta roerinkaa Moisés, ikamanta-paeri isheninka-paeni.

20

Ikantakaan-teetani kaatatsiri 10

¹ Ari iñaawae-takirori Tajorentsi iroka ñaantsi, ikantaki: ² “Naaka Pitajorentsita, naaka ahaemiri rompera-waetee-tzimi Apitantoniki. ³ Eero pipinkatha-waetziri tajorentsi-niro, apatziro pipinkathatina naaka. ⁴ Eero powetsika-waetzi oshiyakaa-wontsi, eero piitajorentsi-waetziri jeekatsiri jenokinta, kepatsiki, nijaaki eejatzi otapi-naki kepatsi. ⁵ Eero pipinkatha-waetziri, eero potziwerowa-shiwaetari eejatzi. Tema naaka Pitajorentsita, Shintsi-perori, Aamaako-tantaniri. Naaka owajankiteerini kijaneentanari, eejatzi itomi-paeni, icharini-paeni, itomi-paeni icharini-paeni. ⁶ Riima ikaatzi etakote-tee-nani naaka, ikemijan-teero noñaani, osheki netakotee-yaari rirori, ari nokanteeriri maawoeni icharini-teeyaari ikaati poyaaete-yaarini paata. ⁷ Naaka Pitajorentsita, eero pipaeryaa-shiwaetana. Tema nothonkiri nowajankiteeri naaka ikaatzi paeryaa-shiwae-tanari. ⁸ Pikenkishire-teero kiteejeri imako-ryaan-teetari, itajonkawen-teetakiri. ⁹ Tema eenitatsi 6 kiteejeri pantawae-tantyaari, panteero okaatzi pikoyiri. ¹⁰ Rooma kiteejeri 7, ari pikenkishire-teenari Naaka, Pitajorentsita. Tee okameethatzi pantawae-tantyaawo iroka kiteejeri, eejatzi pitomi, pishinto, pomperatani, pipira-paeni, eejatzi paashini-jatzi ikaatzi jeekimo-tzimiri pipankoki. ¹¹ Tema okaatzi 6 kiteejeri nowetsikan-takawori inkiti, kepatsi, inkaari eejatzi okaatzi tzimat-siri. Rooma kiteejeri 7, nomako-ryaan-takawo. Notajowen-takiro iroka kiteejeri. ¹² Pipinkatha-teeri pipaapati eejatzi piniro. Aritaki ojamanitaki nañaakaemi kepatsiki nokashiya-kaakimiri nopaemiri. ¹³ Eero powamaantzi. ¹⁴ Eero pimayempitzi. ¹⁵ Eero pikoshitzi. ¹⁶ Eero pitheeya-kotanta. ¹⁷ Eero piñaawena-takotari okaatzi tzimimo-tziriri pisheninka, ipanko, iina, romperatani-paeni, ipira-paeni, maawoeni.”*

Ithaawaeyini Israel-paeni

¹⁸ Iñaakiro maawoeni Israel-paeni ookatha-rentsi, ikemakiro tziwoorentsi, iñaakiro eejatzi kachaari ochempiki. Ikanta iñaayitakiro iroka-paeni, antawo ithaawae-yakini, inteena ikatziyee-yakani. ¹⁹ Ari ikantee-yanakirini Moisés: “Piñaanatina eeroka, aritaki nantakiro okaate pikantinari. Tee nokoyi iñaanatina Tajorentsi, rowamaa-nakari.”

24

¹² Ikanta rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: “Pitonka-haero ochempi, poyiina janta. Ari nopimirori mapikota jempe nojankinatakiro noñaani eejatzi nokanta-kaantani, rootaki piyotaa-yiteeriri pisheninka-paeni.” ¹³ Ari ikatziyanaka Moisés itsipatakari Josué amitako-tziriri, wetsikanaka riyaaati rochempiteki Tajorentsi. ¹⁴ Ikantanakiri antaripero-paeni: “Ari poyaaawakina jaka roojatzi nopiyan-teeyaari. Riitaki jeekakaemini Aarón itsipatyaaari Hur. Eenitatsi-rika kosheka-wakaa-chani, pikowakoteri rirori raminako-timiro.”

¹⁵ Ari itonkaanee Moisés ochempiki. Opeyawakiri otsirenikaakitakira menkori. ¹⁶ Ari ayiinta-paaki rowaneenkawo Tajorentsi ochempi-mashi Cheentoni. Okaatzi 6 kiteejeri omenkoritaki. Okanta omonkaataka 7 kiteejeri, eenitatsi ñaanata-kiriri Moisés menkoriki. ¹⁷ Tema koñaatziro iñaayitakiro Israel-paeni rowaneenkawo Tajorentsi, oshiyakawo opaamatzi paamari tonkaariki ochempiki. ¹⁸ Ikyaanata-nakawo Moisés menkori, tonkaanaki ochempiki, ari ijeekakiri okaatzi 40 kiteejeri eejatzi 40 tsireniri.

25

Rashita-kaetawori tajorentsi-thaante

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikantziri: ⁸ “Pamini wetsikinani tajorentsi-thaante ari nojeekiri notsipa-tyaari pisheninka-paeni. ⁹ Pimatiro maawoeni

* **20:17** ipira-paeni = buey, asno

jempe okantajaantya noñaayimiri. Tema ari pikantiro powetsikiro tajorentsi-thaante, eejatzi okaate tzimatsini inthomoeki.”

¹⁰ “Powetsiki inchanaki, awijaneentiro apikonati ojanthate, awijaneentiro apaani akonaki okimiinati, eejatzi okaate ojenokiti.* † ¹¹ Pitziri-tantyaawo ooro inthomoeki eejatzi jakakiroki. Powashi-nampi-tantyaawo ooro onampi-naki. ¹⁶ Ari potetiro inchanakiki nopimiri nokanta-kaantani. ¹⁷ Powetsiki otapa piyoshii-takiri ooro. Rootaki iiteeteri iroka otapa “neshironka-mentotsi”. Awijaneentiro apikonate ojanthati, rooma okimiiti awijaneentiro apakonate. ¹⁸ Powetsiki apiti roshiya-kaawo shiwankiri Onampiri tajorentsi, riitaki powakiri apitekiti opatziyaakiki otapa. Riitaki piyoshiiteri ooro, eentsikeroeni pikantiri pompojeri powetsikan-tyaariri. ¹⁹ Apaani okantya otapa powetsikiro. Ari ikatziyeri apitekiti opatziyaakiki apite shiwankiri ronampiri tajorentsi powetsikakiri. ²⁰ Ari itzinaa-shiwanki-tyaa ikatziya-yitaki imonteta-wakaeya, riitaki pamankan-takyaawoni ishiwanki neshironka-mentotsi. ²¹ Rootaki pitapatan-tyaawori inchanaki, ari potetakirori nokanta-kaantani nopimiri. ²² Ari noñiimiri eeroka janta, ari nokenkitha-waetakaemiri nojeekaki neshironka-mentotsiki, nojatekan-takyaari apite shiwankiri ronampiri tajorentsi jeekaen-tsiri otapaki Tajorentsi-naki. Ari nokaman-timirori okaate piyotaa-yiteeriri Israel-paeni.”

26

Tajorentsi-thaante

¹ “Iroka okaate payiri powetsikan-tyaawori Tajorentsi-thaante. Tema okaatzi 10 rooperori kithaarentsi, anashirikimawotatsiri, thonkiri-mawo-tatsiri, eejatzi kityonka-mawo-tatsiri. Ari piwichaa-kotirori roshiya-kaawo shiwankiri ronampiri tajorentsi.* ² Iroka okaate ojanthayiti kithaarentsi-paeni. Tema okaatzi ojanthati 28 konakintsi, rooma okimiitzira okaate 4 konakintsi.† ³ Powawiti 5 kithaarentsi, tema apamawoeni okantanakyaa, powawiti eejatzi otsipa 5 kithaarentsi.

⁷ Ari pikanta-kirori eejatzi iwitzi pipira, powetsiki okaate 11 kithaarentsi, rootaki pipashikan-tyaawori Tajorentsi-thaante.‡ ⁸ Tema iroka okaate ojanthati apaani kithaarentsi, okaate 30 konakintsi. Rooma jempe okimiitzi okaate 4 konakintsi.§ ⁹ Payi okaate 5 kithaarentsi, powawitakiro. Pimati otsipa okaate 6 kithaarentsi, powawitakiro eejatzi. Rootaki pipashikan-tyaawori Tajorentsi-thaante. Potzipiyiro jempe awijapaaki, rootaki pithatakiri ikyaapiinteetira Tajorentsi-thaanteki.

¹⁴ Paaki eejatzi imashi piratsi pithakan-takyaawo kityonkari, rootaki pipashikan-tyaawori tajorentsi-thaante. Payitakyaa imashi jeekatsiri nijaaki, rootaki pipewiryakiri pipashikan-tyaawo.*

¹⁵ Payi eejatzi incha-kota-paeni omeriki-tyaari tajorentsi-thaante, kameetha otampatzikayiti.† ³⁰ Otzimatyee powetsikiro tajorentsi-thaante jempe okanta noñaaha-kimiro ochempiki.

³¹ Pithata-shitiro rooperori kithaarentsi. Rontyaani yotzirori ikarina-tantawo anashiriki-thatatsiri, thonkiri-thatatsiri eejatzi kityonka-thatatsiri. Ari rontyaakotiro roshiya-kaawo shiwankiri ronampiri tajorentsi.‡ ³² Payi inchapanki powatzika-shitirori okaate 4, pitziri-tanta-kyaawo ooro. Powetsiki eejatzi okaate 4 ayeentironi jempe powatzikiro, riyoshiityaa koriki. Powetsikaki otsiko-paeni, riyoshiitya ooro. Rootaki pojatekan-tyaawori kithaarentsi pithata-shitirori.§ ³³ Tema iroka kithaarentsi

* **25:10** inchanaki = owetsikae-tzirori inchato acacia † **25:10** awijaneentiro apikonati = apaani metro eejatzi 10 centímetro; awijaneentiro apaani akonaki = 75 centímetros * **26:1** rooperori kithaarentsi = lino † **26:2** 28 konakintsi = 12.5 metro; 4 konakintsi = 2 metro ‡ **26:7** pipira = cabra § **26:8** 30 konakintsi = 13 metro; 4 konakintsi = 2 metro * **26:14** piratsi = owisha † **26:15** incha-kota = acacia ‡ **26:31** rooperori kithaarentsi = lino § **26:32** incha-panke = acacia

pithata-shitirori, rootaki inashi-tyaawoni apinate tajorentsi-thaante, apaani tajorentsi-tatsiri, otsipa tajorentsi-pero-tatsiri. Ari poyirori Tajorentsi-naki jempe otajorentsi-perotaki. ³⁴ Pitapatan-takyaawo tajorentsi-naki otapa neshironka-mentotsi powakiri janta otajorentsi-perotakira.

27

Taapokimentotsi

¹ “Powetsikiro eejatzi taapokimentotsi paashitiro incha-kota, okaate 5 konakintsi ojanthati eejatzi okaate okimiiti, rooma ojenokitzi okaate 3 konakintsi.* ² Powetsiki okaate 4 ochee onampi-naki. Eero payi otsipa incha-kota powetsikiri ochee, tema apakota okantyya. Pitziri-tantyyaawo kiterita-tsiri eshiro.†

28

Ikithaa-yitari ompera-tajorentsi-taarewo

¹ “Pikaema-kaanteri pirentzi Aarón eejatzi itomi-paeni Nadab, Abiú, Eleazar, Itamar. Tema riitaki niyoshii-takiri ikaatee-yakini pisheninka Israel-paeni nompera-tajorentsi-teeyaari. ² Powetsika-kaantiniri iithaari pirentzi Aarón ikashiya-kaerori rompera-tajorentsi. Tema rootaki ipinkatha-tantee-tyaariri, rowaneenka-tanakyaa-rika.

³¹ Pontyaa-kaanti anashiriki-mawotatsiri kithaarentsi. Rootaki ipewiryaa-kotyaari. ³³ Powetsika-kithokiyiti pithata-shitirori opatzi-kaakiki pewiryaa-wontsi. Paayiti kityonka-thari mampetha, thonkiri-thatatsiri, anashiriki-thatatsiri. Ari pikimi-taakiri eejatzi ooro, powetsika-ñakiyi-takiri, pithayiteri opatzi-kaakiki. ³⁴ Pithati apaani powetsika-ñakiteri ooro, pithati eejatzi apaani powetsika-kitho-kitakiri mampetha. Ari pikanta-kirori maawoeni opatzi-kaakiki, kameetha pithapetaata-kiniro. ³⁵ Rootaki ikithaa-tapiin-tyaari Aarón aririka imateero rompera-tajorentsi-tantari. Aririka ikyyi tajorentsi-thaanteki ipinkathatiri Tajorentsi, aririka ishitoyi eejatzi, rootaki ikemaeteri okameniyiti ithañaki-yitakiri ooro, ari okantyya eero ikamanta.

³⁶ Powetsiki eejatzi ooromerontaki. Riitaki yoshiita-chani ooro powetsikan-tyaari. Ari pijankina-tirori ñaantsi, kantatsini: “Kiteshireri Tajorentsi”. ³⁷ Pithato-tantyyaawo thonkiri-thatatsiri, poojoteniri ramantheeriki, eejatzi ipankakeroki. ³⁸ Ari ojeeka-piinta-tyee ramantheeri ipankakeroki Aarón, rootaki rinimotakaantyyaariri Tajorentsi. Tema riitaki Aarón atsipetyaawoni okaatzi rowaaripero-yitakiro Israel-paeni roeten-takiri Tajorentsi, eejatzi okaatzi rashita-kaetariri Tajorentsi roetentayitakiri.

29

Itahae-tziri kiteejeriki

³⁸ “Iroka poetziñaariko-tyaari kiteejeriki: Pitayi taapokimentotsiki apite piratsi tzimat-siri apaani rojarentsite. Eero poshiteero.* ³⁹ Pitayi apaani okitejiityaama-neerika, riima itsipa pitayiri otsireniityaa-neerika. ⁴⁰ Irika piratsi petyaari pitayiri, pitsipa-teeri ramiroka-patheetani pankirentsi-pane ijeekiteetakiro apite pajoki, itsipateetiro eejatzi oyeenka inchakitho ijeekitee-takiro apaani pachakaki, ijeetan-takyaari eejatzi imiriteetziri apaaniki pachaka.† ⁴¹ Ari pikanteriri eejatzi itsipa pitayiri aririka otsireniityaa-nee. Pitsipa-teeri itahae-tziri pashita-kaariri pankirentsi-pane, eejatzi imiriteetziri. Pitayiro okaatzi rashita-kaetariri Tajorentsi okachaa-maeti okantyya ifñaawenaa-tyaawori. ⁴² Rashi rowaero itahaenawo ikaati picharini-teeyaari opatzimooki Tajorentsi-thaante, janta notsipa-teemira naaka, nokenkitha-waetakaemi. ⁴³ Ari nopiyota-piintee-yaari

* **27:1** incha-kota = acacia; 5 konakintsi = 2.25 metro; 3 konakintsi = 1.25 metro † **27:2** kiterita-tsiri eshiro = bronze * **29:38** piratsi = owisha † **29:40** pankirentsi-pane = harina; apite pajoki = 1/10 efa = apite kilo; oyeenka inchakitho = olivo; apaani pachaka = 1/4 hin = apaani litro; imiriteetari = vino.

notsipa-tyaari pisheninka-paeni Israel-paeni. Tema otajorentsitatye okantakae-yaawo janta nowaneenkawo. ⁴⁴ Tema tajorentsi nokantakae-yaawo tajorentsi-thaante, eejatzi taapokimentotsi. Ari nokemiteeriri Aarón eejatzi itomi-paeni, tema riitaki nompera-tajorentsi-ti naaka. ⁴⁵ Tema ashi noyiro notsipa-teeyaari icharini-teeyaari Israel-paeni, naakataki Itajorentsi-teeyaa. ⁴⁶ Rootaki riyotanteeyaari Naaka Itajorentsiti, naaka amaeriri ijeekawitaka Apitantoniki notsipa-taari. Tema naaka Itajorentsiti.”

30

Kajankari itahae-tziri

¹ “Powetsiki otsipa taapokimentotsi payi incha-kota, rootaki itaan-teetyaari kajankari.* ² Omonkaa-tawakaeyaa onampi-naki, okaate apaani konakintsi ojanthati onampina-paeni. Rooma ojenokiti okaate apite konakintsi. Eero payi otsipa incha-kota powetsikiri ochee, roojaatziita apakotawonika.† ³ Riitaki yoshiita-chani ooro pitziritantyaawo oshitamenko, onampina, eejatzi ochee-paeni. Powashi-thapi-tantyaawo ooro onampi-naki-paeni. ⁶ Powakiro taapokimentotsi ithatashii-takirowa kithaarentsi tajorentsi-naki, omontetyaawo otapa neshironka-mentotsi, jempe noñaapiintimi eeroka janta. ⁷ Ari itaapiin-teerori Aarón okiteeje-tamanee kajankari, aririka riyaaati raminiri ootamentotsi. ⁸ Rapiita-panaatiro Aarón aririka otsireniityaanee itayiro kajankari, aririka roeja-panaatiri ootamentotsi. Rashi rowaero ikaati picharini-teeyaari ranteenawo iroka. ¹⁰ Apawo-jatzi ojarentsiki ijeetan-teeyaawo Aarón riraaki ratsipe-takaani ochee-paeniki taapokimentotsi, okantya ipeyakoetiro ikaariper-oetakira. Apawo-jatzi eejatzi ojarentsiki itahaeti ratsipe-takaani ipeyakoe-tantyaawori iyaari-peronka ikaati picharini-teeyaari. Tema tajorentsitanaki iroka taapokimentotsi ikantakaakawo Tajorentsi.”

31

Kiteejeri imako-ryaan-teetari

¹² Ari rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Moisés: ¹³ “Pikenkitha-waetakaeri eeroka pisheninka, pikanteri: ‘Pipinkathatiro kiteejeri imako-ryaan-teetari, tema rootaki pikenkishire-tapiin-teeri eerokapaeni eejatzi naaka aririka awijayiti ojarentsi-paeni, rootaki riyotetan-tyaari naaka Tajorentsi oeteshire-yiteemiri eerokapaeni. ¹⁴ Pitajorentsi-teero iroka kiteejeri imako-ryaan-teetari, pipinkathateero. Ikaati theenka-kironi iroka kiteejeri, rowamahaeteri. Ikaati antawae-tantyaawoni iroka kiteejeri, eero itsipataari ikaateeyini, rowamahaeteri. ¹⁵ Kantacha pantawaeti okaate 6 kiteejeri. Rooma kiteejeri 7, pitajorentsi-teero, pomaeri-tantee-yaawo pikenkishireteena Naaka. Eenitatsi-rika antawae-tantyaawoni iroka kiteejeri, aritake rowamahaetakiri.’ ¹⁶ Otsizmatyee ipinkathateero pisheninka-paeni iroka kiteejeri romaerintan-teetari, rootaki romaeri-mento. Ashi rowaero ojarentsiki-paeni ikashiya-kaenawo Naaka. ¹⁷ Ashi owaero ikenkishire-tapiin-teena pisheninka-paeni, roshire-tantee-nari Naaka.” Tema 6 kiteejeri rantawaetaki Tajorentsi rowetsikan-takawori inkiti eejatzi kepatsi, rooma kiteejeri 7, ari ikaatakiro rantawaetaki, roojatzi imako-ryaantaka.

¹⁸ Ikanta ithonkakiro Tajorentsi ikenkitha-waetakaeri Moisés ochempiki Cheentoni, ipakiri apite mapikota jempe rojankinatan-takawo Tajorentsi rakoem-peki Ikantakaan-tani.

* **30:1** incha-kota = Acacia † **30:2** apaani konakintsi = 45 centímetro; apite konakintsi = 90 centímetro

32

¹ Ikanta iñaakiro Israel-paeni rojamanitakira Moisés te roerinkaawo ochempi, ipiyowen-takari Aarón, ikantakiri: “Powetsikina oshiyakaa-wontsi notajorentsi-tetee-yaari, riitaki jewateenani. Tema tee ayoteeyini iitarika antakiriri Moisés, amayiteeri ajeekawitaka Apitantoniki.” ² Ari rakanaki Aarón, ikantanakiri: “Pamakinari jaka maawoeni ooro othayitziri okempitaki piinapaeni, pitomipaeni eejatzi pishintopaeni.” ³ Ithonka rahaetakiri ooro ikaatzi ithatee-tziri kempitantsiki, raana-kiniri Aarón. ⁴ Tema riwyaahakiri maawoeni ooro. Iwenata-shitakiri, roshiya-kaakari iryaani waaka. Ikanteeyini Israel-paeni: “¡Nosheninká! Irika atajorentsita amayiteeri ajeekawitaka Apitantoniki.”* ⁵ Ikanta iñaakiro Aarón kanteen-chari, rowetsikaki eejatzi taapokimentotsi jempe ijeekaki roshiya-kaawo iryaani waaka. Ishintsiiyini kaemaeyini Israel-paeni, ikantzi: “Okiteeje-tamanee oemoshirenkyaa apinkathatiri Tajorentsi.” ⁶ Ikanta ipiriin-tamanaa okiteeje-tamanee, itaa-kiniri ipira-paeni, eejatzi okaatzi rashita-kaariri raapatziyan-teeyaariri. Ari rowaeyakani, rirawae-teeyini, ithaamen-teeyakani.

⁷ Ikanteeri Tajorentsi irika Moisés: “Piyaatee taapiki, tema kaariperotaki pisheninka-paeni pamaeri ijeekawita Apitantoniki. ⁸ Tema intsipaete ipakaanakiro okaatzi nokantziriri rantiro. Rowetsikaki roshiya-kaawo iryaani waaka. Riitaki ipinkathatzi, itaa-kiniri ratsipe-takaani-paeni. Ikanteeyini: ‘¡Nosheninká! Irika atajorentsita amayiteeri ajeekawita Apitantoniki.’” ⁹ Eekiro iñaawae-tatzii Tajorentsi ikantziri Moisés: “Niyoshire-takiri pisheninka-paeni, osheki ipiyathayita. ¹⁰ ¡Antawo rowatsimaakina nimaeka, otzimatyee nothonkiri! Rooma eeroka aritaki noshekyaaakimiri ikaati picharini-teeyaari.”

¹¹ Rootaki ramanan-tanakari Moisés, ikantzi: “¡Tajorentsi! ¿Litaka ayimatan-tzimiri pimashirenka pikoyi pithonkeri pashitari eeroka, tema riitaki pamaeri eeroka ijeekawitaka Apitantoniki, poñaahan-takiro pishintsinka pamantaariri? ¹² Ari ikantee-yanakini Apitantoni-jatzi: ‘Tema reeteempyaashita Tajorentsi raantariri, ikoyi rowamayiri ochempi-mashiki eero itzimantaa kepatsiki.’ Pipitsimareeyaa, aritapaaki pikijakiri pashitari eeroka. ¹³ Pikenkishire-takoteeri pomperatani-paeni Abraham, Isaac, eejatzi Israel. Tema pipaeryaaka eeroka pikantakiri: ‘Kyaaryoperori nosheni-teemiri ikaati picharini-teeyaari roshiyee-yaari ompokiro-paeni jenokinta, riitaki ashitee-yaawoni maawoeni iroka kepatsi nokashiya-kaakimiri, ari ikanteetaatyeyyaani rashitee-yaawo riroripaeni.’” ¹⁴ Ari ipakaanakiro Tajorentsi okaatzi ikantawi-takari ithonkaerimi ikaatzi rashitari rirori.

¹⁵ Ari roerinkaari Moisés, ramae apite mapikota jempe ojankinataka ñaantsi, tema apitekiro ojankinataka jantakironta. ¹⁶ Riitaki Tajorentsi wetsikakiro mapikota, rii-jatzi Tajorentsi thapatakiro okaatzi jankina-teenchari mapikotaki. ¹⁷ Ikanta ikempaeri Josué ikaemaeyini isheninka-paeni, ikantziri Moisés: “Pikemi ikaemaeyini asheninka-paeni kimitaka rowayiri-teetatyaa apanko-thaanteki.” ¹⁸ Ari rakanaki Moisés, ikantzi: “Tema romampahae-yatyaani nokemakiri naaka. Tema kaari kae-maantsi rotsinampaeteri rowayiri-teetyaari, kaari eejatzi kaemaantsi rotsinampaeri rowayiritani.” ¹⁹ Ikanta rareetapaa Moisés ipanko-thaante-teeyakani isheninka-paeni, iñaatziiri roshiya-kaawo iryaani waaka, riitaki ithaamen-teeyarini. Antawo ikijanaka Moisés, rookapaakiro mapikota jempe otonkae-matanaka ochempi, othonka opookapaaki mapikota. ²⁰ Raapaakiri roshiya-kaawo iryaani waaka, itaakiri. Itononkakiri, roowe-pane-takiri, rowiinka-wane-takiri nijaaki. Rirakaakiri isheninka-paeni.

²¹ Ari rojampi-takiri Aarón, ikantziri: “¡Yeeyi! ¿Jempema ikantakimika eeroka asheninka-paeni panta-kaantariri iroka antawoete kaari-perotatsiri?” ²² Akanaki Aarón ikantzi: “¡Jewarí! Eero pikijana. Piyotziri eeroka asheninka-paeni osheki

* 32:4 waaka = becerro

iñaawena-takawo kaari-perori. ²³ Tema riitaki kantakinari: ‘Powetsikina oshiyakaa-wontsi notajorentsi-tetee-yaari, riitaki jewateenani. Tema tee ayotee-yini iitarika antakiriri Moisés amaeri ajeekawita Apitantoniki.’ ²⁴ Nokanta-nakiri naaka: ‘Ikaatzi itzimimo-tziri ooro, ramakinari.’ Imatakiro ipaetakinari ooro, notaakiri paamariki, ari rowetsika-nakari roshiya-kaawo iryaani waaka.” ²⁵ Ikanta iñaakiri Moisés tee ikanta-peroteeya isheninka-paeni, osheki itheen-kawae-takiri ijaneentani. Tee imata-neero Aarón ikaminaa-yiteeri. ²⁶ Jataki okiishitaha awotsi inampiki, ikantzi: “Ikaatzi awentaariri Tajorentsi, ipoki jaka nojeekakika naaka.” Tema riitaki yoshiiteencha maawoeni Leví-paeni riyaataki ijeekakira Moisés, itsipata-paakari. ²⁷ Ikantakiri Moisés: “¡Nosheninká! Iroka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsite Israel: ‘Payi apaani-paeni eeroka piyotsiro-shitha-kite, pipiyi pipanko-thaanteki, pikyaayiti maawoeniki pankotsi, powamayiri pirentzi, pitsipaminthari, eejatzi pisheninka-paeni.’ ” ²⁸ Imatakiro Leví-paeni ikantakiriri Moisés. Tema ikaatzi 3,000 isheninka rowamaakiri. ²⁹ Ari ikantzi Moisés: “Pimatee-yakironi eerokapaeni powetsika-shire-wentaari Tajorentsi, rootaki itajonkawentanteemiri, tema pimatakiro pompera-tajorentsi-yitantari apaani-paeni eeroka pikemijan-takiri Tajorentsi pakota-shiyi-takiri pitomi-paeni eejatzi pirentzi-paeni.”

³⁰ Okanta okiteeje-tamane, ikantakiri Moisés isheninka-paeni: “Tema antawoete pikaariperotaki eerokapaeni. Nimaeka niyaati ochempiki ijeekira Tajorentsi, okantashi-maetyaa raripero-teemi.” ³¹ Jataki Moisés ijeekira Tajorentsi, ikantapaeri: “Antawoeti ikaariperotaki nosheninka-paeni, rowetsikakiri ooro, riitaki itajorentsite-takari. ³² Nokowako-tzimi paripero-teeri ikaariperotakira. Eerorika paripero-teeri, posheteenawo nowaero pojankina-takotakinaha.” ³³ Ari rakanakiri Tajorentsi irika Moisés, ikantziri: “Apatziro nosheta-koteeri ikaatzi kaaripero-tzimotanari naaka. ³⁴ Pipiyi eeroka, paaneeri pisheninka-paeni jempe nookota-kimiro. Riitaki jewatimini Nonampiri. Roo kanteencha, aririka omonkaa-teeyaa paata nowajankitaantee, aripaete nowajankitaa-wenteeri iyaari-peronka.”

³⁵ Tema ikantakaakawo Tajorentsi, imantsiya-tanaki maawoni Israel-paeni okantakaawo ipinkatha-takiri roshiya-kaawo iryaani waaka rowetsikakiri Aarón.

34

Owakirari Ikashiyakaa-wakaetani

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “¡Moisés! Paminee eeroka apite mapikota oshiyaawo nopawita-kimiri, ari nojankinateerori noñaani nojankinawitakari etawori mapikotakiki pipookakiri. ² Pananinki okiteeje-tamane pitonkaero ochempi Cheentoni. Pipoki otonkaa-perotaha ochempi nojeekira naaka. ³ Apaniroeni pipoki, tekaatsi anashi-waetachani janta ochempiki, eejatzi eero ranashiwaeta ipireetari-paeni.”* ⁴ Raaki Moisés apite mapikota, roowae-witaka etakawori ipawitakariri. Okanta okiteeje-tamane, ananinkanaka raanakiro apite mapikota, itonkaanaki ochempiki Cheentoni, imatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. ⁵ Ari rayiita-paaki Tajorentsi menkoriki, itsipata-paakari Moisés, ipaeryaa-paaka Tajorentsi, ikantzi: “¡Naakataki!”† ⁶ Tema ikatziyi-motapaakari okaakiini Moisés, icheraapaaki ikantziri: “¡Naakataki Tajorentsi! Shintsi-perori, kaminthaan-taniri, neshironkantaniri, tsinampari, etakoki-tanta-niri, kyaariperori. ⁷ Ashi noyiro netakotari maawoeni, nothonkaeri netakotee-yaari ikaati icharini-teetyaari. Nopeyako-teeniri iyaari-peronka, tema ikinashi-waeyitaka. Roo kanteencha tee namaakitziiri nowajankiteeri antzirori kaari-perori, nothonkiri nowajankitaa-wentziri iyaari-peronka ashitariri, icharini, itomi icharini-tanakari, eejatzi maawoeni

* **34:3** ipireetari = owisha-paeni eejatzi bueyes † **34:5** Ikantakoe-tziri jaka ‘Naakataki’, roojatzi oshiyawori ñaantsi añaakiri janta 3.14. Tema iñaaniki rirori Heber-paeni, ikantziri ‘Jehová’. Eenitatsi itsipa kantzirori iroka ñaantsi ‘Pinkathari’.

ichariniyiteeyaari riroripaeni.”⁸ Tema intsipaeti rotziwerowanaka Moisés, oeyotanaka kepatsiki ipinkatha-tanakiri Tajorentsi.⁹ Ikantanakiri: “¡Tajorentsi! Kyaari-perorika paakameethatina, pitsipa-teena nokaatee-yakinika. Tema irika nosheninkapaeni osheki itheenkantzi. Roo kanteencha nokoyi pipeyako-teenawo nantayitakiro kaaripero-tatsiri. Poshiya-kaanteena eerokami ashitaanari.”

¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: “Pikemi nokantimiri. Eenitatsi nokashiya-kaeriri pisheninkapaeni Israel-paeni, aritaki iñaayiteero maawoeni riroripaeni. Tema nantatyeero kaari iñeetzi paerani jaka kepatsiki, kaari iñeetzi otsipaki nampitsi. Tema ithonkyaa iñiuro atziri-paeni pijeekantakawo okaatzira rantakiri Tajorentsi, tema antawo okaate noñaakaemiri maawoeni eerokapaeni.”¹¹ Eekiro ikantana-kitzii Tajorentsi: “Pantiro okaate nokantimiri. Aritaki piñaakina nomishitowayiri Ochempi-weni-jatzi, Owinteni-jatzi, Thaawan-taarewoni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaantewenijatzi, Kaya-weni-jatzi.

¹² Paamawentyaa paapatziyari-kari nampiyi-tawori jaka jempe nookota-kimiro, ramatawi-tzimi-kari, tema oshiyakawo iwirentsi ramatawi-mento.¹³ Pitzimpooka-pithateri itaa-mento-paeni, pitzimpooka-pithatiri itajorentsi-nirote, pithonkiri oshiyakaawo-paeni Inkaariweri.¹⁴ Eero pipinkatha-tziri itsipajatzi-paeni tajorentsi-niro, tema irika Tajorentsi aamaawae-rintzi, rootaki owaeta-kaantziriri ikantanteetariri Tajorentsi Aamaako-tanta-niri.¹⁵ Paamawentyaa paapatziyari-kari nampiyi-tawori kepatsiki jempe poshire-takawo, imatakaemiro-kari ratsiperya-waeta ipinkatha-tziri itajorentsi-nirote, itayiniri ratsipe-takaani-paeni, pakyootzirikari rowaantari tzimahaan-tatsiri iwatha kaari itayi.¹⁶ Paamawen-tyaa ikaemiri-kari pitomi-paeni raakaeri rishinto-paeni. Tema osheki omayempi-waetzi opinkathawitarira otajorentsi-nirote, ari imatanakiro eejatzi pitomi-paeni ratsiperya-waetyaari ipinkathateri rirori tajorentsi-niro-paeni.”

²⁸ Ojamani ijeekaki Moisés itsipatari Tajorentsi okaatzi 40 kiteejeri eejatzi 40 tsireniri. Tee rowaeyaa, tee imiritee nijaa. Ari rojankinata-kirori ñaantsi-paeni mapikotaki jempe okantakota ikashiyakaa-wakaeya-rini. Tema rootaki iroka Ñaantsi kaatatsiri 10.‡

40

¹⁶ Rantakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi. Imatakiro maawoeni.¹⁷ Tema awijaki apaani ojarentsi ishitowan-teetaari Apitantoniki, aripaeti ithonkae-takiro rowatzikae-teero Tajorentsi-thaante.*

³⁴ Ari omapoka-shitaka opamanka-paakiro menkori Tajorentsi-thaante, tema ojeekan-tapaakawo rowaneenkawo Tajorentsi.

‡ 34:28 rowaeyaa = pan * 40:17 Ikantee-tziri jaka “awijaki apaani ojarentsi”. Rootaki otsipa ojarentsi apiteta-tsiri, etanaawori kiteejeri, etanaawori eejatzi kashiri otsipaki ojarentsi, ithonkae-takiro rowatzikae-teero Tajorentsi-thaante. Ikantee-tziri eejatzi: “kiteejeri 1, kashiri 1, ojarentsi 2”

RASHI LEVÍ-PAENI

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ijeekaki tajorentsi-thaanteki, ikanteeri: ²“¡Moisés! Pikenkitha-waetakaeri pisheninka-paeni Israel-paeni, pikanteri: ‘Aririka pamakiniri Tajorentsi pipayiteriri, pamakiniri piwaakati, eerorika pamakiniri powishate. ³Riirika waaka pipiriri katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiririka, riitaki paanaki shirampari, eero ramashi-waeta. Tema riitaki ookimotyaarini Tajorentsi pitaakiniriri opatzimooki tajorentsi-thaante. ⁴Pioteya-yinatiri iitoki katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaani, tema riitaki ookimotyaarini Tajorentsi ipeyako-tantee-mirori pantakirowa kaariperotatsiri. ⁵Powamayiri pipira tajorentsi-thaanteki. Rayimae-tyaawo itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorentsi-taarewo, riraa pipira rashita-kaeyaari Tajorentsi, itsikirijan-tyaawo onampi-naki-paeni taapokimentotsi ojeekakira opatzimookiki Tajorentsi-thaante. ⁶Aririka powamaakiri, pimeshaayiri imashi, pitoyitiro maawoeni iwatha. ⁷Riima itomi-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo Aarón, riitaki oejatsini paamari taapokimentotsiki, riitaki oonthoyitironi tsitsi-paeni paamata-tsini. ⁸Riijatzi itomi-paeni Aarón Ompera-tajorentsi-taarewo, owankita-kirini iwatha ipira opaamatakira tsitsi, itsipataakiri iito, eejatzi iyeenka-paeni. ⁹Eerokataki kewironi isheeto-paeni, eejatzi ipori-paeni. Itayimae-tyaari Ompera-tajorentsi-taarewo taapokimentotsiki. Okatziyeenkatyaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorentsi iñaaperotyaari rashitakaetariri.

¹⁰Riirika owisha, riirika cabra pashita-kaariri Tajorentsi katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiri, riitaki paanaki shirampari, eero ramashi-waeta. ¹¹Powamayiniri Tajorentsi jantakiroki taapokimentotsiki okatonkontzira. Rayiro itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorentsi-taarewo, riraa itsikirijan-takyaawo maawoeni onampi-naki-paeni taapokimentotsi. ¹²Opoñaashitya pitoyitakiri maawoeni iwatha, iito eejatzi iyeenka-paeni. Raakiri Ompera-tajorentsi-taarewo, rowanki-takiri opaamatakira paamari taapokimentotsiki. ¹³Eerokataki kewironi isheeto-paeni, eejatzi ipori-paeni. Itaayitiro Ompera-tajorentsi-taarewo rowanki-takiri taapokimentotsiki. Okatziyeenkatyaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorentsi iñaamaperotyaari rashitakaetariri.

¹⁴Riirika shiwankiri pashita-kaeyaariri katziyeen-katatsini iyachaarinka pitaakiri, pamakiniri shiro, eerorika iryaani jamomo. ¹⁵Riitaki Ompera-tajorentsi-taarewo ashitakae-yaariri Tajorentsi. Ithatyaakiri iitoki, ipitenkan-takyaawo riraa maawoeni onampi-naki taapokimentotsi, itaakiri taapokimentotsiki. ¹⁶Paawakiro ishenokitziro rowanawo, eejatzi ishiwanki-paeni. Pookakiro onampi-naki taapokimentotsi ishitowa-piintzira ooryaa, jempe opiyotaka ojamampoti itahaetani. ¹⁷Pitankapetatiri eero pithatyaa-waetziri. Itayiri Ompera-tajorentsi-taarewo taapokimentotsiki. Okatziyeenkatyaa iyachaarinka itaaha. Rootaki ookimotantyaariri Tajorentsi iñaamaperotyaari rashitakaetariri.

2

¹Roorika pankirentsi-pane pamaki pashita-kaeyaari Tajorentsi, pamaki rooperori opane, powaetakiro yeenkantsi eejatzi kajankari. ²Pamakiniri itomi-paeni Aarón, Ompera-tajorentsi-taarewo. Raawaki eepichokiini powaeta-kirori yeenkantsi, eejatzi kajankari. Itaakiro taapokimentotsiki. Rootaki ookimotantyaariri Tajorentsi iñaaperotyaawo itahae-takiniriri rashita-kaetariri. ³okaate tzimahaan-taneen-tsini opane pashita-kaariri Tajorentsi, tajorentsi-pane-tanaki iroka. Riitaki owaeyaawoni Aarón eejatzi itomi-paeni.

11

¹ Rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés eejatzi Aarón, ikanteeri: ² “Pikenkitha-waetakaeri pisheninka Israel-paeni, pikanteri: ‘Irika tsimeriyitatsiri ikaatzi jeekay-itsiri antamiki, riitake kameethatatsiri poyaari. ³ Tema maawoeni tsimeriyitatsiri tzimatsiri apiti ishetaki, oepiyirori rowanawo iniyawi-takawo, inaatawaero kameetha iniyeero eejatzi, tee ipinkae-tziri irika-paeni, kameetha-tatsi rowaetyaari. ⁴ Riima ikaatzi ikyaakoetari, tzimawitachari apiti ishetaki, kaari oepiyironi rowanawo te inaa-perotziro iniyantyaawori, tee ikameethatzi poyaari, pipinkiri.* ⁵ Ari ikimitari oshiyawi-tariri kochero, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, teemaeta otzimi apiti ishetaki, riitaki pipinkiri.† ⁶ Ari ikimitari oshiyawi-tariri jamani, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, tee otzimi apiti ishetaki, riitaki pipinkiri.‡ ⁷ Eejatzi ikemitari chaancho, tzyma-witacha apiti ishetaki, kaari oepiyironi rowanawo tee inaa-perotziro iniyantyaawori, riitaki pipinkiri. ⁸ Ero powayitari irika iwathapaeni, ero poteyaneentziri eepichokiini ikami-rika, riitaki pipinkiri.

⁹ Irika jeekantawori nijaa-paeni, riitaki kameetha-tatsiri poyaari tee ipinkae-tziri. Tema maawoeni tzimatsiri ipeteeshi, eejatzi ipentaki, ikaatzi jeekantawori inkaari eejatzi nijaa-paeni, tee ipinkae-tziri irika-paeni, kameetha-tatsi poyaari. ¹⁰ Riima kaari tzimatsini ipeteeshi-paeni, ipentaki-paeni jeekantawori inkaare eejatzi nijaa-paeni, ikaatzi jeekantawori inthomoyaaki nijaa, piwinkani poyeri. ¹¹ Ero powayitari irika-paeni, riitaki pipinkiri. Ero poteyaneentziri aririka ikamayiti. ¹² Riitaki pipinkayitiri maawoeni jeekatsiri nijaaki kaari tzimatsini ipeteeshi-paeni, eejatzi ipentaki-paeni.

¹³ Irika shiwankiri-paeni ikaati pipinka-yiteeri, kaari kameetha-tatsini poyaari: pakitha, awo, shimapako, ¹⁴ tzijo, ikaatzi oshiyayi-tariri shirontzi, ¹⁵ ikaatzi inashiyitachari tsiirotyonki,§ ¹⁶ ikaatzi oshiyayi-tariri mamawo, oshetatsiko, cherepito, ikaatzi oshiyayi-tariri pakitha, ¹⁷ pawo, thoowo, ¹⁸ janantzi, thawori, amempori, ¹⁹ thompari, ikaatzi oshiyayi-tariri janantzi, tsimpe, piiri.

²⁰ Irika itsipa ikaatzi pipinkiri, naapakitatsiri tzimatsiri ishiwanki, tzimatsiri iityeeriki ranashi-tantari. ²¹ Riima maawoeni oshiyariri inaapaki tzimatsiri ipori, mi-taatsiri, ero pipinka-yitziri poyaari. ²² Irika ikaati poyaari: ikaatzi oshiyayi-tariri tsitsiri, pitziro, tsinawo, kentori. ²³ Riima itsipa-paeni ikaatzi kaari apaeriiri inaapaki-witachari, aayita-tsiri, anashiyita-chari, riitaki pipinkiri.

²⁴ Iroka-paeni otsipa matironi osheneemini. Itzimi-rika oteeyakirini ikamirika ipinkaetani tsmiriyitatsiri, ari ipinkaetanakiri irirori roojatzi tsireniriki. ²⁵ Itzimi-rika antakironi eepichokiini iwatha kaminkari tsimeriyitatsiri, otzimatyee ikiwaero iithaari, ari ipinkaetanakiri roojatzi tsireniriki.

⁴² Tema tee ikameethatzi powayityaari ikaatzi konthaa-chari kepatsiki, anayita-tsiri kepatsiki, otzimawityaa iityeeriki-paeni, riitaki pipinkayitiri. ⁴³ Pipinkayitiri ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, ikaatzi kamatha-yitatsiri, tema aririka poteeyakiri, ari ipinkae-tanakimi eeroka. ⁴⁴ Tema Naaka Pitajorentsite. Pikiteshiretee eeroka-paeni, tema naaka kiteshireri. Tee okameethatzi rowaaripero-waetimi tsimeri-yitatsiri ikaatzi anashiyitachari kepatsiki. ⁴⁵ Naakataki Tajorentsi, naaka oemishitowaemiri Apitan-toniki Pitajorentsi-tetee-na. Pikiteshiretee, tema naaka kiteshireri.”

⁴⁶ Rootaki iroka ñaantsi riyotaan-tziri Tajorentsi jempe ikantakota tsimeri-paeni jeekatsiri antamiki, shiwankiripaeni, maawoeni añaa-yita-tsiri nijaaki, maawoeni kamathaa-yitatsiri kepatsiki. ⁴⁷ Ari piyoteeriri ikaatzi ipinkae-tziri eejatzi ikaatzi kameetha-yitatsiri. Ikaatzi rowaetari eejatzi kaari rowaetari.

* **11:4** ikyaakoetari = camello † **11:5** oshiyawi-tariri kochero = tejón, conejo ‡ **11:6** oshiyawi-tariri jamani = liebre § **11:15** tsiirotyonki = cuervos

12

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikanteeri: ² “¡Moisés! Piyoteeri pisheninka Israel-paeni, pikanteri: ‘Aririka omotziti tsinani, otzimakiri shirampari eentsite, ipinkaetiro okaate 7 kiteejeri. Tema oshiyaawo ipinkae-tziro aririka oñaawentyaa roori. ³ Aririka imaakotapaaki 8 kiteejeri itziman-takari eentsi, itomeshi-taanii-takiri. ⁴ Rooma tsinani tzimaaniteentsiri, otzimatyee omaerintyaa roori okaate 33 kiteejeri, roojatzi opeyantee-yaari iraa. Tema eero okameethatzi oteeyiro itajorentsi-takahaetani-paeni, eero okyahaе tajorentsi-thaanteki, roojatzi iyomaatan-takyaawori kiteejeri omaerinta. ⁵ Roorika otzimakiri tsinani eentsiti, ipinkaetiro okaate 14 kiteejeri. Ari oshiyaawo ipinkae-tziro aririka oñaawentyaa roori. Tema otzimatyee omaerintyaa okaate 66 kiteejeri, roojatzi iyomaatan-takyaawori kiteejeri omaerinta.

⁶ Aririka iyomaateero omaeriwentari eentsiti shirampari, roorika tsinani eentsiti, otzimatyee aanakiniri Ompera-tajorentsi-taarewo apaani ipireetari tzimaen-tsiri apaani rojarentsite, ayiniri eejatzi iryaani jamomo, riirika apaani shiro. Riitaki katziyeen-katatsini iyachaarinka itahaetzirira opatzimooki tajorentsi-thaante okantya rariperoe-tanteeyaawori. ⁷ Riitaki raanakiri Ompera-tajorentsi-taarewo, itaa-kiniri Tajorentsi janta tajorentsi-thaanteki rariperoe-teero tsinani. Ari omonkaatari okaatzi omaeriwentaka roori.’”

Rootaki iñaani Tajorentsi iroka. Rootaki ashi tsinani-paeni tzimayi-tatsiri eenchaaniki shirampari, roorika tsinani. ⁸ Eerorika imonkaata amanantan-tyaari ipireetari, kantacha amananti apite shiro, eerorika apite iryaani jamomo. Riitaki Ompera-tajorentsi-taarewo matironi raripero-takaan-teero, kiteshire-tanee roori. Tema itaaki apaani raripero-tantee-tyaawori tsinani. Riima itsipa katziyeenka iyachaarinka itaakiri.”

16

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés, tema kamaki apitekiro itomi Aarón okantakaawo rontsirokakawo ijeekira Tajorentsi. ² Iroka ikantzi Tajorentsi: “¡Moisés! Pikanteri pirentzi Aarón, eero ipiya-piyata ikyee otajorentsi-perotzira tajorentsi-thaante jempe othataka tonta-mawori, ojeekakira neshironka-mentotsi otapawo tajorentsi-naki, ikami-kari. Tema ari noñaaha-kyaari nomenko-ryeen-kataki neshironka-mentotsiki. ³ Aririka ikyee Aarón tajorentsi-thaanteki, otzimatyee raanaki apaani ewonkiri waaka ipeyakoe-tantee-yaariri rantakerowa kaaripero-tatsiri. Raanaki eejatzi apaani ipireetari, riitaki katziyeen-katatsini iyachaarinka itaanewo.

¹¹ Ramaeta-kiniri Aarón ewonkiri waaka, riitaki rowamaakiri, itaawen-tyaari ipeyakoe-tantyaanariri rantakerowa kaariperotatsiri, eejatzi ikaatzi jeekatsiri ipankoki. ¹² Ari raanakiro taa-mentotsi ijaanakiro owaamari-menkiti taapokimentotsi ijeekakira Tajorentsi. Apite rowii-panetanaki rakoki opane kajankari. Raanakiro otajorentsi-perotzi jempe othataka tonta-mawori. ¹³ Itaakiro opane kajankari jempe ijeekaki Tajorentsi. Othonkyaa okachaa-tanaki neshironka-mentotsi otapaki tajorentsi-naki. Rootaki eero ikamanta rirori Aarón. ¹⁴ Opoñaashitaka raanaki eechaakiini riraa ewonkiri waaka, itsikirijan-takyaawo neshironka-mentotsi ishitowapiintzira ooryaa, imatakiro eejatzi ikatziyakaha rirori itsikirijakiro neshironka-mentotsi okaate 7 rapiipiintiro. ¹⁵ Ari rowamaakiri itsipa ipira, riitaki itaawenteetiri rantakirowa kaari-peri atziri-paeni. Raanakiro riraa inthomoeki otajorentsi-perotzira, itsikirijan-tyaawo neshironka-mentotsi eejatzi jantakiroki janta ikatziyakaha. Imatakiro ikimitaantakawo riraa ewonkiri waaka.* ¹⁶ Rootaki iroopero-tantee-yaari jempe otajorentsi-witaka tema rantawerowaitakiro pisheninka-paeni. Ari ikantakirori eejatzi maawoeni tajorentsi-thaante, ojatakaen-chari ipanko-thaante-yitaka ikaatzi kaaripero-yiteentsiri.

* 16:15 ipira = cabrío

¹⁷ Aririka ikyii Aarón jempe otajorentsitaki raripero-takaan-teeri kaaripero-yitatsiri, eero ishinetee-tziri ijeeki itsipa atziri janta tajorentsi-thaanteki, roojatzi ishitowan-teeyaari Aarón. Tema imatakiro ipeya-kotee-takiniri rantakirowa kaariperotatsiri rirori, ikaatzi jeekatsiri ipankoki, eejatzi iyaari-peronka maawoeni isheninka Israel-paeni. ¹⁸ Ari riyataanaki ojeekaki taapokimentotsiki omontetakari jempe ijeeki Tajorentsi, itajorentsi-takaero taapokimentotsi. Raakotanaki eechaakiini riraa ewonkiri waaka eejatzi rashi ipireetari, itziritakiro ochee-paeni taapokimentotsi.† ¹⁹ Itsikirijan-takyaawo iraantsi taapokimentotsi okaate 7 rapiipintiro. Ikiteta-kahaero rowaaripero-waetakiro pisheninka Israel-paeni, itajorentsi-takahaero.

²⁹ Iroka nojankinatani rootaki pikenkishiryaaapiin-teeyaari. Aririka omonkaa-teeyaa kiteejeri 10, kashiri 7, otzimatyee pitziwentyaawo, eero pantawaetee. Ari ikantee-yaari pisheninka, eejatzi itsipa-jatzi atziri jeekimo-tzimiri pipankoki. ³⁰ Tema iroka kiteejeri aritaki ipeyakoe-teemirowo pantakirowa kaariperotatsiri, ari pikiteshiretee eeroka janta jempe ijeekaki Tajorentsi. ³¹ Tema ashi owaero nojankina-takaanani, ashi powaero pimako-ryaan-teeyaawo. Pitziwen-teeyaawo eejatzi. ³² Ikite-shire-takahaemi Omperatajorentsi-taarewo ijeepatzii-toetakiri, poyaata-kariri ipaapati rompera-tajorentsiti. Riitaki matironi ipeyako-teeri kaari-peroriite. Ikithaa-teeyaawo kyaari-perori ithaari tajorentsi-mawo-tatsiri.‡ ³³ Riitaki riopero-takahaeroni otajorentsi-naki-perotzi eejatzi tajorentsi-thaante. Ari ikanteerori taapokimentotsi antaweroetakiri. Imateeri eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi maawoeni pisheninka-paeni ikaateeyakinira.

³⁴ Ashi owaero iroka nojankina-takaanani. Tema apawo-jatzi ojarentsiki ikyaahaeti ipeyakoe-tantyaawori rantayitzirowa kaari kameethatatsi Israel-paeni.”

Tema imatakiro Moisés okaatzi ikantakiriri Tajorentsi.

20

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikantziri: ² “Iroka otsipa pikantiriri pisheninka Israel-paeni: ‘Ikaati ashitakae-yaarini reenchaaniti tajorentsi-niro iiteetziri ‘Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaaniki-paeni’, otzimatyee rowamahaeteri. Okantawityaa riirika Israel-paeni, riirika itsipa-jatzi atsipatari anampiki, rowamahaeteri. ³ Tema ari nokijaneen-teeri naaka irika-paeni, aritaki nothonkaeri inampiki, tema riitaki owaaripero-takirori tajorentsi-thaante, rowinkatharyaakiro nowaero, okantakaan-tziro rashita-kaakari reenchaaniki tajorentsi-niro iitachari ‘Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaaniki-paeni’. ⁴ Aririka ipiyatha-takyaawo itsipa-paeni pisheninka eerorika rowamayiri ikaatzi ashitakaa-kariri reenchaaniki tajorentsi-niro iiteetziri ‘Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaaniki-paeni’, ⁵ ari nokijaneen-teeri naaka, ari nokanteeri maawoeni isheninka-paeni rirori. Ari nothonkaeri notsipataanteeyaari ikaatzi aapatziya-kariri ikaariperotakira, ipinkatha-waetashi-takari tajorentsi-niro iiteetziri ‘Pinkathari Itaawen-teetziri Eenchaaniki-paeni’.

⁶ Atziri-paeni ikaati awentee-yaarini sheripiyari-paeni, eejatzi yotantaniri-paeni, kaariperotaki rirori rawentaakarira. Tema nokijaneentakiri naaka irika atziri, aritaki nothonkaeri inampiki.

⁷ Pikameetha-shire-yitee, pikiteshireyitee, tema naaka Pitajorentsi-tetari. ⁸ Pikemijan-teero maawoeni noñaani, pantayi-teero eeroka. Tema naaka Tajorentsi, kiteshire-takaemiri.

⁹ Ikaati yakaterini ipaapati eejatzi riniro, otzimatyee rowamahaeteri. Tema okantakaan-tziro riyakatakiri ipaapate eejatzi riniro, rootaki rowamaan-teetyaariri.

¹⁰ Ikaati mayempi-tironi tsinaninentsi, otzimatyee rowamahaeteri apitekiro, tsinani eejatzi shirampari.

† 16:18 ipireetari = cabrió ‡ 16:32 kyaari-perori ithaari = lino

IKAATEEYINI

¹ Okanta apiteta-tsiri ojarentsi ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki, rootaki etawori kiteejeri, apiteta-tsiri kashiri ithonkan-teeta-kawori tajorentsi-thaante. Janta Cheentoniki, ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Moisés tajorentsi-thaanteki, ikan-teeri: ² “¡Moisés! Pithonkiri pojankina-takoteri maawoeni pisheninka-paeni, maawoeni jempe ikaatzi isheninka-tawakaa, eejatzi iwaejatzite-paeni. Tema rojankina-takotatyeeya apaani-paeni iwaero maawoeni shirampari-paeni. ³ Petana-kyaari pojankina-takoteri kaaten-tsiri 20 rojarentsite, pithonkeri maawoeni. Pinashi-yitakyaari eeroka pojankina-takotiri matironi rowayirityaa. Pikanteri Aarón ramitakotimi.”

13

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanateeri Moisés, ikanteeri: ² “Potyaanti aminaki-tironi kepatsi Owinteniki, tema rootaki nashita-kaeyariri pisheninka Israel-paeni. Piyoshiiti apaani pikaatzi pisheninka-tawakaeyani, riitaki jewaripaeni potyaantayite”. ³ Imatakiro Moisés ikantakiriri Tajorentsi, rotyaan-takiri ikaatzi riyoshii-takiri, ipoñaanakawo ochempi-mashiki Moontaawoki. Tema riitaki jeewarite Israel-paeni. ⁴ Iroka iwaero-paeni ikaatzi riyoshii-takiri: Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Rubén, riyoshii-takiri Samúa, itomi Zacur. ⁵ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Simeón, riyoshii-takiri Safat, itomi Horí. ⁶ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Judá, riyoshii-takiri Caleb, itomi Jefone. ⁷ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Isacar, riyoshii-takiri Igal, itomi José. ⁸ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Efraín, riyoshii-takiri Oseas, itomi Nun. ⁹ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Benjamín, riyoshii-takiri Palti, itomi Rafú. ¹⁰ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Zabulón, riyoshii-takiri Gadiel, itomi Sodi. ¹¹ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni José (eejatzi Manasés), riyoshii-takiri Gadi, itomi Susi. ¹² Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Dan, riyoshii-takiri Amiel, itomi Gemali. ¹³ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Aser, riyoshii-takiri Setur, itomi Micael. ¹⁴ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Neftalí, riyoshii-takiri Nahbí, itomi Vapsi. ¹⁵ Raminakiri ikaateeyini icharini-paeni Gad, riyoshii-takiri Geuel, itomi Maqui. ¹⁶ Rootaki iwaero-paeni ikaatzi rotyaan-takiri Moisés raminakitiro kepatsi. Riima Oseas, itomi Nun, rowaeniri otsipa iwaero, iiteeri Josué. ¹⁷ Rotyaan-teeyakirini Moisés raminakitiro kepatsi Owinteniki. Ikantawakiri: “Piyaateeyini pikinanaki katonkanta Piryaariniki, pitonkaero janta ochempi-mashi. ¹⁸ Ari paminiro jempe okantawaeta kepatsi. Piñeeri jempe ikantawaeta nampitawori janta, shintsi-rika ikanteeyani, oshekirika ikaatzi. ¹⁹ Paminiri jempe okanta ipankopaeni, kameetharika kepatsi, roopero-rika ipanko, iyoshii-tashita-rika ipanko-sheta. ²⁰ Kameetharika oshooki pankirentsi, terika okamayitzi. Tzimatsi-rika inchato-paeni. Pitontashiretanake, kaari ithaawaetzi. Pamayiteera chochoki okaatzi tzimatsiri janta.”

Tema owakira etanaawo okithoki-paetetzi chochoki-paeni imiriteetziri.* ²¹ Ari riyaatee-yanakini, ipoñaanaawo Cheentoniki raminiro kepatsi, roojatzi Owaankiiriniki jempe okiishita awotsi jatachari Omana-weniki. ²² Ipampitha-tanakiro okatonkotzira Piryaarini, areetee-yakani nampitsiki Ariperotaarini. Ari inampitawori janta Ahimán, Sesai eejatzi Talmai, icharini-paeni Anac. Tema iroka nampitsi Aripero-taarini, rootaki etakawo inampi-teetawo, okaataki 7 ojarentsi, ari rimpoetee inampitaawo

* 13:20 pankirentsi = uva

Shitowaarini-jatzi Apitantoniki. ²³ Tema areetee-yakani nijaateniki iiteetziri Monkyaa-woni, ari ithatzin-kakotanaki apamonkiro chochoki imiriteetziri. Tema apite ikaawen-takiro inatakotakiro incha-pankeki. Ramae eejatzi okithoki otsipa pankirentsi-paeni.† ²⁴ Riitaki iitana-kirori Monkyaa-woni irika Israel-paeni, tema ari ithatzinkanakiro apamonkiro chochoki imiriteetziri.

²⁵ Imatakiro raminayi-takiro kepatsi, okaatzi imaakotake 40 kiteejeri ipiyanta-yitaari. ²⁶ Jateeyeeni iñaapaeri Moisés eejatzi Aarón ochempi-mashiki Moontoni janta Tajorentsi-taariniki. Jempe ipiyotee-yakani eejatzi maawoeni isheninka-paeni. Ikamanta-paeri jempe okanta raminaki-tziro, roñaaha-paeri okithoki chochoki tz-imatsiri janta. ²⁷ Ikantapaeri: “Nomatakiro nareetakita jempe potyaan-takina. Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi ari itzimapae osheki ipireetari. Iroka okithoki pankirentsi okaatzi shookatsiri janta.‡ ²⁸ Roo kanteencha, antari-pentha-kyaa-paeni ikaatzi nampitawori janta, antawo-paeni inampi, rooperori rowetsika-yitziro ipanko-paeni. Noñaakiri eejatzi janta icharini-paeni Anac. ²⁹ Rooma janta Piryaa-riniki, ari inampitawori Otenkanaaweni-jatzi. Rooma ochempi-mashiki, ari inampitawo Thaawantaa-rinijatzi, Kayaawenijatzi, eejatzi Ochempi-weni-jatzi. Rooma janta inkaari-thapyaaki eejatzi Pareenkaariniki, ari inampitawori Owinteni-jatzi.” ³⁰ Ari itzinaa-wako-tanaka Caleb, imaeritawaki maawoeni isheninka-paeni ipiyotakiri Moisés, ikantanaki: “¡Aritaki aakiro irona kepatsi! ¡Aritaki amatakiro ashitee-yaawo!” ³¹ Roo kanteencha akanaki ikaateeyini riyatee-yakini janta, ikantzi: “¡Eerowé! Eero otsinampaeri irinta atziri. Mapperori ishintsi-yitzi rirori, tema rawijee aakapaeni”. ³² Tema tee ikantapae kameetha Israel-paeni rotyaan-teetakiri raminiro kepatsi, ikantzi: “Osheki okowaenkatzi kepatsi naminaki-tziri, tee okameethatzi. Tema antari-pentha-kyaa-paeni ikanteeyani atziri-paeni ikaatzi noñaaki-tziri janta.§ ³³ Ari noñaakiriri eejatzi antari-pentha-kyaa-paeni atziri, riitaki icharini-paeni Anac. Tee niyomaatari ikatziya, noshiya-matsita-kari naaka tsitsiri iñaakina rirori.”

14

¹ Ari ikaemae-yanakini Israel-paeni. Osheki riraawae-teeyakani tsireniriki. ² Ari retanaawo ikijima-taneeri Moisés eejatzi Aarón, ikanteeyini: “¡Ari okameetha-witaka akamaeyinimi janta Apitantoniki! ¡Tema okameetha-witaka akamaeyinimi jaka ochempi-mashiki! ³ ¿Iitaka ramanteeri Tajorentsi jaka ithonkaetee owayiritaantsiki, inoshikanakiro owayiri-paeni aena-paeni eejatzi atomi-paeni? ¿Tema okameethatzi apiyayitee Apitantoniki?” ⁴ Ari ikanta-wakae-yanakani: “Jame amini itsipa jewateeni. Jame apiyayitee Apitantoniki.”

⁵ Ari rotziwerowanaka Moisés eejatzi Aarón ipiyotee-yakanira isheninka-paeni Israel-paeni, roeyotanaka kepatsiki. ⁶ Ikanta Josué eejatzi Caleb, jateentsiri raminaki-tziro kepatsi, itzijaa-nakiro iithaari-paeni riyotan-teetyaari osheki okantzimo-shiretanakari. ⁷ Ikantanakiri maawoeni isheninka-paeni: “¡Omapero okameethataki kepatsi naminaki-tziri! ⁸ Riirika Tajorentsi nintakaeroni, aritaki ineshironka-takae areetan-tyaari nampitsiki, aakataki ashitee-yaawoni. Tema ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi ari itzimapae osheki ipireetari.* ⁹ Temaeta okameethatzi pikijima-waeteri Tajorentsi. Eero pithaawan-tawaetari nampitawori janta, tema eero añaakaa-nakari

† 13:23 chochoki imiriteetari = uvas; okithoki otsipa pankirentsi-paeni = granados, higos ‡ 13:27 Ikantee-tziri jaka “Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.” Tema rootaki oshiyawori ikanteetzi “itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, roshiya-waetapaawo oshiyaatapaa nijaa.” § 13:32 Osheki okowaenkatzi kepatsi naminaki-tziri, tee okameethatzi = Iroka kepatsi naminaki-tziri, osheki oniyayi-takiri ikaatzi nampiyi-tawori janta. * 14:8 Ikantee-tziri jaka “Ari oshookapae osheki pankirentsi, eejatzi jempe itzimapae osheki ipireetari.” Tema rootaki oshiyawori ikanteetzi “itzimapae osheki pitsi eejatzi tenichaa, oshiya-waetapaawo oshiyaatapaa nijaa.”

aakapaeni. Tekatsi piyakowen-tyaarini irikapaeni, tee roshiyee aakapaeni tzimatsi Tajorentsi aminako-wenteeri. ¡Eero pithaawaeyini!”

¹⁰ Ari ikowaeya-witanakani isheninka-paeni ishemyaan-tyaarimi mapi. Roojatzi okoñaatan-tanakari ishintsinka Tajorentsi tajorentsi-thaanteki, iñaayitakiro maawoeni Israel-paeni. ¹¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “¿Jempema okaateka ipakaero rajarii-mawaetana pisheninka-paeni? ¿Jempema okaateka ipakaero itheen-kawaetana noñaaha-yiwitakari kaari iñaapiin-teetzi? ¹² Ari iñaakiro mantsiyarentsi owamaan-tatsiri, nothonkaeri ikaatee-yakinira. Rooma eeroka, ari noshekya-haemiri picharini-teeyaari, riitaki ñaaperoyitaachani rawijiri ikaateeyinika irika-paeni.”

¹³ Roo kanteencha rakanaki Moisés ikantanakiri: “¡Tajorentsi! Aritaki ikemakotakiro Apitantonijatzii okaate pantiri, tema maawoeni iñaayitakiro paerani pishintsinka paantaariri nosheninka-paeni. ¹⁴ Aritaki ikamantakiri rirori ikaatzii nampiyitawori kepatsiki. Tema ikemako-teeya-kimini jempe pikantaka paerani pitsipa-takari nosheninka-paeni, pikanta-kaakawo iñaawootimi. ¡Tajorentsi! Eeroka pamankantakariri menkori, peewatakiri kitejipaeteki, rooma tsireni-paeteki pipaama-takaakiro menkori koñeetyaa-kotakiriri. ¹⁵ Aririka pithonkakiri powamaa-yiteri irika, aritaki iñaawae-tanaki atziripaeni ikaatzii kemakota-kimiri, panta-yitakiri, ikante: ¹⁶ ‘Piñaamatsiteri Tajorentsi, eero imatziro rashita-kaeyaari Israel-paeni kepatsi ikashiya-kaakiriri paerani, ithonka-shitakari rowamayiri ochempi-mashiki.’ ¹⁷ ¡Tajorentsi! Nokoyi poñaahantiro pishintsinka, pimonkaatiro okaatzii piñaawae-takiri paerani, pikan-taki:

¹⁸ ¡Naakataki Tajorentsi!

Tsinampa-tatsiri, Etako-pero-tanta-niri.

Nopeyako-tziniri antayitzirori kaaripero-tatsiri, kinashi-waeyi-tachari.

Roo kanteencha, eero namaaki-teeri nowajankiteeri ikaatzii antayitzirori kaari-perori, Ari nothonkaeri nowajankitaa-wenteeri iyaari-peronka ipaapate-teetari-paeni,

Itominteetari-paeni, itomi-paeni icharini-teetari-paeni, eejatzi iwaejatzite-paeni, maawoeni. ¹⁹ Tema mapero pineshironka-tantzi eeroka, pipeyako-teeniri iyaari-peronka irika. Tema rootaki pantakiri pamantaariri irikapaeni Apitantoniki roojatzi jaka ijeekapaakika.”

²⁰ Ikantanaki Tajorentsi: “Kameethataki. Tema nomatakiro pikowakiri, aritaki naripero-teeri. ²¹ Roo kanteencha, tema omapero-tatyaa nañii naaka, omapero-tatyaa eejatzi nopamankantawo noshintsinka maawoeni kepatsi. ²² Tema eero itzimae apaani ikaatzii ñaayita-kirori noshintsinka, ikaatzii ñaayita-kirori Apitantoniki kaari iñaapiin-teetzi, okaatzii nantayi-takiri eejatzi ochempi-mashiki. Tema ikaatzii apiipiintakirori rajarii-matana ochempi-mashiki, kaari kowatsini ikemijan-teero nokantawitariri,† ²³ eero iñaayiteero kepatsi nokashiya-kaakiriri paerani iwaejatzite. Tema ikaatzii ajariima-waetakinari eero itzimae apaani ñaayiteeroni. ²⁴ Riima nonampiri Caleb riitaki ñaahaeroni. Tema riitaki kenkishiryahaenchari kameetha, rawentaa-pero-takina. Rootaki noshine-tantyaariri rirori rareeteeyaa kepatsiki raminaki-tziri ketziroeni. Ari inampitee-yaawo maawoeni icharini-teeyaari rirori. ²⁵ Roo kanteencha, nokoyi pipiyanaki okiteje-taneerika pikinaneero ochempi-mashiki piyaatiro Inkaariki Kityonkaariki. Tema janta taapiki, ari inampitawori Otenkanaaweni-jatzii eejatzi Owinteni-jatzii.”

²⁶ Eekiro iñaawae-tatzii Tajorentsi iñaanatziri Moisés eejatzi Aarón, ikantziri:

† 14:22 apiipii-takirori = rapiitakiro okaatzii 10

²⁷ “¿Eekeroma namawetatyeero ikijima-waetanari irikapaeni kaari-peroyi-tatsiri Israel-paeni? Tema nokemakiri ikijima-waetakina. ²⁸ Piyaate pikamanteri pisheninka-paeni, pikantiri: ‘Iroka iñaani Tajorentsi, ikantzi: “Omapero-tatyaa, ari nokanta-kaakyaawo awijimotimi okaatzi nokemakimiri pikantee-yakirini pikami.‡ ²⁹ Ithonkyaa ikami ochempi-mashiki maawoeni antariteen-tsiri kaateen-tsiri 20 rojarentsite, ikaatzi jankina-takoteen-chari, ikaatzi kijima-waetakinari eejatzi. Ari romaryaa-chonchoetee ochempiki ikamayitakirika. ³⁰ Riima Caleb itomi Jefone. Eejatzi Josué itomi Nun, riitaki ñaayiteeroni inampitee-yaawo janta. Rooma maawoeni eerokapaeni, tekatsi apaani areetachani kepatsiki nokashiya-kaawi-takimiri pinampi-teeyaawomi. ³¹ Riima pitomi-paeni poshiya-kaanta-witakari ari inoshika-yitakiri owayiri-paeni, riitaki nareeta-kaayi-teeyaari kepatsiki pimanin-takiri eerokapaeni. ³² Tema ari pomaryaa-chonchoetee eerokapaeni ochempi-mashiki pikamayitee-rika. ³³ Tema okaatzi 40 ojarentsi ikina-kina-waeyitee pitomi-paeni janta ochempi-mashiki, raminakowenteeri ipira-paeni. Riitaki atsipetee-yaawoni okaatzi pipiyatha-waetaka eerokapaeni, roojatzi pithonkan-takyaari pikami eerokapaeni jaka ochempi-mashiki. ³⁴ Tema 40 kitejeri okaatzi paminan-takitawori kepatsi, ari okaate eejatzi 40 ojarentsi patsipeyitee-yaawo okantakaawo pikaaripero-waetaki: apaani ojarentsi okimitakawo apaani kitejeri. Ari piyoteenari jempe nokanta nowajankitaantzi naaka.” ³⁵ Tema Naaka Tajorentsi, ñaawaetatsi. Aritaki nokanteeriri maawoeni kaari-peroripaeni ikaatzi aapatziya-wakahaen-chari ikijima-waetana. Tema jaka ochempi-mashiki ithonkaeyaa, ari ikamayi-teeri maawoeni.’ ”

³⁶ Tema iroka awijimo-takiriri ikaatzi rotyaan-takiri Moisés raminakitiro jempe okantawaeta kepatsi, ipiyayitaaha rirori ramaero kaari-perori ñaantsi, rootaki opoñaantanakari Israel-paeni ikijima-waetanakiri Moisés, imaninta-nakiro kepatsi, tee ikoyi riyateero janta. ³⁷ Rootaki rowamaan-takariri Tajorentsi irika-paeni omatanakiri mantsiyarentsi, okantakaan-tziro rowanaashitakawo ikenkitha-takota-paero kepatsi jempe okanta iñaakitziro. ³⁸ Riima Josué itomi Nun eejatzi Caleb itomi Jefone, tee ikamaeyini rirori. Apatziro ikamaeyakini itsipa ikaatzi riyataki raminiro jempe okantawaeta kepatsi.

³⁹ Ikamantakiri Moisés maawoeni Israel-paeni okaatzi awijeen-tsiri. Tema antawo rowashire-teeya-nakani maawoeni Israel-paeni. ⁴⁰ Okanta okiteje-tamane, itonkae-yanakini ochempiki, ikanteeyini: “Nantakiro kaari-perori, nokoyi niyaateeyini tonkaariki ikashiya-kaakaeri Tajorentsi.” ⁴¹ Ikantzi Moisés: “¿litaka pipiya-thatantyaawori ikantakaantani Tajorentsi? Tema eero okameethatzi oetarika panta-wityaari. ⁴² Eero piyaatzi, tema tee itsipateemi Tajorentsi. Paamawentyaa imatawakimi-kari powayiri-minthatani. ⁴³ Ari pitonkiyo-takyaari janta Otenkanaaweni-jatzi eejatzi Owinteni-jatzi, ithonkimi-kari rowayiri-timi. Tema eero itsipatzimi Tajorentsi janta, okantakaantziro pipiyatha-takari eerokapaeni.” ⁴⁴ Teemaeta ikemi irikapaeni, ikoyi itonkaero ochempi. Riima Moisés eejatzi itajorentsi-mokote Tajorentsi, roojatzi ijeekaki jempe ipanko-thaante-teeyakani. ⁴⁵ Ari roerinkae-yakani Otenkanaaweni-jatzi eejatzi Owinteni-jatzi nampiyi-tawori tonkaariki, tema osheki ikentapaaki, romishiyakiri itsipapaeni. Ipatzima-tanakiri roojatzi janta Oshireshaariniki.

21

⁴ Ikanta rawijee-yakini Israel-paeni ipoñaanaawo Ochempii-toniki ikinaneero Inkaariki Kityonkaariki. Itapota-naakyaawo eero ikinantanaa iipatsiteki Kiraani-jatzi. Ikanta niyanki-thaki awotsi, ari okantzi-moneen-tapaakari Israel-paeni. ⁵ Ari

‡ 14:28 Omapero-tatyaa = Tema omapero-tatyaa nojeeki naaka jaka, ari okimitari eejatzi, omapero-tatyaa noka-man-temiri nimaeka.

retanaawo itheenki-mataneeri Tajorentsi eejatzi Moisés. Ikanteeyini: “¿lita pamanta-waetanari nojeekawita Apitantoniki? ¿Rooma pamantanari powamayina ochempi-mashiki? Tekatsi nomiriteeri eejatzi nowaeyaari. ¡Neshitapaakiro okaatzi nowapiin-takari!”* 6 Ari rotyaantaki Tajorentsi osheki kepiyari maanki, ratsika-paakiri. Tema osheki Israel-paeni kamaentsiri. 7 Riyaatee-yakini ijeekira Moisés, ikantapaakiri: “¡Moisés! Nokaaripero-tzimotakiri Tajorentsi, okantakaawo notheenki-mawae-takiri eejatzi nokimitakimi eeroka. Pikanteeri ipeyeeri maanki, tee nokoyi noñeeri.” Ari ramanako-taari Moisés maawoeni isheninka-paeni. 8 Ari ikantzi Tajorentsi: “Powetsiki roshiya-kaawo kepiyari maanki, powatzika-kotiri jenoki. Aririka ratsikanti maanki, raminiri roshiya-kaawo rowatzika-koetakirira, aritaki rawijakotee.” 9 Raaki Moisés eshiro kiterita-tsiri rowetsikaki roshiya-kaawo maanki, rowatzika-kotakiri. Ikanta ratsikayitziri maanki, ramineero owatzika-kotakaha roshiya-kaawo, awijakotanee.†

10 Ikanta rawijee-yakini Israel-paeni, ipanko-thaante-teeya-paani Mashinchaariniki.

21 Okanta paata rotyaantaki Israel-paeni jatatsini iñiiri iwinkatharite Ochempi-weni-jatzi, iitachari Sehón, ikantiri: 22 “¡Pinkatharí! Ari piñaayi-tawakina nokinee-yapaakini pi-patsiteki. Tee roo nopokashiti piwankiri-paeni, pichochokite-paeni, eero nomiriyitziro eejatzi pikeekanatakotzirowa pinijaate-paeni. Apatziro nopampi-thatakiro ojaawokitakira awotsi, roojatzi nawijan-tanakyaari jempe iweyaa piipatsite.” 23 Teemaeta ikoyi pinkathari Sehón ikinimoteri Israel-paeni iipatsiteki. Ipiyota-nakiri rowayirite, jataki rowayiri-tawakyaari Israel-paeni ochempi-mashiki. Itonkiyo-takari Aatzikaetoniki, ari rowayiri-teetakari Israel-paeni. 24 Ikanta ipiyawen-tanaka Israel-paeni, ithonka-nakiri ithatyaanakiri rowayiriti Sehón. Rayitakiri maawoeni jempe iweyaayita iipatsite. Opoñaanakawo Kameñaariniki roojatzi Jakochaawoniki. Areetakawo iweyaa-thapita iipatsiteki ñaaperoripaeni Pityaankaarini-jatzi. 25 Ari okanta raanta-kawori Israel-paeni maawoeni inampipaeniki Ochempi-weni-jatzi. Inampitakawo otzinkami inampipaeniki iiteetziri Kaaweni, tema ithonkakiro inampiyi-tantakawo oryaani-paeni nampitsi jeekatsiri janta.

22

Rotyaantaki Balac kaemerini Balaam

1 Awijeeya-nakini Israel-paeni, ipanko-thaante-teeya-paani owinteni-pathatzi iipatsiteki Athataa-weni-jatzi, othapyaaki Pareenkathapyaariki, imonteta-paakawo Kashiryaari. 2 Tema iñaakiro Balac, itomi Zipor, jempe ikanta Israel-paeni ithonkantakariri Ochempi-weni-jatzi. 3 Antawo ithaawanaki Athataa-weni-jatzi ithaawantari Israel-paeni, tema owanaa ishenitaki Israel-paeni. 4 Ari ikenkitha-waetakaa-nakiri Athataa-weni-jatzi rantariperoti-paeni Kosheka-weni-jatzi, ikantziri: “Ari ithonkitakaero aepatsite irika atziri-paeni, roshiyaari waaka ithonkiro rowawo katawoshi.” Tema irika Balac itomi Zipor, riitaki iwinkatharite Athataa-weni-jatzi.* 5 Rotyaantaki jatatsini iñiiri Balaam itomi Beor, nampitawori Ñaawyaweniki Antawaathaapyaaniki iipatsiteki Sheninkaweni, ikanteri: “Ikyaaki anampiki atziri-paeni shitowaa-tsiri Apitantoniki, tema ithonka ipeyapaakiro aepatsite, imonteta-paakawo nonampi ipanko-thaante-yitapaaka. 6 Pipokanaki intsipaete, pitakijiri irika-paeni atziri, omapero-tatziiri otzimi ishintsinka, rawijakina naaka-paeni. Okanta-shitzi-maetya nomishitowayiri naaka noepatsiteki, aririka nowayiri-takyaari. Roo kanteencha, niyotzi naaka ikaatzi pitajonka-wentziri eeroka, aritaki omatakyaa. Riima ikaatzi pitakija-yitziri eeroka, aritaki omatakyaa.”

7 Jatanaki antaripero-paeni Athataa-weni-jatzi, eejatzi antaripero-paeni Kosheka-weni-jatzi raayitanaki ipinateriri ñaawyaatan-taniri. Areetee-yakani ijeekira Balaam,

* 21:5 nowapiin-takari = pan † 21:9 eshiro kiterita-tsiri = bronce * 22:4 waaka = buey

ikamanta-paakiri ikantawa-kiriri Balac. ⁸ Ari ikantzi Balaam: “¡Ari! Inkaamani nokantimi oetarika ikantinari Tajorentsi. Ari pimaanaki.” Ari imahaeya-paakini inampina-paeni Athataa-weni-jatzi ipankoki Balaam. ⁹ Ari roñaahakari Tajorentsi irika Balaam, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Litaka pitsipa-yitakari pipankoki?” ¹⁰ Rakanaki Balaam, ikantzi: “Rotyaantanewopaeni Balac itomi Zipor, iwinkatharite Athataa-weni-jatzi, ipokatzi, ikantana: ¹¹ ‘Irika-paeni atziriite shitowaa-tsiri Apitantoniki ikyaaki anampiki ithonka ipamankapaakiro aepatsiteki. Pipokanaki intsipaete, pitakijiri irika-paeni. Okantashitzimaetya nomishitowayiri naaka noepatsiteki, aririka nowayirityaari.’” ¹² Ari ikantzi Tajorentsi: “¡Balaam! Eero poyaatziri pokaentsiri. Eero piyaka-waetziri irikapaeni, notajonka-wentani naaka irika-paeni.” ¹³ Okanta okiteeje-taneera ikantakiri Balaam inampina-paeni Balac: “¡Ayompari! Pipiyi pinampiki, tee ikoyi Tajorentsi noyaata-nakimi.” ¹⁴ Ari ipiyanaawo inampina-paeni Athataa-weni-jatzi inampiki jempe ijeeki Balac, ikantapaeri: “¡Pinkathari! Tee ikoyi royaatina Balaam.”

¹⁵ Rapiitakiro Balac rotyaantzi itsipa inampina-paeni, osheki ikaatee-yakini, map-erori riroperotzi irikapaeni. ¹⁶ Riyaatee-yanakini iñeeri Balaam, ikantapaakiri: “¡Ayompari! Pikemiro iñaani nowinkatharite Balac itomi Zipor, ikantzimi: ‘Nokoyi pipoki piñiina. ¹⁷ Aritaki nopinatakimi osheki, ari nantakimiro okaatzi pikantinari. Pipoki nimaeka, pitakijiri irika atziri-paeni.’” ¹⁸ Rakanakiri Balaam rotyaantani-paeni Balac, ikantziri: “Okantawityaa ipinawomi Balac iwinkathari-pankote jempe ijaakaha koriki, eejatzi ooro, eero nopiyathatari Tajorentsi, eero nawijakaero nantiro ikowakaanari, tee okameethatzi eepichokiini nawijakaero. ¹⁹ Roo kanteencha, ari pimaanaki eeroka, noñaawakiro oetarika ikanteenari tsireniriki Tajorentsi.” ²⁰ Okanta tsireniriki, roñaahaari Tajorentsi irika Balaam, ikantakiri: “Tema eeroka ipokashi-teeyini irika-paeni atziri raanakimi, poyaata-nakiri. Roo kanteencha otzimatyee pantiro okaatzi nokantimiri naaka.” ²¹ Okanta ikakita-manee Balaam, rowanki-tanakiniri jeekamentotsi ikyaakoetari. Royaata-nakiri inampina-paeni Athataa-weni-jatzi.†

²² Roo kanteencha antawo ikijanaka Tajorentsi riyataanaki Balaam. Royaawentakari awotsiki Ronampiri Tajorentsi ipiyata-wakyaari. Pokaki rirori Balaam kyaakota-kari ipira, itsipatakari apite romperatani. ²³ Iñaapaakiri ikyaakoetari Ronampiri Tajorentsi, ikatziyaka awotsiki roteeyakiro iyotsiroshithakite, tempaawitanaka ikyaakoetari. Ipajata-nakiri Balaam ikyaakoetari ikoyi opampithatiro awotsi. ²⁴ Rapiitakiro Ronampiri Tajorentsi rotzika-wakiri jempe okaamanchakitzi awotsiki, jempe itanto-teetziro apitekiro onampi-naki. Rootaki awotsi jatachari pankirentsimashiki imiriteetziri. ²⁵ Ari iñaapaeri eejatzi ikyaakoetari Ronampiri Tajorentsi, otzitanaka tantotsiki, anawyyaa-kotakiri iporiki Balaam. Ari rapiita-nakiro ipajatziri ikyaakoetari. ²⁶ Eekiro ishirinkaneen-tanakityaa Ronampiri Tajorentsi okaamanchakiperotzira awotsi, tekatsi ikini itempae ikyaakoetari, tee imatya ikini rampateki eejatzi rakoperoki. ²⁷ Ikanta iñaapaeri ikyaakoetari Ronampiri Tajorentsi, maryaanaka jaawiki. Antawo ikijanaka Balaam, ipajatan-tanakari inchakii. ²⁸ Ikantakaakawo Tajorentsi, ñaawaetanaki ikyaakoetari, okantanakiri Balaam: “¿Jempema nokantzimika naaka pipajawae-tantanari, tema mawa papiitakiro pipajatakina?” ²⁹ Rakanakiro Balaam ipira, ikantziro: “Roo nopajatan-tzimiri pitheenkakina. Ari otzimimi nojataa-mento, nojataa-kimimi.” ³⁰ Ari okantzi ikyaakoetari: “¿Tema naaka pipira pikyaakaa-piintari? ¿Arima nokanta-piintzimi pikyaakotana?” Ikantzi Balaam: “Tee.”

³¹ Ikantakaakawo Tajorentsi iñiiri Balaam ikatziyaka Ronampiri tajorentsi awotsiki roteeyakiro iyotsiro-shithakite. Ari rotziwerowanaka Balaam, roeyootanaka jaawiki ipinkatha-tanakiri. ³² Rojampi-tanakiri Ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Balaam! ¿Litaka pipajawae-tantawori pipira, tema mawa papiitakiro pipajawae-tziro? Tema naaka pokaentsi nopiyatimi, tema kaari-perori pikantzi-motakina noñaakimi. ³³ Rootaki

† 22:21 ikyaakoetari, ipira = asna

pipira ñaapaakina, mawa apiitakiro otempaa-pithatana. Eeromi otempaemi, nowamaa-kimimi eeroka, rooma roori eero nowamaero.”³⁴ Ari rakanakiri Balaam Ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Nokaaripero-tzimotakimi! Tee niyotzi eerokataki otzikanari awot-siki. Roo kanteencha, kaari-pero-rika okantzi-motakimi nantziri, nimaeka nopiyanee.”³⁵ Ikantzi Ronampiri Tajorentsi: “¡Balaam! Poyaata-nakiri rotyaan-teetani-paeni. Roo kanteencha okaatzi nokanta-yitimiri naaka, rootaki piñaawaeteri eeroka.” Rootaki royaatan-tanakariri Balaam inampina-paeni Balac.

³⁶ Ikanta ikemaki Balac pokaki Balaam, jatanaki itonkiyo-tawakyaari otzinkamiki in-ampi Athataa-weni-jatzi, jeekatsiri Kameñaarithapyaaki, jempe iweyaa-thapita iipatsite.³⁷ Ikantawakiri: “¡Balaam! Notyaantaki chapinki kaemimini. ¿Iitaka kaari pipokanta piñiina? ¿Poshiya-kaatzi eero noemoshirenkawentzimi?”³⁸ Rakanaki Balaam, ikantzi: “¡Pikemi niyompari! Aritaki pokakina noñiimi. Roo kanteencha tee otzimimotana nosh-intsinka noñaawae-tantyaawori okaatzi nokoyiri naaka. Apatziro noñaawaetiro okaatzi ikoyiri Tajorentsi.”³⁹ Ikanta Balaam itsipatakari Balac jateeyakini Jaawokiweniki.⁴⁰ Ari rowamaa-kaantapaaki Balac ipireetari-paeni. Rotyaantaki rahaeta-nakiniri Balaam eejatzi inampina-paeni.‡

⁴¹ Okanta okiteeje-tamanee, raanakiri Balac iyeemakaantani Balaam janta Inkañaaweriitoniki. Ari raminako-takiro okoñaataki ipanko-thaante-teeyakani Israel-paeni.

23

¹ Ari ikantanaki Balaam: “Powetsikina jaka 7 taapokimentotsi. Powamayina 7 ewonkiri waaka eejatzi 7 itsipa ipireetari.”*² Imatakiro Balac okaatzi ikantakiriri Balaam. Ari itsipatakari Balac irika Balaam itaakiri apaani ewonkiri waaka, eejatzi apaani ipireetari okaatakira 7 taapokimentotsi.³ Ikantzi Balaam: “¡Pinkatharí! Ari pijeeka-wentawakiri pitaani. Niyaatawakiiita naaka, okanta-shimaetya itonkiyo-tena Tajorentsi. Aritaki nokaman-takimi eeroka okaatzi ikantinari.” Jatanaki Balaam ikinakiro okaanki-chempi-takira tonkaari.

⁴ Ikanta itonkiyo-takari Tajorentsi irika Balaam, ari ikantzi Balaam: “Nokan-taki rowetsikaeti 7 taapokimentotsi, notaaki apaani waaka eejatzi apaani ipiree-tari okaatakira 7 taapokimentotsi.”⁵ Ari ikantakaakawo Tajorentsi riyotiro Balaam iñaawaeteri, ikantakiri: “Pipiyi ijeekakira Balac, pikamantiri okaatzi nokanta-kimiri naaka.”⁶ Ari ipiyaari Balaam iñaapaeri Balac ijeekawen-tziri itaani, itsipayi-takari inampina-paeni Athataa-weni-jatzi.⁷ Ari iñaawae-tanakiro Balaam riyotahae-takiriri ñaantsi, ikantanaki:

Nopoñaakawo Tonkaeroniki ramakina Balac,
Nokinapaakiro ochempi-mashiki jempe ishitowa-piintzi ooryaa, ikaemakaan-takina
Iwinkatharite Athataa-weni-jatzi, ikantakina:

“¡Pipoki, pitakijiri Israel-paeni!

¡Pipoki, piyakateri icharini-paeni Jacob!”

⁸ ¿Iitaka notakijan-tyaariri naaka kaari ikoyi Tajorentsi itakijeeteri?

¿Iitaka niyakatan-tyaariri naaka kaarira riyakatzi rirori Tajorentsi?

¹⁹ Tema irika Tajorentsi, tee roshiyari atziri-paeni itheeyan-tyaari,

Tee rinashitawo okaatzi ikenkishire-takari.

Aririka ikanti: “Iroka nantiri.” Aritaki rantakiro.

Imonkaa-tziro maawoeni ikashiya-kaantziri.

²⁰ Ikantee-takina naaka notajonka-wentanti.

Tema imatakiro Tajorentsi itajonka-wentantaki rirori, eero nomateero naaka noepiya-ñaani-teeri.

‡ 22:40 ipireetari-paeni = waakapaeni, owisha-paeni * 23:1 waaka = becerro, ipireetari = carnero

²¹ Tee iñeeteero iyaari-peronka icharini-paeni Jacob,
Tee riñeeteero eejatzi ikowaenka-takowaetzi isheninka Israel-paeni.
Tema ashi royiro itsipata-piintakari Itajorentsise.
Riitaki rajahaa-piintakari iwinkathari-tetaari.

²² Tema irika Tajorentsi, amaeriri ijeekawitaka paerani Apitantoniki,
Otzimimo-tziri ishintsinka oshiyaawomi ishintsinka katsi-mari-paeni piratsi.†

²³ Tekatsi oetzimotyaaari icharini-paeni Jacob takijaantsi,
Tekatsi oetzimotyaaari Israel-paeni yakataantsi.
Nimaeka akantiri Israel-paeni:

¡Osheki rantzimota-kimiri Tajorentsi kaari iñaapiin-teetzi!

²⁴ Roshiyakari kashekari irikapaeni,

Ikatziya rajaryaanta.

Eero romorenka roojatzi ratsikan-takyaariri ratsikanewo.

Riranakiro riraa rowamaani-paeni.

²⁵ Ari ikantanaki Balac: “¡Balaam! Teera pinintatyee piyakateri, eero pitajonka-wenteeri eejatzi.” ²⁶ Ikantzi Balaam: “¡Balac! Tema nokantzi-takimi ketziroeni: ‘Okaatzi ikantinari Tajorentsi, rootaki nantiri.’ ”

25

Ijeekaki Israel-paeni Pahaankaetoniki

¹ Ari ijeekae-yapaakini Israel-paeni janta Inchatoniki. Imayempi-waeyi-takiro Athataa-weni-jato. ² Okaemakiri Israel-paeni itsipatyaawo otayiniri atsipeta-kaani tajorentsi-niro-paeni. Rakiyota-piintakiro Israel-paeni. Ipinkatha-waetakiri otajorentsi-nirote-paeni. ³ Ari okantakari rawentaan-takariri Israel-paeni tajorentsi-niro Inkañaaweri janta Pahaankaetoniki. Rootaki ikijanta-nakariri Tajorentsi irika Israel-paeni. ⁴ Ari iñaanateeriri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: “¡Moisés! Pipiyoteri maawoeni reewarite Israel-paeni, pishirika-kentsi-yiteri okiteejita-manee, inteenaryaantee-yaari nomashirenka maawoeni Israel-paeni.” ⁵ Ipoña ikaemakiri Moisés itsipapaeni reewarite Israel-paeni, ikantakiri: “Powamayiri asheninka-paeni ikaatzi aapatziya-kariri tajorentsi-niro Inkañaaweri jeekatsiri Pahaankaetoniki.”

⁶ Ikanta apaani isheninka Israel-paeni ramaki Kosheka-weni-jato jempe ipiyoteeyakani isheninka-paeni, iñaawakiri Moisés, eejatzi maawoeni Israel-paeni ijeekaeeyini riraako-waeteeyani rirori-paeni opatzimooki Tajorentsi-thaante. ⁷ Ikanta iñaawakiri rirori Finees itomi Eleazar icharini Ompera-tajorentsi-taarewo Aarón, ishitowa-shitanakiri ipiyoteeyakanira isheninka, raanakiro iyotsiro-shitha-kiti. ⁸ Riyaata-shitakiri irika isheninka jempe ipanko-thaante-yitaka isheninka-paeni, rojataakiri imotziki apitekiro, shirampari eejatzi tsinani. Aripaete okaatapaaki mantsiyarentsi owamaayitakiriri Israel-paeni. ⁹ Tema osheki-pero Israel-paeni owamaakiri mantsiyarentsi.*

31

Ikijawentaa Israel-paeni

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Moisés, ikanteeri: ² “Paanakiri maawoeni Israel-paeni ikijawen-teeyaa, riyaati rowayiri-teeyaari Kosheka-weni-jatzi. Aririka pimatakiro, aripaete pitsipa-shire-yitee-yaari piwaejatzi-te-paeni.” ³ Ikaemakiri Moisés maawoeni isheninka-paeni, ikantakiri: “Powetsika-yiteeyaa eerokapaeni, piyaati pikijawen-teeyaa powayiri-tyaari Kosheka-weni-jatzi, tema rootaki ikowakiri Tajorentsi.”

⁷ Imatakiro rowayiritari Kosheka-weni-jatzi, ithonkakiri rowamaakiri maawoeni, imatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi irika Moisés. ⁸ Ari ikaatzi rowamaa-nakiri

† 23:22 katsi-mari-paeni = búfalo * 25:9 osheki-pero = 24,000

iwinkatharite-paeni Kosheka-weni-jatzi. Irika iitawiteeyani: Evi, Requiem, Zur, Hur, Reba. Ikaatzi 5 pinkathari rowamaakiri. Imatzitanakari Balaam itomi Beor rowamaan-tanakari iyotsiro-shitha-kite. ⁹ Ithonka-nakiro Israel-paeni inoshika-nakiro tsinani-paeni Kosheka-weni-jato, rayita-nakiri reenchee-rikiti. Eejatzi ipira-paeni, iwaakati-paeni, maawoeni rashaahawo-paeni.

¹⁵ Ari ikantawaeri Moisés isheninka-paeni: “¡Nosheninká! Iitaka kaari powamaantawo iroka-paeni tsinani? ¹⁶ Rooyitaki ikaminaani Balaam kantakaan-takirori ikaaripero-tzimotan-takariri asheninka-paeni Tajorentsi janta Pahaankaetoniki. Rootaki rowajankitaan-takariri Tajorentsi asheninka-paeni ikamanta-yitakari.”

APIIN AANI-TANEENTSIRI

¹ Iroka ikenkithawae-takaa-kiriri Moisés maawoeni Israel-paeni janta ijeekan-tawitakari ochempiki. Ari janta ojeeki eni Jordán janta ishitora-piintzira ooryaa.

6

¹ Rootaki iroka ikantakaan-teetziri, inintakaan-teetziri, kaari ishinetaan-teetziri. Rootaki ikanta-kinari Piwinkatharite Tajorentsi okine niyotahaemi. Rootaki ikowakaa-kimiri panteri janta nampitsiki jempe rojeekaemi. ² Aritaki okantya pipinkathateri Piwinkatharite Tajorentsi. Pimonkaatero ikowa-kaantee-tziri eejatzi ikantakaan-teetani, rootakira panteri maawoeniki ojarentsi, eekirowa pañaatye. Roojatzi noninta-kayitakariri pitomipaeni, eejatzi picharini-paeni. Rootakira piñaantee-yaawori pañaahae osheki ojarentsi. ³ ¡Israel-paeni! Rootakira piyaa-takaan-tyaawori pimonkaatero. Ari okantya eero awijimo-tanteemi oetarika-paeni. Aritaki piñaahaeri rosheki-pero-tanee asheninka. Ari pinampi-teeyaawo janta kepatsi kameetha-tatsiri. Ari itzima-paeri pitsi, roshiya-paawo oshitowaatzi nijaateni. Tema rootaki iroka ikanta-kimiri Pinkathari, Itajorentsite picharinini. ⁴ ¡Israel-paeni! Pikemi. Irika Awinkatharite Tajorentsi, apaniro ikanta Ipinkatharitziri rirori. ⁵ Pininta-pero-teeri, pininta-shire-teeri, pininta-shintsi-teeri eejatzi. ⁶ Pikenki-shireero kameethari maawoeni iroka nokanta-kimiri. ⁷ Piyaata-kayeri piyoteeri pitomipaeni iroka. Piñaawaetero, pikantzirowa pipankoki, eejatzi awotsiki. Pikantzirowa pomaryaaha, eejatzi pipiriintaha. ⁸ Poojota-kotyaawo pakoki jankina-takoteen-chari ikowa-kaantee-tziri. Eejatzi poojota-kotyaawo pitamakoki. Rootaki riyotee-tantyaari. ⁹ Pojanki-natero eejatzi tzinkamin-tsiki eejatzi ashitawoki pipanko.

8

¹ Pantapiintero ikowa-kaantee-tziri okaatzi nokantzimiri nimaeka. Rootakira pijeekan-teeyaari. Aritaki piñaahaeri rosheki-pero-tanee asheninka. Opoñaan-tyaari roma-nataneero nampitsi ikowakaa-kiriri Pinkathari picharini-paeni. ² Poshire-tyaawo janta ikina-kinawae-takaan-takimiri-ranki Pinkathari ochempiki okaatzi ojamanitaki 40 ojarentsi. Rootakira rantantawori opoñaan-tyaari itsinampa-shire-takaan-teemiri, rootaki iñaantan-teemiri eejatzi. Tema ikowawitaka riyotero okaatzi pikenkishiryaa-witakari. Ikowawitaka riyotero aririka piyomaa-takiro ikowa-kaantee-tziri. ³ Rowajanki-takaan-tawitakimi, itasheya-neenta-kaawi-takimi. Roo kanteencha rowakaa-kimiro maná. Tema tee piyotako-witawo iroka owanawontsi paerani, tee riyotako-witawo eejatzi picharini-paeni. Ari okantakari riyotakaan-takimirori tee apatziro okoyimotari atziri royaawo pan, rootaki kowapero-tachari akemijan-teero maawoeni ikanteeri Tajorentsi. ⁴ Okaatakira iroka 40 ojarentsi, tee pithonka-takota piithaari, tee aawaayitzi piitzi. ⁵ Otzimatye piyote riitaki Piwinkatharite Tajorentsi tampatzika-takimiri. Ari roshiyari ipaapateetari, itampatzika-tziri itomi.

18

¹⁵ Ari ikoñaate paata Kamantan-taniri, roshiyina naaka. Riitaki Piwinkatharite Tajorentsi kanta-kahae-yaawoni. Otzimatye pikemijan-teeri. ¹⁶ Rootajaantaki iroka pikowako-takiriri Piwinkatharite Tajorentsi paerani janta ochempiki Horeb. Tema iroka kitejeri paerani papatotat-takari, pikantaki: “Tee akoyiro apiiteero akemaero icheraha Awinkatharite Tajorentsi. Tee akoyiro añaahaero eejatzi antawo paamari. Akamaekari.” ¹⁷ Ikanta-nakina Pinkathari, ikantzi: “Kameethataki ikanta-kimiri. ¹⁸ Nokanta-kahae-yaawo ikoñaate Kamantan-tantaniri roshiyimi eero, isheninka

rirori pichariniteeyaari. Noyiniri noñaane ipaanteki. Ikenkitha-teero okaate nokanteriri. ¹⁹ Nowajan-kiteeri maawoeni kaari kemijan-teerini Kamantan-taniri.”

31

¹ Rapiiteeri iñaanata-neeri Moisés Israel-paeni, ikantziri: ² “Tzimaki 120 nojar-entsite, tekatsi noshintsinka nanashi-tantee-yaari. Tema ikantakina Pinkathari eero nomontya-haawo eni Jordán. ³ Riitaki anashita-kaemini Piwinkatharite Tajorentsi. Riitaki thonkaa-terini atziripaeni jempe pikinee-yanakini, paanteeyaawo iipatsite. Riima Josué, riitaki jewatapaemini, ipinkathari-tapae. Rootaki ikantakiri Pinkathari.”

34

⁵ Roojatzi ikamantaa Moisés, romperatanewo Tajorentsi. Ikamaero iipatsiteki Moab, ininta-kaakiriri Pinkathari. ⁶ Ari ikiteetakiri owinteni-patha-tzira Moab, pinkatharitatsiri Bet-peor, nampitsi kaari riyoteetzi nimaeka. ⁷ Okaataki 125 rojarentsite ikamantakari. Eeniro ikowichaa-tzimaeta kameetha, eejatzi eeniro ishintsitzi. ⁸ Ojamanitaki okaatzi 30 kitejeri riraakoe-yakarini Israel-paeni Moisés-ni janta ochempiki Moab. Okanta imonkaa-takiro kitejeri riraako-tanta-kariri kaminkari. ⁹ Tekira ikamana-kiita Moisés-ni, rotaiya-patziito-takiri Josué, itomi Nun. Ipaneeri riyomento. Arira ipinkathatanakiri Israel-paeni Josué, rantaneero okaatzi ikanta-kiriri Pinkathari Moisés-ni.

JOSUÉ

¹ Tema kamae rirori Moisés, romperatani Tajorentsi. Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Josué, itomi Nun, itsipata-piintani Moisés. Ikanteeri: ² “¡Josué! Tema kamae nomperatani Moisés. Eeroka montyaakahaeyaarini maawoeni pisheninkapaeni intatsikiro Pareenkaarini, piyaati janta kepatsiki nashita-kaemiri maawoni eerokapaeni. ³ Naakataki payita-kimirori, tema rootaki nokantzi-takariri paerani Moisés, nokantakiri: ‘Naaka pimironi maawoeni kepatsi jempe-rika pikinayitaki’.” ⁴ Iroka okaate piipatsite. Opoñaana-kyaawo jaka ochempi-mashiki, Kiteniitoniki roojatzi Antawaaki Enini, maawoeni iipatsite Thaawan-taani-jatzi, roojatzi janta Inkaariki Antawo jempe ikyaapiintzi ooryaa. ⁵ Ero itzimae otsinampaemini jempe-rika pijeekayitee. Naakataki tsipata-piintimini nokimitakiri paerani Moisés notsipa-takari. Ero nowapin-teemi, ari nokanteetatyeyyaani notsipa-teemi. ⁶ Pikyaaryooti, piñaaperotyaa kameetha. Tema eeroka aakahaerini kepatsi maawoeni pisheninkapaeni. Rootaki nokashiya-kaakiriri paerani piwaejatziiteni. ⁷ Apatziro nokoyi pikyaaryooti, kametha piñaaperotyaa. Pikemijan-taneero noñaani okaatzi riyotaa-kimiri nompera-tanini Moisés. Kijokiro powaero, rootaki okameetha-tzimotan-teemiri okaate panta-yiteeri.* ⁸ Pamepaantetya piñaawae-tapiin-teero jankinarentsi iñaani Tajorentsi, pikinkishiryaa-piintyaawo kiteejeriki eejatzi tsireniriki, rootaki pimatanteyaawori pantayi-teero okaatzi jankina-teenchari. Tema rootaki okameetha-tantyaari okaate panta-yiteeri. ⁹ Naakataki kantzimiri pikyaaryooti, kametha piñaaperotyaa. Ero pithaawawaetzi, ero powashaanta-waeta, tema naaka Pitajorentsite, ashi nowaero notsipa-timi jempe-rika pikinayitee.”

3

Imontyaan-takawori Pareenkaarini

¹ Okanta okiteeje-tamane, ananinkanaka Josué itsipata-naari maawoeni isheninkapaeni rookaneero ijeekawi-tapaaka Inchatoniki, areetee-yakani Pareenkaarini. Ari imahaeya-paakini tekira imontyaata intatsikiro. ² Okanta ijeekapaaki mawa kiteejeri, ithotyaakiro reewariti Israel-paeni raminiro maawoeni ipanko-thaantekipaeni isheninka. ³ Riyotaakiri maawoeni isheninka-paeni, ikantakiri: “Aririka piñaakiri Ompera-tajorentsi-taarewo Leví-paeni inatakotanakiro itajorentsi-mokote Tajorentsi, rashaata-kaero, piyaateeyini eerokapaeni, poyaata-nakiri. ⁴ Okini piñiuro jempe pikineeyini, tema tee pikineeyini paerani eerokapaeni jaka. Eeromaeta pokaakitawo tajorentsi-moko, inteena pimpoeteeyini eerokapaeni.”* ⁵ Ari ikantanakiri Josué isheninka-paeni: “¡Powetsika-shire-teeyaani maawoeni, tema okiteeje-tamane roñaayimiro Tajorentsi kaari piñaapiintzi!” ⁶ Ikantakiri eejatzi Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni: “Paanakiro tajorentsi-moko, peewateri maawoeni asheninka-paeni pashaateeyini.” Raanakiro Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni tajorentsi-moko, reewata-nakiri maawoeni isheninka-paeni ashaatee-yanakani.

⁷ Iñaanata-nakiri Tajorentsi irika Josué, ikantziri: “Nimaeka nokanta-kaeyaawo iñiimi pisheninka-paeni riiperori eeroka. Rootaki riyotan-tyaari ari notsipa-tzimi naaka

* **1:7** Kijokiro powaero = ero pitempaa-waeta pakoperoki eejatzi pampateki. * **3:4** inteena pikantya = 1,000 metro = 2,000 okaatzi imonkaa-tanteetawo konakintsi.

nokimitziri paerani Moisés notsipa-takari. ⁸ ¡Josué! Pikantiri eeroka Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni natakirori tajorentsi-moko, pikanteri: ‘Aririka paatzikaa-paakiro nijaa Pareenkaarini, ari paatzinkae-yapaakini.’” ⁹ Imatakiro Josué, ikantakiri isheninka-paeni: “¡Nosheninkapaeni! Pipokaeyini maawoeni, pikemi ikantzi Atajorentsite. ¹⁰ Rootaki piyotan-tyaari ari itsipatzimi eerokapaeni Tajorentsi Kañaaniri, aritaki piñaayi-teeri ithonkaeri Owinteni-jatzi, Thaawan-taarini-jatzi, Thaanteweni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Pitzitharini-jatzi, Ochempi-weni-jatzi eejatzi Kaya-weni-jatzi. ¹¹ Ari piñaayi-takiro rashaata-kaetiro Pareenkaarini itajorentsi-mokote Pinkathawentzirori maawoeni kepatsi. ¹² Piyoshiiti ikaati 12 asheninka, paayiti apaani-paeni akaatzi asheninka-tawakahaeyani. ¹³ Tema aririka rashetanaki iitziki-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo natakirori itajorentsi-mokote Pinkathawentzirori maawoeni kepatsi, ari opiryaa-tanaki Pareenkaarini. Eero oshiyaa-tanaa nijaa, antawoonkanakyaa katonko.”

¹⁴ Ikanta ishitowae-yanakini Israel-paeni ipanko-thaanteki rashaatyaawo Pareenkaarini, eewatee-yakini Ompera-tajorentsi-taarewo inatakotakiro tajorentsi-moko. ¹⁵ Ikanta raatzikaata-paakiro nijaa Ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko, asheyitanaki iitziki-paeni. Tema eeniro okemaatzi Pareenkaarini rowiitan-teetawori okithoki pankirentsi. ¹⁶ Rootaki oonkanta-nakari katonkonta, antawo otapyaatanaka nijaa areetaka Potsitaariki ojeeka-nampi-tziri Kemaatsi-taariki. Rooma kirinkanta Mameriweniki omontetari Inkaari Mirityaawo, piryaatanaki. Ari ikineeya-nakini Israel-paeni riyaaateeyeni intatsikiro Kashiryaariki. ¹⁷ Riima Ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori itajorentsi-mokote Tajorentsi, roojatzi ikatziyeyakani opiryaa-tanakira Pareenkaarini. Roojatzi imontyaan-tanakari maawoeni Israel-paeni opiryaa-tanakira Pareenkaarini.

6

Ikyaantee-takari Kashiryaariki

¹ Tekatsi mateeroni ikyahae Kashiryaariki, tekatsi eejatzi mateeroni ishitowae, tema rashita-peroe-tanakiro iroka nampitsika, okantya ipiyawentyaa aririka rowayiritapaa-kyaari Israel-paeni. ² Roo kanteencha iñaanateeri Tajorentsi irika Josué, ikanteeri: “¡Josué! Noshine-takimiri pithonkiri Kashiryaari-jatzi, iwinkathariti eejatzi rowayiriti-paeni. ³ Pitapotiro nampitsi pitsipa-tanakyaari pisheninka-paeni owayirita-chani, apawo-jatzi pitapotiro kiteejeriki. Tema okaate 6 kiteejeri pitapotyaaawo. ⁴ Reewati 7 Ompera-tajorentsi-taarewo roteeya-yitaki iwaakapatipaeni itziwootan-tyaari. Royaaateeyaapaakiniri ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko. Aririka omonkaa-takyaawo 7 kiteejeri, 7 papiitiro pitapotiro nampitsi. Itziwootee-yanakini Ompera-tajorentsi-taarewo rirori.* ⁵ Aririka pikemawakiro ijantheen-katanaki iyameninka tziwoorentsi, picheraanaki pikaemaeyini. Aritaki otzimpoakanaki otantotari Kashiryaari. Ari pikyahaeyini janta.” ⁶ Ikaemakiri Josué Ompera-tajorentsi-taarewo, ikantakiri: “Paanakiro itajorentsi-mokote Tajorentsi. Reewati 7 Ompera-tajorentsi-taarewo roteeya-yitaki iwaakapatipaeni itziwootan-tyaari. Royaa-teeya-paakirini Ompera-tajorentsi-taarewo natakotakirori tajorentsi-moko.” ⁷ Riyotaakiri isheninka-paeni, ikantziri: “Piyaaateeyini, panashitiro Kashiryaari, pitapotiro. Riima ikaati owayirita-chani riitaki jewatironi itajorentsi-mokote Tajorentsi.”

⁸ Rantakiro Israel-paeni okaatzi ikantakiriri Josué. Jewatanaki 7 Ompera-tajorentsi-taarewo, itziwooteeyini. Pokakotatsi itajorentsi-mokote Tajorentsi itaapiiki. ⁹ Jewataki ikaati owayirita-chani, pokaeya-tsini itaapiiki Ompera-tajorentsi-taarewo. Eenitatsi itsipa owayiri-paeni impoeta-tsiri royaata-kowen-tziro itajorentsi-mokote Tajorentsi.

* 6:4 ipireetari = owisha

Tee ipakaa-neenta tziwoorentsi. ¹⁰ Tema riyotaa-yitakiri Josué isheninkapaeni, ikan-takiri: “Eentsikiroeni panashi-teeyini, roojatzi nokantan-takimiri: ‘¡Picherayi pikaemaeyini!’ Aripaete pikaemaeyini” ¹¹ Imatakiro itapotee-yawoni nampitsi inatakotee-yakironi itajorentsi-mokote Tajorentsi. Ari ipiyeeyaani ipanko-thaanteki, roojatzi otsipaki kiteejeri.

¹² Ikanta ipiriin-tamanaa Josué, raaneero Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni itajorentsi-mokote Tajorentsi. ¹³ Jewatanai 7 Ompera-tajorentsi-taarewo, pokakotatsi itajorentsi-mokote Tajorentsi itaapiiki. Tee imako-ryaapaentzi ranashi-teeyini, roetziñaariko-takawo itziwooteeyini. Jewatatsi ikaati owayirita-chani. Eenitatsi itsipa owayiri-paeni impoeta-tsiri royaata-kowen-tziro itajorentsi-mokote Tajorentsi. Tema roojatzi ikameñeenkataki tziwoorentsi. ¹⁴ Ari rapiitakiro itapotawo nampitsi Kashiryaari, rootaki apiteta-tsiri kiteejeri. Ari ipiyeeyaani ipanko-thaanteki. Ari ikantapiin-takiro okaatzi 6 kiteejeri rapiitakiro itapotakawo.

¹⁵ Okanta 7-tatsiri kiteejeri, ananinkae-yanakini itapotawo nampitsi, ikimita-piintzirowa. Iroka kiteejeri, 7 rapiitakiro itapotziro nampitsi. ¹⁶ Okanta 7-tatsiri itziwootaki Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni, ikaemako-tanakiri Josué isheninka-paeni, ikantziri: “¡Pcherayi pikaemaeyini! ¡Tema ishineta-kimiri Tajorentsi ikaatzi nampita-woori jaka!”

²⁰ Ari icheraanaki ikaemae-yanakini owayirita-chani, tziwootanaki Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni. Ikanta ikemawakiri maawoeni isheninka-paeni ipoema-tanaki tziwoorentsi, cheraa-naki ikaemaeyanakini, rootaki otzimpookan-tanakari otantotari nampitsi Kashiryaari. Tampatzika rowanakiro ikyahae-yanakini nampitsiki. ²¹ Ithonkanakiri rowamaantanakari iyotsiroshithakite maawoeni shirampari, tsinani, ewankari, antariki-paeni, imatanakiri ipira-paeni, maawoeni. Ari ikaatzi ithonkakiri rowamaakiri.†

²⁷ Tema ikemakoe-tanakiri Josué maawoeniki janta, tema riitaki Tajorentsi tsipatakariri.

8

Ithonkae-takiri Tzimpookaarini-jatzi

¹ Ari iñaanateeri Tajorentsi irika Josué, ikanteeri: “Kameetha piñaaperotyaa, eero pithaawa-waetzi. Paaneeri pisheninka-paeni ikaati owayirita-chani, piyaati powayirityaari Tzimpookaarini-jatzi, naaka kantakae-yaawoni potsinampaeri iwinkatharite, pithonkiri maawoeni. Eeroka ashitee-yaawoni inampi eejatzi iipatsite. ² Tema ari pimatakiri Tzimpookaa-rini-jatzi eejatzi iwinkatharite pikimitaakiri Kashiryaarini-jatzi eejatzi iwinkatharite. Noshine-takimi nimaeka payiro okaatzi tzimimo-tziriri, payiri eejatzi ikaatzi ipirayitari. Powetsikyaa, okantya pomapokiri pikinashi-takiri itaapiiki.”

³ Ari rowetsikanakari Josué eejatzi isheninka-paeni jatatsini rowayiri-tyaari Tzimpookaarini-jatzi. Riyoshiitaki ikaatzi 30,000 ñaaperori isheninka-paeni, rotyaantakiri tsireni-paetiki. ⁴ Ikantawakiri: “Itaapiiki pikinashi-takiri, pomanee-yakyaani okaakiini. Powetsika-paakyaa powayiritantyaari. ⁵ Riima itsipa asheninka owayirita-chani royaatina naaka niyaati nampitsiki. Aririka ishitowanaki ikoyi romanatawakina, ari noshiya-pitha-tana-kyaari, akimiteero chapinki. ⁶ Aririka ipatzimatanakina Tzimpookaarini-jatzi, rookanakiro inteena inampi, ikanteeyini: “Ishiya-pitha-tatyee irikapaeni ikimiteero chapinki.” Roshiyakaa-mintheetzi noshiya-pitha-tatyeerimi naakapaeni. ⁷ Roojatzi pishitowan-tanakyaari eeroka-paeni jempe pomanee-yakani, pikee-yapaakini inampiki. Tema ishineta-kaeri Tajorentsi owayirityaari irikapaeni. ⁸ Aririka pikyaaki inampiki, pitayiro. Pimatiro ikantakaeri

† 6:21 ipira-paeni = buey, owisha, kawayo

Tajorentsi. Rootaki ikoyiri rirori.” ⁹ Imatakiro Josué rotyaan-takiri owayirita-chani. Ikineeyakini isheninka-paeni ikyaapiintzira ooryaa, omaneeyakani niyanki-thaki awotsi poñaachari Tajorentsi-pankoniki roojatzi Tzimpookaa-riniki. Riima Josué, tee riyaatzi rirori, eejatzi imaanee ipanko-thaanteki.

¹⁰ Okanta okiteeje-tamanee, ananinkanaka Josué raminiri isheninka-paeni, ikaati owayirityaarini Tzimpookaarini-jatzi. Ipiyotakiri maawoeni isheninka-paeni, eejatzi antari-pero-paeni. ¹¹ Ari itonkahae-yanakini owayirita-chani ikaatzi itsipata-nakari Josué. Tema imonteta-paakawo nampitsi Tzimpookaarini, ari ipanko-thaante-yitapaaka okatonkotzira nampitsi. ¹² Rotyaantaki 5,000 isheninka owayirita-chani ikyaapiintzira ooryaa, maneeypaakani niyanki-thaki awotsi poñaachari Tajorentsi-pankoniki roojatzi Tzimpookaariniki. ¹³ Iroka ikanta rinashiyitakari roojeekakiri isheninka-paeni Josué: Eenitatsi apaani-paeni manayiteenchari owayirita-chani ikyaapiintzira ooryaa. Riima itsipa-paeni ipanko-thaante-yitaka okatonkotzira nampitsiki. Roojatzi reewatan-tanakari Josué tsireni-paeteki janta otenka-naaki. ¹⁴ Ikanta riyotaki pinkathari-tatsiri Tzimpookaariniki, intsipaete ikaemanakiri rowayirite-paeni, rananinkae-yanakini, tema ari ikamanta-wakahae-yakani jempe rowayiri-tantyyaa. Ari ikaatzi raanakiri rowayiriti ipiyata-wakyaari Israel-paeni riweyaa-paaka intatsikiro Mameriweniki. Tee riyotee-yini manee-yapaakani itsipa Israel-paeni nampitsiki ikinapaakironta. ¹⁵ Ikanta Josué itsipatakari rowayiriti, ikimiwitaka ithaawa-nakityeemi, ishiya-pithatanakari Tzimpookaarini-jatzi ikineeya-nakini ochempi-mashiki. ¹⁶ Ari ikaemakotakiri rowayirite-paeni iwinkatharite Tzimpookaarini-jatzi, ikantziri: “¡Pipatzimateri!” Ikanta ipatzimae-tanakiri Josué, rookanakiro inteena inampi. ¹⁷ Tekatsi apaani owayiri jeekaneen-tsini kijako-wentyaarini Tzimpookaarini-jatzi eejatzi Tajorentsi-pankonijatzi, tema ithonka riyataanaki rowayiriti ipatzima-tanakiri Israel-paeni.

¹⁸ Ari rapiitakiro Tajorentsi iñaanziri Josué, ikantziri: “Powaankiro piyotsiro-shithakiti pookotan-tyaawo Tzimpookaarini, tema noshine-takimiri naaka pithonkiri.” Rowaanka-nakiro Josué iyotsiro-shithakiti roteeyakiri, rokotan-takawo nampitsi. ¹⁹ Romapoka-shitanaka ishitowae-yanakini owayiri-paeni ikaatzi omaneen-chari, jatanaki Tzimpookaariniki, kyaapaaki nampitsiki, itaapaakiro. ²⁰ Ari ipithokapaenta itaapiiki rowayiriti Tzimpookaarini-jatzi, iñaatziro okachaa-reen-kataki otaha inampi. Tekatsi ikini ishiyanaki ochempi-mashiki, tema ithonka rotzikakiri Israel-paeni roshiya-kaamintheetziri inkaahanki romishiya-tziiri. Tema riitaki pithokashitana-kariri rowayiritari. ²¹ Iñaakiri Josué ikyaaki nampitsiki rowayiriti ikaatzi omaneen-chari, imatakiro itaakiro nampitsi, ipiyashi-teeya-paakirini Tzimpookaarini-jatzi, rowayiri-tapaakari. ²² Ari ishitowae-yaneeni owayiri-paeni kyaapaen-tsiri nampitsiki, rojatekae-tanakiri Tzimpookaarini-jatzi, tekatsi ikinee ishiyi, rowamahtakiri maawoeni. ²³ Apatziro iwinkatharite Tzimpookaarini-jatzi rañaaki, tee rowamahteziri. Roteeyee-takiri, raanakiri ijeekakira Josué.

²⁴ Ithonkae-takiri Tzimpookaarini-jatzi ikaatzi jataneen-tsiri ochempi-mashiki ipatzima-tantzi. Ari ipiyapaaka maawoeni Israel-paeni nampitsiki Tzimpookaarini, ithonkakiri rowamaakiri ikaatzi jeekawita-neenchari. ²⁵ Tema thonkaka ikamaki Tzimpookaarini-jatzi. Ikamayitaki shirampari eejatzi tsinani. Ikaateeyini 12,000 kamaentsiri. ²⁶ Tee ipakaero Josué rowaankiro iyotsiro-shithakiti rokotantawo nampitsi, roojatzi ithonkan-takariri ikaatzi nampitawori Tzimpookaariniki. ²⁷ Tema rayitakiri Israel-paeni maawoeni rashitari Tzimpookaarinini-jatzi eejatzi ipira-paeni. Imatakiro Josué ikantakiriri Tajorentsi. ²⁸ Itaakiro Josué nampitsi Tzimpookaarini. Roojatzi nimaeka iñeetziro opiyo-pookita jempe okanta itzimpookae-takiro paerani. ²⁹ Raakiri Josué iwinkatharite Tzimpookaarini-jatzi, ithatakiri otewaki inchato, roojatzi tsirenii-teeni. Ikanta itziroryaanee ooryaa, ikantaki Josué: “Pithataryaa-kotiri kaminkari, pookakiteri okiishi-tapaaki awotsi, panawyaan-tyaari osheki mapi.”

Roojatzi iñahaetziro nimaeka mapi ipiyota-shiitakiriri.

9

Ramatawinka Nampitsii-toni-jatzi

¹ Ari ikemaeyakini okaatzi awijeen-tsiri iwinkatharite-paeni Thaawan-taarini-jatzi, Ochempi-weni-jatzi, Owinteni-jatzi, Nampitsi-weni-jatzi, Thaante-weni-jatzi eejatzi Kayaa-weni-jatzi. Tema irika-paeni pinkathari riitaki jeeka-nampi-yitzirori Pa-reenkaarini, othapyaaki Antawoete Inkaari eejatzi Kiteniitoni. ² Ari ikaminaa-wakahaeyakani irikapaeni pinkathari, ikanta-wakaa: “Jame aapatziya-wakaeyaa, apiyata-wakyaari Josué jewatziriri Israel-paeni.”

³ Riima Thaante-weni-jatzi nampitawori Nampitsii-toniki, ikemako-takiri Josué jempe ikantakiri Kashiryaari-jatzi eejatzi Tzimpookaarini-jatzi. ⁴ Ikenkishire-teeyanakani ramatawiteri. Raaki antyashipawo-paeni rotemento eejatzi paejatoteentsiri mashitsi, owamata-pooki-tanaka, ikithaa-yitanakawo, ikyaako-tanakari ipira-paeni jateeya-nakini.* ⁵ Tema pichaki-pooki-tanaka, ikyaanta-yitakari iitziki paejato-pookiri. Raanaki paejato-teentsiri rowanawo, othonka opowa-pooki-taki.† ⁶ Areetee-yakani Pineeronchaariniki jempe ipanko-thaantetaka Josué eejatzi isheninka-paeni, ikanta-paakiri: “Eeroka nopokashitzi, tema inteena nopoñaa-yitaka. Nokoyi paapatziyina.”

⁷ Ari rakaeya-nakini Israel-paeni ikantziri Thaante-weni-jatzi pokaentsiri: “Aama teerika pipoñaa inteena, okaakiini piyeeki. ¿Jempe okantyaari aapatziya-wakaeyaa?”

⁸ Eekiro ishintsi-tanakitziiri, ikantziri: “Nokoyi pompera-tina.” Ikantziri Josué: “¿Jempema pipoñaa? ¿Jempe piitaka? ¿Jempe ojeeki pinampi?” ⁹ Ikanteeyini riroripaeni: “Inteena nopoñaa, nokemako-takiri Pitajorentsita. Othonka nokemakiro eejatzi okaatzi rantakiri Pitajorentsita Apitantoniki. ¹¹ Rootaki rotyaan-tanta-kinari neewariti-paeni, eejatzi nosheninka-paeni, ikantakina: ‘Piyaati jempe ijeekaeyini Israel-paeni. Paanaki poyaari awotsiki. Aririka piñaaakiri, pikantiri: “Naaka pomperatani. Nokoyi aapatziya-wakaeyaa.” ¹² Tema owakira nopokae-yanakini nohotyaa-koyitzimi, eeniro ojaawawita nowanawo. Rooma nimaeka paejato-tanaki rowanawo, othonka opowa-pooki-taki.‡ ¹³ Ari ikimi-witaka eejatzi mashitsi-naki owakirawitacha. Tema ithonka ijanaryaaki nimaeka. Ari okimitzita-kari eejatzi noethaari, nokyaantari noetziki, thonkaka, tema inteena nopoñaa-yitaka.’” ¹⁴ Raakiro Israel-paeni rowanawo Nampitsii-toni-jatzi ramakiri inampiki, rowaka eepichokiini. Teemaeta ikowako-tziri Tajorentsi oetarika ranteri. ¹⁵ Imatakiro Josué rojankina-takotakiro okantakota raapatziya-wakaan-tyaari eero rowayiri-tawakaanta. Ikantakiri: “Eero nowamayimi.” Roojatzi imatzitakari reewariti-paeni Israel-paeni ikantaki rirori-paeni.

¹⁶ Okanta awijaki mawa kiteejeri, ikamantee-takiri Israel-paeni, ikantee-tziri: “Tee inteena ijeekaeyini Nampitsii-toni-jatzi, riitaki pitsipa-nampitari”. ¹⁷ Jateeyakini Israel-paeni ithotyaako-teeri Nampitsii-toni-jatzi. Okanta awijaki mawa kiteejeri, rareetakari inampiki. Iroka iitziro inampi-paeni: Nampitsii-toni, Manityaarini, Kitaawonchaarini, Antamishaarini. ¹⁸ Teemaeta rowayiri-tapaa-kyaa, tema raapatziya-wakari chapinki, ikantakiri: “Eero nowayiri-tzimi. Aririka notheeyakya nokantzimi, ari rowajankitaakina Tajorentsi, Itajorentsita Israel.” Rootaki ikijima-waetanta-nakariri Israel-paeni irika reewariti-paeni. ¹⁹ Roo kanteencha, iroka ikanteeyini reewariti rakayitziiri Israel-paeni: “Eero nowayiritari. Tema aritaki nokantzi-takari chapinki: ‘Eero nowayiri-tzimi. Aririka notheeyakya nokantzimiri, ari rowajankitaakina Tajorentsi, Itajorentsita Israel.’” ²⁰ Eekiro ikantana-kitzii reewariti-paeni Israel-paeni: “Eero akoshekari, ijeekiita. Tema eerorika amonkaa-tziniri akanta-kiriri Tajorentsi, aritaki ikijakae. ²¹ Eero powamaa-kaanta-waetzi apaani, apatziro pompera-waetyaari

* 9:4 ipira-paeni = asnos † 9:5 rowanawo = pan ‡ 9:12 nowanawo = pan

rayi tsitsi, eejatzi nijaa.” Ari ikinakaerori jewari-paeni imonkaa-tziro ikantakiriri Nampitsii-toni-jatzi, raapatziyaari.

²² Ari ikaemakaan-takiri Josué Nampitsii-toni-jatzi, rojampi-takiri ikantziri: “¿Litaka pamatawi-tantanari pikantaki: ‘Inteena ojeeki nonampi.’? Tema okaakiini pijeekae-yawitani. ²³ ¡Ari riyakaeteemi! Ashi powaero nompera-waeteemi. Otzimatyee pitsima-tapiintee, paapiintee nijaa ashi ipanko Notajorentsiti.” ²⁴ Rakanaki rirori ikantanaki: “Tema antawo nothaawan-takimi powamana-kari, rootaki namatawi-tantzimiri. Tema nokemako-takiri Pitajorentsiti ikantakiriri paerani Moisés, ikantziri: ‘Ari nothonkaeri ikaatzi nampitawori jaka, nopaemiro eerokapaeni maawoeni iroka iipatsite.’ ²⁵ Roo kanteencha, pimatiro pompera-waetina eeroka-paeni. Pantakaenawo okaatzi kameetha-tzimotzimiri eeroka.” ²⁶ Imatakiro Josué, tee ishinetziri Israel-paeni rowayiri-tyaari Nampitsii-toni-jatzi. ²⁷ Riiyitaki rowakiri tsimata-piintatsini, ri-ijatzi aapiinta-tsini nijaa rashi maawoeni Israel-paeni, ashi itaapooki-mento Tajorentsi jempe-rika ikowakayiri Tajorentsi. Rootaki rantawaero rametanakari rantziro roojatzi nimaeka.

10

Rowayiri-teetari Ochempi-weni-jatzi

¹ Ikanta Adonisedec pinkathari-tatsiri Aapatziyaweniki, ikemako-takiri Josué raapitha-takiri iipatsite Tzimpookaarini-jatzi. Ithonkakiri maawoeni, itsipataakiri iwinkatharite, ikimita-kiri paerani Kashiryaari-jatzi, ithonkakiri itsipataakiri iwinkatharite. Tema ikemako-tzitakari raapatziyakari Nampitsii-toni-jatzi, itsipataakari iipatsiteki ijeekan-tyaari kameetha. ² Antawo ithaawanaki. Tema ñaaperoripaeni rirori. Antawo okaatzi iipatsite, anaanakiro rashi Tzimpookaarini-jatzi. Tema otzinkami nampitsi iroka Nampitsii-toni. ³ Rootaki rotyaan-tantakari Adonisedec jatatsini iñiiri Hohan pinkathari-tatsiri Aripere-taarewoniki, iñiiri Piream pinkathari-tatsiri Wathaweniki, iñiiri Jaffa pinkathari-tatsiri Kijoshiryaariniki, iñiiri Debir pinkathari-tatsiri Waakani-kiki, ikantakiri: ⁴ “Pipoki pamitakotina owayiri-tyaari Nampitsii-toni-jatzi, tema raapatziyakari Josué reewariti Israel-paeni, itsipata-wakari.” ⁵ Ikanta irika 5 pinkathari jeekatsiri iipatsiteki Ochempi-weni-jatzi. Pinkathari-tatsiri Aapatziyaweniki, Aripere-taarewoniki, Wathaweniki, Kijoshiryaariniki, eejatzi Waaka-niki, raapatziya-wakaa-naka rirori, raayita-nakiri rowayirite. Jataki itzimashiteri Nampitsii-toni-jatzi rowayiri-tyaari.

⁶ Ari ikimitakari eejatzi Nampitsii-toni-jatzi, rotyaantaki jatatsini ijeekinta Josué ipanko-thaanteki Pineeronchaari-niki, ikantapaakiri: “Pipoki intsipaeti, pikijako-wentyaari pomperatani. Tema raapatziya-wakaaka pinkathari-paeni jeekatsiri tonkaariki iipatsiteki Ochempi-weni-jatzi, ikoyi rowayiri-tina.” ⁷ Ikanta ikemawaki Josué, pokanaki rirori itsipayi-takari ñaaperori rowayirite ipoñaakawo Pineeronchaariniki. ⁸ Ari iñaanateeriri Tajorentsi, ikanteeri: “¡Josué! Eero pithaawan-tashitari, noshine-taakimiri pithonkiri. Tema tekatsi otsinampaemini eeroka.”

⁹ Ikanta ipokanaki Josué tsireni-paetiki ipoñaakawo Pineeronchaariniki, romapokakiri rowayiri-takari. ¹⁰ Tema ikantakaakawo Tajorentsi ithaawan-teetyaari Israel-paeni, iñahaetakiri ithonkantaki rowamaantaki Nampitsii-toniki. Ipatzima-tanakiri ikinawitanaka awotsiki jatachari tonkaariki Moopankoniki, ari rowamaawae osheki, roojatzi rareetantaka Kiyarenchaariki eejatzi Pirateeroniki. ¹¹ Ikanta roerinkae-yaawoni Moopankoniki ishiya-pitha-witari Israel-paeni, rowaryaaki Tajorentsi antawo jiriniki oshiyakawo mapi, roojatzi janta Kiyarenchaariki, othonkakiri owamaakiri awijanakiri ikaatzi rowamaa-yitakiri Israel-paeni.

¹² Ari ikowako-takiriri Josué irika Tajorentsi ithonkiri rowayiriteri Ochempi-weni-jatzi. Tema ikemakiri maawoeni isheninka-paeni, ikantaki:

“¡Ooryaa! Paatzinki jaka Nampitsii-toniki.
¡Kashiri! Paatzinki janta taapiki Maniroshaariki.”

¹³ Ari imatzimaetaka aatzinka-paaki ooryaa eejatzi kashiri. Roojatzi ipakaan-takawori Israel-paeni ipiyawenta rowayiritari iijaneentani.

Rootaki jankina-teenchari paerani rojankinariki Jaser, kantatsiri: “Ojamani raatzinkaki ooryaa jenokinta, roowiteencha omonkaa-teeyaamini apaani kiteejeri.”

¹⁴ Teera iñeetziro paerani oshiyaawori roñaahan-takiri Tajorentsi rantakiro ikoyiri apaani atziri, tema ikijako-wentatyaari Israel-paeni.

¹⁵ Ari ipiyaari Josué itsipataari isheninka-paeni ipanko-thaanteki janta Pineerontsiniki.

24

²⁹ Okanta paata, kamaki Josué itomi Nun, romperatani Tajorentsi. Okaatzi 110 rojarentsite ikamantakari. ³⁰ Ikiteetakiri inampiki, iiteetziri “Osheki-pero Ante-taantsi” jeekatsiri ochempi-mashiki iipatsiteki Efraín-paeni, janta katonkonta ochempi Omoyekaetoniki. ³¹ Tema irika Israel-paeni osheki ipinkatha-tapiin-takiri Tajorentsi eeniro rañaawita Josué. Ari ikantzi-takawori eejatzi ikamaera Josué, tema eeniro rañaayitzi antari-pero-paeni yotakotzirori okaatzi rantayita-kiri paerani Tajorentsi.

³² Ikanta ramaero Israel-paeni itonki-pookini José janta Apitantoniki, ikitata-paeri Shempaariniki. Rootaki iipatsite Jacob, iwaejatziiteni, ramanan-takiri paerani rashi-witawo itomipaeni Hamor, ipinatakiri ikaatzi 100 ikithoki koriki. Tema irika Hamor riitaki ipaapate iiteetziri Shempatsi, ikantziri iñaaniki riroripaeni Siquem. Okanta paata, riitaki icharini-paeni José ashitaawori maawoeni iroka kepatsi.

JEWARIPAENI

¹ Tema kamaki Josué, ikowaki Israel-paeni riyoti itzimi-rika etyaawoni rowayirityaa, ikowako-takiri Tajorentsi, ikantziri: “¿Itzimika etyaawoni itonkaero rowayiri-tyaari Owinteni-jatzi?” ² Ari rakakiri Tajorentsi ikantziri: “Riitaki etyaawoni rowayiri-tyaari icharini-paeni Judá, naaka kantakae-yaarini raapitha-tantyaariri iipatsite, riitaki ashitee-yaawoni.” ³ Ikanta icharini-paeni Judá ikaemakiri maawoeni icharini-paeni Simeón, tema riitaki isheninka-thori, ikantakiri: “Jame atsipata-wakaeyaa atonkaero kepatsi ipaeta-kinari. Jame owayiri-tyaari Owinteni-jatzi. Aritaki nomatakiro naakapaeni, ari noyaatakimi piipatsiteki ipaeta-kimiri eeroka.” Imatakiro icharini-paeni Simeón, royaatee-yanakirini isheninka-thori-paeni. ⁴ Tonkahae-yanakini Judá-paeni. Ikantakaakawo Tajorentsi ithonkiri maawoeni Owinteni-jatzi, eejatzi maawoeni Nampitsi-weni-jatzi. Tema osheki-pero ikaatzi atziri rowamaakiri janta Porekae-toniki.*

⁸ Ikanta rowayiri-takari Judá-paeni irikapaeni Aapatziyaweni-jatzi. Ikyaaiki in-ampiki, ithonkakiri rowamaantakari iyotsiroshithakite maawoeni, itaanakiro in-ampi. ⁹ Ikanta rawijanaki Judá-paeni rowayiri-tanakari Owinteni-jatzi nampiwitawori ochempi-mashiki, Piryaarini, eejatzi taapiki owinteni-pathatzira. ¹⁰ Ikanta rawi-janaki Judá-paeni rowayiri-tanakari Owinteni-jatzi nampiwitawori Ariperotaariniki, iiteetziri paerani “4 Ashitawori Inampi”, rowamaa-nakiri Sesai, Ahimán eejatzi Talmai, jewari-paeni rirori.

²² Ari ikantakari eejatzi icharini-paeni José, rowayiri-takari Tajorentsi-pankoni-jatzi. Tema itsipatapiintani Tajorentsi irikapaeni. ²³ Rotyaantaki icharini-paeni José jatatsini raminakitero Tajorentsi-pankoniki, iiteetziri paerani Tzipyaarini. ²⁴ Ikanta riyaaatee-yanakini aminirori nampitsi, itonkiyotaka poñaaneen-chari nampitsiki, ikantawakiri: “¡Ayomparí! Pineshironkatena, nokoyi piyoteenawo jempe ikyaapiin-teetzi nampitsiki, aritaki nomatakimi eeroka naakameethatemi.” ²⁵ Imatakiro roñaahae-takiri jempe ikineetzi ikyaanteetari nampitsiki, ithonkaatakiri rowamaantakari iyotsiro-shitha-kite nampitawori janta. Riima atziri yotaakiriri ikyaantakari nampitsiki, romishiyakiri eejatzi ikaatzi isheninka-yitari rirori.

²⁷ Riima Israel-paeni icharini-paeni Manasés tee imatziri romishitoyiri nampitawori Maanki-pankoniki, Impanekyaariki, Chariñaariki, Niyeetoniki eejatzi Owayiriitoniki. Roojatzi inampitee-yawoni Owinteni-jatzi janta. ²⁸ Ikanta ishekitanaki paata Israel-paeni tzimanaki ishintsinka, ishintsiyi-teeri rantawae-takaeri Owinteni-jatzi, teemaeta romishitowaeri inampiki. ²⁹ Ari ikantakari eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Efraín tee imatziri romishitoyiri Owinteni-jatzi nampitawori Pithatsiniki. Riitaki ikowakiri itsipatyaari inampityaawo inampiki.

³⁰ Ari ikantakari eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Zabulón te imatziri romishitoweri Owinteni-jatzi nampitawori Jankaa-riniki, eejatzi ikaatzi nampitawori Katawoshaariki, roojatzi inampiyi-takawo Owinteni-jatzi inampiki itsipatakari icharini-paeni Zabulón. Ishintsiyi-tziri rantawae-takae-tziri. ³¹ Eejatzi ikantakari Israel-paeni icharini-paeni Aser te romishitoyiri nampitawori Tampatzikaariki, Shimaaki, Owaeyashaariki, Amatawyaariniki, Owaeyashaawoki, Omonkyahaariniki eejatzi Kaankiiriniki. ³² Itsipatakari icharini-paeni Aser inampitawo Owinteni-jatzi ashitawori inampi janta, te roemishitoyiri. ³³ Ari ikimitakiri eejatzi Israel-paeni icharini-paeni Neftalí tee imatziri roemishitoyiri nampitawori Ooryaapankoniki eejatzi Akapankoniki. Ari itsipatakari Owinteni-jatzi inampitawo iipatsiteki. Osheki

* 1:4 osheki-pero = 10,000

ishintsiyi-takiri rompera-yitari Ooryaa-pankoni-jatzi eejatzi Akapankoni-jatzi. ³⁴ Riima Ochempi-weni-jatzi romishiyakiri Israel-paeni icharini-yitari Dan, inampiyi-tyaawo tonkaariki ochempi-mashiki, tee ishinetee-tziri roerinki taapiki owinteni-pathatzira.

2

Ikamantaari Josué

⁶ Ikanta rowetha-tanaari Josué maawoeni isheninka-paeni, jatayita-naki Israel-paeni raayitero apanipaeni iipatsite. ⁷ Tema eeniro rañaawita Josué, osheki ipinkatha-tapiin-takiri Israel-paeni Tajorentsi. Ari ikantzi-tanaawori ikamaera Josué, tema eeniro rañaayitzi antari-pero-paeni yotakotzirori jempe ikanta ineshironka-takiri paerani Tajorentsi.

¹⁰ Ikanta ikamayitaki ikaatzi tsipayi-takariri paerani Josué. Eejatzi ikaatzi owakira tzimayi-witaa-chari, kaari yotako-pero-terini Tajorentsi jempe ikanta ineshironka-tziri paerani isheninka-paeni.

Rapiiteero Israel-paeni Ipiyathatari Tajorentsi

¹¹ Tema rantayi-taneero Israel-paeni kowaenkatzimotziriri Tajorentsi, ipinkatha-waetashi-takari roshiya-kaawo tajorentsi-niro Inkañaaweri. ¹² Te ikowaneeri Tajorentsi, Itajorentsite paerani iwaejatzitepaeni owawijaa-koteeriri ijeekawitaka Apitantoniki. Ipinkatha-waetashi-takari itajorentsite ashitawori inampi itsipataari inampiteeyaawoni. Rootaki rowatsimaan-takariri Tajorentsi. ¹³ Tema ipinkatha-waetakiri roshiya-kaawo tajorentsi-niro Inkañaaweri, eejatzi roshiyakaawo tajorentsi-niro Ompokiromae. Te ikowaneeri Tajorentsi. ¹⁴ Rootaki ikijantanakari Tajorentsi, rookawen-tanakari Israel-paeni. Ikantakaakawo ipoki koshintzi-paeni inampiki, ikoshitakiri okaatzi tzimimo-tziriri. Ipokapaaki owayiri-paeni, tee okantya ipiyata-wakyaari. ¹⁵ Riyaawi-teeyakani rowayirityaa, te itsipata-naari Tajorentsi imatantyaariri rowayiritani. Tema imonkaa-takiro Tajorentsi okaatzi ikantakiriri. Tema osheki ikemaatsi-waetaka Israel-paeni. ¹⁶ Rootaki ikowanta-kari Tajorentsi itzimi jewari-paeni, riitaki jeekakaa-yiteerini Israel-paeni. Riitaki ookakaa-wenteerini aririka ikowaetemi raapitheeteri iipatsite.* ¹⁷ Teemaeta ikemijan-tziri reewarite-paeni, tema riitaki ikowa-perotaki ipinkatha-waeteri tajorentsi-niro. Tee ishenkaanaka ipakaero jempe ikantayita paerani iwaejatzite ikemijan-tziro ikantakaanani Tajorentsi. Tema ipakaa-nakiro rirori-paeni. ¹⁸ Aririka ikantakae-yaawo Tajorentsi itzimi reewarite Israel-paeni, riitaki jewayitziriri. Ikanta eeniro ijeekayitzi reewarite, itsipata-piintari Tajorentsi irika jewari, ipiyako-wentari rowayiriyita. Tema osheki ineshironka-takiri Tajorentsi irika Israel-paeni, ikemiri ratekaeyini okantakaawo rompera-waeteetari, eejatzi ikemaatsi-takae-tari. ¹⁹ Roo kanteencha, aririka ikamae reewarite-paeni Israel-paeni, rapiita-neero ikaariperowaetzi, imaperotatziro, rawijanakiri ikaariperotaki paerani iwaejatzite, ipinkatha-waetashitari roshiya-kaawo tajorentsi-niro-paeni. Tee ikoyi ipakaero, osheki iñaama-waetakawo rantayitziro. ²⁰ Tema antawo rowatsimaakiri Tajorentsi irika Israel-paeni, ikantanaki: “Ikantakaan-tziro Israel-paeni itheenkakiro nokashiya-kaeriri paerani iwaejatzite-paeni, te ikoyi ikemijan-teena, ²¹ rootaki eero nomishitowan-taari ashitawori paerani inampipaeni jaka, kaari rotsinampae roemishitoyi paerani Josué eeniro ijeekawita.” ²² Tema ikowawitatyaa Tajorentsi iñiirimi Israel-paeni ipiya-shiretee ikemijan-teeri, roshiyako-teeyaari iwaejatzite ikemijan-takiri paerani rirori. ²³ Rootaki ikowan-takari Tajorentsi itsipatyaari Israel-paeni ashitawori paerani inampi janta. Tema tee ithonkiri roemishitoyiri, riitaki Tajorentsi kantakaawo kaari ithonkantari Josué.

* **2:16** jewari-paeni = aminako-tantaniri. Tema riitaki aminirori ikija-wakahaeyani Israel-paeni. Roo kanteencha, tee apatziro raminiro ikijawa-kaeta, tema riitaki reewaritari Israel-paeni, reewatziri eejatzi owayiri-paeni. Rootaki iitantariri “jewari”

3

Ipaeryahae-takiri Otoniel

⁷ Imaperotakiro Israel-paeni ikaariperotaki tee ookimotaari Tajorentsi, rookawenta-nakari. Itajorentsiteta-shiwae-takari Inkañaaweri, eejatzi roshiya-kaawo Inkaari-weri. ⁸ Antawo rowatsimaakiri Tajorentsi irika-paeni Israel-paeni, ishineta-nakiri imaperoteri rompera-waetyaari Cusan-risataim pinkatha-ritatsiri Othowyaaniki jeekatsiri Tonkaeroniki. Tema ojamani rompera-waetakari okaatzi ⁸ ojarentsi ijeekawae-taki. ⁹ Ari ikowa-koteeri Tajorentsi irika-paeni Israel-paeni itzimae kijakowentee-yaarini. Riitakira itomi Cenaz, iitachari Otoniel, iyaapitsi rirentzi Caleb. ¹⁰ Ojeekashiretan-tanakari Ishire Tajorentsi irika Otoniel, retanakawo reewatziri Israel-paeni, jataki rowayirityaa. Ishineta-kiniri Tajorentsi rotsinampaeri Cusan-risataim pinkatha-ritatsiri Tonkaeroniki. ¹¹ Ojamani ijeekawaetee kameetha Israel-paeni okaatzi ⁴⁰ ojarentsi, roojatzi ikamantaari Otoniel itomi Cenaz.

*Ipaeryahae-teeri Aod**Rapiiteero Israel-paeni ikaaripero-waetzi, ishintsi-waetakiri Athataa-weni-jatzi.*

¹² Rapiiteero Israel-paeni ikaariperotzi-moteeri Tajorentsi, ari ikantakaakawo Tajorentsi otzimi-moteri ishintsinka Eglón pinkatha-ritatsiri Athataa-weniki, riitaki owayirita-kariri Israel-paeni. Okantakaan-tziro ikaariperotzi-motakiri Tajorentsi. ¹³ Ikanta iwinkatharite Athataa-weni-jatzi raapatziyakari iwinkatharite Pityaankaarini-jatzi, eejatzi Otenkanaa-weni-jatzi, ipokaeyakini rowayiritari Israel-paeni, raapithatakiri inampi iiteetziri Kapa-shaari.* ¹⁴ Tema okaatzi ¹⁸ ojarentsi romperateet-takari Israel-paeni romperatari iwinkatharite Athataa-weni-jatzi.

Rowakiri Aod pinkathari Eglón

¹⁵ Ikanta Israel-paeni ikowa-koteeri Tajorentsi. Ikantakaakawo Tajorentsi itzimae itsipa kijakowentee-yaarini, riitaki Aod itomi Gera, isheninka Benjamín-paeni, ampatentsi irika. Ikanta rotyaan-takiniri Israel-paeni ishintsitakiri ramaeteniri koriki irika Eglón iwinkatharite Athataa-weni-jatzi. ¹⁶ Rowetsikaki Aod iyotsiro-menete, apimene ithoyempitakiro, tee ojantha-perotzi. Roojota-kotakawo rakoki romana-kotan-takawo iithaari.† ¹⁷ Ikanta riyaataki raanakiniri ishintsitan-tziri rahaeteniri koriki irika Eglón iwinkatharite Athataa-weni-jatzi. Riiperori wathantzi irika atziri Eglón. ¹⁸ Tema imatakiro ipakiri ishintsitan-tziri rahaeteniri koriki, ari riwethata-waari Aod ikaatzi itsipayitakari. ¹⁹ Ikanta rareetaka ijeekira itajorentsiteta-waeta-shitari jeekatsiri okaakitapae Pineeronchaarini, ipiyaa Aod ijeekinta Eglón, ikan-tapaeri: “Pinkathari, eenitatsi ñaantsi nokoyiri nokaman-temiro apaniroeni.” Ari rakanaki Eglón, ikantzi: “¡Pishitowaeyini!” Shitowae-yanakini inampina-paeni rirori. ²⁰ Rontsiroka-paakari okaakiini Aod ijeeki imajawiryaa-waeta. Ikantzi Aod: “Namatzi-imi iñaani Tajorentsi.” Ari ikatziyanaka rirori. ²¹ Rowaanka-nakiro Aod rampate rako, raakiro kotsiromene romanakiri oweyaari iithaari rakoperoki, rowathaakiri imotziki, ²² itsitsikitakiniri, othonka okyaa-kotanaki okawo iyotsiro-menete, tee oshitowae, jataki isheeto-ki. ²³ Ari ishitowanaki Aod jakakiroki, rashita-nakiro kameetha, rojateka-neero ashitakowontsi.

Riyoetakiri owanteen-tsiri

²⁴ Ikanta ishitowanee, ari ipokaeya-paakini romperatani-paeni pinkathari, iñaapaa-tziro ashitaka pankotsi, ikanteeyini: “Aamashityaa ratonkokyaatyaarika ishita.” ²⁵ Ikanta royaawenta tee riyotzi oeta rantziri kaari rashita-ryaan-taawo, rashitaryaa-kotakiri, iñaatziiri romaryaaka iwinkatharite, kamaki.

* **3:13** Kapa-shaari = Kashiryaari † **3:16** tee ojantha-perotzi = apako-nakiro ako ojanthatzi

Ithonkae-takiri rowayiriteetari Athataa-weni-jatzi

²⁶ Ikanta raminee-yakironi oeta ikamantakari, shiyanaka Aod. Ikinanaki ijeekayitzi roshiya-kaawo tajorentsi-niro-paeni, awijakotee janta iiteetziro Rawotsite Witzintzi-weni. ²⁷ Ikanta rareetaa ipatsiteki isheninka-paeni Efraín-paeni, itziwoota-paaki. Oerinkae-yaani Israel-paeni, riitaki jewateerini maawoeni. ²⁸ Ikantakiri: “Poyaatena, tema ishinetakiri Tajorentsi owayirityaari Athataa-weni-jatzi.” Royaatee-yanakirini, ithonka raapaakiro imontyeeta-piinta Pareenkaarini, tee ishinetzi apaani awijatsini janta. ²⁹ Tema omaperotatyaa ishekitzi Athataa-weni-jatzi rowamahaetaki eejatzi riiperori owayiri-paeni. Tema tekatsi apaani shiyatsini.‡ ³⁰ Ari okanta ithonkae-tanta-kariri Athataa-weni-jatzi, riitaki thonkagiriri Israel-paeni. Okaatzi 80 ojarentsi ijeekawaetee kameetha tekatsi koshekyaarini.

Rowawijaa-kotantee Samgar

³¹ Ikanta imatantaki Aod, riitakira mataneerori Samgar itomi Anat, rowamaaki rirori osheki Kinakinawaetaniri-paeni rominthaawan-takari ipira-paeni. Riijatzi kijakowentee-yaariri Israel-paeni.§

21

²⁵ Paerani tekira itzimanaki riiperori iwinkatharite Israel-paeni, rantashi-yitakawo apaani-paeni okaatzi ikowayi-tziri rirori.

‡ 3:29 osheki-perori = 10000 § 3:31 osheki = 600; ipira = waaka (buey)

1 SAMUEL

Itziman-takari Samuel

¹ Eenitatsi apaani atziri nampitawori Ramataim-ki isheninka Zuf jeekatsiri iipatsiteki Efraín. Iitachari Elcana, itomi Jeroham, icharini Eliú. Icharini-tanakari Tohu eejatzi Zuf Efraín-paeni rirori. ² Apite okaatzi iina Elcana. Oeta Ana, otsipa oeta Penina. Eenitatsi otomipaeni Penina, rooma Ana tee otzima-nitzi eentsite. ³ Ari ikanta-piintatya ojarentsiki Elcana itonkae nampitsiki Silo ipinkathatziri Shintsi-perori Tajorentsi, itayitziniri ipira. Ari ijeekiri janta itomi omperatajorentsi-taarewo Elí, apite ikaatzi: iitachari Ofni, itsipa iitachari Finees, romperatajorentsi-taarewote Tajorentsi. ⁴ Okanta omonkaa-tapiintaha kitejeri itaan-tanariri Elcana irika Tajorentsi, rashitakaawo eepichokiini iina eejatzi itomipaeni itayi-niriri Tajorentsi. ⁵ Retakoperotawo Ana roori, rashitakaawo kameetha-perori, okanta-witaka tee ikowakaero Tajorentsi otzimi eentsite.

⁶ Rootaki okija-pero-tanta-nakawori Penina, onina-waetanakiro, owaaña-waetziro tema tee ikowakaero Tajorentsi otzimi eentsite. ⁷ Ari okanta-piintatya Penina ojarentsiki, aririka iyaate itajorentsi-pankoteki Tajorentsi, okijaneentziro. Rootaki irawae-tantari Ana, oñaakaha tee otzimi eentsite. ⁸ Ikantakiro oemi, Elcana: “¡Ana! ¿litakama piraantari? ¿litakama powashire-tantari kaari powanta? ¿Teema naaka kameetha-pero-tatsiri, nawijiri ikaawi-tyaarika 10 pitomipaeni?” ⁹ Okanta apaani kitejeri janta Silo-ki, ari okaatakiro owawaeta Ana, okatziyanaka. Ari ijeekitaka ompera-tajorentsi-taarewo Elí ikyya-piintee-tzira tajorentsi-pankoki. ¹⁰ Aakiro Ana oshenka, antawo okantzimo-takiro, amananakiri Tajorentsi. ¹¹ Okantzi amana: “¡Tajorentsi Shintsi-perori! Pineshironkatena, tema naaka pomperatanewo, eero pimae-jantana nokoyi itzimi apaani notyomi. Riitaki nashita-kaemi rantantemirori okaatzi pikowayiteeri. Riyotan-teetyaari eeroka nashitakahaeyaari, eero nameetziri iishi.” ¹² Ojamanitaki amana Ana, ramina-mintha-takiro Elí opaanteki. ¹³ Tema amana-shiretatya roori, tee ikemaetziro oñaawaetzi, apatziro oñaawae-chera-tashita. Ikenk-ishiryaanaka Elí oshinki-tatya Ana. ¹⁴ Ikanta-nakiro: “¿Jempema okaateka pipakayiro pishinki-waeta? ¡Pipakayiro piriro shinchaari!” ¹⁵ Akanaki Ana, okantzi: “Tee ari okantya nowinkatharité, tekatsi nire, tee noshinki-waeta. Tema noshiri-pero-tatyaari Tajorentsi, okantakaan-tziro antawo nowashire-takowaetaka. ¹⁶ Eero pikenkithashire-waeta-shita pikante kaariperori tsinani ini, aña nokamae-tatyaawo namana tema eenitatsi kantzimo-shire-tanari, antawo nowashire-takowaetaka.” ¹⁷ Ari rakanakiro Elí, ikanta-nakiro: “Piyaatee kameetha, ari imatakimiro Itajorentsite Israel okaatzi pikowako-takiriri.” ¹⁸ Okantzi roori: “Ariwé nowinkatharite, okamintheeya okaatzi pikanta-kinari.” Jatee Ana jempe opoñaaka paerani, owawaetapaa kameetha, tee owashire-waetapaa. ¹⁹ Okanta otsipaki kitejeri ananinka-manee, okaatakiro amanari Tajorentsi. Jataje Ramá-ki ojeekira opanko. Ikanta Elcana itsipatakawo iina. Ari imatakiniro Tajorentsi okaatzi okowako-takiriri. ²⁰ Motzitanaki Ana. Okanta paata otzimakiri otomi, oetakiri Samuel, okantzi: “Riitaki nokowako-takiriri Tajorentsi.” ²¹ Ikanta Elcana tonkaanaki Silo-ki itsipatanakari isheninka-paeni, jempe okantya imonkaa-tantyaawori ikantakiri rantero, itaan-tyaariri eejatzi ipira okaatzi rameta-piinteeyarini. ²² Tee iyaatzimaeta Ana, okantakiri oemi: “Eero niyaatzi naaka rookawa-kiroota iteni eentsi, roojatzi naantanakyaari nashita-kae-yaari Tajorentsi, ashi rowaero ijeekae janta, eero ipiyaa jaka.” ²³ Ari ikantanaki Elcana: “Pimatero kameetha-tzimo-tzimiri eeroka. Aritaki pijeekawaki roojatzi rookanta-kyaaawori iteni

eentsi. Okamintheeya imonkaatiro Tajorentsi okaatzi ikowakiri rantiri.” Ari okantaka, tee iyaatzi roori, roojatzi ikimota-tantakari otomi, ookakaakiri iteni. ²⁴ Ikanta ookakaakiri iteni, aanakiri otomyaaniki Silo-ki tajorentsi-pankoki. Ari aanaki eejatzi mawa ewonkiri vaca, eejatzi aayi-tanaka okithoki rowetsikan-teetari pan okaatzi oshekitzi 22 poteryaaki ipiyaa-tantee-tawori, eejatzi apaani imiriteetziri ipiyaatee-takiro mashitsi-nakiki. ²⁵ Owamaaki ewonkiri vaca, aanakiniri Elí, eejatzi ayitanakanari otomyaaniki. ²⁶ Okanta-paakiri Ana: “¡Eejó, Pinkathari! Naakataki tsinani amanakariri paerani Tajorentsi jaka. ²⁷ Tema nokowako-takiri itzime apaani neentsite, imatakinawo Tajorentsi okaatzi nokowakotakiri. ²⁸ Riitaki nashita-kaeyaari Tajorentsi, ashi rowaero rashityaari rirori eeniro ijeekira kepatsiki.” Ari rotziwerowanaka ipinkatha-tanakiri Tajorentsi.

2

¹⁸ Irika ewankari Samuel, eekiro riyaatatzi rirori rantziniri Tajorentsi ikoyiri. Ikithaa-tapiintawo tajorentsi-mawo-tatsiri. ¹⁹ Ari iyaatapiintzi ojaentsiki riniro otsipatari oemi tajorentsi-pankoki otayiniri Tajorentsi opira, ayiniri otomi iithaa-ryaaniki owetsikiri roori. ²⁰ Ikanta Elí osheki ikimoshire-wentakiri Elcana eejatzi iina, ikan-takiri: “Inkamintheeya Tajorentsi ikantakayaawo piina otzimanteeyaari itsipa pitomi-paeni poyaateeyaarini ashitakaa-kariri roori Tajorentsi.” Ari opiyeeyaani opankoki. ²¹ Ikanta Tajorentsi ikanta-kahaawo omotzitee Ana. Ari itzimae mawa otomi, apite ishinto. Riima Samuel eekiro riyaatatzi rantaritzi rantayi-tziro ikoyiri Tajorentsi.

3

¹⁹ Eekiro ikimota-tatzi Samuel, imatakiro Tajorentsi ramitako-takiri ithotyaa-kiniri okaatzi ikanta-kiriri. ²⁰ Othonka ikemakoe-takiri Samuel riitaki kamantan-taniri ikowakaakiri Tajorentsi, riyotakiri nampitsiki Dan roojatzi Beerseba-ki. ²¹ Ari rapiteero Tajorentsi roñaahaari nampitsiki Silo, ari riyoteeri iñaani ikowakaa-kiriri.

8

Ikoyi Israel-paeni itzimi iwinkathari-perote

¹ Antari-pero-tapaaki Samuel, rowakiri itomi-paeni jewaterini Israel-paeni. ² Etawori itomi, iita Joel, itsipa itomi iita Abías. Riitaki jewatatsiri janta Beerseba-ki. ³ Tee roshiyako-tzimaetyaari ashitariri irika itomi-paeni, osheki imashitataki, iñaamatawo ipineeteri, tee imatziro kameetha-tatsiri. ⁴ Ari ipiyotee-yakani antaripero-paeni Israel-paeni, jataki iñeeri Samuel janta Ramá-ki, ⁵ ikanteri: “Antari-pero-tapaakimi eeroka, tee roshiyakotemi pitomi-paeni. Oztimatye pamini pinkathari-wentenani, ikimita-haetzirowa otsipaki nampitsi eenitatsi pinkathari-pero-tatsiri.” ⁶ Tee inimotanakiri Samuel ikowakoe-takiri ramine apaani pinkathari-went-terini. Ramanakari Tajorentsi. ⁷ Rakanakiri Tajorentsi, ikantakiri: “Pimatiro okaatzi ikowako-tzimiri atziri-paeni. Tee imaninteetzimi eeroka, naaka imaninteetaki, tema tee ikoyi nopinkathari-wenteeri. ⁸ Tee rookiro ikanta paerani nomishitowan-taariri Egipto-ki, roojatzi ikanta nimaeka rantayi-tziro ikowashiyitari. Tee roshiretina naaka, ipinkatha-tashi-takari itajorentsi-tewae-tashi-takari. Ari ikantzi-takimiri eeroka nimaeka. ⁹ Pantiniri okaatzi ikowaeyirini. Iro kanteencha otzimatyepishintsitha-tawakiri eejatzi, piyoteeri jempe ikantya romperatyaari pinkathari-wenterini.” ¹⁰ Imatakiro Samuel, ikamantakiri atziri-paeni ikantakiri Tajorentsi jempe ikantakota iwinkatharite ikowaeya-kirini. ¹¹ Ikantakiri: “Iroka ikantya ipinkathari-wentantemiri: Rashita-paakyaari pitomi-paeni, raanakiri ishiyako-mentoki riyoteeri rowayiritya, itsipa ikyaako-takae-yaari iyawayoti, itsipa raminako-wentiro ipanko pinkathari. ¹² Itsipa rowakiri jewaterini 1000 rowayirite, itsipa jewaterini 50 rowayirite. Ikaemayi-takimi ipankiwae-takaemi,

powiitero pipanki-takiri, itsipa owetsika-tsini rowayiri-mento, itsipa owetsika-tsini ikashiyaa-kayirori ishiyako-mento-paeni. ¹³ Raanakiro pishinto-paeni rantawae-takayiro, antawaetiro kajankari-paeni, otsipa onkotsiwae-tatsini, otsipa amiroka-pitha-tironi pan. ¹⁴ Rashita-paakyaawo rooperori piipatsite, rooperori piwankirimashi, paapiintziri oyeenka. Ipayiteeri inampina-paeni. ¹⁵ Otzimirika 10 paakiri piwankiritari, rashitee-yaari rirori apaani. Ipayiteri royaari inampina-paeni eejatzi aminayitziriri rowayirite. ¹⁶ Rashitee-yaarini pompera-tanewo-paeni, shirampari eejatzi tsinani. Rahaeri rioperori pipirapaeni pikyaaka-piintziri tenari, rantawae-takayiri rirori. ¹⁷ Eenitatsirika 10 pipirataro, rashityaari apaani. Ari imatakimi eeroka romperateemi. ¹⁸ Eero ramitakotzimi Tajorentsi paata, jemperika ikantawaeta-paakimi piwinkatharite pikowakiri.” ¹⁹ Tee ikemijantzimaetyaari atziri-paeni ikanta-witakariri Samuel, ikantanaki: “Okanta-witya, nokoyi itzimi nowinkatharipero-teeyaari. ²⁰ Nokoyi nokimityaari itsipa-jatzi atziri-paeni tzimatsiri iwinkatharite, riitaki jewatziriri rowayirita.” ²¹ Ikanta Samuel ikamantakiri Tajorentsi okaatzi ikanta-kiriri atziri-paeni. ²² Ikantzi Tajorentsi: “Pantiniri ikoyiri, poyiniri pinkathariwenterini.” Imatakiro Samuel, ikantakiri Israel-paeni: “Pipiyee pinampiki.”

9

Ipinkatharitaki Saúl

¹ Eenitatsi isheninka Benjamín iita Cis, itomi Abiel, icharini Zeror. Tomintariri Zeror iita Becorat, tomintariri Becorat iita Afia, otomi isheninka-paeni Benjamín. Irika Cis rioperori rirori. ² Eenitatsi itomi, kameetha rewankaritziri rirori. Iita Saúl. Tekatsi isheninka Israel-ni oshiyaarini ikantaha irika ewankari, tekatsi awijirini ikaatzira ikatziya. ³ Ikanta Cis ipeya-pitha-takari iyawayote. Ikantakiri Saúl, itomi: “Piyaate pitsipa-tanakyaari omperatanewo, pithotyaa-koteeri ayawayote.” ⁴ Jataki Saúl, rawijanakiro ochempi ijeekira Efraín-paeni, areetaka iipatsiteki Salisa-jatzi. Tee iñiiri iyawayote. Awijanaki iipatsiteki Saalim, tee iñeeri. Ikinanairo iipatsiteki Benjamín-paeni, tee iñiimaetari. ⁵ Areetaka iipatsiteki Zuf, ikantakiri romperatanewo: “Jame apiyee, osheki royaawen-takae ashitanari, tee ikowaeri caballo.” ⁶ Rakanaki romperatanewo, ikantzi: “Eenitatsi jaka nampitsiki kamantan-taniri, maawoeni ipinkatheetziri. Okaatzi ikantziri rirori, aritaki omatakya. Jame aate añeeri, riitaki kanteeni jempe akini athotyaaakotiri ayawayote.” ⁷ Ikantzi Saúl: “¡Jame! ¿iitaka aanakiniriri? Tekatsitaki owanawo athaateki. Tekatsi apapaakiriri kamantan-taniri.” ⁸ Ikantzi romperatanewo: “Eenitatsi apaani noorikite. Riitaki apinateriri roñaahan-teerori jempe akinanaki.” ⁹ (Paerani okaatzi rametari Israel-paeni aririka ikoyi riyaate ikowakoteri Tajorentsi, ikantzi: “Jame añaaakitiri”, riitaki aeteeri “kamantan-taniri”, paerani iiteetziri “ñaawyyaa-waerintzi”.) ¹⁰ Ikantzi Saúl: “Jametya añeeri.” Jataki nampitsiki iñiiri kamantan-taniri. ¹¹ Ikanta itonkaeyanakini riyaatzi nampitsiki, itonkyoo-takawo ewankawo-paeni ayi nijaa, rojampi-tawakiro: “¿Arima ijeeki jaka ñaawyyaa-waerintzi?” ¹² Akanakiri okantziri: “Jeen, aritaki ijeeki janta. Intsipaeti piyaatanaki, roemo-shirenkaeyatyaani tajorentsi-pankoki. ¹³ Aririka pareetakya janta, pithotyaa-koteri tekira riyaata-nakiita tajorentsi-pankoki royaa. Eero royita atziri-paeni eerorika rareeta rirori. Riitaki tajonka-wentironi owanawontsi royaari ikaatzi ikaemaeyakirini. Piyaatanakiita intsipaeti, aritaki piñaapaakiri.” ¹⁴ Awijanaki riyaatiro nampitsiki. Ari raree-tzimataka janta, pokanaki rirori Samuel riyaatiro tajorentsi-pankoki. ¹⁵ Maakotaki apaani tsireniri rareetan-tyaari Saúl, roñaahakari Tajorentsi irika Samuel, ikantakiri: ¹⁶ “Okiteji-tamane, ikaatakika nimaeka ooryaa, ari notyaantakimi apaani atziri isheninka Benjamín-paeni, riitaki pitajorentsi-takayiri reewatantyaariri Israel-paeni. Riitaki pakaakerini Filistia-jatzi ikosheka-waetakimira. Antawo noneshironka-takiri, areetakina nojeekira okaatzi ikowako-tanari.” ¹⁷ Ikanta Samuel

iñaawakirira Saúl, ikantanakiri Tajorentsi, ikantziri: “Irika atziri pokeentsirika, riitaki nokanta-kimiri chapinki. Riitaki pinkathari-wenterini isheninka.”¹⁸ Ari rareeta-paaka Saúl nampitsiki, ipokashi-tapaakiri okaakiini Samuel, ikantziri: “Pikantina. ¿Jempe ojeekika ipanko ñaawyaa-waerintzi?”¹⁹ Rakanaki Samuel, ikantziri: “Naakataki ñaawyaa-waerintzi, pipoki pakiyotina. Okiteji-tamanakirika ari nokantimi okaatzi pikoyiri pojampi-tinari, noepiyeemi pinampiki.²⁰ Iñahaeteeri piyawayote peyawiteen-chari chapinki, eero okantzimo-waetzimi. Tema eeroka ashiteeyaawoni maawoeni tzim-imotziriri Israel-paeni, roojatzi rashitee-yaari pisheninkateeyaari paata.”²¹ Ikantzi Saúl: “¡Naakataki isheninka Benjamín-ni, tee nosheki-teeyeni! Ari ikantzita eejatzi nokaatee-yinira isheninkatana Benjamín-ni. ¿Iitaka pikantantari eeroka ashityaawoni maawoeni?”²² Ikantzi Samuel: “Jame akye inthomoeki.” Raanakiri ipiyotee-yakanira ikaatzi 30 atziri, itsipataa-nakiri romperatanewo.²³ Ikanta-paakiri Samuel onkotsiwae-tatsiri: “Pamakinari wathatsi nokanta-kimiri, pinashi-tyaari poyiri.”²⁴ Akotanaki onkotsiwae-tatsiri, royiiteeta-kiniri ipori irika Saúl. Ikantzi Samuel: “Irika nowaan-takimiri, poyaa. Riitaki nowaantakimiri eeroka, areetzimoshiryaapaakina rakiyotana atziri jeekatsiri jaka.” Imatakiro Saúl rakiyotakiri Samuel.²⁵ Ikanta roerinkanaa otaapiki nampitsiki, rowetsikae-takiniri Saúl imaantyaari jenokinta pankotsiki.²⁶ Ari imaaki Saúl. Okanta okiteji-tamane, ikanteeri Samuel irika Saúl: “Pikakite, pawije jempe poshoretawo.” Imatakiro Saúl ipiriintanaka. Anashitanaka itsipata-nakiri Samuel.²⁷ Ikanta roerinkaeyanaani oweyaa-thapitaha nampitsi, ikantziri Samuel irika Saúl: “Potyaantiri pomperatanewo retyaawo, poyaawa-kinaata eepichokiini, nokaman-timiro okaatzi ikanta-kinari Tajorentsi.”

10

Ijeepatziito-takiri Saúl ipinkathari-wentantyaariri Israel-paeni

¹ Raakotakiri Samuel yeenkantsi, ijeepatziito-takiri Saúl, ikantakiri: “Itajorentsi-takaatyeemi Tajorentsi. Eeroka pinkathari-wenterini Israel-paeni, ratzirite Tajorentsi. Eeroka kijako-wentyaarini ikosheka-waetarira ikija-neentanewo. Iroka piyotan-tyaari eeroka rowakimi Tajorentsi peewateri ratzirite.¹⁷ Ikanta Samuel ikaema-kaantakiri maawoeni Israel-paeni, ipinkathatiri Tajorentsi janta Mizpa-ki.¹⁸ Ikantakiri: “Iroka ikantzi Tajorentsi, Itajorentsite Israel: ‘Naaka omishitowaemiri Egipto-ki, netsinaaryaaako-teemi rompera-waetzimira Egipto-jatzi, nomateeri ikaatzi kosheka-waetzimiri.’¹⁹ Roo kanteencha, pimanin-tawae-takiri Tajorentsi etsinaryaako-teemiri, okantzimo-waetzimi pikemaatsi-waetaha. Pipakaaneeri Tajorentsi, tema pikantaki: “Nokoyi apaani pinkathari-wenteenani.” Nimaeka otzimatyete piyaateeyini pipinkathatiri Tajorentsi, pikaateeyinira pisheninka-tawakaa okaakiini eejatzi ikaatzi pisheninka-paeni maawoeni.”²⁰ Ikanta Samuel riyaaatashitanakiri okaakiini ikaa-teeyinira Israel-paeni, roshiyakaantakiro iñaaryaa-teeta. Ari iñaakiro isheninka Benjamín-ni ikowakaetakiri.²¹ Ikanta ipokaeyapaakini okaakiini ikaateeyinira Benjamín-ni, roojatzi roshiyakaantakiro ketsiroini iñaaryaa-wentee-tatyeyaarimi, iñaatziro riitaki ikowakaetakiri isheninka Matri. Rapiitakiro roshiyakaeromi iñaaryaa-tatyeyyaami, iñaatziro riitaki Saúl, itomi Cis, riitaki ikowakaetakiri. Ithotyaa-koe-witakari jempe ijeeki, tee iñahae-tzimaetari.²² Rapiiteero ikowakoe-tziri Tajorentsi, riyootan-tyaari aririka ijeeki Saúl janta. Ikantanaki Tajorentsi: “Ari ijeeki Saúl janta. Pithotyaa-koteri jempe rontsiritaka owaahanteetaha.”²³ Jateeyakini ithotyaa-koetziri jempe ijeeki. Ikanta ramaeteeri Saúl, tema tekatsi monkaatyaarini ikatziyaha.²⁴ Ikantzi Samuel: “¿Piñaakiri ikowakiri Tajorentsi ipinkathari-wenteemi? Tekatsi jaka oshiyaaarini irika.” Ikanteeyanakini atziri: “¡Ariwé, riitaki nowinkathariti-teeyaari!”

13

Rowayiriteetyaari Filistia-jatzi

¹ Antaritapaaki Saúl retanta-nakawori ipinkathari-wentziri Israel-paeni. Okanta awijanaki apite ojarentsi ipinkathari-tzira, ² riyoyaaki 3,000 rowayirite Israel-paeni. Rookanaki itsipa 2,000 itsipatyaari janta Micmas eejatzi tonkaariki Betel-ki, riyoyaaki itsipa 1,000 jeeka-neentsiri itsipatyaari Jonatán janta Gabaa-ki iipatsiteki Benjamín-paeni. Ikaatzi tzima-haanta-paentsiri atziri, roepiyeeri Saúl riyaaatee ipankoki. ³ Ithonkaa-takiri Jonatán rowayiritari Filistia-jatzi jeekatsiri omenthaki. Riyotee-yakini Filistia-jatzi okaatzi awijeent-siri. Ari itziwoo-takaantaki Saúl riyotan-tyaari maawoeni, tema ikamanteeyatziirini: “¡Pikemi maawoeni Heber-paeni!” ⁴ Maawoeni Israel-paeni riyotaki ithonkaa-takiri Saúl rowayirite Filistia-jatzi. Rootaki ikijaneen-tantariri Filistia-jatzi irika Israel-paeni. Ipiyotee-yakani Saúl janta Gilgal-ki itsipatari atziri-paeni. ⁵ Ipiyotzitaka eejatzi Filistia-jatzi rowayiri-tyaari Israel-paeni. eenitatsi 30,000 ishiyako-mento, 6,000 icaballote, osheki owayiri-paeni kinatsiri jaawiki, roshiyakawo impaneki tzimatsiri antawaaki inkaare. Jataki Micmas, rowetsika-yitaki ipankosheta janta ikyaa-piintzi ooryaa Bet-awén-ki. ⁶ Ikanta iñaakiro ikaaripero-takotaki Israel-paeni ithonka-tyeeri Filistia-jatzi, omanee-yanakani impeeta-mooki, shirantapiki, otenkanaa-yitzira eejatzi owaanka-naataha nijaa. ⁷ Montyaanaka itsipa-paeni intatsikironta Jordán-ki, ikinaki iipatsiteki Gad eejatzi rashiki Galaad. Roojatzi ijeeki Saúl rirori janta Gilgal-ki, tema thaawaeyakini rowayirite. ⁸ Ari royaawentaka Saúl okaatzi 7 kitejeri, ari okaatzi kitejeri ikanta-kiriri Samuel. Tee rareetzimaeta Samuel janta Gilgal-ki, piyeeyanaani atziripaeni. ⁹ Ikantaki Saúl: “Pamaki tsimeri atayiniriita Tajorentsi, raapatziyan-teeri.” Riitaki matakirori Saúl itaakiniri. ¹⁰ Ari ithonki-matakiro Saúl itayiniri, areetapaaka Samuel. Jatanaki Saúl itonkyo-tawakyaari, rowetha-tawakyaari. ¹¹ Ikanta-wakiri Samuel: “¿Iitakama pantanta-kawori awijeent-siri?” Ikantzi Saúl: “Noñaakiri ipiyeeyani atziri-paeni, noñaakiro tee pareetya pikantawitakaha. Tema piyotee-yakani Filistia-jatzi janta Micmas-ki. ¹² Noshiyakaa-mintheetzi ari ipokaki rowayiritina Gilgal-ki, tee nokowako-taajeetziri Tajorentsi. Rootaki notaantakariri tsimeri. ¹³ Rakanaki Samuel, ikantzi: “Pishinki-wenta-shitaka eeroka pimatantakawori iroka, tee pimatziro inintakaantziri Tajorentsi Piwinkatharite. Aritaki ishineta-kimiromi Tajorentsi ashí powaeromi pipinkathari-wenteerimi Israel-paeni. ¹⁴ Eero piñiimaetawo okijotzi pipinkatharitziira. Ari raminee Tajorentsi itsipa ikoyiri rirori, riitaki rowaeri jewateerini ikaatzi rashitari, tema pipiyatha-takari eeroka ikanta-witakimiri.”

15

Romishitowaeri Tajorentsi Saúl okanta-kaantziro ipiyatha-takaha

¹ Ikanta paata Samuel ikantakiri Saúl: “Rotyaan-takina Tajorentsi nojee-patziitotimi peewatantyaariri asheninka Israel-paeni. Pikemijanta-pero-tiro iñaani Tajorentsi. ² Iroka ikantaki Tajorentsi Shintsi-perori: ‘Nowajankiteri Amalec-jatzi ikosheka-waetakari paerani Israel-paeni ishitowantaari Egipto-ki.’ ³ Piyaati, powayiri-tyaari Amalec-jatzi, pithonkiro okaatzi tzimimo-tziriri, eero pineshironka-tziri. Pompojiri shirampari-paeni, tsinane-paeni, eejatzi itomeeriki owakira tzimaentsiri. Pompojiri ipira, rowishate, camello eejatzi iyawayote, maawoeni.” ⁴ Ikaema-kaantakiri Saúl isheninka, ramayi-takiri janta iiteetziro Telaim, ikaatzi 200,000 kineentsiri jaawiki rowayiritya, eenitatsi eejatzi 10,000 isheninka-paeni Judá. ⁵ Jataki Saúl inampipaeniki Amalec-jatzi, ari ijeekapaaki nijaa-cheraaki. ⁶ Ikantakiri Saúl Cene-jatzi-paeni: “Pishitoye, eero pitsipatari Amalec-jatzi, notsipa-teemi-rikari. Noñaakimi eeroka-paeni osheki pineshironka-takiri Israel-paeni ipoñaan-taari Egipto-ki.” Imatakiro Cene-jatzi-paeni, tee itsipatanaari Amalec-jatzi, rinashitanaa rirori-paeni. ⁷ Imatakiro Saúl

rowayiritari Amalec-jatzi retanakari Havila-ki, areetaka iiteetziro Shur-ki, katonkonta Egipto-ki. ⁸ Roteyapaakiri iwinkatharite iitachari Agag. Rowathaapaakiri ikaatzi rowayirite, ithonkakiri maawoeni. ⁹ Teemaeta rompojiri Agag, irika Saúl itsipatakarira rowayirite. Ari ikimitaakiri owaneenkari rowishate, ipirapaeni, watha-tatsiri iryaani vaca, tee ithonkiro eejatzi rashaahawo pinapero-tachari. Apatziro ithonkakiro kaari roopero-tatsini, kaari pinapero-tachani. ¹⁰ Iñaanateeri Tajorentsi irika Samuel, ikantziri: ¹¹ “Osheki okantzimo-neentakina nopinkathari-takaa-kirira Saúl, ipakaakina naaka, tee rantziro nokantziriri.” Antawo okantzimoshiryaakari Samuel, roetziñaariko-tanakawo maawoeniki tsireniri ikowako-tziri Tajorentsi. ¹² Rananinka-shitanakiri Saúl iñeeri. Ikamantee-takiri, inkanteetziro: “Riyaatatzi Saúl janta Carmel-ki. Ari rowetsikaki taapoki-mentotsi janta, ikanta itapowaeta janta, awijaki ikinanakiro Gilgal-ki. ¹³ Ikanta Samuel riyataki ijeekira Saúl, ikanta-wakiri: “Riitaki Tajorentsi tajonka-wentimini. Nomonkaa-takiro okaatzi ikanta-kinari Tajorentsi.” ¹⁴ Ikantzi Samuel: “¿Litaka ashitariri owisha nokemakiri ikaemi? Nokemakiri eejatzi ikaemi vacapaeni.” ¹⁵ Ikantzi Saúl: “Riitaki namakiri ipira Amalec-jatzi. Riitaki inimotakiriri rowayiri-paeni kameethari rowishate, eejatzi kameethari ivacate, ikoyi itayiniri Piwinkatharite Tajorentsi. Nothonki-maetakari itsipa kaari riopero-tatsini.” ¹⁶ Ikantzi Samuel: “¡Pikemi nokaman-timiro ikanta-kinari tsireniriki Tajorentsi!” Ikantzi Saúl: “Pikantinawo.” ¹⁷ Ikantzi Samuel: “Piñaawitaka eeroka tee piriiperotzi. Nimaeka peewateeri pisheninka Israel-paeni. Tema ijee-patziitotakimi Tajorentsi pipinkathari-wentantyaariri Israel-paeni. ¹⁸ Riitaki Tajorentsi shineta-kimiri pimatiro, ikan-takimi: ‘Piyaati, pithonkiri kaaripero-ripaeni Amalec-jatzi, pimaperotiri powayiritiri pithonkiri pompojiri.’ ¹⁹ ¿Litaka kaari pantantawo ikantzimiri Tajorentsi? Paakiro okaatzi tzimotziriri owayiritani. Kaariperori eeroka iñaakimi Tajorentsi.” ²⁰ Ikantzi Saúl: “Nantakiro ikanta-kinari Tajorentsi, nomatakiro okaatzi inintakaakinari. Namakiri Agag iwinkatharite Amalec-jatzi, nothonkakiri maawoeni tzimatsiri janta. ²¹ Apatziro ramaki owayiri-paeni rioperori owisha, eejatzi vaca-paeni ikaatimi ithonkirimi. Ramakiri Gilgal-ki itayiniri Tajorentsi Piwinkatharite.” ²² Ikantzi Samuel: “Rootaki ikowa-pero-tziri Tajorentsi pikemijantiri, Tee apatziro ikoyiro pitayiniri pashita-kaariri. Rootaki kowapero-tachari pikemijantiri, eero pipiyatha-waetari, Awijiro pitayiniriri pashita-kaariri iyeenka owisha-paeni. ²³ Kaaripero rirori piyatha-tariri Tajorentsi, roshiyako-waetari ñaawyaa-waerintsi. Roshiyakotari pinkatha-waetziriri tajorentsi-niro, riitaki ikemijan-tapero-tziri. Aritaki pikanta eeroka, pipiyatha-takawo ikanta-witakimiri. Imanintakimi rirori, tee ikoyi pipinkatharite nimaeka.” ²⁴ Iñaanateeri Saúl jirika Samuel, ikantziri: “Ari nokantakari nantakiro kaari kameetha-tatsi, tee nantziro ikanta-witanari Tajorentsi. Nothaawanta-shitakari asheninka-paeni, nantakiniri ikowako-takinari. Pipeyako-tinawo natzimotakimiro kaari kameetha-tatsini. ²⁵ Pitsipatina naaka, nokowaki nopiyashi-teeri Tajorentsi nopinkatha-teeri.” ²⁶ Ikantzi Samuel: “Eero notsipatzimi, tema pipiyatha-takawo iñaani Tajorentsi. Tee ikowaneemi pipinkathari-wenteeri Israel-paeni.” ²⁷ Rootaki ipiyawi-tanaka Samuel, akotaki Saúl rotaeya-kotawakiri opatziyaakiki iithaari, itzijahaakotawakiri. ²⁸ Ñaawaetanaki Samuel ikanta-nakiri Saúl: “Piitakaawitatya nimaeka pitzijaako-witakinaha, ari ikanteemi Tajorentsi eeroka pipinkathari-wentzirira Israel-paeni. Raapitha-teemiro ipaeri itsipa pisheninka, rioperotanee rirori, rawijaneemi eeroka. ²⁹ Ikimoshire-wentziri Tajorentsi irika Israel-paeni, tee itheeyanita, tee roepiya-nitziro iñaani. Kaari atziri roepiya-paante-tantyaari.” ³⁰ Rapiita-nakiro Saúl, ikantzi: “Nokaariperotaki. Nokoyi pitsipateena apinkathatiri Tajorentsi Piwinkathariti. Nokowatziimi eejatzi iñeemi

antaripero Israel-paeni, iñeemi atziri-paeni eekiro piyaata-tyee pitsipateena apinkathatiri Awinkatharite Tajorentsi.” ³¹ Rapiiteero Samuel ikanteeri Saúl: “Jame apinkatha-teeri Tajorentsi.” ³² Ikantzi Samuel: “Pamakinari naaka Agag iwinkatharite Amalec-jatzi.” Tee ithaawa-waetzi Agag ramaetakiri ijeekakira Samuel, iñaashitaka awijimotakiri ikaariperotakotzi rompojeeteri. ³³ Ikanta iñaanata-wakiri Samuel, ikantziri: “Rootaki pishetaa-mento powamaan-takariri osheki atziri-paeni, pikantakaantakiro iroka tsinane-paeni tekatsitane otomi-paeni. Ari okantee-yaari piniro eeroka.” Akotanaki Samuel, raanakiro iyotsiro-shithakite icheka-chekaa-takiri Agag janta Gilgal-ki, rowamae-motakiri Tajorentsi. ³⁴ Ari ipiyanaa Samuel inampiki janta Ramá-ki, tonkaanee Saúl ipankoki rirori Gabaa-ki. ³⁵ Tee rapiiteero Samuel iñeeri Saúl, osheki riraako-waetakari rirori. Tema osheki okantzimo-waetakari Tajorentsi rowakirira ipinkathari-wentiri Saúl Israel-paeni.

16

Ijee-patziito-tziri Samuel irika David

¹ Ikantakiri Tajorentsi irika Samuel: “¿Jempe okaatzika pipakayiro piraako-waetari Saúl? Tee nokoyi naaka ipinkathari-wentero Israel-paeni? Payi yeenkantsi, pijayiro pichee-nakitsiteki, piyaata-shiteri Isaí nampitawori Belén-ki, riitaki pinkathari-tatsini itomi.” ² Ikantzi Samuel: “¿Jempe nokantyaaka niyaatan-tyaari? ¡Aririka riyotaki Saúl, ari rowamaakina!” Ikantziri Tajorentsi: “Paanaki ewonkiri vaca, pikantiri: ‘Nopokatzi notayiniri Tajorentsi.’” ³ Pikaemiri Isaí pitayirinta piratsi, naaka kantimini oetarika pantiri. Naaka kantimini eejatzi iitarika nokoyiri pijee-patziitotiri ipinkatharitantyaari.” ⁴ Imatakiro Samuel ikanta-kiriri Tajorentsi. Ikanta rareetaka Belén-ki, itonkyo-tawakari jewari-paini, tee itzirinta-pero-tawakari. Rojampi-takiri, ikantziri: “¿Rootakima pipokashitantanari pantinawo okaatzi kamiitha-tzimotinani?” ⁵ Rakanakiri Samuel, ikantziri: “¡Jeen! Rootaki nopokashi-tantziimiri. Jame atayiniri Tajorentsi. Pikite-watha-yitee. Pitsipatina atayiniri.” Imatakiro Samuel ikite-watha-takaakiri Isaí, imatziteeyakarini eejatzi itomipaeni. Ari itsipateeyakarini itaawae-teeyini. ⁶ Ikanta ipokaeyakini, iñaawakiri Samuel irika Eliab, ari ikenkishiryaanaka: “Riitaki irika atziri ikowakaakiri Tajorentsi ipinkathariti.” ⁷ Ikantzi Tajorentsi: “Eero rowapeyimo-tashi-tzimi jempe ikanta-waeta iwathaki, eepenthaki ikatziya. Tee nokowakaeri naaka. Tema tee okameethatzi okaatzi iñaawitari atziri, osheki owapeyimo-witari koñaa-tatsiri. Rooma naaka naminiri ishireki.” ⁸ Ikaemakiri Isaí irika Abinadab, roojatzi iñaantawakari Samuel. Ikantanaki: “Kaari irika ikoyiri Tajorentsi.” ⁹ Ramaki Isaí itsipa iitachari Sama. Ikantzi Samuel: “Kaari eejatzi irika ikoyiri Tajorentsi.” ¹⁰ Ikaatzi 7 itomi Isaí ikaema-witakari iñeeri Samuel, ikanta-waeri: “Kaari irika-paeni ikoyiri Tajorentsi.” ¹¹ Rojampi-takiri Samuel irika Isaí, ikantziri: “¿Ari ikaatzi pitomi?” Ikantanakiri rirori: “Eenitatsi apaani iyaapitsi, riyaatatzi raminiri owisha.” Ikantzi Samuel: “Pikaema-kaantiri, ari oyaawakiriita jaka.” ¹² Rotyaantaki ikaemae-tziri, ramaetakiri iñeeri Samuel, iñaatziri kameetha iñaaperotapaaka, rooperaanikitaki rooki, kameethaaniki-waetaki. Iñaana-shire-takiri Tajorentsi irika Samuel, ikantziri: “Riitaki irika, pijee-patziitotiri.” ¹³ Tee ishenkaanaka Samuel, raakotakiri yeenkantsi, maawoeni iñaako-wentakiri rirentzi ijee-patziitoe-takiri ewankari, ojeekantanakari Ishire Tajorentsi irika David. Ikanta ikaatakiro Samuel, jatane inampiki Ramá.

Rantawae-tziri David irika Saúl

¹⁴ Tee ojeekan-tanaari Ishire Tajorentsi irika Saúl, riitaki jeekashiretantanaariri peyari rotyaan-takiniriri Tajorentsi. ¹⁵ Ikanta-witakari romperatanewo Saúl: “Ikyaan-tashiretatziimi peyari rotyaan-takimiri Tajorentsi. ¹⁶ Tema naaka pomperatanewo,

potyaantina namini yotzirori ipiyompiwaetzi. Aririka ikyaantashiretimi peyari, pikanteri ipiyompitakoteemi, ari pithaamenta-shire-taneeyaa.”¹⁷ Ikantziri Saúl romperatanewo: “Pamine eeroka yotzirori ipiyompiwaetzi. Aririka piñaaki, pamakinari.”¹⁸ Ikantzi apaani romperatanewo: “Irika noñaakiri itomi Isaí poñaachari Belén-ki, riyotziro rirori ipiyompiwaetzi, ñaaperori ikanta, shintsiperori, rioperori owayiri, riyotzi kameetha ikenkitha-waetzi, kameethataanikiri atziri, rawentaari Tajorentsi.¹⁹ Rotyaantaki Saúl kamanterini Isaí, ikantiri: “Potyaan-tinari pitomi David, aminkowentziriri owisha.”²⁰ Imatakiro Isaí, raaki iyawayoti, rotetakiniri owana-wontsi, imiriitziri, eejatzi tashirentsi wathatsi. Ipawakiri itomi David raanakiniri Saúl.²¹ Jataki David iñeeri Saúl, raawakiri rompera-waetyaari. Okanta ojamanitaki rinimotakiri Saúl irika David, riitaki inintakaakiri rametakotapiintiri.²² Rotyaantee Saúl ñaantsi ikantakaan-teeri Isaí: “Nokoyi itsipawaetina David jaka, tema osheki nonintakiri.”²³ Ikanta raahashire-tantakariri Saúl peyari rotyaantakiniriri Tajorentsi, ipiyompi-wenteeri David. Thaamentanaa Saúl ikemawakirowa piyompirentsi, rooka-neeri peyari.

17

Ikijako-wentari David maawoeni isheninka

¹ Ipiyotakiri Filistia-jatzi rowayirite omana-tachani, ipiyotee-yakani janta Soco-ki iipatsiteki Judá-paeni. Roojatzi ishitowaiyanakini nampitsiki Soco-ki, ari ipanko-sheta-teeyapaakani niyanki-thakineki awotsi areetantyaari Azeca-ki, janta iipatsiteki Efesdamim-jatzi.² Imatakiro rirori Saúl ipiyotakiri Israel-paeni, ipanko-sheta-teeyakani rirori janta Ela-ki, tema wetsikaeyakani romana-tantyaariri Filistia-jatzi.³ Ijeekae-yakini Filistia-jatzi janta tonkaariki ochempi. Ijeekitaka Israel-paeni intatsikiro otsipaki ochempi omontetari.⁴ Ari ishitowanaki apaani owayiri iitachari Goliat, ipoñaaka nampitsiki Gat. Okaatzi 6 konakintsi riyomaa-teetziri ijenokitzi ikatziya.⁸ Aatzinka-paaki Goliat, ikantziri owayiri Israel-paeni: “¿Litaka powetsikantari powayiritina? Naakataki Filistia-jatzi, eeroka romperatanewo Saúl. Pamini apaani pikaateeyini ipoki rowayiritina.⁹ Aririka imatakina rowayiritina, eeroka omperateenani. Naakarika matakirini, eeroka-paeni nomperateeya, pantawae-teena.”¹⁰ Eekiro ikanta-nakitzi Filistia-jatzi: “Nokoyi nomanatiri Israel-paeni. ¡Potyaantina apaani pisheninka rowayiritina!”¹¹ Ikemantakari Saúl eejatzi maawoeni Israel-paeni ikantaki Filistia-jatzi, ominthaawa-shiryaa-nakiri, antawo ithaawae-yanakini.¹² Ikanta David, itomi irika atziri iitachari Isaí, Efrata-jatzi, ipoñaaka nampitsiki Belén ijeekira Judá-paeni. Roojatzi ipinkathariwita Saul, antari-pirotapaaki rirori Isaí. Tzimatsi 8 itomi irika atziri.¹³ Ari ipokaeyakini mawa itomi Isaí royaatiri Saúl rowayiritya. Iroka iwaeropaeni ikaatzi pokaentsiri: Eliab, jewatatsiri itzimi. Itsipa iita Abinadab. Mawatapaen-tsiri iita Sama.¹⁴ Riitaki iyaapitsi irika David. Jateeyanakini nimaeka rantariti-paeni itomi Isaí royaata-nakiri Saúl.¹⁵ Ari riyaatapiintzi rirori David ijeekira Saul. Eejatzi ipiya-piya-tapiintzita Belén-ki raminiri rowishati ipaapati.¹⁶ Osheki ipiya-piya-tapiintaka Filistia-jatzi roñashirenkiri Israel-paeni, maawoeniki kitejeri eejatzi tsireniriki. Okaatzi 40 kitejeri ipiya-piyatashitakari.¹⁷ Ikanta Isaí ikantakiri David: “¡Notyomí! Paanakiniri pirentzi 20 piyateenchari okithoki pankirentsi, eejatzi 10 pan.¹⁸ Paanakiniri eejatzi jewatziriri owayiri-paeni okaatzi 10 kijo-petari iteni vaca. Paminaatiri jemperika ikanta pirentzi, pamaena rashitari rirori niyotan-tyaari tekatsi awijimo-tirini pirentzi.¹⁹ Jeekatsi Saúl janta nampitsiki Ela itsipatari rirentzi-paeni David eejatzi Israel-paeni, rowayiritari Filistia-jatzi.²⁰ Ikanta ananinkanaki David, rookanakiri rowishate raminiri itsipa atziri. Jatanaki raanakiro okaatzi ikanta-kiriri Isaí. Apatziro rowanakiro janta ipankosheteeyakanira riyaaan-tyaari owayiripaeni romanaitya.

Ñaaperoeyanakani ikaemaeyanakini. ²¹ Taamaeyapaakani Filistia-jatzi, imonteta-paakari Israel-paeni. ²² Ipakiri David ramakiri aminako-wentzirori owayiri-mentotsi. Tee ishenkaa-paaka rirori ojatenka-paaka itaamaeyakanira, rojampiko-wentapaakiri rirentzi jeekatsirika kameetha. ²³ Ikenkithawae-tamintheetzi, shitowanaki Goliat itaamaakaha owayiri-paeni. Riitaki poñaachari nampitsiki Gat. Rapiitaneero ikaemapae, ikoyi romanatantyaari Israel-paeni. Ikemakiri David. ²⁴ Ishiya-pithatari Israel-paeni irika atziri iñaawakirira ipokaki. Osheki ithaawantanakari. ²⁵ Ikanteeyini: “¿Piñaakiri pokaentsirika atziri? ¿Ipokatzi romanatee aaka-paeni! Iitarika owamaakirini atzirika, osheki ashaaha-wontsi ipiriri pinkathari, ipityaari eejatzi rishinto iinanyaaawo. Ishinetziteeyaanari pinkathari ipaapati owamaakirini ipakahaero rotyaantziniri koriki ikaatzi ikantakaantziri Israel-paeni ipapiintiriri.” ²⁶ Rojampi-tanakiri David itsipatakari, ikantziri: “¿Litaka ipaetiriri owamayiri irika Filistia-jatzi, ipeyanteeyaari irika kantzima-wae-takaeri? ¿Jempe iimatsitaka irika kaariperori Filistia-jatzi ikoshekantyaariri rowayirite Tajorentsi Kañaaniri?” ²⁷ Rakaeyanakirini atziri-paeni, roojatzi rapiitakiri okaatzi ikantawakaeyarini, ikantziri: “Rootaki ipaetiriri atziri owamaerini Goliat.” ²⁸ Ikanta Eliab, rantarite David, ikemaki ikantakiri atziripaeni ikaateeyinira, ikijanakiri David, ikanta-nakiri: “¿Litakama pipokantari eeroka jaka? ¿Litakama pookanakiri aminerini ikaamatsitzira powishati janta ochempiki? Niyotzimi pikanta eeroka, oetarika pikenkishiryaari, pipokashiwaeta piñeeri owayiri-tachari.” ²⁹ Akanaki David, ikantzi: “¿Litakama nantakiri? ¿Apatziro nokenkitha-waetashita?” ³⁰ Ipiyaa-pitha-tanakiri rirentzi, rojampi-takiri itsipa. Roojatzi ikantziriri ikantee-takiriri inkaahanki. ³¹ Ikanta ikemaetakiri David okaatzi ikantakiri, ikamantee-takiri Saúl. Ikaema-kaantakiri rirori. ³² Ikantakiri David irika Saúl: “¿Pinkathari! Eero ikantzimoshire-waetee irinta. Naaka pomperatanewo, niyaati nomanatiri irinta Filistia-jatzi.” ³³ Ikantzi Saúl: “Eero okanta piyaatzi apaniroeni powayiri-tyaari irinta Filistia-jatzi, tekira pantari-pero-tziita. Retzitakawo paerani rirori rowayirita eeniro rewankaritapaaki.” ³⁴ Ikantzi David: “Naaka pomperatanewo, tema naaka aminiriri rowishate nopaapate. Ipokawitaka manitzi, maeni, ratsikawitapaakari apaani owisha ipiyoteeyanira. ³⁵ Noyaatako-wentanakiri naapitha-tawaeri ipaanteki. Ikowawita ratsikena naaka, noteeyanakiri inomaki nompojakiri, nowamaakiri. ³⁶ Riirika manitzi, eejatzi-ririka maeni, ari nowamaakiri. Ari nokantzitakyaari jirinta kaariperori Filistia-jatzi. Tema osheki retashitakari rowayirite Tajorentsi Kañaaniri. ³⁷ Riitaki Tajorentsi aakowen-takinari ratsikinami manitzi, ratsikinami eejatzi maeni, ari raakowen-takina eejatzi rowamayinami irinta Filistia-jatzi.” Ikantzi Saúl: “Piyaate, riitaki Tajorentsi aminakowentimini.” ³⁸ Ikanta Saúl, ipakaantakiri iithaari, ikithaatakaetyaari David. Ramanthee-teeteri kijonakiri, ikyaanata-kahaetyaari kijotakiri ishipeeneeki. ³⁹ Ikithaawitakawo David irokapaeni, iñaanta-witakawo ranashitakaayaawomi. Tee imapiin-tziro ikithaa-tyaawo irokapaeni. Ikantakiri Saúl: “Eero omata nanashi-takayiro irokapaeni, tee nametyaawo.” Raatonkorya-haawo maawoeni. ⁴⁰ Raaneero ikotzi, rowiitanaki 5 kameeroyinari mapiki nijaateniki, rotetanakiro ithaateki ithaantakotanakiro. Ro-teeyanakiro ijeewithate, riyaaatashitanakiri Filistia-jatzi. ⁴¹ Noshikaka rirori Filistia-jatzi itonkyo-tyaari David. Riitaki jewatatsiri romperatanewo. ⁴² Ikanta raminawakiri Filistia-jatzi irika David, iñaatziiri eeniro riryaanitzi, kameetha iñaaperotapaaka, rooperaanikitaki rooki, kameethaanikitaki rirori. Tee ithaawantari. ⁴³ Ikanta-wakiri: “¿Naakama otsitzi piñaakina pamashi-tantanari inchaki?” Ithaenki-mawae-tanakiri David raakotanakiri itajorentsi-tetashitari. ⁴⁴ Ikantaki eejatzi Filistia-jatzi: “¿Pipokeeta, nopimiri piwatha royaawo tzijo eejatzi owantaniri!” ⁴⁵ Rakanakiri David irinta Filistia-jatzi, ikantziri: “Pamashi-takina eeroka piyotsiro-shithakite, pichekopite. Rooma naaka nopoka-shitakimi nawentaawo iwaero Tajorentsi Shintsi-perori, ashitariri rowayirite Israel-paeni, ikaatzi pikowakiri eeroka powayiri-tyaari. ⁴⁶ Ishinetakimi

Tajorentsi nowamaemi, aritaki nothatyaakimi nimaeka. Maawoeni iwatha-paeni powayiriti nopiri tzijo royaawo eejatzi katsimari owantaniri. Ari riyotee maawoeniki kepatsi eenitatsi Itajorentsite Israel. ⁴⁷ Riyote ikaatzi piyoteen-chari jaka tee rowawijaako-tantawo Tajorentsi chekopi, kotsiro-shithaki. Iroka owayiri-taantsi rashi Tajorentsi, riitaki shineta-kimiri eeroka-paeni nowamaayitimi.” ⁴⁸ Ipoñaashitanakari Filistia-jatzi, ipokashi-tapaakiri David. Tee ishenkaetaanaka rirori David, ishiyashitanakari ipiyatyaari Filistia-jatzi. ⁴⁹ Kyaawakotanaki ithaateki, raaki imapikite, ijee-withatakiri Filistia-jatzi, rompojaki itamakoki. Tyaanaki kepatsiki Filistia-jatzi roo-jatzi owikapaaka mapiki itamakoki. ⁵⁰ Ari ikantakiro David rotsinampaan-takariri Filistia-jatzi. Apatziro raanaki ijee-withate eejatzi imapikite rowamaantyaariri. Tee otzimimo-witari David iyotsiro-shithakite. ⁵¹ Ishiyashi-tapaakari David ikatziyimotapaakari okaakiini. Romijokii-tapaakiri iyotsiro-shithakite, ithatyii-tapaakiri iito. Ikanta iñaako-wentakiri Filistia-jatzi-paeni rowamaetakiri riroporori rowayirite, shiyeyyanakani rirori-paeni. ⁵² Royaakyaa-tanakiri Israel-paeni eejatzi Judá-paeni, antawo ikaemae-yanakini royaakyaa-tanakirira. Rowamaawakiri osheki rowayirite Filistia-jatzi, ishitowakaapaakiri Saaram-ki rawijakaanakiri Gat-ki eejatzi Ecrón-ki.

18

⁵ Imatakiro David maawoeni okaatzi ikantziriri Saúl. Rootaki ikowantanakari Saúl reewateri rowayirite. Osheki rinimotakiri rowayirite eejatzi inampina-paini Saúl. ⁶ Ikanta ipiyeeyaani owayiri-paeni rowamaakirira David irika Filistia-jatzi, opokaeyapaakini tsinani-paeni jeekayitatsiri maawoeniki nampitsi inampitawo Israel-paeni. Owetheeyawaeyaarini pinkathari Saúl, okimoshiretaeyanakini, omampa-haeyani, otzironkaeyani Opaimatakaanakiri otampooñakite tzimatsiri ithataneeriki. ⁷ Iroka okantziro omampa-haeyani tsinani-paeni:

Ikaatzi 1000 atziri rowamaakiri Saúl,

10,000 ikaatzi rowamaakiri David. ⁸ Rootaki owatsimaan-tanakiriri Saúl ikemakirowa mampaantsi. Ikantanaki: “Tema ikanteetakiri 10,000 ikaatzi rowamaakiri David. Rooma naaka ikaamatsitzi 1000 nowamaakiri. ¡Intsipaeti ipinkathariti rirori!” ⁹ Rootaki roonantanakariri Saúl irika David. ¹⁰ Okanta otsipa kitejeri, ikyaantashiretakari Saúl peyari rotyaan-takiniriri Tajorentsi. Shinkiwentanaka iwinkathari-pankoteki. Pokaki David romampaawentyaari ikimitapiin-tzirowa. Raanakiro Saúl roshetaamento. ¹¹ Ikoyi Saúl rosheterimi David riyonkakotantyaarimi tantotsiki. Rowawijaa-wijaa-takiro roshetaamento. ¹² Ithaawantanakari Saúl David. Tema Tajorentsi ipakaanakiri Saúl. Riitaki David ramitakotaneeri. ¹³ Rootaki rookanta-kariri Saúl irika David, tema rowakiri reewateri 1000 owayiri-paeni. Riitaki jatatsini rowayiritya, ipiye eejatzi. ¹⁴ Riitaki Tajorentsi amitako-tziriri David, okaatzi rantayi-tziri kameetha okanta. ¹⁵ Rootaki ithaawan-tantariri Saúl irika David, iñaakirira kameetha okanta rantayi-tziri. ¹⁶ Ikowaperoeyakirini David maawoeni Israel-paeni eejatzi Judá-paeni, riitaki jewatziriri jemperika ikinayitzi romanayitya.

19

Ikowawita Saúl rowamaerimi David

¹ Ikantakiri Saúl itomi iitachari Jonatán eejatzi reewarite rowayirite, ikantziri: “Powamayiri David.” Iro kanteencha, osheki retakotakari Jonatán irika David.

² Ikamantakiri David, ikantakiri: “Ikowatzi rowamaemi nopaapate. Paamaayaari inkaamani, piyaate piyeeki pomanapiintaha. ³ Ari niyaate naaka notsipa-tyaari nopaapate jaha piyeekakira eeroka. Nokenkitha-waeta-kayiri, nokemiri jempe ikantina, aritaki nokaman-takimi okaatzi ikantinari. ⁴ Ikenkithawae-takaakiri Jonatán irika Saúl, ikantako-wentziri David. Ikantakiri: “¡Pinkatharí! Tee okameethatzi powaariperotiri

pomperatanewo, David. Tekatsi ikantimi rirori, tema rantapiin-tzimiro maawoeni kameetha-tatsiri. ⁵ Ishinetakiro raña-mento imatanta-kariri rowamayiri Filistia-jatzi. Ari ikantakiro Tajorentsi ikijako-wentaari maawoeni Israel-paeni. Piñaakiro eeroka, nowinkatharite, osheki pikimoshiretanaki. ¿Iitaka pikowantari powamayiri David? Tema tekatsi rantani rirori.” ⁶ Ikanta ikemawaki Saúl ikanta-kiriri Jonatán, ikantanaki: “¡Riyotzi Tajorentsi, eero ikami David!” ⁷ Ikaemakiri Jonatán irika David, ikaman-takiri okaatzi ikenkitha-waetakiri. Raaneeri ijeekira Saúl, jeekapae David ikimi-piintaha paerani. ⁸ Apiitanaa owayiri-taantsi. Jatanee David rowayiriteri Filistia-jatzi. Imatakiri. Imapero-takiri, romishiyakiri. ⁹ Ikanta peyari rotyaan-tziri Tajorentsi, ikyaantashiretapaari Saúl. Jeekaki ipankoki roteeyanakiro roshetaa-mento ikemamintha-tziri David ipiyompiwaetzi. ¹⁰ Rapiiwi-taawo riyontaakoteerimi David tantotsiki. Rowawijaawaero David roshetaa-mento Saúl, oshetaashi-tapaaka tantotsiki. Tee ishenkaanaki David, shiyaka tsireniriki. ¹¹ Ikantakiri Saúl rowayirite: “Paminakiteri ipankoki David, ari pijeekawentapaakiri. Okiteji-tamaneerika, roojatzi powamaan-takyaari.” Roo kanteencha okamantakiri Mical, iina David, okantakiri: “Eerorika pishiya iroka tsirenirika, aritaki rowamahaetakimi inkaamani.” ¹² Aashitakiri Mical shiwitha, rootaki owayiitakotanakariri David jaawiki. Shiyanaka rirori.

28

³ Kamae Samuel, osheki rowashiretakotakari maawoeni Israel-paeni, ikiteetakeri inampiki Ramá-ki. Ikanta Saúl romishtowa-wetakawo inampiki sheri-piyaari-paeni eejatzi yotako-shire-tantatsiri. ⁴ Piyotee-yakani Filistia-jatzi, pokaeyanakini ipankosheta-teeyapaakani Sunem-ki rowayiritantya. Imatakiro Saúl rirori, ipiyotakiri Israel-paeni, panko-sheta-teeyakani Gilboa-ki. ⁵ Ikanta Saúl iñaakiro ipanko-sheta Filistia-jatzi, antawo ithaawanaki, itzinka-shiryaaanakiri. ⁶ Ikwakowi-takari Tajorentsi, tee rakiri, tee imishitakaaneeri. Tee iyotakaaneeri Urim eejatzi kamantan-taniri.* ⁷ Ikantakiri Saúl romperatanewo: “Pamini sheri-piyaawo, niyaata-shiteroota nojampitero.” Ikan-tanakiri rompera-tanewo: “Eenitatsi apaani tsinani poñaachari Endor-ki, sheri-piyaawo roori.” ⁸ Ikithaa-tanaka Saúl otsipa kithaa-rentsi eero iyotantawakari. Itsipata-nakari apite atziri. Jatanaki rareetyaawo iroka tsinani. Ikantapaakiro: “Nokoyi pinkaemashireenari nokantakimiri. Pamakinari ishira atziri nokoyiri naaka.” ⁹ Okantanaki tsinani: “Piyotakiro eeroka rantakiri Saúl, romishitowakiri sheri-piyaari-paeni eejatzi yotako-shire-tantatsiri. ¿Iitaka piña-shirinka-tanari, rooma pikoyi rowamahaetina?” ¹⁰ Ikanta-nakiro: “Riitaki yotatsi Tajorentsi eero pashironkaa-waeta, tekatsi owajankiterimi.” ¹¹ Kowanaki tsinani, okantziri: “¿Iitaka pikoyiri nokaemakotimiri?” Ikan-takiro Saúl: “Nokoyi pikaemako-tinari Samuel-ni.” ¹² Oñaatziiri tsinani irika Samuel-ni, antawo okaemanaki. Okantakiri Saúl: “¿Iitaka pamatawi-tantanari? Eeroka-taki Saúl.” ¹³ Ikantaki pinkathari: “Eero pithaawa-kaawo, ¿iitaka piñaakiri?” Okantzi tsinani: “Noñaaki osheki tajorentsi-witachari rateetziro jenoki.” ¹⁴ Ikantzi Saúl: “¿Jempe ikanta-waetaka?” Okantzi roori: “Antariki rini, ikithaatawo owewiryaaakoro.” Riyotanaki Saúl riitaki Samuel, rotziwerowanaka ipinkatha-tanakiri. ¹⁵ Ñaawaetanaki Samuel-ni, ikantziri: “¿Iitaka poña-shirenkan-tanari pikaema-kaantana?” Ikantziri Saúl: “Antawo okantzimo-shiryaaakina, rowayiri-mintha-takina Filistia-jatzi. Rookawentakina Tajorentsi, tee rakina nokowako-witari, tee romishimpyaana eejatzi. Nokantawitari kamantantaniri, tekatsi ikantinari. Rootaki nokaeman-tzimiri eeroka pikantina iitarika nanteri.” ¹⁶ Ikantzi Samuel: “¿Iitaka pojampi-tantanari naaka? Tema rookawentanakimira Tajorentsi, ikija-neentanakimi. ¹⁷ Imatakimi Tajorentsi okaatzi ikamantanakiri naaka jempe ikantemi. Rookakahaemiro pipinkathari-witaha, ipinkathari-

* 28:6 Kantakotachari jaka “Urim”, rootaki mapiki poreryaatatsiri, iyotanteetari paerani.

takahaeri David, pitsipaminthari. ¹⁸ Tema tee pikemijantziri ikanta-witakimiri, tee pithonkiri Amalec-jatzi. Rootaki piñaanta-kawori tee rakaemi Tajorentsi. ¹⁹ Ikwaki Tajorentsi ithonkiri Filistia-jatzi irika Israel-paeni. Ari itsipataakimi eeroka eejatzi. Okiteji-tamaneerika pitsipa-teena naaka eejatzi pitomi-paeni. Ishinetakiri Tajorentsi Filistia-jatzi itsinampaeteri rowayirite Israel-paeni.” ²⁰ Antawo ithaawanaki Saúl, ike-makirira Samuel-ni. Oshipetashiryaapaakiri, tyaanaki jaawiki, omaryaa-penthaakii-tapaaka. Apaani kitejeri eejatzi apaani tsireniri tee rowaeya. ²¹ Okanta oñaakiri tsinani ithaawanaki Saúl, opokashi-tapaakiri, okantziri: “Nomatakimiro pikowako-takinari. Noshinewentakimi. ²² Nokoyi powawakya eepichokiini, pishintsitantaneeyaari, piyaa-tantaneeyaari.” ²³ Tee ikowawitya Saúl royaa. Ishintsitashitakari inampina-paeni eejatzi tsinani, roojatzi ikowantanakari royaa. Piriintanaa, jeekanee omaamentoki. ²⁴ Owamaaki tsinani opira, owetsikaki pan kaari shineyatsini. ²⁵ Aanakiniri Saúl rowanawo. Ari rowaeyakani itsipatakari inampina-paeni. Ikanta ikaatakiro rowaka, katziyanaka, jateeyaneeni tsireniriki.

31

Ikamantakari Saúl eejatzi itomi-paeni

¹ Ikanta Filistia-jatzi rowayiri-mintha-takari Israel-paeni. Romishiyee-takiri Israel-paeni, rowamaahaantawaki janta ochempiki Gilboa-ki. ² Royaakyaa-teetanakiri Saúl itsipataa-nakiri itomi-paeni. Rompojee-takiri Jonatán, Abinadab eejatzi Malquisúa, itomi-paeni Saúl. ³ Ari ipatha-wenteeta-nakari Saúl, romanateetziri, ikentee-takiri. Antawo ithaawanaki. ⁴ Ikanta-nakiri inampina: “Pinojokero piyotsiroshithakite, powatheena eeroka. Tee nokoyi rompojina irika kaariperori, ishiron-tawentina.” Tee ikoyimaeta inampina, antawo ithaawaki. Raakiro rirori Saúl iyotsiroshithakite, ipatsitanakawo apaniroeni. ⁵ Ikanta inampina Saúl iñaakirira ikamaki, imatzita-nakawo eejatzi rirori, ipatsitanakawo iyotsiroshithakite, apitekirote ikamanaki. ⁶ Ari okanta ikamantakari Saúl, itsipatakari mawa itomi, inampina, eejatzi rowayirite-paeni.

APITE-TANEEN-TSIRI ROJANKINARI SAMUEL

5

Ipinkathari-wentakiri David Israel-paeni eejatzí Judá-paeni

¹ Ikanta isheninka-paeni Israel riyaata-shitakiri David janta Hebrón-ki, ikantakiri: “Naakataki pisheninka-paeni okaakiini. ² Eerokataki jewatakinari paerani nowayiri-yitakari ipinkathari-tzira Saúl. Riitaki Tajorentsi kantzi-takimiri:

Eeroka jewateerini Israel-paeni,

Pipinkathari-wenteeri nashitaari.” ³ Imatakiro eejatzí antari-wentziriri Israel-paeni, riyaata-shitakiri David janta Hebrón-ki, ikantakiri: “¡Jame aapatziya-wakahaeya! ¡Riitaki yotatsini Tajorentsi eero amatawi-tawaa-kaanta!” Ari ijee-patziitotakiri David ipinkathari-wenteeri maawoeni Israel-paeni. ⁴ Okaataki David 30 rojarentsite ipinkathari-tantanakari. Okaatzitaka 40 ojarentsi ojamanitaki ipinkathariwentantzi. ⁵ Awijanakiro 7 ojarentsi okaatzí ipinkatharitaki paerani rirori Hebrón-ki. Rooma Jerusalén-ki okaatzí 33 ojarentsi ipinkathari-wentakiri Israel-paeni, eejatzí Judá-paeni.*

Ikyaaiki David pinkathari-pankoki jeekatsiri Sión-ki

⁶ Jataki David Jerusalén-ki itsipata-nakari rowayirite romanateri Jebus-paeni, riitaki ashitawori inampijanta. Ikenkishiryaa-witaka Jebus-paeni eero imatziro David ikye inampiki. Ikantakiri: “Eero pimatziro pikye nonampiki. Ari rooka-matsi-tawakimi mawityaakiri itsipata-kyaari amashi-tachari iitziki.” ⁹ Roo kanteencha, imatakiro David raakiro owayiri-panko jeekatsiri Sión-ki, iiteetakiro ‘Inampi David.’ Kameetha itantotakiro janta oweyaa-thapitaha, retanakawo taapiki Milo roojatzi ojeekira pankotsi. ¹⁰ Eekiro otzimimo-tatziiri ishintsinka David, itsipatakari Tajorentsi. Tema Tajorentsi, riitaki Shintsi-perori.

7

¹ Ari ijeekaki pinkathari David ipankoki. Ishinetakiri Tajorentsi imakoryaawaki rowayiritari kijaneentziriri. ² Ikenkithawae-takaakiri David kamantan-taniri Natán, ikantakiri: “Piñiuro eeroka nopanko, iyoshiitaka jantarikota. Rooma itajorentsinakite Tajorentsi ipanko-sheta-tashiitakawo.” ³ Ikanta-nakiri Natán: “¡Pinkatharí! Pantero okaatzí pikenkikshiryaakari, tema Tajorentsi riitaki ñaana-shire-tzimiri.” ⁴ Okanta otsireni-tanaki iñaanatakiri Tajorentsi irika Natán, ikantakiri: ⁵ “Piyaata-shiteri nomperatanewo, David, pikanteri: ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: ¿Eerokama wetsikinani pankotsi nojeekan-tyaari?’ ⁶ Roojatzi paerani nomshitowantaariri Egipto-ki irika Israel-paeni, tee nojeekan-tyaawo pankotsi, apatziro nanashi-nashi-waetashita nojeekantawo pankotsi-sheta, rootaki notajorentsi-thaantete. ⁷ Osheki ojarentsi notsipa-takari Israel-paeni, tee nokowakotziri ikaatzí nowakiri jewaterini Israel-paeni, rowetsikina jantari-panko nojeekan-tyaari.’ ⁸ Pikanteri nomperatanewo, David: ‘Ikantzimi Tajorentsi Shintsi-perori: “Naakataki amakimi pijeekawita owaantsiki paminakowentziri owisha, pimatantyaawori pipinkathari-wenteeri Israel-paeni, nashitanaari. ⁹ Tee nookawentzimi jempe pikinayitzi, nashiryaakari ikaatzí owayiritzimiri. Ithonka ikemakoe-teemi jemperika, poshiyako-teeyaari riroperori-paeni jeekatsiri jaka kepatsiki. ¹⁰ Noñaaki jempe ijeekae nashitanaari Israel-paeni, ari inampi-pero-teeyaawo, tekatsi oña-shirenkaerini. Eero itzimae kaariperori kosheka-waetee-yaarini ikimita-haetzirira paerani ¹¹ nowantakariri jewatziriri nashitaari

* 5:5 Kantako-tachari jaka ‘Awijanakiro 7 ojarentsi’ rootaki ikantee-tziri eejatzí ‘7 ojarentsi, eejatzí 6 kashiri.’

Israel-paeni. Ari pijeeka-shiwae-teeya, eero piñaahaeri romanawae-teemi ikaatzi kijaneentzimiri.’ Ikantzi eejatzi Tajorentsi: ‘Ari noshekya-haeri picharini-tyaari.’¹² Aririka omonkaa-takya okaate panteri, pikamaerika, ari itzimae pitomi, riitaki poyaatemini ipinkatharite. ¹³ Riitaki wetsikinani nopanko. Ari notajonka-wentakiri, ashi rowatyeero ipinkatha-wentante ikaatzi icharini-teeyaari. ¹⁴ Riitaki notyomintaari naaka. Ipaapatziteena rirori. Rantakirorika kaariperori, naakataki owajanki-terini ikimi-tapiintaha atziri ipajatziri itomipaeni. ¹⁵ Ashi nowaero noneshironkateri. Eero noshiya-kayiri Saúl nopakaakiri noneshironka-tziri. Tee añahaeri rirori, eeroka poyaataariri. ¹⁶ Ashi rowaero ipinkathari-yitee picharinitaneeyaari eejatzi eeroka. Ari okantee-tatyeeyaani ipinkathari-wentantee.” ¹⁷ Imatakiro Natán ikamantakiri David okaatzi ikemakiri, eejatzi okaatzi roñaahaetakiriri.

11

David itsipatari Betsabé

¹ Okanta otsipaki ojarentsi, rootaki kitejeri rametapiin-teetawowa rotyaan-teetziri owayiri-paeni romanatya. Rotyaan-teeri David Joab itsipatakari jewatziriri rowayirite, raaneeri maawoeni owayiri Israel-paeni. Rashiryaaakari Amon-jatzi-paeni, ithonkakiro itapotakawo nampitsi Rabá. Roojatzi ijeekaki David rirori Jerusalén-ki. ² Ikanta tsireniityaanaki ooryaa, piriintanaka David romaryaakaha imaantareki. Ateetanaki jenoki okameetha-pankaatzira iwinkathari-pankote, ari raminako-takiro okaawoshi-waeta tsinani, kameethaanikitaki roori. ³ Rojampiko-wentakiro David iroka tsinani. Ikematzi ikantee-tziri: “Iroka tsinani oeta Betsabé, rishinto Eliam. Rootaki iina Urías, isheninka Het-paeni.” ⁴ Rotyaantaki David aakiteroni tsinani. Opokashitanakiri roori, oñiiri. Ari itsipatakawakaawo tsireniriki. Okanta omatakiro okite-wathatantaneeyaari, jatee opankoki. ⁵ Motzitanaki tsinani, otyaantaki kamanterini David. ⁶ Rotyaantaki David kanterini Joab: “Ikantzi pinkathari: ‘Paakiteri Urías, isheninka Het-paeni.’” Imatakiro Joab, raakitzi. ⁷ Ikanta riyaata-shitakiri Urías pinkathari David, rojampi-tawakiri ikantziri: “¿Te imantsiyatzi Joab? ¿Tee imantsiyatzi owayiripaeni eejatzi? ¿Jempe okantakotaka owayiri-taantsi?” ⁸ Ikantakiri eejaatzi: “Piyaatee pipankoki, pikiwakiitzi-tapaeya.” Ari ishitowanaki Urías pinkathari-pankoki, opakaantakiri David owanawontsi ipankoki Urías. ⁹ Tee riyaatzimaeta Urías ipankoki, roojatzi ijeekaki pinkathari-pankoki itsipatakari owayiri-paeni aminakowentziriri pinkathari tsireniriki. ¹⁰ Ikamantee-takiri David tee imaapae Urías ipankoki. Rojampi-takiri David irika Urías, ikantziri: “¿Litaka kaari pimaantapaa pipankoki? ¿Teema pimakatzi piyaayi-tzira jemperika-paeni?” ¹¹ Rakanakiri Urías, ikanta-nakiri: “Tee okameetha-perotzi pankotsi ojeekantari tajorentsinaki. Ari oshiyawo imaantari owayiri Israel-paeni, eejatzi Judá-paeni. Ari okantari eejatzi imaantari Joab, jewatziriri powayirite. ¿Tee okameethatzi niyaate nowawae-tapaeya naaka nopankoki, nomaapaeta notsipatapaeyaawo noena? ¿Tee inimotena naaka nowinkatharite!” ¹² Ikantzi David: “Ari pimaanee nimaeka, okiteji-tamane piyaatee.” Ari ijeekanee Urías Jerusalén-ki roojatzi okiteji-tamaneerika. ¹³ Rakiyotakiri David irika Urías, ipakotakiri osheki imiri, ishinki-takiri. Okanta otsireni-tanaki, jataki Urías imayi itsipata-paari rowayirite pinkathari, teemaeta riyaatee ipankoki. ¹⁴ Okanta okiteji-tamane, rojanki-nataki David rotyaan-teniri Joab, riitaki awijakiro Urías. ¹⁵ Iroka okantzi rojankinari: “Riitaki petya Urías pitaamaheri jempe okoweenka-perotzi owayiri-taantsi. Ikentee-teriita, ikameeta.” ¹⁶ Imatakiro Joab. Ikanta itapotakiro nampitsi rowayiritero, rowakiri Urías jempe ijeeki rioperori owayiri-paeni, ¹⁷ ishitoyee-yanakini kijakotawori inampi, romantakiri Joab. Ari ikentee-takiri eewatziriri rowayirite David, ari imaetakiriri eejatzi Urías. ¹⁸ Rotyaantaki Joab jankina-rentsi ikenkitha-takotziro okaatzi awijeen-tsiri

omana-rentsiki, ikoyi riyotero David awijeen-tsiri. ¹⁹ Ikantakiri aanakirori jankina-rentsi: “Arika pikaatakiro pikamanteri pinkathari jempe okantakota omana-rentsi, ²⁰ piñaatyeeri ikijanakya pinkathari, ikantemi: ‘¿Litaka piyaata-shitan-tawori okaakiini nampitsi powayiritawo? ¿Tema piyote kantacha ikameetha-tzimotemi ichekopite ateeteen-tsiri otantoki nampitsi? ²¹ ¿Pimaesan-takiro awijeen-tsiri paerani Tebes-ki rompojan-teeta-kariri Abimelec, itomi Jerobaal? ¿Tema okameetha-tzimo-takiro tsinani opetoki tononka-mentotsi ojeekaki jenoki otantoki nampitsi? ¿Litaka piyaata-shitan-takawori okaakiini otantoki nampitsi?’ Pakanakiri eeroa pikanteri: ‘Kamaki eejatzi Urías isheninka Het-paeni eewatziriri powayirite’” ²² Jataki kamanterini pinkathari. Ikanta rareetaka ikamantakiri David okaatzi ikanta-kiriri Joab otyaanta-kiriri.* ²³ Rakanaki amakirori ñaantsi ikanta-nakiri David: “Ishitoyeyanakini owayiri-paeni kijakotawori inampi retanakawo romanatee-yakinani. Ari nopiyata-nakari, nomishiyakiri. Nopatzima-tanakiri areetakina ikyaa-piintee-tzira inampiki. ²⁴ Ateetapaaki otantoki nampitsi, roma-natzimaetana. Ari ikenteetaki eewatziriri powayirite Pinkathari. Iri ikentee-takiri eejatzi Urías, isheninka Het-paeni, kamaki.” ²⁵ Rakanaki David ikanta-nakiri amakirori ñaantsi: “Pikanteri Joab eero okantzimo-shire-waetari iroka, ashi oyiro omana-rentsi. Riyaata-kayiro rowayiri-tyaari irikaete, roojatzi raperaa-tanta-kyaari. Poemintha-takae-yaari eeroa rowayiritya.” ²⁶ Okemako-wentakiri iina Urías ikamaki, owashire-takowae-takari oemi. ²⁷ Okanta okaatzimo-takiro owashire-takotari oemi, ikaema-kaantakiro David, roejeekaero iwinkathari-pankoteki, iinantaawo. Owaeyan-takiri rowakaa-kirori. Teemaeta inimotziri Tajorentsi okaatzi rantakiri David.

12

Ikijatha-takiri Natán irika David

¹ Rotyaan-teeri Tajorentsi kamantan-taniri Natán iñeeri David. Ikanta rareetaka Natán ijeekira pinkathari, ikenkithawae-takaakiri, ikantziri: “Eenitatsi apite atziri jeekatsiri nampitsiki. Ashaahan-tzikari rini, itsipa tekatsi tzimimo-terini. ² Itzimimotziri osheki rowishate, ivacate irika ashaahan-tzinkari, ³ riima ashironkaenkari apatziro ramaanta-matsitaka iryaani owisha, ipiratakari. Itsipa-minthari royiri itomi-paeni, rakiyotziri rowanawo, rirakotziri imiri, ari itsipatarimaapiintzi. Roshiyakaantari roomi rishinto. ⁴ Ikanta ipokaki areetariri atziri ashaahan-tzinkari. Tee ikowe rowamaye rowishate, ivacate rowapaa-kyaari pokatsiri rareetakari. Ritaki rayitaki rowishate ashironkaenkari, rowamaakiri rowakae-yaari areetariri.” ⁵ Antawo rowatsimaa-nakiri David kantawae-tachari atziri, ikanta-nakiri Natán: “¿Ritaki Tajorentsi kemenani tee notheeya, otzimatye rompojeeteri antakirori iroka! ⁶ Otzimatye roepiye 4 owisha, ipinatan-teeyariri ashitariri rowashironkaakiri.” ⁷ Ikantzi Natán: “¿David! Eerokataki irika atziri. Riitaki Pawa Itajorentsita Israel, kanteentsi: ‘Naakataki owakimi pipinkathari-wenteri Israel-paeni, tee noshinetemi rompojemi Saúl. ⁸ Nopakimiro pikempoyaero pinkathari-panko, eejatzi iinapaeni pitsipatarimaapiintzi pinkathari-pankoki. Noshine-takimi pipinkathari-wenteeri Israel-paeni eejatzi Judá-paeni. Teera ari okaate iroka, ari nopakimi otsipa awijirori iroka. ⁹ ¿Litaka pipiyatha-tanta-kariri Tajorentsi, pikaaripero-tzimo-tanta-kariri? Powakaantakari Urías, isheninka Het-paeni, pamamena-takawo powayiritari Amón-jatzi, payiteeri iina.

* **11:22** Antawoete iyatsima-tanaki David ikijanakiri Joab, ikantakiri pokaentsiri ikamanteri: ‘¿Litaka piyaata-shitan-tawori okaakiini nampitsi powayiritawo? ¿Tema piyote kantacha ikameetha-tzimotemi ichekopite ateeteen-tsiri otantoki nampitsi? ¿Pimaesan-takiro awijeen-tsiri paerani Tebes-ki rompojee-tanta-kariri Abimelec, itomi Jerobaal? ¿Tema okameetha-tzimo-takiro tsinani opetoki tononka-mentotsi ojeekaki jenoki otantoki nampitsi? ¿Litaka piyaata-shitan-takawori okaakiini otantoki nampitsi?’

¹⁰ Ari ashi owatyeero nimaeka rompojan-teete pipankoki, okantakaan-tziro pipiyatha-takina, payiteeri iina Urías, isheninka Het-paeni, piinantaawo.” ¹¹ Ikantaki eejatz Tajorentsi: “Naakataki kanta-kahae-yaawoni itzime pitomipaeni maemane-temini. Nokanta-kaeyaari pisheninkaete raapitha-teemiro piinaete, piñaamin-theteri rapitewae-tyaawo kitejeriki. ¹² Pantawi-takawo eeroka pomanani-kiini irokapaeni, rooma naaka eero nomanakaawo othonka iñaayitiro Israel-paeni, kitejeriki ranteetero.” ¹³ Ikanta-nakiri David irika Natán: “¡Nokaaripero-tzimo-takiri Tajorentsi!” Rakanakiri Natán irika David: “Eero rowashironkaa-wentzimiro Tajorentsi piyaariperonaka, eero pikami. ¹⁴ Riitaki kamatsini peenchaanite owakira tzimaen-tsiri. Tema pikijima-takaan-takiri Tajorentsi pantakiro iroka.” ¹⁵ Ikanta ipiyaawo Natán ipankoki, ikantakaanakawo Tajorentsi omapokanaka imapero-tanaka imantsiya-tanaki reenchaanikite David rowaeyan-takaa-kirori iinani Urías. ¹⁶ Osheki David ikowako-takiri Tajorentsi eero ikamanta reenchaanite, tee rowaeya. Tee imahae imaantariki, romaryahawaetaka kepatsiki. ¹⁷ Ipokashi-witari antariite jeeka-panko-tziri ikoyi rowiriin-teeri romarya-hakaha kepatsiki, tee ikowe ipiriinte. Tee rakiyoteeri rowaeyanira antariite. ¹⁸ Okanta awijaki 7 kitejeri kamaki eenchaanikiri. Tee ikamanteri rompera-tanewopaeni David ithaawa-kaatyaari, ikamanta-wakaeyani: “Eeniro rañaawitaha eenchaanikiri, tee ikemijantee akanta-witariri. Rootaki owakirari nimaeka ikamaki, aritaki imapero-tanakya akamanta-kiriri kamaki reenchaanite.” ¹⁹ Ikanta David iñaakiri ikamanta-wakaeyani rompera-tanewo, riyotanaki kamaki reenchaanite. Rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿Kamakima eenchaanikiri?” Ikanteeyini rompera-tanewo: “Jeen, kamaki.” ²⁰ Ari ipiriintana David roma-ryahakaha kepatsiki, ikithaa-tanaawo ikithaari, owaneenka-tanaa, itziritanaa kajankari, ikithaa-tanaawowa otsipa ikithaari. Jataki itajorentsi-pankoteki Tajorentsi ipinkatha-teeri. Piyapaa ipankoki, ikowapaaki owanawontsi, iitakiri, owapaa. ²¹ Ikanta rompera-tanewopaeni David, rojampi-takiri ikantziri: “¿Iitaka pantakiri? Eeniro rañaawita eenchaanikiri, iitaka kaari pikowanta poyaa, piraawaetaka. Ari kamaki eenchaanikiri, ari pipiriin-tanaawo powanta-naari.” ²² Ikantanaki David: “Eeniro rañaawita eenchaanikiri, tee nowaa, niraawaetaka, nokantashiretzi: Oshiyaka ari ineshironka-teena Tajorentsi, eero ikamanta eenchaanikiri. ²³ Ari ikamaki nimaeka, ¿iitaka nomasheka-wenter? ¿Irima nowiriin-teeri? ¡Noyaawentya niyaate noñaapaeri, tema eero imateero rirori ipiyee iñaapaena!”

²⁴ Ikanta David roemo-shirenkaero iina Betsabé. Riyaataki iñiuro, rapitetaawo. Ari okanta owaeyan-tanta-kariri otomi, iitakiri Salomón. Osheki ineshironka-takiri Tajorentsi irika eenchaanikiri. ²⁵ Riitaki Natán kamanta-kiriri David. Rootaki iitanta-kariri Jedidías irika eenchaanikiri.

1 REYES

Kaatapaaki ipinkatharitz David

¹ Tema antari-pero-tapaaki pinkathari David, oshekitaki rojarentsite. Ipewiryaa-kowiteetari osheki iithaari, teemaeta ijaawatzi. ² Ikantakiri romperatani: “¡Pinkatharí! ¿Pikoyi naminemi ewankawo? Rootaki aminemini, opashikaemi, otsipatemi pimayi ojaawantemi.” ³ Jataki ithotyaaakotzi kamethaa-nikiro ewankawo maawoeni inampiki Israel-paeni. Iñaaki ewankawo iitachari Abisag poñaachari Apimakoryaariniki. Rootaki ramakiniriri pinkathari. ⁴ Maperori okamethaa-nikitzi Abisag. Rootaki aminapaa-kiniriri okaatzi ikowayi-tziri pinkathari, teemaeta iinantawo.

³² Opoñaashita ikantaki pinkathari David: “Pikaeminari Ompera-tajorentsitaa-rewo Sadoc, Kamantan-taniri Natán, Benaía itomi Joiada.” Ari ipokaeyakini rirori iñiiri pinkathari. ³³ Ikantawakiri: “¡Nosheninká! Pitsipa-tanakyaari nomperatani-paeni, ikyaakae-yaari nopira notyomi Salomón, paanakiri Shipopo-shaariniki.* ³⁴ Eeroka Sadoc Ompera-tajorentsitaa-rewo eejatzi Kamantan-taniri Natán, pijee-patzii-toteri notyomi Salomón omatant-yaari ipinkathari-wenteeri asheninka-paeni Israel-paeni. Pitzwooteeyini janta, pikaemaeyini eejatzi, pikante: ‘¡Irikawé pinkathari Salomón!’ ³⁵ Ompoñaashitya poyaatee-yirini itaapiiki aririka ipiye, roojatzi ijeekan-tapaa-kyaari nowinkathari-mentoki, tema riitaki poyaateenani. Tema riitaki niyoshii-takiri ipinkathari-wenteeri asheninka-paeni Judá-paeni, eejatzi itsipapaeni Israel-paeni.” ³⁶ Ari rakanaki Benaía itomi Joiada, ikantzi: “¡Pinkatharí! Aritaki okantyaari. Riitaki Pitajorentsiti nintakaan-tzirori. ³⁷ Riitaki Tajorentsi tsipata-piintakimiri eeroka, okantashitzimaetya ari ikimitzitaiaari eejatzi Salomón, ikantakae-yaawo imaperotero ipinkatharitee rirori.”

³⁸ Ikanta Ompera-tajorentsitaa-rewo Sadoc, Kamantan-taniri Natán, Benaía itomi Joiada, Peyakaa-shitaniri-paeni, Akoryantzi-paeni, ikyaakotanakari Salomón ipiraki pinkathari David, raanakiri Shipopo-shaariniki.† ³⁹ Ari raaki Ompera-tajorentsitaa-rewo Sadoc waakapa eejatzi yeenkantsi, jeekatsiri tajorentsi-thaanteki, ijeepatzii-totakiri Salomón. Ari ikaatzi itziwootee-yanakini maawoeni janta, ikaemae-yanakini ikanteeyini: “¡Irikawé pinkathari Salomón!”

2

¹ Tema rooteentsi ikami pinkathari David, ikaemakaan-takiri Salomón, ikantziri: ² “¡Notyomí! Kimitaka rooteentsi nojoweyi, niyaatayee jempe ikinayitzi maawoeni atziri. Pitonta-shire-pero-te eeroka, pishirampari-pero-te. ³ Panta-piinteero romperat-zimiri Tajorentsi, pithotyaa-yiteero iwinkakaantani, ikantakaantani, ishineta-kaantani eejatzi ishintsi-thatant-tziri, okaatzi jankina-teenchari ñaantsi riyotahaeri owaejatziteni Moisés, rootaki iyaatan-tyaari kameetha oetarika pantayi-teeri, tekatsi awijimo-temini jempe-rika pikinayite. ⁴ Ari imonkaa-terori Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaakinari, ikantakina: “Kyaari-pero-rika ikemijanteena ikaate picharini-teeyaari, kameetha-rika roshire-teena, rawentaa-shire-teena, ashi rowaero ikaate picharini-teeyaari ipinkathari-wenteeri pisheninka-paeni Israel-paeni.”

¹⁰ Tema makoryaaki David. Ikiteetakiri iiteetziro “Inampi David”.* ¹¹ Ojamani ipinkathari-wentakiri David paerani isheninka-paeni Israel-paeni okaatzi 40 ojarentsi. Retakawo ipinkatharitaki nampitsiki Aripere-taariniki okaatzi 7 ojarentsi, eejatzi

* **1:33** nopira = noyawayote = mula † **1:38** ipira = iyawayote = mula * **2:10** makoryaaki = maaki = jatashire-tee ijeeki ishire iwaejatzite-paeni; Inampi David = Aapatziyaweni.

nampitsiki Aapatziyaweniki okaatzi 33 ojarentsi. ¹² Ikanta retanakawo ipinkatharitanaki Salomón, ipoyaataari ipaapate. Riitaki matakirori ijeekakaantaki kameetha.

5

¹ Ari ikemakiri Hiram pinkathari-tatsiri Mapiniki ikanteetzi: “Ijeepatzii-toetakiri Salomón, ipoyaataari ipaapate.” Tema irika Hiram osheki retakota-piintakari pinkatharini David, rotyaantaki inampina-paeni iñiiri Salomón. ² Ikanta Salomón rirori, rotyaantaki kamanterini Hiram, ikanteri: ³ “Piyotzi eeroka tee imatziro ashitanarini David rowetsikeniri itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkatheetero iwaero, okantakaan-tziro romana-mintha-tziri ijaneentani. Roo kanteencha, Tajorentsi kantakaawori rotsinampaan-takariri maawoeni owayirita-piintariri.* ⁴ Rootaki ijeekakaan-teenari Tajorentsi kameetha. Tekatsi owayiriteenani, eero natsipe-taawo kowaenkayi-tatsiri-paeni. ⁵ Rootaki nokowantari nowetsikiniri itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkathee-teero iwaero, tema ikashiya-kaakari paerani ashitanari, ikantakiri: ‘Riitaki pitomi poyaatee-mini paata ipinkathari-wentante, riitaki wetsikae-nawoni notajorentsi-pankote, jempe ipaeryahae-teero nowaero janta.’ ⁶ ¡Pinkathari! Pikanteri patzirite-paeni itoyina inchato-paeni tzimatsiri janta Kiteniitoniki, aritaki ramitako-takiri natzirite-paeni naaka. Jempe-rika okaate pikoyiri nopinatemi rantawaeri patzirite, aritaki nomatakiro. Piyotzi eeroka tekatsi nosheninka-paeni yoteroni itoyiro kameetha roshiya-kotyaari pijeeka-nampi-tziri Shimaa-jatzi-paeni.”

6

¹ Aritaki imatakiro Salomón ipinkathari-wentziri isheninka-paeni Israel-paeni okaatzi 4 ojarentsi, riitaki apiteta-tsiri kashiri, iiteetziri “Shipakiryari”. Aripaete retanakawo Salomón rowetsikiniri itajorentsi-pankote Tajorentsi. Tema aritaki ojamanitaki okaatzi 480 ojarentsi ishitowan-taari Israel-paeni Apitantoniki.

³⁸ Ikanta awijaki 11 ojarentsi ipinkatharitziri Salomón, riitaki 8-tatsiri kashiri iiteetziri “Owiitaantsi”, ithonkae-takiro rowetsikae-tziro tajorentsi-panko, rowetsikae-takiro jempe okaatzi ikenkishiryahae-takari rowetsikaetero. Tema okaatzi 7 ojarentsi ojamanitaki ithonkan-teeta-kawori rowetsika-kaantakiro pinkathari Salomón.

11

Ipinkatha-takiri Salomón tajorentsi-niro

¹ Okanta paata, irika pinkathari Salomón osheki tsinani inintaki. Inintakiro rishinto iwinkatharite Apitantonijatzi. Imatzitakawo inintakiro Athataa-wenijato, Pityaankaarini-jato, Kiraapeerini-jato, Shimaa-jato, Thaawantaa-rewoni-jato.* ² Rootaki ipinkakaa-witakariri Tajorentsi paerani Israel-paeni, ikantakiri: “Pipinkayitero maawoeni tsinani poñaayitachari otsipaki nampitsi, omatakaemirokari pipinkathateri eeroka tajorentsi-niro-paeni.” Roo kanteencha Salomón, osheki inintakiro iroka-paeni tsinani, iinantakawo. ³ Okaatzi 700 iinanta-pero-takari, otsipa okaatzi 300 ishirontani, rootaki iinapaeni oetzimpina-shire-takiriri. ⁴ Ikanta rantyashipari-tapaaki Salomón, oetzimpina-shire-takiri iinapaeni ipinkatha-waeteri tajorentsi-niro-paeni. Tee ikameetha-shire-tzimo-teeri Tajorentsi, tee roshiyaari David, ipaapateni. ⁵ Ipinkatha-waetakiri Salomón tajorentsi-niro Ompokiromae, itajorentsi-nirote Shimaa-jatzi. Ipinkatha-waetakiri eejatzi tajorentsi-niro iiteetziri “Pinkathari Itaawentee-tziri Eencha-niki-paeni”, riitaki itajorentsi-nirote Pityaankaarini-jatzi. Riyyitaki tajorentsi-niro-paeni ipinkayitemi. ⁶ Rantashi-takawo Salomón kaari inimoterini Tajorentsi, tee ikyaaryootzi roshire-tyaari, tee roshiyaari

* **5:3** rotsinampaan-takariri = romaryahaeri ijaneentani-paeni jaawiki, raatzikan-takari iitzi
iwinkatharite Apitantonijatzi = faraón

* **11:1**

David, ipaapateni. ⁷ Rowetsikaki Salomón ikaapapanokote tajorentsi-niro iiteetziri “Otsinampaan-taniri” janta tonkaariki Aapatziyaweniki jempe ishito-wa-piintzi ooryaa. Tema ipinkaetani itajorentsi-nirote Athataa-weni-jatzi. Ipoñaa rowetsikakiri eejatzi roshiya-kaawo tajorentsi-niro ‘Pinkathari Itaawentee-tziri Eenchaa-niki-paeni’, tema ipinkaetani eejatzi itajorentsi-nirote Pityaankaarini-jatzi. ⁸ Ari ikimitaakiri eejatzi ashi maawoeni iinapaeni poñaayi-tachari otsipaki nampitsi, riitaki otaapiintziniri kajankaenkari, otayi-niriri otajorentsi-nirote atsipeta-kaani-paeni.

⁹ Ari ikijanakiri Tajorentsi irika pinkathari Salomón, okantakaan-tziro tee ikowaneeri, tee ikenkishire-taanaari Itajorentsite Israel, ipakaanakiri ikemijantziri, jempe itzimi apiiwitakariri roñaahawi-takari. ¹⁰ Ikantawi-takari: “Eero pipinkathariziri tajorentsi-niro-paeni.” Roo kanteencha Salomón, ipiyatha-takari Tajorentsi ikantawi-tariri. ¹¹ Rootaki ikantan-takariri Tajorentsi, ikantziri: “¡Salomón! Omaperota pipiyathatakina, tee pithotyahae-ro nokashiya-kaemiri, ari pimitaakiro nojankinatakaan-tani nokanta-witakimiri. Ari okaatapaaki nopinkathari-takaakimi, riitaki nopinkathari-takahaeri nimaeka pomperatani. ¹² Roo kanteencha, eero nookakaetzimiro eero, osheki netakotakari ashitzimiri David, riitakira pitomi nookakaeri ipinkathariziri tekira-wita imonkaatero. ¹³ Eeromaeta nooka-kaeri maawoeni ipinkatharite. Aritaki nowanaki apaani ikaatzi isheninkata-wakaayita, riitaki Judá-paeni. Rootaki nanteri tema osheki netakotakari paerani David, nomperatani. Netakotzi-takawo eejatzi inampi, Aapatziyaweni.”

²⁶ Imatakiro Jeroboam, itomi Nabat, poñaachari Poshini-pathaniki. Tema irika Jeroboam, romperatani Salomón, ipoñaawo nampitsiki Katsinka-weniki, riitaki isheninka icharini-paeni Efraín. Kinankawo ashitariri oeta Zerúa. ²⁷ Iroka opoñaantari Jeroboam ikoshekari pinkathari: Tema itanto-takitziro Salomón maawoeni inampi David, ipaapateni, rowetsikakiro Tamako-pathani. ²⁸ Irika Jeroboam, shintsiperori atziri, tekatsi pomeentsi-tzimo-tyaarini. Ikanta iñaakiri Salomón irika ewankari shirethatzinkari, rompera-takari raminayitero okaatzi rashiyitari icharini-paeni José, iwaejatziteni. ²⁹ Okanta paata, jataki Jeroboam ikinawaetzi ipoñaanakawo Aapatziyaweniki. Ari itonkiyo-takari Kamantan-taniri Ahías, poñaachari Makoryeeroniki. Iñaakiri ipokaki ipashikakawo owakira-mawori iwashika-mento. Apaniroeni itonkiyota-wakari, tekatsi itsipatyaa. ³⁰ Raakiro Ahías owakirari ipashikakari, itzijaakiro, okaatzi 12-japeeriki. ³¹ Ikantziri Jeroboam: “Payi eero 10 ojapeki, tema rootaki ikantakiri Tajorentsi, Itajorentsite Israel, ikantziri: ‘Ari notzijahaero naaka iwinkathari-mento Salomón, tema eero nokowaki pipinkathari-wenteeri ikaate 10 isheninkata-wakahaeyani Israel-paeni. ³² Riima Salomón, apatziro apaani ipinkathari-wenteeri rirori ikantakaan-tziro netakotani nomperatani David, ipinkathari-wenteero eejatzi Aapatziyaweni, tema rootaki nampitsi nokowakiri. Tee oshiyawo otsipa inampi isheninka-paeni Israel-paeni. ³³ Tema ipiyatha-takina Salomón, ithaamenta-shitakari ipinkatha-waetziri Ompokiromae, itajorentsi-nirote Shimaa-jatzi, Otsinampaan-taniri, itajorentsite Athataa-weni-jatzi. Imatzitakari “Pinkathari Itaawentee-tziri Eenchaa-niki-paeni”, itajorentsite Pityaankaarini-jatzi. Okaatzi rantakiri Salomón, tee inimotana noñaakiro, tee rithotyahanawo nojankinatakaan-tani eejatzi noshine-takaan-tani, tee roshiyaari David, ipaapateni. ³⁴ Roo kanteencha, eero naapitha-tziri ipinkathariziri. Tekira ikamanakiita, eekiro reewaritatyee, okantakaawo netakotari paerani ashitaririni, David, nomperatani, jempe itzimi nashitakari naaka, jempe itzimi thotyaa-kirori nokanta-kaantani eejatzi nojankinatakaan-tani. ³⁵ Eeromaeta ipinkatharitee itomi Salomón, eero nokowaki pipinkathari-wenteeri ikaate 10 isheninkata-wakahaeyani Israel-paeni. ³⁶ Apatziro noshine-tawaeri itomi ipinkathari-wentero apaani ikaatzi isheninkata-wakahaeyani, eero itsiwakanta roota-mento David Aapatziyaweniki, tema rootaki nampitsi nashitakari

jempe ojeekakotaki nowaero.’”

⁴⁰ Rootaki kantakaan-tzirori, ikowantari Salomón rowamayiri Jeroboam. Roo kanteencha shiyaka Jeroboam ikinaki Apitantoniki jempe ipinkatharitzi Sisac. Ari ijeekakiri janta roojatzi ikamantaari Salomón.

⁴² Iroka okaatzi ipinkathari-wentakiri Salomón maawoeni Israel-paeni nampitsiki Aapatziyaweni okaatzi 40 ojarentsi. ⁴³ Ikanta imakoryaahae rirori, ikiteetakiri inampiteki ashitaririni, David. Ipoyaataro ipinkatharitee itomi, iitachari Roboam.†

12

Riyaayitaki nampitsiki-paeni ipinkatharitzi

¹ Jataki Roboam janta Shempachariniki, ari ithonka riyaayitaki maawoeni isheninka-paeni rirori iwinkathari-tetyaari janta. ² Yotzimaetaka Jeroboam itomi Nabat, ijeekakira rirori Apitantoniki ishiya-pithatari pinkathari Salomón, ari inampitakawori janta. ³ Ari rotyaanteetaki kaemerini Jeroboam. Pokaki jempe ipiyotee-yakani maawoeni isheninka-paeni rirori. Ari rojampi-teetakiri Roboam, itomi pinkatharini Salomón, ikantee-tziri: ⁴ “Osheki imapero-takina rowashironkaa-waetana ashitzimirini. Nokoyi powatsinaryaa-koteena okaatzi ishintsiiytana romperatana. Aririka pimatakinawo, eeroka omperatee-nani.” ⁵ Rakanaki Roboam, ikantziri: “Pipiyanaki maawoeni eerokaete nosheninká. Aririka awijaki mawa kiteejeri, ari nokoyi pipoki piñiina.” Piyeeya-nakani maawoeni isheninka-paeni.

⁶ Ikanta pinkathari Roboam, ikowaki ikaminayiri antari-pero-paeni inampinatari paerani Salomón, ipaapateni, eeniro rañaawita rirori. Ikantakiri: “¡Nosheninká! ¿litaka pikaminayinari eerokaete nokanteriri atziri-paeni?” ⁷ Ikanteeyini antari-pero-paeni: “Aririka poshiya-kotyaari jempe ikantayita romperatani pisheninka-paeni, aritaki pantenirimi ikowayi-tziri, ari pakakirimi kametha rojampi-takimira, ashi poyiromi pompera-teeyarimi riroripaeni.” ⁸ Roo kanteencha Roboam, tee ikemijantaritzi antaripero-paeni ikaminaa-witakari. Riitaki ikowakiri ikaminayiri ewankari-paeni ikaatzi ikimotee-yakini paerani, jempe itzimi inampina-yitari rirori. ⁹ Rojampi-yitakiri, ikantziri: “¿litaka pikamineenari eeroka-paeni nokanteriri asheninka-paeni ikantakina: ‘Powatsinaryaa-koteena okaatzi rompera-waetakina paerani ashitzimirini.’?”

¹⁰ Rakanaki ewankaripaeni ikaatzi paerani Roboam roemonkae-yakani, ikantzi: “Iroka pikanteri pakiri asheninka-paeni kantzimiri: ‘Imapero-takina ashitzimiri rompera-waetakina paerani.’ Pikanteri eeroka: ‘Ishintsiiytakimi paerani ashitanarini rompera-tzimi, naaka maperotemini nompera-teemi.*’ ¹¹ Imapero-takimi ashitanarini ikema-tena-takaemi, eekiro nokema-tena-takaa-tyeemi naaka. Ipajawae-tantakimiri ashitanarini owathaki-rontsi, rooma naaka nopajatan-teemiropatzitha kotsirotonki.’”†

¹² Okanta awijaki mawa kiteejeri piyaa Jeroboam itsipataari maawoeni isheninka-paeni jempe ijeeki pinkathari Roboam, tema aritaki ikantzi-takari chapinki, ikantakiri: “Aririka awijaki mawa kiteejeri, pipiye piñeena.” ¹³ Roo kanteencha, teemaeta raki kameetha Roboam itomi pinkatharini Salomón, ikowako-witariri isheninka-paeni, tee ikemijantziri ikaminaa-witakariri antari-pero-paeni. ¹⁴ Rakanta-shitakari okaatzi ikaminaa-kiriri ewankari-paeni, ikantakiri: “Imapero-takimi ashitanari ikema-tena-takaemi, eekiro nokema-tena-takaa-tyeemi naaka. Ipajawae-tantakimiri ashitanari owathaki-rontsi, rooma naaka nopajatan-teemiropatzitha kotsirotonki.” ¹⁵ Tee raapatziyakotari pinkathari ikowako-witakariri isheninka-paeni, tema rootaki ikowakiri

† **11:43** makoryaaki = maaki = jatashirenkae ijeekira ishire icharini-paeni * **12:10** Ishintsiiytakimi paerani ashitanarini rompera-tzimi, naaka maperoteemini nompera-temi = Iroka ewonki-tatsiri nakoe-mpeki awijiro antawotzi ithaki ashitanarini. † **12:11** nopajatan-teemiropatzitha kotsirotonki = nopajatan-teemiro kitoniro (tema kitoniro iiteetziro paerani opatzitha kotsirotonki)

Tajorentsi awije omonkaa-tantyaari ikantzi-takari Jeroboam, itomi Nabat, ikamanta-kiriri Ahías Makoryeeroni-jatzi. ¹⁶ Ikanta maawoeni Israel-paeni, iñaakiri pinkathari teera raapatziyakotari, rakanakiri, ikantziri:

Tee nosheninka-perotari naakaete pipaapateni David.

Eero naakakotzimiro pikaateeyini icharini-tzimi itomi Isaí.

Eekiro ikantee-yanaki-tziini:

¡Tema aaka israel-paeni, jame apiye apanko-thaanteki-paeni!

¡Riima isheninka-paeni pinkatharini David, ipinkatha-wenta-wakaeyaa ikaatzi isheninkata-wakaa rirori!

Ari ipiyeeya-nakani Israel-paeni ipanko-thaanteki-paeni.

¹⁷ Rootaki ipinkathari-wentan-tariri Roboam isheninka-paeni Israel-paeni ikaatzi nampitawori iipatsiteki Judá-paeni. ¹⁸ Ari rotyaanta-witakari pinkathari Roboam in-ampina, Adoram, ikowakoteri isheninka-paeni rashita-kaariri iwinkatharite. Ishi-towanaki maawoeni Israel-paeni rowamaan-takari mapí. Ari rotetanakari intsi-paete pinkathari Roboam ishiyako-mentoki, shiyanaka Aapatziyaweniki. ¹⁹ Ari okan-takari rookawenta-wakaan-takari Israel-paeni, tee itsipatee-yaari ikaatzi icharini-yitari pinkatharini David roojatzi nimaeka.

²⁰ Ikanta ikemaki itsipa isheninka-paeni Israel-paeni, ikanteetzi: “Piyaa Jeroboam.” Ikaemakaan-takiri ipoki jempe ipiyotaka maawoeni isheninka-paeni. Ari rowakiri ipinkathari-wenteeri maawoeni isheninka Israel-paeni. Teera ipinkatha-wenteeri itsipa ikaateeyini isheninkata-wakahaeyani icharini-yitari David, apaniroeni ijeekawaetzi Judá-paeni.

²¹ Ikanta rareetaka Roboam Aapatziyaweniki ipiyota-paakiri Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni, osheki-perori ikaateeyini rowayirite riyoshii-takiri. Ikoyi rowayiri-tyaari itsipa isheninka-paeni Israel-paeni, imatantee-yaaworimi Roboam, itomi Salomón ipinkathari-wenteeri maawoeni isheninka-paeni.‡ ²² Roo kanteencha, iñaanatakiri Tajorentsi itomyaayi iitachari Semaías, ikantakiri: ²³ “Pikenkitha-waeta-kaeri Roboam, itomi pinkatharini Salomón, iwinkatharite Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni. Pimatzi-tyaari pikamanteri maawoeni nampitawori janta, pikanteri: ²⁴ ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: Tee okameethatzi piyaate powayirita-wakaeyaa pikaatzi pisheninkata-wakahaeyani eeroka Israel-paeni. Pipiyi maawoeni pipanko-thaanteki, tema rootaki nantawaeri naaka.’ ” Ikanta ikemaeya-kironi ñaantsi ikantziriri Tajorentsi, piyayitanaka ipanko-thaanteki-paeni, imatakiro jempe ikantakiri Tajorentsi.

²⁵ Rapiiteero Jeroboam inampitaawo nampitsi Shempachaariki jeekatsiri tonkaariki iipatsiteki Efraín-paeni. Ari inampitaawori rirori. Ikanta paata rookaneero inampiwitakawo Shempachaariki, jatee, inampitaawo nampitsiki Tajorentsi-pooni. ²⁶ Ari ikenk-ishiryaanaka Jeroboam, ikantzi: “Kimitaka aritaki rapiiteero ipinkathari-wenteena Roboam, icharini pinkatharini David, ²⁷ tema roojatzi riyaaata-piinteeyini Aapatziyaweniki nosheninka-paeni itayiri ratsipe-takaani itajorentsi-pankoteki Tajorentsi, kimitaka aritaki ineshironka-takiri Roboam, pinkathari-tatsiri iipatsiteki Judá-paeni. Aamaakya aritaki rowamaa-kaantakina naaka, ipiyashi-teeri Roboam iwinkatharite Judá-paeni.”

²⁸ Ari raminaki pinkathari itzimirika kamineerini, rowetsika-kaantaki apite roshiya-kaawo ewonkiri waaka riyoshiita ooro, ikantakiri maawoeni isheninka: “¡Nosheninká Israel-paeni! Aritapaaki pipiyapiyataka Aapatziyaweniki. Irika pitajorentsi-teteeyaari jaka, riitaki amaemiri piyeeka-witaka paerani Apitantoniki.” ²⁹ Rowaki apaani roshiya-kaawo waaka Tajorentsi-pankoniki, riima itsipa rowakiri iipatsiteki Dan-paeni. ³⁰ Rootaki ikaaripero-waetan-tyaari Israel-paeni, riyaaayitee Tajorentsi-pankoniki eejatzi iipatsiteki Dan-paeni ipinkatha-teeri roshiya-kaawo ewonkiri waaka.

‡ 12:21 osheki-perori = 180,000 owayiri

³¹ Rowetsika-kaanta-yitaki eejatzi tonkaariki iyaapapankote. Riyoshii-yitaki isheninka rompera-tajorentsi-tyaari, kaarimaeta isheninka-paeni Leví-paeni.

15

⁹ Tema awijaki osheki ojarentsi ipinkathari-wentakiri Jeroboam maawoeni itsipa isheninka-paeni Israel-paeni. Riima isheninka-paeni Judá-paeni raminee riroripaeni itsipa pinkathari-wenteerini, iitachari Asa.

16

²³ Tema okaataki 31 ojarentsi ipinkatharitziri rirori Asa iipatsiteki Judá-paeni. Ari-paete retanakawo rirori Omri ipinkathari-wentziri itsipa isheninka-paeni Israel-paeni. Okaatzi 12 ojarentsi ipinkatharitaki. Rooma janta nampitsiki Aakameetha-weniki ipinkatharitaki okaatzi 6 ojarentsi. ²⁴ Ramanantakiro Omri iipatsite Oshitekii-toni-jatzi, ikaatzi apikithote koriki opinatakari. Ari rowetsikakiri inampi iitakiro Oshitekii-toni, tema rootake owaetakaan-tzirori iwaero ashitawori iipatsite paerani iitachari Oshiteki, ikantee-tziri iñaaniki rirori ‘Semer’.*

²⁵ Tee inimotziri Tajorentsi okaatzi rantziri pinkathari Omri. Omaperotaka ikaariperotaki rawijakiri ikaariperotaki etakawori paerani ipinkatharitziri. ²⁶ Roshia-kotaari ikaariperotaki Jeroboam itomi Nabat, tema ikaaripero-takaakiri eejatzi maawoeni isheninka-paeni Israel-paeni, rowatsimaakiri Itajorentsite Israel iñaakiri ipinkatha-waetziri oshiyakaa-wontsi.

²⁸ Ikanta imakoryahae rirori Omri, ikiteetakiri Oshitekii-toniki. Ipoyaataari ipinkatharitee Acab, itomi rirori.†

³⁰ Tema okaatzi 22 ojarentsi ipinkathari-wentakiri Acab isheninka-paeni Israel-paeni janta Oshitekii-toniki. Teemaeta inimoritziri Tajorentsi ipinkathari-witaka Acab itomi Omri, omaperotaka ikaariperotaki, rawijanakiri ikaatzi etakawori paerani ipinkatharitziri. ³¹ Tee rookiro rantayi-tziro kaari-perori roshia-kotaari pinkatharini Jeroboam, itomi Nabat, tema iinantakawo Jezabel, rishinto pinkathari-tatsiri Shimaaki, iiteetziri “Itsipa-minthari Inkañaaweri”. Tema riyaataki paerani Jeroboam, ipinkatha-waetakiri tajorentsi-niro Inkañaaweri. ³² Rowetsika-kaantaki taapooki-mentotsi janta Oshitekii-toniki, rowetsika-kaantzitaka iyaapapankote jempe itaawenteeteri tajorentsi-niro Inkañaaweri. ³³ Imatakiro eejatzi pinkathari Acab rowetsika-kaantaki oshiyakawo tajorentsi-niro Inkaariwero, rootaki rowatsimaa-pero-tanta-kariri Itajorentsite Israel, tema rawijanakiri etayita-kawori paerani ipinkathari-yitzi rowatsimaeri Tajorentsi.

17

¹ Ikanta Elías Inimo-weni-jatzi poñaachari Wakaniki, ikenkitha-waeta-kaakiri pinkathari Acab, ikantziri: “¡Pinkatharí! Kyaaripero iroka nokantemiri, tema añaatsi Itajorentsite Israel, riitaki omperatanari naaka. Ari awijaki ojarentsi-paeni eero oparyahae inkani, eero iñeete eepichokiini itsini ompokiro roojatzi nokantan-teeyaari naaka: ‘Oparyahae.’” ² Ari iñaanata-kiriri Tajorentsi rirori Elías, ikantziri: ³ “¡Elías! Pishiya, pikinaki ishitowa-piintzira ooryaa. Pomaña nijaateniki Chekaawoniki, jeekatsiri intatsikiro Pareenkaariniki. ⁴ Rootaki pimiriteri nijaateni. Ari nokanta-kaakyaari tsirotyonkiniro rayimiro poyaari janta.”*

⁵ Imatakiro Elías ikantakiriri Tajorentsi, jataki, ijeekaki nijaateniki Chekaawoniki jeekatsiri intatsikiro Pareenkaariniki. ⁶ Pokatsi tsirotyonkiniro raminiri wathatsi roy-aari eejatzi ratantyaariri. Raminiri okitejeetyaa-manee eejatzi tsirenii-teeni. Rootaki

* **16:24** apikithote koriki opinatakari = apite talento = 66 kilos † **16:28** imakoryahae = imahae = jatashiren-katee ijeekira ishire iwaejatzi-paeni * **17:4** tsirotyonkiniro = cuervos

ririri nijaateni.† 7 Okanta awijaki jempe okaatzi kitejeri, piryaatanaki nijaateni, tema tee iñahaeteero opariyee inkani kepatsiki.

8 Opoñaashita iñaanateeri Tajorentsi irika Elías, ikanteeri: 9 “Piyaate Iwyaariniki otsipam-pitari Shimaa, aritaki pijeekiri janta. Tema ari nokanta-kaakyaawo kinankawo tsinani opimi poyaari.”

10 Jataki Elías Iwyaariniki. Ikanta rareetzi-mataka nampitsiki, itonkiyo-takawo tsinani kinankawo aawaetzi incheempiki. Ikaemako-tapaakiro, ikantziro: “¡Ayompawo! Nokoyi pipakotena eepichokiini nijaa nirawakiita.” 11 Rooteentsi iyaatanaki ayiniri imiri, rapiita-nakiro, ikantziro: “¡Pamaki eejatzi eepichokiini noyaari!”‡ 12 Akanakiri roori, okantziro: “¡Kyaaripero nokantemi, tema añaatsi Pitajorentsite, tekatsi ratanteetari nopimiri! Apatziro otzimi eepañekiini pankirentsi-pane chomoki, eejatzi yeenkantsi eenitatsi eechaakiini. Rootaki naantari eepichokiini incheempiki nonkotsitiro nakiyoteri notyomi, aririka nothonkakiro, ari noyaawentyaa ayina notashe.”§ 13 Ikantzi Elías: “Eero pithaawa-shita. Piyaate pimatero pikantakiri. Roo kanteencha naaka petawakya pitashi-tenawo, pamakinawo nowawakya. Opoñaashitya pimpoete pitashite pashi eeroka pakiyoteriri pitomi. 14 Tema ikantakina Tajorentsi, Itajorentsite Israel, eero othonka pankirentsi-pane eejatzi yeenkantsi, roojatzi rowaryaan-teeyaawori Tajorentsi inkani kepatsiki.”

15 Tema omatakiro kinankawo ikantakirori Elías. Osheki kitejeri awijeentsi tee okoe-tyeeyaa owanawo otsipatakari Elías eejatzi otomi. 16 Tee othonkyaa pankirentsi-pane ochomoniki eejatzi ikitaka yeenkantsi, tema monkaataka iñaani Tajorentsi ikantakiriri Elías.

17 Okanta paata romapoka-shitaka imantsiyataki otomi kinankawo, maperotaka, tee omatanaa rañeenka-tanee. 18 Oñaanata-nakiri kinankawo irika Elías, okantziro: “¡Itomyaayi Tajorentsi! ¿Iitaka pipokashi-tantanari? ¿Rooma pipokantari pikenkishire-takaenawo nowaariperonka ikamantyaari notyomi?” 19 Ari rakanakiro Elías, ikantziro: “Pamak-inari jaka pitomi.” Raawakiri Elías othomaakiri riniro, rateeta-kaanakiri imaapiintzira romaryaa-paakiri imaamentoki. 20 Icheraanaki Elías, ikantzi: “¡Tajorentsi! ¡Ashitanari! ¿Pimatzi-tyaawoma powashironkayiro kinankawo nomayimotziri powamayitero otomi?” 21 Tema mawa rapiitakiro Elías rowanki-shipanee-takari eentsi. Rapiita-nakiro icheraanaki, ikantzi: “¡Tajorentsi! ¡Ashitanari! Poepiya-shire-teeri eentsi.” 22 Ikemakiri Tajorentsi ikantakiriri Elías, roepiya-shire-teeri eentsi, añaanee. 23 Ithomaa-neeri, rayiita-kaaneeri jaawiki, ipapaero ashitariri, ikantziro: “Irika peentsite, añaahae.” 24 Okantzi tsinani: “Ari niyotzimi nimaeka eeroka itomyaayi Tajorentsi, tema omaperota-tyaa iñaani Tajorentsi okaatzi piñaawae-tziri eeroka.”

18

1 Tema ojamanitaki, awijaki okaatzi mawa ojaarentsi, rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Elías, ikanteeri: “Piyaate, piñiiri pinkathari Acab, tema rootaatsi nowaryahaero inkani irenkaeroni kepatsi.” 2 Jataki Elías iñiiri pinkathari Acab. Tema antawoete okantaka tashetsi Oshitekii-toniki. 3 Ikaemakiri Acab inampina iitachari Abdías, tema imaperotatziiro rirori ipinkatha-tziri Tajorentsi. 4 Tema owamaakaan-takiri paerani Jezabel Kamantan-taniri-paeni, irika Abdías riitaki omanakiriri impeetamooki ikaatzi 100 Kamantan-taniri, rinashitakari ikaatzi 50 apichonchoete ipiyotakiri rirori Kamantan-taniri, ari ipiriri rowanawo eejatzi imiri.* 5 Ikenkitha-waeta-kaakiri Acab irika Abdías, ikantakiri: “Jame anashitero maawoeni nampitsi amini jempe owaapathata, amini eejatzi nijaateni jempe oshooki katawoshi rañaant-yaari apira-paeni ikyaakoetari. Eerorika añaashita, ari ithonka-kyaa ikami apira-paeni.”†

† 17:6 ratantyaariri = pan ‡ 17:11 noyaariri = pan § 17:12 ratanteetari = pan * 18:4 rowanawo = pan † 18:5 apira-paeni ikyaakoetari = amorapaye = caballos, mulas

⁶ Tema ikinanaki Acab otsipaki awotsi, eejatzi Abdías ikinitanaka rirori otsipaki awotsi tekatsi itsipata-nakyyaa. ⁷ Ikanta riyaaatanaki Abdías awotsiki, itonkiyotakari Elías. Tema riyotawaeri, rotziwerowa-shita-waari, ikantziri: “¿Tema eeroka Elías?” ⁸ Rakanaki Elías, ikantzi: “Naakataki. Pipiyanaki, pikanteri piwinkatharite: ‘Noñahaeri Elías.’” ⁹ Ikantzi Abdías: “¿Eenitatsima nantani potyaantan-tanari nokamanteri pinkathari Acab rowamaan-tenari? ¹⁰ ¡Kyaaripero iroka nokantemiri, tema añaaitsi Pitajorentsiti! Osheki ithotyaaako-takaan-takimi pinkathari Acab maawoeni nampit-siki. Ikaatzi kantatsiri: ‘Tee noñiiri,’ ishintsiyitziri ikantziri: ‘Pikanta-perotena terika piñiiri!’” ¹¹ Eekiro pikanta-tyaana eeroka nimaeka: ‘Piyaate pikamanteri piwinkatharite, pikanteri: “Noñahaeri Elías.”’ ¹² Kimitaka aririka niyaatanaki, aaneemi ishiri Tajorentsi, eero niyotzi jempe pijeeki. Aririka nokaman-tawita-kyaari pinkathari Acab, eerorika iñaashi-tzimi rirori, aritaki rowamaakina. Tema naaka, ashi noyiro nopinkatha-tziri Tajorentsi owakira newankari-tapaaki. ¹³ ¿Tema ikamantee-tzimi okaatzi nantakiri owamaakaan-tantariri Jezabel Kamantan-taniri-paeni? Tema nomanaki impeeta-mooki ikaatzi 100. Ninashitaka ikaatzi 50 apichonchoete ipiyotaka rirori Kamantan-taniri, ari nopiriri rowanawo eejatzi imiri.‡ ¹⁴ Eekiro pikanta-tyaana eeroka nimaeka: ‘Piyaate pikamanteri piwinkatharite, pikanteri: “Noñahaeri Elías.”’ ¿Pikowatziima rowamayina?” ¹⁵ Ikantzi Elías: “¡Kyaari-pero iroka nokantemiri, tema añaaitsi Tajorentsi Ñaaperori omperatanari naaka. Nimaeka niyaate noñiiri Acab!”

¹⁶ Piyaawo Abdías ithotyaaako-taateri pinkathari Acab, ikamantakiri. Jatanaki rirori Acab itonkiyo-tyaari Elías. ¹⁷ Ikanta iñaawaeri, ikantawakiri: “¿Eerokama oñaashirenkayitakiriri asheninka-paeni Israel-paeni? ¹⁸ Ikantzi Elías: “Teera naaka ñaashirenkirini. Tema eeroka pitsipatakari isheninka-paeni piwaejatziteni, okantakaawo pipakahaero ikantakaantani Tajorentsi, pipinkatha-waeta-shitakari roshiya-kaawo Inkañaaweri-paeni. ¹⁹ Pikaema-kaanteri maawoeni asheninka-paeni Israel-paeni ipiyotee-yaani Owaantsii-toniki. Pikaemiri janta iñaawyyaa-takaani Inkañaaweri ikaate 450, pikaemiri oñaawyyaa-takaani Inkaariweri ikaate 400, eejatzi ikaateeyini akiyotapiintzirori Jezabel.”

²⁰ Ikaemakaan-takiri Acab maawoeni isheninka-paeni Israel-paeni, ipiyotakiri maawoeni ñaawyyaa-waetaniri-paeni Owaantsii-toniki. ²¹ Ari ipokakiri rirori Elías jempe ipiyotaka isheninka-paeni, ikantapaakiri: “¿Jempema okaateka pipakahaero pipithopitho-waetaka okantakaemi otzimi apite pikenkishiryaani? Riirika riroporori Tajorentsi pikemijanteri, pimatero. Riirika Inkañaaweri pikemijanteri rirori, pimatero.” Ari imaeritee-yakini isheninka-paeni tekatsi akatsini. ²² Eekiro iñaanata-tziiri Elías isheninka-paeni, ikantziri: “Apaani nokanta naaka iyamanta-nirite Tajorentsi, riima Inkañaaweri ikaatzi 450 iñaawyyaa-tanirite rirori. ²³ Pamaeyini jaka apite ipireetari. Riyoshiitaki ñaawyaripaeni apaani ipireetari ikoyiri rirori, itopitheeri-kitakiri, rowankitakiri itsimaki, eero itaantzi-maetari paamari. Ari nokimitakiri naaka itsipa ipireetari, nowanki-takiri tsitsiki, eero notaantzimaetari eejatzi paamari.§ ²⁴ Opoñaashita pikowakoteri pitajorentsiti-paeni eerokaete, pipaeri iwaero. Rooma naaka nopaeri iwaero Notajorentsiti. Itzimi-rika Tajorentsi kematsini, owayiiteroni paamari, riitaki maperotzirori Itajorentsiti.” Ikanteeyini maawoeni Israel-paeni: “¡Ariwé!” ²⁵ Ikantanakiri Elías iñaawyyaa-takaani Inkañaaweri: “Poyoyaantya eeroka irika ipireetari, petyaari powamayiri, tema osheki pikaateeyini. Pikowakoteri pitajorentsiti pipaeri iwaero, eeromaeta pitaantari paamari.”

²⁶ Imatakiro ikantakiriri, raakiri ipireetari, rowamaakiri. Retanakawo okitejetyaamanaki, tampatzika-takotaki ikowako-witari itajorentsiti Inkañaaweri, ikantziri:

‡ 18:13 rowanawo = pan § 18:23 ipireetari = waaka = buey

“¡Inkañaaweri, pakina!” Tekatsi akirini. Eekiro imitaawi-teeya-tyaani rinki-rinki-teeyironi rowetsikakiri itaapooki-mento. ²⁷ Tampatzika-takotaki, osheki ishirona-wentari Elías irikapaeni, ikantziri: “Pishintsiteri pikaemiri pitajorentsita. Aamaashityaa eenitatsirika rantziri, riyaatatzii rareetan-tawaeta. Powakireeri aamaashityaa imaatzirika.”

²⁸ Eekiro ikaemae-yatziini, ikijawaa-waewi-takawo iyotsiraa-nikite, rowathaa-waetakawo thoyempi-thowa-yitatsiri, oshitowa-yitaki riraa, aritaki okanta rameteeyarini riroripaeni. ²⁹ Rooteentsi imonkaatyaa ooryaa okaatzi itaanta-piintariri rirori ratsipe-takaani, eekiro ishintsi-witeeya-tyaani ikaemaeyini, teemaeta rakaetziniri ramanani. Tekatsi akerini, tekatsi kemirini eejatzi. ³⁰ Ikaemanakiri Elías maawoeni isheninka-paeni, ikantziri: “Pipokaeyini maawoeni jaka.” Pokaeya-paakini isheninka-paeni. Ari rowetsikaeri Elías itaapooki-mento Tajorentsi itzimpooki-teetakiri paerani. ³¹ Raaki mapipaeni okaatzi 12. Ikaatzira paerani eejatzi itomi-paeni Jacob 12. Tema riijatzi Jacob ikantakiri paerani Tajorentsi, ikantziri: “Israel piiteeyaa.” ³² Ipewiryahaero mapipaeni rowetsikae itaapooki-mento Tajorentsi, antawo ikiyathapi-takiro, kantacha ipankiteetemi osheki okithoki pankirentsi.* ³³ Ipiyotakiro tsitsi, itowatha-yitakiri ipireetari, rowanki-takiri tsitsiki. ³⁴ Ikantzi Elías: “Pamakiro antawo 4 chomo owantakari nijaa, pijeetero taapoki-mentotsi eejatzi tsitsi.” Eekiro ikantatzii Elías: “Papiitero pijeetero.” Rapiitziro ikantzi: “Papiiteero pijeetero.” Imateetakiro okaatzi ikantakiri Elías. ³⁵ Jaa-paaka nijaa ikiyathapi-teetakirowa taapooki-mentotsi, shiyaata-paaka nijaa.

³⁶ Tema monkaata-paaka ooryaa okaatzi itaapiintziri ipira taapooki-mentotsiki, pokanaki Elías. Icheraa-paaki, ikantzi: “¡Tajorentsi! Itajorentsita Abraham, Isaac eejatzi Israel. Pimatero nokowako-tzimiri, rootaki riyotan-teetyaari eeroka Itajorentsita Israel-paeni, naakataki eejatzi pomperatani. Okaatzi nantziri naaka, eerokataki omperatanari nantemiro. ³⁷ Pimatero Tajorentsi, pimatenawo nokowako-tzimiri. Rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni eerokataki Tajorentsi, eeroka kaema-shire-yitziriri ikemijanteemi.”

³⁸ Omapoka-shitanaka ookatha-tanaka, otaapaakiri wathatsi, tsitsi, mapi, paapane, maawoeni, paamatanaki eejatzi nijaa jaapae-chari ikiyathapi-teetakirowa.† ³⁹ Ikanta iñaakiro maawoeni Israel-paeni opaamatanaki, oeyotanaka, roojatzi kepatsiki, ikan-teeyini: “¡Tajorentsi irikawé! ¡Riitaki Tajorentsi!”

⁴⁰ Ari ikantzi Elías: “Poteeyiri iñaawyaatanirite-paeni Inkañaaweri. Tekatsi apaani shiyatsini.” Ari roteeyee-tanakiri maawoeni, raanakiri Elías nijaateniki Tzipyaariki, ithatyaakiri ikentsiki maawoeni.

⁴¹ Ari ikenkitha-waeta-kaakiri Elías pinkathari Acab, ikantziri: “Piyaate pipankoki, powapaeyaa, pirapae eejatzi pimir. Tema poema-tapaaki antawo inkani.”

⁴² Ari itonkaanaki eepichokiini pinkathari Acab, owawaetapaaka, riraki eejatzi imiri. Ari itonkaa-pero-tanaki rirori Elías otzishi-menthaki Owaantsii-toniki, jeekapaaki roeyota-paaka janta, rontsiroka-kaakawo ipoo iyeretoki. ⁴³ Ikantziri romperatani: “Pikatziya-neente jeñokiini, pamini inkaari-kinta.” Jatanaki, raminaki inkaariki, ikantzi: “Tekatsi noñii.” Eekiro ishintsi-tatziiri Elías, ikantziri: “Papiipiintero pamini, okaate 7 papiipiintero pamini.” ⁴⁴ Rootaki 7-tatsiri ipiya-piyataka romperatani, ikantziri: “Noñaaki inkaari-kinta oryaani menkori, oshiyawo akotsi.” Ikantzi Elías: “Piyaate ijeekira pinkathari Acab pikanteri: ‘Paaneero pishiyako-mento, tekira oparya-paakiita inkani.’”

* **18:32** Kantako-tachari jaka “osheki okithoki pankirentsi” roojatzi oshiyawori akante apite antawo rowantee-tawori okithoki pankirentsi ipankii-tziri. Oshiyawo eejatzi ikanteetzi okaate 20 litro. † **18:38** ookatha-tanaka = iwaamarite Tajorentsi okinapaaki jenoki inkiteki

⁴⁵ Ari otsireni-tanaki inkite, antawo otampyaa-tanaki, paryapaaki antawo inkani. Otetanaka Acab ishiyako-mentoki, jataki Panki-tajorentsi-niki. ⁴⁶ Riima Elías, ikan-takaakari Tajorentsi otzimi ishintsinka, roojo-thaki-tanakawo iithaari. Ishiyana-kityaa riyaaatanaki, riitaki etakawori rareetaka Panki-tajorentsi-niki tekiraata rareetyaata rirori Acab.

2 Reyes

17

⁶ Ikanta Oseas pinkatharitee, okaatzi 9 ojarentsi rowawijaakiri ipinkatharitantakari. Roojatzi ipokantakari yotzinkariite Asiria-jatzi, roma-natakiri Samaria-jatzi. Inoshikanakiri Israel-paeni Asiria-jatzi, ijeekakahaeri nampitsiki iitachari Halah. Ari inampitaawori inampiki Habor, jempe oshiyaata nijaa Gozán. Eejatzi ari ijeekaero inampitsiteki Medos-satziite. ⁷ Rootaki awijeentsiri tema Israel-paeni rantzimotakiri kaariperori Pinkathari Tajorentsi okantawitaka Tajorentsi rowawijaakoteeri Israel-paeni, okantawitaka rowawijaakoteeri Faraón, eejatzi Egipto-jatziite maawoeni Israel-paeni, roori kantzimaetacha ramanaari tajorentsiniro. ⁸ Ranteero eejatzi ramanakari itsipajatzipaeni, okantawitaka Tajorentsi ikantakaantawitaka ijeekanteeyaawo iipatsite itsipajatzipaeni. Ari roshiyakotanakari Israel-paeni yotzinkariite antakirori kaariperori. ⁹ Eejatzi Israel-paeni ithaenkimatakiri Pinkathari Tajorentsi, rowetsikanaki iyaapapankote maawoeniki inampi. Rowetsikitanaka eejatzi jempe ojeeki ateementotsi antawo jempe raminakoteri ikijaneentani okine imateeri rowayirityaari. ¹⁰ Ari ipewiryaaankiro mapipaeni, oshiyawo taapokimentotsi, rowetsikashiwaetaka itajorentsinirote Aser. Rootaki rantakiri tonkaari, eejatzi rantzitakawo jaawi antawoki inchato inthomoetatsiri. ¹¹ Ari okanta, ari ikantzitakawo ikantakirowa itsipajatzipaeni, tema Tajorentsi ikashaakaantaki rashiteeyaawo kepatsi. Itaayitakiniri kajankaenkari tajorentsiniro janta ochempiki. Rantayitakiro maawoeni kantawaetachari kaariperori ithaenkimawaetakiro iyatsimankari Pinkathari ikaemakoteeyironi. ¹² Ramanayitari tajorentsiniro, okantawitaka ikantawitakari Pinkathari: “Eero pamanari tajorentsiniro”. ¹³ Tema ikamantawitakari Tajorentsi, ikantawitakari: Aritaki notyaantaki kamantantaniri; eejatzi ñaawyaantzinkari nokantawitakari, nokantziri: “Pookaero pikaariperowaetzi. Pimonkaatenawo nonintakaantani, okaatzi nopinkakayimiri, maawoeni nonintakaakiriri picharini, okaatzi nokantakiriri arika ikamantakiri kamantantaniri, riitaki nomperatani. ¹⁴ Roori kantacha, tee ikemijantziri picharini, kijoshiretaki. Roshiyakari ipaapate rirori, tee ikemijantziri Iwinkatharite Tajorentsi. ¹⁵ Ipakaakiro ikowakaanteetziri. Imaemanetakiro ikashaakaantani Tajorentsi. Ipiyathatakawo okaatzi ikantakaanteetakiri, Inintziro tajorentsiniro kaari kameethatatsiri. roshiyakaakiri icharini tee ipantari. Roshiyakiri itsipajatzipaeni, okantawitaka ikantawitakari Pinkathari: “Eero poshiyari itsipapaeni.” ¹⁶ Ipakaakiro inintakaantani Awinkatharite Tajorentsi, rowetsikaki roshiyakaakiri apite iryaani, rowetsikantakari kijokiri. Rowetsikakiri eejatzi roshiyakaakiri tajorentsiniro Asera, ramanawaetashitakari ompokiropaeni maawoeni, eejatzi ramanawaetashitakari tajorentsiniro Baal. ¹⁷ Eejatzi reentsite, roshiyakaakiri riimi ratsipetakaani. Sheripiyaritanaki, takisantanaki, ishinetaantziro kaariperori, riyowitaka Tajorentsi rini, rootaki opoñaantari ikijaneenantariri. ¹⁸ Rootaki ikijaneenantanakariri Tajorentsi Israel-paeni, roojatzi rookantakariri jempe janta noñaahari. Apatziro nojeekakaakiri Judá-paeni inampiki. ¹⁹ Roori kantacha, ipiyaathanakari eejatzi rirori, ipakaakiro inintakaantani Awinkatharite Tajorentsi, aritaki ranteero eejatzi ikantakirowa Israel-paeni. ²⁰ Roojatzi rapakaantanakariri Tajorentsi maawoeni icharinipaeni Israel-paeni. Rowajankitakiri, ishinetakiri inoshikeri ikijaneentani. ²¹ Tema paerani, Tajorentsi, rinashiyitakari apaanipaeni Israel-paeni, tee roshiyakayiri maawoeni ipinkathariwentantakariri icharini pinkathari David. Ikanta riroripaeni riyoyaaki pinkathariwenteroni Jereboam, itomi Nabat. Riitaki antakirori okaatzi

rantakiri Israel-paeni rapakaakiri Pinkathari, kaariperotaki kameethaeni. ²² Aritaki ikantari Israel-paeni tema rantakiro eejatzi kaariperori roshiyakotakari okaatzi rantakiri Jeroboam, tee rookiro. ²³ Okaatapaakira iroka, rookawentanakiri okaatzi royaakowitariri Israel-paeni, tema ikamantawitakari maawoeni kamantantaniriite, rompera-tanewo Tajorentsi, ari ikanta Israel-paeni inoshikanteetaariri Asiria-ki, jempe ajeeki nimaeka. ²⁴ Ikanta iwinkatharite Asiria-jatzi, atzirite Babilonia, Cuta, Ava, Hamat eejatzi Sefarvaim, ari ijeekakiri janta nampitsiki Samaria-ki, inampiiteki Israel-paeni. Roowa raantakawori maawoeni Samaria jeekaeyakini inampiiteki. ²⁵ Tema irika atziri tee ipinkathatziri Tajorentsi, okanta riyotanakirowa ijeeki kameethari, rootaki rotyaantantanakariri Tajorentsi manitzi, roowa rowamaantakariri apanipaeni riroriite. ²⁶ Roojatzi riyatashitantakariri ikamantziri pinkatharitatsiri Asiria-ki, ikantziri: Irikahanki atziri paanakiriranki nampitsiki jeekatsiri Samaria-ki okine ijeeke janta, tee riyotziro ipinkathateri itajorentsiti nampiwitawori ketziroeni jaka nampitsiki, okanta tee riyotashitawo, rootaki rotyaantantakarinariri manitzipaeni, riitaki owakariri nimaeka. ²⁷ Ari okanta nimaeka, iwinkatharite Asiria-jatzi ikantakaantaki, ikantzi: “Poepiyayiteeri sheripiyaripaeni anoshikawitakari chapinki. Okine riyatee inampiteeyaawo janta, riyotahaeri atziriite jempe ikanta itajorentsiti riyotziri rirori jaka nampitsiki. ²⁸ Ikanta apaani omperatajorentsitaarewo inoshikaetakiri Samaria-ki, ijeekanee nampitsiki Betel. Ari riyotaakiri atziripaeni owakira nampitanaawori janta, ipinkathatakaakiri Tajorentsi riyotakaakiri eejatzi roma-mpaawentari Pinkathari. ²⁹ Roori kantacha, irikaete atziri poñaayitachari otsipaki nampitsi, rowetsikaeyakini apanipaeni itajorentsitetashityaari janta nampitsiki antawoki rowetsikakiri Samaria-jatzi ochempiki inampiki rirori. ³⁰ Ikaatzi poñaayitachari Babilonia-ki, rowetsikakiri roshiyakaawenteetziri itajorentsinirote iitachari Sucot-benot. Ikanta poñaayitachari Cuta-ki, rowetsikakiri roshiyakaawenteetziri itajorentsinirote iitachari Nergal. Riima ikaatzi poñaayitachari Hamat-ki, rowetsikakiri roshiyakawenteetziri itajorentsinirote iitachari Asima. ³¹ Ikaatzi poñaayitachari Ava, rowetsikakiri roshiyakawenteetziri itajorentsinirote iitachari Nibhaz, itsipa rashi Tartac. Ikaatzi poñaachari Sefarvaim-ki, itaayitzi reentsite roshiyakayiri ratsipetakahaetani ipaetziriri Adramélec eejatzi Anamélec, iwawaniroteeyarini. ³² Ikowawita eejatzi riweshiryaaawentyaari Tajorentsiperotatsiri, roori kantzimaetacha pokaki isheripiyarite ikaateeyinira rirori, okine ipawakaeyaari janta riweshiryaaawentetarira itajorentsintsitashiitari. ³³ Ari okanta, okantawitaka riweshiryaaawentawitakari Tajorentsi, roori kantzimaetacha riyataakaakiro ramanari itajorentsinirotetashitari, rootaki rametapiintari inampiiteki jempe janta inoshikaetakiriranki. ³⁴ Roojatzi ikantziro nimaeka rantziro roshiyakayiro paerani, rootaki kaari ipinkathatantari Tajorentsi tee imonkaatziro inintakaantani eejatzi iwinkakaantani tee ikemijantziro riyotaawitakariri eejatzi inintakaantani okaatzi ikantawitakariri Pinkathari riyomaatero icharinipaeni Jacob, riitaki owakiniriri iwaero Israel-paeni. ³⁵ Ikowapaetetakira Tajorentsi raapatziyawakaeya itsipatyaaari ikaateeyinira, inintakaakiri ikantakiri: Ero pithaamentawaetari tajorentsiniro, ero pawentaari, ero pashitakaari eejatzi pipirapaeni. ³⁶ Naaka piweshiryaaawentya, tema naakataki Piwinkatharite Pitajorentsiti. Tema noñaahakimiro notajorenka nowawijaakotanteemiri nomishitowanteemiri Egipto-ki. Apatziro nokantakaawo naaka piweshiryaaawentaana, pipinkathateena eejatzi, pipaena patsipetakaani pitaayinari. ³⁷ Otzimatye pikyaaryoote pimonkaatero nonintakaantani eejatzi nowinkakaantani, niyotaantakiri eejatzi nokantakaantakiri okaatzi jankinateenchari. Ero pajahaawentawaetari itsipa itajorentsintsitashiteetari. ³⁸ Ero pipeyakotziro aapatziyawakaani jempe okaatzi nokantakimiri eerokaete. Ero pajahaawentawaetari itsipa itajorentsintsitashiitari. ³⁹ Tema apatziro nokantakaawo

naaka, piweshiryaawentaana tema naaka Piwinkatharite Pitajorentsise. Naakataki oshetapithateerini pikijaneentani kowawitachari roetsinampaemimi. ⁴⁰ Ari ikantzi Tajorentsi. Roori kantaetaachani ikemijantziri irika atziri poñaachari otsipaki nampitsi royaatakiro etawori aapatziyawakahaantsi. ⁴¹ Apawojatzi riweshiryaawentawitari Tajorentsi, roori kantzimaetacha riyotakaakiri eejatzi riweshiryaawentari itajorentsinirote. Ari ikantakiro itomipaeni eejatzi icharinipaeni rantakiro eejatzi okaatzi rantakiri paerani etanakawori, roori kantzimaetacha roojatzi ikantziro nimaeka rantziro ikimitzirowa paerani icharinini.

24

Rookaetakiri Joaquín ikineero Babilonia-ki

⁸ Ari otzimaki 18 rojarentsite Joaquín retantanakawori ipinkatharitzisi, ipinkatharitaki mawa kashiri Jerusalén-ki. Oeta riniro Nehusta, rootaki rishinto Elnatán, Jerusalén-jato ini. ⁹ Roori kantacha, eenitatsi rantayitziri tee okameethatzi iñeero Tajorentsi rirori. Ari roshiyari jempe ikanta icharinipaeni paerani.

¹⁰ Ikanta rowayiritepaeni Nabucodonosor, pinkatharitatsiri Babilonia-ki, jateeyakini rowayiriteri Jerusalén-jatzi. Othonka itapotakiro ipankopaeni rowayirityaari. ¹¹ Ikanta rowayiriteetari Jerusalén-jatzi, areetapaaka pinkathari Nabucodonosor. ¹² Ikanta Joaquín, iwinkatharite Judá-paeni, itsipatakawo riniro, eewatziriri rowayiritepaeni, jearipaeni, maawoeni atziri aapatziyariri, ishinetaka rayeri iwinkatharite Babilonia-jatzi. Raanakiri inampiki ikemaatsitakaawaetyaari. Rootaki awijeentsiri paerani ipinkatharitantari Nabucodonosor, tekira awijeeta osheki ojarentsi, okaatzi 8.

¹³ Ikanta pinkathari Nabucodonosor, ithonka raakiri korikipaeni pinatachari itajorentsipankoteki Tajorentsi, ikyaaki ipankoki pinkathari, raakiro maawoeni tzimat-siri. Monkaataka okaatzi ikamantantakiri paerani Tajorentsi. Ithonka ijataakiro ooronaki rowetsikakaantakiri paerani Salomón, pinkatharitatsiri Israel-ki, okaatzi owaneenkataritari itajorentsipankote Tajorentsi. ¹⁴ Ithonka raanakiri nampitawori Jerusalén-ki, maawoeni jearipaeni, ñaaperoripaeni owayiri, ikaatzi yotzirori rowetsikawaetzi, osheki atziri raanaki, ikaatzi 10,000. Roowiteencha raperaaterimi raanakiri maawoeni, apatziro ijeekamatsitanaki ashironkaenkaripaeni.

¹⁵ Imatakiri Nabucodonosor raanakiri eejatzi pinkathari Joaquín, itsipataanakiri iina, eejatzi reewarite rowayiritepaeni, riroporori atziripaeni nampitawori Jerusalén-ki. Raanakiri inampiki Nabucodonosor iiteetziro Babilonia. ¹⁶ Irika ikaatzi riroporori atziripaeni raanakiri iwinkatharite Babilonia-jatzi, ikaateeyini 7,000 atziri; itsipa ikaatzi 1,000 riyoyahaetziro rowetsikayitziro oeyitarika, itsipa riroporori atziripaeni, ñaaperotachari rowayiritya. ¹⁷ Ikanta iwinkatharite Babilonia-jatzi rowakiri ipinkatharite Matanías, riitaki poyaataariri itominthori Joaquín, rowashiñaahaeniri iwaero iiteeri Sedequías.

Ipinkatharitantari Sedequías

¹⁸ Iroka okaatzi rojarentsite Sedequías retantanakawori ipinkatharitzisi, okaatzi 21 ojarentsi. Ipinkatharitaki Jerusalén-ki okaatzi 11 ojarentsi. Iroka owaero riniro, oeta Hamutal, rishinto Jeremías, opoñaawo roori nampitsiki iiteetziro Libna. ¹⁹ Tee okameethatzi iñeero Tajorentsi okaatzi rantayitziri, ari roshiyakari jempe ikanta paerani Joacim rirori. ²⁰ Rootaki opoñaantari rowatsimaeri Tajorentsi, ikijakiri Jerusalén-jatzi, ari roshiyakaakiri eejatzi Judá. Tee ikoyi iñahaeri.

25

Ithonkaetantakariri Jerusalén-jatzi

¹ Aritaki awijaki 9 ojarentsi ipinkatharitaki Sedequías, rootaki kitejiteri 10, irijatzi kashiri 10. Ari ipokakiri pinkathari Nabucodonosor ramaki osheki rowayirite roma-nateri Jerusalén-jatzi, itzimashitapaakiri ookaakiini. Ipankoshetateeyapaani intatsikero, rowatzikapaakiro jempe roma-nateeyaani. ² Tee thaankiini rapakaero itzimashitakiri, ojamani ikanteeyakani, roojatzi okaatantakari ipinkatharitzzi Sedequías, okaatzi 11 ojarentsi. ³ eenitatsi awijeentsiri ojarentsiki, rootaki kitejeri 9, ari rawijaki 4 kashiri. Ari iñahaetaki antawo tashetsi. Tekatsi rowaeyaani atziripaeni. ⁴ Ikanta atziripaeni imoontakiro otantotari nampitsi, okantawitaka itzimashitziri Babilonia-jatzi. Ari ishiyeeyakani maawoeni, pinkathari eejatzi rowayirite, tsireniriki ishiyaka. Ikineeyakini ishitowanaki jempe otzimawita apite otanto nampitsi jempe itzimashiwiteetakari, ikineeyakini jempe ikinapiintziro pinkathari, ipampithatanakiro awotsi jatachari Jordán. ⁵ Roori kantacha, rowayirite Babilonia-jatzi ipatzimatanakiri pinkathari Sedequías, royaatawaeri owintenipathatzira Jericó-ki. Ari ithonkari iporokanaki rowayirite pinkathari Sedequías, rookawentanakiri apaniroeni. ⁶ Ikanta irikaete Babilonia-jatzi rotaeyakiri pinkathari Sedequías, raanakiniri iwinkatharite Babilonia-jatzi, ijeekiro rirori iiteetziro Ribla, ojeeki iipatsite iiteetziro Hamat. Aripaete riyakowentakiri pinkathari Nabucodonosor rowamayiteri Sedequías, ⁷ Iñaakowentakiri jempe ikanta rowamayitakiri itomipaeni. Riima pinkathari Sedequías, ikantaki pinkathari: “Pikithokireeniri roki Sedequías. Poojoteri, paanakiri nampitsiki Babilonia-ki.”

Itzimpookaetakiro tajorentsipanko

⁸ Okanta awijaki 19 ojarentsi ipinkatharitzzi Nabucodonosor, awijaki eejatzi 5 kashiri, ari maakotaki 7 kitejeri. eenitatsi itsipanampiro pinkathari iita Nabuzaradán, ramakiri ikaatzi rowayiriteeyani. Areeteeyakani Jerusalén-ki. ⁹ Itaakiro tajorentsipanko, ipanko pinkathari, ithonkari itaakiro maawoeni ipanko Jerusalén-jatzi. Rootaki riyoshiitaki itaakiro ipankopaeni rioperori atziri. ¹⁰ Imatanakiro otanto nampitsi Jerusalén, itzimpookanakiro rowayirite Babilonia-jatzi. ¹¹ Ikanta Nabuzaradán itsipanampiri pinkathari, raanakiri inoshikani nampitsiki Babilonia. raperaatanakiri raanakiri, maawoeni aapatziyakariri iwinkatharite Babilonia-jatzi, ithonka raanakiri yotzirori rowsikayitziro oetarika. ¹² Apatziro rootamatsitanakiri atziri ashironkaayitachari. Riitaki thamaetakoteeroni pankirentsipaeni imiriteetari, maawoeni owaantsipaeniki.

¹³ Ikanta owayiripaeni, ithonka ijataanakiro rowsikaetzinirori tajorentsipanko: otzinkami, okonompiropaeni, rowsikashitziro jempe ishitowaatapiintzi nijaa. Ithonka raanakiri koriki Babilonia-ki. ¹⁴ Ithonkari raanakiro eejatzi okoekimento, itsikomento jamampo, rowantapiintawori ipaamarimenkite, ikitantapiintari samampo, maawoeni okaatzi rowsikaetziri ashi tajorentsipanko. ¹⁵ Imatakiro eejatzi reewarite owayiripaeni, raanaki rirori ikaatzi rowsikaetziri ooro eejatzi koriki: omarentsi eejatzi riraamentopaeni. ¹⁶ Ikantakoetziri otzimi apite otantotari nampitsi, rootaki janta jempe oshitowaatzi nijaa, eejatzi tzinkamintsipaeni okaatzi rowsikaantakiri paerani pinkathari Salomón. Rootaki okaatzi rowsikaantakiri ashi tajorentsipanko, tekatsi yotatsini jempe okaatzi otenatzi. ¹⁷ Janthari okantayita tzinkamintsi, okaatzi 18 ojanthatzi ojenokitzi. eenitatsi korikipata rowatzikaetakiri opatzikaakiki, ikaatzi ijanthatzi 3 ijenokitzi. Irijatzi rowsikanteetantaka otantotsi, kameethari rowaneenkaetakiro. Iroka apite tzinkamintsi, tee ojamawaka ojenokitzi.

Ithonkaetantakariri isheninkapaeni Judá

¹⁸ Ikanta eewatziriri owayiripaeni, rotaeyakiri eejatzi iitachari Seraías, omperatajorentsitaarewo rini, eejatzi roshiyakaakiri Sofonías, irijatzi omperatajorentsitaarewo, eejatzi mawa kempoyaawentzirori tajorentsipanko. ¹⁹ Imatanakiri atziripaeni nampitawori nampitsiki, eewatziriri owayiripaeni, raanaki 05 atziri rompera-

tanewo pinkathari ipankoki ikaatzi oñaapaakiri ijeeki nampitsiki. Tema royiitatzi atziri riyoteeri jempe ikanta rowayiriteeta. Raanaki ikaatzi 60 rioperori atziri, r-itaki iñahaetapaaki ijeeki nampitsiki. ²⁰ Ikanta irika Nabuzaradán, raanakiri ikaatzi rotaeyakiri ijeeki iwinkatharite Babilonia-jatzi, ari inampitawori rirori iiteetziro Ribla, ²¹ Rootaki iipatsite Hamat. Ari ikantakiri iwinkatharite Babilonia-jatzi: “Pompojeri.” Ari okanta raapithaetantakariri iipatsite Judá, raakiro itsipa atziri.

2 CRÓNICAS

24

Ipinkatharitantakari Joás

¹ eenitatsi 7 rojarentsite Joás retantanakawori ipinkatharitzu. Tema 40 ojarentsi okaatzu ipinkatharitaki Jerusalén-ki. Iroka owaero riniro, oeta Sibia, opoñaawo roori iiteetziru Beerseba. ² Maawoeni rantakiri Joás kameethari okantaka iñaakiro Tajorentsi, ari ikaatakiri omperatajorentsitaarewo iiteetziru Joeada. ³ Irika Joeada, apite okaatzu iina, rootaki rowaeyakaakari. Tzimaki itomipaeni eejatzu rishintopaeni.

⁴ Okanta ojamanitaki, ikenkithashiretaka Joás rowetsikaero itajorentsipankote Tajorentsi. ⁵ Ipiyotakiri maawoeni omperatajorentsitaarewo, eejatzu isheninkapaeni Leví. Ikantakiri: “Panashitero maawoeni inampitsite Judá, pikowakoteri iyorikite Israel-paeni, jame owetsikaero itajorentsipankote Tajorentsi. Pishintsite, eero pojamaninkiro.” Roori kantacha, tee ithaamenta isheninkapaeni Leví, tee ithaankiwentziru ikantziriri Tajorentsi. ⁶ Ikanta pinkathari Joás, ikaemakiri omperatajorentsiperori iiteetziru Joeada, ikantakiri:

¿Litaka kaari pithaamentanta ramantyaari koriki isheninkapaeni Leví eejatzu Judá eejatzu rashi Jerusalén-jatzi. Rootaki ikantakiri paerani Moisés, rompera-tanewo Tajorentsi, ikantakiri etakawori paerani pisheninkapaeni Israel riyoye rowetsikaetantyaari jempe ijeekaeyeni aawakaachari.

⁷ Tema iroka iiteetziru Atalía, rootaki owaero kaariperori, eenitatsi osheki oyatakirori, ikyaayitaki itajorentsipankoteki Tajorentsi. Ikyaaiki tajorentsipankoki raakiro okaatzu rashitakayitariri Tajorentsi. ⁸ Ikanta irika pinkathari, rowetsikakaantaki ashironaki, rowakiro opatzimooki tajorentsipanko, eejatzu roshiyakahaero otsipaki nampitsi. ⁹ Ari ikamanteetakiri maawoeni isheninkapaeni Judá, ari roshiyetakiri Jerusalén-jatzi, otzimatyee rashitakahaeyaari Tajorentsi, rootaki iñaani paerani Tajorentsi, ikantakiriri Moisés, ijeekantakari ochempimashiki Israel. ¹⁰ Ari imatakiro, maawoeni jewaripaeni, maawoeni atziri, ipokaeyakini ramayitaki iyorikite, rotetakiri rowetsikashitakiriri ashironaki, riyeekitakiro. ¹¹ Ikanta isheninkapaeni Leví, riitaki ayirori ashironaki jempe ijeeki pinkathari, okine raminero rirori. Ikanta iñaakiro tzimaki osheki koriki, ipokaki jankinatatsiri iyaemakaantani pinkathari itsipatakari aminerini antawaeyitatsini, riitaki owakiriri omperatajorentsiperori, rosokakiri koriki jaekiteentsiri. Aririka ithonkakiri raminakiri, rotetaneeri. Ari ikantatziro maawoeni kitejeri. Osheki koriki raakiri. ¹² Ikanta pinkathari itsipatakari Joeada, ipapiintakiri koriki aminakaantzirori rowetsikaero tajorentsipanko, riitaki aminatsini amitakoterini rowetsikaero tajorentsipanko. Otzimatyee eejatzu ramine owetsikayitzirori oetarika, rootaki rowetsikanteeyaawori tajorentsipanko. ¹³ Ari retanakawo rantawaetanaki ikaatzu rowaetakiri rantawaete. Thaamenta ikanteeyani, rowetsikaero tajorentsipanko rashi Tajorentsi, imateero jempe okanta rowetsikaetakiro paerani. Kameethari ikanteero rowetsikaero. ¹⁴ Ikanta ithonkari, ikaemaetakiri pinkathari itsipatakari Joeada, ipaeri koriki tzimahaantapaentsiri. Riitaki rowetsikaetakiri jemperika ikowaeyirini ashi tajorentsipanko. Rootaki imatantapiintyaawo ipinkathateeri Tajorentsi, pitayeeniri patsipetakaani, pimateero eejatzu okaatzu rowetsikanteetakiriri ooro eejatzu koriki. Eeniro rañi Joeada, osheki rowamaapiinteetaki ratsipetakaani kameethatzi-motziriri Tajorentsi.

¹⁵ Roori kantacha, antyashiparitapaaki Joeada, ikanta imaperotaka, kamaki. Osheki okaatzu rojarentsite, okaatzu 130 ojarentsi. ¹⁶ Ikitaetakiri nampitsiki jempe inampitawo paerani pinkathari David, itsipataari jempe ikitata paashinijatzipaeni pinkathari.

Riitaki pinkathariwentakiriri kameethaeni maawoeni Israel, raakameethatakiri Tajorentsi, aritaki roshiyakaahaeri ikaatzi antawaetatsiri tajorentsipankoki.

¹⁷ Tema kamaki Joeada, areeteeyakani reewaritepaeni Judá, owanaana ikimoshirewenteetakiri pinkathari. Ikowapiintaki ikaminaeteri rantantyaawo kameethari. ¹⁸ Ikanta ipiyapithatanaari tajorentsipankoki ijeekaki Tajorentsi, itajorentsie icharinipaeni paerani, osheki piyowentawaariri Asera, imatzitakawo eejatzi tajorentsiniropaeni. Rootaki ikijantanakari Tajorentsi, ikijanakiri Judá eejatzi Jerusalén. ¹⁹ Roori kantacha, rotyaantaki Tajorentsi osheki kamantantaniri, riitaki kankahaeyaawoni ipiyayitee ikemijanteeri Tajorentsi. Roori kantacha, tee ikowaeyeni ikeme okaatzi ikaminaantawitari kamantantaniri.

²⁰ Ikanta Zacarías, itomi omperatajorentsitaarewo Joeada, ijeekashiretantakari ishira Tajorentsi, ikatziyaka tonkaariki ochempiki, ikaminaakiri atziripaeni, ikantziri: “Iroka ikantzi Tajorentsi: ‘¿Litaka kaari pikemijantanta eerokapaeni nonintakaani? ¿Litaka pikowakowatantawori pashironkaawaetya? ¡Niyotzi pipakaakina eerokapaeni, ari noshiyaari eejatzi naaka, aritaki nowawijaakoteemi eeroka!’ ”

²¹ Roori kantacha irikapaeni, ikowaeyakini nopithokashiteri. Ishemyakiri, rootaki ikoyiri, ari okantzi Inintakaantani Tajorentsi.

ESDRAS

Inintakaantani Ciro

¹ Tema tzimaki apaani ojarentsi ipinkatharitzu Ciro inampiki rirori Kyaako-weniki. Ari omonkaa-tyaari iñaani Tajorentsi ikamantan-takiri paerani Jeremías. Ikantakaakari Tajorentsi pinkathari Ciro, ikamantante maawoeniki jaka ipinkathari-wentantzika, ro-jankineetero ikowa-kaantani rirori, ikante: ² “Naaka Ciro, iwinkatharite Kyaako-wenijatzi, iroka noñaani nokantzi: Riitaki Tajorentsi, Inkite-jatzi, nintakaa-kinawori neewawenteri pinkathari-paeni kepatsiki. Ishinetakina eejatzi nowiriinteero itajorentsi-pankote Aapatziyaweniki jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni. ³ Eenitatsi-rika rashitari Tajorentsi, aritaki ineshironka-takiri. Riyaate Aapatziyaweniki iipatsiteki Judá-paeni, ramitako-tantero ipiriinteetero itajorentsi-pankote Tajorentsi, Itajorentsite Israel, jeekatsiri janta Aapatziyaweniki. ⁴ Eenitatsi-rika awijako-teentsiri rowayiri-teetan-takariri, eeniro-rika rañaayitzi jempe-rika-paeni, ramitako-tawaeri ijeeka-nampitziri, ipayiteri: koriki, ooro, ipira, otsipa ipashitan-tayitari ikashiya-kaerori itajorentsi-pankote Tajorentsi wetsika-chani Aapatziyaweniki.”

Ipiyaawo Israel-paeni Aapatziyaweniki

⁵ Ikanta rowetsikae-yanakani isheninka-paeni Judá-paeni eejatzi Benjamín-paeni, jewari-paeni, Ompera-tajorentsita-rewo-paeni, Leví-paeni, tema riyyitaki ikowashire-takaakiri Tajorentsi rowetsikaero itajorentsi-pankote Tajorentsi janta Aapatziyaweniki. ⁶ Ramitako-tawaeri ikaatzi ijeeka-nampi-yitziri janta, ipawaeri koriki, ooro, ipira, okaatzi pinayita-chari, eejatzi otsipa okaatzi ipashitan-tayitakari. ⁷ Riima pinkathari Ciro, ramaeri okaatzi ashitari itajorentsi-pankote Tajorentsi, raanakiri paerani Nabucodonosor rowayiri-tanta-kawori Aapatziyaweni. Ikaatzi ipiyotakiri iyaapapankoteki itajorentsi-nirote rirori. ⁸ Tema ithonka roepiya-yiteeri pinkathari Ciro, ipakiri Mitrídate kempoyeeriri koriki raminiro kameetha okantayita, okantya ramayiteero. Ipapaeri rirori Sesbasar, reewarite Judá-paeni. ¹¹ Iroka ikaatzi ipiyotaka koriki eejatzi ooro, ikaatzi 5400. Tema riitaki ramaeri Sesbasar roepiyeeri Aapatziyaweniki, itsipayi-taari noshikaa-rewo-paeni rompera-waeteetari Kompitaariki.

2

⁶⁸ Ikanta ipokaeyakini jewari-paeni iñaapaakiro itajorentsi-pankote Tajorentsi janta Aapatziyaweniki, ipiyoyi-tapaaki ipashiya-tyaawori rowetsikan-teete-yaawori itajorentsi-pankote Tajorentsi jaha ojeekakira. ⁷⁰ Ari ijeekae-yapaeni irikaete Ompera-tajorentsita-rewo-paeni, Leví-paeni, maawoeni isheninka-paeni, mampaawae-tzinkari, aamaako-wenta-wori ikyaapiinteetzira, eejatzi ikaatzi antawae-tatsini Tajorentsi-pankoki. Ari ijeekae-yapaeni maawoeni Israel-paeni inampiiteki rirori.

3

⁸ Tema awijanaki apaani ojarentsi, riitaki apiteta-tsiri kashiri ijeekae-yapaeni itajorentsi-pankoteki Tajorentsi Aapatziyaweniki, ari reteeya-nakawoni rantawae-teeyini Zorobabel itomi Salatiel, Jesús itomi Josadac, eejatzi rirentzi-paeni, Ompera-tajorentsita-rewo-paeni, eejatzi Leví-paeni. Maawoeni ikaatzi piyayitaa-chari Aapatziyaweniki inoshika-witee-takari. Ari rowaetakiri maawoeni Leví-paeni, reteetanakari kaayi-teentsiri 20 rojarentsite, tema riyyitaki jewatakaan-teroni rowetsikae-teero itajorentsi-pankote Tajorentsi.

6

¹⁴ Ari ikantakari maawoeni rantariperote Judá-paeni, eekiro riyata-kaana-kitziro rantawaeri rowetsika-yiteero, imonkaa-tziro okaatzi ikantziri Kamantan-taniri Hageo eejatzi Zacarías itomi Iddo. Tema imateero rowetsika-yiteero, roojatzi ithonkantawori rantawaeri, imatakiro ikantakiriri Tajorentsi Itajorentsite Israel. Imatakiro eejatzi ikantakiriri pinkathari Ciro, Dario, eejatzi Artejerjes, pinkathari-wentan-tatsiri Kyaako-weniki. ¹⁵ Tema ithonkae-teero rowetsikae-teero tajorentsi-panko kitejeri mawa, kashiriki iiteetziri “Shipakiryari”. Tema rootaki 6-tatsiri ojarentsi ipinkathari-wentantariri Dario Kyaako-wenijatzi.

¹⁶ Tema antawo roemoshirenkae-yakironi maawoeni Israel-paeni, itajorentsi-pankote Tajorentsi, itsipayi-takari isheninka-paeni noshikaa-rewo-paeni ikaatzi piyayitaa-chari, eejatzi Ompera-tajorentsitaa-rewo-paeni, Leví-paeni, ithaamenta-wentee-yakawoni.

JOB

Rashironkaa-waetaka Job

¹ Eenitatsi janta Kaminaa-weniki apaani atziri iitachari Job. Kameetha-shireri irika atziri, tampatzika-shireri, ipinkathatziri Tajorentsi, iwinkani rirori kaaripero-tatsiri. ² Eenitatsi ikaatzi 7 itomi, mawa rishinto. ³ Riroperori irika atziri rawijiri ikaatzi inampiteeya-woni ishitowa-piin-tzira ooryaa. Itzimi-motziri osheki ipira-paeni, osheki eejatzi rompera-tani-paeni.* ⁴ Tema roetziñaarikotakawo rowawae-teeyani itomi-paeni ipankoki, retanakawo apaani itomi, otsipa kiteejeri itsipa itomi, imatakiro maawoeni itomi. Ikaemakaan-tziro mawa ritsiro akiyoteri roemoshirenkae-yani, eejatzi rirawae-teeyini. ⁵ Ikanta imonkaa-takiro roemoshirenka-waeta ikaateeya-kini, ikaemiri Job itomi-paeni, rowetsika-shire-takaeyaari. Okiteeje-tamanee ipiriinta. Kachaamaetatsi itaawentziri itomi, retanakari apaani, eejatzi ikantakiri itsipa, ari ikantziri maawoeni ikaateeyinira. Tema ikanta-shire-tatzii Job: “Aamaashityaa kaariperotaki notyomi-paeni, ikijima-shire-tawae-takiri Tajorentsi.” Ari ikantapiin-tatziiro.

⁶ Okanta paata riyateeya-kini ronampiripaeni Tajorentsi ikemijanteri oeta ikantereri, eejatzi jatzitanaka Yakatantaniri rirori. ⁷ Rojampi-tawakiri Tajorentsi irika Yakatantaniri, ikantziri: “¿Jempema pipoñaana-kawoka?” Ikantzi Yakatantaniri: “Nopoñaakawo janta nokinakina-waetzi nanashi-tawo maawoeni kepatsi.” ⁸ Ikantzi Tajorentsi: “¿Piñaakirima nompera-tani Job? Tekatsi oshiyaarini rirori janta kepatsiki, kameetha-shireri irika notyomyaayi, tampatzika-shireri, ipinkathatana naaka, iwinkani rirori kaariperori.” ⁹ Rakanaki Yakatantaniri, ikantzi: “¡Jha! ¿Poshiyakaan-tzima, ipinkatha-tashi-tzimi Job?” ¹⁰ ¿Tema piñiuro osheki paminako-wenta-kiri rirori, eejatzi ikaatzi jeeka-panko-tziriri, maawoeni okaatzi tzimimo-tziriri? Pitajonka-wentakiniri maawoeni rantawaero, rootaki oshenitan-takari otzimi-motziri oeta-rikapaeni janta kepatsi-kinta. ¹¹ Ajatyaa, pakotashiteri eeroka nimaeka, paapithateri okaatzi tzimimo-takiriri, aritaki ikijima-waetanakimi eeroka.” ¹² Ikantzi Tajorentsi: “Piñaakiro eeroka okaatzi tzimimo-takiriri, pimatiro okaatzi pikowakiri. Eerowakya pikosheka-waetari iwathaki rirori.” Piyanaka Yakatantaniri ikenkitha-waetakaerira Tajorentsi.

¹³ Okantaka ijeekaeyini itomi-paeni Job itsipa-teeyawo ritsiro rowawae-teeyani, rirawae-teeyini imiri ipankoki rantariti rirentzi.† ¹⁴ Ari rareetapaaka kamanterini Job, ikantapaa-kiri: “Nojeeka-mintheetzi owaantsiki noshewa-takaeri kepatsi piwaakate, ari rowawae-teeyani eejatzi piyawayo-tepaeni okaakiini.‡ ¹⁵ Ari romapoka-shitaka rareeteeya-paakani koshintzipaeni, ithonkapaakiri rowamaapaakiri pompera-tani-paeni, raanakiri maawoeni pipira-paeni. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi.”§ ¹⁶ Tekiraatami ithonkiro ikenkitha-waetzi shiyeenchari ikamantantzi, areeta-paaka itsipa, ikantapaaki: “Ayiitaki ookatha-rentsi, othonkapaakiri otaapaakiri pipira-paeni eejatzi ikaatzi aminakowen-tziriri, othonkakiri maawoeni. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi.* ¹⁷ Tekiraatami ithonkiro ikenkitha-waetzi shiyeenchari ikamantantzi, areetapaaka itsipa, ikantapaaki: “Ipokaeya-kini mawa rapatoyitzirira rowayirite Oshewa-weni-jatzi, rowayiri-tapaa-kina, ithonkanakiri raanakiri ikyaakoe-tari pipira-paeni, rowamaana-kiri ikaatzi aminakowen-tziriri rowamaan-takari iyotsiroshithakite. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi.† ¹⁸ Eekiro

* **1:3** osheki ipira-paeni = 7,000 owisha, 3,000 camello, 500 rapitiyita-paeni bueyes, 500 iyawayote † **1:13** imiri = vino ‡ **1:14** piwaakate = bueyes § **1:15** koshintzipaeni = sabeos * **1:16** pipira-paeni = owisha. ookatha-rentsi = tariito, iwaamariti Tajorentsi opoñaakawo jenokinta. † **1:17** ikyaakoe-tari pipira-paeni = camello

ikinkitha-waewitatya shiyeenchari ikamantantzi, areetapaaka itsipa, ikantapaaki: “Ijeekaeyini pitomi-paeni itsipa-teeyawori ritsiro rowawae-teeyani, rirawae-teeyini imiri ipankoki pantarite pitomi, ¹⁹ omapoka-shitaka antawo tampyaa okinapaa-kiro ochempi-mashiki, othonkakiro eewokapaa-kiro pankotsi, opetaryaa-nakiro, anawiyaa-kiri maawoeni pitomi-paeni, kamaki. Apatziro noshiyaka naaka namimiro iroka ñaantsi.”

²⁰ Katziyanaka Job, itzijaa-nakiro iithaari okatsi-tzimo-neentana-kiri, rameetana-kiro iishi. Ari rotziwerowa-naka kepatsi, amanana, ²¹ ikantzi:

“Nokaanki-mereki-tzitapaaka otzimantakinari ashitanari, Nokankimerekitanee eejatzi nopiyeero janta.

Riitaki Tajorentsi pakinawori, riijatzi Tajorentsi aapitha-taanawori.

¡Ikimoshirewenteetero iwaero Tajorentsi!

²² Okantawitaka maawoeni iroka-paeni, tee ikaaripero-waetanaki Job, tee iñaawaetzi apaani ñaantsi karipero-tatsiri ikijimateri Tajorentsi.

2

¹ Okanta otsipa kiteejeri rapiitakiro riyateeyini ronampiripaeni Tajorentsi ikemiri Tajorentsi oeta ikanteriri, eejatzi riyaa-tizanaa rirori Yakatantaniri ikemiri Tajorentsi oeta ikanteriri. ² Ikantawaeri Tajorentsi irika Yakatantaniri: “¿Jempema pipoñaana-kawoka?” Ikantzi Yakatantaniri: “Nopoñaanakawo janta nokinakina-waetzi nanashitawo maawoeni kepatsi.” ³ Ikantziri Tajorentsi irika Yakatantaniri: “¿Piñaakirima nompera-tani Job? Tekatsi oshiyaarini rirori janta kepatsiki, kameetha-shireri irika notyomyaayi, tampatzika-shireri, ipinkathaperotana, iwinkani rirori kaariperori, aamawentacha tee ikoyi rowaaripero-tanti. ¡Eenitzimaetacha ikameetha-shiretzi, okantawitaka pinintakaa-witakina eeroka noshine-temiri pikaaripero-takaerimi.” ⁴ Rakanaki Yakatantaniri, ikantzi: “Eerorika ikoshekae-tari iwathaki apaani atziri, roojatzi inimowaeteri. Tema kantacha ishinetero apaani atziri maawoeni tzimimo-tziriri rowawijaa-kotantyaawori rañaamento eero ikamanta. ⁵ Ajatyaa pantziteri itonki-paeni eejatzi iwatha. Aritaki ikijima-waetanakimi eeroka.” ⁶ Ikantzi Tajorentsi: “Piñaakiri eeroka pimateri jempe okaata pikowakiri. Roo kanteencha eero pikoshekitari rañaamento.”

⁷ Piyanaa yakatantaniri ikenkitha-waetakaerira Tajorentsi, roojatzi omatantanakari mantsiya-rentsi Job, ithonkanaka ipathaa-waetanaki iwathaki etanakari iitziki roojatzi iitoki. ⁸ Ikanta Job, jeekawaetanaki jampomashiki. Raaki chomosheta, rootaki ikaentantari iwathaki.

⁹ Okantakiri iina: “¿Roojatzi pikanta pikameetha-shiretzi? ¡Pikiji-matiri Tajorentsi, pikami!” ¹⁰ Ikantanaki rirori: “¡Noená! Poshiya-kotakawo piñaawaetaki apaani tsinani kaari yowae-matsi-tatsini. ¿Tema ipaero Tajorentsi okaatzi kameetha-tzimo-teeri, eeroma ipaero eejatzi okaatzi akematsiyityaari? Okantawitaka maawoeni iroka-paeni, tee ikaaripero-waetzi Job, tee iñaawaetziro apaani ñaantsi karipero-tatsiri.

3

¹ Ikanta iñaakiro Job okaatzi awijimo-yitakiriri, tee imaeritanee, ñaawaetanaki riyakatziro kiteejiri itziman-takari paerani. ² Ishintsitanakiro iñaawae-tanaki, ikantanaki:

¹¹ ¿Litaka kaari ookaanitanta paerani ashitanari eeniro omotzitana?

¿Litaka kaari nokaman-tapaaka owakira notzimapaaki?

19

²⁵ Roo kanteencha, niyotzi naaka añaatsi Owawijaakotenani.

Riitaki kijakowen-teenani paata jaka kepatsiki.

²⁶ Okantawi-takyaa oparyaa-pithayite iroka nomashi,

Aritaki noñeeri Tajorentsi koñaatziro nowathaki.

27

¹ Eekiro iñaawae-tanakitzii Job, ikantanaki:

⁶ “Ashi noyiro nokameetha-shiretzi, tekatsi ookakae-nawoni,
Niyotzi naaka, tekatsi kariperori nantzimo-tanteri riyakowen-tanteetinari.”

30

²⁶ Noshiyakaa-minthee-tziro kametha nokimo-shire-waete, opokimo-tashi-takina kaariperori.

Noyaako-minthee-tziro nokoñee-tyaakote, opokimo-tashi-takina tsirenikaakiri.

²⁷ Tee okaatzi ominthaaha-shiretana,
Tema osheki kiteejeri nokemaatsiwaetyaa.

²⁸ Owashiretakina, tee noñiiri ooryaa,
Nokatziyaka ipiyo-tapiintaha asheninka-paeni, nokowako-witakari ineshironkatina.

31

² ¿Jempema ikantinaka Tajorentsi Inkite-jatzi?

¿Oetaka rantzimo-tinari Shintsi-perori poñaachari jenoki?

³ ¿Tema rowajankiteeri rirori antzirori mashirenka-taantsi?

¿Tema rowashironkayiri antzirori kaariperori?

⁴ ¿Tema iñiiri Tajorentsi okaatzi nantziri?

¿Tema riyotziro naatzika-yitzi jempe-rika-paeni nanashita?

⁵ “¿Nokenki-shiryama naaka notheeya-waetyaa?

¿Noshiyatyaama niyaayite namatawi-tante?”

⁶ ¡Rahaena Tajorentsi itena-mentoki,

Rootaki tampatzika-tatsiri otenatantzi, otenatziro okaatzi nantziri kameetha-tatsiri!

38

¹ Ari rakanakiri Tajorentsi irika Job ijeekan-takawo tampyaa, ikantakiri:

⁴ “¡Job! ¿Jempema piyeekika eeroka owakira nowetsikan-taka-wori kepatsi?

¡Pakina, kyaari-perorika piyotanitzi!

⁵ ¿Tema naaka kowaentsiri jempe iweyaa-thapi-yityaa kepatsi?

¿Tema naaka monkaatan-takawori shiwitha iroka keepatsi?

⁶ ¿Tema naaka kijotakaa-kirori kepatsi nowetsikan-taka-wori?

¿Oshiyawi-takawo nowakityeeromi mapipaeni onampinaki pankotsi okijotan-tyaari?

⁷ Tema rootaki nantakiri paerani nowetsikan-taka-wori iroka kepatsi, rakishiyeen-
kata-ha romampae-yani kiteje-takori ompokiropaeni,

Tema thaamenteyachani irika ronampiripaeni Tajorentsi.

42

Riyotana-kiri Job iyotani Tajorentsi

¹ Rakanaki Job ikantana-kiri Tajorentsi:

² Niyotzimi naaka pimatziro maawoeni pithotyero,
Niyotzimi eeroka ashitawori maawoeni kenkishiryaantsi. Tema tekatsi omani-mo-
temini.

³ ¿Jempema noetaka naaka, eero otzimi-motantana niyotani, nokijo-shire-
wentantyaawori pikaminaan-tziri?

Noñaawae-tashi-waetaka naaka, teemaeta nokemathatziro noñaawae-tziri,

Tema omapokakina tee noñaapiintziro naaka awijimotakinari, osheki okompi-tzimo-
takina.

⁴ Pikemi, nokoyi noñaanatemi.

Pakina okaatzi nojampi-timiri, piyoteena eejatzi.

⁵ Tema nokema-shitzimi piñaawaetzi, tee noñiimae-tzimi, Rooma nimaeka noñaakimi, naminakimi koñaatziro.

⁶ Rootaki owatsima-waeta-kinari naaka,

Noñiuro nojeeka-waematsitaki jamampoki, eejatzi kaahashi-mashiki iñaantee-tinari nopakahaero noñaawae-tashi-waetari.

Rapiiteeniri Tajorentsi irika Job Otzimi-moteeri

¹⁰ Ikanta ramana-kotakari Job itsipamintha-tani-paeni, ikantakaa-kawo Tajorentsi awijimo-teeri ikemaatsi-waeta-kari. Tema ipaperoteeri osheki tzimimo-teerini Job, awijanakiro osheki-perotzi okaatzi tzimimo-witariri ketziroeni. ¹¹ Ipokaeya-kini rirentzi, ritsiro-paeni, eejatzi ikaatzi yotziriri paerani. Rakiyoteeya-kirini ipankoki. Osheki imoshireta-kayitakiri, ikantziri: “¡Aapa! Osheki rowashironkaa-kimi Tajorentsi, patsipe-takawo pikemaatsi-waeta-ka.” Ipashiyi-tapaakari ikaatzi areetakariri ipankoki, eenitatsi pakiriri koriki, itsipa ipayitakiri kantatepokitachari ooro. ¹² Itajonka-wenteeri Tajorentsi irika Job, rawijakaa-kiri jempe ikantawita ketziroeni. Osheni-pero-tanee ipirayitari.* ¹³ Itzimae 7 itomi, eejatzi mawa rishinto.

* **42:12** Osheni-pero-tanee ipirayitari = 14,000 owisha, 6,000 camello, 1,000 apiteyitatsiripaeni buey, 1,000 kawayo-paeni.

Mampaantsi

5

⁴ Tajorentsi! Tee pinaamatawo eeroka kaari kamethatatsiri,
Eero okanta raapatziyee-mi kaaripero-tatsiri.

⁵ Eero okanta itsipa-teemi kantakaa-perori-paeni.
Tema ikijaneentzimi eeroka ikaatzi antzirori kaari-perori.

22

Mampaantsi

Romampaani David Ikenkishirya Ishiya-pithateri Kowatsiri Rowamayeri

¹ Tajorentsi! Notajorentsiti! ¿lita pookawentan-tanari?

¿lita kaari pipokanta powawijaa-koteena?

¿lita kaari pikemantana nashironkaa-waeta?

² Tajorentsi! Nokaema-witzimi kitejepaeteki, teemaeta pakana.

Nomawitakawo tsireni-paeteki, teemaeta netsinaryaa-kotzi,

³ Roo kanteencha, eeroka tajorentsi

Tema pijeeki eeroka jempe romampahaeyani Israel-paeni.

⁴ Eeroka rawentaaka paerani nowaejatzite-paeni.

Rawentaa-yitakimi, pookakaa-wenta-yitakiri eeroka.

⁵ Ikowako-takimi pikijawen-tyaari, pimatakiro pookakaa-wenta-yitakiri.

Rawentaa-yitakimi eeroka, tekatsi owashiwentaayiteerini.

⁶ Tema naaka atziri naawita, roo kanteencha ikimita-kaeta-kina chowitsi.

Osheki imaninta-waetakina atziri-paeni, itheenka-shire-waetakina.

⁷ Ishironta-wenta-waetakina ikaatzi ñaayitanari,

Itsimetsi-kyaawae-teetakina, roteka-yina-waeta, ikanteeyini:

⁸ “Piñaa-matsiteri awentaariri Tajorentsi. Añaawakiri aririka ramitako-teeri.

Tema ikantatzi osheki ineshironka-tziri, añaawakiri aririka rowawijaa-koteeri.”

⁹ Tema eeroka kantakaakawo notzimantakari omotzitakinaha ashitanari.

Eeroka kantakaakawo nawentaan-tzimiri eenirowa nothotzi noteni.

¹⁰ Eeroka ashitakinari tekiraaha notzimi.

Eeniro nojeeki omotziki ashitanari, eeroka Notajorentsiti.

¹¹ Eero pijeeka-pihatana inteena, tema okaakitaki nokemaatsi-waetyaa.

Tekatsi kijakowente-nani.

¹² Tema ithonka rotzikakina kijaneentanari, roshiyakari ipiyoteeyani waakapaeni,

Roshiyakari imashirenka poñaachari Kithoki-shaariki, ithonka rinkitee-yakinani.*

¹³ Pahaankaeyakini ikaatzi kijaneentanari,

Roshiyakari manitzi rowari iwathatsite, pirinkae-kimashitaki.

¹⁴ Tema noshiyakawo naaka nijaa ijakoe-tziri,

Tema thonkaka okitho-ryaayitaki notonki.

Oshiyakawo najankane iwyaaha-chari,

tema thonkaka iwyaahaka inthomoeki.

* 22:12 waakapeni = toro

¹⁵ Tema piryaa-kentsitakina, oshiyakawo opiryaatzi chomo-petoki.
Tsirekaka nonene nopatzi-thaanteki.
Tema pookakina jempe opiryaapanetzi kepatsi nokami.

¹⁶ Tema roshiyakari otsitzi ipiyowentee-yakinani kaari-perori, ithonka rinkita-paakina.
Iwena-waetakina nakoki eejatzi noetziki.

¹⁷ Iyoshii-tashitaka nomashi, koñaa-pookitaki notonki.
Osheki ramina-mintha-takina kijaneentanari.

¹⁸ Ipawakaakawo nomaatha.
Iñaaryaa-wentakawo riyotan-tyaari itzimi-rika ayironi.

¹⁹ ¡Rooma eeroka Tajorentsi, eero pookawentana!
Eeroka shintsi-takahaanari. Pipoki intsipaete pikijawentena.

40

Rojankinatakiri David.

Rashi yotaantzirori omampahaantsi.

¹ Amaanikiini noyeeri Tajorentsi.

Ari rowayempitataana, ari ikemaena nokaemirira.

² Rowawijaakotaana nokamaemi ikitatanteetenarimi.

Rowawijaakotakina eejatzi oniyenami sampowatha.

Ikatziyakahaana okijopathatzira kepatsi.

Ramitakotaana nanashitantaari kameethari, tee nantziwawaeta.

³ Roma-mpaakahaanawo owakirari omampahaantsi.

Eejatzi weshiryaantsi, rootaki nokimoshirewentantariri Tajorentsi.

Osheki ñaayitawakirori iroka, riyokitziwentayitakiro.

Roowa rawentaantanakariri Tajorentsi.

⁴ Kimoshireri ikanteeya awentahaeyaarini Tajorentsi.

Kaari aapatziyeeyaarini shamewaetatsiri,

Kaari amanariri tajorentsiniro.

⁵ ¡Noyinkatharite! Tajorentsi, pitajonkawentantapiintee,

Osheki poshoretapiinteena,

Tekatsi oshiyeemini eeroka,

Noñaawenawitakawo nokamanteri itsipapaeni atziri okaatzi pitajonkawentantayitakira.

Roori kantzimaetacha oshekiperotanee jempe okaatzi kaari riyoteetzi.

⁶ Tee pikowamatsiteero ramayiiteemi ratsipetakaani, eejatzi rashitakahaetemiri.

Tema pikemathatakahaanawo,

Teera intaani onimotemi itayeetzimiri pirahaatsi, eejatzi ikaatzi ramayitzimiri
rashitakaayitzimiri.

⁷ Pikeme nokante naaka: Ari nopokaki.

Tema rojankinatakoyiitakina paerani.

⁸ Ari onimotakina nanteemiro okaatzi pikowakayinari.

Oshiyaawo pojankinashiretantatyeenawomi pinintakaantani.

51

Mampaantsi

Rojankinari David, ikantanaka Kamantantaniri Natán ishintsineentanakiri, tema riyotakoetakirowa rantakiro kaariperori imayempitakiro Betsabé

¹ ¡Tajorentsi! Eeroka neshironkatantaniri, pikaminthahaena.

- Tema eerokataki etakotantaniri, pipeyakoteenawo okaatzi nantakiri. ² Pipakaa-kahaenawo okaatzi kariperotakaakinari.
- Poetenteena nokaariperotakira.
- ³ Niyotzi osheki nopiyathawaetakimi.
- Tee omata nomaejantero nokaariperotakira.
- ⁴ Apatziro nokaariperotzimotakimi eeroka.
- Nantashitakawo okaatzi pipinkakaanari.
- Tema okaate pikanteeri eeroka, kametha otampatzikate,
- Eeroka kiteshireri pimatantawori pipiyakowentantzi.
- ⁵ Tema kaariperotakina naaka, ari nokantzita owakira notzimapaaki.
- Nokaariperotzita inthomoeki omotziki ashitanari, jaka anteetzirowa kaariperoyitatsiri.
- ⁶ Pineshironkatziri eeroka kameethashireri,
- Piyo-shiryakahaenawo piyotaninka.
- ⁷ Pikimitakaena poetantyeenawomi kaawoshirontsi, eero nopitsiwaetanta.
- Pikaawoshiteena, aritaki nokitamaatanee kameetha, ari nawijanakiro okaatzi okitamaatzi jiriniki.*
- ⁸ Pikantakaeyaawo nokemanteeyaawori jempe ikimoshireteetzi, eejatzi jempe ithaamenteeta.
- Piwiriintapookiteena powatsinaawaetakina.
- ⁹ Pomanapithatyaawo nowaariperonka eero piñaantaawo,
- Posheteenawo maawoeni owaariperotakinari.
- ¹⁰ ¡Tajorentsi! Poeteshireteena.
- Powakirateenawo noshire, notampatzi-kashiretan-teeyaari.
- ¹¹ Eero pookawentana,
- Eero paapithatanawo Pitajorenka.
- ¹² Papiiteero pinintaakahaena pikimitaakiro paerani owakira powawijaakotakina.
- Potapi-shire-tantenawo roopirori Pitajorenka.
- ¹³ Rootaki niyotaanteeyaari theenkimawaetzimiri okantakantziro tee ikemijanteemi eeroka,
- Ipiyashitanteemiri eeroka kaariperoripaeni.
- ¹⁴ ¡Apaajorentsi, Owawijaakotantaniri! Pipeyakoteenawo okaatzi nompojantaki.
- Ari nomampaawenteemi riyotantyaari eeroka tampatzikashireri.
- ¹⁵ ¡Tajorentsi! Pithaamenta-cheratakaena.
- Nopinkatha-waante-tanteemiro nomampaani.
- ¹⁶ Tema te inimoteeme namashiwaetzimiri notayimiri natsipe-takaani.
- Te pikowaeri okatziyeenkata iyachaarinka notaashiwaetzimiri.
- ¹⁷ Tema rootaki pikowaperoteeri eeroka Tajorentsi piñiina okatsi-tzimo-shire-teena okaatzi nantzimotzimiri.
- Tema ikaatzi ikemitakaanteetari riiperori ratsipetakaetani itahaetziniriri Tajorentsi, riitaki atziri okatsi-tzimo-shiretziri iyaariperonka.
- ¹⁸ Paakameethateeri Kijakowentoni-jatzi, pineshironkateeri.
- Papiiteero pipiriinteero otantopaeni Apatziyaweni.
- ¹⁹ Ari rinimoteemiri itahaetziri ratsipe-takaetani kameetha-pero-tatsiri,
- Riitaki mapero-teeroni okatziyeenkate iyachaarinka itahaetemiri, maaroni ikaatzi rashitakaetzimiri itahaetziri.
- Tema itahaeteemiri ipiraetari tahaerontsiki.†

* 51:7 kaawoshirontsi = hisopo † 51:19 ipiraetari = becerro

89

Mampaantsi

Rojankinee-takiro romampaa-wentee-tawo ikashiya-kaakiriri Tajorentsi pinkathari David

¹ Ashi nowaero nomampaeyaa, nomampaa-wenteero ineshironka-teena Tajorentsi. Nomampaa-wenteeyaari, nokanteeri ikaate icharini-teeyaari: “Tee rookawentanta Tajorentsi.”

² Nokantee eejatzi: “Ashi poyiro petakotanta.

Tee pipaashini-tanitzzi, poshiyakawo inkite ashi oyiro jempe okanta roori.”

³ Ikantzi Tajorentsi: “Eenitatsi nokashiya-kaeriri ikaatzi niyoshii-teeri naaka.

Nokanta-pero-teeri nomperatanewo David, nokantziri:

⁴ ‘Eero nookawentaari ikaate picharini-teeyaari, Naaka kantakae-yaawoni rashi rowaero ipinkathari-wentantee.’ ”

(Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini eepichokiini.)*

⁵ Tajorentsi! Osheki ikimo-shire-wentakiro inkite-jatzi okaatzi pitajonka-wentantziri.

Osheki ikenkitha-takotakimi kiteshireriite ashi poyiro eeroka tee pookawentanta.

⁶ ¿Eenitatsima inkite-jatzi monkaat-yaarini Tajorentsi?

¿Eenitatsima oshiyaarini Tajorentsi? Tema rawijiri riiperori jenoki-jatzi.’

⁷ Tema ipiyoteeyani kiteshireri-paeni ipinkatha-tziri Tajorentsi.

Maperori iriiperotzi rirori rawijanakiri ikaatzi piyowentariri.

⁸ Tajorentsi Ñaaperori! ¿Eenitatsima oshiyimini eeroka?

Eeroka shintsi-perori. Ashi poyiro pikyaaryoo-wentantzi.

⁹ Otzimimo-tzimi eeroka pishintsinka pomaeryaan-tawori otamakaatzi inkaari.

Pimatzitawo eejatzi oshinkiryaa-takaani tampyaa.

¹⁰ Potsinampaakiri Ajahaariweni, poshiya-kaantakari kaminkari.

Tema eeroka shintsi-shempari, pomishiyakiri pikoshekani.†

¹¹ Tema eeroka ashitawo maawoeni inkite eejatzi kepatsi.

Eeroka wetsikakiro kepatsi, eejatzi maawoeni tzimatsiri.

¹² Eeroka wetsikakiro okaatzi tzimatsiri katonkonta eejatzi kirinkanta.

Oshiyawaetaka omampaa-tyeeyaami ochempi Piyopathee-toni eejatzi Pinkaetoni, opaeriuro piwaero.

¹³ Tema eeroka shintsi-shempari, eejatzi okimitaka pako.

Tema osheki otsinampaantaki pakoperori.

¹⁴ Eeroka kameetha-shireri pipinkathari-wentantzi, eejatzi eeroka tampatsika-shireri.

Osheki petakotanta, oshiyakawo roomi jewata-piinteemini pikyaaryooperotani.

¹⁵ Tajorentsi! Tema osheki ikimoshiretzi atziri thaamenta-chari romampaa-wentzimi,

Oshiyakawo ranashi-tatyeeemi jempe pikoñeetyaakotziri eeroka.

¹⁶ Ashi rowaero ikimo-shiretzi ipaeriuro piwaero.

Ari rajahaawenteemi, tema eeroka tampatzika-shireri.

¹⁷ Mapero, jempe pikanta eeroka, ari okanta pishintsinka, eejatzi powaneenkawo.

Tema apatziro pikanta-kaawo eeroka, aririka pikoyi, pimatziro pishintsi-takaana.

¹⁸ Ikimitawo Tajorentsi riimi otzikaako-mentotsi.

Riitaki Itajorentsite Israel, Awinkatharite.

¹⁹ Paerani pikenkitha-waeta-kaakiri piiteshirerite, ikemakimi ishireki.

Pikantziri: “Noneshironka-takiri ñaaperori.

Nopinkathari-takaakiri ikaatzi niyoyaakiri nashitari naaka.”

²⁰ Noñaakiri nomperatanewo David.

Nojee-patzii-totan-takari notajorenchaate.

* **89:4** Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini eepichokiini = Selah † **89:10** Ajahaariweni = Rahab = Egipto

- 21 Ashi noyiro notapi-wako-tantee-yaari nako.
Ari oshintsi-shempa-takahaeri noshempa.
- 22 Eero rotsinampaeri ikaatzi koshekariri.
Ari ikimitee-yaari kaari-perori, eero rotsinampaeri.
- 23 Naaka thonkirini ikaate owayirityaarini.
Nothonkaeri ikaate kijaneenterini.
- 24 Tema kijokiro nokanteeri noneshironka-teeri,
Okantakaawo ipaeryaa-piinteero nowaero otzimimo-tantee-yaariri ishintsinka.
- 25 Ari nokanta-kaakyaawo ipinkathari-wentantee ijeeki inkaariki.
Imatero eejatzi ipinkatharite ijeeki nijaaki-paeni.‡
- 26 Ari ikantee-teena: “Tajorentsi! Eeroka ashitanari,
Eeroka Notajorentsite, poshiyawo mapi nomana-mento omatantari nawijakotee.”
- 27 Nokimita-kaanteeri naaka nantarite notyomi.
Riitaki awijirini ikaate pinkatha-wenteeroni kepatsi.
- 28 Rashi royiro noneshironka-teeri rirori.
Eero aminaashita okaatzi nokashiya-kaakiriri.
- 29 Tema rashi rowaero ipinkathari-yitee ikaate icharini-teeyaari.
Ari ikantee-tatyeeero eeniro iñeetziri ooryaa jenokinta.
- 30 Aririka ipakaakiro itomi noñaani,
Eerorika riyaa-kaero ithotyahero okaatzi niyotaa-kiriri,
- 31 Aririka ipiyatha-takyaawo nowinka-kaantani,
Eerorika ikemijantziro nokanta-kaantani,
- 32 Ari nowajankitaakiri ipiyatha-takina,
Nopajawenteeri ikaariperotakira.
- 33 Eero nopakaemaetawo netakotee-yaari.
Noejokiro-peroteeyaari, ashi noyiro notsipa-tyaari.
- 34 Eero nomaejantziro okaatzi nokashiya-kaakiriri.
Eero nomaeritzi nokanteri okaatzi nokaman-takiriri.
- 35 Tema Naaka Tajorentsi kashiya-kaakiriri,
Eero namatawi-tziri David, okaatzi nokantakiriri:
- 36 “Ashi royiro picharini ipinkatharitee pinampiki,
Ari ikantee-tatyeeero ipinkatharitee eenirowa iñeetziri ooryaa eejatzi kashiri.
- 37 Ari ikantee-tatyeeeya ijeeki, roshiyaari kashiri,
Ashi rowaero ijeekae inkiteki.
(Pishowi-teeyini, pipiyompi-teeyini eepichokiini.)

91

Mampaantsi

- 9 Tema poshiya-kaakiri Tajorentsi riimi itekatsitan-teetari, rootaki pawijako-tantaari.
Poshiya-kaakiri Tajorentsi Jenoki-jatzi riimi pinampi.
- 10 Eero othonkaemi kaari-perori,
Eero omateemi imantsiyanka ikaatzi jeeka-nampi-tzimiri.
- 11 Aritaki rotyaanteemi Ronampiri Tajorentsi,
Riitaki aamaako-wentemini jempe-rika pikinayite.
- 12 Tema riitaki thomaawa-kimini
Eero pompojan-tawae-tapaaka mapikinta.

‡ 89:25 Kantako-tachari jaka, riitaki Tajorentsi kantakae-yaarini pinkathari David ipinkatharite ipofaakyaawo Antawoki Inkaari, rijatzi pinkathari-tatsini poñaachani antawaaki eniki.

103

²⁰ Ronampiri tajorentsiite, tzimatsiri ishintsinka, pithaamentee-yaari Tajorentsi!

Tema eerokaete antzirori okaatzi ikantzimiri.

Paamawentyaa, eero pipiyathatari rompera-tzimiri. ²¹ Eerokaete maawoeni rowayirite, pikimo-shire-wenteeri Tajorentsi!

Eerokaete romperatani, panta-piinteeniri ikoyiri rirori! ²² Eerokaete maawoeni rowet-sikani Tajorentsi,

Pajahaa-wentee-yaari maawoeni jempe-rika-paeni ipinkathari-wentantzi!

Tema najahaa-wentari naaka Tajorentsi noshireki!

119

⁸⁹ Tajorentsi: Ari ashi owaatyero piñaani jenokintaki.

⁹⁰ Eeroka kyaaryoowenteerini maawoeni ikaatzi añaatsiri paerani, eejatzi ikaatzi añaatsiri nimaeka, eejatzi ikaatzi tzimaatsini paata.

Eeroka owetsikakirori kepatsi, rootaki opoñaantari otzimi.

⁹¹ Maawoeni okaatzi pinintakaantakiri, ari ashi owaatyero otzima.

Tema maawoeni okaatzira tzimatsiri oshiyawaetakawo riimi pomperatani.

⁹² Eeroka kimoshiretakaakinari piyotaakina.

Eeromi piyotaakinami, aritaki aakinami nowashirenkari.

⁹³ Eero nopeyakoneenteero pikantakaantani,

Tema ari okanteeya pijeekakahaena kameethaeni.

⁹⁴ Powawijaakotaana, tema pashitaanaha,

Nokemijantanakiro pikantakaantani.

⁹⁵ Kijokero rowawitakina thaenkantzinkari ikoyi ithonkaatenami.

Roori kantzimaetacha eekiro niyaatakaatziro nomonkaatziro pikantakaantani,

⁹⁶ Noñaayitakiro thonkanitachari maawoeni oetarikapaeni,

Rooma pinintakaantani, ari ashi owaetaatyero roori.

148*Rajahaa-wentari Tajorentsi maawoeni rowetsikani*

¹ ¡Pajahaa-wentee-yaari Tajorentsi inkiteki!

¡Pajahaa-wentee-yaari ojenokiperotzinta!

² ¡Pimateero eeroka ronampiripaeni tajorentsi, pajahaa-wentee-yaari!

¡Eeroka rowayiritepaeni inkite-jatzi, pajahaa-wentyaari!

³ ¡Eejatzi eeroka ooryaa, kashiri, pajahaa-wentyaari Tajorentsi!

¡Pimateero eeroka ikaatzi oorenta-chari, pajahaa-wentyaari!

⁴ ¿Pajahaa-wentee-yaari eeroka, Jenoki-pero-jatzi,

Pimateero eeroka, nijaa jeekatsiri inkiteki!

⁵ Pajahaa-wentee-yaawo iwaero Tajorentsi,

Tema apatziro iñaawaetaki rirori, wetsika-yitanakimi eeroka-paeni.

IKAMANTANTAKIRI ISAÍAS

6

¹ Ikanta ikamae pinkathari Uzías, ari noñaawyaatakari Tajorentsi ijeeki iwinkathari-mentoki, ipamankantakawo ikithaari tajorentsipanko. ² eenitatsi jenokintaweri paa-mathaeteentsiri rowaatzinkaka ipatziitoki. eenitatsi 6 ishiwankiri. Apite ishiwankiri ipashikapootantari, apite okanta ipashikantari iwathaki, apite raantari. ³ Apiipiitziro ikanteeyini:

“Kiteshire, Kiteshire, Kiteshire rini, shintsiperori Tajorentsi, Ipamankantakawo rowaniinkawo kepatsi.” ⁴ Ikanta ikamenitanaki iñaawaetzi, antawoete omoyekanaka ashiroki tajorentsipanko, kachaariinka okantanaka tajorentsipanko. ⁵ Ari nokantashiretanaki: “¡Ikantamatsiteetana, nimaeka nokame! Nokitateeya Nowinkathariteki Tajorentsi Shintsiperori. Kaariperopaanteri nini, nojeekimotziri atziriite kaariperopaanteri.” ⁶ Ikanta apaani jenokintaweri oshiyakawori paamari, ipokashitapaakina. Ramakotaki paamarimenki raakiri taapokimentotsiki, ⁷ Rontsirokakiro nopaanteki, ikantana:

“Pamine, ontsirokakimi pipaanteki paamarimenki. Ithonkaemiro piyaariperonkari, Ipeyakoeteemiro pikaariperowitakaha.”

⁸ Ari nokemaki ikenkithawaetanaki Awinkatharite, ikantzi: “¿Litaka notyaanteri? ¿Litaka jatatsini ikamantante?”

Nakanaki naaka, nokantzi:

“Naaka potyaante.” ⁹ Ari ikantanakina:

“Pimatero, pikamanteeri atziriite, pikanteri:

‘Arika pikemawitya, eeromaeta pikemathatziro.

Arika paminawitya, eeromaeta piñiuro.’

¹⁰ Eeroka kantakahaeyaawoni ikijoshiretanteetyaari, witayempitari ikanteetya, imawityaakiyiite.

Rootaki eero ikowichaataanta,

Eero ikemanta,

Eero ikenkithashiretanta,

Tee ikemijantzi, rootaki eero rawijakotantaawo.” ¹¹ Nokantziri:

“¡Noyinkatharite! ¿Okaateka ojamanite iroka?”

Ikantzi rirori:

“Arika ithonkaeteeri paata jeekatsiri nampitsiki,

Kaankipanko okanteeya pankotsipaeni,

Kaankiitya okanteeya eejatzi osheki owaantsi.

¹² Ramaeri Tajorentsi thaankiini atziriite,

Kaankiite okanteeya nampitsiki tekatsi nampiteeyaawoni.

¹³ Itzimerika añaaneentsini apawopaeni,

Aritaki ithonkaetakiri eejatzi irikaete, roshiyeyaawo itowaetziro meta ari ookanakiro isankahani.

Apatziro oshookamatsitee opiriniki.”*

* **6:13** Ikantakoetziri jaka “eepichokiini ikaate,” roojatzi ikantakoetzitari “itzimawita paerani 10 atziri, apaani-macheeni añaatsiri.”

7

¹ Okanta inampiite Judá-paeni ipinkatharitzira Acaz itomi Jotam icharini Uzías, ikenkithashiretaka Rezín iwinkatharite Siria-jatzi, raapatziyaari Peka itomi Remalías iwinkatharite Israel-paeni rowayirityaari Judá-paeni. Ikoyi ikye inampiteki, teemaeta imatziro. ² Ari ikamanteetakiri pinkathari Acaz itsipatakari ikaatzira jeekapankotziriri, ikanteetziri: “Raapatziyaakari Siria-jatzi Isaías. ³ Ari iñaanateeri Tajorentsi Isaías, ikanteeri: “Paanakiri Acaz pionkyotyaaari pinkathari Sear-jasub othapiki nampitsi roonkanaateetzirowa nijaa, iiteetziri ‘inatsiryaapankaatakotakira kiwawaerentsi’? ⁴ Pikanteri pitomi:

‘Paamahaeya, tekatsi pithaawanteeya,

Tontashireri pikantya, eero pithaawantari apite oshiyakawori okachaatzu paamari,

Irikaete Resín, Siria-jatzi, eejatzi itomi Remalías,

katsimaki ikantaka ayimatziro mashirenkari. ⁵ Irika Siria-jatzi itsipatakari Efraín-iite itomi Remalías, ikowaeyakini rowashironkayimi. Ikanteeyakini: ⁶ “Jame aapithateri iipatsite Judá-paeni. Jame ominthaaweri ikine aapithateri iipatsite. Arika aakiro kepatsi riitaki owaeri itomi Tabeel ipinkathariwentee.” ’ ” ⁷ Roori kantzimaetacha ikantaki Tajorentsi: “¡Eero imatziro! ⁸ Tema Damasco rootaki otzinkamintsitari inampitsite Siria-jatzi.

Riitaki Rezín iwinkatharitetari Damasco-jatzi.

Arika awijaki 65 ojarentsi, aritaki ithonkaeteeri Efraín-iite eero iñahaeteero inampiite.

⁹ Rootaki Samaria otzinkamintsitari inampi Efraín-iite.

Riima itomi Remalías riitaki iwinkatharitetari Samaria-jatzi.

Eerorika pikyaaryooteeyini, aritaki ithonkaetakimi eejatzi eerokaete.” ¹⁰ Iroka otsipa ikantakiriri Tajorentsi irika Acaz: ¹¹ “Pikowakoteri Pitajorentsite Tajorentsi roñaayemi kaari piñaapiintzi, rootaki piñeeri piyeekira otapinaki kepatsi, piyeekira eejatzi ojenokiperotzira jenokinta.” ¹² Rakanaki Acaz, ikantzi: “Tee okameethate noñaantawaetyaari Tajorentsi nokowakoteri roñaayena kaari noñaapiintzi.”

¹³ Ikantanaki Isaías:

“Pikeme isheninkaete pinkathari David. ¿Iitaka pikijaneentakiriri atziriite, pikijaneentzitarima eejatzi Notajorentsite?

¹⁴ Riitaki Awinkatharite oñaayemironi kaari piñaapiintzi:

Ari owaeyantaki tsinani kaari yoterini shirampari,

Itzime otomi, iitya Emanuel.

9

¹ Eero ojamanitzimaeta ikemaatsiteetya. Ari retakawo Tajorentsi rowashiwenteeri Zabalón-iite eejatzi Neftalí-ite. Rooma paata kyaariperori okanteeya nampitsi Halilea jempe ipiyotapaa atziri kaari asheninkata janta inkaarecheraki, intatsikero antawaaki nijaa Jordán.

² Riitaki oshiyakawori ikinatyeeemi otsirenirikitzira, riitaki ñaayiteeriri ootamentotsi.

Otsimankakowitakari raampari kathatayeri ikineemi sarinkaweniki.

Kimiwaetaka ijeekaatyeeemi okiteenkatzira.

³ Poshekyakiri atziriite,

Poemoshirenkaperoteeri riroriite.

Maawoeni ikimoshirewenteeyimini oshiyawaeteeyaawo ikimoshirewenteetziru arika rowiiteetero pankirentsi,

Oshiyawaetyaawo ikimoshirewenteetziru arika ranteteetyaawo ashaahawontsi.

⁴ Tema pontsiparyaakowenteeri eeroka romperanawaeteetari,

Powatsinaaryaakoteeri ishintsineentawaeteetziru,

Ikaatzi ikemaatsitakaayitari reewawenteetziru.

Kimiwaetaka paerani paperaatantakariri Madián-jatziite.

⁵ Itayiteeteeri isapaatote owayiri-paeni ikamenitakayitziri ranashitantari.
Itayiteeteeri ikithaari iraatakiri iraantsi.

⁶ Tema tzimaki eenchaanikiri ishinetakayiri Tajorentsi. Ipakiri shintsinkantsi ipinkathariwentante. Ikanteetzi: Kempoyaawenta rowaeteniri ikenkithashiretari, Tajorentsi kaari roetsinampahaetziri, Añaari Ashitaanari, Pinkathariwentantatsiri ijeekaetzira kameethari.

⁷ Irijatzi pinkathariwenteerini ichariniyitari David, Ithonkya ikemakoeteero ishintsinkari. Okantaetatyeyya ijeekaetee kameethari, Ashi owatyeeero ipinkathariwentantee, Tampatzikashireri rinaatye, kameethashireri ikantante, Ari okantaetaatyeyyaani etanakyaaowo nimaeka. Thaamenta ikanteeya, Tajorentsi shintsiperori.

14

¹ Ikanta Tajorentsi ineshironkateeri Jacob-iite. Riyoshiiteeri Israel-paeni, roepiyeeri rashiteeyaawo iipatsite. Ipokaki paashinijatzi, itsipateeyaari inampiki Jacob-iite.

² Raakameethateeri paashinijatziite irikaete Israel-paeni, ramitakoteeri ipiyayitee inampiki. Imateero Israel-paeni, romperataari shirampariite eejatzi tsinaniite. Ikaatzira omperawaetakariri paerani Rirori, ipiyataari rirori, rompera-tanewo rowaeri. ³ Arika rowatsinaaryaakotaami Tajorentsi pikemaantsiwaetakaha, powashiretakowaetaha, rashiminthateetzmira romperaetzimi, ⁴ aritaki pithaenkaeri pinkatharitatsiri Babilonia-ki, pikante pomampaeya:

“¡Pamineri irika! ¿Jempe okinakika romperawaetakae paerani? jempe ikantakiroka ithonkantakawori nampitsi ijeekira ooro!

⁵ Itzinkahapithateeri Tajorentsi ipajamento irika kaariperori, rootaki rotaeyapiintziri pinkathari,

⁶ rootaki ipajawaetantakariri atziriite, tema antawoete ikijaka, rootaki ipinkantakariri nampitawori jemperikapaeni, tema antawoete amashirenkari okantaka.

⁷ Kameethari ijeekaetee maawoeniki kepatsi, tekatsi koshekawakahaachani. Kimoshireri ikanteeya ikaemawaeteeyeni.

⁸ Eekiro othaamentatya inchatopaeni jeekatsiri Líbano-ki, kimiwaetaka okenkithawae-tatyeyemi santari,

Okante: “Tema rashiryahaetakimi eeroka, tekatsi pokatsini itowaena naaka.”

⁹ Antawoete ikoshekawaka kaminkaripaeni otapinaki, pokaki otonkyotawaemi. Kakintetaki ishira kaminkariite, ikaatzi jematatsiri paerani kepatsiki pokaki otonkyotawaemi.

Ikaatzi pinkathariwentziriri paerani atziriite tee ijeekae nimaeka iwinkatharimentoki.

¹⁰ Maawoeni iñaawaeyitee, ikantawakahaeya:

‘Pimatzitawoma eeroka tee otzimimoteemi pishintsinkari, poshiyakotaanawo naakaete.’

¹¹ Jempe okineeroka pishamenkari, eejatzi oyameninkari piwiyompimento. Shitziinka okantaka pimaantari, chowiyitaki eejatzi pipashikawo.

¹² ¡Eeroka iiteetaweetari Sariwoto! jempe iitaka rowaryahaetantakimiri.

Osheki atziriite pipinkathariwentaki, roori kantzimaetacha rowaryahitakimi jaawi.*

* **14:12** Riitaki roshiyakahaetzi jaka iwinkatharite Babilonia-jatzi roshiyari “Sariwoto,” riitaki oshiyakowitakariri ompokiro ikenkithatakotapiintakiri Canaán-jatzi, ikanteeyini: “Riitaki atajorentsita awijiriri itsipa tajorentsiyitatsiri jeekatsiri ochempiki.

- ¹³ Pikantashirewitaka: “Nateete jenoki jenokintaki,
Nowetsike nowinkatharipankote nawijanakiri ompokiropaeni ijeekira Tajorentsi.
Ari nojeekeri janta katonkonta, ochempiki ipiyotapiintaha itajorentsitetashiitari.
- ¹⁴ Niyaaperote jenoki nawijanakiro ojenokitzira menkori,
Noshiyaari Jenokijatzi.”
- ¹⁵ ¡Tema piyaatashitaka inthomoeperotzira ipinkathariwenteetzirira kaminkaripaeni!
- ¹⁶ Pampoyaa royemi ikaate ñeemini,
Antawoete raminaminthetemi, ikante:
‘¿Riima irika atziri ithaawakaani kepatsijatzi,
thonkirori nampitsipaeni?’
- ¹⁷ Riitaki owaankiityaakirori kepatsi tekatsi nampiteeyaawoni,
ithonkakiro maawoeni nampitsi. Tee ishineteeri ijeekashiwaeteeyani ikaatzi raayi-
takiri.’
- ¹⁸ Kamayitaki maawoeni pinkathariwentakiriri paashinijatziite jempe ikitayitaka,
apaanipaeni ikitataka riroriite.
- ¹⁹ Rooma eeroka, rookaetakimi inteena kitataarewomashiki,
Roshiyakahaetakimi shitzitatsiri kaarashi,
Roshiyakahaetakimi eejatzi shitziwari,
arika rompojawaakahaeyani atziri, rookaetakiri impeetaki opiyotaha mapi.
- ²⁰ Ero roshiyakahaetzimiri itsipa pinkathariyitatsiri ikaatzi ikitaetakiri, tema pimap-
erotakiro pinampiite,
pompojaki pisheninkapaeni pinampiki.
Ero ikijotzi rañe isheninkapaeni kaariperori.
- ²¹ Powetsikya okine pompojeri itomipaeni, okantakaantziro rompojantzira ipaapate,
Ero ikenkithashirewaetantaawo ipinkathariwenteeri nampitawori kepatsiki, eero
ishenitantaawo nampitantaawoni kepatsiki.
- ²² Iroka ikantaki Tajorentsi shintsiperori:
“Nokoshekatyeeyaari irikaete, nothonkaeri Babilonia-jatzi,
ikaatzira jeekatsiri janta, rowaeyaniite eejatzi ichariniite.

29

- ¹³ Ikantakina Pinkathari:
“Okaatzi icheraacheraawaetziri irika atziri, oshiyawaetakawo okaakishiretatyeena,
Ipinkathapaantetashitana, teemaeta ikenkithashiretakotena kameethaeni,
inteenashireri rowanaanaa.
Oamenahashiwaeta ipinkathawitana, riyotaantashiwaetawo rametari rirori.
- ¹⁴ Rootaki napiitanteeyaawori noñaayeeeri kaari iñaapiintzi atziriite, kempoyaa ikan-
teeyaani.
Nopeyapithateeri riyomento yotaniwitachari.
Nopeyapithateeri ikenkithashiretani kenkithashirewitachari.”

40

- ¹ Iroka ikantzi Pitajorentsiti:
“Poetzimoshirenkaeyeenani. Poemoshirenkaeyeenani nonampikika.
- ² Pinintathateri piñaanateri nampiwitawori Jerusalén-ki.
Pikamanteeri, pikanteri: ‘Ari okaatapaaki romperaetzimi, ipinakowenteetakiro piki-
nakaashitani,
Imaperotakimi rowajankitzimi pikaariperotakira.’ ”
- ³ Icheraapaaki, ikantantapaaki:
Powameethateeniri Tajorentsi ikinapaakira ochempimashiki,
Poshiyakaahaeniri Tajorentsi itampatzikaetziro awotsi.

⁴ Omameripathatee otenkanaayitzira,
Okarenipathayitee ochempi,
Okaatzira otenkanaayitzi nimaeka, okaatzira ochempimashitzi,
Karenipankaari okanteeya.

⁵ Roñaahanteero Tajorentsi rowaniinkawo, ipiyoteeya atziriite ikaatzi ñahaerori.
Riitaki Tajorentsi kenkithawaetakirori iroka ñaantsi.”

53

¹ ¿Iitaka kemijanteroni okaatzi akemakiri?

¿Iitaka ñaakirori ishintsinkari Tajorentsi?

² Ikimotatakaaki nomperatani ijeekanikira Tajorentsi,
Roshiyakaakiri owakira parithatatsiri pankirentsi,
Rooma kepatsi kaari oshookanta pankirentsi,
Tee orooperotzi okameethate, tee owaneenkata,
Tekatsi ñaamatyaawoni okantawaetaha,

³ Maninta royiro maawoeni atziri, tee ikoyiro.

Antawoete okatsitzimotziri atziri, rametakawo okantzimoshirewaetari.

Roshiyawaetakari kaari ñaamataawo iñahaeteri, manintaarewo oyiri, tee akenkithashire-
takoteri.

⁴ Omaperotatya, riitaki aanakirori akemaatsiyitakari,
Irijatzi aanakirori akemaatsiwaetari.

Tema riitaki owatsinaawaetakiriri Tajorentsi,
Riitaki owajankiwaetakiri, riitaki owaañaawaetakiriri eejatzi.

⁵ Rojatahaetakiri okantakaantziro ipiyathawaetaka,
Ikemaatsitakahaetakari okantakaantziro iyaariperonkari.
Ikanta rowajankitzitakiri rootaki ijeekantaari kameethaeni.
Ikanta rowatsinaetakiri, roojatzi retsiyatakotantaari.

⁶ Atzipinawaetaki aakaete maawoeni oshiyawaetakari owisha tzipinari, akinawae-
tashitaka jemperikapaeni,

Riitaki kantacha Tajorentsi, ratsipetakaakari irika ayaariperonkari aakaete.

⁷ Ipajawaeteetakiri, ishinetaka tee ikaaniwaetzi,
Tee iñaawaetzi eepichokiini ikenkithawaetapaente.

Roshiyakahaetakiri rahaetziri owisha rowamahaeteri.
Roshiyakari owisha tee ikaemawaete arika rameeteeteri,
Ari ikantakari rirori, maeriri ikantaka.

⁸ Tsinampashireri ikantakaakari, tee ariperori okaatzi ikantakowiteekariri.
Ikanta rowamahaetakiri, tee itzime itomipaeni.

Rowamahaetakiri ikantakaantziro natzirite.

⁹ Itsipatahaetakiri kaariperoshireri ikitaetakiri,
Itsipatahaetakiri kaminkari atziri katsimashireri,
Tekatsi iyaariperonkari rirori,

Tee itheeyapaantetapaentya.

¹⁰ Tee ishintsineenteri Tajorentsi ikemaatsitakahaeyaari.

Riitaki kowashiteencha ratsipetakowentyaari kaariperori, rañaanteeyaari,
iñaayitanteeyaari ichariniyitari.

Riitaki kantakaantakirori omatantakari rantawaeri Tajorentsi.

¹¹ Osheki ikemaatsiwentakawo iñaantawori kitejiinkari, osheki ikimoshirete arika
iñaahaero awijeentsiri.

Irika tampatzikashireri nomperatani osheki rontsiparyaakowentee, riitaki ikemaate-
natakaayita iyaariperonkari atziriite.

¹² Roejeekaeri Tajorentsi ijeekamentoki riropororiite, itsipateeyaari shintsiperori oetsi-nampaanteentsiri,
Tema ishinetaka ikamimotante, roshiyakahaetakiri riimi kaariperori,
Riiwitaka ikematenatakahaetakari iyaariperonkari osheki, rowatsinaryaakotairi kaariperoshireriite.

54

¹ Iroka ikantzi Tajorentsi:

“Okantawitaka tee powaeyeeya, maaniromanthaki pinawitaka, roori kantzimaetacha antawoete pinkimoshiretee.

Tee pikemaatsiwitya powaeyante, pithaamenteeyaani.

Osheki tzimaatsini pitomipaeni okantawitaka imaninteetakimi, pawijaero nimaeka tzimatsiri oemi.✧

² Poemotero pipankonaki eero pithaawakaawo pomaankero pijeekantakari.

Pishiryero oojotantari, pikentakotero kameethaeni,

³ Tema osheki poewawahayiteeya.

Piyaate pisheninkaki otsipaki nampitsi, inampiteeyaawo ochempiki jempe tee inampiteetawo.

⁴ Eero ominthaawashiriimi, riroporori pikantya, tekatsi kaweyawaetemini, tekatsi pikaaniwente.

Pimaesantero pikantaha paerani pikaaniwenta, eero pikenkithashireteero rowinkatharyeetemi pikinankaritzira,

⁵ Oshiyawo riimi Tajorentsi inanteeyaateemimi.

Iroka iwaero Tajorentsi shintsiperori, riitaki pinakowenteemiri, Tajorentsi rini Itajorentsite Israel, Itajorentsite jaawijatzi.

⁶ Poshiyakawo ookaarewo ewankawo, ashironkaawaetachari,

Roori kantzimaetacha ikaemaemi Pitajorentsite, ikanteemi:

⁷ “Eepichoki nookawentakimi, roori kantzimaetacha antawoete netakotzimi nopiyashiteemi notsipateeyeemini.

⁸ Antawoete nokijapaenta, eepichokiini nookawentakimi,

Roori kantacha ojamani okanteeya noneshironkateemi.”

Rootaki iñaane Tajorentsi, pinakowenteeri.

⁹ “Noshinetakiniri Noé, nokantakiri: ‘Eero apiiteero oonkaeya kepatsi.’

eenitatsi noshinetakimiri eejatzi eero, nokantzimi: ‘Eero napiiteero najariimataami.’

¹⁰ Atakawitya tonkaariki, pookawita ochempi,

Eero napakaero noneshironkatzimi eerokaete, eero pipakayiro paapatziyawakaa eerokaete.”

Ari ikantzi iñaawaetaki Tajorentsi, neshironkaperotzimiri.

¹¹ ;Rowashironkahaetani nampitsi, atsipetakawori tampyaa, tekatsi kantemini.

Naakataki piriinteeroni potanto nowetsikanteeyaawo porekatsiri mapi.

Osheki owanawo okanteeya otantotsi.

¹² Antawo nowetsikayiteero pankotsi, poreryaari okanteeya mapi nowetsikantyaa-wori.

Oshiyawo oporeryaatzi nijaa opatzimooki.

¹³ Niyotaayiteeri maawoeni notomiite, ijeekayitee kameethaeni.

¹⁴ Tontashireri pikanteeya pitampatzikashiretee, pijeekashiwaeteeyani eero ishintsineenteeteemi,

Eero pithaawashiwaeta, eero okantzimoshirewaeteemi thawankantsi.

¹⁵ Arika ikoshekaetemi, tee naaka kankahaeyaawoni,

Roori kantacha, aritaki poetsinampaakiri eero, ikaatzi maemanetemini.

✧ 54:1 Ha. 4.27

¹⁶“Pikeme, naakataki owetsikakiri kotsiroempeki antawaeteerori paamari rowetsikay-itzi omanamentotsi.

Naakataki owetsikakiri eejatzi thonkantaniri.

¹⁷Tekiraata otzimeeta omanamento materoni athonkante,

Santziko powaeri kankakowaetemini.

Noshineteeniri naaka ikaatzi antawaetanari: roetsinampaante.”

Riitaki Tajorentsi ñaawaetzirori iroka.

61

¹Ijeekantana ishire Tajorentsi,

Tema Tajorentsi riitaki tajorentsitakaakinari, rotyaantakina noñaayeeniri
ashironkaenkari Kameethari Ñaantsi.

Nowatsinaryaakoteeri okantzimoshirewaewitari.

Nokenkithatakahaeri romonkyahaetziri nontsiparyaaakowenteeri.

Nojeekakaashiwaeteeyaari ikaatzi raakaanteetziri.*

²Nokenkithatakoteero raakameethatanteera Tajorentsi.

Ikijakowentee Tajorentsi ikaatzi kijaneenteeri.

Rotyaantakina noemoshirenkaeri owashirewaetachari,

³Namantheeteeri ikaatzi okantzimoshirewaetari Sión-jatzi eero ijeekantawaetaawo
samampoki,

Kimoshireri ikanteeya eero rowashirewaetaawo,

Kameñeenka ikanteeya roma-mpahae eero ikantakantawaeta ithaakyaate.

Iiteeteri ‘inchato tampatzikashireri’, riitaki Tajorentsi pankitakiri roñaahantantyaawori
rowaniinkawo.

* **61:1** Paminero Lc 4.18-19

JEREMÍAS

23

²³ Iroka ikantaki Tajorentsi inaawaetzi, ikantzi:

“¿Kaarima naaka Tajorentsi jeekatsiri inteena, jeekita-chari eejatzi okaakiini?

²⁴ ¿Eenitatsima materoni romana-pitha-tena?

Apatziro naaka nothotyiro nojeekantawo maawoeni, nojeeki kepatsiki eejatzi inkiteki. Tema naaka Tajorentsi naawaetzirori iroka ñaantsi.”

25

Ipokaki sorarotan-taniri ikinapaakiro katonko

¹ Tema okaataki 4 ojarentsi ipinkatharitaki inampiki Judá-paeni irika Joacim, itomi Josías. Ari iñaanatakiri Tajorentsi Jeremías ikamantakiri oeta awijimo-terini isheninka Judá-paeni. Tema owakira okaataki apaani ojarentsi ipinkatharitzu Nabucodonosor Kompitaariki. ² Ikamantan-takiro Jeremías iñaani Tajorentsi, ithonka ikemayitaki Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi otsipaki inampi-paeni Judá-paeni, ikantaki: ³ “Paerani awijaki okaatzi 23 ojarentsi retanta-nakawori Tajorentsi ikamantanawo iñaani. Tema owakira retanta-nakawori Tajorentsi ikamantana rootaki ojarentsi 13 ipinkathari-tantari Josías, itomi Amón janta inampiiteki Judá-paeni. Rootaki iñaani nowawijayimiri eeroka-paeni, osheki napiita-kimiro nokaman-tzimiro. Roo kanteencha, tee pikemaeyini. ⁴ Tema rotyaantaki romperatani Tajorentsi, iyamanta-nirite, teemaeta pikemijantziri eerokapaeni, osheki pipiyatha-takari. ⁵ Iroka ikamantee-takiriri, ikantee-tziri: ‘Pipakaero pikaaripero-waetzi, tee opantawo. Aririka pipaka-haero, aritaki pijeekae kameetha janta kepatsiki ikashiya-kaakimiri Tajorentsi, ashi powaero pijeekae janta. Tema rootaki ikashiya-kaeta-kimiri eerokapaeni, eejatzi ikaate picharini-teeyaari. ⁶ Eero pipinkatha-waetziri tajorentsi-niro. Eero rompera-waetzimi eejatzi. Eero pikijashiryaakaawaetari Tajorentsi, pipinkatha-waetziri powetsikani-paeni eeroka. Aririka pikemijantakiro iroka, eero rowajankiteemi.’ ⁷ Pikemi ikantzi Tajorentsi: ‘Osheki pipiyatha-takina eeroka-paeni. Mapperori powatsimaakina pipinkatha-waetakiri pitajorentsi-nirote. Tema okantakaawo pipinkatha-waetakiri, aritaki piñaakiro iita awijimo-temini.’

⁸ Rootaki ikantantari Tajorentsi Ñaaperori, ikantzi: ‘Tema pipiyatha-takina nokantawitzimiri, ⁹ piñeena nokaemiri maawoeni nampitawori katonkonta, nokaemiri nomperatani Nabucodonosor, pinkathari-tatsiri Kompitaariki, ipoki, ithonkemi rowayirityaami pinampiki, ithonka-nakiri eejatzi nampitsi-paeni jeeka-nampi-tzimiri. Ashi powaero ithonkae-teemi, rootaki ithaa-wakaeta-piintyaa, osheki ipinkaetero. ¹⁰ Naaka kantakae-yaawoni ikyaant-yaari irika-paeni pinampiki, eero ikemaetee thaamenta-waeta-chani ikimo-shirete, tekatsi aawakaa-chani, eero ikemaetee toonka-waeta-tsini, tekatsi nampitee-yaawoni ootachani tsireniriki. ¹¹ Ari okamaetyaahae nampitsi, tekatsi inahaetee ithonkaero maawoeni. Okaate 70 ojarentsi rompera-waetemi pinkathari-tatsiri Kompitaariki. ¹² Aririka omonkaa-takyaa 70 ojarentsi Kompitaariki, ari nokimitaeri maawoeni nampitawori Oshewa-weniki, nomateri nothonkaeri, ari nothonkaeri eero iñahaeteeri. Naaka Tajorentsi, ashitawori iñaani iroka.

29

Rojankinari Jeremías rashi Noshikaa-rewo-paeni

¹ Iroka rojankinari Kamantan-taniri Jeremías. Rootaki rojankina-takiri ijeekira Aapatziyaweniki, rotyaantziniri antari-pero-paeni inoshikae-takiri. Rotyaantziniri eejatzi

Ompera-tajorentsitaawo, Kamantan-taniri, eejatzi Aapatziyaweni-jatzi inoshikakiri paerani Nabucodonosor raanakiri Kompitaariki. ² Aripaete rotyaantaki jankinarentsi ishitowan-taari pinkathari Jeconías inoshikae-tantariri otsipaki nampitsi, eejatzi iinkatkiro iina pinkathari, ikaatzi inampinatari ipankoki pinkathari, jewayita-tsiri Aapatziyaweniki, maawoeni Judá-paeni, yotzirori rowetsika-waetzi eejatzi eshiro-pakori-paeni. ³ Riitaki amakirori jankinarentsi Elasa, itomi Safán, itsipatakari Gemarías, itomi Hilcías. Riitaki rotyaantaki Sedequías, iwinkatharite Judá-paeni, riyaaero Kompitaariki iñiiri Nabucodonosor. Iroka okantzi jankinarentsi:

⁴ “Iroka iñaani Tajorentsi Ñaaperori, Itajorentsiti Israel. Rootaki ikowawi-takari ikamanteri nampiwi-tawori Aapatziyaweniki, ikantakaakawo inoshikaeteri Kompitaariki, ikanteeri: ⁵ ‘Piwetsiki pipanko-paeni, pinampi-tyaawo janta. Pipankite powayityaari. ⁶ Paawakaeyiteeya, itzimantyaari pitomi-paeni eejatzi pishinto-paeni, ari ikimityaari rirori-paeni raawakaayiteeyaa itzimantyaari itomi-paeni. Pishenite, ero pishineta ithonkaetemi. ⁷ Pantawaete ero pikoshekanta jempe pijeekaki, pikantena noneshironkatemi. Aririka noneshironkateri ashitawori inampi, rootaki neshironka-taantsi piñiiri eerokapaeni. ⁸ Naaka Tajorentsi Ñaaperori, Itajorentsiti Israel, pikemi nokante: Paamawentyaa ramatawi-tzimi-kari kamantan-tawitachari, ñaawyaa-taniri-paeni ikaatzi pojatekan-takari jaka. Ero pakakotziri imishiwaero. ⁹ Aririka ikenkithate ipaereero nowaero, theeyaantsi. Tee naaka otyaanterini.’ Rootakira ikantakiri Tajorentsi. ¹⁰ Rapiitakiro Tajorentsi, ikantzi: ‘Aririka pimonkaatkiro eerokapaeni pijeekaeyini Kompitaariki okaate 70 ojarentsi, aripaete noneshironka-teemi, aritaki noepiyeemi pinampiiteki, rootaki nokantzi-takimiri paerani.’

¹¹ Ikantzi eejatzi Tajorentsi: ‘Tema niyotzi naaka nokenkishiryaa jempe nokantemi pijeeka-yitan-teeyaari kameetha, ero pashironkaa-waetanta, aritaki pinintahaeyaa paata. ¹² Aripaete pikowako-teena, pamaneena, aritaki noke-makimi okaatzi pikowako-tanari. ¹³ Pithotyaako-teena, aritaki piñahaena. Tema kyaaripero pikyaaryoo-wenta-shire-teena. ¹⁴ Aritaki, piñahaena. Ero apiita okaatzi piñiiri nimaeka. Tema nahaemi maawoni jempe pijeeka-yitaki nampitsiki. Nopiyoteemi. Aritaki pipiye jempe pinampitawo paerani inoshikan-teetakimiri. Naaka Tajorentsi, kantatsi.’ Aritaki ikantzi iñaawaetaki Tajorentsi.

32

¹ Okanta ojarentsi 10 ipinkathari-tantari Sedequías iipatsiteki Judá-paeni, ari iñaanateeri Tajorentsi irika Kamantan-taniri Jeremías. Okaataki 18 ojarentsi ipinkatharitziri rirori Nabucodonosor. ² Tema itapotakiro Aapatziyaweni rowayirite-paeni pinkathari Kompitaari-jatzi, romonkyahaetakiri rirori Kamantan-taniri Jeremías iyaankiiteri-teki pinkathari-tatsiri iipatsiteki Judá-paeni. ³ Tema riitaki Sedequías pinkathari-tatsiri iipatsiteki Judá-paeni omonkyakaan-takiriri, ikantziri: “¿Iitaka pikamantantari eroka pikantzi: ‘Iroka ikantzi Tajorentsi: Noshine-takiro iroka nampitsi ikosheka-waetyaawo iwinkatharite Kompitaari-jatzi, aritaki ikyaaki jaka nampitsiki.’”

33

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Jeremías, ijeekira iyaankiiteri-teki jempe romonkyahaetakiri, ikanteeri:

¹⁴ “Paata aritaki notyaanteemi kameethari naantsi okaatzi nokashiya-kaakiriri paerani iwinkatharite Israel-paeni, eejatzi iwinkatharite Judá-paeni.* ¹⁵ Paata aritaki nokanta-kaakyaawo itzimi icharini-tyaari David, oshiyaawoni oshooka-pirinitzi in-chato kamawiteen-chari. Kameetha-shireri ikanteeyaa ipinkathari-wentantee rirori, itampatzika-shiretee. ¹⁶ Aripaete rawijako-yitee isheninka-paeni Aapatziyaweni-jatzi ari ikantee-yaari eejatzi maawoeni Judá-paeni, eero ithaawa-waetee inampiki. Rootaki owaetakaan-terini ikanteeteri: “Tajorentsi tampatzika-shire-tanta-tsiri.” ¹⁷ Ari ikantzi Tajorentsi iñaawaetaki, ikantzi: “Aritaki itzimae icharini David rashi rowaero ipinkathari-wenteeri isheninka Israel-paeni.”

* **33:14** iwinkatharite = ipankoki

EZEQUIEL

18

Antayiteeri apawopaeni

¹ Ipokaki Tajorentsi nojeekira naaka, ikantakina: ² “¿Litaka kaari okoñaatanta in-ampiki Israel ikenkithawaeteetzi paerani ikanteetzi: ‘Arika ithotero ashitanari kachori chochoki, riitaki itomipaeni tsiyaekitee raekiki.’” ³ Naaka Tajorentsi, pikemena nopaeriiro nowaero, eero papiiteero eerokaete pikenkithawaeteero ikenkithawaetzi paerani Israel-paeni. ⁴ Naaka ashitari maawoeni atziri, nashitari ipaapateetari eejatzi itomipaenipaeni. Ikaate kaariperotatsini, otzimatyee ikame.

28

Kaariperori ñaantsi ikamanteetziiri pinkatharitatsiri nampitsiki Tiro

¹ Ipokaki Tajorentsi jempe nojeeki naaka, ikantakina: ² “Shirampari, eero ka noñaanatzi, piyaate pikamanteri iroka ñaantsi pinkatharitatsiri nampitsiki Tiro:

‘Iroka ikantaki Tajorentsi:

Owanaana piñaaperowaetaka pishireki,
pipinkathatashitakari tajorentsiniro
riitaki jeekaentsiri iwinkatharimentoki tajorentsiniro
othonka otapotakimi inkaare.

Tema eero ka tee pitajorentsizi, atziri pini,
eero ka kenkithashiretashitacha apaniroeni ijeekitantakimi riyomento tajorentsiniro.

³ ¿Poshiyakaatzi pawijakiri okaatzi riyotanitari Daniel?

¿Tzimatsima nomanimotzimiri kaari piyotzi?

⁴ Tema roori piyotani, okaatzi paawiiri eero ka
pimatakiro otzimimotzimi osheki koetyiimotzimiri,
piyeekitakiro powantariri ooro eejatzi koriki.

⁵ Osheki pashiminthatawo eero ka pipimantawaetzi
poshekyaaikiro pashaahawo,
rootaki pashaahawo ñaaperotakayimiri pishireki.

⁶ Rootaki ikantantari Tajorentsi:

Pantzirorika riitaki yotanitakayimiri tajorentsiniro,

⁷ nokantakahaeyaawo ipoke paashinijatzi atziri rowayiritemi,
mataperori iyatsimate atziripaeni,

riitaki ameroni rojataamento rowamayemi,
eero ka rompoje, owanaana pikameethatzi, yotaniri,
aritati papaawaeteeya pookawenteeyaawo powaneenkawo.

⁸ Rookaetemi inthomoyaaki,
eero wa pikamita niyankyaaki inkaare.

⁹ ¿Eekiroma pikenkithashiretatziiri tajorentsiniro,
arika piñaawakiri ikaate maemanetemini?

¡Arika rotaeyemi ompojemini
tekatsira piitya eero ka atzirimacheeni pini!

¹⁰ Rowamayemi paashinijatzi atziri,
poshiyeeyaari rompojeetzi kaariperoshireri.
Naaka Tajorentsi, kenkithawaetatsiri,

aritaki nokamantakimi.’ ” ¹¹ Ikantakina eejatzi Tajorentsi:

¹² “Atziri pini eeroka, iroka omampahaantsi pomampaakotyaari pinkatharitatsiri nampitsiki Tiro, pikanteri:

Iroka iñaane Tajorentsi, ikantzi:

Owanaana pikameethawitaka eeroka, yotani pikanta, owaneenkaki pikanta.

¹³ Pinampiwitakawo pankirentsimashiki Edén-ki, rashitakaawitakimiri Tajorentsi, Osheki owaneenkataka okantakaawo kantawaeyitachari mapiki poreryaari.

Pithatanitari ooro rowetsikaetakimiri owakira pañaanaki.*

¹⁴ eenitatsi aayitatsiri, paamaawentyaari, pijeekaki ochempiki itajorentsitakaakiri Tajorentsi.

Panashiwaetzi jempe ipiyotapaa ompokiro.

¹⁵ Tekatsi pikinakaashitya, kameethari pikanta owakira rowetsikaetakimi

Roojatzi pikaariperotantanakari.

¹⁶ Tzimanaki osheki pashaahawo, osheki pikoshekawaetanaka, owanaana pikaariperotanaki.

Rootaki nookantakimiri, tee nokowe pijeekimotena.

Nomishitowakimi pijeekawitaha ochempiki rashitari Tajorentsi.

Riitaki omishitowakimiri aayitatsiri, pitsipawitari pinampitawo ompokiromashiki.

¹⁷ Piñaakiro powaneenkata, owanaana piñaaperotanaka pishireki.

Osheki omajontyaanakimi pishipakiryaaanakira.

Nookakimi jaawi, osheki pikaanitaki piñaakirira raminaminthatakimi pinkatharipaeni nomishitowakimira.

¹⁸ Owanaana pikaariperotaki, maperori okoweenkatakaakimi pashaahawo,

Iwinkani rowaeta pitajorentsipankote.

Rootaki nowantakari paamari jempe pijeeke eeroka, riitaki thonkaemini itaayimi.

Iñahaemi pisamampotee jaawi.

¹⁹ Maawoeni atziri ikaate ñahaemini, osheki ithaawakaemi.

Koweenkaki pikanteeya. Ashi powaero eero pitzimae.”

* **28:13** Ikanteetziri jaka “mapiki poreryaari”, riitaki ikanteetziri eejatzi: rubí, crisólito, jade, topacio, cornalina, jaspe, zafiro, granate eejatzi esmeralda.

DANIEL

7

Tsimeripaeni Koweenkatatsiri

¹ Roojatzi ipinkatharitzzi Belsasar janta Babilonia-ki, etanakawori ojarentsi ipinkatharitanaki, ari imishitaki Daniel, Ikanta ikakitanakira, rojankinatakotakiro okaatzi imishitakiri. Iroka rojankinatakiri:

² Noñaawyaataka otampyaataki osheki, opoñaapaaka oetarikapaeni, otamakaatakiro inkaare. ³ Ipoñaashitanaka ishitowanaki inkaareki tsimeri antariyitatsiri, ikaatzi 4. Rinashiyiita. ⁴ Etakawori arityaawetaka manitzi, roori kantzimaetacha tzimimaetacha ishiwankiri roshiyakari pakitha. Naminawakirira, ithokiteetakiri ishiwankiri. Rowiriinteetakiri kepatsiki, ikatziyakiri roshiyakaakiri ikantawaeta ikatziyaka atziri. Rowaetzitakanari ishire, ari rathatakiri jempe ikantawaeta atziripaeni.

⁵ Apitetaneentsiri tsimeri ariityaawitaka maeni, itzinaaki apaani rako, ratsikaki mawa imeriki. Nokemaki ikanteetakiri: Panashitya, poyaari tsimeri, jempe ikaate piñaamatyaari.

⁶ Mawataneentsiri tsimeri ariityaawitaka kashekari, roori kantzimaetacha tzimimaetacha ishiwankiri okaatzi 4. Tzimaki eejatzi iitopaeni okaatzi 4. Rowaetakiri ipinkathawentante.

⁷ Niyaatakaakiro nomishiwaetzi tsirenirika, ari noñaakiri irika itsipa tsimeri 4-tapaentsiri. Koweenkatatsiri, ithaawanteetani, shintsiperori. eenitatsi raeki antawo mapikyaanikiteentsiri. Rowakawo maawoeni, rowaariperotakiro, raatzikakiro tzimaantaneentsiri. Tee roshiyari itsipa tsimeri nomishitakiri. eenitatsi ichee okaatzi 10 iitoki.

⁸ Nokempoyaamintheetziro icheepaeni, noñaatziri itsipapaeni oshitowanaki ichee ewonkiperotatsiri. Inowikyeetakiro otsipa mawa ichee jeekawitachari, ipoyaatakiro. Iroka ichaanikiri, eenitatsi ooki oshiyakari itzimimotziri atziri. Tzimitacha opaante, ari oñaawaetaki, osheki ajahaawentantzi.

Riyakatantamento Tajorentsi

⁹ Niyaatakaakiro nomishiwaetaki, noñaaki jeekamentotsi owaneenkatachari. Ari ijeekanaki Antarikitapaentsiri. Kitamaaki okantaka ikithaari, ariwaetaki okitamaatzi jiriniki. Ari okantzitaka iishi, oshiyawaetakawo roomi iwitziri owisha kitamaaperotatsiri. Paamaperotaki jeekamentotsi, ari okantzitari tzimatsiri oshiyakawo oshiyantari shiyakomentotsi.

¹⁰ Paamataki ariwaeta nijaa, opoñaapaaka janta ijeekakira rirori. Jataki inteena pinkathatakiriri janta, mataperoperotaka rishekiperokitaki ikaatzi katziyimotakariri okaakiini ikatziyakaha rirori.

Ari ijeekapaaki itzinkamipaeni, retapaakawo rapatotapaaka, itzintaryapaakiro jankinarentsi.

¹¹ Niyatakaamintheetziro namineero okaatzi awijeentsiri, nokemaminthatakiro okaatzi ikenkithatakotziri ichaanikiri, tema owanaa ajahaawentawaetantaka. Omapokashitanaka rompojeetakiri tsimeri, iooweteetakiri, rookaetakiri paamariki itaantyaari. ¹² Ikanta itsipapaeni tsimeri koweenkatatsiri, ikantakahaetakari tee otzimimotziri ishintsinkari. Roori kantacha ojamanitaki ishineteetakiri rañaahae roojatzi paata iyomaatanteeyaari.

¹³ Eekiro nomishiwaetatzi tsirenirikiriki.

Omapokashitanaka ikoñaatapaaki apaani pokaentsiri oshiyakariri itomi atziri, ikinapaa menkoriki, riyaatashitziri Antarikitatsiri, rontsirokapaakari ijeekakira rirori.

¹⁴ Ikantakahaetakari otzimimotziri ishintsinkari, rowaneenkawo, iwinkathankari, opoñaaantyaari ipinkathariwenteri atziripaeni jeekayitatsiri jemperika janta, ipinkathariwenteetziri jemperikapaeni, kemathatawakaawori iñaani jemperikapaeni. Ashi rowaatyeero ipinkathariwentantee, tekatsi materini rookakayiri ipinkatharitzira.

¹⁵ Naakataki Daniel, nokemakiro rooteentsi akinani nothaawankari. Okantzi-moneentawaetakina okaatzi nomishitakiri. ¹⁶ Nontsirokapaakari apaani katziyeenchari janta, nokowakotakiri rooñaawontenawo okaatzi awijeentsiri. Rakanakina, ikan-tanakinawo maawoeni oetarikapaeni ikanteetziri, ikantzi:

¹⁷ “Irika tsimeri koweenkateentsiri kaateentsiri 4, riitaki oshiyakaawentachari pinkatharitatsini paata ikaate 4, riitaki pinkathariwentantatsini paata kepatsiki. ¹⁸ Roori kantacha paata, riitaki ashiteeyaawoni itajorentsitakaani Jenokiperijatzi, ashi rowaatyeero ipinkathariwentantee.”

¹⁹ Nokowaki niyotakoperoteeri 4-tapaentsiri weyaantapaakawori tsimeri, irika kaari oshiyawakaachari itsipapaeni, tema riitaki koweenkaperotatsiri: eenitatsi osheki raeki mapikiteentsiri, ishetaki roshiyakawo kitamaari koriki. Rowakawo maawoeni, ithonkaki, raatzikawaetakiro tzimahaanteentsiri. ²⁰ Nokowaki eejatzi niyotakoperoteero ichee kaatatsiri 10, niyotakotero eejatzi ichaanikiri tzimatsiri ooki eejatzi opaante, ajahaawaetachari. Noñaakiro rawijanakiro jempe okanta antawotzi ot-sipa ichee, okantakaantakiro ikahaaki mawa ichee jeekawiteenchari ojeekantyaari roori. ²¹ Okanta noñaakiro ichee owayiritakari itajorentsitakahaetani, oetsinampaaw-itakari. ²² Roojatzi rareetantakari Antarikitatsiri Jenokiperijatzi, rotzikaawentakiri itajorentsitakaani, tema monkaapaetetapaaka ipinkathariwentante irikapaeni itajorentsitakaani.

²³ Tema ikantzi:

“Irika 4-tapaentsiri tsimeri, rootaki oshiyakaawentachari okaate 4 ipinkathariwentantee janta kepatsiki, eero roshiyakayiro otsipa, tema ithonkero maawoeni okaatzi tzimatsiri kepatsiki, rowaariperoteero, raatzikaero okaate tzimahaantatsini.

²⁴ Iroka ichee kaatatsiri 10, roshiyakaawenteetziri pinkatharitatsiri kaatatsini 10.

Ipinkatharite rirori arika awijaki kankotachari.

Roojatzi rowinkatharyaantakyaari itsipa pinkathari. Eero roshiyaari itsipa etanaka-wori, rowinkatharyeeri ikaate mawa pinkathariwitachari.

²⁵ Ikemaeri Jenokiperijatzi, ikowero ithonkerimi itajorentsitakaani Jenokiperijatzi. Ikowawitya rowashiñaero jempe okantawaeta riweshiryaawentari tajorentsitatsiri. Ikowawitya eejatzi rowashiñaero Ikowakaanteetziri.

Ari imawityaawori awijaneentakirika mawa ojarentsi.*

²⁶ Roori kantzimaetacha paata, aripaetera ijeekapaaki Jewari raminakotantyaariri. Aritaki rowinkatharyaakiri, roojatzi ithonkantakyaari, ashi rowaatyeero ithonkaeya raperoteeya.

²⁷ Roojatzi ikantakahaeteri itajorentsitakaani Jenokiperijatzi ipinkathariwentanta-ntyaari.

* **7:25** Kankotachari jaka “awijaneentakiri mawa ojarentsi”, rootaki ikanteetziri: “apaani ojarentsi, ojarentsi-paeni eejatzi oniyankitzimatakirika ojarentsi.”

Riiyitaki pinkathariwenterini maawoeni otzimimowitari ishintsinkari, rowa-
neenkawo, iwinkathankari, jemperika ijeeki kepatsikinta. Ashi rowatyero
ipinkathawentante. Ikemijanteri maawoeni atziri jeekatsiri kepatsikinta.

²⁸ Ari okaatzi roñaayeetakinari. Naakataki Daniel. Okantzimoneentanakina,
oeteryaakina. Tekatsitzimaeta nokamantakoterori.

JONÁS

¹ Ikanta Tajorentsi iñaanatakiri Jonás, itomi Amitai, ikantziri: ² “Piyaate Naanaweniki, pikamanteri atziri-paeni nokoyi nothonkiri, tema nokemaki naaka jempe ikanta ikaariperoyitaki.” ³ Roo kanteencha Jonás, tee ikemijantzi. Ikenkishiryaaka ishiya-pithateri Tajorentsi riyaate Owaneenkaariniki. Ari iñaaki antawo amaatako-mentotsi, rooteentsi oshitoyi Makaariniki. Ipinatakiro rotetan-tyaari, otetanaka rirori. ⁴ Roo kanteencha, ikantakaakawo Tajorentsi otampyaate inkaariki, antawo otamakaatanaki. Tema rooteentsi okoteemi amaatako-mentotsi. ⁵ Antawo ithaawanaki aminirori amaatako-mentotsi, ramanawi-takari atziri-paeni itajorentsi-nirote. Rowi-inkaki rashaahawo eero otsitsiyanta amaatako-mentotsi. Tema ikiitapaaka inkaahanki Jonás inthomoe-kinta amaatako-mentotsiki. Imaaperotapaakitzi janta. ⁶ Jatanaki reewarite aminirori amaatako-mentotsi jempe romaryaaka Jonás, ikantapaakiri: “Iita pantziri jaka pochokintzi! Pipiriinte! Pikowakoteri Pitajorentsite. Ineshironka-teeta, apiinki-kari.”

⁷ Ari ikantanaki aminirori amaatako-mentotsi, ikantzi: “Pipoki, jame añaaaryaatyaa ayotant-yaari iita kantakaantzirori añaaantawori iroka kowaenkateentsiri.” Imatakiro iñaaryaa-teeyakani. Iñaatziiri riitaki Jonás kantakaan-tzirori.* ⁸ Rojampi-takiri, ikantziri: “Pikamantena, ¿lita añaaantawori kowaenkatatsiri? ¿litaka pipokantari jaka? ¿Jempe pipoñaan-nakari? ¿Jempe iitaka pisheninka?” ⁹ Akanaki Jonás, ikantziri: “Naaka isheninka Heber-paeni, nopinkatha-tziri Inkite-jatzi Tajorentsi, riitaki wetsikakiro inkaari eejatzi kepatsi.”† ¹⁰ Antawoete ithaawanaki, ikanteeyini: “¿Jempe pikanta-teetenaka?” Tema yotanaki ishiya-pitha-tatyaari Tajorentsi, tema aritaki ikantzi ikamantaki. ¹¹ Eekiro ikantee-tanaki-tziiri: “¿Jempe nokantemika opakaan-teeyaari otamakaatzi?” Tema eekiro omapero-tanakityaa otamakaatzi inkaari. ¹² Ari ikantanaki Jonás: “Pookina inkaariki, aritaki opakaanakyaa otamakaatzi. Naaka kantakaantakiro añaaantawori okowaenkatzi otampyaatzi.”

¹³ Tema shintsiwiteeyanakani ikomateeyini ikoyi raatakote othapyaaki inkaari. Teemaeta imatziro. Eeniro omapero-tanakityaa otamakaatzi inkaari. ¹⁴ Ikowakotanakiri Tajorentsi, ikanteeyini: “¡Tajorentsi! Eero pishinetana nopiinki ikantakaan-tziro irika atziri. Tekatsi-rika iyaari-perorite, te nokoyi powajankitaa-wentenari ikamakirika. Pimatziro eeroka Tajorentsi okaatzi pikoyiri.” ¹⁵ Ikaatanakiro ikowakotziri Tajorentsi, rowiinkaetanakiri Jonás inkaariki. Tema maeryaatanaki otamakaatzi inkaari. ¹⁶ Ikanta iñaakiro atziri-paeni, antawoete ipinkatha-tanakiri Tajorentsi. Itaa-kiniri ratsipe-takaani, ikanteeyini: “Tajorentsi! Kyaaripero nokemijanteemi.”

¹⁷ Rowaki Tajorentsi antari omani niyawakirini Jonás. Mawa kitejeri eejatzi mawa tsireniri jeekaki imotziki omani.

2

¹ Ikanta ramanaa Jonás ijeekakira imotziki omani, ² ikantzi: “¡Tajorentsi! Noñaakiro nokemaatsi-waetaka, nokowako-takimi. Pikaminthaakina eeroka.

Pikemakina nokaemi kaminkari-mashiki.

³ Pookawi-takina ocheenkaatzira inkaari, Onoshika-nakina oshinchaari.

Aanakina omoetonkaari inthomoe-kinta.”

⁴ Ari nokantziri: “¡Tajorentsi! Pookawentakina.

* **1:7** Paminiro Ooñaawontzirori Ñaantsi-paeni: ‘Ñaaryaa-taantsi’ † **1:9** Heber-paeni = Israel-paeni

Eero noñahaero pitajorentsi-pankote.

⁵ Othonkakina opamankakina nijaa,
Opeyakina ocheenkaatzira inkaari.

Tema othonkakina ankowiyinatakina jamantoshe.

⁶ Notsiryaaanaki inthomoeki nareeta-paentawo kepatsi.

Kimiwitaka ashi noyiromi nojeekemi jempe rashita-koeta-kinami.

Roo kanteencha Nowinkatharite Tajorentsi, eeroka owawijaa-kotaana nokamimi.

⁷ Nokanta nokamimataki, nokenkishiryaaaneemi eeroka Tajorentsi.

Pikemakiro namanani pitajorentsi-pankoteki.

⁸ Ikaatzi pinkatha-waetziriri roshiya-kaawo tajorentsi-niro,

Tee ikinatzimi.

⁹ Rooma naaka, kamiñeenka nopaasoonkiteemi,

Notahaemiri natsipe-takaani nashita-kaemiri.

Aritaki nanteemiro nokantzimiri.

Tema apatziro pikanta-kaawo Pitajorentsiti, powawijaa-kotantzi.”

¹⁰ Ari ikanta-kahaari Tajorentsi irika omani, ikamaankaeri Jonás othapyaaki inkaari.

3

¹ Ari rapiiteero Tajorentsi iñaanateeri Jonás, ikantziri: ² “Piyaate Naana-weniki, pikamantantero okaate nokantemiri.” ³ Jataki Jonás Naana-weniki, imatakiro ikan-takiriri Tajorentsi. Tema antawo nampitsi Naana-weni, mawa kiteejeri anashitan-tyaawori maawoeni. ⁴ Areetaka Jonás nampitsiki, anashitaka apaani kiteejeri, ikantzi ikenkithatzi: “Yotapaaka 40 kitejeri, ithonkae-tantyaariri ikaatzi nampitawori Naana-weniki.” ⁵ Ikanta ikemaki nampitawori Naana-weniki: antari-paeni eejatzi eentsitee-reki, ikemijanta-nakiri Tajorentsi, ikanta-wakahaeyani: “Jame atziwentyaa.” Ikithaa-tanakawo etawori-pooki iithaari, rootaki riyotan-teeyaari rowashiretako-tatyaa.

⁶ Ikanta ikemaki pinkathari-tatsiri Naana-weniki, rookanakiro iwinkathari-mento, ikithaa-tanakawo etawori-pooki iithaari, jeekanaki samampoki. ⁷ Ikamantantaki inampina-paeni pinkathari, riyotan-tyaari maawoeni nampitawori, ikantzi: “Itziwentyaa maawoeni atziri, tekatsi owaachani. Ari ikimiteeriri ipira-paeni, eero ipiri eepichokiini rowanawo eejatzi imiri.* ⁸ Otzimatyee ikithaa-pookityaa atziri-paeni eejatzi ipira-paeni. Icheraa-pero-tatyee ramaniri Tajorentsi. Ipakahaero ikaaripero-waetzi eejatzi ikoshekanta. ⁹ Aamaashityaa aritaki ineshironkatee Tajorentsi, rotsimaryaa-shire-teeyaa. Eero anaantawo ithonkae.”

¹⁰ Iñakiri Tajorentsi jempe ikantanaa Naana-weni-jatzi, tema ipakaa-neero rantaw-itakawo kaariperori. Te ikowanee Tajorentsi rowajankiteeri.

4

¹ Te inimotziri Jonás iñakiri Tajorentsi tee rowajankiteeri Naana-weni-jatzi, otyaanakari imashirenka. ² Ikowako-takiri Tajorentsi, ikantzi: “¡Tajorentsi! Ari niyotzitaka panteri eeniro nojeeki nonampiki. Rootaki nokowantari niyaatemi Makaariniki. Tema niyotzi eeroka Tajorentsi etakotantaniri, neshironka-tantaniri, te pikijanita. Antawo petakotanta, pikanta-wityaa: ‘Ari nowajankitaakimi’, roo ojamanitakimi te pikowanee powajankitaante. ³ Rootaki noñashirenkantzimiri Tajorentsi, nokoyi nokami. Rootaki nokowa-perotziri nokami, te nokoyi nañee.” ⁴ Ari rakanaki Tajorentsi, ikantzi: “¡Jonás! ¿Rooma kameetha-tzimo-tzimiri pikijawaeta?” ⁵ Jatanaki Jonás ishitowa-piintziro ooryaa iweyaa-thapita nampitsi. Rowetsika-paaki ipanko-sheta. Ari ijeeki raampiya, royaawenta iita awijatsini nampitsiki.

⁶ Ikantakaakawo Tajorentsi omapoka-shityaa oshooki incha-maeshi, opamanka-kotakiri Jonás. Rootaki tsimanka-kiriri iitoki, ari raampiya eero roñashirenkantari

* **3:7** ipira-paeni = bueyes, ovejas

ooryaa. Osheki ikimo-shire-wenta-nakiro Jonás shookaen-tsiri. ⁷ Okanta okitejeta-manee, ikantakaakawo Tajorentsi itowireero chapitzi shookaen-tsiri, jampishi-tanaki. ⁸ Ikanta ishintsi-tapaaki ooryaa, antawo itampyaa-takaakiro Tajorentsi okinapaakiro jempe ishitowapiintzi ooryaa. Riitaki taapaakiriri iitoki Jonás, rowamayi-matakiri. Ikantzi: “Rootaki nokowa-perotziri nokami, te nokoyi nañee.”

⁹ Iroka ikantzi Tajorentsi rakiri Jonás: “¿Rooma kameetha-tzimo-tzimiri pikijakotawo okamaki incha-maeshi?” Ikantzi Jonás: “Jee, tema kameetha noñaakiro nokijawaeta.”

¹⁰ Ikantzi Tajorentsi: “Te eeroka pankiteroni incha-maeshi, te eeroka shookakaeroni eejatzi. Tema piñaashitakawo eeroka oshookaki, eejatzi piñaakirowa okamaki. Rootaki petako-waematsitari. ¹¹ ¿Eeroma noneshironka-tziri naaka Naana-weni-jatzi? Osheki ikaateeyini. Eenitatsi eejatzi osheki eenchee-riki, ikaatzi 120,000, tekira riyotziro jempe otzimi rampate eejatzi rakoperori. Eenitatsi eejatzi osheki ipireetari janta.”

MIQUEAS

¹ Iroka iñaani Tajorentsi ikamantziriri Miqueas Kashiya-kaarini-jatzi, ikantziri: “Noñaayimiro oeta awijatsini paata Oshitekii-toniki eejatzi Aapatziyaweniki.” Aripaete roñaayiri ipinkathari-tantari Jotam, Ahaz eejatzi Ezequías janta ijeekinta Judá-paeni.

5

¹ ¡Rishinto owayiri-paeni! Pikijawentyaa rinkiteetakimira tantotsikira, Tema rowayiri-teetatyee.

Antawoete rowajankiteeteri reewarite asheninka Israel-paeni, Rompoja-waetan-tyaari pajamentotsi ipooki.

² Rooma eeroka, Owapankoni jeekatsiri Poshini-pathaniki,

Rawijakimi ishekiiyini pisheninka Judá-paeni.

Ari ipoñeeyaami pinkathari-wenteerini Israel-paeni.

Riitaki etakawori itzimaki paerani,

Itziman-tayitakari kañaaniri.

³ Eepichokiini rookawenta-paentziri rashiyitari,

Roojatzi paata otzimaa-nitan-takyaari tsinani ikowakahae-takiri itzime eentsite.

Riyoshiiteetani tsinani itzime eentsite.

Aripaete ipokayitee isheninka,

Itsipayi-teeyaari Israel-paeni.

⁴ Ari retanakyaawori pinkathari raamaako-wentee-yaari isheninka-paeni,

Rootaki imatantee-yaari ishintsinka Tajorentsi.

Ari ikantzi-teetyaari ipinkatha-teetero iwaero Itajorentsite.

Aritaki ijeekawaetee kameetha,

Tema antawoete ipinkathee-teeri Tajorentsi,

Maeteero maawoeni jempe-rika oweyaa-thapi-tapaa kepatsi.

MALAQUÍAS

¹ Iroka iñaani Tajorentsi ikantakiriri Kamantan-taniri Malaquías, rootaki riyoteeri maawoeni Israel-paeni.

3

¹ Ikantzi Tajorentsi Ñaaperori:
Ari notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotena,
Riitaki wetsikironi jempe nokinapaaki.
Omapoka-shityaa ikyee itajorentsi-pankoteki, Piwinkatharite poyaakota-piintziri.
Areetzi-mataka pikowae-yirini, riitaki notyaanteri ikenkitha-takoyi-teero kashiyakaa-wakahaantsi.

4

¹ Iroka iñaani Tajorentsi Ñaaperori, ikantzi:
Okaakitaki kitejeri iñaahetero oshiyawori opaamatzi paamari,
Ari itahaeyaari kantakaa-pero-waerentzi eejatzi antzirori kaari-perori, ikimitee-yaawo opaamatzi tsipanashi.
Ari ithonkyaari itahaeyaa, ikimiteeyaawo itahae-tziro inchato,
Tema ithonkae-tziro maawoeni otewa eejatzi oparetha.
² Rooma eerokapani pikaatzi pipinkatha-teero nowaero,
Ari okoñaatzi-moteemi kameetha-shire-taantsi oshiyeeyaari ishipakirii ooryaa,
Rootaki ishipakiryaani etsiyata-kotakahaemini okimiteeyaawo roomi ishiwanki rowaankakimiri jempe pijeekaki eeroka.
Antawo pikimo-shire-yitee, poshiyaari ithaamenta iryaani ipireetari aririka pashitaryaakoteri okiteejeta-manee.*
³ Aritaki paatzika-yiteeri kaari-pero-shireri,
Poshiya-kaanteeri raatzikae-tziro jamampo-pane,
Aririka omonkaa-tapaakyaa kitejeri nomatan-teeyaawori okaate nantayiteri.
Ari ikantzi iñaawaetzi Tajorentsi Ñaaperori.
⁴ Pikenkishiryahaero noñaani,
Nopakiriri paerani nomperatani janta Mamerii-toniki.
Rootaki noshine-takaantani, rootaki noñaani rashiite maawoeni Israel-paeni!
⁵ Aritaki notyaanta-kimiri Kamantan-taniri Elías,
Tekira omonkaa-tapaaka kitejeri ikoyiri Tajorentsi, tema okowaenkatatyee, omapero-teeyaa okaariperotee.
⁶ Aritaki roepiya-shire-teeri Tajorentsi ikaatzi ipaapate-teetari, osheki ikowapero-teeri itomi-paeni.
Ari ikantziteyaari itomiteetari, osheki retakopero-teeyaari ashitariri-paeni.
“Paamahaena aririka nopiyee, nowajankiteeri-kari ikaatzi jeekantawori kepatsi.”

* 4:2 ipireetari = vaca = becerro

KAMEETHARI ÑAANTSI ROJANKINA-TAKIRI MATEO

Icharini-yitari Jesús (Lc. 3.23-38)

¹ Iroka iwaero-paeni ikaatzi icharini-takari Jesús, Jeepatziitoetani. Tema irika Jesús riitaki icharini David eejatzi Abraham. ² Ikanta paerani Abraham, itzimaki itomi iitakiri Isaac. Ikanta Isaac tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jacob. Ikanta Jacob tzimanaki itomi rirori, iitakiri Judá. Tema osheki rirentzi tzimaen-tsiri Judá. ³ Ikanta Judá rowakaakiro Tamar, iitakiri Fares, riima itsipa iitakiri Zara. Ikanta Fares tzimanaki itomi rirori, iitakiri Esrom. Ikanta Esrom tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aram. ⁴ Ikanta Aram tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aminadab. Ikanta Aminadab tzimanaki itomi rirori, iitakiri Naasón. Ikanta Naasón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Salmón. ⁵ Ikanta Salmón rowakaakiro Rahab, iitakiri Booz. Ikanta Booz rowakaakiro Rut, iitakiri Obed. Ikanta Obed tzimanaki itomi rirori, iitakiri Isaí. ⁶ Ikanta Isaí tzimanaki itomi rirori, iitakiri David. Tema irika David riitaki pinkathari-teentsiri.

Ikanta pinkathari David rowakaakiro iina Urías, iitakiri Salomón. ⁷ Ikanta Salomón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Roboam. Ikanta Roboam tzimanaki itomi rirori, iitakiri Abías. Ikanta Abías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Asa. ⁸ Ikanta Asa tzimanaki itomi rirori, iitakiri Josafat. Ikanta Josafat tzimanaki itomi rirori, iitakiri Joram. Ikanta Joram tzimanaki itomi rirori, iitakiri Uzías. ⁹ Ikanta Uzías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jotam. Ikanta Jotam tzimanaki itomi rirori, iitakiri Acáz. Ikanta Acáz tzimanaki itomi rirori, iitakiri Ezequías. ¹⁰ Ikanta Ezequías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Manasés. Ikanta Manasés tzimanaki itomi rirori, iitakiri Amón. Ikanta Amón tzimanaki itomi rirori, iitakiri Josías. ¹¹ Ikanta Josías tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jeconías. Tema tee apaani ikanta Jeconías osheki rirentzi tzimaen-tsiri. Aripaete inoshikae-takiri rahaeta-nakiri maawoeni janta Kompitaariki.

¹² Ikanta ipiyaawo inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki. Ari itzimapaeri itomi Jeconías, iitakiri Salatiel. Ikanta Salatiel tzimanaki itomi rirori, iitakiri Zorobabel. ¹³ Ikanta Zorobabel tzimanaki itomi rirori, iitakiri Abiud. Ikanta Abiud tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eliaquim. Ikanta Eliaquim tzimanaki itomi rirori, iitakiri Azor. ¹⁴ Ikanta Azor tzimanaki itomi rirori, iitakiri Sadoc. Ikanta Sadoc tzimanaki itomi rirori, iitakiri Aquim. Ikanta Aquim tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eliud. ¹⁵ Ikanta Eliud tzimanaki itomi rirori, iitakiri Eleazar. Ikanta Eleazar tzimanaki itomi rirori, iitakiri Matán. Ikanta Matán tzimanaki itomi rirori, iitakiri Jacob. ¹⁶ Ikanta Jacob tzimanaki itomi rirori, iitakiri José. Riitaki José oemithori María. Tema iroka María rootaki tzimakiriri Jesús, riijatzi iiteetziri Jeepatziitoetani.

¹⁷ Riitaki irika-paeni iwaejatziitakari retanakawo Abraham roojatzi David, ikaateeyini 14. Ipoñaana David roojatzi inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki, ikaateeyini 14. Ikanta ipiyaawo inoshikan-teeta-kariri Kompitaariki, roojatzi itziman-takari Jeepatziitoetani, ikaateeyini 14.

Itziman-takari Jesús (Lc. 2.1-7)

¹⁸ Iroka okanta itziman-takari paerani Jesús, Jeepatziitoetani. Eenitatsi iinathori José oeta María, rootaki ikashiyakari iinantaawo. Teemaeta iñiuro rontsirokyaawo. Roo kanteencha, motzitaki María okantakaakawo Ishire Tajorentsi. ¹⁹ Tema tampatzika-shireri rirori José, ikowawitaka romanakayaawomi rokiromi María, tee ikoyi rowashironkayiro ikemakoe-tero itzimashi-waetaka eentsite. ²⁰ Ikanta ikenkishiryaa-waeta José tsireniriki, roñaahakari Ronampiri Tajorentsi imishiwaeroki,

ikantakiri: “José, icharini pinkatharini David. ¿Litaka pikenkishiryaan-tari pookiro María? Payiroota, tema Ishire Tajorentsi kantakaawori omotzitan-takari. ²¹ Aririka itzimaki eenchaa-niki, piiteri “Rowawijaa-kotee Tajorentsi”. Tema riitaki owawijaa-koteerini isheninka-paeni ikaariperotakira. Tema iroka waerontsi “Rowawijaa-kotee Tajorentsi”, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Jesús”. ²² Tema omatanta-yitakari iroka-paeni, ari omonkaatari okaatzi rojankina-takaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

²³ Ari otzimaanitaki tsinani kaari ñeerini shirampari, itzimi otomi, Iteeteri Emanuel, rootaki owaetakaan-teerini ikanteeteri: “Itsipatee Tajorentsi.”

²⁴ Ikanta ikakitane José, imatakiro okaatzi ikantakiriri Ronampiri Tajorentsi, iinan-takawo María. ²⁵ Teemaeta rontsirokityaawo roojatzi itziman-takari omapokani otomi. Iiteetakiri JESÚS.

2

Ipokaki yotaniri iñeeri Jesús

¹ Tema tzimaki Jesús nampitsiki Owapankoniki, ipatsiteki Judá-paeni jempe ipinkathari-wentantzi Herodes. Ari rareetee-yakani yotaniri-paeni Aapatziyaweniki ikinapaakiro ishitowa-piintzira ooryaa. ² Rojampi-tanta-paaki, ikantzi: “¿Jempe ijeekakika iwinkatharite Judá-paeni owakira tzimaen-tsiri? Tema janta nonampiki jempe nopoñaaka, noñaakiri ompokiro niyotan-takari tzimaki. Rootaki nopokantanakari nopinkathateri.” ³ Ikanta ikemaki pinkathari Herodes antawo okantzimoshiryaa-nakari, ari ikimi-tzita-nakari maawoeni Aapatziyaweni-jatzi. ⁴ Ikaemakaantakiri Herodes maawoeni reewarite Ompera-tajorentsitaa-rewo, eejatzi maawoeni Yotaantaniri, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Jempema iitzimika Jeepatzii-toetani?” ⁵ Ari ikantee-yanakini rirori: “Ari itzimiri janta Owapankoniki ipatsiteki Judá-paeni, tema ari okantzi rojankinari Kamantan-taniri, ikantaki:

⁶ Rooma eeroka Owapankoni jeekatsiri ipatsiteki Judá-paeni, Tekatsi theenkimini, ikantemi: ‘Tee piriiperotzi eerokapaeni, rawijimi itsipa pinkathari-wentziriri asheninka Judá-paeni.’ Tema aritaki ipoñeeyaari pinkathari-perori janta. Riitaki jewateerini Israel-paeni nashitari naaka.”

⁷ Tema romanakaashitakari ikaemakaan-takiri Herodes pokaentsiri yotaniri-paeni, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Jempe okaatzika piñaantakariri ompokiro piyotan-takari tzimaki pinkathari?” ⁸ Ari ikamantakiri jempe okaatzi iñaantakariri. Ikantzi Herodes: “Kameethataki, pimatero piyaate Owapankoniki paminiri jempe ijeekika eenchaa-niki. Aririka piñaakiri eejatzi pikinapae jaka pikaman-taneena, niyaatantyaari naaka nopinkathateri.” ⁹ Ikanta ikemakirira yotaniri-paeni ikantakiriri pinkathari, awijeeyanagini. Eejatzi iñaaneeri ompokiro iñaakiri chapinki inampiki. Ikanta rareetzi-matapaaka, iñaatziiri raatzinka-paaki ompokiro jaha ijeekakira eenchaa-niki. ¹⁰ Ikanta iñaakiri raatzinka-paaki ompokiro, antawo ikimo-shire-teeya-nagini. ¹¹ Ari ikyeeya-paakini pankotsiki, iñaapaa-kitziiri eenchaa-niki eejatzi María, riniro. Otziwerowae-yapaakani, ipinkatha-tapaakiri. Opoñaashitaka roemishitowakiro okaatzi ramakiniriri, ipaakiri ooro, kajankari, eejatzi kepishaari. Osheki owinawo iroka-paeni* ¹² Ikanta imahaeya-paakini, ari romishimpyee-takiri ikantee-tziri: “Eero pikinashi-taneeri Herodes.” Rootaki ikinanta-naari otsipaki awotsi ipiyanta-naari inampiki.

Ishiyantakari Apitantoniki

¹³ Ikanta ipiyeeyaani yotaniri-paeni. Rapiiteero Ronampiri Tajorentsi iñaanateeri José imishiwaeroki, ikantziri: “¡José! Pishiya-kaeri eenchaa-niki eejatzi riniro, piyaate

* **2:11** kepishaari = Mirra

nampitsiki Apitantoni. Ari piyeekiri janta roojatzi nokantan-teemiri: ‘Pipiyee.’ Tema awotsikitaki Herodes ikoyi rowamayiri eenchaa-niki.” ¹⁴ Ikanta ikakitanaki José, ikamantakiro María, tema tsireniriki ishiyaka Apitantoniki raanakiri eenchaaniki. ¹⁵ Ari ijeekakiri janta, roojatzi ikamantaari Herodes. Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

Ijeekawitakya notyomi nampitsiki Apitantoni, tema ari nokanteeri ipiyee.

¹⁶ Ikanta riyotaki Herodes ramatawi-takiri yotaniri-paeni, otyaanakari imashirenka. Ari rotyaantaki thonkirini rowamayiri eentsi-paeni, ikantakiri: “Piyaate Owapankoniki eejatzi maawoeni nampitsiki okaatzi otsipa-nampitari, powamayiri maawoeni eenchaa-niki owakira tzima-tsiri, eejatzi kaateentsiri apite rojarentsite.” Tema ikamantakiri chapinki yotaniri-paeni jempe okaatzi iñaanta-kariri ompokiro.

¹⁷ Ari omonkaatari ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri Jeremías, ikantaki:

¹⁸ Ikemaetaki Tonkaeroetoniki antawo irahaeya-charini.

Rootaki ojawopaeni kaminkawoni Raquel iraakotariri eentsite-paeni.

Tekatsi mateeroni kimoshiretahaeroni, tema ithonkিতেetaki rowamayi-tee-takiro eentsitepaeni.†

¹⁹ Okanta paata, kamae rirori Herodes. Roojatzi ijeekaki José Apitantoniki. Ari rapiiteero Ronampiri Tajorentsi iñaanateeri imishiwaeroki. ²⁰ Ikanteeri: “¡José! Kantacha pipiye iipatsiteki Israel-paeni, paaneeri peentsite eejatzi riniro. Tema kamae kowawita-chari rowamayirimi.” ²¹ Ikanta ikakitanaki José, roojatzi riyaatanta iipatsiteki Israel-paeni, raaneeri eenchaa-niki eejatzi iina. ²² Roo kanteencha, ikemaki José ikanteetzi: “Riitaki pinkathari-taatsi Arquelao inampiiteki Judá-paeni, ipoyaataari ipaapate Herodes.” Osheki ithaawanaki, tee ikoyi ijeekapae janta. Ari rapiitee-ri iñaanateeri imishiwaeroki, ikantee-tziri: “Paamae-yaari Arquelao.” Rootaki ikinanta-nakari janta Tepokiweniki. ²³ Ari inampita-paawo nampitsiki Kashiyakaa-weniki. Tema ari omonkaatari ikantakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki: Ikashiyakahaetani iiteeteri.

3

Omitsiryaatantaniri Juan

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9,15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Okanta paerani janta ipatsiteki Judá-paeni, ari ipokaki Juan Omitsiryaatantaniri, ikamantantzi. ² Iroka ikantan-tapaaki: “Pipakahaero pikaaripero-shire-waetaki, tema rooteentsi ipinkathari-wentantee jaka Inkitejatzi.” ³ Tema rootaki ikenkitha-takotaki paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantzi:

Ari icheraa-haete ikaemaete ochempi-mashiki, ikanteete:

Powameetha-teeniri Pinkathari jempe ikinapaaki.

Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁴ Rootaki ithaaritari paerani Juan, rontyee-tziro iwitzi ikyaakoetari, rowathakitari mashitsi-mashi. Rii rowari kentori, imiritziri iyaa pitsi.* ⁵ Osheki pokaentsiri paerani iñeeri Juan, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi poñaaneen-chari otsipaki inampii-teki Judá-paeni, pokaeyakini ikaatzi nampi-thapyaa-tawori Pareenkaarini. ⁶ Ikamantakoyitapaakiro okaatzi rantakiri karipero-yitatsiri, rootaki romitsiryaatantakariri Juan irika-paeni iroka eni Pareenkaarini.

⁷ Ikanta iñaawakiri Juan ipokaeyakini Inashitantaniri eejatzi Sadoc-paeni, ikoyi romitsiryaawentyari Tajorentsi riyotee-tantyaariri kiteshiretee, ikantawakiri: “Tee pikameetha-shire-teeya-nitzi eeroka, poshiya-shitakari maanki. ¿Poshiyakaa-mintheetzi eero rowajankitahae-teemi? ⁸ Kyaari-pero-rika pipakahaero pikaaripero-shire-waetzi,

† 2:18 Iroka Raquel rootaki iinani Israel. * 3:4 ikyaakoetari = camello

pikameetha-shiretee, poshiya-kotee-yaawo pankirentsi kithoki-tatsiri. ⁹ Eero pikanta-shire-waetzi: ‘Naaka icharini nowaejatziteni Abraham.’ Pikemi nokantemi: ‘Eero pikantakaa-pero-waeta-shita poshiya-kaantyya eeroka ikowa-perotani Tajorentsi, tema kantacha ratziri-takaero iroka mapi, rootaki poyaatee-yaarini icharini-yitee-yaari awaejatziteni Abraham.’ ¹⁰ Eerorika poshiyawo pankirentsi kithoki-tatsiri, ichekae-takiro shachaki pankirentsi oponkitziki kaari kithoki-tatsini, rahaetakiro itahaetero.

¹¹ Aririka ipakahaero ikaaripero-shirewita atziri, aritaki nomitsiryataan-teeyaari nijaa. Roo kanteencha, awotsikitaki matzirori ipinkatharen-tsitzi, nopinkatha-tzitakari naaka, tee okantyya roshiya-kaantena romperatani nothopaan-tyaanariri ikyaantari iitziki. Tema riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryataan-teeromi Ishire tajorentsi, roete-shire-tanteeromi paamari. ¹² Tema roteeyakiro rirori rotekaki-mento, rooteentsi ikaateero roteka-kiwaete. Rowakoyi-teero kameethari okithoki pankirentsi, ari itayimae-teeyaawo otakee-riki.”†

Romitsiryataka Jesús

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³ Opoñaashitaka ipokaki Jesús eniki Pareenkaariki, ipoñaakawo Tepoweniki. Ipokashi-takiri Juan romitsiryaaateri. ¹⁴ Tee ikowawita Juan romitsiryaaateri Jesús, ikantawakiri: “¿Litaka pipokashi-tantanari naaka nomitsiryaaatemi? Tema eeroka omitsiryaaatenani naaka.” ¹⁵ Rakanakiri Jesús, ikantziri: “Nokowa-pero-tatzii pomitsiryaaatena. Rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi.” Ari ikowanaki Juan, ikantziri: “Aritaki nomitsiryaaatami.” ¹⁶ Raanakiri, romitsiryaaatami. Ro itonkaanee-mi Jesús, kimitanaka ashitaryaa-nakityee-yaami inkite, iñahaetatzi opokashi-takiri Ishire Tajorentsi okina-paaki inkiteki oshiya-paakari jamomo. ¹⁷ Ikemaetatzi inkiteki ikantee-tanaki: “Ritaki netakoperotani irika notyomi, osheki nokimo-shire-wentakiri.”

4

Rantakahaeterimi kaari kamethatatsi Jesús

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

¹ Okantakaa-nakari Jesús Ishire Tajorentsi jatanaki ochempi-mashiki, ari ikowawitaka Kamaari rantakayirimi kaari kamethatatsi. ² Osheki kitejeri ijeekawaetaki janta, tekatsi roya, ayimatakiri itashe. Tema okaatzi 40 kitejeri ijeekawaetaki janta. ³ Ikanta Kamaari, ipokashi-takiri Jesús ikoyi rantakaerimi kaari kamethatatsi. Ikan-tapaakiri: “Kyaaripero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pipeyiro owanawontsi iroka mapi, poyaawo.”* ⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Eenitatsi jankinarentsi kantatsiri: Tee apatziro akoyiro oyaawo owanawontsi, rootaki kowapero-tachari akemijanteero okaatzi ikanteeri Tajorentsi.”

⁵ Ikanta Kamaari raanakiri nampitsiki tajorentsi-tatsiri, rateeta-kaapaakiri jenoki okaapankatapaakira tajorentsi-panko.† ⁶ Ikantawi-tapaari: “Kyaari-pero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pimitayi jaawikinta. Pikenkishiretero rojankinee-takiri paerani okantzi:

Rotyaantemiri Tajorentsi Ronampiri aminako-wentemini.

Riitaki thomaemini eero pantziwa-tantawo mapi piitziki.”

⁷ Ari rakaneeri Jesús, ikantziri: “Okantzi eejatzi rojankinee-takiri paerani:

Tee okameethatzi piñaanta-waetyaari Piwinkatharite Tajorentsi.”

† **3:12** Tema aririka owiikitero awankiri, otekaki-takiro, ataakiro otakee-riki. Rootaki aakiyite okithoki, otekitakiro kameetha, owakoyi-takiro. Ari roshiyee-yaari eejatzi pokaentsiri, rinashi-yitee-yaari atziri, ineshironka-yiteeri ikaate kemijanta-neerini, riima kaari pakahaeroni ikaaripero-shiretzi, rootaki itaantee-yaari paamariki kaari tsiwaka-nitatsini. * **4:3** owanawontsi = pan † **4:5** nampitsi tajorentsi-tatsiri = Aapatziyaweni

⁸ Rapiiwi-takari Kamaari raaneeri Jesús tonkaariki ochempiki. Roñaahakiri maa-woeni nampitsi ipinkathari-yitzi atziri, tema kameetha okanta owaneenka-yitaka. ⁹ Ikantapaeri: “Paminiro okaatzi tzimatsiri janta. Aririka potziwerowa-shita-kina pipinkathatena, aritaki nopakimiro maawoeni.” ¹⁰ Ari rakaneeri Jesús, ikantziri: “¡Piyaate inteena! eerokataki kamaari. Tema rojankineetaki paerani, kantatsiri: Apinkatha-teeri Awinkatharite, apatziro akemijanteri rirori.”

‡ ¹¹ Ari rinteenaaryaawitapaenta Kamaari. Pokaeya-paakini Ronampiri Tajorentsi, raminapaa-kiniri ikoyiri Jesús.

Retanakari rantayi-tziri Jesús

(Mr. 1.14-20; Lc. 4.14-15; 5.1-11; 6.17-19)

¹² Ari ikemaki Jesús omonkyahaetakiri Juan. Rootaki ipiyanta-naari rirori Tepoweniki. ¹³ Tee ijeekapae Kashiyakaa-weniki, ikinanee Capernaum-ki, ari ijeekapaeri. Tema inkaari-thapyaaiki ojeeki Capernaum, inampiiteki iwaejatziteni Zabulón-paeni eejatzi Neftalí-paeni. ¹⁴ Ari omonkaatakari okaatzi ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantaki:

¹⁵ Ojeeki inkaari-thapyaaiki inampi Zabulón-paeni eejatzi Neftalí-paeni, Intatsikirona Pareenkaariniki, Jeekatsiri Tepoweniki, jempe ipiyotee-yaari itsipajatzipaeni.

¹⁶ Ikaatzi kimiwi-takariri kinatsiri otsirenikakitzira, Ari iñaayiteeriri riiperori ootamentotsi.

Otsiman-kakowi-takari raampari kathatayiri ikineemi sharinkaweniki. Okimiwitakawo ijeekaemi okoñeetyeera.

¹⁷ Aripaete retanakawo Jesús ikenkitha-takaeri atziri-paeni, ikantziri: “Pipakahaero okaatz pantakiri kariperotatsiri, tema rooteentsi ipinkathari-wentantee jaka Inkitejatzzi.” ¹⁸ Ikanta ishire-thapyaa-tanakawo inkaari janta Tepoweniki, roojatzi iñaanta-paariri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro, itsipatari rirentzi iita Andrés, ipashikaateeyini. Tema pashikaawaarentzi riroripaeni. ¹⁹ Ikantapaakiri: “Poyaatena, okimityaawo nimaeka riimi atziri nopashikatakayimiri.” ²⁰ Tema te ishenkaanaki, rookanakiro ipashikaamento royaata-nakiri. ²¹ Ikanta riyataanaki, iñaapaa-tziiri Jacobo eejatzi Juan, rirentzi. Ari ijeekaeyini rirori ipitoki rowamata-tziro ipashikaa-mento itsipatakari ipaapate iitachari Zebedeo. Romiñaanaki eejatzi rirori, ²² rookanakiro ipaapate ipitoki, royaata-nakiri Jesús.

²³ Ithonkakiro ranashi-takawo Jesús Tepoweni, riyotaantaki maawoeni nampitsiki jempe ipiyota-piinteeta, ikamantan-takiro Kameethari Ñaantsi jempe okantakota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Retsiya-takota-kaayitaki ikaatzi mantsiya-yitatsiri nampitsiki. ²⁴ Tema ithonka ikema-kotee-tanakiri Jesús janta. Ikemaeyakini eejatzi Tonkaeronijatzi, ramayitakiri isheninka ikaatzi mantsiya-tatsiri, retsiya-takotakahae-teeri. Ramakiri ikaatzi omatziri inashiyita-chari mantsiyarentsi, katsiwae-tatsiri, kamanawae-tatsiri, kijopooki-waeta-tsiri. Ramakiri eejatzi raahashireyi-tziri peyari. Tema ithonkakiri rowawijakoyita-waeri Jesús. ²⁵ Tema royaatee-yakirini osheki Tepoweni-jatzi, Apipakowenijatzi, Aapatziyaweni-jatzi, poñaayi-taneen-chari otsipaki inampi Judá-paeni, eejatzi intatsikiro Pareenkaariniki.

5

Ikenkithatzi Jesús tonkaariki, jempe okantakota kimoshire-taatsini

(Lc. 6.20-23)

¹ Ikanta iñaakiri Jesús osheki piyowenta-kariri, tonkaanaki ochempiki, ari ijeekapaaki janta. Pokapaaki riyotaani-paeni, ipiyowenta-paakari. ² Ari riyotaa-yitakiri, ikantziri:

‡ 4:10 kamaari = Satanás

³ “Ikimoshiretee shipeta-shireri, tema riitaki ñahaeroni ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.

⁴ Ikimoshiretee iraaneenta-waeta-chari, tema riitaki roemoshirenkae-teeri.

⁵ Ikimoshiretee tsinampa-shireri, tema riitaki jeekaatsini kameetha kepatsiki ikashiya-kahae-takiriri.

⁶ Ikimoshiretee amina-mina-tzirori ikameetha-shirete, tema aritaki ñahaero ikoyiri.*

⁷ Ikimoshiretee neshironka-taniri, tema aritaki ineshironkae-teeri rirori.

⁸ Ikimoshiretee kiteshireri, tema riitaki ñahaerini Tajorentsi.

⁹ Ikimoshiretee oetsimaryaana-taniri, tema riitaki ikanteeteri: “itomyaayipaeni Tajorentsi.”

¹⁰ Ikimoshiretee ikemaatsi-takae-tyaari ikameetha-shiretzira, tema riitaki ñaayiteeroni ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.

¹¹ Pikimoshiretee imaninta-waeteetemirika, ikemaatsi-takae-temirika, itheeya-kowae-teetemirika okantakaan-tziro pikemijantaana. ¹² Pithamenta-yityaa, tema Tajorentsi pinateemini inkiteki. Pikenkishireero jempe ikantee-takiri paerani ikemaatsi-takaetari etanakawori Kamantan-taniri-paeni.”

Oshiyawori tziwi

¹³ “Poshiyakawo eeroka-paeni tziwi. Aririka rowaeteetero tziwi oetarikapaeni, eero okamethatzi ikatyokan-teetyaawo. Otzimatyee imaninteetero, rookaetakiro jaawiki raatzika-waeteetero.”

Oshiyariri ootamentotsi

¹⁴ “Aririka ojeeki nampitsi tonkaariki, okoñaatzi maawoeni aririka ootyaa tsireni-riki, tee omana nampitsi. Tema eeroka koñeetyaa-kotantaniri, eeroka yotaaneerini maawoeni atziri, eero pomanimo-tziri okaatzi piyotaneeri eeroka. ¹⁵ Ari okimitzita eejatzi, aririka onthoteri ootamentotsi, eero atapatako-tziri. Tema owakotziri jenoki ikoñeetyaa-kotantyaari ikaatzi jeekatsiri pankotsiki. ¹⁶ Ari pikanta-neeyaari eeroka, pijeeka-yitane kameetha ñaantemiri pisheninka-paeni okameethatzi okaatzi pantayi-taneeri. Rootaki ipinkatha-tantee-yaariri rirori Ashiteeri Inkite-jatzi.”

Ikenkitha-takotakiro Jesús Ikowakaan-teetani

¹⁷ “Eero pikenkishiryaa-shita nopokatzi nookakayimiro Ikowakaan-teetani, eero nokakayimiro eejatzi ikenkitha-takotakiri paerani Kamantan-taniri. Apatziro nopoki nomonkaa-takaa-yitee-yaawo okaatzi ikenkitha-takoe-takiri paerani. ¹⁸ Kyaaripero aritaki othonkaeyaa kepatsi eejatzi inkite, eero awijashita Ikowakaan-teetani roojatzi omonkaa-tanta-kyaari maawoeni.† ¹⁹ Eerorika pithotyero Ikowakaan-teetani, eerorika pikaman-teeri pisheninka ikemantee-yaawori rirori, eero pinintahawo ipinkathari-wentanteera Inkite-jatzi. Riima matakirori ithotyero riyotaan-teero, riitaki riipero-taatsini jempe ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. ²⁰ ¿Poshiya-kaatzima kameetha-shirerira Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri? Eerorika pawijeeri eeroka pikameetha-shiretee, eero piñahaero ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.”

Ikenkitha-takotziro Jesús kijaantsi

(Lc. 12.57-59)

²¹ “Piyotee-yironi eeroka okaatzi ikantee-takiriri paerani awaejatziiteni, ikantee-tziri: Eero powamaantzi. Aririka powamaantaki, aritaki rowajankitee-takimi eeroka.

²² Iroka nokantzi naaka: Eero pikijiri pisheninka, rowajankitee-tzimi-kari. Eero pikanta-waetziri: ‘Te piyowaetzi eeroka.’ Aritaki rowajankitee-takimi pinkathar-entsiki. Te okameethatzi pikija-neenta-waeteri pisheninka piitamajontzi-waeteri,

* **5:6** amina-mina-tzirori ikameetha-shirete = riitaki oshiyariri ayimaneentziri imiri eejatzi itashe ikowa-pero-teera ikameethashirete. † **5:18** Ikowakaan-teetani = jota, tilde = oryaani-paeni jankinarentsi

patsipetawo-kari pitahaeyaa sharinkaweniki.‡ ²³ Tema paapiintziri pipira pashita-kaari Tajorentsi pitayiniri, roo kanteencha aririka pikenkishiryaa-paakiro eenitatsi ikijawentzimiri pisheninka, ²⁴ ari pookanakiri pipira pashita-kaariri, piyaata-shiteri kijakimiri. Pinkanteeri: ‘Nosheninka, jame aakameethata-wakahaeyaa.’ Aririka paapatziya-wakahaeyaa, pipiye taapoki-mentotsiki, pita-paeniri Tajorentsi pashita-kaariri pipira. ²⁵ Eenitatsi-rika kijimini, aririka raanakimi pinkatharentsiki, pithaa-wakotya awotsiki, pikanteri: ‘Eero pikijawaeta, jame aakameethata-wakahaeyaa.’ Tema aririka rareeta-kaakimi pinkatharentsiki, ikantakiri romperatani: ‘Paanakiri irika.’ Aritaki rahaeta-nakimi romonkyahaetemi. ²⁶ Eerorika pipinata-shitari ikaatzi ikowako-takimiri, eero roemishitowa-kaanteemi. Omaperotatya.”

Ikenkitha-takotziro Jesús mayempi-taantsi

²⁷ “Piyotziro eerokapaeni ikowakaan-teetakiri paerani, ikanteetzi: Eero pimayempitzi.

²⁸ Iroka nokantzi naaka: Aririka piñiuro tsinani, piñaama-shire-takyaaworika, pimayempi-shire-takiro. ²⁹ Iroka noshiya-kaawentemiro. Rootakirika pokiperori antakayimironi kaari kamethatatsi, pipakahaero, pikimita-kaantyaawo pikitho-kiryaa-tyeeromi, pookiro. Tema tee pikoyi patsipe-teeyaawo sharinkaweni okantakaantziro poki, tema rootaki kameetha-tatsi pijeeka-pityakitee. ³⁰ Rootakirika pakoperori antakayimironi kaari kamethatatsi, pipakahaero, pikimita-kaantyaawo pithatyaa-tyeeromi pako, pookiro. Tema tee pikoyi patsipe-teeyaawo sharinkaweni okantakaan-tziro pako, tema rootaki kameetha-tatsi pijeekaponchokite.

Ikenkitha-takotziro Jesús ookawakaantsi

³¹ “Ikanteetaki eejatzi paerani: Aririka rooka-wakaetyaa, otzimatyee ipaeteri jempe ojankina-takota rooka-wakaantyaari.

³² Iroka nokantzi naaka. Rantakiro kaari kamethatatsi ikaatzi ookashi-tawori iina, rooma iñiuro-rika omayempitaki kantacha rookiro. Aririka aawiteeyaa roori itsipa oemi, omayempi-tzimo-takiri etawitari oemintari. Ari ikantee-yaari ahaeroni roori, mayempitaki rirori.”

Ikenkitha-takotziri Jesús paeryaa-shiwae-tariri Tajorentsi

³³ “Piyotee-yironi ikantee-takiriri paerani awaejatzeni: Eero pipaeryaa-shiwaetari Tajorentsi.

Tema aririka otzimi pikashiya-kaeriri Tajorentsi, otzimatyee pimonkaa-teniri.

³⁴ Iroka nokantzi naaka: Tee okameethatzi pipaeryaa-shiwae-tyaari Tajorentsi pimatan-tyaawori pikanta-yitziri. Eero pipaeryaa-shiwaetawo inkite, tema ari ijeekiri Tajorentsi janta. ³⁵ Eero pipaeryaa-waetziro kepatsi, tema riitaki ashitawori Tajorentsi, rootaki ikatziya-chente-tanta-piintari. Eero pipaeryaa-shiwaetawo Aapatziyaweni, tema aritaki ipinkathari-wentantee Pinkathari-perori. ³⁶ Eero pipaeryaa-shiwaetawo piito, pikante: ‘Eerorika nomatziro nokantziri, ithatyee-tenawo noeto.’ Tema tee eeroka materoni pishooka-kaero pipae, opoñaashitya pichenkae-shita-kahaero. ³⁷ Eero pamatawi-tantzi. Kyaari-pero-rika pantero pikanta-yitziri, pikante: ‘Jeen, nomatero.’ Eerorika pantziro, pikante: ‘Eero nomatziro.’ Tema tee okameethatzi poshekiuro piñaani.”

Ikenkitha-takotziro Jesús ineshironka-teetziri kijaneentan-tatsiri

(Lc. 6.27-36)

³⁸ “Piyotee-yironi eeroka ikantee-takiri paerani:

‡ 5:22 pisheninka = pirentzi, pitsiro

Aririka pikithokiriiteri rooki itsipa atziri, okameethatzi ipiyako-wentee-tyaari, ikithoki-ryiitee-temiro poki eeroka.

Aririka pitzinkiryaa-koteri itsipa atziri, okameethatzi ipiyako-wentee-tyaari itzinkiryaaakoetemi eeroka.

³⁹ Iroka nokantzi naaka. Tee okameethatzi pipiyat-yaari kijaneentzimiri. Aririka ipajaawooteetemi, pishine-teniri ipajaawotemi otsipaki. ⁴⁰ Aririka rahaetemi pinkatharentsiki ikoyi raapithee-temiro pithaari, pishine-teniri raanakiro eejatzi pipewiryaaakowo.

⁴¹ Aririka rompereetemi paanakiro ashaahawontsi pookiro niyanki awotsi, paanakiro ashaahawontsi pawijakaero jempe ikantee-takimi pookiromi. §

⁴² Aririka ikanteetemi: 'Pipina,' okameethatzi pipiri. Aririka ikanteetemi: 'Pipawakina, ari noepiyeemi,' okameethatzi pipiri eero pithañaa-pithatari.

⁴³ Piyotee-yironi eeroka ikanteetakiri paerani:

Pineshironkateri pisheninka eeroka. Riima ikaatzi kijimiri, pikijiri rirori.

⁴⁴ Iroka nokantzi naaka: 'Petakot-yaari kijimiri. Pamana-kotyaari maawoeni ineshironka-tanteyaari Tajorentsi. Eero pipiyatari kijaneentzimiri, paakameethateeri.'

⁴⁵ Rootaki ikowakae-takiriri itomiya-taari Ashiteeri Inkite-jatzi. Tema ritaki owetsika-kiriri ooryaa kitejeta-kotziriri maawoeni atziri: kameetha-shireri, eejatzi kaari-pero-shireri. Riijatzi wetsika-kirori inkani, rowaryiniri maawoeni atziri: tampatzika-shireri eejatzi kaaripero-shireri.

⁴⁶ Apatziro-rika petakotari ikaatzi etakotzimiri eeroka, ¿poshiya-kaantzi aritaki ipinateemi Tajorentsi? Tema eero, rootaki ranta-piintakiri shintsitzi atziri ipinateri riitaki rashita-kaeyaari iwinkatharite wirakocha. ⁴⁷ Apatziro-rika piwetha-tapaa-kyaari pisheninka, ¿aminaashi-waetaantsi iroka? Tema rootaki ranta-piintziri itsipa-jatzi atziri.

⁴⁸ Pikameetha-shire-yitee eeroka, poshiya-kotee-yaari Ashiteeri Tajorentsi, mapero ikameetha-shiretari rirori."

6

Ikenkitha-takotziri Jesús pashitan-tachari

¹ "Pipakahaero powapeyi-motari atziri-paeni pikameetha-shire-teeyini. Eekiro-rika piyaata-kaatyero, tekatsi ipinateemiri Ashiteeri Inkitejatzi.

² Aririka pipashi-tantya, eero pikanta-kanta-waetzi: 'Nopashi-tantaka naaka.' Apatziro ikanta-kanta-waetzi owapeyi-motan-taniri jempe ipiyota-piinteeta eejatzi jempe ikineeta-piintzi, rootaki ipinkathee-tantyaari rirori. Tema tzimaki pinkatha-tziriri rirori.

³ Aririka pipashi-tyaari eeroka ashironkaenkari, eero pikanta-kanta-waetzi,*

⁴ pomanakaashityaawo okaatzi pipashi-tantakari. Apatziro riyotzi Tajorentsi, tema riitaki pinateemini paata."

Ikenkitha-takotziro Jesús amanaantsi

(Lc. 11.2-4)

⁵ "Aririka pamanyaari Tajorentsi, eero poshiya-kotari owapeyi-motan-taniri. Tema ikatziya-piinta rirori ipiyota-piinteetaha eejatzi niyankineki nampitsi inaantyaari isheninka-paeni. Tema tzimaki pinkatha-tziriri rirori. Mapperowa. ⁶ Rooma eeroka aririka pamanyaa, pashita-kotyaa pipankoki pikowakoteri Ashiteeri tsipata-kimiri. Riitaki ñeemini apaniroeni, aritaki ineshironka-takimi, riitaki pinateemini.

⁷ Aririka pamanyaa, eero papiipii-tziro okaatzi pikantakiri. Apatziro rapiipii-tziro itsipa-jatzi atziri. Roshiyakaa-mintheetzi rapiipii-tziro ikantakiri aritaki ikemakiri Tajorentsi. ⁸ Paamaeyaa poshiya-kotari-kari eeroka. Tema tekira pikowako-teriita Ashiteeri koetyimo-tzimiri, riyotzi-maetakawo rirori maawoeni. ⁹ Iroka pikante pamana-piintya eeroka:

§ 5:41 niyanki awotsi = 1 milla; pawijakaero ikantawi-takimira = 2 milla.

* 6:3 Poshiya-kaantero tee iyotzi

pampate jempe oeta antziri pakopero

Ashitanarí, nampitawori inkiteki, tema rootaki Tajorentsi piwaero eeroka.

¹⁰ Pipinkathari-wenteena naaka.

Pantakaa-yinawo jaka kepatsiki okaatzi pininta-kaanari eeroka, Poshiya-kaanteenari inkite-weri, pantakaeri rirori maawoeni pininta-kaeriri eeroka.

¹¹ Pipapiintena okaatzi koetyimo-tanari nowayityaari.†

¹² Pipeyako-teenawo nokaaripero-shire-waetaki,

Tema nomatakiro naaka, nopeyako-teeri ikaatzi owaaripero-shire-tanari.

¹³ Eero pishinetana iñaantee-tena, ikowaete rantakahae-tenawo kaari-perori.

Tema ashi powaero pipinkathari-wentantee eeroka.

Ari pikantapiin-tatya otzimimo-tzimi pishintsinka, eejatzi powaneenkawo. Aritaki okantari.

¹⁴ Aririka paripero-teeri ikaatzi kijimiri, aritaki raripero-teemi eeroka Ashiteeri Inkite-jatzi. ¹⁵ Rooma eerorika pariperotziri ikaatzi kijimiri, tema eero raripero-teemi eeroka Ashiteeri.”

Ikenkitha-takotziro Jesús tziwentaantsi

¹⁶ “Aririka pitziwentyaa poshire-takot-yaari Tajorentsi, eero pikanta-kanta-waetzi: ‘Notziwenta-tyaari Tajorentsi.’ Paamaeyaa poshiyari-kari eeroka owapeyi-motan-taniri. Itziwenta-piinta rirori mantsiya-shookiyitaki, rootaki riyotetan-tariri itziwentatyyaa. Tema tzimaki pinkatha-tziriri rirori. Maperowa. ¹⁷ Rooma eeroka aririka pitziwent-yaari Tajorentsi, pikiwawootyyaa, pikishityaa kameetha, ¹⁸ eero riyotan-teetzimi pitziwentatyyaa. Apatziro riyotemi Ashiteeri Inkite-jatzi, tema riitaki pinateemini.”

Ikenkitha-takotziro Jesús inkite-jato ashaahawontsi

(Lc. 12.32-34)

¹⁹ “Eero pashaahanta-shiwaeta jaka kepatsiki, osheki opereyitzi, opowanitzi, tema eenitatsi osheki koshintzi jaka. ²⁰ Tema ro kameetha-tatsi pantayi-teero pijeekanteeyaaari kameetha inkiteki. Rootaki kimi-tyaawoni pashaahantaa-tyeeyaanimi inkiteki jempe tee opereyi-tapae, opowani-tapae eejatzi, tema tee itzimapee koshintzi janta. ²¹ Tema jempe-rika powahaantaka, aritaki poshireta-piintee-yaawo.”

Ikenkitha-takotziri Jesús ootamentotsi

(Lc. 11.33-36)

²² “Rootaki oki oshiyariri ootamentotsi awathaki. Kameetha-rika okanta poki, piñaantawo kameetha, okimi-witakawo pikoñeetyaa-kotatyeeemi.‡ ²³ Terika okameethatzi poki, eero piñaantawo kameetha, kimiwi-taka pitsireni-kaakitako-tatyeeemi.”§

Ikenkitha-takotziro Jesús ashaahawontsi

(Lc. 16.13)

²⁴ “Tekatsi materoni rantawae-teniri apite omperatan-taniri. Tema apaani ikowaperote imonkaa-teniri ompera-tariri, riima itsipa ikijaneenta-nakiri. Ari okantari eejatzi: Tekatsi materoni ranteniri Tajorentsi ikoyiri rirori, aririka ikenkishiryaa-koe-tyaawo ashaahawontsi kimi-tanaka roomi omperat-yaarini.”

Ikenkitha-takotziro Jesús kanta-shiryaaantsi

(Lc. 12.22-31)

²⁵ “Pikemi nokante: Eero okantzimo-shiryaa-waetzimi pikante: ‘itaka noyaari, iitaka nomiriteri, iitaka nokithaa-tyaari?’ Tema eenitatsi akenkishiryaa-piintyaari, rootaki

† 6:11 nowayityaari = pan ‡ 6:22 Oshiyakaa-wenta-chari okitsi kameethari, riitaki atziri pimantatsiri (kaari mashitha-tatsiri), riitaki ñahaeroni ikematha-teero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekanaatzi okoñeetyeera § 6:23 Oshiyakaa-wenta-chari eerorika okameethatzi oki, riitaki atziri mashithari kaari kematha-teroni okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekatzii otsirenikaakitziira

kowapero-tachari, awijiro okaatzi owa-piintari, eejatzi akithaa-piintari. ²⁶ Jame ak-enkishiryaa-koteri tsimereeriki-paeni. Tee ipankitziro royaari, tee rowetsiki ipanko rowantyaawori iwankiri. Roo kanteencha, Tajorentsi papiintziriri okaatzi rowayitari. ¿Tema retakoperotzimi eerokapaeni Tajorentsi? ²⁷ Eekiro-rika piyaata-kaatyero okantzimo-shiryaa-waetzimi, ¿arima pimatakiro powawi-neenta-waero pojarentsite? ²⁸ Jame akenkishiryaa-kotero incha-teyaki-paeni, tee añiuro antawaete, tee ontyaawenta okithaa-tyaari. Teemaeta okan-tzimo-shiryaa-waetawo, okante: ‘Itaka nokithaa-tyaari?’* ²⁹ Owaneenkataka kameetha, awijakiri rowaneenkata Salomón, pinkatharitatsiri paerani. ³⁰ Tema riitaki Tajorentsi owaneenka-tzirori. Okantawita eepichokiini añaaawitawo owaneenkata-paenta, roo ojamanitaki te okamethataneeririka okama-teya-tanaki, ichekae-takiro, itahaetakiro. ¿Eeroma raminako-wentzimi eeroka Tajorentsi? Aritaki, eero pikijo-shirewaetzi. ³¹ Aritapaaki okantzimo-shiryaa-waetzimi, pikante: ‘itaka noyaari, iitaka nomiriteri, iitaka nokithaa-tyaari?’ ³² Apatziro okantzimo-shiryaa-waetziri itsipa-jatzipaeni. Rooma eerokapaeni, riyotako-tzimiro Ashiteeri Inkitejatzi iitarika koetyimo-tzimiri. ³³ Tema rootaki kowapero-tachari ipinkathari-wenteemi Tajorentsi, rowameetha-shire-teemi eejatzi, aritaki ipayiteemi okaatzi koetyimo-tzimiri.

³⁴ Aritaki okantari, eero okantzimo-shiryaa-waetzimi oetarika awijimo-temini okitejeta-manee, aritaki piñaakiro. Tema maawoeni kitejeriki-paeni piña-piintakiro okaatzi kantzimo-shiryaa-yitzimiri.”

7

Ikenkitha-takotziro Jesús kijimataantsi (Lc. 6.37-38,41-42)

¹ “Tee okameethatzi pikijima-tante, paamaeyaa ikijima-teetzimi-kari eeroka. ² Aririka pikanta-koteri pisheninka, aritaki ikantako-tanakimi eejatzi eeroka. Otzimatyee paamaeyaa, otzimi-kari pantzimo-tantani, imaperoetee-mikari eeroka paata ipiyeeteemi. ³ Tema oshiyawo aririka otyaakitemi antawo incha-petoki pokiki, ¿arima paminakiri itsipa tyaaki-teenchari rokiki? ⁴ ¿Kantachama pikanteri: ‘Pipoki nayimiro tyaaki-takimiri?’ Tema otyaaki-takimi eeroka antawo incha-petoki. ⁵ Tema poshiyakari eeroka owapeyi-motan-taniri. Tema otzimatyee petawakyaawo eeroka paawaero inchapetoki otzikaa-kimiri pokiki, okantya paminanee kameetha paantee-yaanariri rinchapetokite tyaaki-teenchari itsipa.

⁶ Tee ipaetziri otsitzi okaatzi rooperotatsiri rashitari Tajorentsi. Tee ipaetziri eejatzi chaancho okaatzi poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari, tema te riyotziro ineshironka-waetzi ari roepatsi-takiro eejatzi ari raatzika-waetakiro. Teera ipaetatyeeri ikowawitari, osheki imashireyantzitanaki, aritaki ratsikantaki.”*

Ikenkitha-takotziri Jesús amanaperotariri Tajorentsi (Lc. 11.9-13; 6.31)

⁷ “Pikowako-tante, pithotyaakotee eejatzi, aritaki ipaeteemi pikoyiri. Poshiyakaantero aririka pareetyaa pankotsiki, pikanta-pakiri ashitawori: ‘Pashita-reenawo pipanko.’ Ari rashita-ryaakimiro ipanko. ⁸ Tema aritaki ipaeteeri kowakotan-tatsiri. Ikaate amina-mina-teeroni, aritaki roñaahae-teeri. Aririka ikantante: ‘Pashita-reenawo.’ Aritaki rashitaryahae-takiniri. ⁹ Aririka ikowakotemi pitomi, ikantemi: ‘Pawa, pipina noyaari.’ ¿Arima pipakiri mapi?† ¹⁰ Aririka ikantemi: ‘Pipina shima.’ ¿Arima pipakiri

* **6:28** incha-teyaki-paeni = lirio * **7:6** Ikantee-tziri jaka: “roopero-tatsiri rashitari Tajorentsi” eejatzi “poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari”, rootaki oshiyakaa-wentacha Kameethari Ñaantsi. Tema rootaki iñaani Tajorentsi oshiyariri ikaatzi poreryaa-yitatsiri pinapero-tachari. Riima otsitzi eejatzi chaancho, riitaki oshiyakaa-wenta-chari ikaatzi kaari koyironi ikemijanteero Kameethari Ñaantsi, osheki ikijaneentakiri kamantan-tzirori. Terika ikoyiro ikemijante, eero ishitsiteetziri ikemijante † **7:9** noyaari = pan

maanki royaari? ¹¹ Tema piyotziro petakotari eeroka pitomi-paeni, okantawita pikaari-pero-wita eeroka. Riitaki maperotzirori Ashiteeri Inkite-jatzi, retakotari maawoeni amanayi-teeriri. ¹² Aririka pikoyi retakoeteemi, petawakyaawo eeroka petakotantya. Tema rootaki Ikowakaan-teetani, roojatzi ikantakiri paerani Kamantan-taniri-paeni.”

Ikenkitha-takoe-tziro awotsi-manchaki
(Lc. 13.24)

¹³ “Aririka pikoyi pikyaa-wanko-teeri Tajorentsi, pikimitakantyaawo pipampi-thata-tyeeromi awotsi-manchaki. Tema eenitatsi otsipa jaawoki-tatsiri, kaari pomeentsi-tachani ikinantee-tyaawo. Tema osheki pampitha-takirori, riitaki ashironkahaa-chani sharinkaweniki. ¹⁴ Rooma awotsi-manchaki, tee ishekitzi kinantyaawoni, riitaki areetaa-chani janta ashi rowaero rañahae.”

Ikenkitha-takotziri Jesús thaeri
(Lc. 6.43-44)

¹⁵ “Paamahae-yaani eerokapaeni ramatawi-tzimi-kari oshiyawi-tariri Kamantan-taniri, roshiya-paakyaari ipireetari eero imashireyantzi-waetzi. Roo kanteencha, kaari-pero-shiretaki rirori inthomoeki, roshiyakari owantaniri.‡ ¹⁶ Otzimatyee aminiri kameetha-rika okaatzi rantayi-tziri, rootaki ayotant-yaari kameethashiretaki rirori. ¿Añiroma chochoki imiriteetziri okithoki-tantyaawo owaato kitochee? Tema te. ¿Kantachama okithoki-tantyaawo otsipa chochoki-paeni roori? Tema eero. § ¹⁷ Roorika inchato jaankanato-tatsiri oshooki, okithokitzi kameetha. Rooma inchato jampishitatsiri, tee okameethatzi okithoki. ¹⁸ Tema okaatzi inchato jaankanato-tatsiri oshooki, tee okaariperotzi okithoki. Ari okantari eejatzi inchato jampiya-shita-tsiri oshi, tee okameethatzi okithoki. ¹⁹ Tema ari itowaetakiro inchato kaari kithoki-tatsini, rahaetero itahaetero. ²⁰ Aritaki piyotee-yawakirini eeroka-paeni amatawitantaniri aririka piñaayi-takiro okaatzi rantayitzi.”

Ikenkitha-takotziri Jesús yotako-pero-teeriri
(Lc. 13.25-27)

²¹ “Eeniwitacha osheki kantanari: ‘Eerokataki Nowinkatharite, nopinkatha-tzimi.’ Eero ikyahae rirori inkiteki jempe ipinkathari-wenteeri Tajorentsi. Apatziro ikaatzi antaneerori ikoyiri Ashitanari Inkite-jatzi. ²² Aririka nopinkatharitee paata ari nopiyoteeri maawoeni atziri. Eenitatsi kantayi-teenani: ‘Nowinkatharite, nopaeryaa-kimiro piwaero nokenkitha-takotzimi. Nopaeryaakimi netsiya-takota-kaeri raahashiri-tziri peyari. Ari nokimiteeriri eejatzi nosheninka-paeni, osheki notajonka-wenta-yitaki nopaeriiniri piwaero.’ ²³ Ari nokanta-wakiri naaka: ‘Tee niyotzimi. Piyaate inteena, tema osheki pantakiro kaari kamethatatsi.’ ”

Ikenkitha-takoe-tziri apite wetsika-tsiri ipanko
(Lc. 6.46-49)

²⁴ “Pikemi. Aririka pikenkishiryaaakotero maawoeni nokanta-kimiri, aririka pikemijanta-neero maawoeni, ari okameethatzi. Rootaki piyotani-tyaari. Poshiyaari wetsika-tsiri ipanko okijopathatzira kepatsi. ²⁵ Oparya-witaka antawo inkani, amaaniwitaka. Antawo otampyaa-witaka, ookanta-witapaakawo pankotsi, tee aawiyiuro. Tema owatzika-kityaa kameetha okijopathatzira kepatsi. ²⁶ Ari okimitari eejatzi eerorika pikenkishiryaaako-tziro okaatzi nokanta-yitakimiri, eerorika pikemijanta-neero, te piyotantzi. Poshiya-kotakari wetsika-tsiri ipanko impanekii-teki. ²⁷ Okanta oparya-paaki inkani, amaanita-paaki. Ari otampyaa-tapaaki, ookanta-paakawo pankotsi, tyaanaki. Tee iñahaeteero.”

‡ 7:15 ipireetari tee imashiyantzi-waetzi = owisha = owantaniri = lobo § 7:16 chochoki imiriteetziri = uva; chochoki-paeni = higo

²⁸ Rootaki riyotaa-kiriri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri. Ipampoyeeyanakirini atziri-paeni ikemirira. ²⁹ Tema tee omaanta ishintsinka riyotaantzira, rawijiri riyotaantzi Yotaantaniri-paeni.

8

Retsiyatakotakahaeri Jesús omatziri pathaa-wontsi

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

¹ Ikanta roerinkaawo Jesús ikenkitha-takira tonkaariki, royaateeri osheki atziri. ² Ari ipokashi-takiri omatziri pathaa-wontsi, rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: “Pinkathari, pikoyi-rika, niyotzi aritaki pimatakiro petsiyatakotakahaena.” ³ Roojatzi rakotan-tanaka Jesús, rotzinkakiri eepichokiini, ikantziri: “Nokoyi, petsiya-takotee.” Etsiyatanaki ipathaa-waewitaha. ⁴ Ikantawi-tawaari Jesús pathaawae-witachari: “Eerowa pikaman-takotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Ompera-tajorentsi-taarewo, pimatantyaawori Ikwakaaantani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi pashita-kaariri pipira, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi.”

Retsiya-takota-kahaeri Jesús romperatani reewarite owayiri-paeni

(Lc. 7.1-10)

⁵ Ikanta rawijanaki Jesús, areetee-yakani nampitsiki Capernaum. Ari ipokaki reewari rowayirite wirakocha iñeeri Jesús, ⁶ ikantapaakiri: “Nowinkatharité, eenitatsi naaka nomperatani nopankoki, maperotaka imantsiyataki, kijopookitaki.” ⁷ Ari rakanakiri ikantziri: “Aritaki niyaataki netsiya-takota-kahaeri.” ⁸ Ikantanaki rirori: “Osheki nopinkatha-takimi eeroka, tema tekatsi koyinani naaka, eero okanta pikyaa-wankotana. Apatziro nokoyi pikanta-kanteri retsiya-takotee, aritaki omatakyaa pikanteri.* ⁹ Eenitatsi omperatanari naaka, eenitatsi eejatzi owayiri-paeni nomperatari naaka. Aririka nokanteri: ‘Piyaate,’ aritaki riyataki. Aririka nokante itsipa: ‘Pipoki,’ aritaki ipokaki. Aririka nokanteri nomperatani: ‘Pantero iroka,’ imatziro rantziro.” ¹⁰ Ari ipampoyaanakiri Jesús ikemakirira ikantaki reewarite owayiri. Ikantanakiri ikaatzi oyaatakiriri: “Riitaki matakirori irika ikemijantzi, tema jaka inampiteki Israel-paeni tekira noñee apaani oshiyaarini irika. Omaperotatya. ¹¹ Pikemi, aririka ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, aritaki itzimaki osheki itsipa-jatzi poñaachani otsipaki nampitsi, inintahaeyaa rakiyoteeri awaejatziteni Abraham, Isaac, eejatzi Jacob. ¹² Eero itzima-perotee asheninka jeekaatsini janta. Riitaki ikowawi-teetari ipinkathari-wenteeri maawoeni janta, tema osheki ipiyathataka, rootaki rookanteeyaariri otsireni-kaakitzi. Ari riraawae-tyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa ikemaatsiteeyaa.” ¹³ Ipithoka-shita-naari reewarite owayiri, ikantziri: “Pipiye pipankoki. Pimatakiro pikemijantzi eeroka, rootaki retsiya-takotan-teeyaaari pomperatani.” Intsi-paete retsiya-takotanaki romperatani ipankokinta.

Retsiyatakotakahaero Jesús riyote Pedro

(Mr. 1.29-34; Lc. 4.38-41)

¹⁴ Ikanta ikinanaki Jesús ipankoki Pedro. iñaapaa-tziro riyote omaryaaka, omatatzi-iro jaawa-kirentsi. ¹⁵ Rotzinkan-tapaakawo eepichokiini rako, etsiyata-kotanaki. Piriintanaka, aminayi-tawakiniri oetarika opawakiriri. ¹⁶ Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri osheki raahashiretziri peyari. Retsiya-takota-kaayi-teeri ikijathayitakiri iweyarite. Retsiya-takota-kaaki eejatzi ikaatzi mantsiya-tatsiri. ¹⁷ Ari omonkaatari ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantaki: Riitaki anakironi amantsiyanka, Riijatzi anakironi okaatzi akemaatsiyitari.

* **8:8** Irika reewari rowayirite wirakocha, kaari Judá-paeni, itsipa-jatzi atziri. Paerani tee ikyaa-wanko-tziri Judá-paeni itsipa-jatzi kaari isheninkata.

Kowatsiri royaateri Jesús
(Lc. 9.57-62)

¹⁸ Ikanta iñaakiri Jesús isheni-pero-tapaaki atziri piyowentakariri, ikantanakiri riyotaani: “Jame amontyaakotee intatsikironta.” ¹⁹ Ikantawi-tawaari Yotaantaniri: “Yotaanari, nokoyi noyaata-nakimi jempe pikinayite eeroka.” ²⁰ Rakanaki Jesús, ikantziri: “Eenitatsi imoo kowincha imaantapiintari, eejatzi ikimita tsimereriki-paeni eenitatsi imenkoshi. Riima irika Itomi Atziri tee otzimi ipanko imaantyaari rirori.” ²¹ Ari ikantanaki riyotaani: “Yotaanari, nokowawitaka naaka noyaata-nakimi, eero nomatzimaeta nimaeka, nokowatzii noñeeri nokitata-neeri ashitanari, aripaete noyaatemi.” ²² Ikantanaki Jesús: “Poyaatena. Tema ikaatzi kamatsiri, aritaki ikitateeri rirori kaminkari-paeni.”

Romaeriuro Jesús tampyaa
(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³ Ari rotetanaka Jesús pitotsiki, itsipatakari riyotaani-paeni. ²⁴ Ikanta imontyaa-kotanaka, maanaki Jesús pitotsiki. Ro roweyaa-kowitaka niyankyaani, omapokakiri riyotaani-paeni antawo tampyaa, kitaatapaaka nijaa pitotsiki otamakaa-tanakira inkaari. ²⁵ Riyaata-shitanakiri apani riyotaani Jesús, rowakiryaapaakiri, ikantziri: “¡Yotaanari, apiinkatyeewe! ¡Powawijaa-koteena!” ²⁶ Ikantanakiri rirori: “¿Iitaka pithaawantari? ¿Tekirama pikemijanta-perotzi?” Piriintanaka, romaeryaakiro tampyaa eejatzi otamakaatzi inkaari, awijanaki, maeryaa-tanee kameetha. ²⁷ Ipampoyeeyanakirini Jesús, antawo ipinkatha-tanakiri, ikanta-wakahaeyani: “¿Iitaka atzirita-tsiri irika? Romaeryaantawori tampyaa, eejatzi inkaari.”

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari
(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸ Areetee-yakani intatsikiro, aatakota-paaki nampitsiki iiteetziri Gadara. Ari ishiyashi-tawakari apite atziri raahashiretziri peyari ipoñaakawo kitataarewo-mashiki. Ikijakaakari peyari, osheki ithaa-wanteetari, tee imateetyaa ikineete janta. ²⁹ Icheraa-pero-tanaki ikantzi: “¡Jesús, Itomi Tajorentsi! ¿Nimaekama powajankitena tekira omonkaa-tyaata? ¿Jempema nokanta-kimika eeroka?” ³⁰ Ari ishimoka-waeteeyini osheki chaancho janta. ³¹ Ñaawaetanaki iweyarite, ikantzi: “Aririka petsiyatakotakahaeri naahashiretanewo, potyaantena ipiyotakaha chaancho.” ³² Ikantzi Jesús: “¡Piyaate peyari!” Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishiyantanakari impeetaki, pariye-yapaakani maawoeni inkaareki, thonkaka ipiinkaeyakini. ³³ Ikanta iñaakiro aminiriri chaancho okaatzi awijeentsiri, shiyanaka nampitsiki, ikamantapaakiri maawoeni atziri okaatzi iñaakiri. ³⁴ Rootaki riyaata-shitan-tanakariri atziripaeni irika Jesús, ikantapaakiri: “Tee nokoyi pijeeki nonampiki, pamine jempe pikini.”

9

Retsiyatakotakahaeri Jesús kijopookiri
(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

¹ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki, montyaa-kotanaa inampiki. ² Ari ramaeta-kiniri kijopookiri, inatakoe-takiri romaryaa-mentoki. Riyoshire-tawakiri Jesús ikaatzi natako-takiriri osheki rawentaa-paakari, iñaanata-wakiri mansiyari, ikantziri: “Pithaamenta-shiretyaa nosheninká, tema ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.” ³ Kemawaki rirori Yotaantaniri-paeni, ikanta-shire-tanaki: “Itheenka-tajorentsi-tatzii irika.” ⁴ Tema yotaki Jesús jempe ikanta-shiretzi, rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿Iitaka pikaaripero-shire-tantari? ⁵ ¿Tema okameethatzi nokante: ‘Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?’ ⁶ ¿Rooma pikoyi nokanteri: ‘Pikatziyane, piyaatee?’ ⁶ Nimaeka piyoteri

Itomi Atziri otzimimo-tziri ishintsinka jaka kepatsiki, aritaki ipeyako-teeniri antaw-itawori kaari kamethatatsi.” Ipithoka-shita-nakari kijopookiri, ikantziri: “Pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pipankoki.” ⁷ Apathakirotanana ikatziyanaa mantsiya-witachari, jatee ipankoki. ⁸ Tema iñaakiri maawoeni piyoteen-chari, ipampoy-eeyanakirini iñaawaerira riyaatee. Ikantee-yanakini: “Imapero-tatyaa Tajorentsi, riitaki matakirori otzimimo-tantariri itajorenka irika atziri.”

Omiñahae-tanakiri Mateo
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ Ikanta rawijanaki Jesús, roojatzi iñaanta-paariri Mateo, irika riitaki shintsi-tantatsiri ramaeteniri koriki. Ikantapaakiri: “Poyaatenana.” Roojatzi ikatziyantana Mateo royaata-nakiri. ¹⁰ Areetaka ipankoki Mateo rowakae-yaari Jesús, ari ikaatakiriri riyotaani-paeni. Tema osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki oyaatanakiriri Jesús, riyaaatitaka eejatzi osheki antayitzirori kaari-perori. Ari ikaatzi rakiyotakiri Jesús. ¹¹ Ikanta iñaakiri Inashitantaniri, ikaemakiri riyotaani Jesús, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Iitaka rakiyotan-tariri Jesús shintsi-tatsiri ramaeteniri koriki eejatzi antayitzirori kaari-perori? Tee okameethatzi.” ¹² Ikemaki rirori Jesús, ikantzi: “Aririka imantsiyate atziri ipokashi-tziri aawintantaniri, riima atziri kaari mantsiya-tatsi tekatsi ikoyi rirori. ¹³ Otzimatyee pikenkishireero Ikantakaantani Tajorentsi, kantatsiri: Tee apatziro nokoyi pamayiteena pipira pitayinari. Roo nokowa-pero-teeri pineshironka-teeri pisheninka. Tema tee apatziro nopokashi-tziri kameetha-shireri nokaema-shire-teeri, tema nopokashi-tatziiri kaari-pero-shireri nokaema-shire-teeri ipakahaero kaari-perori.”

Ikenkitha-takotziro Jesús itziwenteeta
(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Ari ipokaeyakini riyotaani Juan, rojampi-tapaakiri Jesús, ikantziri: “¿Iitaka kaari itziwentanta piyotaani? Tema notziwenta-piinta naaka, ari ikimi-tzitari riyotaani Inashitantaniri.” ¹⁵ Ari rakanakiri Jesús, ikantanakiri: “Aririka aate aawakaan-tsiki, ¿arima owashire-tapaakyaa? Rooma aririka paata, rahaetakiri iimenteetari, aripaete itziwenteetyaa. ¹⁶ Tema apaani paejatopookiri kithaa-reentsi, aririkami rowamanteetyaawo owakirari ojapeki, aritaki otzijaa-pero-tanaki aririka amintha-tanakyaa owakirari ojapeki. ¹⁷ Ari okimitari eejatzi, tee ikameethatzi paejatoteentsiri mashitsinaki rowantee-tyaari eeryaari imiriteetziri. Aririka rowantee-tyaari, aritaki ijanyaryaanaki, ari apaatashi-waetakyaawo imiriteetziri eejatzi mashitsinaki. Tema riitaki kameetha-tatsi owakirari mashitsinaki rowantee-tyaari.”

Rishinto Jairo eejatzi tsinani otzinka-kirori eepichokiini rithaari Jesús
(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Ikenkithawae-mintheetzi Jesús, areetapaaka ijewarite Judá-paeni, otziwerowa-paaka ipinkatha-tapaakiri, ikantziri: “Kamaki nishintyo, rootaki nopokantari piyaate nopankoki pantantee-yaawo eepichokiini pako, añahaeta.” ¹⁹ Ari riyaaatanaki Jesús, eejatzi riyotaani-paeni, royaata-nakiri. ²⁰ Ari opokapaaki tsinani mantsiya-tatsiri, tema osheki ojarentsi ojokaawaetaka ira, kaatakotaki 12 ojarentsi, okinashi-tapaakiri itaapiiki Jesús, antakiro eepichokiini opatziki iithaari. ²¹ Okanta-shiretzi: “Aririka notzinki-takiri eepichokiini iithaari, aritaki netsiyata-kotee.” ²² Ari ipithoka-shita-nakawo Jesús, ikantziro: “Pithaamenteeyaa nosheninká, rootaki etsiyatakoteemiri pawentaanaha.” Intsipaeete etsiyatanaki omantsiyanka tsinani. ²³ Ikanta rareeta-paaka Jesús ipankoki reewarite Judá-paeni, iñaapaa-tziiri showiwentzirori kamaentsiri, osheki atziri akisheenkaateen-chari rirahaeyani. ²⁴ Ikantapaakiri: “Pishekaeyini, tee okami

piraa-koteeya-karini, omakoryaatzii.” Tema itheenkaetatziiri Jesús. ²⁵ Romishitowa-paakiri maawoeni, kyaapaaki Jesús, roteeya-wako-tapaakiro, piriintanaa eentsi. ²⁶ Tee romanako-tanaka Jesús, ikemakoe-tanakiri maawoeni janta.

Retsiyatakotakahaeri Jesús apite mawityaakiri

²⁷ Ikanta rawijanaki Jesús, royaata-nakiri apite mawityaakiri, ikantzi ikaemi: “¡lkashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena!” ²⁸ Roojatzi rareetan-tapaakari pankotsiki. Ipokapaaki okaakiini mawityaakiri, ari rojampi-takiri Jesús, ikantziri: “¿Tema pawentaakina eeroka aritaki nomatakiro pikoyiri?” Ikanteeyini rirori: “Jeen, ari pimatakiro Nowinkatharite.” ²⁹ Akotanaki Jesús, ipampitakiri eepichokiini rokiki, ikantziri: “Owawijaakoteemi pawentaana.” ³⁰ Apathakirotanee raminanee kameetha. Ishintsi-thawi-tawaari, ikantziri: “Eero pikaman-takotana net-siyatakotahaemi.” ³¹ Roo kanteencha, jateeya-nakini irika-paeni ikamantan-tanaki, ithonka ikemakoe-tanakiri Jesús janta.

Iñaawaeta-kahaeri Jesús kijopaanteri

³² Ikanta ramaeta-paakiniri Jesús raahashiretziri peyari, ikijopaantetatsiri. ³³ Tema retsiyatakotakaa-wakiri Jesús irika atziri, ñaawaetanee, tema romishitowaeniri iwe-yarite. Ipampoyeeyanakirini atziri-paeni, ikanta-shire-teeyini: “Te ñaapiintziri asheninka-paeni imatero oshiyaawoni rantakiri irika.” ³⁴ Riima Inashitantaniri-paeni, ikanteeyini rirori: “Ipajawyaa-kiri reewarite peyari retsiyatakotakaantariri raahashiretani.”

Jampaen-kataki pankirentsi

³⁵ Tema ithonka ranashi-takawo Jesús maawoeni nampitsi, riyotaan-tayitaki jempe ipiyota-piinteeta. Ikenkithata-piintakiro Kameethari Ñaantsi, jempe okanta ipinkathari-wentantee. Retsiyatakotakaayiteeri maawoeni, tekatsi apaani mantsiyarentsi pomeentsi-tzimo-tyaarini. ³⁶ Ikanta iñaakiri Jesús osheki piyowentakariri, antawo retako-shire-tanakari, ikantanaki: “Kyaari-perotaki rashironkaayita irika atziri-paeni.

Roshiyakari ipireetari eerorika itzimi aamaako-wentyaarini.”*

³⁷ Eekiro ikantana-kitziiri riyotaani-paeni: “Roshiyakawo irika-paeni atziri ojampaenkatziki pankirentsi, teemaeta itzima-perotzi atziri owiiteeroni. ³⁸ Pamaneeeri eeroka-paeni Awinkatharite, rotyaantantyaari osheki jatashiterini atziri-paeni, tema eenitatsi osheki kemijantaa-tsini.”

10

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaanta-newopaeni

(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

¹ Roojatzi riyoyaantaka Jesús 12 riyotaanewo, ipakiri ishintsinka. Imatanakiro rirori retsiyakotakaa-yitziri maawoeni inashiyitachari imantsiyanka eejatzi ikaatzi raahashireyi-tziri peyari. ² Irika ikaatzi 12 riyoyaakiri Jesús, riyyitaki iitakiri Otyaantaarewo: Etanakawori Simón, iitakiri Pedro. Kaakitapaaki Andrés, rirentzi Pedro. Kaakitapaaki Jacobo itomi Zebedeo eejatzi Juan rirentzi. ³ Kaakitapaaki rirori Felipe, Bartolomé, Tomás, Mateo shitsitantatsiri amaeteniri koriki, kaakitapaaki Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, ⁴ kaakitapaaki Simón, iiteetziri eejatzi Kijakotan-taniri. Kaakitapaaki iweyaanta-paakawori Judas Nampitsiweri, riitakira pithoka-shita-kariri Jesús.

Rotyaantee-takiri kaata-tsiri 12

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

* 9:36 ipireetari = owisha = oveja

⁵ Opoñaashita rotyaantakiri Jesús kaatatsiri 12, riyotaa-yitawakiri, ikantziri: “Eero pikini ijeekira itsipa-jatzi atziri, eero pikinanaki eejatzi inampiki Oshitekii-toni-jatzi. ⁶ Apatziro pikinayitanaki inampiki Israel-paeni, jempe ijeekayitzi oshiyakariri ipireetari peyayiteenchari. ⁷ Aririka piyaatanaki iroka pikante pikamantante: ‘Rooteentsi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi jaka.’ ⁸ Petsiyatakotakaa-yiteeri mantsiyari, powañaa-yiteeri kamatsiri, petsiyatakota-kaeri pathaawae-tatsiri, eejatzi raahashireyi-tziri peyari. Tema Tajorentsi neshironka-teemi eerokapaini, tee ikowakotzimi pipinateri. Rootaki pimataneeri eeroka eero pikowako-tantzi ipineetemi, pineshironka-tantee. ⁹ Eero paanaki piyorikite,* ¹⁰ eejatzi poyaari awotsiki. Eero paanaki otsipa pithaari, eejatzi otsipa pikyaan-tyaari piitziki, piktzi. Tekatsi otsipa paanakiri. Tema ikanteetzi:

Ari ipineeteri antawae-tatsiri.

¹¹ Aririka pareetakyaa nampitsiki, paminapaaki aakameetha-tawakimini, riitaki pijeeki-motapaakiri, roojatzi pawijan-takyaari otsipaki nampitsi. ¹² Aririka pareetakyaa pankotsiki, piwetha-tanta-paakyaa. ¹³ Aririka raakameetha-tawakimi piwetha-tapaakari, aritaki ijeekae kameetha. Eerorika raakameetha-tawakimi, aminaashitaka piwetha-witapaakari. ¹⁴ Eerorika raakameetha-tzimi, eerorika ikemijantzimi eejatzi, pawija-pithateri, potekaneero pipatsi-te piitzira. ¹⁵ Riitaki imaperoteete paata rowajankiteeteri, aritaki awijanakiro ikantee-takiri paerani Paamaarini-jatzi eejatzi Katsimaaniri-jatzi. Omaperotatyaaha.”

Ikemaatsi-takae-teemi paata

¹⁶ “Notyaantzimira nimaeka, poshiyakari rotyaantee-tziri ipireetari jempe ipiyota owantaniri. Roo kanteencha, otzimatyee poshiya-kotyaari eeroka-paeni kokiyantzi maanki, poshiya-kotyaari eejatzi jamomo itsinampa-shire-waetzi.† ¹⁷ Paamaeyaa. Tema rahaeta-tyeemi jewariki, ipajawae-teetemi jempe ipiyotapiinteeta. ¹⁸ Ompoñaashitya rahaeta-nakimi ijeekira pinkathari-perori okantakaan-tziro pawentaanaha. Ari pikenkitha-takoyi-teenari janta, ikemayitee eejatzi itsipajatziri atziripaeni. ¹⁹ Aririka ahaeta-nakimi, eero pikanta-shire-waetzi: ‘¿Iitakama noñaawae-tapaakiri?’ Tema eenitatsi yotashire-takae-mironi iitarika piñaawaeteri. ²⁰ Eero piyotashitawo eeroka iitarika piñaawaeteri, rootaki Ishire tajorentsi poñaachari Ashitzimiriki yotakae-mironi okaate piñaawaeteri. ²¹ Aritaki iñahaetaki aakaanterini rirentzi rowamaa-kaanteri. Aakaanterini itomi. Eenitatsi owamaakaan-terini ashitariri ikijaneenta-nakiri. ²² Osheki kijaneentemini okantakaawo pikemijantaana. Roo kanteencha, ikaatzi oejokiro-tanari rawentahaana, riitaki awijako-taatsini.‡ ²³ Aririka ikijaneentee-tanakimi janta, pawija-pithateri. Tema tekira pithotyeroota piyaayite inampiki Israel-paeni, piyapaaka irika Itomi Atziri. Omaperotatyaaha.

²⁴ Teera iñahaetzi apaani riyotahae-tziri rawijiri iyoteeriri. Te iñahaetzi eejatzi apaani omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. ²⁵ Apatziro añiiri apaani riyotahae-tziri ikimityaari yoteeriri paerani. Ari ikantari eejatzi omperataarewo. Tema osheki ikijaneentee-takina nimaeka naaka, ikimitakantakina naakami Nantatsiri. Eeroka imaperoteete ikijaneenteetemi pikemijantaanaha.”

¿Iitakama athaawan-tyaari?

(Lc. 12.2-9)

²⁶ “Eero pithaawan-tawaetari irika-paeni, tema otzimatyee okoñaata-koyitee okaatzi omanako-witeen-chari, ooñaawonteero kaari ikematha-witeeta paerani. ²⁷ Eenitatsirika nokaman-temiri tsireniriki, pikamantan-teero eeroka kitejeriki. Eenitatsirika

* **10:9** piyorikite = oro, plata, cobre † **10:16** ipireetari = owisha; owantaniri = lobo ‡ **10:22** Paminero ‘Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni’ okantakota ‘Waerontsi’.

nokenkitha-takaemiri eerokapaini nomanakaashitari, pikaman-teeri eeroka maawoeni atziri. § 28 Eero pithaawan-tawaetari kowatsini rowamayimi, tema eero imatziro rookaemi rirori sharinkaweniki. Apatziro pithaawan-tyaari Tajorentsi matzironi ithonkantzi, rooka-shire-tantzi sharinkaweniki. 29 Tema tee ipina-perowita tsimereri-paeni, roo kanteencha riyotzi Tajorentsi aririka ikamahaante apaani.* 30 Tema riyotzitawo Tajorentsi jempe okaatzi tzimatsiri aeshi. 31 Piñaakiro, tema raamaakotari Tajorentsi tsimereeriki-paeni, eeroka imaperotzi raamakowenteemi. Eero pithaawan-tawaetari kijaneentzimiru. 32 Aririka pikanteri pisheninka: ‘Nopinkatha-teeri Jesús,’ aritaki nokanteeri Ashitanari Inkite-jatzi: ‘Pawa, ipinkatha-taana irika.’ 33 Rooma pikanteri-rika pisheninka: ‘Tee nopinkatha-tziri Jesús,’ aritaki nokantzi-tyaari naaka, nokanteeri Ashitanari: ‘Pawá, tee ipinkathatana irika.’ ”

Ikenkitha-takota Jesús
(Lc. 12.49-53; 14.26-27)

34 “Eero pikenkishiryaa-waeta eerokapaeni, tee apatziro nopoki niyotaa-yiteeri atziri-paeni raakameethata-wakahaeyaa jaka kepatsiki, tema okimiwi-takawo namaty-eemi owathaa-mentotsi ikosheka-wakaan-teetyaari.

35 Tema iroka nopokan-takari:
Ikijaneenteeri atziri ipaapate,
Okijaneenteero tsinani iniro,
Okijaneenteero tsinani ayiro.

36 Ipithoka-shita-wakaeyaa atziri-paeni ikijaneenta-wakaeyaa ikaatzi ijeekaeyini ipankoki.

37 Rootaki kameetha-witacha petakot-yaari pipaapate, piniro, peentsite-paeni. Roo kanteencha, roorika poetziñaariko-teeya petakot-yaari pisheninka-paeni, awijanakiro-rika okaatzi petakotana naaka, eero nokimita-kaemi naapatziyani. 38 Otzimatyee pikyaaryoo-wenteero okaatzi nokenkitha-takaa-yitakimiri, okantawityaa ikentakoetemi. Eerorika pipakaero, eero nokimita-kaemi naapatziyani. 39 Tema ikaatzi etakowae-tachari apaniroeni rootaki rantantawori ikowashi-waetari rirori, aritaki ipeyashi-teeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka rootaki ikamawentan-tanari, aritaki rawijakotee.”

Ipineeteeri paata
(Mr. 9.41)

40 “Eenitatsi-rika aapatziyemini, naaka raapatziyaka. Ari okantari eejatzi, eenitatsi-rika aapatziyinani naaka, riitaki raapatziyaka Ashitanari otyaanta-kinari jaka.

41 Eenitatsi-rika yotemini eerokataki Kamantan-taniri rootaki raapatziyan-tzimiru, aritaki pikaateeri paata ipinateemi Tajorentsi. Ari okanta eejatzi, eenitatsi-rika yotakimini kameethashireteemi pikemijantee rootaki raakameetha-tantzimiru, aritaki pikaateeri paata ipinateemi Tajorentsi. 42 Aririka riyoteemi eeroka niyotaani, rootaki ipantee-tzimiru pimiri okantawitaka tee piriiperowita eeroka, aritakira ipineeteeri paata irika etakota-kamiri. Omaperotatyaaha.”

11

Rotyaantakiri Juan riyotaani
(Lc. 7.18-35)

¹ Ikaatakiro Jesús riyotaakiri 12 riyotaani. Awijanaki ikamantante maawoeni nampit-siki okaatzi jeekatsiri janta.

§ 10:27 Iroka okantakota eejatzi iroka versículo: Eeroka-paeni niyotaa-yitee iroka-paeni, tee riyotakotziro theenkaniri-paeni, tema eeroka-paeni kenkitha-takaa-yiteerini okaatzi niyotaa-kimiri. * 10:29 tee ipina-perowita = apaani koriki ikaate-rika apite tsimeryaaniki

² Tema omonkyahaetakiri rirori Juan omitsiryaaatantaniri, ari ikemako-takiri Jeep-atziitoetani okaatzi rantayi-takiri. Rotyaantaki apite riyotaani, ³ rojampiteri, ikanteri: “¿Eerokama iiteetziri, ‘Pokatsini?’ tema eeroka, ¿Eenitatsima itsipa noyaakoteri?” ⁴ Ikanta rareetee-yakani, rojampi-tapaakiri Jesús. Ari rakanaki rirori, ikantzi: “Aririka pipiyanee, pikaman-tapaeri Juan okaatzi pikemakiri eeroka, okaatzi piñaakiri nantayi-takiri. ⁵ Tema naminakaa-yiteeri mawityaakiri, nanashi-takaa-yiteeri kijopookiri, netsiya-takota-kaayi-teeri pathaawae-tatsiri, nokemakaa-yiteeri matayempitari, nañaakaa-yiteeri kaminkari, nokenkitha-takoteeniri Kameethari Ñaantsi ashironkaenkari-paeni. ⁶ Ikimoshiretee ikaate kaari kijoshire-wenteenani.”

⁷ Ikanta ipiyaawo riyotaani Juan, rojampi-tanakiri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri, ikenkitha-takotziri Juan, ikantzi: “¿Iitakama piñaakiri chapinki ochempi-mashiki? ¿Riima piñaaki oshiyawori jawooki ompironka-kaawo tampyaa?*” ⁸ ¿Piñaakirima rowaneenkata ikithaata? Tema tee rowaneenkata. Tema ikaatzi owaneenka-tachari ikithaata, ritaki jeeka-tsiri ipanko-ki pinkathari. ⁹ Rootaki piyaata-shitan-tariri piyotzi riitaki Kamantan-taniri. Tema imapero-tatziro rirori rawijanakiri itsipa Kamantan-taniri-paeni. ¹⁰ Tema riitaki rojankina-takoe-takiri paerani ikanteetzi: Pamini, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotemi, Riitaki owetsikaan-temini jempe pikinapaaki.

¹¹ Pikemi nokantzi naaka: Paerani osheki atziri tzimawi-teenchari, tekatsi awijirini Juan omitsiryaaatantaniri okaatzi riyotani-tzi rirori. Riima ikaate tsinampa-shiretaatsini, ipinkathari-wenteeri Tajorentsi inkiteki, aritaki rawijeeri rirori Juan. Omaperotatyaaha. ¹² Tema owakira retanta-nakawori Juan ikenkitha-takaemi roojatzi nimaeka, eenitatsi osheki kowatsiri intsipaete iñiuro ipinkathari-wenteeri Inkite-jatzi. Kimiwitaka ishintsiteetziri aririka rowayiriteetyaa. ¹³ Paerani eeniyitatsi Kamantan-taniri-paeni eejatzi Ikowakaan-teetani, rootaki ikamantan-teetakiri roojatzi itziman-takari Juan. ¹⁴ Riitakira Juan ikenkitha-takoe-takiri paerani, tema riitaki Elías-tatsiri pokatsini. ¿Pikemijantziroma? ¹⁵ Koyirori ikemathatero, ikemijante. ¹⁶ ¿Iitaka noshiyakaanteriri irikapaeni atziri? Roshiyakari rowashaantawaeta eentsi aririka roshiyakowaetantyyaa, ¹⁷ ikanta-wakaeyani: ‘Jame ashowiwaete.’ Tee ikoyi. Ikantawita: ‘Jame omampawaetyaa owashire-tantyyaari.’ Tee ikoyi. ¹⁸ Aritaki pikantee-yakani eerokapaeni. Piñaawi-takari Juan, itziwenta-paaka, tee imiritziro kachori, pikantee-yakirini: ‘Raashireta-tziiri peyari, rootaki itziwae-tantari.’ ¹⁹ Ipokawitaka Itomi Atziri, tee itzitawo rirori owanawontsi, imiritziro kachori. Pikantee-yakirini: ‘Kaari-perori irika, niyawae-rintzi, shinki-tzinkari. Raapatziyari shitsitantatsiri amaeteniri koriki, raapatziyari eejatzi kaari-pero-shireri.’ Tekatsi oetyaa, tema aririka iñahaeteero okaate awijatsini paata, ari riyoteeri omaperotatyyaa riyotanitzi.”

Ashironkaamatsiteerini kijoshire-tatsiri

(Lc. 10.13-16)

²⁰ Opoñaashita ikenkitha-takota-nakiri Jesús ikaatzi ñaawita-kawori itajonkawentantzi nampitsiki, teemaeta ipakahiro ikaaripero-shire-teeyini. Ikantzi: ²¹ “Ashironkaamatsiteerini Shimapankoni-jatzi eejatzi nampitarori Corazín. Osheki piñaawi-takawo notajonka-wentantaki, teemaeta pikemijanteeyini. Riimi ñaakinani Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatzi, aritaki ikithaa-tanakyaaawomi karenimawo-tatsiri kithaarentsi, jeekawae-tanakimi jamampoki rowashiretako-takotyaa ikaaripero-shire-yitakira, ari ikemijanteemi maawoeni riroripaeni.† ²² Paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayi-takiri, eero imapero-teetziri rowajankiteeteri Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatzi. Tema eeroka imaperoete rowajankiteetemi. ²³ Eejatzi eerokapaeni

* **11:7** oshiyawori jawooki ompironkakaawo tampyaa = atziri shipeta-shireri † **11:21** Tema irikapae Corazín-jatzi eejatzi Shimapankoni-jatzi, Judá-paenira irika. Riima Mapini-jatzi eejatzi Shimaajatzi, itsipa-jatzipaeni irika, tee isheninkatari Judá-paeni

Capernaum-jatzi-ite, pikenkishirewita piyaatee inkiteki, apatziro piyaa-matsitee jempe ikinayitzi kaminkari. Riimi ñaakinanimiti paerani Paamaarini-jatzi okaatzi piñaawi-takari eerokapaeni, roojatzi ijeekimi nimaeka riroripaeni. ²⁴ Paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayi-takiri, eero imaperoe-teetzi rowajankiteeteri Paamaarini-jatzi, apatziro imaperoe-teemi eeroka.”

Pipoki nojeekika naaka, pimakoryahae
(Lc. 10.21-22)

²⁵ Rootaki ramananta-nakari Jesús, ikantzi: “Pawa, tema eeroka pinkathari-wentziriri inkite-jatzi eejatzi kepatsi-jatzi, osheki najahaa-wentakimi. Tema eeroka omani-motakiri yotaniri iroka-paeni, riitaki piyotakaa-yitee oshiyariri eentsi itsinampa-shiretzi. ²⁶ Ari okanta, tema rootaki inimota-kimiri eeroka Ashitanari.” ²⁷ Ikantanakiri piyowenta-kariri: “Riitaki Ashitanari yotakaa-nawori maawoeni. Apatziro riyotana rirori, tema naaka Itomi. Ari nokimitzita naaka apatziro niyotziri Ashitanari, kantacha niyotakaa-yiteeri nokoyiri naaka riyoteeri. ²⁸ Aririka piñero okantzimo-shire-waetemi, opomeentsi-tzimo-waetemi, pipoki nojeekira naaka, aritaki nomakoryaa-shire-takaa-yiteemi. ²⁹ Okimiwi-takawo otzimi-rika oeta nokema-tena-takae-miri. Tema eenitatsi nokoyiri niyoteemiri: tema naaka tsinampa-shireri. Aritaki piñaahero nomakoryaa-shireta-kahaemi. ³⁰ Tema okaatzi nokema-tena-takaemiri naaka, tee opomeentsi-perota.”

12

Ikenkitha-takotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

¹ Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikinimo-tanakiro Jesús pankirentsi-mashi. Ari ijaperyanakiro okithoki pankirentsi riyotaani Jesús, tema itasheyee-yatziini. ² Iñaakiri Inashitantaniri, ikantanakiri Jesús: “Paminiri piyotaani ijaperyaakiwaetzi kitejeri imakoryaan-teetari, tema tee oshinetaan-tsitzi iroka ijaperyaakiwaete.” ³ Akanaki Jesús ikantziri: “Tema piñaana-takotziri pinkatharini David aantawi-takariri itashe itsipatari ikaateeyinira. ⁴ Ikyaaiki tajorentsi-pankoki, rowakawo tajorentsi-tatsiri, ipakiri ikaateeyini. Tee oshinetaan-tsiwita, apatziro rowapiintawo Ompera-tajorentsi-taarewo. ⁵ Tema piñaana-tziro Ikantakaan-teetani, tema rantawaeta-piintzi Ompera-tajorentsi-taarewo kitejeri imakoryaan-teeri tajorentsi-pankoki, tekatsi kijantyaarini. ⁶ Nokantzi naaka, eenitatsi jaka ipinkatha-peroe-tziri, riitaki awijirori tajorentsi-panko. ⁷ Rootaki rojankina-tantee-takari paerani, kantatsiri: Tee nokoyi pamaena pipira pitayinari, Rootaki nokowa-pero-teeri petakoteeyaari pisheninka. Aririka pikematha-teromi iroka, eero pikijantarimi irika-paeni, tema tee ikaaripero-shiretzi. ⁸ Tema irika Itomi Atziri riitaki pinkathari-perotatsiri, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari.”

Atziri kijowakori
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹ Opoñaashita rawijanaki Jesús, kyaapaaki ipiyota-piinteetaha. ¹⁰ Ari ijeekakiri janta kijowakori. Ikanta Inashitantaniri-paeni, rojampi-takiri Jesús, ikantziri: “¿Shinetaan-tsita-tsimata retsiya-takota-kaanteete kitejeri imakoryaan-teetari?” Rootaki rojampitantariri omatant-yaari ikantakoteri. ¹¹ Akanaki Jesús, ikantziri: “Teera paminashitari eeroka pipira aririka rotetyaa omooki kitejeri imakoryaan-teetari, petakotari, pomijokyaahaeri. ¹² Riitaki etakoperoetari atziri, rawijiri ipireetari. Tema

shinetaan-tsitatsi aneshironka-tante kitejeri imakoryaan-teetari.”* ¹³ Iñaanata-nakiri kijowakori, ikantziri: “Pampiriyaa-wakotee.” Matanaka ikantakiri, akotsitane kameetha atziri, oshiyanaawo otsipa rako. ¹⁴ Ari ishitowae-yanakini Inashitantaniri ipiyoteeyakani, ikenkitha-waetaka-wakaaka, ikanta-wakahaeyani: “¿Jempema akante-rika Jesús owamaan-tyaariri?”

Rojankina-takotee-yakirini paerani Jesús

¹⁵ Yotaki Jesús ikowaetatzii rowamahaeteri, rootaki rawijan-tanakari. Royaatanakiri osheki atziri, retsiyatakotakaayitziri osheki mantsiyari. ¹⁶ Ishintsi-thawi-takari ikantziri: “Eero pikaman-takotana.” ¹⁷ Ari omonkaatari ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri Isaías, ikantzi:

¹⁸ Irika nomperatanewo, riitaki niyoyaakiri.

Netakotani naaka, riitaki oemoshirenkanari.

kijokiro oyiri Noshire

Ikenkithata-kahaeri itsipa-jatzipaeni atziri ikamanteeri tampatzika-shire-takaanta-tziri.

¹⁹ Eero icheraa-waetzi rirori,

Eero ikemaetziri ishinchee-nkate ikenkitha-takotyaa ojaawokiyitzira.

²⁰ Eero rowatsita-pero-tziro ijateero jonkari jataawi-tachari,

Eero roetsiwakiro paamari-menki tsiwaki-mateen-tziri,

Roojatzi rotsinampaan-teeyaawori iñeeteerorika rooperori.†

²¹ Riitaki royaako-tziri itsipa-jatzipaeni atziri rawentaa-piintee-yaari.‡

Kijimatzirori Ishire Tajorentsi

(Mr. 3.20-30; Lc. 11.14-23)

²² Ari ramaeta-kiniri Jesús raahashiretziri peyari. Tema imawityaakitakaakiri, ikijowaante-takaakiri. Imatakiri retsiyatakotaka-waeri, aminanee kameetha, ñaawaetane.

²³ Ipampoyeyanikirini maawoeni atziri, ikanteeyini: “¿Riima irika ikashiya-kaetakiriri pinkatharini David?” ²⁴ Kemaeyakini rirori Inashitantaniri, ikanteeyini:

“Irika atziri roshinchaa-tziiri Nantatsiri ashitariri peyari, rootaki roshinchaan-tariri rirori ikaatzi raahashiretziri peyari.” ²⁵ Yotzimaetaka rirori Jesús ikenkishiryaaakari Inashitantaniri, ikantanakiri: “Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-

wentee-tziri, aritaki rookawenta-wakaakyaa. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri inampiki, aritaki rookawenta-wakaakyaa. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe

ijeeka-wankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakyaa. ²⁶ Ari ikantzitari eejatzi peyari aririka ikosheka-wakae-yaami. Aritaki rookawenta-wakaakyaa, ¿eeroma ithonka

rookawenta-wakaa-nakyaa? ²⁷ Riitakirikami Kamaari Nantatsiri shintsitakaenani naaka, ¿riijatzi shintsitakaeriri piyotaani eeroka retsiya-takota-kaantariri ikaatzi

raahashiretee-tziri? Aririka okanta pithawe-tako-tziiri piyotaani, aritaki ikijantakimiro okaatzi pikantakiri. ²⁸ Rooma naaka ipanawo ishintsinka Ishire tajorentsi

poñaachari Tajorentsi, rootaki nomatan-tariri netsiyata-kotakaa-yitziri ikaatzi raahashiretziri peyari. Tema romapokakimi eeroka-paeni Tajorentsi ipinkathari-

wentantee. ²⁹ Tema aririka ikowaete ikoshiteeteri atziri ñaaperori kameetha, otzimatyee reteeta-wakyaari roojoteeteri, eero imataneero ikijako-wentyaawo rashi-witari

rayiteeteri. ³⁰ Tema ikaatzi kaari aapatziyanari naaka, riitaki kijaneentanari. Ikaatzi kaari amitako-tanari rowita-kotena, reewana-takota-tyaana. ³¹ Pikemi nokantzimiri

naaka: Kantacha Tajorentsi raripero-teeri antayitzirori kaari-perori, ari ikanteteeri

* **12:12** ipireetari = owisha = oveja † **12:20** Oshiyakaa-wenta-chari jonkari eejatzi paamari-menki tsiwaki-mateen-tziri, riitaki atziri-paeni kemijanta-tsiri eepichokiini, ashironkaa-shire-yitachari, mantsiya-shire-yitatsiri, shipeta-shire-tatsiri, tema aritaki ineshironka-teeri Jesús, eero ishinetziri irikapaeni rashironkaa-yiteeyaa, tema ari aawyyaa-shiretakaa-yitee-yaari, roshire-pero-yiteeyaari. ‡ **12:21** Paminiro ‘Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni’ okantakota ‘Waerontsi’.

ñaawaetzirori kaari-perori-paeni. Riima kijima-takironi Ishire tajorentsi, eero rariperoteeri. ³² Ari okantari eejatzi: Kantacha rariperoteeri Tajorentsi kijima-terini Itomi Atziri, riima kijima-takironi Ishire tajorentsi, eero rariperoteeri. ³³ Tema okimiwitakawo aririka iñahaetero kameethari chochoki, riyoteetzi kameethari okanta owaato. Rooma piyanta-tsiri chochoki, riyoteetzi kaari-perori owaato. ³⁴ Tema poshiyakari maanki eerokapaeni, kaari-pero-shireteeyakimini. Tekatsi pikantyya piñaawaetero kameethari, tee okameethatzi okaatzi pikenkishiryaa-yitakari, rootaki okaariperotantari piñaawae-yitziri. ³⁵ Tema apaani kameetha-shireri ikenkishiryawo kameethari, rootaki okameetha-tantari rantayi-tziri. Riima kaari-pero-shireri tee ikenkishiryawo kameethari, rootaki okaariperotantari rantayi-tziri. ³⁶ Roo kanteencha nokantantari naaka, paata aritaki raminakoe-teero kowaenka-yitatsiri ñaantsi okaatzi iñaawae-yitziri atziri-paeni. ³⁷ Kameetharika okanta piñaawae-yitziri, aritaki raakameetheeteemi. Terika okameethatzi, ikantee-teemi: ‘Kaari-perori eeroka, osheki pikemaatsiwaeteeyaa.’”

Ikoyi kaari-pero-shireri-paeni itajonka-wentan-teete
(Lc. 11.29-32)

³⁸ Ari rakanaki Inashitantaniri eejatzi Yotaantaniri, ikantzi: “¡Yotaanari! Nokoyi noñeemi pitajonka-wentante.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Tema kaari-pero-shireri eerokapaeni, osheki pitheenkakiri Tajorentsi pikoyi piñeena notajonka-wentante. Eeromaeta nomatziro, apatziro piñero awijimo-takiriri paerani Kamantan-taniri Jonás. ⁴⁰ Tema iniyakiri antari omani, okaatzi mawa kiteejeri eejatzi mawa tsireniri ijeekaki imotziki. Aritaki ikantee-yaari irika Itomi Atziri ikitawita-paentyaa kepatsiki okaate mawa kiteejeri eejatzi mawa tsireniri. ⁴¹ Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki riyakowenteemi Naana-weni-jatzi, tema ikemijantakiri paerani rirori Jonás, ipakaaneero rantayi-tziro kaari-perori. Tema irika jeekimo-takimiri eeroka-paeni rawijiri Jonás. ⁴² Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki iyakowenteemi tsinani pinkatha-wotatsiri paerani kirinkanta, tema opokaki paerani roori ijeekira yotaniri pinkathari Salomón, okemijantakiri. Tema irika jeekimo-takimiri eeroka rawijiri Salomón.”

Ipiyashi-tantzi peyari
(Lc. 11.24-26)

⁴³ “Tema okimiwi-takawo ijeeka-shire-tantyaarimi peyari apaani atziri, ipankotakawo rañaameto. Aririka rookawi-teeta-kyaari, etsiyata-kowitaa atziri. Jatanaki peyari ikinawaete ochempi-mashiki, tee iñee jempe ijeeki. ⁴⁴ Ari ikanta-shiretee peyari: ‘Nopiyeeeta nopankoki jempe nopoñaaka.’ Piyapaa peyari, iñaapaa-tziro kameetha opishitaka ishire atziri, owaneenkataka, tekatsi jeekant-yaawoni. ⁴⁵ Riyaata-shita-nakiri maperotzirori ipeyaritzi, ikantakiri: ‘Jame aate nopankoki, pitsipa-tena apinkatharite.’ Ramaki ikaatzi 7 peyari. Aritaki rashironkaa-pero-tyaari atziri, awijanakiro rashironkaawita paerani. Aritaki pikantee-yaari eerokapaeni.”

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶ Eekiro ikenkitha-takaa-tziiri Jesús atziri-paeni piyowenta-kariri, areetapaaka riniro otsipatakari rirentzi-paeni, okatziya-paaka jantakiroki, okaemakaan-tapaakiri. ⁴⁷ Ikantawi-teetakari Jesús: “Ari opoki piniro otsipatari pirentzi-paeni, okoyi oñeemi.” ⁴⁸ Rakanaki Jesús, ikantzi: “¿Otzimikama noninrotari, itzimika nirentzitari?” ⁴⁹ Rookotanakiri ikaatzi riyotaa-piintakiri, ikantzi: “Irikapaeni riitaki nokimitakahaari yeeyi, rootaki nokimitakahaari nonaanate. ⁵⁰ Tema ikaatzi antaneerori ikoyiri Ashitanari Inkite-jatzi, riitaki nirentzi-taari, rootaki notsiro-taari eejatzi noniron-taari.”

13

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-rintzi (Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Roojatzi rawijantanaka Jesús ijeekawi-tapaaka pankotsiki, ikinanaki inkaari-thapyaaiki. Ari ijeekapaaki. ² Ari ipiyowenta-paari osheki atziri. Ari rote-tanakari rirori pitotsiki, jeekapaaki. Katziyee-yakani atziri-paeni inkaari-thapyaaiki. ³ Roshiya-kaawenta-tziiniri okaatzi ikenkitha-takaeriri, ikantziri: “Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipankiwaete. ⁴ Ikanta rookaki-takiro iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awotsiki, ipokapaaki tsimereeriki, rowapaakawo. ⁵ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzira tee otzima-perotzi kepatsi, intsipaete oshooka-witanaka. Tee otontapatha-tzi kepatsi, ⁶ jampiya-shitanaki pankirentsi ishintsi-tapaakira ooryaa, tema tee otzima-perotzi oparetha. ⁷ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-mashiki, anaanakiro kitochee oshookanaki, kamanaki pankirentsi. ⁸ Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzira kepatsi, kameetha oshookanaki, kithoki-tanaki maa-woeni. Tzimanee okithoki shookapaen-tsiri. Apaani tzima-pero-teentsiri okithoki, otsipa ari oshekineentzi okithoki, otsipa eepichokiini okithokitzi.* ⁹ Koyirori ikemathatero, ikemijante.”

¿Oetaka roshiya-kaawentan-tawori Jesús? (Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰ Ari rojampi-tanakiri riyotaani, ikantziri: “¿Litaka poshiya-kaawentan-tanariri atziri-paeni pikenkitha-takaeriri?” ¹¹ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Ishinetee-takimiro eeroka piyotako-teero ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, riima irikapaeni tee ishinetee-tziniri rirori. ¹² Ikaatzi otzimimo-takiri, aritaki otzimimo-pero-teeri. Riima kaari otzimimotzi, imaperoteeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri.† ¹³ Rootaki noshiya-kaawentan-tawori okaatzi nokenkitha-tziri, aritaki raminawityaa irikapaeni, eero iñiimaetawo. Ari ikemawi-tyaawo, eero ikematha-tawakiro nokanta-witariri. ¹⁴ Riitaki ikenkitha-takotakiri paerani Kamantan-tanirini Isaías, ikantaki:

Pikemae-yawit-yaani, eeromaeta pikematha-tziro.

Paminee-yawit-yaani, eeromaeta piñiuro.

¹⁵ Ikijoshiretee irikapaeni.

Imatayempitayitee.

Imawityaaki-yitee.

Rootaki eero ikowichaa-tanta,

Eero ikemi,

Eero ikenkishiryaa,

Tema eero ikemijantee, eero rawijakotee eejatzi.

¹⁶ Rooma eerokapaeni pikimo-shire-wenteeero poki eejatzi pikempita, tema aminawae-teemi, pikemayi-teero eejatzi. ¹⁷ Rootaki ikowawi-takari paerani Kamantan-taniripaeni eejatzi kameethashireri-paeni iñiromi okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemayi-teeri eejatzi eerokapaeni. Teemaeta ikemaeyironi rirori. Omaperotatya.”

Ikenkitha-takotziro Jesús roshiya-kaawentziri pankiwae-rintzi (Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸ “Pikemi nokaman-temiro noshiya-kaawentakiri pankiwae-rintzi. ¹⁹ Eenitatsi kemirori nokenkitha-takotziro ipinkathari-wentantee Tajorentsi, teemaeta ikemathatziro. Aritaki ipokaki Kaari-perori, roka-kaapaakiri ikemijantawita. Riitaki

* **13:8** Tzimanee okithoki shookapaen-tsiri = okaatzi 100 okithoki, otsipa okaatzi 60 okithoki, otsipa okaatzi 30 okithoki † **13:12** Iroka okantakota kenkitha-takota-chari jaka: Eepichokiini-rika pikemijanta-wakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyoteero. Rooma pikemijanta-pero-tawaki-rika, osheki piyotawakiri, eekiro niyotakaa-pero-tanaki-tyeemi.

oshiyakawori ookakita-paenchari awotsiki. ²⁰ Eenitatsi thaamentawakawori iñaani Tajorentsi, ikemijantzi intsipaete owakira ikemawakiro. Riitaki oshiyakawori ookakita-paenchari omapi-pookitzira. ²¹ Tee riyotako-pero-tawakiro iñaani Tajorentsi, tee reshiwentanakiro ikemaatsi-wenta-nakawo ikemijantzi, rooka-nakiro. Roshiyakawo pankirentsi jampishi-teentsiri kaari tzimapero-tatsi oparitha. ²² Eenitatsi kemirori iñaani Tajorentsi, roo kanteencha osheki iñaamatawo ithaamenta-waeta, ikenkishiryaa-kotawo rashaahawo, rootaki ipeyako-tanta-kawori iñaani Tajorentsi, tee ikemijantzi. Roshiyakawo ookakita-paenchari kitochee-mashiki, kaari kithoki-tatsini. ²³ Eenitatsi itsipa kemirori iñaani Tajorentsi, ikemijanta-nakiro. Ikyaaryoo-wenta-nakiro. Riitaki oshiyakawori pankirentsi shookapaen-tsiri okameetha-pathatzira kepatsi, osheni-pero-tanaki okithoki, otsipa oshenineentzi, otsipa eepichokiini okithoki-tanaki.”

Ikenkitha-takotziri Jesús pankitzirori

²⁴ Rapiitakiro Jesús roshiya-kaawentziniri, ikantzi: “Iroka oshiyari eejatzi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, oshiyari atziri pankitzirori kameetha-kiri pankirentsi. ²⁵ Ikanta imahaeyini tsireniriki aminako-wentzirori, pokaki ijaneentani ramaki inchashi, ipankitapaentziro itsipataakiro pankirentsi, piyanaka.‡ ²⁶ Okanta oshookanaki pankirentsi, kithoki-kitanaki. Ari okimitakari eejatzi inchashi itsipateetakirori pankirentsi. ²⁷ Ikanta iñaakiro rompera-teetani, ikamantakiri ashitawori, ikantakiri: ‘Teera okameethatzi okithoki pankirentsi apankitakiri powaneki, ¿iitaka tsipataa-kirori inchashi?’ ²⁸ Ikantanaki ashitawori rowane: ‘Riitaki pankita-kirori kijaneentanari.’ Ikantzi romperatani: ‘¿Pikoyi niyaate nothoka-yiteero?’ ²⁹ Ikantzi ashitawori: ‘Eero, pithoka-kotzirokari pankirentsi. ³⁰ Ari okantawakaata otsipatyaawo oshooki, roojatzi ojampatan-takyaari pankirentsi. Aripaete nokantemi: Pichekiro inchashi, pitayiro. Powiiki-teero pankirentsi, powakoyi-teero.’ ”

Roshiya-kaawentziro Jesús oryaani-tatsiri okithoki

(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹ Ari rapiitakiro Jesús roshiya-kaawentziro ikenkitha-tziri, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyakari pankitzirori oryaani-kitatsiri okithoki. § ³² Tema oryaani okantawita okithoki, aririka oshookanaki, awijanakiro otsipa iwankiri rowaneki, antawo otewatanaki, aritaki imenkoshi-yityaari tsimereeriki-paeni.”

Roshiya-kaawentee-tziro shineya-kaerori ratanteetari

(Lc. 13.20-21)

³³ Rapiitakiro roshiya-kaawentziro Jesús ikenkitha-takaan-tziri, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiya-kotawo tsinani amiroka-pathatziro ratanteetari. Aakotakiro pankirentsi-pane okaatzi mawa pachakaki, owaetakiro shineya-kaerori, roojatzi oshineyan-tanakyaari maawoeni opatha.”

Okaatzi Ikenkitha-takiri Jesús

(Mr. 4.33-34)

³⁴ Ari ikanta-piinta Jesús ikenkitha-takaeri atziri-paeni okaatzi riyoteeriri. Eerorika otzimi kenkitharentsi tekatsira riyoteeriri. ³⁵ Ari omonkaatari ikantakiri paerani Kamantan-taniri ikenkitha-takotziri Tajorentsi, ikantaki: Noshiya-kaawenta-tyeeniri atziri-paeni okaate nokenkitha-teniriri. Niyotahaeri kaari riyowita paerani owakira owetsikan-takari kepatsi roojatzi nimaeka.

Riyotaan-tziro Jesús oshiyakaa-wentari inchashi

³⁶ Ikanta rowetha-tanaari Jesús ikaatzi piyowenta-kariri, kyaapaaki pankotsiki. Ipiyowenta-paakari riyotaani, ikantziri: “Piyoteenawo okaatzi poshiya-kaawentakiri.

‡ 13:25 pankirentsi = trigo § 13:31 oryaani-tatsiri okithoki pankirentsi = mostaza

¿iitakama oshiyakaa-wentari inchashi itsipatee-takirori pankirentsi ipankitee-tziro?”
³⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Irika Itomi Atziri riitaki oshiyariri pankita-kirori pankirentsi rowaneki. ³⁸ Rooma owaantsi rootaki oshiyawori kepatsi ajeekantari. Rooma pankirentsi oshiyakaa-wentari ikaatzi ipinkathari-wenteeri Tajorentsi. Rooma inchashi oshiyakaa-wentari ikaatzi rashiyitari Kaari-perori. ³⁹ Riima kijaneenan-taniri pankita-kirori inchashi roshiya-kaawentari Kamaari. Rooma rowiiteetziro okithoki pankirentsi, oshiyakaa-wentawo othonkanteeyaari paata kepatsi. Ikaatzi owiiteeroni okithoki pankirentsi roshiya-kaawentari ronampiripaeni tajorentsi. ⁴⁰ Piñaakiro jempe ikantee-takiro ithokae-takiro inchashi, rahaeta-nakiro itahaetziro. Oshiyakaa-wentawo jempe ikantee-teero paata kepatsi aririka othonkaeyaa. ⁴¹ Rotyaanteeri Ronampiri tajorentsiti Itomi Atziri, ipiyoteeri kaaripero-yitatsiri, eejatzi kaaripero-shire-takaeriri itsipa, eero itsipataari ikaatzi ipinkathari-wenteeri Inkite-jatzi. ⁴² Rookaeri jempe opaamataki tahaantsi. Ari riraawae-teeyaa, ratsikae-kiwaetyaa. ⁴³ Riima kameetha-shire-yiteen-tsiri ijeekimo-teeri Ashitariri jempe ipinkatharitzii, ari ishikiryaaahae roshiyee-yaari ooryaa. Koyirori ikemathatero, ikemijante.”

Ikenkitha-takotziri Jesús omanachari koriki

⁴⁴ Rapiitakiro Jesús, ikantzi: “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiya-kotari koriki romanee-tziri owaantsiki. Eenitatsi atziri ñaakiriri, tee okantya raanakiri, eejatzi romananeeri, tekatsi ikamante. Antawo ikimo-shire-wenta-nakiri koriki, jataki ipimantziro okaatzi tzmimo-tziriri, ramanantakiro owaantsi.”

Ikenkitha-takotziro Jesús poreryaari pinapero-tachari

⁴⁵ Ikantzi eejatzi Jesús: “Iroka ikanta eejatzi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyari kowatsiri ramanante riiperori poreryaari.* ⁴⁶ Ñaaki riiperori poreryaari, ikowaki ramananteri. Piyaa inampiki, ipimanta-paakiro okaatzi tzmimo-tziriri, ramanantakiri poreryaari.”

Ikenkitha-takotziro Jesús pashikaamentotsi

⁴⁷ Ikantaki eejatzi Jesús: “Iroka ikanta eejatzi ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyari pashikaawaetatsiri. Raaki osheki inashiyitachari shima. ⁴⁸ Inoshika-kotakiri othapyaaki, riyoshiitakiri kameetha-tatsiri roteyitakiri kantziriki. Ikaatzi kaari kameetha-tatsini, rookayi-takiri. ⁴⁹ Aritaki okantee-yaari paata aririka othonka-teeyaa kepatsi. Ipokaki ronampiripaeni tajorentsi, riyoshii-teeri kameetha-shireri eejatzi kaari-pero-shireri. ⁵⁰ Rookaeri kaari-pero-shireri jempe opaamataki tahaantsi, ari riraawae-teeyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa.”

Owakirari ashaahawontsi eejatzi paejatotatsiri

⁵¹ Ari ikantzi Jesús: “¿Pikematha-takiro okaatzi nokantakiri?” Ikanteeyini riyotaani: “Nokematha-takiro.” ⁵² Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Noshiya-kaawenterii ipaapate-teetari tzmatsiri rashaahawo pinapero-tachari. Tema raapiintzi paejato rashaahawo, raapiintzi eejatzi owakirari. Ari ikantyaari eejatzi yotaantaniri-paeni ipinkathari-wenteeri Inkite-jatzi, riyotaan-teero okaatzi etawori riyotaan-teetziro paerani, riyotaan-teero eejatzi owakira-tatsiri.”

Piyaa Jesús Kashiyakaa-weniki

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³ Ikaatakiro Jesús roshiya-kaawentakiro okaatzi ikenkitha-takotakiri, awijanaki. ⁵⁴ Areetaa inampiki. Riyotaan-tapae ipiyota-piinteetaha. Ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemiriri, ikanteeyini: “¿litaka matakaa-kiriri irika riyotani-tantari, itajonka-wentantaki eejatzi? ⁵⁵ ¿Kaarima itomi kemitzirori incha-kota? ¿¿Kaarima otomi María? ¿Kaarima rirentzi Jacobo, José, Simón, eejatzi Judas?† ⁵⁶ ¿Kaarima atsipatari ritsiro-paeni jaka?

* 13:45 poreryaari = perla † 13:55 Jacobo = Santiago

¿Jempema raakiroka okaatzi riyotani-tantakari?”⁵⁷ Tema osheki itheenkaetakiri, ikijaneentee-tanakiri. Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Ashi oyiro tee ipinkatha-teetziri Kamantan-taniri inampiki eejatzi ipankoki rirori. Rooma otsipaki nampitsi, osheki ipinkatha-teeteri.”⁵⁸ Tema osheki itheenki-matee-takiri Jesús inampiki, rootaki kaari imatantawo itajonka-wentante.

14

Kamaki Juan omitsiryaantaniri (Mr. 6.14-29; Lc. 3.19-20; 9.7-9)

¹ Ikanta pinkathari Herodes, ikemako-takiri Jesús.* ² Ikantakiri romperatani: “Irika Jesús riitakira Juan omitsiryaantaniri. Riitaki añahaatsiri, rootaki otzimantari itajorenka.” ³ Tema riitaki Herodes aakaan-takiriri ketziroini Juan, roojota-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, okantakaan-tziro Herodías iinanta-witari Felipe, rirentzi rirori. ⁴ Tema ikaminaa-witatyaa paerani Juan irika Herodes, ikantawitari: “Tee okameethatzi payiteri iina pirentzi.” ⁵ Ari ikowawitaka Herodes rowamaa-kanteri, roo kanteencha osheki ithaawan-takari atziri-paeni, tema riyoteeyini atziri-paeni Kamantan-taniri irika Juan. ⁶ Okanta paata, rootaki kiteejeri roemoshirenka-witawo itzimantari Herodes. Ipiyotee-yakani isheninka, roemoshirenkaeyani. Ari opokapaaki ishinto Herodías, omampaa-paaka. Osheki okameetha-tzimo-takiri Herodes. ⁷ Ikantakiro: “Eenitatsi-rika pikowako-tenari, aritaki nopakimiro. Omaperotatya, riyotzi Tajorentsi eero namatawi-tzimi.” ⁸ Tema iyotaakiro iniro jempe okante. Rootaki okantan-takariri: “Nokowakiro pipenawo iito Juan omitsiryaantaniri, powakinawo pachaka-shetakiki.” ⁹ Ari rowashiretako-tanakari Herodes, tee ikowawita. Roo kanteencha, tema ikemaeya-kirini inkaahanki isheninka ikantakirori, ikantanakiri romperatani-paeni: “Pamakiniro okowakiri ewankawo.” ¹⁰ Ithatyee-takiri Juan janta omonkyahaetakirinta. ¹¹ Ramakoe-takiro iito pachaka-shetakiki, ipakiro ewankawo, aanakiniro iniro. ¹² Ikanta ipokaeya-paakini riyotaani Juan, ikitateeri. Jateeya-nakini ijeekira Jesús, ikamantapaakiri.

Rowakaari Jesús 5000 atziri (Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Ikanta ikemako-takiri Jesús rowamanteetakariri Juan, otetanaka pitotsiki, riyaaete ijeekawaete janta. Roo kanteencha ikemaeyakini atziri-paeni jempe riyaaete, royaatzishi-tanakiri ikineeya-nakini awotsiki. ¹⁴ Roo raatako-tapaa-kitziini Jesús, iñaapaa-tziiri osheki oyaawenta-kariri. Retako-tapaakari, retsiyatakotakiri osheki mantsiyari. ¹⁵ Okanta otsireniityaanaki, ipokapaaki riyotaani, ikantziri: “¡Yotaanari! Ajeekatziira ochempi-mashiki, tema tsireniityaaki. Pikaatero pikenkithatzi, riyaaeteeta atziri-paeni nampitsiki ramanante royaari.” ¹⁶ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “¿Iitakama ratsipe-tantyaawori riyaaayitee? Pipiri eero ka royaari.” ¹⁷ Ikantzi riyotaani: “Tekatsi nopiriri naaka apatziro otzimi 5 ratanteetari eejatzi apite shima.”† ¹⁸ Ikantzi Jesús: “Pamakinari.” ¹⁹ Opoñaashita ikantakiri maawoeni atziri-paeni ijeekaeyini katawoshi-mashiki. Raakiro ratanteetari eejatzi shima, aminanaki inkiteki, ramanakotakawo. Itzimpetowakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni piyoteen-chari. ²⁰ Tema maawoeni rowaeyakani, kemaneeentee-yakani. Rowiiteero okaatzi tzimakaan-taneen-tsiri, roteyiteero okaatzi 12 kantziri jahaachari. ²¹ Kimitaka ikaatzi 5000 shirampari-paeni owahaen-chari, teemaeta riyoteetzi jempe-rika okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsi-paeni owaenchari.

Ranashi-tantawo Jesús inkaari (Mr. 6.45-52; Jn. 6.15-21)

* 14:1 pinkathari = tetrarca † 14:17 ratanteetari = pan

²² Opoñaashita ikantaneeri Jesús riyotaani: “Peteeyaawo pimontyahae intatsikiro.” Rowetha-yitawaari eejatzi ikaatzi piyowenta-kariri, ikantawaeri: “Kantacha piyaayitee nimaeka.” ²³ Ikanta ithonkakiri rowetha-tawaari atziri-paeni, tonkaanaki Jesús ochempiki ramana. Ari ijeekakiri rirori tonkaariki ramana roojatzi otsireni-tanta-nakari. ²⁴ Roweyaako-teeyakani riyotaani-paeni niyankyaani inkaari, antawo otamakaanaki inkaari, tema itonkiyo-takityaawo tampyaa. ²⁵ Okanta okiteje-tzimataki, ipokashi-teeri Jesús riyotaani-paeni ranashi-tantaawo inkaari. ²⁶ Ikanta iñaawaeri riyotaani ranashi-tantaawo inkaari, tee riyotawaeri, ithaawan-tawakari, ikaemae-yanakini, ikantzi: “¡Kaakitaki peyariwé!” ²⁷ Roo kanteencha, iñaanata-paeri Jesús riyotaani-paeni, ikantziri: “Naaka pokaatsi, pitonta-shiretzi eero pithaawan-tashitana.” ²⁸ Ari rakanaki Pedro, ikantziri: “Nowinkatharite, eeroka-rika, pikanta-kaeyaawo nanashi-tantyaawo naaka inkaari notonkiyo-tantawae-miri.” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Pipokanaki.” Ayiitanaki Pedro, ranashi-tanta-nakawo inkaari jataki ijeekakira Jesús. ³⁰ Roo kanteencha, ikenkishiryaanakawo Pedro antawo-paeni otamakaatzi inkaari, ithaawan-tanakawo, tsitsiyanaki. Ari ikaemanaki, ikantzi: “Pinkathari, paawaena.” ³¹ Rakotashi-tanakiri Jesús, roteeya-waeri. Ikantziri: “Eepichokiini pawentaana. ¿litaka pikijo-shire-tantari?” ³² Ikanta rotetee-yapaani pitotsiki, awijeenkatanaki tampyaa. ³³ Tema antawo ipinkatha-tanakiri ikaatzi oteteen-chari pitotsiki, ikantee-yirini: “Omapero-tatyaa eeroka Itomi Tajorentsi.”

Retsiyatakotakaantaki Jesús Genesaret-ki
(Mr. 6.53-56)

³⁴ Areetee-yakani intatsikiro, ojeekira nampitsi iiteetziri Piyompishaari. ³⁵ Tema riyotawakiri atziri-paeni ikaatzi nampitawori janta riitaki Jesús, ikamantakiri maawoeni atziri jeekatsiri janta, ramayita-paakiniri ikaatzi mantsiya-yitatsiri. ³⁶ Ikantee-takiri Jesús: “Pishineteri mantsiyari-paeni rantawakiro eepichokiini opatzi-kaaki pithaari.” Tema ikaatzi antzita-kiriri iithaari Jesús, etsiyata-koyitee.

15

Owaaripero-shire-tziriri atziri
(Mr. 7.1-23)

¹ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaantaniri-paeni poñaayi-teenchari Aapatziyaweniki, rojampi-tanakiri Jesús, ikantziri: ² “¿litaka kaari imatantawo piyotaani-paeni okaatzi ameyitari aakapaeni riyotahaeri awaejatziteni? Tema tee ikiwaakota aririka rowaeyaani.” ³ Rakanakiri Jesús, ikantziri: “¿litakama pipiyatha-tanta-wori eeroka Ikantakaantani Tajorentsi, apatziro poetziñaarikotawo okaatzi riyotahaeri paerani awaejatziteni? ⁴ Iroka ikantzi Tajorentsi:

Pipinkatha-teeri pipaapate eejatzi piniro.

Ikantaki eejatzi:

Ikaate yakaterini ipaapate eejatzi riniro, otzimatyee rowamahaeteri.

⁵ Roo kanteencha, pikanta-piinteeyini eeroka: ‘Kameetha-tatsi akanteri ashiteeri: “¡Pawa! Nashita-kaakari Tajorentsi maawoeni noorikite, eero okanta noneshironkatemi.”’ ⁶ Tema piyotaa-shitakari okaatzi rameteetari paerani, tee piyootziro ikoyiri Tajorentsi. Rootaki kaari ineshironka-tantaari asheninka-paeni ipaapate. Piñaakiro. ⁷ Tema eeroka owapeyi-motan-taniri. Eeroka ikenkitha-takotakiri paerani Isaiás, ikantaki:

⁸ Ipinkatha-tashitana ipaanteki atziri-paeni,

Teemaeta ikenkishiryaa-kotana kameetha.

⁹ Aminaashita rotziwerowayita ipinkathatana,

Riyotaan-tashi-takawo rameyitari rirori.”

¹⁰ Ikaemakiri Jesús maawoeni piyowenta-kariri, ikantziri: “Powayempi-tayityaa, pikematha-tantenari: ¹¹ Tema ikaatzi owayitari tee rowaaripero-shire-tantzi, rooma okaatzi añaawae-yitziri, rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri.” ¹² Ikanta riyotaani-paeni Jesús ipokashi-tapaakiri okaakiini, ikantapaakiri: “Teera inimotziri Inashitantaniri-paeni ikemakimi pikantaki.” ¹³ Ikantanaki Jesús: “Aritaki ithokaero Ashitanari Inkite-jatzi maawoeni pankirentsi kaari ipankitzi rirori. ¹⁴ Pamina-minthata-shityaari. Tema roshiya-tyaari apaani mawityaakiri akathata-wakaa-chari. Aririka rakathata-wakaeyaa mawityaakiri, tee riyotzi jempe ikini, tema apitekiro rotetee-yaani omooki.” ¹⁵ Ikantzi Pedro: “Piyoteenawo okaatzi poshiya-kaawentakiri.” ¹⁶ Ikantzi Jesús: “¿Pimatzi-takama eeroka-paeni tee otzimimo-tzimi piyotani? ¹⁷ ¿Tema piyotzi okaatzi owapiintari okini asheetoki, roojatzi oshitowan-teeyaari? ¹⁸ Roo kanteencha aririka añaawae-yitero kaari-perori akenkishiryaaari, rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri. ¹⁹ Tema ashireki akenkishiryaa-yitawo kaari-perori, owamaan-taantsi, mayempi-taantsi, kaari kinataantsi, koshitaantsi, theeyako-taantsi, kijima-taantsi. ²⁰ Rootaki owaaripero-shire-tanta-tsiri iroka-paeni. Rooma eerorika akiwaakota aririka oyaa, tee owaaripero-shire-tantzi roori.”

Awentaanka Owinteni-jato

(Mr. 7.24-30)

²¹ Ikanta rawijanaki Jesús, jataki janta Mapiniki eejatzi Shimaaki. ²² Ari oshiyashitawakari Owinteni-jato nampitawori janta, okaemapaaki roori, okantziri: “¡Pinkathari, Ikashiyakaetani pinkatharini David. Nokoyi pineshironkatena! Tema mapero-taka nishintyo okemaatsi-waeta raahashiretziro peyari.” ²³ Te rakiro Jesús. Ari ipokapaaki riyotaani, ikantapaakiri: “Potyaanteero, osheki oñaashirenkakae okaema-kaematzi oyaatakaera.” ²⁴ Ari rakanakiro Jesús, ikantzi: “Apatziro rotyaantee-takina noneshironka-teeri nosheninka Israel-paeni oshiyakariri ipireetari ipeyawae-yitaka.”* ²⁵ Ari otziwerowa-shita-nakari Jesús iroka tsinani, okantanakiri: “¡Pinkatharí, pineshironkatena!” ²⁶ Ari ikantzi Jesús: “Tema tee aapithatziri rowanawo eentsite apiri otsitzi royaawo.”† ²⁷ Akanakiri roori, okantziri: “Omaperotatyaa pikantakiri Pinkatharí. Roo kanteencha, rowapiintawo otsitzi okaatzi rowaryaapetokeerikitziro ashitariri.” ²⁸ Eekiro ikantana-kitziro Jesús: “¡Tsinaní, omaperotatyaa pawentaakina! Rootaki nomatan-tyaawori pikowako-takinari.” Apathakirotananaa etsiyata-kotanee ishinto.

Retsiya-takota-kahae Jesús osheki atziri

²⁹ Ikanta rawijanaki Jesús, ikinanaki inkaari-thapyaaki jeekatsiri Tepoweniki. Opoñaashita itonkaanaki ochempiki, ari ijeekapaakiri janta. ³⁰ Ari riyataakiri osheki atziri, ramayitaki inashiyitachari imantsiyanka: ethori-waeta-tsiri, mawityaakiri, kijowaanteri, thatyaaponthori, maawoeni. Ipiyota-kiniri ikatziyakaha Jesús, tema ithonkiri retsiyatakotakaa-yiteeri. ³¹ Ari ipampoyeeyanakirini Jesús iñaawaeta-kahaerira kijowaanteri, etsiyata-koyitee thatyaaponthori, ranashi-takaa-yiteeri kijopookiri ee-jatzi ethori-waeta-tsiri, raminakaa-yiteeri mawityaakiri. Ikanteeyini atziri: “Omaperotatyaa ikameethataki Itajorentsita Israel.”

Rowakaari Jesús 4000 atziri

(Mr. 8.1-10)

³² Ipiyotakiri Jesús riyotaani, ikantakiri: “Osheki noneshironka-takiri atziri-paeni, tema okaatzi mawa kitejeri ijeekae-yakini ikemijantana, tekatsi rowaeyaa. Tee nokoyi riyata-shiteeyaa eero rowanaa, ayiri-kari itashe awotsiki.” ³³ Ikanteeyini riyotaani:

* **15:24** ipireetari = owisha = oveja † **15:26** Roo rametee-yarini paerani Judá-paeni roshiya-kaawentantzi. Riitaki otsitzi oshiyarinimi itsipa-jatzipaeni kaari isheninkata. Rootaki imatakiri paerani Jesús, tema roshiya-kaawentakiro tsinani rootaki oshiyarinimi otsitzi, tema kaari isheninka. Riima isheninka-paeni Judá-paeni, riitaki oshiyarinimi eentsi.

“¿Jempema ayika ratanteetari owakaeyaariri jaka ochempi-mashiki? Osheki ikaa-teeyini.”³⁴ Ari rojampi-tziri Jesús riyotaani, ikantziri: “¿Jempema okaatzika ratanteetari?” Ikantzi riyotaani: “Eenitatsi okaatzi 7, eenitatsi eejatzi eepichokiini shimaaniki.”[‡] ³⁵ Ari ikantanakiri ikaatzi piyoteen-chari ijeekaeyini jaawiki. ³⁶ Raakiro 7 ratanteetari eejatzi shimaaniki, ramanako-tanakawo. Itzimpetowa-yitakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri piyoteen-chari atziri. ³⁷ Owaeyakani maawoeni, kemaeyakani. Rowiiteero tzimahaan-tapaen-tsiri, ijaayiteero okaatzi 7 kantziri. ³⁸ Ikaatzi 4000 shirampari owaenchari. Tee riyoe-tzi jempe okaatzi tsinani-paeni eejatzi eentsipaeni owaenchari. ³⁹ Ikanta rowetha-tawaari Jesús ikaatzi owaenchari, otetanaa pitotsiki, montyaanaka Pankothanthaariki.

16

Ikowakoe-tziri Jesús itajonka-wentante (Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

¹ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Sadoc-paeni, ikowaeyakini ikompitakaeyaarimi Jesús. Ikantakiri: “Anjatya pitajonka-wentante niyotan-tyaari omaperotatyaa rotyaantakimi Tajorentsi jaka.” ² Rakanakiri Jesús ikantzi: “Aririka piñeero okityonkaetyee tsirenii-teeni, pikanteeyini: ‘Ooryaa-manaatyee inkaamani.’” ³ Rooma aririka piñeero okitejetamaneerika okityonkaetyee menkori inkiteki, pikantzi: ‘Oparyatyee inkani.’ Tema piyotako-witawo inkite, piyotako-witawo aririka oparii inkani. Teemaeta piyoyitziro okaatzi piñaayi-witakari nimaeka jaka. ⁴ Tee pikameethashire-teeya-nitzi eeroka, osheki pitheenkakiri Tajorentsi, pikowashi-teeyani piñeena notajonka-wentante, eeromaeta noñaayimiro. Apatziro piñiuro oshiyaawoni awijimotakiriri paerani Jonás.” Ipakaakiro Jesús ikantayi-takiri, awijanaki rirori.

Shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri (Mr. 8.14-21)

⁵ Ikanta rareetee-yakani riyotaani Jesús intatsikiro, tee raanaki ratanteetari, ipeyakota-nakiro.* ⁶ Ikantzi Jesús: “Paamaeyaawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Sadoc-paeni.” ⁷ Ikanta-wakahaeyani riyotaani: “¿litakama ikantan-teeri Jesús? ¿Rooma ikantan-teeri teera ami ratanteetari?” ⁸ Yotaki Jesús ikanta-wakaari riyotaani, ikantziri: “Tekira poshire-pero-tana eeroka-paeni, rootaki pikenkishiryaa-waetantari, pikanteeyini: ‘Teera ami ratanteetari.’” ⁹ ¿Tekirama pikematha-teeyironi? Chapinki otzimawita ratanteetari okaatzi 5, roo kanteencha nowakaakari ikaatzi 5000 atziri. Powiiteero tzimahaan-tapaen-tsiri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayiteeri? ¹⁰ Eejatzi nokimitakiro kaatatsiri 7 ratanteetari, nowakaakari ikaatzi 4000 atziri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayi-teeri? ¹¹ ¿litakama kaari pikematha-tantawo eeroka-paeni? Teera nokenkithatakotziro owaetari ratanteetari. Tema nokanta-tziimi: ‘Paamaeyaawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Sadoc-paeni.’” ¹² Ari riyotanaki riyotaani, teera ikenkithatakotziro Jesús shineya-kaerori ratanteetari, roshiya-kaawenta-tziro okaatzi riyotaan-tayitziro Inashitantaniri eejatzi Sadoc-paeni.

Riyotaki Pedro: Riitaki Jeepatzii-toetani Jesús (Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³ Ikanta rareetaka Jesús Cesarea-ki, inampiiteki Filipino. Ari rojampi-takiri riyotaani, ikantziri: “¿litakama ikenkishiryakoe-tariri Itomi Atziri?” ¹⁴ Akahaeya-nakini riyotaani, ikantzi: “Eenitatsi atziri kantatsiri, ‘Eeroka Juan Omitsiryaatantaniri.’ Ikantzi itsipa, ‘riitaki koñaataatsi Elías.’ Ikantzi itsipa ‘riitaki Kamantan-tanirini Jeremías.’”

‡ 15:34 ratanteetari = pan * 16:5 ratanteetari = pan

Eenitatsi kantayi-tatsiri eejatzi, riitaki itsipa Kamantan-taniri.”¹⁵ Ikantzi Jesús: “¿Jem-pema pikanteeyini eeroka?”¹⁶ Ari rakanaki Simón Pedro, ikantzi: “Eeroka Jeepatzii-toetani Itomi Tajorentsi Kañaari.”¹⁷ Ikantzi Jesús: “Eeroka ikimo-shire-wenteete Simón itomi Jonás, kaari atziri yotakae-mironi, riitaki Ashitanari Inkite-jatzi yotakaa-kimirori.¹⁸ Noeteemi Kijori, tema poshiyakawo eeroka kijo-pathari kepatsi, aritaki nowet-sikaero nopanko. Ikaate kemijantaa-tsini paata, riitaki oshiyayi-teeyaawoni pankotsi. Ero rotsinampahae-tziri ipeyakaa-shitee-tyaari sharinkaweniki.†¹⁹ Poshiyaari aminakowentzirori ashitakowo pankotsi, kantacha rashita-ryeero, rashiteero, rintsiriitero kameetha. Rootakira pankotsi oshiyakaa-wenta-chari ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. Tema ikaatzi pishine-teeri eeroka jaka kepatsiki, riitaki ishineteete inkiteki. Riima kaari pishine-yitee eeroka jaka kepatsiki, eero ishinete-tziri eejatzi janta inkiteki.”²⁰ Eekiroyo ikantana-kitziiri Jesús maawoeni riyotaani: “Paata pikamantantzi, pikante: ‘Riitaki Jeepatzii-toetani irika Jesús.’”

Ikamanta-koteero Jesús ikami

(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹ Ari retanakawo Jesús ikamantziri riyotaani-paeni, ikantziri: “Okowa-perota aate Aapatziyaweniki, tema antawo ikemaatsi-takaena antariperopaeni, reewa-perorite Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi reewarite Yotaantaniri-paeni, aritaki rowamaa-kaantena. Roo awijawi-takyaa mawa kitejeri añahaana.”²² Ikanta Pedro, raanakiri Jesús inteeneeni, ikantakiri: “Pinkathari, tee inimotana pikantziri, tee nokoyi awijimotemi pikantakiri.”²³ Ari ipithoka-pitha-tanakari Jesús irika Pedro, ikantanakiri: “Piyaate Kamaari. Tee poshoretawo eeroka ikowakaanari Tajorentsi, apatziro poshoretawo ikowa-piintziri atziri-paeni.”

²⁴ Ikantanakiri Jesús itsipapaeni riyotaani: “Eenitatsi-rika kowatsiri itsipatena, ipaka-haero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-terimi, itsipatena.”²⁵ Tema ikaatzi etakowae-tachari rantayi-tziro ikowayi-tziri rirori, aritaki ipeyashi-teeyaa. Ri-ima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka rootaki ikamawentantanari, aritaki rawijakotee.²⁶ Aminaashi-waeta otzimimo-tantzi ashaahawontsi jaka kepat-siki, aritaki opeyakaa-shitee-yaari. ¿Kantachama ipinako-wenteetya eero ipeyashi-waetanteeta?²⁷ Aririka ipiyee paata irika Itomi Atziri ramaero rowaneenkawo Ashitariri, itsipatee-yaari ronampiripaeni tajorentsi, riitaki pinatapaeroni okaatzi ranteetakiri.²⁸ Omapero-tatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekiraha pikamiita aritaki piñaakiri Itomi Atziri jempe ikantyyaa ipinkathari-wentante.”

17

Ishipakiri-motziri Jesús riyotaani

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

¹ Okanta awijaki 6 kitejeri, raaneeri Jesús Pedro, Jacobo, Juan rirentzi Jacobo. Tonkaanaki ochempiki.² Ari ishipakiryaa-wootzi-motakiri riyotaani, roshiya-nakari ooryaa, omatzitanaka iithaari kitamaa-nikitanaki.³ Iñaatziiri Moisés itsipatakari Elías ikenkitha-waeta-kaeri Jesús.⁴ Ari ikaemanaki Pedro, ikantzi: “¡Pinkathari! Omaper-otatya okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa panko-shetantsi: Apaani pashi eeroka, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.”⁵ Iñaawae-mintheetzi, opamanka-paakiri oorenta-chari menkori. Ikematzii iñaawae-teetanaki menkoriki, ikanteetzi: “Notyomi irika netakoperotani, osheki nokimo-shire-wentakiri. Pikemi-janteeri.”⁶ Ikanta ikemaeyakini ikantee-takiri, oeyotee-yanakani jaawiki, antawo ithaawanaki.⁷ Ari ipokapaaki Jesús, rotzinka-paakiri riyotaani-paeni, ikantziri:

† 16:18 Kijori = ikantee-tziri iñaaniki rirori-paeni ‘Petros’, rootaki oshiyawori iñaaniki wirakocha ikanteetzi ‘Pedro’

“Pikatziye, eero pithaawaeyini.” ⁸ Ari raminawi-tanaari, tekatsi ifaane, apaniroeni ikatziyaka Jesús.

⁹ Ikanta roerinkae-yaani taapiki, ikantakiri Jesús riyotaani: “Eero pikamantan-tziro piñaakiri roojatzi paata aririka rañahae irika Itomi Atziri ikamawi-takyaa-rika.”

¹⁰ Rojampi-tanakiri riyotaani, ikantziri: “Iyotaanari! ¿Litaka ikantako-tziri Yotaantaniri-paeni, ikantzi: “Aririka ipokimataki Jeepatzii-toetani, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki?” ¹¹ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Omaperotatya ikantziri, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki, itampatzika-shire-tanta-paaki. ¹² Pikemi nokante naaka: Areewitaka Elías, tekatsi yotawakirini, osheki rowajankitee-takiri. Ari ikantee-teriri Itomi Atziri, osheki rowajankiteeteri rirori.” ¹³ Ari riyotee-yanakini riyotaani riitaki Juan Omitsiryaa-tanta-niri ikenkitha-takotziri.

Retsiyatakotziri Jesús ewankari raahashiretziri peyari
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta rareete-yapaani ipiyoteeyanira atziri. Pokapaaki apaani atziri ifeeri Jesús. Rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: ¹⁵ “iPinkathari! Pineshironka-teenari noty-omi, osheki ikamana-waetzi, antawo ikemaatsi-waetaka, itaawaeta-piintaka, ipiinka-waetzi nijaaki. ¹⁶ Namawita-kanari piyotaani raawinteenarimi. Teemaeta imatziri.”

¹⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantanaki: “Tee pikemijantee-yanitzi eeroka, pikinashi-waetaka. ¿Jempema okaateka piyote? Pamakiri jaka pitomi.” ¹⁸ Ikanta ikijawakiri Jesús peyari, rooka-neeri ewankari. Etsiyata-kotanee. ¹⁹ Ikanta riyotaani-paeni Jesús raanakiri inteeneeni, rojampi-tanakiri, ikantziri: “Iyotaanari! ¿Litaka kaari nomatantari naaka notsinampaeri peyari?” ²⁰ Ikantzi Jesús: “Tema tekira pawentaari kameetha Tajorentsi, rootaki kaari paawyaantari. Pikemi nokante: Okantawityaa eepichokiini pawentee-yaari Tajorentsi, aritaki poshirinkakiro ochempi, pikantero: ‘Pishirinki.’ Aritaki oshirinkanaki. Tema tekatsi kompitzi-motemini aririka pikemijanta-perote. Omaperotatya.* ²¹ Roo kanteencha, aririka pikoyi petsiya-takota-kaeri oshiyariri irika ewankari, otzimatyee pamanaperotyaa kameetha, pitziwentyaari.”†

Rapiiteero Jesús ikamantakota ikami
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Ikanta rareete-yakani Jesús janta Tepoweniki, rapiitakiri ikantziri riyotaani: “Ipimantee-tatyeeri Itomi Atziri. ²³ Ari rowamahaeteri. Roo awijawi-takyaa mawa kitejeri, aritaki rañahae.” Antawo rowashiri-tanaka riyotaani-paeni ikemakiri ikantaki.

Ipineetziro rashita-kaetawori Tajorentsi-panko

²⁴ Ikanta rareetaka Jesús nampitsiki Capernaum, ari ipokaki shintsi-tatsiri ipaeteri koriki rashita-kaetawori tajorentsi-panko, rojampi-tapaakiri Pedro, ikantziri: “¿Ipinata-piintziro iyoteemiri ikashiya-kaetawori Tajorentsi-panko?” ²⁵ Ikantanaki Pedro: “Ipinata-piintziro.” Ikanta ipiyaa jempe ijeekaeyini, riitaki thaawako-tawaencha Jesús rojampi-tawaeri Pedro, ikantziri: “¿Litaka pikenkishiryaari Simón? ¿Litaka ishintsi-tziri pinkathari-paeni ipinateri koriki? ¿Riima ishintsitzi isheninka-pero-paeni rirori? ¿Riima ishintsitzi itsipa-jatzi areetzinkari-paeni?” ²⁶ Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Riitaki ishintsi-tziri areetzinkari-paeni.” Ikantzi Jesús: “Ari okanta. Tema tee okowa-perota ipinatero isheninkatari rirori. ²⁷ Roo kanteencha, tee nokoyi ikijawaetyaa shintsi-tatsiri ipaeteri koriki. Piyaate inkaariki pakachaate. Aririka pinoshikaki, pamina-paanteteri, aritaki piñeeri koriki. Paanakiniri shintsi-tatsiri ipaeteri koriki. Riitaki pipinawentyaari eeroka eejatzi naaka.”

* **17:20** eepichokiini = oryaani-tatsiri oshiyawo okithoki “mostaza” † **17:21** Paminero Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni okantakota ‘otsipajato ñaantsi-paeni’.

18

Jempe itzimi riipero-tatsiri
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

¹ Ikanta riyotaani-paeni Jesús ipiyowenta-paakari, ari rojampi-takiri, ikantziri: “¡Yotaanari! Aririka ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi. ¿Itzimikama riipero-tatsi itsipatyaari ipinkatharite?” ² Ari ikaemaki Jesús apaani eentsi, ikatziyakiri jempe ijeekae-yakini rirori, ³ ikantziri: “Eerorika pipakahaero jempe pikanta paerani, eerorika poshiyaari jempe ikanta irika eentsi, eero ipinkathari-wenteemi Inkite-jatzi. omaperotatya. ⁴ Tema ikaatzi tsinampa-shire-tatsini roshiyaari irika eentsi, riitaki riipero-taatsini jempe ipinkatharitee Inkite-jatzi. ⁵ Ikaatzi aakameetha-teeriri oshiyakariri eentsi rawentahaana, naaka raakameethataki.”*

Aririka antakaantero kaari-perori
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶ “Eenitatsi-rika antakaerini kaari-perori oshiyakariri eentsi rawentahaana, okantashimaetya ithatakaeteri mapi ikentsiki, rowiinkae-takiri ocheenkaatzira inkaari.

⁷ Omaperotatya okowaenkate kepatsiki. Ari itzimaki antakaan-tayiteroni kaari-perori. Ashironkamatsiteeriini antakaan-teroni kaari-perori. ⁸ Rootakirika pako, piitzi pikaaripero-tanta, pipakahaero, pikimita-kaantero pitha-tyaatyee-romi, tema rootaki kameetha-tatsi pawijakoponchokite, tee okameethatzi otzimawita apite pako, apite piitzi, rootaki kantakaan-teemi paata ashi powantee-yaawori pitahaeya. ⁹ Rootakirika poki pikaaripero-tantari, pipakahaero, pikimita-kaantero pojoryaatyeeromi, tema rootaki kameetha-tatsi pawijako-pityaakitee, tee okameethatzi otzimawita apite poki, rootaki kantakaan-teemi paata rookaeteemi opaamatakira sharinkaweni.”

Roshiya-kaawentee-tziri peyawitachari ipireetari
(Lc. 15.3-7)

¹⁰ “Paamaeya pimaninta-waetziri-kari oshiyayi-takariri eentsi. Tema raminakowentani Ronampiri tajorentsi itsipata-piintari Ashitanari Inkite-jatzi. ¹¹ Tema rootaki ipokantari Itomi Atziri rowawijaa-koyiteeri ikaatzi peyawiteen-chari.† ¹² Pikemi noshiya-kaawentemiro. Eenitatsi piratachari ikaatzi 100 ipireetari. Ikanta ipeyahaantaka apaani, ikaatanee 99 ipira. Rookanakiri 99 ipira ochempi-mashiki, jataki ithotyaako-teeri peyeenchari.‡ ¹³ Ikanta iñahaeri, antawo ikimo-shiretee rahaerira peyawiteen-chari, tema awijanakiro ikimo-shire-wentziri itsipa 99 ipira kaari peyachani. ¹⁴ Ari ikantari eejatzi Ashiteeri Inkite-jatzi, tee ikoyi ipeyahaan-tawaetyaa apaani oshiyakariri irika eentsi.”

Jempe ikanteeta rariperota-wakaeta

¹⁵ “Aririka ikaaripero-tzimotemi kemijantzinkari, piyaata-shiteri ijeekira apaniroeni, ari pikenkitha-waeta-kaeri, riyotan-tyaari oeta ikinakaa-shitakari. Aririka ikemimi pikaminayiriri, poshiya-kaanteeri riimi pirentzi okaakiini.§ ¹⁶ Rooma eerorika ikemimi pikaminaa-witariri, paanaki itsipa kemijantzinkari, eerorika apite, riitaki pitsipa-tyaari pikamineeri. Tema otzimatyee ikaate apite, eerorika mawa riitaki akakotemini pikamineerira.

¹⁷ Eerorika ikemimi pikaminaa-witari, pikamanteri maawoeni kemijantzinkari. Eekiro-rika riyaata-kaatyero, poshiya-kanteri itsipajatzi atziri kaari pisheninkata, tema roshiyakari shintsi-tatsiri ipaeteri koriki. ¹⁸ Tema ikaatzi pishine-teeri eeroka jaka kepatsiki, riitaki ishineteete inkiteki. Riima kaari pishine-yitee eeroka jaka kepatsiki, eero ishineteete-tziri eejatzi janta inkiteki. Omaperotatya. ¹⁹ Napiitero

* **18:5** Pameniro ‘Jempe Ikanteetziro Ñaantsipaeni’ okantakota ‘Waerontsi’. † **18:11** Iroka versículo tee oñaaahawotziro jempe rojankina-takoteetero otsipaki jankinarentsiki. ‡ **18:12** ipireetari = owisha = oveja § **18:15** kemijantzinkari = pirentzi

nokantemi: Aririka pikaate apite paapatziyakota-wakae-yaawo pikenkishiryaari pikowako-tanteri, oponaashitya pikowakoteri Ashitanari Inkite-jatzi, aritaki imatakaa-kimiro rirori. ²⁰ Jempe-rika ipiyota apite, teerika mawa atziri rawentaana, aritaki nojeekitari naaka janta notsipatari.”

²¹ Ikanta Pedro rojampi-tanakiri Jesús, ikantziri: “¡Pinkathari! Aririka rowaariperotena nokaatzira nokemijanteeyini, ¿jempema okaate nopeyakoteri naripero-tantee-yaariri? ¿Apatziroma okaate 7?”* ²² Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Teera apatziro pipeyakoteri okaate 7, tema osheki papiiteri pipeyako-teeri.”†

Ikenkitha-takoe-tziri apite ireewita-tsiri

²³ “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, tema roshiya-kotari pinkathari ikowako-tziri romperatani ipinateeri rireewi-tziri. ²⁴ Ikanta retanakawo pinkathari ikowako-tziri ireewitziriri, ramaeta-paakiri ireewi-pero-tatsiri.‡ ²⁵ Tema tekatsi rayi ipinakowentee-yaari. Ikantanaki pinkathari: ‘Paanakiri irika atziri, iina, itomi-paeni, eejatzi okaatzi tzimimo-tziriri, pipimanteri. Ari nahaeri naaka koriki ikaatzi rireewi-tanari.’ ²⁶ Ari rotziwerowanaka omperataarewo, ikantanakiri pinkathari: ‘Eero pipimantana, poyaawen-tawakina eepichokiini, aritaki nopinateemi.’ ²⁷ Ari ineshironka-tanakiri pinkathari irika romperatani, ikantziri: ‘Kameethataki, tee pireewi-taana.’ Tema ipeyako-takiri okaatzi rireewi-tziriri. ²⁸ Ikanta riyaatane omperataarewo, itonkiyo-takiri ireewitziriri rirori eepichokiini. Roteeya-kentsi-tawakiri, ikantziri: ‘Pipinateena pireewi-tanari.’§ ²⁹ Ari rotziwerowa-shiwi-tanakiri, ikantziri: ‘Poyaawentawakya eepichokiini, aritaki nopinateemi.’ ³⁰ Temaeta ikoyi royaawentyaa, raanakiri, romonkyaa-kaantakiri, ikantziri: ‘Aritaki nomishitowa-kaanteemi aririka pipinateena.’ ³¹ Iñaakiri ikaateeyini, tee inimota-nakiri, jatanaki ikamantziri iwinkatharite. ³² Ikanta pinkathari, ikaemakaan-takiri romperatani, ikantawakiri: ‘Eeroka kaari-perori. Nopeyako-takimiro pireewi-tana eeroka, pikantakina: poyaawenta-wakina.’ ³³ Ari pikantantemi eeroka, pineshironka-tante. ³⁴ Tema antawo ikijanaka pinkathari, ipajata-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, ikantziri: ‘Aririka pipinateena eeroka, aritaki nomishitowa-kaanteemi.’ ³⁵ Ari ikanteemiri paata Ashitanari Inkite-jatzi, eerorika pipeyako-teeniri kameetha owaari-pero-tzimiri pikaatzira piyemijantzinkarite.”*

19

Tee okameethatzi rookaetero iinanteetari (Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ Ari ithonka-nakiro Jesús riyotaantzi Tepoweniki, awijanaki intatsikiro Pareenkaarini ipatsiteki Judá-paeni. ² Ipiyowentee-tawaari. retsiyatakota-kaapae osheki mantsiyari-paeni janta.

³ Ari ipokashi-takiri Inashitantaniri-paeni ikoyi ikompita-kaeyarimi Jesús, rojampi-tapaakiri, ikantziri: “¡Jesús! ¿Shinetaan-tsita-tsimi rookashi-waetyaawo iina atziri?”

⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “¿Tema piñaana-takotziri owakira rowetsikan-teeta-kariri atziri? Tema rowetsikaetaki shirampari eejatzi tsinani. ⁵ Ikanteetaki:

Eero ijeekae ewankari ashitariri, rayi iina,

Tema apaani ikantaneeyaa iwathaki okimi-tyaawomi rowithaawakaatyeyya.

* **18:21** nokaatzi nokemijanteeyini = yeeyi † **18:22** Ikantakoe-tziri jaka “osheki papiiteri,” aririka apeyako-tante okaate 7, apiiteero 7, apiiteero 7, roojatzi 70. Eenitatsi oshiyakaa-wentari 7, rootaki kameetha-shire-taantsi. Tema akoyirika aripero-teeri owaaripero-teeri, eero apakayiro apeyakoteri rantzimo-teeri. ‡ **18:24** Ikantakoe-tziri jaka “ireewi-pero-tatsiri” rootaki oshiyawori akante rireewitaki ikaatzi 10,000 riyeekitaki koriki. Ari rantawae-wityaa osheki ojarentsi, eeromaeta ipinako-wenta. Irika osheki koriki iiteetziri “talento”, 40 kilo ikaatzi itenatzi. Tema apaani talento ranteta ipineeteri 20 atziri rantawaete apaani ojarentsi. § **18:28** eepichokiini = 100 denario

* **18:35** piyemijantzinkarite = pirentzi

⁶ Tema ikaatzi aawakaa-naachari teera apite ikantaneeyaa, apaani ikantana iwathaki. Rootaki eero okantanta rookaero atziri iina itsipata-kaakariri Tajorentsi.” ⁷ Rapiitakiri Inashitantaniri rojampi-tziri, ikantziri: “¿litakama ikantako-tziri paerani Moisés, ikantaki:

Aririka rooka-wakaetyaa, otzimatyee ipaeteri jempe ojankina-takota rooka-wakaan-tyaari?”

⁸ Ikantzi Jesús: “Okantakaawo pipiyatha-waeta, rootaki ishinetan-tzimirori Moisés pookiro piina. Tema paerani owakira rowetsikan-teeta-kawori maawoeni, tee ari okantyyaa. ⁹ Nokantzi naaka: Kaaripero-shiretaki ikaatzi ookashi-tawori iina, rooma iñeero-rika omayempitaki kantacha rookiro. Aririka aawiteeyaa roori itsipa oemi, omayempi-tzimo-takiri etawitari oemintari. Ari ikantee-yaari ahaeroni roori, mayempitaki rirori.”

¹⁰ Ikantzi riyotaani: “Aririka okanta, eero rahaetzimi iinanteetari.” ¹¹ Ikantzi Jesús: “Riirika Tajorentsi kowakae-mironi aritaki pikematha-takiro. Teera maawoeni ikematheetziro jempe-rika okantakota aawakahaantsi. ¹² Eenitatsi atziri ari ikantzita itzimapaaki tee okantya rayi iina. Eenitatsi itsipa raathoki-teetziri, tee okantya rayi iina. Eenitatsi itsipa kowatsiri ijeekashiwaetyaa apaniroeni, tema ikyaaryoo-wentatziiri pinkathari-tatsiri inkiteki. Kowatsiri ikemathatero nokantakiri, imatero.”

Itajonka-wentziri Jesús eentsi-paeni

(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³ Ari ramaeta-paakiniri Jesús eentsi-paeni, ikantee-tapaakiri: “Nokoyi pamana-kotenari neentsite, poteya-patzii-toteri pitajonka-wenterii.” Ikantzi riyotaani Jesús: “Eero poñaashirenkiri Awinkatharite.” ¹⁴ Ikantzi Jesús: “Eero pikoshekari, nokoyi naaka ramaetenari eentsi. Tema ikaatzi oshiyako-tanaariri eentsi, riitaki ñahaeroni jempe ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi.” ¹⁵ Ikanta ithonkakiri Jesús roteya-patzii-totakiri eentsi-paeni, jataneer rirori.

Ewankari Ashaahantachari

(Mr. 10.17-31; Lc. 18.15-17)

¹⁶ Ari ipokapaaki apaani ewankari iñeeri Jesús, ikantapaakiri: “¿Kameethari yotaantanirí! ¿litaka nanteeri ashi nowantee-yaawori nañaahae?” ¹⁷ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “¿litaka pikantan-tanari ‘kameethari?’ Teera itzimi apaani kameethari, apatziro ikantakaawo Tajorentsi ikameethatzi. Pikoyi-rika ashi poyiro pañaahae, pimonkaa-yiteero ikantee-takiri Ikwakaan-teetaniki.” ¹⁸ Ikowanaki ewankari riyotakotero, ikantziri: “¿Otzimikama pikantziri?” Ikantzi Jesús:

Eero powamaantzi.

Eero pimayempitzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pitheeya-kotanta.

¹⁹ Pipinkatha-teeri pipaapate eejatzi piniro.

Petakoteeyaari pisheninka poshiya-kanteri petakota eeroka.

²⁰ Ikantzi ewankari: “Nomatakiro maawoeni iroka, roojatzi netanakawo paerani eeniro neentsi-tapaaki. ¿litakama koetyaa-chari nimaeka?” ²¹ Ikantzi Jesús: “Pikoyi-rika pitampatzika-shirete, piyaate, pipimantero maawoeni tzimimo-tzimiri, pipiri ashironkaenkari, tema okimiwi-takawo powahaantee-yaami inkiteki. Aririka pimatakiro pipoki, poyaatena.” ²² Ikanta ikemaki ewankari, owashiretanaka ipiyanaaha, tema ashaahantzinkari rirori.

²³ Ikantanakiri Jesús riyotaani: “Osheki opomeentsi-tzimo-tyaari ashaahantachari riyaaate ipinkatharitee Inkite-jatzi. Omaperotatya.” ²⁴ Rapiita-nakiro Jesús, ikantzi: “Tema osheki ipomeentsitawo ikyaakoetani ikyaant-yaawo oryaani omoo.

Rii maperota-chani ashaahantzinkari ipomeentsi-teeyaawo ikyahae ipinkathari-wentantzira Tajorentsi.”* ²⁵ Ikanta ikemaki riyotaani-paeni, ari ipampoyeeyanakirini, ikanta-wakahaeyani: “¿litakama awijako-taatsini?” ²⁶ Ari raminanakiri Jesús riyotaani-paeni, ikantziri: “Eero rotsinampaero atziri-paeni, riima Tajorentsi tekatsi pomeentsi-tzimo-tyaarini rirori.” ²⁷ Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Irika nokaateeyini nokoyi noyaatanakimi, tema nookayi-tanakiro okaatzi tzimimo-tanari. ¿litaka ipineeteenari paata?” ²⁸ Ikantzi Jesús: “Aririka owakiratee paata maawoeni, ipinkatharitee Itomi Atziri ijeekan-teeyaawo owaneenka-tachari ijeeka-mento. Aritaki pikantee-yaari eerokapaeni pikaatzira poyaatakina, pipinkathari-wenteeri maawoeni ikaate icharini-teeyaari Israel, ikaatzira 12 rinashiyitaha. Omaperotatya. ²⁹ Tema eeniyitatsi awentahaanari, rootaki rookanta-nakawori ipanko, rirentzi, ritsiro, ashitariri, iina, reentsite, iipatsite. Aritaki iñahaero otzimimo-teeri osheki, ashi rowaero rañaayitee.† ³⁰ Roo kanteencha, eenitatsi nimaeka osheki etayiwi-tawori, riitakira impoetaatsini iñaayiteero. Eenitatsi itsipa impoeyi-tatsiri nimaeka, riitakira etayitee-yaawoni iñaayiteero.”

20

Antawae-tatsiri chochoki-mashiki

¹ “Iroka okantakota ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, oshiyariri atziri tzimatsiri ichochoki-mashite. Rananinkanaki ramine antawae-tatsini iwankiri-mashiki. ² Ikanta iñaaki kowatsiri rantawaete, ikantakiri: ‘Petanakyaawo nimaeka pantawaete roojatzi tsireniiteeni, nopinatemi apaani koriki ikaatzi ipinatanta-piinteetzi rantawae-teetzira apaani kitejeri.’ Ikanteeyini antawae-rintzi: ‘Kameethataki.’ Rotyaantakiri iwankiri-mashiki.* ³ Ikanta ijenokii-tyaapaaki ooryaa eejatzi ipiyanaa ashitawori iwankiri-mashi nampitsiki. Iñaapae itsipa ikatziyeeyani tekatsi rantawaeri.† ⁴ Ikantapaakiri: ‘Piyaate pantawaete nowankiri-mashiki, aritaki nopinatakimi okaatzi ipinatanta-piinteetzi.’ Jateeyakini rantawaete. ⁵ Ari ikantakiro itampatzika-tapaaki ooryaa, eejatzi iteenkanaki ooryaa.‡ ⁶ Ari ikantakirori eejatzi otsireniityaanaki, iñaapae atziri ijeekaeyini, tekatsi rantawaeri, rojampi-tapaakiri: ‘¿Tekatsima pantawaeri pijeekawaetashitantari kitejeriki?’§ ⁷ Rakaeya-nakini, ikantzi: ‘Tekatsi antawae-takaenani.’ Ikantzi rirori: ‘Piyaate pantawaete nowankiri-mashiki, aritaki nopinatakimi okaatzi ipinatanta-piinteetzi.’ ⁸ Okanta otsireni-tanaki, ikantakiri ashitawori iwankiri-mashi kempoyee-niriri iyorikite, ikantziri: ‘Pikaemeri maawoeni antawae-rintzi pipinateri apaani koriki ikaatzi ipinatanta-piinteetzi rantawae-teetzira apaani kitejeri. Riitaki petawakya pipinateri impoeta-paentsiri rantawaetzi, roojatzi pimatan-takyaariri etakawori rantawaetaki amaetyaaka.’ ⁹ Ari ipokaeya-paakini impoeta-paentsiri rantawaetaki, eepichokiini rantawae-witaka ipineetakiri apaani koriki. ¹⁰ Ipokaeya-paakini etakawori rantawaetaki amaetyaaka, roshiya-kaantzi riitaki ipina-peroete. Tema te, ari roshiyakari itsipa-paeni jempe ikaatzi ipineeta-kiriri. ¹¹ Ikanta ipinawi-teetakari, ikijanakiri ashitawori rantawaeri, ¹² ikantanakiri: ‘Tee rantawae-perotzi impoeta-paentsiri, roo kanteencha imonkaa-takina pipinata-kinari, naaka atsipewi-takariri ooryaa.’ ¹³ Ikantzi ashitawori iwankiri-mashi: ‘Nosheninká, nopinatakimi kameetha, ¿tema nokantzi-takimi amaetyaaka nopinatemi apaani koriki? ¹⁴ Irika apaani koriki nopinatzimiri, piyaatee. Tema naaka nintashi-tacha nopinateri apaani koriki impoeta-paentsiri rantawaetzi, ¹⁵ ¿Eeroma omata nopinatante

* **19:24** ikyaa koetani = camello † **19:29** otzimimo-teeri osheki = rookanaki-rika apaani, aritaki ipaeteeri 100; Waerontsi * **20:2** koriki = denario † **20:3** ijenokii-tyaapaaki ooryaa = ooryaa 3. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) ‡ **20:5** itampatzika-tapaaki ooryaa = ooryaa 6, iteenkanaki ooryaa = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) § **20:6** otsireniityaanaki = ooryaa 11. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.)

nokoyiri naaka? ¿Pikijako-neenta-tyaawoma noneshironka-tantzi naaka? ¹⁶ Tema osheki jewatatsiri ñaayiteero, tema riitaki impoeta-tsini. Eenitatsi osheki impoeyitatsiri ñaayiteero, tema riitaki jewatatsini. Tema osheki ikaemawitee, roo kanteencha eepichokiini ikaate riyoshii-teeteri.” *

Rapiitakiro Jesús ikamantakota rowamahaeteri
(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Ikanta itonkaanee Jesús riyatero Aapatziyaweniki, riitaki itsipatanaa 12 riyotaani, ikantakiri awotsiki: ¹⁸ “Aatatziiira Aapatziyaweniki. Ari raakaan-teeteriri Itomi Atziri, rayiri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo, itsipata-kyaari Yotaantaniri, riitaki iyakowenterini rowamahaeteri. ¹⁹ Rowawijaa-kiniri itsipa-jatzipaeni atziri rowashiya-mintha-waetyaari, ipajawaeteri, ikentako-takiri. Roo awijawi-takyaa mawa kitejeri, aritaki rañahae.”

Ikoyiri Jacobo eejatzi Juan
(Mr. 10.35-45)

²⁰ Okanta iina Zebedeo opokashi-takiri Jesús, otsipatakari otomi-paeni, irika Jacobo eejatzi Juan. Otziwerowa-paaka, okantapaakiri: “Nokoyi pineshironkatena.” ²¹ Ari rojampi-tanakiro Jesús, ikantziro: “¿Iitaka pikowako-tanari?” Okantzi roori: “Tema rooteentsi pipinkatharen-tsite eeroka, nokoyi itsipatemi notyomi ipinkathari-wentante, ijeekimotemi apaani pakoperoki, riima itsipa ijeeki pampateki.” ²² Ikantzi Jesús: “Teera piyotziro oeta pikowako-tanari. Tema osheki nokemaatsi-tyaari naaka. ¿Arima pamawe-takiro eeroka okaatzi pikemaatsi-tyaari? ¿Arima poshiya-kina nokami naaka?” Ikanteeyini: “Aritaki nomatakiro.”† ²³ Ikantzi Jesús: “Omaperotatya, tema rooteentsi pikemaatsityaawo okaate nokemaatsi-tyaari naaka. Rooma pitsipatenarika apinkathari-wentante pijeeki apaani nakoperoki, itsipa nampateki, teera naaka nintakae-yaawoni itzimi notsipa-tyaari, apatziro riyotzi Ashitanari jempe itzimi ikashiya-kaakiri.”‡ ²⁴ Ikanta ikemaeyakini itsipa riyotaani, ikijeeta-nakiri Juan eejatzi Jacobo. ²⁵ Ipiyota-neeri Jesús riyotaani-paeni, ikantziri: “Piyoteeyini eeroka jempe ikanta iwinkatharite itsipa-jatzipaeni, osheki rompera-tanta. Ari roshiyari eejatzi riipero-tatsiri ipinkatha-teetziri rirori. ²⁶ Rooma eeroka-paeni, aririka pikoyi piriiperote, poshiya-kotyaari jempe ikanta omperataarewo. ²⁷ Roorika pikoyi peewata-kaante, poshiya-kotyaari ompereetari. ²⁸ Tee roo ipokant-yaari Itomi Atziri rompera-tantyyaa, roo ipokantakari roshiya-kotyaari ompereetari, ikamawentante, riitaki pinakowentantatsini, rookakaa-wenteeri maawoeni.”

Ramina-kahaeri apite mawityaakiri
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹ Ikanta rawijee-yanakini Kashiryaariki, osheki atziri oyaatana-kiriri. ³⁰ Ari ijeeki awotsi-nampiki apite mawityaakiri. Kemaki rirori, ikanteetzi: “Ari ikinapaaki Jesús jaka awotsiki.” Rootaki ikaeman-tanakari, ikantzi: “¡Pinkatharí, Ikashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena naaka!” ³¹ Osheki ikijatha-witee-takari. Tee imaeritzi, eekiro icheraanakitzi ikaemi: “¡Pinkatharí, Ikashiyakaetani pinkatharini David, pineshironka-teena naaka!” ³² Katziya-paaka Jesús, ikaemakiri ikantziri: “¿Iitaka pikoyiri?” ³³ Ikanteeyini rirori: “Pinkathari, nokoyi naminee kameetha.” ³⁴ Antawo ineshironka-tanakiri Jesús irika mawityaakiri, ipampita-kiri rooki. Apathakiroтана aminanee kameetha, royaata-nakiri Jesús.

* **20:16** Paminiro Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni okantakota ‘inashiyita ñaantsi-paeni’. † **20:22** Tema iroka ikantawita Jesús: “¿Arima pimatakiro eeroka piriro kepishaari okaate niriri naaka? ¿Arima poshiya-kina omitsiryateetena naaka?” ‡ **20:23** Tema iroka ikantawita Jesús: “Omaperotatya, aritaki pimatakiro piriro niriri naaka, aritaki poshiya-kina romitsiryateetena naaka.”

21

Rareetan-takari Jesús Aapatziyaweniki (Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Tema okaakitzi-matapaaki rareetan-tyaari Jesús Aapatziyaweniki. Tema areetee-yakani Chochoki-pankoniki omontetakari ochempi Yeenkae-toni. Ari rotyaantakiri Jesús apite riyotaani, ² ikantakiri: “Piyaate nampitsiki amontetakari, ari piñeero othatakotyaa ikyaakoetari otsipata-kyaari iryaani. Pithataryaa-kotapaakiro, pamakinawo.* ³ Eenitatsi-rika ojampitawakimini, pikantanakiri eeroka: ‘Ikwatzi-iro pinkathari. Aritaki roepiyeemiro.’” ⁴ Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

⁵ Pikaman-teero maawoeni Kijakowentoni-jato, pikantero:
Awotsikitaki Piwinkatharite ipokashi-takimi,

Itsinampa-shiretaki ipokaki ikyaakotaka,
Ewonkiri raakahae-tziri tenari.

⁶ Ikanta riyataanaki apite riyotaani, imatakiro okaatzi ikantawa-kiriri Jesús.

⁷ Ramakiro ikyaakoetari itsipataakiro iryaani. Rowanki-takiniri maathaantsi imitzikaaki, ikyaako-tanakari Jesús. ⁸ Ikanta atziri-paeni jeekaen-tsiri janta, romaankashita-nakiri iithaaripaeni awotsiki jempe ikinanaki. Eenitatsi itsipa chekaneen-tsiri inchashi romaanka-shitanakiri rirori. ⁹ Tema ikaatzi atziri jewateen-tsiri, ikaatzi oyaatakiriri itaapiiki, ikaemaeyini, ikantzi:

¡Jame apinkatha-teeri Ikashiyakaetani pinkatharini David!

¡Tajonka-wentantaniri, tema Pinkathari otyaanta-kiriri!

¡Jame apinkatha-teeri Inkite-jatziwé!†

¹⁰ Ikanta rareeta-paaka Jesús Aapatziyaweniki, rojampita-wakaanaka ikaatzi nampita-woori, ikanteeyini: “¿Jempema iitaka irika?” ¹¹ Tzimatsi kantaneen-tsiri: “Riitaki Jesús, Kamantan-taniri, poñaachari Kashiyakaa-weniki jeekatsiri Tepoweniki.”

Romishitoyiri Jesús pimantawaetatsiri tajorentsi-pankoki (Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹² Tema kyaapaaki Jesús tajorentsi-panko, romishitowa-paakiri pimanta-tsiri, eejatzi ikaatzi amananta-tsiri. Rotatsinka-yitapaakiro rowantariri koriki, ari ikimitzita-kawo jempe rowaetziri jamomo-paeni. ¹³ Ikantapaakiri: “Rojankinee-takiro paerani iñaawaetzi Tajorentsi, ikantzi:

Nopanko iroka, aritaki ramana-piinteetena.

Roo kanteencha eerokapaeni, aritaki pamatawi-tanta-piintaki pipimantawae-yitzi, poshiya-kaantakiro koshintzi-panko.”

¹⁴ Ari ipokaeya-paakini tajorentsi-pankoki osheki mawityaakiri, kijopookiri, maawoeni retsiya-takota-kaayi-teeri. ¹⁵ Tema ipampoyeeyanakironi okaatzi rantakiri Jesús. Ari ikaemae-yanakini eentsi-paeni, ikanteeyini:

¡Jame apinkatha-teeri Ikashiyakaetani pinkatharini David!

Roo kanteencha reewarite-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi Yotaantaniri, ikijeeya-nakani rirori, tema tee inimotziri. ¹⁶ Rojampi-teeta-nakiri Jesús, ikantee-tziri: “¿Pikemakiro ikantee-yirini ewankari-paeni?” Ikantzi Jesús: “Nokemakiri. ¿Tema piñaana-tziro eeroka jankinarentsi? kantatsiri:

Riitaki eentsi-paeni eejatzi ikaatzi thotatsiri iteni,

Pimatakaakiri ipinkatha-yiteemi.”

¹⁷ Ari rawijanaki Jesús, ikinanakiro Ashironkaaweniki. Ari imaaki janta.

* **21:2** ikyaakotari = burro, pollino, asno † **21:9** Jame apinkatha-teeri = Hosana; Waerontsi

Riyakatziro Jesús pankirentsi kaari kithoki-tatsini
(Mr. 11.12-14,20-26)

¹⁸ Okanta okitejeta-manee, ipiyaawo Jesús nampitsiki. Ari itasheya-paaki niyanki awotsi. ¹⁹ Iñaapaaki awotsi-nampiki pankirentsi, riyaaata-shita-nakiro, iñaatziiro tee okithokitzi, iyoshii-tashita oshi. Ikantanakiro: “Ashi powaero eero pikithokitee.” Okanta pankirentsi, kamashi-tanaki.‡ ²⁰ Ikanta iñaakiro riyotaani, ari ipampoy-eeyanakironi, rojampi-tanakiri, ikantziri: “¿Litaka okamashi-tanta-nakari pankirentsi?” ²¹ Rakanaki Jesús, ikantziri: “Omaperotatya nokantemiri, kyaaryoo-rika pawenteena, eerorika pikijo-shire-waetzi, aritaki pimateero eeroka, aritaki awijanakiro jempe okanta piñaakiro pankirentsi. Kantacha piñaanatero ochempi, pikantero: ‘Pishirinki ochempi, pipiinki inkaariki.’ Aritaki omatakyaa. ²² Tema okaatzi pikowako-tanteeri pamananiki, aririka pawentaa-nakyaari Tajorentsi, aritaki ipakimiro.”

Itajorenka Jesús
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

²³ Ikanta rareetaawo Jesús Tajorentsi-pankoki, riyotaan-tapae. Ari ipokakiri reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo, eejatzi antaripero-paeni, rojampi-tapaakiri: “¿Litaka otyaanta-kimiri poñaahantero pitajorenka?” ²⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “Eejatzi naaka eenitatsi nojampi-temiri. Aririka pakakinawo, aritaki nokantakimi iita otyaanta-kinari. ²⁵ Tema romitsiryaa-tantaki paerani Juan, ¿Litaka otyaanta-kiriri? ¿Riima Tajorentsi? ¿Atzirima?” Ari ikanta-wakahae-yanakani: “Aririka akanteri Tajorentsi otyaantakiri, aritaki ikantanakae: ‘¿Litakama kaari pikemijanantari?’ ²⁶ Aririka akante: ‘Atziri otyaantakiri,’ aritaki ikijanakae atziri-paeni.” Tema ikanteeyini atziri-paeni Kamantan-tanirini Juan. ²⁷ Ari ikanteeyini: “Tee niyotziro.” Ikantzi Jesús: “Pikimitaka eerokapaeni tee pikoyi pikaman-tenawo, eejatzi naaka eero nokaman-tzimiro iita otyaanta-kinari.”

Ikenkitha-takoe-tziri apite itominteetari

²⁸ Ikantzi Jesús: “¿Jempema okantzi-motzimi eeroka-paeni iroka? Eenitatsi atziri tzimatsiri apite itomi. Okanta paata ikantakiri itomi: ‘Notyomi, piyaate pantawaete pankirentsi-mashiki.’ ²⁹ Ikantzi itomi: ‘Tee nokoyi.’ Roo ojamaniityaanaki, opiyimotaari itomi, jataki rantawaetzi. ³⁰ Opoñaashita ikantakiri itsipa itomi. Ikantanaki rirori: ‘Ari nomatakiro Pawa.’ Teemaeta riyaatzi. ³¹ ¿Itzimikama itomi antakirori ikowakiri ipaapate?’ Ari ikanteeyini: “Riitaki antakirori retakari romperatari.” Ikantzi Jesús: “Rootaki awijeemini ipinkathari-wenteeri Tajorentsi mayempiro-paeni eejatzi shintsita-piinta-tsiri apiri ayorikite rotyaanteniri wirakocha-paeni. Omaperotatya. ³² Tema ipokawitaka paerani Juan, ikamanta-witakimi pikameetha-shire-tantee-yaari, roo kanteencha tee pikemijanta-wakiri. Riima ikaatzi shintsita-piinta-tsiri apiri ayorikite eejatzi mayempiro-paeni, okemijantanaki. Piñaawi-takari eerokapaeni, teemaeta pipakaero jempe pikanteeyani, pikemijanan-teeyaariri.”

Kaari-pero-shireri antawae-rintzi
(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ “Pikemi napiitero noshiya-kaawentemiro: Eenitatsi atziri pankitzirori chochoki-mashi, itanto-takotakiro maawoeni othapiki, rowetsika-shitakiro ikawirinkaaterowa paata, rowetsikaki eejatzi pankotsipenchakii raminakowentantyaawori. Raminaki atziri aminironi iwankiri-mashi. Jataki rirori inteena. ³⁴ Okanta okithoki-paetetaki chochoki, rotyaantaki romperatani rahaate. ³⁵ Ikanta antawae-rintzi-paeni aminirori pankirentsi-mashi, iñaawakiri ipokaki omperataarewo, ipajawaetaki apaani, rowamaaki itsipa, ishemyaakiri itsipa. ³⁶ Rotyaantaki itsipa romperatani, osheki ikaatzi. Ari ikimita-wakiri eejatzi rirori. ³⁷ Ari roweyaantakawo rotyaantakiri itomi-perori

‡ 21:19 pankirentsi = higuera

rirori, ikantzi: ‘Aritateekima ipinkatha-tawakiri notyomi naaka.’ ³⁸ Ikanta iñaawakiri antawae-rintzi ipokaki itomi, ikanta-wakahaeyani: ‘Irika ashitee-yaawoni paata pankirentsi-mashi. Jame owamayiri, ayiroota aaka.’ ³⁹ Roteeya-wakiri, raanakiri othapiki pankirentsi-mashi, rowamaakiri. ⁴⁰ Aririka ipokanaki ashitawori iwankiri-mashi, ¿jempema ikante-rika antawae-rintzi-paeni?” ⁴¹ Ikanteeyini rirori: “Otzimatyee rowamahaeteri kaari-perori, raminee itsipa riiperori amineeroni pankirentsi-mashi, riitaki otyaanta-piintee-niriri okithoki iwankiri.”

⁴² Ikantzi Jesús: “Tema piñaana-tziro Jankinarentsi, ikanteetzi:

Imaninta-witakawo mapi owetsikirori pankotsi,

Roo kanteencha rowatzikae-teero mapi pankotsi-nampiki, ikimita-kahae-taawo roomi tzinka-mintsi.

Riitaki Awinkatharite Tajorentsi owatzikaerori onampi-naki,

Rootaki apampoyaawentan-tariri.”

⁴³ “Rootaki nokantan-tyaari naaka: Eero ipinkathari-wenteemi eeroka Tajorentsi, riira ipinkathari-wentee itsipa-jatzi-paeni jempe itzimi oshiyawori pankirentsi okithokitzi ikemijanteera. ⁴⁴ Tema ikaate aashiraa-tantee-yaawoni mapi, aritaki itankapaaki. Riima ikaate anawyahaeri mapi, aritaki ooweteeri.”

⁴⁵ Ikanta reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi Inashitantaniri, riyotaki ritaki ikemakaetaki. ⁴⁶ Ari ikowawi-tanaka raakaan-terimi, teemaeta imatziro, osheki ithaawan-takari atziri-paeni. Tema ikanta-shire-teeyini atziri Kamantan-taniri irika Jesús.

22

Roshiya-kaawentee-tziri aawakaa-chari

¹ Ari rapiita-neero Jesús roshiya-kaawentziro riyotaan-tziri. Ikantzi: ² “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiyari pinkathari oemoshirenkiriri itomi raawakaa. ³ Rotyaantakiri romperatani, ikamanteri pokatsini roemoshirenkyyaa. Teemaeta ipokaeyini ikaemakaantani. ⁴ Rotyaanta-witaka itsipa romperatani, ikantawakiri: ‘Pikanteri nokaemakantani ipoki royaa, nowamaaki wathan-tzi nopira, noemoshirenka-tziiri notyomi raawakaeyaa. Tema wetsikaka maawoeni.’* ⁵ Roo kanteencha irikapaeni ikaemakaantani, osheki ipiyatheeya-kani. Jatayitaki rowaneki, itsipa ikinaki ipimanta-waetzi. ⁶ Eenitatsi itsipa owajankitaa-kiriri omperataarewo, rowamaakiri. ⁷ Ikanta ikemaki pinkathari, antawo ikijanaka, rotyaantaki rowayirite, ithonkakiri owanteen-tsiri, itayitakiri inampi. ⁸ Ikanteeri itsipa romperatani: ‘Tema wetsikaka maawoeni oemoshirenkant-tyaari, tee nokowaneeri ipokaeyini ikaatzi nokaema-kaanta-witakari. ⁹ Piyaate awotsiki-paeni, pikanteri ikaate piñeeri ipokanakiita oemoshirenkyyaa.’ ¹⁰ Jataki omperataarewo, ipiyotaki ikaatzi iñaakiri: kameetha-tatsiri eejatzi kaaripero-tatsiri. Piyotee-yapaakani oemoshirenka-chani.

¹¹ Ikanta raminakiri pinkathari ikaatzi pokaentsiri. Iñaatzii ojatekaen-chari tee ikithaatawo rowaneenka-tashi-tyaari aawakaa-chani. ¹² Ikantakiri: ‘Nosheninka, ¿jempema pikanta pikyaan-takari jaka tee pikithaatawo powaneenka-tashi-tantyaariri notyomi?’ Ari imaeritaki, tee raki. ¹³ Ikantakiri romperatani: ‘Poojo-wakoteri, poojo-yitziteri, pookiri otsirenikaakitakira, ari riraawae-tyaa, ratsikae-kiwaetyaa, ikemaatsi-waeteeyaa.’ ¹⁴ Tema osheki ikaemawi-teetyaa, roo kanteencha eepichokiini riyoshii-teete.”

Ikenkitha-takoe-tziri koriki ipineetziriri pinkathari

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵ Ikanta riyaaate-yeeni Inashitantaniri. Ari ikenkitha-waeteeyini, ikanteeyini: “¿Jempema akinakaeroka akompita-kaant-yaariri Jesús?” ¹⁶ Rotyaantaki riyotaani

* 22:4 nopira = toro

Inashitantaniri itsipatakari raapatziyani Herodes, ikantapaakiri Jesús: “Yotaantaniri, okaatzi piyotaan-tziri rooperotaki iroka, rootaki riyotakoe-tantyaariri kametha Tajorentsi. Tee pikemijantziro ikantayi-tziri atziri, tee piñaawae-tziro pinimota-kaantyaariri. ¹⁷ Pikantena iitaka pikenkishiryaari eeroka: ¿Kameetha-tatsima apiri koriki ikaatzi ishintsi-tantziri iwinkatharite wirakocha-paeni?”† ¹⁸ Riyotawakiri Jesús ikenkishiryaari, ikantziri: “Owapeyi-motan-tanirí. ¿Iitaka piñaantan-tanari? ¹⁹ Poñaayinari koriki pashita-kaariri Pinkathari.” Ari ramaeta-paakiniri koriki.‡ ²⁰ Rojampitanakiri, ikantziri: “¿Iitaka ashitawori iwaero jaka? ¿Iitaka ashitawori roshiya-kaawo?” ²¹ Ikanteeyini: “Rashi iwinkatharite wirakocha.” Ikantzi Jesús: “Tema riitaki iwinkatharite wirakocha ashitari, pantant-yaanariri ishintsi-tzimiri, pipinateri. Riima ikaatzi rashitari Tajorentsi, pantant-yaanari ishintsi-tzimiri rirori.” ²² Ikanta ikemaeyakini ikantakiri Jesús, ari ipampoyeeyanakirini rooka-nakiri. Jateeyeeni.

Rojampi-takowentee-tziro rañahae kamatsiri
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³ Tekira awiji iroka kitejeri, ipokaeyakini Sadoc-paeni iñeeri Jesús. Riitaki Sadoc-paeni kantatsiri: “Eero rañahae kamayita-tsiri.” Rojampi-tapaakiri Jesús, ²⁴ ikantziri: “Yotaantanirí, rojankinataki paerani Moisés, ikantzi: ‘Aririka ikami atziri, eerorika rowakayiro iina, kantacha rayiro rirentzi, rowakahaero. Ikimita-kaanteeri riimi ashityaarini rirentzi kamaentsiri.’ ²⁵ Jame akantawaki: Eenitatsi kaatatsiri 7 rirentzi. Etawori itzimi raaki iina, tekira rowakayiroota iina kamaki, rahaero itsipa rirentzi. ²⁶ Ari ikantakari eejatzi apiteta-neentsiri rirentzi. Eejatzi itsipa mawataneen-tsiri. Ari ikantakari maawoeni ikaatzira 7. ²⁷ Okanta paata kamae roori tsinani. ²⁸ Aririkami rañaayitee paata kamayita-tsiri, ¿itzimikama oeminta-pero-tyaari tsinani? Tema maawoeni ikaatzira 7 iinanta-witakawo.”

²⁹ Rakanaki Jesús, ikantziri: “Pikinakaa-shitakawo eeroka, tee piyotakotziro Jankinarentsi-perori, tee piyotakotziro ishire Tajorentsi. ³⁰ Aririka rañaayitee kamayita-tsiri, eero itzimi aawakae-yitaa-chani. Roshia-paeyaari Ronampiri Tajorentsi janta inkiteki. ³¹ ¿Tema piñaanatakotziro jempe okantyyaa aririka rañahae kamayita-tsiri? Iroka ikantzi Tajorentsi, iñaawaetzi:

³² Naakataki Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.

Ari ayotziri añaatsi rirori, tema tee imatziro kaminkari ipinkathateri Tajorentsi, apatziro ipinkatha-tziri añaayita-tsiri.” ³³ Ikanta ikemaeya-kirini Jesús ikantaki, ipampoyeeyanakirini, ikanteeyini: “Omaperotatya okameethatzi riyotaan-tziri.”

Otzinkami-perori Ikantakaan-teetani
(Mr. 12.28-34; Lc. 10.25-28)

³⁴ Ikanta ikemaki Inashitantaniri kameetha rakakiri Sadoc-paeni rojampitakiriri, piyotee-yakani rirori. ³⁵ Ikanta apaani piyoteen-chari, riijatzi yotakotzirori Ikantakaan-teetani, ipokashi-takiri Jesús rojampiteri, ikoyi ikompita-kaeyaarimi, ikantapaakiri: ³⁶ “Yotaantaniri, ¿otzimikama otzinkami-perori Ikantakaan-teetani?” ³⁷ Rakanaki Jesús, ikantziri: “Piwinkatharite irika Tajorentsi, otzimatyee Pininta-pero-teeri, pininta-shire-teeri, pininta-shintsiteeri. ³⁸ Rootaki iroka otzinkami-perori Ikantakaan-teetani. ³⁹ Ari oshiyawo apiteta-neentsiri, kantatsiri: Petakoteeyaari pisheninka, poshiya-kaanteeri pineshironka-tziro eeroka piwatha. ⁴⁰ Tema iroka apite nokanta-kimiri, rootaki otzinkami-perori, rootaki poñaachari otsipaki Ikantakaan-teetani eejatzi okaatzi rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri-paeni.”

¿Iitaka charini-tariri Jeepatzii-toetani?
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

† 22:17 iwinkatharite wirakocha-paeni = César ‡ 22:19 koriki = denario

⁴¹ Imatanakiri rirori Jesús, rojampi-tanakiri Inashitantaniri ikaateeyinira ipiyoteeyani, ⁴² ikantziri: “¿litaka pikenkishiryaa kotariri eeroka Jeepatzii-toetani? ¿Jempema itzimika awaejatzite ikashiya-kaetakiri paerani icharini-tyaari?” Ikanteeyini Inashitantaniri: “Riitaki pinkatharini David ikashiya-kaetakiri.” ⁴³ Ikantzi Jesús: “¿litakama oñaawae-takaan-takariri paerani Ishire tajorentsi pinkatharini David, roshiya-kaantziri Iwinkatharite? Ikantaki paerani:

⁴⁴ Iñaawae-tanaki Pinkathari, ikantawaeri Nowinkatharite:
Pijee kapae nakoperoki apinkathari-wentante,
Roojatzi nowajankitaan-teeyaariri kijaneentzimiri,
Ari rotziwerowa-shitee-mi, ipinkatha-teemi.

§ ⁴⁵ Imatzitakawo David ikantaki: ‘Nowinkatharite irika.’ ¿Jempe ikantyaaka icharini-tyaari?” ⁴⁶ Ari imaeritee-yanakini tee raki. Thaawa-shire-teeyanakini, tekatsi kowatsini rojampi-taneeri.

23

Ikenkitha-takotziri Jesús Iyotaan-taniri eejatzi Inashitantaniri (Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

¹ Ari ikenkitha-takaakiri Jesús piyowenta-kariri, eejatzi riyotaani-paeni, ikantzi: ² “Paminiri Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, riitaki yotako-perotzirori ikantakaantani paerani Moisés.* ³ Pikemijanteri okaatzi ikantemiri, tee okamethatzi poshiya-kotyaari okaatzi rantayi-tziri, tee imonkaa-tziro rirori okaatzi ikantziri. ⁴ Omaperotatya opomeentsita okaatzi ikowakaemiri panteeromi. Teemaeta ipomeentsi-tyaawo rirori imayiteero. ⁵ Rantashi-yitawo ikoyi iñaantee-tyaariri. Osheki rashi-minthadari mashitsi-monki jempe rotetee-tziro Jankinarentsi-perori iwichakotziro ishempaki, eejatzi ipankaki. Rowaneenkakaa—kiyitziro iithaari ishirikaki manthantsi. ⁶ Rashi-minthatawo rojatekaeteri niyanki jempe rowae-yaani isheninka. Ari roshiyari aririka riyaaate pankotsiki ipiyota-piinteetaha. ⁷ Ikoyi pinkathari rowethata-piintee-tyaari aririka iñahaeteri. Ikoyi ikanteri atziri-paeni: ‘¡Yotaantaniri!’† ⁸ Tee okameethatzi pikoyi eeroka ikanteetemi: ‘¡Yotaantaniri!’ Apatziro ikantakaawo yotaanta-tsiri, riitaki Jeepatzii-toetani tekatsi itsipa. Rooma maawoeni eeroka-paeni kimiwi-taka pirentzita-wakaeyaami. ⁹ Tema jaka kepatsiki tee okameethatzi pikanta-shiwae-tyaari pisheninka: ‘¡Ashitanari!’ Tema apatziro ikanta Ashitzimiri Inkite-jatzi. ¹⁰ Tee okameethatzi eejatzi ikanteetemi: ‘¡Nowinkatharite!’ Tema apatziro ikanta piwinkatharite, riitaki Jeepatzii-toetani. ¹¹ Ikaatzi kowatsiri ririiperote, roshiya-kotyaari rompera-teetani. ¹² Ikaatzi kowashi-waeta-chani ipinkatheeteri, aritaki itsinampa-shire-takae-teeri. Riima tsinampa-waewi-tachari nimaeka riitaki ipinkatharita-kahae-teeri paata.

¹³ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Potzika-yitakiri koyirori ipinkathari-wenteeri Inkite-jatzi. Eero pikyahae eeroka jempe ipinkathari-wentantee Tajorentsi, teemaeta pishinetziri itsipa ikyaayitee rirori. ¹⁴ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Pameenta-shitakawo paapitha-tziro opanko kinankawo, rootaki pojamaninkan-tawori pamana-piintawita eero riyotan-teetzimi. Tema antawo rowajankitahae-teemi.‡ ¹⁵ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Osheki pishintsiyitakiri itsipa-jatzipaeni roshiya-kotee aaka Judá-paeni, piyotaakiri

§ 22:44 Ari rotziwerowa-shiteemi, ipinkatha-teemi. = Ari pimakoryaa-yitzi-tantee-yaari * 23:2 yotako-perotzirori ikantakaantani Moisés = ijeekantawo ijeeka-mento Moisés † 23:7 Yotaantaniri = Rabí ‡ 23:14 Paminiro ‘Jempe Ikantee-tziro Ñaantsi-paeni’ okantakota ‘Otsipapaeni ñaantsi-paeni’.

rowapeyi-motantyaa rirori. Aritaki roshiya-kotee-mi eeroka ratsipe-teeyaawo sharinkaweni.

¹⁶ ¡Ashironkaa-matsiteemi oshiyakariri mawityaakiri rakathata-wakahae-yaani! Kantatsiri: ‘Aririka ipaeryahaetero tajorentsi-panko, ikanteete: rowajankiteena Tajorentsi-panko-weri eerorika nomatziro nokantziri. Pikantzi: tekatsi oetyaa eerorika imonkaateetziro. Rooma aririka ipaeryahaeteri ooro jeekatsiri tajorentsi-pankoki, pikantapiintaki: Oztimatyee ranteetero ikantee-takiri.’ ¹⁷ ¡Majontzi-shirerí, mawityaaki-shirerí! ¿Riima ooro kowapero-tachari? Kaari, roo kowapero-tacha tajorentsi-panko otajorentsi-takaeri ooro. ¹⁸ Pikantzi eejatzi: ‘Aririka ipaeryahaetero taapoki-mentotsi, ikanteete: ‘Rowajankiteetena Ataapiintziniri taapoki-mentotsiki eerorika nomonkaa-tziro nokantziri. Terika imonkaa-teetziro, tekatsi pikante. Rooma aririka ipaeryahaeteri ipireetari itahaetziri taapoki-mentotsiki, pikanteeyini: Oztimatyee ranteetero ikantee-takiri.’ ¹⁹ ¡Majontzi-shireri, mawityaaki-shirerí!, ¿Riima ipireetari kowapero-tachari? Kaari, roo kowapero-tacha taapoki-mentotsi otajorentsi-takaeri itahaetziri. ²⁰ Ikaatzi paeriirori taapoki-mentotsi, ithonkiri ipaeryaakiri ikaatzi itahaetziri janta. ²¹ Ari ikanta ikaatzi paeriirori tajorentsi-panko, ithonkiri ipaeryaakiri ikaatzi tzimantawori. ²² Ikaatzi paeriirori inkite, ithonkiro ipaeriuro ijeekinta Tajorentsi, roshiya-kaakawo riimi Tajorentsi ipaeryaaki.

²³ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motantaniri! Pipapiintziri Tajorentsi owoshinikan-teetari. Teemaeta pantziro kowapero-tachari ikowakahaetzimiri: Pikameetha-shirete, pineshironka-tante, pawentaa-shire-teeyaari. Rootaki kowapero-tachari pantayi-teero, eero pipakae-maetawo panteniri kowapero-tachari. § ²⁴ ¡Mawityaakiri akathata-wakaa-chari. Oshiyakariri pankinawentariri shikiriyaa-niki eero riraako-tantari, roo kanteencha riraakowaetakiri ipira ikyaakoetari.*

²⁵ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Poshiyakawo iramentotsi eejatzi owamentotsi, okitewita jenokira, rooma inthomoekira kepatsitaki. Aritaki pikantakari eeroka iñeetzimi kameethashiretakimi, tema eeroka koshintzi, pikowa-piintakiro pinintaa-waetyaa apaniroeni. ²⁶ ¡Mawityaakiri Inashitantaniri! Poshiya-kaantyya posheta-piintziro inthomoeki piraam-mento eejatzi powamento, okitetantyyaari jenokira.

²⁷ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Poshiyakawo okitamaawita rowantee-tariri kaminkari, owaneenkawitaka jenokira. Rooma inthomoeki ari ojeekiri itonki-pooki kaminkari, shityeen-kataki. ²⁸ Ari pikantakari eeroka, iñaawitakimi atziri pantakiro kameethari, tema owapeyi-motan-taniri eeroka, kaaripero-shire-takimi.

²⁹ ¡Ashironkaa-matsiteemi Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri! Tema powetsika-pirini-tziro ikiteetzirira Kamantan-taniri, powaneenka-yitziro jempe ikiteetziri kameetha-shireri. ³⁰ Pikanteeyini: ‘Ari atzimityaami paerani eero owamaawae-tzirimi aakapaeni, eero oshiyakotari awaejatziteni owamaayi-takiriri Kamantan-taniri.’ ³¹ Apaniroeni pikaman-takota, poshiya-kotakari piwaejatziteni ikaatzi owamaakiriri paerani Kamantan-taniri. ³² ¡Anjatyaa pithotyahero okaatzi retanakari paerani piwaejatziteni-paeni! ³³ ¡Tee pikameetha-shire-teeyini, poshiya-shitakari maanki! ¿Poshiyakaantzi eero rowajankitee-tzimi sharinkaweniki? ³⁴ Rootaki notyaantan-temiri Kamantan-taniri, Yotaantaniri, eejatzi Yotzinkari. Riitaki powamaakaante apaani-paeni, pikanta-kotakaanteri. Riima itsipa, pipajata-kaanta-waeteri

§ 23:23 Iroka kantako-tachari “pipapiintziri Tajorentsi”, aririka oshooki 10 inchashi powoshinikan-tawori powanawo, payi apaani pashita-kaeyaari Tajorentsi. Ari pikanta-piintero, aririka oshooki 10, pinashityaa apaani pashitakae-yaari tajorentsi. Ari pikanterori okaatzi shookatsini pipanki-tziri; owoshinikan-teetari = menta, eneldo, comino * 23:24 ikyaakoetari = camello

ipiyota-piinteetaha, osheki powajankitaa-yiteri nampitsiki. ³⁵ Rootaki piñaant-yaawori eeroka rowajankitaa-wentee-temiri ikaatzi rowamahae-takiri paerani, retanakawo kameetha-shireri Abel roojatzi Zacarías itomini Berequías. Riitaki rowamahaetaki paerani riyateeromi taapoki-mentotsiki ipoñahaawo tajorentsi-pankoki. ³⁶ Ari rowajankitaa-wentee-takiri irika-paeni okaatzi awijeen-tsiri paerani. Omaperotatya.”

Riraako-tawo Jesús Aapatziyaweni
(Lc. 13.34-35)

³⁷ “¡Aapatziyaweni-jatzi! Osheki powamaaki Kamantan-taniri. Pishemyaakiri ikaatzi rotyaanta-witee-takimiri. Tema nokowawita-piinta noshiya-kotyaarimi tsimeryaaniki rojate-tziri iryaani, ari nokoyi nokanteerimi ikaatzi notomitaari. Teemaeta ikowaeyini. ³⁸ Ari okaanki-pankote pipanko.† ³⁹ Eero piña-haana jaka roojatzi paata pikantan-teeyaari:
¡Tajonka-wentaarewo rika, tema riitaki Pinkathari otyaanta-kiriri!”‡

24

Ikenkitha-takotziro Jesús itzimpookaetero tajorentsi-panko
(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Ikanta ishitowanee Jesús tajorentsi-pankoki, roo riyata-neemi. Ari ikantzi riyotaani: “Paminiro jempe okanta rowetsikae-tziro tajorentsi-panko.” ² Rakanakiri Jesús, ikantzi: “Piñaakiro eeroka maawoeni mapipaeni okaatzi opewiryaa, eero piñaayi-teero paata ithonkaetero itzimpookaetero. Omaperotatya.”

Iñahaeteri paata aririka othonki-mateeyaa
(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24)

³ Ikanta rareetee-yakani tonkaariki Keekiroe-toniki, jeeka-paaki Jesús. Ari ipokaeya-paakini riyotaani, rojampi-tapaakiri: “¿Jempema okaatzika omonkaatantyaari okaatzi pikantakiri? ¿Iitaka noñeeri niyotan-tyaari? ¿Aripaetema othonka-teeyaani aririka pipiyimatee?” ⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Paamaeyaa ramatawi-teetzimikari. ⁵ Tema osheki pokatsini paata ipaeryaa-paakiro nowaero, ikante: ‘Naaka Jeepatzii-toetani.’ Osheki ramatawite. ⁶ Tema ari pikemako-yitakiro osheki omanarentsi. Paamaeyaa omithaha-shire-tzimi-kari, otzimatyee omatyaa iroka-paeni, tekira omonkaatzimaetya othonkan-teeyaari maawoeni. ⁷ Ikosheka-wakaetyaa otsipaki nampitsiki, rowayirita-wakaeyaa pinkathari-paeni. Iñahaete mansiyarentsi, tashetsi, omoyeka-yityaa jempe-rika-paeni. ⁸ Rootaki etanakyaawoni ikemaatsi-teetyaawo maawoeni iroka-paeni.

⁹ Raakaan-teetemi, ari ikosheka-waetee-temi roojatzi rowamaan-teetemiri. Osheki ikijaneenta-nakimi itsipajatzipaeni okantakaan-tziro pawentaanaha naaka.* ¹⁰ Osheki pakayiteeroni paata ikemijantawita. Raakaanta-wakaeyaa ikaateeyinira. Eero rakamethatawaka osheki ikijaneenta-wakaeyaa. ¹¹ Iñahaete osheki pokapaen-tsini roshiya-kotyaarimi Kamantan-taniri, ramatawi-tapaakiri ikaate kemijanta-wakirini. ¹² Ari ranta-peroetero kaari-perori, eero retakotawakaayitaa. ¹³ Ikaatzi oejokiro-tanari rawentaanaha, riitakira awijako-taatsini. ¹⁴ Aririka omonkaa-teeyaa ikemakoe-teero maawoeni kepatsiki Kameethari Ñaantsi kenkitha-takotzirori ipinkathari-wentantee Tajorentsi, aripaete omonkaa-teeyaa othonkatan-teeyaari maawoeni.

¹⁵ Aritaki piñaakiri iiteetziri ‘Ipinkaetani Thonkan-taniri’, riitaki ikenkitha-takotakiri paerani Kamantan-taniri Daniel, ijeekapaaki otajorentsitzira. (Ikaate ñaanateeroni iroka, otzimatyee ikemathatero.) ¹⁶ Ikaatzi nampitawori iipatsiteki Judá-paeni, otzimatyee ishiyi ochempiki. ¹⁷ Pijeeki-rika jantakiroki pipanko, ari pipoñaanakya

† 23:38 pipanko = tasorentsi-panko ‡ 23:39 Waerontsi * 24:9 Wairontsi

pishiyanaki, eero pikyaa-panaatzi paapanaate oetyaa-rika. ¹⁸ Powaneki-rika pijeeki, pishiya eero paapanaa-tziro pithaari. ¹⁹ Ashironkamatsiteroni okaate motzita-tsini, eejatzi tzimayita-tsiri eentsite eenirowa ithoyitzi iteni! ²⁰ Pamaneri Tajorentsi, pikanteri: ‘Pookaawenteena eero noshiyan-tawae-tanaka kyaawontsi-paeteki, eejatzi kitejeri imakoryaan-teetari.’ ²¹ Tema antawo okantyya rashironkaetyaa paata. Tema paerani owakira rowetsikae-takiro kepatsi roojatzi nimaeka, tee iñahaetzi oshiyaawoni iroka ashironkahaantsi. Eero apiita iñahaete oshiyaawoni. ²² Eero ithaankiteetzi ro-maeryeetero iroka ashironkahaantsi, tekatsi awijako-taatsinimi. Okamintha riyoshii-teetakiri ikaatzi awentahaariri Tajorentsi, rootaki romaeryan-teeta-kawori intsipaete ashironkahaantsi. ²³ Aririka pikemi ikanteetemi: ‘Irika Jeepatzii-toetani.’ Itsipa kantatsini: ‘irinta Jeepatzii-toetani,’ eerowa pikemijantziri. ²⁴ Ari ipokaki oshiyakotyyaarini Jeepatzii-toetani, oshiyako-tyaarini Kamantan-taniri. Roñaaahan-tapaaki kaari iñaaapiintetzi. Itajonka-wentan-tayita-paaki. Kantacha, ramatawite eejatzi ikaatzi riyoshii-takiri Tajorentsi. ²⁵ Tema nokaman-tzita-kimiro paerani. ²⁶ Aririka ikanteetemi: ‘Areetapaaka ochempiki’, eero piyaata-shitziri. Ikante itsipa: ‘Inthomoeki pankotsiki ijeeki,’ eero pikemijantziri. ²⁷ Tema aririka ipiye Itomi Atziri, roshiya-paeyaawo ookatha-rentsi. Etanakyaawo omorekanaki ishitowa-piintzira ooryaa roojatzi jempe itziroryaa-piintzi. ²⁸ Tema jempe-rika ijeeki shitziwari, ari ipiyo-wentari amempori.”†

Ipiyantee-yaari Itomi Atziri

(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-36; 17.25-36; 12.41-48)

²⁹ “Aririka okaatapaaki paata antawo rashironkaetyaa, aritaki itsiwakanaki ooryaa, eejatzi kashiri. Ari ipariyayite ompokiropaeni, maawoeni tzimawi-tachari ishintsinka inkiteki. ³⁰ Aripaete iñahaetee inkiteki riyotan-teetyaari rootaatsi ipiye Itomi Atziri. Antawo ithaawaeyini ikaatzi sheninkata-wakaa-chari jaka kepatsiki. Iñahaeta-waero rowaneenkawo eejatzi itajorenka, ikinanta-paeyaawo menkori. ³¹ Tema ishintsitapaatyero itziwoota-pae ronampiripaeni tajorentsi, ipiyota-paeri ikaatzi riyoshii-teetakiri nampitawori jempe-rika-paeni oweyaapaa kepatsiki. ³² Tema oshiyaawo jempe okanta piñaa-piintziro pankirentsi: aririka piñaaikiro eerishitee, rootaatsi ojar-entsitee.‡ ³³ Rootaki piyoteri eerokapaeni, aririka piñaaikiro okaatzi nokanta-kimiri, pokimataana. ³⁴ Eero ikamita irika asheninka-paeni, roojatzi iñaaanta-kyaawori okaatzi nokanta-kimiri. Omaperotatya. ³⁵ Ari othonkae-yaari inkite eejatzi kepatsi, rooma okaatzi nokaman-takimiri otzimatyee omonkaa-yiteeyaa.

³⁶ Tekatsi yoteroni kitejeri, jempe roweeyaa ooryaa nopiyan-teeyaari, imatzitawo inkite-weri ronampiri tajorentsi tee riyotzi. Apatziro riyotziro Ashitanari rirori. ³⁷ Okimitee-yaawo paerani eeniro rañaaawita Noé, ari okantee-yaari eejatzi ipiyeerika Itomi Atziri. ³⁸ Tema paerani tekira areeta oonkawo, inimowae-tziri atziri, rowaeyani, riraawae-teeyini, raawakayita iina. Roojatzi rotetan-tanakari Noé amaatako-mentotsiki. ³⁹ Ari inimowae-tziri tekatsi ikenkishiryeyaa roojatzi omapokantakariri oonkawo, ithonka ipiinkaki. Ari okantee-yaari eejatzi ipiyeerika Itomi Atziri. ⁴⁰ Ijeeki apite antawae-tatsiri rowaneki, rahaetee apaani inkiteki. Riima itsipa rookaeta-nakiri. ⁴¹ Ojeeki apite tsinani otoonka-waetzi, rahaetee apaani inkiteki. Rooma otsipa rookaeta-nakiro. ⁴² Pikakempitee eeroka, tema tee piyotzi jempe-paete ipiye Piwinkatharite. ⁴³ Pikenkishiryaaakoteri jempe ikantyya atziri, aririka riyotemi ipokatyyee koshintzi tsireniriki, aritaki ikakempi-takimi eero ikoshitan-teetari ipankoki. ⁴⁴ Otzimatyee paamaeya eeroka. Powetsikya, tema tekatsi yotatsini jempe-paete ipiye Itomi Atziri.

† **24:28** Ikimita añaapiintziri amempori rewoteeyani, tema ayotzi eenitatsi kamaentsiri. Ari okimitzita eejatzi aririka añaayitakiro okaatzi ikenkitha-takotakiri Jesús, ayotzi rooteentsi ipiyimatee. ‡ **24:32** pankirentsi = higuera

Kyothaniri omperataarewo
(Lc. 12.41-48)

⁴⁵ Poshiya-kotyaari antawae-ryaantzi omperataarewo, kyothaniri kameetha. Rookanakiri ipankoki omperatariri, ikantanakiri: ‘Paminiri ikaatzi jeekatsiri pankotsiki, pipapiinteri rowanawo.’ ⁴⁶ Tema antawo ikimoshirete irika omperataarewo aririka ipiye omperatariri, aririka iñaapaeri imonkaa-takiro ikantana-kiriri. ⁴⁷ Aritaki ishineteeniri raminakowenteeniri okaatzi rashitari. Omaperotatya. ⁴⁸ Riima kaari-perori omperataarewo, ikantzi: ‘Eero ipiyita omperatanari.’ ⁴⁹ Rowajanki-waetakiri itsipa omperataarewo. Jataki ipiyota shinkitzinkari. ⁵⁰ Ari inimowae-tziri omperataarewo, tee riyotero kitejeri, jempe riweyeeyaa ooryaa ipiye, tema romapoka-shiteeyaa rareeteeyaa. ⁵¹ Osheki rowajankitaa-paeri, rookaeri jempe ikashiya-kaetakiri owapeyi-motan-taniri. Ari riraawaetyaa, ratsikae-kiwaetyaa, ikemaatsi-teeyaa.”

25

Ikenkitha-takoe-tziro 10 ewankawo

¹ “Iroka ikanta ipinkathari-wentantee Inkite-jatzi, roshiya-kotawo 10 ewankawo jatatsiri tsireniriki otonkiyo-tyaari aawakaa-chani. Aayitanaki ootamento. ² Eenitatsi 5 ewankawo yotanitatsiri, eenitatsi eejatzi 5 ewankawo kaari yotanitatsiri. ³ Iroka 5 ewankawo kaari yotanitatsiri, aawitanaka ootamento, roo kanteencha eepichokiini aanaki iyaa. ⁴ Rooma itsipa yotanitatsiri, aanaki roori ootamento, aanaki eejatzi osheki iyaa. ⁵ Tee ipoki intsipaete aawakaa-chani, aapaakiro owochokini, mahaeyanagini. ⁶ Okanta niyankiite tsireniri, okematzi ikaemaetzi, ikanteetzi: ‘¡Kaakitaki aawakaa-chani, pitonkiyo-tawakyaari!’ ⁷ Kakitanaki ewankawo-paeni, iyekita-neeri iyaa ootamento-paeni. ⁸ Okanta ewankawo-paeni kaari yotanitatsini, okowakowitanakawo yotanitatsini, okantziro: ‘Pipina iyaaki poota-mento, rootaentsi itsiwaki nashi naaka.’ ⁹ Okantanaki yotanitatsiri: ‘Eero, ari ithaata-nakyaa nashi naaka, piyaate pamananta-paente eeroka.’ ¹⁰ Iyaamintheeta-paentzi amanantzi, areetapaaka aawakaa-chani. Jatanaki okaatzi oyaawenteen-chari, otonkiyo-tawakari, raanakiro jempe roemoshirenkaeteri. Rashitee-tanakiro ikyaa-piinteetzi. ¹¹ Okanta opiyawitapaaka ewankawo jatatsiri amanantzi, okaema-kaema-witapaaka, okantzi: ‘¡Pashitarweenawo naaka!’ ¹² Okematzi rakaeta-nakiro, ikantee-tziro: ‘Tee niyomitzi. Omaperotatya.’ ¹³ Pikakempi-yitee eeroka, tema tee piyotero kitejeri, jempe ikaate ooryaa ipiye Itomi Atziri.”

Ikenkitha-takoe-tziri koriki
(Lc. 19.11-27)

¹⁴ ‘Iroka ikanta Inkite-jatzi ipinkathari-wentantee, roshiya-kotari atziri jatatsini inteena, ipiyotakiri romperatani, ipanakiniri okaatzi rashitari raminakowenteeniri. ¹⁵ Tema ipanakiri apaani-paeni tenatatsiri riyeekitaki iyorikite. Irika romperatani yotanitatsiri kameetha ipanakiri ikaatzi 5 tenatatsiri riyeekitaki koriki, itsipa romperatani kaari yoperotatsine ipanakiri ikaatzi apite tenatatsiri riyeekitaki koriki, riima iweyaanta-paakawori ipanakiri apaani. Jatanaki rirori inteena.* ¹⁶ Ikanta romperateetani ipaetakiri 5 koriki, rantawae-takaakiri iyorikite, roshekyakiri, rahae itsipa ikaatzi 5 koriki. ¹⁷ Ari ikantakari itsipa ipaetakiri apite tenari riyeekitaki koriki, isheniteeri rirori, rahae ikaatzi apite tenari riyeekitaki koriki. ¹⁸ Riima itsipa ipaetakiri apaani, raanakiri iyorikite, ikitatakiri kepatsiki. ¹⁹ Okanta ojamanitaki piyaa omperatariri ashitariri koriki, ikaemakaan-tapaeri romperatani-paeni riyote jempe ikantakiri iyorikite. ²⁰ Pokapaaki ipaetakiri 5 tenari riyeekitaki koriki, roñaaha-paeri

* **25:15** tenatatsiri riyeekitaki koriki = talento. Ikaatzi ishenitzi koriki, riitaki apaani talento, itenatzi 40 kilo. Monkaataka ipinatan-teetyaari 20 antawae-tatsiri apaani ojarentsi.

itsipa 5 tenari riyeekitaki koriki ishenitakiri, ikantapaaki: ‘Pinkathari, 5 tenari riyeekitaki koriki pipakina paerani, irika itsipa 5 tenari riyeekitaki noshekyaaakiri.’²¹ Ikantzi Pinkathari: ‘Ariwé nomperatani, eerokataki yotaniri. Eepichokiini koriki pikempoyaaakina, aritaki pikempoyahae osheki itsipa koriki. Pipoki, pitsipa-tena aninteeyaa.’²² Areetapaaka ipaetakiri apite tenari riyeekitaki koriki, ikantapaaki: ‘Pinkathari, apite itenatzi riyeekitaki koriki pipakinari, irika itsipa apite itenatzi riyeekitaki noshenteeri.’²³ Ikantzi Pinkathari: ‘Ariwé nomperatani, te piyoperowita. Eepichokiini koriki pikempoyaaakina, aritaki pikempoyahae itsipa osheki koriki. Pipoki, pitsipa-tena anintaawaetya.’²⁴ Ipokapaaki paetakiri apaani itenatzi riyeekitaki koriki, ikantapaaki: ‘Pinkathari, niyotzi naaka osheki pimashireyantziti, pishintsitakaantziri pantawae-takaan-tziri piyorikite, ari okanta pishekyaan-tantariri.’²⁵ Rootaki nothaa-wakaan-takimiri, naanakiri piyorikite, nokitatakiri kepatsiki. Irika namaemiri.²⁶ Rakanaki ashitariri koriki, ikantziri: ‘Eeroka kaari-perori, osheki piperanita. Piyowitaka aritaki nokijakimi eerorika pishekiiri koriki,’²⁷ piñaawitaka eero pimatziro eeroka, paminemi antawae-takae-mirini, aritaki ishekineentakimi koriki, riitaki pipawae-narimi nopiyaaha nimaeka.’²⁸ Ikantee-tanakiri ikaatzi jeekaen-tsiri: ‘Paapithateri tenatatsiri riyeekitaki koriki, pipaeri itsipa rompera-teetani oshekyaa-kiriri ikaatzi 10 itenatzi riyeekitaki koriki.’²⁹ Tema ikaatzi otzimimo-takiri, aritaki otzimimo-peroteeri. Riima kaari otzimimotzi, ari imaperoe-teeri raapithee-teeri okaatzi tzimimowitariri.³⁰ Paanakiri irika kaari-pero-rika, pookiri otsireni-kaakitzi. Ari riraawaetyaari, ratsikae-kiwae-teeyaa ikemaatsi-waeteeyaa.”

Ikenkitha-takoe-tziro iyakowentaantsi

³¹ “Aririka ipiyee Itomi Atziri maperori ipinkatharen-tsitapae. Itsipatee-yaari ronampiripaeni tajorentsi, roshiya-kotee-yaari pinkathari ijeekantawo owaneenka-tachari ijeeka-mento.³² Ipiyoteeri maawoeni atziri jempe-rika ijeekae rirori. Inashi-teeyaari roejeeka-yiteeri. Roshia-kotyaari atziri inashitariri ipireetari tee ikoyi itsipateeri.³³ Roojeekayiteeri ipira retako-perotani rakoperoki, riima ipira imaninta-yitziri rampateki roojeeka-yiteeri.†³⁴ Tema iñaanateeri Pinkathari roojeekakiri ipira rakoperoki, ikantziri: ‘Pipokaeyeni maawoeni, osheki ithaamenta-kahae-yeemini Ashitanari, pinampi-teeyaawo jempe ipinkathari-wentantzi rirori, tema paerani rowetsika-yitzitakimiro owakira rowetsikan-takawori kepatsi.³⁵ Tema piñaakina paerani ayimatana notashe, pipakina nowanawo. Piñaakina ayimatana nomiri, pipakina nomiri. Piñaakina nareetziimi pinampiki, pineshironka-takina pipankoki.³⁶ Piñaakina nojarahakowaetzi, pipakina nokithaa-takari. Piñaakina nomantsiyataki, pamitako-takina netsiya-takotantaari. Romonkyaa-kaantee-takina, pipokashi-takina paminana.’³⁷ Ari ikanteeyeni kameetha-shireri: ‘Pinkathari. ¿Jempe-paete noñiimika pitashe-neentzi, nopantzimiri powanawo? ¿Jempe noñiimika pimirineentzi, nopantzimiri pimiriri? ³⁸ ¿Jempe-paete noñiimika, naamameetha-tantzimiri nopankoki? ¿Jempe noñiimika pijaha-kowaetzi, nopantzimiri pithaari? ³⁹ ¿Jempe-paete noñiimika pimantsiyatzi, romonkyahaetziimi, niyaatantari noñiimi?’⁴⁰ Ikante Pinkathari: ‘Tema pineshironka-yitzirira ikaatzi awentaa-yitaanari noshiya-kaanteeri yeeyi, naakataki pineshironkatzi. Omaperotatya.’⁴¹ Ipithoka-shita-nakari roojeekakiri rampateki, ikantziri: ‘¡Kaari-perori! Piyaate pikemaatsi-teeyaawo paamari kaari tsiwaka-nitaa-tsini ikashiya-kaeta-kiriri Kamaari itsipatee-yaari maawoeni ronampiri rirori.⁴² Piñaawi-takina notashe-neentzi, tee pipana noyaari. Ayimatakina nomiri, tee pipana nomiri.⁴³ Piñaawitana nareeta pinampiki, tee pineshironka-tana pipankoki. Piñaawi-takina nojaha-kowaetzi, tee pipana nokithaa-tyaari. Piñaawi-takina nomantsiyatzi, romonkyahae-takina, tee pipoki piñeena.’⁴⁴ Ari ikantawi-tanyakya kaari-pero-shireri: ‘Nowinkatharite, ¿jempe

† 25:33 ipireetari retako-perotani = owisha = oveja; ipira imaninta-yitziri = cabra

okaatzika noñaawi-tzimi pitashe-neentzi, pimirineentzi, pipoki nonampiki, pijahakowaetzi, pimantsiyatzi, romonkyahae-tzimi, teemaeta noneshironka-mitzi?’⁴⁵ Ikante Pinkathari: ‘Tema piñaakiri rashironkaa-waeta irikapaeni kaari riropero-tatsini, teera pineshironka-yiritzi, naakataki pantzimotaki. Omaperotatya.’⁴⁶ Rootaki ratsipe-tantyaawori kanteetaa-chani owajankitahaantsi. Riima ikaate kameetha-shiretaatsini, ashi rowaero rañaayitee.”

26

Ikamanta-wakaeta raakaanteri Jesús (Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Ikanta ithonka-nakiro Jesús okaatzi ikenkitha-takotakiri, ikantanakiri riyotaani:
² “Piyoteeyini eeroka yotapaaka apite kitejeri roemoshirenkae-teero Anonkoryaantsi. Ari raakaan-teeteri Itomi Atziri ikentakoeteri.”

³ Ikanta reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo-paeni, Yotaantaniri-paeni eejatzi Antaripero-paeni, ipiyotee-yakani ipankoki Caifás ijewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. ⁴ Ari ikamanta-wakahae-yakani, ikantzi: “Jame amatawiteri Jesús ayiri owamaakaanteri. ⁵ Roo kanteencha, eero akoshekari kitejeri roemoshirenkaetaha, ikijako-wentari-kari atziri-paeni.”

Ijeetan-teetari Jesús kajankari (Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶ Ikanta rareetaka Jesús nampitsiki Ashironkaa-pankoniki, ikyaapaaki ipankoki Simón omawitari paerani pathaa-wontsi. ⁷ Ari areetapaaka tsinani amakotaki kajankari, kameethari onaki rowetsikae-tziro mapi, osheki owinawo. Ojeetan-tapaakari iitoki Jesús ijeekakira rowaeyani.* ⁸ Ikijeeya-nakani riyotaani iñaakiro, ikantee-yanakini: “¿Litaka apaawae-tantawori? ⁹ Aritaki aakimi osheki koriki aririka opimanta-kiromi, riitaki opashit-yaaririmi ashironkaenkari.” ¹⁰ Riyotakotakiri Jesús ikenkishiryaari, ikantziri: “¿Litaka pikijan-tawori tsinani? Kameetha noñaakiro naaka antakiri. ¹¹ Ashi rowaero pitsipa-tyaari ashironkaenkari, rooma naaka eero piñero pitsipata-piintena. ¹² Tema eewatatzii iroka tsinani ojeetan-tanawo kajankaari othawe-tatyaana jempe okantyya ikiteetena paata. ¹³ Jempe-rika ikamantan-teeteero Kameethari Ñaantsi, aritaki ikenkitha-takoe-teero eejatzi iroka tsinani, ikenkishiryaantee-tyaawori antakiri roori. omaperotatya.”

Ipimantantzi Judas (Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴ Ikanta Judas Nampitsiwari kaawitachari 12 riyotaani Jesús, riyata-shitakiri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo. ¹⁵ Ikenkitha-waeta-kaakiri, ikantziri: “¿Litaka pipinari aririka namakimiri?” Roñaahae-takiri ikaatzi 30 ipewiryaa koriki ipaetekiriri. ¹⁶ Aripaete retanakawo Judas ramina-mina-tziro jempe-paete raakaanteri.

Iweyaantawori rakiyota-neeri riyotaani-paeni (Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹⁷ Tema monkaatapaa etawori kitejeri rowanta-piintee-tawori ratanteetani kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni, pokaeya-paakini riyotaani Jesús, rojampi-tapaakiri: “¿Jempe onkotsi-takaanteka oyaari oemoshirenkan-tyaawori Anonkoryaantsi?”
¹⁸ Ari ikantzi rirori: “Piyaate nampitsiki. Ari pitonkiyo-takyaa atziri, pikanteri: ‘Ikantzi yotaanari: “Niyotzi rooteentsi nopeyakotyaa, nokoyi niyaate pipankoki noemoshirenkyaa kitejeri Anonkoryaantsi, notsipa-tyaari niyotaani-paeni.” ’”

* 26:7 mapi = alabastro

¹⁹ Imatakiro riyotaani okaatzi ikantakiriri Jesús. Ronkotsi-takaantaki royaari kitejeri Anonkoryaan-tsiki.

²⁰ Tema tsireniityaanaki rareeta-paaka Jesús, jeekapaaki rowaeyaani itsipata-paakari riyotaani ikaateeyinira 12. ²¹ Ikanta rowaeyani, ikantzi Jesús: “Pikaatee-yakinira pakiyotana jaka, eenitatsi apaani aakaantenani. omaperotatya.” ²² Owashireteeyanakani. Apaani-paeni retanakawo rojampi-tziri, ikantziri: “¿Naakama Pinkathari?” ²³ Ikantzi Jesús: “Itzimi-rika ochaantakironi ratanteetani nochaantzira naaka, riitaki aakaantenani. ²⁴ Omapero-tatyaa ipeyakotyaa Itomi Atziri, tema rootaki rojankina-takoe-takiri paerani. Roo kanteencha nokantzi naaka: ‘Eero itzimaa-jeetzimi irika, aakaanterini Itomi Atziri.’” ²⁵ Ari ikantanaki Judas pithoka-shitan-taniri: “¿Naakama Yotaanari?” Ikantzi Jesús: “Rootaki pikantakiri eeroka.”

²⁶ Tema eeniro ijeeki rowaeyani, raakiro Jesús ratanteetani, ramanakotakawo, itzimpetowakiro, ipayitakiri riyotaani, ikantziri: “Iroka, poyaawo, rootaki nowatha.”

²⁷ Raakotakiro imiriteetari, ramanakotakawo, ipakotakiri riyotaani, ikantziri: “Pireeyini maawoeni, ²⁸ tema niraa iroka, rootaki oñaahanta-pero-teroni aapatziya-wakaan-teeyaari, rootaki shitowaa-tsini rariperoe-tantyaariri antayitzirori kaari-pero-tatsiri. ²⁹ Pikemi nokante, eero niritawo iroka roojatzi paata aririka ipinkathari-wentantee Ashitanari, aripaete apiiteerori.”

Ikenkitha-tziro Jesús rookawentantya Pedro

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰ Ikanta ikata-nakiro romampaa-kotari Tajorentsi, jateeya-nakini Keekiroe-toniki. ³¹ Ikantanakiri Jesús riyotaani: “Rooteentsi pookawentena nimaeka tsireniriki. Tema rootaki rojankina-takoe-takiri paerani ikanteetzi:

Nowamayiri aminakowentziriri ipireetari, aritaki ithonkyaa ipookaeyanakini ipira.

³² Roo kanteencha aririka nañaahae, Tepowenikira piñaapaena.” ³³ Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Aritateekima rookawentakimi itsipa-paeni, eero nokawentzimi naaka.”

³⁴ Ikantziri Jesús: “Nimaeka tsirenirika tekira iñeeta tyaapa, mawa pikante: ‘Tee noñeeri Jesús.’ Omaperotatya.” ³⁵ Ikantzi Pedro: “Eero nookawentzimi, aritaki akaate akami.” Ari ikantee-yakini eejatzi maawoeni riyotaani.

Ramana Jesús Toonkaetoni-ki

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Ikanta rareetaka Jesús itsipatakari riyotaani iiteetziro Toonkaetoni, ikantapaakiri riyotaani-paeni: “Ari pijeekawaki jaka, niyaaneentawakiita naaka janta, namanyaa.” ³⁷ Apatziro raanakiri Pedro eejatzi apite itomi Zebedeo. Tema osheki riraako-shire-tapaaka Jesús. ³⁸ Ikantziri: “Owamayi-matatyaaana nowashirenka. Ari pijeekawaki eeroka jaka, jame akakite.” ³⁹ Awijanaki eepichokiini rirori Jesús. Otziwerowa-paaka, amanapaaka. Ikantzi: “Ashitanari, pikoyi-rika eeroka, potsiparyaa-kowentena okaate nokemaatsi-tyaari. Eero pantakaanawo nokowawitari naaka, apatziro pimatakaa-yinawo pikowakaa-kinari eeroka.” ⁴⁰ Ipiyashi-tapaari riyotaani, iñaapaa-tziiri imahaeyini. Ikantapaakiri Pedro: “¿Tema pamaweneentziro eepichokiini piwochoki, pitsipa-tena akakite?†” ⁴¹ Pikakite, pamanyaa, paamaeyaa pantzirokari kaari amethatatsi. Osheki okaatzi kameetha-tatsiri pikowawitari panterimi, roo kanteencha tee pamawe-waenitzi.” ⁴² Eejatzi ipiyanaa Jesús, amanapaa, ikantzi: “Ashitanari, rootakirika natsipe-tyaari nokemaatsi-tyaawo iroka, aritaki nomatakiro pikowakaa-kinari.” ⁴³ Ikanta ipiyapaa, eejatzi iñaapaeri imahaeyini, tema antawo iwochoki. ⁴⁴ Ipiya-pitha-tanaari, mawa ipiyaka ramana. Roojatzi rapiitapae ikantakiri inkaahanki. ⁴⁵ Ari ipiyashi-tapaakari riyotaani, ikantapaakiri: “¿Roojatziro pimahaeyini? Monkaata-paaka raakaan-tantee-tyaariri Itomi Atziri, rahaeta-nakiri

† 26:40 eepichokiini = apaanima-cheeni hora

kaari-pero-shireriki atziri. ⁴⁶ Pipiriinte, jame aatee. Okaakitzi-matapaaki pimanteni.”

Roteeyee-takiri Jesús

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷ Ikenkithaawae-mintheetzi Jesús areetapaaka Judas, kaawita-chari 12 riyotaani. Osheki atziri itsipata-paaka, ramayitaki rowathaa-mento, ipaja-mento. Rotyaantani reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, rashi eejatzi antaripero-paeni. ⁴⁸ Tema ikamantzi-takari ramayitakiri irika pithoka-shitan-taniri, ikantakiri: “Itzimi-rika nowetha-tapaa-kyaari nohowoo-tapaakiri, riitaki, poteeyiri.” ⁴⁹ Ari rontsiroka-paakari Judas okaakiini Jesús, ikantapaakiri: “Yoteenari.” Ithowoo-tapaakiri rowetha-tapaakari. ⁵⁰ Ari rojampi-tziri Jesús, ikantzi: “Nosheninka, tema areetakimi jaka, pimatero pipokashi-tziri.” Pokaeya-paakini itsipayi-takari, roteeya-paakiri Jesús, roojotanakiri. ⁵¹ Ikanta tsipata-kariri okaakiini Jesús, ra-nakiro iyotsirote, itotzitakiri ikempita romperatani reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. ⁵² Ikantzi Jesús: “Powaero piyotsirote jempe paakiro. Tema ikaatzi to-tantawori iroka kotsiro, aritaki itoteetaki rirori. ⁵³ Piyotzi eeroka, kantacha namaniri Ashitanari, aritaki rotyaantakimi sheki-pero-tatsiri ronampiripaeni tajorentsi piyakowentemini.‡ ⁵⁴ Roo kanteencha ari omonkaa-tyaari okaatzi rojankina-takoe-takinari paerani.” ⁵⁵ Ipithoka-shita-nakari Jesús ikaatzi pokaentsiri, ikantziri: “¿Naakama koshintzi pamashi-tantanari powathaa-mento eejatzi pipaja-mento? ¿Tema piñaa-piintana niyotaantzi maawoeni kitejeri jaka tajorentsi-pankoki, kaarima paantana janta? ⁵⁶ Ari okantyaari, rootaki omonkaatantyaari okaatzi rojankina-takiri paerani Kamantan-taniri.” Ari ishiyayi-tanaka maawoeni riyotaani-paeni, rookawenta-nakari Jesús apaniroeni.

Ipiyowenteetari Jesús

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54,63-71; Jn. 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Tema ikaatzi oteeyapaa-kiriri inkaahanki Jesús, riijatzi aanakiriri ipankoki Caifás reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. Ari ipiyoteeyani Yotaantaniri-paeni eejatzi Antaripero-paeni. ⁵⁸ Noshikacha entsikiroeni Pedro royaata-kowentziri Jesús, roojatzi rareetan-tapaakari ipankoki reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo. Kyaapaaki owaankiiteriteki pankotsi, itsipata-paakari kempoyaan-taniri, ikoyi Pedro ikemako-wentereri jempe ikanteeteri Jesús. ⁵⁹ Ikanta reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo itsipatakari ikaatzira piyoteen-chari, raminawitaka iita theyeko-tyaarini Jesús opoñaan-tyaari rowamaa-kantereri. ⁶⁰ Tee iñiimaeta, ipokawitaka osheki kowatsiri itheeya-kotyaarimi. Roojatzi ikatziyan-tanakari apite theyeko-tanakariri, ⁶¹ ikantanaki: “Nokemiri naaka chapinki iñaaawaetzi ikantzi: ‘Ari notzimpoakakiro tajorentsi-panko, roo awijawi-takya mawa kitejeri, ari nothonkaero nowetsikaero.’ ” ⁶² Ari ikatziyanaka reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, ikantanakiri Jesús: “¿Iitaka kaari pakanta? ¿Tema pikemi okaatzi ikantakoe-tzimiri?” ⁶³ Roojatzi imaeritaki Jesús, tee raki. Ari ishintsi-thata-nakiri, ikantziri: “Pipaereeri Kañaaniri Tajorentsi, niyotan-tyaari omaperotatya okaate pikantenari. ¿Eerokama Jeepatzii-toetani Itomi Tajorentsi?” ⁶⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “Rootaki pikantakiri eeroka. Nimaeka piñaeeri Itomi Atziri ijeekimo-teeri rakoperoki Tajorentsi ipinkatharitee. Ari piñahaeri ipiye ikinapae menkoriki.” ⁶⁵ Ikanta ikemawakira Reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, itzijaanakiro iithaari ikijanaka, ikantanaki: “Ñaakiro, ipaeryaa-shitakari Tajorentsi. Tekatsi akoyi otsipa ikantakoeteriri. Pikemae-yakini eeroka itheenkakiri Tajorentsi. ⁶⁶ ¿Jempema pikantee-yinika eeroka?” Ari ikanteeyini ikaateeyinira:

‡ 26:53 sheni-pero-tatsiri ronampiri tajorentsi = 12 lehión; lehión = osheki-perotatsiri rowayirite wirakocha, ikaate 3000 owayiri, terika ikaatzi 6000

“¡Tzimaki ratatani! ¡Otzimatyee ikami!” ⁶⁷ Ari reewawoo-waeta-nakiri. Eenitatsi itsipa kapojawoo-waeta-nakiriri. Eenitatsi itsipa pajawoo-waeta-nakiriri. ⁶⁸ Ikantziri: “¡Jeepatzii-toetani! ¿Eeroka kamantan-taniri, anjatyaa pikantena iita pajawae-tzimiri?”

Ikantzi Pedro: Tee noñiiri naaka Jesús

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.55-62; Jn. 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Roojatzi ijeekaki Pedro jakakiroki, ari oñaapaakiri omperataarewo, okantapaakiri: “¿Tema eeroka itsipata paerani Jesús Tepoweni-jatzi?” ⁷⁰ Osheki ñaakiriri Pedro rotekanakiro, ikantzi: “Tee, tee niyotziri iita pikantanari.” ⁷¹ Ari ishitowa-paentzi Pedro itanto-teetakiro kaanki-rentsi. Eejatzi oñaapaeri otsipa omperataarewo, okantapaakiri itsipayi-takari: “Rijjatzi irika itsipata-piintari Jesús, Kashiyakaa-weeni-jatzi.” ⁷² Ari rapiita-nakiro Pedro rotekanakiro, ikantzi: “Omapero-tatyaa, riyotzi Tajorentsi, tee niyoritzi naaka irika atziri pikantanari.” ⁷³ Tekira ojamanite, rapiitakiri ikaatzi itsipatakari ikantziri: “Eerokataki itsipata-piintari Jesús, tema Tepoweni-jatzi eeroka, ariiwaetaki iñaawaeta-piintzi rirori.” ⁷⁴ Ikantane Pedro: “Teera, tee niyoritzi irika atziri pikantanari. Apatziro riyotzi Tajorentsi notheeya-rika, riitaki owajankiteenani.” Ari iñaanaki tyaapa. ⁷⁵ Ari ikenkishiryaneero Pedro ikantakiriri Jesús: “Tekira iñeeta tyaapa, mawa pikante: ‘Tee noñiiri Jesús.’” Shitowanaki Pedro, antawoete riraanaka.

27

Rahaeta-nakiri Jesús Pilato-ki

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

¹ Okanta okiteejeta-manee, piyota-manaka reewarite Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi antaripero-paeni, ikamanta-wakahae-yakani rowamayiri Jesús. ² Ari rojoetanakiri Jesús, rahaeta-nakiri ijeeki jewari wirakocha iita Poncio Pilato, tema riitaki jewari-perori rirori.

Ikamantakari Judas

³ Ikanta Judas pithoka-shitan-taniri, riyotanaki rowamaa-kaanta-shitee-tyaari Jesús. Antawoete ikenkishiryanaanaka, raaneeri 30 koriki roepiyeeniri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi antariperopaeni, ⁴ ikantapaeri: “Irika piyorikite. Tee okameethatzi okaatzi nantakiri. Tekatsi rante Jesús naakaan-tashi-takari.” Ikanteeyanakini rirori: “Taanityaa, eeroka yotzirori.” ⁵ Rookanakiri koriki tajorentsi-pankoki, ishiya-pero-tanakityaa ipiyanaka, shirika-paaka. ⁶ Ikanta reewari-perote Ompera-tajorentsi-taarewo, rahaeri koriki, ikanta-wakahaeyani: “Tee oshinetaantsitzi akempoyeeri koriki, tema riitaki apinawenta-kiriri rowamaan-teetyaariri.” ⁷ Ikanta-wakahae-yaani: “¿Jempe akante-rika koriki?” Ikanteeyini: “Jame amanantan-tyaawo pitzithari-patha-tatsiri, jempe ikiteeteri ikamayiteerika itsipa-jatzipaeni atziri.” ⁸ Roojatzi nimaeka iiteetziro iroka kepatsi: “Iraantsi-patha.” ⁹ Ari omonkaatari rojankina-takiri paerani Kamantaniri Jeremías, ikantaki:

Rahaetakiri 30 koriki,

Riitaki ikowaeya-kirini Israel-paeni ipineeteri,

¹⁰ Rootaki ramanantan-teetakari pitzithari-patha,

Rootaki ikowakaa-kinari Pinkathari namanantero.

Rojampi-takiri Pilato irika Jesús

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Areetaka Jesús ijeekira jewari wirakocha, rojampi-tawakiri, ikantziri: “¿Eerokama iwinkatharite Judá-paeni?” Rakanaki Jesús, ikantzi: “Rootaki pikantakiri eeroka.”

¹² Ikanta reewari-peroti Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi Antaripero-paeni, osheki itheeya-kowita-paakari Jesús. Tee rakimaetari rirori. ¹³ Ikantzi Pilato: “¿Tema pikemi

okaatzi ikantakoe-tzimiri?”¹⁴ Roojatzi imaeritaki, tee raki. Osheki ipampoyaa-nakiri Pilato irika Jesús.

Riyakowentee-tziri Jesús rowamahaeteri
(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Eenitatsi rameta-piintari reewarite wirakocha: Maawoeni ojarentsi aririka roemoshirenkyaa Judá-paeni, romishitowa-kaantziri omonkyahaetziri isheninka itzimirika ikowaeya-kirini rirori. ¹⁶ Eenitatsi apaani Judá-paeni raakaan-teetziri iita Barrabás, ikemakoetziri rantakiro kowaenka-tatsiri. ¹⁷ Ikanta ipiyotee-yakani atziri, rojampitantaki Pilato, ikantzi: “¿Iitaka pikoyiri nomishitowa-kaanteri? ¿Riima Barrabás? ¿Riima pikoyiri Jesús iiteetziri Jeepatzii-toetani?” ¹⁸ Riyotzi Pilato reshitashiitari Jesús, rootaki raakaan-teetan-tariri. ¹⁹ Tema otyaantaki inkaahanki iina Pilato kamanterini, ikantakiri: “Eero pikoshekari eeroka kameetha-shireri. Tema osheki romishimpyaakina tsireniriki, antawo ominthaaha-shiryaakina.” ²⁰ Roo kanteencha irika-paeni reewariperote Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi antaripero-paeni, rowatsimaakiri piyoteenchari atziri, ikantziri: “Rootaki kameetha-tatsi romishitowaeteri Barrabás, riima Jesús rowamahaeteri.” ²¹ Rapiita-nakiro jewari wirakocha rojampi-tantzi: “¿Iitaka pikoyiri nomishitowa-kaanteeri?” Ikanteeyini maawoeni: “¡Riitaki Barrabás!” ²² Ikantzi Pilato: “¿Jempema nokante-rika Jesús iiteetziri Jeepatzii-toetani?” Ikanteeyini atziri: “¡Pikenta-kotakaanteri!” ²³ Ari ikantzi jewari wirakocha: “¿Eenitatsima kaari-perori rantakiri?” Eekiro ishintsi-tatzii ikaemaeyini atziri, ikantzi: “¡Pikenta-kotakaanteri!”

²⁴ Ari riyotanaki Pilato aminaashi-waeta rojampi-tziri, tema osheki ikijeeyakani atziri. Ikaemakaantaki nijaa, iñahaetakiri maawoeni ikewaako-tanaka, ikantzi: “Teera naaka kantashi-tyaawoni rowamahaetakiri-rika kameetha-shireri. Tema eeroka kantashi-tyaawori.” ²⁵ Ikanteeyini atziri piyoteenchari: “Rootaki nokowae-yirini, naaka rookoeteri iitarika awijeentini, imaeteeri eejatzi ikaate nocharini-yitee-yaari, rookoeteri rirori.” ²⁶ Ari romishitowa-kaanteetaki Barrabás. Riima Jesús ipajatakaanta-nakiri, riyakowentakiri ikentakoeteri.

²⁷ Ikanta owayiri-paeni, ikyaakaa-nakiri Jesús rowayiri-pankoteki. Ari ipiyowentakariri.* ²⁸ Aatonkoryee-tapaakiri Jesús, ikithaa-tantakari kityonka-mawo-tatsiri oshiyawori ikithaata-piintari pinkathari-yitatsiri. ²⁹ Ramanthee-tantakari kitochee-tapo, roteeya-kaakiri rakoperoki jawookaaki. Rotziwerowa-shitanakari itheenki-mawaeetziri, ikanteeyini: “¡Apinkatha-tziri iwinkatharite Judá-paeni!”† ³⁰ Osheki reewawoo-waetakiri, rompoja-yina-waetantari jawookaaki. ³¹ Ikanta ipakaakiro ishirona-wenta-waetari. Ratonkoryahaeniri ikithaa-takiriri inkaahanki, ikithaa-taneeri iithaari, raanakiri ikentakoeteri.

Ikentakoe-tziri Jesús roojatzi ikamantakari
(Mr. 15.21-41; Lc. 23.26-49; Jn. 19.17-30)

³² Ikanta riyaaete-yanakini, itonkiyo-takari Simón poñaachari Cirene, roemiñaa-nakiri inatero ikentakoe-tantyaariri Jesús. ³³ Roojatzi rareetan-takari tonkaariki iiteetziri Atzirii-toni. ³⁴ Ari ipakoetakiri Jesús kachori rowaeteetaki-ro iyepitentsi, ikanta ithotawakiro eepichokiini, tee ririro.‡ ³⁵ Ikanta ikentakoe-takiri. Raakiro owayiri-paeni ikithaatariri Jesús, rookimo-takaayitakawo, ikimita-kaantakiro iñaryaa-teeta riyotantyaari itzimi ayironi. Ari omonkaatariri ikenkitha-takiri paerani Kamantan-taniri, ikantakiri:

Ipawakaakawo nomaatha.

Iñaryaaawentakawo riyotan-tyaari itzimi-rika ayironi.

* 27:27 rowayiri-pankote = pretorio † 27:29 Roo rameta-piintari pinkathari ramantheetawo poreryaa-yitatsiri, roteeya-piintziro eejatzi rakoperoki kotsirokaaki. ‡ 27:34 Rootaki roeteetziriri atziri eero ikemaatsi-tanta aririka rowajankitahaeteri.

36 Ari ijeekae-yakini raminako-wentziri. 37 Rojankineetaki ikentakoe-tanta-kariri, okantzi: IRIKA JESÚS, RIITAKI IWINKATHARITE JUDÁ-PAENI. Ikenta-koeta-kiniri jeñokiini ipatziitoki. 38 Itsipatee-takiri apite koshintzi ikentakoe-tziri, rowatzika-koetakiri rakoperoki, itsipa rampateki. 39 Itheenki-mawae-takiri ikaatzi awijayitatsiri janta, roteka-yinata. § 40 Ikantee-tziri: “Eeroka tzimpookironi tajorentsi-panko, roo awijaki mawa kiteejeri powetsikaero. Eerokami Itomi Tajorentsi powawijaa-koteeyaa. ¿Iitaka kaari payiitanta ikentakoe-takimira?” 41 Ari imatzitakawo reewari-perorite Ompera-tajorentsi-taarewo, Yotaantaniri-paeni, Inashitantaniri-paeni, eejatzi antaripero-paeni, ikanteeyini: 42 “Rowawijaa-kotziri itsipa, ¿kaari imatantawo rowawijaa-koteeyaa rirori riimi iwinkatharite Israel-paeni? Ari rowawijaa-koteeyaaami ikentakoe-takiri, aritaki akemijanta-kirimi 43 Rawentaari Tajorentsi, anjatyaa añeeri omapero-rika retakotari ari rowawijaa-koteeri. Tema ikanta-piintzi: ‘Naaka Itomi Tajorentsi.’” 44 Ari imatzitakawo koshintzi itsipatakari ikentakota, itheenki-mawae-takiri.

Ikamantakari Jesús

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

45 Ikanta itampatzika-tapaaki ooryaa, omapoka-shitanaka otsireni-tanaki, roojatzi tsireni-teeni ithapero-tanaka ooryaa.* 46 Ari ikaemanaki Jesús shintsiini, ikantanaki: “¡Elí! ¡Elí! ¿Lama sabactani?” (Roo akantziri añaaniki aaka: “¡Tajorentsi! ¡Tajorentsi! ¿Iitaka pookawentan-takinari?”) 47 Ikanta jeekawenta-kiriri, ikemawakiri ikaemanaki, ikanteeyini: “Pikemiri, ikaematziiri Elías.”† 48 Ishiya-paenta, romitsitsiya-paentzi maathaansi kepishaariki, rankowii-takiniri jawoo-pankeki, rowaanka-kotakiniri ratsimiyaa-tawakiromi. 49 Ikanteeyini itsipa: “¡Pipakaeri! Añaawakiri ari ipokaki Elías rookakaa-wenteeri.” 50 Rapiita-nakiro Jesús ishintsitanakiro ikaemanaki, peyanaka.

51 Okanta tajorentsi-pankoki, tzijaanaki niyanki ithatashii-tzirori, apimawotanaki, etanakawo jenoki roojatzi jaawiki. Antawo omoyekanaka kotaayi-tanaki mapi. 52 Ithonka ipookako-tanaki kaminkari, osheki añahaatsi kameetha-shireri kamawiteenchari. 53 Tema rañahaera paerani Jesús, ikaatzi añahaatsiri ishitowa-neero omooki jatayitee nampitsiki tajorentsi-tatsiri, osheki atziri roñaaha-yitaari.‡ 54 Ikanta reewari owayiri-paeni eejatzi ikaatzi ikatziya-wentari Jesús, iñaakiro omoyeka, iñaakiro okaatzi awijeentsiri, antawo ithaawanaki, ikantanaki: “¿Omapero-witayaama Itomitari Tajorentsi irika?”

55 Aminako-takiri janta osheki tsinani. Rootaki poñeenchari Tepoweniki oyaatziri Jesús, osheki amitakota-piintakiri. 56 Iroka okaateeyini: María Pankothanthaari-jato, María riniro Jacobo eejatzi José, aritaki ojeekakiri eejatzi riniro itomi-paeni Zebedeo.

Ikiteetakiri Jesús

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

57 Okanta otsireniityaanaki, ari ipokaki ashaahanta-chari poñaachari Tonkaeroetoniki, iita José. Riijatzi riyotaani Jesús. 58 Riyaata-shitakiri Pilato, ikantapaakiri: “Pishine-tenari nokitateeri Jesús.” Kowaki Pilato raaneeri ikitateeri. 59 Ikanta José, rapinee-tantakari Jesús kitamaari maathaantsi. 60 Rowakota-paentziri owakiranatakira imoonta-kaantziri José shirantaa ikashiya-kaari kaminkari, roepinaakaantaki antawo mapi, rashi-takotan-takariri. Piyana José. 61 Okanta María Pankothanthaari-jato, eejatzi otsipa María, amineeyakini jempe ikiteetakiri.

Aminako-wentziriri jempe ikiteetakiri

§ 27:39 Roo rametee-yarini Judá-paeni roteka-yinata aririka itheenka-shire-tante. Rootaki oshiyawori ameteeyarini aakapaeni, aririka ookoteri atziri atheenka-shireteri, akantereri: “¡Piñaakiro! ¡Pikemakiro!” * 27:45 itampatzika-tapaaki = ooryaa 6; ithapero-tanaka ooryaa = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) † 27:47 Ikanta = ooryaa 9. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) ‡ 27:53 nampitsi tajorentsi-tatsiri = Aapatziyaweni

⁶² Okanta awijanaki rowetsika-wenta-piinteetawo kitejeri imakoryaan-teetari, ari riyaataki reewari Ompera-tajorentsi-taarewo eejatzi Inashitantaniri janta ipankoki Pilato, ⁶³ ikantapaakiri: “Pinkathari, chapinki eeniro rañaawita kamatawiri, nokemiri ikantzi: ‘Aririka nokamawi-takyaa, roo awijawi-takyaa mawa kitejeri, aritaki nañaahae.’ ⁶⁴ Potyaante aminako-wenterini roojatzi omonkaa-tanta-kyaari mawa kitejeri. Aamaashityaa riyaataki tsireniriki riyotaani-paeni, rahaateri. Ikanteri atziri-paeni: ‘¡Añaahae Jesús!’ Aririka imatakiro, aritaki omaperotakya ramatawi-tante.” ⁶⁵ Ikantanaki Pilato: “Irika owayiri-paeni, paanakiri, pikanteri raminako-wenterini jempe okanta pikoyiro eeroka.” ⁶⁶ Jateeyakini jempe rowakoe-takiri Jesús, itsireka-kotapaakiri omooki. Ari ijeekawentee-yirini.

28

Rañaantaari Jesús

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

¹ Okanta awijanaki kitejeri imakoryaan-teetari, tema kitejeta-manee etapiintawori kitejeri. Ananinkanaki María Pankothanthaari-jato eejatzi otsipa María aminiro jempe ikiteetakiri Jesús. ² Omapoka-shitanaka oshintsitanaki omoyeka, tema rayiita-paakitzi Ronampiri Awinkatharite, katziya-paaka kitataa-remooki, iteenka-paakiro mapi rashitan-teeta-kawori, ari ijeekapaaki. ³ Ishipakiryapaaki kimiwitaka oorenta ookatha-rentsi. Kitamaa-nikiri iithaari roowaetaki okitamaa-nikitzi jiriniki. ⁴ Ikanta owayiri aminako-wentziriri kitataarewo, antawo ithaawanaki, okawaetanaka iñaawakirira ronampiri tajorentsi, tyaanaki kimiwitanaka ikamana-kityeemi. ⁵ Ari iñaanata-nakiro ronampiri tajorentsi tsinani-paeni jeekaen-tsiri, ikantziro: “Eero pithaawan-teeyanani eeroka. Niyotaki riitaki pipokashitzi Jesús ikentakoe-takiri. ⁶ Tee ijeeki jaka, añaahae, aritaki ikantzi-takimi chapinki. Pipoki paminiro jempe romaryaawitaka. ⁷ Pipiyanaki, pikamanteri riyotaani-paeni añaahae Jesús ikamawitakaha, reewateemi Tepoweniki, aritaki piñaaheriri janta. Rootaki ikantee-takinari nokamantemi.” ⁸ Tee oshenkaanaki tsinani-paeni opiya-pitha-tanakawo kaminkari-mooki, otsinkashiryaa-nakiro, roo kanteencha osheki othaamentanaka, oshiyana-kityaa iroka-paeni iyaate okamanteri riyotaani. Oshiyamintheeta okamanteri riyotaani, ⁹ itonkiyo-takawo Jesús awotsiki, rowetha-tawakawo. Iyaatashi-tanakiri ikatziyakaha, otziwerowa-shita-paakari, awithaki-tapaakiri iitzi. ¹⁰ Ari ikantziro Jesús: “Eero pithaawan-tashi-waetana. Piyaate, pikamanteri ikaatzi noyeyitetaari, riyaate Tepoweniki, aritaki iñaayiteenari janta.”

Ikenkitha-takiri owayiri

¹¹ Okanta opiyeeya-nakani tsinani, jatanaki eejatzi owayiri-paeni nampitsiki, ikamantakiri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo okaatzi awijeent-siri. ¹² Ari ipiyoteeyanakani eejatzi antaripero-paeni, ikanta-wakahae-yaani: “¿Jempe akantyaaka omanako-tantyaariri?” Ikaemakiri owayiri, ikaminaakiri ikantziro: “Irika osheki koriki nopinatemiri, ¹³ pikanteri atziri-paeni: ‘Ipokaeyakini niyankiiteki tsireniki riyotaani, nomaamintheetzi naaka, ikoshita-paentziri.’ ¹⁴ Aririka ikemaki jewari wirakocha, naaka kantako-wentemini eero rowajankitaan-tzimi.” ¹⁵ Raakiri owayiri-paeni ipineeta-kiriri, imatakiro ikamantan-tayitakiro ñaantsi okaatzi ikantee-takiriri. Rootaki imatzita-nakari eejatzi apaani-paeni Judá-paeni ikamantan-tziro iroka ñaantsi roojatzi ikantziro nimaeka.

Rotyaantziro Jesús riyotaani

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶ Ikanta 11 riyotaani Jesús jataki Tepoweniki, ojeekira ochempi ikantzi-takariri Jesús jempe iñaaheri. ¹⁷ Ikanta iñaawaeri Jesús, rotziwerowa-shita-waari. Eenitatsi

kijoshire-tatsiri, ikanta-shiretzi: “Riitakiña Jesús.” ¹⁸ Ari ipokapaaki Jesús okaakiini, ikantapaakiri: “Tema othonkaeya ipinkathee-teena inkiteki eejatzi kepatsiki. ¹⁹ Rootaki nokantanteemiri eerokapaeni: Piyaate pithonkiro maawoeni nampitsi, pikemijanta-kaayi-teeri atziri-paeni. Aririka ikemijanta-yitee, pomitsiryaateeri, riitaki ishineyi-teeri Ashiteeri, Itomi, eejatzi Ishire tajorentsi. ²⁰ Piyotaa-yiteeri ranteero okaatzi niyotaa-yitakimiri eeroka. Rooma naaka ari nokanteetatyeeyaani notsipa-teemi, roo-jatzi paata othonkan-teeyaari kepatsi.” Ari okantyaari.

KAMEETHARI ÑAANTSÍ ROJANKINA-TAKIRI MARCOS

Ikamantantakiri Juan Omitsiryaatan-taniri
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9,15-17; Jn. 1.19-28)

¹ Iroka okanta opoñaan-tanakari Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Itomi Tajorentsi, irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ² Riitaki rojankinata-kotakiri Kamantantaniri Isaías, ikantzi:

Pamini, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotemi, Riitaki wetsi-kimironi jempe pikinapaaki.

³ Eenitatsi cheraapaen-tsini ochempi-mashiki, ikantan-tapaaki:

Powameethateniri Pinkathari jempe ikinapaaki.

Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁴ Tema pokaki Juan ochempi-mashiki, ikamantantzi, ikenkithata-kota-paakiro jempe okanta-kota omitsiryaataantsi, ikantan-tapaaki: “Pookaero kaari-perori, aritaki ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.” ⁵ Osheki pokaentsiri iñeeri Juan, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi poñaaneen-chari otsipaki inampiki-paeni Judá-paeni.

Ikamanta-koyitakiro ikaaripero-shire-waetzi, rootaki romitsiryaatan-takariri Juan irika-paeni janta Pareenkaariniki. ⁶ Rootaki ithaaritari Juan, rontyee-tziro iwitzi ikyaakoetari, rowatha-kitakari mashitsi-mashi. Riitaki rowari kentori, imiritziri iyaa pitsi.* ⁷ Iroka ikantaki Juan ikenkithatzi: “Awotsikitaki matzirori ipinkatharentsiti, nopinkathatzi-takari naaka. Tee okantya ikimita-kaantena romperatani noeyotan-tyaari nothopaeniri ikyaantari iitziki. ⁸ Apatzirowa nomitsiryaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha, riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryaatan-teeromi Ishire tajorentsi.”

Romitsiryaataka Jesús
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

⁹ Ikanta ipokaki Jesús ipoñaakawo nampitsiki Kashiyakaa-weniki jeekatsiri janta Tepokiweniki. Romitsiryaata-wakiri Juan janta Pareenkaariki. ¹⁰ Roo itonkaaneemi Jesús, iñaatziiro ashitaryaa-naka inkite, oshaawin-kashita-paakari Ishire tajorentsi ok- inapaaki jenoki roshiya-paakari jamomo. ¹¹ Ikemaetatzii inkiteki ikantee-tanaki: Eerokatakira Notyomi netako-perotani. Osheki nokimo-shire-wentakimi.

Ikaaripero-shireta-kaeterimi Jesús
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹² Okanta Ishire tajorentsi aanakiri Jesús ochempi-mashiki. ¹³ Ari ikowawitakari Kamaari ikaaripero-shireta-kaerimi. Tema osheki kitejeri ijeekaki janta itzimayitzira mashireyantzi atsikan-taniri, okaatzi 40 kitejeri. Roojatzi ipokanta-paakari ronampiri-paeni Tajorentsi raminayitapaakiniri ikoyiri.†

Retanakari rantayitziri Jesús
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴ Ikanta ikinanaki Jesús Tepokiweniki ikamantantero Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Tema romonkyahaetakiri rirori Juan. ¹⁵ Ikantan-tapaaki Jesús, ikamantantzi: “Monkaataka iñeetan-tyariri Tajorentsi ipinkathari-wentantee, pikemijanteero Kameethari Ñaantsi. Pooka-yiteero pikaaripero-shireta-waetzi.”

* 1:6 ikyaakoetari = camello † 1:13 Kamaari = Yakatantaniri

Raantee-tanakariri 4 shimaawaetzinkari
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶ Ikanta ishirethapyaata-nakawo Jesús inkaari janta Tepokiweniki, iñaapaa-tziiri iitachari Simón itsipatakari rirentzi Andrés ipashikawaeteeyini. Tema shimaawaetzinkari irikapaeni. ¹⁷ Ikantapaakiri: “Poyaatena, ari okimitee-yaawo nimaeka rimi atziri noshimaata-kahae-miri.” ¹⁸ Tee ishenkaanaka, rookanakiro ipashikaa-mento royaata-nakiri. ¹⁹ Roo riyaaneetanakitzi, iñaapaa-tziiri Jacobo, itomi Zebedeo, eejatzi Juan, rirentzi. Ari ijeekaeyini rirori ipitoki rowaepatziro ipashikaa-mento. ²⁰ Roemiñaan-nakiri eejatzi, royaata-nakiri. Eeniro ijeekanaki ipaapate itsipayitari ratzirite.

Atziri raahashiretziri peyari
(Lc. 4.31-37)

²¹ Aritaki areetee-yakani Jesús nampitsiki Capernaum. Okanta apaani kitejeri imakoryaan-teetari, ikyaapaaki Kemijantantsipankoki, ari riyotaan-tapaaki. ²² Ari ipampoyee-yanakirini atziri-paeni ikemirira. Tema tee omaanta ishintsinka riyotaantzi, rawijiri riyotaantzi Yotaantaniri-paeni. ²³ Ari ijeekakiri atziri raahashiretziri peyari janta Kemijantantsipankoki, kaemanaki rirori, ²⁴ ikantzi: “Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi, niyotzimi naaka, eerokataki Itajorentsita Pawa. Rootaki pipokantari jaka pithonkae-yinani.” ²⁵ Ari ikijathata-nakiri Jesús, ikantanakiri: “¡Pimaerite peyari, piyaatee! ²⁶ Ishintsitanakiro ikaemanaki atziri, rompetata-kaawaeta-nakari iweyarite, rooka-neerira. ²⁷ Ari ipampoyeeyanakirini atziri-paeni, ikanta-wakaanaka: “¿Oetakama iroka? ¿Owakirarima iyotahaantsi iroka? Rotsinampaeri retsiyata-kota-kaeri raahashiretziri peyari.” ²⁸ Ikemakoe-tanakiri intsipaete Jesús maawoeni janta Tepokiweniki.

Retsiyata-kota-kahaero Jesús riyote Pedro
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹ Ikanta ishitowa-neera Jesús Kemijantantsipankoki, raanakiri Juan eejatzi Jacobo, ikineeya-nakini ipankoki Simón, ijeekaki eejatzi Andrés rirentzi Simón. ³⁰ Roo rareeta-paaki-tyaani, ikantee-tawakiri: “Omatatziro jaawaki-rentsi riyote Simón.” ³¹ Ari ipithoka-shita-nakawo, rakatha-wakotakiro, roejeekakiro. Etsiyata-kotanaki. Piriintanaka aminayita-wakiniri oeta opawakiriri.

Retsiyata-kota-kaayitziri Jesús mantsiyari
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³² Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri Jesús osheki mantsiyari, ramaetakiniri eejatzi osheki raahashiretziri peyari. ³³ Ipiyowentee-tapaakari Jesús pankot-siki. ³⁴ Retsiyata-kota-kaayiteeri maawoeni. Teera ishinetzi apaani peyari iñaawaete retsiyata-kota-kaayitzirira ikaatzi raahashireyitziri. Tema riyotzi peyari jempe iita Jesús.

Riyotaantzi Jesús maawoeni Tepokiweniki
(Lc. 4.42-44)

³⁵ Okanta okitejetzi-mataki, ananinkanaki Jesús apaniroeni, riyaatero ochempimashiki, ari ramanapaaka. ³⁶ Ikanta Simón itsipatakari ikaatzi royaatee-yirini, ithotyaakotaateeri. ³⁷ Ikanta iñaapaeri, ikantapaeri: “¡Yotaanari! Ithotyaakoe-tatziimira.” ³⁸ Rakanakiri rirori ikantzi: “Jame aate, teera roo nopokan-tyaari nojeeki jaka, otzimatyee niyotaan-tayite otsipaki nampitsi.” ³⁹ Ari okantzi-maetaka, ithonkakiro Jesús ranashitakawo Tepokiweni, riyotaantaki jempe ojeekayitzi kemijantantsipankopaeni maawoeni nampitsiki, retsiyata-kota-kaayitee osheki raahashireyi-witari peyari.

Retsiyata-kota-kaeri omatziri pathaawontsi
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰ Ikanta ipokaki omatziri pathaawontsi, rotziwerowa-shita-paakari Jesús, ikowa-kota-paakiri ikantziri: “Pikoyi-rika, aritaki omatakyaa petsiyata-kota-kahaena.”
⁴¹ Raminanakiri Jesús, retako-shireta-nakari. Rootaki rakotan-tanakari Jesús, rotzinkakiri eepichokiini, ikantziri: “Nokoyi, petsiyata-kotee.” ⁴² Etsiyatanaki ipathaa-waewita. Tekatsitane. ⁴³ Ikantawita-waari riyaateera inampiki, ⁴⁴ ikantziri: “Eero pikamanta-kotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Ompera-tajorentsitaarewo, pantantyaawori Ikantakaantani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi pipira patsipeta-kaani, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi.” ⁴⁵ Roo kanteencha ikamantantanaki pathaawae-witachari janta nampitsiki jempe okanta retsiyata-kotan-taari. Rootaki kaari ijeekantanaa Jesús nampitsiki. Jataki ochempi-mashiki, ari ijeekakiri. Aritzimaetaka ipoka-shitziriri osheki atziri.

2

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús kijopookiri
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

¹ Awijaki jempe okaatzi kitejeri, eejatzi ipiyaa Jesús nampitsiki Capernaum. Ike-mayitawae atziri-paeni, ikanteetzi: “Areetaa Jesús.” ² Ipiyowenta-waari, tee ranteta-paakyaawo pankotsi. Riyotaa-yitapaeri maawoeni. ³ Eenitatsi ⁴ atziri pokashita-kiriri Jesús inata-kotakiri kijopookita-tsiri. ⁴ Tee imata iñeeri, rotzikakiri osheki atziri piyoteen-chari. Ateetanaki jenoki pankotsiki, imoontashitapaakiri ikatziyakaha Jesús, ari rowayiita-kotakiri kijopookiri. ⁵ Ikanta riyoshiryaa-wakiri Jesús osheki rawentahae-yapaa-karini, iñaanata-wakiri kijopookiri, ikantziri: “¡Notyomi! Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.” ⁶ Kemaeyakini Yotaantaniri, ikanta-shireteeyanakini rirori: ⁷ “Itheenka-tajorentsitatzi irika. Tema tekatsi manteroni ipeyakotan-tero kaari-perori, apatziro imatziro Tajorentsi.” ⁸ Yotaki Jesús ikenkishiryaaakari, ro-jampitakiri, ikantziri: “¿Itaka pikenkishiryaa-waeta-shitantari? ⁹ ¿Tema okameethatzi nokanteri kijopookiri: ‘Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?’ ¿Rooma pikoyi nokanteri: ‘Pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee?’ ¹⁰ Nimaeka piyoteri Itomi Atziri otzimi-motziri ishintsinka jaka kepatsiki, aritaki ipeyakoteeri kaaripero-shire-witachari.” Ipithoka-shita-nakari kijopookiri, ikantziri: ¹¹ “Nokantzimi Naaka, pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pipankoki.” ¹² Katziyanaka kijopooki-witachari, raaneero romaryaan-tawitari, shitowanaki. Maawoeni atziri iñaakiri, ipampoyeeyanakirini iñaawaerira riyaatee. Iweshiryaaawenta-nakari Tajorentsi, ikanteeyanakini: “Teera añaapiintziro oshiyaawoni iroka.”

Romiñaa-nakiri Jesús Leví
(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³ Ikanta rapiita-paero Jesús riyotaa-yitapaeri atziri inkaari-thapyaaiki. Ari ipiyowentee-tawaari. ¹⁴ Ikanta rawijanaki Jesús, roojatzi iñaanta-paariri itomi Alfeo iitachari Leví. Ijeeki rirori, rowakiri reewari wirakocha ishintsitantzi ramaeteniri koriki, ikantapaakiri: “Poyaatena.” Ari ikatziyanaka rirori royaata-nakiri.* ¹⁵ Ikanta rareeta-kaakari ipankoki rowakae-yaari Jesús, ari ikaatakiri riyotaani-paeni eejatzi itsipa ikaatzi oyaata-piintziriri. Tema osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki jataneen-tsiri, riyaatzi-tanaka osheki kaari-pero-shireri-paeni. Tema maawoeni rakiyotakiri Jesús ikaatzi oyaatakiriri. ¹⁶ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaantaniri-paeni, iñaakiri Jesús rakiyotziri ikaatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, osheki eejatzi kaari-pero-shireri-paeni. Rojampitakiri riyotaani Jesús, ikantziri:

* 2:14 Leví = Mateo

“¿Litaka itsipatan-tariri kaari-pero-shireri-paeni, itsipatakari eejatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki?” ¹⁷ Ikemaki rirori Jesús, ikantzi: “Aririka imantsiyate atziri ipokashitziri aawintan-tatsiri, riima atziri kaari mantsiyatatsi tekatsi ikoyi rirori. Tema tee nopoka-shitziri naaka kameetha-shiretatsiri, tema nopoka-shita-tziiri kaari-pero-shireri nokaema-shireteeri rookaero kaari-perori.”

Ikenkithata-kotziro Jesús itziwenteeta
(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸ Eenitatsi pokashita-kiriri Jesús, rojampita-paakiri ikantziri: “Itzita-piintakawo riyotaani Juan rowanawo, ari ikimitari riyotaani Inashitantaniri-paeni. ¿Litaka kaari itzitantawo piyotaani eeroka?” ¹⁹ Ari rakanakiri Jesús, ikantanakiri: “Aririka itsipatee-tyaari aawakaa-chari, ¿arima itziwentee-tapaakya? Kimitaka eero, tema osheki ikimoshireteetapaaki rowawaeteetyaa. ²⁰ Rooma paata, aririka rahaetakiri iimenteetari, aripaetera itziwenteetyaa. ²¹ Tema apaani paejatoteentsiri ikithaateetari, aririka rowamatan-tantee-tyaawo owakirari ojapeki, aritaki otzijaa-perotanaki aririka aminthata-nakyaawo owakirari ojapeki. ²² Ari okimitari eejatzi, tee ikametha-perotzi paejatoteentsiri mashitsi-naki rowantee-tyaari eeryaari imiriteetziri. “Aririka rowantee-tyaari, aritaki itzijaanaki, apaatashi-waetakyaa imiriteetziri eejatzi mashitsi-naki. Tema apatziro ikameethatzi owakirari mashitsi-naki rowantee-tyaari.”

Ikenkithata-kotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari
(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³ Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikinanaki Jesús pankirentsi-mashiki. Ari ijaperyaa-kita-nakiro riyotaani okithoki pankirentsi. ²⁴ Tee inimotziri Inashitantaniri-paeni, rojampitakiri Jesús, ikantanakiri: “¿Litaka ijaperyaa-kitan-tawori piyotaani? Tema tee oshinetaa-ntsitzi rantawaeteete kitejeri imakoryaan-teetari.” ²⁵ Akanaki Jesús ikantzi: “¿Tema piñaanata-kotziri pinkatharini David ikowityaa-waetan-takari aantawityaariri itashe, itsipayitakari ikaateeyini? ²⁶ Tema ikyaaki David tajorentsi-pankoki rompera-tajorentsi-paetetantari Abiatar, rowakawo ratanteetari tajorentsitsiri, ipakiri eejatzi itsipayitakari. Tema tee oshinetaan-tsiwita rowaetyaawo, apatziro rowapiinta-yitawo Ompera-tajorentsita-rewo.” ²⁷ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Tema riitaki atziri-paeni kantakaan-tzirori otziman-takari kitejeri imakoryaan-teetari. Tema kaari kitejeri imakoryaan-teetari kantakaan-teroni itziman-takari atziri-paeni. ²⁸ Tema irika Itomi Atziri riitaki pinkathari-perotatsiri, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari.”

3

Atziri kijowakori
(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

¹ Ikanta ikyaapae Jesús kemijantaantsipankoki. Ari ijeekakiri atziri kijowakori. ² Ikowaeta-tziira iñahaeteri retsiyata-kota-kaeri mantsiyari kitejeri imakoryaan-teetari. Raminakoperoetakiri, omatantyaari ikanta-koteri. ³ Ari ikaemakiri Jesús kijowakori, ikantziri: “Pipoki, pojatenkyaa niyanki.” ⁴ Rojampitakiri ikaatzi piyowentakariri, ikantziri: “¿Otzimikama shinetaa-ntsita-tsiri anteri kitejeri imakoryaan-teetari? ¿Tema okameethatzi aneshironkatante, rooma kameethatatsi owamaante? ¿Tema okameethatzi antero rooperori, rooma kameethatatsi akaaripero-waete?” Tekatsi akatsini. ⁵ Raminanakiri Jesús piyowenta-kariri, owatsimaa-shireta-nakiri iñayitakiri kijoshireri ikanteeyini, ikantanakiri kijowakori: “Pampiryaa-wakotee.” Matanaka, akotsitane kameetha. ⁶ Ari ishitowae-yanakini Inashitantaniri ipiyotee-yakani, jataki ikenkitha-waeta-kaeri aapatziyariri Herodes, ikanteeyini: “¿Jempema akante-rika Jesús owamaan-tyaariri?”

Ipiyoteeta inkaari-thapyaaki

⁷ Ikanta ishitowanee Jesús, ikinanee inkaari-thapyaaki itsipata-naari riyotaanewo. Kijokiro rowanakiri Tepokiwani-jatzi, nampiyitawori ipatsiteki Judá-paeni, ⁸ Aapatziyaweni-jatzi, Kiraarini-jatzi, maawoeni nampiyitawori intatsikiro Pareenkaarini. Ikemaeyakini eejatzi Mapini-jatzi, Shimaa-jatzi, ikanteetzi: “Roñaahantaki Jesús osheki kaari iñaapiinteetzi.” Pokaeya-nakini iñeeri. ⁹ Rootaki ikantan-tanakariri Jesús riyotaani ramineniri pitotsi, eero ratsinakan-teetari. ¹⁰ Tema imatakiro Jesús retsiyata-kota-kaayitaki osheki. Otatsinka-wirinikita-wakaaka mantsiyari ikoyi ipampitanta-wakyaari eepichokiini rako. ¹¹ Ipoka-piinta-yitzi raahashireyitziri peyari, rotziwerowa-shitari Jesús, antawo ikaemanaki, ikantzi: “¡Eeroka Itomi Tajorentsi!” ¹² Eero riyotzi-tanteetari Jesús, ikijatha-yitanakiri.

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaantaa-rewo-paeni
(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³ Ikanta itonkaanaki Jesús ochempiki. Ari ikaemakaan-takiri ikaatzi ookimo-takariri. Jateeyakini ikaatzi ikaemakaan-takiri. ¹⁴ Aripaete riyoshiitaki 12 itsipata-piintyaari, riityitaki iitakiri Otyaantaa-rewo-paeni, riitaki rotyaanteri ikenkithata-kaantayite. ¹⁵ Ipajawyaakari retsiyata-kota-kaayiteeri rirori mantsiyari, ikaatzi raahashireyitziri peyari. ¹⁶ Irika ikaatzi riyoshiitakiri: Simón, iitakiri “Pedro,” (akantziri añaaniki aaka: “Kijori.”) ¹⁷ Kaakitapaaki Jacobo itomi Zebedeo eejatzi Juan, riijatzi rirentzi Jacobo. Iitakiri “Boanerges,” (akantziri añaaniki aaka: “Otomi ookatha-rentsi.”) ¹⁸ Kaakitapaaki Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo, Tadeo, kaakitapaaka Simón, Kijakotan-taniri.* ¹⁹ Kaakitapaaki Judas Nampitsi-weri, pithokashityaarini paata. Ikanta ipokae Jesús pankotsiki.†

Kijimatziriri Ishire tajorentsi
(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23)

²⁰ Ari ipiyowenta-waari osheki atziri-paeni, tee omateeya riyaaata-paente rowaeyaa Jesús. ²¹ Eenitatsi kanteen-tsiri: “Shinkiwentaka Jesús.” Rootaki ipokanta-witakari isheninka-paeni okaakiini, raaneerimi. ²² Areetee-yapaakani eejatzi Yotaantaniri ipoñaayitaka Aapatziyaweniki, ikantapaaki rirori: “Irika atziri roshinchaa-tziiri Nantatsiri, rootaki retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi raahashiretziri peyari.” ²³ Ikanta ikemaki Jesús, ipiyotee-yakirini, roshiya-kaawenta-tziiniri okaatzi ikenkithata-kaeriri, ikantziri: “¿Eenitatsima Kamaari kaminaa-wakaa-chari eero ikamaaritanta?‡” ²⁴ Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-wentee-tziri, aritaki rookawenta-wakaakya. ²⁵ Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ijeeka-wankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakya. ²⁶ Ari ikantari eejatzi Kamaari aririka ikosheka-wakaeyaa, aritaki rookawenta-wakaakya, eero ishintsitzi, ari ithonkyaari. ²⁷ Tema aririka ikowaete ikoshiteeteri atziri shintsita-tsiri kameetha, otzimatyee reteeta-wakyaari roojoteeteri, eero imataneero ikijako-wentyaawo rashiwitari, rayitee-tanakiri.

²⁸ Pikemi kyaariperota-tsiri nokanteri: ari rariperoteeri Tajorentsi antayitzirori kaari-perori, ari ikimitahaeriri eejatzi theenka-tajorentsita-tsiri. Omaperotatya. ²⁹ Riima kijimata-kirini Ishire tajorentsi, ashi rowaero eero rariperoteeri.” ³⁰ Rootaki ikantan-takari Jesús, tema ikantee-tatziiri: “Kamaarira irika.”

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

³¹ Ari areetapaakari riniro Jesús otsipatakari rirentzi-paeni, okaemakaan-tapaakiri, okatziya-paaka onkokiroeni. ³² Ikantawitakari ikaatzi piyowenta-kariri: “Ari opokiri piniro eejatzi pirentzi-paeni, okoyi oñeemi.” ³³ Ikantanaki Jesús: “¿Otzimikama niniro-tari,

* **3:18** Kijakotan-taniri = cananeo = Owinteni-weri † **3:19** Iroka-paeni oweyaanta-paakawori ñaantsi-paeni, eenitatsi ojankina-yitaka eejatzi janta 3.20. ‡ **3:23** Kamaari = Yakatantaniri

itzimika nirentzitari?” ³⁴ Ari raminanakiri ikaatzi piyowenta-kariri, ikantzi: “Irika-paeni, riitaki nokimita-kahaari yeeyi, roojatzi nokimita-kahaari nonaanate. ³⁵ Ikaatzi antaneerori ikoyiri Tajorentsi, riitaki nirentzitaari, rootaki notsirotaari eejatzi niniron-taari.”

4

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-rintzi (Mt. 13.1-23; Lc. 8.4-15)

¹ Ikanta ipiyanaa eejatzi Jesús inkaari-thapyaaki, riyotaan-tapae. Ipiyowentee-tawaari. Otetanaka pitotsiki, jeeka-kotaki niyankyaani eepichokiini, katziyee-yakani atziri-paeni ochereeteki ikemijantee-yirini. ² Tema okaatzi riyotaa-yitziriri, roshiya-kaawenta-tziiniri, ikantzi: ³ “Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipankiwaete. ⁴ Ikanta rooka-kitakiro iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awotsiki, ipokapaaki tsimereriki, rowapaakawo. ⁵ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzi tee otzima-perotzi kepatsi, intsipaete oshooka-witanaka. Tee otonta-pathatatzii kepatsi, ⁶ jampiya-shitanaki pankirentsi ishintsita-paakira ooryaa, tema tee otzima-perotzi oparetha. ⁷ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-mashiki, anaanakiro kitochee oshookanaki. Tee okithokitzi, kamanaki pankirentsi. ⁸ Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzi kepatsi, kameetha oshookanaki, kithokitanaki maawoeni. Tzi-mayitee okithoki apaani-paeni okaatzi shookaen-tsiri. Apaani shookapaen-tsiri, eepichokiini okithokitanaki, otsipa osheki pichokineenta-neentsiri, otsipa sheki-perota-neentsiri okithoki.”* ⁹ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Okowa-perotatyaa iroka, otzimatyeepikemijantee-yawakini maawoeni.”†

¹⁰ Tema jateeyeeni maawoeni atziri, ari ijeekaki Jesús itsipayitakari ikaatzi oyaayitakiriri, eejatzi 12 riyotaani. Ari rojampita-nakiri Jesús ikaatzi itsipatakari, ikantziri: “¿Jempema okanta-kotaka okaatzi poshiya-kaawentakiri inkaahanki?” ¹¹ Rakanakiri Jesús, ikantziri: “Ishinettee-takimiro eeroka piyota-koteero jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Riima itsipa-paeni, eero nokaman-tzitari rirori, apatziro noshiyakaa-wenta-yiteniri, ¹² ari okantyyaa Eero iñaantawo ikemayi-witari.

Okantawitakyaa ikemijante, eero ikemathatziro,

Ari okantyyaa eero ipiyya-shiretantaa, tema eero ipeyakoe-teeri rirori.” ¹³ Eekiro rojampita-tziiri Jesús ikaatzi itsipatakari, ikantziri: “¿Tema piyotawakiro noshiya-kaawentakiri? Aririka noshiya-kaawenta-kimiro otsipa, ¿jempe pikantyyaa piyotan-tyaawori? ¹⁴ Tema irika atziri ookakita-kirori iwankiri, riitakira oshiyakaa-wentacha kamantantzirori iñaani Tajorentsi. ¹⁵ Eenitatsi kemawitawori ñaantsi, ipokapaaki Kamaari, imaejanta-kaapaakiri. Riyyitakira oshiyakaa-wentziri ookakita-paenchari awotsiki.‡ ¹⁶ Eenitatsi kemawitawori ñaantsi, ikemijantawita intsipaete. Roshiya-kowitakawo ookakita-paenchari omapi-pookitzira, oshooka-witanaka intsipaete. ¹⁷ Tee riyotako-pero-tziro ñaantsi, tee ramawetziro ikemaatsi-wenta-nakawo ikemijantzi, rooka-nakiro. Roshiyakawo pankirentsi jampishiteen-tsiri kaari tzima-perota-tsini oparetha. ¹⁸ Eenitatsi itsipa kemawitawori ñaantsi, oshiyakaa-wentakiri ookakita-paenchari kitochee-mashiki. ¹⁹ Okantakaan-tziro iñaawenashiryaayita otzimi-moteeri jaawiki-jato, ikenkishiryaa-kotawo rashaahantyyaa, rootaki ikowa-perotaki otzimi-moteeri maawoeni. Awijanakiro ñaantsi ikemawita-wakari, roshiyakawo pankirentsi kaari kithokita-tsini. ²⁰ Eenitatsi kemawakirori

* **4:8** eepichokiini okithokitanaki = okaatzi 30 okithoki; osheki pichokineenta-neentsiri = okaatzi 60 okithoki; sheki-perota-neentsiri okithoki = okaatzi 100 okithoki † **4:9** okowa-perotatyaa = tziimatsiri ikempita ‡ **4:15** Kamaari = Yakatantani

ñaantsi, oshiyakaa-wentakiri ookakita-paenchari okameetha-pathatzi kepatsi. Ikemijantanee, roshiya-kotakawo apaani shookapaen-tsiri, tzimaneen-tsiri eepichokiini okithoki, otsipa osheki pichokineenta-neentsiri, otsipa sheki-perota-neentsiri okithoki.”

Okoñaata-koyitee omanako-witeen-chari
(Lc. 8.16-18)

²¹ Ari ikantaki eejatzi: “Akoyi-rika ootyaari ootamento, ¿arima atapata-kotakiri? ¿Owakotzirima otapinaki? Teera. Tema owakotziri jenoki. ²² Ari okantyyaa okoñaata-kotan-teeyaari eejatzi omanako-yiwiteen-chari, ooñaawonteero kaari ikematha-witeeta paerani. ²³ Okowa-perotatyaa iroka, otzimatyee pikemijantee-yawakini maawoeni.” ²⁴ Ikantanakiri eejatzi: “Paamaeyaawo okaatzi pikemakiri. Eenitatsi-rika pantzi-motantani, ari imaperoe-teemi paata eeroka. § ²⁵ Ikaatzi otzimi-motakiri, ari otzimimo-peroteeri osheki. Riima kaari otzimi-motzi, ari imaperoe-teeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri.”*

Roshiya-kaawentziro Jesús oshooki pankirentsi

²⁶ Ari ikantanaki eejatzi Jesús: “Eenitatsira okimitari ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Okimita-tyaari apaani atziri pankitzirori pankirentsi, ²⁷ imayi tsireniriki, ikanta ikakita-manee. Teemaeta riyotero jempe okanta oshookan-tanakari iwankiri. ²⁸ Apatziro oshooka-waetzi, etanakyaawo oshitowanaki oryaani oshi, okanta opowaenkaryaanaki, tzimanaki osheki okithoki. ²⁹ Aririka ojampataki, monkaa-paeteta-paaka rowiikitan-teetyaawori.”

Roshiya-kaawentee-tziro okithoki inchato ryaani-kitatsiri
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

³⁰ Ikantanaki eejatzi Jesús: “¿Oetaka oshiyari eejatzi ipinkathari-wentantee Tajorentsi? ¿Oetaka noshiya-kaawente-miri? ³¹ Oshiyatyaawo aririka apankitero oryaani-kitatsiri okithoki. Okantawita oryaaniwita, † ³² aririka apankitakiro, oshookanaki, awijanakiro otsipa pankirentsi, ari antawotanaki otewa, ari imenkoshiyityaari tsmireriki otsimankae-tyeera.”

¿Oetaka roshiya-kaawentan-tawori Jesús ikenkitha-yitziri?
(Mt. 13.34-35)

³³ Ari ikanta-piintatyaa Jesús roshiyakaa-wenta-yitziniri atziri okaatzi riyotaa-yitziriri. Eepichokiini-rika ikematha-yitero atziri-paeni, eepichokiini riyotaa-yiteri. Osheki-rika ikematha-yitero atziri-paeni, oshekira riyotaa-yiteri. ³⁴ Tekatsi apaani okaatzi ikamantantziri kaari roshiya-kaawentzi. Riima riyotaani-paeni, ikemathata-kaakiri okaatzi riyotaa-yitakiriri.

Romaeriuro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

³⁵ Okanta otsireniityaanaki, ikantaneeri riyotaani: “Jame amontyaha intatsikironta.” ³⁶ Tema jateeyeeni maawoeni piyowenta-kariri. Ari ijeekaki rirori pitotsiki, montyaa-kotee-yaani. Eenitatsi oyaatana-kiriri ikinako-yitanaki otsipaki pitotsi. ³⁷ Ari omapoka-paakari antawo tampyaa, antawo otamakaanaki, kitaata-paaka nijaa pitotsiki. ³⁸ Roo kanteencha Jesús, maatsi rirori opataki pitotsi, rotzii-totaka. Ari riyata-shiita-nakiri rowakiryahaeta-paakiri, ikantee-tziri: “¡Yotaanari!

§ 4:24 Okaatzi kenkithata-kota-chari jaka, iroka okanta-kota: Eepichokiini-rika pikemijanta-wakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyoteero. Rooma pikemijanta-perotawaki-rika, osheki piyotawakiri, eekiro niyotakaa-perota-nakityeemiro. * 4:25 Iroka oshiyakaa-wenta-chari okaatzi ikenkithata-koetziri jaka: Ikaatzi yotawakironi niyotaa-kiriri, eekiro niyotakaa-perota-nakityeeri. Riima kaari kemijanta-wakironi niyotaa-witakariri, imaperoteeyaa eero riyoteero. † 4:31 oryaani-kitatsiri okithoki = mostaza

¡Atsitsiya-kotatyee! ¿Tema okantzimoshireemi?”³⁹ Piriintanaka Jesús, iñaanata-nakiro tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaaki pitampyaataki!” Ikantzi-tanakawo inkaari eejatzi: “¡Pimaeryaate!” Awijanaki tampyaa, maeryaatanee inkaari.⁴⁰ Ikantziri riyotaani: “¿Oetaka pithaawan-tanakari? ¿Tekirama pawentaa-perotana?”⁴¹ Osheki ipinkathata-nakiri, ikamanta-wakahae-yanakani ithaawan-kakiini: “¿litatyaakama irika romaeryan-tawori tampyaa, romaeryiro eejatzi inkaari?”

5

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari (Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

¹ Areetee-yakani intatsikirona inkaari, aatakota-paaki nampitsiki iiteetziri Gadara.*
² Roo raata-kowita-paaka, ishiya-shita-wakari raahashiretziri peyari ipoñaakawo kitataa-rewomashiki,³ ari ijeekawaetziri rirori. Tee raawyeetziri roojowitee-tantari eshirotha.⁴ Itzimpejiro roojowitee-tantari iitziki eejatzi rakoki. Tekatsira otsinampaerini.⁵ Ashi royiro maawoeni kitejeriki eejatzi tsireniriki, ikinayitzi ochempiki, kitataa-rewomashiki, ikaemawaetzi, otoyitakiri mapisheta-paeni.⁶ Ikanta iñaawakirira ipokaki Jesús, ishiya-shita-wakari, rotziwerowa-shita-paakari.⁷ Atawo ikaemapaaki, ikantzi: “¡Jesús! ¡Itomi Tajorentsi-perori! ¿Jempema pikantenaka? ¡Tee nokoyi powashironkaena!”⁸ Tema ikijathata-paakiri Jesús, ikantapaakiri: “¡Piyate peyari!”⁹ Ikanta rojampita-nakiri, ikantziri: “¿Jempema piitaka?” Ari rakanaki peyari, ikantzi: “Noeta ‘Oshekyaanzi,’ tema osheki nokaateeyini.”¹⁰ Eekiro ipankinawenta-nakityaari peyari, ikantziri: “Tee nokoyi potyaantena otsipaki nampitsi.”¹¹ Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chaancho ishimokawaeteeyini.¹² Ikanteeyini peyari: “Potyaantena janta chaanchoki.”¹³ Ikantzi Jesús: “Pimatero.” Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishiyan-tanakari impeetaki, japokae-yapaakani maawoeni inkaariki, thonkaka ipiinkaki. Aamaaka ikaawita 2000 chaancho.

¹⁴ Ari ishiyee-yanakani aminakowentziriri chaancho-paeni, ikamantanta-paaki nampitsiki, ikamantakiri eejatzi maawoeni jeekayita-tsiri rowaneki. Pokaeya-nakini raminiro awijeent-siri.¹⁵ Ipoka-shita-paakiri Jesús. Iñaapaa-tziiri raahashirewitari oshekyaanzi peyari. Ijeekaki, kameetha ikantanaa, ikithaataa. Ari ithaawae-yanakini.¹⁶ Ikaatzi ñaakiriri inkaahanki ikamanta-wakiri okaatzi awiji-mota-kiriri raahashirewitari peyari eejatzi chaancho-paeni.”¹⁷ Ikantee-tanakiri Jesús: “Tee nokoyi piyeeki nonampiki, pamini jempe pikini.”¹⁸ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki, ipankinawenta-witawaari retsiyata-kota-kahaeri, ikantawita-waari: “Nokoyi noyaata-nakimi.”¹⁹ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Eero poyaatana, piyaatee pisheninkaki. Pikantapaeri: ‘Rowawijaa-kotaana Tajorentsi, ineshironkataana Pinkathari.’”²⁰ Ari imatakiro irika retsiyata-kota-kahae-teeri, jatee inampiki iitachari Apipakoweni, ikamanta-paeri maawoeni atziri, ikantapaeri: “Retsiyata-kota-kahaana Jesús.” Ari ipampoyahae-tanakiri ikemaetzirira ikantayita-paeri.

Rishinto Jairo eejatzi tsinani pampitzita-kiriri ithaari Jesús (Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹ Ikanta ipiyaa Jesús ipoñahaawo intatsikiro. Ipiyowenta-waari osheki atziri inkaari-thapyaaki.²² Ari rareeta-paaka jewatatsiri kemijantantsipankoki iita Jairo. Iñaapaakiri Jesús, rotziwerowa-shita-paakari,²³ ikantapaakiri: “Okamatyee nishintyo. Nokoyi piyaate pipampitantyaawo eepichokiini pako, etsiyata-koteeta.”²⁴ Ikanta riyataanaki Jesús, roo kanteencha royaata-nakiri osheki atziri, ratsinakimateeyakirini.

* 5:1 Gadara = Gerasa

²⁵ Okanta apaani tsinani ojokaawaeta-chari ira, okata-kotaki 12 ojarentsi omantsiya-waetaki, ²⁶ osheki raawinta-witee-takawo, othonkakiro tzimimo-witawori opinawenta. Atsipewaetashitakawo, eekiro omaperotatyaa omantsiyatzi. ²⁷ Okemaki roori ikenkithata-koetziri Jesús. Okina-shita-nakiri itaapiiki, opampitzita-paakiri eepichokiini ithaari. ²⁸ Okanta-shiretzi: “Aririka nopampitzi-takiri eepichokiini ithaari, aritaki netsiyata-kotee.” ²⁹ Apathakirotanaa etsiyatanaki ojokaawaewitawo ira. Okemawakiro owathaki roori tee okatsiwaetanee. ³⁰ Tema yotaki Jesús eenitatsi etsiyata-kotakaa-shitakari ishintsinka, ipithoka-shita-nakawo, rojampitanakiri ikaatzi oyaatakiriri, ikantziri: “¿Litaka pampitzita-kinawori noethaari?” ³¹ Rakanakiri riyotaani, ikantzi: “¿Tema piñiri ratsinakimayitakimi atziri? Eekiro pikantatzii: ‘¿Lita pampitzita-kinawori?’” ³² Eekiro ramina-minata-nakitzii Jesús, iñaantyaariri pampitzita-kiriri iithaari. ³³ Okanta iroka tsinani opinkathata-nakiri Jesús, ompetawaetanaka. Tema iyotzi rootaki retsiyata-kota-kahae. Iyaata-shita-nakiri, otziwerowa-shita-paakari, okamanta-kota-paaka. ³⁴ Ikantanakiro rirori: “Tsinani, rootaki etsiyata-kota-kahaemiri pawentahaana. Kantacha piyaatee, pikimoshiretanee, tema etsiyata-koteemi.”

³⁵ Tekira ithonkirootami Jesús iñaanatziro tsinani, areetapaaka poñeenchari ipankoki jewari, ikantapaakiri: “Kamaki pishinto. ¿Eero poñaashirenkiri yotaantaniri?” ³⁶ Ikanta ikemawaki Jesús ikantee-tapaakiri, ikantanakiri jewatakaan-tatziri kemijantantsipankoki, ikantziri: “Eero pithaawa-shiwaeta. Pawentee-na.” ³⁷ Tekatsi ishinete royaata-nakiri. Apatziro raanakiri Pedro, Jacobo, Juan. Riitaki Juan rirentzi Jacobo. ³⁸ Ikanta riyataki, areetaka ipankoki jewari. Iñaapaa-tziiri rakishiyeenka-mashitaka atziri-paeni, antawo riraa-kotee-yakawoni. ³⁹ Kyaapaaki Jesús, ikantapaakiri: “¿Litaka piraantee-yarini? Tee okami eentsi, omakoryaatzi.” ⁴⁰ Itheenka-shiryawiteetakariki Jesús. Romishitowa-paakiri maawoeni. Apatziro ijeekanaki ashitawori eejatzi riyotaani-paeni. Ikyaa-shita-nakiro romaryahae-takirowa eentsi. ⁴¹ Roteya-wakotapaakiro, iñaanata-paakiro, ikantziro: “¡Talita cumi!” (Akantziri aaka: “Eentsi, pipiriinte.”) ⁴² Piriintanaa eentsi, anashitanaa. Tema tzimaki 12 ojarentsite, rootaki anashiwaetananaari. Tema ipampoyeeyanakironi ikaatzi ñaakirori. ⁴³ Ikantzi Jesús: “Pipiroota owanawo.” Ipoñaashita ikantanakiri eejatzi: “Teera nokoyi pikaman-tayiteri atziri-paeni.”

6

Ipiyaa Jesús Kashiyakaaweniki

(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

¹ Ikanta ipiya Jesús inampiki, ari royaateeri riyotaani. ² Okanta apaani kitejeri imakoryaan-teetari, riyotaantaki Jesús kemijantantsipankoki. Ipampoyeeyakirini ikaatzi kemiriri, ikanteeyini: “¿Litaka matakaa-kiriri irika riyota-nitantari, itajonkawentantaki eejatzi? ³ ¿Kaarima itomi kemitzirori incha-kota? ¿Tema riitaki otomi María? Añiri Jacobo, José, Judas eejatzi Simón, riitaki rirentzi-paeni. ¿Kaarima atsipatari ritsiropaeni jaka?” Osheki itheenki-mawaetee-takiri.* ⁴ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Ashi oyiro tee ipinkathatee-tziri Kamantantaniri inampiki ijeekayitzira isheninka, eejatzi ipankoki rirori. Rooma otsipaki nampitsi, aritaki ipinkathatee-takiri.” ⁵ Ari okanta kaari okantan-tanaa Jesús roñaahantero ishintsinka janta. Apatziro retsiyatakotakae apaani-paeni mantsiyari, ipampitanta-nakari eepichokiini rako. ⁶ Tema ipampoyeeyanakirini Jesús ikaatzi kijoshire-waeta-tsiri, kaari kowatsini ikemijanteri. Rootaki ikinanta-nakari riyotaan-tayitzi otsipaki nampitsi okaatzi tzimayita-tsiri janta.

* 6:3 Jacobo = Santiago.

Rotyaan-teetziri 12 yotaa-rewo
(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

⁷ Ikanta ipiyotakiri Jesús 12 riyotaani. Ipakiri ishintsinka. Imatanakiro rirori retsiyata-kota-kaayitziri raahashireyitziri peyari. Rotyaan-takiri, itsipata-wakayitanakyaa ikaate apite. ⁸ Ikantawakiri: “Eero paanaki jempe oetyaa, eero paanaki powanawo, pithaate, eejatzi piyorikite, apatziro paanaki pikotzi. ⁹ Eero paanaki eejatzi otsipa pithaari. Apatziro panaki pikyaan-tari piitziki.” ¹⁰ Ikantzi-tawakari eejatzi: “Aririka pareetakyaa pankotsi, ari pimaapaaki, roojatzi pawijan-takyaari otsipaki nampitsi. ¹¹ Eerorika raakameethee-tzimi, eerorika ikemijantee-tzimi, pawijapithateri. Potekaneero pipatsite piitziki, rootaki riyotan-teetyaari tee ikemijantziri Tajorentsi. Riitaki imaperote paata aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayitakiri. Aritaki awijeero paata ikantee-takiri Paamaarini-jatzi eejatzi Katsimaaniri-jatzi. Kyaaripero.”† ¹² Ikanta riyaa-teeyakini riyotaani Jesús ikamanta-yitakiri atziri rookaero ikaaripero-shire-waetzi. ¹³ Retsiyata-kota-kaayitaki raahashiretziri peyari, ari ikimitakiri osheki mantsiyari itziritan-takari yeenkantsi.

Ikamantakari Juan omitsiryaatan-taniri
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

¹⁴ Ikanta pinkathari Herodes ikema-kotakiri Jesús okaatzi rantayitziri. Tema ikantee-taki: “Irika Jesús riitaki Juan Omitsiryaatan-taniri. Riitaki añahaatsi, rootaki otzimantari itajorenka.” ¹⁵ Itsipa kantayita-tsiri: “Elías irika.” Ikanteetzi eejatzi: “Amaa riitaki oshiyariri Kamantantaniri tzimita-chari paerani.” ¹⁶ Ikanta ikemaki Herodes ikantee-takiri, ikantanaki rirori: “Riitaki añahaatsi Juan nothatya-kaantakiri.” ¹⁷ Tema riitaki Herodes aakaantzi-takariri chapinki-paete Juan, roojota-kaantakiri, romonkyaa-kaantakiri, okantakaan-tziro Herodías iinanta-witari Felipe, rirentzi rirori. Rootaki iinantaari Herodes. ¹⁸ Tema ikaminaa-witatyaaari paerani Juan irika Herodes, ikantawitari: “Tee okameethatzi payiteri iina pirentzi.” ¹⁹ Rootaki opoñaantari okijaneentziri Herodías, okowawitaka owamaakaan-terimi. ²⁰ Ari okanta romonkyaa-kantantakariri Herodes. Roo kanteencha Herodes antawo ipinkathatakiri Juan, riyotzi kameetha-shireri irika, iiteshiretakaani Tajorentsi. Tee ikoyi rowamahaeteri. Tema okaatzi ikaminaa-witariri, okompitzimo-shiretakari Herodes. Ari rama-wewitawo ikemijantziri. ²¹ Okanta apaani kitejeri, roemoshirenka-witawo Herodes itziman-takari paerani. Ipokaeyakini inampina-paeni, reewarita owayiri-paeni, eejatzi ikaatzi jewayita-tsiri Tepokiweniki. Owaeyakani. ²² Ari okyaapaaki ishinto Herodías rowaeyanira, otzironkapaaka, okameethatzi-motanakiri Herodes otzironkani, ari ikimiyitakari ikaatzi itsipatakari rowaeyani. Ikantanakiro Herodes: “Ari nopakimi oetarika pikowa-kotenari. ²³ Eero namatawitzimi, riyotzi Tajorentsi kyaaripero nokantzi. Rootakirika pikowakiri okaatzi nopinkathari-wentziri, aritaki nopakimi kashetani.” ²⁴ Iyaata-shita-nakiro iniro, okantapaakiro: “¿Oetaka nokowa-koteriri?” Okantanaki iniro: “Pikowa-koteri iito Juan Omitsiryaatan-taniri.” ²⁵ Piyapaaka ewankawo, okantapaakiri: “Nokoyi pipenawo iito Juan, powakinawo pajoshetakiki.” ²⁶ Antawo rowashiretakotanaka pinkathari. Roo kanteencha, tema maawoeni ikemaetakiri inkaahanki ikantakirori ewankawo, tekatsi ikinakaa-neero, otzimatyee ipiro okowa-kota-kiriri. ²⁷ Rotyaantaki owayiri ramakiniri iito Juan. Jatanaki owayiri jempe romonkyaaahaetakiri Juan, ithatyaa-paakiri, ²⁸ ramakotakiro iito pajoshetakiki. Ipaetakiro ewankawo, aanakiniro iniro. ²⁹ Ikanta ikemaeyakini riyotaani Juan. Pokaeyakini, ikitateeri.

Rowakaari Jesús 5000 shirampari
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

† 6:11 Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee ifneetziro oweyaantawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni

³⁰ Tema areeyitee-yaani rotyaantani, piyotapaa maawoeni jempe ijeeki Jesús, ikamanta-paeri okaatzi rantayitakiri, okaatzi riyotaan-takiri. ³¹ Eekiro ipokae-yatziini atziri, piyayitacha itsipa. Tee omateeya riyata-paente eepichokiini Jesús rowaeyaa. Rootaki ikantan-tanakariri Jesús riyotaani: “Jame aate ochempi-mashiki, amakoryaa-wakiita eepichokiini.” ³² Oteteeya-nakani pitotsiki, jateeyakini. ³³ Roo kanteencha, osheki amina-kota-wakiriri riyataanaki, riyotawakiri riitaki. Shiyeeya-nakani ikineeyakini awotsiki, ipoñaanakawo nampitsiki-paeni. Riitaki eteeyakawoni rareetaka, piyotee-yapaakani. ³⁴ Ikanta rareeta-paaka Jesús, iñaapaa-tziiri ipiyotee-yakani. Retakoshiryaa-paakari. Tema ikimita-kityaari ipireetari eerorika itzimi aminakowenteerini. Riyotaa-yitapaeri eejatzi. ‡ ³⁵ Tema tsireniityaanaki, ipokapaaki riyotaani, ikantziri: “¡Yotaanari! Ajeekatziira ochempi-mashiki, tema tsireniityaaki. ³⁶ Pikaatero piyotaantzi, riyateeta atziri-paeni nampitsiki ramanante royaari, riyayite eejatzi ikowa-kowate owanawontsi owaantsiki-paeni.” ³⁷ Rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Pipiri eeroka royaari.” Ikantzi: “¿Pikowatziima niyaate namananta-kite nowakae-yaariri? Otzimatyeera antawaetemi ikaate 6 kashiri aantyaari osheki koriki amanantan-tyaari owanawontsi, owakaan-tyaariri maawoeni.” § ³⁸ Ikantzi Jesús: “¿Jempe okaatzika owanawontsi ramaantakari atziri-paeni? Piyaate pamina-kitero.” Ikanta ramina-kitziro, ikantziri: “Eenitatsi ikaatzi apite shima eejatzi okaatzi 5 atanteetari.”* ³⁹ Ikantzi Jesús: “Poejeekiri maawoeni atziri eerimashaatakira katawoshi, piinashi-yityaari poejeeka-yiteri.” ⁴⁰ Ari imatakiri. Eenitatsi inashiyiteen-chari ijeekayitaki aamaaka ikaatzi 100 atziri, imataka eejatzi itsipa aamaaka ikaatzi 50 atziri. Ari ikantayitakiriri, rojeekakiri maawoeni. ⁴¹ Ikanta raakiri Jesús irika shima eejatzi atanteetari, aminanaki inkiteki, ramanakowentakawo. Itzimpetowakiro tanteetari, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni. Ari ikimita-kiriri eejatzi apite shima, rantetaakari maawoeni. ⁴² Tema maawoeni rowaeyakani, kmaneentee-yakani. ⁴³ Rowiiteero okaatzi tzimahaanta-neentsiri, roteyiteeri shima eejatzi atanteetari okaatzi 12 kantziri jaayitapaachari. ⁴⁴ Aamaaka ikaatzi 5000 shirampari owaenchari.

Ranashitantawo Jesús inkaari
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.15-21)

⁴⁵ Opoñaashita ikantaneeri Jesús riyotaani: “Peteeyaawo pimontyahaе intatsikiro nampitsiki Shima-pankoniki.” Rowetha-yitawaari ikaatzi piyowenta-kariri, ikantawaeri: “Kantacha piyaayitee nimaeka.” ⁴⁶ Ikanta riyatee-yeeni maawoeni atziri, tonkaanaki Jesús ochempiki ramanya. ⁴⁷ Tema tsirenitanaki, iweyaa-koteeyaani riyotaani niyankyaani inkaari imontyaa-koteeyani. Apaniroeni ijeekaki Jesús ochempiki, ⁴⁸ ramina-kotakiri riyotaani, ishintsiiyi ikomateeyini oepiya-piyatakotakiri tampyaa. Okanta okitejetzi-mataki, ipoka-shiteeri Jesús riyotaani-paeni ranashitan-taawo inkaari, ikina-shita-paeri itaapiiki, rooteentsi rawijanakirimi riyotaani-paeni. ⁴⁹ Iñaawaeri rirori, roshiyakaatzi shiretsi irika, kaemaeya-nakini, ⁵⁰ tema maawoeni otsinka-shiryaa-nakiri iñaawaerira. Roo kanteencha, iñaanata-paeri Jesús rirori, ikantapaeri: “Naaka pokaatsi, pitonta-shireyite eero pithaawan-tashitana.” ⁵¹ Otetapaa pitotsiki, awijeek-katanaki tampyaa. Ipampoyeeyanakirini riyotaani. ⁵² Tema tekiraata riyotakotziroota oshekyaan-takawori Jesús owanawontsi, okantakaan-tziro ikijo-shire-waeteeyini.

Retsiyata-kota-kaantzi Jesús Piyompi-shaariki
(Mt. 14.34-36)

‡ 6:34 ipireetari = owisha § 6:37 osheki koriki = 200 denario * 6:38 atanteetari = pan

⁵³ Areetee-yakani intatsikiro, ojeeki nampitsi iiteetziri Piyompi-shaari, roojota-paakiro pitotsi ochereeteki. ⁵⁴ Roo rayiitee-yapaa-kitziini pitotsiki, riyota-wakiri Jesús. ⁵⁵ Ikamanta-wakaanaka maawoeni nampitawori janta, ramakoe-tapaakiri mantsiyari romaryaha-mentoki. Jempe ijeekaki Jesús, ari ramakoe-tziniriri. ⁵⁶ Omatzitaka ik-inayitaki ewonkiriki nampitsi, otzinkamiki nampitsi, eejatzi owaantsiki, rowakoe-tziniri mantsiyari-paeni awotsiki jempe riyomparita-piinteeta, ikantee-tziri: “Pishine-teri mantsiyari-paeni ipampitawakiro eepichokiini opatzi-kaakiki pithaari.” Tema ikaatzi pampitzita-kiriri ithaari Jesús, etsiyata-koyitee.

7

Owaaripero-shiretziriri atziri

(Mt. 15.1-20)

¹ Ikanta ipokaeyakini Inashitantaniri itsipatakari Yotaantaniri-paeni, ipoñaayitaka Aapatziyaweniki. Ipiyotee-yapaakani ijeekakira Jesús. ² Tema iñaapaa-kitziiri riyotaani tee rantziro rameta-piinteetari ikiwaakota aririka rowaeyaani. Ikiji-mata-paakiri. ³ Tema okaatzi ranta-piintziri Inashitantaniri-paeni eejatzi itsipa Judá-paeni, eerorika ikiwaakota, eero rowaa. Rootaki rameta-piintakari paerani iwaejatziteni, aririka ikoyi royaa, otzimatyee ikiwaakota-wakyyaa. ⁴ Aririka rareeteeyaa ramananta-waetzi, tekira rowapae-yaata, ikiwaako-perota-paeyaa. Teera apaani okantyyaa rameyitari, ikiwayitz-itawo eejatzi riraa-mento, ichomoni, ronkotsi-mento, imaantari, maawoeni. ⁵ Rootaki rojampitan-takariri Jesús, ikantziri: “¿Litaka ipeyakotan-takawori piyotaani riyotaa-yiteeri paerani awaejatziteni? Noñaapaakiri rowaeyani, tee ikiwaakotyaa.” ⁶ Rakanaki Jesús, ikantzi: “Tema owapeyi-motan-taniri eerokapaeni. Eeroka ikenkithata-kotaki paerani Isaías, ikantaki rojankinariki: Ipinkathata-shitana ipaanteki atziri-paeni, Teemaeta roshiretana kameetha. ⁷ Aminaa-shita rotziwerowayita ipinkathatana, Riyotaanta-shitakawo rameyitari rirori. ⁸ Pipeyakotakawo eeroka Ikantakaantani Tajorentsi, pantashi-yitakawo rameyitari atziri-paeni. Pikiwayitziro pichomoni, piraa-mento. Osheki okaatzi pantashi-yitakari.”*

⁹ Ikantanakiri eejatzi: “Roo panta-perotaki rameyitari awaejatziteni, pitheen-kawaetakiro Ikantakaantani Tajorentsi. ¹⁰ Iroka ikantaki paerani Moisés rojankinariki: Pipinkathateeri pipaapate eejatzi piniro.

Ikantaki eejatzi:

Ikaate yakaterini ipaapate eejatzi riniro, otzimatyee rowamayiteri.

¹¹ Roo kanteencha, pikanta-piinteeyini eeroka: ‘Kameethatatsi akanteri ashiteeri: “¡Pawa! Nashita-kaakari Tajorentsi maawoeni noorikite, eero omata noneshironkatemi.”’ † ¹² Ari pikantakari eeroka, okaatzi piyotaakiriri pisheninka rootaki kantakaariri kaari ineshironka-yitan-taariri ashitariri. ¹³ Apatziro pantashi-yitakawo rameteetari paerani, rootaki paminaa-shita-kaanta-kawori iñaani Tajorentsi. Ari pikanta-piintatyaa pantayitziro kimitakawori iroka.”

¹⁴ Rapiitakiro ikaemaeri Jesús maawoeni piyowenta-kariri, ikantziri: “Powayempi-yityaa, pikemathatan-tenari maawoeni. ¹⁵ Tema okaatzi rowaetari, tee owaaripero-shiretantzi. Rooma okaatzi añaawae-yitziri, omishitowa-yitziri inthomoenta, rootakira owaaripero-shiretan-tatsiri. ¹⁶ Okowa-perotatyaa iroka, otzimatyee pikemijantee-yawakini.” ¹⁷ Ikanta riyateee-yeeni atziri, kyaapae Jesús pankotsiki. Ari rojampitakiri riyotaani, ikantziri: “¿Litaka poshiya-kaawentakiri?” ¹⁸ Rakanaki Jesús, ikantzi:

* **7:8** Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñaahaetziro oweyaantawori iroka ñaantsi jaka: inashiyita ñaantsi-paeni

† **7:11** ashitakaa-kariri Tajorentsi = Corbán

“¿Pimatzi-takama eeroka-paeni tee otzimi-motzimi piyotani? ¿Tema piyotzi eeroka tee owaaripero-shiretantzi okaatzi rowaetari? ¹⁹ Tekatsira okantero ashire, apatziro okiniro asheetoki, roojatzi oshitowan-tanee-yaari.” Rootaki riyotaan-takiri Jesús, tema tee okaariperotzi okaatzi rowaetari. ²⁰ Ari ikantanaki eejatzi: “Rooma aririka akenkishireeyaa antakaeri itsipa atziri kaari-perori, rootakira owaaripero-shiretantzisi. ²¹ Tema inthomoenta ashireki akenkithashiryaa-koyitawo kaari-perori, kaari kinataantsi, mayempitaantsi, owamaan-taantsi.‡ ²² koshitaantsi, mashithataantsi, kaaripero-shiretaantsi, amatawitaantsi, mayempiryoo-kitaantsi, amakoneentaantsi, kiji-mataantsi, ajahaawentaantsi, majontzi-shiretaantsi. ²³ Tema okaatzi ikenkithashiryaa-piintakari atziri kaari-perori iroka, rootaki iñaantawori owaaripero-shire-waetziri. Tema inthomoenta ishireki opoñaayitaka iroka-paeni.”

Awentaanka Owinteni-jato (Mt. 15.21-28)

²⁴ Ikanta rawijanaki Jesús, jataki Mapiniki eejatzi Shimaaki. Ari ijeekapaaki pankotsi, tee ikowawityaa ikemakoe-terimi. Teemaeta omata romana-kotyaa. ²⁵ Tema eenitatsi janta apaani tsinani, raahashiretziri peyari ishinto. Okema-kota-wakiri roori Jesús, iyaata-shita-nakiri, otziwerowa-shita-paakari. ²⁶ Kaari Judá-paeni iroka tsinani, Owinteni-jato iroka. Okantapaakiri: “Pinkathari, petsiyata-kotakaa-yinawo nishintyo, raahashireta-tziiro peyari.”§ ²⁷ Ikantanakiro rirori: “Teera aapitha-tziri rowanawo eentsite apiri otsitzi royaawo, apatziro rowawo rirori roojatzi ikemantanakyaari.”* ²⁸ Opoñaashita akanaki tsinani, okantziri: “Omaperotatya pikantakiri Pinkathari. Roo kanteencha, rowapiintawo otsitzi okaatzi rookapetokeerekiyitziri eenchaa-niki.” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Ari okanta, omaperotatya pikantakiri. Kantacha piyaatee, ari piñaapaero pishinto, etsiyata-kotee roori.” ³⁰ Okanta iyaatee tsinani opankoki, oñaapaero ishinto omaryahaka omaantareki, etsiyata-kotee.

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús matakempitari

³¹ Ikanta rowaanaa Jesús ijeekawita-paaka Mapiniki ikinaneero Shimaaki, roojatzi rareetan-taari Tepokiweniki. Rootaki kepatsi iiteetziri janta Apipakoweni. ³² Ari ramaeta-kiniriri matakempitari, majontziyitatsiri eejatzi. Ikantee-tapaakiri: “Jesús, pipampitanta-wakyaari eepichokiini pako.” ³³ Ikanta raanakiri Jesús inteeneni, rojaantan-takari rakoe-mpeki ikempitaki, itziritan-takari ishimori ineneki. ³⁴ Aminanaki inkiteki, ¿ishintsitanaki rañeenkatanaki? ikantziri: “¡Efata!” (Akantziri añaaniki aaka: “piwitaryahae-yaata.”) ³⁵ Apathakirotananaa iwitaryaanaka ikempita, tee imajontzitanee eejatzi, matanaa iñaawaetzi. ³⁶ Ikantawitakari Jesús ikaateeyinira atziri-paeni: “Eero pikamanta-kotana.” Roo kanteencha ipiyathatakari, ikamantanakiri maawoeni atziri. ³⁷ Tema ipampoyeeyanakinini Jesús, ikanteetzi: “¿litaka okameethatantari rantziri irika? Ikema-kahaeri matakempi-witachari, iñaawaeta-kahaeri eejatzi majontziwitachari.”

8

Rowakaari Jesús 4000 shirampari (Mt. 15.32-39)

¹ Ikanta ipiyoteeyani osheki atziri, thonkapaaka rowanawo. Ikaemakiri Jesús riyotaani ikantziri: ² “Osheki noneshironkatakiri atziri-paeni, tema okaatzi mawa kitejeri

‡ 7:21 Iroka ñaantsi “koshitaantsi” añaayitziro jaka Jankina-rentsi 7.22, rooma otsipa-paeni janta 7.21: inashiyita ñaantsi-paeni § 7:26 kaari Judá-paeni = grieho * 7:27 Rootaki rametee-yarini paerani Judá-paeni roshiya-kaawentantzi. Riitaki otsitzi oshiyariri kaari Judá-paeni. Rootaki imatakiri paerani Jesús, tema roshiya-kaawentakiro tsinani rootaki oshiyariri otsitzi, tema kaari isheninka. Riima isheninka-paeni Judá-paeni, riitaki oshiyariri eentsi.

ijeekae-yakini ikemijantana, tekatsi rowaeyaa. ³ Aririka notyaan-teeri, ari aakiri itashe awotsiki, tema eeniyitatsi poñaachari inteena.” ⁴ Rakanaki riyotaani, ikantziri: “¿Jempema ayika owakaeyaariri jaka ochempi-mashiki?”* ⁵ Ari rojampitziri Jesús riyotaani, ikantziri: “¿Jempema okaatzika atanteetari tzimatsiri?” Ikantzi riyotaani: “Eenitatsi okaatzi 7.” ⁶ Ari ikantakiri ikaatzi piyoteen-chari ijeekaeyini jaawiki. Raakiro 7 atanteetari, ramanakowentakawo. Itzimpetowa-yitakiro, ipayitakiri riyotaani, ipayitakiri rirori ikaatzi piyoteen-chari atziri. ⁷ Tzimi-tacha jempe-rika ikaatzi shimaa-niki. Ramanakowentakari eejatzi, riitaki ipaetakiriri eejatzi atziri-paeni. ⁸ Owaeyakani maa-woeni, kemaeyakani. Rowiiteero tzimahaanta-paentsiri, ijaayitee okaatzi 7 kantziri. ⁹ Maawoeni owaenchari aamaaka ikaatzi 4000 shirampari. Ari rotyaanta-yiteeriri riyaaate. ¹⁰ Ikanta rotetanaa Jesús pitotsiki itsipata-naari riyotaani, montyaa-kotanaa intatsikirona oetaha Dalmanuta.

Ikowakoe-tziri Jesús itajonka-wentante
(Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

¹¹ Ikanta ipokaeyakini Inashitantaniri, iñaana-minthata-paakiri Jesús, ikoyi iñeero itajonka-wentante, rootaki riyotan-teetyaari omaperotatya opoñaawo itajorenka inkiteki, iñaanta-tyaari. ¹² Rañeenkatanaki Jesús, ikantzi: “¿Oetaka ikowantari iñeena notajonka-wentante irika-paeni? Eero noñaayi-maetari. Omaperotatya.” ¹³ Piyanaka Jesús, montyaa-kotanaa.

Shineya-kaerori atanteetari Inashitantaniri
(Mt. 16.5-12)

¹⁴ Ari ipeyakota-nakiro riyotaani rahaanta-nakyaami atanteetari, apatziro raamatsitanaki apaani janta ipitoki.† ¹⁵ Ari ikantzi Jesús: “Paamaeyaaawo shineya-kaerori ratantari Inashitantaniri eejatzi rashi Herodes.” ¹⁶ Ari iñaanata-wakahaeyani riyotaani, ikanta-wakaa: “¿Rooma ikantan-teeri teera amaki atanteetari?” ¹⁷ Yotaki Jesús ikanta-wakaari riyotaani, ikantziri: “Tekira poshire-peroteeyani eeroka, rootaki pikenkishiryaa-waetantari, pikanteeyini: ‘Teera amaki atanteetari.’ ¿Tekirama pikemathateeyironi? Pikijoshireyitakimi. ¹⁸ Eeniwitacha poki tee piñaantzi. Eeniwitacha pikempita tee pikemi. ¿Tema pikenkishireero noshekyaantakawori owanawontsi? ¹⁹ Chapinki otzimawita atanteetari okaatzi 5, roo kanteencha nowakaaka ikaatzi 5000 atziri. Paayiteero tzimahaanta-paentsiri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayiteeri?” Ikanteeyini: “12 kantziri.” ²⁰ “Eejatzi nokimitakiro kaatatsiri 7 atanteetari, nowakaaka ikaatzi 4000 atziri. ¿Jempema okaatzika kantziri pijaayiteeri?” Ikanteeyini: “7 kantziri.” ²¹ Ari ikantziri: “¿Tekirama piyotakotziroota?”

Retsiyata-kota-kahaeri mawityaakiri

²² Areetaka Jesús Shima-pankoniki. Ramaeta-kiniri mawityaakiri, ikantee-tapaakiri: “Pipampitanta-wakyaari eepichokiini pako.” ²³ Ikanta rakatha-wakota-nakiri Jesús irika mawityaakiri. Raanakiri othapiki nampitsi. Reewatakiri rokiki, ipampitanta-kari eepichokiini rako. Rojampi-tanakiri: “¿Kantacha pamine?” ²⁴ Ari raminanaki, ikantzi: “Aminawitaana, noñaawitaari atziri ranashiteeyani, roo kanteencha tee ikoñaaperotzi, roshiyakawo inchato.” ²⁵ Ikanta rapiitakiri ipampitziri rokiki, ramina-kahaeri. Ari retsiyata-kotanaki, koñaatanee ramini inteena, iñaaneero maawoeni. ²⁶ Rotyaanteeri retsiyata-kota-kahaeri, ikantawaeri: “Eero pikinane nampitsiki, tee nokoyi pikamanta-kotena.”

Riyotaki Pedro: Jeepatzii-totaa-rewo irika Jesús
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

* 8:4 owakaeyaariri, atanteetari = pan † 8:14 atanteetari = pan

²⁷ Ikanta rowaanaa Jesús, itsipata-naari riyotaani, riyatero maawoeni nampitsi jeekatsiri Cesarea-ki inampiiteki Filipino. Okanta niyanki awotsi rojampitakiri riyotaani, ikantziri: “¿Iitaka ikenkithashiryaa-kotanari atziri-paeni?” ²⁸ Akaeyanakini riyotaani, ikantzi: “Eenitatsi atziri kantatsiri Juan Omitsiryaatan-taniri eeroka. Ikantzi itsipa Elías eeroka. Eenitatsi kantayita-tsiri eejatzi, itsipa Kamantantaniri eeroka.” ²⁹ Ikanta rojampita-nakiri rirori, ikantziri: “¿Jempema pikanteeyini eeroka?” Ari rakanaki Pedro: “¡Jeepatzii-totaa-rewo eeroka!” ³⁰ Ikantzi Jesús: “Eero pikamanta-kotana.”

Ikenkithata-kotziro Jesús ikami

(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹ Ari retanakawo Jesús ikamantziri riyotaani okaate awiji-moterini Itomi Atziri. Ikantziri: “Antawo ikemaatsita-kaena Antaripero-paeni, reewari-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo, eejatzi Yotaantaniri-paeni, ari rowamaa-kaantenari. Roo mawatapaen-tsiri kitejeri, añahaana.” ³² Ari ikantakiriri, tee romaniro. Ari raanakiri Pedro inteeneeni Jesús ikowawita ikaminayirimi. ³³ Ipithoka-pithata-nakari, raminanakiri itsipa riyotaani-paeni, ikijathata-nakiri Pedro, ikantziri: “Piyaate Kamaari. Tee poshoretawo eeroka ikowakaanari Tajorentsi, apatziro poshoretawo ikowa-piintziri atziri-paeni.”[‡] ³⁴ Ikanta ikaemakiri Jesús ikaatzi piyowenta-kariri, ikaemakiri eejatzi riyotaani, ikantakiri: “Eenitatsi-rika kowatsiri itsipatena, rookaero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-teri, itsipatena. ³⁵ Tema ikaatzi etakowaeta-chari rantayitziro ikowayitziro rirori, ari ipeya-shiteeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka, okantakaan-tziro ikemijantziro Kameethari Ñaantsi, rootaki ikamawentan-takinari aritaki rawijako-shiretee. ³⁶ Aminaashi-waeta otzimi-motantzi owaahawontsi jaka kepatsiki, aritaki opeyakaa-shitan-teeyaa. ³⁷ ¿Kantachama ipinako-wenteetyaa eero ipeyashi-waetan-teeta? ³⁸ Tema ikaatzi kaaniwentanani naaka eejatzi okaatzi nokenkithata-koyitakiri, ari imatapaeri eejatzi Itomi Atziri ikaaniwenta-paeri paata aririka ipiye ramaero rowaneenkawo Ashitariri, eejatzi rashi Ronampiripaeni tajorentsitaa-tsiri.”

9

¹ Ari ikantanaki eejatzi Jesús: {Mt 16.28 “Omaperotatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekira pikamiita aritaki} piñaakiro ishintsinka Tajorentsi jempe ikanta ipinkathari-wentantzi.”

Ishipakirii-motakiri Jesús riyotaani

(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

² {Mt 17.1 Okanta awijaki 6 kitejeri. Tonkaanaki Jesús ochempiki, raanakiri Pedro, Juan eejatzi Jacobo.} Ari ishipakirii-mota-kiriri. ³ Kitamaatana ithaari, tekatsi akimita-kaantyyaa okitamaata-nakira. ⁴ Iñaatziiri Elías itsipata-paakari Moisés, ikenkitha-waeta-kaapaakiri Jesús. ⁵ Ari iñaawaetanaki Pedro, ikantzi: “¡Yotaanari! {Mt 17.4 Omaperotatya okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa pipanko-sheta: Apaani pashi eeroka, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.}” ⁶ Tema ithaawae-yanakitziiini, rootaki iñaawaeta-shiwaetan-tanakari. ⁷ Ari opamanka-paakiri menkori. {Mt 17.5 Ikematzi iñaawaetee-tanaki menkoriki, ikanteetzi: “Notyomira irika netakoperotani.} Pikemijanteeri.” ⁸ Ikanta ramina-pero-witee-yanaani, tekatsi iñaanee, apatziro Jesús.

⁹ Ikanta roerinkae-yaanira ochempiki, ikowa-kotakiri eero ikamantantziro iñaakiri roojatzi paata aririka rañahae. Tema irika Itomi Atziri ari rañahae ikamawitakyaa. ¹⁰ Rootaki eero ikamanta-kotantari, roo kanteencha osheki rojampitawakahaeyakani rirori jempe oeta ikanta-kotziro Jesús, ari rañahae ikamawitakyaa.

[‡] 8:33 Kamaari = Yakatantaniri

¹¹ Ikanta rojampita-nakiri, ikantziri: {Mt 17.10 “¿Litaka ikanta-kotziri Yotaantaniri-paeni, ikantzi: ‘Aririka ipoki-mataki Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki?’ ”} ¹² Ari rakanaki Jesús, ikantziri: {Mt 17.11 “Omaperotatyaa ikantziri, riitaki jewatapaen-tsini Elías ipoki, itampatzika-shiretan-tapaaki.} ¿Jempema okantzika rojankinata-koetakina paerani? Tema okantzi: ‘Irika Itomi Atziri osheki ikemaatsi-waetyaari, osheki itheenka-waeteeteri.’ ¹³ Pikemi nokante naaka: Areewitaka Elías. Osheki rowajankitee-takiri, imonkaatakiro okaatzi rojankinata-koeta-kiriri.”

Retsiyata-kota-kaeri Jesús eentsi raahashiretziri peyari
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴ Ikanta rareetaari Jesús rookanakirira itsipa riyotaanipaeni, iñaapaa-tziiri ipiyowen-takari osheki atziri eejatzi Yotaantaniri-paeni, osheki iñaana-minthatakiri. ¹⁵ Ikanta iñaawaerira ipokae Jesús, tee riyotee-yini jempe ikinapae, ishiya-shita-waari rowethata-waari. ¹⁶ Rojampita-pakiri Jesús, ikantziri: “¿Litaka piñaana-takotziriri?” ¹⁷ Akanaki apaani, ikantanaki: “Yotaanari, namatziimiri notyomi raahashiretziri peyari, tee omateeya iñaawaetee. ¹⁸ Ipoka-shita-paeri-rika, osheki rompaja-kaawaetari kepat-siki. Ishimore-paanteta-kaawaetziri, ratsikae-kiwaeta, ikijota-kaawaetziri. Nokanta-witakari piyotaani rowawijaa-koteenari, tee imatziri.” ¹⁹ {Lc 9.41 Rakanaki Jesús, ikantanaki: “Tee pikemijantee-yanitzi eeroka. ¿Jempema okaate nojeeki-mota-neemi, noñeero namaweyitemi? Pamakiri jaka pitomi.”} ²⁰ Ramaeta-paakiniri. Ikanta iñaapaa-kirira peyari irika Jesús, antawo rompetata-kaanakari eentsi, tyaanaki, ipinaawaeta kepat-siki, ishimore-paanteta-kaanakiri. ²¹ Rojampita-nakiri Jesús ipaapate eentsi, ikantziri: “¿Jempe okaatzika retantanakari peentsite?” Ikantzi: “Ari ikantzita owakira reentsita-paaki. ²² Itaakaa-waewitakari paamariki, ipiinka-waetzi nijaaki, ikowatzii rowamayiri. Kantacha-rika pineshironkatena, pimatero.” ²³ Ikantzi Jesús: “¿Oetaka pikantantari ‘Kantacha-rika...?’ aririka pikemijantane, aritaki omatakyaa maawoeni.” ²⁴ Ari ishintsitanakiro ikaemanaki ipaapate eentsi, ikantanaki: “Kemijanta-witachana, terika nokemijanta-perotzi, pikemijantakaa-peroteena eeroka.” ²⁵ Ikanta iñaakiri Jesús ipokaeya-paakini osheki atziri-paeni, ikijathata-nakiri peyari, ikantanakiri: “Kamaari, matakempita-takaaniri. Pinteenaareeyaari eentsi, eerowa pipiya-shitaari.” ²⁶ Ari ishintsitanakiro ikaemanaki peyari. Ikamanata-kaanakiri eentsi. Osheki kantaneen-tsiri: “Kamaki eentsi.” ²⁷ Ikanta rakatha-wakota-nakiri Jesús, ipirintakiri. katziyanaa. ²⁸ Ikanta ikyaapaaki Jesús pankotsiki, ari rojampita-kiriri riyotaani apaniroeni, ikantziri: {Mt 17.19 “¿Litaka kaari nomatantari naaka notsinampaeri peyari?”} ²⁹ Ikantzi Jesús: “Omaperotatyaa ishintsitzi irika peyari, okowatyaa oetziñaarikotyaa amanyaa, atzi-wentyaari eejatzi.”*

Rapiiteero Jesús ikamanta-kota ikami-motante
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰ Ikanta rowaanaa Jesús, ikinayitane Tepokiweniki. Teera ikoyi ikema-koteri atziri-paeni. ³¹ Tema riyotaa-yitakiri riyotaani, ikantayitzi: “Rooteentsi raakaan-teeteri Itomi Atziri. Ari rowamahaeteri. Roo mawatapaen-tsini kitejeri, aritaki rañahae eejatzi.” ³² Roo kanteencha tee ikemathatee-yironi okaatzi ikantawitariri. Tekatsi kowatsini rojampiteri.

Jempe itzimi riiperota-tsiri
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

* **9:29** Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro oweyaantawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni

³³ Areetee-yaani nampitsiki Capernaum. Ikanta ijeekae-yapaenira pankotsi, rojampitakiri Jesús, ikantziri: “¿litaka pikanta-wakaari inkaahanki awotsiki?” ³⁴ Ari imaeeriteeyakini riyotaani. Tema ikanta-wakaa-wenta-tyaawo inkaahanki itzimi-rika riiperotatsiri. ³⁵ Jeekanaki Jesús, ipiyotakiri 12 riyotaani, ikantziri: “Aririka pikoyi piriiperote, poshiya-kotyaari jempe ikanta omperataa-rewo, tema tee iriiperotzi rirori.” ³⁶ Ramaki apaani eentsi ijeekae-yakinira, ithomaakiri, ikantzi: ³⁷ {Mt 18.5 “Ikaatzi aakameethateeriri oshiyakariri eentsi rawentaana, naaka raakameethataki.} Ari okimitari eejatzi, aririka paakameethatakina naaka, oshiyawaetakawo riitaki paakameethata-neemi otyaanta-kinari jaka.”

Ari atsipatari kaari kijaneenteeri
(Lc. 9.49-50)

³⁸ Ari ikantanaki Juan: “Yotaanari, noñaaki chapinki apaani atziri paeriirori piwaero, rowawijaa-kotakiri raahashiretziri peyari. Teera añeeri atsipatyaari jaka, nooka-kaakiri.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Eero pooka-kaerimi. Tema ikaatzi tajonka-wentan-tatsiri ipaerirowa nowaero, eero ikiji-mataana ojamaniityaaki. ⁴⁰ {Lc 9.50 Tema ari atsipatari kaari kijaneenteeni.} ⁴¹ Aririka ikaminthahaetemi, ikanteete: ‘Nopakotemi nijaa okantakaan-tziro rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo,’ riitaki ipineeteeri paata. Omaperopatya.”†

Eero pantakaan-tziro kaari-perori
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

⁴² “Itzimi-rika antakaa-kirini kaari-perori kimitaariri eentsi rawentaa-kinaha, aritaki rowajankitee-teeri. Roo kameethatatsi ithatakae-tenirimi mapi ikentsiki, rowiinkae-teri inkaariki, ari okantya eero ikaariperota-kaantanta.‡ ⁴³ Rootakirika pako kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantya pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pithatyaa-tyeeromi pako. Roojatzi piyaaponchokitanteeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite pako rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pitahaeyaa, ⁴⁴ jempe tee ikaamanitapae chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitapae paamari. § ⁴⁵ Rootakirika piitzi kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantya pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pithatyaa-tyeeromi piitzi. Roojatzi piyaaponchokitanteeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite piitzi rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pitahaeyaa, ⁴⁶ jempe tee ikaamanitapae chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitapae paamari eejatzi. ⁴⁷ Rootakirika poki kaariperota-kaemiri, pookaero ari okantya pawijakotan-teeyaari, pikimita-kaantero pikitho-kiryaa-tyeeromi poki. Roojatzi piyaa-pityaakitan-teeyaari inkiteki. Tema tee okameethatzi otzimawita apite poki rootaki piñaanteyaawori paata rookaeteemi sharinkaweniki ashi powaero janta pitahaeyaa, ⁴⁸ jempe tee ikaamanitee chowitsi janta, jempe tee otsiwaka-nitee paamari eejatzi. ⁴⁹ Tema paamariki iñaantee-temi maawoeni, ikimita-kaantee-temiro jempe ikanta ikatyokae-tziri ratsipeta-kaetani. ⁵⁰ Kameetha okanta tziwi okatyotzi. Roo kanteencha aririka rowaeteetero oetarikapaeni, eero okameethatzi ikatyokanteeyaawo. Ari pikanta-neeyaari eeroka otzimatyee pikimita-kotee-yaawo tziwi-perori, paapatziya-waka-yiteeyaa, tema tee okameethatzi pitzima-wenta-wakaeyaa.”

† 9:41 rashiteemi: waerontsi ‡ 9:42 mapi = mapi itoonkan-teetari § 9:44 Eeniyitatsi Jankina-rentsi jempe tee iñeetziro iroka-paeni ñaantsi. inashiyita ñaantsi-paeni

KAMEETHARI ÑAANTSI ROJANKINA-TAKIRI LUCAS

Rowetheetari Teófilo

¹ Osheki kowawiteencha rojankinateromi okaatzi awijimo-yitakaeri. ² Ikowaetaki ithotyahaetero okaatzi riyotaa-yitakaeri ñaaperoyita-kirori owakirani ikaatzi kamanta-kaerori iroka ñaantsi. ³ Ari nokimitakari eejatzi naaka Teófilo. Tema nomampaakawo eentsikiroeni jempe okanta opoñaan-tanakari, rootaki nojankinatan-tzimirori eeroka okaatzi awijayiteen-tsiri. ⁴ Ari okantyya piyota-kotan-tyaawori kameetha okaatzi riyotaa-witee-takimiri.

Ikamantanteetzi itzimi Juan

⁵ Paerani, ipinkatha-ritantari Herodes iipatsiteki Judá-paeni, ari ijeekiri apaani Ompera-tajorentsitaa-rewo iita Zacarías, riitaki icharinini Abías. Rooma iina oeta Elisabet, rootaki ijawoni Aarón. ⁶ Kameetha-shireri ikanteeyani apitekiro-paeni ipinkathatziri Tajorentsi. Ranta-piintziro maawoeni Ikantakaantani eejatzi ipinkakaantani, tee otzimawaetzi rantani. ⁷ Roo kanteencha tee itzimi itomi-paeni, tema maaniri iroka Elisabet. Antyashiparitee-yakani apitekiro-paeni. ⁸ Okanta paata, monkaatapaaka kitejeri imateero ikaateeyini rompera-tajorentsitaa-rewotzi Zacarías. ⁹ Tema rootaki rameteeya-piintarini Ompera-tajorentsitaa-rewo, ikimitakaantawo iñaaryaateeta, ari riyoteetzi riitaki Zacarías kyaatsini tajorentsi-pankoki itayiniri Tajorentsi kajanka-pathari. ¹⁰ Piyotee-yachani ikaateeyini onkokiroeni ramaneeyani itayitzirowa kajanka-pathari. ¹¹ Ari roñaaha-kariri Zacarías Ronampiri Tajorentsi, ikatziyi-mota-paakari rakoperoki itayirowa kajanka-pathari. ¹² Ikanta iñaawakiri, antawo ipampoyaanakiri ithaawan-tanakari. ¹³ Ari iñaawaetanaki ronampiri Tajorentsi, ikantzi: “Zacarías, eero pithaawantana. Tema ikemaeta-kimiro pamanani. Aritaki piñaakiro piina Elisabet, itzimi eentsite. Riitaki piiteri Juan. ¹⁴ Aririka itzimaki pitomi, osheki pikimo-shire-wenteri, ari ikantzi-tyaari eejatzi atziri-paeni. ¹⁵ Tema riiperori ikantakae-yaari Tajorentsi. Eero pimira-kaeri kachoyita-tsiri ishinkiteetari. Tema ijeekan-tzitakari Ishire tajorentsi tekira itzimiita. ¹⁶ Ikenkishiryaa-kaayiteeyaari osheki Israel-paeni ipiya-shire-yitee ikemijanteeri Awinkatharite Tajorentsi. ¹⁷ Riitaki jewateerini Awinkatharite. Ikantakaa-kyaari itajorenka Kamantantanirini Elías, aritaki roepiya-shireteeri ikaatzi ipapateteetari, osheki ikowaperoteeri itomi-paeni. Aritaki rotsimaryaa-shireta-kahaeri katsima-shireri, rowetsika-shireta-kaanteeyaa ikemijanteeteri Awinkatharite.” ¹⁸ Rakanakiri Zacarías irika ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “¡Ari! ¿Jempema okantyya niyotan-tyaawori pikanta-kinari? Tema antyashiparitakina naaka, eejatzi okimitakari noena.” ¹⁹ Ikantzi ronampiri Tajorentsi: “Naakataki Gabriel, jeeki-motziriri Tajorentsi. Riitaki otyaanta-kinari nokaman-temiro iroka Kameethari Ñaantsi. ²⁰ Roo kanteencha, okantakaawo pitheen-kakiro noñaani, ari pikijopaantetaki nimaeka roojatzi omonkaatan-takyaari okaatzi nokantakimiri.” ²¹ Jeekaeya-tsini isheninka-paeni onkokiroeniki royaawentee-yarini Zacarías. Ikanta-wakahaeyani: “¿litaka rojamanitantari Zacarías tajorentsi-pankoki?” ²² Ikanta ishitowa-witapaaha Zacarías, tee omata iñaawaetapae, rooko-rooko-waeta-shitapaaka. Ari riyotanaki ikaateeyini eenitatsi iñaakiri tajorentsi-pankoki. ashi rowanakiro ikijopaantetanaki. ²³ Roojatzi imonkaatan-taawori kitejeri ijeeki tajorentsi-pankoki, jatee ipankoki rirori.

²⁴ Okanta paata, motzitaki Elisabet iina Zacarías. Osheki okenkishiryaaaka, tee oshitowae opankoki ikaatzi 5 kashiri omaerentaka, okanta-shiretzi: ²⁵ “Rootaki inintakaa-kinari Tajorentsi, eero imaninta-shiryaa-waetantana nosheninka-paeni.”

Itziman-takari Jesús

²⁶ Ikanta imonkaata-paaka kashiri 6, rotyaan-teeri Tajorentsi ronampiri Gabriel nampitsiki Kashiyakaa-weniki jeekatsiri Tepokiweniki, ²⁷ iñeero tsinani kaari yoterini shirampari, iitachari María, tema rootaki ikashiyakari inantyaari ewankari José, riitaki icharini pinkatharini David. ²⁸ Ikanta ikyaapaaki ronampiri Tajorentsi ojeekira María, ikantapaakiro: “¡Nowethazimi tsinani, itsipateemi eeroka Awinkatharite. Paw-ijayiteero otsipa tsinani-paeni ineshironka-peroteemi!” ²⁹ Okanta oñaawakiri ronampiri Tajorentsi iroka María, antawo opampoyaanakiri, roojatzi owanakiro okaatzi ikantapaa-kirori rowethata-paakawo. ³⁰ Ari ikantziro ronampiri Tajorentsi: “María, eero pithaawantana, ineshironkatani eeroka Tajorentsi. ³¹ Aritaki piñaakiro pimotzite, itzimi peentsite. Riitaki piiteri Jesús. ³² Riitaki materoni riiperotatsini, iiteeteri Itomi Jenoki-jatzi. Tema riitaki ipinkatha-ritakaeri Tajorentsi, ikimitaakiri paerani icharinini David ipinkatha-ritakaakiri. ³³ Riitaki pinkathari-wenteerini ikaatzi icharini-yitaari picharinini Jacob, ashi rowaero ipinkathari-wentantee rirori.” ³⁴ Ari ojampita-nakiri María, okantziri: “¿Jempema okinika nomotzite, tee noñiiri shirampari?” ³⁵ Rakanakiro ronampiri Tajorentsi, ikantziro: “Rootaki kantakae-yaawoni Ishire Tajorentsi. Tema ipamankan-tatyeemiro ishintsinka Jenoki-jatzi, kimitapaa-kyaawomi opamankantzi aamparentsi. Rootaki iitantyaari pitomi, Itomi Tajorentsi. ³⁶ Ari okimitakari pisheninka-thori Elisabet, ikantawiteetari maaniri, okantawitaka antyashipawo-witaka roori, tema motzitee. Okata-kotaki 6 kashiri. ³⁷ Tema tekatsi kompitzi-motyaarini rirori Tajorentsi.” ³⁸ Ari okantanaki María: “Naakataki romperatani Pinkathari, imatenawo okaatzi pikanta-kinari.” Roojatzi ipiyanta-naari ronampiri Tajorentsi.

Iyaataki María areetawo Elisabet

³⁹ Okanta otsipaki kitejeri, intsipaete iyaatanaki María tonkaariki ojeekayitzira inampi Judá-paeni, ⁴⁰ roojatzi areetan-takari ipankoki Zacarías, owethata-paakawo Elisabet. ⁴¹ Okanta okemawakiro Elisabet owethata-paakawo María, ishewatanaka omotzitakiri. Tema okantakaa-nakityaawo Elisabet Ishire tajorentsi, ⁴² oshintsitanakiro oñaawaetanaki, okantanaki: “Eerokataki awijirori otsipa tsinani-yitatsiri itajonka-wentee-takimi. Ari ikimityaari eejatzi pitomi-paeni. ⁴³ ¿Iitaka pipokashitan-tanari riniron-tyaari Nowinkatharite? ⁴⁴ Tema nokemawakimi piwethata-paakina, ishewatanaka nomotzitakiri ikimo-shiretanaki. ⁴⁵ Ari pikimoshiretziteeya eejatzi eeroka pikemijantakira, tema aritaki omonkaateeyaa okaatzi ikowakaa-kimiri Awinkatharite.”

⁴⁶ Opoñaashita okantanaki María:

Antawo noweshiryaawentee-yaari Noyinka-tharite,

⁴⁷ Osheki nokimoshire-wenteeri Tajorentsi owawijaako-shireteenani.

⁴⁸ Tema iñaakina okantawita nashironkaa-waeta, tema naaka romperatani,

Ikantee-teena naaka: Antawo itajonka-wentee-takiro.

⁴⁹ Tema antawo rantzi-mota-kinari matzirori otzimi ishintsinka.

¡Tajorentsi iroka iwaero!

⁵⁰ Ashi rowaero ineshironka-yiteeri ikaate icharinin-teetyaari paata,

Itzimi-rika pinkatha-yiteerini.

⁵¹ Rootaki ishintsinka imatanta-yitakari.

Ithonki-teeri ikenkishiryaa-witari ranterimi kantakaa-pero-waeta-chari.*

⁵² Ikaatzi pinkathari-witachari, ikantakaan-takiro Tajorentsi eero riyata-kaantawo ipinkatharite,

Riitaki ñaaperota-kaayitariri ikaatzi tsinampa-shiryaa-witachari.

* **1:51** ishintsinka = rako

⁵³ Rashaahanta-kaayitari ikaatzi tashe-neenta-waeta-tsiri, Riima ikaatzi ashaahanta-witachari raapitha-yiteeri tzimimo-witariri romishitowae-takiri.

⁵⁴ Ineshironkateeri Israel-paeni, tema romperatani irikapaeni.

Tee ipeyakotziri ineshironka-yitziri,

⁵⁵ Tema rootaki ikashiya-kaakiriri paerani awaejatziteni,

Retanari Abraham eejatzzi ikaate icharinin-tayitee-yaari kanteetaa-chani.

⁵⁶ Ari ojeekimo-waeta-paentziro María iroka Elisabet ikaatzi mawa kashiri, roojatzzi opiyantaari opankoki roori.

Itziman-takari Juan omitsiryaatan-taniri

⁵⁷ Okanta paata, tzimaki Elisabet otomi. ⁵⁸ Ari ipokaeyakini osheninka-paeni ikimo-shire-wentee-yironi, tema riyotee-yakini antawo ineshironkatakiro Tajorentsi.

⁵⁹ Ikanta imaakotapaaki 8 kitejeri eenchaa-nite, raanakiri itomeshitaa-niteeteri. Ari ikowawiteetaka iiteeterimi Zacarías, raakoteri iwaero ipaapate. ⁶⁰ Teemaeta okoyi riniro, okantanaki roori: “Eero iita Zacarías, iityaa Juan.”

⁶¹ Ari ikantee-tanakiro: “¿Iitakakyya? Tema tekatsi pisheninka iitachani Juan.” ⁶² Tema rookota-shitee-takanari Zacarías rojampitee-tziri jempe ikoyiro iiteri. ⁶³ Ari rookotanaki Zacarías incha-kota ramateniri. Ari rojankinatakiri, okantzi: “Juan iityaa.”

Ari ipampoyee-yanakini ikaatzi ojampita-kiriri. ⁶⁴ Ari romapoka-shitanaa iñaawaetanee Zacarías. Antawo ipinkathatanakiri Tajorentsi, iweshiryaa-wenta-nakari. ⁶⁵ Tema antawo ipampoyee-yanakini maawoeni isheninka-paeni Zacarías. Ithonka ikemakoe-tanakiri maawoeni tonkaariki-paeni iipatsiteki Judá-paeni. ⁶⁶ Ari ikenkishireyanakani ikaatzi kemakowenta-kiriri, ikanteeyini: “¿Jempema iityaaka paata irika eenchaa-niki?”

Tema raminako-wentakiri Awinkatharite irika eenchaa-niki.”

Ikamantantakiri Zacarías

⁶⁷ Ikanta Zacarías, ashitariri eenchaa-niki, okantakaa-nakari Ishire Tajorentsi ikamantantanaki, ikantzi:

⁶⁸ Ajahaawenteeteeyaari Awinkatharite Tajorentsi, Itajorentsita Israel-paeni, Ipokaki retsinaryaa-koyitee ikaatzi rashiyitari rirori.

⁶⁹ Rotyaan-takaeri riiperori Owawijaa-kotan-taniri,

Riitaki isheninkaete icharini David, romperatani.

⁷⁰ Rootaki ikamantantakiri paerani tajorentsita-tsiri Kamantantaniri-paeni.

⁷¹ Riitaki owawijaa-koyiteeniri itzimawita osheki kijaneenteeri.

⁷² Tema ineshironkatee imonkaateero ikantakiri paerani awaejatziteni,

Oshireki rowakiro tajorentsita-tsiri ikashiya-kaakiriri paerani.

⁷³ Tema ikanta-perotakiri paerani acharinini Abraham,

Okaate ikashiya-kaeyaariri.

⁷⁴ Rookakaa-wentee itzimayiwita kijaneenta-yiteeri,

Tekatsi athaawan-tawaeteeyaa akemijanteeri rirori.

⁷⁵ Akiteshireyitee. Akameetha-shirewenteeri maawoeni kitejeri.

⁷⁶ Rooma eeroka notyomi, iiteetemi Iyamanta-nirite Jenoki-jatzzi.

Tema eerokataki jewateerini Awinkatharite, powameethateeniri jempe ikinayitanaki.

⁷⁷ Eeroka kamanteerini asheninka-paeni, riyotan-teeyaari riitaki owawijaa-kotan-taniri.

Riitaki peyakoteerini ikaaripero-shireta-waewitaka.

⁷⁸ Tema antawo okantaka ineshironkatee Tajorentsi,

Rotyaan-takaeri poñaachari inkiteki ikimita-kota-paakawo owakira okitejeta-manee.

⁷⁹ Ikoñeetyaa-koteeri jeekayita-tsiri otsirenikaakitzi. Ikoñeetyaa-koteeri ikaatzi otsiman-kakowitakari raampari yotakaan-tatsiri riyateetateeyaara sharinkaweniki.

Riitaki thaamenta-kaayiteeni anashitan-teeyaawo awotsi ijeekan-teetari kameetha.

⁸⁰ Tema thamentacha ikimotatzi eenchaa-niki, aawyaa-shirewaetaki. Ari ijeekawaetzi ochempi-mashiki, roojatzi omonkaatan-takari roñahae-yaari isheninka-paeni Israel-paeni.

2

Itziman-takari Jesús (Mt. 1.18-25)

¹ Ikanta paata César Augusto, iwinkatharite wirakocha-paeni, ikantakaantaki rojankinata-kotyaa maawoeni atziri-paeni. ² Aripaete omapokaka rojankinata-koetyaa reewatantari Cirenio janta Tonkaeroniki. ³ Ari riyaaatee-yakini maawoeni atziri rojankinata-koyityaa inampiki jempe ipoñaayita paerani icharini. ⁴ Rootaki itonkaantanakari rirori José, ipoñaanaka Kashiyakaa-weniki jeekatsiri Tepokiweniki, riyaaetero jempe itzimaki paerani pinkatharini David, iiteetziri Owapankoni jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni. Tema irika José riitaki icharini pinkatharini David. ⁵ Ari rojankinata-kotyaaari rirori eejatzi iinathori María ikashiyakari iinantyaawo, tema motzitaki roori. ⁶ Ikanta rareetee-yakanira Owapankoniki, ari omonkaataka otzimaa-nitan-tyaari María. ⁷ Ari itzimakiri etakawori otomi. Oponatakiri, omaryaakiri rowamentoki piratzi, tema tee oñaapaaki jempe omaapaaki.

Ronampiripaeni Tajorentsi eejatzi Kakiwentziriri ipira-paeni

⁸ Eenitatsi aminakowentziriri ipira-paeni inteena ojekaneentzi nampitsiki Owapankoni, roetziñaarikotawo tsireni-riki ikakiwentziriri ipira-paeni.* ⁹ Riitaki roñaahakari Ronampiri Tajorentsi. Tema ikoñeetyaa-kotanta-paakari rowaneenkawo Tajorentsi. Antawo ithaawan-teeya-nakarini. ¹⁰ Ari iñaanata-paakiri, ikantziri: “Eero pithaawantana, namatziimi Kameethari Ñaantsi, rootaki oemoshirenkaerini maawoeni atziri. ¹¹ Tzimakira nimaeka Owawijaa-kotan-taniri inampiki pinkatharini David, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo Awinkatharite. ¹² Iroka piyotan-tyaariri: Ari piñaakiri iponeetakiri eenchaa-niki romaryahae-takiri rowamentoki piratsi.” ¹³ Romapoka-shita ikoñaata-paaki osheki inkite-weri itsipata-paakari ronampiri Tajorentsi, iweshi-ryaawenta-paakari Tajorentsi, ikanteeyini:

¹⁴ ¡Osheki okameetha-taki otzimi-motziri rowaneenkawo Tajorentsi jeekatsiri ojenokiperotzira inkite!

¡Jjeekayitee kameetha ineshironkatani jaka kepatsiki!

¹⁵ Ikanta ipiyanaa ronampiripaeni Tajorentsi inkiteki, ikanta-wakaanaka aminakowentziriri ipira-paeni: “Jame aate Owapankoniki, amina-kitero oeta awijeentsiri. Aritaki añeerori ikamanta-kaeri Tajorentsi.” ¹⁶ Tema intsipaete riyaaateeyanakini, roojatzi iñaanta-paakawori María eejatzi José, omaryaakiri eenchaa-nikite rowamentoki piratsi. ¹⁷ Ikanta iñaapaakiri, ikamantanta-paakiro okaatzi ikamantakiriri ronampiri Tajorentsi. ¹⁸ Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemayita-kiriri aminakowentziriri ipira-paeni ikenkitha-waetzi. ¹⁹ Rooma María, roojatzi owakiro roori okaatzi ikantee-tapaa-kirori. ²⁰ Ari ipiyanaari irika-paeni aminakowentziriri ipira-paeni, iweshiryaawenta-nakari Tajorentsi, rajahaa-wentakari, tema iñaakiro okaatzi ikemakiri ikamantee-takiri.

Rahaeta-nakiri Jesús tajorentsi-pankoki

²¹ Tema maakotapaaki 8 kitejeri eenchaa-niki, rahaeta-nakiri itomeshitaa-niteeteri. Ari iiteetakiri “Jesús,” tema ari ikantzi-taka ronampiri Tajorentsi jempe iityaa tekira omotziteriita María.

* 2:8 ipira = owisha

²² Okanta omonkaataka romaerenteeyani imonkaatan-tyaawori Ikantakaantani je-warini Moisés. Ari rahaeta-nakiri eenchaa-niki Aapatziyaweniki rashita-kaetyaari Tajorentsi. ²³ Rootaki imonkaatan-tyaawori Iñaani Tajorentsi, kantatsiri: Riirika shirampari omapokani tsinani, rashita-kaetyaari Awinkatharite, itajorentsire irika.

²⁴ Imatantyaawori imonkaatero Iñaani Tajorentsi, otzimatyee rashita-kaeyaari ratsipeta-kaani:

Apite shiro, eerorika ikaate apite iryaani jamomo.

²⁵ Eenitatsi janta Aapatziyaweniki iitachari Simeón. Tampatzika-shireri rirori, pinkatha-tajorentsitananiri irika, ojeeka-shiretan-takari Ishire tajorentsi. Riitaki oyaawentawori roemoshirenkae-teeri isheninka-paeni Israel-paeni. ²⁶ Riitaki riyoshireta-kaakiri Ishire tajorentsi, eero ikamita rirori roojatzi iñaanta-kyaariri Ijeepatzii-totani Tajorentsi. ²⁷ Ikantakaakari Ishire tajorentsi, pokaki tajorentsi-pankoki. Ikanta rareeta-kaapaakari ipaapate Jesús tajorentsi-pankoki imonkaatan-tyaawori Ikantakaan-teetani, ²⁸ ithomaa-wakiri Simeón irika eenchaa-niki, iweshiryaa-wenta-nakari Tajorentsi, ikantzi:

²⁹ Monkaataka Nowinkatharite okaatzi pikanta-kinari, Pishinetena nokami, tema naaka pomperatani.

³⁰ Tema noñaanakiri owawijaa-kotan-taniri,

³¹ Riitaki potyaan-takiri iñaayiteeri maawoeni atziri-paeni,

³² Riitaki koñeetyaa-koteerini atziri-paeni kaari nosheninkata,

Riitaki kantakae-yaawoni ipinkatheetan-tyaariri nosheninka Israel-paeni pashitari eeroka.

³³ Tema ipampoyaanakiri José eejatzi María okemirira ikantee-tziriri eenchaa-nikite.

³⁴ Ikanta Simeón ramana-kota-nakari ipaapate eenchaa-niki itajonka-wentee-takiri. Opoñaashita ikantanakiro riniro: “¡María! Irika eenchaa-niki riitaki kantakae-yaawoni rowajankitaan-teetyaari osheki asheninka Israel-paeni. Riijatzi kantakae-yaawoni rawijako-shiretan-teeyaari eejatzi osheki asheninka-paeni. Roñaahantantayita-paakiro kaari iñaapiinteetzi. Roo kanteencha osheki koshekyaarini.† ³⁵ Tema irika eenchaa-niki riitaki oñaahan-teroni okaatzi ikenkishiretzi-takari. Roo kanteencha, antawo powashire-teeyaa eeroka kimityaawonimi rowathee-tatyeemimi.”

³⁶ Ari ojeeki eejatzi tsinani iitachari Ana, Kamantantaniro roori, rishinto Fanuel icharinini Aser. Antyashipawotaki roori. Ayiwitaka oemi eeniro ewankawota-paaki, okaatzi 7 ojarentsi otsipawitakari oemi. ³⁷ Tema okaataki 84 ojarentsite okinankawotaki roori. Ashi oyiro ojeeki tajorentsi-pankoki, oetziñaarikotawo ma-woeniki kitejeri eejatzi tsireniriki amana, otziwentakawo. ³⁸ Ari opokapaakiri eejatzi roori, oweshiryaa-wenta-paakari Tajorentsi. Ari okenkithata-kota-nakiri eenchaa-niki, ithonka ikemaeya-kironi ikaatzi oyaawentawori rookakaa-wentee-teeri Aapatziyaweni-jatzi.

Ipiyantaari Kashiyakaa-weniki

³⁹ Tema imonkaatakiro Ikantakaantani Tajorentsi, piyaa Tepokiweniki ojeekira in-ampi Kashiyakaa-weniki. ⁴⁰ Tema eerikiro ithaamentatya ikimotatzi eenchaa-niki, eekiro riyaatatzi ishintsitzi, yotaniryaaaniki rirori. Kaminthaa rowakiri Tajorentsi.

Ijeeki Jesús tajorentsi-pankoki

⁴¹ Ari ikantapiintatyaani ashitariri Jesús riyaatzi ojarentsiki-paeni janta Aapatziyaweniki roemoshirenkiro Anonkoryaantsi. ⁴² Tema okaataki Jesús 12 rojarentsite, jateeyakini Aapatziyaweniki, tema rootaki rametee-yarini roemoshirenkyaa. ⁴³ Tema ipakaakiro roemoshirenkaeyani, piyeeyaani ashitariri, roojatzi ijeekanaki rirori Jesús

† 2:34 owajankitaa = antziwa; awijako-shireri = tzinaa

Aapatziyaweniki, teemaeta riyotzi ipaapate eejatzzi riniro. ⁴⁴ Roshiyakaantzi jew-atee itsipayitanaari ikaateeyini. Anashitaka apaani kitejeri, ari rojampi-witakari isheninka-paeni ikaatzira ipiyeeyaani. ⁴⁵ Teemaeta iñiiri. Rootaki ipiyanta-naari Aapatziyaweniki raminapanaateri. ⁴⁶ Tema okaatzi mawa kitejeri iñaantaariri ijeeki Tajorentsi-pankoki, ikenkitha-waeta-kaeri ikaatzzi yotakotzirori Ikantakaan-teetani, rojatekae-takiri niyanki, rojampi-minthatziri. ⁴⁷ Tema ikaatzzi kemakiriri rakayitakiro okaatzi rojampitee-tziriri, ipampoyeeyakirini iñaakiri omaperotatya riyota-nitzi. ⁴⁸ Ikanta iñaapaeri ashitariri, ari ipampoyeeyapaakirini eejatzzi rirori, oñaanata-paakiri riniro, okantziri: “Notyomi, ¿jempema pikantenaka? Osheki nothotyaakowitakimi notsipatari pipaapate, antawo pominthaaahakina.” ⁴⁹ Ari rakanaki rirori, ikantanaki: “¿Iitaka pithotyaakotan-tanari? ¿Tema piyotzi okowa-perotatyaa nojeeki ipankoki Ashitanari?” ⁵⁰ Teemaeta ikematha-tziro ashitariri okaatzi ikantakiri. ⁵¹ Raaneeri, jateeyeeni Kashiyakaa-weniki. Tee ipiyatha-waeta okaatzi romperatee-tariri. Rooma riniro Jesús roojatzzi owakiro okaatzi rantziri.

⁵² Eekiro ithaamentatyaa ikimotatzzi Jesús, yotaniri rirori. Ineshironkaperotziri rirori Tajorentsi. Ari ikimitaa-kiriri eejatzzi atziri-paeni ineshironkaperotziri rirori.

3

Ikamantantziri Juan omitsiryaatan-taniri (Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

¹ Tema okaataki 15 ojarentsi ipinkathari-wentantzi wirakocha Tiberio César maa-woeni janta. Rowakiri inampina iitachari Poncio Pilato reewarite iipatsiteki Judá-paeni. Riitaki owakiriri Herodes reewarite Tepokiweniki. Ari ikimitakiri Felipe rirentzi Herodes, rowakiri reewarite Iturea-ki eejatzzi Traconite-ki. Eejatzzi ikimitakiri Lisantias, rowakiri reewarite Abilinia-ki. ² Riitakira Ompera-tajorentsi-perori-paeni janta irika Anás eejatzzi Caifás. Aripaete ikenkitha-waeta-kaakiri Tajorentsi itomi Zacarías iitachari Juan janta ochempi-mashiki. ³ Rootaki riyataan-takari Juan intatsikiro Pareenkaarini, ithonka ranashitakawo nampitsi okaatzi tzimatsiri janta, ikenkithata-kotakiro omitsiryaataantsi, ikantzi: “Pookaero pantayitziro kaari-perori, pomitsiryaa-wentee-yaari Awinkatharite Tajorentsi, aritaki ipeyakoe-teemiro pikaaripero-waetaki.” ⁴ Ari omonkaatari rojankinatakiri paerani Kamantantaniri Isaías, ikantaki:

Eenitatsi cheraapaen-tsini ochempi-mashiki, ikantan-tapaaki:

Powameethateeniri Awinkatharite jempe ikinapaaki,

Pikimita-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.

⁵ Omameri-pathatee otenkanaa-yitzi,

Owinteni-yitee ochempi,

Otampatzikayitee awotsi okaatzi tzipiwita-chari,

Kameetha omameri-tyaayite.

⁶ Ari iñahaero maawoeni atziri jempe ikanta Tajorentsi rowawijaa-kotantzi.

⁷ Ikantayita-wakiri atziri pokayiteen-tsiri romitsiryaatyaa: “Tee pikameetha-shiretee-yanitzi eeroka, pikimita-shitakari maanki. ¿Poshiyakaantaki ero rowajankitahae-teemi?” ⁸ Kyaari-pero-rika pookaero pikaaripero-shire-waetzi, pikameetha-shire-yitee, pikimityaawo pankirentsi kithokita-tsiri. Ero pikantashire-waetzi: ‘Naaka icharini nowae-jatziteni Abraham.’ Pikemi nokantemi: Ero pikantakaa-pero-waeta-shita pikimita-kaantyyaa eeroka ikowa-perotani Tajorentsi, tema kantacha ratzirita-kaero iroka mapi, rootaki poyaatee-yaarini icharini-yitee-yaari awaejatziteni Abraham.

⁹ Eerorika oshiyaaawo pankirentsi kithokita-tsiri, ari ichekantetakyaawo shachaki oponkitziki pankirentsi kaari kithokita-tsini, rahaetakiro itahaetero.

¹⁰ Ikanta atziri-paeni rojampita-nakiri, ikantziri: “¿Oetaka nanteeri?” ¹¹ Ari rakanakiri, ikantzi: “Eenitatsi-rika apite pithaari, pipiri apaani kaari otzimi-motzi. Eenitatsi-rika powanawo, ari pikimitakiro eejatzi.” ¹² Ikanta ipokaeyakini shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki ikoyi rirori romitsiryaaatya, ikantapaakiri: “Yotaantaniri, ¿oetaka nanteeri naaka?” ¹³ Ikantakiri: “Eero pawijakaero ikantee-takimiri okaate pikowa-kotanteri.” ¹⁴ Ikanta rojanpitakiri owayiri-paeni rirori: “Naaka, ¿iitaka nanteeri?” Rakanakiri, ikantzi: “Eero pajarii-matanta, eero pitheeya-kotanta okantya paapithatan-tyaariri atziri jempe-rika oeyityaa. Pikimo-shire-wenteri ikaatzi ipineet-zimiri eeroka.”

¹⁵ Tema osheki ikenkishiryaa-kaakari Juan maawoeni atziri-paeni, ikanta-shireteeyini: “¿Kaarima irika Jeepatzii-totaa-rewo?” ¹⁶ Rootaki ikantan-tanakariri Juan maawoeni atziri, ikantziri: “Apatzirowa nomitsiryaaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha, awotsikitaki matzirori ipinkatha-rentsitzi, nopinkathatzi-tari naaka. Tee nokaneentya roshiya-kaantena romperatani nothopaan-tyaanariri ikyaantari iitziki. Tema riitaki kimitakaan-tyaawoni romitsiryaaatan-teeromi Ishire tajorentsi, roete-shiretan-teeromi paamari. ¹⁷ Tema roteeyakiro rirori rotekaki-mento, rooteentsi ikaatero roteka-kiwaete. Rowakoyiteero kameethari okithoki pankirentsi, itaayi-teero otakee-reki.”

¹⁸ Rootaki iroka-paeni ñaantsi ikantakiri Juan ikenkithata-kaeri maawoeni atziri-paeni Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Ari ikimitaa-kiriri eejatzi Herodes pinkatha-ritatsiri, ikaminaa-witakari, raakirowa Herodías iinanta-witari Felipe rirentzi. Tema eenitatsi eejatzi osheki otsipa kaari-perori rantayitakiri. ²⁰ Rootaki owatsita-perota-kirori rantakiri Herodes romonkyaa-kaantakiri Juan.

Romitsiryaaataka Jesús
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

²¹ Ikanta romitsiryaaatziri Juan maawoeni atziri-paeni, ari romitsiryaaata-kiriri eejatzi Jesús. Jamanamintheeta Jesús, kimiwitaka ashitaryaa-nakityeeyaami inkite.* ²² Ari iñahaetaki oshaawiin-kashita-paakari Ishire tajorentsi okimita-paakari jamomo. Ikemaetatzii inkiteki ikantee-tanaki: “Eerokataki Notyomi netako-perotani. Osheki nokimo-shire-wentakimi.”

Icharini-yitari Jesús
(Mt. 1.1-17)

²³ Ikanta retanta-nakawo Jesús rantayitakiri, tem okaataki 30 rojarentsite. Ikanteetzi riitaki tomintakari José. Tominta-nakariri José iita Elí, ²⁴ tominta-nakariri Elí iita Matat, tominta-nakariri Matat iita Leví, tominta-nakariri Leví iita Melqui, tominta-nakariri Melqui iita Rana, tominta-nakariri Rana iita José, ²⁵ tominta-nakariri José iita Matatías, tominta-nakariri Matatías iita Amós, tominta-nakariri Amós iita Nahum, tominta-nakariri Nahum iita Esli, tominta-nakariri Esli iita Nahae, ²⁶ tominta-nakariri Nahae iita Maat, tominta-nakariri Maat iita Matatías, tominta-nakariri Matatías iita Semei, tominta-nakariri Semei iita José, tominta-nakariri José iita Judá, ²⁷ tominta-nakariri Judá iita Joana, tominta-nakariri Joana iita Resa, tominta-nakariri Resa iita Zorobabel, tominta-nakariri Zorobabel iita Salateel, tominta-nakariri Salateel iita Neri, ²⁸ tominta-nakariri Neri iita Melqui, tominta-nakariri Melqui iita Adi, tominta-nakariri Adi iita Cosam, tominta-nakariri Cosam iita Elmodam, tominta-nakariri Elmodam iita Er, ²⁹ tominta-nakariri Er iita Josué, tominta-nakariri Josué iita Eliezer, tominta-nakariri Eliezer iita Jorim, tominta-nakariri Jorim iita Matat, ³⁰ tominta-nakariri Matat iita Leví, tominta-nakariri Leví iita Simeón, tominta-nakariri Simeón iita Judá, tominta-nakariri Judá iita José, tominta-nakariri José iita Jonán, tominta-nakariri Jonán iita Eliaquim,

* 3:21 inkite

³¹ tominta-nakariri Eliaquim iita Melea, tominta-nakariri Melea iita Mainán, tominta-nakariri Mainán iita Matata, tominta-nakariri Matata iita Natán, ³² tominta-nakariri Natán iita David, tominta-nakariri David iita Isaí, tominta-nakariri Isaí iita Obed, tominta-nakariri Obed iita Booz, tominta-nakariri Booz iita Salmón, tominta-nakariri Salmón iita Naasón, ³³ tominta-nakariri Naasón iita Aminadab, tominta-nakariri Aminadab iita Aram, tominta-nakariri Aram iita Esron, tominta-nakariri Esron iita Fares, tominta-nakariri Fares iita Judá, ³⁴ tominta-nakariri Judá iita Jacob, tominta-nakariri Jacob iita Isaac, tominta-nakariri Isaac iita Abraham, tominta-nakariri Abraham iita Taré, tominta-nakariri Taré iita Nacor, ³⁵ tominta-nakariri Nacor iita Seruh, tominta-nakariri Seruh iita Ragau, tominta-nakariri Ragau iita Peleh, tominta-nakariri Peleh iita Heber, tominta-nakariri Heber iita Sala, ³⁶ tominta-nakariri Sala iita Cainán, tominta-nakariri Cainán iita Arfaxad, tominta-nakariri Arfaxad iita Sem, tominta-nakariri Sem iita Noé, tominta-nakariri Noé iita Lamec, ³⁷ tominta-nakariri Lamec iita Matusalén, tominta-nakariri Matusalén iita Enoc, tominta-nakariri Enoc iita Jared, tominta-nakariri Jared iita Mahalaleel, tominta-nakariri Mahalaleel iita Cainán, ³⁸ tominta-nakariri Cainán iita Enós, tominta-nakariri Enós iita Set, tominta-nakariri Set iita Adán, tominta-nakariri Adán riitaki Tajorentsi.

4

Ikaariperota-kaeterimi Jesús (Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

¹ Tema ojeeka-shiretan-tanakari Jesús Ishire tajorentsi, ipiyaa ipoñahaawo Pa-reenkaariki. Tema okantakaakari Ishire tajorentsi jataki ochempi-mashiki. ² Ari ijeekakiri janta okaatzi 40 kitejeri, ikowawitaka Kamaari ikaariperota-shireta-kaerimi. Tema tekatsi royaari janta, ayimatakiri itashe. ³ Ikantawita-paakari: “Omaperota-tyaarika Itomintzimi Tajorentsi, pipeyiro owanawontsi iroka mapi.” ⁴ Ari rakanakiri Jesús, ikantanakiri: “Eenitatsi jankina-rentsi kantatsiri:

Tee apatziro okowityee-motari atziri owanawontsi, tema rootaki kowaperotacha akemijanteero okaatzi ikanteeri Tajorentsi.”*

⁵ Ikanta Kamaari raanakiri Jesús tonkaariki. Ari ikoñaatakaa-paentziro maawoeni nampitsi ipinkatha-yitziri atziri. ⁶ Ikantapaeri: “Ari nokanta-kaakyaawo ipinkathatemi piñaayitakiri, ari nopakimiro eejatzi rowaneenkawo. Tema naaka rashita-kaetaka maawoeni, ari omatakyaa nopiri itzimi-rika nokoyiri. ⁷ Aririka pipinkathatena, maawoeni ikaatzi piñaakiri, eeroka ashitane-yaarini.” ⁸ Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: “Eenitatsi rojankineetakiri paerani, kantatsiri:

Pipinkathateri Pitajorentsite, riitaki pikemijanteri apaani.”

⁹ Ikanta Kamaari raanakiri Aapatziyaweniki, rateeta-kaapaakiri jenoki omitzikaaki tajorentsi-panko. Ikantawita-paari: “Kyaari-pero-rika Itomintzimi Tajorentsi, pijapoki jaawikinta. ¹⁰ Pikenkishireero rojankinee-takiri paerani okantzi:

Ari rotyaan-takimiri Tajorentsi Ronampiri raminakowentemi,

¹¹ Riitaki thomaawakimini eero pantziwatantawo mapi piitziki.”

¹² Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: “Iroka ikanteetaki eejatzi paerani:

Tee okameethatzi piñaantyaari Piwinkatharite Tajorentsi.”

¹³ Teera rotsinampaa-shityaari Kamaari ikaariperota-shireta-kaeri Jesús, iteenkapithata-paentziri eepichokiini.

Retanakari rantayitziri Jesús (Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

* 4:4 tema rootaki kowaperotacha akemijanteero okaatzi ikanteeri Tajorentsi: inashiyita ñaantsi-paeni

¹⁴ Ikanta riyaaateero Jesús Tepokiweniki, otyaanakari ishintsinka Ishire tajorentsi. Ithonka ikemakoe-tanakiri janta inampiiteki. ¹⁵ Riyotaan-tayitaki kemijantantsi-pankoki. Osheki ajahaakariri janta.

Ipiyaa Jesús Kashiyakaa-weniki
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶ Ikanta ipiyaawo Jesús Kashiyakaa-weniki, areetaa inampiki jempe rantaritaki paerani. Ari omonkaatapaa kitejeri imakoryaan-teetari, jataki kemijantantsipankoki, rootaki rameta-piintari rirori. Ari ikatziyanaka iñaanatero jankina-rentsi. ¹⁷ Ipaetakiri rojankinari Kamantanta-nirini Isaías. Ikanta rapinee-ryaakiro jankina-rentsi, rami-nakiro jempe ojankinataka, kantatsiri:

¹⁸ Ojeekantana Ishire Tajorentsi,

Tema riitaki jeepatzii-tota-kinari.

Rotyaan-takina nokenkithata-kahaeri ashironkaenkari Kameethari Ñaantsi.

Netsinaryaa-koteeri okantzimo-shireta-waetari.

Nokaman-teeri inoshikaetani nokanteeri: “Aritaki pijeekawaetee kameetha romonkyawitee-takimira.”

Aritaki naminakaa-yiteeri mawityaakiri-paeni,

Aritaki nookakaa-wenteeri ikaatzi rompera-waeteetari.

¹⁹ Rotyaan-takina nokenkithate: “Nimaeka ojarentsiki ari ikaminthahae Tajorentsi.”

²⁰ Ikanta rapineeta-neero Jesús jankina-rentsi, ipaneeri jewatzirori kenkitha-rentsi, jeekanaki. Tema ipampoyeeyanakirini maawoeni atziri ikaatzi jeekaen-tsiri kemijantantsipankoki. ²¹ Ari retanakawo ikantanaki: “Omonkaatzi-motakimi nimaeka iroka Jankina-rentsi okaatzi pikemakiri noñaanata-kimiro.” ²² Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemakiriri ikenkithataki Jesús kameetha. Ikanteeyini: “¿Kaarima irika itomi José?” ²³ Roojatzi ikantan-tanakariri: “Kimitaka ari pikantakina: ‘Ajantyyaa aawintantzinkari paawintyyaa eeroka. Tema osheki nokemako-wentakimi pantayitakiri Capernaum, ajantyyaa pantapaero eejatzi jaka pinampiki.’” ²⁴ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Omaperotatyaa nokantemiri, ashi oyiro tee ipinkathatee-tziri Kamantantaniri inampiki rirori. ²⁵ Tema omaperotyyaa iroka, paerani eeniro ijeekawitani Elías, tee oparya-hae inkani okaatzi mawa ojarentsi eejatzi 6 kashiri janta inampiiteki Israel-paeni, antawo itasheneenteetaki. Osheki kinankawo tzimawita-chari janta, ²⁶ roo kanteencha, tee rotyaan-teetziri Elías riyaaata-shitero kinankawo isheninka, apatziro rotyaan-teetakiri riyaaata-shitero otsipa-jato kaari isheninkata janta nampitsiki Sarepta jeekatsiri Shimaaki ²⁷ Ari okimitakari eejatzi eeniro ijeekawita Kamantantaniri Eliseo, tzimawita-cha inampiiteki Israel-paeni osheki mantsiyari pathaawaeta-tsiri. Roo kantariteencha tee rotyaan-teetziri Eliseo retsiyata-kota-kahae apaani, tema rii rotyaan-teetaki Naamán kaari isheninkata poñaachari Tonkaeroni, retsiyata-kota-kahaeri.”

²⁸ Ikanta ikemaeyakini ikaatzi jeekaen-tsirini kemijantaantsipankoki, antawo ikijeeyanakani. ²⁹ Ikatziyee-yanakani, rahaeta-nakiri Jesús iweyaa-thapita nampitsi jempe ojeeki impeeta ikowaeyini rowaririmi. ³⁰ Roo kanteencha Jesús, ishiya-pithata-nakari rojatekan-tanakari niyanki, jatee.

Atziri raahashiretziri peyari
(Mr. 1.21-28)

³¹ Ikanta roerinkaa Jesús nampitsiki Capernaum jeekatsiri Tepokiweniki. Riyotaa-yitapaeri atziri kitejeri imakoryaan-teetari. ³² Tema tee omaanta ishintsinka riyotaantzira, ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemakirori riyotaan-tziri. ³³ Okanta janta kemijantaantsipankoki, ari ijeekakiri atziri raahashiretziri peyari, ishintsitanakiro ikaemanaki, ³⁴ ikantzi: “Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi, niyotzimi naaka, eerokataki

Itajorentsita Pawa. Rootaki pipokantari jaka pithonkae-yinani.”³⁵ Ari ikijathata-nakiri Jesús, ikantanakiri: “¡Pimaerite peyari, piyaatee! Ari ityaanaki atziri rooka-neeri iweyarite, teemaeta romantsiyaa-nakiri.”³⁶ Ari ipampoyeeyanakirini atziri-paeni, ikanta-wakaanaka: “¿Oetakama iroka ñaantsi? Eenitatsi ishintsinka rotsinampaantariri romishiyiri peyari ikijathatakirira.”³⁷ Tema ithonka ikemakoe-tanakiri Jesús maawoeni janta inampiiteki.

Retsiyata-kota-kahaero Jesús riyote Pedro
(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸ Ikanta ishitowanaki Jesús kemijantaantsipankoki, kyaapaaki ipankoki Simón. Ikantee-tawakiri: “Omatatziro riyote Simón antawo jaawaki-rentsi.”³⁹ Ari roeyotashita-nakawo omaryaakaha roori, kimiwitaka ikijathata-kityeeromi jaawaki-rentsi. Etsiyata-kotanaki ojaawaki-witaka. Apathakirotananaa opiriintanaa, aminayita-kiniri opawakiriri.

Retsiyata-kota-kaayitziri Jesús mantsiyari-paeni
(Mt. 8.16-17; Mr. 1.31-34)

⁴⁰ Okanta otsireniityaanaki, ramaeta-paakiniri Jesús osheki atziri inashi-yitachari imantsiyanka. Ikanta iñaawakiri Jesús, apatziro ipampitantakari eepichokiini rako, etsiyata-koyitane. ⁴¹ Osheki atziri raashiretziri peyari romishitowaki iweyarite, antawo ikaemayitzi peyari, ikantzi: “¡Itomi Tajorentsi eeroka!” Teemaeta ishinetziri iñaawaeeta peyari, ikijatha-yitakiri, tema riyoteeyini peyari-paeni riitaki Jeepatzii-totaa-rewo irika Jesús.

Riyotaantzi Jesús maawoeni Tepokiweniki
(Mr. 1.35-39)

⁴² Okanta okitejetzi-mataki, ananinkanaki Jesús apaniroeni, ishitowanaki riyaaetero ochempi-mashiki. Osheki thotyaakoyiteerini jempe-rika ikinaki. Ikanta iñeeteeri jempe ijeeki, tee ikowaetzi riyaaatee. ⁴³ Roojatzi ikantan-tanakari Jesús: “Otzimatyee ike-maetero eejatzi otsipaki nampitsi Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Tema rootaki rotyaan-tantee-takinari.”⁴⁴ Eekiro riyaaata-kaana-kitziro Jesús ikenkithatanaki kemijantaantsipankoki-paeni okaatzi tzimatsiri janta Tepokiweniki.

5

Kaari iñeeta-piintzi shimaataantsi

¹ Okanta apaani kitejeri, ijeeki Jesús inkaari-cheraaki janta Piyompi-shaariki. Ratsinaki-matakiri atziri ikaatzi piyowenta-kariri ikemijantziro iñaani Tajorentsi. ² Ari iñaaki apite pitotsi owaataka impanekiiteki. Tee rotetan-teeyaawoni ashitawori, tema ikiwaeya-tziironi ishima-mento. ³ Otetapaaka Jesús pitotsiki. Riitaki ashitawori Simón iroka pitotsi, ikantakiri rotyaantero eepichokiini niyankyaani. Ari ijeekantanakawo Jesús pitotsi, retanaawo riyotaa-yitaneeri atziri. ⁴ Ikanta ithonka-nakiro riyotaantzi, ikantzi: “Simón, paanakiro pipito niyankyaani inkaari, ari pishimaatyaari.”⁵ Ari rakanaki Simón, ikantzi: “Nomawitakawo noshimaata tsireni-paete, tekatsi nayi. Tema eeroka kantanari, aritaki nomatakiro.”⁶ Imatakiro ishimaata Simón, raaki osheki shima, rooteentsi otzijaanakimi ishima-mento. ⁷ Ikaema-wakoteeri ikaata-piintziri ishimaata ramitakoteeri. Ikanta riyaaata-shita-nakiri, ikina-koteeyakini otsipaki pitotsi, ijaayitakiro apitekiro-paeni ipito, roowiteen-chami itsitsiyakoteeyini. ⁸ Ikanta iñaakiro Simón Pedro awijeentsiri, rotziwerowa-shita-nakari Jesús, ikantanakiri: “Piteenkapithatena Pinkathari, kaari-pero-shireri naaka.”⁹ Tema antawo

ithaawanaki Simón iñaakiro raaki osheki shima. Ari ikantakari eejatzi itsipateeyakarini. ¹⁰ Imatzita-nakawo Jacobo eejatzi Juan, itomi-paeni Zebedeo, tema riijatzi itsipatakari Simón. Roo kanteencha Jesús ikantanakiri Simón: “Eero pithaawa-shiwaeta, okimitee-yaawo nimaeka riimi atziri noshimaata-kahae-miri.” ¹¹ Ikanta raata-koteeyapaeni, rooka-nakiro maawoeni, royaatee-yanakirini Jesús.

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús omatziri pathaawontsi
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹² Ikanta rareetaka Jesús otsipaki nampitsi, ari ipokakiri omatziri pathaawontsi. Ari iñaapaakiri Jesús, rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: “Pinkathari, pikoyirika, aritaki omatakyaa petsiyata-kota-kahaena.” ¹³ Rootaki rakotan-tanakari Jesús, rotzinkakiri eepichokiini, ikantziri: “Nokoyi, petsiyata-kotee.” Etsiyatanaki ipathaa-waewita. ¹⁴ Ikantawita-waari: “Eero pikamanta-kotana. Apatziro powanakiro piyaata-shiteri Ompera-tajorentsita-rewo, pantantyaawori Ikantakaantani paerani Moisés, paanakiniri Tajorentsi patsipeta-kaani pipira, rootaki riyotan-teetyaari etsiyata-koteemi.” ¹⁵ Roo kanteencha ithonkaka ikemakoe-tanakari Jesús inteena. Osheki atziri piyowenta-kariri ikemijantziri. Ikowaeyini retsiyata-kota-kaayiteeniri eejatzi imantsiyanka-paeni. ¹⁶ Roo kanteencha ijeekawaetzi apaniroeni rirori Jesús ochempimashiki, ari ramanari.

Retsiyata-kota-kaeri Jesús Kijopookiri
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

¹⁷ Okanta otsipa kitejeri riyotaantzi Jesús, ari ijeekae-yakini Inashitantaniri eejatzi Yotaantaniri, riitaki poñaayiteen-chari nampitsiki-paeni tzimatsiri janta Tepokiweniki, ipatsiteki Judá-paeni, poñaayiteen-chari eejatzi nampitsiki Aapatziyaweni. Tema otyaakari Jesús ishintsinka Tajorentsi, kantacha retsiyata-kota-kaayiteri mantsiyari. ¹⁸ Ari ramaeta-paakiri kijopookiri inatakoe-takiri romaryaa-mentoki. Ikoyi ikyaakaa-paakirimi pankotsiki, romaryaa-koteri jempe ijeekaki Jesús. ¹⁹ Teemaeta omata ikyaakaeri, tema osheki atziri piyoteenchari. Rateeta-kaanakiri jenoki pankotsiki, imoontakiro pankotsi, rowayiita-kotakiri ipiyowentee-takarira Jesús. ²⁰ Riyotzi Jesús kyaaripero rawentaakari irika-paeni, ikantanakiri kijopookiri: “¡Nosheninka! Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka.” ²¹ Ikanta ikemaeyakini Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, ikanta-shiretee-yanakini: “Itheenka-tziiri Tajorentsi irikawé. Tema tekatsi materoni ipeyakotantero kaari-perori, apatziro Tajorentsi ipeyakotan-tziro.” ²² Riyotzimaetaka Jesús ikenkishiryaaari irika-paeni, rojampita-nakiri, ikantziri: “¿Iitakama pikenkishiryaa-waeta-shitantari? ²³ ¿Tema okameethatzi nokante: ‘Ipeyakoe-teemiro pikaaripero-shire-witaka?’ Rooma pikoyi nokanteri: ‘Pikatziye, piyaatee.’” ²⁴ Nimaeka piyoteri Itomi Atziri otzimi-motziri ishintsinka jaka kepatsiki, aritaki ipeyakoteeri kaaripero-shire-witachari.” Ipithoka-shita-nakari kijopookiri, ikantziri: “Nokantzimi Naaka, pikatziye, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee pipankoki.” ²⁵ Apathakirotanana ipiriintanaka kijopookiri, raaneero romaryaan-tawitari. Tema iweshiryaa-wenta-nakari Tajorentsi jaatee ipankoki. ²⁶ Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi ñaakiriri, iweshiryaa-wenta-yitanakari eejatzi rirori Tajorentsi. Ithaawan-kakiini ikanteeyini: “Teera añaaipiinta-tziro kimityaawoni iroka.”

Rahaetan-tanakariri Leví
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

²⁷ Ikanta ishitowa-neera Jesús, iñaapaakiri iitachari Leví. Ijeeki rirori, jempe rowakiri jewari wirakocha ishintsitantzi ramaeteniri koriki, ikantapaakiri: “Poyaatena.” ²⁸ Katziyanaka Leví, rookanakiro maawoeni, royaata-nakiri.

²⁹ Ikanta Leví raanakiri Jesús roemoshirenkyaa ipankoki itsipata-nakari riyotaani. Ari riyaatzitakari eejatzi osheki shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, osheki itsipa-paeni jatayiteen-tsiri. Ari ikaatee-yakirini rowaeyani. ³⁰ Ikanta Inashitantaniri itsipatakari Yotaantaniri, iñaana-minthatakiri riyotaani Jesús, ikantziri: “¿Litaka pitsipatan-tariri powaeyani eejatzi pimiriteeyini kaari-pero-shireri, pitsipatakari eejatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki?” ³¹ Ari rakanaki Jesús, ikantanakiri: “Aririka imansiyate atziri ipoka-shitziri aawintan-tatsiri, riima atziri kaari mansiyatatsi tekatsi ikoyi rirori. ³² Tema tee nopoka-shitziri ikimitakantawitari kameetha-shireri, tema nopoka-shita-tziiri kaari-pero-shireri nokaema-shireteeri rookaero kaari-perori.”

Ikenkithata-kotziro Jesús itziwenteeta
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³ Ikanta rojampitee-takiri Jesús, ikantee-tziri: “¿Litaka kaari itziwentanta piyotaani? Riima rashi Juan, eejatzi rashi Inashitantaniri-paeni, osheki itziwenta-piinteeyani, ramaneeyani eejatzi. Noñiiri piyotaani eeroaka, tee itziwenta-nityaa, owawaeyitacha, irawaetatsi imiri.” ³⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Aririka itsipatee-tyaari aawakaa-chari, ¿arima itziwenteetapaakya? ³⁵ Rooma paata, aririka rahaetakiri iimenteetari, aripaetera itziwenteetyaa.” ³⁶ Ari roshiya-kaawenta-nakiniri Jesús, ikantziri: “Apaani paejatoteentsiri ikithaateetari, aririkami rowamatan-teetantyaawo ojapeki owakirari, ari omaperota-nakya oztijaaperotanaki aririka aminthata-nakya owakirari. Teera okameethatakaero paejatoteentsiri ikithaateetari rowamatantee-tantyaawomi owakirari. ³⁷ Ari okimitari eejatzi, tee ikameethaperotzi paejatoteentsiri mashitsi-naki rowantee-tyaari eeryaari imiriteetziri. Aririka rowantee-tyaari, aritaki itziijaanaki, apaatashi-waetakyaa imiriteetziri eejatzi mashitsi-naki. ³⁸ Tema apatziro ikameethatzi owakirari mashitsi-naki rowantee-tyaari. ³⁹ Ikaatzi ametawori imiritziro poetatsiri, eero rametaawo imiritee-ro eeryaari. Ikanta-piinte: ‘Rootaki kameethatatsi amiritero poetatsiri.’”

6

Ikenkithata-kotziro Jesús kitejeri imakoryaan-teetari
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

¹ Okanta apaani kitejeri imakoryaan-teetari, ikinaki Jesús pankirentsi-mashiki. Ikanta riyotaani-paeni rojaperyaakitanaki okithoki, ramiroka-kitakiro rowantyaawori. ² Tee inimotziri Inashitantaniri-paeni, rojampitakiri ikantziri: “¿Litaka pijaperyaakitan-tawori? Tema tee oshinetaa-ntsita rantawaeteete kitejeri imakoryaan-teetari.” ³ Ari rakanaki Jesús, ikantanaki: “¿Tema piñaanata-kotziri pinkatharini David aantawitakariri itashe itsipayitakari ikaateeyini? ⁴ Ikyaaiki tajorentsi-pankoki, raakiro ratanteetari tajorentsita-tsiri, rowakawo rirori, ipakiri eejatzi itsipayitakari. Tema tee oshinetaan-tsiwita rowaetyaawo, apatziro rowapiinta-yitawo Ompera-tajorentsitaarewo.” ⁵ Ari ikantaki eejatzi: “Irika Itomi Atziri ipinkathari-perotzi rirori, rawijiro kitejeri imakoryaan-teetari.”

Atziri kijowakori
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶ Okanta otsipa kitejeri imakoryaan-teetari, ikyaaiki Jesús kemijantantsipankoki, riyotaan-tapae eejatzi. Ari ijeekakiri kijowakota-tsiri rakoperoki. ⁷ Tema raminakoperoeyakirini Yotaantaniri eejatzi Inashitantaniri, ikoyi iñeeri Jesús retsiyatakota-kaeri kijowakori kitejeri imakoryaan-teetari otziman-tyaari ikanta-koteriri. ⁸ Iyotzimaetaka Jesús oeta ikenkishiryaaari irika-paeni. Ikaemakiri kijowakori, ikantziri: “Pipoki, pojatenkyaa nopiyotee-yakanika naaka.” Pokanaki kijowakori,

katziya-paaka. ⁹ Ari ikantzi Jesús: “Nokoyi nojampitee-yimini: ¿Otzimikama shinetaantsita-tsiri anteri kitejeri imakoryaan-teetari? ¿Tema okameethatzi aneshironkatante, rooma kameethatatsi owamaante? ¿Tema okameethatzi antero rooperori, rooma kameethatatsi akaaripero-waete?” ¹⁰ Raminanakiri Jesús piyowenta-kariri, iñaanatanakiri kijowakori, ikantziri: “Pampiryaa-wakotee.” Matanaka ikantakiri, akotsitane kameetha. ¹¹ Tema antawo ikijeeya-nakani jewari-paeni. Ikamanta-wakahae-yakani jempe ikinakaero ikoshekyaaari Jesús.

Riyoshiitaki Jesús 12 Otyaantaa-rewo
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹² Ari itonkaanaki Jesús ochempiki ramanyaa. Tema roetziñaarikotakawo maawoeni tsireniriki ramaniri Tajorentsi. ¹³ Okanta okitejeta-manee, ipiyotakiri maawoeni riyotaani. Ari riyoshiitaki ikaatzi 12, riitaki iitakiri Otyaantaa-rewo. ¹⁴ Irika ikaatzi riyoshiitakiri: Simón, riitaki iitakiri Pedro, (akantziri añaaniki aaka Kijori.) Riyoshiitakiri Andrés rirentzi Simón. Riyoshiitakiri Jacobo, Juan, Felipe, Bartolomé, ¹⁵ Mateo, Tomás, Jacobo itomi Alfeo. Riyoshiitakiri Simón iiteetziri eejatzi Kijakotan-taniri.* ¹⁶ Riyoshiitakiri Judas rirentzi Jacobo. Riyoshiitakiri eejatzi Judas Nampitsi-weri, riitaki pithoka-shityaarini paata.

Ikenkithata-kaeri Jesús osheki atziri
(Mt. 4.23-25)

¹⁷ Ikanta roerinkae-yaani Jesús itsipataari riyotaani. Ari ijeekae-yapaakini owinteni-pathatzi. Osheki atziri piyowenta-wakaariri, Aapatziyaweni-jatzi, eejatzi ikaatzi nampiyitawori ipatsiteki Judá-paeni. Eenitatsi poñaayiteen-chari inkaari-thapyaaiki nampitsiki Mapiniki eejatzi Shimaaki. Ipokaeyakini irika-paeni ikemiro ikenkithatzi Jesús, ikowaeya-tziini rirori-paeni retsiyata-koeteeniri imantsiyarite-paeni.† ¹⁸ Tema ikaatzi raahashireyitziri peyari, retsiyata-kota-kaayiteeri. ¹⁹ Ikowaeyakini maawoeni atziri ipampitanta-wakyaari eepichokiini rako, tema otzimi-motziri Jesús ishintsinka, retsiyata-kota-kaayitziri maawoeni.

Ikenkithata-koetziri kimoshireta-tsini eejatzi ashironkaa-chani
(Mt. 5.1-12)

²⁰ Ikanta raminanakiri Jesús riyotaani, ikantziri: “Ari itajonka-wentee-teemi eeroka-paeni ashironkaenkari, tema eerokataki ñahaeroni ipinkathari-wentantee Tajorentsi.

²¹ Ari itajonka-wentee-teemi piñaawitawo pitashe-neenta-waetzi nimaeka, tema rooteentsi piñero pikemaneenteeyaa. Ari itajonka-wentee-teemi piñaayi-witawo piraaneenta-waeta nimaeka, tema rooteentsi piñero pishironta-waeteeyaa.

²² Ari itajonka-wentee-teemi okantawitakyaa piñaayi-witawo nimaeka ikijaneenteetemi, rokimaetemi, ikaweya-waeteetemi, imaninta-waeteetemi, okantakaan-tziro pawentaari Itomi Atziri. ²³ Pithaamenta-yiteeyaa, pikimo-shire-yitee, tema Tajorentsi pinayiteemini inkiteki. Pikenkishireero okaatzi rantakiri piwaejatzeneni ikemaatsita-kaawaetakari Kamantantaniri-paeni.

²⁴ ¡Ashironka-matsiteetemi ashaahantzinkari! Tema piñaayitakiro nimaeka pinintaa-waeyitaka.

²⁵ ¡Ashironka-matsiteetemi pikaatzi piñiuro nimaeka pikema-neentayita! Tema aritaki piñero paata eeroka pitashe-neentee.

¡ashironka-matsiteetemi pikaatzi piñaayitziro nimaeka pishironta-waeta! Ari piñero paata pikemaatsi-waeteeyaa, ari piraawaetee-yaari eejatzi.

²⁶ ¡Ashironka-matsiteetemi pikaatzi rajahaa-wenteetzimi nimaeka! Tema ari ikantawitee-takari paerani oshiyako-witariri Kamantantaniri-paeni.”

* **6:15** Kijakotan-taniri = cananeo = Owinteni-weri † **6:17** Iroka-paeni oweyaanta-paakawori ñaantsi, eenitatsi ojankinataka eejatzi janta vs 6.18.

Petakotyaari kijaneenta-yitzimiri
(Mt. 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Roo kanteencha pikemi nokantzi naaka: Petakoteeyaari ikaatzi kijaneenta-yitzimiri, paakameetha-yiteeri. ²⁸ Eero pipiyatari kijimawaetzimiri. Pamana-koyityaari theyako-yitzimiri. ²⁹ Aririka ipajawooteetemi, pishineteeyaari imon-tewootanakimi ipajatemi. Aririka ikowaete rahaetero pithaari pipewiryaaakowo, pishineteniri eejatzi raanakiro pikithaataraira. ³⁰ Aririka ikanteetemi: ‘Pipina,’ okameethatzi pipimanta-yite. Aririka rayitee-temiro pashitari, te okameethatzi pikiñaani-wentero. ³¹ Pikoyi-rika retakoe-temi, petawakyaawo eeroka petakotantya.

³² Aririka petakota-shitakyaari ikaatzi etakota-yitzimiri eeroka, ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri. ³³ Aririka paakameethata-shitakyaari ikaatzi aakameethatzimiri eeroka ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri. ³⁴ Aririka ikanteetemi: ‘Pipawakinawo, ari noepiyeemi,’ roojatzi pipantawakari tema piyotzi ari imateemi eeroka paata. ¿Kameethatakima iroka? Tema tee, tema rootaki imata-piintziri kaari-pero-shireri. ³⁵ Petakoyiteeyaari eeroka kijayitzimiri, eero pipiyatari. Pipimanta-yite aririka ikowa-koteetemi, eero poyaawenta ipiyeetemi eeroka. Antawo ipineeteemi, ito-minteemira Jenoki-jatzi. Omaperotatya retakoyitakari rirori maawoeni atziri kaari pa-soonkitantatsini eejatzi kaari-pero-shireri-paeni. ³⁶ Ikimiteero Ashiteeri retakotanta, ari pikimita-neeyaari eeroka.”

Ikenkithata-kotziro Jesús kantzimataantsi
(Mt. 7.1-5)

³⁷ “Tee okameethatzi piyakowentante, paamaeyaa riyakowentee-tzimi-kari eeroka. Eero pikantzi-matantzi, imaeteemi-kari eeroka paata. Aririka pipeyakotante, ari imaeteemi eeroka paata. ³⁸ Pipimanta-yitee, tema ari imaeteemi eeroka paata, rawijakae-teemiro eeroka okaatzi pipimantakiri. Eenitatsi-rika pantzi-motantakiri, ari imaperotee-teemi paata eeroka.”

³⁹ Ikanta roshiya-kaawenta-nakiniri Jesús, ikantzi: “¿Kantachama ikathata-wakaeyaa mawityaakiri? Tema tee riyotzi jempe ikini, ari iparyaki apitekiro-paeni omooki. ⁴⁰ Teera iñahaetzi apaani iyotee-tziri rawijiri yoteeriri. Rooma paata aririka riyotaa-peroe-takiri aritaki ikimitee-yaari yoteeriri paerani. ⁴¹ Tema okimiwitakawo aririka otyaa-kitemi antawo incha-petoki pokiki, ¿kantachama pamineri itsipa tyaa-kita-chari eepichokiini rokiki? ⁴² ¿Kantachama pikanteri: ‘Pipoki nayimiro tyaa-kita-kimiri?’ Tema otyaaki-takimi eeroka antawo incha-petoki. Tema poshiyakari eeroka owapeyi-motan-taniri. Otzimatyee petawakyaawo eeroka paawaero antawo inchapetoki otzikaa-kimiri pokiki, paminee kameetha paantee-yaanariri tyaa-kiteen-chari eepichokiini.”

Ari iyoetziro okithokitanaki-rika
(Mt. 7.15-20)

⁴³ “Apaani inchato jaankanata-tsiri oshooki, tee iñeetziro okaariperote okithoki. Rooma inchato jampiya-shita-tsiri, tee okameethatzi okithoki. ⁴⁴ Otzimatyee aminakoteri kameetha-rika okaatzi rantayitziri, rootaki ayotantyaari kameetha-shireri irika. ¿Añiroma chochoki imiriteetziri okithokitan-tyaawo owaato kitochee? Tema tee. ¿Kantachama okithokitan-tyaawo otsipa chochoki-paeni roori? Tema eero.‡ ⁴⁵ Arira ikimi-yitanaari kameetha-shireri ikenkishiryaa-piintawo kameethari, rootaki okameethatantari rantayitziri. Riima kaari-pero-shireri tee ikenkishiryaa-piintawo kameethari, rootaki okaariperotantari rantayitziri. Tema okaatzi ikenkishiryaa-yitari, rootaki iñaaniytakari eejatzi.”

‡ 6:44 chochoki imiriteetziri = uva; chochoki-paeni = higo

Ikenkithata-koetziri apite owatzikirori ipanko
(Mt. 7.24-29)

⁴⁶ “Litaka ikantee-tantanari: ‘Pinkathari, pinkathari?’ Teemaeta ranteena-wo okaatzi nokanta-yitziri. ⁴⁷ Tzimayitatsi mataneerori okaatzi nokanta-yitziri. Irika roshiya-naari: ⁴⁸ Tema roshiyari apaani atziri wetsika-tsiri ipanko, ikiya-shitakiro otzinkami okijo-pathatzira kepatsi, rowatzikakiro. Okanta opokaki antawo amaani, ookanta-paakawo pankotsi, tee eewokiro. Tema rowatzikae-takitziro kameetha okijo-pathatzira. ⁴⁹ Riima ikaatzi peyakotzirori nokanta-yitziriri, kaari antaneeroni. Roshiyakari apaani atziri wetsika-witachari ipanko, teemaeta ikiyashi-perotziro intho-moeki. Okanta opokaki antawo amaani, ookanta-paakawo, tyaanaki. Tee iñeeteero.”

7

Retsiyata-kota-kahaeri Jesús romperatani reewarite owayiri-paeni
(Mt. 8.5-13)

¹ Tema ithonka-nakiro Jesús ikenkithata-kaeri atziri-paeni, jatee nampitsiki Capernaum. ² Ikanta imantsiyataki retako-perotani romperatani reewarite owayiri-paeni wirakocha, rooteentsi ikamemi. ³ Ari ikemako-wenta-kiriri Jesús, rotyaan-taki rantariperote Judá-paeni, ikaemiri Jesús, retsiyata-kota-kaeniriita romperatani. ⁴ Ikanta riyaata-shitakiri Jesús, ikantapaakiri: “Ohseki okameethate pamita-koteri irika reewarite owayiri-paeni, ⁵ tema raakameethata-piintakina, rowetsika-kaantakina noyemijantaantsipankote.” ⁶ Ikanta Jesús royaata-nakiri pokashita-kiriri. Rootentsi raree-tyaami ipankoki, itonkiyotakari itsipa-minthari reewarite owayiri, riitaki itsipa rotyaan-takiri, ikantawakiri rirori: “Pinkathari, ikantakaan-tzimi neewarite, ikantzi: ‘Osheki nopinkathatakimi eeroka, eero omata pikyaa-wankotena, tema tekatsi kowaperotenani naaka.*’ ⁷ Rootaki kaari niyaata-shitan-tzimi noñeemi naaka. Ap- atziro nokoyiro piñaani pikanta-kaanta-wakiri nomperatani, aritaki retsiyata-kotee. ⁸ Eenitatsi omperatanari naaka, eenitatsi eejatzi owayiri-paeni nomperatari naaka. Aririka nokanteri: ‘Piyaate,’ aritaki riyaataki. Aririka nokanteri itsipa: ‘Pipoki,’ aritaki ipokaki. Aririka nokanteri nomperatani: ‘Pantero iroka,’ aritaki rantakiro.” ⁹ Ari ipampoyaanakiri Jesús ikemakirira ikantaki reewarite owayiri. Ipithoka-shita-nakari ikaatzi oyaatakiriri, ikantziri: “Riitaki matakirori ikemijantzi irika, tema ikaatzira tzimatsiri nosheninka-paeni Israel-paeni tekira noñeeta apaani oshiyarini irika.” ¹⁰ Ikanta ipiyanaawo ipankoki jewari ikaatzi rotyaan-teetakiri, iñaapaa-tziiri rompereetari etsiyata-kotee imantsiya-witaha.

Rowañahaeri Jesús eentsite kinankawo

¹¹ Ikanta riyaataki Jesús nampitsiki iiteetziri Owaneenka-weni, itsipayitakari riyotaani. Osheki eejatzi atziri-paeni oyaatakiriri. ¹² Ikanta rareetzi-mataka nampitsiki, itonkiyota-kotantaka rahaetziri kaminkari ikiteeteri, apintzite otomi iroka tsinani kinankawo. Osheki atziri oyaatakirori iroka tsinani. ¹³ Ikanta iñaawakirowa Jesús kinankawo tsinani, antawo retako-shireta-nakawo. Ikantziro: “Aritapaaki pi-raawaetaka.” ¹⁴ Ipokapaaki okaakiini, ipampita-paakiro rowantee-takariri kaminkari. Katziyee-yapaakani natakotziriri. Ikantzi Jesús: “Ewankari, eeroka noñaanatzi, pipirintee.” ¹⁵ Piriintanaa kamawiteen-chari ñaawaetanee. Rakathata-neeri Jesús roojatzi riniroki. ¹⁶ Antawo ithaawae-yanakini ikaatzi ñaakiriri. Ikanta iweshiryaa-wentanakari Tajorentsi, ikantee-yanakini: “Pokaki riiperori Kamantantaniri.” Ikanteeyini eejatzi: “Riitaki Tajorentsi kaminthaa-yiteeri.” ¹⁷ Ithonka ikemakoe-tanakiro rantakiri

* **7:6** Irika reewarite owayiri kaari Judá-paeni, itsipa-jatzi atziri irika. Tema paerani apaani Judá-paeni, tee ikyaa-wanko-ritzi kaari isheninkata.

Jesús maawoeni ipatsiteki Judá-paeni, eejatzi otsipaki nampitsi okaatzi ijeeka-nampiyitziri janta.

Rotyaan-takiri Juan riyotaani
(Mt. 11.2-19)

¹⁸ Ikanta ikemaki Juan okaatzi awijeen-tsiri, ikamantakiri riyotaani-paeni. Ari riyoshiitaki apite riyotaani, ¹⁹ rotyaan-takiri rojampiteri Jesús, ikanteri: “¿Eerokama iiteetzi, ‘Pokatsini?’ Kaari-rika eeroka, ¿Eenitatsima itsipa noyaa-koteri?” ²⁰ Ikanta riyaateeyanakini, iñaapaakiri Jesús, ikantapaakiri: “Rotyaan-takina Juan Omitsiryaatananiri nojampitemi: ¿Eerokama iiteetzi ‘Pokatsini?’ Kaari-rika eeroka, ¿Eenitatsima itsipa noyaa-koteri?” ²¹ Tema eekiro retsiyata-kota-kaayitatziri Jesús inashiyitachari imantsiyanka, ikaatzi raahashireyitziri peyari, rokiryaa-kaayitee osheki mawityaakiri. ²² Roojatzi ikantan-tanakariri ikaatzi pokaentsiri: “Aririka pipiyanee, pikaman-tapaeri Juan okaatzi piñaakiri eeroka nantakiri, okaatzi pikema-kinari eejatzi. Tema naminakaa-yiteeri mawityaakiri, nanashita-kaayiteeri kijopookiri, netsiyata-kota-kaayiteeri pathaawaeta-tsiri, nokemakaa-yiteeri matayempiri, nañaakaa-yiteeri kaminkari, nokenkithata-koteeniri Kameethari Ñaantsi ashironkaenkari-paeni. ²³ Tema ari itajonka-wentee-teeri ikaate kaari kijoshire-wenteenani.”

²⁴ Ikanta ipiyeeya-naani rotyaantani Juan, rojampita-nakiri Jesús ikaatzi piyowentakariri, ikenkithata-kotziri Juan, ikantzi: “¿Litaka piñaakiri chapinki ochempi-mashiki? ¿Riima piñaaki kimitawori jawooki opironka-tonkita-kaawo tampyaa?† ²⁵ ¿Piñaakirima rowaneenkata ikithaata? Tema tee. Tema ikaatzi owaneenkata-chari ikithaata, ijeekawankotziri pinkathari. ²⁶ Tema rootaki piyaata-shitan-takariri piyotee-yakini Kaman-tantaniri irika. Tema imaperota-tziro rirori rawijanakiri itsipa Kamantantaniri-paeni. ²⁷ Tema riitaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetaki: Pamine, aritaki notyaantaki etyaawoni ikamanta-kotemi, Riitaki wetsiki-mironi jempe pikinapaaki.

²⁸ Pikemi nokantzi naaka: Paerani osheki atziri tzimawiteen-chari, tekatsi awijirini Juan okaatzi riyota-nitakiri. Riima ikaate tsinampa-shiretaa-tsini, ipinkathari-wenteeri Tajorentsi, aritaki rawijeeri Juan.” ²⁹ Ikaatzi kemakiriri ikantayitakiri Juan, ikantanakiri: “Nokoyi pomitsiryaatena.” Ari imatzita-nakawo ikoyi romitsiryaateeteri ikaatzi shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki. Ari imonkaatzirori okaatzi inintakaan-takiri Tajorentsi. ³⁰ Riima Inashitantaniri-paeni eejatzi Yotaantaniri-paeni tee ishinetyaa romitsiryaa-yiteri Juan, ari rapaatzirori okaatzi ikashiya-kaantziri Tajorentsi.

³¹ Ipoñaashita ikantzi Jesús: “¿Litaka noshiya-kaanteriri irika-paeni atziri? ³² Nokimita-kanteri owashaantawae-rintzi eentsi kaankii-rentsiki aririka roshiya-kaawaetyaa ikaatzi reentsiteeyini, ikanta-wakahae-yaani: ‘Jame ashowite omampaan-tyaari.’ Tee ikoyi. Ikantawita: ‘Jame omampaeya owashiretan-tyaari.’ Tee ikoyi. ³³ Aritaki pikantee-yakani eeroka-paeni. Piñaawitakari Juan itzitapaakawo owanawontsi, tee imiritziro shinchaari, pikantee-yakirini: ‘Raahashireta-tziiri peyari, rootaki itziwae-tantari.’‡ ³⁴ Ikanta ipokaki Itomi Atziri, tee itziwityaawo rirori owanawontsi, imiritziro shinchaari. Ikantee-takiri: ‘Kaari-perori irika, niyawae-rintzi, shinki-tzinkari, raapatziyari shintsitan-tatsiri ramaeteniri koriki, raapatziyari eejatzi kaari-pero-shireri.’ ³⁵ Tekatsi oetyaa ikantee-takiriri, tema aririka iñaahaeteero okaate awijatsini paata, ari riyoteeri omaperotatya riyota-nitzi.”§

Rareetari Jesús Inashitantaniri iitachari Simón

† 7:24 kimitawori jawooki opironka-tonkita-kaawo tampyaa = atziri shipeta-shireri ‡ 7:33 owanawontsi = pan; shinchaari = vino § 7:35 okaate awijatsini = okaate tzimaaniyitatsini

³⁶ Ikanta apaani Inashitantaniri raanakiri Jesús rowakae-yaari. Areetee-yakani ipankoki, jeekapaaki Jesús rowapiinteeta. ³⁷ Okanta apaani kaari-pero-shireri tsinani nampitawori janta, okemako-wentakiri Jesús areetaka ipankoki Inashitantaniri rowaeyaani, jataki roori aakotanaki kajankari owantawo onaki rowetsikae-tziro mapinaki.* ³⁸ Okatziyi-mota-paakari iitziki Jesús, irayi-mota-paakari. Okanta othaatanaka oyaaki okiki ashetapaakiri iitziki, oshetan-tanaari oeshi. Okanta onintaneeri iitziki, ojeetan-tanakari kajankari. ³⁹ Ikanta ifñaakiri Inashitantaniri amakiriri Jesús, ikanta-shiretanaki: “Kyaari-pero-rikami Ikamantanta-nirite irika, ari riyotakiro mi jempe okantawaeta iroka tsinani antakiriri, tema kaari-pero-shireri roori.” ⁴⁰ Ipoñaashita ikantanakiri Jesús irika Inashitantaniri: “Simón, eenitatsi nokoyiri nokantemiri.” Ikantzi rirori: “Ajantyya pikantenawo yotaantaniri.” ⁴¹ Ikantzi Jesús: “Eenitatsi atziri pinatziriri itsipa apite atziri. Apaani ipina-perotaki osheki koriki, riima itsipa ipinatakiri eepichokiini.† ⁴² Okanta paata, tee imateeri irika apite atziri roepiyeeeri koriki, ipeyaakoe-teeri rireewitani apitekiro-paeni. Ajantyya pikantena, ¿Itzimikama etako-perotan-tachani?” ⁴³ Ikantzi Simón: “Riitakira etako-perotan-tacha atziri ipeyako-peroe-takiri rireewitani.” Ikantzi Jesús: “Pimatakiro eeroka pikanakiri.” ⁴⁴ Raminanakiro Jesús ojeekaki tsinani, ikantziri Simón: “¿Piñaakiro antakiri iroka tsinani? Tema nokyya-wanko-witakimi eeroka, teemaeta pipana nijaa nokewapaakyaari noetziki. Rooma iroka tsinani, okewan-takinawo oyaaki shitowa-neentsiri okiki, opoñaashita oshetan-takinawo oeshi. ⁴⁵ Tee pitho-woota-wakina tee powethatawakina eeroka, rooma iroka tsinani osheki onintakina noetziki. ⁴⁶ Tee pijee-patzii-totan-tanari eeroka yeenkantsi pipinkathatena, rooma iroka tsinani, ojeetan-takinawo kajankari noetziki. ⁴⁷ Osheki okaaripero-shire-witaka iroka tsinani, ipeyakoe-teeniro okantakaawo osheki etakotantaka. Riima ikaatzi ipeyakoe-tziri eepichokiini, eepichokiini retakotanta.” ⁴⁸ Opoñaashita ikantanakiro tsinani: “Ipeyakoe-teemiro okaatzi pikaaripero-shire-witaka.” ⁴⁹ Ikantee-yanakini ikaatzi itsipatee-yarini: “¿Iitayyakama irika imatantawori kaari-perori ipeyakotantero?” ⁵⁰ Eekiro ikantana-kitziro Jesús iroka tsinani: “Piyaatee kameetha, rootaki pawijako-shiretan-taari pawentaana.”

8

Tsinani amitako-yitakiriri Jesús

¹ Ikanta itsipayitakari Jesús 12 riyotaani, ithonkakiro maawoeni nampitsi ikenkithataki jempe ikanta-kota Tajorentsi ipinkathari-wentantee. ² Ari ikaatakiro tsinani-paeni okaatzi retsiyata-kota-kahaeri raahashirewitari peyari, okaatzi mantsiya-yiwita-chari eejatzi. Iroka okaatzi oyaatakiriri: María, iiteetziri Pankothanthaari-jato, raahashirewitari ikaatzi 7 peyari, ³ kaakitapaaki roori Juana iina Chuza romperatani Herodes, kaakitapaaki Susana. Eenitatsi eejatzi otsipa-paeni tsinani okaatzi papiinta-kiriri koriki Jesús.

Roshiya-kaawentziri Jesús pankiwae-ryaantzi (Mt. 13.1-15,18-23; Mr. 4.1-20)

⁴ Ikanta ipiyowenta-paakari Jesús osheki atziri. Riitaki poñaayiteen-chari otsipaki-paeni nampitsi ikoyi ifneeri. Roshiya-kaawenta-tziiniri okaatzi riyotaa-yitziriri, ikantziri: ⁵ “Eenitatsi pankiwae-rintzi jatatsiri ipankiwaete. Ikanta rooka-kitakiro iwankiri, eenitatsi ookakita-paenchari awotsiki, ithonka raatzika-kitee-takiro. Ikanta ipokaeyakini tsiimereriki, rowapaakawo. ⁶ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari omapi-pookitzira kepatsi. Okanta oshooka-witanaka, intsipaete ojampishitanaki, tema tee irenka-pathata kepatsi. ⁷ Eenitatsi otsipa ookakita-paenchari kitochee-mashiki. Otsipataanakawo kitochee-mashi oshooka-witanaka. Okanta awijanakiro

* 7:37 mapinaki = alabastro † 7:41 ipinatakiri osheki koriki = 500 denario; ipinatakiri eepichokiini = 50 denario

kitochee oshookanaki, kamanaki pankirentsi. ⁸ Rooma otsipa ookakita-paenchari okameetha-pathatzira kepatsi, kameetha oshooka-paaki, kithokitanaki. Tema eenitatsi shookapaen-tsiri kameetha.” Ikanta ikaatakiro ikenkithataki, ari icheraanaki ikantanaki: “Okowa-perotatyaa iroka, otzimatyee pikemijantee-yawakini maawoeni.”*

⁹ Ari rojampita-nakiri riyotaani-paeni, ikantziri: “¿Oetaka oshiyakaa-wenta-chari okaatzi piyotaan-takiri?” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Ishinettee-takimiro eeroka piyotakoteero jempe okanta-kotaka ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Riima itsipa-paeni, eero nokaman-tziri, apatziro noshiya-kaawenteniri. Ari raminawitee-yaani, eero iñiimaetawo. Ari ikemawitee-yakyaawoni, eero ikematha-tzimaetawo.

¹¹ Iroka okanta-kota noshiya-kaawentakiri: Iroka okithoki ipankitee-takiri, rootaki oshiyakaa-wentacha iñaani Tajorentsi. ¹² Okaatzi ookakita-paenchari awotsiki, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi, ipokapaaki Kamaari imaejanta-kaapaakiri, tee ikemijantzi, eero rawijako-shiretee. ¹³ Ari okimita ookakita-paenchari omapipookitzira, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi, intsipaete ikemijantawitawaka. Tee riyotako-perota-wakiro ñaantsi, rooka-nakiro ikemijantzi. Tee ramawetziro rantakae-takirira kaari-perori, tema ikimitakawo pankirentsi tee otzima-perotzi oparetha. ¹⁴ Ari okimita ookakita-paenchari okitochee-mashitzira, oshiyakaa-wentari kemawitawori ñaantsi. Okantakaan-tziro okantzimo-shire-waetari, ikenkishiryaa-waeta rashaahantyyaa, iñaamawaetawo ithaamenta-waetyaa. Tema awijanakiro ñaantsi ikemawitakari, roshiyakawo pankirentsi kaari kithokita-tsini. ¹⁵ Rooma okithoki ookakita-paenchari okameetha-pathatzi kepatsi, oshiyakaa-wentari kemijantaneerori ñaantsi, kameetha-shiretanee, amawewaetanee, roshiya-kotakawo pankirentsi kameetha shookanaki, osheki okithokitanaki.”

Okoñaata-koyitee omanako-yiwiteen-chari
(Mr. 4.21-25)

¹⁶ “Akoyi-rika onthoteri ootamentotsi, tee atapata-kotziri. Tee owakotziri otapinaki. Tema owakotziri jenoki ikoñeetyaakotantyaari ikaatzi kyahaa-tsiri.† ¹⁷ Ari okimityaari eejatzi, otzimatyee okoñaata-koyitee omanako-yiwiteen-chari, ooñaawonteeero kaari ikematha-witeeta paerani. ¹⁸ Paamawentyaawo okaatzi pikemakiri. Jempe-rika itzimi otzimi-motakiri, ari otzimimo-peroteeri osheki. Riima kaari otzimi-motzi, inaperoe-teeri raapithee-teeri okaatzi tzimimo-witariri.”‡

Riniro Jesús eejatzi rirentzi-paeni
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

¹⁹ Okanta opoka-shitakiri riniro Jesús otsipatakari rirentzi-paeni oñeeri. Teemaeta omatziro oñeeri rotzikakiro atziri piyowenta-kariri. ²⁰ Ari ikamantee-takiri, ikantee-tziri: “Ari opoki piniro otsipatakari pirentzi-paeni, okoyi oñeemi.” ²¹ Ikantanaki rirori: “Ikaatzi kemaerori iñaani Tajorentsi, rantaneero eejatzi okaatzi ikowakaeriri, riitaki nirentzitari, rootaki nonirontari.”

Romaeriuro Jesús tampyaa
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

²² Ari rotetanaka Jesús pitotsiki itsipata-naari riyotaani-paeni, ikantaneeri: “Jame amontyahaee intatsikirona.” Jateeyakini. ²³ Ikanta imontyaa-koteeyani, maanaki Jesús. Ari itampyaaata-kotaki niyankyaa-niki inkaari, antawo otamakaanaki, kitaa-tapaaka nijaa pitotsiki, rooteentsi itsitsiya-koteeyini. ²⁴ Riyaata-shitee-tanakiri Jesús,

* **8:8** shookapaen-tsiri kameetha = okaatzi 100 okithoki † **8:16** otapinaki = otapinaki amaamento, ojenoki-neenta-yitatzii imaantari-paeni oshiyaawomi okaatzi ojenoki-yitzi menkontsi-tapi ‡ **8:18** Okaatzi kenkithata-kota-chari jaka, iroka okanta-kota: “Eepichokiini-rika pikemijanta-wakiro nokanta-kimiri, eepichokiini piyoteero. Rooma pikemijanta-perotawaki-rika, osheki piyotawakiri, eekiro niyotakaa-perota-nakityeemiro.”

rowakiryahae-tapaakiri, ikantee-tziri: “¡Yotaanari! ¡Yotaanari! ¡Atsitsiya-kotatyee!” Piriintanaka Jesús, iñaanata-nakiro tampyaa, ikantziro: “¡Aritapaaki pitampyaataki!” Ikantziro otamakaatzi inkaari: “¡Pimaeryaate!” Awijanaki tampyaa, maeryaatanee inkaari.²⁵ Ikantziri riyotaani-paeni: “¿Jempema okinakika pawentaani?” Tema ipampoyee-yanakirini riyotaani, antawo ithaawan-tanakari, ikanta-wakahaeyani: “¿Iitattyakama irika romoeryaan-tawori tampyaa, eejatzi inkaari?”

Gadara-jatzi raahashiretziri peyari

(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

²⁶ Ikanta imontyaakawo Jesús intatsikiro inkaari Tepokiweni, areetee-yakani nampitsiki Gadara. § ²⁷ Roo raata-kowita-paaka, ishiya-shita-wakari raahashiretziri peyari. Paeranitaki raahashiretee-tziri, tee ikithaateeyaa, tee rameteeyaa ijeekae pankotsiki, ashi royro ijeekawaetzi kitataa-rewo-mashiki. ²⁸ Ikanta iñaawakiri Jesús, rotziwerowa-shita-wakari. Ishintsitanakiro ikaemanaki, ikantzi: “¡Jesús! ¡Itomi Tajorentsi-perori! ¿Jempema pikantenaka? ¡Tee nokoyi powashironkaena!” ²⁹ (Tema ikijathata-wakitziiri Jesús irika peyari rookaneeri irika atziri. Paeranitaki ijeeka-shiretan-takari. Osheki roojotan-tawiteetari eshirotha, ithatyaayitziro. Ishiya-shiya-waeta ochempi-mashiki ikantakaari peyari.) ³⁰ Ikanta rojampita-nakiri: “¿Jempema piitaka?” Ikanteeyini peyari: “Noeta ‘Oshekyaantzi.’ ” Tema osheki peyari jeeka-shiretan-takariri irika atziri. ³¹ Eekiro ikantana-kitzii peyari: “Tee nokoyi pithonkae-yinani.” ³² Ari ipiyotaka tyonkaarikiini osheki chaancho ishimokawaeteeyini. Ikanteeyini peyari: “Potyaan-tena chaanchoki.” Ikantzi Jesús: “Pimatero.” ³³ Jatanaki peyari-paeni chaanchoki, raahashireta-paakiri, rootaki ishiyan-tanakari impeetaki, japokae-yapaakani maa-woeni inkaariki, thonkaka ipiinkaki.

³⁴ Ikanta iñaakiro aminakowentziriri chaancho-paeni okaatzi awijeentziri, shiyeeyanani, ikamantanta-paaki nampitsiki, ikamanta-nakiri eejatzi ikaatzi jeekayita-tsiri rowaneki. ³⁵ Ari ipokaeya-nakini atziri raminiro okaatzi awijeentziri. Ikanta rareetee-yapaakani ijeekaki Jesús, iñaapaa-tziiri raahashirewitari peyari ijeekaki itsipatakari Jesús, ikithaataka, kameetha ikantanaa. Ari ithaawae-yanakini. ³⁶ Tema ikaatzi ñaakirori awijeentziri, ikamanta-wakiri ikaatzi pokayiteentziri, ikantziri: “Riitaki irika etsiyata-kota-kahaeriri raahashirewitari peyari.” ³⁷ Ikanta nampiyitawori ipatsiteki Gadara-jatzi, osheki ipankinawentee-yakarini Jesús, ikantziri: “Piyaatee, tee nokoyi pijeeki-motena.” Rootaki ikantan-tariri, tema antawo ithaawan-tanakari. Ari rote-tanaa Jesús pitotsiki, piyanaka. ³⁸ Ipankinawenta-witawaari retsiyata-kota-kahaeri, ikantziri: “Nokoyi noyaata-nakimi.” Rakanakiri Jesús, ikantziri: ³⁹ “Eero poyaatana, piyaatee pinampiki pikamantantee, pikantapae: ‘Rowawijaa-kotaana Tajorentsi.’ ” Imatakiro irika atziri, jatee inampiki, ikamanta-paeri maawoeni atziri, ikantapaeri: “Rowawijaa-kotaana Jesús.”

Rishinto Jairo eejatzi tsinani pampitzitakiriri ithaari Jesús

(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

⁴⁰ Ikanta ipiyaa Jesús, osheki ithaamentakari atziri ipiyowenta-waari, tema ritaki royaako-yitakiri. ⁴¹ Eenitatsi apaani atziri iita Jairo, riitaki jewatakaan-tatsiri kemijantantsipankoki. Iñaapaakiri Jesús, rotziwerowa-shita-paakari, ikantapaakiri: “Pinkathari, nokoyi piyaate nopankoki.” ⁴² Tema okami-matatzii rapintote rishinto. Tema okaataki roori 12 ojarentsite. Royaaata-nakiri Jesús pokashita-kiriri. Ikanta royaatzirira atziri-paeni irika Jesús, ratsinaki-matakiri.

⁴³ Okanta apaani tsinani ojokaawaeta-chari ira, okaata-kotaki 12 ojarentsi omantsiya-waetaki, tekatsi-maeta materoni raawintero. Tema thonka-kotaka orikite aawinta-kaanta-witaka. ⁴⁴ Okina-shita-paakiri itaapiiki Jesús, opampitzitakiri

eepichokiini opatzikakiki ithaari. Apathakirotananaa etsiyata-kotanaki ojokaawaetaha ira. ⁴⁵ Ikanta rojampitan-tanaki Jesús, ikantzi: “¿Iitaka pampitakinari?” Tekatsi kamanta-tsini iita pampitzitakiriri. Ari iñaawaetanaki Pedro itsipatakari ikaateeyini, ikantzi: “Yotaanari, tema piñaakiri ratsinaki-matakimi osheki atziri.” ⁴⁶ Eekiro ishintsita-nakitzii Jesús ikantzi: “Iitaka pampitakinari. Tema nokemawakiro noshintsinka eenitatsi etsiyata-kotakaa-shitakari.” ⁴⁷ Okanta oñaakiro iroka tsinani tee omana-kota okaatzi antakiri, ompetawaetanaka, opoka-shita-paakiri Jesús, otziwerowa-shita-paakari, maawoeni ikemaetakiro okamanta-kota, ikemaetakiro jempe okanta omapoka-shitanaka etsiyata-kotanee ojokaawaetziro ira. ⁴⁸ Ikantanakiro rirori: “Tsinani, rootaki etsiyatakotakahaemiri pawentaana. Kantacha piyaatee, pikimoshiretanee.”

⁴⁹ Tekira ithonkirootami Jesús iñaanatziro tsinani, areetapaaka poñeenchari ipankoki jewari, ikantapaakiri: “Kamakira pishinto, aritapaaki poñaashirenkakiri yotaantaniri.” ⁵⁰ Ikanta ikemakiri Jesús areetapaen-chari, ikantanakiri rirori: “Eero pithaawa-shiwaeta. Pawenteena, aritaki etsiyata-kotee.” ⁵¹ Ikanta rareetee-yapaakani pankotsiki, tekatsi ishinete ikyaapaaki, apatziro Pedro, Jacobo, Juan, ashitawori rishinto eejatzi iniro. ⁵² Osheki irakotee-yawoni kamaentsiri. Ikantapaaki Jesús: “Eero pirahaeyani, tee okami, omakoryaatzii.” ⁵³ Itheenka-shiryawitee-takari Jesús, tema omaperotatya iñaahetakiro okamaki eentsi. ⁵⁴ Ikanta roteya-wakota-paakiro Jesús, ishitsitanaki iñaanatanakiro, ikantziro: “¡Eentsi, pipiriinte!” ⁵⁵ Piyashire-tapaaka eentsi, piriintanaa. Ari ikantzi Jesús: “Pipiro owanawo.” ⁵⁶ Ari ipampoyaanakiri Jesús irika ashitawori eentsi. Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Tee nokoyi pikamantantero okaatzi piñaakiri.”

9

Rotyaan-teetziri 12 Yotaa-rewo (Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

¹ Ikanta ipiyotakiri Jesús 12 riyotaani ipakiri ishintsinka. Imatanakiro rirori retsiyata-kota-kaayitziri raahashireyitziri peyari eejatzi mantsiya-rentsi-paeni. ² Rotyaan-takiri ikamantantero jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi, retsiyata-kota-kaayiteeri mantsiyata-tsiri. ³ Ikantayitakiri: “Eero paayitanaki oetarika, eero paanaki pikotzi, pithaate, powanawo, piyorikite, eero paanaki eejatzi otsipa pithaari. ⁴ Aririka pareetakya pankotsiki, ari pimaa-piintatyee roojatzi pawijantakyaari. ⁵ Eerorika raakameethee-tzimi janta, pawija-pithateri, potekaneero pipatsite piitziki, rootaki riyotan-teetyaari tee ikemijantzi.”* ⁶ Ikanta riyatee-yakini riyotaani, ithonka ikamantantakiro nampitsiki Kameethari Ñaantsi, osheki mantsiyari retsiyata-kota-kaayitaki.

Ikamantakari Juan omitsiryataan-taniri (Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷ Ikanta pinkathari Herodes ikema-kotakiri Jesús okaatzi rantayitakiri, okantzimoshireta-nakari, tema eenitatsi kantatsiri: “Añaahaera Juan Omitsiryataan-taniri.” ⁸ Itsipa kantatsiri: “Elías irika.” Ikanteetzi eejatzi: “Aamaa riitaki piriintaacha itsipa Kaman-tantaniri jeekitachari paerani.” ⁹ Roojatzi ikantan-tanakari Herodes: “Tema nothatyaa-kaantakiri Juan. ¿Jempema itzimi nokemako-tziri nimaeka?” Osheki ikowawitaka iñeerimi Jesús.

Rowaeyani 5000 shirampari (Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-34; Jn. 6.1-14)

* 9:5 otekirori ipatste iitziki

¹⁰ Ikanta ipiyayitaaha Otyaantaa-rewo, ikamanta-paeri Jesús okaatzi rantayitakiri. Ikanta ipiyota-waeri maawoeni, raanakiri nampitsiki iiteetziro Shima-pankoni. ¹¹ Roo kanteencha riyotee-yakini atziri jempe ikinaki, royaata-nakiri. Raawakiri Jesús kameetha irika-paeni, ikamantakiri jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi, retsiyata-kota-kaayitakiri mantsiya-yitatsiri. ¹² Tema tsireniityaanaki, ipokapaaki riyotaani ikaatzi 12, ikantapaakiri: “Potyaan-teeri atziri-paeni nampitsiki, ramini jempe imayi, jempe royaa eejatzi, aamaa-shityaa eenitatsi-rika owaantsiki. Tema ajeekatzii ochempi-mashiki.” ¹³ Ari ikantzi Jesús: “Pipiri eeroka royaari.” Ari ikanteeyini: “Tekatsi nopiri, apatziro ikaatzi apite shima eejatzi okaatzi 5 atantari. ¿Pikoyima niyaate namananta-kiteniri royaari maawoeni atziri?”† ¹⁴ Aamaaka ikaateeyini 5000 shirampari piyoteen-chari. Opoñaashita Jesús ikantziri riyotaani: “Pipiyoyiteri ikaate 50 atziri poejeeka-yiteri, ari pikimita-kiriri maawoeni.” ¹⁵ Ari ikantakiro, rojeekakiri maawoeni atziri. ¹⁶ Ikanta raakiri Jesús irika shima eejatzi atantari, aminanaki inkiteki, ramanakotakawo. Itzimpetowakiro, ipayitakiri riyotaani, rowawijaa-kiniri rirori atziri-paeni piyoteen-chari. ¹⁷ Tema maawoeni rowaeyakani, kemaeyapaakani. Rowiiteero okaatzi tzimahaanta-neentsiri, roteyiteero okaatzi 12 kantziri jaapaachari.

Riyotaki Pedro: Jeepatzii-totaa-rewo irika Jesús
(Mt. 16.13-20; Mr. 8.27-30)

¹⁸ Ikanta ijeeki Jesús ramaneeyani itsipatari riyotaani. Ari rojampita-kiriri ikantziri: “¿Litaka ikenkishiryaa-kotanari atziri-paeni?” ¹⁹ Akaeyanakini riyotaani, ikantzi: “Eenitatsi atziri kantatsiri, Juan Omitsiryataan-taniri eeroka. Ikantzi itsipa Elías eeroka. Eenitatsi kantayita-tsiri eejatzi, riitaki etawori Kamantantaniri añahaatsiri.” ²⁰ Opoñaashita ikantzi Jesús: “¿Jempema pikanteeyini eeroka?” Ari rakanaki Pedro, ikantzi: “Eerokataki Jeepatzii-totaa-rewo poñaachari Tajorentsiki.” ²¹ Ari ikantanakiri Jesús: “Eerowa pikamanta-kotana.”

Ikenkithata-kotziro Jesús rowamaeteri
(Mt. 16.21-28; Mr. 8.31-9.1)

²² Eekiro ikantana-kitzii: {Mr 8.31 “Antawo ikemaatsita-kaena Antaripero-paeni, reewari-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, eejatzi Yotaantaniri-paeni, aritaki rowamaa-kaantakina. Roo mawatapaen-tsini kitejeri, añahaana.”}

²³ Ari ikantanakiri maawoeni: {Mr 8.34 “Eenitatsi-rika kowatsiri itsipatena, rookaero ikowashi-yitari rantero, okantawityaa ikentakoe-teri,} itsipata-piintena kitejeriki. ²⁴ {Mr 8.35 Tema ikaatzi etakowaeta-chari rantayitziro ikowayitziro rirori, ari ipeya-shiteeyaa. Riima ikaatzi atsipewentawori rantaneero nokoyiri naaka} rootaki ikamawentan-tanari, aritaki rawijako-shiretee. ²⁵ {Mt 16.26/Mr 8.36 Aminaashi-waeta otzimi-motantzi owaahawontsi jaka kepatsiki, aritaki opeyakaa-shitan-teeyaa.} ²⁶ {Mr 8.38 Tema ikaatzi pashiwentakakinari naaka eejatzi okaatzi nokenkithata-koyitakiri, ari imatapaeri eejatzi Itomi Atziri ipashiwen-takaapaeyaari paata aririka ipiye ramaero} rowaneenkawo, rashi Ashitariri, {Mr 8.38 eejatzi rashi ronampiri-paeni tajorentsita-tsiri.”} ²⁷ Ari ikantanaki eejatzi Jesús: {Mt 16.28 “Omaperotatyaa, eenitatsi pikaatziri jaka, tekira pikamiita aritaki} piñaakiro jempe ikantyyaa Tajorentsi ipinkathari-wentante.”

Ishipakirii-motziri Jesús riyotaani
(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

²⁸ Okanta awijaki 8 kitejeri, tonkaanaki Jesús ochempiki ramanyaa, ari itsipatanakari Pedro, Jacobo eejatzi Juan. ²⁹ Ikanta ramanaha, ari ipaashini-pootanaki Jesús, kitamaanikitanaki ithaari oshipakiryaanaki. ³⁰ Iñeetatzii apite katziya-paenchari

† 9:13 atantari = pan

itsipata-paakari Jesús, Moisés irika itsipatakari Elías. ³¹ Otapotakari rowaneenkawo jempe ikatziyee-yapaakani, ari ikenkitha-kotee-yironi jempe ikanteeteri Jesús rowama-haeteri Aapatziyaweniki. ³² Tema ayimata-kirira Pedro iwochokini eejatzi ikimitakari ikaatzi itsipatakari. Okanta awiji-mota-nakiri iwochoki, iñaatziiro rowaneenkawo Jesús itsipata-karira apite koñaata-paentsiri. ³³ Roo ipiyi-matanaka apitera tsipata-paentariri Jesús, ikantzi Pedro: “¡Yotaanari! {Mt 17.4 Omaperotatyaa okameethatzi pamakina jaka. Kameetha nowetsikimi mawa panko-tsisheta: Apaani pashi eeroka, apaani rashi Moisés, rashi apaani Elías.}” Iñaawaeta-shitanaka Pedro, tee riyotzi oeta ikantziri. ³⁴ Iñaawae-mintheetzi Pedro, opamanka-paakiri menkori, antawo ithaawanaki. ³⁵ {Mt 17.5 Ikematzi iñaawaetee-tanaki menkoriki, ikanteetzi: “Notyomi irika} niyoshiitakiri. Pikemijanteeri.” ³⁶ Okaatapaakira ñaantsi iñaawaetee-takiri, iñeetatzii apaniroeni ijeekanee Jesús ikatziya. Teera ikamantantzi-tyaawo riyotaani jempe ikanta iñaakiri, romanakotakiro.

Retsiyata-kota-kaeri Jesús eentsi raahashiretziri peyari
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷ Okanta okitejetamane, oerinkae-yaani Jesús ipoñahaawo tonkaariki ochempiki, osheki pokapaen-tsiri itonkiyota-waeyaari. ³⁸ Ari rojatekaka apaani atziri, ishintanakiro kaemanaki ikantzi: “¡Yotaanari, nokoyi pamininari napintzite notyomi!” ³⁹ Raahashireta-tziiri peyari, osheki ikaemakaa-waetziri, ishimore-paanteta-kaeri ikamana-waetzi, rompoja-kaawaetari, tee rookaneentziri eepichokiini. ⁴⁰ Nokantawitakari piyotaani retsiyata-kota-kaenari, tee imatziri.” ⁴¹ {Mr 9.19 Rakanaki Jesús ikantanaki: “Tee pikemijantee-yanitzi eeroka,} pikinashi-waetaka. {Mr 9.19 ¿Jempema okaate nojeeki-mota-neemi, noñeero namaweyitemi? Pamakiri jaka pitomi.”} ⁴² Ikanta ramaeta-paakiri eentsi, ishinki-wenta-kaanakari peyari, tyaanaki jaawiki, antawo rompetawaetanaka. Ikanta Jesús ikijathatakiri peyari, etsiyata-kotanee eentsi, raaneeri ashitariri. ⁴³ Tema ipampoyeeyanakirini atziri iñaakiro ishintsinka Tajorentsi.

Rapiiteero Jesús ikamanta-kota ikami-motante
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ikanta rapiitakiro Jesús ikantziri riyotaani: ⁴⁴ “Powakempityaawo eeroka iroka ñaantsi, okowa-perotatyaa. Rooteentsi raakaan-teeteri Itomi Atziri” ⁴⁵ Roo kanteencha tee ikemathatee-yironi okaatzi ikantawitariri, tema romana-pithee-tatziiri eero ikemathatantawo. Rootakira ithaawan-teeyarini tekatsi ojampiterini oeta ikenkithatakotziri.

Jempe itzimi riiperota-tsini
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶ Ikanta riyotaani Jesús ikanta-wakaa-wentakawo iitarika riiperota-tsini. ⁴⁷ Roo kanteencha riyotaki Jesús oeta ikenkishiryaaari riyotaani-paeni. Raaki apaani eentsi, rojeekakiri jempe ijeekaeyini. ⁴⁸ Opoñaashita ikantzi: {Mt 18.5 “Ikaatzi aakameethateeriri oshiyakariri eentsi rawentaana, naaka raakameethataki.} {Mr 9.37 Ari okimitari eejatzi, aririka paakameethatakina naaka, oshiyawaetakawo riitaki paakameethatanee otyaanta-kinari jaka.} Ikaatzi kaari riiperota-tsini nimaeka jaka, riitaki riiperotaa-tsini paata.”

Ari atsipatari kaari kijaneenteeni
(Mr. 9.38-40)

⁴⁹ {Mr 9.38 Opoñaashita ikantanaki Juan: “Yotaanari, noñaaki chapinki apaani atziri paeriirori piwaero, retsiyata-kota-kaakiri raahashiretziri peyari. Teera añeeri atsi-patyaari jaka, nooka-kaakiri.”} ⁵⁰ Ikantanaki Jesús: “Eero pooka-kaerimi, {Mr 9.40 tema ari atsipatari kaari kijaneenteeni.”}‡

‡ 9:50 atsipatari kaari kijaneenteeni: inashiyita ñaantsi-paeni

Ikijathatee-tziri Jacobo eejatzi Juan

⁵¹ Aritaki monkaatzi-mata-paaka roenokan-teeyaari Jesús, tonta-shiretanaki riyaate Aapatziyaweniki. ⁵² Rotyaantaki amina-an-takiterini janta Oshitekii-toniki. ⁵³ Roo kanteencha tee ikowaeyini Oshitekii-toni-jatzi ikini-moteri, tema riyoteeyini riyaatatyee Aapatziyaweniki. ⁵⁴ Ikanta Jacobo eejatzi Juan, ikantanakiri Jesús: “Pinkathari, jame akaemakaante ookatha-rentsi opoñaakyaa inkiteki, ikimitakiro paerani Elías, ithonkyaata itayaa irika-paeni.”[§] ⁵⁵ Ari ipithoka-shita-nakari Jesús, ikijathata-nakiri, ikantziri: “Tema tee pikameetha-shirete eeroka. ⁵⁶ Teera rootaki ipokantyaari Itomi Atziri jaka ipeyashi-waeteeyaa atziri, tema otzimatyee rowawijaa-koyiteeri.” Roojatzi ikinanta-nakari otsipaki nampitsi.*

Kowawita-chari royaaterimi Jesús

(Mt. 8.18-22)

⁵⁷ Ikanta rawijanakira Jesús, ikantawitee-tawaari awotsiki: {Mt 8.19 “Yotaa-nari, nokoyi noyaata-nakimi jempe pikinayite eeroka.”} ⁵⁸ {Mt 8.20 Rakanaki Jesús, ikantziri: “Eenitatsira imoo kowincha imaanta-piintari, eejatzi ikimita tsimereri-paeni eenitatsi imayimento. Riima irika Itomi Atziri tee otzimi ipanko imaanta-piintyaari rirori.”} ⁵⁹ Opoñaashita ikantawita-nakari Jesús itsipa: “Poyaatena eeroka.” Ikantzi rirori: “Pinkathari, {Mt 8.21 nokowawitaka naaka noyaata-nakimi, eero-maeta nimaeka, nokowatzii noñeero nokitata-neeri ashitanari, aripaete noyaatemi.”} ⁶⁰ Ikantanakiri Jesús: {Mt 8.22 “Tema ikaatzi kamashireta-tsiri, aritaki ikitateeri rirori kaminkari-paeni.”} Otzimatyee pikenkithata-koteero eeroka jempe okanta-kota ipinkathari-wentantee Tajorentsi.” ⁶¹ Ari ikantawitanaka itsipa: “Pinkathari, nokoyi naaka noyaatemi, roo kanteencha pishinetena nowethata-panaatyaari nosheninka nonampiki.” ⁶² Rakanaki Jesús, ikantziri: “Apatziro okanta pamina-piintziro pikiya-shitziro piwankiri, tekatsi paminayitane otsipa. Ari ikimitari kaari ookaeroni ranta-piintayitziri, teera iñeero okameethatzimoperoteri ipinkathari-wenteeri Tajorentsi.”

10

Rotyaan-teetakiri ikaatzi 70

¹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, ari raminaki Jesús itsipa rotyaanteri ikaatzi 70, apite-paeni rotyaan-takiri, reewateri nampitsiki jempe ikinayitanaki rirori. ² Ikantakiri: {Mt 9.37-38 “Roshiyakawo irika-paeni atziri ojampaen-katzi pankirentsi, roo kanteencha tee itzima-perotzi atziri owiiteeroni. Pamaneeri eeroka-paeni Awinkatharite, rotyaan-teeta osheki jatashiterini atziri-paeni, tema eenitatsi osheki kemijantaa-tsini.”} ³ Piyaaateeyini eeroka, naakataki otyaantzimiri, {Mt 10.16 pikimitakari rotyaan-teetziri ipireetari jempe ipiyota katsimari owantaniri.}* ⁴ Eero paanaki piyorikite, powanawo, paakontata-shityaa. Eero piwethatari piñaanakiri awotsiki pojamanitzi-kari. ⁵ Aririka pareetakyaa pankotsiki, piwethata-paakyaari jeekatsiri. Pikanta-paakiri: ‘Okantashitzimaetyaa pijeeka-waete kameetha pipankoki.’ ⁶ Eenitatsi-rika aakameethata-wakimini, aritaki ijeekae kameetha. Rooma eerorika raakameethatzimi, aminaa-shita piwetha-witapaakari. ⁷ Ari pimaa-piintatyee pankotsiki jempe pareetaka, eero pamina-minatzi otsipa pankotsi. Ari poyaari, piraayitero ipaetemiri. Tema {1Ti 5.18 otzimatyee ipineeteri antawaeta-tsiri. ⁸ Aririka raakameethateetemi nampitsiki jempe pareetakyaa, poyaawo okaate ipaetemiri janta. ⁹ Petsiyata-kota-kaayiteri mantsiyari janta, pikanteri: ‘Rooteentsi ipinkathari-wentantee Tajorentsi.’ ¹⁰ Rooma pareewitakyaa otsipaki nampitsi, eerorika raakameethee-tzimi, pawija-pithateri, pikanta-nakiri: ¹¹ ‘Ari notekaneero

§ 9:54 ookatha-rentsi = paamari * 9:56 Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee iñeetziro etanakawori iroka ñaantsi jaka. inashiyita ñaantsi-paeni * 10:3 ipireetari = owisha; owantaniri = lobo

noepatsite noetziki jaka, rootaki riyotee-tantyaari tee pikemijantzi. Roo kanteencha, otzimatyee piyote rooteentsi ipinkathari-wentantee Tajorentsi.† 12 Roo kanteencha, paata oweyaantyaawoni kitejeri, imaperoe-teeri rowajankiteeteri rirori nampitawori janta, aritaki awijeero ikanteeteri Paamaarini-jatzi.”

Ashironkamatsiteerini kijoshireri nampitsiki-paeni
(Mt. 11.20-24)

13 {Mt 11.21 “Ashironkaamatsitemini Shima-pankoni-jatzi eejatzi nampitawori Corazín. Osheki piñaawitakawo notajonka-wentantaki, teemaeta pikemijanteeyini. Riimi ñaakinani Mapini-jatzi eejatzi Shimaa-jatzi, aritaki ikithaata-nakyaawomi meremawota-tsiri kithaarentsi, jeekawaeta-nakimi jamampoki rowashireta-kotyaa ikaaripero-shire-yitaki, ikemijanteemi maawoeni rirori-paeni.}‡ 14 {Mt 11.22 Eerokataki imaperoete rowajankiteeteri paata aririka raminakoe-teeri maawoeni ranteetakiri. Aritaki awijeero ikanteeteri Mapini-jatzi eejatzi Shimaa-jatzi.} 15 {Mt 11.23 Eejatzi eeroka-paeni nampitawori Capernaum, pikenkishirewita piyaatee inkiteki, apatziro piyaa-matsitee jempe ikinayitzi kaminkari.}

16 Eenitatsi-rika kemijantemini, naakataki ikemijantaki. Itzimi-rika maninta-shireta-kimini, naaka imaninta-shiretaki. Itzimi-rika maninta-shireta-kinari naaka, imanintakiri jempe itzimi otyaanta-kinari jaka.”

Ipiyayitaa rotyaan-teetakiri ikaatzi 70

17 Tema kimoshireyitee ipiyeeyaani rotyaan-teetakiri kaatatsiri 70, ikantayitapae: “Pinkathari, tema eeroka otyaanta-kinari, rantziro peyari nokanta-yitziriri.”§

18 Ari ikantzi Jesús: “Noñaakiri Kamaari rowaryahae-takiri inkiteki ikimiwaetakawo aamorenki ookatha-rentsi.* 19 Tema naaka kantakaawo otzimi-motan-tzimiri pishintsinka, aritaki omatakya pojatekan-tyaari maanki eejatzi kitoniro-paeni. Ari potsinampaakiri peyari kijaneentzimiri, tekatsira awiji-motemini. 20 Eero pikimoshire-wenta-shitawo rantakiro peyari pikanta-kiriri. Apatziro pikimoshire-wentero rojankinee-teero piwaero-paeni inkiteki.”

Ikimo-shiretzi Jesús
(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

21 Roojatzi ikimo-shiretan-tanakari Jesús, ikantanaki: {Mt 11:25-26 “Pawa, tema eeroka pinkathari-wentziriri inkite-jatzi eejatzi kepatsi-jatzi, osheki najahaa-wentakimi. Tema eeroka omani-motakiri yotaniri-paeni iroka-paeni, riitaki piyotakaa-yitee oshiyariri eentsi itsinampa-shiretzi. Ari okanta, tema rootaki inimota-kimiri eeroka Ashitanari.”} 22 {Mt 11.27 Ikantanakiri piyowenta-kariri: “Riitaki Ashitanari yotakaa-nawori maawoeni. Apatziro riyotana rirori, tema Itomi rowana. Ari nokimitari naaka apatziro niyotziri Ashitanari, kantacha niyotakaa-yiteeri nokoyiri naaka riyoteeri.”}

23 Ikanta ipiyotakiri Jesús maawoeni riyotaani, raanakiri inteeneeni, ikantakiri: “Ari itajonka-wentee-teeri ikaate ñaayiteeroni okaatzi piñaayiteeri eeroka. 24 Tema tzimawitacha osheki Kamantantaniri, eejatzi pinkathari-paeni kowawiteen-chari {Mt 13.17 iñiromi okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemayi-teeri eejatzi eerokapaeni. Teemaeta ikemaeyironi rirori.”}

Neshironkatan-taniri Oshitekii-toni-jatzi

25 Ari ijeekakiri Yotaantzirori ikantakaan-teetani, ikoyi ikompita-kaeyaari Jesús, ikantakiri: “¡Yotaantaniri! ¿Oetaka nanteri naaka nañaantee-yaari?” 26 Ikantzi Jesús:

† 10:11 otekirori ipatsite iitziki ‡ 10:13 meremawota-tsiri kithaarentsi; {Mt 11.21 Tema irika-paeni nampitawori Corazín eejatzi Shima-pankoni-jatzi, Judá-paeni irika. Riima Mapini-jatzi eejatzi Shimaa-jatzi, itsipa-jatzi-paeni irika, tee isheninkatari Judá-paeni.} § 10:17 otyaanta: waerontsi * 10:18 Kamaari = Yakatantaniri

“¿Oetaka ikantee-takiri Ikantakaan-teetaniki? ¿Jempema okanta piyota-kotziro eeroka?”
²⁷ Ari ikantzi Yotaantaniri: “Piwinkatharite irika Tajorentsi, otzimatyee pininta-peroteeri, pininta-shireteeri, pininta-shintsiteeri. Poshireperoteeyaari. Petakoteeyaari pisheninka, pikimita-kaanteeri pineshironkatziro eeroka piwatha.” ²⁸ Ikantzi Jesús: “Omaperotatyaa pikantakiri. Pantero iroka, aritaki pañahae.”

²⁹ Ari ikowa-witanaka rotzika-kota-nakyaami, rojampita-nakiri Jesús, ikantziri: “¿Jempema itzimika nokimita-kanteri asheninka?” ³⁰ Ikantzi Jesús: “Eenitatsi asheninka poñaachari Aapatziyaweniki ikoyi riyatero Kashiryaariki. Okanta niyanki awotsi, itonkiyotakari koshintzi, raapithatakiri okaatzi tzimi-motziriri, rompoja-waetakiri, rookanakiri awotsi-nampiki ikami-matanakira. ³¹ Ari ipokaki Omperatajorentsita-rewo, isheninka naawita, ñaawita-paakari romaryaaka, tee raminanakiri rawija-pithata-nakiri. ³² Ari ikimitakari eejatzi Leví-paeni, riijatzi isheninka, riitaki amita-kotanta-piinta-tsiri Tajorentsi-pankoki. Ñaawita-paakari romaryaaka, tee raminanakiri rawija-pithata-nakiri. ³³ Ikanta ipokaki Oshitekii-toni-jatzi, kaari isheninka naawita rirori. Ñaapaakiri romaryaaka, ineshironkata-paakiri. ³⁴ Raawinta-paakiri itziritan-takari aawinta-wontsi, ikanta rowankitanakiri ipiraki, raanakiri nampit-siki. Riitaki aminakowenta-kiriri.† ³⁵ Okanta inkaa-manee, raaki apite koriki, ipinako-wenta-nakiri, ikantanaki: ‘Paminakowentenari irika. Aririka nopiyaki paata, nopinata-paemi okaate paminakowenta-kinari.’”‡ ³⁶ Ari rojampitziri Jesús irika Yotaantaniri, ikantziri: “Mawa ikaatzi ñaakiriri ikoshitee-tziri. ¿Jempema itzimika kimitakaan-takariri isheninka?” ³⁷ Rakanaki rirori, ikantzi: “Riitaki irika neshironkata-paakiriri.” Ikantzi Jesús: “Piyaatee, roojatzi pimata-paeri eeroka.”

Rareetawo Jesús opankoki Marta eejatzi María

³⁸ Ikanta rawijanaki Jesús areetaka otsipaki nampitsi. Ari ojeekiri tsinani iitachari Marta, rootaki ijeeki-mota-paaki opankoki. ³⁹ Iroka tsinani eenitatsi irento oeta María. Rootaki tsipata-wakariri Jesús okemijantziri ikenkitha-waetzi. ⁴⁰ Rooma Marta osheki okantzi-motakawo amina-yitawakiniri iita opawakiriri Jesús. Rootaki opoka-shitan-takariri, okantapaakiri: “Pinkathari, owapintaakina eentyo. ¿Pikantenawo amitakota-wakina?” ⁴¹ Roo kanteencha ikantanakiro Jesús: “Marta, ¿oetaka okantzimo-shiretan-tzimiri okaate pantayiteri? ⁴² Apaani okanta kowaperota-chari, rootaki okowakiri María tema tekatsi materoni raapithateero.”

11

Ikenkithata-kotziro Jesús amanaantsi

(Mt. 6.9-15; 7.7-11)

¹ Ikanta riyataki Jesús ramana. Ikanta ithonkakiro, ari ikantakiriri apaani riyotaani: “Pinkathari, piyoteenawo ramaneeta, ikimiteero Juan riyotaakiri riyotaani rirori.” ² Ari ikantzi Jesús: “Iroka pikante pamana-piintya eeroka:

{Mt 6.9-13 Ashitanari, nampitawori inkiteki,

Tajorentsi iroka piwaero.

Pipinkathari-wentantee.

Pantakaan-teero jaka kepatsiki okaatzi pininta-kaanteeri eeroka.

Pikimita-kaanteeri jeekatsiri inkiteki, rantayitziro okaatzi pininta-kaeriri.*

³ Pipapiintenawo kowityii-motanari noyaari.†

⁴ Pipeyakoteenawo nokaaripero-shireta-waetaki,

Tema nomatakiro naaka, nopeyakoteeri ikaatzi owaaripero-shireta-kinari.

† **10:34** ipira = kawayo; itziritan-takari aawinta-wontsi = yeenkantsi eejatzi poetatsiri (vino) ‡ **10:35** koriki = denario, riitaki ipinatanta-piintee-tziri rantawaeteetzi apaani kitejeri * **11:2** Tzimayitatsi jankina-rentsi jempe tee ñeetziro ñaantsi “nampitawori jenokinta,” eejatzi iweyaantawori iroka ñaantsi jaka. otsipayita ñaantsi-paeni † **11:3** noyaari = pan

Eero pishinetaana ifñaantee-tena, ikowaete rantakae-tenawo kaari-perori.”}

⁵ Ari ikantanakiri eejatz: “Aririka itzimi apaani pitsipa-minthari, ipokaki niyanki-paeteki, ikantemi: ‘Pipawakina mawa atanteetari,‡ ⁶ eenitatsi areetachari nopankoki, tekatsi tzimatsini nopawakiriri.’ ⁷ Ari pikanta-wityaari: ‘Eero poñaashirenkana nomaakaa-tziiri neentsite-paeni, tema nashitakiro nopanko, rootaki eero omatanta nopimi.’ ⁸ Kimiwitaka eero pikowawita pipiri okantawitakyaa riiwitaka pitsipa-minthari. Roo kanteencha eeki roo ishintsitatzi ikowa-kotzimi, ari patsiwakanakyaawo pitzinaanaki, pipawakiri okaatzi ikoyiri.” ⁹ Ikantzi Jesús: {Mt 7.7 “Pikowa-kotante, pithotyakotante eejatz, aritaki ipaeteemiro pikoyiri. Poshiya-kaantero aririka pa-reetyaa pankotsiki, pikanta-paakiri ashitawori: ‘Pashita-ryeenawo pipanko.’ Aritaki rashita-ryaakimiro ipanko.} ¹⁰ {Mt 7.8 Tema aritaki ipaeteeri kowakotan-tatsiri. Ikaate amina-minateeroni, aritaki roñaahae-teeri. Aririka ikantante: ‘Pashita-ryeenawo.’ Aritaki rashitaryahae-takiniri.} ¹¹ {Mt 7.9-10 Tema aririka ikowa-kotemi pitomi, ikantemi: ‘Pawa, pipina atanteetari’ ¿Arima pipakiri mapi? Aririka ikantemi: ‘Pipina shima.’ ¿Arima pipakiri maanki royaari?} ¹² Aririka ikantemi: ‘Pipina iithoki.’ ¿Arima pipakiri kitoniro? ¹³ {Mt 7.11 Tema piyotzi petakotari pitomi-paeni eeroka, kaari-perori pinawita. Riitakira maperotzirori Ashiteeri Inkite-jatzi, retakotari rirori ikaatzi amana-piintayitariri,} ijeeka-shireta-kaantayityaari Ishire.”

Kosheka-wakaa-chari pankotsiki
(Mt. 12.22-30; Mr. 3.20-27)

¹⁴ Ikanta retsiyata-kota-kaakiri Jesús apaani majontzi raahashiretziri peyari. Ikanta retsiyata-kota-kahaerira, ñaawaetanee majontzi-witachari. Tema ipampoyeeyanakirini Jesús. ¹⁵ Eenitatsi kantayita-neentsiri: “Irika atziri roshinchaa-tziiri Nantatsiri, rootaki retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi raahashiretziri peyari.” ¹⁶ Eenitatsi it-sipa kowatsiri ifneero itajonka-wentante Jesús, rootaki riyotan-teetyaari omaperotatya opoña itajorenka inkiteki, tema ikowaetatzi ifñaantee-tyaari. ¹⁷ Ikanta riyotaki Jesús okaatzi ikenkithashiryaa-yitari atziri-paeni, ikantanaki: {Mt 12.25 Mr 3.24-25 “Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ipinkathari-wentee-tziri, aritaki rookawenta-wakaakya. Aririka ikosheka-wakaeyaa atziri jempe ijeeka-pankota-wakaa, aritaki rookawenta-wakaakya.} ¹⁸ {Mt 12.26 Ari ikantzitari eejatz Kamaari aririka ikosheka-wakaeya. Aritaki rookawenta-wakaakya, ¿eeroma ithonka rookawenta-wakaa-nakya?} ¿Iitaka pikantantari riitakira etsiyata-kota-kaanari Nantatsiri? ¹⁹ {Mt 12.27 Riirikami Kamaari Nantatsiri oshinchahanari naaka, ¿riijatzima oshinchayiriri piyotaani eeroka retsiyata-kota-kaantariri ikaatzi raahashireyitziri? Aririka okanta pithaweta-kota-tziiri piyotaani, aritaki ikijanta-kimiro okaatzi pikantakiri.} ²⁰ {Mt 12.28 Rooma naaka ipanawo ishintsinka Tajorentsi, rootaki nomatan-tariri netsiyata-kota-kaayitziri ikaatzi raahashiretziri peyari. Tema romapokakimi eeroka-paeni Tajorentsi ipinkathari-wentantee.}† ²¹ Apaani atziri shintsita-tsiri tzimatsiri romamento, aminakowenta-chari, tekatsira materini ikya-shiteri ipankoki rayiteri okaatzi rashitari. ²² Rooma ipoka-shitakiri itsipa atziri awijiriri ishintsitzi, raapithatakiri rawentaa-witari, raapithatakiri rashitari, rantetaa-kyaawo. ²³ {Mt 12.30 Tema ikaatzi kaari aapatziyanari naaka, riitaki kijaneentanari. Ikaatzi kaari amitakotanari rowiitakotena, reewanata-kota-tyaana.”}

Ipiya-shitanta peyari
(Mt. 12.43-45)

‡ 11:5 ratanteetani = pan § 11:11 atanteetari = pan; Eeniyitatsi jankina-rentsi jempe tee ifneetziro iroka ñaantsi ojatekaen-chari niyankineki jaka. inashiyita ñaantsi-paeni * 11:18 Kamaari = Yakatantaniri † 11:20 ishintsinka = rakoe-mpeki

²⁴ {Mt 12.43-45 “Tema oshiyawaetakawo ijeeka-shiretan-tyaarimi peyari apaani atziri, ipanko-takawo rañaa-mento. Aririka rookawitee-takyaari, etsiyata-kowitaa atziri. Jatanaki peyari ikinawaete ochempi-mashiki, tee iñee jempe ijeeki. Ari ikanta-shiretee peyari: ‘Nopiyeeta nopankoki jempe nopoñaaka.’ ²⁵ Roojatzi ipiyaanta peyari, iñaapaa-tziiro kameetha pishitaka ishire atziri, owaneenkataka. ²⁶ Riyaata-shita-nakiri maperotzirori ipeyaritzi, ikantakiri: ‘Jame aate nopankoki, pitsipatena apinkatharite.’ Ramaki ikaatzi 7 peyari. Ari rashironkaa-perotyaari atziri, awijanakiro rashironkaawita paerani.”}

Maperoteroni ikimo-shiretee

²⁷ Tekira ikaatero iñaawaetzi Jesús, okaemanaki apaani tsinani ojatekaen-chari ipiyotakaha atziri, okantzi: “Ari itajonka-wentee-teero iroka tsinani tzimakimiri, antar-itantakimiri othoteemi.” ²⁸ Ikanta rakanakiro Jesús, ikantzi: “Riitaki tajonka-wenta-peroeteeri ikaate mateeroni ikemijanteero iñaani Tajorentsi.”

Ikowaeyini kaari-pero-shireri itajonka-wentante Jesús

(Mt. 12.38-42)

²⁹ Ikanta ipiyota-paaka osheki atziri, ikantanaki Jesús: {Mt 12.39 “Tema kaari-pero-shireri eerokapaeni, osheki pitheenkakiri Tajorentsi pikotzira piñeena notajonka-wentante okantya pikemijanta-perotan-tenari. Eero nomatzimaetawo, apatziro piñero awiji-mota-kiriri paerani Kamantantaniri Jonás.} ³⁰ Tema jempe ikantaka paerani Jonás iñeeyakirini Naana-weni-jatzi, ari ikimitee-yaari eejatzi Itomi Atziri iñeeri irika-paeni. ³¹ {Mt 12.42 Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki iyakowenteemi tsinani pinkatha-wotatsiri paerani kirinkanta, tema opokaki paerani roori ijeeki yotaniri pinkathari Salomón, okemijantakiri. Tema irika jeeki-mota-kimiri eeroka rawijiri Salomón.} ³² {Mt 12.41 Paata aririka raminakoe-teero okaatzi ranteetziri, aritaki riyakowenteemi Naana-weni-jatzi, tema ikemijantakiri paerani rirori Jonás, rooka-neero rantayitziro kaari-perori. Tema irika jeeki-mota-kimiri eerokapaeni rawijiri Jonás.”}

Ikenkithata-kotziri Jesús ootamentotsi

(Mt. 6.22-23)

³³ {Lc 8.16 “Akoyi-rika onthoteri ootamentotsi, tee atapa-takotziri. Owakotziri jenoki okantya ikoñeen-tyaa-kote kyahaa-tsiri.} ³⁴ {Mt 6.22-23 Rootaki poki oshiyariri ootamentotsi piwathaki. Kameetha-rika okanta poki, piñaantawo kameetha, okimiwitakawo pikoñeetyaa-kota-tyeemi. Terika okameethatzi poki, eero piñaantawo kameetha, okimiwitakawo pitsirenikaakita-kota-tyeemi.} ‡ ³⁵ Paamawenta-perotyaa poetsiwakiri-kari ootamentotsi jeekanta-kimiri. ³⁶ Kyaari-pero-rika ijeekan-takimi ootamentotsi, terika pantaneero kaari-perori, aritaki poñaahan-teero rooperori kameethari, pikimita-neeyaari apaani ootamentotsi roorenta-kotantzi.”

Ikenkithata-koetziri Yotaantzirori Ikantakaan-teetani

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

³⁷ Tema ikaatakiro ikenkithataki Jesús, ipoka-shita-paakiri Inashitantaniri pankinawenta-kariri rakiyoteri. Ikanta rareeta-paaka Jesús ipankoki, jeekapaaki rowapiinteeta. ³⁸ Osheki okompitzi-motakari Inashitantaniri, iñaakiri Jesús tee imateero okaatzi rametee-yarini ikewaakota rowantyaari. ³⁹ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Eeroka-paeni Inashitantaniri, {Mt 23.25 pikimita-kotakawo piraa-mento eejatzi powamento okitewita kameetha jenokira, rooma inthomoenta, kepatsitaki.

‡ **11:34** Oshiyakaa-wenta-chari oki kameethari, apaani pimantaniri (kaari mashithatatsi), rii ñeeroni ikemathateero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekanaatzi okoñeetzi. Oshiyakaa-wenta-chari eerorika opantawo oki, apaani mashithari, itzimi kaari ñeeroni ikemathateero okaatzi rantakaeriri Tajorentsi, tema ijeekatzii jempe otsirenikaakitzi.

Ari pikimiyitakari eeroka, kantacha iñeetemi kameethashiretakimi, tema osheki pikoshitantzi, kaari-pero-shireri eeroka-paeni.} ⁴⁰ ¡Majontzì! ¿Tema piyotzi eenitatsi wetsika-kimiri piwathaki koñaayita-tsiri. Riijatzi wetsika-shireta-kimiri inthomoenta pañaantariki? ⁴¹ Otzimatyee pipashitan-teeyaawo tzimatsiri inthomoenta pañaantariki, aritaki pikite-shire-yitee.

⁴² ¡Ashironkamatsiteemini Inashitantaniri! Pashitakaa-piintari Tajorentsi rowoshinikan-teetari. Teemaeta pitampatzika-yitee, tee petakoshireteeyaari Tajorentsi. Rootaki kowapero-witachari pantayiteeromi, eero pooki-maetawo otsipa. § ⁴³ ¡Ashironkamatsitemini Inashitantaniri! Osheki pikowa-piintaki pojatenkyaa niyankineki kemijantaantsipankoki jempe ipinkathateetemi, pikoyi eejatzi pinkathari rowethata-piintee-temi aririka iñeetemi. ⁴⁴ ¡Ashironkamatsitemini Yotaantaneri-paeni, Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri eeroka! Pikimita-shitakawo kaari riyotzi ari ikiteetziri kaminkari. Ithonka raatzika-kowaetakiri atziri-paeni, teemaeta riyotzi atziri-paeni raatzika-kotakiri kaminkari.”*

⁴⁵ Ari rakanaki yotaantzirori Ñaantsi, ikantanakiri Jesús: “¡Yotaanari! Osheki pikemakaa-kinawo naaka okaatzi pikantakiri.” ⁴⁶ Ikantzi Jesús: “¡Ashironkamatsitemiini eejatzi yotaantzirori Ikantakaan-teetani! ¿litaka pikema-tenata-kaantariri atziri-paeni? Teemaeta piñaayi-tziro eeroka-paeni pikema-tenatyaawo. ⁴⁷ ¡Ashironkamatsitemiini eeroka-paeni! Powaneenka-jama-yitakiro powetsika-koyitziri, jempe ikiteetziri etayita-kawori Kamantantaniri ikaatzi rowamaakiri paerani piwaejatziteni. ⁴⁸ Tema eeroka-paeni wetsika-shiyitakiri jempe ikiteetakiri, riitaki pakoyiteeri eeroka-paeni okaatzi rantayitakiri paerani piwaejatziteni. ⁴⁹ Roo kanteencha, yotaniri Tajorentsi, ikantaki: ‘Ari notyaantaki Kamantantaniri eejatzi Otyaantaa-rewo-paeni. Riiyitaki ikoshekaetyaa, itsipa rowamahae-takiri.’ ⁵⁰ Ari okantyyaa rowajankitaa-wentan-temiriri Tajorentsi ikaatzi rowamae-takiri Kamantantaniri owakira etantanakari rowetsikae-takiro paerani kepatsi. ⁵¹ Eeroka-paeni atsipetee-yaawoni ipiyawentee-tyaari awaejatziteni Abel roojatzi Zacarías, {Mt 23.35 itzimi rowamae-takiri ipoñaawitaawo taapoki-mento-tsiki roojatzi tajorentsi-pankoki.} ⁵² ¡Ashironkamatsitemiini yotaantzirori Ikantakaan-teetani! Tee pimataa-jeetziro eeroka piyota-nitee, eeroka kantakaan-tziro kaari ikemathatantawo itsipa-paeni.”

⁵³ Ikanta ishitowanee Jesús riyotaantzi ipiyoteeyanira, otyaanakari imashirenka Inashitantaniri eejatzi Yotaantaneri-paeni. Ipiyowentakari Jesús ikowaki ikompita-kaeyaari, rootaki ikemantyaariri ikanteri. ⁵⁴ Ishintsi-thawaetakiri, ikoyi iñaawaeta-kaeri ñaantsi kaari-perori, ikanta-kotan-tyaariri.

§ 11:42 rowoshinikan-teetari = menta, ruda, maawoeni iwankiritari kimitawori pinitsi * 11:44 Eenyitatsi jank-ina-rentsi jempe tee iñeetziro ñaantsi “Yotaantaneri-paeni, Inashitantaniri, owapeyi-motan-taniri eeroka.” inashiyita ñaantsi-paeni

KAMEETHARI ÑAANTSI ROJANKINATAKIRI JUAN

Ratziritaki iiteetziri “Ñaantsi”

¹ Owakira etantanakari rowetsikan-teetzi paerani, tema tzimitaka iiteetziri “Ñaantsi.” Ari itsipatari Tajorentsi. Tema riijatzi Tajorentsi rirori. ² Riitaki itsipatakari paerani Tajorentsi owakira etantanakari. ³ Riitaki owetsika-jaanta-kirori maawoeni tzimayita-tsiri. Tekatsira apaani okaatzi tzimayita-tsiri kaari rowetsiki rirori. ⁴ Ikimi-waetakari koñeentyaatsiri ikoñeetyaa-koteeri atziripaeni omatantee-yaari rañaakaa-yiteeri. ⁵ Roshia-kota-paakari koñeetyaa-kotan-tatsiri otsireni-kaakitzira. Teemaeta rotsinampaeri roetsiwaka-wakiri oshiyakawori tsirenikaakiri.

⁶ Paerani rotyaantaki Tajorentsi apaani atziri, iita Juan. ⁷ Riitaki kenkitha-takota-paakiriri iiteetziri “Koñeetyaatsiri,” omatantyaari ikemijanteetero maawoeni riyotaanteri. ⁸ Irika Juan kaarira iiteetziri “Koñeetyaatsiri.” Tema riitaki kenkithata-koterini pokatsini.

⁹ Tema pokaki jaka kepatsiki maperotzirori roshia-kotari koñeetyaatsiri, riitaki koñeetyaa-koteerini maawoeni atziripaeni. ¹⁰ Ijeeka-paentzi kepatsiki. Tema riitaki owetsika-kirori kepatsi. Roo kanteencha tee riyotawakiri atziripaeni ikaatzi jeekatsiri kepatsiki. ¹¹ Ijeekimowita-paentari ikaatzi isheninkata-wakahaeyani. Teemaeta raakameethata-wakiri. ¹² Riima ikaatzi aakameethata-wakiriri, awentaa-naariri, riyitaki itomiyitaari Tajorentsi.* ¹³ Riitaki itomintayitaari Tajorentsi irika-paeni. Tee oshiyawo itominta-piinta-yitee atziri-paeni, teera iñaaman-kakiini itzimantayitakaeri. Tema riitaki Tajorentsi kowashiteen-chari itomitantya.

¹⁴ Irika iiteetziri “Ñaantsi,” ratziritaki, ijeekimoyita-paentee. Osheki ikaminthaantzi rirori. Kyaari-perori iñaanitari. (Naaka-paeni ñaajaanta-kirori itajorenka, ari oshiya-jaantawo itajorenka rapintzite itomi Ashitariri.) ¹⁵ Riitaki cheraa-wenta-paakiriri paerani Juan, ikantapaaki: “Irika nokenkithata-kotziri paerani, nokantaki: ‘Awot-sikitaki poyaatenani, rawijana naaka, tema riitaki etakawori paerani tekira notzimita naaka.’” ¹⁶ Tema kameetha-pero-taki rirori, rootaki añaanta-yitaawori maawoeni aakapaeni ikaminthaa-pero-ta-piintee. ¹⁷ Paerani riitaki Moisés rojankinata-kaetakiri Ikantakaan-teetani. Riima Jesús Jeepatzii-toetani, riitaki neshironka-yiteeri, riijatzi ñaawaeyita-paentzirori kyaari-perori. ¹⁸ Tekatsi materoni iñeeri Tajorentsi. Riima rapintzite itomi Ashiteeri, jeeki-moperotziriri, riitaki kamanta-yiteeri aakapaeni ayotan-taari jempe ikanta Ashiteeri.

Ikamantan-takiri Juan Omitsiryaaatantani

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹ Ikanta Judá-paeni nampitawori Aapatziyaweniki, rotyaantaki reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaarewo eejatzi Leví-paeni rojampiteri Juan, ikanteri: “¿Jempema piitaka eeroka?” ²⁰ Iroka ikantanaki Juan, tee romana-kotyaa, ikantzi: “Tee naaka Jeepatzii-toetani.” ²¹ Eekiro rojampitee-tatziiri, ikantee-tziri: “¿Jempema piitaka? ¿Eerokama Kamantan-taniri Elías?” Ikantzi Juan: “Tee naaka.” Eekiro ikantee-tatziiri: “¿Eerokama Kamantan-taniri pokatsini?” Ikantzi: “Tee.” ²² Ari ikantee-tziri: “¿Jempema piitayaaka eeroka? Pikamantena, rootaki nokanta-paeriri naaka otyaanta-kinari. Anjatyaa pikamanta-kotyaa.” ²³ Ikantzi Juan: “Naakataki cheraapaentsini ochempi-mashiki, ikante: ‘Powameethateeniri Awinkatharite jempe ikinapaaki, poshiya-kaantero itampatzikae-tziro awotsi.’ Rootaki ikamantan-tzitakari paerani Kamantan-taniri Isaías.”

* 1:12 Waerontsi

²⁴ Irika-paeni pokaentsiri rojampitziri Juan, rotyaantani Inashitantaniri-paeni. ²⁵ Eekiro rojampita-tziiri, ikantziri: “Tee eeroka Jeepatzii-toetani, tee eeroka Elías, tee eeroka Kamantan-taniri. ¿Litaka pomitsiryaatantari?” ²⁶ Ikantzi Juan: “Apatziro nomitsiryaatantawo naaka nijaa. Roo kanteencha tzimatsi apaani jaka pitsipatakari, kaari piyoteeyini. ²⁷ Riitaki poyaatenani naaka, rawijanakina naaka. Tee okantya roshiya-kaantena naaka romperatani noeyotashitan-tyaari nothopaeniri ikyaantari iitziki.” ²⁸ Rootaki awijayiteen-tsiri paerani intatsikirona Pareenkaariniki iiteetziro Ashironkaaweniki jempe romitsiryaatantzi Juan.

Ipira Tajorentsi

²⁹ Okanta okitejeta-manee, iñaawaeri Juan ikinapae Jesús, ikantzi: “¡Irika ipira Tajorentsi, riitaki atsipetee-yaawoni iyaari-peronka maawoeni atziripaeni, ipeyakoe-tantee-yaariri!† ³⁰ Riitaki nokenkithata-kotakiri paerani nokantaki: ‘Awotsikitaki atziri poyaateenani naaka, rawijana, tema riitaki etakawori tekira notzimiita naaka.’ ³¹ Tee niyowitari naaka. Rootaki nopokan-takari nomitsiyaa-tantyaawo nijaa, rootaki riyotan-tenari maawoeni Israel-paeni.” ³² Eekiro riyata-kaana-kitziro Juan ikamantantzi, ikantzi: “Noñaakiri naaka Ishire tajorentsi ikinapaaki jenoki roshiyakari jamomo, rookanta-paakari rirori. ³³ Tee niyowitari naaka. Roo kanteencha irika otyaanta-kinari nomitsiryaatan-tyaawo nijaa, ikantakina: ‘Aririka piñaakiri rayiitashitakiri Ishire tajorentsi, itzimi-rika rookanta-paakyaari, riitaki kimitakaantemironi romitsiryaatan-temiro Ishire tajorentsi.’ ³⁴ Naakataki ñaakiriri, rootaki nokenkithata-kotan-tariri riitaki Itomi Tajorentsi.”

Etanakawori riyotaani Jesús

³⁵ Okanta okitejeta-manee ari ijeeka-manee Juan eejatzi apite riyotaani. ³⁶ Ikanta iñaawaeri Jesús ikinapae, ikantzi Juan: “Irinta ipira Tajorentsi.” ³⁷ Ikanta ikemawaki apite riyotaani Juan, royaata-nakiri Jesús. ³⁸ Ari ipithokanaka Jesús, iñaatziri ikaatzi oyaatakiriri, ikantziri: “¿Jempema piyaateka?” Ikanteeyini rirori: “¡Yotaanari! ¿Jempema pinampi?”‡ ³⁹ Ikantzi Jesús: “Pipoki piñeero.” Ikanta royaatee-yanakirini, iñaakiro jempe inampitawo. Ari imaapaentzi, tema tsireniityaaki.§ ⁴⁰ Tema irika kemakiriri Juan, oyaatana-kiriri Jesús, riitaki Andrés rirentzi Simón Pedro. ⁴¹ Tema apatziro Andrés riyata-shita-nakiri Simón, rirentzi ikantapaakiri: “Noñaakiri Jeepatzii-toetani (roo ikantee-tziri eejatzi, ‘Cristo.’)* ⁴² Ikanta Andrés raanakiri Simón ijeekira Jesús. Ikanta iñaawakiri Jesús rirentzi Andrés, ikantawakiri: “Eeroka Simón, itomi Jonás. Nimaeka piiteeyaa ‘Kijori.’” (Roo ikantee-tziri eejatzi, Pedro.)†

Ikaemae-takiri Felipe eejatzi Nataneel

⁴³ Okanta okitejeta-manee, jataki Jesús Tepoweniki. Ari iñaapaa-kiriri Felipe, ikantapaakiri: “Poyaatena.” ⁴⁴ Tema irika Felipe, Shima-pankoni-jatzi, rootaki inampi Andrés eejatzi Pedro. ⁴⁵ Ikanta Felipe, riyata-shita-nakiri Nataneel, ikantapaakiri: “Noñaakirira rojankinata-kotakiri Moisés Ikantakaan-teetaniki, riijatzi rojankinata-kotzitaka eejatzi Kamantan-taniripaeni. Riitaki Jesús, itomi José, Kashiyakaa-wenijatzi.” ⁴⁶ Ikantzi Nataneel: “¿Eenitatsima kameetha-shireri janta Kashiyakaa-weniki?” Ikantzi Felipe: “Pipoki, piñeeri.” ⁴⁷ Ikanta iñaawakiri Jesús ipokaki Nataneel, ikantanaki: “Kaakitaki riroporori isheninka Israel, tee itheeya-nityaa.” ⁴⁸ Ari ikantzi Nataneel: “¿Jempema janta piñaanaka piyotan-tanari?” Ikantzi Jesús: “Noñitakimi tekira ikaemimita Felipe pijeeki otsimankaetyeera pankirentsi.”‡ ⁴⁹ Ikantanaki Nataneel: “¡Yotaanarí! ¡Eerokataki Itomi Tajorentsi, eerokataki Iwinkatharite Israel-paeni!” ⁵⁰ Ikantzi Jesús:

† 1:29 ipira = cordero ‡ 1:38 Yotaanari = Rabí § 1:39 tsireniityaaki = riweyaaka ooryaa 10. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) * 1:41 Jeepatzii-toetani = Mesías † 1:42 Kijori = Cefas ‡ 1:48 pankirentsi = higuera

“Rootaki pikemijatanta-matsita-nakari nokantakimi noñaakimi piyeeki otsimankaetyeera pankirentsi. Roo kanteencha, aritaki piñaaki otsipa awijironi iroka.” ⁵¹ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Ari piñaakiro ashitareeya inkite. Ari ipiya-piyateeyini ronampiri-paeni tajorentsi rayiita-shiteri Itomi Atziri.”[§]

2

Aawakahaantsi Nampitsiki Menkoshiniki

¹ Okanta mawatapaen-tsiri kitejeri ari raawakae-takari nampitsiki iitachari Menkoshini, jeekatsiri Tepoweniki. Ari ojeekakiri eejatzi riniro Jesús janta. ² Ari ikaemakaan-teetakiri Jesús eejatzi riyotaani-paeni janta aawakahaan-tsiki. ³ Ikanta roemoshirenkaeyani, thaatapaaka imiritee-yirini. Okanta riniro Jesús, okantakiri otomi: “Thaatapaaka imiriteetziri.”* ⁴ Ikantzi rirori: “¡Tsinani! ¿litaka pikantan-tanari naaka? Tema tekira omonkaa-paetetyaata noñaahan-tantyyaa.” ⁵ Okantanakiri roori ikaatzi kitanta-tsiri: “Pantero okaate ikantemiri notyomi.” ⁶ Ari owayitaka janta 6 chomo mapinakitatsiri, rootaki rowanta-piintari Judá-paeni nijaa, roojatzi ikewayitantari rantakiro-rika ipinkae-tziri. Iroka chomo, eeniyitatsi iyomaatachari apite ikaanteetari nijaa, otsipa mawa ikaanteetari.† ⁷ Ikantanakiri Jesús ikaatzi kitanta-tsiri: “Piyeekite nijaa maawoeni chomoki.” Imatakiro riyeeki-pero-yitakiro chomokipaeni. ⁸ Ipoña ikantzi Jesús: “Pinkitera eepichokiini amiri, paanakiniri aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi.” Imatakiro ikantee-takiriri. ⁹ Ikanta irika aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi iñaan-tawakawo eepichokiini imiriteetziri nijaawita-chari, tee riyotzi jempe okina-kota-paaki rooperori imiriteetziri. Apatziro riyoteeyini kitanta-tsiri, tema riyyitaki yeekita-kirori nijaa. Ikanta aminakaan-tzirori oemoshirenkaantsi, ikaemakiri aawakaa-chari, ¹⁰ ikantziri: “Rootaki rameyitari atziri-paeni retapiintawo ipakotan-tziro rooperori imiriteetziri, aririka ikemaeyanakaani oemoshirenka-chari, ari ipakotan-teetero jentaari. Rooma eeroke powaan-takawo rooperori imiriteetziri roojatzi nimaeka.” ¹¹ Rootaki etanakawori roñaahan-tziro Jesús nampitsiki Menkoshiniki janta Tepoweniki, ari retanakawori itajonka-wentantzi roñaahan-tzirori ishintsinka. Ari ikemijanta-perota-nakiri riyotaani-paeni.

¹² Ikanta okaatapaaki roemoshirenkaeta, jatanaki nampitsiki Capernaum, itsipata-naawo riniro, rirentzi-paeni, eejatzi riyotaani-paeni. Tee ojamani ijeeka-paentzi janta.

Romishito-yiri Jesús pimanta-yitatsiri tajorentsi-pankoki

(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³ Okaakitzi-matee roemoshirenka-piintan-tawori Judá-paeni Anonkoryaantsi. Jataki Jesús Aapatziyaweniki. ¹⁴ Iñaapaakiri tajorentsi-pankoki pimantayitziriri ipira-paeni, eejatzi ijamomote-paeni. Ari ijeekayitakiri iyomparitariri koriki.‡[§] ¹⁵ Ikanta iñaapaakiri, raminthataki Jesús ipaja-mento, romishitowakiri maawoeni iyomparitachari tajorentsi-pankoki, itsipataakiri ipira-paeni. Rojokitakiri iyorikite ikaatzi iyomparitariri koriki, rotatsinki-takiri okaatzi rowanta-yitariri. ¹⁶ Ikantakiri Jesús pimantziriri ijamomote: “¡Paaneeri pipira! ¡Tee okameethatzi piyompari-pankotyaawo ipanko Ashitanari!” ¹⁷ Ari ikenkishiryaa-nakiro riyotaani okaatzi rojankinee-takiri paerani, ikanteetzi:

Antawo nokija-kotyaawo pipanko.

¹⁸ Ikanta Judá-paeni ikantanakiri Jesús: “Anjatyaa poñaahante kaari iñaapiinteetzi niyotan-tyaari omaperotatya otzimi pishintsinka pimatan-takawori pomishitowantzi.”

§ 1:51 ashitareeya inkite = iñeeteri inkite-jatzi, kaari iñeeta-piinteetzi. * 2:3 imiriteetziri = vino † 2:6 apite ikaanteetari = 50 litro; mawa ikaanteetari = 70-100 litro ‡ 2:14 ipira-paeni = buey, owisha (oveja) § 2:14 Ikaatzi pokayita-tsiri Aapatziyaweniki, ramayitzi iyorikite ipoñaakaa-yitari inampiiteki rirori. Roo okowantari riyomparityaari iyorikite Aapatziyaweniki, okantyyaa ramanantan-tyaari tsimeri-paeni ipomete-niriri Tajorentsi

¹⁹ Ikantzi Jesús: “Pipookiro iroka tajorentsi-panko, roo awijawitakyaa mawa kitejeri, aritaki nopiriinteero eejatzi.” ²⁰ Ikanteeyini Judá-paeni: “Tema okaatzi 46 ojarentsi rantawaeteetaki rowetsikan-teeta-kawori iroka tajorentsi-panko, ¿arima pitzinahaero eeroka okaate mawa kitejeri?” ²¹ Iroka “tajorentsi-panko” ikenkithata-kotakiri Jesús, roo ikantakowita iwatha rirori. ²² Ikanta rañahaera paerani Jesús, ikenkishiryaa-neero riyotaani-paeni ikenkithata-kotzi-takari. Rootaki ikematha-perotan-tanakawori Jankina-rentsi, eejatzi okaatzi ikantayitakiri Jesús.

Maawoeni riyoshiretziri Jesús

²³ Tema eeniro ijeeki Jesús Aapatziyaweniki roemoshirenae-tziro Anonkoryaantsi, osheki kemijanta-nakiriri iñaayitakiri itajonka-wentantaki.* ²⁴ Roo kanteencha Jesús, tee rawentaa-yitari irika atziri-paeni, tema riyoshiretziri maawoeni. ²⁵ Tema tekatsi kamantawityaarini Jesús jempe ikanta-shireyitzi atziri, tema riyoyitzi rirori ishireki.

3

Jesús eejatzi Nicodemo

¹ Eenitatsi Inashitantaniri iita Nicodemo, riiperori Judá-paeni irika. ² Ikanta riyaataki tsireniki Nicodemo iñeeri Jesús. Ikantapaakiri: “¡Yotaanaí! Niyoteeyini naaka riitaki Tajorentsi otyaantakimiri piyotaa-yitena, tema tekatsi materoni okaatzi poñaahan-takiri eeroka eerorika itsipa-shiretari Tajorentsi.”* ³ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “Pikemi nokantemi. Itzimi-rika kaari apiiteeroni itzimae, eero iñeero ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Omaperotatya.” ⁴ Ikantzi Nicodemo: “¿Kantachama rapi-iteero itzimae atziri antyashipariteen-tsiri? ¿Arima omateeya ikyahae omotziki riniro rapiitan-teeyaawori itzimae?” ⁵ Ikantzi Jesús: “Itzimi-rika kaari kimitakaan-teroni itziman-teeyaawomi nijaa, kaarira otzimashiretakaa-yiteeri Ishire tajorentsi, eero iñeero ipinkathari-wentantee Tajorentsi.† ⁶ Ikaatzi rowakaantziri atziri, atzirira irika. Riima ikaatzi kimitakaan-tanaawori itziman-teeyaawomi Ishire tajorentsi, tajorentsi-shire-tanee. ⁷ Eero pipampoyaa-wentziro okaatzi nokanta-kimiri: ‘Okowa-perotatyaa papiiteero pitzima-yitee.’ ⁸ Oshiyatyaawo tampyaa otajonka-piintzi jempe okoyiro. Pikemawitawo opoematzi, teemaeta piyotzi jempe-rika okinapaaki, jempe-rika iyaatziro. Ari ikimitari eejatzi ikaatzi itzimashiretakaa-yiteeri Ishire tajorentsi.” ⁹ Ari rapiita-nakiro Nicodemo rojampitzi, ikantziri: “¿Jempema okanta-kotaka iroka?” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Eeroka yotaayitzi iriri Israel-paeni, ¿tema piyotzi jempe okanta-kota iroka? ¹¹ Nokenkithatee-yatzii-mironi okaatzi niyotako-yitzi. Nokenkithatee-yatzii-mironi okaatzi noñaayita-piintziri nokiki, teemaeta pikemijantee-yanitzi okaatzi nokanta-yitzimiri. Oaperotatya. ¹² Tee pikemijantena nokenkithata-kotzimiro jaawiki-jato, rootaki maperota-chani eero pikemijantana aririka nokenkithata-kotemiro inkite-jato. ¹³ Tekatsira apaani jatatsini inkiteki, apatziro ikantakaawo poñeenchari inkiteki. Riitaki akenkithata-kotziri, Itomi Atziri. ¹⁴ Paerani rowatzika-kotakiri maanki awae-jatziteni Moisés janta ochempi-mashiki, ari ikimiteteeri eejatzi Itomi Atziri, otzimatyee rowatzika-koeteri rirori, ¹⁵ rañaantee-yaari ikaate kemijanteerini”.

Retakotari Tajorentsi maawoeni jaawiki-jatzi

¹⁶ “Tema retako-perotani royiri Tajorentsi jaawiki-jatzi, ishinetakiri rapintzite Itomi ikamawenteeri, rootaki eero ikaamanitanta a ikaate kemijanteerini, ashi rowaero

* **2:23** Waerontsi * **3:2** Yotaanarí = Rabí † **3:5** Okaatzi kenkithata-kota-chari jaka “kimitakaan-teroni itziman-teeyaawomi nijaa,” eenitatsi oshiyakaa-wenta-yitachari: (1) Eenitatsi kantatsiri riitaki kenkithata-kotacha ikaatzi omitsiryaanaa-chari roshiya-kaanteero ikewatyeeromi ikaaripero-yitaki. (2) Eenitatsi kantatsiri rootaki kenkithata-kotacha itzimaari eencha-niki. (3) Eenitatsi kantayita-tsiri riitaki kenkithata-kotacha Ishire tajorentsi, tema añaapiintakiri Ishire tajorentsi roshiya-kaawentee-tziri nijaa.

rañaayitee. ¹⁷ Tema Tajorentsi tee rotyaantziri Itomi jaka kepatsiki riyakowenteeri jaawiki-jatzi, tema ikowatzii rowawijaa-koyiteeri. ¹⁸ Ikaate kemijanteerini Itomi Tajorentsi, eero riyakowentee-tziri. Riima kaari kemijanteerini, tema ari riyakowentee-takiri, okantakaan-tziro tee ikemijanteeri rapintzite Itomi Tajorentsi.‡ ¹⁹ Maawoeni kaari kemijanta-tsini, aritaki riyakowentee-takiri, tema ranta-piintakiro kaari-perori. Tema ipokawita-paenta paerani kepatsiki iiteetziri ‘Koñeetyaatsiri,’ roo ikowa-perotee-tanaki tsireniri, imaninta-wakiri ‘Koñeetyaatsiri,’ ²⁰ maawoeni antayitzirori kaari-perori ikijaneenta-tziiri iiteetziri ‘Koñeetyaatsiri.’ Ikoementa-waeta eero riyotakoe-tantari rantayitziro kaari-perori. ²¹ Riima antapiinta-neerori kyaari-perori, rawentaa-perota-naari ‘Koñeetyaatsiri,’ rootaki iñahaetan-tyaariri rantawae-tanaatziiirini Tajorentsi.”

Raapatziya-minthari iimenteetari

²² Ikanta ikinanee Jesús iipatsiteki Judá-paeni itsipayita-naari riyotaani, ari itsipatakari romitsiryaaatantzi. ²³ Imatzitakawo Juan romitsiryaaatantzi rirori Apinyaateki, jempe okaakitapae Aapatziyaarini, tema janta ari otzima-perotziri nijaa. Ikaatzi jatayiteen-tsiri janta, romitsiryaa-yitawakiri. ²⁴ Tema tekira raakaan-teeteriita Juan romonkyahaeteri.

²⁵ Ikanta riyotaani-paeni Juan iñana-minthatakiri Judá-paeni jempe okanta-kota ikitewa-thatan-teeyaari rantayitziro ipinkae-tziri. ²⁶ Ari riyaaatee-yakini ijeekira Juan, ikantapaakiri: “Yotaantanari, irinta tsipatzimiri intatsikiro eni Pareenkaarini, pikenkithata-kota-kinari, romitsiryaaatan-tatzii rirori, osheki atziri pokashitakiriri.”§ ²⁷ Ari rakanaki Juan, ikantzi: “Jempe ikanta piñaakiri irika, teera opoñaashi-waeta, riitaki Tajorentsi riiperota-kaakiriri. ²⁸ Tema eeroka-paeni kemakinari nokantaki paerani: ‘Tee naaka Jeepatzii-toetani, apatziro rotyaantee-takina neewata-paakiri nokenkithata-kotakiri.’ ²⁹ Jame noshiya-kaanta-wakiro aawakaa-chari, riitaki aapiintziro tsinani iiminteetari. Riima itsipa-minthatani, eero ikosheka-waeta rirori, apatziro ikimo-shiretanaki ikemakiri-rika iñawaetanaki iiminentisi. Ari nokantari naaka, tee niriipero-waetzi, roo kanteencha antawo nokimo-shiretanaki. ³⁰ Tema eekiro riyaaatayee riri-iperote irika, rooma naaka ari nopeyakoetyaanakyyaa.”

Poñeenchari jenoki

³¹ “Irika poñeenchari jenoki rawijiri maawoeni. Riima nampitawori kepatsiki, jaawiki-jatzira irika, ikenkithata-shita-piintawo jaawiki-jato. Riima poñeenchari inkiteki rawijiri maawoeni, ³² ikenkithata-kotziro okaatzi iñiiri, okaatzi ikemiri. Roo kanteencha eero ikemijantee-tziro okaatzi ikenkithata-kotziri. ³³ Roo kanteencha ikaate kemijanta-neerini irika, aritaki imatanakyyaa rirori ikenkithata-kota-nakiri Tajorentsi kyaariperori. ³⁴ Irika rotyaantakiri Tajorentsi, iñani Tajorentsi ikenkithata-kote. Tema Tajorentsi ithonkiro ijeeka-shireta-kaantantawo Itajorenka. ³⁵ Irika Ashiteeri retakotari Itomi, ipinkatha-ritakaakiri maawoeni tzimayita-tsiri.

³⁶ Itzimi-rika kemijanta-neerini Itomi, aritaki rañahae. Riima kaari kemijanteerini Itomi, eero rañahae rirori, apatziro ratsipetee-yaawo rowajankitahaeri Tajorentsi.”

4

Jesús eejatzi Oshitekii-toni-jato

¹ Okanta paata riyotaki Jesús ikemaeyakini Inashitantaniri-paeni, ikanteetzi: “Tzi-maki osheki riyotaani Jesús, romitsiryaaataki osheki atziri, rawijanakiri Juan.” ² (Kaarira Jesús omitsiryaa-tantatsini, tema riyotaani-paeni omitsiryaaatan-tatsiri.) ³ Rootaki

‡ 3:18 Waerontsi § 3:26 Yotaantanarí = Rabí

ipiyantaari Jesús Tepoweniki ijeekawitaka iipatsiteki Judá-paeni. ⁴ Otzimatyee ikinanero Oshitekii-toniki jempe eenta-thakitzi. ⁵ Roojatzi rareetan-takari nampitsiki iiteetziri Shempachaari. Roo tsipa-nampitawori iipatsite Jacob, ipaneeriri itomi José ikamaera rirori Jacob. ⁶ Ari otzimiri janta nijaa ikeekana-takotziri paerani Jacob. Tema ayimatakiri imakoni Jesús ranashitakaha, ijeeki-mota-paakiro nijaa. Tema tampatzikataki ooryaa.*

⁷ Ari opokakiri Oshitekii-toni-jato okayi nijaa. Ikantawakiro Jesús: “Pipina nijaa nirawaki.” ⁸ Riyaatee-yatziini riyotaani nampitsiki ramanante owanawontsi. ⁹ Ari akanakiri tsinani okantanakiri: “¿Jempe pikinakaeroka? Judá-paeni pineeyini eeroka, pomapokina pikowa-kotana nopimi nijaa, naaka Oshitekii-toni-jato.” Tema maawoeni Judá-paeni tee raapatziyaari kameetha Oshitekii-toni-jatzi. ¹⁰ Ari rakanakiro Jesús, ikantziro: “Arimi piyote oeta ipantziri Tajorentsi, ari piyoterimi kowakota-kimiri nijaa, eeroka kowakoterinimi rirori. Aritaki ipakimiromi rirori nija añaaakaan-tatsiri.” ¹¹ Okantanaki tsinani: “Pinkathari, tekatsira payi pikitan-tyaari nijaa, inthomoeki ojeeki, ¿jempe payika pipinari nija añaaakaan-tatsiri? ¹² ¿Pawijirima eeroka awaejatziteni Jacob, paneerori iroka nija, imiritakiri paerani rirori, itomi-paeni, eejatzi ipira-paeni?” ¹³ Ikantzi Jesús: “Maawoeni miritzirori iroka nija, eero opeyaa imiri. ¹⁴ Riima ikaate miriteeroni nija nopantziri naaka, eero iñero imiritee. Tema iroka nija nopaeriri naaka okimitee-yaawo nijaateni oshiyaa-shiretan-teeyaarimi, ashi rowaero rañaaayitee.” ¹⁵ Okantzi tsinani: “Pinkathari, pipinawo naaka iroka nija, eero nomiritantaa, eero nopiya-piya-waetanta nokayi nija.”

¹⁶ Ikantziro Jesús: “Piyaate pikaemiri piimi, pipiyeera eejatzi jaka.” ¹⁷ Okantzi tsinani: “Tekatsi noemi.” Ikantziro Jesús: “Kameetha pikantaki, tee itzimi piimi. ¹⁸ Tema paerani tzimawitacha ikaatzi 5 piimi. Riima pitsipatari nimaeka, kaari piimi. omaperotatya pikantakiri.” ¹⁹ Ari okantanaki tsinani: “Pinkathari, kimitaka eeroka Kamantan-taniri. ²⁰ Paerani nowaejatzite-paeni Oshitekii-toni-jatzi ipinkathata-piintakiri rirori Tajorentsi jaka ochempiki. Rooma eeroka Judá-paeni pikanteeyini janta Aapatziyaweniki apinkathata-piinteeri.” ²¹ Ikantanakiro Jesús: “¡Pikemi tsinani! Rooteentsi pipinkatha-yiteeri eerokapaeni Ashiteeri, tee okowa-perota pipoki jaka ochempiki, tee okowa-perota eejatzi piyaate Aapatziyaweniki. ²² Omaperotatya, tee piyotee-yawitani eeroka iita pipinkathata-piintziri. Rooma naaka-paeni Judá-paeni niyotziri nopinkathatziri. Tema apaani isheninka Judá-paeni owawijaa-kotan-tatsini. ²³ Tema rootzi-mateentsi piñahaero. Nimaeka imateero ipinkatha-shireteeri Ashiteeri ikaatzira pinkathaperoteeriri. Tema riitaki ikowaeri rirori Ashiteeri ipinkatha-yiteeri. ²⁴ Tema irika Tajorentsi riitaki eejatzi Ishire tajorentsi, kaari koñaaata-tsini. Ikaate pinkatha-yiteerini, otzimatyee ipinkatha-shire-pero-teeri, tee okowa-perota rantayi-teero koñaaayita-tsiri.” ²⁵ Okantzi tsinani: “Niyotzi naaka ari ipokaki Jeepatzii-toetani, (iiteetziri Cristo.) Aririka rareetakyaa, riitaki kamanta-paakaeroni maawoeni jempe okanta-kota iroka-paeni.”† ²⁶ Ikantzi Jesús: “Naakataki, kenkitha-waeta-kaakimiri.”

²⁷ Ari rareetee-yapaani riyotaani. Ipampoyeeya-paakirini iñaaapaakirira ikenkitha-waeta-kaero tsinani. Roo kanteencha, tekatsi apaani ojampita-paakirini, ikanteri: “¿Oeta ojampitzimiri tsinani? ¿Oeta pikenkitha-waeta-kaerori?” ²⁸ Ookanakiro tsinani ochomoni, jataki nampitsiki, okantapaakiri osheninka-paeni: ²⁹ “Pipokaeyini, piñeeri atziri yotakirori maawoeni nantayitakiri paerani. ¿Kaarima Jeepatzii-toetani?” ³⁰ Ari ikowae-yanakini atziri-paeni jeekatsiri nampitsiki, pokaeya-nakini ijeekakira Jesús.

³¹ Ari ikanteeyirini riyotaani, ikantziri: “¡Yotaanarí, poyaa!”‡ ³² Ikantzi Jesús: “Eenitatsi oeta nowari naaka, tee piñeeyironi eeroka.” ³³ Ari rojampita-wakaanaka riyotaani: “¿Eenitatsima iita amakiniriri rowanawo?” ³⁴ Ikantzi Jesús: “Rootaki

* **4:6** tampatzika ooryaa = ooryaa 6. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.) † **4:25** Jeepatzii-toetani = Mesías
‡ **4:31** Yotaanarí = Rabí

nokimita-kaantari naaka nowanawo nanteniri ikoyiri otyaanta-kinari. Oztimatyee amonkaateeniri ikoyiri anteeniri rirori. ³⁵ Iroka pikanta-piinteeyini eeroka: ‘Yota-paaka 4 kashiri ojampatan-tyaari pankirentsi.’ Roo kanteencha, pikemi nokantz-imi. Pamini pankirentsi-mashiki, aritaki mataka jampayitaki owiitan-tyaawori. ³⁶ Ikaate owiiteeroni ipineeteeri. Tema rowiiteero okithoki pankirentsi oshiyakaa-wentziriri añaaayita-tsinini. Rootaki ithaamentan-teeyaari pankita-kirori itsipatee-yaari owiikiteerori. ³⁷ Tema omaperotatya roshiya-kaawentee-takiri, ikanteetzi: ‘Tzimatsi apaani pankita-kirori, eenitatsi itsipa owiiteeroni.’ ³⁸ Tema notyaanta-yitakimi eeroka-paeni powiiteero kaari pipomeentsi-wenta pantawae-wentero. Tema tzimatsi itsipa pomeentsi-wenta-kawori rantawae-wentakiro. Eerokapaeni nintahaeyaawori rantawaetani.”

³⁹ Tema osheki Oshitekii-toni-jatzi, ashitawori inampi janta ikemijanta-nakiri Jesús okamanta-paakiri tsinani, okantzi: “Riyotakiro okaatzi nantayitakiri paerani.” ⁴⁰ Ikanta rareete-yapaakani Oshitekii-toni-jatzi ijeekakira Jesús, ikanteeyapaakirini ijeeki-mota-nakiri inampiki. Roojatzi ijeekan-tanakari Jesús, okaatzi apite kitejeri ijeekanaki. ⁴¹ Eekiro ishenita-nakitzii itsipa kemijanta-neentsiri, tema riitaki kema-kiriri okaatzi ikantayitziri Jesús. ⁴² Ari ikantee-tanakiro tsinani: “Kemijanta-yitaana naaka, teera apatziro nokemijanteeri pikaman-tapaakina eeroka, tema naaka kemap-erotakiriri okaatzi ikantayitziri. Niyotee-yakirini riitaki matzirori rowawijaa-koteeri atziri-paeni, riitaki Jeepatzii-toetani.”

Rowawijaakoteeri Jesús itomi apaani jewari

⁴³ Ikanta omonkaataka apite kitejeri ijeekapaaki Jesús Oshitekii-toniki, awijanaki riyaaero Tepoweniki. ⁴⁴ Tema riitaki Jesús kanteentsiri: “Apaani Kamantan-taniri tee ipinkathate-tziri inampi-peroriki.” ⁴⁵ Ikanta rareeta Tepoweniki, osheki raakameethate-tawaeri janta, tema ari ikaataki riyaaete-yakini Aapatziyaweni roemoshirenkiro Anonkoryaantsi, iñaakiro maawoeni rantayitakiri Jesús janta.

⁴⁶ Ari rareetaari Jesús janta Menkoshiniki jeekatsiri Tepoweniki, jempe ipeyakirowanki nijaa okimita-nakawo imiriteetziri. Eenitatsi janta riiperori jewari, mantsiyateen-tsiri itomi janta nampitsiki Capernaum. ⁴⁷ Ikanta irika jewari ikema-kotakiri Jesús ari rareeta Tepoweniki ipoñaakawo iipatsiteki Judá-paeni, riyaa-shita-nakiri iñeeri. Ikanta-paakiri, riyaae ipankoki rowawijateeniri itomi, rooteentsi ikami. ⁴⁸ Ari ikantanaki Jesús: “¿Litaka kaari pikemijanantana eerokapaeni? Pikowa-perotzi noñaayimiro kaari piña-piintzi, pikowa-jaantzi notajonka-wentante.” ⁴⁹ Roo kanteencha ikantanakiri jewari: “Pinkathari, jameeta nimaeka, tekira ikamana-kiita notyomi.” ⁵⁰ Ipoña ikantzi Jesús: “Pipiye pipankoki. Etsiyata-kotee pitomi.” Ikemijantanakitzi atziri okaatzi ikantakiriri Jesús, piyanaka. ⁵¹ Ipiya-mintheeta ipankoki, itonkiyotakari romperatani-paeni, ikantawaeri: “¡Etsiyata-kotee pitomi!” ⁵² Rojampita-nakiri jempe riweyaaka ooryaa raryaaeenitantanaari itomi, ikanteeyini romperatani: “Chapinki, iteenkanaki ooryaa, aritaki awijanakiri ijaawamereki-waetzi.”* ⁵³ Ari ikenkishiryaa-nakiro ashitariri aritaki roweyaakari ooryaa chapinki ikantakiri Jesús: “Etsiyata-kotee pitomi.” Rootaki ikemijanan-tanakari rirori, ari ikimitanakari eejatzi maawoeni isheninka-paeni rirori ikemijanta-nakiri Jesús. ⁵⁴ Rootaki apiteteen-tsiri roñaahan-tziro Jesús itajonka-wentantzi rareeta Tepoweniki ipoñaawo iipatsiteki Judá-paeni.

5

Kijopookiri Shimapankoni-jatzi

¹ Okanta paata, roemoshirenkae-yaani Judá-paeni Aapatziyaweniki. Ari riyaa-tzitari eejatzi Jesús.

§ 4:46 imiriteetziri = vino * 4:52 iteenkanaki ooryaa = ooryaa 7. (Ari okanta riyotee-tziri ooryaa paerani.)

² Ari ojeekiri Aapatziyaweniki owaankanatee-tziro nijaa ikantee-tziro “Neshironka-pankoni.” Eenitatsi okaatzi ⁵ opanko-sheta-paeni. Roo otsipa-nampitari ashitakowontsi iiteetziri “Owisha.”* ³ Ari ipiyotari osheki mantsiyari, mawityaakiri, kijopookiri, ethori-waeta-tsiri. Tema omaryaa-yitaka kepatsiki royaawentawo oshewaatyaa nijaa. ⁴ Ikanteetzi inatziira ipoki ronampiripaeni tajorentsi ishewaata-kaero nijaa, itzimi-rika etanakyaaawoni ipiinkaatan-tyaawo nijaa oshewaataha, aritaki retsiyata-kotee imantsiya-waetzira.† ⁵ Eenitatsi janta apaani mantsiyari okaatzi ³⁸ ojarentsi imantsiya-waetaki. ⁶ Ikanta iñaapaakiri Jesús romaryaaka irika mantsiyari, riyotapaakiri osheki rojamanitakotaki imantsiya-waetaki, rojampita-paakiri, ikantziri: “¿Pikoyi petsiyata-kotee?” ⁷ Ikantzi mantsiyari: “Tekatsi owiinkinani nijaaki aririka oshewaa-paetetyaa. Tema nokowawita-piinta nopiinkaatem, ranaakowaetanikina itsipa ipiinkaataki rirori.” ⁸ Ikantzi Jesús: “Pipiriinte, paaneero pomaryaa-mento, piyaatee.” ⁹ Apathakirotonaa retsiyata-kotanee irika atziri, raaneero romaryaa-mento, anashitanaa. Tema irooka kitejeri imakoryaan-teetari, ¹⁰ ikantakiri Judá-paeni irika atziri etsiyata-kotaa-tsiri: “Kitejeri irooka imakoryaan-teetari nimaeka, tee oshinetaantsitzi paaneero pomaryaa-mento.” ¹¹ Ikantzi etsiyata-kotaa-tsiri: “Tema ikantatyaana etsiyata-kota-kahaanari: ‘Paaneero pomaryaa-mento, piyaatee.’” ¹² Ari rojampita-nakiri Judá-paeni, ikantziri: “¿Itzimika kantakimiri: ‘Paaneero pomaryaa-mento, piyaatee?’” ¹³ Roo kanteencha irika etsiyatakotaa-tsiri, tee riyotzi jempe itzimi etsiyata-kota-kahaeriri, tee iñaawaeri jempe ikinanaki Jesús, tema osheki atziri piyoteen-chari janta. ¹⁴ Okanta janta tajorentsi-pankoki iñaahaeri Jesús retsiyata-kota-kahaeri, ikantziri: “Tema etsiyata-koteemi nimaeka, ero papiiteero panteero kaari-perori, omaperotzimi-kari kowaenka-perota-tsiri.” ¹⁵ Ari riyataanaki etsiyata-kotaa-tsiri, ikamantakiri Judá-paeni riitaki Jesús etsiyata-kota-kahaeriri. ¹⁶ Rootaki retanta-nakawori ikijaneentziri Jesús, okantakaan-tziro retsiyata-kota-kaantaki kitejeri imakoryaan-teetari. ¹⁷ Roo kanteencha ikantzi Jesús: “ashi royiro rantawaetzi Ashitanari, ari nokimitzita naaka nantawaetzi.” ¹⁸ Rootaki ikowa-perotantari Judá-paeni rowamayiri Jesús, tema tee apatziro rantawaetantawo kitejeri imakoryaan-teetari, tema roshiya-kotakari Tajorentsi, ikantaki Jesús: “Riitaki Tajorentsi ashitanari.”

Ishintsinka Itomi Tajorentsi

¹⁹ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Irika Itomi Tajorentsi, tee rantziro ikowashi-yitari rirori. Apatziro rantziro okaatzi iñaakotziriri Ashitariri. Tema okaatzi rantziri Ashitariri, roojatzi rantziri Itomi. Omaperotatya. ²⁰ Tema retakotari Ashitariri irika Itomi, roñaayiri maawoeni rantayitziri rirori. Eekiro roñaaha-tyeeri oeta-rika antawoyita-tsiri, tema ari pipampoyaaawenteero eerokapaeni. ²¹ Ikimitaha Ashitariri rowiriinta-yitziri kaminkari, rañaakayiteeri, aritaki ikimi-tzitari Itomi rirori, rañaakaa-yiteeri ikoyiri. ²² Tee riyakatantzi Ashitanari, riitaki ikowakaaki Itomi riyakowentantee, ²³ rootaki ipinkathatan-teetyaariri rirori Itomi, ikimitee-tziri Ashitariri. Itzimi kaari pinkathaterini Itomi, tee ipinkathatzitari Ashitariri, otyaanta-kiriri jaka.

²⁴ Ikaate kemaeroni nokanta-yitakiri, aririka rawentaa-neeyaari otyaanta-kinari, aritaki raña-shire-yitee. Ero rowajankitee-tziri, aritaki okaatapaaki ikaamanita-waetzi, ashi rowaero rañaahae. Omaperotatya. ²⁵ Tema rooteentsi omonkaateeyaa, nimaekataki ikemayiteero kamashireri-paeni iñaani Itomi Tajorentsi. Tema ikaatzi kemaeroni, aritaki raña-shire-yitee. Omaperotatya. ²⁶ Ikimitari Ashitariri rañaakaantzi, aritaki ikantzi-taari Itomi rañaakaantee rirori, ²⁷ ipakiri ishintsinka riyakowentantee, tema riitaki Itomi Atziri. ²⁸ Ero pipampoyaa-shitawo nokantakiri. Rooteentsi omateeyaa ikemantee-yaawori kaminkari-paeni iñaani, ²⁹ ari ipiriinta-yitanaki jempe ikitayitaka.

* 5:2 Neshironka-pankoni = ikantee-tziro iñaaniki Heber-paeni Betesda; Owisha = Oveja † 5:4 Otsipayita ñaantsi-paeni

Ikaatzi antapiinta-kirori kameethari, ari raña-a-yitee. Riima antapiinta-kirori kaari-perori, ari rañaawitaneyaa roo kanteencha ari rowajankitahae-teeri.”

Ñaayita-kiriri Jeepatzii-toetani

³⁰ “Tee nanta-shitawo nokowa-shitari naaka, riitakira Ashitanari kowatsiri niyakowentayiteemi. Okaatzi niyakowentan-tziri naaka rootaki tampatzikatatsiri, tema tee nantashi-waetawo nokowa-shitari naaka, rootaki ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari. ³¹ Naakami kenkithata-kota-chanimi apaniroeni, eero okameethatzimi nokenkithata-kowaetari. ³² Roo kanteencha eenitatsi itsipa kenkithata-kotanari, tema niyotzi naaka maperori okaatzi ikenkithata-kotanari rirori. ³³ Tema omaperotatya ikantakiri paerani Juan potyaantakiri ojampita-kiterini. Tema okaatzi ikenkithata-kota-wakinari rirori omaperotatya. ³⁴ Roo kanteencha tee nokowawaetziri naaka atziri kenkithata-kotenani, ikante: “Kameethari irika.” Noshiretan-tawori ikenkithata-kota-kinari paerani Juan, rootaki pikemijanan-teeyariri eeroka Tajorentsi, pawijakoteeta. ³⁵ Tema okaatzi ikamantan-takiri paerani Juan okimita-paentari ootamentotsi koñeetyaa-tsiri. Rootaki pikowawita-paentari eerokapaeni pinintaa-wakyaawomi koñeetyaatsiri. ³⁶ Roo kanteencha eenitatsi awijirini Juan ikenkithata-kotana. Okaatzi nantziri naaka, rootaki ikantanari Ashitanari, rootaki maperotzirori oñaahan-tzirori riitaki Ashitanari otyaanta-kinari. ³⁷ Riitaki Ashitanari otyaanta-kinari. Riijatzi kamantan-teentsiri ikemijanan-teenari naaka. Teemaeta pikemiro eerokapaeni iñaawaetziri. Tema tee piñaawoota-nitziri. ³⁸ Tee pikemijantziro eerokapaeni iñaani, okantakaan-tziro tee pikemijantana naaka, tema naaka rotyaantani. ³⁹ Pamatsinkawentakawo piñaanatziro Iñaani Tajorentsi, poshiya-kaatzi ari pinkañaane-yitee. Tema naakawitaka okenkithata-kotziri Iñaani Tajorentsi, ⁴⁰ teemaeta pikowaeyini eeroka pawentahaena ashi powantee-yaawori pañaayitee. ⁴¹ Tee nokowa-shityaawo naaka ithaamenta-waetena atziripaeni. ⁴² Tema niyoyitzimi naaka jempe pikanteeyani eeroka-paeni, tee pikowaeri Tajorentsi. ⁴³ Naaka rotyaantaki Ashitanari nopoki, tee pikemijantena eerokapaeni. Roo kanteencha aririka ipoki itsipa rantayita-paakiro ikowa-shitari rirori, aritaki paakameethatee-yawakirini.‡ ⁴⁴ ¿Jempema pikantyaaka pikemijanteeyini, osheki piñaama-waetawo ikimo-shireta-kaawaetemi atziri ikantakaapero-wentzimi? Eero pikowawaeta-shita ikimo-shirewenteemi Tajorentsi. ⁴⁵ Eero pikenkishiryaa-waeta-shita naaka iyakowenteemini Ashitanariki. Tema riitaki Moisés iyakowenta-yiteemini eerokapaeni, tema riitaki pawentaa-piintakari. ⁴⁶ Riimi pikemijantakimi Moisés, ari pikemijanta-kinami naaka, tema naaka rojankinata-kotaki paerani Moisés. ⁴⁷ Teera pikemijanta-tziiri Moisés rojankinata-kowitakina, ¿jempema pikantyaaka pikemijantero okaate nokanta-yitemiri naaka?”

6

Rowakaari Jesús 5000 atziri

(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

¹ Ikanta imontyaanaka Jesús intatsikiro inkaari jeekatsiri Tepoweniki, roojatzi iiteetziri Tiberias. ² Osheki atziri oyaatakiriri, tema iñaakiri okaatzi rantayi-takiri, retsiyatakota-kaayitee osheki mansiyari-paeni. ³ Roojatzi itonkaan-tanakari Jesús ochempiki. Ari ijeekapaaki itsipayi-takari riyotaani-paeni. ⁴ Tema areetzi-mataa kitejeri Anonkoryaantsi, roemoshirenkanta-piintari Judá-paeni. ⁵ Ikanta raminaki Jesús, iñaatziiri osheki atziri oyaatakiriri, ikantanakiri Felipe: “¿Jempema amananteka owanawontsi owakaeyariri maawoeni irikapaeni atziri?” ⁶ Tema riyotaki rirori Jesús oetarika ranteri. Roo kanteencha rojampi-tashitari Felipe ikemant-yaariri oetarika ikanteri. ⁷ Ari rakanaki Felipe, ikantzi: “Tema otzimatyee antawaete ikaate 6 kashiri

‡ 5:43 Waerontsi

aantyaari osheki koriki amanantan-tyaari owanawontsi, rowamatsi-tyaari eepichokini atziri-paeni.”* 8 Akanaki itsipa riyotaani Jesús, riitaki Andrés rirentzi Simón Pedro, ikantzi: 9 “Irika apaani eentsi amaentsiri 5 ratanteetari, apite shima. ¿Arima imonkaatakyaari osheki atziri?”† 10 Ari ikantzi Jesús: “Pikanteri ijeekaeyeni.” Ari ojeeki janta katawoshi-mashi, ari ijeekae-yanakini. Tema apatziro riyotee-takiri shirampari-paeni ikaateeyini 5000. 11 Ikanta raakotakiro Jesús ratanteetari, ikaatakiro ramanakari Tajorentsi, ipayitakiri ikaatzi jeekayi-teentsiri. Ari ikimitakiri shima, ipakiri ikaatzi piyooteenchari royaa. 12 Ikanta ikemaeyakani maawoeni atziri, ikanteeri Jesús riyotaani: “Paayiteero opetoki okaatzi tzimahaan-tapaen-tsiri, eero apaawae-tanta.” 13 Ari rowiyyi-teero riyotaani-paeni, riyeekitee okaatzi 12 kantziri tzimahaan-tapaen-tsiri kaawita-chari 5 ratanteetari. 14 Ikanta iñaakiro atziri-paeni itajonka-wentakiro Jesús owanawontsi, ikantee-yanakini: “Riitaki irika akemakotziri Kamantan-taniri pokatsini jaka kepatsiki. Omaperotatya.”

15 Roo kanteencha riyotaki Jesús ipokaeya-tyeeni atziripaeni raapaenteri, iwinkathari-tetyaari. Rootaki ipiyanta-naari tonkaariki ijeekawaetzi apaniroeni.

Ranashi-tantawo Jesús inkaari

(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Ikanta otsireniityaanaki, oerinkae-yaani inkaariki riyotaani Jesús, 17 oteteeya-paakani pitotsiki, montyaa-kotanaka intatsikirona inkaari riyateero nampitsiki Capernaum. Tema tsireni-tanaki, tekira rareetaawo rirori Jesús jempe ijeekae-yakini riyotaani-paeni. 18 Antawo okantaka otamakaatzi inkaari, tema oshintsitatzi otampyaa-tzii. 19 Tema janthataki imontyaa-koteeyani riyotaani inkaariki, iñaatziiri ipokae Jesús ranashi-tantaawo inkaari. Antawo ithaawae-yanakini riyotaani.‡ 20 Roo kanteencha ikantapaeri Jesús irika-paeni riyotaani: “¡Naakataki, eero pithaawan-tashitana!” 21 Tema kimoshireteeyaneeni rotetawaeri pitotsiki, tekira ojamanitanakiita aatakotee-yapaakini jempe roshiretawo rareetyaa.

Osheki atziri amina-mina-teeriri Jesús

22 Okanta okiteejeta-manee, riyotaki atziri-paeni jeekae-tsiri intatsikiro apinto iroka pitotsi imontyaan-tanaari riyotaani-paeni Jesús, tema apaniroeni imontyaa-kotanaka riyotaani-paeni, tee riyaatzi rirori Jesús. 23 Roo kanteencha, ramaeta-paaki ot-sipa pitotsi poñaayi-teenchari nampitsiki Tiberias, aatakoeya-paakini jempe ramanakotakawo Awinkatharite atanteetari rowaeya-karini. 24 Ikanta iñaakiro atziri-paeni tee ijeeki Jesús eejatzi riyotaani-paeni, oteteeya-nakani pitotsiki, jateeyakini nampitsiki Capernaum, ramina-mina-teeri Jesús.

Iiteetzi Jesús “owanawontsi añaakaan-tatsiri”

25 Ikanta rareeteeyakani intatsikirona inkaari iñaapaeri Jesús, rojampi-tapaeri, ikantziri: “Yotaanari. ¿Jempema okaatzika pareetaka eeroka jaka?”§ 26 Ikantzi Jesús: “Tee roo pikowa-kowataa-tantanari pikematha-teero notajonka-wentakiro owanawontsi. Tema roo pikowa-kowa-tantaanari pikemaneentee-yakani chapinki powaeyakani. Omaperotatya. 27 Eero pantawenta-shitawo owanawontsi thonkani-tachari, tema otzimatyee pantawenteero owanawontsi kaari thonkachani añaakaemini. Rootaki owanawontsi ipantziri Itomi Atziri, tema riitaki roñaahan-takiri Tajorentsi, Ashitariri, eenitatsiri itajorenka.” 28 Ari rojampi-teeta-nakiri, ikantee-tziri: “¿Jempema nokantyaaka nantant-yaawori okaatzi ikoyiri Tajorentsi nanteniri?” 29 Ikantzi Jesús: “Iroka ikoyiri Tajorentsi panteeri, otzimatyee pikemijanteeri irika rotyaan-takiri.” 30 Eekiro rojampi-teeta-tziiri, ikantee-tziri: “¿litama pitajonka-wentanteri

* 6:7 osheki koriki = 200 denario † 6:9 ratanteetari = pan rowetsikae-tziri cebada ‡ 6:19 janthataki imontyaa-koteeyani = 5-6 kilómetro = 25 terika 30 estadio § 6:25 Yotaanari = Rabi

eeroka nokemijan-tanteemiri? ¿Oetaka pantayi-tziri? ³¹ Tema paerani rowayitakawo awaejatziteni iiteetziri 'Itama' janta ochempi-mashiki, iroka ikanteetzi rojankina-takoe-tziro:

Tajorentsi pakiri royaawo owanawontsi paryahaen-tsiri inkiteki.”*†

³² Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Okaatzi owanawontsi poñeenchari paerani inkiteki, kaarira awaejatziteni Moisés panteroni. Roo kanteencha riitaki panteeroni Ashitanari rooperori owanawontsi. Omaperortatya. ³³ Tema okaatzi owanawontsi ipantziri Tajorentsi, riitaki irika poñeenchari inkiteki, riitaki añaa-yaiteerini maawoeni jaawiki-jatzi.” ³⁴ Ari ikantee-tanakiri: “Pinkathari, rootaki nokoyiri pipapiintenawo iroka owanawontsi.”

³⁵ Ikantzi Jesús: “Naakataki owanawontsi añaa-yaiteerini. Ikaate tsipa-shire-teenani naaka, eero itasheyawaetee. Ikaate kemijanta-noonani naaka, eero imiriwaetee.

³⁶ Tema nokantakimi, piñaawi-teeya-kinani eeroka, tee pikemijantana. ³⁷ Ikaatzi ikowakiri Ashitanari itsipa-shire-tena aritaki imatakiro, eero nomaninta-wakiri naaka.

³⁸ Tee roo nopokan-tyaari jaka nopoñaaka inkiteki nantayitero nokowashitari naaka, apatziro nanta-piintero ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari jaka. ³⁹ Iroka ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari, eero nopeyahaan-tawaetzi apaani ikaatzi itsipa-shire-takaa-kinari, otzimatyee nowañaa-yiteeri paata oweyaantyaawoni kitejeri. ⁴⁰ Iroka ikoyiri Ashitanari otyaanta-kinari jaka, ikaate yoteerini riitaki Itomi, ikemijanta-neeri, aritaki rañaakaa-yiteeri. Naaka owiriinteerini paata oweyaantyaawoni kitejeri.”

⁴¹ Rootaki opoñaantari ikijima-waeta-nakiri Judá-paeni irika Jesús, ikemakiri ikantaki: “Naakataki owanawontsi poñeenchari inkiteki.” ⁴² Ari ikanta-wakahae-yanakani: “¿Kaarima irika Jesús, itomi José? Niyotee-yirini naaka ashitariri. ¿Oetaka ikantantari: ‘Nopoñaawo inkiteki?’ ” ⁴³ Ikantzi Jesús: “Aritapaaki pikijima-waetakina. ⁴⁴ Tekatsi tsipa-shire-tashi-teenani naaka eerorika ramashire-teeri Ashitanari otyaanta-kinari. Tema naaka owiriinteerini paata oweyaantyaawoni kitejeri. ⁴⁵ Rootaki rojankina-takotakiri Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

Riita-ki Tajorentsi yotahaerini maawoeni.

Tema ikaatzi kemaerini Ashitanari, yoteerini rirori, aritaki itsipa-shire-teenana naaka.

⁴⁶ Tema tekatsi ñaawooterini Ashitanari, apatziro poñeenchari Tajorentsi, riitaki ñaawootziriri. ⁴⁷ Ikaate kemijanteenani naaka, aritaki rañahae. Omaperortatya.

⁴⁸ Naakataki owanawontsi añaa-yaiteerini. ⁴⁹ Rowawitakawo piwaejatziteni ikanteetziri 'Itama' janta ochempi-mashiki, roo kanteencha kamayitee rirori. ⁵⁰ Riima irika oshiyakawori owanawontsi poñahaen-chari inkiteki, eero ikaamanitee ikaate owakyaarini. ⁵¹ Naakataki kañaaniri owanawontsi poñeenchari inkiteki. Itzimi-rika owakyaawoni iroka owanawontsi, aritaki rañahae. Iroka owanawontsi nopantziri naaka, rootaki nowatha. Riitaki natsipe-wenta jaawiki-jatzi-paeni rañaantee-yaari rirori.”

⁵² Ari ikanta-wakahaeyani Judá-paeni: “¿Jempema ikinakaeroka irika rowakaan-teerori iwatha?” ⁵³ Ikantzi Jesús: “Eerorika powawo iwatha Itomi Atziri, eerorika piro rira, eero pañaayitee. Omaperortatya. ⁵⁴ Itzimi-rika owakyaawoni nowatha, itzimi-rika irakironi nira, aritaki rañaayitee. Naakataki owiriinteerini iweyaantyaawoni kitejeri. ⁵⁵ Tema owanawontsi-perori iroka nowatha, rooma nira rootaki imiri-peroetziri. ⁵⁶ Itzimi-rika owakyaawoni nowatha, itzimi-rika irakironi nira, itsipa-shire-taana naaka, nomatzitari naaka notsipa-shire-taari rirori. ⁵⁷ Tema irika Ashitanari otyaanta-kinari naaka kañaaniri rirori, riitaki añaa-yaiteerini naaka. Ari okantzitari eejatzi, itzimi-rika kemijanteenani naaka, aritaki nañaakaa-yiteeri. ⁵⁸ Nokenkitha-takota-tziro owanawontsi poñeenchari inkiteki. Iroka owanawontsi tee oshiyawo iiteetziri 'Itama' rowayitakari paerani piwaejatziteni, rowayiwitakawo, kamayitee

* 6:31 itama = maná † 6:31 owanawontsi = pan

rirori. Riima ikaate owakyaarini irika oshiyawori owanawontsi, ashi rowaero rañahae.”
⁵⁹ Rootaki riyotaan-takiri Jesús jempe ipiyota-piinteeta janta nampitsiki Capernaum.

Ikenkitha-takoe-tziro añantsi

⁶⁰ Ikanta ikemaetakiro iroka yotaantsi, osheki ikaatzi kemijanta-kiriri Jesús, kantaneen-tsiri: “Osheki okompitataka okaatzi ikantayi-takiri Jesús. ¿Iitama kemijanta-matsi-terini?” ⁶¹ Tema yotaki Jesús iñawae-pooki-tatzii ikaatzi ikenkitha-takaakiri, rojampi-tanakiri: “¿Tema inimomitzii okaatzi nokaman-takimiri?” ⁶² ¿Jempema pikanteka aririka piñeerimi irika Itomi Atziri roenokaeya jempe ipoñaaka paerani? ⁶³ Okaatzi nokenkitha-takoyi-takimiri, rootaki kantako-tachari okaatzi añashire-takaan-tatsiri, kaari awatha-perori nokenkitha-takotzi, tekatsi oetajaantyya awatha. Tema nokenkitha-takota-tziiro awentaa-shire-taantsi kaari koñaani-tatsi, añakaan-tatsiri. ⁶⁴ Roo kanteencha eeniyitatsi pikaatee-yakini eerokapaeni kaari kemijanta-tsini.” Tema riyotzi-takari Jesús ikaate kemijanteerini, eejatzi pithoka-shityaarini. ⁶⁵ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Rootaki nokantzi-tanta-kimiri: “Tekatsira apaani tsipa-shire-teenani naaka, eerorika ikowakaanari Ashitanari.”

⁶⁶ Aripaete iñeetakiro, osheki pakaa-nakirori ikemijantawitarira Jesús, tee itsipata-naari. ⁶⁷ Ari rojampi-tanakiri Jesús kaatatsiri 12 riyotaani, ikantziri: “¿Pikoyima piyaayitee eeroka-paeni?” ⁶⁸ Ari rakanaki Simón Pedro, ikantzi: “Pikathari, ¿Eenitatsima itsipa nopiyashi-teeri naaka-paeni? Apatziro pikanta eeroka pikenkitha-takotziro añakaan-tatsiri. ⁶⁹ Aritaki nokemijantee-yakimini naaka-paeni, niyotee-yakimini eerokataki Jeepatziitoetani, Itomi Tajorentsi Kañari.” ⁷⁰ Ari rakanaki Jesús, ikantziri: “¿Kaarima naaka yoyaakimiri pikaatakira 12? Roo kanteencha eenitatsi apaani pikaatakira, kamaaritaki.” ⁷¹ Tema ikenkitha-takota-tziiri Judas, Itomi Simón Nampitsi-weri. Riitaki Judas pithoka-shityaarini, tema riiwitaka apaani ikaatzira 12 riyotaani.

7

Rirentzi-paeni Jesús tee ikemijantee-yirini

¹ Ipoña riyataki Jesús rareetan-tawaeyita Tepoweniki, tee ikoyi ikinanee iipatsiteki Judá-paeni, tema ramina-mina-tatziiri Judá-paeni rowamayiri. ² Roo kanteencha monkaatzi-mataa kitejeri roemoshirenkanta-piintawori Judá-paeni iiteetziri “Pankoshetantsi.” ³ Imatanakiro rirentzi okaakiini Jesús, ikantanakiri: “Eero pomanashita jaka, piyaate inampiiteki Judá-paeni iñaanemiri janta piyotaani-paeni okaate pantayiteri. ⁴ Tema ikaatzi kowatsiri rajahaa-wentee-tyaari, tee romanakaa-shitawo rantayitzi. Piyotziro eeroka pantayi-tziro oeta-rikapaeni, poñaahantero jempe ipiyoteeyani atziripaeni.” ⁵ Tema imatzitakawo rirentzi-paeni rirori itheenka-shiryaa-waetakiri. ⁶ Ari ikantanaki Jesús: “Tema tekira omonkaata noñaahan-tantyaari naaka, rooma eeroka-paeni tee inashita piñaayi-tziro kitejeri-paeni. ⁷ Tee ikija-neentzimi eerokapaeni jaawiki-jatzi. Rooma naaka osheki ikijaneentakina, tema noñaawontatziiro nokenkitha-takotziro naaka, kaari-perori okaatzi rantayi-takiri. ⁸ Piyaateeyini eeroka roemoshirenkaetaha, eero niyaatzita naaka, tema tekira omonkaatyaa noñaahan-tantyya.” ⁹ Ikaatakiro ikenkithawae-yitakiro iroka ñaantsi, roojatzi ijeekanaki Tepoweniki.

Roemoshirenkiro Jesús iiteetziri “Pankoshetantsi”

¹⁰ Roo kanteencha, tema jateeyakini rirentzi-paeni, ari rimpoetanaki rirori Jesús, romanakaashitanaka riyataki, tekatsi yotatsini. ¹¹ Osheki ikowa-kowa-takiri Judá-paeni janta roemoshirenkaetaha, ikanteeyini: “¿Jempema ijeekika irika atziri?” ¹² Tema osheki atziri theenka-waeta-kiriri Jesús. Eenitatsi kantatsiri: “Kameethari irika atziri.” Eenitatsi itsipa kantatsiri: “Tee ikameethatzi, tema ramatawi-takiri atziri-paeni.” ¹³ Roo kanteencha, romanakaashitari ithenki-mawae-takiri Jesús, tema ithaawan-tan-tyaari reewarite-paeni Judá-paeni.

¹⁴ Roo kanteencha, aritaki niyankitaki roemoshirenkaeyani, ari ikyaapaaki Jesús tajorentsi-pankoki, riyotaan-tapae. ¹⁵ Tema yoteeyakini Judá-paeni, ikanteeyini: “¿Jempema riyotani-tantari irika, tee ikyaawita jempe riyotaan-teetzi?” ¹⁶ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Tema okaatzi niyotaa-yitakimiri tee naaka iyotashi-tyaawoni, tema riitaki yotakaa-nawori otyaanta-kinari. ¹⁷ Ikaate kowapero-teeroni ikoyiri Tajorentsi, aritaki riyoteero riitaki Tajorentsi yotakaa-nawori okaatzi niyotaan-tziri, tema tee naaka yotashi-waetyaawoni. ¹⁸ Tema ikaatzi yotaantzirori riyotashi-waetari, ramina-mina-tatziiro ipinkathatanteetyaariri. Riima amina-mina-tzirori ipinkatha-teeri otyaanta-nakiri, riitaki ñaawaetzirori kyaariperori. Teera itzipi-shire-waetzi rirori. ¹⁹ ¿Tema rojankina-witakimi paerani Moisés Ikantakaan-teetani? Roo kanteencha, tee pimonkaa-tziro. ¿Iitama pajaryaan-tanari powamayina?” ²⁰ Ari ikantee-yanakini atziripaeni: “¡Kamaari! ¿Iitama ajariimiri rowamayimi?” ²¹ Ikantzi Jesús: “Maawoeni eerokapaeni osheki pipampoyaa-wentakiro piñaakina nantakiri kitejeri imakoryaan-teetari. ²² Ikantakaan-taki paerani Moisés pitomeshi-taani-teeyaa. (Tema kaari Moisés etakaan-tyaawoni itomeshi-taani-teetyaa, tema awaejatziiteni etakaan-tanakawori paerani tekira itzimiita Moisés.) Rootaki pitomeshi-taanitanta-piintari eeroka-paeni kitejeri imakoryaan-teetari. ²³ Piñaakiro, pitomeshi-taanitanta-piintaki eeroka-paeni kitejeri imakoryaan-teetari pimatan-tyaawori Ikantakaan-tani paerani Moisés. ¿Iitama pikijaneentan-tanari naaka netsiya-takota-kahaeri maawoeni iwathaki apaani atziri kitejeri imakoryaan-teetari? ²⁴ Paamawentyaa owapeyi-motzimi-kari piyakowentante. Tema kametha pitampatzika-shirewentantee.”

¿Riitakima Jeepatzii-toetani irika?

²⁵ Ari rojampita-wakaanaka Aapatziyaweni-jatzi, ikanta-wakaa: “¿Kaarima irika amina-mineetziri rowamahaeteri? ²⁶ Iriinta ijeekaki, maawoeni ikemaetakiri ñaawaetzi, tekatsi akirini. ¿Riyotatziima pinkathari-paeni riitaki Jeepatzii-toetani irinta? ²⁷ Roo kanteencha, niyotee-yirini irika atziri jempe ipoñaawo. Rooma paata aririka ipokaki matzirori iita Jeepatzii-toetani, tekatsi yotatsini jempe ipoñaaka.” ²⁸ Tema roojatzi ijeekaki Jesús tajorentsi-pankoki riyotaantzi, ari icheraanaki, ikantanaki: “¡Arimá! ¡Piyotanama eeroka-paeni jempe nopoñaaka! Roo kanteencha, tee naaka nintashi-tachani nopoki, tema rotyaantani irika rawentaa-pero-teetari. Kaari piyotakotaajaetzi eerokapaeni. ²⁹ Roo kanteencha niyotziri naaka, tema aritaki nokaateeyini, riitaki otyaanta-kinari.” ³⁰ Ari ikowawi-tanaka raakaan-terimi, roo kanteencha tekatsi akotashi-terini, tema tekira omonkaa-paeteta. ³¹ Tema osheki kemijanta-nakiriri Jesús, ikanteeyini: “Aamaa riitaki irika Jeepatzii-toetani, tema osheki itajonka-wentantzi. ¿Pikenkishiryaama awijiro okaate itajonka-wentanteri Jeepatzii-toetani?”

Rotyaantaki Inashitantaniri oteyirini Jesús

³² Ikanta Inashitantaniri ikemakiri atziri-paeni ikenkitha-waeta-kotziri Jesús. Raapatziya-nakari reewari-paeni Ompera-tajorentsi-taarewo, rotyaantaki aminakowentzi-rori tajorentsi-panko oteyaki-terini. ³³ Ikantzi Jesús: “Eero ojamanitzi nojeeki-motaneemi, rooteentsi nopiye ijeekira otyaanta-kinari. ³⁴ Osheki pamina-mina-witeena, roo kanteencha eero piñaahaana, tema eero pitsipatana jempe nojeekapae naaka.” ³⁵ Ari rojampita-wakahaeyani Judá-paeni, ikantzi: “¿Jempema riyaa-matsiteka irika eero añaantari? ¿Riyaata-tyeema otsipaki nampitsi itzim-pookayitakaha asheninkapaeni Judá-paeni, riyotaa-yiteeri wirakochapaeni?”* ³⁶ ¿Oetaka ikantako-tziri: ‘Pamina-mina-teena, eero piñiimaetaana, tema eero pitsipatana jempe nojeekapae naaka?’ ”

Nijaa añaakaan-tatsiri

* 7:35 wirakochapaeni = griegos

³⁷ Okanta oweyaanta-paakawori kitejeri roemoshirenka-peroe-tantyaari. Ari ikatziyanaka Jesús, ishintsitanaki icheraanaki, ikantanaki: “Eenitatsi-rika mirita-tsiri, itsipa-shire-teena naaka, riraawaetee. ³⁸ Tema okantzi Jankinarentsi-perori: Ikaate kemijanteenani naaka, okimiwi-tyaawo oshiyaa-shire-tantee-mi nijaa añakaan-tatsiri.”

³⁹ Riitaki roshiya-kaawentzi Jesús ikaate kemijanteerini ojeeka-shire-tantee-yaari Ishire tajorentsi. Tema tekira rotyaantee-tziroota Ishire tajorentsi, tekira roenoka-shitaawoota Jesús rowaneenkawo.

Itzimpookae-yanakini atziri-paeni

⁴⁰ Eenitatsi atziri-paeni kemakirori ikantakiri Jesús, ikantee-yanakini: “Omaperotatziiri irika atziri riitaki Kamantan-taniri.” ⁴¹ Eenitatsi itsipa kantaneen-tsiri: “Riitaki Jeepatzii-toetani irika.” Roo kanteencha eenitatsi itsipa kantatsiri: “Kaari, tema eero ipoñaawo Jeepatzii-toetani Tepoweniki. ⁴² Tema okantzi Jankinarentsi-perori: Riitaki icharini pinkatharini David Ijeepatziitoetani, ipoñeeyaawo Owapankoniki, in-ampiki paerani David.”

⁴³ Ari itzimpookae-yanakini atziri ikija-wakaa-wenta-nakari Jesús. ⁴⁴ Eenitatsi kowawita-neechari raakaan-terimi, roo kanteencha tekatsi akotashi-terini.

Tekatsi oshiyaarini iñaawaetzi irika

⁴⁵ Ikanta ipiyapaaka aminakowentzirori tajorentsi-panko jempe ijeeki Inashitantaniri eejatzi reewari Ompera-tajorentsi-taarewo, rojampi-tawaeri, ikantziri: “¿Litama kaari pamantakari?” ⁴⁶ Ikanteeyini rirori: “¡Tekatsira kimityaarini iñaawaetzi irika!” ⁴⁷ Ikanteeyini Inashitantaniri: “¿Ramatawi-tzita-kimima eeroka-paeni? ⁴⁸ ¿Eenitatsima eewarite kemijanta-kiriri irika atziri? ¿Eenitatsima nokaatziri Inashitantaniri kemijanta-kiriri? ⁴⁹ Apatzirowa ikemijan-tziri atziri-paeni kaari yotakoteroni Ikantakaan-teetani, tema yakataarewo irika.” ⁵⁰ Ikanta Inashitantaniri Nicodemo, pokaentsiri paerani tsireniriki iñeeri Jesús, ikantanaki: ⁵¹ “Rojankineetaki paerani Ikantakaan-teetani, ikanteetzi, tee oshinetaan-tsitzi riyakowenteeteri apaani atziri eerorika akemiri aakapaeni, rootaki ayotantyaari oeta rantakiri.” ⁵² Ikantee-tanakiri: “¿Eerokama Tepoweni-jatzi? Piñaana-perotero Jankinarentsi, aritaki piñaakiro, tekatsi Kamantan-taniri poñaachani Tepoweniki.”

Tsinani mayempiro

⁵³ Ipoñaa riyayitee apaani-paeni ipankokipaeni.

8

¹ Roo kanteencha tonkaanaki Jesús ochempiki Yeenkae-toni. ² Okanta okiteejeta-manee, ipiyaa tajorentsi-pankoki. Osheki atziri piyowenta-waari, jeekapae Jesús riyotaa-paeri atziri-paeni. ³ Ikanta Yotaantaniri-paeni itsipatakari Inashitantaniri-paeni ramakiniri apaani tsinani itonkiyo-teetakari omayempitzi. Ipiriinta-paakiro niyankineki ipiyoteeyani. ⁴ Ikantapaakiri Jesús: “Yotaantanirí, iroka tsinani iñaakoetakiro omayempi-waetzi. ⁵ Ikantakaan-taki paerani Moisés rowamahaetero mayempi-tatsiri tsinani. ¿Jempe pikantzika eeroka?” ⁶ Rootaki rojampi-tantariri ikoyi ikompita-kaetyaari Jesús, opoñaantyaari ikantakoe-teriri. Roo kanteencha oeyotanaka Jesús rojankina-tantanakawo rako kepatsiki. ⁷ Eekiro rojampi-teeta-tziiri, ari ikatziyanaka roeyowitakaha, ikantanakiri: “Eenitatsi-rika apaani pikaatee-yakini kaari anteroni kaari-perori, riitaki etakaan-tyaawoni rompojan-tyaawo mapi iroka tsinani.” ⁸ Eejatzi roeyootanaa, rapiita-neero rojankinwaetane kepatsi. ⁹ Ikanta ikemaeyakini ikantakiri Jesús, apaani-paeni ipiyayi-tanaka, tema ikenkishiryaa-yitanakiro jempe ikantayita rirori. Riitaki jewataneentsiri ipiyanaka antaripero-paeni. Ikanta ijeekanaki apitekiro Jesús eejatzi tsinani, ¹⁰ katziyanaka roeyowitaka,

ari rojampi-tziro ikantziro: “Tsinani, ¿Jempema ikinaaya-kinika? ¿Tekatsima itsipa yakowentemi?” ¹¹ Akanakiri roori okantziri: “Tekatsi Nowinkatharite.” Ikantzi Jesús: “Eejatzi naaka eero niyakowentzimi. Piyaatee, eero papiitziro pikaariperotee.”

Ikoñeetya-kotziri Jesús jaawiki-jatzi-paeni

¹² Ari rapiita-neero Jesús riyoteeri atziri-paeni, ikantziri: “Naaka koñeetyaa-kotziriri jaawiki-jatzi. Ikaate tsipateenani naaka, aritaki nokoñee-tyakoteeri, eero ikinawaetee tsireni-kaakiriki.” ¹³ Ari ikantzi Inashitantaniri: “Powakowenta-shiwaeta pikenkitha-takota apaniroeni, te okameethatzi okaatzi pikenkitha-takowae-witaka.”

¹⁴ Ari rakanaki Jesús, ikantzi: “Kameetha okaatzi nokamantan-tziri, okantawitaka nokenkitha-takowitaka apaniroeni naaka. Tema niyotzi jempe nopoñaakawo, jempe janta niyaatee. Roo kanteencha tee piyoteeyini eerokapaeni. ¹⁵ Pametashi-teeya-kawoni poshiya-kotari atziri-paeni riyakowentantzi. Rooma naaka tekatsi niyakowente. ¹⁶ Aririka niyakowentante naaka, omapero-tatyaaha okaatzi nokantayitzi, tema tee apaniroeni niyakowentante, tema ari nokaatziri Ashitanari otyaanta-kinari naaka. ¹⁷ Iroka okantzi Ikantakaan-teetani ipaetakimiri eerokapaeni:

Aririka oshiya-wakaeyaa ikenkitha-takiri apite kamantakotanta-tsiri, omapero-tatyaa okaatzi ikamantziri.

¹⁸ Naaka kenkitha-takoteencha. Ari ikantakari Ashitanari otyaanta-kinari riijatzi kenkitha-takota-kinari. Apite nokaatzi nokenkitha-takota.” ¹⁹ Ikantzi Inashitantaniri: “¿Jempema ijeekiri Ashitzimiri?” Ikantzi Jesús: “Tee piyotee-yanani eeroka, ari pikemitziri Ashitanari tee piyoritzi. Ari piyotee-yinanimi naaka, ari piyotakirimi Ashitanari.” ²⁰ Ari ikamantan-takirori Jesús iroka-paeni ñaantsi tajorentsi-pankoki jempe rowaeta-piintziri koriki rashita-kaetariri Tajorentsi. Roo kanteencha tekatsi aakaanterini, tema tekira omonkaa-tyaata raantee-tyaariri.

Jempe niyaatee naaka, eero pareetaa janta eeroka

²¹ Ari rapiita-nakiro Jesús ikantzi: “Aririka niyaatee osheki pamina-mina-witeena, roo kanteencha aritaki pikamako-yiteero pikaaripero-yitaki. Jempe-rika niyaateero naaka, eero pareeyitaa janta eeroka.” ²² Ari ikanta-wakahaeyani Judá-paeni: “¿Ishinewae-tatyaa irika. Rootaki ikantantari eero areeta aakapaeni jempe riyaate rirori?” ²³ Ikantzi Jesús: “Tema eeroka jeekatsiri kepatsiki, rooma naaka nojeeki inkiteki. Roo pinampi eerokapaeni jaka kepatsiki, rooma naaka nonampitawo inkiteki.

²⁴ Rootaki nokantan-tzimiri: ‘Aritaki pikamako-yiteero piyaari-peronka. Eerorika pikemijantana nokaman-takowitaka jempe noeta naaka, rootaki pikamako-tanteeyaawori piyaari-peronka.’” ²⁵ Ikantzi Judá-paeni: “¿Jempema piitaka eeroka?” Ikantzi Jesús: “Tema nokaman-takimi ketziroeni. ²⁶ Tema eeniwitacha osheki nokantemiri, eenitatsi osheki niyakowenta-kimiri eejatzi. Tema okaatzi iñaawae-tziri otyaanta-kinari irootaki kyaariperori. Okaatzi nokaman-tayitzimiri jaawiki-jatzi, rootaki ikamantanari rirori.” ²⁷ Roo kanteencha tee ikematharitziri ikenkitha-takowi-takari Ashiteeri.

²⁸ Rootaki ikantan-tanakari Jesús: “Aririka pikenta-kotakaan-takiri Itomi Atziri, ari-paete piyote jempe noeta. Tema tee naaka antashi-waetyaawoni nokowakaari. Ap-atziro niyotaan-tziro okaatzi riyotaanari Ashitanari. ²⁹ Itzimi otyaanta-kinari ari itsipa-shiretana naaka. Tee rooka-wenta-na Ashitanari, tema nanta-piintziniri okaatzi kameetha-tzimo-tziriri.” ³⁰ Ikanta ikamanta-koyitakiro Jesús iroka-paeni, osheki kemijanta-nakiriri.

Ookakaa-wenteemi Kyaariperori

³¹ Ikantakiri Jesús maawoeni Judá-paeni ikaatzi kemijanta-nakiriri, ikantziri: “Aririka poejokiro-tanakyaawo noñaani, eerokataki kyaariperori niyotaani. ³² Aritaki piyoteero kyaariperori, rootaki kyaariperori ookakaa-wenteemini pijeekan-teeyaari kameetha.”

³³ Akaeyanakini Judá-paeni, ikantzi: “Icharini-paeni Abraham nakapaeni. Tekatsi

omperawae-tenani. ¿Oetaka pikantan-tanari eeroka: ‘Aritaki rookakaa-wentee-teemi.’?”

³⁴ Ikantzi Jesús: “Ikaatzi antapiintzirori kaari-perori, ookemiwae-takawo omper-
atyaarimi. Omaperotatya. ³⁵ Apaani omperataari eepichokiini isheninka-teetari,
riima apaani itomiteetari ashi royiro isheninka-teetari. ³⁶ Aririka rookakaa-wenteemi
Itomiteetari, aritaki piyotee kyaaripero rookakaa-wenteemi. ³⁷ Niyoyitzimi eeroka-
paeni icharini-yitari Abraham. Roo kanteencha pikowae-yakini powamayina, tema tee
inimotzimi nokanta-yitzimiri. ³⁸ Rootaki nokamantan-tziri naaka okaatzi roñaahanari
Ashitanari. Rooma eerokapaeni pantashitawo okaatzi pikemako-tziriri ashitzimiri.”

Riitaki ashitzimiri Kamaari

³⁹ Ari ikanteeyini Judá-paeni: “¡Riitaki nowae-jatziteni naaka Abraham!” Ikantzi
Jesús: “Eerokami icharini-paeni Abraham, aritaki pantakiromi okaatzi rantayi-takiri
paerani rirori. ⁴⁰ Roo kanteencha, pikowae-yakini eeroka powamaena nokaman-
tawita-kimiro okaatzi riyotakaanari Tajorentsi. ¡Tema tee ari ikantyya paerani Abra-
ham! ⁴¹ Roojatzi pantayi-tziro okaatzi rantziri ashitzimiri.” Ari ikanteeyini Inashitan-
taniri: “¡Teera naaka itomi-paeni theenka-tajorentsi-taniri. Tema apatziro ikanta
Ashitanari, riitaki Tajorentsi!”* ⁴² Ikantzi Jesús: “Riitakirikami Tajorentsi ashitemini,
aritaki petakota-kinami, tema nopoñaakawo naaka Tajorentsiki, irokana. Tee naaka
pokashi-tachani apaniroeni, tema riitaki Tajorentsi otyaanta-kinari. ⁴³ ¿Oetaka kaari
pikematha-tantawo nokanta-yitzimiri? Tema tee pikowaeyini pikemijantero noñaani.
⁴⁴ Riitaki ashitakimiri Kamaari, panta-piinta-kiniri okaatzi ikoyiri. Ashi royiro ka-
maari owakira etantana-kawori, rowamaa-shire-tantzi. Ipaapate thaeri-paeni irika,
tee iñaawae-tziro kyaariperori. Aririka ikoyi ramatawi-tante, iñaawae-tziro theeyaantsi.
⁴⁵ Rooma naaka, noñaawae-tziro kyaariperori ñaantsi, teemaeta pikemijantee-yananitz
eerokapaeni. ⁴⁶ ¿Eenitatsi jaka pikaatee-yakini, kantenani: ‘Kaari-pero-shireri irika
Jesús?’ Tema okaatzi noñaawae-tziri, kyaariperori iroka. ¿Iitama kaari pikemijanantana?
⁴⁷ Itzimi-rika rashitari Tajorentsi, ikemijantziro iñaani. Rooma eerokapaeni tee rashitz-
imi Tajorentsi, tee pikemijanteeyini.”

Itzimitaka Jeepatzii-toetani

⁴⁸ Ikanteeyini Judá-paeni: “Omaperotatya nokantakimiri Oshitekii-toni-jatzi eeroka,
tema Kamaari eeroka.” ⁴⁹ Ikantzi Jesús: “Tee nokamaaritz, nopinkatha-tziri naaka
Ashitanari. Rooma eerokapaeni, tee pipinkatha-teeyirini. ⁵⁰ Tee naaka kowashi-
tachani pipinkathatena, tema eenitatsi itsipa kowatsiri ipinkatha-teetena, riitaki
iyakowentan-tatsini paata. ⁵¹ Eenitatsi-rika kemijanteeroni noñaani, ero ikamayitee
paata. Omaperotatya.” ⁵² Ikanteeyini Judá-paeni: “Ari niyoteeyini omaperotatya pika-
maaritz. Tema kamaki Abraham, ari roshiyakari Kamantan-taniri-paeni, kamayitaki
maawoeni. Opoña pikantzi eeroka: ‘Eenitatsi-rika kemijanteeroni noñaani, ero ika-
mayitee.’ ⁵³ ¿Pawijirima eeroka nowae-jatzi-teni. Abraham? Kamaki rirori, ari roshiya-
yitakari Kamantan-taniri. ¿Jempema piitattyaka eeroka?” ⁵⁴ Ikantzi Jesús: “Naakami
kowashi-tachani ipinkatha-teetenami, ero okameethatzimi. Roo kanteencha eenitatsi
pinkatharitakaanari, riitaki Ashitanari. Riijatzi pikenkitha-takota-piintziri eeroka,
pikantzi: ‘Riitaki Notajorentsite.’ ⁵⁵ Teemaeta piyotee-yirini eerokapaeni. Rooma naaka
noñiiri. Aririka nokantemi ‘tee noñiiri,’ naaka theeri, noshiya-kotakimi eerokapaeni.
Roo kanteencha omaperotatya noñiiri naaka. Nokemijantziro iñaani. ⁵⁶ Tema irika
Abraham, piwaejatzi-tetari eeroka-paeni, ikimo-shiretaki paerani iñeero nopokakirika.
Imatzimaetakawo iñaakina, antawo ikimo-shiretanaki.” ⁵⁷ Ikantzi Judá-paeni: “Tekira
okaatziita 50 pojarentsite. Ari pikantzi piñiiri Abraham.” ⁵⁸ Ikantzi Jesús: “Tekiraa

* **8:41** theenka-tajorentsi-taniri = mayempiriite. Tema roshiya-kaawenta-tziiri paerani Judá-paeni, tee roejokiroitari Tajorentsi, rantayi-tziro kaari-perori.

itzimiita paerani Abraham, ‘Naakataki.’ Omaperotatya.”⁵⁹ Ikanta raayiwi-tanaka mapi Judá-paeni ikoyi rompojirimi Jesús. Omananaka rirori, shitowanaki tajorentsi-pankoki.

9

Retsiya-takota-kahaeri Jesús Kamampo-waakiri

¹ Ikanta rawijanaki Jesús iñaapaakiri apaani atziri kamampo-waaki-tatsiri, itzimakori ikamampo-waakitzi. ² Ikantzi riyotaani-paeni: “¡Yotaanari! ¿Iitama ikamampo-waaki-tantari owakira itzimapaaki irika atziri? ¿Rooma kantakaari ikaariperotzi iriri? ¿Rooma kantakaari ikaariperotzi rirori?”* ³ Ikantzi Jesús: “Tee roo kantakaan-teroni iyaari-peronka rirori, tee roo kantakaan-teroni iyaari-peronka ipaapate. Tema roo kantakaan-tzirori roñaahan-teetan-tyaawori ishintsinka Tajorentsi. ⁴ Tema eeniro okiteejetzi, okowa-pero-tatyaa nanteniri rantawaeri otyaanta-kinari. Rooma aririka otsireni-tanaki, tekatsi kanteroni rantawaete. ⁵ Tema eeniro nojeeki naaka jaka kepatsiki, naakataki koñeetyaa-kotziri jaawiki-jatzi.” ⁶ Ikaatakiro ikenkitha-waetaki Jesús, reewatanaki kepatsiki, ramirokaki eepichokiini kepatsi, itziritakiri rokiki kamampo-waakiri. ⁷ Ikantziri: “Piyaate pikiwa-yookityaa owaanka-naariki iiteetziri Otyaantaa-rini.” Ari ikinanaki kamampo-waakiri, ikiwaaki-tapaaka. Ikanta ipiyapaaka, aminawae-tanee kameetha. ⁸ Ikanta isheninka-paeni ikaatzi ñaapiintziriri ikowako-tantzi ipashitee-tyaari, rojampita-wakahae-yakani, ikantzi: “¿Kaarima irika jeeka-piinta-tsiri ikowako-tantzi ipashitee-tyaari?” ⁹ Eenitatsi kantatsiri: “Riitaki.” Itsipa kantatsiri: “Kaari, riiwitaka.” Ikantzi rirori: “Naakataki piña-piintziri.”

¹⁰ Ari rojampi-teeta-nakiri, ikantee-tziri: “¿Jempema pikantaaka paminan-taari kameetha?”

¹¹ Ikantzi rirori: “Irinta atziri iitachari Jesús, itziritan-takinawo kepatsi nokiki, ikantakina: ‘Piyaate owaanka-naariki iiteetziri Otyaantaa-rini. Ari pikiwaaki-tyaa.’ Nokanta niyaatanaki, nokiwaaki-tapaaka janta, ari naminanee.” ¹² Ikantee-tziri: “¿Jempema nimaeka irika atziri?” Ikantzi rirori: “Tee niyotzi.”

Rojampi-tziri Inashitantaniri-paeni Kamampo-waaki-witachari

¹³ Ikanta rahaeta-nakiri kamampo-waaki-witachari ijeekira Inashitantaniri-paeni. ¹⁴ Tema rootaki kiteejeri imakoryaan-teetari, imatanta-kawori Jesús itziritan-takariri rooki kepatsi, roo ikowichaa-tantaari kameetha.

¹⁵ Ari rapiitakiri Inashitantaniri-paeni rojampi-tziri jempe okanta ikowichaa-tantaari kameetha. Ikantanaki rirori: “Itziritan-takinawo nokiki eepichokiini kepatsi, ari niyaatanaki naaka nokiwaakita. Ari nokowichaa-tanee kameetha.”

¹⁶ Ari ikantzi itsipa Inashitantaniri: “Irika atziri antakirori kaari rashi Tajorentsi, tema tee romaerintantawo kiteejeri imakoryaan-teetari.” Eenitatsi itsipa kantatsiri: “¿Riimi kaari-pero-shireri, eero rantziromi añaakiri?” Tema inashiyita ikantee-yakirini Inashitantaniri-paeni, tee raapatziyawakaa. ¹⁷ Ari rapiitakiri rojampi-tziri kamampo-waaki-witachari, ikantziri: “¿Iita pikenkishiryari eeroka, iitama kowichaata-kahaemiri kameetha?” Ikantzi rirori: “Kamantan-taniri rirori.”

¹⁸ Roo kanteencha, tee ikemijanteeyini Judá-paeni riitaki kamampo-waaki-witachari irika, riitaki kowichaata-kahae-teeri kameetha. Rootaki ikaeman-takariri ipaapate ikowichaata-kahae-teeri. ¹⁹ Rojampi-tawakiri, ikantziri: “¿Riima pitomi irika? Pika-mantena, ¿rooma itzima-kori ikamampo-waakitzi? ¿Jempema okanta ikowichaa-tantaari kameetha?” ²⁰ Ikantanaki ipaapate: “Apatziro niyotzi riitaki notyomi, itzima-kori ikamampo-waakitzi. ²¹ Roo kanteencha, teera niyotzi jempe okanta ikowichaa-tantaari kameetha, tee niyotzi eejatzi iita kowichaata-kahaeriri. Pojampiteri rirori, tema antaritaki rirori, riitaki kamantemini.” ²² Roo ikantantari ashitariri tema ithaawan-tatyaari Judá-paeni, ikantee-yakini rirori: “Itzimi-rika kanteen-tsini Jeepatzii-toetani

* 9:2 Yotaanari = Rabí

irika Jesús, eero noshine-teeri ikyahae apiyota-piinteyanira.” ²³ Rootaki ikantantari ipaapate: “Pojampiteri notyomi, antaritaki rirori.”

²⁴ Ari rapiitakiro Judá-paeni ikaemaeri kamampo-waaki-witachari, ikantziri: “Pipinkathateri Tajorentsi, pikamantena kameetha, eero pipinkatha-tashitari irika atziri kaari-pero-shireri rirori.” ²⁵ Ikantzi rirori: “Tee niyotzi naaka riitakirika kaari-pero-shire-rika. Apatziro niyotzi naaka kamampo-waakiri, ikowichaata-kahaana kameetha.” ²⁶ Rapiitzi rojampi-tziri, ikantziri: “¿Jempe ikantakimika? ¿Oeta rantakiri ikowichaa-takaan-teemiri?” ²⁷ Ikantzi kamampo-waaki-witachari: “Aritaki nokantakimi, tee pikemijantena. ¿Oetaka pikowantari napiitemiro? ¿Pikowatziima pikemijanteeyirini eeroka?” ²⁸ Ari ikaweya-waetee-tanakiri kamampo-waaki-witachari, ikantee-tanakiri: “Pawentee-yaari eeroka irika atziri, rooma naakapaeni nawentee-yaawo Ikantakaantani awaejatziteni Moisés. ²⁹ Tema niyoteeyini naaka ikenkitha-waeta-kaakiri Tajorentsi paerani Moisés. Riima irika atziri, tekatsi yoterini jempe ikinapaaki.”

³⁰ Ari rakanaki kamampo-waaki-witachari, ikantzi: “¡Arima! Tee piyoritzi eeroka-paeni jempe ikinapaaki. Rooma naaka ikowichaata-kahaana kameetha. ³¹ Tema ayoteeyini maawoeni tee ikemiri Tajorentsi antzirori kaari-perori. Apatziro ikemiro ramanani pinkatha-tziriri, ikaatzi antaneerori ikoyiri. ³² Tekatsi akemakote tzimatsi kowichaata-kahaeriri tzimako-tzirori ikamampo-waakitzi. ³³ Eeromi ipoñaakawo irika atziri Tajorentsi-kinta, eero imatziromi rantakiri.” ³⁴ Ikantee-tanakiri kamampo-waaki-witachari: “Kaari-perori eeroka owakira pitzima-paaki. ¿Ari pikoyi piyotaa-yiteena nimaeka naaka?” Romishitowae-takiri kamampowaakiwitachari.

Kamampo-waaki-shireri

³⁵ Tema kemaki Jesús romishitowae-takiri kamampo-waaki-witachari. Ikanta iñahaeri ikinapae, rojampi-takiri, ikantziri: “¿Pawentaarima eeroka Itomi Atziri?” ³⁶ Ikantzi rirori: “¡Pinkathari! Pookotenari jempe itzimi, nokoyi nawentee-yaari naaka.” ³⁷ Ikantzi Jesús: “Aritaki piñaakiri, tema riitaki kenkitha-waeta-kaakimiri.” ³⁸ Ari rotziwerowanaka irika atziri ipinkatha-tanakiri Jesús, ikantziri: “Nawentaakimi Pinkathari.” ³⁹ Ikantzi Jesús: “Rootaki nopokan-takari naaka naminayi-teeri ojaawijatzi, rootaki ikowichaa-tantee-yaari kamampo-waaki-witachari. Riima ikaatzi kowichaa-witachari, ari ikamampo-waakite rirori.” ⁴⁰ Ikanta ikemaki Inashitantaniri ikaatzi tsipatakari Jesús, ikantakiri: “¿Pikanta-tziima naaka-paeni kamampo-waakiri?” ⁴¹ Ari ikantzi Jesús: “Ari poshiyaarimi mawityaakiri eerokapaeni, tekatsi yakawentemironi pantayitakiro kaari-pero-tatsiri. Rooma pikanteeyini tee pimawityaakitzi, aritaki riyakowentan-teeta-kimiro pipiyatha-takinaha.”

10

Roshiya-kaawentee-tziro piratsitanto

¹ Opoña ikantzi Jesús: “Eenitatsi-rika kaari kyaatsini ikyaa-piintee-tzira piratsitan-totsiki, ikyaashi-takyaa-rika onampinaki, riitaki koshintzi irika, riitaki kaari-perori. Omaperotatya.* ² Riima ikaatzi kyaatsiri jempe ikyaa-piintee-tzi, riitaki aminakowenta-piintziriri ipireetari. ³ Tema riitaki aminakowentzirori ashitakowo ashitaryaakopiintziriri ipireetari. Riima aminakowentziriri ipireetari, riitaki kaemapiintziriri iwaeroki, tema riyopaante-tawaeri rirori. Riitaki omishitowa-paerini. ⁴ Aririka romishitowakiri maawoeni onkokiroeninta, riitaki jewaterini aminakowentziriri, royateeyanakirini ipireetari, tema riyowaante-tziri riitaki aminakowentziriri. ⁵ Roo kanteencha teera royaatziri kaari iñaapiintzi, ari ishiya-pithatanakyaari, tema tee

* **10:1** piratsitantotsi, ipireetari, ipira, nopira = owisha = oveja

riyowaante-tziri.” ⁶ Ari ikantakiri Jesús roshiya-kaawentziniri, roo kanteencha tee ikematha-teeyirini irikapaeni oeta ikantako-tziri.

Roshiyari Jesús kameethari aminako-wentan-taniri

⁷ Ari rapiita-nakiro Jesús ikantziri: “Naakataki oshiyawori ashitakowo piratsi-tanto. Omaperotatya. ⁸ Tema ikaatzi etakawori ipokaki tekiraata nopoki naaka, roshiya-shitakari koshintzi, kaari-perori irikapaeni. Roo kanteencha teera ikemijanan-teeyirini ipireetari. ⁹ Naakataki oshiyawori ashitakowontsi. Eenitatsi-rika kya-haatsini noshiyakawo naaka ashitakowontsi, aritaki rawijako-shiretee. Tema roshiya-kotee-yaari ipireetari ipiya-piyata ikyaa-piintzira eejatzi ishitowa-piintzira. Tee okowityaawaetyaa rowanawo. ¹⁰ Riima koshintzi apatziro ipoki ikoshite, rowante, ithonkante. Rooma naaka nopokaki nañaa-shire-takantee.

¹¹ Naakataki oshiyariri kameethari aminako-wentziriri ipireetari. Tema ikaatzi kameethari aminako-wentziriri ipireetari, ishinewentari ipira. ¹² Roo kanteencha ikaatzi ipineetziri raaminako-wentziri ashinentsi ipireetari, aririka iñaawakiri owamintha-tariri ipireetari, ishiya-pithatari ipireetari, ari rowaetyaari ipireetari rookanakirira aminako-wentziriri, tzimpooka-yitanaki itsipa ipireetari. ¹³ Rootaki ishiyantari aminako-wentziriri ipireetari, tema apatziro ikoyi ipineeteri. Teera ikowa-perotzi ipireetari raminako-wentziri. ¹⁴ Naakataki oshiyariri kameethari aminako-wentziriri ipireetari. Niyoyitziri naaka nopira-paeni. Eejatzi riyotana rirori. ¹⁵ Okimitaha riyoperotana naaka Ashitanari, ari nokimi-tzitari naaka niyopero-tziri rirori. Noshine-wentari naaka nopira-paeni. ¹⁶ Eenitatsi itsipa nopira kaari jeekatsini jaka. Otzimatyee namayiteeri rirori jaka. Aritaki ikemijanta-yiteena rirori. Tema apaani ikanteeyaa ipiyoteeyaa. Apaani ikanteeyaa aminako-wentee-rini. ¹⁷ Tema noshine-takiro naaka nañaa-mento napiitan-teeyaawori nañahae. Rootaki retakotantana Ashitanari. ¹⁸ Tekatsi shintsi-tenani, naakataki shineta-shiteencha. Oztimimotana noshintsinka noshine-tantakari, rootaki napiitan-tyaawori nañahae. Roo ikantakinari Ashitanari nantero.”

¹⁹ Ikanta ikemaeyakini Judá-paeni okaatzi ikantakiri Jesús, itsiparyaa-wakaanaka ikaawitee-yanira. ²⁰ Eenitatsi osheki kantaneen-tsiri: “¿Litaka pikemijanan-tariri? Ikamaari-tatzii, rootaki ishinki-wentantari.” ²¹ Eenitatsi itsipa, kantatsiri: “Ikamaari-tatyeeemi irika eero iñaawae-tziromi iroka ñaantsi. ¿Kantachama kamaari retsiya-takota-kaeri mawityaaki-witachari?”

Ikijaneenta-nakiri Judá-paeni irika Jesús

²² Tema kyaawontsi-tapae. Ari roemoshirenkae-tziro tajorentsi-panko janta Aapatziyaweniki. ²³ Ari ijeekitakari rirori Jesús tajorentsi-pankoki, ranashi-waeta awija-nampitzira tajorentsi-panko iiteetziro “Salomóntapi.” ²⁴ Ari ipiyowenta-paakiri Judá-paeni, ikantapaakiri: “¿Jempema okaatzika pikaero poñaashirenkayitakina? Eeroka-rika Jeepatzii-toetani, anjatyaa pooñaawontenawo.” ²⁵ Rakanaki Jesús ikantzi: “Aritaki nokaman-tawitakimi eerokapaeni, tee pikemijantziro. Okaatzi antakaa-yitakinari itajorenka Ashitanari, oñaahanta-pero-takiro kameetha. ²⁶ Roo kanteencha tee pikemijantee-yanitzi eerokapaeni, tee poshiya-kaantyyaa eerokami nopira. ²⁷ Ikaate oshiyanee-yaarini riyowaantetana nopira, niyotzitari naaka. Royaayitana rirori-paeni. ²⁸ Naakataki añaakaa-yiteerini. Eero ipeyawaeta, tekatsi aapitha-tenarini. ²⁹ Ikaatzi ipakinari Ashitanari, tekatsira aapitha-tenarini, riitaki mateerori ririiperotee, riitaki awija-pero-tanta-tsini. ³⁰ Itsipa-shiretana Ashitanari, kimiwitaka apaanimi nokantyyaa.”

³¹ Ari rapiiwi-takawo Judá-paeni raawitanaa mapi ikoyi rompojirimi, ³² ikantanaki Jesús: “Tema osheki kameethari piñaako-takinari eerokapaeni antakaa-kinari itajorenka Ashitanari. ¿Jempema otzimika powamaa-wenteneri?” ³³ Ikanteeyini Judá-paeni:

“Tee roo nokowan-tyaari nowamaa-wentemiro kameethari okaatzi pantayi-takiri, roo nowamaa-wentemiri pitheenka-tajorentsi-takiri Tajorentsi. Tekatsi piitamatsiyaa eeroka, tema eeroka atziri, roo kanteencha poshiya-kaanta-waetaka eerokami Tajorentsi.” ³⁴ Ikantzi Jesús: “Iroka ojankina-takota Ikantakaan-teetani, Naaka kantatsini: ‘Eerokayitaki Tajorentsi.’

³⁵ Ari ayoteeyironi Jankinarentsi-perori, tee okamethatzi atekañaanetero. Riitaki Tajorentsi iitakiriri atziripaeni ‘Tajorentsi’ ikaatzi riyotakaa-yitakiri iñaani. ³⁶ ¿Litaka pikantan-tanari eeroka-paeni notheenka-tajorentsitaki nokantaki naaka Itomi Tajorentsi? Tema naakataki riyoyaaki, rotyaantakina nopoki kepatsiki. ³⁷ Eerorika nantayi-tziro naaka okaatzi rantziri Ashitanari, eero pikemijanteeyini. ³⁸ Roo kanteencha piñaakina nantayi-tziro, okantawityaa eero pikemijantana naaka, roo pikemijante okaatzi notajonka-wentan-tayitaki, rootaki piyopero-tantee-yaari apaani nokantanaa Ashitanariki, eejatzi apaani ikantanaana rirori.” ³⁹ Ari rapiiwi-tanaawo Judá-paeni ikoyi raakaan-terimi, roo kanteencha Jesús ishiya-pitha-tanakari.

⁴⁰ Piyanaka Jesús katonkonta Parenkaariki. Ari ijeekapae jempe romitsiryaaatantaki paerani Juan. ⁴¹ Osheki atziri jatashi-takiriri iñeeri Jesús. Ikanteeyini: “Okantawitaka tee itajonka-wentan-tawita rirori Juan, roo kanteencha okaatzi ikenkitha-takota-kiriri irika atziri, omoperotatya iroka.” ⁴² Tema osheki kemijanta-kiriri Jesús janta.

11

Ikamantakari Lázaro

¹ Eenitatsi apaani mantsiyari iitachari Lázaro, riitaki nampitawori Ashironkaaweniki, itsipatawo ritsiro, María eejatzi Marta. ² (Iroka María ritsiro Lázaro, rootaki jeetantakariri kajankaari iitziki Awinkatharite, oshetan-tanaari oeshi.) ³ Okanta ritsiro-paeni Lázaro, okaemakaan-takiri Jesús, okantziri: “Pinkathari, imantsiya-tatzii pitsipaminthari.” ⁴ Ikanta ikemawaki Jesús, ikantanaki rirori: “Iroka mantsiyarentsi tee owamaantzi, tema ari iñahaeterori itajorenka Tajorentsi, eejatzi rashi Itomi.”

⁵ Tema retako-perotani Jesús iroka Marta, María, eejatzi Lázaro. ⁶ Ikemawitaka ikamantee-tziri imantsiya-tatzii Lázaro, eekiro ijeekana-kitzii okaatzi apite kitejeri janta. ⁷ Ipoñaa ikantaneeri riyotaani-paeni: “Jame apiyee iipatsiteki Judá-paeni.”

⁸ Ikanteeyini riyotaani: “¡Yotaanarí! Owakira ikoyi rompojimi Judá-paeni janta, eekiro pikowatzii pipiyanee janta.”* ⁹ Ikantzi Jesús: “¿Tema ojamani okanta apaani kitejeri? Ikaatzi anashita-chari kitejeriki, tee rantziwa-waeta, tema eenitatsi koñeetyaatsiri jaka kepatsiki.†

¹⁰ Riima anashita-chari tsireni-riki, rantziwa-waeta, tema tekatsi koñeetyaatsiri.” ¹¹ Eekiro ikantana-kitzii Jesús: “Makoryaaki atsipa-minthari Lázaro, roo kanteencha otzimatyee niyaate nowiriinteeri.”‡ ¹² Ari ikanteeyini riyotaani: “Pinkathari! Aamaashitya aritakirika retsiya-takotee, tema imakoryaatzii.” ¹³ Tema ikantawi-tatyaa Jesús kamaki Lázaro, roo kanteencha ikenkishireeyani riyotaani ikenkitha-takota-tziro makoryaantsi. ¹⁴ Ari rooñaawonta-nakiro Jesús, ikantzi: “Kamaki Lázaro. ¹⁵ Osheki nokimo-shiretaki tee nojeeki janta, rootaki pikemijanta-perotantyaari eeroka. Roo kanteencha otzimatyee aate aminiri.” ¹⁶ Ikanta Tomás iiteetziri

“Tsipari”, ikantanakiri itsipa riyotaani-paeni Jesús, ikantziri: “Jame oyaatanakiri, amini eerorika rowamahaetee aaka.”§

Riitaki Jesús owiriintan-taniri, añakaan-taniri

¹⁷ Ikanta rareeta-paaka Jesús, ikemapaaki okaataki 4 kitejeri ikiteetan-takariri Lázaro. ¹⁸ Tee inteena-perotzi ojeeki Ashironkaaweni nampitsi Aapatziyaweni.* ¹⁹ Tema osheki Judá-paeni pokayiteen-tsiri roemoshirenkiro Marta eejatzi María ikamakira

* **11:8** Yotaanarí = Rabí † **11:9** apaani kitejeri = 12 hora ‡ **11:11** makoryaantsi = mahaantsi § **11:16** Tsipari = Dídimo * **11:18** tee inteena-perori = 3 kilómetro = 15 estadio

iyaariri. ²⁰ Okemaki Marta areetapaaka Jesús, jatanaki otonkiyo-tawakari. Rooma María roojatzi ojeekaki pankotsiki. ²¹ Okantawakiri Jesús iroka Marta: “¡Pinkathari! Ari pijeekimi eeroka jaka, eeromi ikamimi aarini. ²² Roo kanteencha niyotzi naaka okaate pikowako-teriri eeroka Tajorentsi, aritaki imatakimiro.” ²³ Ikantziro Jesús: “Aritaki ipiriintee piyaariri.” ²⁴ Okantzi Marta: “Niyotzi naaka aritaki ipiriintee paata oweyaantyaawoni kitejeri ipiriintee-rika ikaatzi kamayiteen-tsiri.” ²⁵ Ikantzi Jesús: “Naakataki owiriintan-tatsiri, naakataki añakaan-tatsiri. Ikaatzi kemijanteenani naaka, okantawityaa ikami, aritaki rañahae. ²⁶ Tema ikaatzi añayita-tsiri nimaeka, ikaatzi kemijantaanari naaka, aritaki rañahae ikamawi-takyaa-rika. ¿Pikemijantziroma iroka?” ²⁷ Okantzi Marta: “Nokemijantzimi Pinkathari, tema eeroka Jeepatziitoetani, Itomi Tajorentsi, pokaentsiri jaka kepatsiki.”

Riraakotapaakari Jesús ikiteetakirira Lázaro

²⁸ Ari okaatzi okenkithawaetakaakiri Marta, jatanaki okaemiro María, irento, okamanta-thata-paakiro, okantziro: “Areetapaaka yotaantaniri, ikaemimi.” ²⁹ Okanta okemawaki roori, intsipaete okatziyanaka, oshiyashi-tanakari oñaawakiri Jesús. ³⁰ Tekiraata rareetyaa Jesús nampitsiki, roojatzi ijeekaki janta otonkiyo-tawakarira Marta. ³¹ Ikanta Judá-paeni ikaatzi tsipata-kawori opankoki María roemoshirenkiro, tema iñaawakiro intsipaete okatziyanaka iyaatanaki, royaatee-yanakironi roshiya-kaantzi irawaeta-tyeeyaa kitataa-rewoki. ³² Okanta areetapaaka María ijeekakira Jesús, otziwerowa-shita-paakari okantapaakiri: “¡Pinkathari! Ari pijeekimi eeroka jaka, eero ikamimi aarini.” ³³ Ikanta iñaakiro Jesús irayimo-tapaakari María, ari ikantzi-tapaakari Judá-paeni ikaatzi oyaatapaa-kirori, otsinkashiryaa-nakiri rirori, antawo okatsitzimo-shire-tanakiri. ³⁴ Ari rojampi-tanakiro, ikantziro: “¿Jempema pikitataki-rika?” Ari ikantee-tanakiri: “Pipoki Pinkathari, piñeeri.” ³⁵ Ari riraapaakari rirori Jesús. ³⁶ Ari ikantee-yanakini Judá-paeni: “¡pamineru, osheki retakoperokari rirori!” ³⁷ Eenitatsi itsipa Judá-paeni kantaneen-tsiri: “Riiwitaka irika aminakaeriri mawityaakiri, ¿iitaka kaari raminanta jempe ikinakaero eero ikamanta Lázaro?”

Rañantaari Lázaro

³⁸ Ari rapiita-nakiro Jesús okatsitzimo-shire-tanakiri, riyaata-shita-nakiri jempe iki-teetakiri. Tema omoo iroka, antawo mapi rashitakoe-tanta-kariri. ³⁹ Ikantzi Jesús: “Poteenkiro mapi.” Ari okantzi Marta, riitsiro kamaentsiri: “¡Pinkathari! Aamashitya shitzitakirika, tema kaatakotaki 4 kitejeri ikamantakari.” ⁴⁰ Ikantzi Jesús: “¿Tema nokantzitakimi aririka pikemijantena aritaki piñaakiro itajorenka Tajorentsi?” ⁴¹ Tema roteenkaetakiro mapi. Ari raminanaki Jesús inkiteki, ikantanaki: “Ashitanari, nama-nimi eeroka, tema pikemakina. ⁴² Niyotzi ari pikanta-piintatyaa pikemana. Rootaki nokantan-tzimiri ikemantyaari atziri-paeni ikaatzi piyoteen-chari jaka, rootaki ikemijantanteemiri eeroka otyaanta-kinari.” ⁴³ Ikanta iñaawae-takiro iroka ñaantsi, ishintsitanakiro ikaemanaki ikantzi: “¡Lázaro! ¡Pishitowael!” ⁴⁴ Tema shitowapae kamawiteen-chari roojotakawo manthaantsi rakoki eejatzi iitziiki, roojatzi iponawoo-takawo iponantante-tawakariri. Ikantzi Jesús: “Piponaryaakoteeri, riyaateeta.”

Ikamanta-wakaeta rowamaa-kanteri Jesús

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵ Rootaki ikemijanan-tanakari osheki Judá-paeni ikaatzi jateentsiri oyaatanakirori María, ikaatzi ñaakirori rantakiri Jesús. ⁴⁶ Roo kanteencha eenitatsi itsipa Judá-paeni jatashi-takiriri Inashitantaniri-paeni. Ikamanta-paakiri okaatzi rantakiri Jesús. ⁴⁷ Rootaki ipiyotan-tanakari Inashitantaniri-paeni, eejatzi reewari Omperatajorentsita-rewo, tema riyoshiita ipiyotee-yakani riiperoripaeni, ikanta-wakahaeyani: “¿Jempema akantyaaka? Osheki iñeetakiri itajonka-wentantaki irika atziri. ⁴⁸ Aririka akema-mintha-tashi-tyaari, aritaki ithonkanakyaa

ikemijanteeyanakini maawoeni. Ari ipokaki reewarite-paeni wirakocha, itzimpooka-paakiro tajorentsi-panko, ari ithonkaka maawoeni aakapaeni.”⁴⁹ Tema riiwitaka paerani reewari-perote Ompera-tajorentsitaa-rewo itachari Caifás, ikantanaki rirori: “Kimitaka tee piyotee-yanitzi eeroka.⁵⁰ Tee pikenkishire-teeyaani rootaki kameetha-tatsini ikama-wenta-yitee apaani atziri, eero ithonkae-tantee anampiki.”

⁵¹ Ikanta Caifás Jewatzi-riri ompera-tajorentsitaa-rewo, iñaawae-takaakiri Tajorentsi. Okantawitaka tee riyotzi, riitaki Jesús ikenkitha-takotaki ikamawenteri isheninka-paeni. ⁵² Tee apatziro ikamawenteeri Judá-paeni, tema rootaki ipiyotan-teeyaari maawoeni itomipaeni Tajorentsi ikaatzi jeekayi-teentsiri jempe-rika-paeni jaka kepatsiki. ⁵³ Aripaete ikowaeyakini reewarite Judá-paeni rowamaa-kaanteri Jesús.

⁵⁴ Rootaki kaari ikowantanaa Jesús itsipata-neeyaari Judá-paeni. Tema shitowanaki jempe inampiwitakawo, jataki ochempi-mashiki ojeeki nampitsi itachari Efraín. Ari ijeekakaa-paeri janta itsipayi-takari riyotaani-paeni.

⁵⁵ Rooteentsi roemoshirenkaero Judá-paeni Anonkoryaantsi, osheki atziri jatatsiri Aapatziyaweniki rowetsika-shire-yityaa. ⁵⁶ Osheki ramina-mina-witee-takari Jesús, rojampita-wakahaeyani tajorentsi-pankoki, ikantzi: “¿Jempema pikanteeyini eeroka? ¿Arima ipokaki rirori roemoshirenkaetaha?”

⁵⁷ Ikanta Inashitantaniri-paeni eejatzi reewari Ompera-tajorentsitaa-rewo-paeni, ikantan-tayitaki: “Eenitatsi-rika yoteentsini jempe ijeeki Jesús, ikamante, naakaan-teriita.”

12

Ijeetan-teetari Jesús kajankaari

(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

¹ Tema yotapaaka 6 kitejeri roemoshirenkan-teetyaawori Anonkoryaantsi, jataki Jesús Ashironkaa-pankoniki, inampiki Lázaro rañaa-kahaeri. ² Okanta otsireniityaanaki ari ikaemae-takiri Jesús rakiyoteri itsipa-minthari-paeni. Rootaki oyiitan-tatsiri Marta. Ari ijeekitakari eejatzi Lázaro itsipatakari Jesús rowaeyani. ³ Amakota-paaki María kajankaari. Osheki owinawo iroka. Ojeetan-takari iitziki Jesús. Oshetan-tanaari oeshi. Kajankaenkatanaki maawoeni pankotsiki.* ⁴ Ikanta Judas Nampitsi-weri, riyotaani Jesús pithoka-shityaarini paata, ikantanaki rirori: ⁵ “¿Oetaka kaari ipimantee-tantawo iroka kajankaari? Ari aakimi osheki koriki, riitaki apashit-yaaririmi ashironkaenkari-paeni.”† ⁶ Teera roo ikantan-tyaari Judas retakotatyaarira ashironkaenkari-paeni, tema koshintzi rirori. Riitaki kempoyaa-witariri koriki, roo kanteencha ikoshita-piintziri eepichokiini. ⁷ Ikantzi Jesús: “Piñaashi-tyaawo, tema rootaki okashiya-kaawentakinari aririka ikiteetakina paata. ⁸ Riima ashironkaen-karipaeni ashi rowaero ijeekimotemi, rooma naaka okapichoki-tapaaki nojeeki-motaneemi.

Ikamanta-wakaeta rowaeteri Lázaro

⁹ Tema osheki Judá-paeni yoteentsiri ari ijeeki Jesús janta Ashironkaa-pankoniki. Riyaatee-yanakini janta. Tee apatziro raminiri Jesús eejatzi Lázaro, rañaa-kahaeri Jesús. ¹⁰ Roo kanteencha ikamanta-wakahaeyakani reewari Ompera-tajorentsitaa-rewo rowamayiri Lázaro. ¹¹ Riitaki Lázaro kantakaan-takirori kaari raripero-tanta-naari Judá-paeni ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús.

Areetaa Jesús Aapatziyaweniki

(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

¹² Okanta okitejeta-manee, osheki atziri jateentsiri Aapatziyaweniki roemoshirenkiro Anonkoryaantsi. Ari ikemaeyakini ikanteetzi: “Areetapaaka Jesús

* **12:3** kajankaari = nardo; owinawo = apaani libra = 300 gramo † **12:5** osheki koriki = 300 denario. Riitaki ipineetziriri antawae-tatsiri apaani ojarentsi.

Aapatziyaweniki.” ¹³ Ichekae-yanakini oshiyawori kompiroshi. Jateeya-nakini itonkiyo-tawakyaari, ikaemaeyini ikantzi:

¡Kaakitaki awinkatharite!

¡Riitaki Tajonka-wentaa-rewo, tema Pinkathari otyaanta-kiriri!

¡Riitaki Awinkathariperoteeyaari aakapaeni Israel-paeni!‡

¹⁴ Ari iñaapaaki Jesús ewonkiri ikyaakoetari, ikyaako-tanakari, tema riitaki ikenkitha-takoe-tzitzakari paerani Jankinarentsiki, ikanteetaki:§

¹⁵ Kijakowentoni-jato, eero pithaawaeyini,

Pokakira Piwinkatharite,

Ikyaaako-takari ewonkiri ikyaakoetari.

¹⁶ Teera ikematha-witawo riyotaani-paeni Jesús owakira ikemawakiro. Roo kanteencha roenoka-shitan-taawori Jesús rowaneenkawo, aripaete ikenkishireeya-nakani, riiwitaka Jesús rojankina-takoetzi. ¹⁷ Tema osheki ikenkitha-takoyi-taneero okaatzii iñaakiri atziri-paeni itsipatakari paerani Jesús rañaakaan-taariri Lázaro. ¹⁸ Rootaki riyaaatan-tayita-nakari atziripaeni itonkiyo-tawakari Jesús, tema ikemako-takiri rañaakaeri kamawita-chari. ¹⁹ Riima Inashitantaniri-paeni ikanta-wakahae-yanakani rirori: “Piñaakiro, kimitaka eero otsinampaeri. Paminiri, rootaentsi riyaaata-shiteri maawoeni.”

Ñaawaetzirori Igrecia-thate ikoyi iñeeri Jesús

²⁰ Eenitatsi wirakocha-paeni itentayitanakari ikaatzii jateentsiri roemoshirenkaeyani. ²¹ Ikanta wirakocha-paeni rontsiroka-paakari Felipe, poñaachari Shima-pankoniki nampitsi jeekatsiri Tepoweniki. Ikantapaakiri: “¡Pinkathari! Nokoyi noñeeri Jesús.” ²² Jatanaki rirori Felipe, ikamanta-paakiri Andrés. Apitekiro riyaaatanaki, ikamantakiri Jesús. ²³ Ari ikantzi Jesús: “Monkaata-paaka roenoka-shitan-teeyaawori rowaneenkawo Itomi Atziri. ²⁴ Tema apaani okithoki kaari kamaki-tatsini aririka ipankiitero, ashi oyiro okaamatsite apaani okithoki. Rooma aririka okamaki-tapaente ipankiitero, aritaki iñahaeteero okithoki-perotee. Omaperotatya.* ²⁵ Eenitatsi-rika etakota-wae-tachari rantayi-tziro ikowa-shiwaetari, aritaki ipeyashi-teeyaa. Riima ikaatzii maninteeroni ikowashiwaetari rantayitziri jaka kepatsiki, ikamawenta-naatziro rañaantee-yaari. ²⁶ Eenitatsi-rika kowatsini noshiya-kanteru nomperatani, roshiya-kotenawo naaka. Jempe-rika nojeekae naaka, aritaki ijeekitee-yaari rirori nomperatani. Eenitatsi-rika nokimita-kaari nomperatani naaka, riitaki Ashitanari kantakae-yaawoni ipinkathee-tantyaariri paata.”

Ikamantakota Jesús rowamahaeteri

²⁷ “¡Antawoete okantzimo-shire-takina nimaeka! ¿Jempema nokanteka? ¿Nokantema: ‘Ashitanari, powatsinaryaako-shire-teena?’ ¡Tema rootaki nopokan-takari, nomonkaateero! ²⁸ Ashitanari, poñaahantero pitajorenka.” Ikemaetatzii ñaawaeta-neentsiri inkiteki, ikanteetzi: “Tema noñaahan-takiro, nimaeka napiitero.” ²⁹ Ikemaki atziri-paeni piyoteen-chari, ikantee-yanakini: “Ookatha-rentsira iroka.” Roo kanteencha ikantzi itsipa-paeni: “Tema apaani ronampiri Tajorentsi ñaanata-kiriri.”† ³⁰ Ikantanaki Jesús: “Tee apatziro naaka iñaanatana, tema eeroka-paeni iñaawae-wentaki. ³¹ Rooteentsi iñeeteri rowajankitaan-te jaka kepatsiki, rotsinampae-teeri pinkathari-wentziriri jaawiki-jatzipaeni. ³² Roo kanteencha aririka rowatzika-koetakina jaka kepatsiki, aritaki nokaema-shire-teeri maawoeni.”

³³ Ari rooñaawontzirori Jesús jempe okantyyaa aririka rowamahaeta-takiri. ³⁴ Ari rakaeya-nakini atziri-paeni, ikantzi: “Iyoteeyironi ikantee-tziri Ikantakaan-teetani:

‡ 12:13 Kaakitaki awinkatharite = Hosana; Waerontsi § 12:14 ikyaakoetari = asnillo, asna * 12:24 okithoki = triho † 12:29 Waerontsi

‘Tema Kañaaniri Jeepatziitoetani.’ ¿Litakama pikantantari eeroka otzimatyee rowatzika-koeteeri Itomi Atziri? ¿Jempema iitattyaaaka iiteetziri Itomi Atziri?” ³⁵ Ikantzi Jesús: “Eeniro ijeekimo-taneemi ikantee-tziri ‘Koñeetyaatsiri,’ apatziro ijeekanee eepichokini. Poshiya-kaantero panashi-teemi okoñeetyeera, eero omapokan-tzimi oshiyawori tsireniri. Tema ikaatzi anashitachani otsirenikaakitzira, tee iñeero jempe ikini. ³⁶ Pikemijanteeri iiteetziri ‘Koñeetyaatsiri’ eeniro ijeekimo-yitzimi, poshiya-kotyaari rirori.”

Tee ikemijanteeyini Judá-paeni

Ithonka-nakiro iñaaawae-takiro iroka, shitowanaki Jesús. Tee roñaahan-tanaa.

³⁷ Okantawitaka osheki itajonka-wentantaki Jesús inampiki isheninkapaeni, tee ikemijanteeyini. ³⁸ Otsizmatyee omonkaatyaa rojankina-takiri Kamantan-taniri Isaías, kantatsiri:

¡Pinkathari! ¿Litaka kemijanteroni añaaani?

¿Itzimikama roñaahakiri ishintsinka Tajorentsi?‡

³⁹ Iroka otsipa rojankina-takiri Isaías, rootaki kaari ikemijantan-teeta, ikantaki paerani:

⁴⁰ Riitaki Tajorentsi mawityaaki-takaa-kiriri,

Imajontzi-takaa-yitakiri,

Rootaki eero ikowichaa-tanta,

Eero ikematha-tantawo.

Ari okantyyaa eero ipiyashi-tantaana naaka,

Nowawijaa-kotan-teeyaariri.

⁴¹ Roo iñaaawae-tanta-kawori iroka Isaías, tema iñaaashireta-kitziro rowaneenkawo Jesús, rootaki ikenkitha-takotan-takariri. ⁴² Okantawitaka okaatzi kanteen-chari, osheki Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús, imatzita-nakawo pinkathari-paeni. Roo kanteencha tee ithawetakotziro ithaawantatyaari Inashitantaniri-paeni, eero romishitowantari ikyyaa-piintzira jempe ipiyota-piinteeyani. ⁴³ Ari okantzimaetaka. Riitaki ikowaperotakiri raapatziyaari Inashitantaniri-paeni, riima Tajorentsi, te ikoyiri.

Jesús iyakowenteerini atziri-paeni

⁴⁴ Ari ishintsitanaki icheraanaki Jesús, ikantanaki: “Ikaate kemijanteenani naaka, tee apaniro ikemijantana, tema ikemijantzi-takari otyaantanari. ⁴⁵ Ikaatzi ñahaenani naaka, okimiwi-takawo riimi iñahaerimi otyaanta-kinari. ⁴⁶ Rootaki nopokan-takari naaka, noshiyee-yaari ‘Koñeetyaatsiri,’ nokoñee-tyaakoteeri jaawiki-jatzi. Eero ijeekayitee otsireni-kaakitzira ikaate kemijanteenani. ⁴⁷ Tee roo nopokan-tyaari jaka kepatsiki nowajankitaante, tema nopokatzi nowawijaa-kotante. Roo kanteencha ikaatzi kemawitawori noñaani, tee ikemijantzi, te naaka owajankiteerini. ⁴⁸ Eenitatsi-rika maninta-kinani, kaari kemijanteeroni noñaani, tzimaki owajankiteerini. Kimiwaetaka iroka ñaantsi-paeni okaatzi noñaawae-yitakiri atziritanakityeemi, rootaki owajankitaantatsini paata, ipiyatha-waante-teetakina. ⁴⁹ Tema tee noñaawae-tashi-waetyaa naaka apaniroini, tema riitaki Ashitanari otyaanta-kinari, riitaki kantakinari okaatzi nokanta-yitakiri eejatzi niyotaan-tayitakiri. ⁵⁰ Niyotziro naaka ikantakaan-tziri Ashitanari, rootaki añaa-kaanta-tsini. Ari okantari, okaatzi nokanta-yitziri naaka, nothotyaa-tziro okaatzi ikanta-kinari Ashitanari.”

13

Ikewiri iitziki Jesús riyotaani-paeni

‡ 12:38 ishintsinka = rako

¹ Tema yotapaaka apaani kitejeri roemoshirenkae-tziro Anonkoryaantsi. Tema riyotaki Jesús monkaata-paaka rookantaneeyaawori kepatsi, rooteentsi riyaaatee itsipata-paeyaari Ashitariri. Antawo retakotakari ikaatzi kemijanta-kiriri, tema ari ikanta-piintatyaa retakotari roojatzi omonkaa-tanta-paakari maawoeni. ² Tekiraata rowaeyaani, ikaaripero-shire-takae-takari Kamaari irika Judas, itomi Simón Nampitsi-weri, ikowaki ipithoka-shityaari Jesús. ³ Tema riyotzi Jesús riitaki Tajorentsi otyaanta-kiriri. Riyotzitaka aritaki riyaaatee itsipata-paeyaari Tajorentsi, tema riitaki Iriri, riitaki shintsi-pero-takaeriri. ⁴ Ikanta rowae-yanira, ari ikatziya-nakari Jesús, raatonkoryaanakawo iithaari, rowathaki-tanakawo apaani maathaantsi. ⁵ Opoñaashita raaki nijaa ijakiro kewaako-mentotsiki. Ikewa-kiri iitziki riyotaani, roshetan-tanaari iitziki maathaantsi rowathaki-takarira.* ⁶ Roo ikewirimi iitziki Simón Pedro, ikantanakiri: “¡Pinkathari! ¿Eerokama kewinani noetziki naaka?” ⁷ Ikantzi Jesús: “Tee pikematha-tziro nimaeka okaatzi nantziri, roo kanteencha aritaki pikematha-teero paata.” ⁸ Ikantzi Pedro: “¡Tee nokoyimaeta pikewina noetziki.” Ikantzi Jesús: “Eerorika nokewimi piitziki, teera paapatziyana.” ⁹ Ikantzi Simón Pedro: “¡Pinkathari! Eero pikewa-shitana noetziki, tema pikewatyena maawoeni nakoki eejatzi noetoki.” ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Ikaatzi owakira pakaana-kirori ikaawoshita, apatziro ikoyi ikewaneero iitzi, tema kitetaki maawoeni iwathaki. Tema kitetee-yakimini eeroka-paeni, okantawitaka tee maawoeni pikite-shire-teeyini.” ¹¹ Tema riyotakiri Jesús itzimi pithoka-shityaarini, rootaki ikantan-takari: “Tee maawoeni pikite-shire-teeyini.”

¹² Tema ikaatakiro ikewa-kiniri iitzi riyotaani-paeni, ikithaa-tanaawo iithaari, jeekapae jempe rowaeyani, ikantziri: “¿Pikematha-takirooma eeroka-paeni okaatzi nantakiri?” ¹³ Tema pikanta-piintakina eeroka-paeni ‘Yotaanari, Pinkathari.’ Omaperotatya pikan-tanari eeroka-paeni, naakataki. ¹⁴ Tema naaka ‘Yotaantaniri,’ naaka ‘Jewari.’ Roo kanteencha noshiyakari omperataarewo nokewakiro piitzi, ari pikimityaari eeroka-paeni pikewa-wakaayiteeya piitziki. ¹⁵ Aritaki noñaaha-kimirori naaka jempe ikantee-tziro, rootaki pimayita-neeri eeroka-paeni. ¹⁶ Teera añee pinkatha-terini omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. Teera añee eejatzi otyaantaarewo rawijiri otyaantziriri. Omaperotatya. ¹⁷ Aririka pikematha-taneero iroka, aririka pantayitaneero, ari ikimo-shire-wenteetakimi eeroka. ¹⁸ Iroka nokantemiri, roo kanteencha, tee maawoeni nokanta-kotemi. Tema niyotziri naaka ikaatzi niyoshii-yiteeri. Ari omonkaa-tyaari Jankinarentsi-perori, ikanteetaki: Irika akiyota-kinari naaka, riitaki pithoka-shitenani.

¹⁹ Nokamantzi-tatziimiro nimaeka, tema aririka omatakyaa, rootaki pikemijanta-pero-tanteenari ‘Naakataki’. ²⁰ Eenitatsi-rika aapatziyaarini notyaantani, naaka raapatziyaka. Eenitatsi-rika aapatziyaanari naaka, riitaki raapatziyaka otyaanta-kinari.”

Ikamantzi Jesús riitaki pithoka-shityaarini Judas
(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹ Ari ikaatakiro ikenkitha-takotakiro iroka-paeni, antawo okatsitzimo-shire-tanakiri Jesús. Ikantzi: “Pikaatee-yakini eeroka jaka eenitatsi apaani pithoka-shitenani. Omaperotatya.” ²² Ari ramina-wakaanaka riyotaani-paeni, tee riyotzi jempe itzimi ikenkitha-takotziri. ²³ Ikanta retako-perotani riyotaani Jesús, tsipata-kariri ijeekakira rowaeyani. ²⁴ Iñaana-chera-tanakiri Simón Pedro, ikantziri: “Pojampiteri jempe itzimi ikenkitha-takotziri.” ²⁵ Ari ishirinka-shita-paakari okaakiini Jesús, ikantziri: “¡Pinkathari! ¿Jempema itzimika pithoka-shitemini?”† ²⁶ Ikantzi Jesús: “Itzimi-rika aawakironi nashetakiri eepichokiini ratanteetari, riitaki.” Rashetaki Jesús eepichokiini ratanteetari, ipakiri Judas Nampitsi-weri, itomi Simón. ²⁷ Ikanta rowawakawo Judas ratanteetari. Ari ikaaripero-shire-takaa-nakiri Kamaari. Ikantziri Jesús: “¡Judas! Pimatero intsipaete

* 13:5 Ikewa-kiri iitziki † 13:25 okaakiini = ishipaneeki

pikenkishire-tzitakari.”^{‡ 28} Roo kanteencha tekatsi apaani ikaatzi rowaeyani kemathaterini Jesús iita ikantan-tariri. ²⁹ Roshia-kaantatzi ikantatziiri: “Piyaate pamanante oemoshirenkanyaari.” Tema riitaki Judas oyiriri koriki. Roshia-kaantzi itsipa-paeni, ikantatziiri: “Piyaate pamanante apayiteriri ashironkaenkari.” ³⁰ Ikanta ithonkanakiro rowanakawo Judas ratanteetari, jatanaki. Tema tsireni-tanaki.

Owakirari Ikantakaan-teetani

³¹ Tema jatanaki Judas, ikantzi Jesús: “Monkaata-paaka nimaeka roenoka-shitan-teeyaawori rowaneenkawo Itomi Atziri. Ari iñahaeteerori eejatzi rowaneenkawo Tajorentsi. ³² Aririka iñahaeteerori rowaneenkawo Tajorentsi, iñahaetzi-tyaawori eejatzi rowaneenkawo itomi, riitaki Tajorentsi oñaahan-teeroni. Nimaekaha roñaahantero. ³³ Notyomiite, kapichoki-tapaaki nojeeki-mota-neemi. Osheki paminamina-witeena, eero piñahaana. Roo kanteencha aritaki nokantzi-takari asheninka-paeni Judá-paeni, roojatzi napii-tzitemiri nokantemiro eerokapaeni: ‘Eero pimatziro piyaatee jempe nojeekae naaka.’ ³⁴ Iroka owakirari nokanta-kaantani: ‘Otzimatyee petakotawakaayiteeyaa. Nokimita naaka netakoyi-tzimi, ari pikimitaneeyaari eerokapaeni, petakotawakaayiteeyaa.’ ³⁵ Aririka petakotawakahaeya eerokapaeni, ari riyoteemi maawoeni eerokayitaki niyotaani.”

Ikenkitha-takotziro Jesús rookawentantya Pedro (Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶ Ikanta Simón Pedro rojampi-tanakiri Jesús: “¡Pinkathari! ¿Jempema piyaateka?” Ikantzi Jesús: “Janta niyaatenta naaka, eero omata poyaatena nimaeka, rooma paata aritaki omatakya poyaatena.” ³⁷ Eekiro ishintsi-tatzii Pedro, ikantzi: “¡Pinkathari! ¿Iitaka eero omatanta noyaatemi nimaeka? ¡Aritaki noshine-wenta-kimi naaka!” ³⁸ Ikantzi Jesús: “¿Omaperotatyaama pishine-wentena? Tekirarika iñeeta tyaapa, mawa pikante: ‘Tee niyotziri Jesús.’ Omaperotatya.”

14

Roshiyawo Jesús Awotsi Rareetan-teetari Ashiteeriki

¹ “Eero powashire-waeteeyani. Pawentee-yaari Tajorentsi, pawenta-yina eejatzi naaka. ² Janta ipankoki Ashitanari eenitatsi osheki jempe anampita-paeyaawo. Eeromi otzimi, eero nokantzimi niyaatee nowetsika-paemi jempe pinampi-yitapae-yaawo eerokapaeni. ³ Aririka niyaatee, nowetsika-yiteemi jempe piieepae. Opoñaashitya nopiyashi-teemi, naaka-taki aaneemini. Piieeka-yitapae nojeeka-paera naaka. ⁴ Piyotee-yironi eerokapaeni awotsi riyaatan-teetari jempe niyaatee naaka.” ⁵ Roo kanteencha ikantanaki Tomás: “Pinkathari, tee niyotee-yini jempe piyaate. ¿Jempema nokantya niyotan-tyaawori awotsi?” ⁶ Ikantzi Jesús: “Naakataki Awotsi, Kyaariperori, Añaamentotsi. Apatziro ipampitha-wooki-teetena naaka, aritaki rareetee-takyaa ijeekira Tajorentsi, Ashiteeri. ⁷ Ari piyopero-teenami naaka, aritaki piyoteerimi Ashitanari. Ro kanteencha piyotzimae-taari nimaeka, tema riitaki paminakirika.”

⁸ Ikantzi Felipe: “Pinkathari, anjatya poñaayinari Ashitzimiri. Tema tekatsi itsipa nokoyiri.” ⁹ Ikantziri Jesús: “Felipe, aritaki ojamanitaki notsipa-yitakimi eeroka-paeni, ¿tekirama piyotana? Ikaatzi ñaakinari naaka, iñaakiri Ashitanari. ¿Iitaka pikantantari: ‘poñaayinari Ashiteeri’? ¹⁰ ¿Tema pikemijanta-na ari notsipatari Ashitanari, ari itsipatzitana rirori? Okaatzi nokanta-yitziri, teera naaka nintakaa-shityaawoni nokenkitha-takotemiro. Riitaki Ashitanari tsipa-shire-tanari, riitaki antakaa-yitanawori rantawaeri. ¹¹ Pikemijantena nokantakimi ari notsipatari Ashitanari,

‡ 13:27 Kantako-tachari jaka “ikaaripero-shire-takaa-nakiri Kamaari” tee roo kantakaan-teroni rowawakawo Judas owanawontsi, ikaaripero-shire-tanta-nakari, tema riitaki kowashi-takawori ikaaripero-shire-tanta-nakari.

ari itsipatzitana rirori. Okompitzi-motzimi-rika nokanta-kimiri, pikemijantaa-jeetena piñaakina notajonka-wentan-tayitaki.

¹² Ikaate kemijanteenani naaka, ari roshiyeena naaka itajonka-wentan-tayitee. Ar-itaki imapero-tanakiro itajonka-wentante, awijanakiro okaatzi iñaakoe-takinari naaka, tema rooteentsi niyaatee naaka notsipa-tapae-yaari Ashitanari. Omaperotatya. ¹³ Okaate pikowako-yiteenari eerokapaeni pawentahaana, aritaki nomatakimiro. Rootaki ithaamentan-teetyaariri Ashitanari, iñahaetero-rika okaatzi itajonka-wentan-tayitaki Itomi.* ¹⁴ Okaate pikowako-yiteenari eerokapaeni pawentahaana, aritaki nomatakimiro.”

Ikashiya-kaeteeri Ishire tajorentsi

¹⁵ “Aririka petakoteena, aritaki pikemijanteero nokanta-yitzimiri. ¹⁶ Aritaki nokowako-teeri Ashitanari rotyaanteemi otsipa Ookakowentan-taniri, ¹⁷ Ishire tajorentsi-perori iroka, rootaki tsipata-piintee-mini. Riima jaawi-jatzipaeni eero itsipatari rirori, tema tee iñeeri, tee riyotziri. Rooma eerokapaeni piyotee-yirini, ojeekimo-teemi, rootaki tsipa-shire-tee-minini.

¹⁸ Eero poshiyari miritzi rookawentee-tziri, aritaki nopiye notsipa-teeyeemini. ¹⁹ Rooteentsi, eero iñaayitaana jaawi-jatzipaeni. Roo kanteencha eerokapaeni aritaki piñaayi-tena, ari pikañaaniyitee, tema naaka kañaaniri. ²⁰ Aripaete piyoyitee notsipa-shiretari Ashitanari, eejatzi eerokapaeni pitsipa-shiretana, ari nokimitzitari naaka notsipa-shire-teemi eerokapaeni. ²¹ Ikaate kemijanteenani, roñaahan-tziro kyaari-pero retakotana. Rootaki retakotanteeyaariri Ashitanari, eejatzi naaka netakotee-yaari, aritaki noñaaha-yitee-yaari.” ²² Ikanta Judas (kaari Nampitsi-weri) rojampi-tanakiri: “Pinkathari, ¿Oetaka poñaahan-teenari naakapaeni, eero poñaaha-yitaari itsipa-paeni?” ²³ Rakanaki Jesús: “Ikaatzi etakotanari naaka, ikemijanta-waantetana. Rootaki retakotanteeyaariri Ashitanari. Ari notsipatari Ashitanari notsipa-shire-yitee-yaari irikapaeni. ²⁴ Riima kaari etakoteenani, ipiyatha-waante-takina. Tee naaka yotashi-waetyaawoni okaatzi nokanta-yitakimiri, tema Ashitanari otyaanta-kinari riitaki yotakaa-yitaki-nawori.

²⁵ Nokaman-tatziimiro iroka-paeni eeniro nojeeki-moyitzimi. ²⁶ Rooma Ishire tajorentsi, Ookakaa-wentemini, rotyaantemiri Ashitanari poyaateenani, rootaki yotaapaa-kimironi maawoeni, okenkishiryaakaemiro okaatzi nokanta-yitakimiri. ²⁷ Kameetha pijeeka-yitee. Roo kanteencha tee nokenkitha-takota-tziro jempe okanta ijeekakaantzi jaawijatzi-paeni. Tema naaka matzirori pijeekan-teeyaaari kameetha. Eero powashiretako-waeta-shita, eero pithaawa-shiwaeta. ²⁸ Aritaki pikemayi-takina nokantaki: ‘Rooteentsi niyaatee, roo kanteencha aritaki nopiyashi-teemi eerokapaeni, ari akaatee ajeekeyitee.’ Ari petako-pero-tenami, eeromi powashire-waetami nookayi-taneemira, aritakimi pikimo-shire-wenta-kinami piyotaki niyaatatyee Ashitanariki, awija-kinari natzirita-paentzira. ²⁹ Nokaman-tzita-tziimiro nimaeka, aririka omayitakya, pawenteena naaka. ³⁰ Eero nokenkitha-waeta-kaeteemi, tema awotsikitaki Kamaari pinkathari-wentan-tatsiri kepatsiki. Tema tee ipinkathari-wentana naaka. ³¹ Roo kanteencha otzimatyee nokemijanteeri Ashitanari, rootaki riyotan-tyaari atziri-paeni netakotari naaka Ashitanari, nantziniri okaatzi ikantanari rirori. Pikatziya-yitanee. Jame aatee.”

15

Roshiyawo Jesús oponkitzitha-perori pankirentsi

* 14:13 Waerontsi

¹ Eekiro ikantana-kitziiri Jesús riyotaani-paeni: “Naaka kimitawori oponkitzitha-perori pankirentsi. Riima Ashitanari roshiyari pankitzirori. ² Eerorika okithokitzi otewatha, ichekiro ashitawori. Rooma kithoki-tatsiri, rowameetha-chewa-tziro, rowaankiityaa-kotziro okithoki-pero-tantyaari. ³ Tema kaankiityaa-koyitakimi nimaeka eerokapaeni, okantakaemi ñaantsi-paeni nokaman-tayita-kimiri. ⁴ Tema tee okithokitzi apaani otewatha pankirentsi chewaryaa-thata-tsiri, otzimatyee oshookantyaawo oponkitzitha. Ari okimitari eerorika poejokirokana naaka, eerowa omata pantayi-teero kameethari. ⁵ Naaka kimitawori oponkitzitha pankirentsi, rooma eerokapaeni pikimitakawo ochewatha-paeni. Tema ikaatzi oejokiro-tanari naaka, ari nokemi-tzita-kariri rirori, kimiwitaka ikithoki-pero-teemi. Eerorika pitsipa-shirekana naaka, eero pimatziro panterimi. ⁶ Ikaatzi kaari oejokiro-teenani naaka, ari nookawenta-yiteeyaari. Ari ikimiteeyaawo kamachewa-thata-tsiri pankirentsi, rahaetziro itahaetero. ⁷ Poejokiro-taneenarika, pikyaaryoo-wenta-neero okaatzi niyotaa-yitakimiri, aritaki imatakimiro Ashitanari okaate pikowako-teeriri. ⁸ Aririka poshiyakota-kyaawo kithoki-pero-tatsiri pankirentsi, aritaki riyoteemi eeroka niyotaani. Rootaki ipinkathe-tantyaariri Ashitanari. ⁹ Osheki netakoyi-takimi eerokapaeni, noshiyakari Ashitanari retakotana naaka. Pinintaa-hae-yaawo netakoyi-teemira. ¹⁰ Aririka poetziñaari-kotanee-yaawo pikemijanteero nokanta-yitakiri, ari pinintaa-hae-yaawo netakotzimi, nokimiteero naaka nokemijantziri Ashitanari nonintaa-waetawo retakotana. ¹¹ Roo nokamantan-tzimirori iroka-paeni pikimo-shire-tziitan-tyaari maawoeni eerokapaeni, nokimiteero naaka.

¹² Iroka noñaani nokantzi: Oztimatyee petakotawakaayiteeyaa nokimiteero naaka netakoyi-teemi eerokapaeni. ¹³ Eenitatsi-rika atsipewentariri ikamawenteri itsipaminthari, roñaahan-tatziro retakoperotanta. ¹⁴ Notsipaminthaperotani eerokapaeni, aririka pantayi-taneero okaatzi nokantzimiri. ¹⁵ Ari okaatapaaki nokimi-takaantzimi omperataarewo, tema apaani onampitaa-rewo tee riyotziro okaatzi rantziri omperatariri. Eeroka notsipaminthari-paeni nimaeka, tema nokaman-takimiro maawoeni ikamanta-kinari Ashitanari. ¹⁶ Tee eerokapaeni yoshiitenani, tema naaka yoshii-yiteemi eerokapaeni. Naakataki otyaanta-yitakimiri jempe-rika-paeni, poshiya-koteeyaawo pankirentsi kithoki-pero-tatsiri. Rootaki imatanteemirori Ashitanari oetari-rika pikowako-tenari pawentahaana.* ¹⁷ Iroka noñaani nokantzimiri: Oztimatyee petakotawakaayiteeyaa.”

Ikijaneenta-nakimi jaawijatzipaeni

¹⁸ “Aririka piñaayi-takiro ikija-neenta-yitanakimi jaawijatzipaeni, pikenkishireero ari ikantee-takina naaka ikija-neenta-waetee-takina. ¹⁹ Roojatzimi poshiyaakoyit-yaari jaawija-tzipaeni, aritaki retakoyi-takimimi, ikimita-wakaha rirori retakotawakaeyani. Roo kanteencha niyoshii-yiteemi naaka, roojatzi pitsipawitari jaawi-jatzipaeni, rootaki ikijaneentan-tzimiri. Okimiwi-takawo nimaeka kaarimi eeroka jaawijatzipaeni. ²⁰ Pikenkishiretero nokantzi-takimiri: Teera añee pinkatherini omperataarewo rawijiri omperatariri ipinkatheeteri. Ari ikantee-temiri eerokapaeni ikowaete rompojeetemi, ikimii-takina naaka. Ikaatzi kemijanta-waante-takinari naaka, aritaki ikemijanta-yiteemi eerokapaeni. ²¹ Rootaki ikowaetan-tyaari rowamahaetemi, tema eeroka niyotaani-paeni. Tema okantakaan-tziro tee riyoteeyirini Tajorentsi otyaanta-kinari jaka. ²² Eero rantayi-tziromi kaari kameethatatsi irikapaeni, eero nopokimi niyotaa-yiteeri. Roo kanteencha eero omataami nimaeka rookakaa-wentee-yaawo iyaari-peronka. ²³ Ikaatzi kijaneenta-kinari naaka, ikijaneentzi-takari Ashitanari. ²⁴ Eero otzimimi iyaariperonka, eeromi notajonka-wentzi-moyitziri iñaanta-kawori kaari iñaapiinteetzi. Okantawitaka

* 15:16 Waerontsi

iñaayitakiro, eekiro ikijaneenta-tyaana naaka, ikijaneentzi-takari eejatzi Ashitanari. ²⁵ Roo kanteencha, rootaki omonkaa-tantyaari jankinarentsi, kantatsiri: Ikijaneenta-shiwae-teetakina.

²⁶ Roo kanteencha aritaki notyaanteemiro Ishire tajorentsi ‘Ookakaawentanta-niro’ poñaachari ijeekinta Ashitanari. Rootaki yotashire-takaemini, roojatzi kenkitha-takoteenani kameetha naaka. ²⁷ Tema kameetha pikenkitha-takoyi-teena eerokapaeni, tema pitsipata-piintakina owakira etantana-kawori.”

16

¹ “Roo nokanta-yitan-tzimirori iroka-paeni, eero pipakaantawo pawentaa-shire-tana. ² Tema eero ishinete-tzimi pikyaayitee jempe ipiyota-piinteeta. Aritaki rowamahae-takimi, roshiyakaan-tzi rantatziiniri Tajorentsi kameethari. ³ Rootaki rantantawori, tema tee riyotziri Ashitanari, tee niyotzitari eejatzi naaka. ⁴ Roo kanteencha nokaman-tzita-tziimiro iroka, tema aririka omayitakyaa paata, pikenkishiretyaa aritaki nokaman-tzita-kimiro.”

Rantakaan-tziri Ishire tajorentsi

“Teera nokaman-tzitemiro owakirani, tema roojatzi notsipa-yitzimi. ⁵ Roo kanteencha jatakina nimaeka notsipa-tapae-yaari otyaanta-kinari. Tekatsi apaani ojampitenani, ikante: “¿Jempema piyaateeka?” ⁶ Apatziro powashire-teeyani pikemakinaha nokaman-takimi. ⁷ Pikemi nokaman-temiro kyaariperori. Rootaki kameetha-tzimoto-tzimi. eerokapaeni niyaatee. Tema eerorika niyaatee, eero opoki iitachari ‘Ookakowentantaniro’ otsipa-shire-teemi. Rooma arika niyaatee, naaka otyaanta-paeroni. ⁸ Aririka opokapaaki Ishire tajorentsi, rootaki ooñaawonta-paaki-niriri ikenkishire-waetari jaawijatzi, tema ikinashi-waetaka ikenkishire-takotziro jempe okantakota kaari-perori, jempe okantakota kameetha-shire-taantsi, jempe okantakota iyakowentaantsi. ⁹ Ari riyotakaa-yiteeri kaari-perori iroka eerorika ikemijanteetana naaka. ¹⁰ Ari riyotakaa-yiteeri rootaki kameetha-shire-tatsiri, nowameetha-shire-tantzi naaka, tema aririka niyaatee ijeekira Ashitanari eero iñahaetaana. ¹¹ Ari riyotakaa-yiteeri jempe okantakota iyakowentaantsi, tema aritaki riyakowentakiri Ashitanari pinkathari-wentziriri jaawijatzi.

¹² Eenitatsi osheki nokantemiri, roo kanteencha aritaki awijanakimi okaatzi nokanta-yitakimiri, eero pikematha-tziro nimaeka. ¹³ Aririka opokaki Ishire tajorentsi, rootaki yotakaa-paaki-mironi maawoeni kyaariperori. Eero iñaawae-tashitawo ikowayitzi rirori, tema ikamantan-teero okaatzi ikantziriri Ashitariri. Riyotakaa-yimiro okaate awijatsini paata. ¹⁴ Riitaki kemaenani noñaawaetero, rowawijayi-teemiro eerokapaeni, ari riyoteero nowaneenkawo. ¹⁵ Tema okaatzi riyotanitziri Ashitanari, roojatzi niyotanitziri naaka. Rootaki nokantantari: ‘Riitaki kemaenani noñaawaetero, rowawijayi-teemiro eerokapaeni.’ ”

Powashire-tarika, aritaki pikimo-shire-yitee

¹⁶ “Kapichoki-tapaaki eero piñaayi-taana, roo kanteencha aririka ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki piñeena. Tema niyaatatzi naaka ijeekira Ashitanari.” ¹⁷ Ari rojampita-wakaanaka riyotaani, ikantzi: “¿Oetaka ikantako-tziri? Ikantayi-takae kapichoki-tapaaki eero añaayiteeri, roo kanteencha aririka ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki añaahaeri, tema riyaatatzi ijeekira Ashitariri. ¹⁸ ¿Oetaka ikantakotziri ‘kapichoki-tapaaki?’ Tee akematha-tziri oeta ikantako-tziri.” ¹⁹ Tema yotaki Jesús ikowaeya-tziini rojampiteri riyotaani-paeni, ikantanakiri: “Nokantee-yakimini: ‘Kapichoki-tapaaki, eero piñaayi-taana, roo ojamani-witakyaa eepichokiini aritaki piñeena.’ ¿Rootakima pojampita-wakaa-wentari? ²⁰ Pikemi nokantemi. Oshekira piraawae-teeyaa, powashiretako-waeteeyaa eerokapaeni. Riima jaawijatzi-paeni

osheki ikitzimo-shire-waeteeyini. Omawitakyaa powashiretako-waetee-yaani eeroka-paeni, aritaki piñero paata pikimo-shire-yitee. Omaperotatya. ²¹ Aririka otzimaa-nitzimate apaani tsinani, okemaatsi-waeta. Roo kanteencha aririka itzimaki eenchaanikite, opeyako-tanakiro okemaatsi-waetaka, osheki okimo-shire-wenteri eenchaanikite. ²² Ari pikantakari eerokapaeni nimaeka, osheki powashire-waetaka. Roo kanteencha aririka nopiyashi-teemi, osheki pikimo-shire-tanee, tekatsi owashiretakahae-mini. ²³ Paata aririka omonkaa-teeyaa nokantakiri tekatsi pojampi-teenari naaka. Tema riitaki Ashitanari payitee-mironi oeta-rika pikowako-teeriri, tema pawentahaana naaka.* ²⁴ Pamana-piintziri Ashitanari pikowako-tziri oeyita-rika, pikowakotashi-waetakari. Rooma nimaeka aririka pikowako-teeri, pawentahaana-na naaka. Aritaki pikantyaa pikowakota-piinteeru, aritaki imatakimiro, rootaki pikimo-shire-tziitan-teeyaari.”

Notsinampaakiro naaka jaawi-jato

²⁵ “Noshiya-kaawenta-tziimiro okaatzi nokenkitha-takaemiri. Roo kanteencha rooteentsi omonkaa-teeyaa eero noshiya-kaawenteemiro, tema koñaatziro nokenkithatakoteemiri Ashiteeri. ²⁶ Paata eeroka-paeni kowakoteerini Ashitanari oeyita-rika, tema naaka pawentaa-yitaa. Teera naaka kowakowenteemini eerokapaeni. ²⁷ Tema retakoyiteemi Tajorentsi. Rootaki retakotanteemiri, tema petakoyitaana naaka, pikemijantakina nopoñaawo naaka ijeekiraTajorentsi. ²⁸ Nopoñaaka ijeekira Ashiteeri nopokan-takari jaka kepatsiki. Nimaeka nooka-neero kepatsi niyaatee ijeekira Ashiteeri.”

²⁹ Ikanteeyini riyotaani: “Nimaeka koñaatanaki pikenkitha-takotziri, tee poshiyakaawenta-waetziro. ³⁰ Noñaakimi nimaeka piyotziro maawoeni, tee okowaperotyaa iita ojampitemini, tema piyotziro ikenkishire-teetari. Rootaki nokemijantantari omaperotatya pipoñaaka ijeekira Tajorentsi.” ³¹ Ikantzi Jesús: “¿Kemijanta-yiteemima nimaeka? ³² Rooteentsi nimaeka pishiya-yitanaki apani-paeni, pikinayite jempe-rikapaeni, ari pookawenta-nakina apaniroeni. Roo kanteencha teemaeta nojeeki apaniroeni, tema itsipatakina Ashitanari. ³³ Nokaman-tatziimiro iroka-paeni piñaant-yaawori kameetha pijeeki pitsipa-tena naaka. Jaka jaawiki, osheki pikemaatsi-waetyaari eerokapaeni. Roo kanteencha, pishintsi-shireyite. Tema notsinampaakiro naaka jaawi-jato-paeni.”

17

Ramanakotari Jesús Riyotaani-paeni

¹ Ikaatakiro Jesús ikenkitha-waeta-kaeri riyotaani-paeni, aminanaki inkiteki, ikan-tanaki: “Ashitanari, monkaata-paaka poñaahan-teeyaariri atziri-paeni rowaneenkawo pitomi, roñaahan-teero rirori pitomi powaneenkawo eeroka. ² Eerokataki owakiriri ipinkathari-wentan-takariri maawoeni atziri-paeni, rootaki rañaayitan-teeyaari ikaatzi pashita-kaariri. ³ Aririka riyoteemi apatziro eerokaPitajorentsi-perotzi, aririka riyoteeri potyaantakiri Jeepatzii-toetani Jesús, aritaki rañaayitee. ⁴ Nomatakiro noñaahan-takiro powaneenkawo jaka kepatsiki, nohotyaakiro pikanta-kinari nantero. ⁵ Ashitanari, nokoyi notsipatee-mi nimaeka, aritaki akaate añaayiteero owaneenkawo, akimita paerani tekiraa-ta owetsikiro kepatsi.

⁶ Tema piyoshiiteeri jaawi-jatzi ikaatzi pashita-kakinari naaka, niyotaa-yiteeri jempe piita eeroka. Eeroka ashitzi-takariri paerani, riitaki pashita-kahaanari naaka. Nomatakiri nokemijanta-kahaeri piñaani. ⁷ Rootaki riyotantari nimaeka, okaatzi niyotantziri naaka, eerokataki yotakaa-yitanawori. ⁸ Tema niyotaa-yiteeri okaatzi piyotakaanari, ikemijanta-yitanee riroripaeni. Ikenkishiretanaa omaperota nopoñaakawo

* 16:23 Waerontsi

pijeekira eeroka, ikemijanta-yitanee eerokataki otyaanta-kinari. ⁹ Rootaki nokowa-kowentan-tariri naaka irikapaeni. Kaari nokowa-kowentziri nampita-shiwaetawori kepatsiki, apatziro nokowa-kowentziri ikaatzi pashita-kaakinari, tema eerokataki ashiyitariri. ¹⁰ Tema ikaatzi nashitari naaka riijatzi pashitari eeroka. Ikaatzi pashitari eeroka riijatzi nashitari naaka. Riiyitaki oñaahan-tayiteerori nowaneenkawo. ¹¹ Eero nojeekanee jaka jaawiki, niyaatee notsipata-paemi eeroka, rooma irikapaeni ari ijeekana-ki rirori. Ashitanari Tajorentsi, paminakowentenari, pimatana-tyaari pishintsinka pipakinari naaka paerani, rootaki rapataawakanteeyaari, akimitawakaa aaka.* ¹² Tema eeniro notsipa-yitari jaka jaawiki, naminakowentantari pishintsinka ipakinari. Tekatsi peyashi-waeta-chani. Apatziro ikantakae-yaawo iiteetziri 'Otomi peyashi-waetaantsi,' riiitaki monkaata-kaeyaawoni ikenkithatee-takiri Jankina-rentsi-peroriki. ¹³ Roo kanteencha nimaeka niyaatee pijeekinta eeroka. Rootaki noñaawaetantawori iroka eenirowa nojeeki jaka jaawiki, rootaki roshiyant-teenari ikimo-shireteeyini kameetha irikapaeni. ¹⁴ Niyotaa-yiteeri piñaani, rootaki ikijaneentee-tanta-nakariri, tema tee roshiya-naari jaawiki-jatzi-paeni. Nokimita naaka tee nojaawiki-jatzite. ¹⁵ Tee nokowako-tzimi paayiteeri ijeekira jaka jaawiki, apatziro paminakowentee-ri ikaariperota-kaetzirikari. ¹⁶ Nokimita naaka, tee naaka jaawiki-jatzi, eejatzi irikapaeni tee roshiya-neeyaari jaawiki-jatzipaeni. ¹⁷ Pikantakae-yaawo eeroka pashiperotanteeyaari kametha. Tema kyaariperori piñaanitari eeroka. ¹⁸ Pikimitakina naaka potyaantakina nojeekimoyiteri jaawiki-jatzipaeni, ari nokimitzi-tyaari naaka notyaanta-yiteri ijeekimoyiteri isheninkapaeni. ¹⁹ Okowa-perotatyaa nimaeka natsipe-wentee-yaari irikapaeni pashita-kakinari naaka. Ari okantyya pashitan-teeyaari eeroka irika-paeni.

²⁰ Tee apatziro nokowa-kowentero irikapaeni, tema nokowa-kowentzitari ikaate kemijanteenani aririka ikenkithata-kaayiteeri irikapaeni. ²¹ Namanakowentziri mawoeni irikapaeni rapataawakanteeyaari, apaani ikantaneeyaa rapataa-neemi eeroka. Ashitanari, akimita aaka apatawakae-yaani, ari ikimi-yitee-yaari rirori rapata-wakaa-peroteeyaa, rootaki ikemijantan-teeyaari jaawiki-jatzi-paeni eerokataki otyaanta-kinari. ²² Iroka nowaneenkawo, okaatzi poñaaha-yitakinari eeroka, roojatzi nomateeri naaka noñaaha-yiteeriri riroripaeni. Ari rapata-wakaa-perotyaa, akimi-tawakaa aaka. ²³ Tema pitsipa-shiretana eeroka, ari nokimi-teeyaari naaka notsipa-shireteeyaari riroripaeni, rootaki rapata-wakaanta-perotyaa. Roojatzi ikenkishiryant-tyaari jaawiki-jatzipaeni eerokataki otyaantakinari, antawo petakoyitakari pikimitakina naaka antawo petakotakina. ²⁴ Ashitanari, eerokataki ashitakaa-kinariri irika-paeni, nokoyi itsipayitee-na jempe nojeekapae naaka, ari iñaayiteerori nowaneenkawo. Eerokataki owaneenkata-kaakinari, tema petakotzi-takina eeroka tekira owetsikyaata kepatsi. ²⁵ Ashitanari tampatzika-shireri, tee riyotee-yimini jaawiki-jatzi-paeni. Roo kanteencha niyotzimi naaka, eejatzi ikimitaka irikapaeni riyotzi eerokataki otyaanta-kinari. ²⁶ Niyotaa-yiteeri jempe piita eeroka, eekiro niyaata-kaatyero niyoteeri, notsipa-shiretee-yaari, netakoyitee-yaari pikimitana naaka petakotana.”

18

Rahaetakiri Jesús

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

¹ Ari ithonka-nakiro Jesús ramanaka, shitowanaki itsipata-naari riyotaani riyatero intatsikirona Cheenkariniki. Ari ijeekapaaki Jesús eejatzi riyotaani-paeni janta pankirentsi-mashiki. ² Iñiiri janta rirori Judas pithoka-shitan-taniri, tema ari ijeekapiintziri Jesús maawoeni riyotaani janta. ³ Ari rareeta-paaka Judas itsipata-paakari

* 17:11 Waerontsi

owayiri-paeni eejatzi aminakowentan-taniri, riitaki rotyaantakiri reewarite Omperatajorentsitaarewo, eejatzi rashi Inashitantaniri-paeni. Ramayitaki ipaja-mento, ramaki eejatzi roota-mento. ⁴ Roo kanteencha Jesús riyotzitaka okaate awiji-moterini, ishitowa-shita-nakiri, rojampita-wakiri: “¿Iitaka paminaminatziri?” ⁵ Ikanteeyini irikapaeni: “Naminaminata-tziiri Jesús Kashiyakaaweni-jatzi.” Ari ikantzi Jesús: “Naakataki.” Arira itsipatakari Judas pithoka-shitakariri ikaatzi pokashita-kiriri Jesús. ⁶ Ikantawa-kiri Jesús: “Naakataki” ipiyaa-neentapaanaata itaapiiki, tyeeyanakini. ⁷ Rapiita-nakiro Jesús, ikantziri: “¿Iitaka paminaminatziri?” Ari ikanteeyini rirori: “Naminaminata-tziiri Jesús Kashiyakaaweni-jatzi.” ⁸ Ari rapiita-nakiri Jesús, ikantziri: “Tema nokantakimi naakataki. Naaka-rika pamina-minatzi, potyaanteeri notsipayitakari, riyayiteeta.” ⁹ Ari omonkaatari ikantzi-takari Jesús: “Ashitanari, ikaatzi pashita-kaakinari, eero ipeyahaan-tawaeta apaani.” ¹⁰ Ikanta Simón Pedro, otzimi-motziri rirori rojataa-mento, inojokyaa-nakiro, itotzitakiri ikempita-pero-nampiki iitachari Malco, romperatani Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo. ¹¹ Ikantziri Jesús irika Pedro: “Powaero pojataa-mento. Riitaki Ashitanari shineta-kinari nokemaatsi-waetyaa, ¿eeroma omata nomonkaateniri?”*

Rahaeta-nakiri Jesús janta Jewatziririki ompera-tajorentsitaarewo

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹² Ikanta owayiri-paeni itsipatakari reewarite, eejatzi aminako-wentan-taniri rotyaantani Judá-paeni, roteeya-nakiri Jesús, roojota-nakiri. ¹³ Ari retapaentawo ikinakaa-nakiri ipankoki Anás. Tema riiwitaka rikonkiri Caifás jewatziriri omperatajorentsitaarewo. ¹⁴ Irika Caifás riitaki kantakiri paerani Judá-paeni: “Rootaki kameethata-tsini ikamawenta-yitee apaani atziri.”

Ikyaaiki Pedro iyaankii-teriteki Anás

(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵ Ikanta Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo, royaata-kowenta-nakiri Jesús. Irika itsipa yotaarewo, riyopiintziri Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo, rootaki ikyaaanta-paakari royaata-kowentakirira Jesús. ¹⁶ Ari ikatziya-paaka Pedro jakakiroki ashitakowontsi. Tema irika itsipa yotaarewo riyopiintziri Jewatziriri omperatajorentsitaarewo, ikenkitha-waeta-kaakiro aminakowentzirori ashitakowontsi, omonkyaakiri eejatzi Pedro. ¹⁷ Okanta aminakowentzirori ashitakowontsi, ojampitakiri Pedro: “¿Tema eeroka riyotaani Atziri?” Rakanaki Pedro, ikantzi: “Tee naaka.” ¹⁸ Tema okatsinkaetyaatzii janta, ari ronhoeyapaakini paamari irika-paeni omperataarewo itsipayitakari aminako-wentan-taniri. Ari ikatziyaka rakitsiteeyani. Ari ikaatzitari eejatzi Pedro, rakitsiteeyani paamariki.

Anás rojampitziri Jesús

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹ Ikanta reewarite Ompera-tajorentsitaarewo retanakari Jesús rojampitakowentziri riyotaani-paeni, oeta riyotaan-tayitziri. ²⁰ Ikantzi Jesús: “Nokenkithatakaa-piintakiri maawoeni atziri. Niyotaanta-piintaki ipiyota-piinteetaha eejatzi janta tajorentsi-pankoki, jempe ipiyota-piinteeyani maawoeni Judá-paeni. Tee nomanakae-yaawo okaatzi nokenkitha-yitziri. ²¹ ¿Oetaka pojampitan-tanari naaka? Pojampiteri ikaatzi kemakinari. Riitaki yotzirori nokanta-yitakiriri.” ²² Ikanta ikaatakiro Jesús ikenkitha-waetaki, apaani aminakowentan-taniri ipajawoota-nakiri, ikantziri: “¿Arima pikanteri pakiri Jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo?” ²³ Ikantzi Jesús: “Eenitatsirika kaari-perori noñaawaetakiri, pikantenawo jempe otzimi. Rooma kameetha-rika okaatzi noñaawaetakiri. ¿Iitaka pipajawootan-tanari?” ²⁴ Ikanta Anás tee roojoryaa-kotakantziri Jesús, rotyaantakiri ijeekira Caifás jewatziriri ompera-tajorentsitaarewo.

* **18:11** nomonkaateniri = nomiritero kepishaari

*Ikantzi Pedro: Tee niyotziri Jesús**(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)*

²⁵ Roojatzi ikatziyaka Pedro rakitsi-ta paamariki. Ari rojampitee-takiri, ikantee-tziri: “¿Tema eeroka riyotaani irika Atziri?” Romanakotanaka Pedro, ikantzi: “Tee naaka.” ²⁶ Okanta ojamaniityaaki rojampiteeri eejatzi romperatani Jewatziriri omperatajorentsitaa-rewo, riitaki isheninka-thori itotzitakiri inkaahanki Pedro ikempita, ikantziri: “¿Tema eeroka noñaaki itsipatzimi janta pankirentsi-mashiki?” ²⁷ Rapiitanaikiro Pedro romanakotanaka, roojatzi iñaantanaka tyaapa.

*Rahaeta-nakiri Jesús ijeeki Pilato**(Mt. 27.1-2,11-31; Mr. 15.1-20; Lc. 23.1-5,13-25)*

²⁸ Tema kitejetzi-mataki, romishitowae-taneeri Jesús ipankoki Caifás, rahaeta-nakiri ijeekira Pilato reewarite wirakocha-paeni. Tee ikyeeya-paakini Judá-paeni ipankoki Pilato, tema aririka ikyaa-wankoteri ipiyathatakawo Ikantakaan-teetani iwinkakaan-teetani, eero omata roemoshirenkiro kitejeri Anonkoryaantsi. ²⁹ Rootaki ishitowan-tapaakari jakakiroki Pilato, ikenkitha-waeta-kaeri, ikantziri: “¿Oetakama rantakiri irika atziri?” ³⁰ Ikanteeyini: “Eeromi ikaariperotzimi irika, eero namirimi jaka.” ³¹ Ikantzi Pilato: “Paaneeri eeroka-paeni, piyotziro ikantakaan-teetzimiri jempe pikan-teri powajankiteeri.” Ikantee-yanakini Judá-paeni: “Tema tee pishine-tana nowamayiri nosheninka-paeni.” ³² Ari omonkaatakari ikantzi-takari Jesús jempe okantya rowama-haeteri.

³³ Ikanta ikyaa-panaatzi Pilato inthomoeki ipankoki, ikaemapaakiri Jesús, rojampitakiri: “¿Eerokama Iwinkatharite Judá-paeni?” ³⁴ Ikantzi Jesús: “¿Piyota-shitawoma pojampitanari? Kimitaka eenitatsi kantakimiri jempe noeta naaka.” ³⁵ Ikantzi Pilato: “¿Naakama isheninka Judá-paeni? Tema riitaki pisheninka-paeni amakimiri itsipatakari reewarite Ompera-tajorentsitaarewo. ¿Iitakama pantakiri?” ³⁶ Ikantzi Jesús: “Tee nopinkathari-wentantzi naaka jaka jaawiki. Ari okantyaami, aritaki piñaakimi osheki nowayirite ikijako-wentena, eero raakaan-tana Judá-paeni. Roo kanteencha tee nopinkathari-wentantzi naka jaka.” ³⁷ Rapiitakiri Pilato rojampitziri: “¿Arima, eerokatakima Pinkathari?” Ikantzi Jesús: “Eerokataki kanteen-tsiri. Rootaki notziman-takari, rootaki nopokan-takari jaka kepatsiki nokenkithata-koteero kyaaripero. Tema ikaatzi oejokiro-tawori kyaaripero, ikemijanta-waantetana.” ³⁸ Ikantzi Pilato: “Roojatzi-tapiinta, kyaariperori.” Ikantanakiri, shitowanaki ipiyotee-yakanira Judá-paeni, ikantapaeri: “Tee noñero rantani irika atziri.

³⁹ Poemoshirenka-piintziro Anonkoryaantsi, pametee-yawoni nomishitowae apaani raakaan-teetziri. ¿Nomishitowa-kaanteerima iiteetziri ‘Piwinkatharite?’ ” ⁴⁰ Ari ikaemae-yanakini maawoeni, ikanteeyinira: “¿Eero pomishitoyiri irika! ¡Riitaki pomishitowae Barrabás!” Tema irika Barrabás, koshintzi irika.

19

¹ Ikanta Pilato ipajata-kaanta-nakiri Jesús. ² Riima rowayirite-paeni wirakocha rimpitataki kitochee roshiya-kaantakiro amanthee-rentsi, rootaki ramantheetan-takariri Jesús. Opoñaashita ikithaatan-takari kityonka-mawota-tsiri kithaarentsi.* ³ Ipiyowenta-paakari, ishirona-wenta-waetari ikantee-yirini: “¡Irika Iwinkatharite Judá-paeni!” Ipajawoo-tanakiri. ⁴ Ari rapiitakiro ishitowapae Pilato, ikantapaeri Judá-paeni: “Paminiri, irika nomishitowakiri, tee noñero rantani irika.” ⁵ Ari ishitowakaapaakiri Jesús ramantheeta-kaetakari kitoche, ikithaatee-takiri kityonka-mawota-tsiri kithaarentsi. Ikantzi Pilato: “¡Irika atziri!” ⁶ Ikanta iñaawakiri reewarite Omperatajorentsitaarewo eejatzi aminako-wentzirori tajorentsi-panko, ikaemae-yanakini, ikantzi: “¡Pikenta-kota-kanteri! ¡Pikenta-kota-kanteri!” Ikantzi Pilato: “Irika, paanakiri

* **19:2** Amanthee-rentsi, Kityonka-mawota-tsiri

eerokapaeni pikenta-koteri, tema naaka tee noñeero rantani irika. ⁷ Ikanteeyini Judá-paeni: “Eenitatsi ikantakaan-teetakiri paerani ikanteetzi, otzimatyee rowama-haeteri irika, tema roshiya-kaanta-shiwaetaka Itomi Tajorentsi.” ⁸ Ikemawaki, Pilato okaatzi ikanteyakirini, antawo ithaawanaki. ⁹ Eejatzi ikyaanee iwinkathari-pankoteki, ikaemakaan-takiri Jesús, rojampitakiri, ikantziri: “¿Jempema pipoñaa-perotaka eeroka?” Roo kanteencha Jesús tee raki. ¹⁰ Ikantzi Pilato: “¿Eeroma pakana? ¿Tema piyotzi naaka pinkathari-perori, aritaki omatakya nokenta-kota-kaantemi, ari omatakya eejatzi nomishitowa-kaanteemi?” ¹¹ Akanaki Jesús, ikantzi: “Eero ikowakae-miromi Jenoki-jatzi, eero pipinkathari-pero-wentanami. Rootaki imaperotan-takari ikaariperotaki irika amakinari jaka, tema awijanakiro okaatzi pikaariperotzi eeroka.”

¹² Aripaete ikowa-kowataa-witanaka Pilato romishitowa-kaanteerimi Jesús, roo kanteencha eekiro ikaemae-yatziini Judá-paeni ikanteeyini: “¡Aririka pipakahaeri irika, teera paapatziyari pinkathari-perori César! ¡Tema ikaatzi kimitakaan-tawaeta-chari pinkathari, ikijaneenta-tziiri César!” ¹³ Ikanta ikemaki Pilato, ramakaan-teeri Jesús jakakiroki, roejeekae-takiri raminakoeta-piintziri iyakowentaarewo, iiteetziro “Mapi-panka,” iñaaniki Heber-paeni iiteetziro “Gabata.” ¹⁴ Rootaki kitejeri rowetsikawentee-tantawori Anonkoryaantsi roemoshirenkaetero, tema tampatzikataki ooryaa. Ikantziri Pilato irikaete Judá-paeni: “¡Irika Piwinkatharite!” ¹⁵ Roo kanteencha kaemaeya-nakini Judá-paeni, ikantzi: “¡Powamayiri! ¡Powamayiri! ¡Pikenta-kota-kaanteri!” Ari ikantzi Pilato: “¿katachama nokenta-kota-kaanteri piwinkatharite?” Ikantzi reewari Ompera-tajorentsitaarewo: “¡Apatziro César nowinkathari-tetari, tekatsi itsipa!” ¹⁶ Ikanta Pilato, roepiyeeri Jesús raaneeri Judá-paeni ikenta-koteri. Ari raaneeri.

Ikentakoe-takiri Jesús roojatzi ikamantakari

(Mt. 27.32-50; Mr. 15.21-37; Lc. 23.26-49)

¹⁷ Riitaki natana-kirori Jesús incha-kota ikenta-kotan-tyaari, jataki iiteetziro “Atzirii-toni,” roojatzi iiteetziri iñaaniki Heber-paeni “Gólhota.” ¹⁸ Ari ikentakoe-takiri Jesús janta, itsipatee-takiri apite itsipa atziri, apaani rowatzika-koetaki rakoperoki, itsipa rowatzika-koetakiri rampateki. ¹⁹ Ari ipatakakaantaki Pilato ikentakoe-takirira Jesús apaani jankina-rentsi, kantatsiri: “JESÚS KASHIYAKAA-WENI-JATZI, IWINKATHARITE JUDÁ-PAENI.” ²⁰ Osheki Judá-paeni ñaanata-kirori iroka jankina-rentsi, tema tee inteena-perotzi nampitsi jempe ikentakoe-takiri Jesús. Tema rojankinee-takiro iroka iñaaniki Heber-paeni, iñaaniki grieho, eejatzi iñaaniki wirakocha. ²¹ Rootaki ipokantakari reewari Ompera-tajorentsitaarewo ikantakiri Pilato: “Eero pojankinatziro: ‘Iwinkatharite Judá-paeni.’ Tema okantatyeeemi: ‘Oshiyakaan-tawaeta-chari iwinkatharite Judá-paeni.’” ²² Ari ikantzi Pilato: “Okaatzi nojankinatakiri, ashi owatyaawo ojankinatakaha.”

²³ Ikanta imatakiro rowayirite-paeni wirakocha ikenta-kotakiri Jesús, rayitanakiri ipewiryaakoho, itzijaakiro okaatzi 4 ojapeki, ipawakae-yitakawo apaani-paeni. Opoñaashita rayitakiri iithaari, tee owawi-kotatyaa roori, apaani okanta rontyee-tziro roojatzi opatzi-kaakiki. ²⁴ Ikanta-wakahaeyani owayiri-paeni: “Eero atzijaa-waetziro iithaari, apatziro añaaaryaawentyaawo, ari añeero iita ayironi.” Ari omonkaatari Jankina-rentsi-perori, kantatsiri:

Ipawakae-takawo nomaatha.

Iñaaryaawentee-takawo noethaari.

Rootaki ranteeya-kirini owayiri-paeni. ²⁵ Tema ari ojeekitakari riniro Jesús jempe ikentakoe-takiri otsipatakawo irento, María iina Cleofas, eejatzi María Pankothanthaari-jato. ²⁶ Ikanta iñaakiro riniro Jesús okatziyaka janta otsipatakari riyotaani retakoperotari, ikantziro: “Tsinani, riitaki pitomin-teeyaari irika.”

²⁷ Ikantanakiri riyotaani: “Rootaki piniron-teeyaari iroka.” Ari etanakawo María ojeeka-wankotziri irika riyotaani.

²⁸ Tema riyotaki Jesús imonkaatakiro okaatzi ikantakiriri Tajorentsi, ikantanaki: “¡Nomiriwé!” Ari omonkaatari ikenkithata-koeta-kiriri Jankina-rentsi-peroriki.

²⁹ Ari owa-kotakari kepishaari janta chomoki. Rahaetaki incha-tewa, ankowiiteetaki atsimiyaateroni kepishaari, rowaanka-koeta-kiniri ipaanteki Jesús.† ³⁰ Ratsimiya-witawakawo Jesús kepishaari, ikantanaki: “Matakaha maawoeni iroka.” Ari ithatanaka, jatashiretanaki.

Rojataa-merekitee-takiri Jesús

³¹ Tema rootaki kitejeri rowetsika-shiteetantawori kitejeri imakoryaan-teetari. Tee ikowaeyini reewari Judá-paeni ikatziya-kote ikentakoe-tziri kitejeri imakoryaan-teetari, tema iroka kitejeri rootaki ipinkatha-perotziri riroripaeni. Rootaki ikantan-takariri Pilato ikahaa-porita-kaanteri kenta-kotaarewo ikamantyaari intsipaete, rowatzikaryaa-kotee-riita. ³² Ikanta riyateetee-yanakini owayiri-paeni, ikahaa-porita-paakiri apaani itsipatakari Jesús ikentakoe-tziri, imatanakiri itsipa. ³³ Ari ikoyi imaterimi Jesús, Iñaatziiri kamaki. Rootaki kaari ikahaa-poritan-teetari rirori. ³⁴ Roo kanteencha apaani owayiri rojataa-merekitan-takari rowathaa-mento irika Jesús, ari oshitowa-nakiri riraa otsipatapanaka nijaa. ³⁵ Irika kenkithatziirori iroka, riitaki ñaaperota-kirori. Omaper-otatya ikamantzimiri rootaki pikemijantan-tyaari eerokapaeni. ³⁶ Rootaki omatanta-yitakari iroka-paeni omonkaatan-tyaari Jankina-rentsi-perori, ikanteetaki: Eero ikahaawaetee-tziniri apaani itonki rirori.

³⁷ Ikantzi-teetaka eejatzi Jankina-rentsi-perori: Ari raminakoe-takiri rojataa-merikiteeteri.

Ikiteetakiri Jesús

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸ Ikanta José, Tonkoeroetoni-jatzi, ikowa-koteeri Pilato, ikantziri: “Pishinetenari naaneeri Jesús.” Irika José riijatzi kemijanta-kiriri Jesús, romanakashitawo ikemijantzi tema ithaawan-tatyaari Judá-paeni. Ari ishineta-kiniri Pilato. Jataki José, raaneeri. ³⁹ Ari ipokapaakiri eejatzi Nicodemo jatashita-kiriri paerani Jesús tsireniriki, ramakota-paaki kepishaari rowaetee-tziro kajankaari, osheki otenanka iroka.‡ ⁴⁰ Ikanta irika José eejatzi Nicodemo raaneero iwatha Jesús, iponatan-takari manthatsi ijeetantakari kajankaari. Tema rootaki rametee-yarini Judá-paeni ikitata-piintziri kaminkari-paeni. ⁴¹ Tema janta ikentakoe-takirira Jesús, ari otzimiri pankirentsi-mashi, ari otzimiri owakirari omo jempe ikiteeteri kaminkari, tekira ikitatan-tyaawo kamatsiri. ⁴² Ari rowaeta-kiriri Jesús, tema okaakiini ojeeki iroka omo. Rooteentsi areetyaa kitejeri imakoryaanta-piintee-yarini Judá-paeni.

20

Rañaantaari Jesús

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

¹ Okanta awijanaki kitejeri imakoryaan-teetari, ananinkanaki María Pankothanthaari-jato iyaate omooki jempe rowakoe-takiri Jesús. Oñaapaa-tziro oteenkanaki mapi rashitan-tawitee-takawori omoo. ² Piyanaka oñeeri Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo retako-perotani Jesús, oshiya-perota-nakityaa, okantapaakiri: “¡Rahaetakiri Awinkatharite, tee iyotzi jempe-rika rowaeteeri!” ³ Ikanta Simón Pedro eejatzi itsipa yotaarewo, jateeya-nakini kitataa-rewoki. ⁴ Ishiya-pero-witana-kityaa riyateetee-yanakini. Roo kanteencha ishiya-perota-nakityaa itsipa yotaarewo, riitaki

† 19:29 incha-tewa = isopo ‡ 19:39 Iroka kajankaari, rowaetee-takirori kepishaari, owaa inchashi iiteetziri áloe. Osheki otenatzi okaatzi 100 libra, ikantee-tziri nimaeka 30 kilo.

etapaakawo rareetaka kitataarewoki. ⁵ Inetapi-witapaaki omooki, iñaapaa-tziiro omaryaa-naka iponawitee-tanta-kariri, roo kanteencha tee ikyaapaaki inthomoeki. ⁶ Roojatzi rareetan-tapaakari rirori Simón Pedro, ikyaapaaki inthomoeki, iñaapaa-kitziiro rirori omaryaanaka iponawitee-tanta-kariri. ⁷ Iñiitapaakawo eejatzi maathantsi rankowitan-tawitee-takariri iitoki, otsipa rowaeta-neero tee otsipatyaawo iponawitee-tanta-kariri, kameetha rotzipiyee-taneero. ⁸ Ari ikyaapaaki itsipa yotaarewo etapaakawori rareetaka kitataarewoki. Iñaapaakiro rirori okaatzi awijeentsiri, ari ikemijanta-perota-nakiri. ⁹ Tema tekira ikematha-witawo okantziri Jankina-rentsi-perori, aritaki rañahae Jesús. ¹⁰ Opoñaashita ipiyayitana ipankoki irika apite yotaarewo.

Roñaahaawo Jesús María Pankothanthaari-jato
(Mr. 16.9-11)

¹¹ Ari ojeeki María opatzimooki kitataarewoki irawaeta. Okanta irawaetakaha, onetapitzi inthomoeki omooki, ¹² oñaatziiri apite ronampiri tajorentsi okitamaa-nikitaki iithaari, ijeekae-yakini jempe romaryaa-witee-takari Jesús. Apaani ijeekaki iitowitee-takari, itsipa ijeekaki jempe iitzitawitakari. ¹³ Rojampita-nakiro ronampiripaeni tajorentsi, ikantziro: “Tsinani, ¿iitaka piraantari?” Okantzi roori: “Niraa-kota-tyaari Nowinkatharite, eenitatsi aakiriri, tee niyotzi jempe rowakiri.” ¹⁴ Roo okantakitzini, ari opithokanaka, oñaatziiri Jesús, roo kanteencha tee iyotawae-ri riitakirika. ¹⁵ Ari rojampitziro ikantziro: “¿Iitaka piraantari tsinani? ¿Iitaka pikowa-kowatziri?” Oshiyakaantzi roori riitaki ñaanatzirori aminakowentzirori pankirentsi-mashi, okantanakiri: “Jewari, eeroka-rika aakiriri, pikamantena jempe powakiri, nokoyi niyaate namineeri.” ¹⁶ Ikantziro Jesús: “¡María!” Ari aminanakiri roori, okantzi: “¡Raboní!” (roo ikantee-tziri iñaaniki Heber-paeni “Yotaanari.”) ¹⁷ Ikantzi Jesús: “Eero poteeyana, tema tekira niyaateeta notsipata-paeyaari Ashitanari. Roo kanteencha piyaate pikamanteri noyemijantzinkaritepaeni, rootaatsi niyaatee notsipata-paeyaari Ashitanari, riijatzi Ashitzi-tzimiri eerokapaeni. Rii Notajorentsi-tetari naaka, riijatzi Pitajorentsi-tzitari eerokapaeni.”* ¹⁸ Okanta iyaatanaki María Pankothanthaari-jato, okamanta-paakiri maawoeni yotaarewo oñaahaeri Awinkatharite, okamanta-paakiri eejatzi okaatzi ikantakirori.

Roñaahaari Jesús riyotaa-nipaeni
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹ Okanta otsirenitanaki awijanaki kitejeri imakoryaan-teetari, piyotee-yakani yotaarewo-paeni. Okantakaawo ithaawan-teeyarini reewarite Judá-paeni, ashita-kotee-yakani kametha. Kyaapaaki rirori Jesús, katziya-paaka ipiyotee-yakanira, rowethata-paari ikantapaeri: “¡Pijeeke-yitee kameetha!” ²⁰ Ikanta rowethata-paari, roñaaha-paakiri rako, eejatzi imereki. Ikimo-shire-yitee-yanakini irikapaeni iñaawaeri Awinkatharite. ²¹ Ari rapiita-nakiro Jesús rowethatari, ikantziri: “¡Pijeeke-yitee kameetha! ikimitaakina Ashitanari naaka rotyaantakina jaka, ari nokimi-tzitemiri eeroka-paeni notyaanta-yitemi.” ²² Opoñaashita itajonkakiri yotaarewo-paeni, ikantziri: “Ojeeka-shiretan-teeyeemini Ishire tajorentsi. ²³ Eenitatsi-rika pipeyako-yiteeri eeroka jaka, aritaki ipeyakoe-teeri janta. Riima kaari pipeyakotzi eeroka jaka, eero ipeyakoe-teeri eejatzi janta.”

Ikijo-shiretzi Tomás

²⁴ Ikanta Tomás ikaata-piintziri 12 yotaarewo, iiteetziri eejatzi “Tsipari,” tee ijeeki rirori rareetan-tapaari Jesús.† ²⁵ Ikanta rareetaawo rirori Tomás, ikamanta-waeri itsipa-paeni yotaa-rewo, ikantziri: “Noñaahaeri Awinkatharite.” Roo kanteencha ikantzi

* **20:17** noyemijantzinkaritepaeni = niyotaani-paeni † **20:24** Tsipari = Dídimo

Tomás: “Eerorika noñiiri naaka jempe ikenta-wakotee-takiri, eerorika nokyaanta-wakotari, eerorika nokyaanta-merekitari, eero nokemijantzi.”

²⁶ Okanta paata awijanaki 8 kitejeri, rapiiteero yotaarewo-paeni ipiyoteeyani. Ari ijeekitakari rirori Tomás. Rashitee-yakironi kameetha ashitakowontsi, roo kanteencha kyaapaaki Jesús, katziya-paaka ipiyotee-yakanira, rowethata-paari ikantapaeri: “¡Pijeeka-yitee kameetha!” ²⁷ Opoñaashita ikantziri Tomás: “Iroka nako, pikyaanta-wakotena, pikyaanta-merikitena eejatzi. Kaari ikijo-shireteetzi, ¡Pikemijante!” ²⁸ Ari icheraanaki Tomás, ikantanaki: “¡Nowinkatharite, Notajorentsiti!” ²⁹ Ikantzi Jesús: “Tema roo pikemijantanta-matsita-nakari piñaawaana. ¡Ikimoshiretee ikaate kemijantaa-tsini kaari ñaawitanari!”

Itaka rojankinatantee-tawori iroka

³⁰ Tema osheki iñaapiintakiro yotaarewo-paeni rapiipiitakiro Jesús itajonkawentantaki, teemaeta ojankinata-koyityaa jaka. ³¹ Roo kanteencha rojankineetakiro iroka-paeni pikemijantan-teeyaari, tema irika Jesús riitaki Jeepatziitoetani, Itomi Tajorentsi. Aririka pawentaa-piintee-yaari rirori pikemijanta-neeri, aritaki ikañaanitakaa-yiteemi.‡

21

Roñaahari Jesús 7 Riyotaani

¹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, rapiitakiro Jesús roñaahari riyotaani, inkaaricheraaki iiteetziri Tiberias. Iroka okantaka.* ² Ari ikaateeyini ijeeki yotaarewo Simón Pedro, Tomás, iiteetziri eejatzi “Tsipari,” Nataniel, poñaachari Mawoshiweniki janta Tepoweniki, itomi-paeni Zebedeo, eejatzi apite itsipa yotaarewo.† ³ Ikantzi Simón Pedro: “Niyaatatyee noshimaatyaa.” Ikanteeyini itsipa yotaarewo: “Ari akaatanaki.” Jateeya-nakini, oteteeya-paakani pitotsiki. Roo kanteencha, tekatsi-machee rayi shimaa-witee-yakani tsireniriki.

⁴ Okanta okitejetzi-mataki, katziya-paaka Jesús omapipokitzira inkaari. Roo kanteencha tee riyotawae-ri riyotaani-paeni riitakirika. ⁵ Ikaema-kota-paeri, ikantziri: “¡Ewankari-paeni! ¿Pahaeyakini?” ikanteeyini rirori: “¡Tetaawé!” ⁶ Ikantzi Jesús: “Powiinkiro pakoperoki pipashikamento, aritaki paaki.” Rowiinkakiro ikantee-takiriri. Tema raaki osheki shima, tee raawyaa-kotziri inoshika-koteeri ipashikaa-mentoki. ⁷ Ikanta yotaarewo retako-perotani Jesús, ikantanakiri Pedro: “¡Riitaki Awinkatharite irinta!” Ikanta ikemawaki Simón Pedro, ikithaatanaka, japokanaka inkaariki. ⁸ Riima itsipa yotaarewo-paeni pitotsiki ikinako-yitane inoshikaata-koteeri ishimani, roojatzi raata-kotan-tapaari omapipokitzira. Tema ijeeka-kota-kitzii niyankyaa-niki.‡

⁹ Ikanta rayiitee-yapaeni, iñaapaatzii oejaka paamari, ari itashitakiri shima, eejatzi ratanteetari. ¹⁰ Ikantzi Jesús: “Pamaki shima owakira paakiri.” ¹¹ Otetapaa Simón Pedro pitotsiki, roojoryaa-kotakiri ishimani, inoshika-kotakiri roojatzi omapipookitzira. Antari-paeni shima, ikaatzi 153. Teemaeta itzijayiro ipashikaa-mento. ¹² Ari ikantzi Jesús: “Jame oyaa.” Tema tekatsi apaani yotaarewo ojampiterini jempe-rika iita, tema riyoperota-waeri riitaki Iwinkatharite. ¹³ Ari ipokapaaki rirori Jesús, raakiro ratanteetari, ipayitakiri apaani-paeni, ari ikimitzitakari shima. ¹⁴ Rootaki mawatatsiri roñaahari Jesús riyotaani-paeni rañaahera rirori.

Paminako-wentee-nari nopira

¹⁵ Ikanta ikaatakiro rowaeya-manaani, rojampita-nakiri Jesús irika Simón Pedro, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿Pininta-nama eeroka?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi

‡ 20:31 Waerontsi * 21:1 Tiberias = Tepoweni † 21:2 Tsipari = Dídimo ‡ 21:8 niyankyaa-niki = okaatzi ojanthatzi 200 akonaki = 100 metro.

eeroka Pinkathari, nonintakimi.” Ikantzi Jesús: “Aririka okanta paminakowente-nari nokimita-kaantaari nopira.”^{§ 16} Rapiitakiri rojampitziri: “Simón, itomi Jonás, ¿petakotanama?” Ikantzi Pedro: “Piyotzi eeroka netakotzimi.” Ikantzi Jesús: “Aririka okanta paminakowentee-nari nokimita-kaantaari nopira.”¹⁷ Roo mawatatsiri rojampitziri, ikantziri: “Simón, itomi Jonás, ¿peta-koperotanama?” Ari rowashire-takotanaka Pedro, tema mawa rapiitakiri rojampitziri, ikantzi: “Pinkathari, eerokataki yotzirori maawoeni, piyotzi eeroka netakotzimirika.” Ikantzi Jesús: “Aririka okanta paminakowentee-nari nokimita-kaantaari nopira.”¹⁸ Tema eeniro pewankari-perowita, pikithaata-piinta, piyaayitzi jempe pininta-kaawo. Roo kanteencha aririka pantariperotapaaki, apatziro powaanka-wakoteeyaa, itsipa kithaateemini, raayiteemi jempe te pikoyiro piyaatemi. Omaperotataya.”¹⁹ Ikantan-takawori Jesús iroka, ikowatzii ikematha-yiitero jempe ikantyyaa ikamae paata Pedro ipinkathateerira Tajorentsi. Ari ikantziri Jesús irika Pedro: “¡Poyaatena!”

Yotaarewo retako-perotani

²⁰ Ikanta ipithokanaka Pedro, iñaatziiri royaatakiri yotaarewo retako-perotani Jesús, ontsiroka-kariri Jesús roweyaanta-naawo rowaeyani, rojampita-kiriranki, ikantziri: “¿Pinkathari, itzimikama pithoka-shitemini?”²¹ Ikanta iñaawakiri Pedro irika impoeta-paentsiri, rojampita-nakiri Jesús: “Pinkathari, ¿iitaka awiji-moterini?”²² Ikantzi Jesús: “Arimi nokoyimi aritaki omatakyami rañahaemi irika, roojatzi nopiyan-teeyaari paata, ¿teemaeta okowa-perotyaa piyotero iroka? Poyaatena eeroka.”²³ Okanta paata othonka iyatakoyitanaki iroka ikantakiri Jesús, ikemayitakiro maawoeni noyemijantzinkaritepaeni, roshiya-kaantzi eero ikamitaa irika yotaarewo. Roo kanteencha tee ikantzi: “Ari nokoyi...” tema ikantatzii: “Arimi nokoyimi, aritaki omatakyami rañahaemi irika, roojatzi nopiyan-teeyaari paata, ¿teemaeta okowa-perotyaa piyotero iroka?”

²⁴ Naakataki kenkithatakoteenchari nokantaki “irika yotaarewo,” tema naaka ojankinata-kirori iroka jankina-rentsi. Rootaki ayoperotan-taari omaperotatyaa iroka.

²⁵ Tee nonkenkithatakotziro maawoeni rantayitakiri Jesús, tema osheki okaatzi. Arimi ojankinata-koyityaami maawoeni, kimitaka arimi awijanakiro maawoeni kepatsi opiyotyaa jankina-rentsi-paeni. Ari okantyyaari.

§ 21:15 nopira = cordero, oveja

RANTAYI-TAKIRI OTYAANTAA-REWOPAENI

Ikashiya-kaeteeri Ishire tajorentsi

¹ Teófilo, paerani notyaanta-kimiro netakari nojankinari, ari nokenkitha-takaemiro okaatzi rantayi-takiri Jesús, nokaman-takimiro okaatzi retanakari riyotaan-tziri, ² roojatzi roenokan-taari inkiteki. Tema tekira roenokae-yaata, riyoshiitaki Otyaantaa-rewopaeni, okantakaakawo Ishire tajorentsi, riyotakaakiri rantayiteri. ³ Ikanta ikamawitaka Jesús, iñahaeta-waeri koñaatziro, ari riyoteeyini riyotaani añahae. Okaatzi 40 kitejeri roñaaaha-panaataro riyotaani-paeni, riyotaa-panaa-tziri jempe ikanta ipinkathariwentantee Tajorentsi. ⁴ Eeniro itsipayitari Otyaantaa-rewopaeni, ikamantzi-takari roojatzi ijeekayi-tawaki Aapatziyaweniki, ikantakiri: “Ari poyaawenta-wakyaawo ikashiya-kaakimiri Ashitanari, nokenkitha-takotzi-takimiri. ⁵ Tema maperori Juan romitsiryaa-tantawo nija, roo kanteencha eero ojamanitzi piñaa-yi-tantyaawori Ishire tajorentsi ojeeka-shire-tantemi okimiwi-tyaawomi omitsiryaa-tantee-temiromi.”

Roenokan-taari Jesús

⁶ Ikanta ipiyoteeyani ikaatzi tsipata-kariri paerani Jesús, rojampi-takiri, ikantziri: “Pinkathari, ¿Rooteentsima pookakaa-wenteeri nosheninka-paeni Israel-paeni?” ⁷ Ari rakanakiri Jesús, ikantziri: “Tee okowa-perota piyotero eeroka-paeni jemperika okaatzi, apatziro riyotzi Ashitanari jempe-paete-rika, riitaki otzimimotzi ishintsinka imatant-yaawori. ⁸ Roo kanteencha aririka opokaki Ishire tajorentsi ojeeka-shire-yitan-teemi eerokapaeni, riitaki aawyaa-shire-takaemini, aritaki pikenkitha-takoteena Aapatziyaweniki, maawoeni iipatsiteki Judá-paeni eejatzi Oshitekii-toniki, piyaayitaki inteena jempe oweyaayita kepatsi.” ⁹ Ikanta ithonkakiro Jesús riyotaa-neeri riyotaani, iñaatziiri roenokae-teeri, roojatzi ipeyanta-paakari menkoriki. Teera iñaneeri. ¹⁰ Ramina-mintheetzi riyotaani jempe ikanta Jesús roenoka inkitekinta, apite atziri katziyi-motapaakari okitamaa-nikitaki iithaari. ¹¹ Ikantapaakiri: “Tepoweni-jatzi, ¿litama paminiri inkiteki? Piñaa-kiri jempe ikanta Jesús roenokaa riyaaatee, ari ikanta-paeyaa paata aririka ipiye.”

Ramineetaki itsipa poyaatee-yaarini Judas

¹² Ikanta ipiyayitaa iyotaarewo Aapatziyaweniki ipoñahaawo Yeenkae-toniki, tee inteena-perotzi, oshinetaan-tsitzi ranashi-teete kitejeri imakoryaan-teetari. ¹³ Ikanta rareetee-yaani nampitsiki, ateetee-yapaeni jenokinta pankotsi jempe imaapiinteeyini. Irika ikaateeyini: Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo itomi Alfeo, Simón iiteetziri “Kijakowentantaniri,” eejatzi Judas rirentzi Jacobo. ¹⁴ Maawoeni irikapaeni ari ikanta-piintatyaa ipiyoteeyani ramanapiinteeyani itsipayi-takari rirentzi Jesús, itsipatawo María riniro, eejatzi otsipa-paeni tsinani.

¹⁵ Ikanta ipiyoteeyani kemijantzín-karipaeni, ikaateeyini 120 atziri. Ari ikatziyanaka Pedro, ikenkitha-waetanaki ikantanaki:* ¹⁶ “Noyemijantzínkaritepaeni, monkaataka okaatzi rojankina-takaa-kiriri Ishire tajorentsi paerani pinkatharini David, ikenkitha-takotziri Judas jewatapaen-tsiri raakaan-tziri Jesús. ¹⁷ Irika Judas riitaki atsipata-piintakari, ari akaawitari antawaeriki. ¹⁸ Raakiri koriki ipinatee-tziriri iyaari-peronka, ramanantantaka kepatsi. Roo kanteencha iparyaki iipatsiteki Judas, pityaankanaka, ithonka itankawae-tapaaki, ookaporentha-keeriki-tapaaka isheeto. ¹⁹ Ikanta ikemaeyakini Aapatziyaweni-jatzi, iitakiro ironka kepatsi ‘Iraantsi-patha,’ roojatzi ikanteetziri iñaaniki riroripaeni ‘Acéldama.’ ²⁰ Ari omonkaataro rojankina-teetakiri Mampaantsi, ikanteetaki:

* 1:15 kemijantzín-karipaeni = yeeyi

Okaanki-thaantewityaa ipanko,
Tekatsi jeekan-teeyaawoni.

Ikanteetaki eejatzi:

Itzime itsipa poyaatee-yaarini ranta-waeriki.

²¹ Eenitatsi itsipa atziri-paeni tsipata-piinta-kaeri ketziroeni eenirowa itsipawitee Awinkatharite Jesús, ²² ikaatzi atsipayi-takari romitsiryaa-tantakariri paerani Juan irika Jesús, roojatzi roenokan-taari inkiteki. Tema okowa-pero-tatyaa aminee apaani akaateeri riitaki kenkitha-takoteerini Jesús rañahaera.” ²³ Teema riitaki ikowaka-haetakiri apite: José, iiteetziri Barsabás, iiteetzitari Justo, eejatzi Matías. ²⁴ Ari ramanako-wentakari, ikantzi: “Pinkathari, eeroka yotashire-tziriri maawoeni, irika apite nokowakaakiri, poñayinari apaani jempe itzimi pikowakiri eeroka, ²⁵ riitaki notsipa-teeyaari Notyaantaa-rewote, ipoyaatee-yaari Judas opeyakaa-shitakariri iyaari-peronka. Tema Judas jataki rirori jempe riyaate.” ²⁶ Ikimita-kaantakawo irikapaeni iñaaryaateeta. Iñaatzii riitaki Matías. Riitaki tsipata-nakariri irikapaeni 11 Otyaantaa-rewopaeni.

2

Opokantakari Ishire tajorentsi

¹ Okanta omonkaataa roemoshirenkae-tziro kitejeri “Owiitaantsi.” Ari ipiyoteeyaani ikaatzi tsipata-piinta-kariri Jesús. ² Ari omapoka-shitaka antawoete poemata-paentsiri oshiyapaakawo antawo tampyaa, okinapaakiro jenoki inkiteki, ookantapaakawo pankotsi jempe ipiyotee-yakani. ³ Iñaashi-teeka paama-shitha-keereki-tapaentsiri, opeyanta-paakari ikaatzi piyoteen-chari. ⁴ Ari othonka ojeeka-shire-tanta-paakari Ishire tajorentsi. Iñaawae-tanakiro otsipajato-yitatsiri ñaantsi, rootaki Ishire tajorentsi iyotakaa-nakiriri iñaawae-tanta-nakawori.

⁵ Ari ijeekayi-tzitari Aapatziyaweniki pinkatha-tajorentsi-taniri-paeni Judá-paeni ipoñayita otsipaki nampitsi. ⁶ Ikanta ikemaetakiro poemata-paentsiri, ipokaeya-paakini osheki atziri, tee riyotawakiro oeta awijatsini, tema ikematha-takiro apaani-paeni ñaantsi okaatzi iñaawae-yitziri, rootaki iñaani. ⁷ Ari ipampoyeeyanakironi, ikantawakaeyani: “¿Tema Tepoweni-jatzi irika ikaatzi ñaawaeta-kirori otsipajato-tatsiri ñaantsi? ⁸ ¿Jempema okantaka akemantariri iñaawae-tziro añaani-paeni aaka? ⁹ Tema atsipayitakariri jaka Parto-jatzi, Niyanki-weni-jatzi, Elam-jatzi, Othowyaani-jatzi, Judá-paeni, Capadocia-jatzi, Ponto-jatzi, Asia-jatzi, ¹⁰ Frihia-jatzi, Panfilia-jatzi, Pewiryaaatantoni-jatzi, eejatzi Africa-jatzi anaanakirori ojeekira Cirene. Tema atsipatakari eejatzi wirakocha-paeni, Judá-paeni-t-ats-i-ri eejatzi kaari Judá-paeni-wi-t-ach-a-ni paerani. ¹¹ Atsipatakari Creta-jatzi, eejatzi Arabia-jatzi. Ari atsipayitakariri akemiri iñaawae-yitziro añaani-paeni, ikenkitha-takotziri Tajorentsi itajonka-wentantzi.” ¹² Ari ipampoyeeyanakiriri atziri-paeni, tee riyotzi oeta iñiiri. Ikanta-wakaeyani: “¿Oetaka iroka?” ¹³ Roo kanteencha eenitatsi itsipa theenka-waetakiriri Otyaantaa-rewopaeni, ikan-teeyini rirori: “¡Tema ishinki-teeya-tyaani irikapaeni!”

Etanakawori ikenkitha-tanaki Pedro

¹⁴ Roo kanteencha ikatziyanaka Pedro itsipatakari 11 Otyaantaa-rewopaeni, ari icheeranaki iñaawae-tanaki, ikantzi: “¡Nosheninka! ¡Aapatziyaweni-jatzi! Pikemijantena nokantemi piyotan-tyaari. ¹⁵ Poshiya-kaatzi eeroka-paeni ishinki-tatyaa irika-paeni. Tee ari okantyyaa, owakira ijenokiityaapae ooryaa.* ¹⁶ Omonkaa-tatyaa okaatzi rojankina-takiri paerani Kamantan-tanirini Joel, ikantaki:

¹⁷ Ikantzi Tajorentsi:

Eenitatsi awijatsini oweyaant-yaawoni kitejeri.

* **2:15** ijenokiityaapae ooryaa = ooryaa 3; Rootaki rametari Judá-paeni, tee ishinkinita owakira okitejeetyaa-manee.

Ari notyaanteniri atziripaeni Notajorenka okimiwi-takawo ijako-pero-tatyee-nirimi.
Ari ikenkitha-takoyi-teena itomi-paeni eejatzi rishinto-paeni.

Ari iñaashire-yiteeyaa ewankaripaeni,
Ari imishiwaeyitaki antaripero-yiteen-tsiri.

¹⁸ Ari nokimitakiri omperatanipaeni: ewankari-paeni eejatzi ewankawo-paeni.
Notyaanteeniri paata Noshire, ari ikenkitha-yitee.

¹⁹ Aritaki iñaahaetaki inkiteki kaari iñaapiinteetzi.

Iñahaetero kepatsiki iraantsi, paamari, antawo okachaareenkate.

²⁰ Iñahaeteri itsiwakimate ooryaa,

Iñahaeteri kashiri roshiyaawo iraantsi,

Rootaki awijayi-tatsini rooteetsira omonkaa-teeyaa kitejeri ipokantee-yaari Pinkathari.
Tema antawo owaneenkatapaeyaa.

²¹ Ikaate awentahae-yaarini Pinkathari, riiyitaki awijako-shire-taatsini.†

²² ¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Pikemaeyini nokantemi. Piñaakiri eeroka-paeni paerani Jesús, Kashiyakaa-weni-jatzi, riitaki rotyaanta-kimiri Tajorentsi. Osheki itajonka-wentakimi, roñaaha-yitakimiro kaari piñaawi-teeyarini paerani. ²³ Ikanta ramaeta-kimiri irika Jesús, paakaan-takiri, ikentako-takiri kaari-pero-shireripaeni. Ari omonkaa-takari okaatzi awijimo-takiriri, tema rootaki ikenkishire-tzitakari paerani Tajorentsi. ²⁴ Ikanta rowiriinteeri Tajorentsi ikamawitaka, tee ishineta-neeri ikemaatsi-waeteeyaa. Tema tee aawiyiiri kaamani-taantsi. ²⁵ Tema riitaki rojankina-takotakiri paerani pinkatharini David, ikantaki:

Noña-piintziri Nowinkatharite itsipatana.

Ijeeki nakoperoki, tekatsi otsinampaa-haenani.

²⁶ Rootaki nokimo-shire-tantari,

Kameni-waantetachana nothaamentari.

Riitaki noyaako-pero-teeri, nawentahae-yaari.

²⁷ Tema eero pookitanawo noshire sharinkaweniki nokamawi-takyaa-rika.

Eero pishine-tziro nowatha opathee, pitajorentsita naaka.

²⁸ Piyotaa-kinawo naña-shire-tantee-yaari.

Osheki poemoshirenkaena aririka notsipa-teemi.

²⁹ Noyemijantzinkaritee, iyoteeyini kaari awaejatzeneni David kenkitha-takotachani, tema kamawaetaki paerani rirori, iyoteeyini nimaeka jempe janta ikiteetakiri.

³⁰ Roo kanteencha Kamantan-taniri rirori, riyotzitaka ikashiya-kaaririri Tajorentsi ipinkathari-takaeri apaani icharinin-tyaari.‡ ³¹ Tema oshiyawi-takawo iñaakityeeromi pinkatharini David, ikenkitha-takotakiro rañaahae Jeepatziitoetani, ikenkitha-takotakiri eero ijeeki sharinkaweniki, eero opathee eejatzi iwatha. ³² Tema maawoeni naaka-paeni noñaakiri Tajorentsi rowañaahaeeri Jesús. Omapero-tatyaa. ³³ Tema oenokaa, ijeekimo-tapaeri rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wentan-tapae. Ari omonkaatari okaatzi ikashiya-kaaririri paerani Ashitariri, rotyaanteniri Ishire tajorentsi oshiyawae-tyaawo ijako-peroe-tatyee-nirimi. Rootaki piñiiri eerokapaeni nimaeka. ³⁴ Tema kaari pinkatharini David oenokaa-chari inkiteki, tema riitaki ñaawaeta-kirori paerani iroka ñaantsi, ikantaki:

Iñaawaetaki Pinkathari, ikantawaeri Nowinkatharite: Pijeekapae nakoperoki apinkathari-wentante.

³⁵ Roojatzi paata nowajankitaanteyaari kijaneentzimiriri, ari rotziwerowashiteemi ipinkathatemi.§

† 2:21 Waerontsi ‡ 2:30 Eenitatsi jankinarentsi ñaawenta-kotziriri Jeepatziitoetani ijeekimo-teeri Tajorentsi jempe ipinkathari-wentantzi rirori. § 2:35 Makoryaa-kitzi-mento

³⁶ ¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Rootaki kowapero-tachari ayoteeyini maawoeni. Irika Jesús pikenta-kotakaan-takiri eerokapaeni, riitaki Ipinkathari-takaakiri Tajorentsi, riitaki Jeepatziitoetani.”

³⁷ Ikanta ikemaeyakini ikaatzi piyoteen-chari, antawo otsinkashiryaaanakiri, rojampi-tanakiri Pedro, eejatzi itsipa-paeni Otyaantaa-rewopaeni, ikantanakiri: “Noyemijantzikaritee, ¿jempe nokantee-yaaka naaka?” ³⁸ Ikantzi Pedro: “Pipiya-shire-yitee, pomitsiryaawenteeyaari Jesús Jeepatziitoetani. Rootaki riyotan-teetyaari ipeyako-teemiro Tajorentsi pikaariperotaki, ojeeka-shire-tantee-mi Ishire tajorentsi.*

³⁹ Rootaki ikashiya-kaeta-kimiri eeroka, roojatzi ikashiya-kaeta-kariri pitomi-paeni, eejatzi ikaatzi nampiyi-tawori inteena. Tema maawoeni ikaema-shire-teetakiri riitaki ikashiya-kaetzi-takariri rirori.” ⁴⁰ Osheki okaatzi ikenkitha-takiri Pedro, ishintsi-thatakiri, ikantziri: “¡Powawijaako-shire-teeyaa! ¡Piteenkapithateri atziri-paeni kinashi-waeteen-chari!” ⁴¹ Rootaki ikemijanan-tanakari osheki atziri, romitsiryaayitakiri Otyaantaa-rewopaeni. Ikaatzi 3,000 atziri kemijanta-neentsiri. ⁴² Roejokirotanakawo okaatzi riyotaa-yitakiriri Otyaantaa-rewopaeni, kameethari raapatziya-wakaana. Ari itzimpetowa-piintee-yironi ratanteetari, roetziñaarikota-nakawo ramaneeyani.†

Rañaa-ntari etayita-nakawori iyemijantzín-karítzi

⁴³ Ari ipampoyeeyanakironi iñaayitakiro itajonka-wentantaki Otyaantaa-rewopaeni, imatakiro kaari iñahaeta-piintzi. ⁴⁴ Osheki raapatziya-wakaanaka ikaatzi kemijanta-naatsiri, rantetaa-wakaanawo okaatzi tzimimo-yitziriri. ⁴⁵ Ikaatzira rayiri koriki ipimanta-yitziro tzimimo-tziriri, ikashetaryaa-yitziniri ashironkaa-chari kemijanta-naatsiri. ⁴⁶ Ashi royiro kitejeriki raapatziya-wakaana, ipiyoteeyani tajorentsi-pankoki. Tee ipakaa-nakiro rakiyota-wakahaeyani ipankoki, ari itzimpetoyiro ratanteetari. Kimoshiretatsi itsipata-wakahaeyani, tsinampa-rishireteeyatsini. ⁴⁷ Ithaamentapiintanakari Tajorentsi. Rootaki inimotziriri atziripaeni iñiuro jempe ikantayitanaa. Ashi royiro kitejeriki roshekyaaneeeri Awinkatharite kemijantanaatsiri ikaate awijakoshiretaatsine.

3

Retsiya-takota-kahae-tziri kijopookiri

¹ Okanta otsipa kitejeri, tema tsireniityaanaki ramana-piintee-tantari. Ari itonkaa-nakiri Pedro eejatzi Juan, ryaatero tajorentsi-pankoki.* ² Ari itonkiyo-takari ramaet-ziri apaani atziri kijopooki-tatsiri. Ari ikantzi-ta owakira itzimapaaki. Maawoeni kitejeri ramaeta-piintziri opatzimooki tajorentsi-panko iiteetziro “Owaneenkanto.” Ari ijeeka-piintziri kijopookiri ipashitee-tyaari koriki ikowako-yitziri ikaatzi kyaayitatziri. ³ Ikanta iñaawakiri Pedro eejatzi Juan ikyaapaakimi tajorentsi-pankoki, ikowakotawakiri ipashita-nakyaari koriki. ⁴ Ari raminanakiri. Ikantziri: “¡Paminina!” ⁵ Ikemijantatzii kijopookiri, roshiya-kaantzi ipatyeeri oetarika. ⁶ Roo kanteencha ikantanaki Pedro: “¡Nosheninka! Tekatsi noorikite eejatzi ooro, roo kanteencha eenitatsi nanteri. Pawentee-yaari Jesús Jeepatziitoetani Kashiyakaa-weni-jatzi, riitaki materoni. ¡Pikatziye! ¡Panashitee!”† ⁷ Rakatha-takiri, ipiriintakiri. Ari omapoka-shitanaka ishintsi-tanee iitziki eejatzi ishoonkitziki. ⁸ Tema japokanaka katziyanaa, anashitanaa. Ari ikaatanakiri Pedro ikyaapaaki tajorentsi-pankoki, anashinashi-waetanaa kameethari, ijapojapo-waetanaa ithaamentari Tajorentsi. ⁹ Maawoeni atziri iñaakiri ranashi-tanaa, ikemakiri ithaamenta-naari Tajorentsi. ¹⁰ Ipampoyeeyanakirini iñaakiri, tee ikompiteetari irika kijopooki-witachari, riitaki kowakotanta-piinta-tsiri ipashitee-tyaari opatzimooki tajorentsi-panko “Owaneenkanto.”

* **2:38** Waerontsi † **2:42** Pitzimpetowero ratanteetani * **3:1** tsireniityaanaki = ooryaa 9 † **3:6** pawentee-yaari = nopaereeri iwaero Jesús

Ikenkitha-takaantzi Pedro opatzimooki tajorentsi-panko

¹¹ Tema tee rookanakiri kijokiro rowanakiri kijopooki-witachari itsipatari Pedro eejatzi Juan. Ari ipampoyeeyanakirini maawoeni isheninka, ipiyowenta-paakari awija-tapishitzi tajorentsi-pankoki iiteetziro “Salomón-tapishi.” ¹² Ikanta iñaawakiri Pedro, ikantawakiri: “¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! ¿Oetaka pipampoyaa-wentan-tanari? Eero pikenkishire-waeta-shita naaka ashitawo notajorenka, tee notajorentsitzi naaka nanashita-kahaeri irika asheninka. ¹³ Riitaki matakirori Itajorentsiti awaejatziteni Abraham, Isaac, Jacob, riijatzi itajorentsi-tetari ikaatzi icharini-yitaari rirori, rootaki ipinkathee-tantyaariri Jesús, paakaan-takiri eerokapaeni rewariteki. Ikowawitaka Pilato romishitowa-kaanteerimi, teemaeta pikowaeyini eerokapaeni. ¹⁴ Tema riiwitaka pomishitowa-kaanteerimi Tajorentsi-tatsiri, tampatzika-shireri. Pomishitowa-kaanta-shitakari owantzinkari. ¹⁵ Ari powamaa-kaantziri eerokapaeni owaña-shire-tanta-niri. Roo kanteencha, rowañaahaeri Tajorentsi. Noñaayi-teeri naakapaeni rañaahae. ¹⁶ Rootaki retsiya-takotan-taari irika kijopooki-witachari rawentaa-naari Jesús. Tema piñaakiro maperori retsiya-takotee. ¹⁷ ¡Noyeeminjantzinkaritepaeni! Niyotzi naaka, tee piyotzi oeta pantayi-takiri, ari roshiyakari eejatzi peewarite-paeni. ¹⁸ Ari ikinakaerori Tajorentsi imonkaa-teero okaatzi ikenkitha-takoyi-takiri paerani maawoeni Kamantan-taniri, ikantaki: ‘Aritaki ikemaatsi-takae-takyaari Jeepatziitoetani.’ ¹⁹ Roo pipiyashi-tantee-yaariri eerokapaeni Tajorentsi, pipakaa-yiteero pantayi-tziro kaari-perori, okimiwi-teeyaawo rosheteeromi rirori pikaaripero-witaka. Ari piñaayi-teero itsipa-shire-teemi Awinkatharite, retsinaryaa-koyiteemi. ²⁰ Tema rotyaanteemiri Tajorentsi irika Jesús Jeepatziitoetani ikashiya-kaakimiri paerani. ²¹ Okowa-pero-tatyaa ijeeki Jesús Jeepatziitoetani inkiteki roojatzi ikowantee-yaari Tajorentsi rowakira-teero maawoeni okimi-wita paerani. Tema rootaki ikenkitha-takaa-yitakiriri Ishire Tajorentsi Kamantan-taniripaeni. ²² Roojatzi ikamantan-takiri paerani awaejatziteni Moisés, ikantaki: Ari rotyaantaki paata Tajorentsi itsipa Kamantan-taniri, ari roshiya-kotapaa-kina naaka rotyaantakina. Asheninka rirori. Otzimatyee akemijantero okaate ikamanta-yitapaa-kaeri.

²³ Ikaate piyatha-takyaarini irika Kamantan-taniri, aritaki ithonkae-takiri eero iñaahaeri isheninka-paeni.

²⁴ Ari ikimitzi-takari jewarini Samuel, ikenkitha-takotakiro okaatzi añaayitakiri ni-maeka, roojatzi ikamantan-takiri itsipa-paeni Kamantan-taniri. ²⁵ Eerokapaeni ñeeroni okaatzi ikashiya-kaantakiri Tajorentsi ikenkitha-takotakiri Kamantan-taniri-paeni. Eerokapaeni ñeeroni okaatzi ikashiyakaa-wakaari paerani Tajorentsi itsipatari awaejatziteni. Tema ikantakiri paerani Tajorentsi awaejatziteni Abraham: Riitaki picharini tajonka-wenteerini maawoeni sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni kepatsiki.

²⁶ Rowañaahaeri Tajorentsi itomi, eerokapaeni retaka rotyaanteemiri, ari itajonka-wentemi, rootaki pipakan-teeyaawori pantayi-tziro kaari-perori.”

4

Pedro eejatzi Juan rahaeta-nakiri jewariki

¹ Eeniro ikenkitha-takaeri atziripaeni irika Pedro itsipatari Juan, areetee-yapaakani Ompera-tajorentsi-taarewo, reewari aminako-wentzirori tajorentsi-panko, eejatzi Tampatzikaripaeni. ² Ikijeeya-tyaani, tema riyotaa-tziiri atziri-paeni irika Pedro itsipatari Juan, ikantziri: “Omaperotatya rañaayitee kamawita-chari, ari okanta roñaahanta-paentziro Jesús.” ³ Roteeya-paakiri, tema tsireniityaanaki, romonkyakaan-takiri roojatzi okiteejeta-manee. ⁴ Roo kanteencha osheki ikaatzi kemawakirori kenkitharentsi, ikemijantee-yanakini. Ikaatzi 5000 atziri kemijanta-neentsiri.

⁵ Okanta okitejeta-manee, ipiyotee-yakani Aapatziyaweniki maawoeni rewarite Judá-paeni, antaripero-paeni, eejatzi Yotaantaniri-paeni. ⁶ Ari ijeekakiri Anás Jewatzi-riri ompera-tajorentsitaa-rewo, Caifás, Juan, Alejandro, eejatzi isheninkaete-paeni Jewatzi-riri ompera-tajorentsitaa-rewo. ⁷ Ikaemakaan-takiri ramaetakiri Pedro eejatzi Juan. Rojatekae-tawakiri niyankineki ipiyotee-yakanira, rojampi-takiri: “¿Litaka shintsi-takaemiri pimatán-tawori poñaahan-takiri? ¿Litaka nitakaemirori piyoteeri atziri-paeni?”* ⁸ Ari rakanaki Pedro, ikantakaanakari Ishire tajorentsi, ikantanaki: “Pinkatharipaeni, Antaripero-paeni. ⁹ ¿Rooma pikoshekan-tanari netsiya-takotakahaeri mantsiyari? ¿Pikowatziima piyoteeyini jempe ikanta retsiya-takotan-taari? ¹⁰ Ari nokaman-takimiro riyotan-tyaari maawoeni asheninka Israel-paeni. Irika atziri atsi-patakari jaka, riitaki etsiyata-kotakaa-kiriri Jesús Jeepatziitoetani, Kashiyakaa-wenijatzi. Riitaki nawentaani naaka, riijatzi pikenta-kotakaan-takiri. Roo kanteencha rowañahaeri Tajorentsi. ¹¹ Irika Jesús riitaki oshiyakawori mapi pimanintakiri eerokapaeni, poshiyakari wetsikirori pankotsi. Roo kanteencha rowatzikae-teero ikimitakantetawo otzinkamipanke pankotsi.† ¹² Tekatsi itsipa oshiyarini Jesús rowawijaa-kotantzi. Tekatsi awentahaeyaa jaka kepatsiki, apatziro ikantakaawo Jesús.”

¹³ Ramineeta-nakiri Pedro, eejatzi Juan, ikantee-yanakini piyowenta-kariri: “Paminiri irika, tee riyotaa-piinta-pero-wityaari, roo kanteencha ipinkatheetziro iñaani. ¿Riima yotaakiriri Jesús itsipatakari paerani?” ¹⁴ Tema kijokiro rowanakiri retsiya-takotaka-haeri irika Pedro eejatzi Juan. Tee otzimi ikantakotanakiriri. ¹⁵ Ari romishitowa-kaanteeri ipiyoteeyanira, roojatzi ijeekae-yanakini ikenkithatakawakaeyani. ¹⁶ Ikanta-wakaeyani: “¿Jempema akante-rika irika-paeni atziri? Tema riyotee-yakini maawoeni Aapatziyaweni-jatzi itajonka-wentantaki. Eero omata omanako-teeri. ¹⁷ Jame ajariima-tashi-tyaari eero riyata-kaantawo ikenkitha-takoteri rawentee-yaari Jesús.”‡ ¹⁸ Rapiitakiro ikaemaeri, ikantakiri: “Eero pikamantan-tziro okaatzi awijeent-siri. Aritapaaki piyotaantzi jempe okantakota ishintsinka Jesús.” ¹⁹ Roo kanteencha Pedro eejatzi Juan, ikantanakiri rirori: “Anjatyaa pikantena eerokapaeni ¿Eerokama nopinkathate nopiyatha-tantyaariri Tajorentsi? ²⁰ Tema eero nopakaero nokenkitha-takoyitero okaatzi noñaaperotakiri, eejatzi nokema-perotakiri.” ²¹ Ikanta rajarii-mawae-witakari, ipakahaeri, teera otzimatzii oeta rowajankitaa-wenteriri. Maawoeni atziri ithaamenta-nakari Tajorentsi iñaakiro okaatzi awijeent-siri. ²² Tema irika atziri retsiya-takota-kahaeri, awijanakiro okaatzi 40 rojarentsite.

Ramaneeyani kemijantzín-karipaeni rawentaa-shire-pero-tantyaari eero ithaawan-teeyani

²³ Ikanta ipakahaeteeri Pedro eejatzi Juan, jatanaki ipiyoteeyani ikaateeyini, ikamanta-paakiri okaatzi ikantakiriri reewari Ompera-tajorentsi-taarewo itsipatakari antaripero-paeni. ²⁴ Ikanta ikemaeya-kirini ikamantakiri, ramanee-yanakarini maawoeni Tajorentsi, ikantziri: “Pinkathari-perori, eerokataki owetsikakiro inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi ikaatzi tzimanta-yitawori. ²⁵ Eerokataki kenkitha-takaa-kiriri paerani pompera-tanini David, ikantaki:

¿Litaka ikiñaani-wentee-yirini atziripaeni?

¿Litaka ikenkishiryaa-waeta-shitantari?

²⁶ Piyotee-yakani pinkathari-wentan-tatsiri jaka kepatsiki,

Ipiyoyitaka jewaripaeni,

Ikoshekan-tyaariri Pinkathari, eejatzi riyoshiitani Jeepatzi-toetani.

* 4:7 Waerontsi † 4:11 Paminiro Mt. 21.42; Ef. 2.20; 1 P. 2.6-8. ‡ 4:17 Waerontsi

²⁷ Tema omaperotatya raapatziya-wakahaeyakani Herodes eejatzi Poncio Pilato ipiyotee-yakani jaka nampitsiki, eejatzi Israel-paeni ipiyotee-yakani itsipatakari itsipajatzi atziri, ikoshekakari Jesús, pitajoren-tsite Pitomi, piyoshiitani. ²⁸ Tema rantatziiro irikapaeni okaatzi pikenkishire-tzitakari paerani panteri. ²⁹ ¡Pinkathari! Paminiri nimaeka rajarii-matana. Pikanta-kaeyaawo eero nothaawan-tantari nokenkithateero piñaani. ³⁰ Pikanta-kaeyaawo netsiyatakotakaa-yitan-tyaariri mantsiya-yitatsiri. Noñaahan-tantyaawori kaari iñahaeta-piintzi. Rootaki iñaantyaawori atziri-paeni Itajorenka Pitomi, Jesús.” ³¹ Ikanta ikaatakiro ramaneeyani, otziñaanaka jempe ipiyotee-yakani. Rootaki Ishire tajorentsi kantakaa-nakariri, tekatsi ithaawan-tanakyaa ikamantan-tanakiro iñaani Tajorentsi.

Okaatzi tzimimo-tziriri ari ikaatzi rashitee-yawoni

³² Ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, apaani okantanaa ikenkishiryanaari. Tee imashithata-wakaeyani, ipawaka-yitawo okaatzi koetyemo-tariri. ³³ Eekiro riyaaata-kaana-kitziiro Otyaantaa-rewopaeni ikenkitha-takotziro jempe ikanta rañaantaari Awinkatharite Jesús. Antawo ikaminthaakiri Tajorentsi maawoeni irikapaeni. ³⁴ Tekatzi apaani koetyaa-waeta-tsini. Ikaatzi tzimatsiri iipatsite, ipanko, ipimantayitziro. Raakiri koriki, ³⁵ ipakiri Otyaantaa-rewopaeni, riitaki antetariri maawoeni, raantyaari apaani-paeni ikoyiri. ³⁶ Rootaki imatakiri apaani isheninka Leví-paeni iiteetzi José, Chipre-jatzi. Tema riitaki Otyaantaa-rewopaeni owaetakaanta-kiriri “Otomi Oemoshirenkaantsi”. (Tema iroka waerontsi, rootaki ikantziri iñaaniki riroripaeni “Bernabé”.) ³⁷ Irika Bernabé eenitatsi iipatsite, ipimantakiro. Raanakiri owinawo iipatsite, ipakiri Otyaantarewopaeni.

5

Ananías eejatzi Safira

¹ Roo kanteencha eenitatsi awiji-mota-kiriri itsipa atziri iita Ananías itsipatakawo iina oeta Safira, ipimantakiro rirori iipatsite. ² Irika atziri raapatziyakawo iina, romanaki koriki owinawo iipatsite. Ramakiri tzimahaan-taneen-tsiri, ipapaakiri Otyaantaa-rewopaeni. ³ Ikantawakiri Pedro: “Ananías, ¿iitaka pishinetan-takariri Yakatantaniri itheeya-kaemi? Tema pomanaki owinawo piipatsite, poshiya-kaantzi aritaki pamatawitakiri Ishire tajorentsi. ⁴ ¿Tema eeroka ashityaawoni kepatsi? ¿Tema eeroka ashityaarini owinawo? ¿Iitaka pantanta-kawori iroka? Tee naaka pamatawite, tema Tajorentsi pamatawitaki.” ⁵ Ikanta ikemawaki Ananías ikantee-takiri, tyaanaki, kamanaki. Antawo ithaawae-yanakini ikaatzi kemakota-kiriri. ⁶ Ikanta apaani-paeni ewankari, iponateero iwatha Ananías, raanakiri, ikitateri.

⁷ Tekira ojamanite, opokapaaki iina Ananías, tee iyotzi roori oeta awijeent-siri.* ⁸ Rojampita-wakiro Pedro, ikantziro: “Pikantena, ¿Arima ikaatzi owinawo piipatsite?” Akanaki roori: “Jeen, ari ikaatzi.” ⁹ Ikantziro Pedro: “¿Oetaka paapatziya-wakaantakari pikoyi pamatawiterimi Ishire Awinkatharite? Irika piyayitaa aanakiriri pimi ikitatziri, nimaeka raayitana-kimi eeroka.” ¹⁰ Apathakiraanaka otyaanaki Safira ikatziyakaha Pedro, kamanaki. Ikanta ikyeeya-paeni ewankari-paeni, iñaapaa-tziiro kamaki. Raanakiro, itsipata-haero oemi jempe ikitataka rirori. ¹¹ Tema antawo ithaawae-yanakini kemijantzin-karipaeni, ari ikimitzitakari ikaatzi kemakoyita-kirori awijeent-tsiri.

Osheki itajonka-wentan-teetaki

¹² Eekiro riyaaata-kaana-kitziiro Otyaantaa-rewopaeni ipiyoteeyani awija-tapitzira tajorentsi-panko iiteetziro “Salomón-tapi.” Eekiro itajonka-wenta-nakitziiri isheninka-paeni. ¹³ Riima itsipa isheninka-paeni, osheki ipinkanakiri tee ikoyi itsipataneeyaari.

* 5:7 tekira ojamanite = 3 hora

Roo kanteencha, eenitatsi osheki itsipa isheninka-paeni thaamenta-pero-taneenchari. ¹⁴ Eekiro ishekita-nakitzii kemijanta-neeriri Pinkathari. Tema ipokayitzi shirampari eejatzi tsinani-paeni. ¹⁵ Eenitatsi amayita-kiriri imantsiyarite, romaryaa-koyitakiri ishitashiki jempe ikinapaaki Pedro. Ikantayitzi: “Aririka ikinapaaki Pedro jaka, aririka itsimankan-tanakyaari eepichokiini raampari, aritaki retsiyata-kotee.” ¹⁶ Ari ikimitzita-poñaayiteen-chari nampitsiki jeeka-nampitzirori Aapatziyaweni, ramayitaki osheki mantsiyari eejatzi osheki raashireyitziri peyari. Ithonkiri retsiyata-kota-kaayitziri.

Ikijaneentee-tanakiri Pedro eejatzi Juan

¹⁷ Ikanta Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo itsipatakari Tampatzikari-paeni, ikijaneenta-nakiri Otyaantaa-rewopaeni. ¹⁸ Raakaan-takiri, romonkyaa-kaantakiri. ¹⁹ Okanta tsireniriki, pokaki ronampiri Awinkatharite, rashita-ryaapaakiro ashitakowontsi, romishitowa-yiteeri, ikantawaeri: ²⁰ “Piyaate tajorentsi-pankoki, pikenkithata-kaeri pisheninka-paeni jempe okanta-kota awijakotaantsi.” ²¹ Okanta okitejeta-manee, areetee-yapaakani amaetyaaka tajorentsi-pankoki, kenkithata-paaki.

Teemaeta riyotee-yini Ompera-tajorentsiperotaa-rewo, piyotee-yachani itsipayitakari raapatziyani, eejatzi maawoeni antariperopaeni Israel-paeni. Ari rotyaantaki ramaeteri Otyaantaa-rewopaeni romonkyaa-witakari.

²² Ikanta riyata-shiwitakari romonkyaanewo, tee iñaapaeri. Ari ipiyapaaka, ²³ ikantapae: “Tee añeeri. Roojatzi okanta noñaawita-paakawo ashita kameetha, roojatzi ikatziyayita aminako-wentziriri. Nashita-ryaako-witapaakari, tee noñaapaeri.” ²⁴ Ikanta ikemawaki Ompera-tajorentsiperotaa-rewo, eejatzi reewari aminakowentzirori tajorentsi-panko, rojampita-wakae-yanakani oetarika awijatsini. ²⁵ Roojatzi rareetan-tapaakari kamanta-paakiriri, ikantziri: “Noñaakiri pomonkyaaakaantani ijeekaeyini tajorentsi-pankoki ikenkithata-kaeri asheninka-paeni.” ²⁶ Rootaki riyataan-tanakari reewari aminako-wentan-taniri, raanaki osheki ratzirite, ramaeri. Teemaeta ipajaawae-ritzi, tema ithaawan-tyaari isheninka-paeni rompojan-tyaari mapi.

²⁷ Ikanta rareeta-kaapaakari, rowawijaa-paakiri ipiyotee-yakanira jewari-paeni. Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo rojampita-wakiri, ²⁸ ikantziri: “¿Tema pikemi nokantzi chapinki: ‘Aritapaaki pikenkithata-kotziri Jesús?’ Eekiro piyotaa-tziiri asheninka-paeni Aapatziyaweni-jatzi. Pikanta-kotakina naaka-paeni, pikantzi: ‘Riitaki jewari-paeni owamaakaan-takiriri Jesús.’”† ²⁹ Ari rakanaki Pedro eejatzi itsipa-paeni Otyaantaa-rewopaeni, ikantanaki: “Riitaki nokemijanta-perote naaka Tajorentsi, tema eero nokemijantziri atziri. ³⁰ Tema omaperotatya powamaa-kaantakiri eerokapaeni Jesús, pikanta-kota-kaantakiri. Roo kanteencha, rowañahaeri Tajorentsi ikemijantakiri paerani awaejatziteni. ³¹ Roenokaeri Tajorentsi, rojeekaeri rakoperoki, itsipataari ipinkathari-wentantzi. Riitaki owawijaa-koyiteeni aakapaeni. Ikoyi apiyashireta-shiteeri maawoeni aakapaeni Israel-paeni, ipeyakotan-teerori antayitakiro kaari-perori. ³² Tema naakapaeni ñaakiro okaatzi rantayitakiri Jesús, otzimatyee nokenkithata-kotero. Rootaki Ishire tajorentsi matakae-nawoni, tema riitaki otyaantakinawori Tajorentsi ojeeka-shiretan-teena nawentahaarira.”

³³ Antawo ikijeeya-nakani ikemakiri ikantaki, ari ikowawitanaka rowamayiri. ³⁴ Ari ikatziyanaka apaani Inashitantaniri, iitachari Gamaliel. Riijatzi Yotaantaniri. Ipinkathatziri maawoeni isheninka. Ikantanaki: “Nosheninká, jame omishitowawakiri eepichokiini irika-paeni.” ³⁵ Ikantzi: “¡Nosheninka! ¡Israel-paeni! Otzimatyee pikenkishireta-wakya jempe-rika pikanteri irika asheninka. ³⁶ Pikenkishireta-koteri iitachari Teudas, ikantakaapero-waetaka paerani rirori. Ipiyotaki ikaatzi 400 ratzirite. Ikanta rowamahae-takiri Teudas, ithonka itzimpoakanaka ikaatzi tsipawita-kariri, ari ipeyakari tee ikemakoe-teeri. ³⁷ Eejatzi okimitaka paerani rojankinata-kotantari maawoeni asheninka, eenitatsi iitachari Judas, poñaachari Tepoweniki. Ipiyotaki

† 5:28 Waerontsi

asheninka. Ikanta rowamahae-takiri rirori, ithonka itzimpoohanaka ikaatzi tsipayi-witakariri, ari ipeyari eejatzi rirori. ³⁸ Pikemi nokantemi naaka: Eero pikoshekari, piñaashi-minthatyaari. Riirika antashi-waetawo ininta-shitari, aritaki ipeya-shiteeyaa. ³⁹ Riitakirika Tajorentsi matakaerini okaatzi rantayitziri, eero pimatzi potsinampaeri eerokapaeni. Paamawentyaa pikoshekari-kari Tajorentsi.”

⁴⁰ Inimota-nakiri ikaatzi ipiyoteeyani. Ikaemaeri Otyaantaa-rewopaeni, ipajata-kaantakiri, ikantziri: “Aritapaaki pikenkithata-kotziiri Jesús.” Ipakahaeri. ⁴¹ Ikanta ishitowae-yaneeni Otyaantaa-rewopaeni ipiyowentee-takari. Ithaamenteeyanakani, ikanteeyini: “Piñaakiro, roshiya-kaantee-takae riiperori rowajankitaa-wentee-takaero awentaa-naarira Jesús.”[‡] ⁴² Ari ikanta-piinta-nakityaa riyotaantzi maawoeni kitejeri, ikenkithata-kaantzi tajorentsi-pankoki, ikantzi: “Jeepatziitoetani irika Jesús.” Imatakiro ikenkithata-kaantanaki maawoeni pankotsiki okaatzi tzimatsiri janta.

6

Riyoyetaki 7 amitakotan-taniri

¹ Ikanta isheni-perotanaki kemijantzinkari, ñaawaeyitanaki iwirakocha-thateki, ikantzi: “Paminiri Heber-paeni nampitawori janta jempe ikanta ipapiintziro owanawontsi kinankawo, tema ramaaki-yitziro otsipa-jato-paeni.” ² Ikanta 12 Otyaantaa-rewopaeni, ipiyotakiri maawoeni kemijantzinkari, ikantakiri: “Tee okameethatzi nopakaero nokenkithata-koteri Tajorentsi, nopanta-yitemiri powanawo. ³ Noyemijantzinkaritepaeni, pamini jaka akaateeyini ikaate 7 atziri, riitaki jewateroni ipayitemi owanawontsi. Piyoshiite kameetha-shireri, yotanita-tsiri, ojeeka-shiretziitanti Ishire tajorentsi. ⁴ Ari noetziñaarikotyaawo naaka-paeni namana-piintyaa, nokenkithata-kaante, niyotaan-tayite.” ⁵ Inimota-nakiri ikaatzi piyoteen-chari ikantee-takiri. Ari riyoshiitee-takiri Esteban, awentaariri kameetha Tajorentsi, ojeeka-shirepero-tantari Ishire tajorentsi. Riyoshiitee-takiri eejatzi Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, eejatzi Nicolás Antioquía-jatzi, oshiya-kotaariri Judá-paeni, kaari isheninkawita Judá-paeni. ⁶ Opoñaashita rahaeta-nakiri ikaatzi riyoshiitee-takiri ijeekakira Otyaantaa-rewopaeni, ramana-kotayi-tawakari, roteya-patzii-toyitawakiri itajonka-wentakiri.

⁷ Eekiro iyaatakotanakitzi ñaani Tajorentsi. Eekiro isheni-perota-nakitzi kemijantzinkari janta Aapatziyaweniki. Eejatzi ikantanaka ikemijantanaki osheki Omperatajorentsita-rewo.

Raakaan-teetakiri Esteban

⁸ Itajonka-wentaki Esteban osheki isheninka-paeni, riitaki neshironkata-kiriri Tajorentsi, ipakiri itajorenka. ⁹ Roo kanteencha, eenitatsi Judá-paeni piyota-piintachari iiteetziri “Romperetari.” Ipoñaayitawo Cirene, Alejandría, Cilicia, Asia. Riitaki katziya-noonchari ñaana-minthata-nakiri Esteban. ¹⁰ Roo kanteencha tee rotsinampaeziri Esteban, tema omaperotatya iyota-nitakaakiri Ishire tajorentsi. ¹¹ Ikanta ikaatzi ñaana-minthata-kiriri Esteban, romanakaashitakiri ipinatakiri isheninka, ikantakiri: “Nokoyi pitheeya-kotyaari Esteban. Pikante: ‘Nokemakiri Esteban itheenka-waetziri awaejatziteni Moisés, ari ikimitzitakari eejatzi Tajorentsi.’” ¹² Rootaki owatsimaa-perota-nakiriri isheninka-paeni ikijaneenta-nakiri Esteban, imatanakiro antaripero-paeni, eejatzi Yotaanta-niripaeni. Raakaan-teetakiri Esteban, rahaeta-nakiri ipiyoteeyanira jewari-paeni. ¹³ Ari ramaetakiri theeya-kota-kariri Esteban, ikantapaaki: “Irika asheninka osheki itheenkaakiro tajorentsi-panko, itheenkaakiro Ikantakaan-teetani. ¹⁴ Nokemakiri ikantaki: ‘Ari ipookakiro tajorentsi-panko Jesús Kashiyakaaweni-jatzi. Aritaki rowashiñaayiteero okaatzi ametari riyotaa-yiteeri

[‡] 5:41 Waerontsi

awaejatziteni Moisés.’ ” ¹⁵ Ari raminanakiri jewari-paeni irika Esteban, iñaatziiri ipooki roshiya-nakari ronampiri tajorentsi.

7

Rakawaantetanakiri Esteban roojatzi Rompojantee-tana-kariri

¹ Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo rojampitakiri Esteban, ikantziri: “¿Omaperotatyaama ikantakoe-tzimiri?” ² Ikantzi Esteban: “¡Noyemijantzikaritepaeni! ¡Jewaripaeni! Pikemi nokantemi. Paerani ijeekan-tawitari awaejatziteni Abraham janta Othowyaaki, roñaahakari owaneenkari Tajorentsi, tekira riyaatanakiita inampityaawo Awotsiniki. ³ Ikantakiri: ‘Pookanakiro pinampi, pookanakiri pisheninka-paeni, piyaate otsipaki kepatsi noñaayimiri.’ ⁴ Ikanta Abraham rookanakiro inampi Oshewaweni-jatzi, jataki inampitee-yaawo Awotsiniki. Okanta paata ikamaera ashitariri, rotyaanteeri Tajorentsi jaka jempe anampitawo nimaeka aakapaeni. ⁵ Okantawitaka inampiwitakawo Abraham jaka, tema te rashitakaa-perotyaari Tajorentsi. Roo kanteencha ikashiya-kaakiri paata aririka ikamaki, riitaki ashitee-yaawoni ikaate icharinin-teeyaari. Rootaki ikashiya-kaeta-kiriri awaejatziteni Abraham te itzimi itomi.* ⁶ Rapiiteero Tajorentsi ikanteeri Abraham: ‘Ari inampitakyaawo ikaate picharinityaari iipatsiteki itsipa-jatzi atziri. Okaate 400 ojarentsi ikemaatsita-kaetyaari, ari rompera-waetee-tyaari janta. ⁷ Roo kanteencha aritaki nowajankitaakiri naaka. Riima ikaate picharinin-teeyaari, aritaki nookakaa-wenteeri namantee-yaariri. Ipinkatha-yiteena maawoeni irikapaeni jaka.’ ⁸ Tema tzimaki ikashiya-kaakiriri, ikanteeri Tajorentsi irika Abraham: ‘Otzimatyee pitomeshitaa-nityaa, tema eenitatsi akashiyakaa-wakaari.’ Imatakiro paerani awaejatziteni Abraham. Imatakiri itomi rirori owakira imaakotapaaki 8 kitejeri, itomeshitaa-nitakiri. Ari ikimitakiri Isaac itzimaki Jacob. Ari ikimita-kiriri eejatzi Jacob 12 itomi-paeni, awaejatzi-tetaari aakapaeni. ⁹ Ikanta irikapaeni awaejatzi-tetaari aakapaeni, ipimantakiri José, rirentzi, okantakaan-tziro ikijaneentziri. Ari okanta rareetan-takari inampiki Pewiryaaatantoni-jatzi. Roo kanteencha, kijokiro rowakiri Tajorentsi, ¹⁰ ineshironkatakiri okaatzi ikemaatsi-waetakari. Riyota-nita-kaakiri, rootaki raakameethatan-takariri Faraón, iwinkatharite Pewiryaaatantoni-jatzi. Ipinkathari-wentakiri rirori maawoeni Pewiryaaatantoni-jatzi, eejatzi maawoeni isheninka-paeni Faraón. ¹¹ Okanta paata, areetaka antawo tashetsi janta. Osheki ikoetyaa-neentee-yakini Pewiryaaatantoni-jatzi. Ari okimitakari eejatzi janta inampiki Owinteni-jatzi. Tee iñeero paerani awaejatziteni royaari. ¹² Roo kanteencha ikema-kotakiro Jacob eenitatsi owanawontsi janta Pewiryaaatantoniki. Rotyaantakiri itomi-paeni ramananta-kite. Rootaki etanakawori riyaatee-yantakarini itomi-paeni Jacob janta.† ¹³ Ikanta rapiiteero riyaateeyini, ari riyota-kahaari José rirentzi-paeni. Ari okanta riyotan-takari Faraón iita isheninka-yitari José. ¹⁴ Ikanta paata José ikaemakaan-teeri ashitariri, Jacob eejatzi maawoeni isheninka-paeni ipokae Pewiryaaatantoniki. Ikaatzi 75 atziri-paeni pokaentsiri. ¹⁵ Ari okantakari rareetan-takari Jacob Pewiryaaatantoniki. Ari ikamaeri rirori janta. Ari imitakari eejatzi ikaatzi icharinin-tayitaari. ¹⁶ Riitaki raatonkiteetaneeri janta Shempachariniki, ari ikiteeta-kiriri maawoeni janta ramananta-kiniriri paerani awaejatziteni Abraham itomi-paeni Hamor.

¹⁷ Okantaka paata, monkaatzi-mataka okaatzi ikashiya-kaakiriri paerani Tajorentsi awaejatziteni Abraham. Sheni-perotanaki reentsite asheninka-paeni janta Pewiryaaatantoniki, ¹⁸ roojatzi itziman-takari itsipa pinkathari janta Pewiryaaatantoniki, kaari yotakoterini José. ¹⁹ Irika pinkathari osheki ramatawitakiri asheninka-paeni, rowashironkaa-waetakiri. Ishintsi-waetakiri rookayiteri reentsite, ikamantyaari

* 7:5 te rashitakaa-perotyaari = tee otzimi eepichokiini janta jempe raatziki † 7:12 owanawontsi = trigo

eero ishenitanta. ²⁰ Aripaete itzimakiri Moisés. Riitaki inimota-kariri Tajorentsi. Ikaatzi mawa kashiri romanawitakari ipankoki ashitariri. ²¹ Okanta omonkaata-paaka rooka-kaawenta-teeteri Moisés ikamimi, oñaakiri rishinto Faraón, aakiri, oemotan-teeri oshiyakaan-takari riitakimi otomi roori. ²² Rootaki riyotan-takawori Moisés okaatzi riyota-nitzi Pewiryaaatantoni-jatzi. Riroporori irika, rooperori okantayitaka okaatzi rantayitakiri.

²³ Tema kaataki 40 rojarentsite Moisés, jataki rareetyaari isheninka Israel-paeni. ²⁴ Ari iñaakiri Pewiryaaatantoni-jatzi rowajankiteeri isheninka. Ikiyako-wenta-paakari isheninka, rowamaakiri Pewiryaaatantoni-jatzi. ²⁵ Roshia-kaantzi Moisés ari riyotaki isheninka-paeni riitaki rotyaantakiri Tajorentsi rookakaa-wenteeri rompera-waeteetari. Roo kanteencha tee riyotee-yini isheninka-paeni. ²⁶ Okanta okitejeta-manee, iñaatzii Moisés ranta-wakaeyani isheninka. Ari ikowawitaka rookakaerimi, ikantawita-paakari: ‘Pisheninkaha irika. ¿Iitaka pantantariri?’ ²⁷ Ikanta irika antziriri isheninka, ipithoka-shita-nakari Moisés, rotatsinkakiri. Ikantziri: ‘¿Iitaka pikoyiri eeroka? ¿Iitaka kantakimiri eeroka neewarite piyakowentan-tenari?’ ²⁸ ¿Pikowatziima poyina naaka pikimitakiri Pewiryaaatantoni-jatzi pompojanta-kariri?’ ²⁹ Ikanta ikemawaki Moisés ikantakiriri isheninka, shiyanaka. Jataki iipatsiteki Kosheka-weni-jatzi. Ari ijeekakiri nampitsi-nentsiki, roojatzi itziman-takari apite itomi.

³⁰ Okanta awijaki okaatzi 40 ojarentsi. Jataki ochempi-mashiki okaakitapae Cheentoni, ari roñaaha-kariri Ronampiri Tajorentsi, ipaamata-kaero kitochee-maeshi. ³¹ Raminanakiro Moisés iñaakiri. Ikowanaki raminiro okaakiini, ari ikemakiri iñaanatziri Tajorentsi, ikantziri: ³² ‘Naakataki Itajorentsite piwaejatziteni. Naaka Itajorentsite Abraham, Isaac, eejatzi Jacob.’ Ari ithaawa-nakiri Moisés, okawae-tanaka, tee ikoyi raminaneero paamateen-tsiri. ³³ Roo kanteencha eekiro ikantatziiri Tajorentsi: ‘¡Moisés! Panashi-konta-shityaa, tema pikatziyan-tatyaawo nimaeka kepatsi notajorentsi-pathata-kaakiri. ³⁴ Noñaakiri rashironkaa-waetaka pisheninka-paeni janta Pewiryaaatantoniki. Nokemakiri ratekawaeteeyini. Rootaki nopokan-takari nookakaa-wenteemi. Eerokataki notyaante janta pantayitero nokowakiri.’

³⁵ Paerani imaninta-witee-takari Moisés, ikantee-tziri: ‘¿Iitaka kantakimiri eeroka nowinkatharite?’ Roo kanteencha riitaki Tajorentsi otyaantakiri reewateeri isheninka-paeni, riitaki ookakaa-wenteerini. Ronampiri Tajorentsi matakaa-kiriri iñaakiri ipaamata-kaero kitochee-maeshi. ³⁶ Riitaki Moisés omishitowaeriri paerani asheninka-paeni Pewiryaaatantoniki, osheki itajonka-wentantzi janta. Ari ikimita-kirori eejatzi Inkaariki Kityonkaari. Imatakiro ijeekawaetan-takari okaatzi 40 ojarentsi ochempi-mashiki. ³⁷ Tema riijatzi Moisés kantakiriri paerani asheninka-paeni: ‘Ari rotyaantakiri paata Tajorentsi itsipa Kamantan-taniri, ari roshia-kota-paakinawo naaka rotyaantakina. Asheninka irika.’ ³⁸ Riijatzi Moisés piyotakiriri paerani asheninka-paeni janta ochempi-mashiki, ikenkitha-waeta-kaakiri Ronampiri Tajorentsi Cheentoni itsipayitakari asheninka-paeni. Riitaki aakiro añaakaan-tatsiri ñaantsi, roojatzi rowawijaan-takaerori aakapaeni. ³⁹ Roo kanteencha tee ikoyi awaejatziteni ikemijanteri Moisés, osheki ipiyathatakari. Roo ikowaeyakirini ipiyeemi Pewiryaaatantoniki. ⁴⁰ Rootaki ikantan-takariri Aarón: ‘Riiwitaka Moisés ookakaa-wentaanari Pewiryaaatantoniki, teemaeta ayotzi oeta awiji-mota-kiriri. Piwetsikina notajorentsite-tyaari jewateenani.’ ⁴¹ Ari rowetsikae-takiniri roshia-kaawo ewonkiri waaka. Riitaki ipinkatha-waetakiri. Rowamaa-kiniri ipira-paeni roemoshirenkiri itajorentsinirote rowetsikae-takiniriri. ⁴² Rootaki iteenkapithatan-tanakiriri Tajorentsi irika-paeni, ishineta-nakiniri ipinkatha-waeteri oorenta-yitachari jenokinta, tema riitaki rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

¡Israel-paeni! ¿Naakama pipinkathatantaka pipira-paeni pitaa-piintziri?
Roo panta-piintakiri okaatzi 40 ojarentsi janta ochempi-mashiki.

⁴³ Tema pipinkathata-shitakari tajorentsi-niro iiteetziri “Pinkathari Itaawentee-tziri Eentsi”, pikina-kinatakaa-piintakiri iyaapapankoteki.

Ari pikimita-piinta-kiriri tajorentsi-niro ompokiro iiteetziri Aminthari, Pipinkathata-shiwaetakari powetsika-yitani eerokapaeni.

Rootaki noshinetan-temiri rahaetemi inteena pawijanakiro Kompitaari.

⁴⁴ Paerani ijeekawaetan-takari awaejatziteni ochempi-mashiki, eenitatsi tajorentsi-thaante. Ari royirori rojankinari Moisés. Iroka tajorentsi-thaante, riitakira Moisés wetsika-kaanta-kirori jempe okanta riyotaakiri Tajorentsi. ⁴⁵ Rootaki ikina-kinatakaa-piintakiri awaejatziteni roojatzi rareetzi-matan-takari kepatsiki rashitee-yaari. Roo-jatzi ramaeri rirori Josué reewatan-taariri asheninka-paeni, rotsinampaan-takariri ashiwitawori iipatsite, ikantakaari Tajorentsi. Ashi royiro roejokirotakawo tajorentsi-thaante, roojatzi itziman-takari paerani David. ⁴⁶ Ikanta pinkatharini David, osheki raakameethatakiri Tajorentsi, rootaki ikantan-takari rirori: ‘¡Tajorentsi! Pishinetena naaka nowetsikimi pankotsi jempe ipinkathatemi Israel-paeni.’‡ ⁴⁷ Roo kanteencha riitaki Salomón owetsika-kiniriri Tajorentsi tajorentsi-panko. ⁴⁸ Tema irika Tajorentsi, Jenoki-jatzi tee ijeekantawo pankotsi rowetsikani atziri. Rootaki ikenkithata-kotakiri paerani Kamantan-taniri, ikantaki:

⁴⁹ Iroka ikantzi Tajorentsi:

Rootaki inkite nojeentantari nopinkathari-wentantzi.

Rooma kepatsi rootaki nomakoryaantari noetziki.

¿Jempema okaateka pankotsi rowetsikae-tenari?

Eero nantetawo nomakoryaan-tyaawo.

⁵⁰ ¿Kaarima naaka owetsika-yitakirori maawoeni iroka-paeni?

⁵¹ Eekiro ikanta-nakitzi Esteban: ‘Roo kanteencha eerokapaeni, ari pikanta-piintatyaa pikijo-shiretzi, tee pikemijanta-nitzi, poshiya-kotakari kaari-pero-shireri-paeni. Ashi poyiro pipiyathatawo Ishire tajorentsi poshiya-kotaari piwaejatziteni.’§

⁵² ¿Eenitatsima paerani Kamantan-taniri kaari ikemaatsita-kaawaeta piwaejatziteni? Tema osheki rowamahaetaki ikaatzi kenkithateen-tsiri, ikantaki: ‘Awotsikitaki matzirori itampatzika-shiretzi.’ Tema pokaki tampatzika-shireri, riitaki pipithokashitakari eerokapaeni, powamaa-wakiri. ⁵³ Tema eeroka-paeni yotakowitawori Ikantakaan-teetani riyotaa-witakaeri Ronampiri tajorentsi, temaeta pithotyero pimonkaatero.”

⁵⁴ Ikanta ikemaeyakini ikaatzi piyoteen-chari, antawo ikijanakiri Esteban, ratsikae-kita-shita-nakari. ⁵⁵ Roo kanteencha ojeeka-shire-perotan-takari Ishire Tajorentsi irika Esteban, raminanaki inkiteki, iñaakiro rowaneenkawo Tajorentsi, iñaakiri ee-jatzi Jesús ikatziyaka rakoperoki Tajorentsi. ⁵⁶ Rootaki ikantan-tanakari: “¡Pamin! Noñaakiro ashitaryaa inkite, noñaakiri Itomi Atziri ikatziyaka rakoperoki Tajorentsi.”

⁵⁷ Rotzimika-kempitee-yanakani jewaripaeni. Ishintsitanakiro ikaemae-yanakini, ishiya-shita-paakari Esteban. Roteeya-paakiri. ⁵⁸ Rahaeta-nakiri othapikinta nampitsi, rompojan-tapaakari mapi. Ari raatonkoryaa-yitanakawo iithaari owamayirini Esteban, rookanakiniri ewankari iitachari Saulo, raminakowenteniri.” ⁵⁹ Ikanta rookashiteetzirira mapipaeni Esteban, amananaka rirori, ikantzi: “¡Tajorentsi! ¡Nowinkatharite Jesús! Jatashire-takina noñaapaemi.” ⁶⁰ Ari rotziwerowanaka Esteban, icheraanaki, ikantanaki: “Nowinkatharite, eero poepiyiniri kaari-perori okaatzi rantakiri.” Ikanta ithonka-nakiro iñaawaetakiro iroka ñaantsi, kamanaki.

8

Ikoshekari Saulo kemijantzin-karipaeni

‡ 7:46 Israel-paeni = Jacob-paeni = ipanko Jacob § 7:51 poshiya-kotakari kaari-pero-shireri-paeni = poshiya-kotakari kaari totameshitaa-nita-chari pishireki eejatzi pikempitaki

¹ Ikanta Saulo ramina-kotakiri Esteban rompojee-tziri, ikantanaki rirori: “Ariwé, kamaki Esteban.” Aripaete reteeta-nakawo ikoshekaminthatari kemijantzin-karipaeni janta Aapatziyaweniki. Rootaki ishiyan-tayitakari ikinayitanaki maawoeni inampiteki Judá-paeni, ikinayitaki eejatzi inampiiteki Oshitekii-tonijatzi. Apatziro ijeekanaki Otyaantaa-rewopaeni janta Aapatziyaweniki. ² Ikanta pinkatha-tajorentsitaaniripaeni ikitatakiri Esteban, osheki riraako-waetakari. ³ Riima Saulo ikowawitanaka rirori ithonkiri kemijanta-naatsiri. Riyaatashi-piintakiri ipankoki, inoshika-yitziri shirampari, tsinani, maawoeni. Romonkyaa-kaanta-yitakiri.

Ikenkithee-tziro Kameethari Ñaantsi nampitsiki Oshitekii-toniki

⁴ Roo kanteencha ikaatzi shiyayita-neenchari, jatayitaki otsipaki nampitsi. Ari ikenkithata-kotakiro Kameethari Ñaantsi. ⁵ Ikanta apaani shiyaneen-chari iitachari Felipe, areetaka Oshitekii-toniki. Ikenkithata-kota-paakiri Jeepatzii-toetani. ⁶ Tema osheki atziri piyoteen-chari, rowayempitakawo ikenkithatziri Felipe, iñaayitakiro itajonka-wentan-tapaaki. ⁷ Retsiyata-kota-kaayitakiri raahashiretziri peyari. Antawo ikaemayitzi peyari ishiyayitaha. Imatakiro retsiyata-kota-kaayitzi kijopookiri, eejatzi tzipitatsiri iitziki, maawoeni. ⁸ Rootaki ikimo-shiretan-tanakari ikaatzi nampitawori janta.

⁹ Roo kanteencha eenitatsi janta iitachari Simón, sheripiyari naawita paerani. Ramatawitaki osheki atziri janta Oshitekii-toniki. Osheki ikantakaapero-waetaka. ¹⁰ Ipinkatha-witakari osheki atziri, osheki jewari, maawoeni, ikanteeyini: “Jame akemijanteri Simón, imatakiro iñaawyaatari Tajorentsi.” ¹¹ Okaatzi ikantayitzi Simón isheripiyarin-kakiini, ikemijantzi atziri-paeni ikaatzi ramatawi-yitakiri. ¹² Roo kanteencha areetapaaka Felipe, ikamantan-tapaakiro Kameethari Ñaantsi kenkithata-kotziriri Jesús Jeepatzii-toetani, kenkithata-kotziriri eejatzi Tajorentsi jempe ikantaa ipinkathari-wentantee. Omitsiryaa-yitanaka shirampari-paeni, eejatzi tsinani-paeni.* ¹³ Ari imatzitakawo Simón, ikemijanta-witanaa, omitsiryawitaka rirori. Kijokiro rowanakiri Felipe iñaakiri itajonka-wentan-tayitaki. Ari ipampoyaanakiri.

¹⁴ Ikanta Otyaantaa-rewopaeni jeekatsiri Aapatziyaweniki, ikema-kotakiri Oshitekii-toni-jatzi ikemijanta-yiteero iñaani Tajorentsi. Rootaki rotyaantan-takariri Pedro eejatzi Juan. ¹⁵ Ikanta rareetee-yakani Oshitekii-toniki, ramana-kota-paakari kemijantzin-karipaeni, ojeeka-shiretan-teeyaari Ishire Tajorentsi. ¹⁶ Tema apatziro romitsiryaaatee-takiri rawentaa-naari Awinkatharite Jesús. Tekira ojeeka-shiretan-tyaari Ishire Tajorentsi. ¹⁷ Ikanta Pedro eejatzi Juan, roteya-patzii-totan-takari rako apaani-paeni. Aripaete ojeeka-shire-yitan-tanakari Ishire Tajorentsi rirori-paeni. ¹⁸ Iñaakiri Simón rantakiri Otyaantaa-rewopaeni, ikaatzi roteya-patzii-totan-takari rako, ojeeka-shiretan-tanakari Ishire Tajorentsi, ipinawita-nakari rirori Otyaantaa-rewopaeni, ¹⁹ ikantziri: “Irika koriki, pipena naaka pishintsinka, noshiyan-temiri eeroka, nojeeka-shireta-kaantyaariri Ishire tajorentsi nosheninka, noteya-patzii-totan-tyaari nako.” ²⁰ Ikantzi Pedro: “¡Ari pitsipateeyaari piyorikite pipeya-shiteeyaa! ¿Poshiya-kaatzi ari pamanantan-takyaawo piyorikite ipashitantari Tajorentsi? ²¹ Eero pimatziro poshiya-kotanawo naaka, tema tee pitampatzika-shiretzi iñaakimi Tajorentsi. ²² Pipakahaero pikaariperotaki, pikowa-koteeri Tajorentsi, paminawityaawo aririka ipeyakoteemiro okaatzi pikenkishire-witakari. ²³ Niyotakimi naaka, osheki pikijashire-waetaka. Ari pikanta-piintatyaa pikaaripero-shire-waetzi.” ²⁴ Ari rakanaki Simón, ikantzi: “Pinkanta-kowenteena Tajorentsiki eero awiji-motantana okaatzi pikanta-kinari.”

* 8:12 Waerontsi

²⁵ Ikanta Pedro eejatzi Juan, ikaatakiro ikenkithata-kotakiri Tajorentsi. Awijanaki otsipaki nampitsi okaatzi jeekatsiri Oshitekii-toniki, ikamantan-takiro Kameethari Ñaantsi. Ipiyeeyaani Aapatziyaweniki.

Felipe eejatzi Cheenkawooni-jatzi

²⁶ Ikanta Ronampiri Tajorentsi, iñaanatakiri Felipe, ikantziri: “Piyaate pikinanaki kirinkanta, pipampi-thatero awotsi poñaachari Aapatziyaweniki roojatzi nampitsiki Shintsi-weniki.” Tema iroka awotsi rootaki kinachari ochempi-mashiki. ²⁷ Ari riyaaanaki Felipe. Okanta niyanki awotsi, itonkiyotakari Cheenkawooni-jatzi. Riiperori irika. Riitaki kempoyeeri koriki inampiki opinkathari-wentantzi tsinani iitachari Candace. Ipoñahaa-tyaawo rirori Aapatziyaweniki ipinkathatzi Tajorentsi.† ²⁸ Ipiyaatyaa rirori inampiki, ijeekan-takawo ishiyako-mento, iñaanatziro rojankinari Kamantan-tanirini Isaías. ²⁹ Ari oñaana-shireta-nakiri Ishire Tajorentsi Felipe, okantziri: “Piyaate, pokaakityaari shiya-koteen-chari.” ³⁰ Ikanta riyaaanaki Felipe, ikematziiri Cheenkawooni-jatzi iñaanatziro rojankinarini Isaías. Ari rojampitziiri, ikantziri: “¿Pikemathatakiro piñaanatziiri?” ³¹ Ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “¿Jempema okinika nokemathatero tekatsi yoteenawoni? Pipoki, pitsipatena.” ³² Iroka Jankina-rentsi iñaanatziiri okantzi:

Roshiya-kaetakari rahaetziri ipireetari rowamahaeteri.

Maeritatsi rirori, tee ikaemawaetzi,

Roshiyakari ipireetari itotee-tziro iwitzi.‡

³³ Itsinapashiretakaetakiri kaari kyaaripero okaatzi ikantakoewitakariri

Riima isheninkapaeni, ¿kantachama riyoteeteri jempe ikantawaeteeyani?

Tema rashiryahae-takari ijeekawita-paenta jaka kepatsiki.

³⁴ Ikanta riiperori Cheenkawooni-jatzi, rojampita-nakiri Felipe, ikantziri: “Pikan-tena. ¿iitaka ikenkithata-kotziri Kamantan-taniri? ¿Riitakima kenkithata-kotacha? ¿Itsipama ikenkithata-kotziri?” ³⁵ Ari retanakawo Felipe ikenkithata-kaanakiri ro-

jankinari Isaías, ikenkithata-kaanakiri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús.

³⁶ Ikini-mota-paakiro nijaa, ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “Iroka nijaa. ¿Eeroma omata nomitsiryaatyaa naaka?” ³⁷ Ikantzi Felipe: “Kyaaripero-rika pikemijantane, aritaki omatakyaa.” Ikantzi Cheenkawooni-jatzi: “Nokemijantzi, riitaki Jesús Jeepatzii-toetani, Itomi Tajorentsi.” ³⁸ Ari raatzinka-kaanta-paakiro ishiyako-mento Cheenkawooni-jatzi.

Ayiitanaki apitekiro, jatanaki nijaaki. Ari romitshiryaatakari. ³⁹ Ikanta itonkaanee nijaakira, aaneeri Felipe Ishire Tajorentsi. Tee iñaaneeri riiperori Cheenkawooni-jatzi jempe ikinanee Felipe. Roo kanteencha irika atziri osheki ikimo-shiretanaki, jatee.

⁴⁰ Riima Felipe, iñaashitakawo ijeekapae Azoto-ki. Ikanta rawijaki otsipaki nampitsi ikamantan-tayitakiro Kameethari Ñaantsi, roojatzi rareetan-taari Cesarea-ki.

9

Owakira-shiretee Saulo (Hch. 22.6-16; 26.12-18)

¹ Ikanta Saulo, tee ipakayiro rajarii-matari rompojiri kemijanta-neeriri Awinkatharite. Rootaki riyaaata-shitan-takariri Ompera-tajorentsi-pero-taarewo,

² ikantakiri: “Pojankeiteniri Ompera-tajorentsi-taarewo jeekatsiri Ontyaamaeriniki, pikanteri: ‘Pishineteri Saulo raayiteri tsipatanaariri iiteetziri “Awotsi.” Ikyaaite ipiyota-piinteeta, roojoyiteri shirampari eejatzi tsinani, ramakiri jaka Aapatziyaweniki.’” ³ Ikanta rareetzi-mataka Saulo Ontyaamaeriniki, ari romapokakiri morekaneen-tsiri jenokinta, roorentapaakiri ikatziyaakaha. ⁴ Tyaanaki Saulo.

† 8:27 Riiperori irika = Raakithoetziri irika. Tema rootaki rametee-yarini paerani ikaatzi jeeka-wankotziriri pinkathari, raakithoe-tziri, eero rowakaan-tanta ipankoki pinkathari. ‡ 8:32 ipireetari = owisha = oveja

Ikematzii ñaawaeta-neentsiri inkitekinta, ikanteetzi: “¡Saulo! ¡Saulo! ¿Iitaka pikoshekan-tanari?”⁵ Rakanaki Saulo, ikantzi: “¡Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?” Ari ikantee-tziri: “Naakataki Jesús pikoshekani. Eeroka owajankitaa-waetacha, oshiyawakawo pipatzityaawomi thoyempi-thowari.”⁶ Tema ompetawaetanaka Saulo ithaawan-tanakari, ikantanaki: “¡Pinkathari! Iitaka pikoyiri nanteeri naaka.” Ikantzi Awinkatharite: “Pikatziyee, piyaate nampitsiki. Ari ikamantee-temirori oetarika panteri.”⁷ Osheki ithaawanaki ikaatzi oyaatakiriri Saulo, tema ikemakiro ñaantsi, tee iñiimae-tyaari ñaawaeteen-tsiri.⁸ Ari ikatziya-witanaa Saulo. Ikoyi rokiryaa-neemi, tee omata raminanee. Rootaki rakathatan-tanakariri itsipayitakari, raanakiri Ontyaamaeriniki.⁹ Ari ijeekaki janta okaatzi mawa kitejeri, tee omata raminee, tee rowaeyaa, tee imiritee.

¹⁰ Ari ijeekiri Ontyaamaeriniki apaani kemijantzinkari iita Ananías. Riitaki iñaanatakiri Awinkatharite imishiwaeroki, ikantziri: “¡Ananías!” Ikantzi rirori: “¡Iita Pinkathari! Jaka nojeeki.”¹¹ Ikantziri: “Piyaate awotsiki iiteetziri ‘Tampatzikari.’ Ari ojeeki ipanko iitachari Judas, ari pojampita-kowentero iitachari Saulo, riitaki poñaachari nampitsiki Tarso. Ari ijeekiri rirori janta ramana.¹² Nomishimpyaakiri rirori. Iñaakimi pikyaa-shita-paakiri, poteya-patziito-tanta-paakari pako, roojatzi rokiryaa-tanaari aminee kameetha.”¹³ Ikanta ikemaki Ananías, ikantanaki rirori: “¡Pinkathari! Osheki nokema-kotziri irika atziri, tema osheki okowaenkataki okaatzi rantayitakiri Aapatziyaweniki, rowajankitaa-yitakiri kemijanta-neemiri.*¹⁴ Rootaki ipokantari jaka, rotyaanta-tziiri Ompera-tajorentsi-perotaa-rewo raayiteri ikaatzi awentaa-neemiri.”†¹⁵ Ikantzi Pinkathari: “¡Piyaate Ananías! Tema irika atziri riitaki niyoshiitakiri naaka ikenkithata-koteena maawoeni nampitsiki. Ikenkithata-kaeri Israel-paeni isheninkatari rirori, ikenkithata-kahaeri eejatzi itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata, eejatzi inkimitakiri iwinkatharite-paeni.¹⁶ Aritaki nokanta-kaakyaawo naaka ikemaatsi-wenteena rirori.”¹⁷ Ikanta riyaaatanaki Ananías, kyaapaaki pankot-siki jempe ijeekaki Saulo. Ari roteya-patzii-totan-takari rako. Ikantziri: “¡Noyemijantzinkarité Saulo! Rotyaantakina Awinkatharite Jesús, oñaahakimiri awotsiki jempe pikinapaaki. Nopokatzi nokiryaa-kahaemi, ojeeka-shiretan-teemini Ishire Tajorentsi.”¹⁸ Ari oparyanaki rokiki oshiyawitariri shima-pentakiri, aminanee kameetha Saulo. Katziyanaka, jataki romitsiryaateeteri.¹⁹ Ikanta rowawaetanaa, roojatzi ishintsitan-taari kameetha. Eepichokiini ijeeki-mota-paentziri kemijantzinkari-paeni Ontyaa-maeriniki.

Ikenkithatzi Saulo Ontyaamaeriniki

²⁰ Ari retanakawo Saulo ikenkithatanaki ipiyota-piintaha Judá-paeni, ikantzi: “Riitaki Itomi Tajorentsi iitachari Jesús.”‡²¹ Tema ipampoyeeyanakirini ikaatzi kemakiriri, ikanta-wakaeyani: “¿Kaarima irika kijaneentziriri Aapatziyaweniki ikaatzi awentaa-nariri Jesús? ¿Tema riitaki pokaentsiri jaka rayiri kemijantzinkari janta Ompera-tajorentsi-pero-taarewoki?”²² Eekiro ishintsitanakitzi Saulo ikenkithatanaki rirori tekatsi ithaawantya. Tekatsi ikante Judá-paeni nampitawori Ontyaamaeriniki ikemiri Saulo ikantzi: “Irika Jesús riitaki Jeepatzii-toetani.”

Ishiyantaari Saulo

²³ Okanta imaakotanaki osheki kitejeri, ikanta-wakae-yakani Judá-paeni: “Jame ompojiri Saulo.”²⁴ Ari riyotzimaetaka Saulo ikowaetatzii rowamahaeteri. Tema kitejeriki eejatzi tsireniriki royaawenteetari Saulo okiishitapaaha awotsi rowama-haeteri.²⁵ Ikanta kemijantzinkari-karipaeni, rotetakiri antawoki kantziri, rowayiita-kotakiri tsireni-paete jakakiroki itantotee-tzirowa nampitsi. Ari ishiyaari Saulo.

* 9:13 kemijanta-neemiri = pitajorentsita-kaani † 9:14 Waerontsi ‡ 9:20 Jesús = Jeepatzii-toetani = Cristo

Areetaa Saulo Aapatziyaweniki

²⁶ Ikanta rareetaa Saulo Aapatziyaweniki, ikowawitaka itsipata-paeyarimi riyotaani Awinkatharite. Roo kanteencha maawoeni kemijantzinkari ithaawan-takari, roshiya-kaatzi tee ikemijanta-perotee rirori. ²⁷ Ikanta Bernabé, raapatziya-nakari Saulo, jataki roñaahan-teeri ipiyotaha Otyaantaa-rewopaeni. Ikantapaakiri: “Irika Saulo iñahaeri Awinkatharite awotsiki jatachari Ontyaamaeriniki, ikenkitha-waeta-kaakiri. Tema janta nampitsiki Ontyaamaeriniki retanakawo Saulo ikenkithata-kota-neeri Jesús. Tekatsi ithaawan-tanakyaa.” ²⁸ Rootaki ijeekan-tapaari Saulo Aapatziyaweniki, inimowaetziri ranashi-waetapaa nampitsiki itsipayita-paari Otyaantaa-rewopaeni. ²⁹ Ikenkithata-kota-paeri Jesús Awinkatharite, tekatsi ithaawantyyaa. Tema ikenkithata-kaayiteeri Judá-paeni ñaawaetzirori iñaani wirakocha. Roo kanteencha ikowaeyakini rirori rowamayiri. § ³⁰ Ikanta riyotee-yakini kemijantzinkari, raanakiri Saulo nampitsiki Cesarea-ki. Rotyaanteeri inampiki Tarso.

³¹ Ikanta kemijantzinkari, nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni, Tepoweniki eejatzi Oshitekii-toniki, kameetha ijeekayitane, eekiro rowetsika-shire-pero-tanakityaa, ipinkathataneeri Awinkatharite. Eekiro riyata-nakitzi isheki-perotanaki, okantakaakawo Ishire Tajorensi.

Retsiyata-kota-kaeteeri Eneas

³² Ikanta riyayitaki Pedro rareetan-tayita nampitsiki-paeni, areetaka Tzimaaniweniki jempe inampiyitawo kemijantzinkari.* ³³ Ari iñaapaa-kiri iitachari Eneas, kijopookiri rirori, kaata-kotaki 8 ojarensi romaryaa-ka. ³⁴ Iñaanata-paakiri, ikantziri: “¡Eneas, retsiyata-kota-kahaemi Jesús Jeepatzii-toetani. Pikatziyee, paaneero pomaryaa-mento!” Ari ikatziya-nakari Eneas. ³⁵ Ikaatzi nampitawori Tzimaaniweniki eejatzi Owaapathariniki, iñaayiteeri ikatziyanaa Eneas, rootaki ikemijan-tantanakariri Awinkatharite.

Añaantaari Dorcas

³⁶ Okanta nampitsiki Owaneenkaarini, eenitatsi apaani kemijantzinkawo oeta Tabita, iñaaniki wirakocha ikantee-tziro “Dorcas.” Iroka tsinani osheki oneshironkatanta-piintzi. ³⁷ Okanta apaani kitejeri, mansiyataki Dorcas, kamaki. Rahaetakiro, ikaawoahitee-takiro, romaryahaeta-paentziro jenokinta opankoki. ³⁸ Okanta janta Owaneenkaarini tee inteena-perotzi ojeeki nampitsi Tzimaaniweniki jempe rareetaka Pedro. Ikanta ikemaeyakini kemijantzinkari ari ijeekiri Pedro janta, rotyaantaki apite atziri ikamanta-kiteri, ikanteri: “Pipokanaki intsipaete Owaneenkaarini.” ³⁹ Jatanaki Pedro. Ikanta rareeta-paaka janta, rahaetanakiri jenoki jempe romaryahae-takiro kaminkawo. Inkita-paakiro maawoeni kinankawo, irahaeya-paakani, oñaahayita-paakiro kithaarentsi oshirika-yitziri Dorcas. ⁴⁰ Romishitowakiro Pedro maawoeni tsinani-paeni, rotziwerowanaka, amananaka. Ipithoka-shitawo kaminkawo, ikantzi: “¡Tabita, pipiriintee!” Okiryaanee roori, aminanakiri Pedro, ijeekakira. ⁴¹ Rakatha-wakotakiro roori, ipiriintakiro. Ikaemayitakiro kinankawo-paeni eejatzi ikaatzi kemijantanaatsiri, iñaayiteero añahae. ⁴² Ikanta ikemakoe-takiro nampitsiki Owaneenkaarini, osheki kemijanta-nakiriri Pinkathari. ⁴³ Osheki kitejeri ijeekawaetanaki Pedro Owaneenkaarini, ijeeki-motziri iitachari Simón, Mashitsi-pakori.

10

Pedro eejatzi Cornelio

§ 9:29 36 iñaani wirakocha = grieho * 9:32 kemijantzinkari = itajorensita-kaeteeri

¹ Eenitatsi Cesarea-ki apaani atziri iitachari Cornelio, riitaki reewarite rowayirite wirakocha iiteetziri “Italia-jatzi.” ² Irika atziri ipinkathatziri Tajorentsi eejatzi ikemitaritari isheninka-paeni. Ipapiintziri ashironkaenkari osheki iyorikite okantawitaka tee isheninkatari. Osheki ramana-piintakari Tajorentsi. ³ Okanta apaani kitejeri, tema shaawiityaaki, ari romapoka-kiri Ronampiri Tajorentsi ikyaa-shita-paakiri jempe ijeekaki, iñaawakiri koñaatziro, ikantapaakiri: “¡Cornelio!”* ⁴ Ari ipampoyaanakiri Cornelio, ithaawan-kakiini rojampitakiri, ikantziri: “¡Pinkathari! ¿litaka pikowakotanari?” Ikantzi Ronampiri Tajorentsi: “Ikemakimiro Tajorentsi pamanani, iñaakimi pineshironkatanta-piintaki. ⁵ Potyaante pomperatani nampitsiki Owaneenkaarini ramantakyaariri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. ⁶ Riitaki mayimotziriri itsipa Simón, mashitsi-pakori, jeeka-cheraatzirori inkaari. Riitaki kamantemini oeta panteri.”† ⁷ Ikanta ipiyanaa Ronampiri Tajorentsi, ikaemaki Cornelio apite romperatani. Ikaemaki apaani owayiri rameentani irika, ipinkathatziri rirori Tajorentsi. ⁸ Ikamantakiri okaatziri ikantakiriri Ronampiri Tajorentsi. Rotyaantakiri Owaneenkaarini.

⁹ Okanta okitejeta-manee, tampatzikataki ooryaa, areetzi-matee-yakani Owaneenkaarini. Ari rateetanaki Pedro ramana jenoki okaa-pankatapaakinta pankotsi. ¹⁰ Ikema-minthatakiro itashe, ikowaki royaa, tema owakira ronkotsiteetzi royaari, ari iñaashire-waetakari. ¹¹ Iñaakiro ashitaryaana inkite, rowayiitee-takiro oshiyawitawori antawo maathaantsi-mawo, othatoyitaka opatzi-mawoki. ¹² Eenitatsi osheki inashiyita-chari tsimeripaeni maathantsi-mawoki. Eenitzi-tacha eejatzi ikaatziri anayita-tsiri kepatsiki, eejatzi shiwanki-paeni. ¹³ Ikematzi iñaanata-nakiriri, ikantziri: “Pedro, powamayiri irika-paeni, poyaari.” ¹⁴ Ari ikantzi Pedro: “Eero Pinkathari. Tee nowapiintari naaka irika-paeni ipinkae-tziri.” ¹⁵ Rapiitee-tanakiri Pedro ikantee-tziri: “Ikaatziri noetenteeri naaka, eero piitashi-waetari eeroka ‘Iwinkaetani.’” ¹⁶ Mawa apiitaka roñaahae-takiri. Ari roepiyee-taneero jenokinta maathantsi-mawo.

¹⁷ Antawo okantzimo-shireta-nakari Pedro, ikenkishiryaa-waeta oeta oshiyakawenta-chari okaatziri iñaakiri. Ari rareete-yapaakani rotyaantani Cornelio, rojampikowenta-paakiro ipanko Simón. ¹⁸ Ikantee-yapaakini: “¿Ari imayi jaka Simón, iiteetziri Pedro?” ¹⁹ Ikenkishiryaaako-mintheetawo Pedro okaatziri iñaakiri, ari oñaana-shireta-nakiri Ishire Tajorentsi, okantziri: “Areetapaaka mawa atziri amina-minatzimiri. ²⁰ Payiite, pitsipatyari. Eero pikijo-shireta-waetzi, tema naakataki otyaantziri.” ²¹ Roojatzi rayiitanta-paaka Pedro, ikantapaakiri atziri-paeni: “Naakataki pithotyaakotzi. ¿litaka pamina-minatan-tanari?” ²² Ikanteeyini rirori: “Ari nopoki rotyaantana Cornelio, reewari owayiri-paeni. Tampatzika-shireri rirori, ipinkathatziri Tajorentsi. Raakameethatani pisheninka-paeni Judá-paeni. Riitaki roñaahaka Ronampiri Tajorentsi, ikantakiri: ‘Pikaema-kanteri Pedro ipoki pipankoki, ari pikemiri okaate ikamantemiri.’” ²³ Ikantzi Pedro: “Pikyee pankotsiki, ari pimaanaki.” Okanta okitejeta-manee, jatanaki Pedro royaata-nakiri ikaatziri pokashita-kiriri. Royaaata-nakiri eejatzi kemijantzinkari poñaachari Owaneenkaarini.

²⁴ Tema maakotaki apaani kitejeri areete-yakani Cesarea-ki. Oyaawentaka rirori Cornelio itsipayitakari isheninka-paeni, eejatzi raapatziyani-paeni ikaatziri ikaemayitakiri. ²⁵ Ikanta rareeta-paaka Pedro pankotsiki, ishitowa-shita-nakiri Cornelio, rotziwerowa-shita-wakari, ipinkathata-wakirimi. ²⁶ Roo kanteencha ikantzi Pedro: “Pikatziye Cornelio, atziri eejatzi naaka, ari noshiyimi eeroka.” ²⁷ Ari ikenkithawaeta-kaapaakiri, roojatzi ikyaakaan-tanakariri ipankoki, iñaapaa-kitzi Pedro osheki atziri piyoteen-chari royaawentari. ²⁸ Ikantzi Pedro: “Piyoteeyini eeroka naaka Judá-paeni, tee ishineteetana notsipatemi eerokapaeni kaari nosheninkata, tee okameethatzi nokyaa-wankotemi. Roo kanteencha owakira riyotaakina Tajorentsi, tee okameethatzi

* 10:3 shaawiityaaki = Ooryaa 9 † 10:6 Otsipayita ñaantsi-paeni

nokanta-yitemi: ‘Nowinkani eeroka.’²⁹ Rootaki kaari noshenkaan-tanaka nopokanaki pikaema-kaantakina. Nimaeka nokoyi niyote oeta pikaema-kaantan-tanari.”

³⁰ Ikantzi Cornelio: “Chapinki, maakotaki okaatzi 4 kitejeri, tema shaawiityaaki ikimitaka nimaeka. Nojeeki naaka nopankoki notzi-wentawo namana. Ari noñaaki apaani atziri oshipakiryapaki iithaari.‡ ³¹ Ikantapaakina: ‘Cornelio, ikemakimi Tajorentsi pamanari, riyotziro okaatzi pineshironkatantaki eeroka. ³² Potyaante jatatsini Owaneenkaariniki ramina-kiteri Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. Riitaki may-imotziriri itsipa Simón, mashitsi-pakori nampitawori inkaare-cheraaki.’ ³³ Intsipaeete notyaantaki jatatsini iñeemi, pimatakiro eeroka pipokanaki intsipaeete. Irika nimaeka nokaatzi ipiyota-kaakina Tajorentsi. Anjatyya pikantenawo okaatzi ikantakimiri Awinkatharite.”

³⁴ Ari retanakawo Pedro ikantanakiri: “Ari niyotziri nimaeka omaperotatyaa Tajorentsi tee ramaakiiyitziri atziri-paeni. ³⁵ Raakameethatziri ikaatzi pinkathata-neeriri, tampatzika-shireta-tsiri, okantawityaa jempe-rika inampiyityaawo, kaari nosheninkawita. ³⁶ Tema rootaki ñaantsi riyotaa-kiriri Tajorentsi nosheninka-paeni Israel-paeni rotyaantakiri Jesús Jeepatzii-toetani, riitaki Tajorentsi kantakaawori nokenkithata-kotan-taariri Jesús. Riitaki pinkathari-wenteerini maawoeni, riitaki jeekakaa-yiteeni kameetha. ³⁷ Piyoteeyini eeroka okaatzi awijeen-tsiri iipatsiteki nosheninka-paeni Judá-paeni. Etanakawo Tepoweniki romitsiryataan-takariri paerani Juan ³⁸ irika Jesús, Kashiyakaaweni-jatzi. Riitaki Tajorentsi pakiriri Itajorenka. Tema kijokiro royiri Tajorentsi irika Jesús, rootaki riyataan-tanakari rirori ineshironkantan-tayitzi, retsiyata-kota-kaayitaki osheki raahashireyitziri peyari. ³⁹ Naaka-paeni ñaayitakiriri okaatzi rantayitakiri Jesús janta Aapatziyaweniki eejatzi maawoeni iipatsiteki Judá-paeni. Noñaakiri eejatzi rowamahae-tanta-kariri, ikentakoe-takiri incha-kotakiki. ⁴⁰ Okanta mawatapaen-tsiri kitejeri rowañahaeri Tajorentsi, ikantakaakawo rirori noñaawaeri naaka-paeni. ⁴¹ Tee roñaaha-panaatyaari maawoeni atziri, apatziro naaka-paeni ikaatzi riyoshiitakiri paerani Tajorentsi kenkithata-koteerini. Tema añahae Jesús, notsipata-waari nowaeyani nirawaeteeyini eejatzi. ⁴² Riitaki otyaanta-kinari nokaman-tayiteeri maawoeni atziri, nokanteri: ‘Riitaki Jesús rowakiri Tajorentsi iyakowenteerini maawoeni añayita-tsiri, eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri.’ ⁴³ Riitaki irika Jesús ikenkithata-kotzi-takari paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki: ‘Ikaate awentahae-yaarini, aritaki ipeyakoteeniri rantayi-witakawo kaari-perori.’ ”§

⁴⁴ Ikenkitha-mintheetzi Pedro, omapoka-shitaka ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi ikaatzi kemijanta-kiriri ikenkithatzi. ⁴⁵ Ari ipampoyeeyanakirini ikaatzi it-sipatakari Pedro iñaakiro ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi kaari isheninkata, okimiwitakawo ijako-perotee-tatyee-nirimi,* ⁴⁶ ikematha-yitakiri iñaawae-yitanakiro otsipajato-tatsiri ñaantsi, rajahaa-wenta-nakari Tajorentsi. ⁴⁷ Ikantanakiri Pedro ikaateeyini: “¿Kantachama athañaa-pithatyaari romitsiryaatyaa irikapaeni atziri oshiyaneeri aakapaeni ojeeka-shiretan-tee Ishire Tajorentsi?” ⁴⁸ Ari rotyaantakiri romitsiryateeteri irika-paeni okantakaawo rashiyitaari Jesús Jeepatzii-toetani. Tema osheki ikantawitawaari ikaatzi ikenkithata-kaeri Pedro, ikantzi: “Eero piyaatzita, piyeeki-mowaetanakina.”

11

Ikamanta-paeriri Pedro kemijantzinkari-paeni Aapatziyaweniki

¹ Tema kemaki itsipa Otyaantaa-rewopaeni eejatzi itsipa noyemijantzinkaritepaeni nampitawori iipatsiteki Judá-paeni, ikanteetzi: “Ikemijanteero Iñaani Tajorentsi kaari asheninkayita.” ² Ikanta rareewitaa Pedro Aapatziyaweniki, osheki iñaanata-waeri

‡ 10:30 shaawiityaaki = ooryaa 9 § 10:43 Waerontsi * 10:45 oyaatakiriri Pedro = Totameshitaaniri

Judá-paeni ikaatzi kemijanta-tsiri.* 3 Ikantawaeri: “¿Litaka pareetan-tariri kaari asheninkata, pakiyoyitakiri?”† 4 Ari retanakawo Pedro ikamantziri jempe okanta opoñaantari. Ikantanakiri: 5 “Okanta apaani kitejeri janta nampitsiki Owaneenkaarini nojeeki namana, ari noñaashiretakari. Noñaaki oshiyawitawori antawoete maathantsimawo, ithatotee-takiro opatzi-mawoki, okinapaakiro jenokinta rowayiitee-takiro roojatzi jempe nojeekaki naaka. 6 Ari namina-perota-nakiro, noñaaki osheki inashiyitachari ipireetari, tsimeripaeni, ikaatzi anayita-tsiri kepatsiki, eejatzi shiwankiri-paeni. 7 Nokematzii ñaanata-kinari, ikantana: ‘Pedro, powamayiri irika-paeni, poyaari.’ 8 Nokantzi naka: ‘Eero Pinkathari, tema tee namonkota-piintziri naaka irika-paeni ipinkaetanira irika.’ 9 Ari rapiitee-tanakina, ikanteetana: ‘Ikaatzi noetenteeri naaka, eero piitashi-waetari eeroka ‘Ipinkaetani.’ 10 Mawa apiitaka noñaakiri. Ari roenokaeteero jenokinta okaatzi noñaakiri. 11 Roojatzi rareetan-tapaakari mawa atziri aminaminatanari, ipoñaakawo Cesarea-ki. 12 Ari oñaana-shireta-nakina Ishire tajorentsi, ikantana: ‘Poyaata-nakiri irikapaeni, eero pikijo-shireta-waetanaki.’ Rootaki nomatakiri. Irika 6 noyemijantzinkarite notsipata-nakari. Riitaki notsipatakari nokyaa-wankotakiri apaani atziri kaari asheninkata. 13 Ikamanta-wakina, ikantana: ‘Chapinki, noñaaki Ronampiri Tajorentsi ikatziya-paaka nopankoki, ikantakina: “Potyaante jatatsini nampitsiki Owaneenkaarini riitaki amirini Simón, iiteetziri eejatzi Pedro. 14 Riitaki kamante-mironi jempe pikantyaawo pawijakotan-teeyaari, pitsipatee-yaari ikaatzi pisheninka-paeni eeroka.”’ 15 Ikanta nokenkitha-waeta-kaapaakiri, ari omapoka-shitakari ojeeka-shiretan-tapaakari Ishire Tajorentsi rirori-paeni, roowae-taki ojeeka-shiretan-takae paerani aakapaeni. 16 Ari nokenkishiryaa-nakiro ikantakiri paerani Awinkatharite: ‘Imaperotatya Juan romitsiryaa-antawo nijaa, roo kanteencha ari piñaayitakiro eerokapaeni ojeeka-shiretan-teemi Ishire Tajorentsi kimiwitaka romitsiryaa-antawo-teete-mirimi.’ 17 Tema riitaki Tajorentsi neshironkata-kiriri eejatzi rirori-paeni ikimitakae aakapaeni akemijanteeri Pinkathari Jesús Jeepatzii-toetani. ¿Litaka nokowan-tyaari naaka nokoshekyaaari Tajorentsi?” 18 Ikanta ikemaeyakini noyemijantzinkaritepaeni nampitawori Aapatziyaweniki, tekatsi ikantee-yanakini. Rajahaa-wenta-nakari Tajorentsi, ikanteeyini: “¡Ariwé! ¡Ineshironkateeri Tajorentsi kaari asheninkata! ¡Matacha ipakahaero rirori rantayitziro kaari-perori, raña-shire-yiteeta rirori!”

Kemijantaa-tsiri Antioquía-ki

19 Tema rowamahae-takiri Esteban, ari reteeta-nakawo ikoshekaetari kemijantzinkaripaeni. Rootaki ishiyan-tanakari apaani-paeni kemijantzinkari janta Fenicia-ki, Chipre-ki eejatzi Antioquía-ki. Apatziro ikenkithata-kaeri ikaatzi isheninkata-wakaa Judá-paeni jempe okanta-kota Kameethari Ñaantsi. Tee ikoyi ikenkithata-kaeri kaari isheninkata. 20 Roo kanteencha ari rareete-yakani Antioquía-ki kemijantzinkari-paeni poñaachari Chipre-ki eejatzi Cirene-ki. Ikenkithata-kaapaakiri kaari isheninkata, ikamantakiri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús, Awinkatharite. 21 Okantakaakari ishintsinka Awinkatharite irika-paeni, ipakaa-kaakiri itsipa-jatzi atziri rametashi-yitakari. Osheki kemijanta-nakiriri Awinkatharite. 22 Kemaeyakini kemijantzinkaripaeni Aapatziyaweniki okaatzi awijatsiri Antioquía-ki, rotyaantakiri Bernabé iñaakiteri. 23 Ikanta rareetaka Bernabé, iñaapaakiri ikaatzi ineshironkateeri Tajorentsi, antawoete ikimo-shireta-paaki. Ikaminaa-paakiri maawoeni rojokiro-shiretan-tyaariri Awinkatharite. 24 Tema neshironkatan-taniri rirori Bernabé, rawentaa-shiretari Awinkatharite, ojeeka-shiretantari Ishire tajorentsi. Rootaki isheni-perotan-tanakari kemijanta-neeriri Awinkatharite. 25 Ikanta rawijanaki Bernabé, jataki Tarso-ki iñeeri Saulo. 26 Iñaapaeri Saulo janta, ramaeri Antioquía-ki. Ari

* 11:2 Judá-paeni = Totameshitaaniri † 11:3 kaari asheninkata = kaari totameshitaaniri

ijeekimo-waetakiri iyemijanta-kaani-paeni apaani ojarentsi, riyotaa-yitaki osheki atziri. Ari etanakawo Antioquía-ki iitayiitzi kemijantzinkari-paeni “Jeepatziito-weri.”

²⁷ Okanta apaani kitejiri, areetee-yakani Antioquía-ki Kamantan-taniri-paeni ipoñaakawo Aapatziyaweniki. ²⁸ Ikanta apaani Kamantan-taniri iitachari Agabo, ikatziyanaka ipiyoteeyanira, ikantanaki: “Ari iñahaetaki antawoete tashetsi maawoeni nampitsiki.” Tema Ishire tajorentsi ñaana-shireta-kiriri riyotan-takawori. Rootaki iñeetakiri ipinkathari-wentantari Claudio. ²⁹ Rootaki ikenkishiryaaanakari Antioquía-jatzi ineshironkateri noyemijantzinkaritepaeni jeekatsiri iipatsiteki Judá-paeni rotyaanteniri okaatzi ikowakaeriri apaani-paeni. ³⁰ Rootaki ranteeya-kirini, ikowakaetakiri Bernabé eejatzi Saulo riitaki aminakaan-teroni. Rotyaanta-kiniri antaripero-paeni janta inampiiteki Judá-paeni.

12

Rowamahae-takiri Jacobo, romonkyahaetakiri Pedro

¹ Ikanta pinkathari Herodes ipatzima-minthatakiri kemijantzinkari-paeni. ² Ikantakaantaki ithatyahaeteri Jacobo, rirentzi Juan. ³ Ikanta iñakiro Herodes kameetha inimotakiri Judá-paeni, raakaan-takiri Pedro. Ari awijayitakiri iroka-paeni roemoshirenkae-tziro rowanta-piintee-tawori ratanteetari kaari rowaeteetzi shineya-kaeroni. ⁴ Ikanta romonkyaa-kaantakiri Pedro, rowaki ikaatzi 16 owayiri aminakowenterini. Ikenkishiryaa-witaka Herodes roñaahanteri atziri-paeni othonkakyaa-rika roemoshirenkaetawo kitejeri Anonkoryaantsi.* ⁵ Ijeeka-mintheetzi Pedro jempe romonkyahaetakiri, roetziñaarikotakawo kemijantzinkari-paeni ramanakotari Pedro ineshironkateeri Tajorentsi.

Romishitowae-teeri Pedro

⁶ Okanta omonkaatzi-mata-paaka raantyaariri Herodes irika Pedro roñaateri atziri-paeni. Ikanta imayira Pedro tsireniriki rojatekakiri apite owayiri, roojotee-tantakariri apite eshirotha. Jeekaeya-tsini itsipa owayiri ikyaa-piinteeetzi raminakowentziri. ⁷ Ari romapokaka ipokaki Ronampiri Awinkatharite, ikoñeetyakotapaakiri. Rotzinkamerikita-paakiri Pedro, rowakiryaaakiri, ikantziri: “¡Pitzinee!” Tema oparyashiwaetanaka eshirotha roojotee-tanta-kariri rakoki. ⁸ Rapiitakiri ronampiri Tajorentsi, ikantziri: “Powatha-kityaa, pikyaan-tyaari poyiri piitziiki.” Imatakiro ikantee-takiriri Pedro. Eekiro ikantatzii ronampiri Tajorentsi: “Piwewiryaa-kotyaa, jame aate.” ⁹ Shitowanaki Pedro royaata-nakiri Ronampiri Tajorentsi, tee riyotzi kyaari-pero-rika okaatzi iñiiri, tema kimiwitaka iñaashireta-tyeeyaami. ¹⁰ Ikanta rawijanakiri apaani aminako-wentziriri, rawijanakiri itsipa. Rareeta-paakawo eshirota-tsiri ashitakowontsi, ashitaryaa-shiwaetanaka. Shitowae-yanakini. Ikanta ranashitee-yanakani, roo itaponeen-tanaka, ari rookaneeri ronampiri Tajorentsi, apaniroeni ranashitanaa. ¹¹ Ari ikenkishiryaa-nakiri Pedro, ikantanaki: “Ari niyotziri omaperota-tziiri Tajorentsi rotyaantakiri Ronampiri rookakaa-wentaana ikoshekinami Herodes, eejatzi Judá-paeni.”

¹² Jatanaki Pedro opankoki María, riniro Juan, iiteetziri eejatzi Marcos, ari ipiyoteeyani kemijantzinkari-paeni ramaneeyani. ¹³ Areetapaaka Pedro ikyaa-piinteeetzira, kaemapaaki. Okanta apaani ewankawo iitachari Rode, jatanaki aminiri iitarika kaematsiri. ¹⁴ Ari iyowaanteta-waeri Pedro, antawo okimo-shiretanaki, tee ashitaryaa-nakiniri ikyaanta-paakyaari, apatziro opiyanaka inthomoeki okamanta-paaki, okantzi: “Pedro kaematsiri.” ¹⁵ Ikantee-tziro ewankawo: “¡Tee pishinki-wenta!” Roo kan-teencha eekiro oshintsitatzii ewankawo, okantzi: “Omaperotatya.” Ikanteeyini

* **12:4** 16 owayiri-paeni = ikaatzi 4 owayiri itsipa-yitakariri ipiyotakiri

rirori: “Aamashitya Ronampiri Tajorentsi, kaari Pedro.” ¹⁶ Eekiro ishintsitatzii Pedro ikaemi. Ikanta rashitaryahae-takiniri, iñaatziiri Pedro, ari ipampoyeeyanakirini. ¹⁷ Ari rowaanka-nakiro rako Pedro imaeritan-teetyaari. Ikenkithata-kota-nakiro jempe ikanta Tajorentsi romishitowan-taariri. Eekiro ikantana-kitzii Pedro: “Pikamanteri Jacobo eejatzi itsipa noyemijantzinkaritepaeni.” Roojatzi ishitowantanaa, jatanaki otsipaki nampitsi.

¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, osheki okantzi-motee-yakarini aminakowenta-witariri, tema tee riyotee-yini jempe ikinaki Pedro. ¹⁹ Ikantakaantaki Herodes raminami-neeteeri, roo kanteencha tee iñetee-ri. Rootaki rookoetan-tanakariri aminakowenta-witariri, rotyaantaki owamayirini. Ikanta paata, shitowae Herodes inampiiteki Judá-paeni, jataki inampita-paentyaawo Cesarea-ki.

Ikamantakari Herodes

²⁰ Ari ikantana-kityaa Herodes ikoshekari nampitawori Mapiniki eejatzi Shimaaki. Rootaki riyateeyanta-karini iñeeri Blasto, inampina Herodes, ikoyi raapatziyaari, tema ari riyomparita-piinteeyani. Ikanta irika Blasto ikowakaakiri Herodes raakameethata-wakiri. ²¹ Monkaata-paaka kitejeri ikaemakaan-takiri Herodes ikenkitha-waeta-kaeri. Ikyaaanta-nakawo owaneenkawo iithaari ikenkitha-waetanta-piintari, jeeka-paaki ijeeka-mentoki ipiyotee-yakani, ikenkitha-waetanaki. ²² Ari ikaema-kotziri atziri-paeni, ikantzi: “¡Irinta ñaawaeteen-tsiri, Tajorentsi, kaari atziri!” ²³ Tee imateeyaa Herodes roshiya-kaantee-takari Tajorentsi, ithaamentee-takari. Rootaki omapoka-shitan-tanakari romantsiyaakiri Ronampiri Tajorentsi, kiyowaetanaki, kamaki.

²⁴ Roo kanteencha, eekiro iyaata-kota-nakitzi iñaani Tajorentsi, eekiro isheki-perotanakitzi kemijantzinkaripaeni.

²⁵ Ikanta Bernabé eejatzi Saulo imonkaatakiro rotyaantan-teeta-kariri Aapatziyaweniki, piyeeyaani Antioquía-ki, ari itsipataari Juan iiteetziri eejatzi Marcos.

13

Retanakawo ikenkithata-kaantzi Bernabé eejatzi Saulo

¹ Eenitatsi kamantan-taniri-paeni janta Antioquía-ki jempe ipiyota-piinteeyani kemijantzinkari-paeni, eenitatsi eejatzi yotaantaniri-paeni. Irika ikaateeyini: Bernabé, Simón iiteetziri eejatzi Cheenkari, Lucio Cirene-jatzi, Maneén itsipa-minthatani paerani Herodes eeniro imaenarita-paaki, eejatzi Saulo.* ² Okanta ipiyowentee-yarini Awinkatharite, itziwentee-yarini, oñaana-shiretakiri Ishire Tajorentsi, ikantakiri: “Piyoyeenari Bernabé eejatzi Saulo, riitaki nokowakaakiri nantawaeta-kaeri.” ³ Ikanta ipakaanakiro ramaneeyani eejatzi itziwentee-yani, roteya-patzii-toyitan-takari rako irika-paeni, rotyaantee-yakirini.

Ikenkithateeyini Otyaantaa-rewopaeni Chipre-ki

⁴ Ikanta otyaantani Ishire tajorentsi, jateeya-nakini Seleucia-ki, ari rotetee-yanakani riyaaero Chipre-ki. ⁵ Aatakotee-yapaakini Salamina-ki. Retapaakawo ikenkithata-paakiro iñaani Tajorentsi jempe ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. Arira riyaatzi-tanakari eejatzi Juan ramitako-yiteri. ⁶ Ikanta raathaki-ryaanakiro enta-thakitzi othampishi, areetee-yakani nampitsiki Pafos. Ari iñaapaakiri iitachari Barjesús, riitaki sheripiyari Judá-paeni, thaeri irika kamantan-taniri. ⁷ Irika sheripiyari raapatziyani pinkathari Sergio Paulo. Yotaniri irika pinkathari. Ikaemakaan-takiri Bernabé eejatzi Saulo, tema ikowa-perotatzii ikemiro iñaani Tajorentsi. ⁸ Roo kanteencha irika sheripiyari Barjesús iitachari eejatzi iñaaniki wirakocha Elimas, osheki rotzika-tzikatakiri pinkathari eero

* **13:1** Herodes = pinkatha-ritatsiri paerani Tepoweniki

ikemijantantawo iñaani Tajorentsi. ⁹ Ikanta Saulo, iiteetziri eejatzi Pablo, okantakaanakari Ishire tajorentsi, raminanakiri sheripiyari, ¹⁰ ikantanakiri: “¡Thaeri! ¡Kaari-perori! Itomi kamaari eeroka. Pimanintakiro kameethari. ¿Eeroma pipakahaero potzika-tzikayitziro okaatzi tampatzikatzi-motziriri Nowinkatharite? ¹¹ Nimaeka rowajankiteemi Tajorentsi, ari pikamampowaakitaki, eero paminawaetee.” Apathakiraanaka, tee ikowichaatanee. Ikowa-kowawitana-ka akathateerini. ¹² Ikanta iñaakiro pinkathari awiji-mota-kiriri sheripiyari, ari ipampoyaanakiri rirori ikemiro ikamantan-teetziro jempe ikanta-kota Awinkatharite Jesús, ikemijanta-perotanaki rirori.

Areetaka Pablo eejatzi Bernabé Antioquía-ki jeekatsiri janta Pisidia-ki

¹³ Ikanta rawijanee Pablo nampitsiki Pafos itsipayitakari ikaateeyini, otetanaka riyaaero Perge-ki jeekatsiri janta Panfilia-ki. Riima Juan, tee royaata-neeri, piyanaka rirori Aapatziyaweniki. ¹⁴ Ikanta Pablo eejatzi itsipa-paeni eekiro ranashiteeyatzaani roojatzi rareetan-teeya-karini Antioquía-ki janta Pisidia-ki. Okanta kitejeri imakoryaan-teetari, ikyahae-yakini ipiyota-piinta Judá-paeni, jeekaeya-paakini. ¹⁵ Ikanta ithonkae-takiro iñaanee-tziro rojankinari Kamantan-taniripaeni eejatzi Ikantakaan-teetani, ikantaki jewatakaan-tatsiri ipiyota-piinteeta: “¡Noyemijantzinkaritepaeni! ¿Eenitatsima pikanteri eeroka-paeni ithaamentan-tyaari asheninka-paeni?” ¹⁶ Ari ikatziyanaka Pablo, itzinaa-wakotanaka imaeritan-teetyaari, ikantanaki: “¡Pikemi nosheninka! ¡Israel-paeni! ¡Ikaatzi pinkathateeriri Tajorentsi!

¹⁷ Riitakira Tajorentsi yoyaa-kiriri paerani owaejatziteni, Israel-paeni. Ishinetakiri ijeekan-tawitakari Apitantoniki. Osheki rompera-waetee-takari janta, roo kanteencha Tajorentsi roñaahan-takiro itajorenka, rookakaa-wenteeri. ¹⁸ Ojamani ikina-kina-waetaki ochempi-mashiki okaatzi 40 ojarentsi. Roo kanteencha ineshironkata-piintakiri Tajorentsi janta. ¹⁹ Okanta paata, ithonkakiri Tajorentsi ikaatzi 7 sheninkata-wakaa-chari janta Owinteniki. Rootaki rashita-kahaariri owaejatziteni iroka kepatsi. ²⁰ Tema okaatzi nokenkithata-kimiri awijaki okaatzi 450 ojarentsi ojamanitaki. Ari rotyaantakiri Tajorentsi jewayiteerini owaejatziteni. Eekiro riyaaata-kaatziro Tajorentsi rotyaantaki jewari-paeni roojatzi riweyaanta-paakawori Kamantan-tanirini Samuel. ²¹ Roo kanteencha ikowa-kotee-yakirini Tajorentsi itzimi iwinkathari-perotetyaari. Rootaki ikowakan-takariri Tajorentsi asheninkani Saúl, itomi Cis, isheninka Benjamín-paeni. Riitaki pinkathari-wenta-kiriri okaatzi 40 ojarentsi. ²² Ikanta paata Tajorentsi rowinkatharyahaeri Saúl, ipoyaataari ipinkatharita-kahaeri David. Tema riitaki David ikenkithata-kotakiri paerani Tajorentsi, ikantzi:

Noñaakiri David itomi Isaí, inimotakina,
Riitaki materoni rantero nokoyiri naaka.

²³ Eenitatsi ikashiya-kaakaeri paerani Tajorentsi rotyaanteeri icharinityaari pinkatharini David, riitaki owawijaako-yiteeni aakapaeni Israel-paeni. Tema irika icharinityaari David riitaki Jesús. ²⁴ Tekira ipokiita Jesús, ikenkithata-kotzi-takari Kamantan-tanirini Juan, ikantaki: ‘¡Israel-paeni! Otzimatyee pipiya-shire-yitee, pomitsiryaa-wentee-yaari Tajorentsi.’ ²⁵ Tema okapichokita-paaki rowamahae-tantyaariri paerani Juan, ikantanaki: “Tee naaka irika Jeepatzii-toetani ikashiya-kaakimiri paerani Tajorentsi. Awotsikitaki ipoki, nopinkatha-perotzitari naaka, tee nokowajeetziro roshiya-kaantena romperatani nomijokyaantyya-nariri ikyaantari iitziki.’

²⁶ ¡Noyemijantzinkaritepaeni! ¡Isheninkapaeni Abraham! ¡Maawoeni eerokapaeni itsipajatzi pinkathateeriri Tajorentsi! Maawoeni aakapaeni rotyaantakaero iroka Ñaantsi awijakotan-teeyaari. ²⁷ Ikaatzi nampitawori Aapatziyaweniki eejatzi jewaripaeni, tee riyotee-yawakirini Jesús. Maawoeni kitejeri imakoryaan-teetari iñaanawita-piintakawo jempe rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri, roo kanteencha tee riyotakotero

jankina-rentsi riiwitaka ikenkithata-koetziri Jesús. Riitaki iyakowenta-kiriri rowamaeteri Jesús, tee riyotzimaeta, imonkaata-kaatyaawo okaatzi ikamantan-takiri paerani Kamantan-taniri-paeni. ²⁸ Ipoñaashitaka ikowa-kotakiri Pilato rowamaa-kanteri Jesús, okantawitaka tekatsi rantani rirori. ²⁹ Ikanta imonkaata-kaayitakawo rojankinata-koeta-kiriri paerani, rowatzikaryaa-koteeri Jesús jempe ikentakoe-takiri, rahaeta-nakiri ikiteetziri. ³⁰ Roo kanteencha Tajorentsi rowañahaeri. ³¹ Ari retanakawo Jesús roñaaha-panaataru ikaatzi tsipata-kariri paerani ipoñaan-takari Tepoweniki roojatzi Aapatziyaweniki. Osheki okaatzi kitejeri roñaaha-panaataru. Riitaki kenkithata-koyiteeriri nimaeka jempe-rika-paeni jempe ijeekayitzi atziri. ³² Riijatzi nokenkithata-kotzimiri nimaeka eeroka-paeni, nokenkithata-tziimiro Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ikashiya-kaakiriri paerani Tajorentsi owaejatziteni. ³³ Tema imonkaatakiro Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaantziri, tema rowañahaeri Jesús. Mataka okaatzi rojankinata-koeta-kiriri Mampaan-tsiki apiteta-tsiri, ikanteetzi:

Eerokataki otyomi.

Naaka pipaapa-tetanaa nimaeka.

³⁴ Aritaki ikamantzi-tantaka Tajorentsi rowañahaeri Jesús, tee ikoyi oshitzite iwatha jempe ikiteetakiri. Iroka ikantaki:

Tema eeroka ñeeroni okaatzi nokashiya-kaakiriri David.

³⁵ Eenitatsi otsipa Mampaantsi ikanteetaki:

Eero pishinetziri oshitzite iwatha Pitajorentsite.

³⁶ Omaperotatyaa, kaari David ikenkithata-koete jaka, tema rañaakaa-paentziri Tajorentsi, ari imakoryaaki, itsipataari iwaejatziteni ikitayitaa, ari oshitziteeriri iwatha.

³⁷ Rooma kantako-yiteenchari jaka, rowañahaeri Tajorentsi, tee oshitzitzi iwatha rirori.

³⁸ Noyemijantzinkaritepaeni, otzimatyee piyoyitee eeroka-paeni, nokenkithata-kotziiri Jesús, riitaki mateerori ipeyakoteemiro pantayi-witakawo kaari-perori. ³⁹ Ikaatzi kaari owameetha-shirete Ikantakaantani awaejatziteni Moisés, aritaki ipeyakoteeri Jesús aririka ikemijanta-neeri rirori. ⁴⁰ Paamawenteeyaa eeroka-paeni, patsipetawo-kari owajankitaantsi rojankinata-kotakiri paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

⁴¹ Pitheen-kawaetakiri eeroka-paeni Tajorentsi,

Ari pipampoyaawitapaentyaa nimaeka, roojatzi pipeyan-takyaari.

Tema omaperotatyeyaa okowaenkate paata oetarika nantzi-moteemiri,

Eeromaeta pikemijantziro, itzimawitakyaa kamante-mironi.”

⁴² Ikanta ishitowanee ipiyota-piinteeta irika Pablo itsipatakari ikaateeyini, osheki atziri kantawaeriri: “Pipiyee otsipaki kitejeri imakoryaan-teetari, papiitero pikenkithata-kaenawo iroka ñaantsi.” ⁴³ Royaatee-yanakirini osheki Judá-paeni eejatzi kaari isheninkata kemijanta-witawori riyotaan-tziri Judá-paeni, ikemijantee-yanakini rirori. Riitaki ikaminaa-yitziri Pablo eejatzi Bernabé, ikantziri: “Poejokirotyaawo ikaminthaa-yiteemiri Tajorentsi.”

⁴⁴ Okanta otsipa kitejri imakoryaan-teetari, ipiyotee-yakani osheki atziri ikemijantero iñaani Tajorentsi ikamantanteri Pablo eejatzi Bernabé. ⁴⁵ Roo kanteencha iñaakiri Judá-paeni ipiyotee-yapaakani atziri-paeni, ikija-shiretee-yanakani. Ari retanakawo ikosheka-waeta-nakari Pablo, itheenki-mawaeta-nakiri. ⁴⁶ Tekatsi ithaawan-tanakyaa Pablo eejatzi Bernabé, ikantanakiri: “Roowitaka kameethatatsi netawakimi eeroka-paeni nokaman-temiro iñaani Tajorentsi, tema eeroka Judá-paeni. Rooma pimanintee-yakironi, eero piñero raña-shireta-kaeteemi. Rootaki nokenkithata-kaantyaariri nimaeka kaari asheninkata. ⁴⁷ Tema rootaki ikowakaanari Tajorentsi, ikantakina:

Eeroka nowaki pikoñeetyaa-kotakaayiteeri kaari pisheninkata,

Pikenkithata-kaayiri jempe okanta-kota awijakotaantsi.

Pithotyahaero maawoeni kepatsi.”

⁴⁸ Ikanta ikemaeya-wakini kaari isheninkayita, antawo ikimo-shiretee-yanakini, ikantanaki: “Osheki okameetha-tzi iñaani Tajorentsi.” Tema ithonka ikemijantee-yakini ikaatzi riyoyee-takiri raña-shire-yitee. ⁴⁹ Tema ithonka ikenkithata-kota-nakiro iñaani Tajorentsi maawoeni nampitsi okaatzi tzimatsiri janta. ⁵⁰ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaminaa-kirori pinkathawo tsinani-paeni tsipata-piintariri Judá-paeni ipiyoteeyani, ari ikimitakiri riiperori-paeni jewatakaan-tatsiri nampitsiki, ikowakanakiri rirorii ikoshekyaaari Pablo eejatzi Bernabé, roemishitoyiri ijeekapaaki inampiki. ⁵¹ Rootaki rotekan-tanaawori iipatsi-te iitziki Pablo eejatzi Bernabé riyotan-teetyaari tee ikemijantee-tziri Tajorentsi. Awijanaki janta Iconio-ki. ⁵² Tema antawo ikimo-shiretee-yakini kemijantzin-karipaeni jeekaneen-tsiri, tema omaperotatyaa ojeeka-shire-yitan-tanakari rirori Ishire tajorentsi.

14

Pablo eejatzi Bernabé riyataki Iconio-ki

¹ Ikanta rareetaka Pablo eejatzi Bernabé janta Iconio-ki, ikyeeyakini ipiyota-piinteyanira Judá-paeni. Ikenkithata-kaapaakiri atziri-paeni jempe ikanta-kota Jesús. Tema osheki Judá-paeni eejatzi itsipa-jatzi atziri kemijanta-neentsiri. ² Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, ikaminaakiri kaari isheninkata ikatsimatantyaari. Riitaki kosheka-kariri kemijantzinkari-paeni. ³ Rootaki ijeekan-tanakari ojamani irika Pablo eejatzi Bernabé janta Iconio-ki. Tema omaperotatyaa rawentaa-nakari Tajorentsi. Ikenkithata-kaanakiri atziri-paeni jempe okanta-kota retakotanta Tajorentsi. Riitaki Awinkatharite matakaeriri itajonka-wentantari, rootaki riyotantyaari atziri-paeni omaperotatyaa okaatzi ikenkithata-kotziri. ⁴ Roo kanteencha ikosheka-wakaanaka ikaatzi nampitawori janta. Eenitatsi aapatziya-nakariri Judá-paeni, itsipa raapatziya-nakari Otyaantaa-rewo-paeni. ⁵ Ikanta Judá-paeni itsipayitakari kaari isheninkata, ikenkitha-waeta-kaakiri jewari-paeni rowajankiteeri Pablo eejatzi Bernabé roojatzi rompojantakyaari. ⁶ Roo kanteencha yotaki rirori-paeni, shiyaka ikineeyakini Listra-ki roojatzi Derbe-ki, rootaki nampitsi jeekayita-tsiri Licaonia-ki. Tema ithonka ranashitakawo okaatzi tzimatsiri nampitsi janta. ⁷ Ari ikamantan-takirori Kameethari Ñaantsi janta.

Rowamaa-witee-takari Pablo Listra-ki

⁸ Okanta janta Listra-ki eenitatsi apaani atziri tee ranashi-nita. Ashi royiro ikijopookitzi owakira itzimapaaki. Ari ijeekaki irika atziri, ⁹ ikemijantziri Pablo. Ikanta raminapaakiri Pablo, riyotanaki rawentaa-shireta-tyaari irika atziri aritaki retsiyata-kota-kahaeri. ¹⁰ Ari icheraanaki, ikantziri: “¡Pikatziyee, panashitee!” Apathakirotananaa ijapokanaka irika atziri, katziyanaka, anashitanaa. ¹¹ Ikanta iñaayitakiro Licaonia-jatzi rantakiri Pablo, ikaemae-yanakini iñaaniki, ikanteeyini: “¡Rayiitzi-motakae tajorentsi roshiyakari atziriwé!” ¹² Roshiya-kaetanakiri Bernabé riitakimi itajorentsi-nirote iiteetziri “Júpiter,” riima Pablo roshiya-kaetanakiri riitakimi itajorentsi-nirote iiteetziri “Mercurio,” tema riitaki Pablo ñaawaetatsi ikenkithatzira. ¹³ Ikanta isheripiyarite Júpiter, jeekatsiri iyaapapankote okiishitapaa awotsi nampitsiki, ramaki ipira-paeni eejatzi incha-teyaki-paeni. Itsipatakari itsipajatzi-paeni atziri ikowaeyini rowamayiri ipira-paeni, itayiniri ipinkathateri Otyaantaa-rewo-paeni.* ¹⁴ Ikanta riyotaki Bernabé eejatzi Pablo okaatzi ikenkishiryaari, itzijaa-nakiro iithaari riyotantyaari atziri-paeni okowaenkatatzi ikoyi ranteri. Ari rojatekan-tanakari atziri-paeni, cheraanaki, ¹⁵ ikantzi: “¿Litaka pantantyaawori iroka? Atzirira naaka, ari noshiyimi eeroka-paeni. Eero pantashi-waetawo pikoyiri, pikemijanteeri Tajorentsi Kañaanitsiri. Tema riitaki wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi okaatzi

* 14:13 ipira-paeni = toros

tzimanta-yitawori. ¹⁶ Riijatzi shineta-kiriri paerani piwaejatzeniteni rantayitero iñaamata-shiyitari rirori-paeni. ¹⁷ Roo kanteencha tee romana-pithatyaari jempe ikantawaeta rirori. Tema riitaki Tajorentsi neshironkata-piinta-kaeri aaka, rowariiro inkani okithokitan-tyaari awankiri-paeni, riitaki payiteerori maawoeni owayitari, ari okanta akimo-shiretantari.” ¹⁸ Okantawitaka ikantayi-witakari atziri-paeni iroka, osheki opomeentsitaka ipaka-kaantyaariri rowamaeniri ipira-paeni itayiniri.

¹⁹ Ari rareetee-yapaakani Judá-paeni ipoñaayitaka Antioquía-ki eejatzi Iconio-ki. Ikaminaa-yitapaakiri atziri ikoshekyaaari Pablo. Rootaki ompojante-takariri. Inoshikana-kiri rookakiri othapiki nampitsi, roshiya-kaatzi rowamaakiri. ²⁰ Ikanta ipiyowenta-paakari riyotaani-paeni Pablo, ari ipiriinta-naari eejatzi ipiyanaa nampitsiki. Ikanta okitejeta-manaki jataki Derbe-ki itsipata-naari Bernabé. ²¹ Ari ikamantan-tapaero Kameethari Ñaantsi janta Derbe-ki, ikemijanta-kaaki osheki atziri. ipoñaashita ipiyaawo Litra-ki, Iconio-ki roojatzi Antioquía-ki. ²² Ari rareeta-naariri ikaatzi ikemijanta-kaakiri, ikaminaa-neeri kijokiro rowaeri Jesús, rawentee-yaari. Ikantaneeri eejatzi: “Otzimatyee añeero osheki akemaatsi-waetyaari akyaantee-yaari jempe ipinkathari-wentantee Tajorentsi.” ²³ Tema raminaki ikaate jewayita-tsini jempe ipiyota-piinteeyani, riitaki jewayiteerini ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús. Ikanta ramanakoyitanaari irika-paeni jewari-paeni, itziwenta-yitakari, ikowa-kotakiri Tajorentsi, ikantzi: “Nowinkatharite, paminakowentee-ri irika-paeni ikaatzi awentaa-yitaneemiri.”

Piyaa Antioquía-ki jeekatsiri Tonkaeroniki

²⁴ Tema eekiro ranashitayaa Pablo eejatzi Bernabé, rawijanakiro Pisidia-ki roojatzi rareetan-takari Panfilia-ki. ²⁵ Ari ikamantan-tanakiro Kameethari Ñaantsi janta, retanakari nampiyitawori Perge-ki, rawijanaki roojatzi janta Atalia-ki. ²⁶ Ari rotetanaa roojatzi Antioquía-ki. Tema ari riyoyahae-takiri paerani riyataan-tyaari ikamantantero jempe okanta-kota ikaminthaantee Tajorentsi. Rootaki imonkaatakiri nimaeka rantayitakiro. ²⁷ Ikanta rareetaa Antioquía-ki, ipiyota-paeri kemijantzinkari-paeni, ikamanta-paeri okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi, jempe ikanta rawentaa-kaayitaari kaari isheninkata. ²⁸ Ari ijeekapaeri Pablo eejatzi Bernabé itsipayita-paari ikaatzi kemijanta-naatsiri.

15

Ipiyoteeta Aapatziyaweniki

¹ Ari rareetee-yakani atziri-paeni janta Antioquía-ki ipoñaayitakawo iipatsiteki Judá-paeni, riyotaa-paakiri kemijantzinkari-paeni, ikantapaakiri: “Noyemijantzinkari-paeni, eerorika pimonkaatziro Ikantakaantani Moisés pitomeshitaa-nityaa, eero pawijako-shire-yitee.” ² Tee inimoritzi Pablo eejatzi Bernabé okaatzi riyotaan-tziri areetapaen-chari, osheki iñaana-minthatakiri irika-paeni. Rootaki ikowanta-nakari kemijantzinkari-paeni Antioquía-jatzi riyaaatee Pablo eejatzi Bernabé Aapatziyaweniki. Apatziro rowetsikaero rirori-paeni awijeentsiri itsipatyaari Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewatziriri kemijantzinkari inampiki. ³ Ikanta riyaaatee-yeeni Pablo eejatzi Bernabé ikinaneero Fenicia-ki roojatzi Oshitekii-toniki. Ari ikamanta-yitaneeri Judá-paeni ikaatzi kemijantaa-tsiri, ikantziri: “Kemijanta-yitee itsipa-jatzi kaari isheninkata.” Tema osheki ikimo-shiretee-yanakini noyemijantzinkarite-paeni Judá-paeni. ⁴ Areetee-yaani janta Aapatziyaweniki. Raakameethata-waeri kemijantzinkari-paeni, Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewatziriri kemijantzinkari. Ikamanta-paeri rirori okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi. ⁵ Roo kanteencha eenitatsi Inashitantaniripaeni kemijantaa-tsiri, ikantanaki: “Ikaatzi kemijantaa-tsiri kaari asheninkata, okowa-perotatyaa imonkaateero Ikantakaantani Moisés, itomeshitaa-niteeyaa.”

⁶ Ari ipiyotee-yanakani Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni ikenkitha-waeta-kotee-yironi jempe okanta-kota iroka. ⁷ Okanta ojamanitaki ikenkitha-waetee-yakini, ari ikatziyanaka Pedro, ikantanaki: “Noyemijantzinkarite-paeni, piyoteeyini eeroka, naaka rotyaantaki paerani Tajorentsi nokenkithata-kaayiteeri Kameethari Ñaantsi kaari asheninkata, rootaki ikemijantan-teeyaari rirori-paeni. ⁸ Tema Tajorentsi riyotzi-teero okaatzi akenkishiryaa-yitari, roñaahan-takiro ikoyi eejatzi ojeeka-shiretan-teeyaari Ishire tajorentsi itsipa-jatzi kaari asheninkata ikimitakae aakapaeni. ⁹ Tema raakameethateeri Tajorentsi irika-paeni ikimita-kaera eejatzi aakapaeni, tekatsi ramaakite Tajorentsi. Roetenta-shire-yiteeri ikaatzi awentaa-shiretaariri Jesús. ¹⁰ ¿Kameethata-tsimá pitheenkiro rantakiri Tajorentsi? ¿Iitaka pikowantari pishintsiteri kemijanta-naatsiri imonkaatero ikantakaan-teetani kaari amataa-jeetzi aakapaeni, kaari imataa-jeete eejatzi owaejatzenini? ¹¹ Tema rootaki ineshironkatani Awinkatharite Jesús owawijaako-shire-yiteeri aakapaeni. Ari ikantzita-yitaari eejatzi rirori-paeni.”

¹² Ari imaeriteyanakini maawoeni. Ikematziiri eejatzi Bernabé, Pablo ikenkithata-kotziro okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi inampiki-paeni itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata. ¹³ Ikanta ithonkakiro ikamantakiri, ikantanaki Jacobo: “Noyemijantzinkaritepaeni, pikemijanta-wakina: ¹⁴ Ikamanta-kaero Simón jempe ikanta Tajorentsi retanta-nakawori riyoyaayitakiri itsipa-jatzi atziri ikemijantan-teeyaariri rirori-paeni.* ¹⁵ Tema rootaki ikenkithata-kaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri-paeni, ikantaki:

¹⁶ Aririka awijayitaki iroka-paeni, aritaki nopiyee.

Nopiriinteero ipanko David.

Nopinkatha-ritakaeri icharinityaari ari ikimiteeyaari jempe ikanta rirori nopinkathar-itakaakiri.

¹⁷ Ari omata iroka, ari raminamineena itsipa-jatzi atziri, ikantayiteena: ‘Nowinkatharite,’

Ari okantyyaa nashiyitan-teeyaariri kaari pisheninkata.

¹⁸ Ari ikantzi iñaawaetzi Awinkatharite Tajorentsi. Tema riitaki kashiya-kaayita-kaerori iroka-paeni paerani owakira etantana-kawori.

¹⁹ Rootaki nokantan-tyaari naaka, tee okameethatzi añaaakaeri itsipa-jatzi kaari asheninkata ikaatzi kemijanta-yiteeriri Tajorentsi. ²⁰ Apatziro otyaanteniri jankinarentsi eero rowantari wathatsi rashita-kaetariri tajorentsi-niro-paeni, eero imayempywaetzi, eero rowakoyitawo riraa tsimeripaeni. ²¹ Tema rootaki iroka rojankinari Moisés ikenkithata-kota-piintee-tziri jempe-rika-paeni ipiyota-piinta Judá-paeni kitejeri imakoryaan-teetari. Rootaki retanakari paerani. Rootaki ipakan-tyaawori iroka-paeni eero ikantzimo-shiryaa-kaantari asheninka-paeni.”

²² Ikanta Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni, itsipayitakari kemijantzinkari-paeni, riyoyaaki rotyaanteri Antioquía-ki itsipata-nakyaari Pablo eejatzi Bernabé. Irika ikaatzi riyoyaakiri: Judas iiteetzi Barsabás, eejatzi Silas. Riitaki jewatakaa-yitakiriri kemijantzinkari-paeni janta. ²³ Riitaki anakironi jankinarentsi. Iroka okantzi ojankinata: “Noyemijantzinkarite-paeni, naaka-paeni Otyaantaa-rewo-paeni eejatzi jewari-paeni. Nowethee-yimini eeroka kaari nosheninkayita nampiyitawori Antioquía-ki, Tonkaeroniki, eejatzi Cilicia-ki. ²⁴ Niyotee-yakini eenitatsi poñaayita-noonchari jaka, riitaki oñaashirenka-kimiri janta, ikoyi pimonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani, pitomeshitaa-niteeyaa. Kaarira notyaantani naaka-paeni. ²⁵ Rootaki nokenkithawaetan-takari jaka, ari niyoyaaki akaatee-yirini jaka, riitaki jatatsini iñeemi itsipatanakyaari etakotanewo Pablo eejatzi Bernabé. ²⁶ Riityitaki atsipewenta-kariri rawentaa-naari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁷ Notyaanta-kimiri Judas eejatzi Silas.

* 15:14 Waerontsi

Riitaki kamanta-paakimini maawoeni janta. ²⁸ Tema tee okameethatzi noñaakaa-waetemi eeroka-paeni, tema tee inimoritzi Ishire tajorentsi eejatzi naaka-paeni. Ap-atziro pantayita-neero okaatzi kowachari. Iroka nokantzi: ²⁹ Eero powayitari wathatsi rashita-kaetariri tajorentsi-niro-paeni. Eero powakoyitawo riraa tsimeri. Eero pimayempi-waetzi. Aririka pimonkaa-yitanakiro iroka, kameethataki. Ari okaatzi.”

³⁰ Ikanta riyatee-yanakini ikaatzi jatatsini, areete-yakani Antioquía-ki. Ipiyotapaakiri kemijantzinkari-paeni, ipapaakiri jankina-rentsi. ³¹ Ikanta iñaanata-wakiro, ikimo-shiretee-yanakini. ³² Tema Kamantan-taniri irika Judas eejatzi Silas, ithaamenta-kaapaakari noyemijantzinkarite-paeni roejokirotantyaari Tajorentsi, inimoyita-neeri. ³³ Okanta ojamanitaki ijeekimo-waetakiri kameetha, rotyaanteeri jempe ipoñaakawo paerani. ³⁴ Roo kanteencha ikowaki Silas ijeekanaki rirori Antioquía-ki.† ³⁵ Ari ikimitakari Pablo eejatzi Bernabé roojatzi ijeekanaki rirori Antioquía-ki, itsipatakari itsipajatzi-paeni kemijantzinkari, eekiro ikaman Roñaayee-takiriritan-tanaki-tziro iñaani Awinkatharite.

Pablo rotsiparyaari Bernabé, rapiitakiro riyaatzi ikenkithatzi

³⁶ Okanta paata, ikanteeri Pablo irika Bernabé: “Jame apiiteero areetyaari inampiki noyemijantzinkarite-paeni jempe akamantan-takiro iñaani Awinkatharite. Amineeri jempe ikantayita.” ³⁷ Ari ikowawitaka Bernabé raanakirimi Juan, iiteetziri eejatzi Marcos. ³⁸ Roo kanteencha Pablo tee inimoritzi raaneeri, tema rookawenta-kityaari paerani Marcos janta Panfilia-ki, tee ithotyero Marcos itsipatyaari jempe ikenkithata-kaantayitzi. ³⁹ Ari iñaana-minthata-wakae-yakani. Ari rotsiparyaa-wakaa-naka. Raanakiri Bernabé irika Marcos, otetanaka ikinanaki Chipre-ki. ⁴⁰ Riima Pablo, raminakiri Silas riitaki itsipatyaari rirori. Ikanta ramanakotawaari noyemijantzinkarite-paeni, ikantzi: “Nowinkatharite, nawenteemi eeroka, pikaminthayiri irika.” Ari riyatee-yanakini. ⁴¹ Ikanta ikinanaki Tonkaeroniki roojatzi Cilicia-ki, ikowa-shireta-kaayitakiri rawentee-yaari Jesús ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri.

16

Timoteo itsipatari Pablo eejatzi Silas

¹ Eekiro riyaatatzi rareetanta Pablo, ithonka rareetantaka Derbe-ki eejatzi Listra-ki. Ari ijeekiri apaani ewankari iita Timoteo, kemijantzinkari rirori. Otomi Judá-paeni, kemijantzinkawo roori, wirakocha ipaapate.* ² Ikanta kemijantzinkari-paeni nampitawori Listra-ki eejatzi Iconio-ki, kameetha ikenkithata-kotakiri irika Timoteo. ³ Rootaki ikowanta-nakari Pablo itsipatyaari Timoteo jempe rareetan-tayita. Roo kanteencha riyoteeyini maawoeni Judá-paeni wirakochaha ipaapate. Rootaki raantana-kariri Pablo itomeshitaa-niteri irika Timoteo. ⁴ Ikanta ikinayita-naki nampitsipaeni, ikamanta-yitanakiri kemijantzinkari-paeni rantayiteero okaatzi rojankinatakiri Otyaantaa-rewo-paeni itsipatakari jewari-paeni janta Aapatziyaweniki. ⁵ Rootaki rawentaa-perotan-tanakariri Jesús ikaatzi kemijanta-naatsiri janta. Tema eekiro isheki-perota-nakitzii ikaatzi kemijanta-naatsiri maawoeni kitejeri.

Romishimpyaakiri Pablo apaani Macedonia-jatzi

⁶ Ikanta Pablo roshinampita-nakiro Frigia eejatzi Galacia, tema tee oshineteeri Ishire tajorentsi ikenkithata-kaante janta Asia-ki. ⁷ Roojatzi rareetan-takari janta Misia-ki. Ari ikenkishiryaa-witaka ikinana-kiromi Bitinia-ki, roo kanteencha tee oshinetziri Ishire Jesús riyatero janta. ⁸ Awijanaki nampitsiki Misia, oerinkae-yapaakani janta nampitsiki Troas. ⁹ Okanta otsirenitanaki, ari imishiwaetaki Pablo, iñaaki apaani Macedonia-jatzi, ikantziri: “Pareetena nonampiki, pineshironka-yiteena.” ¹⁰ Ikanta romishimpyee-takiri Pablo, ari nowetsikae-yanakani niyaateeyini Macedonia-ki. Tema niyoteeyini

† 15:34 Inashiyita ñaatsipaeni * 16:1 wirakocha = grieho

riitaki Tajorentsi kowatsiri niyaate janta, nokaman-teeri Kameethari Ñaantsi ikaatzi nampitawori janta.

Romonkyahaetakiri Filipos-ki

¹¹ Ari notetee-yanaani janta nampitsiki Troas, apatziro nowanakiro niyaatziro Samotracia-ki. Okanta okitejeta-manee roojatzi naata-kotan-tapaakari Owakiraweniki. ¹² Ikanta nawijanaki roojatzi nampitsiki Filipos. Tema iroka nampitsi rootaki otzinkami nampitsi Macedonia. Ari inampiyitawori wirakocha poñaayita-chari Roma-ki. Ari nojeeka-waeta-paakiri janta. ¹³ Okanta apaani kitejeri imakoryaanta-piintari Judapaeni, niyaataki nijaa-cheraaki. Noshiya-kaatzi ari ipiyoteeyani Judapaeni ramaneeyaani. Ikanta nareeta-paaka janta, jeekaeya-paakinani, nokenkitha-waeta-kaapaakiro tsinani-paeni piyotee-yacharini janta. ¹⁴ Eenitatsi apaani tsinani kemijanta-kinari nokenkitha-waetzi oeta Lidia. Rootaki poñaachari nampitsiki Tiatira. Ari opoki roori iyompari-waeta kithaarentsi kityonka-mawota-tsiri. Opinkathata-piintakiri roori Tajorentsi. Tema ikantakaakawo Awinkatharite okowa-shirete okemijanteri Pablo okaatzi ikantziri. ¹⁵ Okanta omitsiryaate-takiro roori eejatzi ikaatzi jeeka-pankotzirori, okantee-yanakinani: “Jame aate nopankoki, ari pimaapaente.” Ari nomatee-yakironi, tema osheki apiipiitakina roori okantana.

¹⁶ Okanta paata, niyaatee-yakini namana notsipatari Pablo, ari notonkiyotakawo awotsiki apaani ewankawo romperateetani. Tema iroka ewankawo raahashi-retatziro peyari, rootaki riyotakaan-tawori oetarika awiji-motziriri atziri. Ari ipineetziriri osheki koriki omperatawori iroka ewankawo. ¹⁷ Tema oyaatee-yanakinani iroka ewankawo, ocheraa-naki okaema-kotziri atziri-paeni, okantzi: “¡Irika atziri-paeni romperatani Tajorentsi Jenoki-jatzi, riitaki kamanteemini pawijakotan-teeyaari!” ¹⁸ Ari okantatyaa ocheraa-waetzi maawoeni kitejeri iroka ewankawo, roojatzi owatsimaan-takariri Pablo, iñaanatakiri peyari aahashireta-kirori, ikantziri: “Piyaatapi-thateero iroka ewankawo, tema nawentaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki matakaimironi.” Intsipaete ikantanaka peyari riyaata-pithata-neero.

¹⁹ Roo kanteencha irika omperatawori ewankawo, riyotanaki eero raantaawo osheki koriki, raanakiri Pablo eejatzi Silas ijeekaeyinira jewari-paeni, jempe ipiyoteeyani atziri. ²⁰ Ikantapaakiri jewatatsiri: “Irika-paeni Judapaeni roñaashirenkakiri asheninka-paeni jaka anampiki. ²¹ Riyotaa-shitakari okaatzi rametee-yarini rirori, tee akowaeyironi aakapaeni ranteetero, tema aakapaeni rojankinata-kotani pinkatharitatsiri Roma-ki. ²² Imatzita-nakawo atziri-paeni ashitawori inampi ikoshekakari Pablo eejatzi Silas. Ikantzi jewari: “Pantokoryaa-yiteri, pipajateri.” ²³ Ikanta ipakaakiri ipajatziri, raanakiri rowayirite wirakocha romonkyaaakiri. Ikantanakiri aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo-paeni: “Paminako-wenta-peroteri irika-paeni ishiyakari.” ²⁴ Ikanta ikemaki aminako-wentan-taniri ikantee-tanakiri, rominkyaa-perotakiri inthomoeki, rawikitizitan-takari tenari-paeni incha-kota.

²⁵ Okanta niyankiiteki tsireniri, amaneeya-chani, omampahae-yachani Pablo itsipatakari Silas, kemaeya-tsini itsipa omonkyaa-rewo-paeni. ²⁶ Ari omapoka-shitaka omoyekanaka, eewokapaakiro romonkyahaetakirira. Intsipaete ashitaryaanaka ashitakowontsi, ashitaryaa-shiwaetanaka eshirotha roojotan-teetariri omonkyahaa-rewo. ²⁷ Ikanta ikakitanaki aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo, iñaatziro ashitaryaanaka ashitakowontsi, raa-nakiro rowathaa-mento ikoyi rojateeyaa, roshiya-kaatzi shiyayitaka omonkyahaa-rewo-paeni. ²⁸ Roo kanteencha ikaema-kota-nakiri Pablo, ikantziri: “¡Eero powashironkaa-waeta, eeniro nojeekaeyini maawoeni jaka!” ²⁹ Ari ikaema-kaantaki ootamentotsi, ishiya-perotatyaa ikyaapaaki aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo. Ikanta iñaapaakiri Pablo eejatzi Silas, antawo ithaawan-tanakari, ompetawaetanaka, rotziwerowa-shita-nakari ³⁰ Romishitowakiri Pablo eejatzi Silas, rojampitakiri, ikantziri: “Pinkathari, ¿litaka nanteri naaka nawijakotan-teeyaari?”

³¹ Ikanteeyini rirori: “Pikemijanteeri Awinkatharite Jesús, aritaki pawijako-shiretee eeroka, eejatzi ikaatzi jeekatsiri pipankoki.” ³² Ari ikenkithata-kaanakiri jempe ikanta-kota Awinkatharite. Tema ikemaeyakini ikaatzi jeekatsiri ipankoki. ³³ Tema eeniro oniyaankii-tye tsireniri, raanakiri Pablo eejatzi Silas otsipaki pankotsi. Ari ikiwaeniri raawyahae-takirira ipajawaetee-tziri. Ikanta romitsiryahaetakiri rirori imatzitakari ikaatzi isheninka-yitari. ³⁴ Ari raanakiri ipankoki, ipapaakiri rowanawo. Tema kimoshireteeyanakini ikemijanteeri Tajorentsi itsipayitakari isheninka-paeni.

³⁵ Okanta okitejeta-manee, rotyaantaki jewari aminako-wentziriri omonkyahaa-rewo, ikantziri: “Pomishitowaeri Pablo eejatzi Silas.” ³⁶ Ikanta amina-kotan-taniri, ikantakiri Pablo: “¡Nosheninka! Ikantakina neewarite nomishitowa-yiteemi. Kantacha piyaayitee kameetha.” ³⁷ Roo kanteencha Pablo, ikantanaki rirori: “Naaka rojankinata-kotani iwinkatharite Roma-jatzi. Tema ipajata-kaantakina peewarite ipiyoteeyanira atziri-paeni, romonkyaa-kaantakina. Tee raminawakiro eenitatsi-rika nantani. ¿Iitaka ikowantari romishitowa-yiteena romanakaashitena? ¡Tee nokoyi! Pikanteri ipokanaki rirori, riitaki omishitowaenani.” ³⁸ Ikanta ipiyanaka aminako-wentan-taniri, ikamanta-paakiri jewari-paeni. Ikanta ikemawaki rojankinata-kotanira iwinkatharite Roma-jatzi, antawo ithaawae-yanakini. ³⁹ Jatanaki jewari-paeni, ikantapaakiri Pablo eejatzi Silas: “Pipeyakoteenawo nowajankitaa-kaantakimi.” Romishitowa-kaanteeri, ikantawaeri: “Piyaayitee, tee nokoyi piyeeki nonampiki.” ⁴⁰ Ikanta ishitowanee romonkyahae-takiri, jataki opankoki Lidia. Ari ipokaeyini kemijanta-naatsiri, ithamentaka-shireta-kaayitakari rawentaa-perotyaari Jesús. Ikanta ipakaakiro, jateeyeeni.

17

Ikoshekanteetaka Tesalónica-ki

¹ Eekiro riyaatatzii Pablo eejatzi Silas rareetanta. Ikinayitaki nampitsiki-paeni Anfípolis eejatzi Apolonia roojatzi rareetan-takari Tesalónica-ki jempe ipiyota-piinteyani Judá-paeni. ² Rootaki rameta-piintakari Pablo, ikyaa-piintzi jempe ipiyota-piinta Judá-paeni. Tema mawa kitejeri imakoryaan-teetari riyata-piintaki janta. Osheki ikenkithata-kaakiri Judá-paeni. ³ Riyotaayitziri Jankina-rentsi-perori jempe ikenkithata-koetziri Jeepatzii-totaa-rewo ikami-motante, aritaki rañahae eejatzi. Ikantziri: “Irika Jesús nokenkithata-kotzimiri, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.” ⁴ Eenitatsi Judá-paeni kemijanta-nakirori ikamantan-tziri Pablo, rootaki rawentaan-tanaariri Jesús, itsipayita-nakari Pablo eejatzi Silas. Ikemijantee-yanakini eejatzi osheki kaari Judá-paeni pinkatha-witariri Tajorentsi. Ari okimitakari eejatzi roo-perori-paeni tsinani-paeni.* ⁵ Roo kanteencha eenitatsi itsipa-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, tee inimota-nakiri rirori. Raminaki kaari-pero-shireri-paeni atziri. Rotyaantakiri ikaminayiri atziri-paeni nampitsiki ikoshekan-tyaariri Pablo eejatzi Silas. Irika-paeni kaari-pero-shireri ikyaaki ipankoki Jasón inoshikiri Pablo eejatzi Silas, ikoshekan-tyaariri nampitawori janta. ⁶ Teera iñaashitari rminamina-witakari pankotsiki, inoshika-nakiri Jasón itsipataa-nakiri itsipa-paeni kemijantzinkari, raanakiri ijeeki jewatatsiri nampitsiki, ikantapaakiri: “¡Areetaka nimaeka jaka anampiki oñaashirenkaanteentsiri nampitsiki-paeni. ⁷ Riitaki Jasón oejeeka-wakiriri ipankoki! Itheenka-yitziro inintakaantani awinkatharite Roma-ki, ikanteeyini: ‘Eenitatsi itsipa pinkathari, iita Jesús.’” ⁸ Ikanta ikemaki maawoeni atziri-paeni eejatzi jewari-paeni, tee inimota-nakiri. ⁹ Roo kanteencha ikowa-kotakiri Jasón ipinawentyaa eejatzi itsipa-paeni kemijantzinkari, rootaki ipakaan-taariri.

Jataki Pablo eejatzi Silas Berea-ki

* **17:4** kaari Judá-paeni = griego

¹⁰ Okanta otsirenitanaki irika-paeni kemijantzinkari-paeni, rotyaanteeri Pablo eejatzi Silas janta Berea-ki. Ikanta raretee-yakani janta, ikyaapae ipiyota-piinteeyanira Judá-paeni. ¹¹ Tema irika-paeni Judá-paeni nampitawori Berea-ki, nethaan-taniri irikapaeni tee roshiyari Tesalónica-jatzi. Kimoshiretatsi ikemijantziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús. Roetziñaarikotanakawo maawoeni kitejeri iñaanata-nakiro Jankina-rentsi-perori iñaantyaawori kyaari-pero-rika ikamantee-tziriri. ¹² Tema eenitatsi osheki Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús. Ari ikimitzi-takari eejatzi kaari Judá-paeni, shirampari-paeni eejatzi tsinani-paeni. Tema riiperori irika-paeni inampiki. ¹³ Roo kanteencha ikema-kotakiri Judá-paeni nampitawori Tesalónica-ki, ikamantan-tziro Pablo Kameethari Ñaantsi janta Berea-ki, pokaeya-nakini, ikaminaa-paakiri atziri-paeni ikoshekan-tyaariri Pablo. ¹⁴ Ikanta kemijantzinkari-paeni janta, intsipaete rotyaanteeri Pablo inkaari-cheraaki. Riima Silas eejatzi Timoteo roojatzi ijeekanaki rirori Berea-ki. ¹⁵ Ikanta irika-paeni aaneeriri Pablo itsipata-nakari roojatzi rareetan-takari nampitsiki Atenas. Roo kanteencha Pablo ikantakiri kemijantzinkari-paeni oyaatakiriri: “Aririka pipiyee Berea-ki, pikanta-paeri Silas eejatzi Timoteo: ‘Ikantakaan-tzimi Pablo, piyaate intsipaete.’”

Ijeeki Pablo Nampitsiki Atenas

¹⁶ Ikanta ijeeki Pablo nampitsiki Atenas royaawentari Silas eejatzi Timoteo, antawo rowashiretakotanaka iñaayitziri nampitawori Atenas ipinkatha-waetziri tajorentsi-niro-paeni. ¹⁷ Rootaki ikenkitha-waeta-kaanta-kariri Judá-paeni jempe ipiyota-piinteeyani, eejatzi itsipa-jatzi atziri kaari isheninkata pinkathateeriri Tajorentsi. Maawoeni kitejeri riyaatzi jempe riyompariteeta, ari ikenkitha-waeta-kaayitakiri atziri-paeni ikaatzi iñaayitziri janta. ¹⁸ Tema iñaana-minthatakiri yotaniri-paeni ikantee-tziri Kimoshire-weri-paeni, itsipa ikantee-tziri Ñaako-weri-paeni. Rootaki rojampitawakaantari irika-paeni, ikantzi: “¿litaka riyotaan-tziri irika kiñaaniri?” Ikanteeyini itsipa: “Kimitaka ikenkithata-kota-tziiri itajorentsi-nirote itsipa-jatzi atziri.” Rootaki ikantan-tayitari tema ikamantan-tatziro Pablo Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús, rañaantaari.† ¹⁹ Ari raanakiri janta jempe ipiyota-piinteeyani yotaniri-paeni, iiteetziro “Areópago”. Rojampitakiri, ikantziri: “Anjatyaa pikaman-tenawo okanta-kota owakirari pikenkithata-kotziri?” ²⁰ Tema pikamantan-takiro nonampiki kaari nokema-piinteeyini. Nokoyi niyoteeyini oetarika kanta-kota-chari.” ²¹ (Tema irika-paeni nampitawori Atenas eejatzi areetzinkari-paeni janta, osheki iñaamatakawo ikemijantero owakirata-tsiri ñaantsi, imatantyaawo rirori ikamantantero.)

²² Ari ikatziyanaka Pablo ipiyowentee-takari, ikantanaki: “Ayompari, noñaakimi naaka eenitatsi osheki pitajorentsi-tetari pipinkathata-piintziri. ²³ Nanashitakawo maawoeni pinampi, noñaakiro pitaapokimento-paeni. Eenitatsi apaani pojankinatakiri, pikantzi: ‘TAJORENTSI KAARI RIYOTEETZI.’ Riijatzi nokenkithata-kotzimiri naaka irika Tajorentsi pipinkathatziri eeroka-paeni, kaari piyoteeyini eejatzi. ²⁴ Riitaki irika Tajorentsi wetsika-kirori kepatsi eejatzi ikaatzi tzimanta-yitawori. Riitaki ashitawori inkite eejatzi kepatsi. Tee ijeekantawo tajorentsi-panko rowetsikani atziri-paeni. ²⁵ Tee ikoetyaa-waetzi rirori rowetsikae-tantyaanariri oetyaa-rika. Tema riitaki añaakaeriri maawoeni atziri, riitaki añaenkata-kaetariri, ipantziro maawoeni ikowityaa-haetziri. ²⁶ Riitaki wetsika-kiriri etanakawori atziri, riitaki oshekyaa-kiriri, ithonka inampitanakawo maawoeni kepatsiki. Ikamantzi-takari Tajorentsi jempe okaate rañaayite, jempe-rika-paeni inampiyityaawo. ²⁷ Rootaki rantanta-yitakawori iroka, raminaminatantee-yaariri. Okimiwitakawo ipampi-pampiwaeta-tyeemi raminamina-waetziri. Aritaki iñaahaeri. Tema tee inteenatzi ijeeki Tajorentsi ari itsipayitee maawoeni

† 17:18 Kimoshire-weri-paeni = epicúreos = riyotaan-tziro kowaperota-chari akimo-shireta-waete; Ñaako-weri-paeni = estoicos = riyotaantzi otzimatyee añaako-perota-nityaa.

aakapaeni. ²⁸ Riitaki añaakaa-yiteeri nimaeka, ishewata-kaayitee, riijatzi jeekakaa-yiteeri. Rootaki ikantzi-takari paerani kenkithata-kaanta-tsiri pisheninka, ikan-taki: ‘Omaperotatya, aakataki itomyaayi Tajorentsi.’ ²⁹ Tema kyaaryoo rashiyitee Tajorentsi, tee okameethatzi roshiyaari irika oshiyakaa-wontsi rowetsikani atziri-paeni, rowetsika-yitziri ooro, koriki, mapi, eejatzi okaatzi ikenkishiryaari rowetsika-yiteri. ³⁰ Tema paeranitaki ipeyako-yiteeri Tajorentsi ikaatzi antashi-waeta-kawori iroka-paeni, okantakaan-tziro tee riyotee-yanitzi okaatzi rantziri. Roo kanteencha ikanteeri nimaeka Tajorentsi maawoeni nampitawori kepatsiki, ikantziri: ‘Pipaka-haero kaari-perori pametashi-yitari.’ ³¹ Tema riyoyaaki Tajorentsi apaani atziri, riitaki rotyaanteeri raminako-yiteero okaatzi antayitakiri. Aritaki riyotaki rirori Tajorentsi jempe-paete imateero. Tema roñaaha-kaeri Tajorentsi irika atziri rowañaahaeri ikamaw-itaka.”

³² Ikanta ikemaki ikenkithata-kotakiri kaminkari rañahae, eeniyitatsi theenkana-kiriri. Riima itsipa-paeni, ikantanakiri: “Ari apiitero paata pikenkithata-kotenawo iroka.” ³³ Ari ishitowa-pithata-nakiri Pablo irika-paeni. ³⁴ Roo kanteencha eenitatsi kemijanta-neeri Jesús. Riitaki oyaatana-kiriri Pablo. Eenitatsi apaani tsinani tsipatakariri ikaatzi kemijanta-naatsiri, oeta Dámaris. Ikemijantzitanaka Dionisio, riijatzi apaani itsipawitari ipiyota-piinta Areópago.

18

Areetaka Pablo Corinto-ki

¹ Ikanta rawijaki Pablo ijeekawita-paaka nampitsiki Atenas, jataki Corinto-ki. ² Ari iñaapaakiri apaani isheninka Judá-paeni iitachari Aquila, Ponto-jatzi irika. Owakira rareeta-ka Aquila itsipatawo Priscila, iina, ipoñaakawo Italia-ki. Tema ikantakaanta-kitzi iwinkatharite Roma-jatzi, iitachari Claudio, ishitowae maawoeni Judá-paeni in-ampiki. Ari riyataki Pablo rareetyaari Aquila eejatzi Priscila. ³ Iñaapaakiri roet-zinaarikitawo ishirika-yitziro tonta-mawota-tsiri maathantsi, ipankoetari. Rootaki ijeekan-tapaakari Pablo itsipatyaari rantawaete. Tema rootaki rantawaetziri paerani Pablo. ⁴ Ari ikanta-piintatya Pablo riyaatzi ipiyota-piinteeta kitejeri imakoryaan-teetari, ikenkithatakaa-piintakiri Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, kowatsini ikemi-janteeri Jesús.*

⁵ Ari ipokakiri Silas itsipatakari Timoteo roojatzi Macedonia-ki. Ikanta rareeteeyapaani, ikenkithata-kaakiri Pablo irika-paeni Judá-paeni Kameethari Ñaantsi, ikantziri: “Irika Jesús, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo.” ⁶ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kaari inimotzi ikijaneenta-nakiri Pablo, inina-waeta-nakiri. Ari rotekaneero iithaari Pablo riyotan-tyaari imaninta-tziiri, ikantaneeri: “Aririka rowajankitaakimi Tajorentsi, eeroka kanta-shityaawoni, teera naaka. Nimaeka nomateri kaari asheninkata nokenkithata-kaayiteeri.” ⁷ Awijanaki Pablo ipankoki apaani atziri iitachari Justo, ipinkathata-piintakiri Tajorentsi rirori. Irika Justo ijeeka-nampitziro ipiyota-piinteeyani Judá-paeni. ⁸ Ikanta Crispo jewatatsiri ipiyota-piinta Judá-paeni, ikemijanta-nakiri Awinkatharite Jesús, imatanakiro eejatzi ikaatzi jeekatsiri ipankoki. Ari ikimitakari osheki Corinto-jatzi, tema ikemakiro okaatzi ikantayitakiri Pablo, ikemijantanaki, romitsiryaatee-takiri. ⁹ Okanta apaani tsireniri iñaanatakiri Pablo Awinkatharite, romishimpyaakiri, ikantziri: ‘Tekatsi pithaawantya pikaman-teeri atziri-paeni iroka ñaantsi, ero pimaeritzi. ¹⁰ Tema naaka tsipatemini, tekatsi kemaatsita-kaawaetemini jaka. Jaka nampitsiki eenitatsi osheki nashiyitari naaka.” ¹¹ Rootaki ijeekan-tanakari Pablo janta Corinto-ki riyotaan-tziro iñaani Tajorentsi, tema awijaneentanaki apaani ojarentsi.†

* 18:4 kaari Judá-paeni = griego † 18:11 awijaneenta-nakiro apaani ojarentsi = apaani ojarentsi eejatzi 6 kashiri.

¹² Tema riitaki Galión jewatatsiri janta antawoki kepatsi iiteetziri Acaya, aripaete retanakawo Judá-paeni ikoshekari Pablo. Raanakiri pinkathariki. ¹³ Ikantapaakiri: “Irika atziri ikinakaa-shitakawo riyotaayi-tziri atziri-paeni ipinkathateeri Tajorentsi, ipiyathatakawo ikantakaan-teetziri.” ¹⁴ Ikoyi iñaawaeta-nakimi Pablo, ikantanakiri Galión irika Judá-paeni: “Roorika pikenkithata-kotzi ronpojantakirika irika atziri, aritaki nokemijantakimi pikantenari. ¹⁵ Roo kanteencha roorika pikanta-wakaa-wentari okaatzi piñaawae-yitziri, pipaeryaa-waetziro waerontsi, roorika pikanta-wakaa-wentari piitashi-waetari: ‘Ikantakaan-teetani.’ Apatziro piyotee-yironi eeroka jempe pikantero, tee nokowaeyironi naaka.” ¹⁶ Romishitowa-kaanteeri jewari Galión maa-woeni. ¹⁷ Ikanta ñaawaeta-tsiri jewariki roteeya-nakiri Sóstenes, riitaki jewatakaantatsiri ipiyota-piinta Judá-paeni. Ipajawaeta-nakiri. Roo kanteencha Galión, tee ikoyiro okaatzi awijayitatsiri.

¹⁸ Osheki kitejeri ijeekawaetanee Pablo janta Corinto-ki. Ikanta rowethata-naari kemijantzinkari-paeni, jatee Tonkaeroniki. Royaata-nakiri Aquila eejatzi Priscila. Ikanta rareetaka Cencrea-ki, rootaki awochaate nampitsi Corinto. Ari rameeta-nakiro iishi Pablo, tema eenitatsi ikashiya-kaariri Tajorentsi. Oteteeya-nakani amaatakommento-tsiki, jatee Tonkaeroniki. ¹⁹ Ikanta rareeta-paaka awochaateki Efeso, tee itsipata-paeyaari Pablo irika Aquila eejatzi Priscila. Jataki apatziro rowanakiro ipiyota-piintaha Judá-paeni. Ari ikamanta-paakiri Judá-paeni jempe ikanta-kota Jesús. ²⁰ Ikowako-witakari Judá-paeni ojamani ijeekanaki, roo kanteencha Pablo tee ikoyi. ²¹ Rowethata-naari ikaateeyini, ikantaneeri: “Riirika Tajorentsi kowatsini, ari nopiye noñahaatemi. Tema okowa-perotatyaa nareeteeyaa Aapatziyaweniki roemoshirenkaeta.” Ari rotetanaari janta Efeso-ki, jatee.

Piyaa Pablo Antioquía-ki riyaatatzii ikenkithatzi

²² Ikanta rareetaka Cesarea-ki, awijapaaki rowethatari kemijantzinkari-paeni. Ipoñaa rawijanaki roojatzi nampitsiki Antioquía-ki. ²³ Tee ojamanitzi ijeekapae Pablo Antioquía-ki. Jataki rareetanta Galacia-ki eejatzi Frigia-ki, ithamentaka-shireta-kaapaari kemijantzinkari-paeni roejokirotyaari Jesús.

Ikenkithatzi Apolos Efeso-ki

²⁴ Okanta janta Efeso-ki, ari rareetaka apaani Judá-paeni iitachari Apolos, ipoñakawo Alejandría-ki. Riyotziro ikenkitha-waetzi kameetha, ithamenta-kaayitari atziri. Tema riyota-kotziro kameetha Jankina-rentsi-perori. ²⁵ Riyotako-perotziri Apolos jempe ikanta-kota Jesús. Ithaamentakayitari atziri, riyoteeri kameetha okaatzi ikemakota-kiriri Jesús. Ari iweyaari riyota-kotziri. Roo kanteencha, tee iriyotakoperotziro jempe okanta-kota omitsiryaataantsi, apatziro riyotziro okaatzi riyotaan-takiri Juan. ²⁶ Okanta apaani kitejeri, rawentaakawo okaatzi riyota-kota-neeri, retanakawo ikenkithata-kaantzi Apolos ipiyota-piinta Judá-paeni. Roo kanteencha okemakiri Priscila eejatzi Aquila, raanakiri Apolos, riyotaakiri jempe ikanta-kota iitziri rirori-paeni “Rawotsite Tajorentsi”. ²⁷ Tema ikowatzii Apolos rareetantyyaa maawoeni janta Acaya, ikantakiri kemijantzinkari-paeni Efeso-jatzi ipawakiri apaani jankina-rentsi raakameethatan-tyaariri nampitawori janta Acaya. Ikanta rareetaka Apolos janta, osheki ithamenta-kaapaakari kemijantzinkari-paeni ikaatzi riyoshii-yiteeri Tajorentsi ikemijantan-taariri Jesús. ²⁸ Tema osheki ikoshekakari Apolos irika-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, rotsinampaakiri, tema riyotaakiri Jankina-rentsi-perori jempe ikenkithata-koetziri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki riyota-kotan-taariri irika Jesús, ritaki Jeepatzii-totaa-rewo.

¹ Ikanta ijeeki Apolos janta Corinto-ki, anonkanakaPablo ochempi-mashi, areetaka Efeso-ki. Ari iñaapaaki kemijanta-witaa-chari. ² Rojampita-paakiri: “¿Ojeeka-shiretan-takimi Ishire tajorentsi owakira ikemijanta-kaetakimi?” Ikanteeyini rirori: “Tee. ¿Oetaka kanta-kota-chari? ¿Iitaka ikantee-tziri Ishire tajorentsi?” ³ Ari ikantzi Pablo: “¿Iitaka pomitsiryaa-wentakari pikemijanteera?” Ikanteeyini rirori: “Roo nomitsiryaa-wenta okaatzi riyotaan-takiri Juan.” ⁴ Ikantzi Pablo: “Paerani romitsiryaaataakiri Juan atziri-paeni ikaatzi pakaa-neerori kaari-perori. Roo kanteencha ikantaki ee-jatzi Juan: ‘Pikemijanteeri pokatsini poyaata-paakinani.’” Riitakira Jesús ikenkithata-kotakiri. ⁵ Ikanta ikemaeyakini irika-paeni, romitsiryaa-wenta-nakari Awinkatharite Jesús, rawentaa-nakari.* ⁶ Opoñaashita roteya-patzii-toyitakiri Pablo, ojeeka-shiretan-tanakari rirori-paeni Ishire tajorentsi. Iñaawaeta-nakiro otsipajato-yitatsiri ñaantsi. Ikamantan-tanakiro ñaantsi riyotakaa-neeriri Tajorentsi. ⁷ Tema ikaateeyini 12 atziri roteya-patzii-toetakiri.

⁸ Ari ikanta-piintatyaa Pablo ikyaayitzi ipiyota-piinteeyani Judá-paeni kitejeri imakoryaan-teetari, ikaatzi mawa kashiri ikenkithata-kaantaki. Tekatsi ithaawantyyaa, riyotaan-tayitaki jempe ikanta Tajorentsi ipinkathari-wentantee. ⁹ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni kijoshireta-neen-tsiri, tee ikoyi ikemijanteeyini. Riitaki kaminaa-kiriri atziri-paeni ikijima-waeteri kemijanta-neeriri “Awotsi.” Ikanta riyotaki Pablo, tee itsipata-naari ipiyota-piinteeyani irika-paeni. Apatziro itsipayita-naari ikaatzi ikemijanta-kaayiteeri. Ari retanakawo ipiyoteeyani iyaapapankoteki iiteetziri “Tiranno.” Ari riyotaa-piintakiri maawoeni kitejeri. ¹⁰ Ari ikanta-piinta-tziiro riyotaa-yitakiri, awijaki okaatzi apite ojarentsi. Tema osheki ikaatzi kemakoteeriri Awinkatharite Jesús janta Asia-ki, Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, maawoeni.

¹¹ Ikantakaakari Tajorentsi irika Pablo, osheki itajonka-wentantaki Efeso-ki. ¹² Eenitatsi atziri aanakirori maathaantsi roteeya-piintziri Pablo, itziritan-takari mantsiyari-paeni, etsiyatakota-kaayiteeri mantsiyari. Omatzitakari etsiyata-kota-kaayiteeri raahashireyitziri peyari. ¹³ Roo kanteencha eenitatsi Judá-paeni jataneen-tsiri nampitsiki Efeso, ikowawita retsiyata-kota-kaayiteerimi raahashireyitziri peyari. Iroka ikantziri iñaanatziri peyari: “¡Tema eenitatsi itajorenka Jesús rawentaari Pablo, nokoyi piyaa-tapithateeri paahashireyitziri!” ¹⁴ Rootaki imawitakari ikaatzi 7 Judá-paeni, itomi itachari Esceva, jewawitariri ompera-tajorentsita-rewo. ¹⁵ Roo kanteencha rakanakiri peyari-paeni, ikantziri: “Niyota-kotziri Jesús, niyota-kotziri Pablo. Rooma eeroka-paeni, tee niyotzimi” ¹⁶ Ari rakotanaki raahashiretziri peyari, roteeya-nakiri kowawita-chari retsiyata-koteeri, rompoja-waetakiri. Imaperotakiri rompoja-waetakiri, otzimatyee ishiyee, kaanki-merekiri rareetee-yaani ipankoki, antawo rowatsi-naawaetakiri iwathaki. ¹⁷ Ithonka ikemaeyakini nampitawori Efeso-ki, Judá-paeni eejatzi kaari isheninkata. Osheki ithaawan-tanakari. Rootaki ikemijantan-tanakariri Awinkatharite Jesús maawoeni janta.† ¹⁸ Ari ipokanaki ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, ikamanta-koyita-paakiro iyaari-peronka. ¹⁹ Riima ikaatzi sheripiyari-witachari, ramayita-paakiro jempe iñaanata-kota-piintziro, iñaakiri maawoeni atziri itaayita-paakiro. Ikanta raminee-takiro jempe-rika okaatzi opinatari itaayitakiri, areetaka ikaatzi: 50,000 ikithoki koriki. ²⁰ Eekiro ikemako-peroe-tanakitziiri Awinkatharite.

²¹ Okanta iñahaetakiro iroka-paeni, ari ithankitanee Pablo rareetantyyaa Macedonia-ki eejatzi janta Acaya-ki. Ipoña rawijanaki roojatzi Aapatziyaweniki. Ikanta-shiretzi: “Aririka niyaataki Aapatziyaweniki ompoñaashitya nawijanaki Roma-ki.” ²² Rootaki rotyaantan-takariri Timoteo eejatzi Erasto riyate Macedonia-ki, riitaki irika apite amitakota-piinta-kiriri. Roojatzi ijeekanaki rirori Asia-ki.

* 19:5 Waerontsi † 19:17 kaari isheninkata = griego

Ikoshekanteeta Efeso-ki

²³ Okanta Efeso-ki ikoshekae-takari ikaatzi awentaa-naariri iiteetziri “Awotsi.”
²⁴ Ipoñaakaantawo iitachari Demetrio, eshiropakori rirori. Eenitatsi osheki ratzirite, riitaki wetsikiriri oshiyakaawo iryaani oyaapapankote tajorentsi-niro “Diana.” Riitaki raantari osheki koriki. ²⁵ Ipiyotakiri Demetrio maawoeni ratzirite eshiropakori-paeni eejatzi itsipa-paeni oshiyariri rirori rowetsika-waeyitzi. Ikantaki Demetrio: “¡Atziri-paeni! Piyoteeyini eeroka rootaki añaantari aakapaeni iroka antawaeri. ²⁶ Roo kanteencha akema-kotakiri iiteetziri Pablo, roñaashirenkakiri osheki atziri jaka Efeso-ki eejatzi maawoeni nampitsi okaatzi tzimatsiri Asia-ki, ikantayitzi: ‘Tajorentsi-niro irika rowetsikani atziri, tee rioperotzi.’ Tema osheki atziri kemijanta-kiriri. ²⁷ Tee apatziro roñaashirenkayitee aaka eero ramananta-peroe-teeri owetsikani, rootaki oñaashirenka-peroteeri opeyakoteeyaa rooperori atajorentsite Diana, ikemakoe-tziro maawoeni nampitsiki okaatzi tzimatsiri jaka Asia-ki. Aamaashitya aritaki ipakahae-tanakiro ipokaetzi oyaapapankoteki.”

²⁸ Ikanta ikemaeyakini ratzirite, antawo ikijeeya-nakani, ikaemae-yanakini ikantzi: “¡Antawo iroka Diana, atajorentsite aakapaeni Efeso-jatzi!” ²⁹ Ari rakisheenkae-yanakani atziri ikaemae-yanakini. Roteeya-paakiri itsipata-piintari Pablo iitachari Gayo eejatzi Aristarco, Macedonia-jatzi. Raanakiri jempe ipiyota-piinteeyani atziri. ³⁰ Ikowawitaka ikyaapaakimi Pablo, teemaeta ishinetziri iyemijanta-kaani-paeni ikyee. ³¹ Eenitatsi jewari-paeni raapatziyani Pablo, ikantakiri: “Eero pimatziitawo pikyee eeroka janta.” ³² Okanta janta jempe ipiyotee-yakani, osheki icheraa-cheraatee-yakini, teemaeta riyotee-yanitzi oeta ipiyowentee-yarini. Ikaema-kaema-waeta-shiteeyani. ³³ Eenitatsi Judá-paeni ñaakiriri Alejandro rojatekaka ipiyotee-yakani, ishintsitakiri iñaawaete. Ari itzinawakotanaka Alejandro imaeritan-tawakyaari atziri-paeni, ikenkitha-waeta-kaawitakari. ³⁴ Roo kanteencha riyotee-yakini atziri-paeni isheninka Judá-paeni Alejandro, eekiro riyaata-kaana-kitziro ikaemaeyini, ojamani ikantaka ikaemi, ikanteeyini: “¡Antawowé iroka Diana, atajorentsite aakapaeni Efeso-jatzi!”
³⁵ Ari ikatziyanaka rojankinariyaan-tzite nampitawori janta, romaeryakiri, ikantzi: “Efeso-jatzi, naaka-paeni amina-kowentzirori oyaapapankote atajorentsite Diana, eejatzi oshiyakaawo poñeenchari jenokinta. ³⁶ Maawoeni iyoteeyini, eero pikaema-kaemata-shiwaeta. Pimaeritawaki, pikenkishiree-yaani kameetha. ³⁷ Tema irika-paeni atziri pamayitakiri jaka, tee rowaariperotziro oyaapapankote atajorentsite, eejatzi tee ikijima-waetziro. ³⁸ Ikoyi-rika rowajankitaa-kanteri Demetrio eejatzi ratzirite, raanakiri ikenkitha-waeta-kaeri jewari, riitaki amina-koterini okaatzi oñaashirenka-kiriri. ³⁹ Eenitatsi-rika otsipa kowachari ayota-kotero aakapaeni, otzimatyee apiyoteri maawoeni jewari-paeni, ramina-kotan-tyaawori. ⁴⁰ Tee okameethatzi rakisheen-kawaetyaa atziri-paeni nimaeka. Aritaki rowajankitaa-wenta-kaero akoshekantaka. Eero otzimi akanteri apiyako-wentan-tyaari.” ⁴¹ Ikanta ithonka-nakiro iñaawae-yitakiro iroka, rotyaanteeri maawoeni atziri.

20

Jataki Pablo Macedonia-ki eejatzi Grecia-ki

¹ Okanta okaatapaaki rakishee-nkateeyani atziri, ipiyotakiri Pablo ikaatzi kemijanta-neentsiri, ikaminaa-yitaneeri. Ari rowethata-naari maawoeni, jataki Macedonia-ki. ² Tema ithonka rareetakari inampiki-paeni ikaatzi kemijanta-naatsiri janta, ikaminaa-yitaneeri. Roojatzi ikinanta-nakari Grecia-ki. ³ Ari ijeekawaeta-paakiri janta ikaatzi mawa kashiri. Ikanta rotzi-mataa riyaatan-teeyaari Tonkaeroniki, ari ikemaki, ikanteetzi “Rajaryaa-tziimi Judá-paeni rowamayimi aririka pareetakya janta.” Rootaki

‡ 19:34 ojamani ikantaka ikaemi = apite hora okaatzi ojamanitaki

ipiyanta-naari Macedonia-ki. ⁴ Eenitatsi tsipata-naariri: Sópater, itomi Pirro poñaachari Berea-ki; Aristarco, eejatzi Segundo poñaachari Tesalónica-ki; Gayo, poñaachari Derbe-ki; Timoteo, Tíquico, eejatzi Trófimo poñaachari Asia-ki. ⁵ Ari reewatee-yanakini irika-paeni janta nampitsiki Troas, royaawenta-paakari Pablo itsipatakina naaka. ⁶ Okanta okaat-apaaki roemoshirenkae-tziro kitejeri rowapiintee-tawori ratanteetari kaari rowae-teetzi shineya-kaeroni. Ari notetanaari notsipatari Pablo eejatzi itsipa-paeni nopoñaanaawo nampitsiki Filipos. Roo awijaki 5 kitejeri, noñaapaeri etakawori reewatee-yakini nampitsiki Troas, ari nojeekae-yapaakini okaatzi 7 kitejeri.

Rareetan-takari Pablo nampitsiki Troas

⁷ Okanta omonkaataa kitejeri ipiyotanta-piinteetari, ari nopiyotee-yakani jenokinta pankotsi, nokenkishiryaa-tziro oweyaantawori rowakaa-naari Jesús riyotaani-paeni. Tema rawijatzii Pablo okitejeta-manee, rootaki roetziñaarikotan-tawori ikenkithata-kotziri Jesús. Niyankii-tyaa-kotakina tsireniri.*† ⁸ Eenitatsi osheki ootamentotsi oejeenchari jenoki pankotsiki jempe nopiyoteeyani. ⁹ Ikenkitha-mintheetzi Pablo, eenitatsi apaani ewankari iita Eutico, riitaki jeekaen-tsiri opatzimooki pankotsi. Tema ojaman-itaki ikenkithataki Pablo, ayimatakiri iwochokini ewankari, paryanaki jaawiki, kama-paaki. Tema mawamenko opewirya rowetsikae-tziro pankotsi, ojenoki-perotatzii, ari ipoñaakari iparyanaki roojatzi jaawiki. ¹⁰ Roo kanteencha ayiitanaki Pablo, roeyotashita-paakari ewankari, ithomaa-paakiri. Ikantzi: “Eero pithaawaeyini, añaatsi.” ¹¹ Ipoñaa ipiyapaa Pablo jenoki, ithonkakiro ikenkishiryaaawo riweyaanta-naawo Jesús rowakaanari riyotaani-paeni. Eekiro ikenkithata-nakitzi, kitejetanaki. Roojatzi notsipatakari nawijan-tanakari. ¹² Riima ewankari, rahaeta-neeri rañaahaera. Rootaki ithaamenta-perotan-teeta-nakari.

Nawijanaki Nampitsiki Troas roojatzi Mileto-ki

¹³ Ari neewatee-yanakini naaka, notetee-yanakani roojatzi nampitsiki Asón. Ari nokenkishiryaaakari naaneeri Pablo, tema ikowakitzii rirori ikinanaki kepatsiki. ¹⁴ Ikanta noñaapaeri Pablo nampitsiki, ari rotetanaari rirori amaatako-mento-tsiki, jateeyakini Mitilene-ki. ¹⁵ Okanta nawijee-yanakini janta, nokitejeta-kota-paaki Quío-ki, okanta namaata-kotanee apaani kitejeri awochaateki nampitsi Samos, ari naata-kota-paentzi janta Trogilio-ki. Okanta nawijeeyanakini otsipa kitejeri, areetee-yakinani Mileto-ki. ¹⁶ Tema tee ikoyi Pablo naata-kota-paente Efeso-ki, eero rojamanitan-tanaka nampitsiki-paeni tzimatsiri Asia-ki. Ikowatzii rareeteeyaa intsipaete Aapatziyaweniki, tekira roemoshirenkae-tanaki-roota kitejeri Owiitaantsi.

Ikenkithata-kaeri Pablo reewarite-paeni Efeso-jatzi

¹⁷ Ikanta nareetaka Mileto-ki, ikaemakaan-tapaakiri Pablo reewarite kemi-jantzinkari Efeso-jatzi. ¹⁸ Ikanta ipokaeyakini, ikantawakiri: “Piyoteeyini eeroka jempe nokanta nojeeki-motee-yakimini owakira nareetan-takari nampitsiki-paeni tzimatsiri jaka Asia-ki. ¹⁹ Ari nokanta-piintatyaa nantawaetziniri Awinkatharite, naaka tsinampa-shireri, osheki niraawaetaka noñaayitziro ikosheka-waetakina Judá-paeni. ²⁰ Roo kanteencha tee nopakaero nokenkithata-kaemiro pinintaa-waetyaari, nokaminaayita-piintakimi pipankopaeniki, eejatzi jempe-rika ipiyota-piinteeyani atziri-paeni. ²¹ Nokenkithata-kaayitakiri nosheninka-paeni Judá-paeni eejatzi kaari Judá-paeni, nokanta-yitziri: “Pipiyashi-yiteeri Tajorentsi, pawentahae-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²² Otzimatyeera niyaate Aapatziyaweniki, tema rootaki Ishire tajorentsi kowa-shiryaa-kaanari. Tee niyotzimaeta oeta-rika awiji-motenari janta. ²³ Jempe-rika niyaayitaki, iyoshiryaa-kaakina Ishire tajorentsi, okantana: ‘Osheki ikemaatsita-kaetemi janta, ari omonkyahaetemiri.’ ²⁴ Roo

* **20:7** kitejeri ipiyotanta-piinteetari = etapiintawori kitejeri = Domingo † **20:7** iweyaantawori rowakaa-naari = tzimpetoyirori ratanteetari.

kanteencha tee okantzimoshiretana nokami. Tema rootaki kowaperotacha nokimoshire-wenta-peroteero, rooteentsi nomatero nawijante nareetyaa jempe oweyeeyaa noshiye. Tema rooteentsi nothotyeero ikantakinari Awinkatharite Jesús nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi jempe okanta-kota ineshironkatantee Tajorentsi. ²⁵ Nokenkithata-kaayitakimi eejatzi eeroka-paeni jempe okanta-kota ipinkathariwentantee Tajorentsi. Niyotzi naaka eero papiiteero piñaayiteena. ²⁶ Rootaki nokantan-temiri, tee naaka kantakaa-shityaawoni itziman-tyaari peyashitaa-chani, ²⁷ tema nokaman-takimiro maawoeni ikenkishiretzi-takari Tajorentsi ranteri, tekatsi apaani nomani-motemi. ²⁸ Paamakowenteeyaa eeroka, ari pikimiteeri ikaatzi kemijantayitaa-tsiri. Pikenkishireteeyaa eeroka rowayitaki Ishire tajorentsi peewayiteeri kemijanteeriri Tajorentsi. Paminako-wenteeri ikaatzi rowawijaa-koyiteeri Tajorentsi rapawenteeri riraa Awinkatharite ipina-wenta-yiteeri. ²⁹ Tema niyotzi naaka aririka nomakoryaaki, aritaki ipokapaaki itsipa roshiya-paakyaari katsimari owantaniri ithonkiri ipireetari, tema ikowapaaki irika pokatsini ithonkiri kemijantzinkari. ‡ ³⁰ Aamashitya aritaki ramatawitanakimi pikaatee-yakinira eeroka piyemijanteeyini, ipakakaanakiri ikemijanta-witari. ³¹ Rootaki pikenkishiryaa-tyaari eeroka-paeni. Tema mawa ojarentsi nojeeki-mowaeta-paentzimi, tee nopakaapaentziro nokaminaayitzimi maawoeni, niraako-yitakimi. ³² ¡Noyemijantzinkaritepaeni! Nokowa-kotziri naaka Tajorentsi riitaki aminakowentemini nimaeka, riitaki neshironkatemini, tema rootaki ikantayita-kaeri. Aritaki rowetsika-shireteemi, aritaki imateemiokaatzi ikashiya-kaakariri ikaatzi rashitee-yaari. § ³³ Tee piñaana noñaamatyaawo naaka pithaari, piyorikite, poorote. ³⁴ Piyoteeyini eeroka-paeni, naakataki antawae-wenteen-chari naantari koetyeemo-yitanari, ari nokemi-tzita-kariri ikaatzi amitako-yitakinari. ³⁵ Ari nokinakaerori niyotaan-takimirori jempe akantyyaa antawae-pero-yitee, aneshironkayitan-teriri koetyaa-waeta-tsiri. Nokenkishiryaa-kaemi ikenkithata-kota-paentziri Awinkatharite Jesús, ikantaki: ‘iKimoshire-pero-tee ikaatzi pashitan-tachari, tee ari ikanteeteri ipashiteetari.’ ”

³⁶ Ikanta ithonka-nakiro Pablo ikamantan-takiro iroka-paeni, rotziwerowanaka ramanakaa-naari ikaatzi piyoteen-chari. ³⁷ Maawoeni rirahae-yakani, rawithakita-wakae-yanakani, ari rowethata-waari Pablo riyaateera. ³⁸ Owashireteeyanakani, tema ikantakitzii Pablo eero rapiiteero iñahaeri. Tema maawoeni royaatee-yanakirini Pablo roojatzi rotetan-tanaari amaatako-mento-tsiki.

21

Riyaatan-taari Pablo Aapatziyaweniki

¹ Ikanta nookayitaneeri, oteteeya-naanani, tampatzika nowanakiro niyaataki nampitsiki Cos. Okanta okitejeta-manaki areetakina otsipaki nampitsi Rodas, okanta nawijanaki roojatzi Pátara-ki. ² Ari noñaapaakiro janta antawo amaatako-mentotsi jatatsiri Fenicia-ki, ari noteteeyanakani. ³ Okanta namaata-koteeyini, namina-kota-nakiro othampishi Chipre, nokina-kotanaki naaka-paeni nakoperoki roojatzi Tonkaeroniki. Tema eenitatsi owaahawontsi rookaeta-nakiri Mapiniki, ari naata-kotee-yapaakini. ⁴ Ari noñaapaaki kemijantzinkari-paeni, ari nojeeki-mowaeta-nakiri okaatzi 7 kitejeri. Ikantawakiri Pablo: “Eero piyaatzi Aapatziyaweniki.” Roo ikantan-tariri, tema Ishire tajorentsi iyoshireta-kaeriri. ⁵ Okanta nomaapaaki 7 tsireniri, roo nawijan-tanakyaarimi. Royaaatee-yakinani maawoeni noyemijantzinkaritepaeni, itsipayitakawo iinapaeni, eejatzi reentsite. Roojatzi jempe iweyaa-thapita nampitsi,

‡ 20:29 owantaniri = lobos § 20:32 Itajorentsita-kaetani

ari notziwerowae-yapaakani impanekiiteki, amaneeyakinani. ⁶ Opoña nowetha-yitanaari maawoeni, oteteeya-naanani amaatako-mento-tsiki. Piyeeya-naani rirori-paeni ipankokipaeni.

⁷ Okanta namaata-koteeyini nopoñaawo Mapiniki roojatzi Tolemaida-ki. Ari nowetha-yitapaakari noyemijantzinkarite-paeni, tema apaani kitejeri nojeeki-mowaeta-nakiri rirori-paeni janta. ⁸ Okanta okitejeta-manaki, nokinee-yakini awotsiki roojatzi Cesarea-ki. Nojeeki-mota-paakiri ipankoki Felipe, kamantan-taneerori Kameethari Ñaantsi, riitaki apaani ikaatziri ⁷ riyoshiitee-takiri paerani ramitako-yiteri Otyaantaa-rewopaeni. ⁹ Eenitatsi Felipe okaatzi ⁴ ewankawo rishinto, kamantantaniro rooripaeni. ¹⁰ Tema awijaki osheki kitejeri nojeeka-paaki Cesarea-ki, ari rareetakari apaani Kamantan-taniri, iita Agabo, ipoñaakawo iipatsiteki Judá-paeni. ¹¹ Ipokapaaki nojeekae-yakinira naaka-paeni. Raapaakiri rowathakiro Pablo, roojotakari rakoki eejatzi iitziki. Ikantzi: “Ari ikanteri Judá-paeni roojoteri ashitariri irika rowathakiro janta Aapatziyaweniki, raanakiri iwinkathariteki wirakocha-paeni. Rootaki iyotakaa-kinari naaka Ishire Tajorentsi.” ¹² Tema nokemae-yakini nokaatzi notsipatakari Pablo, nokanta-kanta-witanakari: “Eero piyaatzi Aapatziyaweniki.” Ikantzita-witakari eejatzi kemijantzinkari-paeni nampitawori janta. ¹³ Roo kanteencha ikantanakae: “¡Eero piraawaeteeyani, osheki powashireta-kaakina! Tema kowanakina naaka. Aririka okantyya roojoteetena roojatzi nokamawentan-tyaariri Awinkatharite Jesús janta Aapatziyaweniki, omawaetyaata.” ¹⁴ Teera notsinampaa-tziri nokanta-yiwitakari, apatziro nokanta-nakiri: “Omatyaata ikoyiri Awinkatharite.”

¹⁵ Okanta otsipa kitejeri, wetsikae-yanaanani, jateeya-kinani Aapatziyaweniki. ¹⁶ Eenitatsi kemijantzinkari-paeni Cesarea-jatzi oyaatakinari. Riitaki aanakinari ipankoki atziri iitachari Mnasón, Chipre-jatzi irika rirori. Tema paerani ikemijanteeri Jesús rirori. Riitaki nomayimotapaakiri.

Roteeyee-takiri Pablo tajorentsi-pankoki

¹⁷ Okanta nareete-yapaakani Aapatziyaweniki, kimoshireteeyakini noyemijantzinkarite-paeni iñaawakina. ¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, raayita-nakina Pablo nareetyaari Jacobo, rirentzi Jesús. Ari noñaapaakiri eejatzi jewayitziriri noyemijantzinkarite-paeni. ¹⁹ Riitaki rowetha-yitapaakari Pablo, ikamanta-paakiri okaatzi rantakaa-yitakiriri Tajorentsi inampiki-paeni itsipa-jatzi atziri. ²⁰ Ikanta ikemaeyakini, ithaamenta-nakari Tajorentsi. Rootaki ikantan-tanakariri Pablo: “Noyemijantzinkaritee, eenitatsi osheki asheninka Judá-paeni kemijanta-neeriri Jesús. Roo kanteencha eeniro ishintsi-yitziri kemijantzinkari-paeni imonkaatero Ikantakaantani Moisés. ²¹ Ikemako-wentakimi eeroka piyotaa-yitakiri asheninka Judá-paeni jeekatsiri otsipaki nampitsi, pikanta-yiterimi: ‘Tee okowa-jaanta pimonkaateero Ikantakaantani Moisés, tee okowa-jaanta pitomeshitaa-niteeri pitomi-paeni, tee okowa-jaanta antayiteero okaatzi ameyitari paerani.’ ²² ¿Jempema akantyyaaka nimaeka aririka riyotaki asheninka-paeni areeteemi jaka? ²³ Niyotzi iita panteri. Tema eenitatsi akaatee-yirini jaka ikaatzi ⁴ atziri, riitaki kowatsiri imonkaatero ikashiya-kaariri Tajorentsi. ²⁴ Pitsipata-nakyaari irika-paeni, ari pikaate pantero kitewa-thata-kaayimini. Eeroka pinakowenterini ikaate itaayiteri, rameete-teneri iishi. Rootaki riyotan-teetyaari theeyaantsi okaatzi ikantakoe-takimiri eeroka. Tema pimatzitawo eeroka pimonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani. ²⁵ Riima itsipa-jatzi kaari asheninkata, ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús, notyaanta-kiniri paerani jankina-rentsi. Nokantakiri: ‘Eero powakoyitawo riraa tsimeri. Eero pimayempi-waetzi, tema ipinkaetani ranteeterorika.’ ²⁶ Ikanta Pablo raanakiri irika ⁴ atziri. Imawitakawo okitejeta-manee itsipayitakari ikite-wathatan-tayi-teeyaari. Opoña ikyaaki tajorentsi-pankoki

ikamantante jempe okaate kitejeri othonkan-tyaari ikashiya-kaantziri rirori, ikantan-tyaari jempe-paete ramayiteri rashita-kaeyariri Tajorentsi.

²⁷ Ikanta omonkaatzi-mata-paaka 7 kitejeri, eenitatsi Judá-paeni poñaayita-chari iipatsiteki Asia-jatzi, iñaakiri Pablo tajorentsi-pankoki. Intsipaete ikaminaa-nakiri atziri-paeni ikoshekyaaari Pablo, ²⁸ ikaemae-yanakini, ikantzi: “¡Nosheninka, Israel-paeni! ¡Pamitakotena! Riitaki irika atziri jatayiteen-tsiri jempe-rika-paeni ikaminaa-yitziri atziri ikoshekyaaari asheninka-paeni, itheenka-waetziro Ikantakaantani Moisés, itheenka-waetakiro eejatzi iroka tajorentsi-panko. Roo owanaa-perotacha ikyaakaakiri tajorentsi-pankoki itsipa-jatzi atziri kaari asheninkata, itheenka-tajorentsi-waetakiro.” ²⁹ Roo ikantantari, tema iñaakitziiri Pablo janta Aapatziyaweniki itsipataro Trófimo poñaachari Efeso-ki, roshiya-kaanteeyini ikyaakaa-kitziiri tajorentsi-pankoki. ³⁰ Tema intsipaete ipiyotee-yapaakani osheki atziri. Roteeya-paakiri Pablo, inoshika-nakiri jantakiroki tajorentsi-pankoki, rashitee-tanakiro. ³¹ Roowiteencha rompojee-terimi, ari ikamantee-takiri jewatziriri rowayirite wirakocha, ikantee-tziri: “Ikosheka-wakaatyaa atziri.” ³² Ari ipiyota-nakiri eejatzi rowayirite inampina-paeni rirori jewari, ishiyana-kityaa ipiyotee-yakanira atziri. Ikanta iñaawakiri ipokaki, ipakaanakiri ipajawaetziri Pablo. ³³ Roteeya-paakiri Pablo, ikantanakiri rowayirite: “Poojotan-tyaari apite eshirotha.” Rojampita-nakiri atziri-paeni: “¿litaka irika? ¿Oetaka rantakiri?” ³⁴ Roo kanteencha eenitatsi cheraashi-waeta-neenchari, roo kanteencha eenitatsi itsipa-paeni kaari akakoterini ikantawitakari. Tee ikemathatziri reewarite owayiri oeta awijatsiri. Rotyaantakiri rowayirite raanakiri Pablo jempe imaapiinteyini owayiri-paeni. ³⁵ Ikanta roerinka-kaawitari Pablo riyaaata-kaeri imaapiintzira owayiri-paeni, eekiro ishintsitatzi atziri-paeni ikoyi ipajawaeteri, rootaki inatanta-nakariri owayiri-paeni okini rotzika-wentero. ³⁶ Tema eekiro royaata-kowenta-tziiri atziri-paeni, ikaemaeyini, ikantzi: “¡Powamayiriwé!”

Ikenkithata-kota Pablo

³⁷ Roowiteencha ikyaakaeteri Pablo imaapiintzira owayiri-paeni, rojampita-nakiri Pablo reewarite owayiri-paeni, ikantziri: “Kantachama nokenkitha-waeta-kaemi eepichokiini.” Ari ikantanaki jewari: “¡Jempema piyotziroka noñaani! ³⁸ ¿Tema eeroka Apitantonijatziri, eeroka poñaakaan-takawori chapinki koshekaantsi, kinapaentsiri ochempi-mashiki, pamaki 4000 powayirite?” ³⁹ Ikantzi Pablo: “Naaka isheninka Judá-paeni, nopoñaachari Tarso-ki jeekatsiri janta Cilicia-ki. Otzinkami iroka non-ampi, nokoyi nokenkitha-waeta-kaeri nosheninka-paeni.” ⁴⁰ Ishinette-takiri Pablo. Katziyanaka pawitsiki, itzinaa-wakotanaka imaeritan-tawakyaari isheninka-paeni. Ari ipampoyeeyanakirini imaeritee-yanakini. Ari retanakawo iñaawaetan-tanakawo iñaani, kameetha ikenkitha-waeta-kaanakiri maawoeni isheninka-paeni Heber-paeni, ikantanakiri:

22

¹ “¡Noyemijantzinkaritee Israel-paeni! ¡Jewari-paeni! Pikemi nokantawaki naaka.”

² Tema ipampoyeeyanakirini imaeritee-yanakini. Ari retanakawo Pablo iñaawaetan-tanakawo iñaani, kameetha ikenkitha-waeta-kaanakiri isheninka-paeni, ikantanakiri:

³ “Naakataki pisheninka. Notzimaki nampitsiki Tarso jeekatsiri Cilicia-ki, roo kanteencha nokimotataki naaka jaka Aapatziyaweniki, riyotaani naaka Gamaliel. Riyotaa-kinawo niyotako-perotero ikantakaantani awaejatziteni. Nokowa-piintawitaka noshire-perotyaari Tajorentsi, pikimiyita eeroka-paeni nimaeka. ⁴ Paerani naminaminatziri awentaa-naariri iiteetziri ‘Awotsi’, nokoyi nompojiri. Tema osheki nonoshika-yitaki shirampari eejatzi tsinani, nomonkyaa-kaanta-yitakiri. ⁵ Iñaayitakina maawoeni Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo eejatzi Antaripero-paeni. Riitaki payitakinari jankina-rentsi ipakaan-tziri asheninka Judá-paeni janta Ontyaa-maeriniki.

Ipoñaa niyaatanaki naminamina-yitziri kemijantzinkari-paeni, namayitziri jaka Aapatziyaweniki, rowajankiteeteri.”

Ikenkithata-kota Pablo ikemijantan-taari
(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Okanta nanashiteeyaani awotsiki, roowiteencha nareetyaami Ontyaamaeriniki, tampatzikataki ooryaa, ari romapoka-kinari morekaneen-tsiri Inkiteki, roorenta-kota-paakina jempe nokatziyaka. ⁷ Ari notyaanaki kepatsiki. Nokematzi ñaanatanari, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Oetaka pikoshekan-tanari?’ ⁸ Ari nojampita-nakiri, nokantziri: “¡Pinkathari! ¿Jempema piitaka eeroka?” Ari rakaeta-nakina, ikanteetana: ‘Naakataki Jesús Kashiyakaa-weni-jatzi pikoshekari.’ ⁹ Tema iñaakiri oorenta-paenchari ikaatzi notsipa-yitakari, ithaawae-yanakini. Roo kanteencha tee ikemaeyironi rirori iñaanateetana naaka. ¹⁰ Ari nojampita-nakiri, nokantziri: ‘Pinkathari. ¿Iitaka pikoyiri nanteeri naaka?’ Ari ikantanakina Pinkathari: ‘Pikatziye, piyaate nampitsiki Ontyaamaeriniki. Ari ikamantee-temiro oeta panteri.’ ¹¹ Ikathata-naana ikaatzi notsipatakari roojatzi Ontyaamaeriniki, tema imawityaakitakaa-kina oorenta-paakinari.

¹² Ari ijeekiri janta apaani atziri iita Ananías, ipinkathatziri rirori Tajorentsi, imonkaatziro Ikantakaantani Moisés. Pinkathari royiri maawoeni Judá-paeni nampiyitawori Ontyaamaeriniki. ¹³ Pokanaki Ananías iñeena. Ikanta rareeta-paaka, ikantapaakina: ‘Noyemijantzinkaritee Saulo, pokiryahae.’ Apathakirotanana nokiryaa-nee, aminawaeta-naana. ¹⁴ Eekiro ikantana-kityaana Ananías: ‘Eeroka riyoshi-itani Itajorentsite awaejatziteni. Riyoshiitakimi piyotaan-teero ikowakaemiri rirori, tema piñahaeri Jeepatzii-totaa-rewo tampatzika-shireta-tsiri, pikemakiri iñaanatakimi. ¹⁵ Eeroka kenkithata-koteerini maawoeni atziriki. Pikamantan-tayiteero okaatzi piñaakiri, okaatzi pikemakiri. ¹⁶ Tekatsi otsipa poyaawentyaari nimaeka. Pitzinee, piyaate pomitsiryaatyaa, pawentahae-yaari Awinkatharite pikowa-koteeri ipeyakotan-tee-mirori pantayi-witakawo kaari-perori.’ ”*

Ikenkithata-kotziro Pablo rotyaantee-tziri ikenkithata-kaeri itsipa-jatzi atziri

¹⁷ “Okanta nopiyaawo Aapatziyaweniki, niyaataki tajorentsi-pankoki namanapaa, ari noñaashiretakiri janta. ¹⁸ Noñaakiri Awinkatharite, ikantakina: ‘Eero pojamanitzi, pishitowae Aapatziyaweniki, tema eero ikemijantee-tzimi pikenkithata-kowitena jaka.’ ¹⁹ Nokanta-nakiri naaka: ‘Pinkathari, riyoteeyini maawoeni niyaata-piintaki jempe ipiyota-piinteeta, nomonkyaa-kaanta-yitakiri ikaatzi awentaa-neemiri eeroka, osheki nopajata-kaanta-waetakiri. ²⁰ Ikanta rowamae-takiri paerani kenkithata-kotzimiri, Esteban, ari nokaatzi-takari naaka janta, naapatziyakari owamaakiriri, naminakowentakiniri iithaari-paeni.’ ²¹ Roo kanteencha ikantanakina Tajorentsi: ‘Piyaate, tema naaka otyaantemini inteena jempe inampiyitawo itsipa-jatzi kaari pisheninkata.’ ”

Ijeeki-motakiri Pablo reewarite owayiri-paeni

²² Ikanta ikemawaki atziri-paeni, rapiita-nakiro ikaemaeyini ikantzi: “¡Irika atziri tee okameethatzi rañee! ¡Pashiree-yaari!” ²³ Eekiro ishintsitatzi ikaemaeyini, roteka-koteeyani iithariki, rooka-wanetziro kepatsi jempe ipiyotee-yakani, tema ikijeeya-tyaani. ²⁴ Ikanta reewarite rowayirite wirakocha, ikantanakiri apaani rowayirite: “Paanakiri inthomoeki irika, apajata-wakiri ikamantan-teerori oeta iñaawaetakiri rowatsimaan-takariri isheninka-paeni.” ²⁵ Roo roojowitee-takari ipajatan-teetyaariri, rojampita-nakiri Pablo itsipa reewarite owayiri, ikantziri: “Rojankinata-kotani iwinkatharite naaka Roma-jatzi. ¿Shinetaa-ntsita-tsimaa ipajeteetena, tekira raminakoe-tawakinawo oetarika nantakiri?” ²⁶ Ikanta ikemaki reewarite owayiri, ipiya-shitanakari reewari-perote rirori, ikantapaakiri: “Nowinkatharite, ¿Piyotakima oeta antakiri? Rojankinata-kotani irika Awinkathari-perote aakapaeni Roma-jatzi-paeni.”

* 22:16 Waerontsi

²⁷ Ikanta ikemawaki reewari-perote owayiri, ipoka-shita-paakiri Pablo, rojampita-paakiri: “¿Omaperotatyaama eeroka rojankinata-kotani nowinkatharite?” Ikantzi Pablo: “Jeen.” ²⁸ Ikantzi reewarite owayiri: “Osheki nopina-wentaka naaka nojankinata-kotan-tyaari.” Ikantzi Pablo: “Tee nopinawenta naaka. Rojankinata-kotzitee-takina owakira notzima-paaki.” ²⁹ Ikanta ikemaeyakini oojowita-kariri Pablo ipajawaeteri, roojoryaa-kota-nakiri, riyaata-pithata-nakiri. Tema antawo ithaawanaki reewari owayiri oojotakaan-takiriri rojankinata-kotani iwinkatharite Roma-jatzi.

Rahaeta-neeri Pablo ipiyoteeta-piinta reewarite Judá-paeni

³⁰ Okanta okitejeta-manaki, ikoyi riyota-perote reewarite owayiri oeta ikoshekan-tariri Judá-paeni irika Pablo. Ipiyota-kaantakiri reewarite-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, eejatzi maawoeni Antaripero-paeni Judá-paeni. Ramaetakiri Pablo omonkyawitee-takari, jeekapaaki jempe ipiyoteeyani jewari-paeni.

23

¹ Raminapaakiri Pablo jewari-paeni piyoteen-chari, ikantapaakiri: “¡Nosheninka! Naamaako-wenta-piintaka naaka eero otzimanta nantzi-motanteri, tema nokemijanta-piintziri Tajorentsi okaatzi ikantanari.” ² Ikanta Ompera-tajorentsiperotaa-rewo iitachari Ananías, ipaja-waanteta-kaantakiri Pablo. ³ Roo kanteencha Pablo, ikantanakiri: “¡Theeri! Poshiyakawo okitamaawita rowantee-tariri kaminkari. Tajorentsi pajetemini eeroka. Jeekawitakimi jaka pamina-kotan-tenawo Ikantakaan-teetani, ¿Tema pipiyathatawo eeroka pipajata-kaantakina?” ⁴ Ikanta ikaatzi piyoteen-chari, ikantanakiri Pablo: “¿Arima pikanteri pikaweyiri Jewatziriri ompera-tajorentsiperotani Tajorentsi?” ⁵ Ikantzi Pablo: “Noyemijantzinkarite-paeni, tee niyowita naaka Ompera-tajorentsiperotaa-rewo irika, tema okantzi Jankina-rentsi-perori: ‘Eero pikaweyiri jewatakaan-tatsiri.’”

⁶ Iñaatzii Pablo eenitatsi Judá-paeni itsipatakari piyoteen-chari Tampatzikaweri-paeni, riima itsipa-paeni Inashitantaniri irika, ikantanakiri: “¡Nosheninka! Naakataki inashitantaniri, eejatzi nosheninka-paeni. Rootaki riyakowentan-teetanari nimaeka, tema nokemijantaatzi naaka aritaki rañaayitee kamayita-tsiri.” ⁷ Ikanta ikemaeyawakini ikantaki Pablo, iñaana-minthata-wakaanaka Inashitantaniri eejatzi Tampatzikaweri. ⁸ Tema riitaki Tampatzika-weri-paeni, kanta-piinta-tsiri: “Eero rañaayitee kamayita-tsiri, tee itzimi Ronampiripaeni Tajorentsi, tee itzimi shiretsi.” Riima Inashitantaniri, ikanteeyini rirori tee ari okantakotyaa iroka-paeni. ⁹ Ari icheree-yanakini maawoeni. Eenitatsi Yotaantaniri Inashitantaniri katziya-yitaneen-chari, ikantanaki: “Irika atziri tee otzimi rantani. Aamaa-shityaa iñaana-shireta-tziiri ronampiri Tajorentsi, teerika iñaana-shireta-tziiri shiretsi.” ¹⁰ Eekiro ishintsitatzi ichereeyini. Rootaki ithaawantanakari reewarite owayiri-paeni rowamayiteri Pablo. Ikaemakaan-teeri rowayirite raaneeri inthomoeki jempe imaapiinteyini.

¹¹ Okanta otsirenitane, roñaahaari Awinkatharite irika Pablo, ikanteeri: “Eero pithaawantari, aritaki pikenkithata-kotakina Roma-ki pikimitakiro jaka Aapatziyaweniki.”

Ikenkishiryaahaeta rowamahaeteri Pablo

¹² Okanta okitejeta-manaki, ikenkitha-waetee-yakini itsipa Judá-paeni, ikanteeyini: “Jame amasheka-wentee-yirini Pablo roojatzi owamaan-takyaariri.”* ¹³ Rawijanakiro

* 23:12 amasheka-wentee-yirini = eero owaeyani, eero ireeyini amiri roojatzi ashiryaan-takyaariri.

ikaateeyini 40 atziri kamanta-wakahaen-chari. ¹⁴ Riitaki jatashita-kiriri reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo, eejatzi Antaripero-paeni, ikantapaakiri: “Nokowae-yakini nomasheka-wenteri Pablo roojatzi nowamaan-takyaariri. ¹⁵ Rootaki nokenk-ishiryaaakari naaka-paeni, nokoyi paapatziya-wakaeyaa eeroka pikaatzi pipiyota-piinteeyani, pikenkitha-waeta-kaeri reewarite owayiri-paeni, pikanteri: ‘Pamaenari Pablo okitejeta-manaki naminako-peroteri okaatzi rantakiri.’ Tema aamawenteeyakinani naaka, roojatzi nowamaan-tawakyaariri tekira rareeta-paakyaata jaka.”

¹⁶ Roo kanteencha ikemaki itzineri Pablo ikamanta-wakahaeyani, jatanaki jempe imahaeyini owayiri-paeni, ikamanta-paakiri Pablo. ¹⁷ Opoña ikaemaki Pablo apaani reewarite owayiri, ikantakiri: “Paanakiri irika ewankari janta peewa-peroriteki, eenitatsi oeta ikamanteriri.” ¹⁸ Ikanta reewarite owayiri raanakiri itzineri Pablo reewa-peroriteki owayiri, ikantapaakiri: “Jewari, ikowa-kotakina Pablo namakimiri irika ewankari, eenitatsi ikoyiri ikamantemiri.” ¹⁹ Ikanta jewari-perori, raanakiri ewankari inteeneeni, rojampitakiri: “¿Oeta pikaman-tenari?” ²⁰ Ikantanaki ewankari: “Ikenkishiree-yakani Judá-paeni ikowa-kotemi okitejeta-manee paaneeri Pablo jempe ipiyota-piinteeyani Antaripero-paeni, ari raminako-perotero rantani. ²¹ Eero pikemijantziri, tema omaneeyakani 40 atziri-paeni. Ikantee-yakini: ‘Jame amasheka-wentee-yirini Pablo roojatzi owamaan-takyaariri.’ Tema wetsikae-yakani nimaeka, royaawentee-yatyaani jempe pikante eeroka.” ²² Ikanta rotyaanteeri irika ewankari, ikantawaeri: “Eero pikamantan-tziro iroka-paeni.”

Rowawijee-takiri Pablo pinkathariki Félix

²³ Ikanta reewarite owayiri ikaemaki apite inampina, ikantakiri: “Pipiyote 200 powayirite, eejatzi 70 owayiri-paeni kyaakota-chani, itsipa 200 aayitatsini rowathamento. Riitaki jatatsini tsireni-paete janta Cesarea-ki. ²⁴ Ompoña paminaki itsipa ikyaakota-nakyaari Pablo, paminako-wenteri kameetha. Paanakiri pinkathariki Félix.” ²⁵ Ari rotyaanta-kiniri rojankinari pinkathari, iroka ikantziri:

²⁶ “Rojankinari Claudio Lisias rotyaantziniri pinkathari Félix: Osheki nowethatzimi. ²⁷ Irika atziri notyaanta-kimiri, roteeya-kaanta-witakari Judá-paeni jaka, roowiteenchami royirimi. Ikanta niyotaki rojankinata-kotani awinkatharite Roma-ki, naanaki nowayirite, nookakaa-wentakiri. ²⁸ Nokowaki niyote oeta rantakiri, oeta ikoshekan-teetariri, naanakiri ipiyota-piinteeyani rantariperote-paeni. ²⁹ Noñaatzii ikosheka-wenta-shitari ikantakaan-teetani rashi rirori-paeni. Tee okameethatzi rowamayiteri, tee okameethatzi eejatzi omonkyaawaeteeteri. ³⁰ Nokemaki eejatzi ikowaeya-tziini Judá-paeni rowamayiri, rootaki notyaantan-kimiriri eeroka. Nokantzi-takari ikaatzi koshekawaetariri ikamantemiro oeta itzimawentan-tariri irika.”

³¹ Imatakiro owayiri-paeni. Raanakiri tsireni-paete Pablo nampitsiki iiteetziro Antípatris. ³² Okanta okitejeta-manaki, piyeeyaani owayiri-paeni anashita-shitaneechari. Riima ikaatzi kyaakota-neechari eekiro royaata-kota-nakitziiri Pablo. ³³ Ikanta rareeta-kaakari Cesarea-ki, ipapaakiri jankina-rentsi pinkathari, ikantapaakiri: “Pinkathari, irika Pablo.” ³⁴ Ikanta ithonkakiro pinkathari iñaanata-wakiro jankina-rentsi, rojampita-nakiri Pablo, ikantziri: “¿Jempe pipoñaaka?” Ikantzi Pablo: “Nopoñaawo Cilicia-ki.” ³⁵ Ikantzi Claudio: “Ari nokemakimi paata aririka rareeta-paakyaaa ikaatzi koshekimiri.” Ikantakaanaki rahaeta-nakiri iwinkathari-pankoteki. Herodes, ari raminako-wenteriri janta

24

Ikenkithata-kotakari Pablo janta Félix

¹ Okanta awijanaki 5 kitejeri, areetapaaka Cesarea-ki Ompera-tajorentsiperotaa-rewo Ananías itsipayitakari Antaripero-paeni eejatzi ookakowentan-taniri iita

Tértulo. Rawija-shita-paakiri pinkathari ikoshekyaaari Pablo. ² Ikanta ramaeta-paakiri Pablo, ñaawaetanaki Tértulo, ikantanakiri Félix: “Ariwé pinkathari, tema kameetha noñaayitakiro nojeeki, osheki piyota-nitzi, pantakiniri kameethata-tsiri nosheninka-paeni. ³ Nowinkatha-perorite Félix, osheki ramana-piintakimi maawoeni nosheninka. ⁴ Roo kanteencha eero ojamanitanta, nokoyi pikemijanta-wakina eepichokiini nokantemiri. ⁵ Noñaakiri naaka irika atziri, owaari-perotani. Ithonka ikina-kina-yitaki nampitsiki, tee apatziro ikoshekakari nosheninka Judá-paeni, riijatzi jewatakaaneeriri ikaatzi iitashi-waeta-chari ‘Oshireta-naariri Kashiyakaa-weni-jatzi.’ ⁶ Ikowaki eejatzi rowaariperoteromi notajorentsi-pankote, rootaki noteeya-kaantanta-kariri, nokowae-yawitakani namina-kotan-tyaaririmi Ikantakaan-teetanari naaka-paeni. ⁷ Roo kanteencha ipokapaaki jewari Lisias, ishintsitapaakina, raapithata-kinari. ⁸ Ikantanakina: ‘Otzimatyee piyaate pinkathariki rowetsikimiro okaatzi awijeentsiri.’ Anjatyaa pojampi-peroteri eeroaka ayotantyaawori kyaari-pero-rika nokoshekan-takariri.”

⁹ Roojatzi ikantzi-teeya-karini Judá-paeni ikaatzi pokaentsiri.

¹⁰ Ari itzinaa-wakotanaka pinkathari iñaawaetan-tyaari Pablo. Ikantanaki Pablo: “Osheki nokimo-shire-wentakimi, tema eerokataki keminani nokenkithata-kotyaari, tema niyotzi eerokataki wetsika-piinta-kiniriri nosheninka-paeni ikosheka-wakaaha.

¹¹ Kantacha pojampita-kowentena eeroaka, tema owakira nareetaa Aapatziyaweniki, okaatzi ¹² kitejeri nareetan-taari, nokowawita nopinkathata-paerimi Tajorentsi. ¹² Tekatsi ñeenani noñaana-minthatziri, tee nokoshekari atziri-paeni tajorentsi-pankoki, ari nokantakari otsipaki nampitsi, tekatsi nokoshekyaa ipiyota-piinteeta. ¹³ Irika-paeni kamanta-kota-kinari nimaeka jaka, tema eero iñahaetziro omaperotatyaa ikanta-kotanari. ¹⁴ Ari okantari, nawentahaari naaka iiteetziri ‘Awotsi.’ Rootaki ikantayitzi iyakowentanari noyemijanta-shiwaetani. Tema nawentahaa-tyaari naaka Tajorentsi ipinkathatziri paerani nowae-jatziteni. Nokemijantziro ikantakaan-tani, eejatzi rojankinari-paeni Kamantan-taniri-paeni. ¹⁵ Ari nokimitari rirori-paeni royaawentari Tajorentsi rowañaa-yiteeri kamayiteen-tsiri, tee apatziro rañaayitee kameetha-shireri tema imatzitee-yaawo maawoeni kaari-perori-paeni. ¹⁶ Rootaki nokowanta-piintakari eero otzimawaetzi kaari-perori nantzi-moteriri Tajorentsi, eejatzi atziri-paeni. ¹⁷ Tema awijaki osheki oarentsi nokina-kina-waetaki, nopiyaa nonampiki namae nopashita-paeyaariri nosheninka koetyaa-waeta-tsiri, nokowawitapaa eejatzi notaa-paenirimi Tajorentsi. ¹⁸ Rootaki nantziri tajorentsi-pankoki, ari nameetakiro noeshi nokitewa-thatan-teeyaari, tee noshekiiyini, tekatsi nokoshekyaa janta. Aripaetera iñaapaakina Judá-paeni poñaayita-chari Asia-ki. ¹⁹ Riitaki pokatsinimi jaka ikenkithata-kotena oetarika iñaakota-kinari. ²⁰ Tee ipokatzii rirori, irikaha pokayitentsiri riitaki Antaripero-paeni piyowenta-kinari chapinki, anjatyaa ikantemi eenitatsi-rika iñaakota-kinari janta nantakiri. ²¹ Aamaaka roo ikanta-kotanari nokantakiriri chapinki ipiyowentan-tanari, nokantakiri: ‘Rootaki riyakowentee-tanari nokemijanteero rañaayitee kamayita-tsiri.’ ”

²² Tema riyotako-perotzitari pinkathari Félix iiteetziri “Awotsi-weri,” rootaki ipakantanakariri, ikantanakiri: “Aririka ipokaki jewari Lisias, ari ikamanta-perota-paakinawo.” ²³ Ikantanakiri Félix reewarite owayiri-paeni: “Roojatzi paamawenta-wakyaari Pablo, roo kanteencha pishineteri rareetyaari raapatziyani-paeni ipantyaariri kowityee-motariri.”

²⁴ Okanta otsipa kitejeri, ipokae pinkathari Félix itsipatakawo iina Drusila, osheninka Judá-paeni roori. Ikaemakaan-tapaeri Pablo ikemiri ikenkithateniri jempe okanta-kota rawentahaari Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁵ Roo kanteencha retanakawo Pablo ikenkithata-kiniri tampatzika-shiretaantsi, ñaako-shiretaantsi, rowajankitaan-teete paata. Ithaawan-tanakawo Félix, ikantanakiri: “¡Aritapaaki, piyaatee! Ari napi-

iteero nokaema-kaanteemi paata nojeekashiwaetyaarika kameetha.”²⁶ Tema royaa-wenta-witatyaa Félix ipinako-wentyaami Pablo, rookakaa-wentan-teeyaariri. Rootaki rapiipiitan-tawitawori ikaemakaan-tziri ikenkitha-waeta-kaeri.²⁷ Awijaki okaatzi apite ojarentsi. Ari okaatapaaki ipinkatha-ritzi Félix. Ikoyi raapatziya-piintyaari Judá-paeni, romonkyaa-kaanta-nakiri Pablo. Ipoyaataari itsipa pinkathari iitachari Porcio Festo.

25

Ikowaki Pablo riitaki César iyakowenterini

¹ Tema pinkathari-wentantee Festo. Tema maakotanaki mawa tsireniri, jataki Aapatziyaweniki ipoñaanakawo Cesarea-ki. ² Ikanta reewari-paeni Ompera-tajorentsitaarewo eejatzi riiperori-paeni Judá-paeni, ithaweta-kota-wakiri Pablo. ³ Ikowa-kotakiri Festo rotyaanteeri Pablo Aapatziyaweniki. Ikenkishiree-yakani rowamaa-kanteri niyanki-thakineki awotsi. ⁴ Roo kanteencha ikantanaki Festo: “Romonkyahaetakiri Pablo janta Cesarea-ki, rooteentsi niyaatee janta. ⁵ Anjatyaa royaata-nakina peewarite, eenitatsi-rika rantani irika atziri, aritaki piyakowenteriri janta.”

⁶ Tee ojamani-perotzi ijeekawaeta-paente Festo Aapatziyaweniki, piyaa Cesarea-ki. Okanta okitejeta-manaki, ijeekaki iwinkathari-mentoki, ikaemakaan-takiri Pablo.* ⁷ Ikanta ikyaapaaki Pablo, ari ipokaeya-paakini Judá-paeni poñahaen-chari Aapatziyaweniki, osheki kaari-perori ikantako-waeta-paakiriri. Roo kanteencha tee iñero kyaari-pero-rika okaatzi ikantakoe-tziriri. ⁸ Ari ikijako-wenta-nakiri Pablo, ikantanaki: “Tekatsi kaari-perori nantakiri naaka, tee nopiyathatawo Ikantakaan-teetani, tee nowaariperotero tajorentsi-panko, tee nokaweya-waeritzi César reewari-perote Roma-jatzi.” ⁹ Tema ikowatziiira pinkathari Festo raapatziya-piintyaari Judá-paeni, rojampita-nakiri Pablo: “¿Pikoyi piyaate Aapatziyaweniki, namina-kotan-temiri janta?” ¹⁰ Ikantanaki Pablo: “Ari okameethatzi paminako-tenawo jaka, tema eeroka rowaki César, peewari-perote. Aritaki piyotee-yakini tekatsi kaari-perori nantzi-moteriri nosheninka-paeni Judá-paeni. ¹¹ Ari otzimimi nantani, kantacha rowajankiteetantenawo kaamanitaantsi. Roo kanteencha tekatsi nantani, tee okameethatzi potyaantena janta. Nokowatzii riitaki pinkathari César amina-kotenani.” ¹² Ari ikenkitha-waeta-kaanakiri Festo inampina-paeni. Ikantakiri: “Pikowatzii ramina-kotemi César, aritaki piyaataki.”

Rahaeta-nakiri Pablo pinkathariki Agripa

¹³ Ikanta pinkathari Agripa eejatzi iina Berenice pokaeyakini Cesarea-ki, rowethatyaari Festo.† ¹⁴ Ikanta ijeekawaeta-paentzi Cesarea-ki, ikenkitha-waeta-kaakiri Festo jempe ikanta-kota Pablo, ikantakiri: “Eenitatsi jaka apaani atziri rookaneeri pinkathari Félix omonkyahaetziri. ¹⁵ Tema niyaata-kitzi chapinki Aapatziyaweniki, osheki ikantako-waeta-wakiri reewari-paeni Ompera-tajorentsitaarewo eejatzi Antaripero-paeni, ikowaki naaka owamaakaan-terini. ¹⁶ Nokanta-nakiri naaka: ‘Iroka nametee-yarini inampiiteki Roma-jatzi: Oztimatyee ipiyotee-yaani ikaatzi kosheka-wakaa-chari, ikijako-wentan-tyaari iyakowentaa-rewo. Kyaari-pero-rika otzimi rantani, aritaki okantaki rowamahaeteri.’ ¹⁷ Rootaki nomatakiri ipokaeyakini iyakowentan-taniri, tee noshenkaanaka, jatakina nojeeka-mentoki, nokaema-kaantakiri irika atziri. ¹⁸ Roo kanteencha tee okariperote ikantako-witapaa-kariri riyakowentziri, tee noñero okariperote okaatzi nokenkishireta-kowitakariri. ¹⁹ Apatziro ikenkithatakiro ikemijanta-shiwaetari, ikenkithata-kotakiri eejatzi Jesús rowamahae-takiri, riitaki ikantziri Pablo añahae. ²⁰ Tee niyotzi naaka jempe nokantero okaatzi awijeentsiri, nojampitakiri Pablo ikoyi-rika riyaate Aapatziyaweniki

* 25:6 tee ojamani-perotzi = 8 okaatzi kitejeri, terika okaatzi 10 kitejeri ijeekawaeta-paentzi † 25:13 Agripa = Herodes

raminakoe-tantyaariri janta. ²¹ Roo kanteencha ikowa-perotatzii Pablo riita-jaantaki amina-koterini awinkathari-perote, César Augusto. Rootaki nokantan-takari romonkyahaeta-wakiri roojatzi notyaantan-takyaariri janta.” ²² Ikanta Agripa ikantanakiri Festo: “Nokoyi nokemiri naaka irika atziri.” Ikantzi Festo: “Aritaki pikemakiri okitejeta-manaki.”

²³ Okanta okitejeta-manaki, ikyaaki Agripa itsipatakawo Berenice, iina, owaneenkay-itaka. Itsipatakari reewarite owayiri-paeni, eejatzi riiperori-paeni atziri jeekayita-tsiri janta. Ikantaki Festo ramaeteri Pablo. ²⁴ Ari iñaawaetanaki Festo, ikantzi: “Pinkathari Agripa, riiperori-paeni ikaatzi piyoteen-chari jaka, ritakira irika atziri. Osheki riyakowenta-waetakiri Judá-paeni Aapatziyaweniki eejatzi jaka Cesarea-ki. Osheki ichereeyakini ikoyi rowamaa-kaanteri. ²⁵ Roo kanteencha tee noñiuro naaka rantani rowamaan-teetyaariri. Tema riitaki kowashiteen-chari ramina-koteri Augusto, rootaki okowa-perotantari notyaanteri janta. ²⁶ Tee noñii naaka oetyaa nojankinate-niriri pinkathari-perori jempe okanta-kota, rootaki namakaan-takariri piñaayiteri eeroka-paeni, eerokata-perotakira pinkathari Agripa namakiniri, aririka peshitapaakiro pojampi-minthateri, tzimakira nojankinateri. ²⁷ Tema tee okameethatzi-motena naaka notyaante apaani omonkyaha-rewo, eerrorika otzimi jempe ojankinata-kotyaa okaatzi rantakiri.”

26

Ikijako-wenta Pablo janta Agripa-ki

¹ Ikanta Agripa ikantanakiri Pablo: “Kantacha piñaawaete eeroka.” Ari itzinaa-wakotanaka Pablo, ñaawaetanaki, ikantzi: ² “Pinkathari Agripa, osheki nokimo-shiretaksi nokenkitha-waeta-kaemi nimaeka, nokoyi nokenkithata-kotero okaatzi ikantakowaeta-kinari Judá-paeni. ³ Tema piyoperotziro eeroka okaatzi rametari asheninka-paeni Judá-paeni akenkithata-koteri nimaeka. Rootaki nokowantari pikemijanta-wakina nokantemiri.”

Rañaantari Pablo tekira ikemijanteeta

⁴ “Riyoteeyini Judá-paeni jempe nokanta paerani newankarita-paaki, eeniro nojeekawita nonampiki, eejatzi nojeeki-moyitan-takariri Aapatziyaweni-jatzi. ⁵ Tema naakata-ki Inashitantaniri shintsitan-taniri, nomonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani. Ikoyi-rikami nosheninka-paeni, kantacha ikenkithata-kotena, tema riyotana jempe nokanta-waeta. ⁶ Rooma nimaeka ikantakoe-tatenawori nokenkithata-kota-neero royaakoteetani ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatzeneni. ⁷ Pinkathari Agripa, roojatzi noyaako-tzi-takari naaka, rootaki ikantako-yitanari asheninka-paeni nimaeka. Roojatzi royaa-kotzi-taari asheninka-paeni kaatatsiri 12 icharinini Israel, ikoyi imonkaateero Tajorentsi ikashiya-kaantakiri. Rootaki ishintsitantari roetziñaawentaari Tajorentsi maawoeni kitejeri. ⁸ ¿Oetaka kaari pikemijananta eeroka-paeni kantacha rowañahaeri Tajorentsi kamawita-chari?”

Ikosheka-witakari Pablo kemijantzinkari-paeni

⁹ “Nomatzi-tawitakawo naaka paerani noña-shintsi-waeta, noshiya-kaantzi rootaki nantawaeri nokoshekyaaari ikaatzi awentaa-naariri Jesús Kashiya-ka-weni-jatzi.* ¹⁰ Rootaki nantakiri Aapatziyaweniki. Riitaki shineta-kinawori reewarite-paeni Ompera-tajorentsita-rewo, tema osheki kemijantzinkari-paeni nomonkyaa-kaantakiri. Ikanta noñaayitzirowamahae-tziri inimotakina naaka.† ¹¹ Osheki nowajankitaa-piintakiri jempe ipiyota-piinteeta ipakan-tyaawori ikemijantzi. Osheki nokijaneentakiri rootaki nokoshekan-tariri, nomatzi-takari jeekayita-tsiri otsipaki nampitsi.”

* 26:9 Waerontsi † 26:10 Itajorentsita-kaetani

*Rapiitziro Pablo ikenkithata-kota ikemijantan-taari
(Hch. 9.1-19; 22.6-16)*

¹² “Roojatzi niyaatan-takari Ontyaamaeriniki, riitaki otyaanta-kinari reewarite-paeni Ompera-tajorentsitaawo. ¹³ Roo kanteencha eenitatsi awijeen-tsiri niyankithaki awotsi, ikaataki tampatzika ooryaa, ari noñaaki oorenta-neenchari inkiteki, raw-ijanakiri ishipakiryaaani ooryaa, roorenta-kota-paakina nokatziyakaha naaka eejatzi ikaatzi tsipata-kinari. ¹⁴ Tyeeya-nakinani maawoeni kepatsiki. Nokematzi inaanateetanakina inaaniki nosheninka Heber-paeni, ikantana: ‘¡Saulo! ¡Saulo! ¿Iitaka pikoshekan-tanari? Eeroka owajankitaa-waeta-chari apaniroeni, kimiwitaka pipatzityaawomi thoyempi-thowari.’ ¹⁵ Ari nakanakiri naaka, nokantziri: ‘¡Pinkathari! ¿Jempema pitaka eeroka?’ Ikantzi Awinkatharite: ‘Naakataki Jesús pikoshekari. ¹⁶ ¡Pikatziye! Eenitatsi oeta noñaaha-yitemiri nimaeka, tema nokowatzii nomperateeyimini. Otzi-matyee pikenkithateero okaatzi piñiiri nimaeka, eejatzi okaate nantakaemiri paata. ¹⁷ Aritaki piñaakiro nookakaa-wenteemi ikoshekimi pisheninka-paeni Judá-paeni, aritaki nookakaa-wenteemi eejatzi notyaantemira inampiki itsipa-jatzi atziri kaari pisheninkata. ¹⁸ Okimiwityaawo pokiryaa-kaayiteerimi. Aritapaaki ikinashi-waetaka otsirenikaakitziira, tema ranashi-yitee jempe okoñeetye. Aritapaaki ipinkatha-waetakiri Yakatan-taniri, tema Tajorentsi pinkathari-wenteerini. Aritaki nopeyakoteeri rantayiwitakawo kaari-perori, nashiyitee-yaari awentahae-nani. Tema rootaki nokashiya-kaakiriri.’ ”

Tee ipiyathata-nakyya Pablo iñaakiro roñahae-takiriri

¹⁹ “Pinkathari Agripa, tee nopiyathanaka noñaakiro roñahae-takinari Inkitejatzi. ²⁰ Netanakawo nokenkithata-kaanakiri Ontyaamaerini-jatzi, Aapatziyaweni-jatzi, nomatanakiri ikaatzi nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni, eejatzi nokimitanakiri itsipa-jatzi ikaatzi kaari asheninkata, nokanta-yitziri: ‘Pipiya-shiteeri Tajorentsi, pantayiteero oñaahan-teeroni pipakahaero pantawitakawo kaari-perori.’ ²¹ Rootaki kantakaan-tzirori roteeya-kaantan-takinari nosheninka-paeni tajorentsi-pankoki, ikowawitee-yakani rowamayina. ²² Roo kanteencha ineshironkatakina Tajorentsi eekiro niyaata-kaatziro nokenkithata-kotziri nimaeka. Nokenkithata-kaeri maawoeni, riiperori-paeni eejatzi kaari riipero-yitatsini. Tema tee notekapaentziro okaatzi rojankina-yitakiri paerani Moisés eejatzi Kamantaniri-paeni jempe nokenkithata-piintaki. Tema rojankinata-koyitakiro okaate awijayita-tsini, ikantayitaki: ²³ Oztimatyee ikami Jeepatzii-totaa-rewo, roo kanteencha aririka ikamawitakyya riitaki etakaan-teeyaawoni rañahae. Rootaki ikenkithata-koetan-tyaanariri awijakotaantsi asheninka-paeni, ikenkithee-teeniri eejatzi itsipa-jatzi kaari asheninkata.”

Ikoyi Pablo ikemijanta-kaeri Agripa

²⁴ Ikanta ithonkakiro Pablo ikamanta-yitakiri, ari ikaemanaki Festo, ikantzi: “¡Pablo, pishinki-wentatyaa! Okantakaemi poetziñaarikotawo piñaanatziro jankina-rentsi-paeni.” ²⁵ Ikantzi Pablo: “Pinkathari. Tee noshinki-wenta, tema omaperotatyaa okaatzi nokanta-yitakiri. ²⁶ Riyota-kotziro pinkathari Agripa okaatzi nokaman-takimiri. Niyotzi naaka riyota-kotziro maawoeni, tema tee omanako-yityaa. ²⁷ Pinkathari Agripa, ¿tema pikemijantziro okaatzi rojankina-yitakiri Kamantaniri-paeni? Niyotzi naaka pikemijantziro.” ²⁸ Ikantzi Agripa: “¿Poshiya-kaatzima pikantakina eepichokiini aritaki pikemijanta-kaakina, noshiyan-teeyaariri ‘Jeepatzii-totaa-rewo-paeni?’ ” ²⁹ Ikantzi Pablo: “Okantawitaka eepichokiini-rika nokanta-kimiri, osheki-rika, okantashitzi-maetya riitaki Tajorentsi kantakae-yaawoni poshiya-kotee-nawo nokantaka naaka, tee apatziro eeroka pinkathari, tema maawoeni pikaatzi pikemayitakina nimaeka, okantawityaa eero roojotan-teetzimiro eeroka eshirotha.”

³⁰ Ari ikatziyanaka pinkathari Agripa eejatzi Berenice. Imatzita-nakawo pinkathari Festo, eejatzi maawoeni ikaatzi itsipatakari. ³¹ Jateeya-nakini inteeneeni, ikenkithawaeta-kotziro ikantakiriri Pablo. Ikanta-wakaeyani: “Eero romonkyaahaetzirimi irika atziri, tema tekatsi rantani rowamaetan-tyaariri.” ³² Ikantanakiri Agripa pinkathari Festo: “Aritaki apakahaerimi irika atziri, eero ikowakimi rirori ramina-koteri awinkathari-perote.”‡

27

Rotyaantee-takiri Pablo otzinkamiki inampi wirakocha-paeni

¹ Ikanta ikowaeyakini rotyaanteri Pablo janta Italia-ki, itsipatee-takiri itsipa-paeni omonkyahaa-rewo, ari niyaatzi-tyaari eejatzi naaka. Rii aanakirini jewatziriri rowayiriite pinkathari-perori Augusto, iita Julio. ² Ikanta noteta-kota-nakari Adramitio-jatzi jatakina Asia-ki. Ari nokaata-nakiri Aristarco poñaachari Tesalónica-ki, nampitsi jeekatsiri Macedonia-ki. ³ Okanta okitejeta-manaki areetakina Shimaaki. Ari rariperota-paakari Julio irika Pablo, ishinetakiri rareeta-paentyaari raapatziyani-paeni ipantawa-kyaariri koewityee-motariri. ⁴ Ikanta nawijanakiro Shimaa, ari notonkiyotakawo antawo tampyaa, tee omatya namaata-kotanee, rootaki nokina-kotan-tanakari othampishiki, iiteetziri Chipre. ⁵ Naathaki-ryaanakiro inkaari nokinanakiro Cilicia-ki eejatzi Panfilia-ki. Roojatzi nareetan-takari Mira-ki, nampitsi jeekatsiri janta Licia-ki. ⁶ Ari iñaapaaki reewarite owayiri-paeni otsipa notetan-tanee-yaari opoñaakawo Alejandría-ki iyaatero Italia-ki, ari rotetee-yanaani. ⁷ Osheki kitejeri namatsinka-kota namaata-kotzi. Osheki opomeentsitaka nareetan-takari Guido-ki. Eekiro ottonkiyotakota-tyaana tampyaa, rootaki nomontyaa-kotanta-nakari Salmón-ki, noshi-nampitanakiro othampishi Creta. ⁸ Osheki opomeentsitaka namaata-kotzi, roojatzi nareetan-takari nampitsiki ikantee-tziro “Kameethawochaaki” jempe okaakitapae nampitsi Lasea.

⁹ Tema awijaki osheki kitejeri namaata-kotaki, kyaawon-tsipaeteki, ari okowaenka-perotanaki namaata-kotzi. Rootaki ikaminaan-tawita-kariri Pablo irika jewari,* ¹⁰ ikantzi: “Pikemijanta-wakina, kimitaka akowaenkata-kotatzii amaata-kotzira, aritaki apeyakiro amaatako-mentotsi, eejatzi owaahawontsi-paeni, aritaki akamaahan-tayitaki eejatzi.” ¹¹ Roo kanteencha tee ikemijantzi reewarite owayiri-paeni, apatziro ikemijantakiri ashitawori amaatako-mentotsi eejatzi antakotzirori. ¹² Teera okameethatatyee ikyaawon-tsita-kote jempe raatako-witaka, ikowaeyakini riyatemi Fenice-ki jeekatsiri Creta-ki, eero oñaashiren-kantari tampyaa kinayita-tsiri kirinka eejatzi katonko. Ari ikowaeyakini rowawijeero kyaawontsi.

Itampyaata-kotzi inkaareki

¹³ Roshia-kaatzi ari omatakya ramaata-kote, tema owakira etapaakawo otampyaatzi eepichokiini. Ari namaata-kotee-yanakini othapyaaki Creta. ¹⁴ Tekira ojamanitzi antawota-paaki tampyaa poñaaneen-chari kirinkanta, ookanta-paakawo amaatako-mentotsi.† ¹⁵ Otatsinka-kota-nakina. Tekatsi ikantaneero ramaatako-mento, onoshika-kota-nakina tampyaa. ¹⁶ Osheki nopomeentsitakawo pitotsi thatayiteen-chari amaatako-mento-tsiki. Nokina-kotanaki othampishi iiteetziri Clauda, tee otampyaa-perotzi janta. ¹⁷ Noteyitakiro amaatako-mento-tsiki okaatzi tzimatsiri pitotsiki. Tema thaawaeyakinani nayeenta-kotyaaawo impaneki jempe omerekyaatzi inkaari, tema rojoetakiro onampi-naki amaatako-mentotsi eero okotaanta. Ishineta-nakiro otatsinka-kotena tampyaa.‡ ¹⁸ Okanta okitejeta-manaki, eekiro oshintsitatzi otampyaatzii, retanakawo rowiinka-kaantanaki owaahawotsi. ¹⁹ Okanta otsipa

‡ 26:32 awinkathari-perote = César * 27:9 kyaawon-tsipaeteki = ithonka-piintee-tziro itziwaeteeyani † 27:14 tampyaa poñaaneen-chari kirinkanta = Euroclidón ‡ 27:17 impaneki jempe omerekyaatzi inkaari = Sirte

kitejeri, rowiinka-yitanakiro okaatzi rashita-kaetawori amaatako-mentotsi. ²⁰ Osheki kitejeri awijeen-tsiri tee noñaayiteeri ooryaa eejatzi ompokiro. Antawo notampyaata-kote tee niyotee-yanitzi aririka nawijako-yitee.

²¹ Tema awijaki osheki kitejeri tee nowaeyaa, ikantanee Pablo: “Pikemijanta-wakina, ari okameethawita pikemijanta-kinami chapinki roojatzi ajeekakimi Cretaki. Eero añaayitziromi okaatzi awijimo-yitakaeri. ²² Roo kanteencha eero pikan-tashiryaaashita nimaeka, tema eero pikamahaan-tawaetzi apaani, okantawitakyaa opeyaa iroka amaatako-mentotsi. ²³ Tema roñaahakina tsireniri apaani Ronampiri Tajorentsi, rotyaantani Ashitanari omperatanari. ²⁴ Ikantakina: ‘Pablo, eero pithaawantawo piñaakiri, otzimatyee pareetyaa iñeemi iwinkathari-perote Roma-jatzi. Aritaki ineshironkatakimi Tajorentsi, aritaki powawijaa-koyitakiri pikaatakiri jaka amaatako-mento-tsiki.’§ ²⁵ Ari ikantakinari. Pithaamentee-yaani, tema nawentaa-shiretari naaka Tajorentsi, niyotzi aritaki omatakyaa okaatzi ikamanta-kinari Ronampiri Tajorentsi. ²⁶ Roo kanteencha otzimatyee ompoja-kotyaa othampishi.”

²⁷ Aritaki awijanaki 14 kitejeri, areetakina inkaariki omontetakari Adria otatsikankota-kina tampyaa. Niyankii-tetaki tsireniri, ari ikaemae-yanakini antakotzirori amaatako-mentotsi roshiya-kaatzi roo nareeteeyaa kepatsiki. ²⁸ Imonkaatee-yakironi jempe oweyari ojaanaatzi, iñaatziro tee ojaanaa-perotzi, ikanta rapiita-nakiro, iñaatzii merenkyaata-paaki inkaar.* ²⁹ Antawo nothaawae-yanakini nompoja-kotyaa, rowiinkaki 4 ayeenteroni amaatako-mentotsi othowaki, amaneeya-nakani okitejetan-tyaari intsipaete. ³⁰ Roo kanteencha ikaatzi antakotzirori ikenkishiryaaayakani ishiyi, rotetan-tanakyaaawomi pitotsi thatayiteen-chari, ramawenata-nakawo rowiinkae-yironi ayeenteroni othowaki amaatako-mentotsi. ³¹ Roo kanteencha ikamantakiri Pablo irika jewari eejatzi rowayirite, ikantziri: “Aririka ishiyayitaki irika-paeni, eero pawijakotee eeroka-paeni.” ³² Ari itota-kota-nakiro owayiri-paeni pitotsi, rowamaatakiro.

³³ Tema rooteentsi okitejetzi-mate, ikantantaki Pablo: “Aritaki awijaki 14 kitejeri royaawentyaa oeta awijatsini, tee powayiteeyaa. ³⁴ Okowa-perotatyaa nimaeka powayityaa pañaanta-yityaari, tema tekatsi apaani kamahaan-tatsini.”† ³⁵ Ikanta ithonkakiro ikantaki Pablo, raanakiro ratanteetari, ramanakari Tajorentsi. Itzimpetowakiro, owanaka. ³⁶ Ari ikowaeyanakiri maawoeni, owaeyanakani eejatzi. ³⁷ Iroka nokaa-teeyini noteteeyani 276 atziri. ³⁸ Okanta nothonkakiro nowaeyakani, rowiinka-koyitakiro owanawontsi othomaka-neentan-tyaari tenari.

Otsitsiyaki Amaatako-mentotsi

³⁹ Okanta okitejeta-manaki okompitzi-mota-paakari kepatsi antakotzirori amaatako-mentotsi, iñaapaakiro impanekiite. Ari ikowanaki raata-koteeyini janta. ⁴⁰ Itotako-yitanakiro oojotantari ayeentzirori amaatako-mentotsi, rookanakiro, itzinaa-koyita-neero antawo maathantsi, raayita-neero iyomaro ikomatan-tyaari okantya raata-kote impanekiiteki.‡ ⁴¹ Roo kanteencha ayeenta-paaka othowaki amaatako-mentotsi omerenkyaatzira inkaari, tee okantzi noshewata-kotanee. Tankanaki opataki ookanta-perota-paakawo otamakaari inkaari. ⁴² Ari ikowawitanaka owayiri-paeni rowamaanakirimi omonkyahaa-rewo-paeni, eero ishiyanta ramaayitanaki. ⁴³ Roo kanteencha reewari owayiri-paeni, ikowaki rirori rowawijaa-koteri Pablo, tee ishineritzi rowamaeteri, apatziro ikantanakiri: “Ikaatzi yotzirori ramaatzi, ramaate riyaaate kepatsiki.

§ 27:24 iwinkathari-perote Roma-jatzi = César * 27:28 tee ojaanaa-perotzi = 20 ashempa-wakori = 36 metro; merekyaata-paaki = 15 ashempa-wakori = 27 metro † 27:34 tekatsi apaani kamahaan-tatsini = eero opeyahaan-tawaeta apaani ishinti ‡ 27:40 itzinaa-koyita-neero antawo maathantsi = rootaki ookantari tampyaa ishiya-kotan-tyaari otetantawori amaatako-mentotsi

⁴⁴ Riima kaari yoteroni ramaate, ipatakayityaa incha-kotaki ramaayite.” Ari okanta naatantakari maawoeni kepatsiki, tekatsi awiji-motenani, awijako-yitaana maawoeni.

28

Ijeekaki Pablo othampishiki iiteetzi Malta

¹ Okanta nawijako-yitee maawoeni, ari niyoteeyini iroka othampishi oeta Malta. ² Raakameethata-wakina maawoeni nampitawori janta. Tema opariyatzi inkani, katsinkaetyaaki, roejaki paamari, ikaemae-yakinani. ³ Ari riyataanaki Pablo rayi tsitsi, roo ipiyawita-paaka rowapaero itsima, imitaa-shitakari maanki, ratsikakiri rakoki. ⁴ Ikanta iñaakiri nampitawori janta rowikan-tapaakari maanki, ikanta-wakae-yanakani: “Irika atziri owantzinkari irika, okantawitaka rawijako-witaka ipi-inkimi, teemaeta ishineritzi rañee tajorentsi owajankitaan-taniri.” ⁵ Roo kanteencha rotekanakiri Pablo paamariki irika maanki. Tekatsi awiji-moterini. ⁶ Ari royaawenteeyani raawakaeri roojatzi ikamanta-nakyaari. Ikanta ojamanitaki iñaatziiri tekatsi awiji-moterini, ikanteeyini: “Irika atziri, itajorentsitatzi rirori.”

⁷ Eenitatsi jewari nampitawori othampishiki iita Publio. Otzimi-motzi okaakini rowane. Raakameetha-yitakina maawoeni, raanakina inampiki. Mawa kitejeri nojeeki-mowaetakiri. ⁸ Ari nokema-kotakiri ipaapate Publio ikatsinkaayi-waetatzi, ishiwaetatyaa. Ikyaa-shita-nakiri Pablo. Ikanta ramana-kota-paakari, ipampitantakari eepichokiini rako, apathakirotanana retsiyata-kotane. ⁹ Ikanta retsiyata-kota-kaakiri ipaapate Publio, pokayita-paaki maawoeni mantsiyari ikaatzi nampitawori janta othampishiki, retsiyata-kota-kaayitakiri. ¹⁰ Ari ipashita-nakari osheki oeta-rikapaeni. Ikanta notetanaa niyaatan-teeyaari, ipayita-waana naayita-neeri.

Areetaka Pablo inampi-peroki wirakocha

¹¹ Okanta nojeekaki mawa kashiri janta othampishiki, ari notetanaari otsipaki amaatako-mento-tsi rootaki owawijaa-kirori janta kyaawontsi. Opoñaawo iroka amaatako-mentotsi Alejandría-ki. Rowetsikae-takiro othowaki roshiya-kaawo tajorentsi-niro “Tsipantzi”.* ¹² Ari nareete-yakani Siracusa-ki, mawa kitejeri nojeekanaki janta. ¹³ Opoñaawo nawijanaki roojatzi nareetan-takari Regio-ki. Okanta okitejeta-manaki, okaminthakina otajonka-kotakina tampyaa kinatsiri katonko, roojatzi nareetan-takari Puteoli-ki otsipaki kitejeri. ¹⁴ Eenitatsi kemijantzinkari-paeni janta, riitaki kantawa-kinari nojeeka-waetanaki. Rootaki nojeeki-mowaetan-tanakariri okaatzi 7 kitejeri. Ari nopoñaawo-naari roojatzi nareetan-takari otzinkamiki nampitsi Roma.† ¹⁵ Ikanta ikema-kotetee-yakinani kemijantzinkari-paeni nampitawori janta, itonkiyota-wakina awotsiki iiteetziro “Apio” jempe riyompariteeya-piintani. Okanta janta Mawapankoniki, ari royaawenta-kinari itsipa kemijantzinkari-paeni. Ikanta iñaayita-paakiri Pablo, ramanakari Tajorentsi, thaamenta-shireeyanakani. ¹⁶ Ari nareeta-paaka Roma-ki. Ikanta reewari owayiri-paeni rowawijaa-paakiniri omonkyahaa-rewo-paeni itsipa jewari. Riima Pablo ikowaki ijeekawaeta-paaki jempe-rika ikoyiro rirori, apaani owayiri aminakowentziriri.

Ikenkithata-kaantzi Pablo inampiki wirakocha

¹⁷ Okanta awijanaki mawa kitejeri nareeta-paaka, ipiyota-paakiri Pablo riiperori-paeni Judá-paeni nampitawori Roma-ki. Ikantakiri: “¡Nosheninka! Paeranitaki raakaan-tawaetakina asheninka-paeni Aapatziyaweniki, Opoñaawo rowawijaakina reewariki wirakocha. Rootaki rantakiri, okantawitaka tekatsi nantzimo-wityaari, tee notheenkawitawo okaatzi rameyitari paerani awaejatziiteni. ¹⁸ Osheki rojampi-witakari reewarite wirakocha janta, tee iñiiri nantani rowamae-tantenari, ikowawitaka

* **28:11** Tsipantzi = Cástor eejatzi Pólux † **28:14** kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni

rapakaa-kaanteenami. ¹⁹ Roo kanteencha tee ikowaeya-nitzi asheninka-paeni Judá-paeni, rootaki nokowan-takari riita-kimi amina-kotenani iwinkathari-perote wirakocha, okantawitaka tekatsi asheninka niyakowente naaka.‡ ²⁰ Rootaki nopiyotan-tzimiri nokamantemi eeroka-paeni, piñaakina roojotan-teetanawo eshirotha okantakaan-tziro oyaako-tziri maawoeni aakapaeni Israel-jatzi-paeni.” ²¹ Ari ikantee-yanakini rirori: “Tee noñii rojankinata-kotemi poñaayita-chari inampiiteki asheninka Judá-paeni. Tee nokemako-tzimi eejatzi rareeyita asheninka-paeni jaka. ²² Apatziro nokema-kotziri kemijanta-waeta-shita-chari. Nokoyi nokemimi jempe pikanteeyini eeroka.”

²³ Ari ikenkishiretee-yakani ipiyotyaa otsipa kitejeri. Tema osheki atziri apiyowentee-yakarini Pablo jempe imaapiintzi. Ikenkithata-kiniri jempe ikanta Tajorentsi ipinkathari-wentantee, roñaaha-yitakiri jempe rojankinata-kotee-yakirini Jesús, retanakawo rojankinariki Moisés roojatzi okaatzi rojankina-yitakiri Kamantaniri-paeni. Roetziñaarikotakawo okitejeetyaa-manaki roojatzi tsirenii-teeni. ²⁴ Eenitatsi kemijanta-nakiriri Pablo, riima itsipa-paeni tee ikemijantzi. ²⁵ Tee raapatziya-waka-yityaa, roojatzi ipiyayitan-tanakari. Roo kanteencha roweyaanta-waari Pablo ikantawaeri: “Omaperotatyaa ikantee-takiriri paerani awaejatziiteni. Tema Ishire tajorentsi ñaawaeta-kaakiriri Kamantan-tanirini Isaías, ikantaki:

²⁶ Piyaate, pikamanteri atziri-paeni, pikanteri:
Pikemae-yawityaani, eero pikemathatee-yawakironi.
Paminee-yawityaani, eero piñahae-yironi.

²⁷ Tema kijoshiree-yakini irika-paeni.

Matayempiteeyakini.

Mawityaakiteeyakini eejatzi.

Rootaki eero ikowichaatanta,

Eero ikemi,

Eero ikenkishiryaa,

Tee ikemijantee-yanitzi, eero nowawijaa-koteeri.

²⁸ Piyotee-yakini eeroka-paeni, aritaki rowawijaa-koyiteeri Tajorentsi kaari asheninkata. Aritaki ikemijanta-yitee rirori-paeni.” ²⁹ Ikanta ithonkakiro Pablo iroka ñaantsi, jateeya-nakini Judá-paeni, osheki iñaana-minthata-wakaanaka.

³⁰ Ari ijeekapaeri Pablo okaatzi apite ojarentsi janta pankotsiki ipinatzi. Tema ari raakameethata-piintakiri ikaatzi areeyitariri. ³¹ Ari ikenkithatakaa-piintakiri jempe ikanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi, ikenkithata-kota-kiniri eejatzi Awinkatharite Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo. Tekatsi otzika-tzika-waeterini ikenkithata-kaantzira.

‡ 28:19 iwinkathari-perote wirakocha = iwinkathari-perote Roma-jatzi = César

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI ROMA-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo ojankinatzi-mirori iroka, romperatani naaka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki kaema-shireta-kinari notyaantaa-rewote, riyoshiitakina nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Tajorentsi. ² Iroka Kameethari Ñaantsi rootaki ikashiya-kaantakiri paerani Tajorentsi, rootaki ikenkithata-kaakiriri Kamantan-taniri-paeni Jankina-rentsi-peroriki. ³ Tema iroka Kameethari Ñaantsi, ari ikenkithata-kotari Itomi Tajorentsi, Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, roshiyapaakari eenchaa-niki itzimaki icharinitakari pinkatharini David. ⁴ Ikanta rañahae paerani, aripaete roñaahan-takari Itomi Tajorentsi, otzimi-motziri Itajorenka. ⁵ Ikaminthaaka Jeepatzii-totaa-rewo ineshironkatantaanari Tajorentsi. Riitaki iyoshiita-kinari notyaantaa-rewote, nokaman-tayiteeri itsipa-jatzi atziri kaari asheninkata, ikemijanta-yitee rirori-paeni.* ⁶ Eejatzi eeroka-paeni, aritaki akaatzi ikaema-shiretee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

⁷ Eeroka-paeni nojankinatzi pikaatzi pinampitawo Roma-ki. Retakotani Tajorentsi erokapaeni, ikaema-shire-yiteemi rashiyitee-mi. Okantashitzimaetya ineshironka-teemi Ashiteeri Tajorentsi, eejatzi ikimitemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki pijeekan-teeyaari kameetha.†

Ikoyi Pablo rareetyaari wirakocha-jatzi-paeni

⁸ Iroka netawakyaari nokante: Nopaasoonkitziri Tajorentsi, okantakaawo rantayiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ithonka ikemakoe-takimi jempe-rika-paeni jempe pikantanaa pikemijanta-yitane. ⁹ Ari nokanta-piinta-naatyaa namanakotzimi. Riitaki Tajorentsi yotatsi noña-shintsi-wentari nantawaeteeniri nokenkithataneero Kameethari Ñaantsi kamanta-kotziriri Itomi. ¹⁰ Aririka namaniri, nokowakotziri ikantakae-yaawo niyaate pijeekaeyinira eeroka, roorika ikowakaenari naaka. ¹¹ Tema ayimatakina noñaayiteemi. Nokoyi nokaminthaa-yiteemi paawyaa-shiretawetan-tyaari. ¹² Rootaki nothaamenta-kaantemiri pikaateeyinira eeroka, piñaawaenarika jempe nokanta nawentaa-shiretari Tajorentsi. Rootaki pithaamenta-kaantenari naaka, noñaakimi-rika eeroka-paeni jempe pikanta pawentaa-shireta-naari.

¹³ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyoteeyini osheki noshireta-piintakawo niyaate jempe pijeekaeyini eeroka, nokoyi noñemiri powapeya-yiteeyaa, nokimitakiri itsipa-jatzi atziri. Roo kanteencha osheki otzika-tzikata-piinta-kinari. ¹⁴ Roo kanteencha otzimatyee niyaata-shiteeri yotaniri-paeni, eejatzi kaari yotawae-yitatsini, riiperori-paeni, eejatzi kaari riiperotatsini.‡ ¹⁵ Rootaki, nokowantari nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi janta pinampi-yitawo eeroka-paeni Roma-jatzi.

Itajorenka Tajorentsi owawijaa-kotan-tatsi

¹⁶ Tema tee nokaani-wentziro naaka nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi. Tema rootaki itajorenka Tajorentsi, kantacha owawijaako-shire-yiteeri ikaate kemijantaa-tsini. Retanakyaawo Judá-paeni ikemijantee, ari rimpoeyita-paaki kaari Judá-paeni.§ ¹⁷ Tema iroka Kameethari Ñaantsi okamanta-kotziri Tajorentsi jempe ikanta itampatzika-shireta-kaeri ikaatzi awentaa-shireta-naariri Jesús. Tema rootaki rojankinata-koetakiri, kantatsiri:

* 1:5 Waerontsi † 1:7 Itajorentsita-kaetani ‡ 1:14 yotaniri = griego § 1:16 kaari Judá-paeni = griego

Itampatzika-shireyitee awentaa-shiretachari, ashi rowaero rañaayitee.

Kaari-pero-shireri irika atziri-paeni

¹⁸ Roo kanteencha eeniyitatsi atziri kaari tampatzika-shireta-tsini, theenka-waetatsiri, osheki rotzika-tzika-yitziro kyaariperori eero riyotakoe-tantari Tajorentsi. Riitaki owatsimaa-pero-takiriri Tajorentsi jeekatsiri inkiteki. ¹⁹ Tema riyotako-witari rirori-paeni Tajorentsi. Riitaki Tajorentsi kantakaawori riyotako-witan-tariri. ²⁰ Tema owakira rowetsikan-takawori Tajorentsi kepatsi, ari riyotemi atziri-paeni eenitatsi Tajorentsi iñaawitakawo rowetsikani-paeni. Ari ikenkishiretyaami eenitatsi Tajorentsi itajorenka, ashi royiro rañee rirori. Tekatsi otekironi iñaani nimaeka, ikantayite: “Tee niyotako-tziri.” ²¹ Tema riyotako-witee-yarini Tajorentsi, teemaeta ipinkathata-piintziri, tee ramana-piintziri. Apatziro ikenkishiryaa-koyitawo kaariperota-tsiri, rootaki kaari ikenkithashiryaa kameetha. ²² Ikanta-witeeyani: “Yotzinkari naaka,” tema tekatsi riyomatsiteeyini. ²³ Rootaki ipakaan-tanakawori ipinkatha-witari Ñaaperori Tajorentsi, kañaanitatsiri. Ari retanakawo ipinkatha-waetziro rowetsikani atziri, oshiyakaa-wontsi, tsimeri, ipireetari, eejatzi ikaatzi jeekayitatsiri kepatsiki.

²⁴ Rootaki raminaminthatashi-tan-tariri Tajorentsi iñaawenawaetawo rantayitero kaari-perori. Rootaki rantanta-piin-tawori okaatzi ipashiwentakaeyaarimi. ²⁵ Ipakaa-shiwaeta-nakawo ikemijantziro iñaani Tajorentsi kyaariperota-tsiri, apatziro ikemijanta-yitanakiro theeyaantsi. Ipinkatha-waeta-nakiro rowetsikaetani. Teemaeta ipinkathata-neeri Tajorentsi wetsika-yitakirori maawoeni tzimayita-tsiri, apinkathata-piintziri aakapaeni. ¡Omaperotatyawé!

²⁶ Rootaki raminaminthatashitan-tariri Tajorentsi rantero iñaamata-shiwaetari. Tema rantayita-nakiro okaatzi ipashiwentakaeyaarimi. Tzimanaki tsinani-paeni paankinata-wakaa-waeta-chari. ²⁷ Ari ikimi-yitanakari shirampari-paeni, eenitatsi paankinata-wakaa-chari, rootaki ikowayitziri ipaankinata-wakaa-waetyaa ishiramparin-kakiini, ranta-shitakawo ipashiwentakaeyaarimi. Apaniroeni rowajankitaa-waeta okantakaan-tziro rantakiro kaariperotatsiri.

²⁸ Rootaki raminaminthatashitan-tariri Tajorentsi ikaatzi kowashiwaetawori rantayitero kaari-perori, ranta-yitakiro kaari kameethata-tsini. Tee ikenkishiryaa-piinteeri Tajorentsi. ²⁹ Rootaki ranta-piinta-nakiri kaari tampatzika-shireta-tsini, imayempi-waetzi, ipaankinata-wakaa-waeta, iñaama-pero-tari koriki, rantayitziro kaari kamethayitatsiri, iñaawenata-kotantawaeta, rompojantayitzi, ikosheka-wakaa-waeta, ramatawitan-tawaetzi, ininatan-tawaetzi, ³⁰ ikiji-matan-tawaetzi, itheeya-kota-wakaa-waeta, ikija-neenta-waetzi Tajorentsi, inina-wootan-tawaetzi, rajahawenta-waeta, ikantakaa-pero-waeta, riyotashi-waeyitawo kaariperota-tsiri, ipiyatha-waetari ashitariri, ³¹ imajontzi-shireta-waetzi, tee imonkaa-waenitzi, tee inethaan-taniyitzi, tee rariperotan-tayitzi, tee ineshironkatan-tayitzi. ³² Riyowitee-yawoni okaatzi ikantakaan-takiri Tajorentsi, ikantaki: “Ikaatzi antayiteroni kaari-perori, aritaki ikamayitee.” Roo kanteencha, eekiro riyaaata-kaatziro ranta-perota-nakiro, ikowa-kaayitari itsipa-paeni imayitero.

2

Tampatzikari irika Tajorentsi aririka riyakowentante

¹ Kimitaka pikanta-shireteeyini: “Otzimatyee rowajankiteeteri antayitzirori kaari-perori.” Eero pikanta-shireta-waetzi. Tema aririka piyako-wenta-waeteri itsipa atziri, apaniroeni piyako-wenta-waetaka eeroka. ¿Tema panta-piintziro eeroka kaari-perori? ² Tema ayoteeyini tampatzika-shireri Tajorentsi aririka riyakowentante rirori. Riitaki owajankitaa-yitziriri ikaatzi antayitzirori kaari-perori. ³ Pikanta-piinteeyini eeroka-paeni, “Otzimatyee rowajankiteeteri ikaatzi antzirori kaari-perori.”

¿Poshiya-kaatzi eero rowajankitahaemi eeroka Tajorentsi? ⁴ ¿Tema pikoyiri Tajorentsi neshironka-perotzimiri, oyaakotzimiri, amatsin-kawentzimiri? ¿Tema piyotzi rootaki ramatsinka-wentan-tzimiri ipakakaante-mirori pantayitziro kaari-perori? ⁵ Roo kanteencha eekiro-rika pipiyathata-tyeeyaari, eerorika pikoyi pipakahaero pantayitziro kaari-perori, aritaki patsipetee-yaawo iyatsimanka Tajorentsi. Tema paata aririka iñeeteero iyatsimanka Tajorentsi, raminako-yiteero-rika maawoeni, tampatzikari ikantya rowajankitaan-tayitee. ⁶ Tema okimiwitakawo ipinayiteerimi Tajorentsi okaatzi rantayitakiri. ⁷ Riitaki Tajorentsi añaakaa-yiteerini ikaatzi oetziñaarikotanakawori rantayitziro kameethari, rootaki iñaashiretakiro rowaneenkawo, iñaashiretakiro ipinkathee-teeri, iñaashiretakiro ashi rowaero rañaayitee. ⁸ Roo kanteencha ari ikatsimatee Tajorentsi rowajankitahaeri ikaatzi oetziñaarikota-piinta-kawori iñaamata-shiwaetari, ikaatzi piyatha-waeta-kariri, kaari kowaeroni kyaariperori. ⁹ Ikemaatsi-waeteeyaa, rowashire-yiteeyaa maawoeni oetziñaarikotapiintawori rantayitziro kaari-perori. Riitaki etanakyaa-woni iñeero nosheninka-paeni Judá-paeni, ompoña rimpoeta-paaki kaari Judá-paeni.* ¹⁰ Riima oetziñaarikota-piinta-kawori rantayitziro kameethari, rowaneenka-yiteeyaa rirori, ipinkathee-teeri, kameetha ijeekayitee. Riitaki etanakyaa-woni iñeero nosheninka-paeni Judá-paeni, impoña rimpoeyita-paaki kaari Judá-paeni. ¹¹ Tema tekatsi atziri ramaakite Tajorentsi.

¹² Maawoeni kaari kemakoteroni Ikantakaan-teetani, aritaki opeyakaa-shitee-yaari iyaari-peronka, tema eero raminakoe-teeri imonkaatakiro-rika Ikantakaan-teetani. Riima ikaatzi kemakowita-kawori, aritaki raminakoe-teeri imonkaatakiro-rika. ¹³ Tema kaari tampatzika-shiretzi-moterini Tajorentsi ikaatzi kemakowita-kawori Ikantakaan-teetani, riitaki tampatzika-shiretzi-mota-kiriri ikaatzi monkaayita-kirori. ¹⁴ Tema irika-paeni kaari nosheninkata, kaari kemakowityaa-woni Ikantakaan-teetani, kaari ñaawityaa-woni jempe ojankinata, roo kanteencha imonkaa-waeta-shitakawo. Oshiyawaetakawo otzimatyeeemi otsipa ikantakaan-teetani rashityaarimi rirori-paeni. ¹⁵ Okimiwaetakawo iroka Ikantakaan-teetani ojankina-shiretan-takyaarimi, tema riyotzi oeta ranteri. Aririka imonkaateero, ikimoshireyitee. Eerorika imonkaatziro, oshiyawaetakawo apaniroeni riyakowenta-waetyaa, tema riyotzi rantakiro kaari-perori. ¹⁶ Rootaki ranteeteri paata aririka ikanteeri Tajorentsi irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo: “Pamina-koteeniri okaatzi rantakiri romanakashitakari atziri-paeni.” Rootaki nokenkithata-kota-piintakiri nokamantan-tziro Kameethari Ñaantsi.

Judá-paeni eejatzi Ikantakaan-teetani

¹⁷ Pikemi nokantemi nosheninka Judá-paeni. Kimitaka pikantee-yakini eeroka: “Niyota-kotziro Ikantakaan-teetani. Niyotziri Tajorentsi. ¹⁸ Niyotziro okaatzi ikoyiri. Niyotziro tampatzikata-tsiri, tema riyotahae-takinawo Ikantakaan-teetani. ¹⁹ Aritaki nomatakiro niyoteeri kaari yoteroni, kimitakariri imawityaakita-tyeemi, nokimitakaantero nokoñeeta-kota-tyeerimi jeekayita-tsiri otsireni-kaakitzira. ²⁰ Aritaki niyotaa-yiteeri majontzi-shireri. Kantacha niyoteeri kaari yowaeta-tsini, oshiyawaetariri eenchaa-niki. Tema otzimi-motana naaka Ikantakaan-teetani. Rootaki yotani-perotakaanta-tsiri.” ²¹ Aririkami pimatero piyotaa-yiteeri itsipa-jatzi, ¿Piyomatsitakima eeroka? Tema pikanta-piintzi eeroka: “Eero pikoshitzi.” ¿Tema pikoshi-nitzi eeroka? ²² Pikanta-piintaki: “Eero pimayempitzi.” ¿Tema pimayempitzi eeroka? Pikanta-piintzi: “Eero pipinkathatziri oshiyakaa-wontsi.” ¿Tema pikoshita-piintziri eeroka rashita-kaetariri tajorentsi-niro? ²³ Pajaha-waetaka eeroka piyota-kotziro Ikantakaan-teetani. ¿Tema pipiyathatawo eeroka? Pitheenkakiri Tajorentsi. ²⁴ Iroka rojankinetee-takiri, kantatsiri:

* **2:9** kaari Judá-paeni = griego

Eeroka-paeni kantakaan-takirori itheenka-tajorentsitan-takari itsipa-jatzi atziri ikijima-waeta-shitakari Tajorentsi.†

²⁵ Ikaatzi monkaatzirori Ikantakaan-teetani, kameetha-witacha itomeshitaa-nitaka, tema rootaki oshiyakaa-wentzirori rashiyitari Tajorentsi. Roo kanteencha terika imonkaa-yirotzi maawoeni Ikantakaan-teetani, aminaashi-waetaka itomeshitaa-nita. ²⁶ Riima itsipa-jatzi kaari asheninkata, kaari totameshitaa-nita-chani, aririka imonkaata-shita-kyaawo Ikantakaan-teetani, riitaki oshiya-perotee-yaariri totameshitaaniri, tema rashi-perota-tyaari Tajorentsi. ²⁷ Irika-paeni kaari totameshitaa-nita-chani monkaa-tashita-kawori Ikantakaan-teetani, riitaki amina-koteemini paata kyaaryoo-rika pimonkaatziro okaatzi piyota-kotziri, pipiyathatakaworika, riitaki owajankitaa-kaanteemini, okantawitakyaa pitotameshitaaniwitakyaa eeroka-paeni. ²⁸ Jempe akantayita koñaatziro awathaki, tee roo iitantee-teeri “Judá-paeni.” Ari okimitari atomintha-waeta-shita-piintaka awathaki, tee roo aetantayitari “totameshitaa-rewo.” ²⁹ Tema opoñantari ikanteetee Judá-paeni jempe akantashire-yitanaaha. Ari okimi-tzitari atomeshitaa-niyitaka, rootaki kantakaan-tzirori ashiretakari. Tee roo amonkaatan-tyaawori jankinata-chari, ithaamentan-teeri asheninka-paeni, tema rootaki kowaperota-chari ithaamenta-wentee rirori Tajorentsi.

3

¹ Kimitaka pikantaki eeroka-paeni: “¿Teema kamethatzi aakapaeni Judá-paeni? ¿litakama atomeshitaa-nitantari?” ² Nokantzi naaka: Osheki akameethatzi aakapaeni. Iroka etanakawori, riitaki awaejatziteni retakari iñaanatakiri Tajorentsi. ³ Tema eenitatsi awaejatziteni tee roejokiro-yityaari Tajorentsi, ¿Rooma ipakaan-tyaawori Tajorentsi roejokiro-yitanta? ⁴ Tee ari okantyya. Tema okantawitaka itheeya-niwitaka maawoeni atziri, tee itheeya-nityaa Tajorentsi rirori. Ari okantzi rojankinee-takiri, kantatsiri:

Ari pikantatyaa eeroka, tampatzikari piñaani,
Eerokami raminakoe-teemi, ari pawijan-takimi.

⁵ Tema antapiinta-yitziro kaari-perotantsi, roñaahan-tziro itampatzika-shiretzi Tajorentsi. Kimiwaetaka aritaki akantakimi: “Rootaki noyaariperoshirenka oñaahan-tzirori osheki ikameetha-perotaki Tajorentsi, ¿litakama rowajankitaa-wentan-tenawori okaatzi oñaahan-tzirori ikameetha-perotzi rirori? Kaarira tampatzika-shireri.” (Ari okanta akenkishiryaa-waetari aakapaeni atzirin-kakiini.) ⁶ Tee ari okantyyaari. Kaarimi tampatzika-shireri Tajorentsi, eero ramina-koteerimi jaawiki-jatzi-paeni, rowajankitaa-yiteeri. ⁷ Kimitaka akantemi eejatzi: “¿litakama rowajankitaan-tyaanari Tajorentsi notheeyaka, tema notheeya-piintaka rootaki ipinkatheetan-tariri Tajorentsi tee itheeya-nita rirori?” ⁸ Kimitaka akantemi eejatzi: “¡Jame akaariperote! tema rootaki oñaahan-teroni kameethari.” (Roojatzi riyakowentee-takinari naaka nokenkithatakiro Kimitakawori iroka, omaperotatyaa.) Roo kanteencha rootaki kameethatatsiri rowajankiteeteri ikaatzi ñaawaetzirori iroka.

Tekatsi tampatzika-shireri

⁹ ¿Rooma kanta-koteenchari jaka, Judá-paeni aakapaeni tee akametha-perotzi, eero omata rawijayiteri itsipa-jatzi? Aritaki okantari, tema nokantzi-takari maawoeni akaatee-yakini, kimiwaetaka opeyakaa-shiwaeta-kaemi ayaariperonka, okantawitaka Judá-paeni aakapaeni eejatzi itsipa-jatzi atziri akapaeni. ¹⁰ Aritaki ojankinata-kotaka, kantatsiri:

Tekatsi tampatzika-shireri, tee itzimaa-neetzi apaani.

¹¹ Tee itzimi kematha-tantaniri.

Tekatsi kowaatsini riyoteeri Tajorentsi.

¹² Ithonka ipiyya-shiretee-yakani, tekatsi kameethatatsini.

† 2:24 Waerontsi

Tekatsi mateeroni ikameetha-shiretee.

Tee itzimaa-neetzi apaani.

¹³ Kaariperori iñaa-waetzi, oshiyawaetakawo ikentsi roomi omoo jempe ikitatee-tziri kaminkari.

Ametaka ineneki itheeya,

Kepiya-waantetaki kimitaka maanki.

¹⁴ Tema ikijima-waetanta-piintaki, ininatan-tayitzi.

¹⁵ Ramentakakaawo iitzi riyaayitzi rowamaante, ikoyi rapaatakantero iraantsi.

¹⁶ Ipampitha-wokita-piintziro ikineetzi ithonkan-teetzi, ikoyi ikemaatsita-kaanta-waetyaa.

¹⁷ Tee ipampitha-wokitziro jatachari ijeekaetzira kameetha.

¹⁸ Tee ipinkathaa-kiteeri Tajorentsi.

¹⁹ Iyotzi ari riyakowenteeri Tajorentsi ikaatzi pankinawenta-waeta-kawori Ikantakaan-teetani. Eero omata rotekaero iñaani ikante: “Tee namaaki-waetziro.” Tema imaeriyitee maawoeni jaawiki-jatzi-paeni. ²⁰ Tema tekatsi materoni imonkaatero Ikantakaan-teetani, rootaki ikantan-tyaariri Tajorentsi: “Tampatzika-shireri naaka.” Tema aririka ayotako-perota-neero Ikantakaan-teetani, ari ayoperotziri osheki akaaripero-taki.

Tajorentsi tampatzika-shireteeri, aririka awentaa-shireta-neeyaari

²¹ Roo kanteencha owakira roñahaero nimaeka Tajorentsi atampatzika-shiretan-teeyaari. Tee okimitawo paerani, apankinawenta-shiwaetakawo Ikantakaan-teetani atampatzika-shiretan-teeyaari. Rootaki rojankinata-kotakiri Kamantan-taniri-paeni, roojatzi rojankinata-koetakiri Ikantakaan-teetaniki. ²² Riitaki Tajorentsi tampatzika-shireteeni, aririka awentaa-shireta-neeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, akemijanta-neeri rirori. Tee anashiyita, eejatzi oshiyari itsipa-paeni. ²³ Tema maawoeni akaaripero-shiretani. Rootaki eero okantanta añaa-yiteero rowaneenkawo Tajorentsi.

²⁴ Roo kanteencha itampatzika-shire-yitee Tajorentsi, ineshironka-perotee rirori rotyaanteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús ipina-wenta-yitee aakapaeni. ²⁵ Rootaki rotyaantan-takariri Tajorentsi rapatawente riraa Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri, roetsimaryaan-teeyaariri Tajorentsi aririka awentaa-shiretee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo. Roo imatanta-kawori Tajorentsi iñaante-tyaariri ashi royiro itampatzika-shiretzi rirori. Tema paerani osheki ramawe-witakawo Tajorentsi iyaari-peronka atziri-paeni, tema osheki ramawetapiintakiro. ²⁶ Rooma nimaeka, roñaha-yitee riitaki kameetha-shireri. Tema tampatzika-shireri rirori, itampatzika-shireta-kaeri ikaatzi awentaa-shireta-naariri Jesús.

²⁷ ¿Eenitatsima nimaeka ajahawenteeyaari? Tekatsi. ¿Iitakama? ¿Rooma kantakaan-tziro tee itzimi iita monkaateeroni Ikantakaan-teetani? Tee, tema roo kantakaan-tzirori awentaa-shiretani. ²⁸ Eero omata rajahawentya tampatzika-shireri, tema tee rotsinampaero ipankina-wenta-waewitakawo Ikantakaan-teetani. Apatziro imateetziro rawentaa-shireteetari Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁹ ¿Apatziroma aakapaeni Judá-paeni rantzimo-yiteero Tajorentsi? Tee. Ari akaateeri kaari asheninkayita, rantzimo-yiteero maawoeni. ³⁰ Tema apaani ikanta Tajorentsi. Jempe ikantakaa-yitee aakapaeni itampatzika-shire-yitee, ari ikmita-yiteeri eejatzi kaari totameshitaa-rewota-chani.

³¹ ¿Nomanintatziroma naaka Ikantakaan-teetani nokenkithata-kotakiro awentaa-shiren-kantsi? ¡Tee ari okantayaa! Tema nokantatzii: “Roopero iroka Ikantakaan-teetani.”

¹ Jame akenkishiryaa-koteri awaejatziteni Abraham. ¿Jempema ikantee-takirika rirori itampatzika-shiretan-taari? ² Roomi ipankina-takyaami Abraham tampatzika-shireta-kaerinimi, aritaki rajahaawenta-waeta-kyaami rirori. Eero rajahaawentaarimi Tajorentsi. ³ Iroka ikantee-tziri Jankina-rentsi-peroriki:

Tema rawentaakari Abraham irika Tajorentsi, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani.

⁴ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: Aririka rantawaete apaani atziri, ipineetziri. Tee ineshironkata-shitee-tari, ipineeta-tziiri rantawaero. ⁵ Riima kaari antawaeta-tsini, aririka iñeero ipinata-shitee-tyaari, ineshironkae-tatziiri irika. Ari ikantari atziri-paeni ikaatzi theenka-tajorentsi-waeta-tsiri paerani, rawentaa-shiretaari Tajorentsi, aritaki iñeero itampatzika-shireteeri. Aritaki ineshironkateeri rawentaa-shireta-naari, tee roetziñaarikowaetashityaawo. ⁶ Roojatzi ikenkithata-kotakiri pinkatharini David ikimo-shireta-kaayiteeri Tajorentsi itampatzika-shireta-kaani, kaari ñaashintsi-waewentyaawoni, ikantaki:

⁷ Ikimoshireteeyini atziri ipeyakoe-teeri rantawitakawo kaari-perori, Okimiwitaawo romanakoe-tatyee-nirimi iyaari-peronka.

⁸ Ikimoshireteeyini atziri, kaari riyakowentzi Tajorentsi iyaari-peronka.

⁹ Riitaki ikaate kimoshiretaa-tsini, ¿Apatziroma aakapaeni akaatzi iiteetee “totameshitaa-rewo?” Kimitaka tee, ari roshiya-yitee eejatzi kaari totameshita-chani. Pikenkishiretero akantakiri:

Rawentaanaka Abraham, rootaki ikimita-kaantee-taariri itampatzika-shireta-kaani.

¹⁰ ¿Jempe-paetema ikimita-kaantaari Tajorentsi awaejatziteni Abraham itampatzika-shiretani? ¿Aripaetema imatakiro itomeshitaa-nitaka? ¡Teera! Tema roo rimpo-eteri itomeshitaa-nityaa. ¹¹ Tema aririka opiro-mashitanee itomeshitaa-nitakaha rootaki riyotee-tantari rawentaa-naari Tajorentsi. Riima Abraham retzitakawo rawentaakari rirori Tajorentsi, itampatzika-shiretzi-takari tekiraha itomeshitaa-nityaa. Ari ikantakari Abraham retanta-kawori itampatzika-shireta-kaetziri. Rootaki ikimita-kaantee-takariri riitakimi charinin-teeyaa-ririni maawoeni tampatzika-shireri-paeni, tee okowa-peroteeyaa itomeshitaa-niteetyaa. ¹² Omapero-witatyaa iiteetee aakapaeni “totameshitaaniri” aakataki icharini-perotani Abraham, tema ari akaatziri atomeshitaa-nita. Roo kanteencha tee roo oshiyaa-teeyaariri ikanta rirori itomeshitaa-nita, tema roo akimitan-taariri awentaa-shireta-naari Tajorentsi, ikimitakiro rirori Abraham, retakawo rawentaa-shiretari tekiraha itomeshitaa-nityaata.

Awentaa-shirenka añaaantee-yaawori ikashiya-kaeta-kaeri

¹³ Tema ikashiya-kaetzi-takari paerani Tajorentsi awaejatziteni Abraham eejatzi ikaate icharinin-teeyaari rashitee-yaawo maawoeni kepatsi, ikashiya-kaetzi-takari tekiraha ojankinatyaata Ikantakaan-teetani. Apatziro rawentaa-shiretanaka Abraham. ¹⁴ Tema ikaatzi ñaayiteeroni ikashiya-kaani Tajorentsi, kaari irika-paeni pankinawenta-shiwaetawori Ikantakaan-teetani. Arimi okantyaami, aminaashi-waetyaami awentaa-shiretari Tajorentsi, eero okameethatzimi ikashiya-kaakaeri. ¹⁵ Ikaatzi pankinawenta-waetawori Ikantakaan-teetani, apatziro iñeero rowatsimaeri Tajorentsi teera rotsinampaashityaawo. Tema eero otzimakimi Ikantakaan-teetani, eero otzimimi ranteetani.

¹⁶ Riitaki ñaayiteeroni ikashiya-kaani Tajorentsi ikaatzi awentaa-naariri ineshironka-perotantzi Tajorentsi. Ari iñaaayiteero ikaate icharinin-teeyaari, teera apatziro añaaayiteero aakapaeni Judá-paeni, ipae-takiri Ikantakaan-teetani, tema maawoeni ikaate awentaa-shiretee-yaarini Tajorentsi, kimita-kotaariri Abraham. Oshiyawaetaawo icharini-yiteemi Abraham maawoeni aakapaeni. ¹⁷ Rootaki rojankinatan-teeta-kawori, ikanteetaki:

Aritaki noshekyahaemiri picharinin-teeyaari, iinashi-yitee-yaawo ipiyoteeyaa ikaate isheninkata-wakahae-yaani.

Rootaki ikashiya-kaani Tajorentsi. Rootaki rawentaa-shiretan-takariri Abraham. Omaperotatyaa imonkaateero Tajorentsi, kantacha rirori rañaakaa-yiteeri kamayitatsiri, tema riitaki wetsika-yitakirori kaari tzimayi-witachani paerani. ¹⁸ Iroka ikantakiriri awaejatzeneni Abraham: “Inashi-yitee-yaawo picharinin-teeyaari, ipiyoteeyaa ikaate isheninkata-wakahae-yaani.” Ikantzi-takari eejatzi: “Tema ari ikanteeyaa roshekitee rirori.” Rootaki ikemijantan-tanakari Abraham, okantawitaka osheki opomeentsitzi-motakari ikemijantan-tyaari. ¹⁹ Roetziñaarikota-piintakawo rawentaa-shireta. Ashi royiro ikenkishiryaa-kotawo, ikantzi: “¿Jempema okantyaaka? Tema kaataki naaka 100 nojarentsite, rooteentsi nokami. Tee otzimanitzi eentsite noena Sara.” ²⁰ Ari okantawitaka ikenkishiryaa-waeta, tee ikijo-shire-wentziro ikashiya-kaakiriri Tajorentsi, tee okantashiryaa-waetziri rawentaa-shiretari. Eekiro imaperota-nakitziro rawentaa-shiretari, ari ikanta-piinta-nakitziro ithaamenta. ²¹ Riyoperotzi Abraham ari imatakiro Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaakiriri. ²² Rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani. ²³ Rootaki rojankinata-kaantan-takawori Tajorentsi jempe okanta-kota. Tee rojankinata-kaanta-shityaawo apinkathatantyaariri Abraham. ²⁴ Roo rojankinata-kaantan-takawori ayotantee-yaari ikimita-kaantee itampatzika-shiretani aakapaeni, aririka awentaa-shireta-neeyaari owañaahaeriri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitakaha. ²⁵ Tema riitaki kamawenta-yiteeri aakapaeni, okantakaan-tziro akaaripero-waetaki. Riijatzi añaahaasti itampatzika-shireta-kaanteeri.

5

Opoñaantari itampatzika-shireta-kaetee

¹ Iroka okantaka. Rootaki awentaa-shirenka tampatzika-shireta-kaayiteeri. Rootaki ariperotan-taariri Tajorentsi. Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaa-yiteerori iroka. ² Tema awentaa-shireta-ri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riyotakaa-yiteero ineshironkatani Tajorentsi. Akimoshireyitee añaayiteero paata rowaneenkawo Tajorentsi. ³ Tee apatziro akimo-shire-wenteero okaatzi añaayiteeri paata, tema akimo-shire-wentzi-teeyaawo awijimo-yiteeri nimaeka. Tema ayoteeyini aririka añaayitero akemaatsi-waetyaa, rootaki oetziñaarikotan-tyaari. ⁴ Aririka oetziñaarikota-piintyaa, aritaki aawya-shireteeya. Aririka aawya-shireteeya, aritaki awentaa-perota-neeyaari oyaako-tanewo. ⁵ Eero raminaakaa-shitee oyaako-tanewo. Tema añaakiro retako-perotakae Tajorentsi, rotyaanta-kaeri Ishire okimiwitakawo ijako-peroe-tatyee-nirimi.

⁶ Okanta ikowa-naki Tajorentsi, aripaete ikama-wenta-yitee Jeepatzii-totaa-rewo, okantawitaka atheenka-tajorentsi-waewitaka, tee aawyaawaeta-nitzi. ⁷ Tekatsi matapiinteeroni ikamawenterini itsipa atziri. Tema tzima-witacha kamawenterini atziri kameetha-shireri. ⁸ Roo kanteencha okantawitaka akaaripero-shire-witaka aakapaeni, ikamawentakae Jeepatzii-totaa-rewo. Osheki retako-perotakae Tajorentsi, rotyaantakiri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawentee. ⁹ Rotyaantakiri Jeepatzii-totaa-rewo rapatawantee riraa itampatzika-shireta-kaanteeri. Ari imatakirori eenirowa akaaripero-shire-witeeyani, ¿Kantachama nimaeka athaawan-tyaari ithonkae itampatzika-shire-yiteera? ¹⁰ Tema paerani eeniro akija-neenta-witari Tajorentsi, rotyaanta-kaeri Itomi ikama-wenta-yitee, ari okanta ariperotan-taariri. Ari okanta ayoperotan-taari aritaki awijako-shire-yitee, tema rañaawentee Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Ari okantakari, ikimoshiretakaa-pero-yitee Tajorentsi, tema riitaki Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ariperota-kahaeriri.

Adán eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo

¹² Paerani apaani ikanta atziri etakaan-tanakawori ikaariperotaki. Roo owajankitahaantsi iñaakiri, ikaamani-yitee. Roojatzi antetaneen-chari maawoeni icharinita-naari, ikaaripero-yitanaki maawoeni jaawiki-jatzi-paeni, ikaamani-yitanaki. ¹³ Rootaki awijeem-tsiriri tekira-ha rojankineetero Ikantakaan-teetani. Tema irika-paeni añaa-yiteem-tsiriri paerani tekira-ha rojankineteetero Ikantakaan-teetani, inashiteeyaa riyakowentee-teeri. Riima irika-paeni impoeyita-tsiriri itzimayitee ikaatzii piyathata-kawori Ikantakaan-teetani inashiyiteeyaa eejatzi riyakowentee-teeri. ¹⁴ Ikanta ikamae paerani Adán, ikamitaka eejatzi ikaatzii icharini-yitanaari rirori okantawitaka inashiyitaka iyaari-peronka. Rootaki jatakota-neentsiriri roojatzi itziman-takari paerani Moisés. Riitaki Adán oshiyakaa-wenta-kariri itsipa atziri pokaentsiriri. ¹⁵ Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo irika. Iroka okanta roshiya-kaawentee-takiri: Tema atziri rirori Adán, ikaaripero-waetaki, riitaki kantakaan-takirori ikamatayitakari osheki atziri. Ari ikimi-tzitakari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, atzirira rirori, ikamawentantaki, rootaki rañaa-shiretan-taari osheki itsipa atziri, ikantakaakawo Tajorentsi ineshironkatantzi. ¹⁶ Roo kanteencha rinashitakawo Tajorentsi ineshironkatantaki rirori, tee roshiya-kotyaari etakaan-tanakawori ikaariperotaki. Tema iyaari-peronka apaani atziri, rootaki kantakaan-takirori rowajankitaan-teetaari osheki atziri. Rooma ineshironka Tajorentsi rootaki kantakaan-takirori itampatzika-shiretan-taariri osheki antzirori kaaripero-tatsiriri. ¹⁷ Ikanta ikaariperotaki paerani apaani atziri, irika Adán, okimiwita-nakawo “Kaamanitaantsi” atzirita-nakityeemi, rootaki omperawaeta-tyaarini atziri-paeni. Rooma nimaeka aririka rañahae atziri-paeni, okimitaawo rotsinampahaero kaamanetaantsi. Tema apaani atziri, irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ineshironka-peroteeri atziri-paeni, itampatzikatakari, tekatsira rante imatantaawori jemme ikantaa nimaeka.

¹⁸ Iroka noshiya-kaawentziriri: Apaani atziri kaariperoteentsiriri, riitaki kantakaan-takirori rowajankitaan-teetakariri osheki atziri. Riima itsipa kameetha-shiretatsiriri atziri, riitaki kantakaa-kawori rawijako-shiretan-teeyaari osheki atziri-paeni, rañaa-shire-yitee. ¹⁹ Apaani piyathari atziri, riitaki kantakaa-kawori ikaaripero-shiretan-tanakari osheki atziri. Riima itsipa kaari piyathata-chani atziri, riitaki kantakaa-kawori itampatzika-shiretan-taari osheki atziri. ²⁰ Rootaki opoñantari rojankinatee-tziro paerani Ikantakaan-teetani, riyotan-teeyaari atziri-paeni kaariperori irikapaeni. Okantawitaka osheki ipiyatha-waewitaka, antawo ineshironkateeri Tajorentsi. ²¹ Paerani kimiwitaka atzirita-tyeemi “Kaari kamethatatsiriri,” rootaki omperawaetyaarini atziri-paeni, roojatzi owamaan-tayita-kariri. Roo kanteencha nimaeka kimiwitaka atzirita-tyeemi “Neshironkataantsi,” rootaki pinkathari-wentantaatsinimi. Aritaki ineshironka-yitee Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, itampatzika-shireta-kaayitee ashi owantee-yaawori añaa-yitee.

6

Ikama-pithee-takiro kaari kamethatatsiriri

¹ ¿Kameethama akante: Jame antero kaari kamethatatsi ineshironka-perotan-teeri Tajorentsi? ² ¡Tee ari okantya! Tema oshiyawita-naawo akama-pithata-kityeeromi ayaariperonka. ¿Kantachama apaani kaminkari riyata-kaero ikaariperote ikamakira? ³ Aamaa-shityaa pipeyakotakiro eeroka-paeni omitsiryaa-wentaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, oshiyako-taari jemme ikanta rowamahae-takiri rirori. ⁴ Rootaki oshiyakaa-wentacha akamakaeromi jemme akantawita paerani. Ikiteetakae. Opoñaa rowañahae-tee eejatzi, oshiya-kotaari Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ishire Tajorentsi owiriinteeriri Jeepatzii-totaa-rewo, ikimita-kaayitee aakapaeni owakirami atziri añaa-yitaa-tsini.

⁵ Tema oshiya-kotaari rirori, kimiwitaka akamayita-kityeemi, aritaki rowañahae-tee ikimitakiro rirori. ⁶ Tema kimiwitaka jempe akantayitaha paerani atziriy-itzira, ari itsipatee-takaerimi Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takaemi. Ari akamapithateero akaaripero-waewitaka. Rootaki kaari oshiyayitan-taari nimaeka omperatani “Kaari kamethatatsi.” ⁷ Tema apaani kaminkari tekatsi rantayitee ikamakira, tee ikaariperotee. ⁸ Tema atsipayitaari Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri, awentaa-shiretaneeyaari atsipayitee-yaari ikaatzi rañaa-shireta-kaayiteeri. ⁹ Tema ayoteeyini eero rapiiteero Jeepatzii-totaa-rewo ikamawentantee. Apaani okaatzi ikamaki, añahae. Tee omperawaetaa-ri rirori “Kaamanitaantsi.” ¹⁰ Apaani okaatzi ikamawentakiri rirori antayitzirori kaari-perori. Tema rañii-moteeri nimaeka Tajorentsi. ¹¹ Ari pikimitee-yaari eeroka-paeni, pikimita-kaanteeya pikama-pitha-yiteeromi piyaari-peronka, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo Jesús kantakaan-teerori nimaeka pañii-motan-taariri Tajorentsi.

¹² Rootaki eero pikowanta opeyakaa-shitee-mi piyaari-peronka. Otzimatyee potsinampahaero piñaamatashitari. ¹³ Tema pimatakiro pikimita-kaantaawo pikamaki-tyeemi, añahaemi, pikimita-kantero jatakimi-mi Tajorentsi, pikanta-paeri: “Iroka nowatha, nantanta-piintyaawori kameethata-tsiri.” Aritapaaki pikimita-kaantawo piwatha rootaki pikaaripero-waetanta-piintari. ¹⁴ Aritapaaki pikimita-kaantakiro “Kaari kaamethatatsi” atziritatyee, rootaki omperawaetemini. Tema tee pañii-moteero eeroka Ikantakaan-teetani, apatziro pañiimo-yiteero neshironkataantsi.

Omperayitaa-ri tampatzika-shiretaantsi

¹⁵ ¿Kameethama akante nimaeka: “Jame akaaripero-shirete, eero añiimotantawo Ikantakaan-teetani, apatziro añiimoteero neshironkataantsi?” ¡Tee ari okantayaa! ¹⁶ ¿Tema piyotzi aririka romperatee-temi, otzimatyee pikemijanta-piinteri omperatzimiri? Pimikita-kaantakiro atziritemi piyaari-peronka, rootaki omperawaetemini, aritaki pikama-shiretee. Rooma pikimita-kaanta-neero riitaki Tajorentsi pikemijanta-piintee, aritaki pitampatzika-shiretee. ¹⁷ Tema paerani, pikimita-kaantakiro roomi “Piyaari-peronka” omperatemini. Rooma nimaeka poetziñaarikotaawo pikemijanta-neero okaatzi riyotaa-yi-teeta-kimiri. ¹⁸ Nimaeka tee omperateemi “Piyaari-peronka,” apatziro omperateemi “Tampatzika-shiren-tantsi”. ¹⁹ Noshiya-kaawenta-tziimiro ayota-kota-piintziro aakapaeni aririka rompereete, rootaki akemathatan-tyaawori okaatzi kompitzi-mowaeteeri aakapaeni. Tema paerani pikimita-kaanta-waetakawo atziritatyee “Kaari kamethayitatsini” rootaki omperawaetemini, aritaki okimiwita-kimiri “Piyathataantsi,” tema osheki pipiyathata-piintaka. Roo kanteencha nimaeka omperateemi “Tampatzika-shiretaantsi,” aritaki piñaayiteero pitajorentsi-shire-yitee.

²⁰ Paerani eeniro omperawaetzimi “Kaari kamethatatsini,” ari pijeeka-waeta-shitari, tekatsi shintsiteemini pitampatzika-shirete. ²¹ Roo kanteencha piyotee nimaeka tee okamethatzi iroka. Roo kameethatatsi pikaani-wenteero nimaeka jempe pikantawita paerani. Piyotahaeri ikaatzi antayitzirori iroka-paeni aritaki ikama-shire-yitee. ²² Roo kanteencha tee okimitakaan-teemi ‘Piyaari-peronka’ eerokami omperatani. Tema riitaki Tajorentsi omperateemiri. Riitaki kameetha-perota-kahaemiri. Aritaki rashiteemi, tema ashi powaero pañaa-nitee. ²³ Iroka “Kaamanitaantsi” okimiwitakawo roomi ipineete-ririmi antawaeta-piinta-kinirori kaari kamethatatsi, okimiwitaka riimi omperatani. Rooma “Kañaanitantsi” okimiwitakawo roomi ineshironkani Tajorentsi tsi-pashireyitaariri ikaatzi tsipa-shire-yitaariri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Awinkatharite.

7

Roshiya-kaawentee-tziro aawakahaantsi

¹ Noyemijantzinkaritepaeni, eeroka-paeni noñaanatzi pikaatzi piyotako-yitziro Ikantakaan-teetani. ¿Tema piyoteeyini aririka ikami atziri ikama-pithatakiro

Ikantakaan-teetani? ² Ikimiwitakawo tsinani tzimatsiri oemi. Eenirowa rañii-motziro oemi, otzimatyee otsipata-piintyaari. Rooma aririka ikama-pithatakiro, aripaete ojeekashiwaeteeya ³ Rooma oñeerika itsipa shirampari eenirowa rañii-motziro oemi, omayempitzimotakiri. Rooma ikamaki-rika, ari ojeekashiwaeteeya, kantacha ahae itsipa oemi, eero ikimitakanteetawo mayempiro.

⁴ Noyemijantzinkarite-paeni, oshiyakaa-wenta-chari jaka ikimiwitaka atzirita-tyeemi “Ikantakaan-teetani,” rootaki piiminta-kyaarimi paerani. Roo kanteencha pikama-pithatakiro eeroka-paeni Ikantakaan-teetani, tema pitsipatakari Jeepatzii-totaa-rewo rowamahae-takiri paerani. Okimiwita-naawo nimaeka pijeeka-shiteeyaami piimintaari itsipa, riitakira rowañahae-teeri. Rootaki okameethantari pantawaeteeniri eeroka-paeni nimaeka Tajorentsi. ⁵ Tema tekira añeero oshiyakaa-wenteen-chari “Kaamanitaantsi,” osheki apiyathata-piintakawo Ikantakaan-teetani, antapiintakiro kaari kamethatatsi. Rootaki owamaa-shireta-kaeri. ⁶ Okimiwitakawo nimaeka akama-pithateeromi, ajeekashiwaetaa. Añaayiteeri owakirari, riitaki Ishire tajorentsi kantakaan-taawori romperatan-teeri Tajorentsi. Tee okimitawo paerani, apankinawenta-waetawo itakantawori rojankinee-takiri.

Kaari kamethatatsiri jeeka-shiretan-tanari

⁷ ¿Kameethama akante: “Tee okamethatzi Ikantakaan-teetani?” ¡Teera! Tema rootaki yotakaanari nantapiintziro kaari kamethatatsiri. Tema iroka ikanteetaki Ikantakaan-teetaniki:

Eero piñaawenashirewaetanta.

Roo kanteencha, eero niyota-koteeromi kanta-kota-chari, eero niyotaa-jeetzimi eenitatsi nantani noñaawena-shireta-waeta-piintaka. ⁸ Rooma niyota-koteero Ikantakaan-teetani, tee namawenitziro, osheki noñaawena-waeta-piintaka. Eero niyota-koteeromi ikantakaan-teetani, eero okaariperotzimi nantayitziri. ⁹ Paerani tee niyowityaa kaari-perori iroka noñaawena-shiryaaari nokenkishiryaaaniki. Nojeekashiwaeta-piinta, tekatsi shintsitenani. Rooma niyota-koteero Ikantakaan-teetani, aripaete niyotanaki nokaaripero-waetatzii, aritaki nokama-shiretee eejatzi. ¹⁰ Rootaki owamaa-shiretaanari iroka Ikantakaan-teetani. Roo opoñaantawitari rojankineetziro iroka Ikantakaan-teetani, rootaki kantakaan-teronimi ikañaanitante-tyaarimi. ¹¹ Nokimita-kaanteero naaka atzirita-tyeemi “noyaariperonka,” rootaki koshekinanimi netanakawo niyota-kota-nakiro Ikantakaan-teetani. Amatawi-waetakina, roojatzi owamaan-takinari. ¹² Roo kanteencha iroka Ikantakaan-teetani tajorentsi irika, tampatzikari rirori, kameethari.

¹³ ¿Rooma owameethanka, kantakaawori nokaman-teeyaari? ¡Teera! Kaari Ikantakaan-teetani owamaenani, tema rootaki nowaariperonka owamaenani. Tema apatziro yotakaa-nawori nowaariperonka iroka Ikantakaan-teetani. ¹⁴ Ayoteeyini rootaki ashire okenkithata-kotziro Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha okimitakawo ipimantee-tatyeeromi awatha rompera-waetee-tyaawo, rootaki “Kaari kamethatatsiri” omperawaeteeri. ¹⁵ Rootaki kaari niyotanta oeta nokaaripero-shiretantari. Tema tee naaka kowashita-chani. Otsimaa-shire-waetakina. ¹⁶ Tee inimotana okaatzi nantapiintakiri, ari niyotziri kameethari iroka Ikantakaan-teetani. ¹⁷ Okimiwitakawo tee naaka antashityaawoni, tema “Kaari kamethatatsi” tzirin-takinari, rootaki shintsitanari nomatan-tawori. ¹⁸ Okantawita nokoyi nanteromi kameethari, tee nomatziro. Okimiwitakawo rootakimi nowatha kaari kameethata-tsini. ¹⁹ Tee notsinampaero nomatero kameethari nokowawitari. Apatziro nomata-piintziro kaari-perori kaari noñaamatari. ²⁰ Rootaki okimi-takawori atzirita-kityeemi “Kaari kamethatatsini” otzirin-takina, rootaki antakaa-piinta-kinawori kaari-perori.

²¹ Rootaki shintsita-piinta-kinari nokaaripero-waete, okantawitaka nokoyi naaka nanteromi kameethari. ²² Tema noshireki nokanta-shiretzi: “Kyaariperori iroka

Ikantakaantani Tajorentsi.”²³ Rooma nowathaki koñaatziro, okimiwitakawo oshintsitatyeeeromi noshire. Okimiwitakawo eejatzi roomi nowatha omonkyaa-kaanteromi noshire, ari oshintsi-waeteromi okaaripero-shirete.²⁴ ¡Ashironkamatsitena! ¿litaka omishitowa-kaanteeroni noshire omonkyaa-kaantakiro nowatha, roojatzi owamaa-shiretan-tenarimi?²⁵ Riitakira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo mateeroni. Nopasoonkiteeri Tajorentsi otyaanta-kiriri imatantaawori. Arira okanta, roo noshire nomatan-teeyaawori nokemijanteero Ikantakaantani Tajorentsi. Rooma nowatha koñaatziro rootaki nantanta-piintawori okantakaantani “Kaari kamethatatsini.”

8

Ikenkishireta-piintee-tziri Ishire tajorentsi

¹ Tema atsipashiretaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, eero rowajankitaa-yitee. ² Tema tee añiimoteero Ikantakaan-teetani kamanta-kotzirori kaari kamethatatsini, owamaa-shiretan-tatsiri. Apatziro añiimoteero nimaeka otsipa ikantakaan-teetani thaweta-kotzirori añashire-yitee atsipashiretaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ³ Tekatsi otsinampaeroni itampatzika-shirete ipankina-waewitawo Ikantakaan-teetani, tema maawoeni aakapaeni otzimi-motee awatha kaari aawyaawaeta-tsini. Riima Tajorentsi riitaki mateerori itampatzika-shireta-kaayiteeri atziri-paeni, rootaki rotyaantan-takariri Itomi-perori ratziritzi-motante, otzimimo-witakari iwatha okimitawo awatha aaka. Riitaki atsipeta-kawori rowajankitaa-wentakiri Tajorentsi iyaari-peronka maawoeni atziri. ⁴ Rootaki amatantaawori atampatzika-shire-pero-yitee nimaeka, tema rooperori iroka ikantakaan-teetakiri. Rootaki amata-piintee okaatzi omatakaa-yiteeri Ishire Tajorentsi. Eero antapiinta-shitaawo okaatzi akowa-shiwaetari aakapaeni. ⁵ Ikaatzi oshireta-waetawori rantayitero ikowa-shitari, okimiwitakawo atzirita-tyeemi “Kowashitaantsi,” rootaki omperawaetantyaarinimi. Riima ikaatzi oshireta-piintawori ikemijanteero Ishire tajorentsi, riitaki reewaritaari. ⁶ Ikaatzi oshireta-waetawori rantero ikowa-shiwaetari, eero ishenkaa ikama-shirete. Riima oshireta-piintanakawori Ishire Tajorentsi, kameetha rañaa-yitee. ⁷ Ikaatzi oshireta-waeta-shitawori rantayitero ikowa-shiwaetari, eero ishenkaa iñaaantyaawori ikijaneenteri Tajorentsi, eero ikemijanteero okaatzi ikantakaan-tziri Tajorentsi, eero imateero ikemijanteeri. ⁸ Tema ikaatzi matakirori iroka-paeni, okimiwitaka tekatsi ranteeri rirori-paeni inimotan-teeyaariri Tajorentsi.

⁹ Roo kanteencha teera pimatziro eeroka-paeni iroka, apatziro poshireta-piintanaawo okaatzi okowakaemiri Ishire Tajorentsi, tema riitaki jeeka-shiretan-tzimiri. Ikaatzi kaari yoteerini Itajorenka Jeepatzii-totaa-rewo, teera rashitaari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Tema pikaamani-witaka okantakaawo piyaari-peronka. Roo kanteencha nimaeka ijeeka-shiretan-teemi Jeepatzii-totaa-rewo, añashireteemi, itampatzika-shireteemira. ¹¹ Tema ijeeka-shiretan-takimi Ishire Tajorentsi, riitaki añahaemini, ikimitahaeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, rañaa-wathata-kahaeri.

¹² Ari okantari noyemijantzinkarite-paeni, tee okameethatzi antayiteero okaatzi akowa-shiwaetari. ¹³ Roorika panta-piinta-neeri, aritaki pikama-shiretee. Rooma poshireta-piinta-neeyaawo-rika okaatzi okowakaemiri Ishire Tajorentsi, okimiwityaawo atzirityeemi “Piñaamanka,” rootaki powamaa-kirimi, aritaki pañaa-shiretee. ¹⁴ Ikaatzi antaneerori okoyiri Ishire Tajorentsi, aritaki itominteyaari Tajorentsi. ¹⁵ Tema iroka Ishire tajorentsi rotyaantakiri Tajorentsi, eero rookawenteemi, papiiteero-kari pikimita-kotee-yaari omperataa-rewo ithaawawaetzi. Tema Ishire tajorentsi kantakae-yaawoni itomintan-teemiri Tajorentsi. Rootaki omatantari akimitakaan-teeri pawa irika Tajorentsi. ¹⁶ Rootaki Ishire tajorentsi yotakahaeni aaka itomi Tajorentsi. ¹⁷ Tema itominte Tajorentsi, tema atsipataari Jeepatzii-totaa-rewo ashiyitaawo okaatzi rashita-kaakariri Tajorentsi. Tema

atsipataari Jeepatzii-totaa-rewo akemaatsi-waetaka, aritaki atsipatee-yaari jempe otzimapa rowaneenkawo.

¹⁸ Nokenkishiryaa naaka eepichokiini akemaatsi-waeta nimaeka, tekatsi oetamatsi-teeyaa aririka añaaahaero paata rowaneenkawo. ¹⁹ Maawoeni rowetsikani Tajorensi royaako-teeri ipiyo-tanteyaariri itomi-paeni. ²⁰ Raminaa-shiwaetaka rowetsikani, tee imateero ikowawitari, tema Tajorensi kantakaawori awijanta-paentari. Roo kanteencha oyaawentaka irika-paeni, ²¹ iñaayiteero rowaneenkawo, aririka ijeekashi-waeteeya itomitaari Tajorensi. Ari okaatapaaki atziritemi “Shitzitaantsi,” rootaki omperatan-tachanimi. ²² Kimitaka ratekae-yatyeeni ikaatzi rowetsikae-takiri ikimi-witakawo otzima-nite tsinani. ²³ Eejatzi aakapaeni, okantawitaka añaaawitakawo Ishire tajorensi itsipa-shire-yitee, kimitaka eeniro atekawaeteeyini akoyi awijakote eero akemaatsi-waetanta, akowa-kowataa-yitziro jempe-paete itomi-pero-yitee Tajorensi. ²⁴ Rootaki oyaako-tani kantakaan-tzirori awijako-shiretan-teeyaari, okantawitaka tekira añaaayitero iroka. Aririkami añaaayita-kiromi, ¿Eekiroma oyaakotatyero? ²⁵ Aritaki okanta oyaako-tani, otzimatyee amatsinka-shireteeyaa, oyaakotero okaatzi kaari añiiri.

²⁶ Tema tee aawyaa-shireta-nite aaka, Ishire tajorensi neshironka-yiteeni. Tema tee ayoyitzi jempe akantyyaa amanayityaa. Roo kanteencha rootaki Ishire tajorensi amanako-wenteeni, okimiwitakawo ratekawenta-tyeemi. ²⁷ Ikemathatziro Tajorensi iroka Ishire aririka ramana-kotee. Tema riitaki yotako-perotziriri Tajorensi oetarika ikowakaeriri ikaatzi rashiyitaari rirori.*

Aritaki otsinampaakiro maawoeni

²⁸ Tema iroka ayotziri: jempe-rika oetyaa awiji-moteeniri, aritaki ikantakaa-kyaawo Tajorensi okameethatzi-moyitee. Rootaki ikaema-shiretan-teeri antayiteeniri ikowakaeri. ²⁹ Ikaatzi riyotzi-takari Tajorensi aritaki ikemijanteeri, riitaki ikimita-kaanteeri itomi-perori. Ikantaha Reewarite Itomi, ari ikantzityaari itsipa impoeta-tsiri, noyemijantzinkarite-paeni irika. ³⁰ Irika ikaatzi itomitaari Tajorensi, riitaki ikaema-shireteeri, itampatzika-shire-yiteeri, rootaki iñaantee-yaawori rowaneenkawo.

³¹ ¿Jempema ikantee-tziroka iroka? Tema ineshironka-pero-takae Tajorensi, ¿arima itzimae iita otsinampahaeni? ³² Tema tee ithañee-yaari Tajorensi Itomi-perori, ishinetakiri rowamaeteri ikamawentan-takaeri aakapaeni. Tema rantzi-mota-kaero Tajorensi awijeentsiri, ¿eeroma rantzimo-yitee oetarika koetyee-moteeri? ³³ Tema añaaakiro itampatzika-shiretee, ¿arima itzimae iyakowenteeniri? Tema riitaki Tajorensi yoshiiyita-kaeri. ³⁴ Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kamawenteeri, añahae eejatzi, jeekapae rakoperoki Tajorensi itsipataari ipinkathari-wentantzi. Riitaki kantakowenteeri aakapaeni. Aritaki okanta, ¿arima itzimae owajankiteeni? ³⁵ ¿Eenitatsima materoni okakahaerini Jeepatzii-totaa-rewo, ipakaan-tyaawori retakoyitee? Okantawitaka añaaayitziro opomeentsitzi-mowaetee, eekiro riyaatatzii retakoyitee. Ari ikimiterori aririka otzimi owashironkaa-waeteeniri, ikoyi ikoshekaete, atashe-neenta-waete, athonka-kowaetyaa akithaatar, akowaenkata-kowaete, rapathakirahaete.

³⁶ Ari okanta ojankinata-kotaka, ikanteetaki:

Ashi oyiro rowamaa-kaanteetena nawentahaemi eeroka.

Ikimita-kaanta-kina rowamae-tziri ipireetari.†

³⁷ Okantawitaka añaaayitero iroka-paeni, aritaki otsinampaa-yitakiro, tema retakotee Tajorensi, aritaki rotsinampaa-kahaero. ³⁸ Iroka nawentaakari naaka: Okantawitakyaa añaaawityaawo iroka-paeni: kaamanitaantsi, añaanitantsi, Ronampiripaeni tajorensi, pinkathari-paeni, awiji-moteeri nimaeka, awiji-moteeni paata, eenitatsiri ishintsinka, ³⁹ jenoki-jato, jaawiki-jato, oetarika rowetsikae-tziri. Roo kanteencha, tekatsira apaani iroka-paeni kantakae-yaarini Tajorensi ipakaan-teeri

* 8:27 rashiyitaari rirori = kiteshireri † 8:36 ipireetari = oveja

retakoyitee, okantakaan-tziro rantzimo-yitakaeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

9

Riyoshiitee-takiri Israel-jatzi-paeni

¹ Riyotziro Jeepatzii-totaa-rewo kyaariperori iroka nokantemiri. Tema rootaki Ishire tajorentsi pinkathari-wenta-shiretanari, rootaki yotakaanari, tee notheeya nokantemiro iroka: ² Osheki nowashireta-kotakari nosheninka-paeni Judá-paeni kaari kemijanta-tsini, osheki okatsitzimo-shiretakina. ³ Osheki nokowawitaka rawijako-shiretee nosheninka-paeni, nokowawitaka noshine-wentee-yaari rawijakotan-teeyaari. Aritaki omatakyaami ipakahaenami Jeepatzii-totaa-rewo, aririka niyotemi rootaki rawijako-shiretan-teeyaari nosheninka-paeni, ⁴ ikaatzi icharinitakari Israel. Tema riitaki itomiwitakari Tajorentsi irika-paeni, roñaaha-yiwitakari rowaneenkawo. Eenitatsi ikanta-wakaari rariperotanta-wakae-yaari, rojankina-witakanari Ikantakaantani, inintaa-waewitaka ipinkathatziri, tzimawitaka ikashiya-kaakiriri. ⁵ Riitaki okakini isheninka-paeni awaejatziteni. Riijatzi isheninkapaeni Jeepatzii-totaa-rewo, Tajorentsita-tsiri awijiriri maawoeni, ashi rowaetero ithaamentee-tyaari. ¡Omaperotatyawé!

⁶ Okantawitaka tee ikemijantee-tziri, ¿kameethama akante eero omonkaata ikashiya-kaantziri Tajorentsi? ¡Teera! Tema ikaatzi iiteetziri nimaeka “Israel-paeni,” itsipajatziri irika, kaari icharini-perori Israel. ⁷ Ari okanta awiji-mota-kiriri Abraham. Tema tzimaki apite itomi, roo kanteencha apaani ikimita-kaantaka kaarimi isheninka. Riitaki ikenkithata-koetziri jaka, ikanteetaki:

Riitaki Isaac itomi-perori.

⁸ Arira ikimitzi-takari Tajorentsi tee roshiya-kaantaa-tziri riimi itomi-perori ikaatzi rowakaan-takiri awaejatziteni Abraham, apatziro itomita-kaetaari ikaatzi ikashiya-kaeta-kiriri icharini-yitee-yaari. ⁹ Iroka okaatzi ikashiya-kaakiriri, ikantakiri: Otsipaki ojarentsi oshi-yaawo nimaeka, aririka nopiyaki, noñaapaero Sara tzimaki otomi.

¹⁰ Ari okanta awiji-mota-kirori Rebeca, itsipaa-nita-kaakawori awaejatziteni Isaac.

¹¹ Tekira itzimiita otomi-paeni, tekira rantayitero kameethari eejatzi kaari-perori, tema tzimaki ikowakiri Tajorentsi ranteri. Ari omonkaatari okaate ranteri. Teera rii kowashi-waeta-chani rantero, tema Tajorentsi kantakaawori rantayitan-tawori oetarika, ikaema-shire-yiteeri. ¹² Iroka ikantzi-teeta-kawori Rebeca:

Riitaki omperatan-tachani ewonkiri, romperatyaari etawori itzimi.

¹³ Iroka otsipa rojankinee-takiri, ikantzi Tajorentsi:

Niyoshiitakiri Jacob, riima Esaú nomanintakiri rirori.

¹⁴ ¿Rootakima akantan-tyaari: “Akemakiro ikantakiri Tajorentsi, tee itampatzika-shiretzi rirori?” Eero piñaawaetziro iroka, pikamanta-koterimi. ¹⁵ Tema paerani iñaawaetaki Tajorentsi, ikantziri Moisés:

Itzimi-rika nokoyiri noneshironkateri, aritaki noneshironkatakiri.

Itzimi-rika nokoyiri nokaminthayiri, aritaki nokaminthaakiri.

¹⁶ Ñaakiro, kaari atziri-paeni kowashityaawoni rantayitero oetarika, tema riitaki Tajorentsi kantakaawori rantantawori oeta-rika ikaatzi ikaminthaa-yiteeri rirori.

¹⁷ Ari ikantee-takiriri eejatzi Faraón, iroka rojankinata-koetakiri, ikanteetzi:

Rootaki nopinkatha-ritakaan-takimiri iyotan-teetenari otzimi-motana naaka noshintsinka, ari okantyyaa ikenkithata-koetan-teenari naaka maawoeni kepatsiki.

¹⁸ Ari ikantari Tajorentsi, ineshironka-yitziri ikaatzi ikoyiri rirori. Riijatzi kantakaawori ikijo-shire-yitantari ikaatzi ikoyiri rirori.

¹⁹ Kimitaka ari pikanteena: ¿litakama rowajankitaan-tariri Tajorentsi ikaariperota-kaayitziri, eeroma okantzi rowashiñaahaero ikowakiri Tajorentsi ranteri? ²⁰ Roo kanteencha nokantemi naaka: Tekatsi piyomatsite patziritzika eeroka pikantan-tyaari. Tee pipinkatha-ritzi Tajorentsi. Jame akenkishireta-koteri wetsika-yitzirori chomo. ¿Kantachama oñaanateri ichomoni, okanteri chomo-pakori: “Tee nokamethatzi powet-sikakina”? ²¹ ¿Eeroma okameethatzi rowetsiki owaneenkata-chari, opoña rowetsikaki otsipa kaari kamethatsi? Tema kameethatzi, riitaki ashitawori ichomoni. ²² Ari ikantakari rirori Tajorentsi, rowetsika-yitakiri ikaatzi oshiyakawori chomo. Tema eeniyitatsi atsipetee-yaawoni iyatsimanka, ratsipetee-yaawo ishintsinka ithonkan-teeyaari. Roo kanteencha Tajorentsi, ramawetakota-paentziri irika-paeni. ²³ Ari ikantakiro riyotakaan-teerori osheki retako-perotakae, imata-kiro jempe okanta ikenkishiretzi-takawo paerani, riyoshiiyitee atsipatee-yaari rirori añaayiteero rowaneenkawo. ²⁴ Aakayitaki riyoshii-yiteeri ikaema-shire-yitee. Tee apatziro aakapaeni Judá-paeni, tema atsipayiteeri itsipa-jatzi kaari asheninkata. ²⁵ Rootaki ikenkithata-kaakiriri Tajorentsi paerani Kamantan-taniri Oseas, ikantaki:

Ikaatzi kaari nosheninkawita, nokimita-kaanteeri, “Nosheninka.”

Ikaatzi kaari netakoyiwita paerani, noshiya-kaanteeri, “Netakotani.”

²⁶ Rooma janta jempe ikantee-tawitaka, “Tee pisheninkatena eeroka-paeni,”

Aritaki ikanteetee, “Itomintayiteemi eroka Tajorentsi, Kañaaniri.”

²⁷ Iroka ikantzi-takari Kamantan-taniri Isaías, ikenkithata-kotakiri ikaate icharini-yitee-yaari Israel, ikantzi:

Okantawityaa ishekiwitakyaa icharinityaari, roshiyaawo oshekitzi impaneki nijaa-cheraki,

Eepichokiini awijakotaa-tsini.

²⁸ Tema romapokaa-kiri Pinkathari maawoeni kepatsi-jatzi, itampatzikatee rowajankitaa-kaanteeri.

²⁹ Ikantaki eejatzi Isaías:

Ikaminthaaka Tajorentsi Shintsi-perori rowawijaa-kotee eepichokiini asheninka.

Eero rowawijaa-kotzimi, aritaki añaayiteeromi okaatzi iñaakiri paerani Paamaaniri-jatzi, eejatzi Katsimaaniri-jatzi

Itampatzika-shireteeri rawentahaari

³⁰ Rooma akantan-tyaari: “Tee raminamina-witawo itsipa-jatzi itampatzika-shiretee, roo kanteencha itampatzika-shireteeri Tajorentsi rawentaa-taari rirori-paeni. ³¹ Roo kanteencha naaka-paeni Israel-paeni, tee notsinampaero noñaayitero raakameethatakina Tajorentsi, okantawitaka nopankinawenta-witakawo Ikantakaantani.” ³² ¿Oetaka kaari rotsinampaantawo? Roo kaari rotsinampaantawo roshireta-kotashitawo ipankina-waetakari rirori. Tee roshireta-kotyaawo ikowakaeriri Tajorentsi rawentaa-shiretari. Oshiyakawo rantziwa-tyaawomi mapi.

³³ Rootaki rojankina-koetakiri paerani, ikanteetzi:

Nowakiro ikowa-peroetani mapi Kijakowentoniki.

Owaryaantzi iroka mapi aririka rantziwae-tyaawo.

Ikaate awentaa-shiretee-yaarini oshiyakawori mapi, eero raminana-shiwaetaa paata.

10

¹ Noyemijantzinkaritepaeni, nokoyiri naaka rawijako-shire-yitee nosheninka-paeni Israel-paeni. Rootaki namanantariri Tajorentsi. ² Niyotzi naaka ithaamenta-shiwaetari Tajorentsi irika-paeni, rantashi-waetawo tee ikematha-pero-tziro. ³ Tee riyoteeyanitzi ikowatziira Tajorentsi itampatzika-shireta-kaeri, tee ikemijantzi, apatziro ikowa-shita itampatzika-shiretan-tyaawo ipankina-waeta-shitari apaniroeni. ⁴ Tema

ithotyaakiro Jeepatzii-totaa-rewo okanta-kota Ikantakaan-teetani, riitaki tampatzika-shireta-kahaeriri ikaatzi awentaa-shireta-naariri.

⁵ Iroka rojankinari Moisés okanta-kota Ikantakaan-teetani itampatzika-shiretan-teetyaarimi, ikantaki:

Ikaate monkaateeroni, riitaki añashiretaa-tsini.

⁶ Roo kanteencha inashita, tee oshiyawo iroka akantakiri aririka awentahae-yaari Tajorentsi itampatzika-shiretan-teeri. ¿Kantachama pankina-waeta-shita-chari riyaate inkiteki ishintsiteri Jeepatzii-totaa-rewo rowawijaako-shiretantee? ⁷ ¿Kantachama riyaate eejatzi sharinkaweniki rowiriinteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawita-paenta?

⁸ Iroka ikanteetaki:

Aritaki pikemaero ñaantsi, aritaki pikemathateero eejatzi.

Kanta-kota-chari jaka “ñaantsi,” rootaki nokenkithata-piinta-kiri awentaa-shiretaantsi. Iroka okanta: ⁹ Aririka piñaawaetee pikante, “Nowinkatharite irika Jesús,” aririka pawentaa-shiretee-yaari Tajorentsi riitaki owiriinteeri ikamawitaka, aritaki pawijako-shiretee. ¹⁰ Tema pawentaa-shiretaari rirori, rootaki otampatzika-shiretan-teemiri. Ari okantzita, aririka piñaawae-yiteero, rootaki rowawijaako-shire-yitan-teemiri. ¹¹ Ari ikanteetaki Jankina-rentsi-peroriki:

Ikaate awentaa-shiretee-yaarini rirori, eero raminaa-shiwaetaa.

¹² Okantawityaa aakarika Judá-paeni, kaari isheninka-paeni, riira Jeepatzii-totaa-rewo Awinkatharite maawoeni. Eenitatsi-rika amaneeyaarini, aritaki ineshironka-perotakiri.* ¹³ Tema iroka ikanteetaki:

Itzimi-rika amaneerini Pinkathari rawentahae-yaari, aritaki rawijakotee.†

¹⁴ ¿Kantachama ramanee-tyaari Tajorentsi terika rawentaa-shireteetari? ¿Kantachama rawentaa-shiretee-tyaari Tajorentsi, terika ikema-kotee-tziri? ¿Kantachama ikema-koteeteri, terika itzimi kenkithata-kaanta-tsini? ¹⁵ ¿Kantachama ikenkithata-koteeteri, terika itzimi otyaantaa-rewo-paeni? Rootaki rojankinee-tanta-kawori, kantatsiri:

¡Osheki ikameetha-kitzite amakironi Kameethari Ñaantsi ijeekan-teetari kameetha!

¹⁶ Roo kanteencha, teera maawoeni ikemijanteetero Kameethari Ñaantsi. Rootaki ikantan-takari Kamantan-tanirini Isaías:

Pinkathari, kimitaka tee ikemijantee-tziro nokenkithatziri.

¹⁷ Okowa-perotatyaa reteeta-wakyaawo ikemaeta-wakiro iñaani Tajorentsi rawentaa-shiretan-teetyaari. ¹⁸ Nokantzi naaka, “¿Aritakima ikemaetakiro?” Aritaki, tema iroka rojankinee-takiri ikanteetzi:

Ikenkithee-takiro nampitsiki-paeni,

Ikemaetakiro jempe-rika-paeni ijeekaetzi jaka kepatsiki.

¹⁹ Napiitero nokante, “Ikaatzi icharini-yitaari Israel, ¿Ikematha-perota-kiroma?” Tema riitaki Moisés ooñaawonta-kirori rojankinari, ikantaki:

Ari nokanta-kaakyaawo ponawaetyaari itsipa-jatzi atziri kaari sheninkata-wakaachani.

Osheki pikija-shireta-waeteri ikaatzi piyitziri “majontzi-shireri.”

²⁰ Iroka otsipa ikantakiri Kamantan-tanirini Isaías:

Iñaayitaana kaari thotyaakoteenani.

Noñaaha-yitaari kaari amina-minatenani.

²¹ Roo kanteencha iroka ikenkithata-kotakiri Isaías ikanta-kota Israel-paeni, ikantaki: Nowaanka-wakota-shiwitapiintakari, teemaeta ikemijantee-yinani, ipiyatheeyakinani.

11

Eenitatsi Israel-paeni otsinampaa-kirori

* **10:12** kaari-rika isheninka-paeni = griego † **10:13** Waerontsi

¹ ¿Nokanta-tziima imanintziri Tajorentsi irika Israel-paeni rashiyitari? ¡Teera ari nokantzi! Tema naakataki eejatzi Israel-paeni, icharini Abraham irika, icharinira eejatzi Benjamín-paeni. ² Tee imanintana Tajorentsi, riitaki iyoshiita-kinari. Pikenk-ishireero Jankina-rentsi-perori, jempe ikenkithata-koetziri Elías ramanakowentari isheninka-paeni, ikantaki:

³ Pinkathari, rowamahae-takiri Kamantan-taniri-paeni, Itzimpookae-takiro tapokimentotsi.

Tema apaani nokanta-kaawo nañee, ikowaetatzii rowamahaetena eejatzi naaka.

⁴ Ari rakanakiri Tajorentsi ikantziri:

Teera apaani eeroka yotapaen-chani. Tema naamaako-wenta-kari itsipa ikaatzi 7000 atziri kaari otziwerowa-chani ipinkathateri tajorentsi-niro Inkañaaweri.

⁵ Ari okantari, eenitatsi eepichokiini nosheninka riyoshiitakiri Tajorentsi ineshironkateeri. ⁶ Tee roo kantakaan-teroni ipankinawenta-waetani ineshironkatan-taariri Tajorentsi, tema ineshironkata-shitaari Tajorentsi. Ari okanta-kotari neshironkataantsi.

⁷ Ari okantari, tee rotsinampaero maawoeni Israel-paeni okaatzi ikowawitee-yarini. Roo kanteencha eenitatsi Israel-paeni mata-kirori, ari ikantakari riyoshii-yitakiri Tajorentsi. Riima itsipa-paeni ikijo-shiretaki. ⁸ Rootaki rojankinee-tantakari, ikan-teetzi:

Tajorentsi kantakaawo reempa-shiretan-teetari.

Eeniwitacha rooki teemaeta iñaantzi.

Eeniwitacha ikempita teemaeta ikemi.

Roojatzi ikanta nimaeka.

⁹ Iroka rojankinata-kotakiri eejatzi pinkatharini David, ikantaki:

¡Okantashitzimaetya rahaeteri jempe itzimashiitakiri!

¡Okantashitzimaetya rantziwatyaa!

¡Okantashitzimaetya rowajankiteeteri!

¹⁰ ¡Okantashitzimaetya imawityaaki-te!

¡Okantashitzimaetya itsiya-mitziyite!

Rawijako-shire-yitee itsipa-jatzi atziri

¹¹ Tema ikanteetaki “Okantashitzimaetya rantziwatyaa” nosheninka-paeni, ¿rooma oshiyakaa-wenta-chari ithonkaeteri? ¡Kaari! Rootaki oshiyakaa-wenta-chari ikinakaa-shiyita-paentari, rowawijaako-yiteeri Tajorentsi itsipa-jatzi atziri, rootaki imatantakawori Tajorentsi iñaantyaariri nosheninka-paeni, rootaki ikowanta-perotee-yaari rawijako-yitee rirori. ¹² Tema ikinashi-waeyitaka rirori, rootaki ineshironkae-tantaariri itsipa-jatzi atziri nampitawori maawoeni kepatsi. Rootaki kameetha-perotaa-tsini aririka rapiiteetero ineshironkae-teeri nosheninka-paeni paata.

¹³ Nimaeka nokantemi eeroka-paeni kaari nosheninkata. Naakataki riyoshiiteetaki notyaantaa-rewote nokenkithata-kaayiteemi pikaatzi tee nosheninkatzimi. Noshiretha-piinta-nakawo nantawaeri. ¹⁴ Rootaki aminaminatziri ronaneentee-na nosheninka-paeni, ari rawijako-shireteeri rirori-paeni. ¹⁵ Tema tee ikowaeri rirori Tajorentsi, rootaki rariperotan-taariri Tajorentsi maawoeni jaawiki-jatzi. Rooma paata aririka raripero-shireteeri Tajorentsi nosheninka-paeni, okimiwitaawo ipiriintaa-tyeemi ikamayi-witaka. ¹⁶ Eenitatsi-rika amakiniriri Tajorentsi tashirentsi rantantee-tari, tema rashita-naawo Tajorentsi maawoeni opatha rowetsikae-takiri ratanteetari. Eenitatsi-rika amakiniriri Tajorentsi oparitha-paeni inchato, arira okaatzi rashitawo maawoeni oshipaeni eejatzi.

¹⁷ Iroka oshiyakaa-wentari incha-paretha, riiyitaki nowaejatziteni-paeni etayita-kawori paerani. Oshiyakaa-wenta-chari otewa, riitaki nosheninka-paeni Judá-paeni tzimayitaa-tsiri nimaeka. Kimiwitaka ichekae-takiromi otewa, oshooka-tewatan-teeyaari otsipa apatahae-takiri, kameetha okantya oshooki okantakaawo oparetha. Ikaatzi oshiyakaa-wentziri otewa ipatakae-takiri, riiyitaki atziri-paeni kaari nosheninkata.* ¹⁸ Rootaki eero omatanta pajahaa-wenta-waeteeyaa. Pikenkishiretyaa, tema eeroka-taki otewa inchato, eerokataki añaa-kaayitzi oparetha. ¹⁹ Kimitaka aritaki pakakimi eeroka-paeni, pikanteeyini: “Tema ichekae-takiro otewa noshooka-tewatan-taari naaka.” ²⁰ Ari okantawitari, roo kanteencha pikenkishireero kimiwitaka nosheninka-paeni Judá-paeni icheka-tewae-teeri okantakaawo tee ikemijantzi. Rooma eeroka-paeni kaari nosheninkata, eeroka poyaatariri okantakaan-tziro pawentaa-shiretaa. Tee okameethatzi pajahaa-wenta-waetyaa, pipinkathateri Tajorentsi. ²¹ Riitaki Tajorentsi chekakirori etayitawori otewa, paamawentyaa imateemi-kari eejatzi eeroka-paeni. ²² Ari piñiirori osheki ikatsimatzi Tajorentsi, roo kanteencha neshironkatantaniri eejatzi. Ikaatzi antziwa-shireteen-chari iñaa-kiro ikatsimatzi Tajorentsi. Rooma eeroka-paeni, ashi owaero piñaa-piintero ineshironka-yitemi eekiro poejokirota-tyeeyaari Tajorentsi. Rooma eerorika poejokiro-tari, aritaki ikimita-kaanteemi otewa ichekae-takiri. ²³ Ikaatzi icheka-tewae-takiri paerani, aritaki rontsirekae-teeri, aririka ipakahaero itheenka-waetziri Tajorentsi. Tema Tajorentsi kantacha imatero. ²⁴ Eeroka kimitakawori otewa pankirentsi-niro ipatakae-takiri pankirentsi-peroriki. Osheki okameetha-perotaki roorika rontsirekaetee otewa-perori oponkitzi-peroki.

Ipiya-shireta-kaeteeri Israel-paeni

²⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyotero kaari ikemathateetzi paerani okaate ranteri Tajorentsi. Eero pikenkishiryaa-waeta-shita aritaki piyotakiro maawoeni. Añaa-yitakiro nimaeka irika-paeni nosheninka Israel-paeni, eenitatsi kijoshireta-kaayitakiriri. Roo kanteencha, inapaentatzi roojatzi imonkaatan-takyaari ikaate awijakoshiretaa-tsini kaari nosheninkata. ²⁶ Ari omateeyaa paata, rawijako-shire-yitee eejatzi Israel-paeni. Rootaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetzi: Ari ipoñeeyaari Kijakowentoniki ookakaa-wentantaniri, Riitaki kantanteroni ipakaan-tyaawori icharini-paeni Jacob itheenka-tajorentsi-waetzi.

²⁷ Tema rootaki nokashiya-kaakiriri, Naakataki thonkaeroni iyaari-peronka.

²⁸ Tema irika-paeni nosheninka Judá-paeni kaari kowaeroni Kameethari Ñaantsi, ikimita-kaantari Tajorentsi ijaneentani, ari okanta ineshironkatan-teemiri Tajorentsi eeroka-paeni. Roo kanteencha Tajorentsi riyoshiitzi-takari nosheninka-paeni, eekiro riyaatatzii retakoe-tyaari, rootaki iñaa-tyaawori ikashiya-kaakiriri etayita-nakawori nowae-jatziteni. ²⁹ Aririka ikaema-shiretante Tajorentsi, ineshironka-yitantzii. Eero ipakahaero. ³⁰ Pipiyathatzi-takari paerani eeroka-paeni Tajorentsi. Opoñaatari ipiyathanaka nosheninka-paeni, rootaki opoñaan-takari ineshironka-yiteemi eeroka-paeni. ³¹ Tema irika-paeni ikaatzi piyatha-waewita-chari nimaeka, aritaki iñaa-yiteero paata ineshironkae-teeri ikimi-teetzimira eeroka-paeni nimaeka. ³² Ari okanta, ikantakaakawo Tajorentsi maawoeni apiyatha-waeyitaka, ari roñaahan-takirori osheki ineshironka-yitee maawoeni aakapaeni.

³³ Tema nopampoyaa-wenteeri Tajorentsi riyotani-perotzi, ikemathatziro maawoeni. Tekatsi yoteroni rantayiteri, jempe-rika ikanteero. ³⁴ Iroka rojankinata-koetakiri, ikanteetaki:

* **11:17** Okenkithata-kotziri pankirentsi ashitawori oparetha, ashitawori otewa, rootaki ikantee-tzitari “Yeenkae-toni.”

¿Eenitatsima yotzirori ikenkishiryaari Pinkathari?

¿Eenitatsima iita materoni ikaminayiri?

³⁵ ¿Eenitatsima omapo-kirini ipanakiri rirori, tema riiteeki etakawori ipayitan-taki?

³⁶ Riitaki Tajorentsi kantakaa-kawori otzimayitantari oeyitari, riitaki poñaakaan-tayitawori, riitaki ashitawori. Ashi rowaero ipinkathee-teeri. ¡Omaperotatyawé!

12

Okaate rantayiteri kemijantzinkari-paeni

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, tema ineshironkateemi Tajorentsi, nokoyi poshiya-kaanteero piwatha roomi patsipeta-kaani pashita-kaeyariri Tajorentsi, tema pikiteshiretaatyee pañaayitee eeroka-paeni, rootaki inimotziriri Tajorentsi. Ari okanta ikoyiri Tajorentsi apinkathateeri. ² Eero poshiya-kota-shitari jaawiki-jatzi-paeni. Tema pishineteeri Tajorentsi rowakira-shireta-kaemi. Rootaki piyotan-teeyaawori ikowakaemiri, kameethatzi-motziriri, inimotziriri, tekatsi kowitzi-motyaarini.

³ Riitaki Tajorentsi neshironkataanari naaka, rootaki niyotaa-yitan-teemiri, nokanta-yiteemi: Eero pikimita-kaanta-shiwaeta riiperori. Oztimatyee pikenkishiryaa-kotyaa kameetha. Rootaki pimatantyaawori ikowakaemiri Tajorentsi eekiro piyaata-nakityee pawentaa-nakyaari. ⁴ Pikenkishiryaa-kotero jempe akantayita awathaki. Tema jempe akanta-wathayita aakapaeni, rootaki antakaa-yiteerori oeyita-rika.* ⁵ Aakayitaki roshiya-kaawenteetzi awentaa-shireta-ri Jeepatzii-totaa-rewo. akimiwitaa aakami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. Okantawitaka anashiyita apaani-paeni, roo kanteencha apaani akantaa, okimiwitaka apataawakaa-tyeeyaami. ⁶ Maawoeni aakapaeni itajonka-wenta-yitakae amonkaatan-tyaawori antayiteeri. Eenitatsi-rika apaani kamantan-taniri, rantayitero ikowakaeriri Tajorentsi, eekiro rawentaa-nakityee-yaari. ⁷ Eenitatsi-rika amitakotan-tatsiri, imonkaatero rirori. Eenitatsi-rika yotaanta-tsiri, imonkaatero rirori. ⁸ Eenitatsi-rika thaamentakantachani, imonkaatero rirori. Eenitatsi-rika pashitan-tachari, ipanta-perotee osheki. Eenitatsi-rika jewatakaantatsiri, ishiretha-wentyaawo rantawaero. Eenitatsi-rika neshironkataniri, ikimoshiretee imonkaa-yiteero.

⁹ Oztimatyee petakotanteeyaa kameetha, eero petempyaa-waeta. Ponaneenteyaawo kaari-perori, rooma kameethari poejokirotyaawo. ¹⁰ Poetziñaarikotyaaawo petakoyitanyaa, pikimita-kaantero petakotyaarimi pirentzi okaakiini. Pipinkathateri itsipa-paeni. ¹¹ Pishiretha-yityaa, eero piperawaeta pantawaateeniri Awinkatharite. ¹² Pikimoshiretee poyaa-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Pawaweyitero aririka piñaayitero pomeentsitzi-motemini. Pamana-piintya. ¹³ Pipashitee-yaari kemijantzinkari-paeni okaatzi kowityii-mowaetariri. Poemaanta-piinta-yitee pipankoki.†

¹⁴ Pamana-koteeri ikaatzi owatsinaa-waetzimiri, rootaki ineshironkae-tanteetyaariri rirori. Eero piyakawaetziri. ¹⁵ Pitsipatyaari pikimo-shirete ikaatzi kimoshirewaeta-tsiri. Pitsipatyaari piraawaetyaa ikaatzi irawaeta-chari. ¹⁶ Papatziya-wakaa-yiteeyaa. Eero pimanintan-tawaetzi, pitsipa-yityaari kowityaa-waeta-tsiri. Eero pikimita-kaanta-shiwaeta yotaniri eroka. ¹⁷ Eenitatsi-rika owaaripero-waetemini, eero pipiyatari. Poñaahantero pitampatzikatzi-moteeri eeroka atziri-paeni. ¹⁸ Pikyaaryoo-wenteero pijeekan-teeyaari kameetha maawoeni. ¹⁹ Netakotani, eero pipiyako-wenta-waeta eeroka, apatziro riyotziro Tajorentsi, riitaki piyakowenteemini. Tema iroka rojankinee-takiri paerani, ikanteetaki:
Ikantzi Awinkatharite:

* **12:4** Kanta-kota-chari jaka “jempe akantayita awathaki”, rootaki oshiyakaa-wenta-chari jempe akantayita: tema oki rootaki raminan-teetari, rooma kempitantsi rootaki ikemanteetari, rooma paantentsi rootaki rowanteetari, rooma akotsi rootaki roteeyan-teetari, rooma iitzintsi rootaki ranashitan-teetari. † **12:13** kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

Naakataki owajankitaan-tatsini,
Naakataki piyakowentan-tachani.

²⁰ Aririka itasheneente pijaneentani, pipiri rowanawo. Aririka imiriwaete, pipiri imiri. Aririka pimayita-neero, ari ikaaniwaetashitanakyaa rirori iñaakiro-rika okaatzi pan-takiri.‡ ²¹ Paamawenteeyaa otsinampaemi-kari kaari-peron-kantsi. Roo kameethat-siri panta-piinteero kameethari potsinampaan-tyaawori kaari-perori.

13

¹ Otzimatyee pikemijanteeri eeroka-paeni pinkathari-wentzimiri pinampiki. Tee ipinkathari-waeta-shita rirori, tema Tajorentsi kantakaawori ipinkatha-ritantari. ² Eenitatsi-rika kowatsini ikoshekyaaari pinkatha-yitatsiri, okimitakawo riimi Tajorentsi ikoshekaka, rootaki rowajankitaan-teetyaariri. ³ Ikaatzi antayitzirori kameethari, eero ithaawan-tawaetari pinkatha-ri. Riima antayitzirori kaari-perori, ithaawantari rirori. Ari okanta, pantziro-rika eeroka kameethari, eero pithaawan-tawaetari pinkathari, tema riitaki thaamenkae-mini. ⁴ Tema riitaki Tajorentsi pinkatha-ritakaeriri irika-paeni raminakowentan-temiri. Aririka pantero kaari-perori, pithaawantyaari pinkathari, tema tee otzimi-mota-shitari rirori rojataa-mento. Tema riitaki Tajorentsi pinkatha-ritakaeriri irika-paeni, riijatzi Tajorentsi owajankita-kaantziriri ikaatzi antzirori kaari-perori. ⁵ Otzimatyee pipinkathateeri pinkathari-paeni. Tee apatziro pithaawan-tyaari imashirenka. Tema rootaki tampatzikata-tsiri pimayiteero. ⁶ Tema rootaki pipinatan-teeyaariri ishintsitzimiri jewawentzimiri pinampiki, rootaki rañaantaari rirori, tema imonkaata-tziiro ikoyiri Tajorentsi. ⁷ Pipinayiteeri maawoeni pinkathari-perori, eejatzi ikaatzi aminako-wentzirori nampitsi. Otzimatyee pikemijanteri, pipinkathateri.

⁸ Eero pireewi-waetantzi, petakotawakaayiteeyaa. Poshiya-kaanteero iroka etakotantsi okaatzi piña-shintsitari, rootaki piña-shintsityaari pipinawentyaa pireewitaki. Tema ikaatzi etakotan-tachari, imonkaata-tziiro Ikantakaan-teetani.

⁹ Iroka rojankinee-takiri Ikantakaan-teetani, ikanteetzi:

Eero pimayempitzi.

Eero powamaantzi.

Eero pikoshitzi.

Eero pitheeya-kotanta.

Eero piñaawenashiryanta.

Eenitatsi osheki otsipa ikantakaan-teetani. Roo kanteencha iroka rooperota-jaanta-tsiri ikantakaan-teetani, ikanteetzi:

Petakoteeyaari pisheninka pikimita-kanteri petakota eeroka.

¹⁰ Opoñaantari okamethatantari iroka Ikantakaan-teetani, rootaki piyotzirori maawoeni ikantakaan-teetakiri. Tema ikaatzi etakotanaariri isheninka, tee rowaaripero-waetziri.

¹¹ Otzimatyee amata-piinteero iroka, rooteentsi awijako-shire-yitee. Tema okimi-witakawo nimaeka amaatyeeemi, roo kanteencha otzimatyee akakiyitee. ¹² Rooteentsi othonkatee-yaa tsirenikaakiri, rooteentsi okoñeetyee. Rootaki apakaan-tyaawori antayitziro kaari-perori, okaatzi ranta-piintee-tziri tsireniriki. Rootaki kameethata-tsiri oshiyakaan-teero akithaata-tyeeyaa-wonimi apiyako-wentan-tyaari, ¹³ amatantee-yaawori kameethari okaatzi ranta-piintee-tziri okoñeetyeera. Ari okantyyaa eero ajomonteyawae-tanta, eero ashinki-waetanta, eero amayempi-waetanta, eero antanta-yitawo kaari kametha-yitatsiri, eero akosheka-wakaanta, eero oona-wakaan-tawaeta. ¹⁴ Poshiya-kotee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, poshiya-kantero riimi pikithaata-koteeya. Eero pantashi-waetawo okaatzi pikowa-shiwaetari eeroka.

‡ 12:20 osheki ikaaniwaete = pomaamataniri iitoki osheki paamari

14

Shipeta-shireri

¹ Paakameetha-yiteeri shipeta-shireri. Eero pamawena-waetawo ishipeta-shiretzi piñaana-minthatan-tyaariri. ² Jame oshiyaka-wentero iroka: eenitatsi kemijantzinkari kenkishiryaa-chari kameethatatsi rowaetyaawo oeta-rika-paeni. Roo kanteencha eenitatsi itsipa shipeta-shireri, apatziro rowayitawo pankirentsi. ³ Irika kemijantzinkari owayitawori oeta-rikapaeni, eero imaninta-waetziri itsipa kaari owayityaawoni. Ari ikimi-tzityaari kaari owayityaawoni eero imanintziri itsipa owayitawori, tema Tajorentsi tee imaninta-tzi rirori. ⁴ ¿Kantachama ikijathateeteri onampirentsi-nentsi? Eero, tema riitaki kijathaterini onampitariri, riijatzi thaamentyaarini. Ari okantari, tema Tajorentsi riitaki onampiyitariri maawoeni owayitawori oeta-rika, riijatzi thaamentyaarini.

⁵ Iroka otsipa oshiyakaa-wenterori: Eenitatsi kemijantzinkari omaerintan-tawori kitejeri. Eenitatsi otsipa kaari opaashinitzi-moteri kitejeri. Otsizatyee ikenkishiryaa-koyiteeyaa maawoeni, tee okameethatzi rotzika-tzika-yiteri itsipa oetarika ikenkishiryaaari rirori. ⁶ Ikaatzi pinkathatzi rirori kitejeri, riita-jaantaki Awinkatharite ipinkathatzi. Ari oshiyitari eejatzi, ikaatzi owayitawori maawoeni oeta-rika, riitaki Awinkatharite ipinkathatzi rowayitan-tawori, tema ramana-piin-tziiri. Ari ikanitari ikaatzi pinkayitzi rirori owanawontsi, riitaki Awinkatharite ipinkathatzi ramana-piintziri. ⁷ Tee añaa-shiwaeta aakapaeni, tee akamashiwaeta eejatzi. ⁸ Eeniro añayitzi, riitaki Awinkatharite añiimoyiteeri. Aririka akamaki, riitaki Awinkatharite akami-motakiri. Ari okantari, riitaki Awinkatharite ashiyiteeri eeniro añayitzi, ari okimitzitari aririka akamayitaki. ⁹ Tema ikamaki Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi rañahae rootaki rashitan-teeri eenirowa añayitzi, eejatzi aririka akamayitaki.

¹⁰ ¿Litaka pikiji-matan-tariri pisheninka? ¿Litaka pimanintan-tariri? Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo amina-kotan-teeroni paata okaatzi ranteetakiri. ¹¹ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetzi:

Iroka ikantakiri Awinkatharite: “Maawoeni rotziwerowaetyaa ipinkathee-teena. Omaperotatya.”

Aritaki ithaamentee-yaari maawoeni Tajorentsi.

¹² Aripaete akenkithata-kotee-yaari maawoeni janta Tajorentsiki.

¹³ Rootaki apakan-tyaawori akiji-mata-wakaeyita. Tema otzimatyee akantashireyite: “Eero nokantzi-moneenta-kaari itsipa kemijantzinkari, notzika-shiretzirikari.”*

¹⁴ Niyotzi naaka tee ithañaa-pithatan-tyaawo Tajorentsi owayityaawo oetarikapaeni. Roo kanteencha eenitatsi-rika kenkishiryaa-waeta-chani kameethatatsi ipinkawaeteete, imatero ipinkawaete rirori. ¹⁵ Aririka poñahakyaari itsipa kemijantzinkari powayityaawo ipinkiri rirori, tee petakoshiretari. ¿Kameethama pikantzi-moneenta-kaeyaari itsipa powakawowa owanawontsi? ¿Pikowatziima powaaripero-shireteeri? Riijatzi kemijantzinkari, ikamawenteeri rirori Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁶ Ari okanta, tee okameethatzi poñahanteri powayitari pikenkishiryaaari eeroka kameethari irika, ari ikanteetemi: “Pantakiro eeroka kaari-perori.”

¹⁷ Aakapaeni akaatzi ipinkathari-wentee Tajorentsi, tee okowa-perotyaa okaatzi owayitari, okaatzi amiriyitari. Roo kowaperota-chari atampatzika-shire-yitee, ajeekayitee kameetha, akimo-shire-yitee, tema rootaki kantakaawori Ishire tajorentsi.

¹⁸ Roorika amayita-neeri aririka antawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki animotakahaeri Tajorentsi, ari ikantzi-teeyaari atziri-paeni, raakameethatee. ¹⁹ Ari okanta, otzimatyee panta-piinteero ijeekan-teetari kameetha, piwetsika-shireta-wakaan-tyaari. ²⁰ Aririka pamina-minate powayityaawo oetarikapaeni, paamawentyaa

* 14:13 kemijantzinkari = noyemijantzinkarite-paeni

papaatziro-kari imatakaa-kiriri Tajorentsi itsipa-paeni kemijantzinkari. Tee othañaa-ntsiwityaa owayitari. Roo kanteencha eenitatsi-rika owayitawori oetarikapaeni rootaki ikantzi-moneenta-kaantyaariri itsipa, rantakirowa kaari-perori. ²¹ Tee okameethatzi pikantzi-moneenta-kaeyaari itsipa pikimita-kaanteeri noyemijantzinkarite, okantakaawo powayitari wathatsi, pimiriwitziro kachori, pantayitziro oeta-rikapaeni. ²² Roo kameethatatsi piyotako-shiretakotyaa eeroka, apatziro Tajorentsi yotakotemironi. Eenitatsi-rika kaari shipeta-shire-wenteeroni, aritaki imateero ikimo-shireyitee. ²³ Roo kanteencha eenitatsi-rika shipeta-shireta-waeta-tsini, aririka rowakyaawo oeta-rikapaeni, ari okimitzi-motee-yaari rantakiro kaari-perori. Tema tee rantziro okaatzi riyotako-witaari, kaari-perori iroka.

15

¹ Aakapaeni kemijantzinkari shintsi-shireri, otzimatyee atsinampa-shiretzi-moteeri shipeta-shireri, tee apatziro antayitero inimoyiteeri aakapaeni. ² Otzimatyee antayiteero inimoteerini asheninka, okaate thamenta-shireta-kaeyaarini rantayiteero rirori kameethari. ³ Tema rootaki rantakiri Jeepatzii-totaa-rewo, tee ikowa-kowatziro inimoteeri rirori. Tema rojankineetaki paerani, ikanteetzi:

Ikaatzi ninawaetzimiri eeroka, naaka ininataki.

⁴ Tema okaatzi jankinata-koteen-chari paerani oshiyakawori iroka, rojankinee-takiro riyotahae-tanteerori, rojankinee-takiro opoñaan-tyaari oetziñaarikotyaaawo. Tema roo Jankina-rentsi-perori oñaahakaerori eenitatsira oyaako-tani, rootaki athaamenta-shiretan-taari. ⁵ Riitaki Tajorentsi kantakaawori añaantawori atsinampa-shiretzi, riijatzi thaamenta-shireta-kaeni. Osheki nokowa-kota-piintakiri ikantakae-yaawo paakameethata-wakaan-tyaari, pikimita-kotee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.

⁶ Pikimitee-yaawo pitsipata-wakae-yaami maawoeni eeroka-paeni pomampaa-wenteeyaari Tajorentsi, ashitariri awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ikenkithee-teeniri Kameethari Ñaantsi itsipa-jatzi atziri-paeni

⁷ Tema osheki raakameethatee Jeepatzii-totaa-rewo, ari pikimitee-yaari eeroka-paeni, paakameetha-yiteeri itsipa atziri, tema rootaki ipinkatheetan-tyaariri Tajorentsi. ⁸ Rootaki nokanta-piintakiri: Rotyaantee-takiri Jeepatzii-totaa-rewo rantawae-wenteri nosheninka-paeni Judá-paeni. Rootaki imatanta-kawori iñaantee-tyaawo omaperotatyaa okaatzi ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani awaejatziiteni.*

⁹ Roojatzi rantzi-mota-kiriri ikaatzi kaari nosheninkata, rootaki ipinkathatan-taariri rirori-paeni, ineshironkateeri Tajorentsi. Iroka rojankinee-takiri paerani, ikanteetzi: Nothaamenteemi ijeekayitzi itsipa-jatzi atziri.

Nomampaa-wenteemi nawentahaemi.†

¹⁰ Iroka ikantzi-teekari eejatzi:

¡Itsipa-jatzi-paeni! Pithaawenteena eeroka pitsipatee-yaari rashiyitaari Tajorentsi.

¹¹ Ikanteetaki eejatzi:

¡Itsipa-jatzi-paeni! Pithaamentee-yaari Awinkatharite.

¡Maawoeni atziri-paeni pithaamentee-yaari!

¹² Opoñaa ikantaki eejatzi Kamantan-tanirini Isaías:

Ari itzimaki icharinin-teeyaari Isaí.

Riitaki pinkathari-wenteerini itsipa-jatzi atziri-paeni.

Riitaki royaako-teeri kaari asheninkata.

¹³ ¡Riitaki thaamenta-kaemini Tajorentsi, riitaki jeekakaa-yitemini kameetha pikemijanteeri! Tema riitaki kantakae-yaawoni oyaakotan-tyaariri. ¡Rootaki Ishire tajorentsi kantakae-mironi poyaako-perotan-teeyaariri!

* 15:8 Judá-paeni = totameshitaa-rewo † 15:9 Waerontsi

¹⁴ Noyemijantzinkarite-paeni. Niyotzi naaka omaperotatyaa pineshinonkatawaka eeroka-paeni, osheki piyotani-pero-tzi, pimateero piyotaa-wakaa-yitaa. ¹⁵ Roo kanteencha noshintsi-thatzimiro nojankinatzimiro iroka eero pipeyakotantawo. Tema ikaminthaa-perotaana Tajorentsi, ¹⁶ rotyaantakina nokenkithata-koteeniri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi kaari nosheninkayita. Nokaman-tayiteeri Kameethari Ñaantsi kenkithata-kotziriri Tajorentsi, okimiwitaawo naakami Ompera-tajorentsitaarewo. Riima irika kaari nosheninkata, ikimiwitakari nashita-kaariri Tajorentsi, namayiteeniri Tajorentsi riitaki kameethatzi-moteeriri. Rootaki Ishire tajorentsi tampatzika-shire-yiteerini. ¹⁷ Okaatzi ranta-kahaanari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, kantawita-chari najahaa-wentyaawomi naaka, nokenkithata-kotero nantawaeteeniri Tajorentsi. ¹⁸ Roo kanteencha nokenkithata-koteero okaatzi imata-kahaanari Jeepatzii-totaa-rewo. Tema noñaayitakiri kaari nosheninkata ikemijanta-yiteero okaatzi nokenkithata-kaakiriri, okaatzi nantzi-mota-kiriri. ¹⁹ Rootaki Ishire tajorentsi matakaa-kinawori notajonka-wentan-takariri, rootaki nomayitan-takawori kaari iñaapiinteetzi paerani. Rootaki nomatan-tawori nokenkithateero Kameethari Ñaantsi kamanta-kotziriri Jeepatzii-totaa-rewo netanakawo Aapatziyaweniki nokinayitanaki jempe-rika-paeni roojatzi Ilírico-ki. ²⁰ Ari okanta nokowan-takari nokenkithatero Kameethari Ñaantsi jempe tee ikemakoe-tziri Jeepatzii-totaa-rewo. Tee apatziro niyaatero jempe tee ikenkithata-kaanteetaki paerani. ²¹ Tema iroka rojankinee-takiri, ikanteetzi:

Ari iñahaero kaari ikenkithata-kowiteeta paerani,
Ikemathateero kaari ikemako-witeeta paerani.

Ikowaki Pablo riyaate otzinkamiki inampi wirakocha-paeni

²² Rootaki kaari okantanta niyaate pijeekaeyinira eeroka, okantawitaka osheki nokowa-piinta-witaka. ²³ Roo kanteencha aritaki nomatakiro nimaeka, tema tekatsi nantaneeri jaka nampitsiki. Tema osheki ojarentsi nokowa-piintawita nareetemimi. ²⁴ Aririka niyaa-minthataki nampitsiki iiteetziri España, ari nokenkishiryaaawita nareetanakimi pinampiki. Aririka nojeeki-mowaeta-nakimi, nokoyi pamitakotena potyaan-tena otsipaki nampitsi. ²⁵ Roo kanteencha netapaentyaawo niyaate Aapatziyaweniki namitako-yiteri kemijantzinkari-paeni.‡ ²⁶ Tema irika-paeni Macedonia-jatzi, ee-jatzi Acaya-jatzi, rotyaantakina koriki rirori-paeni nopayiteriri ashironkaenkari kemijantzinkari-paeni nampiyitawori Aapatziyaweniki. ²⁷ Riiyitaki kowashiteen-chari ipashitan-tayityaa, tekatsi shintsiterini. ikimiwitakawo apinataatyeeerimi, okantakawo ikemijanta-kaakiri irika kaari isheninkata ishireki kaari iñahaetzi. ²⁸ Aririka nomonkaatakiro nopayitakiri Aapatziyaweni-jatzi ikaatzi rotyaantee-takiniriri, ari nareeta-nakimi pinampi-yitawowa eeroka-paeni niyaatantyaari España-ki. ²⁹ Niyotzi riitaki Jeepatzii-totaa-rewo tajonka-wenta-perotenani aririka nareeta-kimi janta.

³⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, nokowa-kotzimi pamana-kota-piintena eeroka-paeni, pikimitena jempe nokanta-piintziro naaka. Rootaki nokowa-kotzimiri, niyotzi pipinkathatziri eeroka-paeni Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki Ishire tajorentsi kantakae-mirori petakotan-takinari. ³¹ Pamana-koteena eero raakaan-tantana theenkan-taniri nampiyitawori iipatsiteki Judá-paeni. Pamana-koyiteena raawakotan-tenari kameetha ipakaan-teetziriri kemijantzinkari-paeni Aapatziyaweniki, rootaki inimoyitan-tyaariri rirori-paeni.§ ³² Ari okantyaawo nokimoshiretan-tyaari niyaate pijeekaeyinira eeroka, roorika ikowakaa-kinari Tajorentsi. Ari nokoyi nomakoryaa-waetanaki pinampiki eeroka-paeni. ³³ ¡Okantashitzimaetya riitaki Tajorentsi tsipa-shiretemini, riitaki jeekakaa-yitemini kameetha! ¡Omaperotatyawé!

‡ 15:25 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri § 15:31 kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni

16

Rowetheetari atziri-paeni

¹ Rootaki Febe aanakironi iroka jankina-rentsi. Rootaki nokimita-kaanta roomi choeni. Osheki antawaetaki roori jempe ipiyota-piinteeta Cencrea-ki, rootaki amitakotziriri reewarite kemijantzinkari. ² Paakameethata-wakiro roori, rootaki rashitaari eejatzi Awinkatharite, kameethatatsi paakameethatero pikimita-piintziri paakameethatziri itsipa kemijantzinkari-paeni. Pamitakotero oetarika okowityaayite. Tema osheki amitakotantaki roori. Ari okimitakinari naaka osheki amitako-takina.*

³ Powethatyaawo Priscila eejatzi Aquila. Rootaki tsipayita-kinari romperatanewo Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, ⁴ rootaki shinewenta-kinari owawijaa-kotakina. Osheki nopasoonkitakiro iroka-paeni, ari nokimitaakiri nopasoonki-yitakiri itsipa-paeni kemijantzinkari kaari nosheninkata. ⁵ Powethatyaari eejatzi ikaatzi piyota-piinta-chari opankoki. Powethatyaari netakotani Epeneto, riitaki etanakawori nokemijanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo janta Acaya-ki. ⁶ Powethatyaawo María, rootaki antawae-wenta-kimiri osheki eeroka-paeni. ⁷ Powethatyaari Andrónico, eejatzi Junias nosheninka-paeni irika, riitaki notsipatakari romonkyahaetana. Riitaki etakawori ikemijantee tekiraata naaka, riijatzi ipinkathatakiri otyaantaa-rewo-paeni. ⁸ Powethatyaari netakotani Amplias, riitaki rashitaari awinkatharite. ⁹ Powethatyaari Urbano, riitaki notsipata-piintakari nantawaetziniri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Powethatyaari netakotani Estaquis. ¹⁰ Powethatyaari Apeles, raakameethateeri Jeepatzii-totaa-rewo. Powethatyaari ikaatzi jeeka-pankotziriri Aristóbulo. ¹¹ Powethatyaari nosheninka Herodión. Powethatyaari jeekatsiri ipankoki Narciso, ikaatzi antawaetziriri Awinkatharite. ¹² Powethatyaawo Trifena, eejatzi Trifosa. Roojatzi antawaetzi-niriri Awinkatharite. Powethatyaawo netakotani Pérsida. Roojatzi antawaetzi-niriri Awinkatharite. ¹³ Powethatyaari Rufo, riitaki riyoshiiteeri Awinkatharite. Powethatyaawo eejatzi riniro, rootaki nokimita-kaantari roomi noniro. ¹⁴ Powethatyaari Asíncrito, Flehonte, Hermas, Patrobas, Hermes, eejatzi itsipata-piinta-yitari rirori-paeni, aetziri “noyemijantzinkarite-paeni.” ¹⁵ Powethatyaari Filóloho, Julia, Nereo eejatzi ritsiro, Olimpas, eejatzi ikaatzi tsipayitariri aeteeri kiteshireri. ¹⁶ Petakotantyaawo powethatawakaeya. Rowetha-yitzimi eeroka-paeni ikaatzi piyowenta-piinta-kariri Jeepatzii-totaa-rewo.†

¹⁷ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka nokowa-kotzimiri: Paamawentyaari ñaana-minthata-wakaa-chari riitaki otzika-tzi-kaatapithatzimirori riyotee-takimiri paerani. Eero pikempiya-yitari eeroka-paeni. ¹⁸ Tema kaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo omperayita-neeyarini. Tema ranta-piintziro ikowa-shitari rirori. Riityitaki nintathatziriri shipeta-shireri-paeni ramatawi-waetzirira. ¹⁹ Nokemaki naaka-paeni kameetha pikanteeyani eeroka-paeni, tee pipiyatha-waeta, rootaki oemoshirenka-kinari. Nokoyi naaka pikameetha-shire-perote, okimiwiteeyaawo tee piyoteromi jempe okanta-kota kaari-perori. ²⁰ Riitaki Tajorentsi jeekakaa-yiteemini kameetha, rooteentsi ikantakae-yaawo potsinampaan-tyaariri Yakatantaniri, okimiwiteeyaawo powithoryaa-tyeerimi paatzikakirira. ¡Okantashitzimaetya ineshironkateemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo!

²¹ Rowethatzimi Timoteo, tsipatanari rantawaetzi, eejatzi nosheninka-paeni Lucio, Jasón, eejatzi Sosípater.

²² Naakataki Tercio jankinatzi-niriri Pablo. Naakataki eejatzi b wethatzimiri, naaka rashiyitaa eejatzi Awinkatharite.

* 16:2 kemijantzinkari-paeni = noyemijantzinkarite-paeni † 16:16 powethatawakaeya = thowootaantsi

²³ Rowethatzimi Gayo. Riitaki nojeeki-motziri nimaeka ipankoki. Rowetha-yitzimi eejatzi ikaatzi nampiyitawori jaka. Rowethatzimi Erasto, oyiriri koriki ashitari nampitsi. Rowethatzimi eejatzi Cuarto, akanteeri noyemijantzinkarite.

²⁴ ¡Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! ¡Omaperotatyawé!

Oweyaantawori thaamentaantsi

²⁵ Jame athaamentee-yaari Tajorentsi. Riitaki matzirori ishitsi-shireta-kaemi pikyaaryoo-wentan-tyaawori Kameethari Ñaantsi ikenkithata-koetziri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kaari ikematha-witeeta paerani. ²⁶ Roo kanteencha roñaaha-yitantaa nimaeka, riyotaan-tayitaki maawoeni nampitsiki ikemijantee-tantyaari janta. Rootaki rojankinata-kaakiriri Kamantan-taniri-paeni irika Tajorentsi, Kañaaniri. ²⁷ Jame athaamentee-yaari apanita-tsiri Tajorentsi, Yotaniri. Tema riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kantakae-yaawoni ashi owantee-yaawori athaamentee-yaari. ¡Omaperotatyawé!

RETAKARI ROJANKINATZINIRI PABLO CORINTO-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki Tajorentsi kowakaa-kinawori, ikaema-shiretakina. Ari notsipatakari Sóstenes nojankinatzi-miro. Riitaki nokimita-kaanteeri noyemijantzinkarite ² Eeroka nojankina-yitzini pikaatzi pipiyowentaari Tajorentsi janta Corinto-ki, pikaatzi rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riitaki kaema-shireyiteemi roete-shiretan-teemiri. Pikimitakiri itsipa-jatzi nampiyitawori jempe-rika-paeni, awentaariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riiijatzi Pinkathari-wenteeri rirori.* ³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi. Ari ikimitzi-takimi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramana-kaetari Pablo itajonka-wentante

⁴ Namana-piintziri naaka Tajorentsi, tema antawo ineshironka-yiteemi, itsipashireta-kahaemiri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁵ Riitaki kantakaawori piyotako-perotantaariri, ari okanta pikenkithata-kotan-taariri. ⁶ Rootaki poejokirotan-tawori okaatzi netakari nokenkithata-kotzimiri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁷ Pikanta poyaawentari ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi kowityee-moteemini itajonkawenta-shiretzimi pantawaetan-tyaanariri. ⁸ Riitaki kantakae-yaawoni pikyaaryowentan-tyaariri roojatzi ipiyantee-yaari, eero otzimawaetzi oeta riyakowenta-paemiri. ⁹ Kijokiro royimi Tajorentsi, riitaki kaema-shireteemiri paapatziyan-taariri Itomi, irika Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

¿Ishekita-tziima paerani Jeepatzii-totaa-rewo?

¹⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, eenitatsi otsipa nokoyiri noshintsi-temiri, tema naaka rotyaantaa-rewote Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Nokowa-kotzimi paapatziya-wakae-yiteeyaa, okimiwitawo apaani okantyaami pikenkishiryaaani, eero pikanta-wakaa-wenta-waetawo oeta-rika. ¹¹ Tema nokemakiri isheninka-paeni Cloé ikamanta-paakina tee paapatziya-wakaa kameetha. ¹² Eenitatsi pitsipa-yitari janta kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pablo.” Itsipa kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Apolos.” Itsipa kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pedro.” Eenitatsi itsipa kantaneentsiri: “Nokemijantziri naaka Jeepatzii-totaa-rewo.” ¹³ ¿Ishenita-tziima paerani Jeepatzii-totaa-rewo? ¿Naakama kentako-wenta-kimiri? Tema pomitsiryaa-yitaka paerani eeroka-paeni, ¿Naakama ipaeryahaetaki, ikanteete: “Pomitsiryaa-wentyaari Pablo?” ¹⁴ Rootaki namanantariri Tajorentsi okaminthaaka tee naaka omitsiryaa-yitemini. Apatziro nomitsiryaa-witakariri paerani Crispo, eejatzi Gayo. ¹⁵ Rootaki eero itzimanta janta kantawaeta-tsini: “Nomitsiryaa-wentakari Pablo.” ¹⁶ ¡Jaa! Riiijatzi nomitsiryaaatzi-takariri paerani Estéfanos eejatzi isheninka-paeni rirori. Tee nokenkishiryaa-wo eenitatsi-rika itsipa nomitsiryaaatakiri janta. ¹⁷ Tee rotyaanta-na Jeepatzii-totaa-rewo nomitsiryaaatante, apatziro rotyaantakina nokamantan-teero Kameethari Ñaantsi. Tee nokimita-kota-paakyaari yotaniri nokenkithata-koyitziro. Tema tee nokoyi aminaashiwaetyaa rooperota-tsiri ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo, ishintsinka Tajorentsi, riyotani

* **1:2** awentaariri = waerontsi

¹⁸ Aririka akenkithata-kaawityaari peyashita-chani akanteri: “Ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo,” ikimita-kaantakae amajontzi-shiretatyaaami. Rooma aakapaeni awijako-shireyitee, ayoyitee omaperotatyaa roñaahan-takiro itajorenka. ¹⁹ Tema rojank-ineteetaki paerani, ikanteetzi:

Naapithateri riyotani ikaatzi yotaniwita-chari.

Nopeya-pithateeri ikenkishiryaaani ikaatzi kenkishiryaa-witachari.

²⁰ ¿Jempema ikanteeyaa-ka yotaniri? ¿Jempema ikanteeyaa-ka yotzinkari ikaatzi yotaanta-shiwaetawori rooperotzi-motziriri rirori-paeni? Tema Tajorentsi omajontyaa-yiteeriri jaawiki-jatzi-paeni, ikaatzi yotaniwita-chari paerani. ²¹ Tema ikaatzi yotaniwaeta-shita-chari, tee imatziro riyoteeri Tajorentsi. Riima Tajorentsi matzirori riyota-nitzi, inimotakiri rirori rowawijaako-shire-yiteeri ikaatzi kemijanteerori iñaani, okantawitaka itzimayitzi okimitzimo-witakari majontzi-shiretantsi iñaani Tajorentsi. ²² Aririka iñeero nosheninka-paeni Judá-paeni itajonkawentan-teete, rootaki ikemijanan-tyaari rirori-paeni. Riima pisheninka-paeni eeroka, aririka ikemiri ikimita-kaantari rirori-paeni yotanitatsiri, riitaki ikemijantziri.†

²³ Rooma naaka, nokenkithata-kota-neeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentako-wentantaka. Osheki okompitzi-motakari nosheninka-paeni. Riima pisheninka-paeni eeroka ikimita-kaantakina nomajontzi-shireta-tyeemi. ²⁴ Roo kanteencha iyoteeyini aakapaeni, roñaahan-teero Jeepatzii-totaa-rewo itajorenka Tajorentsi, eejatzi riyotani.

Rootaki riyoyiteeri ikaatzi ikaema-shire-yiteeri Tajorentsi, okantawityaa riitakirika Judá-paeni, eejatzi kaaririka Judá-paeni, maawoeni. ²⁵ Tema Tajorentsi rawijiri riyotaniwaeta-shitari atziri-paeni, okantawitaka irika atziri-paeni okimitzimo-witakari majontzishiretantsi ikantayitakiri Tajorentsi. Tema Tajorentsi rawijiri atziri-paeni otzimi-motziri ishintsinka, okantawitaka irika atziri-paeni okimitzi-motakari tee amayitziro okaatzi ikantawitakari Tajorentsi.

²⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, otzimatyee pikenkishireta-kota-wakiro jempe-rika pikanteeyani paerani tekira ikaema-shireteetemi. Tee itzima-perotzi yotaniri pikaateeyini, tee itzima-perotzi peewarite, tee itzima-perotzi riiperori-paeni.

²⁷ Roo kanteencha riyoshii-yiteeri Tajorentsi ikaatzi ikimita-kaanta-witee-takari imajontzishiretatyeeemi, rootaki ikaaniwenteeri paata riyotani-waeta-shitari. Riyoshii-yiteeri ikaatzi roshiya-kaanta-witee-takari kaari mayiteeroni, rootaki ikaanitan-teeyaari paata riiperori-paeni. ²⁸ Ari ikinakaerori Tajorentsi riyoshiitan-taariri kaari ikoyiri atziri-paeni, kaari riiperotzi-moterini. Ari okanta opoñaan-taari ikowaetziro okaatzi imaninta-witee-takari. ²⁹ Ari ikinakaerori Tajorentsi eero itzimanta ajahaawentzi-motyaarini. ³⁰ Riitaki Tajorentsi tsipa-shireta-kahae-miriri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, rotyaanteeri rirori riyotakaa-yiteemi, rowameetha-shire-yiteemi, roete-shire-yiteemi. Riitaki pinakowenteemiri piyeekan-waetantaari kameetha.

³¹ Rootaki rojankinatzi-teetan-takawori paerani, ikanteetzi:

Tee okameethatzi rajahaa-wenta-waeteetyaa apaniroeni.

Roo kameetha-perota-tsiri ajahaawentee-tyaawo rantayiteeri Awinkatharite.

2

Ikenkithata-koeteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, niyaataki paerani nareetzi nokenkithata-kotemiri Tajorentsi, tema tee noshiya-kota-paakyaari yotaniwaeta-shitachari, tee nonintathawaeta-shita-paakimi. ² Apatziro nokowa-perota-nakiro nokenkithata-kota-piinteemiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ikentakoe-takiri. ³ Tee noñeero inimo-tena kameetha nojeeki-moyitakimi, tema thaawa-shiretakina. ⁴ Rootaki kaari otsinampaa-perotan-tzimi okaatzi noñaawae-yitakiri, tee okimitawo iñaani yotaniwaeta-shitaniri.

† 1:22 pisheninka-paeni = griego = kaari Judá-paeni

Roo kanteencha okaatzi noñaawae-yitakiri, imatakiro roñaahan-takiro Ishire tajorentsi, oñaahan-takirori ishintsinka. ⁵ Ari okantari, rootaki ishintsinka Tajorentsi ikemijanta-kaanteemiri, kaari riyotani atziri-paeni matakimironi.

Ishire Tajorentsi oñaahan-tayitzirori

⁶ Roo kanteencha, aririka akenkithata-kaeri antakishiretatsiri, ari okameethatziri akenkithata-koteniri yotanitaantsi. Roo kanteencha iroka yotanitaantsi, tee oshiyawo riyotashi-waeta-shitari jaawiki-jatzi, riyotani-waeta-shitari pinkathari-witachari nimaeka. Teera ashi rowaero irika-paeni. ⁷ Iroka yotanitaantsi nokenkithata-kotziri naaka, tee riyotako-peroe-tziro paerani. Okimitakawo romanee-tatyeeeromi. Rootaki ikoyitakari Tajorentsi, ari okantyyaa añaantee-yaawori paata rowaneenkawo. ⁸ Irika-paeni pinkathari-witachari nimaeka, tekatsi apaani yotako-peroteroni iroka yotani-taantsi. Ari riyotakironi, eeromi ikenta-kota-kaantzirimi Awinkatharite, otzimimopero-tziri rowaneenkawo. ⁹ Roo kanteencha rootaki rojankinata-koetzi-takari paerani, ikanteetaki:

Okaatzi ikashiya-kaariri Tajorentsi etakotaariri rirori, Anaaperoteero amina-piinteetzi, ikema-piintee-tziri, Anaaperotziro okaatzi iñaashiretakari.

¹⁰ Rooma aakapaeni, rotyaanta-kaeri Itajorenka Tajorentsi riyotakaan-teeri. Tema rootaki Ishire tajorentsi yotziriri Tajorentsi okaatzi ikenkishiryaaari rirori, kaari riyotako-witeeta. ¹¹ Tema tekatsi yotakoterini ikenkishiryaaani itsipa atziri, apatziro riyotziro ishireki rirori. Ari ikimitari eejatzi Tajorentsi, tekatsi yotakoterini ikenkishiryaaani, tema apaniro riyotziro ishireki rirori. Iroka Ishire tajorentsi, tema rootaki ishire rirori. ¹² Rootaki ojeeka-shiretan-teeri aaka Ishire Tajorentsi, rootaki ayoperotan-teeyaawori okaatzi ikashiya-kaeta-kaeri aakapaeni akemijanta-yiteeri. Rootaki kaari kanta-tsini riyoteero jaawiki-jatzi, ¹³ ikaatzi yotaanta-kirori riyotashi-waetari rirori. Tema okaatzi akenkithata-kotakiri aakapaeni rootaki iyotakaa-yiteeri Ishire tajorentsi. Rootaki akenkithata-kaayiteeriri antakishiretatsiri jempe okantakopero ashire.

¹⁴ Riima kaari antarishiretatsini, tee ikemijanta-tziro iyotakaan-tawitari Ishire tajorentsi, tema okimitzimo-waetakari majontzi-shiretaantsi. Tee omatajeetya riyotakoteero rirori, tema tee ijeeka-shiretantari Ishire tajorentsi iyotakaan-tayityaariri.

¹⁵ Rooma aakapaeni antakishiretakira, aritaki amayiteero akenkishiryaaako-peroteero maawoeni jempe-rika oetaripaeni. Ari okantari, okantawitaka tee ikematha-peroyitee jaawiki-jatzi jempe akantayitanaa aakapaeni. ¹⁶ Rootaki rojankinata-koetzi-takari paerani jaka, ikanteetzi:

¿Eenitatsima yotako-peroteerini ikenkishiryahaari Awinkatharite?

¿Eenitatsima materini riyoteeri?

Rooma aakapaeni, riyotakaa-yiteero okanta-kota ikenkishiryaaani Jeepatzii-totaa-rewo.

3

Antawaeta-neeniriri Tajorentsi

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, tee nomatziro nokenkithata-kaemi nokimiteerira nokenkithata-kaeri antakishiretatsiri. Tema okimiwitakawo owakirami petanakyawo pawentahae-yaari Jeepatzii-totaa-rewo. Okimiwitakawo eeniro piryaanitemi, ² eeniro ithotahae-tzimi, tekira ipaetzimiro kijo-yitatsiri owanawontsi. Tema tekiraata pikematha-yiteero okaatzi niyotaa-witakimiri, roojatzi pikantayita nimaeka. ³ Tekiraata pantaki-shiretziita. Eeniro pikija-wakaa-wentawo oetariika, panta-wakaa-waeta. ¿Kaarima iroka rantayita-piintakiri jaawiki-jatzi-paeni?

⁴ Tema eenitatsi janta, kantatsiri: “Nokemijantziri naaka Pablo.” Itsipa kantatsiri:

“Nokemijantziri naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka oshiyawori iñaana-minthata-wakaa jaawiki-jatzi-paeni?

⁵ ¿Jempema noetaka naaka? ¿Jempema iitaka Apolos? Naakataki apite romperatani Tajorentsi, rotyaantakina nokenkithata-kaayiteemi pikemijantan-teeyaari eeroka-paeni. Tema rotyaanta-yitakae Awinkatharite maawoeni aakapaeni inashiyitaka okaate antayiteeri. ⁶ Tema naaka oshiyariri pankita-tsiri. Riima Apolos riitaki oyaatapaa-kinari ithamaeta-kotziro nopankitakiri. Riima Tajorentsi riitaki matzirori ranta-kita-kaayitziro pankirentsi. ⁷ Tee iriropero-waetzi pankita-kirori, ari roshiyari thamaeta-kota-kirori. Tema riitaki riropero-ta-tsiri Tajorentsi, rantakishiretakaayiteemi. ⁸ Okimiwitakawo itzimatyeeemi rantawaeta-kaani. Rotyaantakiri ipankiwaete, rotyaantakiri itsipa ithamaeta-kotero. Apatziro ipineetakiri okaatzira rantawae-taki, rotyaanteeri inampiki, tema tee ikowa-perota-jaanta rirori. ⁹ Ari nokantakari naaka, okimiwitakawo naaka antawaetzi-niriri Tajorentsi. Rooma eeroka-paeni poshiyakawo eerokami pankirentsi-mashi.

Pikimiwitakawo eejatzi eerokami pankotsi. ¹⁰ Naaka kimitakariri yotzirori rowetsikiro pankotsi. Naaka etanakawori nowetsikiro pankotsi, riitaki Tajorentsi neshironkata-kinari netanta-nakawori nowetsikiro. Opoñaashitya ipokayite itsipa thonkateroni rowetsikiro. Roo kanteencha otzimatyee ramatsinka-wentyaawo ithonkan-tyaawori kameetha. ¹¹ Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo oshiyawori etapiintawori rahaetziri rowetsikan-teetawori pankotsi. Eero itzimawaetzi itsipa poyaatyaarini. ¹² Aririka rowaetakiro etapiintawori rowetsikan-teetawori pankotsi, aritaki ithonkae-takiro rowetsikaetero pankotsi. Kantacha rowetsikae-tantyaawo ooro, koriki, mapipaeni poreryaa-tatsiri. Ari okantaki eejatzi rowetsikan-teetyaawo incha-panki, kompiroshi, jawooshi. ¹³ Roo kanteencha aririka otayaa pankotsi, ari iñahaetero oetarika rowetsikan-teeta-kawori iroka pankotsi. ¹⁴ Roorika rowetsikan-teetyaa mapipaeni eero othonka otayaa, omaperotatya okijotzi okaatzira rowetsikan-teetakari. Osheki ipina-peroeteri wetsika-kirori iroka pankotsi. Ari ikantee-yaari roshiya-kaawentee-takiri wetsikirori pankotsi, ipina-peroe-teeri eejatzi. ¹⁵ Riima wetsikan-takawori pankotsi kaari shenkaa-tsini otaayityaa, eepichokiini ipineeteeri. Ari ikimii-teeriri roshiya-kaawentee-takiri wetsikirori iroka pankotsi, eepichokiini okanteeyaa rawijako-shiretan-teeyaari, ikimitee-yaari awijakotaa-tsiri itaawityaami.

¹⁶ ¿Tema piyotee-yini eeroka oshiyakaa-wentzi pankotsi? Tema okimiwitaka eerokami itajorentsi-pankote Tajorentsi, eeroka ijeeka-shiretantari Ishire Tajorentsi. ¹⁷ Eenitatsi-rika owaariperota-kironi oshiyakaa-wentari itajorentsi-pankote Tajorentsi, aritaki rowaariperoteeri Tajorentsi rirori, tema otajorentsitatzi iroka ipanko. Ari okanta roshiya-kaawentee-tzimi eejatzi eeroka-paeni.

¹⁸ Paamawentyaa ramatawitee-tzimi-kari. Okimitaka tzimatsiri janta kantayita-tsiri: “Naaka yotaniri.” Tema rootaki kameetha-witachari ikenkishiryaa-koteromi irika-paeni okaatzira oshiyi-motariri jaawiki-jatzi majontzi-shiren-tantsi iroka. Tema iroka, rootaki kantakae-yaawoni riyota-nitan-teeyaari. ¹⁹ Tema tee okamethatzi-motziri Tajorentsi okaatzira roshiya-kaanta-waetari jaawiki-jatzi yotanitaantsi iroka. Rootaki rojankinata-koetakiri paerani, ikanteetaki:

Riitaki Tajorentsi oteeyakiriri yotaniwae-witachari, riyotanin-kaki.

²⁰ Rojankinateetaki eejatzi paerani ikanteetaki:

Riyotzi-takawo Tajorentsi okaatzira ikenkishiryaa-waetari yotaniwae-witachari.

²¹ Rootaki eero piyoshiitanta eeroka-paeni apaani itzimi yotahaemini. Eero pajahaa-wenta-waetari pikante: “Riiperori irika.” Tema ikaatzira tzimaen-tsiri, pikimita-kaanteeri eeroka ashitari, ikimi-yitaha irika-paeni: ²² Pablo, Apolos, Cefas, jaawiki-jatzi-paeni, añaantari, kaamanitaantsi, awijayita-tsiri nimaeka, awijayita-tsini paata. Maa-

woeni iroka, kimiwitaka eeroka ashityaa-wonimi maawoeni,* ²³ tema eeroka-paeni rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, riima Jeepatzii-totaa-rewo rashitari rirori Tajorentsi.

4

Rantawaeri otyaantaa-rewo-paeni

¹ Ari okantari, otzimatyee roshiya-kaanteetena romperatani Jeepatzii-totaa-rewo, naaka-paeni rowaki niyotaan-teero kaari riyotako-witeeta paerani. ² Roo kanteencha eenitatsi-rika riyoshiiteetaki rantayiteero oeyita-rika, okowa-perotatyaa imayiteero ranteri omatantyaari rawentee-tyaari. ³ Niyotzi naaka pimonkatziyan-tanari nokaa-teeyini. Tekatsi oetzimotena pikoyi-rika paminako-tenawo nantakiro-rika kameetha. Tekatsi oetzimoteni ikoyirika riyaaakowentena jewayitatsiri nampitsiki. Tema tee noshireta-kowaetawo naaka nomonkatziyaari nokaateeyini. ⁴ Aririka namina-kotyaami naaka, kimiwitaka tee otzimimo-tana nantani. Roo kanteencha tee naaka aminako-waeta-chani, tema riitaki Awinkatharite amina-koteenani. ⁵ Rootaki eero pimatantawo eeroka-paeni pimonkatziyaari iita-rikapaeni. Tema riitaki Awinkatharite aminako-yiteerini maawoeni aririka ipiyapaaki. Riitaki oñaahan-tapaeroni okaatzi antayitakiri omanakaashitani. Ari roñaahan-tapaero okaatzi akowashi-waetari antayiterimi. Ari ikantee-yaari Awinkatharite thaamenta-wenteeni paata.

⁶ Okaatzi nokenkithata-kota-kimiri jaka, naaka oshiyakaa-wentachari notsipatari Apolos. Rootaki nokantan-tzimirori poejokirotan-tyaawori Jankina-rentsi-perori, tema rootaki ikanteeta-piintakiri: “Eero powanaa-perotziro jankinateen-chari.” Arita-teekima pipakahaero pimonkatziya-wakaa-piintana, pajahaa-wenta-piintana pikan-teeyini, “Riitaki irika awijiriri itsipa.” ⁷ Okaatzi pikanta-yitakira, ¿Poshiyakaa-tziima pawijayiteeri eeroka itsipa-paeni? ¿Piyota-shita-kawoma apaniroeni kaari riyotahae-tzimiri? ¿Iitakama pajahaa-wentantari pikimita-kaanta-waeta apaniroeni piyota-nita-shita?

⁸ Okaatzi pajahaa-wenta-waetaka eeroka-paeni, pikimitakari pinkathari-paeni, ashaahantzinkari-paeni, reshi-neenta-waetziro rowanawo. Kimiwitakimi tee niyotaa-nitzi naaka-paeni. Okantashitzimaetya pipinkathari-wentan-tayite, aritaki akaateeyini jempe-rika pipinkathari-wentante. ⁹ Tema Otyaantaa-rewo-paeni naaka-paeni, teera noñaaperotee-yanita. Ari ikantakaakina Tajorentsi. Noshiya-kowaetaari romonkyahaetani ikowaetziri rowamaeteri. Osheki ikowaetaki maawoeni atziri-paeni iñaakowentena, imatzitakawo eejatzi Ronampiripaeni tajorentsi ikowaki iñaakowentena. ¹⁰ Ikenkishireta-koetana naaka tee okameethatzi nokenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Rooma eeroka-paeni pikenkishiryaa-kota eeroka yotaniripaeni pikenkithata-koyiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Rooma naaka-paeni ikenkishireta-koetana tee no-shintsi-shirepero-waetzi. Rooma eeroka-paeni ikenkishiryaa-koetzimi shintsishiretzinkari eroka. Osheki ipinkathee-takimi eeroka-paeni, rooma naaka-paeni, teemacheeni. ¹¹ Eekiro niyaatatzi nokemaatsi-waetawo, roojatzi nokantziro nimaeka, notashe-neenta-waetzi, nomiri-neenta-waetzi, thonkako-waetakina, rowatsinaawaetee-takina, tee otzimimo-tena nopanko, ¹² osheki nantawaetaki, naakataki antawae-wentacha. Eenitatsi-rika kijaneentanari, noneshironkatziro naaka. Aririka rowatsinaawaeteetena, namawetziro. ¹³ Aririka inina-waeteetena, notsima-ryaakaa-yitari. Roshiya-kaantee-takina tee nokamethatzi, kaahashitaki naaka. Roojatzi ikanteetana nimaeka.

¹⁴ Tee roo nojankinatan-tyaawori iroka nokoyi nowaañeemi eeroka-paeni, tema nokowatzii nokaminaa-yitemi, nokimita-kotari ipaapatenteetari ikaminayiri retakotani itomi. ¹⁵ Kimitaka eeniwitacha osheki kowatsini riyoteemimi, roo kanteencha tee niyotzi eenitatsi-rika kowatsini raakameethatemi roshiya-kotyaari ipaapatenteetari. Rootaki noshiya-kaawentziri naaka riimi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

* 3:22 Cefas = Pedro

matakaa-kinawoni noshiya-kotyaari ashitzimiri, nokenkithata-kaapaa-kimiro paerani Kameethari Ñaantsi.* ¹⁶ Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka: Pikimita-kotee-yaanawo naaka. ¹⁷ Rootaki notyaantan-takimiriri nimaeka Timoteo, nokimita-kaantziri riimi netakotani notyomi, riitaki kyaaryoo-wenta-kiriri Awinkatharite. Riitaki oshireta-kae-mironi jempe ikantakaakina Jeepatzii-totaa-rewo, jempe nokanta niyotaa-yiteeri kemijantzinkari-paeni jempe-rika-paeni ijeekayitzi. ¹⁸ Eeniyitatsi pikaatee-yirini janta ajahaa-wenta-waeta-chari, ikowaeyini pikemijanteri rirori. Roshiya-kaatzi eero napiitziro nareete-mi. ¹⁹ Roo kanteencha intsipaetera nopiyaki, riirika Tajorentsi kowaentsini. Ari noñeero kyaari-pero-rika ishintsire-waeta-nitzi ikaatzi ajahaa-wenta-waeteen-chari janta. Kimitaka iñaawae-poki-waeta-shita. ²⁰ Tema ikaatzi ipinkathari-pero-wenteeri Tajorentsi, riitaki oñaahan-teroni ishintsishirewaetanitzi. Tee iñaawae-poki-waeta-shita. ²¹ ¿Arima inimotakimi nareete-mi nowajankitaa-waeta-paakimi? Tema roo pikowaki noneshironka-yitapaakimi, eero noshintsi-waeta-paakimi.

5

Riyakowentee-tziri antayitzirori kowaekatatsiri

¹ Tema nokemaki eenitatsi apaani pikaatziri janta imayempi-waetaki. Rantakiro kowaenka-perota-tsiri kaari ikemakoetzi rantero kaari kemijanta-tsini. Tema ithawina-waetakawo riniro-thori, iinantari ipaapate. ² ¿Litakama pajahaa-waetantari itzima-tsimapitsipatari janta antakirori iroka? Tee powashireta-kowaetyaari piñaakiri rantakiro. Tema roo kameetha-witacha pomishitowa-kanterimi irika atziri.

³ Okantawitaka tee nojeeki-motzimi pinampiki, roo kanteencha aririka noshireta-piintemi okimiwitaka arimi akaate ajeeki janta. Rootaki pikimita-kaantan-tyaawori nimaeka arimi akaate janta, niyakowentakiri irika atziri. ⁴ Otzimatyee pipiyoteeyaa, pawentee-yaari Awinkatharite Jesús, pikimita-kaantero arimi notsipatemimi janta. Pimatero nimaeka okaatzi ikoyiri Awinkatharite,* ⁵ pomishitoyiri atziri, rowajankiteerita Yakatantaniri. Aamaa-shityaa aritaki okantee rawijako-shiretee paata ipiyeerika Awinkatharite Jesús.

⁶ Tee okameethatzi pajahaa-wenta-waetyaa. ¿Tema piyotziro okaatzi ikantee-takiri paerani: “Eepichokiini iroka shineya-kaerori ratanteetari, roo kanteencha oshineya-kaero maawoeni opatha ratanteetari?” ⁷ Pikimita-kaanteero eeroka pojokaa-tyeeromi shineya-pathata-kaerori ratanteetari, posheyiteero kameetha. Rootaki pantayiteri, pomishitoyiri antapiinta-kirori kaari kamethatatsiri, rantetaan-tziro-kari. Pikimiteeyaawo ratanteetari kaari shineya-tsini, rowapiinteetari roemoshirenkae-tziro kitejeri Anonkoryaantsi. Tema ikamawentee Jeepatzii-totaa-rewo roshiya-kaawentari ipireetari rowamahae-takiri roemoshirenkae-tziro Anonkoryaantsi. ⁸ Rootaki antantyaawori okaatzi roshiya-kaawentee-takiri. Otzimatyee apakahaero kaari kamethatasiri, oshiyakaa-wentzirori shineya-kaerori ratanteetari. Otzimatyee akameetha-shiretee, añaawaeteero kyaariperota-tsiri, oshiyakaa-wentakari ratanteetari kaari shineya-tsini.

⁹ Tema nojankinatzi-kimiro paerani, nokantakimi: “Eero pitsipa-minthatari ikaatzi antapiinta-kirori kaari kamethatatsiri.” ¹⁰ Okaatzi nokanta-yitakimiri, tee roo nokanta-kote kaari awente-yaarini Jesús, antayitzirori kaari kamethatatsiri, kijakowaetaniri, amatawitantaniri, pinkatha-waetziriri tajorentsi-niro. Riimi nokanta-kotemi, eero pijeeka-yiteemi kepatsiki. ¹¹ Riitaki nokanta-kotzi awentaa-naariri Jesús, itashi-waeta-chari “Kemijantzinkari.” Eerowa pitsipatari irika ranta-piintzirowa kaari kamethatatsiri, kijakowaetaniri, pinkatha-waeta-shitari oshiyakaa-wontsi, ininatan-tawaetaki, ishinki-waeta-piinta, ramatawitanta-piintaki. Tee okameethatzi pakiyoteeri irika.

* 4:15 osheki = ikaatzi 10,000. * 5:4 pawentaiyaari = wairontsi

¹² Teera roo riyoyaanteeri aakapaeni ayakowenteeri ikaatzi kaari awentaariri Jesús. Riima kemijanta-tsiri atsipa-piintari, kameethatatsi iyakowenta-yiteeri rantayitero-rika kaariperota-tsiri. ¹³ Rootaki pookantyaariri irika atziri antapiinta-kirori iroka kaari-perori. Riitaki Tajorentsi aminako-yiteerini ikaatzi kaari awentaa-yitariri Jesús.

6

Tee okameethatzi ramina-koteero akosheka-wakaani kaari kemijanta-tsini

¹ Aririka pikosheka-wakaeyaa pikaatzi pikemijanteeyini, tee okameethatzi piyaate ramina-kotemiro jewayita-tsiri nampitsiki, kaari kemijantzin-karita-tsini. Tema roo kameethatatsi piyaata-shiteri pikaatzi pikemijanteeyini.* ² ¿Tema piyotee-yini eeroka aminako-yiteerini paata maawoeni jaawiki-jatzi-paeni? ¿Eeroma pimatziro powetsika-yiteero okaatzi pomeentsitzi-moyitzimiri eepichokiini eeroka-paeni? ³ Tema aakapaeni aminako-yiteerini eejatzi Ronampiripaeni Tajorentsi. ¿Eeroma okantzi amina-kotero ikaatzi kosheka-wakaa-chari nimaeka? ⁴ ¿Litaka pikowantari raminako-yiteemi atziri-paeni kaari pitsipata-piintari pipiyowentari Tajorentsi? ⁵ Tema otzimatyee pikaani-wenteromi iroka-paeni. ¿Tekatsima yotaniri pikaateeyini wetsiki-mironi? ⁶ Iroka pikanta-piintaka, pishiya-shitari jewari kaari kemijanta-tsini, pikowa-kotakiri rowetsika-yiteemiro pikosheka-wakaeyani, pikaatzi pikanta-wakaawita “noyemijantzinkarite-paeni.”

⁷ Rootaki oñaahan-tzirori eeniro pikinashi-waeyita, piyako-wenta-waetakiri pikaateeyini janta. ¿Litaka kaari pamawetantawo eepichokiini inina-waeteetemi, eejatzi ramatawi-waeteetemi? ⁸ Rootaki pimayiterimi. Tema eeroka-paeni kantzimo-neenta-wakaacha, pamatawita-wakae-yakani pikaatzi pikanta-wakaawita “noyemijantzinkarite-paeni.”

⁹ ¿Tema piyotee-yini, eero iñaayiteero paata ipinkathari-wenteeri Tajorentsi ikaatzi kaariperota-tsiri? Paamawenteeyaa, otzimi-kari pantani. Ari ikantari ikaatzi antapiintzirori kaari kamethayitatsi, pinkatha-yitziriri pikimita-kawo tajorentsi-niro, mayempiri-paeni, pankinata-wakaa-waeta-chari ishiramparin-kaki, ¹⁰ koshintzi-paeni, kijakowaetaniri, shinki-ryaantzi, ninatan-taniri, amatawitaniri. Eero iñaayiteero ipinkathari-wenteeri Tajorentsi irika-paeni. ¹¹ Paerani, ari pikanta-yiwitakari eeroka-paeni. Rooma nimaeka oshiyawaetakawo eenitatsi kiwaemini, ikite-shireta-kaeteemi, itampatzika-shireteemi, tema pawentaa-piintaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaarewo. Riitaki Ishire tajorentsi kantakaa-yiteemiri.†

Pipinkathatan-teeyaari Tajorentsi, jempe-rika oeyita pantayiteeri

¹² Eenitatsi kantayita-tsiri: “Ishinette-tanawo nantayitero oeyita-rika.” Roo kanteencha teera okameethatzi ranteetero maawoeni. Aritaki okantawita, ishinette-takaero antayitero oeyita-rika. Roo kanteencha teera akowatee-tziro otzirintan-yitee oetarika-paeni ishinetahaeteeri. ¹³ Eenitatsi kantayita-tsiri eejatzi: “Rootaki otzimantari owanawontsi inimotan-teeri amotziki. Rootaki otzimantari amotzi, akemaneentan-tyaawori owanawontsi.” Ari okantawitari, roo kanteencha ari rapitero-ryaahaero Tajorentsi ithonkaero. Rootaki eero pikanta-waetanta eeroka: “Rootaki otzimantari awatha añaatha-waetan-tyaari.” Teera ari okantayaa. Tema roo otzimantari awatha apinkathatan-teeyaari Awinkatharite. Rootaki itzimantari Awinkatharite ani-mota-kaantee-yaari awatha. ¹⁴ Tema eero ithonka-peroteero Tajorentsi awatha, ari rowiriinta-yitee, roñaahan-tayiteero ishintsinka, oshiyaari jempe ikantaa ipiriintaawo paerani rirori Awinkatharite. ¹⁵ ¿Tema piyotee-yini riitaki Jeepatzii-totaarewo ashitaawo piwatha?

* 6:1 kemijantzin-karita-tsini, eeroka = kiteshireri † 6:11 pawentaa-piintaari = waerontsi

¿Kantachama aapithateeri awatha rashitaari rirori ompoña ashine-waetero amayempi-waetan-tyaawo? ¡Teera ari okantyyaa! ¹⁶ ¿Tema piyotee-yanitzi ikaatzi mayempi-waeta-tsiri, oshiyawaetanaka rapata-neeyaawomi, apaani ikantanaa iwathaki? Rootaki rojankinee-takiri paerani, ikanteetaki:

Apaani ikantaneeyaa iwathaki oshiyawaetyaawo rapata-wakaane-yaami

¹⁷ Riima ikaatzi tsipata-naariri Awinkatharite, rapata-shireta-naatyaari rirori, oshiyawaetaka apaani ikantakaa-naarimi.

¹⁸ Otsizmatyee pikokita-pithateero ñaathawaeta-shitantsi. Tema okaatzi otsipayitachari kaari-perori ranteetziri, tee rii owashironkaa-chani antakirori, tema itsipa rowashironkaaki. Roorika imataki ñaathawaetashitaantsi, riitaki owashironkaawaeteencha apaniroeni iwathaki. ¹⁹ ¿Tema piyotee-yini rootaki piwatha oshiyawori pankotsi ijeekantari Ishire tajorentsi? Riitaki Tajorentsi otyaanta-kimirori, riitaki omperayitzimiri. Tee eeroka añaashi-waeta-chani apaniroeni, ²⁰ tema riitaki Tajorentsi pinako-wenta-peroteemiri rashitan-teemiri rirori. Rootaki pipinkathatanteeyaariri Tajorentsi, ari pikimita-haerori pantayitero oeyita-rika, eejatzi okaatzi pikenkishiryaaari.

7

Ikosheka-wakaeyaa aawakaa-chari

¹ Nimaeka nakimiro okaatzi pojampitanari pojankinariki: Rootaki kameethawitacha eero rayimi iina atziri. ² Roo kanteencha, otsizmatyee raayitee iina imayempi-waetzi-kari. Ari okimitee-yaari eejatzi tsinani-paeni, otsizmatyee aayitee oemi. ³ Ari okameethatzi piñaawakaa-piinteeyaa paawaka-yitakaha. ⁴ Okaatzi iinantee-tari, tee apaniroeni ashitaawo owatha, tema riijatzi ashitaawo oemintari. Ari okimitari eejatzi, ikaatzi iiminteetari, tee apaniroeni rashitaawo iwatha, tema roojatzi ashitaawo iinantakari. ⁵ Rootaki, eero okameethatanta poshiteero piñaawakaa-piinteeyaa paawakaa-yitaka. Roo kanteencha, kantacha pikenkitha-waeta-kawakaeyaa pitziwentan-tyaawori oetarika pamana-koyitari. Ompoñaashitya petanee-yaawo piñaawakaaneeya, ari okantyyaa eero romapokantzimi Kamaari, tema te pamawenitziro eeroka-paeni.* ⁶ Rootaki iroka noshinetan-tziri naaka, teemaeta noshintsi-tziri maawoeni rantayiteero iroka-paeni. ⁷ Nokowataawita naaka ikimitakotee-nawomi maawoeni shirampari jempe nokanta naaka. Roo kanteencha eero omata iroka. Tema rinashi-yitakawo Tajorentsi itajonka-wenta-yitakae apaani-paeni aakapaeni. Itajonka-wentaki Tajorentsi ikaatzi kaari tzimayita-tsini iina, riima itsipa-paeni tzimayitaki iina.

⁸ Nokantzi noñaanatzi kaari aawakaa-chani, nokantziri: Roo kameethatatsi pijeeki kameetha eero otzimi pitsipatari, pikimitena naaka. Roojatzi nokantzi-tariri ikaatzi kamayita-tsiri itsipatari. ⁹ Rooma terika pamawenitziro, otsizmatyee pitsipatyaari. Tema rootaki kameethatatsi otzimi pitsipatyaari eero piñaamashiryaawaetanta.

¹⁰ Noñaanatziro tsinani tzimaen-tsiri oemi, nokantziro: Tee okameethatzi pookawakae-yiteeyaa. Tee naaka ashityaawoni noñaami iroka, riitaki Awinkatharite ashita-wori. ¹¹ Aririka pooka-wakaeyaa, rootaki kameethatatsi pijeekashiwaeteeya kameetha apaniroeni eero pahae itsipa piimi. Rooma eerorika, kantacha pipiya-shiteeri piimi. Noñaanatziro eeroka-paeni iiminteetari, nokantzimi: tee okameethatzi pookiro piina.

¹² Noñaanatziro itsipa-paeni, nokantziri: Noyemijantzinkarite-paeni, aririka piinantyaawo kaari kemijanta-tsini, otsizmatyee poejokirotyaawo, aapatziyakimi-rika roori eero ookaemi. Ari nokantziri naaka, roo kanteencha kaari Awinkatharite shintsi-te-mironi iroka. ¹³ Ari okimitari eejatzi tsinani imintariri kaari kemijanta-tsini, otsizmatyee oejokirotyaari rirori, raapatziyakawo-rika kameetha. ¹⁴ Okantawitaka

* **7:5** Kamaari = Yakatantaniri = Satanás

tee ikemijantawityaa oemi, rashitaari Tajorentsi rirori okantakaan-takiro iina. Ari ikantzitari eejatzi iinantawori kaari kemijanta-tsini. Rooma aririka rooka-wakaeyaa, kimitaka eero rawijako-shiretee itomi-paeni. Rooma aririka raawakaeyaa, rashiyitaari Tajorentsi eejatzi itomi-paeni. ¹⁵ Roo kanteencha ikoyi-rika rooka-wakaeyaa, kaari kemijanta-tsini, kantacha imatero. Tekatsira shintsi-terini eero rooka-wakaa akantayiteeri “Noyemijantzinkarite-paeni,” eejatzi akantayiteeri “Noyemijantzikawotepaeni,” aayitziriri kaari kemijanta-tsini. Rooma aririka raapatziya-wakahaeyaa kameetha, rootaki ikoyiri Tajorentsi. ¹⁶ Nokantzimi eeroka iinanteetari, tee piyotzi aamaa eeroka kantakaan-teeroni rawijako-shiretan-teeyaari piimi. Nokantzimi eejatzi eeroka iimenteetari, tee piyotzi aamaa eerokataki kantakaan-teroni awijako-shiretan-teeyaari piina.

¹⁷ Ari okantari. Jempe akanta ajeekayitzi, eero athawaawo owashiñeero jempe akanta-piinta. Rootaki ikowakaeri Awinkatharite, tema ari akantzitari owakira ikaema-shire-yitee Tajorentsi. Rootaki nokanta-piintakiri naaka ranteetero nareeyitarira kemijantzinkari-paeni jempe-rika ipiyoteeyani. ¹⁸ Jame oshiyakaa-wenta-wakiri apaani atziri totameshiteen-chari, ashi rowaero jempe ikantaka. Terika itomeshitaanityaa retanta-nakawori ikemijantee, tekatsi oetyaa itomeshitaa-nitan-tyaari nimaeka. ¹⁹ Tekatsi oetyaa aakarika totameshitaaniri, terika atomeshitaa-nityaa. Rootaki kowaperotacha antayiteero ikowa-kahaeri Tajorentsi amayiteero. ²⁰ Ari akantayiteeyaari maawoeni, eero athawaawo owashiñaa-yitero jempe-rika akantayita owakira ikaema-shiretan-takaeri Tajorentsi. ²¹ Ari okantari eejatzi. Eeroka-rika omperataa-rewo ikaema-shiretan-teemiri Tajorentsi, eero okantzimo-shireta-waetzimi. Rooma rothateero-rika omperatzimiri ikoyi pishitowae, pimatero. ²² Eenitatsi-rika omperataa-rewo ikaema-shireteeri Awinkatharite, otzimatyee ikenkishiretyaa ijeekae kameetha. Riima kaari omperataa-rewo ikaema-shireteeri Awinkatharite okimiwitaawo riitakimi romperatani Jeepatzii-totaa-rewo. ²³ Tema Tajorentsi pinako-wenta-peroteemiri rashiyiteemi, rootaki kameethatatsi eero pikimita-kotaari omperataa-rewo ishintsi-tee-tziri imonkaatero ikowashi-waetari itsipa atziri. ²⁴ Noyemijantzinkarite-paeni, eero athawaa-waetawo jempe akantayita maawoeni owakira ikaema-shiretan-takaeri Tajorentsi atsipa-shire-yitan-taariri.

²⁵ Nimaeka nakayiteri ikaatzi ojampita-kowentzirori ewankawo-paeni. Tee otzimi ikantakaan-teeri Awinkatharite ayota-kotan-tyaawori iroka, roo kanteencha naaka kantemini okaatzi nokenkishiryaa-kotawori. Tema riitaki Awinkatharite neshironkataanari pawentahae-na naaka. ²⁶ Iroka okaatzi nokenkishiryaa: Tema ajeekayitatzii nimaeka jempe rashironkahaeta, roo kameethatatsi ashi powaero jempe pikanta pijeeka-yitzi nimaeka. ²⁷ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: eenitatsi-rika eeroka piina, tee okameethatzi pookaero. Terika otzimi piina, eero pikowa-kowatzi payi. ²⁸ Rooma aririka paaki piina, teera pikaariperotzi. Ari okimitari eejatzi ewankawo amananteetziro aantyaari shirampari, teera okaariperotzi. Roo kanteencha ikaatzi aayitatsiri iina, aritaki iñaakiro okaate pomeentsitzi-motyaarini. Apatziro nokanta-shitzimi naaka eero pipomeentsi-waetanta eeroka-paeni.

²⁹ Noyemijantzinkarite-paeni, kimitaka rooteentsi omonkaa-paetetyaa. Etanakyaawo nimaeka, ikaatzi tzimayita-tsiri iinapaeni, otzimatyee ikimita-kaanteero terikami otzimayitzi. ³⁰ Ikaatzi irawaeta-chari, otzimatyee roshiya-kaanteero tekatsi oetyaa riraawaetan-tyaari. Ikaatzi kimoshireta-waeta-tsiri, otzimatyee ikimita-kaanteero tekatsi oetyaa ikimo-shire-waetan-tyaari. Ikaatzi amananta-yitatsiri oeyitrika, otzimatyee ikimita-kaanteero tee riimi ashiyityaawoni. ³¹ Itzimi-rika otzimimoyitzi jaawiki-jato-paeni, ikimita-kaanteero tee okamethaperotzi. Tema rooteentsi opeyashi-waeteeyaa jaawiki-jato-paeni.

³² Rootaki nokowa-koteemiri eeroka-paeni eero okantzimo-shire-waetantzimi iroka-paeni. Ewankari-paeni, kaari tzimatsini iinapaeni, roetziñaarikoteeyaawo rantaneero ikoyiri Awinkatharite inimota-kaantyaariri. ³³ Riima ikaatzi ahaentsiri iina, otzimatyee inimota-kaayiteero iina, roshireta-piintee-yaawo jaawiki-jato-paeni. ³⁴ Ñaakiro, apite okaatzi roshireta-kota-piintee-yaari. Ari okimitari tsinani-paeni jeekatsiri kameetha, ewankawo eejatzi tzimawita-chari oemi. Kantacha oetziñaarikotyaaawo ikoyiri Awinkatharite, jempe-rika oeyitari antayitziri eejatzi okaatzi okenkishire-yitari. Rooma okaatzi ahaentsiri oemi, otzimatyee inimota-kaeri oemi, oshiretako-tyaawo jaawiki-jato-paeni. ³⁵ Tee noshintsi-tzimiro nokaman-tzimiro iroka. Tema rootaki kameethatatsi nokaman-temiro nothaamentakantemiri pantayiteero kameethatzi-motemini, ari okantya poetziñaariko-tantyaariri Awinkatharite.

³⁶ Eenitatsi-rika ashityaawoni rewankawote antawoteen-tsiri, iñaakiro-rika kowaki otzimi oemi, kantacha omatero, tee okaariperotzi aawakaeyaa. ³⁷ Riima ashitawori ewankawo, kaari kowatsini ayi oemi, kameethataki eejatzi okaatzi rantakiri, tema rootaki ikowakiri ranteri rirori. ³⁸ Ari okantari. Aririka aawakaakyaa rewankawote, kameethataki. Rooma eerorika rahaetziro, rootaki kameetha-perota-tsiri.

³⁹ Iroka anteeri iinanteetari: okowa-perota otsipata-piintyaari oemi eenirowa aawakaa. Rooma aririka ikami-motakiro, ojeekanee kameetha roori, kantacha ahae itsipa oemi. Roo kanteencha otzimatyee ayiri kemijantzini-kari. ⁴⁰ Roo kanteencha eenitatsi nokenkishiryaaari naaka, aritaki okimo-shire-peroteri ojeekaera kameetha, eerorika ahae itsipa. Okimitaka Ishire Tajorentsi ñaawaeta-kaanawori irok a.

8

Owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi

¹ Nimaeka nakiri ikaatzi ojampita-kowentzirori owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Eenitatsi ayotako-yitzirori aaka, kantawitacha ajahaawentyaawo. Eeromaeta amatziro iroka, tema rootaki kameethatatsi etakoyiteeyaari irika-paeni, akowa-kowaateero athaamenta-shireta-kaeyaari. ² Ari okanta itzimantari ajahaawenta-waeta-chari, kantatsiri: “Naaka yoperotaniri.” Tema tekira riyota-nitzi ikaatzi kantayita-tsiri. ³ Riima Tajorentsi riyotziri rirori ikaatzi etakotaariri.

⁴ Nakawakiri ikaatzi ojampita-kowentzirori owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Tema ayoteeyini aaka ikantee-tziriri oshiyakaa-wontsi, tee otzimimo-tziri rañaantari. Tee itzimi itsipa tajorentsita-tsini, apatziro ikanta Tajorentsi-perori. ⁵ Niyotzi eenitatsi jaka kepatsiki oshiyakaa-wontsi itajorentsi-niro-teteeri, eejatzi ikaatzi tzimatsiri jenokinta itajorentsi-niro-teteetari. Riitaki iitashita-piintakari, ikantziri: “tajorentsi,” ikanteeyini itsipa “nowinkatharite.” ⁶ Rooma aakapaeni, apaani ikanta aetziri “Tajorentsi.” Riitaki ashiteeri, wetsika-kirori maawoeni. Riitaki kantakaawori atzimayitantari aakapaeni. Ari okimitari eejatzi, apaani aetziri “Nowinkatharite.” Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rowetsika-kaetakiri paerani maawoeni. Riitaki kantakaawori añaanta-yitaari.

⁷ Roo kanteencha eenitatsi osheki kaari yotakoteroni iroka. Rootaki itzimantari ameta-piinta-kawori rashita-kaari owanawontsi oshiyakaa-wontsi, rowaawo owanawontsi. Irika-paeni atziri ikaatzi matapiinta-kirori, kemijantzinkari naawita, shipeta-shiryayitaki. Aririka rowayityaawo owanawontsi okimitzi-motyaaari rantakiro kaari-perori. ⁸ Roo kanteencha kaari owanawontsi kantakae-yaawoni raakameethatan-teeri Tajorentsi. Aririka otzimi owanawontsi apinka-piintani, teera antakaa-ntziro kaari-perori. Aririka atziwae-wityaawomi eejatzi, tee owameetha-shiretee. ⁹ Roo kanteencha otzimatyee paamaako-wenteeyaa, potzika-shireta-waetziri-kari shipeta-shireri-paeni, pikante: “Jeekaana kameetha naaka, kantacha nowayityaari iiyita-rika.” ¹⁰ Pikenkishiryaa-kotero oeta awijatsini raminemi-rika

shipeta-shireri. Okimiwitakawo iñeemimi poyaawo owanawontsi rashita-kaetariri oshiyakaa-wontsi. Okantawitaka pikanta-piinteeyini eeroka: “Niyotzi naaka, tee otzimi rañaantari oshiyakaa-wontsi,” kimitaka kantacha imatanakiro royaari rirori. ¹¹ Rootaki rantantyaawori rirori shipeta-shireri kaariperotzi-motziriri. Eeroka kantakaa-shityaawoni. ¿Tema pikanta-piinta-witari “Noyemijantzinkarite?” ¿Tema ikama-wenta-yiteeri rirori Jeepatzii-totaa-rewo? ¹² Arira pikinakaerori pikaariperota-kaanta-kariri irika-paeni. Powatsi-perotakiri rirori, pikaariperotzi-motakiri eejatzi eeroka Jeepatzii-totaa-rewo. ¹³ Rootaki eero nowantaarimi naaka wathatsi, eero noetzimpina-shiretantari ikaatzi nokanteeri “Noyemijantzinkarite-paen i.”

9

Imonkatziyan-teetzimiri Otyaantaa-rewo-paeni

¹ ¿Eeroma omata nojeeki kameetha naaka? ¿Kaarima naaka Otyaantaa-rewo ñaaperota-kiriri Jesús, Awinkatharite? ¿Kaarima naaka kemijantakaa-perotee-miriri Awinkatharite? ² Kimitaka eenitatsi kaari yotenani naaka Otyaantaa-rewo. Rooma eeroka-paeni piyoteeyini, tema eerokayitaki ikemijanta-kaayitee Awinkatharite nokenkithata-koyiteemiri, rootaki oñaahan-tzirori naaka-perotaki Otyaantaa-rewo.

³ Iroka nokanteriri ikaatzi ñaawaeta-kowaetanari: ⁴ ¿Tema okameethatzi ipaetena naaka iitarika-paeni riitaki nowantyaari, nirantyaari eejatzi nomiri? ⁵ ¿Eeroma omata otzimi noena naaka kemijantzinkawo? Aririka otzimimi, ¿eeroma okameethatzi naanakiro janta pijeekaeyinira eeroka-paeni? Rootaki imata-piintakiri itsipa Otyaantari-paeni, roojatzi imata-piintakiri ikaatzi irentzitaariri Awinkatharite, eejatzi Cefas.*

⁶ Piyoteeyini eeroka, eekiro nantawaetatzii naaka nañaantyaari, roojatzi rantziri Bernabé. ¿Apatziroma nokanta-kaawo naaka-paeni tee ishinetee-tanawo nopakaero nantawaeri nokenkithatan-tyaari? ⁷ Pikenkishiryaa-kotyaari jempe ikanta owayiri tzimatsiri reewarite. ¿Kameethama ipinateri reewari ipantyaariri rowanawo? Ari ikimi-tzitari pankiwaeta-tsiri, ¿eeroma omata rowaeyaawo iwankiri? Eejatzi ikimitari pirawaeta-chari, ¿eeroma omata inintee-yaari ipira?†

⁸ ¿Pikenkishiryaaama eeroka-paeni okaatzi nokanta-yitakimiri rootakima rametee-yarini atziri-paeni? Tema roojatzi riyotaan-teetakiri Ikantakaan-teetaniki. ⁹ Tema rojankinata-kotakiro paerani Moisés ikantaki:

Aririka pantawaeta-kaeri pipira, tee okameethatzi itashe-ya-waete.

¿Pikenkishiryaaama apatziro pipira ikenkishiryaa-kotari Tajorentsi ikantan-takari?

¹⁰ ¡Teera! Tema aakapaeni roshiya-kaawentee-takiri. Roojatzi roshiya-kaawentzi-teekari ikanteetaki:

Eenitatsi-rika pankiwae-rintzi, eenitatsi otekaki-waetatsiri. Rootaki omatantari iroka otziman-tyaari rowayitee-yaari.

¹¹ Ari okantari eejatzi, naaka-paeni kemijanta-kaayiteemiri, ¿eeroma omata pipayiteena nañaantyaari? Okimiwitakawo eenitatsi apankita-kirimi pishireki. ¿Eeroma omata owiikiteero pashitari nashita-kaeyaawori nowatha? ¹² Rootaki panta-piinta-kiniriri itsipa-paeni janta. Tema naakawitaka kowaperotatsi pipayiteenami. Roo kanteencha, teera noshintsita-piin-tzimi nokantemi. Tema namaweteyakironi. Tema tee nokoyi nomanonkimi petanakawo pikemijanteero Kameethari Ñaantsi nokenkithata-kota-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo.

¹³ ¿Tema piyotee-yini rowapiintawo Ompera-tajorentsita-rewo tzimahaanta-tsiri rashita-kaetawori tajorentsi-panko? ¿Tema piyotee-yini ishinetaa-ntsitzi ipireetari rashita-kaetariri Tajorentsi taapoki-mento-tsiki rowayityaari Ompera-tajorentsita-rewo? ¹⁴ Ari okantari eejatzi okaatzi ikantakinari Awinkatharite nokenkitha-yiteero Kameethari Ñaantsi, otzimatyee ipineeteena nantantyaawori.

* 9:5 Cefas = Pedro † 9:7 ipira = cabra

¹⁵ Teera noshintsi-tzimi paerani nojeeki-motan-takimiri pimatenu. Tee noshintsizimi eejatzi nimaeka nojankinatan-tzimirori iroka. Apatziro nokowaki nokamimi naaka, tekira itzimana-kiita kantatsini: “Kaari kyaariperori okaatzi rajahaa-wenta-waetari Pablo.” ¹⁶ Teera najahaa-wenta-waetyaawo nokenkithata-kaayiteemiro Kameethari Ñaantsi. Tema okimiwitawo riimi Tajorentsi shintsitanari nanteero, okantawitaka tee naaka kowa-shityaawoni. Eerorika nomateero, jashironkamatsitena naaka!

¹⁷ Naakami kowashita-kyaawoni nantero, ari noshintsitan-takimi ipinateetena. Tema Tajorentsi owakinari nantayiteero iroka. ¹⁸ Ari okanta, tekatsi oetyaa noyaawentan-tyaari pipinayiteena eeroka-paeni. Tema ikimita-kaanteero roomi ipineete-narimi noñaayiteero-wa nokimo-shiretee. Rootaki nokimo-shiretantari nimaeka teera nokoyiro pipinateena nokenkithata-kaayiteemiro Kameethari Ñaantsi.

¹⁹ Ari nokinakaerori nojeekan-taari kameetha, tekatsi shintsi-tenani ipinatana. Roo kanteencha naaka kimitakaan-tawaetacha omperataa-rewo. Rootaki nawijako-shireta-kaantee-yaari osheki atziri. ²⁰ Ari nokantzitawo aririka notsipatyaari nosheninka-paeni Judá-paeni, nantzitawo okaatzi rametee-yarini rirori, ari okantyyaa rawijako-shiretan-teeyaari rirori. Roojatzi nomatzitari notsipatyaaririka pankinawentawori Ikantakaan-teetani, nomonkaatziro naaka eejatzi, okantawitaka niyowitaka tekatsi shintsitenani nopankinawentyaawo, ari okantyyaa rawijako-shiretan-teeyaari rirori. ²¹ Ari okantzitari, aririka notsipatyaari kaari kemakoteeroni Ikantakaan-teetani, ikimita-kotari rirori-paeni, ari okantyyaa rawijako-shiretan-teeyaari rirori. Roo kanteencha teera nopiyathatari Tajorentsi, tema otzimatyee nomonkaatero ikantanari Jeepatzii-totaa-rewo nantayitero. ²² Ari okimitari, aririka notsipatyaari shipeta-shire-waetatsiri, nokimita-kotari rantayitziri rirori, ari okantyyaa rawijako-shire-yitan-teeyaari rirori. Ari nokimitziri maawoeni inashiyita-chari atziri-paeni, ari okantyyaa rawijako-shiretan-teeyaari rirori-paeni. ²³ Rootaki nantantawori iroka-paeni nomatan-tyaawori nokenkithata-kaanta-yiteero Kameethari Ñaantsi, notsipatan-teeyariri irika-paeni nokaatzira itajonka-wentee-taana naaka.

²⁴ ¿Tema pikenkishiryaa-kotari jempe ikanta monkata-wakaa-chari ishiyeeyani iñeetan-tyaariri iita etyaawoni rareetyaa? Apaani etyaawoni rareetyaa, riitaki ipinateeteri. Ari pikimita-neeyaari eeroka-paeni. ²⁵ Tema ikaatzi ñaanta-piintawori imonkata-wakaan-tyaari, otzimatyee ikempoyaa-neeyaa, ratsipetawo itziyitawo okaatzi iñaamayitari. Rootaki rantantawori iroka ipineetan-tyaariri paata, ramantheeta-kahae-teeri shiwitha-tapo. Roo kanteencha aminthatzinkawo iroka. Rooma okaatzi oshiyakaa-wenta-chari ipineeteeri aakapaeni, eero othonka-nitaa. ²⁶ Rootaki noshiyakaanta-piintan-tawori naaka nokimita-tyeemi, tee notempaa-waetzi. Nokimita-kaantawo noshintsi-waeta-tyeemi nokapojante, teera nokapoja-shiwaetyaawo tampyaaenka. ²⁷ Tema okaatzi natsipeta-waetakawo notzi-wenta-waetaka, noshiyakaawaetakiro noperata-tyeeyaawomi nowatha. Rootaki nantantawori eero ikimita-kaantee-tantanari ranaakoetziri, eero aminaashi-waetanta nokenkithata-kaanta-piintak iri.

10

Ikaminaa-wentan-teetziro ipinkathata-shiteetari

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, eero apeya-kotziro okaatzi iñaakiri awaejatziteni. Ipampithatakiro menkori ochempi-mashiki. Imontyaa-nakawo rowiryaateeta-paentziro inkari. ² Ari roñaahan-takiro rawentaa-shiretakari Moisés, ipampithatakiro menkori, imontyaaakawo inkaari, okimiwitakawo ari romitsiryahae-takirimi rirori-paeni janta. ³ Rowaeya-kawoni awaejatziteni okaatzi itajonka-wentee-takiri. ⁴ Imiriteeyakironi nijaa itajonka-wentee-takiri oshitowaatzi-motakiri shirantaaki. Tema riitaki

Jeepatzii-totaa-rewo tsipa-shireta-kariri, riitaki oñaahakiriri nijaa shirantaaki. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakawori shirantaa. ⁵ Roo kanteencha eenitatsi osheki kaari inimoterini Tajorentsi, rootaki ikamahaan-tantakari ochempi-mashiki.

⁶ Eenitatsi oshiyakaa-wenta-kaeri okaatzi awijeen-tsiri, aamaeyaa eero oshiyantari irika-paeni, añaamayityaawo antero kaari-perori. ⁷ Rootaki kaari okantanta atsipatyaaari itsipa-jatzi ithaamenta-waeta ipinkathata-shiwaetari oshiyakaa-wontsi. Tema rootaki imayitakiri awaejatzeneni paerani, iroka ikenkithata-koeta-kiriri:

Ijeekae-yakini atziri rowawaeteeyani, rirawaeteeyini.

Ari ikatziya-yitanaka otzironkae-yanakani.

⁸ Ari okimitari eejatzi, tee okameethatzi antayitero kaari kamethatatsiri. Roojatzi rantakiri awaejatzeneni, rootaki iñaanta-yitakawori ikamahaantaki apaani kitejeri ikaatzi 23,000 atziri. ⁹ Ari okimitzitakari eejatzi tee okameethatzi añaanta-waetyaari Tajorentsi. Roojatzi imayitakiri paerani irika-paeni, rootaki ratsikan-takariri maanki. ¹⁰ Ari okantari eejatzi tee okameethatzi akiñaanikowentante. Roojatzi imatzitakari paerani ithonkan-takariri iiteetziri “Thonkan-taniri.”*

¹¹ Okaatzi awijeen-tsiri rootaki roshiya-kaawentee-takaeri, rojankinata-koetakiro riyotahae-teero nimaeka aakapaeni, tema ajeekatzii othonkima-paetetaa kepatsi.

¹² Paama-yiteeyaa eeroka-paeni. Eero pikanta-waetzi “Eero nomatziro naaka iroka kaariperota-tsiri,” omapoka-shita-kari pimatankiro eeroka. ¹³ Roo kanteencha aririka piñero piñaama-shiryaa-waetyaawo, pikenkishireeyaa tee apaniroeni pikanta eeroka, tema imatakiro rotsinampaakiro itsipa atziri-paeni. Tema kinatantaniri rirori Tajorentsi, eero ishinetzimi rirori piñaama-shiryaa-waetyaawo kaari potsinampae eeroka. Aririka piñero piñaama-shiryaa-waetyaa, riitaki Tajorentsi oñaayimironi potsinampaan-tyaawori, okimiwita-nakawo pishiya-pithata-tyeeromi.

¹⁴ Netakotani-paeni, pikimita-kaantero pishiya-pithata-tyeerimi piñaayiteri-rika itsipajatzi-paeni ipinkatha-waetziri oshiyakaa-wontsi. ¹⁵ Eenitatsi nokantemiri nimaeka, nokimita-kaantemi eerokami yotaniri nokantemiro. Pkenkishiryaa-

koyityaawo. ¹⁶ Aririka apiyota-piinteeyani irawaeteeyini, akenkishiryaa-kotawo ramanakotanaari paerani Jeepatzii-totaa-rewo, imiritee-yakirini riyotaani-paeni, ¿kaarima apata-wakahaantsi, opiyotaa oshiretaari Jeepatzii-totaa-rewo rapatawentakae riraa? Aririka atzimpetoyiro ratanteetani, ¿kaarima iroka apata-wakahaantsi, akenkishiryaa-kotawo iwatha Jeepatzii-totaa-rewo, akenkishiryaa-kotawo ikama-wenta-yitee? ¹⁷ Aririka owayita-kyaawo, itzimayi-witakyaa osheki akaate apiyoteeyani, maawoeni owaeyakawoni ratanteetari rowetsikae-takiri apapathawoeni. Ari akantayita-naari aakapaeni, akimitanaawo apapathata-tsiri.

¹⁸ Ari ikimitakari eejatzi nosheninka-paeni Israel-jatzi-paeni, rapata-wakaayita ee-jatzi rirori-paeni, itaayiteero rashita-kaariri Tajorentsi taapoki-mento-tsiki. ¹⁹ Rootaki kimitakawori okaatzi ranta-piinta-yitakiri itsipa-jatzi-paeni atziri itayiniri itajorentsi-nirote. ¿Poshiya-kaatzima nokantatzii añaanitatsi itajorentsi-nirote? ²⁰ ¡Teera! Roo kanteencha eenitatsi peyari amawena-waeta-chari, riitaki roshiya-kaantakiri itajorentsi-nirote, riitaki rashitakaa-piintari rowanawo. Tema kaari Tajorentsi rashita-kaayityaa rowanawo. Rootaki kaari nokowakaemiri eeroka-paeni pitsipatyaaari powayityaawo okaatzi rashita-kaawaetariri peyari-paeni, apatahaari-kari rirori. ²¹ Tee okameethatzi pimiritero amirita-piintziri akenkishiryaa-kotari Awinkatharite, pimiritakiro-rika okaatzi rashita-kaetariri peyari. Ari okimitzitari, tee okameethatzi poyaawo owapi-intari akenkishiryaa-kotari Awinkatharite, powakawo-rika okaatzi rashita-kaetariri peyari. ²² ¿Akowatziima owatsimaeri Awinkatharite? ¿Awijirima rirori?

¿Notzika-shiretantzima ipinkathateeteri Tajorentsi?

* 10:10 Coré

²³ Iroka ikanteetzi: “Ishinette-tanawo nantayitero oeta-rikapaeni.” Roo kanteencha teera okameethatzi ranteetero maawoeni. Aritaki okantawitaka, ishinette-tantziro antayitero oeta-rikapaeni. Roo kanteencha eenitatsi oeta antayitziri kaari thamenta-kaeyaarini itsipajatzi-paeni rantayiteero kameethari. ²⁴ Teera apatziro akenkishiryaa-kowaetyaawo akowayitziri aakapaeni, rootaki kameethata-tsiri añaashintsi-wentee-yaawo okaate inimoteerini itsipajatzi-paeni.

²⁵ Aririka piyaate pamanante wathatsi, eero pojampita-kowentziri, pikante: “¿Ipoñaatyaama wathatsi itahae-tziniri oshiyakaa-wontsi?” Pamananteri, poyaari.

²⁶ Tema riitaki Awinkatharite ashitariri ikaatzi tzimayita-tsiri kepatsiki.

²⁷ Ari okimi-tzitari, aririka ikaemimi pakiyoteri kaari kemijanta-tsini, pakiyoteri pikoyi-rika. Eero pojampitziri pikanteri: “¿Ipoñaatyaama wathatsi itahae-tziniriri oshiyakaa-wontsi?” Poyaari. ²⁸ Rooma eenitatsi-rika kamantemini, ikantemi:

“Irika wathatsi ipoñaatyaama itahae-tziniriri oshiyakaa-wontsi,” eero powari. Rootaki pantantawori pikenkishiryaa-kota-nakari kantakimiri, pikenkishiryaanaka kantacha rowaaripero-shiretante. ²⁹ Nokantakimi “kantacha rowaaripero-shiretante,” tee roo nokanta-kote rowaaripero-shiretemi eeroka, riitaki nokanta-kotzi kamanta-kimiri, kantacha rowaaripero-shireteri rirori. Aamaa aritaki pojampita-nakina, pikan-tena: “¿Iitakama notzitan-tawaetyaariri apatzirowa ikenkishiryaa-kotana itsipa atziri?”

³⁰ Tema namanari Tajorentsi noñaayitziro okaatzi nowari, ¿iitakama nokenkishiryaan-tyaawori okaate ikijimae-tenari?”

³¹ Iroka nakimiro: Aririka powawaetyaa, pikenkishiryaa-waeta, pikante: “Eenitatsi-rika ñeenani nowawaetyaa, ¿arima notzika-shiryaakiri ipinkathatantyaariri Tajorentsi?” Ari pikimi-tyaawori pimiriwaeterika, aririka pantayiteero oetarika. ³² Otzimatyee paamawenteeyaa eero poetzipina-shiretantari Judá-paeni, eejatzi kaari Judá-paeni, ikaatzi pitsipa-piintari pipiyowentari Tajorentsi, maawoeni. ³³ Rootaki nantziri naaka, natsipe-wentawo nonimota-kaantyaariri maawoeni atziri-paeni okaatzi nantayitziri. Tee apatziro nantero inimotanari naaka, nantziro okaate kameethatzi-moterini itsipa-paeni, ari okantyaawo rawijakotan-teeyaari rirori.

11

¹ Poshiya-kotee-nawo naaka. Rootaki nomatziri naaka noshiya-kotari Jeepatzii-totaa-rewo.

Opashikari oetoki tsinani-paeni

² ¡Noyemijantzinkarite-paeni! Osheki najahaa-wenteemi nimaeka, tema poetziñaarikotakawo okaatzi nametakaa-kimiri, okaatzi niyotaa-kimiri. ³ Roo kanteencha, iroka nokoyiri piyotero: Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo reewaritari shirampari-paeni. Riima shirampari-paeni riitaki eewaritari tsinani-paeni. Riima Jeepatzii-totaa-rewo riitaki reewaritari Tajorentsi.* ⁴ Okaatzi ameta-piintari ashiramparinkaki, tee apashika aetoki aririka amanyaa, aririka akenkithata-kaante. Aririkami apashikyaami aetoki, owinkatharyaakiro roshiya-kaantee-takiri aeto. ⁵ Rooma tsinani-paeni kaari pashika-tachani oetoki amanyaa, okenkithata-kaante-rika, owinkatharyaantaki. Okimitako-takawo tsinani-paeni ameezirori oeshi. ⁶ Eenitatsi-rika tsinani kaari kowatsini opashikayityaa oetoki, ramee-tetero oeshi. Tema maawoeni riyoteetzi osheki okaani-wenta-waetyaa, rootaki opashikan-tyaari oetoki. ⁷ Riima shirampari-paeni eero ipashika iitoki rirori, tema ikimita-kotari Tajorentsi, riitaki Tajorentsi owaneenkata-kaariri. Rooma tsinani, riitaki shirampari owaneenkata-kaawori.

⁸ Tema paerani owakira rowetsikan-takawori Tajorentsi etanakawori tsinani, rootaki raaki iwatha shirampari rowetsikan-takawori. Rooma owakira rowetsikan-takariri Tajorentsi etanakawori shirampari, tee roo rayi owatha tsinani. ⁹ Ari okimitzi-takari,

* **11:3** reewaritari = iitoetari

owakira rowetsikan-tawori Tajorentsi tsinani riitaki shirampari rowetsika-kiniri, tema tekatsi itsipatyaa. Riima shirampari, tee rowetsikae-tziniro tsinani. ¹⁰ Rootaki opashikan-tyaari oetoki tsinani oñaahan-tantyaawori eenitatsi opinkathatani roori, rootaki inimota-kaantyaariri Ronampiripaeni Tajorentsi. ¹¹ Teera otzima-shita tsinani, tee itzima-shita shirampari, tema apite-paeni rashitari Awinkatharite, ikowityaa-wakaa apitekiro. ¹² Tema etanakawori tsinani iwatha shirampari rowetsikaetaki. Roo kanteencha ikaatzi shiramparita-tsiri nimaeka, rootaki tsinani tzimayiteeriri. Tema riitaki Tajorentsi kantakaawori itzimantari apite-paeni.

¹³ ¿Iitakama pikenkishiryaa-kotawori nimaeka okaatzi nokanta-kimiri? ¿Kameethama tsinani-paeni amaniri Tajorentsi eerorika opashika oetoki? ¹⁴ Aakapaeni ashiramparinkaki nimaeka, tee ametawo ojanthayiro aeshi, osheki akaaniwentziro. ¹⁵ Rooma tsinani-paeni, rootaki oeshi owaneenkata-kaawori. Okimiwitaka roomi oeshi opashikyaami oetoki. ¹⁶ Eenitatsi-rika janta kowatsiri ikijako-waetyaawo, okaatzi nokantakiri: Rootaki nameta-piintakari naaka niyotaan-tziro. Roojatzi ikanta-piintziri piyowentariri Tajorentsi jempe-rika-paeni janta.

Aminaashi-waeta roshireta-kowitaawo rakiyotani Awinkatharite

¹⁷ Roo kanteencha eenitatsi otsipa nokantemiri, eero najahaa-wentzimi. Tema tee okameethatzi-motana panta-piintakiri pipiyoteeyanira. Okaate kameethatzi-motemini, rootaki rowajankitaa-wentee-temiri. ¹⁸ Tema nokemaki ikamantee-takina pinashita-wakaayitaka janta pipiyota-piinteeyanira. Roowiteencha nokemijantermi, ¹⁹ tema rootaki awija-piinta-tsini iroka. Kimitaka eenitatsi kowashi-waetachani ikantakoeteri “Tema riiperori irika.” ²⁰ Ari okimita-piintari pipiyoteeyani eeroka-paeni pakiyota-wakaeyani, aminaashi-waeta poemoshirenkiro aetziri “Rakiyotani Awinkatharite.” ²¹ Tema powapiintakawo intsipaete pashitari. Tasheneentayita itsipa-paeni. Eenitatsi itsipa shinkiswaeta-chari. ²² ¿Arima okantyaari? ¿Tekatsima pipanko-paeni jempe powapiinta-yityaawo pashitari, jempe pirawaeta-piinte? ¿Pimaninta-tziirima ikaatzi piyota-piinta-chari ipinkathatziri Tajorentsi? ¿Pitheenkatziirima kowityaa-waeta-tsiri? ¿Poshiya-kaatzima ari najahaawentakimiro? Eero.

Opoñaantari rakiyotani Awinkatharite

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³ Okaatzi niyotaa-kimiri paerani okanta-kota etantanakari “Rakiyotani Awinkatharite,” riitaki Awinkatharite yotaaki-nawori. Iroka okanta-kota: Okanta paerani tsireni-paeteki tekira ipithoka-shiteetari Awinkatharite Jesús, raakiro ratanteetari, ²⁴ Ramanakowentakawo, itzimpetowakiro, ikantzi: “Poyaawo, nowatha iroka, tema roo kamawentemini. Rootaki pikenkishiryaa-kota-piintan-tenari.” ²⁵ Ari ikimitakiro eejatzi ikaatakiro rowaeyani, raakotakiro imiriteetziri, ikantzi: “Niraa iroka, rootaki shitowaa-tsini rawijako-shiretan-teeyaari osheki atziri. Rootaki panta-piinteeri aririka pimiritero, aririka pikenkishiryaa-piintee-na.” ²⁶ Aririka powapiintee-yaawo, pimirita-piintee-ro eeroka, piyotaa-piinteeri atziri-paeni ikama-wenta-yitee Awinkatharite. Rootaki pimata-piinta-yiteeri roojatzi ipiyantee-yaari Awinkatharite.

Owamintha-waeta-shita-kawori rakiyotani Awinkatharite

²⁷ Eenitatsi-rika owaminthawaeta-shityaawoni, iraaminthawaeta-shityaawo, oshiyawaetaka riita-jaantaki Awinkatharite itheenka-wathataki, itheenkakiro eejatzi riraa. ²⁸ Tema roo kameethatatsi, tekira oyaawo, tekira iriroota, otzimatyeeera akenkishiryaa-wakya kameetha-shiretake-rika. ²⁹ Eenitatsi-rika owashiwaeta-kyaawoni, irashiwaeta-kyaawoni kaari kenkishiryaa-kotyaawoni oshiyakaa-wentachari “iwatha,” aritaki rowajankitee-takiri. ³⁰ Rootaki itziman-tayitari shipeta-waeta-tsiri, mantsiya-waeta-tsiri, eeniyitatsi makoryaa-yiteen-tsiri. ³¹ Rooma

akenkishiryaa-perota-nakyya-rika tekira owanakyyaawo, eero añiuro rowajankitaa-waetee Tajorentsi. ³² Roo kanteencha aririka rowajankitaa-waetakae, iñaanta-kaawaeta-tyeero ikimita-kaanta-waete aakatakimi itomi-perori. Ari okantyya eero rowajankitaa-perotantee paata, ikimita-kaanta-yiteeri jempe ikantayiteeri jaawiki-jatzi-paeni.

³³ Noyemijantzinkarite-paeni, rootaki okowantari poyaa-kota-waka-yiteeyaa eeroka-paeni, eero pojateka-waeta aririka pipiyotee-yakyaani pakiyota-wakaeyaa. ³⁴ Pitasheyatzii-rika, powanakyya pipankoki tekira piyaata-nakiita, okantantyyaari eero iñaakaan-teetzimi pipiyotakyyaari. Aririka niyaataki nareetan-temiri, aritaki nohotyaakimiro niyotaa-yitemiro irok a-paeni.

12

Tajonka-wenta-shiretaantsi

¹ Nimaeka nokaman-temiro jempe okanta-kota tajonka-wenta-shiretaantsi. Noyemijantzinkarite-paeni, tee nokoyi okompitzi-motemi. ² Piyoteeyini eeroka, paerani tekira pikemijantanaki, eenita-piintatsi pantani, pithamen-shirepiintari piyaata-shitziri oshiyakaa-wontsi kaari ñaawaetaa-jaeta-tsini. ³ Rootaki nokamantantemiri nimaeka: Eenitatsi-rika janta kenkithata-kaanta-tsini, ikantapaaki “¡Kamaari irika Jesús!” kaarira Itajorenka Tajorentsi ñaawaeta-kaerini irika. Rooma aririka ikante, “¡Awinkatharite irika Jesús!” riitaki Ishire tajorentsi ñaawaeta-kaeriri.

⁴ Tema apaani irika Ishire tajorentsi, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe ikinakaero itajonka-wenta-yitakae antanta-yitawori oeyita-rika. ⁵ Apaani irika Awinkatharite, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe akinakaero antawaeteeniri rirori. ⁶ Apaani ikanta Tajorentsi, roo kanteencha eenitatsi osheki jempe okanta opoñaan-takari rantakaa-yiteero oeta-rikapaeni. ⁷ Maawoeni aakapaeni, eenitatsi oeyita rantakaa-yiteeri Ishire tajorentsi roñaahantari, rootaki ashiminthata-kaantyyaari itsipa kemijantzinkari-paeni rantayiteero rirori kameethari. ⁸ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro. Eenitatsi atziri ikantakaakari Ishire tajorentsi otzimi-moteri riyotani ikenkithatan-tyaari. Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorentsi ikenkithata-koteero okaatzi riyota-kae-takiriri. ⁹ Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorentsi rawentaa-shire-perotyyaari. Eenitatsi itsipa ikantakaakari Ishire tajorentsi retsiyata-kota-kaantantari. ¹⁰ Eenitatsi itsipa ikantakaakari itajonka-wentante rirori, itsipa ikantakaakari ikamantanta-nirite, itsipa ikantakaakari rapiiteero okaatzi ikamantantakiri Kamantan-taniri, rootaki iñaantyyaawori roorika Ishire tajorentsi kantakaariri ikamantantero. Eenitatsi itsipa ikantakaakari iñaawae-yiteero otsipajatoiyitatsiri ñaantsi, eenitatsi itsipa ikantakaakari rowawijahaero iñaaniki rirori okaatzi ikenkithate-takiri. ¹¹ Maawoeni iroka-paeni rootaki Ishire Tajorentsi kantakaa-kawori rantantee-takawori jempe-rika oeta-rikapaeni. Apaani okanta Ishire tajorentsi. Riitaki matzirori itajonka-wenta-yitakae aakapaeni, imatakaa-yiteero okaatzi ikoyiri rirori.

¹² Ari okanta apatawakaantaari, ikimita-kaanta-yitee aakami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. Tema jempe akantawaeyita awathaki-paeni, rootaki matakaa-yiteerori oeta-rikapaeni. Ari akimiyitaari eejatzi aakapaeni, otsipayita antayiteero oeta-rikapaeni. ¹³ Tema apaani okanta Ishire Tajorentsi omitsiryaa-yiteeri, rootaki apatawakaantaari, tekatsi oetyaa aakarika Judá-paeni, kaari Judá-paeni, omperataa-rewo, jeekashiwaetantsi, maawoeni. Akimiwitaawo maawoeni atsipata-wakahaeyaa aakapaeni irapiinteero roshiya-kaawentee-takiro Ishire tajorentsi.

¹⁴ Pikenkishiryaa-kotyyaawo jempe okanta awatha. Apaani akanta awathaki, roo kanteencha eenitatsi osheki otsipayita okaatzi antayiteri. ¹⁵ ¿Kantachama oñaawaete aetzi, oñaanatero ako, okantero: “Tee nokameethatzi naaka, tee noshiyimi eeroka pimatziro poteeya-yitziro oeta-rikapaeni?” ¿Tema okameethatzi aetzi? ¹⁶ ¿Kantachama

oñaawaete akempita, oñaanatero oki, okantero: “Tee nokameethatzi naaka, tee nokim-itzimi eeroka piñaayitziro oeta-rikapaeni?” ¿Tema okameethatzi akempita? ¹⁷ Roomi yoshiita-chanimi oki awathaki, ¿arima omatakyaaa akemi? Roomi yoshiita-chanimi akempita, ¿arima omatakyaami akemaenkawaete? ¹⁸ Ari okantari awatha. Tema riitaki Tajorentsi wetsika-kirori jempe okanta ikowaki rowetsikiro, rootaki otsipayitantari oetarika antayitziro. ¹⁹ Arimi oshiya-wakae-yaami maawoeni jempe okantayita awatha, eero awathatawomi. ²⁰ Tema apaani iroka awatha, roo kanteencha eenitatsi osheki inashiyita okaatzi antakaa-yitziro.

²¹ ¿Arima omatakyaaa oñaawaete oki, oñaanatero ako, okantero: “Naaka ikowaperoetzi, rooma eeroka, tee ikowaetzimi?” ¿Arima omatakyaaa oñaawaete aeto, oñaanatero aetzi, okantero: “Tee ikowaetzimi eeroka?” ²² ¡Eero omatziro! Tema okaatzi tzimatatsiri awathaki kaari akowa-perotzi aaka, rootaki kowaperota-chari. ²³ Rootaki akithaatanta-piintari, omaniro awatha-paeni, oshiyakaantawo opinkatha-rentsitatyeemi. Okaatzi omanako-yitziro awathaki, akimitakaantawo rooperokimi roori-paeni. ²⁴ Rooma okaatzi kaari omanayita-piintziro awathaki iñahaeta-piintziro, teera akowayitziro iitarika antayite-nirori. Ari ikantzitari Tajorentsi rowetsikakiro awatha, otzimatyee aneshironkateero oshiyimo-witeeri tee imeraawentee-tziro. ²⁵ Tema eero omata apitharyeero okaatzi awathatari. Apatziro akoyi aneshironkayiteero maawoeni awatha. ²⁶ Aririka owatsinaa-waetyaa eepichokiini awathaki, oshiyawaetaka owatsinaa-kyaami maawoeniki awatha. Aririka owaneenka-waetyaa eepichokiini awathaki, kimoshireri akantayita maawoeni awathaki.

²⁷ Ari akantayitari aakapaeni akaatzi awentaa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, okimi-witaka apanimi iwatha aaka Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁸ Iroka jempe ikantakaa-yitaari Tajorentsi ikaatzi kemijanteeriri: Etanakawo, eenitatsi Otyaantaa-rewo-paeni. Apiteta-neentsiri, eenitatsi Kamantan-taniri-paeni. Mawataneen-tsiri, eenitatsi yotaantaniri-paeni. Opoña itzimayitanaki tajonka-wentan-taniri, etsiyata-kota-kaantaniri, amitakotaniri, jewatakaan-taniri, ñaawaetzirori otsipa-jatoyitatsiri ñaantsi. ²⁹ ¿Maawoenima Otyaantaa-rewo-paeni? ¿Maawoenima akamantantaniritzi? ¿Maawoenima ayotaantaniritzi? ¿Maawoenima atajonka-wentan-taniritzi? ³⁰ ¿Maawoenima etsiyata-kota-kaantaniritzi? ¿Maawoenima añaawae-yitziro otsipajato-tatsiri ñaantsi? ¿Maawoenima owawijayiro otsipajato-tatsiri ñaantsi añaaniki aaka? ³¹ Tema rootaki pikowa-perote okantakae-yaawo Ishire Tajorentsi pantantee-yaawori kowaperota-chari. Roo kanteencha, eenitatsi awijirori iroka-paeni. Aritaki nokaman-takimiro iroka.

13

Rootaki kowaperota-chari etakotantyaa

¹ Jame akanta-shita-wakya, kantacha noñaawaetero naaka otsipajato-yitatsiri ñaantsi iñaawae-yitziro itsipa atziri, nomatzi-takyaawomi okaatzi iñaawaetzirori Ronampiripaeni Tajorentsi. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika netakotantyaa nomatan-tawita-kawori iroka-paeni, noñaawaetashiwaetakaha. ² Ari okimitari eejatzi, naakami kamantan-taniri, niyota-kotziro okaatzi kaari riyotako-witeeta paerani, nawentaa-kitari Tajorentsi, ari okantakimi roshirinkinawo ochempi ipiriinterro jempe-rika nokoyiro naaka. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika netakotantyaa nomatan-tawita-kawori iroka-paeni, tekatsira nomonkaate. ³ Ari okimitari eejatzi, arimi nopashitan-tyaawo maawoeni tzimi-motanari rootaki otziman-tyaari royaari kowityaa-waeta-tsiri. Aririkami natsipeta-kowentyaari itsipa, notaa-wenta-waetakari. ¿Tema kameetha-waewitaka iroka? Roo kanteencha terika netakotantyaa nomatan-tawita-kawori iroka-paeni, tekatsira nonintahaeyaa.

⁴ Eenitatsi-rika etakotan-tachari, tsinamparira irika, kaminthaan-taniri, tee iikijakowaeta-nityaa, tee rajahaa-waenityaa, tee ikantakaa-pero-waetyaa. ⁵ Eenitatsi-rika etakotan-tachari tee ikaaripero-waante-nitzi, tee ithañaa-waetyaa, tee ikijawae-nityaa, tee okantzimoneentari ikijaneentante. ⁶ Eenitatsi-rika etakotan-tachari tee rajahaa-wenta-waetawo rantero-rika kaari-perori, apatziro ikimo-shire-wentziro riyotakoe-teero kyaaripero. ⁷ Eenitatsi-rika etakotan-tachari riyotziro ramawewaenitzi, ikemijanta-piinta-nitzi, eenitatsi royaa-kota-piintani, oejokirota-piintan-taniri irika.

⁸ Teera othonka-nitaa etakotantyaa. Rooma iroka-paeni othonka-nita, kamantan-taniritaantsi, iñaawaetan-teetawo otsipajato-yitatsiri ñaantsi, riyotee-tziro oeta-rikapaeni. ⁹ Tekiraata riyotee-tziro maawoeni, tekiraata ikamantantee-tziro okantakoyita maawoeni tzimayita-tsiri. ¹⁰ Rooma aririka okaatapaaki monkaayita-chani paata, eero akowaneero iroka-paeni okaate peyayitaa-chani. ¹¹ Roowaetaki akimiyita atziritzika. Eeniro-rika akaatziini, akimitari eenchaa-niki, jempe ikanta iñaawaetzi, jempe ikanta ikenkishiryaa, jempe okanta ipampi-shiryaari. Rooma aririka antarita-paaki, eero oshiya-kota-naari jempe ikantayitaha rirori. ¹² Kantacha oshiyakaantero eejatzi jempe akanta aminaatyaaaworika eshiro-takiri. Eero akoñaaperotzi kameetha, eero ayotzi jempe akantawaeta. Rooma paata aririka iyotako-peroteeri jempe ikanta-kota Tajorentsi, aritaki akimiteeyaari rirori riyoyitee aakapaeni. ¹³ Iroka kaatatsiri mawa jempe otzimi ashi owaeroni ojeekae, eero othonka-nitaa: awentaa-shiretani, oyaakotani, etakotantani. Rootaki kowaperota-chari iroka eta kotantani.

14

Iñaawaetan-teetyaawo otsipajato-yitatsiri ñaantsi

¹ Pikyaaryoote pimatan-tyaawori petakotantyaa. Pikowako-peroteeri Ishire tajorentsi itajonka-wentemi ikantakae-mi pantawaetan-tyaanariri Tajorentsi. Rootakira pimata-teeri pikamantanta-niritee. ² Aririka apiyotee-yaani akaateri kemijantzinkari-paeni, tzimatsi-rika okantakaakyaa Ishire tajorentsi iñaawaetan-tanakyaaawo otsipajatota-tsiri ñaantsi kaari ikemaeta-piintziri, eero akemathatziri, eero ayotziro oeta ikantziri. Teera roo iñaawaetantari akemathateri aakapaeni, tema Tajorentsi kemathaterini. ³ Rooma itzimi-rika okantakaakyaa Ishire tajorentsi ikenkithata-kaante, riitaki kenkithata-kaeni maawoeni aakapaeni, rowetsika-shireta-kaanteeri, ithaamenta-kaanteeri, roemoshirenka-shiretan-teeri. ⁴ Ikaatzi ñaawaetzirori otsipajatota-tsiri ñaantsi, apatziro ithaamenta-shireta-waeta. Riima kamantanta-nirita-tsiri, riitaki wetsika-shireta-kaayitariri maawoeni kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyoyita-chari. ⁵ Osheki inimo-tenami aririka piñaawaetan-tyaawo otsipajato-yitatsiri ñaantsi maawoeni eeroka-paeni. Rootaki inimo-perotee-nanimi aririka pikamantan-taniritee maawoeni eeroka-paeni. Tema rootaki kowaperota-chari awijirori piñaawaetan-tyaawomi otsipajato-yitatsiri ñaantsi. Roo kanteencha eenitatsi-rika owaahako-terini, riitaki wetsika-shireta-kaayityaarini kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyotachari.

⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, pikemi noshiya-kaawentemiro. Aririka nareetemi pinampiki, apatziro noñaawaetan-tapaakawo otsipajatota-tsiri ñaantsi, ¿nomatakiroma nothaamenta-shireta-kaemi? Rooma aririka nokenkithata-kota-kimiro ikemathata-kahaanari Tajorentsi, nokenkishiryaa-kaayimi, nokaman-tayiteemiro, niyotaa-yiteemiro eejatzi. Rootaki piñaantaawori pithaamenta-shiretanaa. ⁷ Paatatyaa noshiya-kaawentemiro eejatzi, oshiyakawo aririka ashowiwaete, aririka apiyompi-waete. Eerorika anashitawo owameninka, roojatzi apiipiinte, tekatsira yoteroni oetarika akoyiri ashowitakotziri. ⁸ Ari oshiyari eejatzi aririka atziwoote. Eerorika okameneenkatzi kameetha, tekatsira yotatsini akaemantatzii owayiritya. ⁹ Ari pikantari eejatzi

eeroka-paeni. Eerorika piñaawaetantawo ikematheeteri, piñaawae-pooki-waeta-shitaka. ¹⁰ Tema jaka kepatsiki eenitatsi osheki inashiyita-chari ñaantsi iñaawaetee-tziri. Eenitatsi osheki oeyita-rika ikantee-tziri iñaawaeteetzi. ¹¹ Eenitatsi-rika ñaanatanari iñaaniki rirori kaari nokemathatzi naaka, nokimita-kaantari itsipa-jatzi irika, ari roshiyi-tanari eejatzi rirori. Tee nosheninkatari kameetha. ¹² Niyotzi naaka, pikowa-perotatzii eeroka-paeni itajonka-wenteetemi janta. Roo kanteencha otzimatyee pikowa-kowa-peroteero powetsika-shireta-kaayitee-yaari maawoeni piyota-piinta-chari janta.

¹³ Eenitatsi-rika ñaawaetzirori otsipajatota-tsiri ñaantsi, otzimatyee ikowakoteeri Tajorentsi imatakaan-teeyaariri rowaaha-koteero iñaawaetziri. ¹⁴ Aririka namanantyaawo otsipajatota-tsiri ñaantsi kaari nokemathatzi noñaawaetziro, kimitaka nothaamenta-shiwaetakawo, okantawitaka tee nokemathatziro okaatzi namanari. ¹⁵ Tema roo kameethatatsi namanantyaawo ñaantsi niyotziri, thaamenta-kaenari. Ari nokanterori eejatzi nomampaa-wentyaari Tajorentsi. ¹⁶ Jame akantawaki, eenitatsi piyoteen-chari ipiyoteeyani, ari pamaniri eeroka Tajorentsi, apaniroeni pithaamenta-waeta, riima pikaateeyini tee ikematha-tziro piñaawaetakiri. ¿Arima ithaamentakyaa rirori pikaa-yitakirira? Eero, tema tee riyotee-yini rirori-paeni kameetha-rika ikantyyaa “¡Omaperowé!” ¹⁷ Kameetha-witaka pamanaka eeroka. Riima itsipajatzi-paeni tee powetsika-shireta-kaayitari.

¹⁸ Osheki namana-piintakiri naaka Tajorentsi namanantawo otsipajatota-tsiri ñaantsi, kimiwitaka nawijakimimi pamanapiinta eeroka-paeni. ¹⁹ Rooma aririka notsipatyaari niyoteeri ipiyotaa itsipajatzi-paeni kemijantzinkari, tee nomatziro. Roomi nokowa-perotemi naaka noñaawaetemi eepichokiini okantyyaa ikemathatan-tenari, tee nokowaa-jeetziro noñaawae-pero-te kaari ikemathate-tenari.*

²⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, eero poshiyari ikenkishiryaa eentsi, apatziro okameethatzi poshiyaari ikenkishiryaa antari. Kameetha-witaka pikimita-kotyaari eentsi eero pantanta-yitawo kaari-perori. ²¹ Pikenkishiryaa-kotero Ikantakaan-teetani ojankinee-takiri, ikanteetzi:

Iroka ikantakiri Awinkatharite:

Eenitatsi nokoyiri nokanteriri irika atziri-paeni,

Ikaate notyaanteri, itsipa-jatzi irika, ñaawaetzirori otsipajatota-tsiri ñaantsi, riitaki kamanta-yiteeni.

Roo kanteencha eero ikemijantee-tawakiri.

²² Iroka oshiyakaa-wenta-chari. Tema mataka itajonka-wentee-takae añaawaetan-tyaawo otsipajatota-tsiri ñaantsi, rootaki roñahae-tziriri kaari kemijanta-tsini. Rootaki itajonka-wentan-takaeri akamantantantyaari, roojatzi roñahae-teeri aakapaeni akemijantayiteero. ²³ Jame akantawaki, pipiyotee-yaani maawoeni eeroka-paeni, maawoeni pamanantee-yawoni otsipajatota-tsiri ñaantsi. Ari ikyaapaaki kaari kemijanta-tsini, kaari riyotahaetzi. ¿Eeroma ikantapaaki: “¡Ishinki-wentatyaa irika!?” ²⁴ Eejatzi akantawaki, pipiyoteeyani eeroka-paeni janta pikamantantzi. Ari ikyaapaaki kaari riyotahaetzi, kaari kemijanta-tsini. Ikemaero maawoeni pikantee-yirini irika-paeni, rootaki ikenkishiryaa-tanee-yaari, ²⁵ roo opoñaantyaari ikamanta-kota-neero okaatzi ikenkishiryaa-waeta-shitari romanakaari, ari rotziwerowanaka ipinkathata-neeri Tajorentsi, ikante: “Omaperotatyaa itsipa-shiretzimi Tajorentsi eeroka-paeni jaka.”

²⁶ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka pantayiteeri aririka pipiyota-piinteeyaa. Kantacha romampahae-teeyawo mampaantsi, otsipa yotaantaniri, itsipa kenkithateeroni okaatzi ikemathata-kahaeriri Tajorentsi, otsipa iñaawae-yiteero otsipajato-yitatsiri ñaantsi, itzimayitee owaahakotantatsini. Tema okaatzi pantayiteeri rootaki powetsika-shireta-kaantee-yaari itsipa-paeni. ²⁷ Eenitatsi-rika ñaawaetan-tawori otsipajatota-tsiri ñaantsi, eero isheki-perotzi, apatziro ikante apite, terika ikaatzi mawa.

* **14:19** eepichokiini = 5 ñaanchaa-niki; noñaawae-pero-te = noñaawaete 10,000 ñaantsi

Eero rakishiyeenkaeyani irika-paeni ikenkithate, royaawentyaa imatantyaawori itsipa. Oztimatyee itzimi owaahakoterini. ²⁸ Tekatsi-rika owaahakoterini, oztimatyee imaerite jempe pipiyoteeyani. Apatziro iñaanashireteri Tajorentsi, ari okaate. ²⁹ Riima kamantan-taniri-paeni, oshinetaa-ntsitzi ikenkithata-kaante apite, terika mawa. Riima itsipa-paeni oztimatyee ikenkishiryaa-kotero kameethari okaatzi ikamantantziri. ³⁰ Rooma itzimi-rika ikemathata-kaaneeri Tajorentsi, eeniro-rika ikamantantzi itsipa, kameethatatsi imaeritawaki ikenkithata-kaantawaki itsipa. ³¹ Tema tee okameethatzi iñaawaeteeyini apitekiro, tema retawakyaawota apaani ipoñaashitya itsipa. Ari okantya riyotan-teeyaari maawoeni, iwetsika-shireyiteeyaa. ³² Eenitatsi-rika matanakirori ikamantanta-nirite, riitaki materoni iñaakota-nityaa ikenkithata-kaante. ³³ Aririka rakishiyeenka-yityaa, kaari Tajorentsi kantakaan-teroni. Tema riitaki Tajorentsi maerita-kaanta-tsiri.

Nimaeka nokaman-temiro otsipa okaatzi rameta-piintaari ikaatzi ikemijanta-kahae-teeri aririka ipiyotee-yaani jempe-rika-paeni: ³⁴ Omoeri-tashiyani roori tsinani-paeni, tee oshinetaa-ntsitzi oñaawaete. Apatziro okemijantayite, tema rootaki ikantee-takiri Ikantakaan-teetaniki. ³⁵ Eenitatsi-rika okoyiri iyotero, ojampiteri oemi janta opankoki. Tee okameethatzi oñaawaete tsinani aririka ipiyoteetyaa. ³⁶ ¿Pikenkishireteeyanima eeroka-paeni omapoka-kaanta-kirori pikenkithata-kaantziro iñaani Tajorentsi? ¿Pikenkishiryaaama eeroka-paeni apatziro pikaateeyini pikemijantzini-karitzi?

³⁷ Eenitatsi-rika janta kantatsiri “Naaka kamantan-taniri, tema antaki-shiretakina naaka,” oztimatyee riyotemi irika riitaki Awinkatharite kantakaawori nojankinatan-tzimirori iroka. ³⁸ Terika ikemijanta-yitzi irika-paeni, eero pikemijantziri eejatzi rirori. ³⁹ Noyemijantzinkarite-paeni, oztimatyee pamina-mina-peroteero imatakae-teemirowo pikamantanta-yitee. Eeromaeta pimaperotziro potzika-tzika-yiteeri ñaawaeyitziro otsipajatota-tsiri ñaantsi. ⁴⁰ Rooma aririka pantayiteero iroka-paeni, kametha piñaakotantya, pijantziko-t eeyini.

15

Rañaantee-yaari kamayita-tsiri

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi nokenkishireta-kaemirowo jempe okanta-kota Kameethari Ñaantsi okaatzi nokenkithatakaa-kimiri, poejokiroteeyaawo pikemijantane. ² Rootaki owawijaako-shireteemini, eekiro-rika poejokirota-nakityee-yaawo okaatzi nokenkithata-kaakimiri. ¿Aminaashi-waetakama pikemijanta-yitane?

³ Iroka kowaperota-chari ikamantee-takinari naaka, rootaki nokaman-takimiri eeroka-paeni, nokantzimi: Ikamawentakae Jeepatzii-totaarewo okantakaawo akaaripero-waetaki, imateero imonkaata-kahaawo okaatzi ikenkithata-koetakiri Jankina-rentsi-peroriki. ⁴ Opoña ikiteetakiri, okanta mawatatsiri kitejeri, rowiriintee-teeri. Roojatzi ikenkithata-koetzi-takari Jankina-rentsi-peroriki. ⁵ Opoña roñaakahaari Cefas, roñaahaari maawoeni 12 riyotaani.* ⁶ Roñaahaari eejatzi osheki aetziri nimaeka “Noyemijantzinkarite-paeni,” 500 ikaateeyini. Eeniro rañaayitzi osheki noyemijantzinkarite-paeni, tema makoryaa-yitaki itsipa-paeni. ⁷ Opoña roñaahaari Jacobo, roñaahaari eejatzi maawoeni Otyaantaa-rewo-paeni.† ⁸ Naaka iweyaanta-paakawori roñaahaana, okimiwitakawo naaka impoeta-tsinimi notzimi. ⁹ Naakataki eejatzi apaani kaataneeriri Otyaantaa-rewo-paeni, rawijayitana maawoeni itsipa. Tee okamethajeetzi iiteetena “Otyaantaa-rewo,” tema nowajankitaa-waetakiri kemijanta-neeriri Tajorentsi, piyowenta-naariri jempe-rika-paeni. ¹⁰ Roo kanteencha

* 15:5 Cefas = Pedro. † 15:7 Jacobo = Santiago, rirentzi Jesús.

tee aminaashi-waeta ineshironka-perotaana Tajorentsi, tema riitaki kantakaa-kawori Notyaantaa-rewotan-taari. Naakataki antawae-perotaa-tsiri, nawijiri itsipa-paeni okantakaan-tziro nantashi-waetakari paerani. Tee naaka matashityaawoni apaniroeni, tema Tajorentsi neshironkataanari nomatan-taawori. ¹¹ Rootaki nojankinatan-tamirori okaatzi nokenkithata-piintakiri, roojatzi ikenkithata-piintakiri eejatzi itsipa Otyaantarewo-paeni. Rootaki pikemijanta-yiteeri eeroka.

¹² Tema nokenkitha-yiteemiro rowiriintee-teeri Jeepatzii-totaa-rewo rowamaa-witee-takari, ¿Oetaka pikantantari: “Eero añaa-yitee akamaki-rika?” ¹³ ¿Poshiya-kaatziima tee rowiriinteeteeri Jeepatzii-totaa-rewo? ¹⁴ Ari okantyaami, naminaa-shiwaetaka naaka nokenkithataki, paminaa-shiwaetaka eeroka-paeni pikemijantee-yakini. ¹⁵ Kimiwitaka notheeyakyaami nokenkithata-kota-piintakiri Tajorentsi, nokantanta-piintaki: “Tajorentsi owiriinteeeri Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikimi-tahaetee aakapaeni.” ¹⁶ Ari okantyaami eero ipiriinta-yitaami kamayiteen-tsiri, teera ipiriintzitaa eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁷ Eeromi rowiriinteeteerimi Jeepatzii-totaa-rewo, paminaa-shiwaetaka eeroka-paeni pikemijanta-yitee. Eekiro pikaaripero-yitatyeemi tekatsi peyakotee-mironimi. ¹⁸ Tema peyapero-takami ikaatzi makoryaa-yiteen-tsiri, aminaashi-waetakimi rawentaa-naari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁹ ¡Ikanta-macheeteeni aakapaeni! Aminaashi-waetakyaami awentaa-naari Jeepatzii-totaa-rewo, aminaashi-waetakyaami okaatzi oyaakoteeri, anamintha-waeta-shitakyaami eepichokiini nimaeka. Mapero-waeta-kaemi.

²⁰ Roo kanteencha tee ari okantyaami. Tema rowiriintee-teeri Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. Riitaki matakirori retakaantawo rañahae, ari ikantayitee-yaari paata ikaatzi makoryaa-yiteen-tsiri. ²¹ Iroka okanta-kota iroka: Paerani, een-itatsi rantakiri apaani atziri poñaakaan-takawori akaamani-yitzi maawoeni. Roo kanteencha riitaki eejatzi apaani atziri poñaakaan-taawori apiriinta-yitaa maawoeni akamayiwitakaha. ²² Rootaki akaamani-yitan-taari maawoeni okantakaan-tziro asheninkayitaari Adán. Roo kanteencha aritaki añaa-yitee maawoeni okantakaan-tziro asheninka-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo. ²³ Iroka jempe okanta-kota iroka: Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo etaawori ipiriintaa. Aririka ipiyee paata, aritaki rowiriinta-paeri ikaatzi rashiyitaari rirori. ²⁴ Opoñaashitya othonkaeyaa maawoeni, ithonkaeri Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi pinkathari-waeta-shita-chari, ikaatzi otzimimo-waeta-shitari ishintsinka. Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo matakahaeroni aakapaeni rashitan-teeri Tajorentsi, matzirori Ipinkathari-perotzi. ²⁵ Tema retaneentakawo nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo ipinkathari-wentantzi, roojatzi paata omonkaatan-tapaa-kyaari rotsinampahaeri iijaneentani-paeni.‡ ²⁶ Iweyaantyaawoni iijaneentani rotsinampahaeri rootakira “Kaamanitaantsi,” ikimita-kaanteero atziritatyeemi ithonkaero. ²⁷ Tema ikenkithata-koetzi-takari Jeepatzii-totaa-rewo, ikanteetaki:

Eenitatsi matakirori rotsinampahaeri maawoeni.

Roo kanteencha ikaatzi ikantakoe-tziri jaka “maawoeni,” teera ikantee-tatzii-riitaki Tajorentsi rotsinampahae-teeri, tema riitaki Tajorentsi kanta-kahae-yaawoni imatantee-tyaawori maawoeni. ²⁸ Aririka ipinkathari-wenteero Itomi maawoeni, rii-jatzira Tajorentsi pinkathari-wenteeroni, tema ari ikinakaerori Tajorentsi ipinkathari-wentan-teeyaawori maawoeni tzimayita-tsiri.

²⁹ Eeromi rañaa-yiteemi ikaatzi kamayiteen-tsiri, ¿Iitakama romitsiryaa-wentanteetariri kamaentsiri? ³⁰ Eejatzi okimi-tzitari, eeromi ipiriintee-taami, ¿iitaka añaaantapiinta-kawori aakapaeni ipatzima-mintha-waeteete? ³¹ Noyemijantzinkarite-paeni, ¿Pitheenkatyaa nama? ¿Kaarima naaka thaamenta-wenteemiri nokemijanta-kaayiteemiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo? Tema omaperotatyaa iroka, ashi owaero

‡ 15:25 rotsinampahaeri, rotsinampahaeri = makoryaa-kitzitaantsi

maawoeni kitejeri ikowaetzi rowamahaetena. ³² Ari okimi-tzitariki jaka nojeeki Efeso-ki, ikosheka-waetakina kijawaetachari. Eeromi apiriinta-yiteemi, atsipayitee-yaarimi rirori-paeni, nokanta-waeta-shita-kyaami:

Jame anintaa-waeta-wakya, owawaetyaa, irawaete, oemoshirenka-waetyaa. Aamaa-shityaa roo akami.

³³ Rootaki paamawentan-tyaari eeroka otzimi-kari pantani. “Eero pitsipa-minthatari kaari-perori, pimatziro-kari eeroka.” ³⁴ Pikenkishireteeyaa kameetha. Eero pikinashi-waeta. kimitaka eenitatsi pikaateeyini eeroka-paeni tee piyota-kotaa-jeetziri Tajorentsi. ¡Pashiwentan-tsiwaetaki!

³⁵ Kimiwitaka eenitatsi janta kanta-shireta-waeta-tsiri: “¿Jempema ikinika ipiriin-tee tonkitsi-pooki? ¿Jempema okinika iñaayiteero iwatha?” ³⁶ ¡Majontzishireri! Kantacha oshiyakaantero jempe okanta okithoki pankirentsi. Tema apaani okithoki kaari jampiikita-tsini aririka ipankiteetero, ashi oyiro okaamatsite apaani okithoki. Eero iñahaeteero okithoki-perotee. ³⁷ Iroka okithoki pipankita-piintziri apaKithokiro okaawita, roo kanteencha aririka oshookanaki ninashitaneeya. Tema tee pipankita-piinta-tziro oshooki-mataki pankirentsi. § ³⁸ Tema riitaki Tajorentsi shookakaa-yitzirori otzimayitantari owatha okaatzi ikoyiri rirori. Riitaki nashita-kaayitawori ishooka-kaayitziro, okaatzi tzimayita-tsiri otsipajato-yitatsiri pankirentsi. ³⁹ Akaatzi otzimayitzi awatha, tee oshiya-wakahaeyani. Jame oshiyakaan-tawakiro aakapaeni atziritzi, tema anashiyita awathaki, inashiyita iwatha antami-weri, tsimeri-paeni, eejatzi shima-paeni. ⁴⁰ Eejatzi ikimiyita inkite-weri tee roshiya-yitee akantayita aakapaeni ajeekika kepatsiki. Otzimi-motziri inkite-weri rowaneenkawo, tee okimitawo owaneenkawo aakapaeni. ⁴¹ Tema inashita rowaneenkawo ooryaa, rowaneenkawo kashiri, eejatzi rashi ompokiro-paeni. Tzimayitatsi ompokiro kaari kimitayityaarini itsipa.

⁴² Arira akanteeyaa aakapaeni apiriinteerika. Tema ikitata-piintee-tziro awatha, ari oshitzitziri, roo kanteencha aririka rowiriintee-teero paata, otsipajatotanee eero oshitzitee. ⁴³ Aririka ikiteetero awatha, maninteetanakiro, roo kanteencha aritaki rowiriintee-teero owaneenkatan-teeyaari. Tee oshitzywaetzi nimaeka awatha, roo kanteencha aririka rowiriintee-teero paata otziman-teeyaari oshintsinka. ⁴⁴ Okaatzi ikiteetziri awatha eeniwita-chaha oshire. Roo kanteencha aririka rowiriintee-teero awatha, aritaki otzimayitee atajorenka. Ari ikantee-yaari maawoeni añaayitziri otzimi ishire, rootaki ayotanta-yitari eenitatsi otsipa awatha tzimaatsini otajorenka. ⁴⁵ Ari okanta rojankinata-koetakiri etanakawori atziri, irika Adán, ikanteetzi:

Riitaki etanakawori rañaanaki, opoña otzimanaki ishire.

Riima oyaatapaa-kirini oshiyapaa-kyaarini, otzimi-motziri rirori itajorenka, riitaki añaashireta-kaanta-tsini. ⁴⁶ Ari akantayitari. Tee otzimimo-witee atajorenka owakirani. Tema roo etanakawo otzimanaki ashire, opoñaashitya otzimayitee atajorenka. ⁴⁷ Tema irika etanakawori paerani atziri, kepatsi rahaetaki, rowetsika-pithee-takiri. Riima apiteta-tsiri atziri, inkiteki ipoñaakawo rirori. ⁴⁸ Tema jempe ikantaka rowetsikaet-takiri kepatsi-pitha irika etakawori atziri, riitaki oshiyakariri aakapaeni. Riima inkite-weri-paeni, riitaki oshiyakariri poñeenchari inkiteki. ⁴⁹ Ari akantayitee-yaari eejatzi aakapaeni. Tema oshiyawitakariri atzimayitaki irika rowetsika-pithee-takiri kepatsi, roo kanteencha aritaki oshiyayitee-yaari poñaahaen-chari inkiteki. ⁵⁰ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka okanta-kota okaatzi nokantakiri: Eero omata ijeekayitee ipinkathari-wentantzi Tajorentsi ikaatzi eeniyita-tsiri iwatha, riraa, shitzita-tsini iwatha. Riitaki jeekaatsini janta ikaate kaari shitziyitaa-tsini iwatha.

⁵¹ Pikemi nokaman-temiro kaari riyotakoetzi paerani. Iroka: Ari ipaashinita-kaayitee maawoeni aakapaeni. Roo kanteencha eero añaayitziro maawoeni aakapaeni amakoryaayite. ⁵² Paata iweyaanta-paakyaawoni kitejeri, omapoka-shiteeyaa

itziwootee-tapae. Eepichokini okanta-paentyaa ariwaetaki amachooka-paentemi. Ari rowiriintee-teeri kamayiteen-tsiri, rañaanta-yitee-yaawo wathatsi kaari shitzitanita-tsini. Rooma maawoeni aakapaeni añaayitaa-tsiri ipaashinita-kaayitee. ⁵³ Okaatzi awathatari nimaeka shitzinita-tsiri, ipaashinita-kaeteero eero oshitzi-waetantaa. Akaatzi akaamani-waeta-nitzi nimaeka aritaki ipaashinita-kaayitee, ari akañaaniyitee. ⁵⁴ Aririka omonkaatkyaa paata iroka, ari omonkaatee-yaari okaatzi roshiyakaawentee-takiro “Kaamanitaantsi,” oshiyaarimi atziri, ikanteetaki: Irika iiteetakiri “Otsinampaantaniri,” ithonkaero iiteetziri “Kaamanitaantsi.”

⁵⁵ ¡Kaamanitaantsi! ¿Matachama potsinampaantee nimaeka?

¡Kaamanitaantsi! ¿Eenitatsima nimaeka pithoyeni?

⁵⁶ Okaatzi oshiyakaa-wenta-chari jaka othoyeni, rootaki kaari kamethatatsiri. Rootaki Ikantakaan-teetani yotakaeri eenitatsira antani. ⁵⁷ Roo kanteencha namanari Tajorentsi, tema riitaki matakakerori aakapaeni otsinampaan-taawori, rotyaanta-kaeniri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo rotsinampaan-taawori “Kaamanetaantsi.”

⁵⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, otzimatyee pikyaaryoota-piinta-yitee, pantawaeta-piinteeniri Awinkatharite. Tema piyotayitee eeroka tee paminaa-shiwaeta, riitaki Awinkatharite matakae-mirori.

16

Koriki rotyaantee-tziniriri ikaatzi ikemijanta-kaeteeri

¹ Nimaeka nokenkithata-koteri apiyotziri koriki otyaante-niriri kemijantzinkari-paeni. Nokaman-temiro eeroka-paeni okaatzi nokanta-yitakiriri Galacia-jatzi.* ² Aririka pipiyota-piintee-yaani, otzimatyee pookayite eepichokiini tzimi-motzimiri. Eero noshenkaan-tapaakawo naaka, aririka nareeta-kimi pinampiki.† ³ Aririka nareeta-kimi kantacha piyoshiite aanakirini koriki janta Aapatziyaweniki raanakiro eejatzi nojankinari-paeni. ⁴ Eerokarika kowatsini noyaata-nakiri naaka, aritaki notsipata-nakyaari.

Ikenkishiretari ranteri Pablo

⁵ Eero nareetzi-tzimi, tema netapaentyaawo niyaate Macedonia-ki, opoñaashitya noweyaanta-paakyaawo pinampiki. ⁶ Aririka nareeta-kimi, aamaa-shityaa ojamani nojeeki-mota-nakimi, kimitaka ari nokyaawon-tsita-koteri janta. Opoñaashitya potyaanteena jempe-rika nokoyiro niyaatee. ⁷ Teera nokoyi naaka nareeta-paentemi eepichokiini. Tema nokowatzii ojamani nojeeki-mowaeta-paentemi, riirika Awinkatharite kowatsini. ⁸ Roojatzira nojeekaki jaka Efeso-ki, roojatzi areetan-takyaari kitejeri roemoshirenae-tziro Owiitaantsi. ⁹ Roo nokantantari tema eenitatsi jaka osheki nantane-niriri Awinkatharite, kameetha okanta noñaakiro. Tema eenitatsi eejatzi osheki kosheka-minthata-kinari.

¹⁰ Aririka rareeta-kimi Timoteo, paakameethata-wakiri, tema riijatzi antawaetee-niriri Awinkatharite, ari roshiyana naaka. ¹¹ Tee okameethatzi itzimayite pinampiki maninta-waeterini. Tema roo kameethatatsi paapatziya-wakyaari, roojatzi ipiyantee-yaari nojeekika naaka. Tema noyaawentakari ipiye itsipata-kyaari itsipajatzi-paeni noyemijantzinkarite-paeni.

¹² Riima noyemijantzinkarite Apolos, nokantakiri itsipata-nakyaari ikaatzi notyaanteemiri eeroka-paeni. Roo kanteencha tee ikoyi riyaaete rirori. Aminawakiroota aririka imatakiro paata.

iweyaantawori wethataantsi

* **16:1** kemijantzinkari-paeni = kiteshireri † **16:2** pipiyota-piintee-yaani = etapiintawori kitejeri = domingo

¹³ Paamawentyaa eeroka-paeni, poejokirotyaawo pikemijanta-nakiri, pishiram-paritanaki, pishintsi-shireyite. ¹⁴ Aririka pantzi-mota-wakae-yaawo oeta-rika, petakotawakaneeya,

¹⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, piyotee-yirini eeroka-paeni jeeka-wankotziriri Estéfanás, riitaki etanakawori ikemijanta-yitanaki pinampiki Acaya-ki. Rortziñaarikotanaawo rirori-paeni rantawae-wenta-neeri kemijantzinkari-paeni. ¹⁶ Noshintsi-temi eeroka-paeni pikemijanteeri rirori-paeni, pikimita-kotyaari ikaatzi rantawaeteeyini, oetziñaarikotanaawori. ¹⁷ Osheki nokimo-shiretaki noñaakiro rareetakina Estéfanás, itsipata-paakari Fortunato eejatzi Acaeco. Riitaki owakowenta-paakimiri eeroka-paeni tee omataya pareete-yaani jaka, ¹⁸ potapi-shiretan-tenari. Riitaki otapi-shireta-paakimini eejatzi eeroka-paeni janta. Pipinkatha-yitawakiri.

¹⁹ Rowetha-yitzimi piyowenta-piinta-kariri Tajorentsi maawoeni nampitsi jaka Asia-ki. Rowethatzi-tzimi Aquila eejatzi Priscila. Ari ikimi-tzita-kimiri ikaatzi piyowenta-piinta-kariri Tajorentsi ipankoki. ²⁰ Rowethatzi-tzimi itsipa noyemijantzinkarite. Petakotawakaeya powethata-waka-yiteeyaa.‡

²¹ Iroka nojankinata-nira nakoki naaka, nowethatzimi. Naakataki Pablo. ²² Rowajankitahae-teeri kaari etakoteeyaarini Awinkatharite. Ipiyi-teeya intsipaete Awinkatharite. ²³ ¡Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! ²⁴ Netakotzimi maawoeni eeroka-paeni, riitaki Jeepatzii-totaa-rewo Jesús matakae-nawoni. ¡Ariwé!

‡ 16:20 piwethata-waka-yiteeyaa = thowootaantsi

APITETA-TSIRI ROJANKINATZINIRI PABLO CORINTO-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka, Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo irika, rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi. Ari nokaatziri noyemijantzinkarite Timoteo nojankinatzimiro. Eerokayitakira nojankinatziniri pikaatzi pipiyowentaari Tajorentsi janta nampitsiki Corinto, riijatzira nojankina-yitziniri kemijantzinkari-paeni jeekatsiri nampitsiki-paeni janta Acaya-ki.* ² Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi, ari ikimi-temiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ikemaatsi-yitakari Pablo

³ Jame ajahaawentee-yaari Tajorentsi, ipaapatentari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Riitakira Ashiteeri, neshironkatantaniri. Riitaki Tajorentsi, oemoshirenkantaniiri. ⁴ Aririka otzimi pomeentsitzi-mowaeteeni, riira Tajorentsi oeshirenkaeni, amatantyaawori aaka oemoshirenkayiteri itsipa-paeni opomeentsitzi-moyitari. Roojatzira amateeri aakapaeni okaatzi rantzi-mota-kaeri Tajorentsi. ⁵ Roojatzira matachani, aririka añaaayero akemaatsi-pero-waetyaa ikimita-paentzirowa Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki añiitakyaawo eejatzi roemoshirenka-pero-yitee. ⁶ Aritaki okantakari, rootakira nokemaatsi-waetan-takari naaka, roo niyotantyaawori jempe nokantya noemoshirenka-yiteemi eeroka-paeni, pawijako-shire-yitan-teeyaari. Rootakira roemoshirenkan-teeta-kinari eejatzi naaka, niyotantyaawori jempe nokantero noemoshirenka-yitee-mi eeroka-paeni aririka piñaaayero okaatzi nokemaatsi-waetakari naaka. ⁷ Rootaki niyoperotan-takari aritaki roemoshirenkae-teemi eeroka-paeni ikimi-takinaha naaka, aririka pimataneero pikemaatsi-waetyaa nokimita-kirowa naaka.

⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyoyiteero okaatzi pomeentsitzi-moyitakinari naaka nojeekanta-paentari nampitsiki-paeni janta Asia-ki. Osheki rowatsinaawaetee-takina noshiyakaa-mintheetzi ari nokamakimi. ⁹ Nokenkishiryaa-kotawo nimaeka eenitatsira oeta ishinetan-takinawori Tajorentsi noñaakiro nokamima-witaka, ari okantya niyoperotan-tyaari nawentaa-shiretee-yaari rirori, tee okameethatzi nawentaa-shiwaetyaa naaka. ¹⁰ Roo kanteencha imatakiro rowawijaa-kotaana nokamimi, eekiro riyaaata-kaatyero. Nawentaa-shiretatyeeyaari eekirowa raminakowenta-tyeena paata. ¹¹ Ari pikanta-yitane-yaari eejatzi eeroka-paeni pitsipateena naaka, pamaneeri Tajorentsi raminako-wentan-tenari. Roo ramananteyaariri Tajorentsi ikaate kemakoyiteenani imatakiro Tajorentsi raminako-wentaana.

Rareetari Pablo Corinto-jatzi

¹² Niyotzi naaka notampatzikatzi-motantaki jempe-rika nojeeki-moyitantaki. Riira Tajorentsi yotatsi tekatsi namatawite, tekatsi nopashiwentakotyaari. Jempe nokanta niyotaa-yitakimi eeroka-paeni, tee nokenkithata-kota-paenta-tziro roshiya-kaanta-witari jaawiki-jatzi yotanitaantsi iroka, apatziro nokenkithata-kota-piintakiro jempe ikanta Tajorentsi ikaminthaantzi. ¹³ Tema okaatzi nojankina-yitakimiri tekatsi nomana-pihatemi, tekatsi pomeentsi-waeta-chani ikematheetero. Okantashitzimaetyaa pikemathata-piinteero okaatzi nojankina-yitzimiri. ¹⁴ Kimitaka pikemathayitakina eepichokiini, aritaki pajahaa-wentee-na paata ipiyeerika Awinkatharite Jesús. Ari nokimi-tyaari eejatzi naaka, najahaawenteemi eeroka-paeni paata.

* **1:1** kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

¹⁵ Rootaki nokowan-takawori napiiteero nareetemi janta, roo pikimo-shiretan-tyaari nareete-mira. ¹⁶ Ari nokowawitakari nareeta-nakimimi niyaatan-tyaari Macedonia-ki, opoñaashitya napiita-neeromi aririka nopiyee-rikami. Ari okantyaami pamitakotan-tawae-narimi potyaanteena ipatsiteki Judá-paeni. ¹⁷ Roo kanteencha noepithokakiro nokenkishiryaa-witakari nanterimi. ¿Poshiyaka-mintheetakima eeroka-paeni osheki namatawita-piintakimi? ¿Pikenkishiryaaama noñaawaeta-shiwaetaka noninta-kaani-kiini, nokanta-piintaki “¡Ari! Nareeta-kyaami?” ¿Poshiyaka-mintheetzima niyowitakawo eero nomatziro nareetemi? ¹⁸ Tema tee itheeya-nita Tajorentsi, riyotzi rirori tee notheeya-waeta naaka nokantzira “¡Ari!” ¹⁹ Ari ikantakari eejatzi Itomi, Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, netapaakari nokenkithatakota-paakimiri notsipatan-takariri Silvano eejatzi Timoteo. Tema tee ikanta-nitzi rirori Jesús Jeepatzii-totaa-rewo “¡Ari!” riyotaki-rika eero rantziro oeta-rika. Tema okaatzi ranta-piintakiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo okimi-witakawo riimi Tajorentsi kanta-piinta-tsini “¡Ari!” ²⁰ Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo yotakaapero-yiteeri ari omonkaateeyaa okaatzi ikashiya-kaantakiri Tajorentsi. Rootaki akantan-tayitee-yaari aakapaeni awentaa-shire-yitaa-rewo “¡Ariwé!” Rootaki aweshiryaa-wentan-teeyariri Tajorentsi. ²¹ Okimiwitakawo rii Tajorentsi apataa-kaayita-kaeriri Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki yoshiiyiteeri okimiwitakawo ijeepatzii-toyiteemi, ²² okimiwitakawo ipothoyita-tyeemi rashiyiteera. Tema añirowa rotyaanta-kaero Ishire tajorentsi inampi-shiretantee, ari ayotziri maperori Tajorentsi ithotyahaero okaatzi ikashiya-kaakaeri.

²³ Omaperotatyaa, riyotzi Tajorentsi tee namatawi-tzimi nokantzimira nimaeka: Roo kantakaan-tzirori kaari nareetan-tzimi Corinto-ki, ari okantya eero nokijawaetan-tapaakimi. ²⁴ Teera nokantatzii naaka omperatzimiri pikemijantan-tenari. Tema poejokirota-nakawo okaatzi pikemijanta-neeri. Roo kanteencha roperotatsira atsipata-wakahae-yaani antawaeteeyini pithaamentan-teeyaari

2

¹ Iroka nokenkishiryaaakari: Eerowa napiiteero nareete-mi, roorika owashiretakota-kaawaetemini nareetemi. ² Aririkami nowashireta-kaawaetemi janta, ¿litakama thaamenta-shireta-kaenani naaka? ³ Rootaki notyaantan-takimiri paerani nojankinari, tee nokoyi niyaata-shitemi powashireta-kaanta-waetenari. Tema eerokawitee-yakani thaamenta-shireta-kaenani. Rootaki nokanta-shire-witan-takari: “Eerowa niyaatzita, nokema-kota-waeriita eenitatsi-rika thaamenta-shireta-kaenani. Ari okantya eero nokimo-shireta-kaan-tyaariri eejatzi rirori-paeni.” ⁴ Notyaanta-kimirowa paerani nojankinari, nowashire-waeta-tyaaha nojankinata-kimiro. Teera roo notyaantan-takimirori nokantzi-moneenta-kaantemiri. Tema nokowawitatya piyote osheki netako-pero-takimi.

Ipeyakotziri Pablo kantzimo-neenta-kaataniri

⁵ Nokoyi nimaeka nokenkithata-koteri atziri owashireta-kaawaeta-kinari. Teera naaka ikantzi-moneenta-kaawaetyaa, tema kimitaka maawoeni eeroka-paeni ikantzi-moneenta-kaayitakimi. (Nokantan-tawori “kimitaka,” tema tee nokoyi nowanaa-pero-waetero.) ⁶ Tema eenitatsi osheki pikaatee-yakini eeroka-paeni, pimatakiri pomishitowaeri. Roo kanteencha aritapaaki pipakaeri. ⁷ Pipeyakoteeri nimaeka, poemoshirenkae-ri, rowashirewaetakari. ⁸ Nokowa-kotee-yimini pikanteeri irika atziri: “Netakoteemi.” ⁹ Paerani, netakari nojankinatakimi nokantakimi: “Powajankiteeri.” Noñaanta-tziimira noñaantemiri kyaari-pero-rika pikemijantana. ¹⁰ Roo kanteencha ikoyi Jeepatzii-totaa-rewo pipeyakoteeri irika atziri. Rootakira nanteeri naaka tema rootaki kameethatzi-moteemini maawoeni eeroka. Itzimi-rika pipeyakoteeri eeroka-paeni, aritaki nopeyakotantee eejatzi naaka. ¹¹ Rootakira antayiteeri eero rotsinampaantee Yakatantaniri. Tema ayoteeyironi okaatzi ikoyiri ranteri Yakatantaniri.

Kantzimo-shiretariri Pablo nampitsiki Troas

¹² Chapinki, areetakina naaka nampitsiki Troas niyaatan-takari nokenkithata-kaantziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. Arira noñaakiro nokemijanta-kaantaki ikantakaakawo Awinkatharite. ¹³ Roo kanteencha okantzi-motakina janta tee noñaapaakiri noyemijantzinkarite Tito. Rootaki nawijan-tanakari Macedonia-ki.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo otsinampaa-kaanta-tsiri

¹⁴ Roo kanteencha okantawityaa jempe-rika akinayite, kantacha amaniri Tajorentsi. Tema okimiwitakawo oyaamporitaa-tyeerimi Jeepatzii-totaa-rewo, ipiyaawo rirori nampitsiki rotsinampaantaki rowayirita. Oshiyako-yitayawo eejatzi inteeneenkatziki kajankari maawoeni nampitsiki. Arira akantayityaari aaka aayite jempe-rika-paeni akamanta-yiteeri atziri jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Akimiwitakawo kajankari itahaeri Jeepatzii-totaa-rewo rinimota-kaantyaariri Tajorentsi. Iroka kajanka-pathari kantacha ikemaen-kayiteero ikaate awijako-shire-yitaa-tsini, eejatzi ikaate peyashi-waetaa-chani. ¹⁶ Tema eeniyitatsi, okimitzi-motari iroka kajankaenkari owamaantanirowa iroka. Riima itsipa-paeni oshiyi-motakari kajanka-pathari roo owañaa-shireteerini. ¿Eenitatsima kameetha-shireta-tsiri roshiya-kaawentee-tziri iroka kajankaenkari? ¹⁷ Kaarira irika-paeni kenkithata-shiwaetawori iñaani Tajorentsi ikoyi raantashi-waetyaawo koriki. Tema riitakira irika-paeni maperota-neerori ikenkithawaeryaantzitzi. Rootaki nomataneeri naaka. Riitaki Tajorentsi otyaanta-kinari nokenkithata-kaante, nantawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo jempe itzimi napatahaari, riitaki Tajorentsi ñaanari nantayiteero.

3*Antawae-wentzirori owakirari ikashiyakaa-wakaetari*

¹ ¿Pikenkishiryaaama najahaa-wenta-waetatyaa naaka? ¿Noshiya-kota-tyaarima amayitzi-mirori rojankinari, ikantzi: “Paakameethata-wakina?” ¿Noshiya-kota-tyaarima koyirori pojankinateniri jankina-rentsi, raayitero jempe ikinayitzi? ² Tema eeroka-paeni kimiwita-kawori jankina-rentsi raakameethatan-teetari, rootaki rojankina-shiretan-teeta-kinari naaka. Tema aririka iñaayiteemi atziri-paeni jempe pikanta-yitanaa, arira riyoyiteerori okaatzi nantzimo-yitakimiri, okimiwita-nakawo iñaanata-tyeeromi okaatzi rojankinata-koeta-kinari. ³ Ari añiirori eerokataki kimita-kawori jankina-rentsi rojankinaperotakiri Jeepatzii-totaa-rewo. Roo kanteencha teera nokenkithata-kotatziro jankina-rentsi koñaata-tsiri, kimitawori aririka rojankineetero mapikota, tema nokenkithata-tziro ipashine-shireta-kaayiteemira Ishire Tajorentsi Kañaaniri.

⁴ Nokenkithatan-tawori iroka, tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakaawori awentaan-taariri Tajorentsi okantyyaa ayotantyaari kyaariperori iroka. ⁵ Teera aaka mata-shityaawoni apaniroeni, tema riitaki Tajorentsi matakaa-yiteerori. ⁶ Riitakira Tajorentsi matakaa-kinawori nokenkithata-koteero owakirari ikashiya-kaanteetani. Iroka owakirari ikashiya-kaanteetani kaarira jankina-rentsi oshiyaawoni paejato ikantakaan-teetani kaamanita-kaanta-tsiri. Tema riitaki kanta-kota-chari Ishire tajorentsi añaashireta-kaanta-tsiri.

⁷ Paerani rojankinatan-teeta-kawori Ikantakaan-teetani mapikotaki, okoñaata-paentzi rowaneenkawo Tajorentsi, opoña opeyanaka. Ikanta iñaakiro nowae-jatzitani Moisés, ishikipiryawootanaki, tee omatajeeta raminawooteeri Israel-paeni. Roo kanteencha iroka jankina-rentsi osheki okaamanita-kaantaki, otzimimo-witakawo owaneenkawo. ⁸ Rooma okaatzi rantayiteeri Ishire tajorentsi nimaeka, rootaki owaneenka-perotachani. ⁹ Tema owaneenkawitaka okaatzi owajankitaa-kaanteen-tsiri, rootaki mapeerooni owaneenkawitaka tampatzika-shireta-kaanta-tsiri. ¹⁰ Iroka owaneenka-perotachari nimaeka awija-pero-tziro tzimawita-chari paerani owaneenkawo. ¹¹ Tema ari

okaatapaaki owaneenka-witapaen-chari. Rooma owaneenka-perotaa-chani rootaki ashi owaeroni nimaeka.

¹² Tema tzimaki nimaeka kowashiretakaenani, notonta-shiretanaki nokenkithata-kaantee. ¹³ Tee nokimi-wityaari nowae-jatziteni Moisés ipashika-wootaka eero iñaantari Israel-paeni, tema peyanaa ishikakiryaa-woowitaka. ¹⁴ Tema kijoshiretee-yakini paerani Israel-paeni, roojatzi ikantayitari ikaatzi icharini-yitaari. Tema aririka ikemiro iñaaneetero paejatotsiri ikashiya-kaanteetani, eero ikemathatziro kimiwitaka ipashikae-tatyee-nirimi ikenkishiryaani, apatziro ikanta-kahae-yaawo Jeepatzii-totaa-rewo ikemathata-kaayiteeri okimiwitee-yaawomi ipashikaryaa-kotaa-tyeeniri ikenkishiryaani. ¹⁵ Eeniyitatsi nimaeka, aririka ikemiro iñaaneetero rojankinari nowae-jatziteni Moisés, pashi-shireyitaka. ¹⁶ Rooma itzimi-rika piyashireta-shiteerini Awinkatharite, aritaki ipashika-ryaako-shireteeyaa. ¹⁷ Ikantakoe-tziri jaka “Awinkatharite” riitakira Ishire tajorentsi, jeewaetakan-taatsini kameetha. ¹⁸ Rooma aakapaeni awentaa-shiretaa-rewowa Jeepatzii-totaa-rewo, akimiyita-naari Awinkatharite. Tema akimiwitaawo aminaatyeeerimi Awinkatharite oorenta-kaha eshiro-takiri. Tema aminawoota-kotaa-tziri eshiro-takiki, teera okimitari kamantan-tanirini Moisés ipashika-woowaetaka paerani rirori. Rooma paata aririka añaaperoteero rowaneenkawo, aripaetera akimityaari rirori. Riitakira matakaeroni Awinkatharite, Ishire tajorentsi.

4

¹ Riitaki Tajorentsi neshironkataanari nantawaetan-taanariri rirori. Rootaki kaari okantzimo-neenta-waetantana. ² Nopakahaero kaanita-kaawaete-nanimi, teera nomanakaa-waetyaawo niyotaante namatawitan-tantyaari, teera notheeya-kowaetyaawo iñaani Tajorentsi. Tema okaatzi nokenkithata-kota-neeri kyaariperori iroka, rootaki iñaantawori Tajorentsi kameetha okantzi-moyitari atziri okaatzi nokenkithata-kaanta-yiteeri. ³ Eenitatsi-rika kaari kemathateroni jempe okanta-kota Kameethari Ñaantsi nokenkithata-kotziri, teera naaka omana-pitha-waeterini, tema eenitatsi kantakaawori kaari ikemathatantawo okimiwitakawo ipashika-pithateetatyeeerimi ikenkishiryaani, riitakira peyawaeta-shitaa-chani. ⁴ Okimiwitakawo imawityaakita-tyeemi irika-paeni kijoshireri. Riitaki Kamaari iiteetziri “itajorentsite jaawiki-jatzi,” mawityaakita-kaakiriri, rootaki kaari ikemathatantawo Kameethari Ñaantsi. Okimiwitaka tee iñaayitee-romi koñeetyaatsiri oshiyakaa-wenta-chari rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo, oshiyakariri Tajorentsi. ⁵ Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokenkithata-koteeri, nokantzira: “Awinkatharite irika.” Teera naaka kenkithata-kowaeta-chani. Apatziro-wa rowakina naaka Jesús pompera-waetena eeroka-paeni. ⁶ Ikantaki Tajorentsi: “Okoñeetyee tsirenikaakiri.” Rootaki oshiyakaa-wentacha ikoñaa-shiretaana naaka, rootaki nokitejeta-kotan-teeyaariri eejatzi itsipa-paeni niyotakaa-yiteerira Tajorentsi, okimitzi-motan-teeyaariri rirori-paeni iñaahaatyeeeromi rowaneenkawo Tajorentsi oshipakiryaaiki ipooki Jeepatzii-totaa-rewo.

Awentaa-shireyiteeyaa

⁷ Okimiwitakawo rowan-teetyaawomi pinaperota-chari chomoki. Riira oshiyakaa-wenta-chari Tajorentsi ipajawyyaa-yiteero itajorenka awathaki, roo awatha oshiyakaa-wentakari chomo. Rootaki rantantawori iñaantyaawori riitaki otzimimo-perotziri itajorenka, teera otzimi-motee aakapaeni. ⁸ Tema osheki nokemaatsi-waewitaka, teemaeta nowashiretako-neenta-waetyaa. Nothaakyaa-waewitaka, teemaeta noñaawenashiryaawaeta. ⁹ Ikosheka-waetee-takina, teemaeta rookawentee-tana. Rowatsi-naawaetee-takina, teemaeta ipeyakaa-shitee-tena. ¹⁰ Osheki rowamayi-mateet-takina ikimita-kaetakina paerani Jesús, aritaki iñaahaeterori rañaantari Jesús. ¹¹ Iroka

kanta-kota-chari, osheki noñaa-piinta-witakawo nokamawenteromi nokenkithata-kotakiri Jesús, aririka iñaayiteenari atziri, riyoyitee jempe ikanta Jesús rañaakaantzi rirori. ¹² Rootaki nokami-matan-takari naaka, pañaa-shiretan-teeyaari eeroka-paeni.

¹³ Rootaki nomateeri naaka okaatzi rojankinata-kotee-takiri paerani, ikanteetzi:

Nokemijantanee naaka, rootaki noñaawaetantari.

Rootakira nomataneeri naaka, nokemijantanee, rootaki noñaawaetantari. ¹⁴ Tema niyotzi naaka rowañahaeri Tajorentsi irika Awinkatharite Jesús, aritaki rowañahaena eejatzi naaka, itsipata-kahe-nari Jesús, ari pitsipa-yitee-na eejatzi eeroka-paeni. ¹⁵ Nomatan-tawori nokenkitha-yitee naaka rootaki pinintaa-waetan-teeyaari eeroka-paeni. Tema eekiro-rika pisheki-perota-nakityee eeroka-paeni ineshironka-yiteeri Tajorentsi, ari isheki-perotee amana-piinteerini, weshiryaa-wentan-teeyariri eejatzi.

¹⁶ Rootaki kaari okantzimo-neenta-waetantana naaka, okantawitaka rowamayimawaetee-takina. Tema nothaamenta-shire-piintanaa. ¹⁷ Okaatzi nokemaatsi-waetaka nimaeka eepichokiini iroka, eero okantee-tatyaani. Rootaki noñaanteeyaawori paata antawo owaneenkata-chari kaari thonka-nita-chani. Rootaki awijeeroni okaatzi nokemaatsi-waewitakari, tee nowa-jeetzi nomonkaatan-tyaawo oetarikapaeni. ¹⁸ Tema noñaashiretakiro naaka kaari iñahaetzi nimaeka, eeromaeta othonkanitaa iroka. Tee okowa-perota-jaanteeyaa okaatzi koñaayita-tsiri kaari kijonita-tsini.

5

¹ Okantawityaa ithonkaetero apanko jaka kepatsiki, roo kanteencha ayotzi eenitatsi otsipa apanko kaari thonka-nita-chani janta inkiteki, tema riitaki Tajorentsi wetsika-kirori, kaarira atziri wetsikironi. ² Ari okimitari eejatzi awatha nimaeka, osheki okemaatsita-kaawaetakae. Akowateeki otzimi-motee otsipa awatha añaanteeyaari inkiteki. ³ Aritaki okantee-yaari paata, iroka ashire nimaeka aritaki otzimae owakirari awatha. ⁴ Eenirowa añaanta-yitawo awatha nimaeka, atekawaetzi akemaatsi-waeta. Roo kanteencha tee akowaa-jeetzi apeyashi-waeteeyaa. Tema akowawitatyaa otzimimo-yitee otsipa awatha, akowaero ashi owaero añaayitee. Rootaki poyaateeyaawoni iroka añaantari kaari kijota-nita-tsini. ⁵ Riitaki Tajorentsi matakaa-yiteeroni jempe akantayiteeyaa. Tema añaakiro rotyaanta-kaero Ishire Tajorentsi inampi-shire-yitantee, ari ayotziri omaperotatyaa imonkaateero Tajorentsi okaatzi ikashiya-kaayita-kaeri.

⁶ Rootakira shintsi-shireta-kaeri. Tema ayoteeyini eeniro añaayitzi awathaki, teki-raata atsipataariita Awinkatharite. ⁷ Awentaa-shiretyaari eeniro añaika, okantawitaka tee añaawityaari. ⁸ Tema nokantaki shintsi-shiretakae, akowayitaki ookawentayitero awatha, atsipatan-teeyariri Awinkatharite. ⁹ Akowa-piintakiro antayitero okaatzi inimoteerini rirori, etanakyaawo nimaeka, ari okimitee-yaari paata aririka atsipatee-yaari. ¹⁰ Tema maawoeni aakapaeni, aritaki akatziyi-moteeri paata jempe ijeekae rirori raminako-yiteeri maawoeni, ikaatzi antayita-kirori kaari-perori eeniro rañaawita, riitakira rowajankitaa-yiteeri. Raminako-yiteeri eejatzi ikaatzi antayita-kirori kameethari, riitakira ikimita-kaanta-yiteeri ipinayitaa-tyeerimi.

Amatakaa-yiteeri itsipa rariperotee-ri Tajorentsi

¹¹ Nokenkithata-kaanta-piintzira naaka, ari nokinakaerori iñaantee-tyaawori omaperotatyaa nopinkathateeri Tajorentsi. Riyotziro rirori, okantashitzimaetya piyotee-yironi eejatzi eeroka-paeni. ¹² ¿Pikenkishiryama najahaa-wenta-waetatyaa napiipiintan-tawori? Teera ari okantyyaa. Tema nokowatzii piyote jempe nokantaari naaka, ari okantyyaa piyotan-tyaawori eeroka jempe pikanteri pakayiteri kameetha ikaatzi ajahaa-wenta-waeta-chari janta, kantawaeta-shita-chari: “Kameethari naaka,”

teemaeta ikowa-neetzi ikameetha-shireteeyini. ¹³ ¿Nokimitzi-mota-tziimima shinkiwenta-waeta-chari nokantan-tayitzimiri? Tekatsira oetyaa, tema noetziñaariko-pero-wenta-naatyaari Tajorentsi. Rooma nokimitzi-motzimi-rika atziri tekatsitsiri kameetha, nokowatziira nonintaa-shireta-kaayitemi nokanta-yitan-tzimiri. ¹⁴ Rootakira nantanta-yitawori iroka-paeni retakotaanaha Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ikamawentee maawoeni aakapaeni, okimiwitaawo maawoeni akamayitakimi aakapaeni eejatzi. ¹⁵ Iroka opoñaantari ikamawentan-teeri maawoeni aakapaeni, añahae eejatzi, ikowatziira antapiinta-yiteeniri okaatzi ikoyiri rirori, eero antashi-waetawo okaatzi akowa-shiwaetari aakapaeni.

¹⁶ Rootaki eero okantzi-mowaetantari atziri jempe ikanta iñeetziiri iwathaki. Tema omaperotatyaa otzimi-motakiri iwatha Jeepatzii-totaa-rewo ijeeki-motanta-paenteeri. Roo kanteencha tee añiimaetaawo nimaeka. ¹⁷ Rootaki nokantan-tzimiri, ikaatzi apatashiretanaariri Jeepatzii-totaa-rewo, owakira-shiretanee, tee ikimita-neeyaa jempe ikantawitaa paerani, tema othonka owakiratzi-mota-neeri maawoeni. ¹⁸ Riitakira Tajorentsi matakaan-tzirori maawoeni iroka-paeni. Riijatzi kantakaa-kawori ariperotan-taariri rirori okantakaan-tziro rantzimo-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Ikantayitee nimaeka aakapaeni roojatzira antayiteeri, amatakaa-yiteeri eejatzi itsipa-paeni raripero-yitee-ri Tajorentsi. ¹⁹ Roota-kira rotyaantan-takariri Tajorentsi jaka kepatsiki irika Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikinakaero rariperotan-taariri jaawiki-jatzi-paeni, eero rowajankitaa-wentan-taari iyaari-peronka. Rootaki rotyaantan-tayita-kaeri eejatzi aakapaeni akenkithata-kaayiteeri atziri-paeni raripero-yitee-ri Tajorentsi. ²⁰ Rootaki nomataneeri naaka, rotyaantee-takina nokenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo. Okimiwitakawo riita-kimi Tajorentsi apiipiintakaa-kinawori, nokantzi: “Pariperotee-ri Tajorentsi. Rootaki ikowaeri Jeepatzii-totaa-rewo.” ²¹ Teera rantani-tziro Jeepatzii-totaa-rewo kaari-perori. Roo kanteencha ikemaatsita-kaawaetakari Tajorentsi okimiwitakawo rantaki-tyeeromi kaari-perori. Arira ikinakaa-kirori Jeepatzii-totaa-rewo, itampatzika-shire-yitan-teeri, ikimita-kaayiteera jempe ikanta rirori.

6

¹ Arira akaatzi antawaeteeniri Tajorentsi, noshintsi-tzimi eero pimaninta-waetziro ikaminthahaemira Tajorentsi, aminaashi-waeta-kari. ² Iroka ikantakiri rirori: Niyotakira kameetha okantyyaa, aripaete nokemakimiro pikowa-kotanari. Omonkaa-paeteta-paakaha “Kitejeri Awijakotaantsi,” noneshironkateemi. Rootaki apiipaetetaa-chari nimaeka, iroka “Kitejeri Awijakotaantsi.”

³ Teera nokoyiro itzimi iita notzika-tzika-waeteri rawijako-shiretee, eero itheenkimawaetan-teetanawo nantawaetani. ⁴ Tema nokowatzii noñaahan-teero kameetha romperatani Tajorentsi naaka, tema noejokirotatyeeyaari aririka awiji-motena oetarikapaeni: ikemaatsita-kaawitee-tena, ipomeentsita-kaawitee-tena, rowajankitaa-witee-tena, ⁵ ipajawitee-tena, romonkyaawae-witee-tena, rowatsi-naawae-witee-tena, nantawae-pero-witakyaa, nokemawityaawo nowochokini, ayimawae-witakina notashe. ⁶ Tema nokiteshiretee, niyotanitee, aakameethateteena, nonethaantayitee, ijeeka-shiretanteena Ishire Tajorentsi, netako-perotanteeya. ⁷ Noñaawaeta-piinteero kyaariperori, itajonka-wenta-kaanteena Tajorentsi. Nanta-piinteero tampatzika-shiretakaa-yinani, nokimita-kaanta-nakiro nowayiritee-mi, notzikaa-wenta, nopiyakowenta eejatzi. ⁸ Eeniyitatsi atziri theen-kawaetanari, roo kanteencha eeniyitatsi itsipa pinkathatanari. Eeniyitatsi atziri ninawaetanari, roo kanteencha eeniyitatsi itsipa ajahaa-wenta-waetanari. Okantawita noñaawaeta-piinta-witawo kyaariperori, iitapiinteetana “thaeri”. ⁹ Omawitakyaa eero itzimawita kaari ñaayitenani naaka, tzimimaetacha itsipa iyopero-yitanari. Nokamima-witakyaa, eeniromaeta nañi. Rowajankitaa-

witee-takina, temaeta rowamahaetana. ¹⁰ Nowashire-witakyaa, eekiro nothaamenta-tyeeyaa. Nokowityaa-neenta-waewitakyaa naaka, roo kanteencha nonintaa-kaayiteeyaari itsipa-paeni. Tekatsi tzimimo-witenani naaka, roo kanteencha nonintaa-yitaawo kowaperota-chari.

¹¹ Corinto-jatzi-paeni, nokanta-perota-tziimiro iroka-paeni, tekatsi nomani-motemiri. ¹² Tekira-rika awentaa-wakaata, eerokaha kanta-shitawori, teera naaka. ¹³ Ajantyyaa paakameethateena naaka noshiyimira eeroka, tekatsi nomani-motemi. (Nokantzimiro iroka, kimiwitaka riimi eentsi noñaanate.)

Akimitayitaawo roomi itajorentsi-pankote Tajorentsi Kañari

¹⁴ Eero papatahaari kaari kemijanta-tsini. ¿Kantachama kameetha-shireri raapatziyaari rantawaete kaari-pero-shireri? ¿Kantachama eejatzi otsirenite jempe okoñeetyee? ¹⁵ ¿Kantachama Jeepatzii-totaa-rewo rakakoteniri ikoyiri Kamaari? ¿Kantachama kemijantzinkari itsipatyaaari kaari kemijanta-tsini rashityaawo jempe-rika oeta?* ¹⁶ ¿Kantachama akimitakaantero itajorentsi-pankote Tajorentsi jempe ipinkathatee-tziri oshiyakaa-wontsi? Tema akaatzi ayemijantzín-kariyitee aakapaeni akimiyitaa-tyaawo aakami tajorentsi-panko jempe inampitawo Tajorentsi Kañari. Tema iroka ikantaki Tajorentsi:

Ari nonampi-shiretan-teeyaari, notsipatee-yaari jempe nanashi-yitee.

Naakataki ikimita-kaantee Itajorentsite,

Riitaki nashiyitee-yaari Naaka.

¹⁷ Rootaki ikantantari eejatzi Awinkatharite:

Pinteenariyaari itsipa-jatzi atziri, eero pitsipa-minthatari irika-paeni.

Eero panta-piinteero nopinka-kaemiri.

Tema naapatziya-yiteemi,

¹⁸ Pikimita-kaanteena naakami pipaapate,

Nokimita-kaanteemi naaka eerokami notyomi-paeni, eerokami nishintyo-paeni.

Arira ikantziri Awinkatharite, Shintsi-perori.

7

¹ Netakotani, tema eenitatsi ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, otzimatyee apakahaero maawoeni kaari-perori okaatzi antayitziri, okaatzi akenkishiryaa-yitari eejatzi. Tema otzimatyee oñaahan-teero apinkathatziri Tajorentsi, akite-shiretee.

Ikimo-shiretaki Pablo ipakahaero Corinto-jatzi kaari-perori

² Paakameethateena naaka. Tema tee nokantzi-moneenta-kaawaetzimi eeroka-paeni, tee nowaariperota-kaanta-waetzimi, tee notheenkashiryaaakantawaetzimi eejatzi. ³ Tee roo nokantan-tzimiro iroka nokamantakotatziimi. Jame napiita-waemiro nokantzi-takimiri: “Netako-perota-kimi.” Rootakira nokanta-piintemiri eeniro añaa-yitzika nimaeka, ari nokimitzi-teeyaawori eejatzi akamawiteeyaa-rika. ⁴ Osheki nawentaakimi eeroka-paeni. Najahaa-wentakimi. Aririka nokenkishiryaa-koyitemi, pithaamenta-shireta-kaana, kimoshiretakina, okantawitaka osheki ikosheka-witee-takina jaka.

⁵ Tema nareetakaha Macedonia-ki, tee omata nomakoryaa-paaki, tema osheki pomeentsitzi-mota-kinari. Eenitatsi osheki ñaana-mintha-waeta-shita-kinari, rootaki kantzimo-shireta-waeta-kinari. ⁶ Roo kanteencha roemoshirenka-piintziri Tajorentsi ikaatzi okantzimo-neenta-waetari, ari ikimi-tzita-kinari naaka, tema rareeta-kaakari Tito jaka nojeekika. ⁷ Osheki nothaamenta-shiretanaka noñaawakirira. Roo nothaamenta-perotan-tanakari ikamanta-paakina jempe pikanteeyani eeroka-paeni. Ikantapaakina: “Raakameethata-wakina Corinto-jatzi-paeni, ikowaeyakini iñeemi, osheki okatsitzimo-shiretakiri okaatzi rantzi-mota-kimiri, antawo retakoyitemi.”

* 6:15 Kamaari = Belial

Arira ikantapaanari, rootaki oemoshirenka-perota-kinari. ⁸ Paerani, netanta-kawori notyaantzimi nojankinari, niyowitaka owashireta-kaawaetemi okaatzi nokanta-yitakimiri. Okanta nokanta-shire-witanaka: “Eero notyaantaa-jaetzi-nirimi.” Roo kanteencha niyotzi nimaeka eepichokiini powashireta-waewita-paenta eeroka-paeni. ⁹ Rootaki nokimo-shire-wentan-tawori nimaeka notyaanta-kimirowa. Teera nokantatzii roo nokimo-shire-wentziri nowashiretako-waetakimi. Tema roo nokimo-shire-wentziri pipakaa-yiteerowa kaari-perori. Ari pikanta pinimota-kaantaariri eeroka-paeni Tajorentsi, potsinampaa-yitakiro powashiretani, teera nowaaripero-waetzimi naaka. ¹⁰ Tema aririka rowashireta-kaantyya Tajorentsi, ikowatziira ipaka-kaanteerori kaari-perori, roo rawijako-shiretan-teetyaari. Rootaki eero okantzimo-shire-waetantee rowashiretakaerika Tajorentsi. Rooma aririka rowashireta-kaanta-waetyaa jaawiki-jatzi-paeni, aritaki iñahaetakiro ikama-shireteete. ¹¹ Omatantari rowashireta-kaayitakimi Tajorentsi, ari pipampi-thashiryaa-naari kameetha, pimatakiro pikijako-wentana. Katsima-shiretanakimi eejatzi, pithaawa-shiretzi piñeero oetarika awijatsinimi, petakoperotaana, pimatakiro pomishitowakiri kantakaan-tzirori. Ari poñaahan-tzirori kiteshireri pikanta-yitanaa. ¹² Teera apatziro nojankinatero nokantemi: “Pomishitoyiri atziri kaariperoteen-tsiri,” tee roo nojankinatan-temirori pikijako-wentan-tyaawori itheenkashiryaaanteetzi. Tema roo nojankinatan-tzimirori paerani okantyya riyotakaan-temiri Tajorentsi jempe pikantyya piñaashintsi-wentee-na naaka.

¹³ Rootaki nothaamenta-shiretan-tanakari. Osheki okimo-shireta-kaakina eejatzi nokemawakira paakameethata-wakiri Tito, powawijaa-kiniri okantzimo-shireta-waetakari rirori. ¹⁴ Tema nokaman-tzitakari naaka Tito jempe pikanteeyani eeroka-paeni, nokantakiri: “Kameethari ikanteeyani Corinto-jatzi-paeni.” Teera powaañaan-tanawo okaatzi pantayitakiri, tema omaperotatyya okaatzi nokantzi-takariri Tito. Ari okantzi-takari okaatzi nokanta-yitakimiri eeroka. ¹⁵ Retakoperoyitamira Tito nimaeka, aririka roshireta-koyitemi jempe pikantee-yakani paakameethata-wakiri, pikemijanta-wakiri, pipinkathata-wakiri. ¹⁶ Antawo nokimo-shiretztitaka naaka kantacha nawentaa-pero-yitee-mi nimaeka.

8

Koriki ipashitee-tyaariri kemijantzinkari-paeni

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi piyota-kotee-yirini ikaatzi piyowentaariri Tajorentsi jaka Macedonia-ki, ikaminthaa-yiteeri. ² Okantawita iñaayiwitakawo osheki pomeentsitzi-mowaetariri, ikimoshireteeyini. Okantawitaka ikowityaa-waetzi, osheki koriki ipashitan-takari. ³ Riitakira kowashiteenchari rirori ipashitanyaa, ipantayitaki okaatzi ikowakaari rirori, rawijantaki ipashitan-tayita. ⁴ Ikantakina naaka: “Jame apashiyityaari koriki itsipa kemijantzinkari-paeni, ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri.”* ⁵ Imaperota-tziro okaatzi rantakiri awijanakiro nokenkishiryaa-kowita-kariri. Riitakira roetziñaarikowenta-naari Awinkatharite, ari ikimita-kinari eejatzi naaka-paeni. Tema rootaki ikowakaa-kiriri Tajorentsi. ⁶ Rootaki noshintsi-tantakariri Tito ipiyanee janta ikowaka-shireta-kaantemiri pimayiteero eeroka-paeni. Riitakira tsipata-paakimiri janta petanta-nakawori pipashitan-tayitaka. ⁷ Eeroka-paeni awijanta-yitanaa-tsini pantayita-nakiro osheki oeta-rikapaeni. Kameetha pikemijanta-yitane, kameetha pikenkithata-kaanta-yitane, kameetha piyoyitane, pithaamentayityaa, antawo petakotakana. Nokoyi nimaeka pawijayitante pipashitan-tayiteeyaa.

⁸ Eero noshintsiwentzimi pimatantayi-tyaawori. Apatziro nokenkithata-koyitemiri jempe ikantayitaka jaka ikowa-yitzi ineshironkatante. Ari okantzimaetari

* 8:4 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

osheki okameetha-waetemi poñaahan-teero petakoperotantayityaa. ⁹ Kameetha-waetaki pimayiteeromi ranta-paentziri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ineshironkatan-tapaentzi rirori. Otzimimo-witari paerani maawoeni, ikimiwitakari ashaahantzin-kari, roo kanteencha ikimita-kota-paentari kowityaa-waetatsiri. Rootaki ikowityaa-waetanta-paentari pinintaa-waetan-teeyaari eeroka okimiwitee-yaawomi pashaahantee-yaami inkiteki.

¹⁰ Iroka okaatzi nokenkishiryaari naaka: Rootaki kameethatatsiri pithotyahaero okaatzi petanakari. Eeroka-paeni etanakawori awijaneen-tsiri ojarentsi pikenk-ishiryaaka pipashitan-tayityaa. Pimatakiro petanakawo. ¹¹ Ajantyyaa pithotyahaero. Pikimita-kaanteero owakira pithaamentee-yanaka-niranki petanta-nakawori. Ajantyyaa pithotyaa-tyaawo okaatzi tzimi-motzimiri. ¹² Teera ikowa-perotzi Tajorentsi awijakaero apashitan-tyaawo okaatzi tzimi-mota-kaeri. Apatziro apashitan-teeyaawo okaatzi akowakaari. Aritaki inimotakiri Tajorentsi. ¹³ Teera nokowa-kota-tyeemi pipashitantyyaa inintaa-waetan-tyaari pipashitakari, roo opoñaan-tyaari pikowityaa-waetanaki eeroka-paeni okantakaan-tziro pipashitantaka. ¹⁴ Tema roo kameethatatsi, pipashityaari okowityee-mowaetari nimaeka otzimimo-yitzimira eeroka, opoñaashitya ipashitee-temi eeroka paata aririka okowityee-mowaetemi. Ari okantyyaa pimonkaata-wakaan-tyaari. ¹⁵ Okimiwitakawo okaatzi rojankinata-kotzi-teetakari paerani, ikan-teetzi:

Tee rapaawae-tziro ahaentsiri osheki,
tee okowityee-motyaari ahaentsiri eepichokiini.

¹⁶ Namaniri Tajorentsi, tema riitaki kantakaa-kawori retakotantemiri Tito, ari ikimitakina naaka netakotzimira. ¹⁷ Tema nokantakiri: “Tito, pipiyanee Corintoki.” Tema ikoyitaka. Roo riyaate nimaeka. ¹⁸ Riitakira itsipata-nakyya Tito itsipa noyemijantzinkarite. Kameetha kenkithawae-ryaantzi irika. Ipinkathayitziri itsipa kemijantzinkari-paeni jempe-rika-paeni, ikemayita-kirira ikenkithata-koteero Kameethari Ñaantsi. ¹⁹ Riijatziro yoshiita-kiriri jaka kemijantzinkari-paeni, rowakiri itsipata-nakina paata naanakiniri koriki itsipa kemijantzinkari-paeni kowityaa-waetatsiri. Rootakira oñaahan-teroni omaperotatyaa etakoyitakari, roo opoñaan-tyaari rashitaryaawenteeri Tajorentsi. ²⁰ Ari okantyyaa eero iñaawaetakoetantana aririka notsiparyaa-yitakiri koriki ipashi-perotan-teetari. ²¹ Tema nokowatzii okameethatzi-moteri atziri okaatzi nantayiteri, ari okimitzi-motyaariri eejatzi Tajorentsi.

²² Notyaantemiri eejatzi itsipa noyemijantzinkarite itsipayita-nakyyaari. Riitaki namina-piintakiri, ikowashiryaaki ramitakotante. Nokaman-takiri jempe pikantee-yakani eeroka-paeni, rootaki ikowa-perotan-tanakari ramitako-yitemi, tema rawentaa-peroyita-nakimi. ²³ Irika Tito, notsipa-minthari irika, riitaki notsipata-piintaka nantawae-wentakimi. Riima itsipa apite noyemijantzinkarite itsipata-nakyyaari, rotyaantani irika kemijantzinkari-paeni jeekayita-tsiri jaka, iweshiryaa-wentari rirori Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁴ Otzimatyeera paakameethata-wakiri aririka rareetakyya janta. Roo riyotan-tyaari noyemijantzinkarite-paeni kemijanta-tsiri janta omaperotatyaa okaatzi nokenkithata-kota-kimiri eeroka-paeni.

9

¹ Niyotzi naaka tee okowa-perotyaa nojankinata-kotemiri piyorikite ikaate potyaante-niriri kemijantzinkari-paeni.* ² Tema niyotaki ayimata-piintakimi eeroka-paeni pantero. Aritaki nokaman-takiri noyemijantzinkarite-paeni nampitawori jaka Macedonia-ki, nokantakiri: “Ikoyita-kaha noyemijantzinkarite-paeni nampiyitawori janta Acaya-ki ipashitan-tayityaa chapinki awijaneen-tsiri ojarentsi.” Nokenkithata-kota-kimira eeroka-paeni nokowashiryaa-kaayita-nakiri eejatzi rirori-paeni.† ³ Roo

* **9:1** kemijantzinkari-paeni = kiteshireri † **9:2** Acaya = kepatsi janta ojeekira nampitsi Corinto.

kanteencha notyaantzi-temiri noyemijantzinkarite-paeni okantyya ikamantzi-tantemiri, riitaki etapaakyaawoni rowiyyiteri koriki. Tema tee nokoyi aminaashi-waetyaa okaatzi nokenkithata-kota-kimiri eeroka-paeni jaka. ⁴ Tema nokowatzii intsipaete nareeta-nakimi aririka nawijanaki janta piyeekae-yinira. Kimitaka ari royaata-nakina apaani-paeni Macedonia-jatzi. Aririka noñaapaakiro tekirarika powiyyite koriki, oshekira nokaani-wenta-waetyaa, tema aritaki nokamanta-kotzi-takimi jaka. Ari pikimiya-takyaari eejatzi eeroka-paeni pikaani-wenta-waetyaa. ⁵ Rootakira notyaantzi-tante-miriri irika noyemijantzinkarite-paeni, riitaki etapaakyaawoni rareetemi janta tekirarika niyaateeta naaka. Riyyitaki owiita-kota-paaki-mirini koriki ikaatzi pikashiya-kaantakiri eeroka-paeni. Powetsikakiri maawoeni koriki aririka nareeta-paakyya. Ari okantyya eero noshintsi-waetan-tapaakimi pantayitero.

⁶ Apatzirowa pikenkishireero iroka:

Ikaatzi pankita-tsiri eepichokiini, eepichokiini rowiite.

Riima ikaatzi panki-peroteen-tsiri, osheki rowiiteri.

⁷ Maawoeni eeroka-paeni otzimatyee pipashitan-tayiteeyaa okaatzi pikoyiri. Eero pishintsitan-tawaetzi ipashitan-teetyaa osheki terika ikowaetzi, ari okantyya eero okatzimo-shireta-waetantari ipashitan-takaha. Tema ikaatzi kimoshire-wentzirori okaatzi ipashitantari, riyyitakira retakotari Tajorentsi. ⁸ Riitaki Tajorentsi oshekyaa-perotee-mironi okaatzi kowityeemo-waetzimiri. Aritaki otzimahaantaki okaate pipashitan-tawaetyaari kameetha eeroka. ⁹ Okimiwitakawo okaatzi kenkithata-kota-chari Jankina-rentsi-peroriki, ikanteetzi:

Okaatzi tzimi-motziriri Tajorentsi, rootaki rantetaa-kaanaariri ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri.

Tema tampatzika-shireri rirori, ashi rowaero

¹⁰ Riitaki Tajorentsi kithokita-kaerori okaatzi pankiyita-chari, riijatzi shookakaerori, ari okanta rowiitan-teetawori okaatzi rowayiteetari. Arira ikantayiteemiri eejatzi eeroka-paeni ipayiteemiro kowityee-motzimiri, ari okantyya otzimi-motan-teemiri pipashi-yitee-yaariri itsipa-paeni, pitampatzika-shireperotee. ¹¹ Rootaki ipaperotan-temiri Tajorentsi pipashitanta-piintan-tyaari eeroka. Ari okantyya ipaasonkitatyaariri Tajorentsi ikaatzi aayitzirori apashitan-tayitari. ¹² Ari okantari, okaatzi pipashitan-tayitari teera apatziro pineshironkatakiri kemijantzinkari-paeni ikaatzi kowityaa-waeta-tsiri, tema roo opoñaan-tyaari ipaasonki-peroteeri rirori-paeni Tajorentsi. ¹³ Aririka iñahaetakiro okaatzi pipashi-yitakariri eejatzi pikimi-yitakiri itsipa-paeni, oshekira iweshiryaa-wenta-nakyaari Tajorentsi. Tema iñaaayitziro teera apatziro piñaawaeta-shiyita, pikantzi: “Nokemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo nokemakoteerowa Kameethari Ñaantsi.” Tema iñaaayitziro eejatzi pantayiteero oñaahantzirori omaperotatyaa pikemijanta-yitane. ¹⁴ Rootaki retakoperowaanteemiri, osheki ramanako-wenteemi, okantakaawo ikaminthaa-peroteemira Tajorentsi. ¹⁵ Ari akimitzita-neeyaari eejatzi aakapaeni amananeeri Tajorentsi, tema ineshironka-takae aaka, roo maperotzirori okameethatzi, eero omata athotyahaero akenkithata-koteero.

10

Ikenkithata-kotziro Pablo okaatzi rantayitziri

¹ Naaka Pablo, eenitatsi nokowa-kotzimiri. Notsinampa-shiretatziiira eero nokijawaetzimi, nokimita-kotyaari Jeepatzii-totaa-rewo. Tema niyotzi eenitatsi ikantakoe-takina, ikanteetzi: “Irika Pablo tsinampa-shirerira naaka ijeeki-mota-piintee, rooma ijeekira inteena katsimayantzi.” ² Nokowa-kotzimi, eero piyaata-kaero powatsimaa-waetena. Ari okantyya eero niyako-wenta-waetan-tapaakimi aririka nareeta-paakimi.

Tema niyotaki ari nokanta-yitapaakiri ikaatzi jeekimo-yitakimiri janta kantayiteen-tsiri: “Rantayita-shitawo Pablo okaatzi ikoyiri inintaa-waetyaari rirori, ari ikimita-kotari jempe ikanta itsipa atziri-paeni.” ³ Omapero-witatyaa ari nokimitari itsipa atziri, roo kanteencha irika itzimi nokoshekari, teera okimityaawo nokoshekari atziri. ⁴ Tema aririka nokoshekantyyaa naaka, teera noerika-yitziro omana-mentotsi okaatzi romanatanta-piinta-yitari atziri-paeni, tema ishire Tajorentsi nokoshekanta naaka. Ari okanta notsinampaa-yitan-tariri ikaatzi ñaaperotakaayitariri noejaneentani. ⁵ Ari okanta notsinampaan-tariri naaka kosheka-waetantaniri, notsinampaa-yiteeri ajahaa-wenta-waetachari otzika-tzikatan-tatsiri kaari riyotakoe-tantari Tajorentsi. Nokimita-kaantaawo noteeyaa-tyeeromi nokenkishiryaa-shiwae-yitari, noshintsitaa-tyeeyaami nokemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Aririka nokemako-wenteemi eeroka-paeni pipiya-shitaari pikemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo, aripaetera nowetsikyaa nowa-jankiteeri ikaate piyatha-yitachari.

⁷ Paamaeyaa rowapeyi-mowaetzimi-kari. Tema eeniyitatsi pikaateeyinira janta kantayita-tsiri: “Rashitana naaka Jeepatzii-totaa-rewo.” ¿Roshiya-kaatzima tee rashitana eejatzi naaka? Roorika ikenkishiryaa-yitakari, ikinakaa-shitakawo, tema naaka rashiperota-ka Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Aamaa-shityaa ari pikanta-yitanaki eeroka-paeni: “Retanakawo nimaeka Pablo rajahaa-wenta-waetawo okaatzi ikenkithata-koyitziri.” Teera nopashiwentakaeyaawo okaatzi ikanteeteri, tema riitaki Awinkatharite kowakakinawori niyotaantayitee, tee ikowa-kaanawo nowaaripero-shireta-waetante. ⁹ Rootaki kaari nokowanta okimitzi-motemi okaatzi nojankinata-kimiri, nokowatziira nominthaawa-waetemi. ¹⁰ Aamaa-shityaa eenitatsi kantatsini: “Tema rotyaanta-piinteero Pablo rojankinari, osheki ishintsi-ta-piintakae, ikenkithata-piinta-yitakaero pomeentsitzi-moteeri antayitero. Roo kanteencha aririka ijeekimo-yitee jaka, kimiwitaka tee ishintsita-nitzi. Tema ikantaha ikenkitha-yitaki manintaa-rewo rirori.” ¹¹ Iroka nakayiteri ikaatzi kantayita-tsiri, nokantziri: “Jempe nokanta nojankinayitakimi, ari nokantzitari eejatzi nojeeki-moyitakimi.”

¹² Teera naapatziyari naaka pitsipatari pijeekaeyini janta ajahaa-wenta-waetachari. Tee riyotee-yini rirori. Tzimayitatsi monkaata-wakaa-piinta-chari, roshiya-kaatzi rawija-wakaan-tayitawo okaatzi kameethatzi-mowaeta-shiyitariri rirori-paeni. ¹³ Rooma naaka teera najahaa-wenta-shiwaetyaawo nomonkaateero kameethatzi-mowaeta-shitanari naaka, apatzirowa nokenkithata-koteero nomonkaatakiro ikantakinari Tajorentsi nanteniri. Iroka ikowakiri nanteniri, otzimatyee noweyiironantawaetani janta pijeekaeyinira eeroka-paeni. ¹⁴ Rootaki noñaa-shintsita-kowentan-tzimiri nimaeka eeroka-paeni, tee nawijakaa-shitawo okaatzi ikantakinari Tajorentsi. Tema naakataki etakawori nokenkithata-kota-kimiro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Rootaki kaari nokimitantari ikaatzi ajahaawenta-shiwaetawori imonkaatani, tema tzima-witacha itsipa itzimi etanawori imonkaatakiro. Roo kanteencha eekiro-rika pantaki-shireta-nakityee, eero nopankinawenta-waeta-neemi eeroka-paeni, ¹⁶ kantacha niyaayite otsipaki nampitsi nokenkithata-kaanteero Kameethari Ñaantsi. Rootaki nomateri, eero nokinanaki jempe-rika retayitakawo ikenkithata-kaantzi itsipa atziri, najahaa-wenta-waetawokari imonkaatziri itsipa. ¹⁷ Tee okameethatzi rajahaa-wenta-shiwaeteetyaa apaniroeni. Tema roo kameethaperotatsiri ajahaawentee-yaawo rantayitziri Awinkatharite. ¹⁸ Tema tekatsi oetamatsityaa ajahaa-wenta-waetyaa apaniroeni athaamenta-waetyaa. Roo kowaperota-chari ithaamenta-pero-yitee Awinkatharite.

11

¹ Nokoyi pamawetero okaatzi nojankinatzimiri jaka, okantawitakyaa okimitzimotemi rantziri apaani majontzishiretatsiri. Nokoyi eekiro piyaatatyee piñaana-

yitero. ² Osheki naamaa-kotakimi eeroka-paeni, riitakira Tajorentsi kantakaa-kinawori. Tema naakataki etakawo nokenkithata-kaakimi okanta rashiyitan-teemiri Jeepatzii-totaa-rewo. Nokimita-kaanteemi eerokami nishintyo, eenitatsi nokashiya-kaakimiri pitsipatyaari, naamakoperotzimi eero pikaaripero-waetanta roojatzi paawakaanta-perota-kyaari. Riitakira oshiyakaa-wenta-chari Jeepatzii-totaa-rewo, jempe itzimi kim-itakariri riimi paayiteerimi paata. ³ Tema nothaa-wakaa-tziimi itzimi amatawitemini, ikimita-kota-kyaari maanki amatawita-kirori paerani Eva. Aritaki roetzipinaako-takimi, ipaka-kaemiro pawentahaari Jeepatzii-totaa-rewo, pikinata-naari. ⁴ Kimitaka eeroka-paeni tee pishenkaa-shitawo pakayiteri itsipa kenkithata-kote-mirini Jesús, ari pakakiri okantawityaa riinashita-paakyaawo okaatzi nokenkithata-kota-kimiri naaka Jesús, okaatzi nokenkithata-kota-kimiro Kameethari Ñaantsi eejatzi Ishire tajorentsi. ⁵ ¿Poshiya-kaantzima rawijayitana naaka rotyaantaarewo-perotzi irika-paeni? ⁶ Aamaa-shityaa tee nokenkithatzi kameetha naaka, roo kanteencha niyotanitzi. Rootaki piñaako-piinta-kinari.

⁷ ¿Nokinakaa-shita-kawoma paerani tee nokowako-tzimi koriki owakira nokaman-tapaa-kimiro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Tajorentsi? Tema notsinampa-shiretatzi nantawae-wentakimi niyotaan-tayita-kimirori, tee nokowako-waetzimi. Ari okanta ikimita-kaantee-teemiri nimaeka riiperori eeroka-paeni. ⁸ Okanta nokenkithata-kaapaakimi paerani, riira itsipa-jatzi kemijantzinkari-paeni payitakinari koriki nañaantari. Okimiwitakawo nokoshita-tyeerimi rirori-paeni okanta nantawae-wentan-takimiri eeroka-paeni. ⁹ Paerani eeniro nojeeki-moyitzimi, osheki nokowityaa-waetaki. Teemaeta noñii pipina oeta nañaantyaari. Ikaminthaaka rareete-yakani noyemijantzinkarite-paeni poñaayita-chari Macedonia-ki, riitakira payitapaa-kinari. Ari okanta kaari noñaantawo pipayitena koriki eeroka-paeni. Ari nokanta-piinta-tyeero eero nokowa-kotzimi. ¹⁰ Antawo nokimo-shire-wentakiro teera nokowako-tzimi, ari nokanta-piinta-tyeero maawoeni nampitsi okaatzi jeekatsiri Acaya-ki. Riyotziro Jeepatzii-totaa-rewo kyaaripero nokantaki. ¹¹ ¿Poshiyakaa-mintheetzi eeroka-paeni roo nokantan-tawori tee netakotzimi? Riyotzi Tajorentsi osheki netakotakimi.

¹² Eekiro niyaata-kaatyero ari okantyyaa irika-paeni kenkithata-kaantaniri pajahaa-wenta-waetakari eerokapaeni, eero ikantanta: “Ari noshiyari Pablo.” ¹³ Irika-paeni kenkithata-kaashi-waeta-kimiri kaari Otyaantaa-rewo-paeni, amatawitantaniri irikapaeni, apaniroeni ikimita-kaanta-waetaka riirikami rotyaantani Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁴ Tekatsira oetyaa itheenkashiryaa-teeri irika. Tema imatzitawo Yakatantaniri ikimita-kotari ishikapiree ronampiri Tajorentsi okantyyaa ramatawitan-tantyaari. ¹⁵ Rootakira eero romapokan-tawaetee ikaatzi antawae-yitzi-niriri Yakatantaniri, roojatzira imatzitari rirori. Ikimita-kaanta-waetyaa rantawaetatzi okantyyaa ikameetha-shireta-kaantee-yaariri atziri-paeni. Roo kanteencha aritaki rowajankitaa-wentee-teeri okaatzi rantayitzi.

Ikemaatsi-waetaka Pablo Rotyaantaa-rewotzira

¹⁶ Napiita-wakiro nokantemi, okantashitzimaetyaa eero nokimitzi-motzimiri majontzishireri. Aririka nokantakari piñaakina, pishineta-wakina najahaa-wenta-wakyyaa eepichokiini. ¹⁷ Okaatzi noñaawaetziri nimaeka, teera okimityaawo jempe okantyyaami iñaawaeteri Awinkatharite. Tema nokimita-kota-tyaari apaani majontzishireri rajahaa-wenta-shiwaeta. ¹⁸ Arira ikanta-piintaka itsipa atziri-paeni, ari nokantyaari naaka eejatzi. ¹⁹ Pikimita-kaanta-waetaka eeroka-paeni piyotanitatieemi, ¿iitaka pikowan-teeyarini pikemijanta-yiteeri majontzishireri? ²⁰ Roota-kira pantayitakiri eeroka-paeni, pikemijanta-piintakiri ikaatzi ikimitakaan-tawaeta-kimiri romperatani, aapitha-waeyitzi-mirori tzimi-motzimiri, theenka-waeta-kimiri, ajahaa-wenta-waeta-chari, pajawoo-waetzimiri. ²¹ ¿Poshiyakaa-mintheetzi

tee naawyaa-shireta-waeta-nitzi naaka nomatan-tyaawori oshiyakawori iroka? ¿Kantachama nokaani-wentero teera nomatziro? Eero. Roo kanteencha aritaki nomatakiro naaka oshiyaawoni okaatzi rantawitee-yakarini rirori-paeni, najahaa-wenta-waetyaa, okantawitakyaa nokimi-witakyaari majontzishireri.

²² Roorika rajahaa-wenta-waetaka iñaawaetziro iñaani Heber-paeni, eejatzira naaka. Roorika rajahaa-wenta-waetaka isheninkapaeni awaejatziteni Israel, eejatzira naaka. Roorika rajahaa-wenta-waetaka icharini-tetari awaejatziteni Abraham, eejatzira naaka. ²³ Roorika rajahaa-wenta-waetaka rantawae-yiteeniri Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzira naaka. (Omaperotatyaa noshiyakari naaka iñaawaetzi majontzishireri.) Roo kanteencha najahaa-wentakawo nawijeeri irika-paeni nantawaetzi, nawijeeri eejatzi romonkyaawaetee-takina, ipajawaetee-takina, rowamayi-mawaetee-takina. ²⁴ Tema noñaakiro okaatzi 5 rapiitana ipajawaetana nosheninka-paeni janta ipiyota-piinteetaha.* ²⁵ Mawa okaatzi rompoja-waetee-takina. Apaani okaatzi ishemyahae-takina. Mawa okaatzi nopitamenka-kotaka. Apaani tsireniri nojeeka-kotaki niyankyaani inkaari, ari nokitejeta-kotakiri. ²⁶ Osheki nareetan-tayitaka. Nokinayitaki okowaenkatzi nijaa. Nokini-motakiri ipiyota koshintzi-paeni. Ikowayitaki nosheninka-paeni rowaaripero-waetenami, eejatzi ikimitakari kaari nosheninkata. Nokowaenkata-kowaetaki nampitsiki eejatzi ochempi-mashiki. Nokowaenkata-kotaki inkaariki. Osheki nopomeentsi-waetakari iitashi-waeta-chari “noyemijantzinkarite,” kaarimaeta. ²⁷ Osheki nantawaetaki, ayimawae-witakina nomakoni. Ayimawitakina nowochoki, notashe, nomiri, nowatsinkari. Notasheneenta-waetaki. Naatonkoryaa-mereki-waetaka. ²⁸ Eenitatsi osheki awijimo-yitakinari. Roo kantzimo-perota-kinari ijeekayitee kameetha ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri jempe-rika-paeni. ²⁹ Eenitatsi-rika mantsiyateen-tsini, nokimita-kaantawo naakami mantsiyateen-tsini. Eenitatsi-rika ikaariperota-kaetakiri, osheki nokijako-wentyaari. ³⁰ Ari okanta najahaa-wenta-waeta naaka, nokenkithata-kotakiro jempe nokantaka kaari naawyaa-shireta-waetanta. ³¹ Eenitatsi yotatsiri tee namatawitantzi, riitakira Tajorentsi, Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¡Ari rajahaawenteteeyaari! ³² Tema paerani nojeekanta-paentari Ontyaamaeriniki, raminako-wenta-kaantakiro reewata-kaani Aretas maawoeni nampitsi, eero noshitowanta, ari okantyyaa raakaan-tante-narimi. ³³ Roo kanteencha rotetakina kantziriki nokaatee-yirini, rowayiita-kotakina jantakironta nampitsi, ari okanta noshiyan-taari.

12

Kimiwita-kawori owathaantemi kitochee

¹ Teera okameethatzi najahaa-wenta-waetyaa. Roo kanteencha eekiro nokenkithata-kota-tyeero noñaashiretakiri, okaatzi roñaaha-kinari Awinkatharite. ² Niyota-kotziri irika atziri rashitaari Jeepatzii-totaa-rewo. Ikaata-kotaki 14 ojarentsi irika atziri rahaeteeri inkiteki, riyaa-perotatzii ojenokita-perotzira inkite. Kimitaka riyaa-shiretanakitzii, tee niyoperotzi-maetyaa. Terika, riyaatatzii-rika koñaatziro iwathaki,

* **11:24** Okenkithata-kota rojankinariki paerani Moisés, kantacha rowajankiteete apaani atziri aririka rowaariperotakiri itsipa. Oztimatyye rahaeteri jempe ipiyota-piinteeta, ipajatan-teetyaariri. Eerorika okaariperotzi ikinakaa-shitakari, eero ipaja-peroe-tziri. Rooma kyaari-pero-rika okaariperotaki ikinakaa-shitakari, oztimatyye rowajankitaa-peroeteri. Roo kanteencha teera oshinetaa-ntsitzi rawijakaetero okaate 40 ipajawaeteeteri. Rootaki rameteetari paerani ipajatan-teete okaate 39 rapiiteri itzimi-rika kaariperoteen-tsiri, ari okantyyaa eero ipiy-athatantawo Ikantakaan-teetani, aririka rawijakaakiro okaatemi 40. Rootaki iiteeri irika-paeni “Yotapaaka apaani omonkaatan-tyaari 40.” Okaatzi kenkithata-koteen-chari jaka, ari ikantee-takiri Pablo, ipajawaetee-takiri rirori.

tee niyoperotzi.* ³ Riitaki Tajorentsi yotatsiri riyaa-shiretaatzii-rika, riyaatatzii-rika koñaatziro iwathaki. Paatasya netapanaatyaawo nokenkithata-koteri irika atziri. ⁴ Rahaeteeri janta ikimo-shiretapae. Ari ikemayiteerori jempe-rika oeyitari kaari kameetha-jeeta-tsini ikenkithata-koetero. ⁵ Ariwitaka rajahaa-wentyaawomi irika atziri okaatzi iñaakiri. Roo kanteencha eero najahaa-wenta-waeta. Apatziro nokenkithata-kotakiro jempe nokantaka kaari naawyaa-waetanta. ⁶ Arimi najahaa-wenta-kyaawomi okaatzi noñaayitakiro, eeromi nomajontzi-shire-waetzimi. Aritaki noñaawae-yitakiro kyaariperori. Roo kanteencha tee nokoyi rajahaa-wenta-shiwaetee-tena. Apatziro ipinkatha-wentee-tenawo okaatzi nantayitakiri, okaatzi ikemakoe-takinari. ⁷ Okaatzi noñaashiretakiri owaneenkatachari, riyotzi Tajorentsi aritaki najahaa-wenta-waeta-kimi. Rootaki ishinetan-takinari nokemaatsi-waetyaa okantyyaa eero najahaa-wentan-tawaeta. Okaatzi nokemaatsi-waeta-piintaka okimiwitakawo owathaa-waeta-tyeenami kitochee. Riitaki Yakatantaniri kemaatsitakaawae-witakinari. ⁸ Mawa okaatzi naminamina-witakari Awinkatharite rookakaa-wentena ikemaatsitakaa-piinteetana. ⁹ Ikantakina rirori: “Tema noneshironkatakimi, tekatsira kowityemo-waetemini. Tema kantacha noñaahanta-peroteero noshintsinka atziriki kaari aawyaawaeta-tsini.” Ikanta nokemawakiro, nokimoshiretaki, nothaamenta-nakawo nokamantanta-yiteero tee naawyaa-waeta-nitzi, tema ari okantyyaa aawyaakaan-teenari ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Rootaki nokimoshiretan-takari naaka okantawitaka tee naawyaa-waeta-niwityaa, inina-waeteetana, nokemaatsi-waetaka, rowatsi-naawaeteetana, opomeentsitzi-mowaetana, osheki noñaayitakiri nantawaetziniri Jeepatzii-totaa-rewo. Niyopaeteteero tee naawyaa-waeta-nitzi apaniroeni, ari noñaakirori imatakaa-kinawo naawyaa-shireta-waeta-nitee.

¹¹ Kimitaka nomajontzishiretatyeeemi noñirowa najahaa-wenta-waetaka. Roo kanteencha tema eeroka kantakaa-kawori nomatan-takawori. Roo kameetha-witachari pikenkithata-koyiteenami kameetha. Okantawitaka tee noñaaperowita naaka, tee ranakotzimaetena irika-paeni iitashi-waeta-chari “Riiperori Otyaantaa-rewo-paeni.” ¹² Tema nojeeki-motakimi paerani eeroka-paeni, noñaaha-kimiro maperori naaka Notyaantaa-rewotzi. Osheki namatsin-kawentakimi. Osheki notajonkawentantaki, piñaayiteero kaari piña-piinteeyini, pipampoyaaawenteeyakironi. ¹³ ¿Litaka pikenkishiryaa-waetantari nimaeka nomaninta-waeta-tziimi? ¿Tema naakameetha-tzimi nokimitziri itsipa-paeni kemijantzinkari-paeni? ¿Rooma kantakaan-tawori tee noñeero oeta pipashitanari? Eenitatsi-rika nantakiri kaariperotatsi, pipeyakotenawo.

Ikenkithata-kotziro Pablo mawatatsini rareetantyyaa

¹⁴ Nokenkishiryaaaka nimaeka napiiteero niyaate noñeemi, rootaki mawatatsini na-reetemi. Eero nayiri ikaate pipinatenari. Kaari piyorikite nokoyi nashityaari, tema eeroka-paeni nokowa-perotaki nashitemi. ¿Kantachama apaani eenchaa-niki ipinakowentero ikoyiri ashitariri? Teera, tema riitaki ashitariri pinakowentziriri reentsite. ¹⁵ Rootaki nanteri naaka, okimiwitee-yaawo naakami ashitzimiri. Aritaki nomatakiro noshineta-kowentemi. Osheki netakotakimi. ¿Litaka kaari petakotantana naaka?

¹⁶ Okimitaka eeniyitatsi eeroka-paeni kantatsiri: “Aama tee ikowako-yitee Pablo aakapaeni, osheki riyotzi, ari ikinakaero ramatawi-waetan-takaeri.” ¹⁷ ¿Poshiyakaatzima ramatawi-waetakimi eejatzi ikaatzi notyaanta-kimiri? ¹⁸ Notyaanta-kimiri Tito, eejatzi itsipa noyemijantzinkarite. ¿Ramatawita-kimima Tito? ¿Tema nokimita-wakahaeyani maawoeni naaka, naakameetha-yiteemira eeroka-paeni? ¹⁹ ¿Poshiyakaatzima eeroka-paeni roo nokantantari nokowatzii nokaa-kowentyaa? Teera ari okantyyaa netakotani. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo ñaawaeta-kaanari, okantyyaa

* **12:2** ojenokita-perotzira inkite = mawataneen-tsiri inkite. Ari ikanta-piintziri Judá-paeni ikenkithata-kotziro. Ikanteeyini: “Etanakawori inkite, ari ojeekayitziri menkori. Apiteta-tsiri inkite, ari ijeekayitziri kashiri, ooryaa, ompokiro-paeni, maawoeni. Rooma mawatatsiri ojenokita-perotzira inkite, ari inampitawori Tajorentsi.”

nowetsika-shireta-kaantemiri. Riitakira Tajorentsi yotatsi. ²⁰ Okantzi-mowaeta-kina naaka añeero akantaneenta-wakaa-waeta aririka nareeta-paakyaami. Okantzi-mowaeta-kina eejatzi noñaapaakimi pitzima-wenta-wakaa-waeta, pikija-wakaa-waeta, pikijaneenta-wakaa-waeta, eero paapatziya-wakaa-waeta, pikiji-mata-wakaa-waeta, pikantakaa-pero-waeta, pikosheka-wakaa-waeta. ²¹ Okantzi-mowaeta-tyaanaha nokaani-wenta-kowaetemi Tajorentsi. Aamaaka aritaki nokanta-neenta-kowaeta-paakimi pantayita-kirorika kaari-perori, tee pipakahaero pantayitziro kaari kameethatatsiri, pimayempi-waetzi, piñaathatanta-shiwaeta-piintaka eejatzi.

13

¹ Rootaki mawatatsini nareetemi. Aritaki namina-kotan-tapaa-kimiro, ikantee-takiri paerani:

Itzimi-rika apaani iyakowentaa-rewo, otzimatyee itzimi mawa atziri, terika itzimi apite ñaakoterini rantani, aritaki rowajankitee-takiri.

² Arira nokanta-paakiri naaka nowashironkayiri ikaatzi antzita-kawori kaari-perori janta pijeekinta, ari nokimitzi-tapaa-kyaari eejatzi itsipa-paeni antayita-neerori nimaeka. Tema aritaki nokaman-tzita-kimiro paerani napiitan-takawori nareetakimi. Roojatzi nojankinatzimiri nimaeka. ³ Aamaa-shityaa pikantee-yatziini eeroka-paeni: “Kaari Jeepatzii-totaa-rewo otyaanterini Pablo ikenkithata-kaante, aama kaari riiperori.” Paamawentyaa, irika Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira atziri jeeki-motanta-paentatsini, tema otzimimo-pero-tatziiri ishintsinka rirori, eerokata-ki ñaayiterini. ⁴ Ari okantawitaka, kimi-witaka tee raawyaa-waeta-nitzi irika ikentakoe-tanta-kariri. Roo kanteencha añakahaeri ishintsinka Tajorentsi. Ari nokantzi-takari eejatzi naaka, tee naawyaa-waeta-nitzi, roo kanteencha riijatziro Tajorentsi shintsita-kahaanari, eerokatakira ñaayiterini.

⁵ Tema pikenkishiryaa-kota-wakya. ¿Piriiperotaatzima eeroka pikemijantee? ¿Tema piyotee-yini ijeeka-shiretan-tzimi Jeepatzii-totaa-rewo? Aritaki okantari, terika, aamaa-shityaa tee piriiperotzi eeroka. ⁶ Niyotaki naaka, aririka piñaawakina janta, eero pikimita-kaanta-wakina tee noriiperotzi naaka. ⁷ Nokowa-kotziri naaka Tajorentsi, ari okantyyaa eero noñaakotan-tapaa-kimiro pantani. Teera roo nokantan-tzimiri iroka nokowashi-waeta-paakya nokimita-kotyaari riiperori. Tema roo nokowa-pero-tatzii pantayiteero okaatzi tampatzikata-tsiri. Rootaki nokowakiri, okantawityaa itzimi otzika-wakinanimi, eero noñaahan-tzimiro noshintsinka nowashironkaa-paakimi, rootaki niyotakaanta-perotemiri naakataki riiperori. ⁸ Apatziro nokoyi noñaahan-tayiteero riyotako-tantyaawori kyaariperori. Tema tee nokoyi notzika-tzika-waetero. ⁹ Ari nothaamentakya aririka noñaakimi paawyaa-shireta-waetanee, okantawitakya eekiro ikimita-kaantee-tana naaka kaari aawyaawaetaniri. Rootaki namana-kota-piintakari, okantyyaa piñaantyaawori eeroka-paeni pithotyahaero paawyaa-shire-pero-waenitee. ¹⁰ Rootaki notyaantan-tzimirori iroka jankina-rentsi, teera nojeekimoyita-tzimi eeroka-paeni janta, ari okantyyaa eero notsimaan-tawaeta-paakimi paata. Tema riitaki Awinkatharite kowakakinawori nowetsika-shireta-kaantan-tyaari, tee ikowakana nowaaripero-shireta-waetante.

Oweyaantawori wethataantsi

¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, iroka oweyaantawori nokantemi: Pikimo-shireteeyini. Pithotyaa-yiteero paawyaa-shireta-waeyitee. Pithaamenta-shire-yitee. Paapatziya-wakae-yiteeyaa. Kameetha pijeeka-yitee. ¡Riira Tajorentsi nampi-shiretan-temini, etakotan-taniri irika, riitaki kameethata-tsiri ijeekakaantzi! ¹² Ptakotyaa powethata-wakaa-neeyaa janta.* ¹³ Rowethatzi-tzimi eejatzi kemijantzinkari-paeni

* 13:12 powethata-wakaa-neeyaa = thowootaantsi

nampitawori jaka.† 14 ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-waeteemi Awinkatharite
Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! ¡Okantashitzimaetyaa retakowaeteemi Tajorentsi!
¡Okantashitzimaetyaa ikantakae-yaawo Ishire Tajorentsi paapatziya-wakaan-teeyaari!
Kyaariwé.

† 13:13 kemijantzinkari = kiteshireri

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI GALACIA-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Otyaantaa-rewo naaka. Kaarira atziri-paeni otyaantenani, tema Jesús Jeepatzii-totaa-rewo otyaantakinari itsipatakari Ashiteeri Tajorentsi owañahaeriri paerani ikamawitaka. ² Arira nokaatziri maawoeni noyemijantzinkarite-paeni kemijanta-naatsiri jaka nojankinatzi-mirori iroka. Eeroka-paeni notyaantzini pikaatzi pikemijantee janta Galacia-ki. ³ Okantashitzimaetyaa ikaminthaa-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi, ari ikimitzi-temiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁴ Tema rootaki ikowakiri Ashiteeri Tajorentsi ishine-wentakae Jeepatzii-totaa-rewo, ikama-wenta-yitakae akaaripero-shire-yiwitaka, ari okantyyaa eero akimita-kotan-taari ikaatzi kaaripero-waeta-tsiri nimaeka, ikimiwitakawo rotsiparyaa-kowentaa-tyeemi. ⁵ Okantashitzimaetyaa ipinkathata-piinta-yiteeri Tajorentsi. Ari okantee-tatyee-yaani.

Tekatsi otsipa Kameethari Ñaantsi owawijaako-shiretan-tatsini

⁶ Pomapokakina intsipaete pipakaanakiro pikemijanta-witanakari Tajorentsi. Tema riitaki kowakakimiriri, antawo ineshironka-witeemi, rootaki rotyaantan-takimiriri Jeepatzii-totaa-rewo. ¿Itakama pikemijanta-shiwaetan-tawori otsipa kaari kimityaawoni Kameethari Ñaantsi? ⁷ Tema omaperotatya nokantemiri naaka, tekatsi otsipa ñaantsi owawijaako-shiretan-tatsini. Kimitaka eenitatsi okakaaki-mirori, ikowatzii roetzimpinaa-shiretemi, rootaki rowashiñaan-tayita-kawori jempe okanta ikenkithatakoetziri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Aririkami nowashiñaa-yiteemi-miromi naaka okaatzi nokaman-takimiri paerani, iyakateetenawé. Ari okimitari eejatzi, aririkami ipokaa-jeetemi Ronampiri Tajorentsi poñaachani inkiteki, ikenkithata-kota-paakiro otsipa ñaantsi kaari kimityaawoni nokaman-takimiri paerani, iyakateeteriwé rirori. ⁹ Aritaki nokantakimi paerani, rootaki napiitemiri nimaeka nokante: Eenitatsi-rika owashiñaa-kironi jempe okanta nokenkithata-kota-paakiri paerani Jeepatzii-totaa-rewo, iyakateriwé.

¹⁰ ¿Rooma namina-minatzi nimaeka kameethatzimo-shireta-waeterini atziri-paeni? Tee, namina-minata-tziro naaka kameethatzimoterini Tajorentsi. Roorikami naminate kameethatzimo-shireta-waeterini atziri-paeni, teera romperatana Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Rantawaeri Pablo

¹¹ Pikemi noyemijantzinkarite-paeni, okaatzi nokaman-takimiri Kameethari Ñaantsi, kaarira atziri yotakae-nawoni. ¹² Tema riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo yotaakinawori maawoeni, roñaaha-kinawo. Tema kaari atziri ashityaawoni. ¹³ Pikema-koteeyakinani jempe nokantawita paerani eeniro nomonkaa-witawo rametari nosheninkapaeni Judá-paeni. Pikema-koteeyakinani eejatzi osheki nokija-neenta-witakari kemijanta-neeriri Tajorentsi, nowajankitaa-kaanta-witaka osheki, nokowawita nokakaa-haerimi ikemijanta-yitane. ¹⁴ Tema nomapero-witana-kityaawo naaka nomonkaa-witakawo rameyitari paerani nosheninkapaeni, tekatsira apaani nokaawitakari awijinani jempe nokanta-witaka. ¹⁵ Roo kanteencha paerani tekira notzimiita naaka, riyoshiitzi-takina Tajorentsi. Tema antawo ineshironkatakina rootaki ikaema-shiretan-taanari. ¹⁶ Roñaahaanari Itomi, ikowaki nokenkithatakaayiri kaari nosheninkata. Tekatsira nojampitanakiri nokanteri: ¿Itaka nanteri? ¹⁷ Tee noshiya-shita-paenta-ri noñaapaenteri etayita-kawori rotyaantaa-rewotzi janta

Aapatziyaweniki. Tema apatziro nowanakiro niyaatanaki Mameriniki, opoñaanopiyapaaka roojatzi Ontyaamaeriniki.

¹⁸ Okanta awijaki-ranki mawa ojarentsi, ari niyaata-shitakiri Pedro noñeeri ijeeki rirori Aapatziyaweniki, apatziro nojeeki-mota-paentziri okaatzi 15 kitejeri.* ¹⁹ Roo kanteencha teera noñaapaaki itsipa Otyaantaa-rewo, apatziro noñaapaakiri Jacobo rirentzi Awinkatharite.† ²⁰ Omaperotatyaa okaatzi nojankinatzimiri, tee namatawitzimi, riyotzi rirori Tajorentsi. ²¹ Opoñaashita niyaataki Tonkaeroniki eejatzi janta Cilicia-ki. ²² Tema tekira iñaayite-naata iipatsiteki Judá-paeni ikaatzi kemijanta-yitaneeriri Jeepatzii-totaa-rewo, ²³ apatziro ikema-kota-shitakina ikanteetzi: “Irika koshekaeri paerani ikijaneentee, kowawita-chari ithonkae, ikenkithata-koteero rirori jempe ikanteeta ikemijanteetzi.” ²⁴ Rootaki roweshiryaawentan-tanakariri nimaeka Tajorentsi ikemako-yitakinaha.

2

¹ Okanta awijaki paerani 14 ojarentsi, ari niyaateeri eejatzi Aapatziyaweniki notsipata-nakari Bernabé eejatzi Tito. ² Rootaki niyaatan-takari tema Tajorentsi kowaka-shiryaa-kaakinari. Okanta nareetaka paerani janta, niyoshiita-paakiri nopiyota-paakiri jewayitziriri kemijantzinkari, nokaman-tapaakiri jempe nokanta nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata Kameethari Ñaantsi. Rootaki nopiyotan-tapaa-kariri okantyyaa eero aminaashi-waetanta okaatzi nantayitakiri. ³ Tee ishintsitetawakiri notsipatakari Tito imateero itomeshitaa-nityaa, okantawita kaari nosheninka.* ⁴ Tema ari rojateka-shiwaetakari ikaatzi kashiyaawaeta-wori ikemijantemi, riiyitaki kowawita-chari itomeshitaa-nita-kaantyyaa. Tee inimoyiritzi irika-paeni ijeekashiwaeteeyaa kameetha kemijanta-yitatsiri, okimiwityaawomi rokakaako-wenta-yiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Roo ikowa-peroteeyini ikimitakotee-tyaari jempe ikanta omperataa-rewo. ⁵ Roo kanteencha tee noshineta-kaantziro ikimita-kotyaari, rootaki nokowa-perotakiri riyota-koteero kyaariperori Kameethari Ñaantsi awijako-shiretan-teeyaari. ⁶ Ikanta nokenkitha-waeta-kaapaakiri jewari ipinkathateeri kemijanta-naatsiri, inimota-nakiri, tekatsi otsipa ñaantsi ikantanakiri. (Kimitaka nokinashi-neentaka nokantaki “jewari ipinkathateeri,” tema tekatsi atziri oshiya-kotyaarini Tajorentsi ririiperotzi.) ⁷ Rootaki kaari otzimanta oeta ikantawakinari, tema riyotanaki omaperotatyaa rotyaantakina Tajorentsi nokenkithata-koteeniri Kameethari Ñaantsi kaari totameshitaa-nita-chani. Ikimitakiri rirori Pedro rotyaantakiri ikenkithata-kaayiteeri nokaatzi notomeshitaa-niyita. ⁸ Tema riitaki Tajorentsi otyaanta-kiriri Pedro ikenkithata-kaayiteeri nosheninka. Riijatzi otyaantakinari naaka nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata.† ⁹ Ikanta Jacobo, Pedro eejatzi Juan, ikimita-kaantakiri itzinkami kemijantzinkari-paeni, riyotanaki riitaki Tajorentsi neshironka-takinari. Aripaetera raakameethata-nakina, ari ikimita-wakiri eejatzi Bernabé, ari okantyyaa niyaata-kaanta-nakawori nokenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata. Ari ikimita-nakari rirori ikenkithata-kaayiteeri kaari nosheninkata.‡ ¹⁰ Opoñaashita ikantanakina: “Aririka piyaayitaki jempe-rika-paeni, otzimatyee petakoteeyaari ashironkaenkari-paeni.” Tema nomatzi-takawo netakoyitakari, rootaki nanta-piinta-yitakiri.

Ikijathee-tziri Pedro Antioquía-ki

¹¹ Ikanta riyataakira paerani Pedro Antioquía-ki, eenitatsi rantakiri rirori, ari nokijathata-kiriri. ¹² Tema owakira riyataki Antioquía-ki, imawita-paakawo kameethari, rakiyota-paakiri kaari isheninkata. Roo kanteencha rareetee-yakani janta

* 1:18 Pedro = Cefas † 1:19 Jacobo = Santiaho
nosheninka-totameshitaarewo ‡ 2:9 Pedro = Cefas

* 2:3 kaari nosheninka = griego † 2:8

rotyaantani Jacobo, ari otzimanakiri rantani Pedro, ipaka-nakiro rakiyowitari kaari isheninkata. Osheki ithaawan-takari ikaatzi areetapaen-chari ametawori itomeshitaa-nita. ¹³ Imatzita-nakawo itsipa Judá-paeni kemijanta-witeen-chari, ari ikimitzi-tanakari eejatzi Bernabé rirori, roshiya-kota-nakari irika-paeni owapeyi-motan-taniri. ¹⁴ Ikanta noñaakiri Pedro tee imonkaa-tziro kyaariperori Kameethari Ñaantsi, ari nopiyotakiri ikaatzi kemijanta-tsiri, iñeeyakinani maawoeni nokantakiri Pedro: “Isheninka Judá-paeni eeroka, tema pipakahaero amewitari paerani, poshiya-kotari kaari asheninkata. ¿Litaka pishintsitan-tariri atziri-paeni kaari Judá-paeni roshiya-koteero akimiyita aaka? ¹⁵ Omapero-witatyaa, Judá-paenira aakapaeni, tee akimitako-wityaari kaari asheninkata ikanteeta-piinta-witari ‘kaari-pero-shireri.’ ¹⁶ Roo kanteencha, ayotzi nimaeka tekatsira materoni itampatzika-shirete imonkaa-wityaawomi Ikantakaan-teetani, tema apatziro imatziro Jesús Jeepatzii-totaa-rewo itampatzika-shiretae awentaa-shiretaarira. Rootaki awentaan-taariri aaka, atampatzika-shireteeta. Tema tee omatziro otampatzika-shiretante Ikantakaan-teetani.” ¹⁷ Aamaeyaa eenitatsi kanteeni: “Pamina-minata-nakiro itampatzika-shireteemi Jeepatzii-totaa-rewo, roo kanteencha eekiro pantatziro kaari-perori. Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo kaaripero-shireta-kaemiri.” Nokantzi naaka: ¡Tee ari okantyya! ¹⁸ Tema rootaki aminaashi-waeta-chari ashintsita-wakaeyaa, akante: “Jame amonkaa-yiteero maawoeni Ikantakaan-teetani.” Tema okimiwitakawo nothonkiromi nopookiro jempe-rika oeta kaari wetsika-chani kameetha, opoña napiiteeromi nowetsikaero okimitaha paerani. ¹⁹ Tema okimiwitaawo nokama-pithata-kityeeromi naaka Ikantakaan-teetani, ari okaatapaaki nopankinawentawo nomonkaa-yiteero. Apatziro noñiuro nañahae nantayiteeniri okaatzi ikowakaanari Tajorentsi. ²⁰ Nokimita-kaanta-nakiro notsipateeyarimi Jeepatzii-totaa-rewo ikemaatsita-kaetakari paerani ikenta-kotee-takiri. Tema nokimita-kota-naari jempe ikanta kaminkari, tekatsi rantanee. Tema okaatzi nantayita-neeri teera naaka nintakaa-shityaawoni, Jeepatzii-totaa-rewo antakaa-nawori. Nawentaa-naari Itomi Tajorentsi, tema antawo retakotaana, ikamawentaana. ²¹ Tee nokoyi napaatero ineshironkataanahana Tajorentsi. Rootaki kaari nokantanta: Otzimatyee amonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani añaantyaawori owawijaako-shire-yitee. Aririkami nokantemi, amina-shityaami ikama-wenta-yitakae Jeepatzii-totaa-rewo.

3

Ijeeka-shiretantee Ishire tajorentsi awentaa-shiretyaari Jeepatzii-totaa-rewo

¹ ¡Noyemijantzinkarite-paeni, Galacia-jatzi! ¿Jempema okinakika piyotani? Okimi-witakawo ikija-minthee-temimi. Tema paerani noñaawonta-kimiro jempe ikantee-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikenta-kotee-takiri. ² Apatziro nokoyi nojampitemi jempe okanta ojeeka-shiretan-takimiri paerani Ishire tajorentsi. ¿Rooma ojeeka-shiretan-takimiri pimonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani? Teera. Roo kantakaan-tziro pawentaa-shire-yitanaari Jeepatzii-totaa-rewo. ³ ¿Pimajontzi-shiretatziima? ¿Pimaejantakirota otampatzika-shiretakimi paerani Ishire tajorentsi? ¿Pipeyakotakirota itampatzikashiretamiranki Tajorentsi? ⁴ ¿Amina-shityaama okaatzi pikemaatsi-wentakari paerani? Kimitaka tee aminaashi-waetyaa. ⁵ Tema Tajorentsi otyaanta-kimirori Ishire tajorentsi, itajonka-wenta-yitakimi, piñaayitakiro kaari piña-piinta-yiwita. ¿Rooma piñaanta-yitakawori okantakaan-tziro pimonkaa-yitziro Ikantakaan-teetani? Teera. Roo piñaanta-yitakawori pawentaa-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Rantzi-mota-wakaari Tajorentsi itsipatari Abraham

⁶ Tema paerani nowae-jatziteni Abraham rawentaa-nakari Tajorentsi, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani. ⁷ Rootaki piyotee-yirini eeroka-paeni, ikaate awentaa-shireta-waetaa-chani, riitaki matakirori ikimita-kotaari Abraham. ⁸ Iroka

Jankina-rentsi-perori iñaawaetakiri Tajorentsi paerani iñaanatziri nowaejatziteni Abraham, tema riyotzi-taka aritaki itampatzika-shire-yiteeri itsipa-jatzi atziri-paeni kaari Judá-paeni aririka rawentaa-shire-yitee-yaari. Ikantaki-ranki:

Eeroka kantakae-yaawoni notajonka-wentan-teeyaariri maawoeni itsipa-jatzi atziri-paeni.

⁹ Ari ikantzimaetari Tajorentsi itajonka-wentayiteeri awentaa-shiretzinkari, ikimita-kaantaari jempe ikantakiri paerani nowae-jatziteni Abraham rawentaa-shiretaari rirori.

¹⁰ Tema ikaatzi awentaawori imonkaateeromi Ikantakaan-teetani, yakataa-rewowa irika. Tema rojankineetaki paerani ikanteetzi:

Yakataa-rewowa irika kaari thotyahaeroni imonkaateero rojankinee-takiri Ikantakaan-teetani.

¹¹ Ari okantzimaeta, tema tekatsi materoni itampatzika-shiretzi-moteri Tajorentsi imonkaa-yiteeromi Ikantakaan-teetani. Rootaki ikantan-teetari jankina-rentsiiki:

Tampatzika-shireri irika awentaa-shireri, aritaki iñeero rañaantee-yaawo.

¹² Rooma Ikantakaan-teetani tee ari okantyyaa, tema rojankineetaki paerani ikanteetzi: Eenitatsi-rika monkaateeroni, riitaki ñeeroni rañaayitee.

¹³ Roo kanteencha ikaminthaka rotsiparyaa-kowentee Jeepatzii-totaa-rewo riyakawentee-tanteeromi Ikantakaan-teetani, tema riitaki rashita-kaetaka apaniroeni riyakatee-takiri. Riitaki ikenkithata-koetakiri paerani jankina-rentsiiki, ikanteetzi:

Yakataa-rewowa irika ithatee-takiri incha-kotaki.

¹⁴ Rootaki imatanta-kawori Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema rootaki ikashiya-kaetakiriri paerani nowae-jatziteni Abraham. Ari okanta iñaanta-yitaawori kaari Judá-paeni itajonka-wentee-teeri, itsipa-shiretee maawoeni Ishire tajorentsi awentaa-shire-taa-rewowa.

¹⁵ Noyemijantzinkarite-paeni, jame noshiya-kaawentemiro okaatzi ameyitari aaka. Aririka otzimi akashiyakaa-wakae-yaari, ojankinata-kotziro riyotan-teetyaari eenitatsi akashiya-kaeriri asheninka. Aririka ojankinata-kotakiro, tekatsi materoni rowashiñaahero okaatzi jankinateen-chari. ¹⁶ Ari ikimita-kirori paerani Tajorentsi, eenitatsi ikashiya-kaakiriri nowae-jatziteni Abraham ipiriri eejatzi icharinityaari. Piñaakiro noyemijantzinkarite-paeni, teera ikenkithata-koeritzi jaka ikaate icharinita-nakyaari nowae-jatziteni Abraham, apatziro ikenkithata-kota apaani icharinityaari, riitakira Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁷ Ñaakiro, riitaki retaka Tajorentsi paerani Abraham ikashiya-kaakiri, ikantakiri: “Abraham, eenitatsi akashiyakaa-wakae-yaari.” Okanta awijaki paerani okaatzi 430 oarentsi, ari rimpowaeeteeri Moisés rojankina-yiteero Ikantakaan-tziri Tajorentsi. Roo kanteencha okaatzi rojankinatakiri Moisés, teera owashiñeero okaatzi ikashiya-kaetzi-takariri Tajorentsi paerani Abraham. ¹⁸ Tema roorikami kowaperota-chani amonkaa-yiteeromi Ikantakaan-teetani añaantyaawori ipayiteeri Tajorentsi, aminaa-shityaami okaatzi ikashiya-kaetzi-takariri paerani Abraham. Tema paerani tee otzimawita Ikantakaan-teetani imonkaaterimi Abraham, apatziro rawentaa-shiretakari Tajorentsi, rootaki otziman-takari ikashiya-kaakiriri.

Iitakama otzimantari ikantakaan-teetzi

¹⁹ ¿Iitakama otziman-takari Ikantakaan-teetani? Roo otziman-takari oñaahantero ipiyathanka atziri-paeni, roojatzi rareetan-takyaari icharinityaari Abraham ikashiya-kahae-takiriri paerani. Tema rotyaantaki Tajorentsi Ronampiri rojankinata-kaeri Moisés Ikantakaan-teetani. Riitakira Moisés kantako-wenta-kiriri paerani atziri-paeni janta. ²⁰ Tema osheki tzimawiteen-chari paerani kantako-wentan-taniri. Riima Tajorentsi apaani ikanta rirori.

²¹ ¿Owashiña-kiroma Ikantakaan-teetani okaatzi ikashiya-kaakiriri Tajorentsi paerani Abraham? Tema tee owashiñeero. Roorikami owawijaako-shiretan-tatsinimi

Ikantakaan-teetani, aritaki omatakiromi otsiparyaako-wenta-yiteemi atampatzika-shire-yiteemi amonkaa-yitaneerowa. ²² Roo kanteencha, ooñaawonta-kaero Jankinarentsi amaperowitaka akaaripero-shire-witaka. Otsizatyee awentaa-shiretee-yaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, añaantee-yaawori ikashiya-kaakaeri paerani Tajorentsi.

²³ Tema paerani tekira awentaa-shireta-naari, okimiwitaka ashita-kota-tyeemi Ikantakaan-teetani, oyaawentaka omonkaa-paetetan-tyaari awentaa-shiretan-tyaari, tee añaawitawo ajeekashiwaetyaa antayiteero okaatzi akowayitziri aaka.

²⁴ Paerani iyotaayitee Ikantakaan-teetani, okimitakaan-takae riyotee-tziri eentsi riyotan-tyaawori oeta ranteri. Roojatzi yotakahaerori awentaa-shiretan-taariri Jeepatzii-totaa-rewo, ari okanta otampatzika-shire-yitan-teeri awentaa-shiretani.

²⁵ Tema ayoteero awentaa-shire-yitaa-ri, tee okowaneeyaa ayotaayitee Ikantakaan-teetani oeta antayiteeri.

²⁶ Tema pawentaa-shireyita-naari Jeepatzii-totaa-rewo, itomintayita-neemi Tajorentsi.

²⁷ Pikaatzira pomitsiryaa-wentaari Jeepatzii-totaa-rewo, pikimitakaan-taanaatyawo riimi pikithaata-koteeyaari.

²⁸ Tema pikaatzi pawentaa-shireta-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi ramaakita-neeri rirori, okantawita: aakarika Judá-paeni, kaarika Judá-paeni, aakarika omperataa-rewo, riirika omperataniri, aakarika shirampari, roorika tsinani, tekatsi oeyiteeyaa iroka, apatawakaha ikantakaa-yitee maawoeni.* ²⁹ Tema pawentaa-shireyita-naari Jeepatzii-totaa-rewo, kimiwitanaka eerokami icharinita-neeyaami Abraham, eerokataki ñeeroni okaatzi ikashiya-kaae-takiriri paerani rirori.

4

¹ Pikemi nokante eejatzi. Ikimita-koetakari apaani eenchaa-niki rashita-kaari ipaapate rowaahawo ikashiya-kaeyaari paata rantaritakirika. Okantawitaka riiwitaka ashitawori rowaahawo eeniro reentsitzi, ikimita-kotari jempe ikanta omperataa-rewo,

² tema eenitatsi kempoyee-niriri rowaahawo rashita-kaariri ipaapate. Paata aririka rantaritaki, omonkaataa ikantakiri ashitariri, aripaete iiteeri rashita-kaetariri paerani.

³ Ari akantayi-witakari aakapaeni paerani, akimita-kotakari ikantahanki apaani eentsi, akimitawitakari eejatzi apaani omperataa-rewo, amonkaata-shiwaetakawo rameta-piinteetari jaka jaawiki.

⁴ Roo kanteencha ikowa-paakira Tajorentsi, rotyaantakiri Itomi, itziman-tapaakawo apaani tsinani, otzimatyee imonkaata-paentero rirori Ikantakaan-teetani.

⁵ Rootaki rotyaantan-teeta-kariri okantyyaa ijeekan-teeyaari kameetha monkaawae-witawori Ikantakaan-teetani. Rootaki añaantaawori itomintayitee Tajorentsi.

⁶ Tema itomi Tajorentsi eerokapaeni, rotyaanta-kimiri Ishire tajorentsi ijeeka-shiretan-temi. Riitaki ñaawaeta-kaayiteeri aririka amanayityaa, akantzi: “¡Pawa, Ashitanari!”

⁷ Ñaakiro, teera eeroka onampitaa-rewo, itomintayiteemi Tajorentsi. Tema itominteemi, ikowaki piñaayiteero okaatzi ikashiya-kaakimiri.

Apankinawentyaawo-rika Ikantakaan-teetani akimitanaa-tyaari pimantaa-rewo

⁸ Tema paerani tee piyowitari Tajorentsi, tema pitajorentsi-tetashi-yitakawo rowetsikani-paeni atziri, rootaki omperawaeta-kimiri. Teemaeta otajorentsi-wityaa iroka.

⁹ Rooma nimaeka piyoteeri eeroka Tajorentsi-perota-tsiri. Jame akantawaki, tema riitaki Tajorentsi yotzimiri eeroka, raakameethateemi. ¿Iitaka pikowantari papiiteero jempe pikantawita paerani? Teera okameethatzi.

¿Pikowatziima pikimita-kotee-yaari omperataa-rewo? ¹⁰ Tema pomaerintanta-piin-takawo kitejeri-paeni, kashiri-paeni, eejatzi ojarentsi-paeni.

¹¹ Okimitaka aminaashi-yitaka okaatzi niyotaa-yiwita-kimiri.

¹² Noyemijantzinkarite-paeni, pikemi nokantemiri: Otsizatyee pikimitee-na naaka, tema nokaero nokantawita paerani, nokimita-koteemiro pikanteeyani eeroka-paeni paerani. Tee pimaninta-shireta-wakina ¹³ nomantsiya-waewitaha, nojeeki-motakimi,

* 3:28 kaari Judá-paeni = griego

ari okanta netanta-paakawori nokenkithata-kotzimiro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Tema tee pimaninta-shireta-wakina piñaawa-kinaha nomantsiya-waetaki, pikimita-kaantakina naakami Ronampiri Tajorentsi, paakameethatee-yakinani. Pikimita-kaantakina eejatzi riirikami paakameethatakimi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Paerani owakira piñaawakina antawo pikimo-shire-wenta-wakina. Kimiwitakimi aritaki pantakinawomi arikami nokantemimi: “Noyemijantzinkarite-paeni, pikithokireenawo poki pipinawo.” Rootaki pantantyaawori tema antawo petakotakana. ¿Jempema oeta kaari pikimo-shire-wentan-taana nimaeka? ¹⁶ ¿Poshiya-kaatzima nokijaneentatziimi nokenkithata-kaakimiro kyaariperori? ¹⁷ Noyemijantzinkarite-paeni, ikaatzi kowatsiri itzimpina-shireta-kaemi, ikowatziira rirori pikenkishiryaa-koteri ikameetha-shireyitatzi rirori. Teera ikameetha-shire-yitzi, tema ikowayitatzi pitheenka-shireteena naaka, rootaki paakameethatan-tyaariri rirori. ¹⁸ Kameetha ashi owaero paakameethata-piintena, tee okowa-perotyaa nojeeki-motemi pinampiki. ¹⁹ Notyomipaeni, antawo okatsitzi-motana nokenkishiryahaa-koyitzimi, okimiwitakawo okatsitakotzi tsinani. Eekiro okatsitzi-mota-tyeena roojatzi pimonkaatan-takyaawori inintakaa-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁰ Jempe nokantyaaka nojeeki-motan-temiri nimaeka janta okantya nokenkitha-waeta-kaantemiri kameetha. Tema tee niyotzi oeta awiji-mota-kimiri.

Oshiyakaa-wentantzi Sara eejatzi Agar

²¹ Nokoyi rakina ikaatzi kowatsiri imonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani. ¿Tema ike-makotziro jempe okanta-kota? ²² Iroka okanta-kota: Paerani itzimaki apite itomi nowae-jatziteni Abraham. Etakawori itomi, rootaki tzimakiriri romperatani, rima itsipa itomi, rootaki tzimakiriri iinaperori, kaari inampiri. ²³ Tema inintakaa-nikiini Abraham rowakaakiro romperatani, rootakira tajonkacha itzima-piintee-tziri eentsi-paeni. Riima otzimakiri iinaperori, rinashitaka rirori, tema riitaki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi. ²⁴ Eenitatsi oeta oshiyakaa-wentakiri iroka apite tsinani, tema apite okaatzi antzi-mota-wakaantsi. Tsinani iitachari Agar omperataarewo roori, rootaki oshiyakariri ikaatzi pankinawenta-yitawori imonkaateromi Ikantakaan-teetani rojankinata-kaantakiri paerani Tajorentsi Cheentoniki. ²⁵ Iroka ochempi Cheentoni jeekatsiri Mameriniki, ari iiteetziro eejatzi Agar. Ikaatzi otomiyitari Agar, ikimita-kotawo jempe okanta romperateetawo roori. Riitaki oshiyakaa-wentari Aapatziyaweni-jatzi pankinawenta-shiwaetawori Ikantakaan-teetani. ²⁶ Rooma ot-sipa tsinani inantaperotari nowae-jatziteni Abraham kaari romperateetari, rootaki oshiyakawori roomi aniroitari. Rootaki oshiyakaa-wenta-kiriri ikaate nintahaachani otsipaki nampitsi iitachari eejatzi Aapatziyaweni jeekatsiri inkiteki. ²⁷ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani ikanteetaki:

Okantawitaka tee pitzimaanitzi, pimaaniro-thakiwita, roo kanteencha antawo pikimoshiretee.

Tee piñaawitawo pikemaatsityaa pitzimaanite, pikimoshire-wenteeyaa.

Tema osheki tzimaatsini pitomi-paeni okantawitaka imaninta-witee-takimi, ari pawijeero tzimawita-chari oemi.

²⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, ari akimitari Isaac otomi iinaperori nowae-jatziteni Abraham, tema eenitatsi ikashiya-kaeta-kaeri eejatzi aakapaeni. ²⁹ Tema paerani irika otomi tsinani omperataawo tzimaen-tsiri inintakaa-kari Abraham, antawo ikijaneentakiri otomi iinaperori tzimaen-tsiri inintakaa-kari Ishire tajorentsi. Rootaki tajonkachari eejatzi nimaeka. ³⁰ Roo kanteencha ¿litaka ikantee-takiriri Abraham Jankinarentsiki? Iroka ikantee-takiri:

Otzimatyee pomishitoyiro pomperatani, iyaatee, aaneeri otomi. Tema riitaki otomi piina-perori ashitee-yaawoni okaatzi tzimi-motzimiri.

³¹ Ari okantzimaeta noyemijantzinkarite-paeni, teera otominta-yitee omperataawo, tema akimitaari otomi kaari omperataawo.

5

Pikyaaryoo-wenteero piñahaero pijeekashiwaateeya

¹ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo okakaa-kowenteeri, rootaki añanta-yitaawori ajeekashiwaetaa. Oztimatyee akyaaryoo-wenteero, tema tee okameethatzi apiiteero oshiyako-yitee-yaari jempe ikanta omperataa-rewo. ² Pikemi nokante. Naaka Pablo kamantzi-mirori iroka ñaantsi. Aririka pikoyi pimonkaateero itomeshitaa-niitemi, aminaashi-waetaka pikemijanta-neeri Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Nokoyi napiiteero nokanteri ikaatzi kowatsiri itomeshitaa-niiyityaa, oztimatyee ithotyahaeromi maawoeni Ikantakaan-teetani. ⁴ Tema ikaatzi kowanaa-tsiri imonkaateromi Ikantakaan-teetani okantyyaa itampatzika-shiretan-teeyaarimi, rotsiparyaa-naakyaari Jeepatzii-totaa-rewo, tee iñeero ineshironkateeri. ⁵ Rooma aakapaeni, okantakaakawo Ishire Tajorentsi akemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo, oyaakowenteeyari itampatzika-shiretee. ⁶ Eeniyitatsi totameshitaa-nita-chari, riima itsipa tee imatziro rirori. Tee okowa-peroteeyaa iroka rashiyiteera Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki kowaperotacha akemijanta-perota-neeri, ari okantyyaa etakoyitawakaantaneeyaari. ⁷ Paerani kameetha pikanta pikemijanta-yitanaki. ¿Iitaka okakaaki-mirori kyaariperori? ⁸ Teera rii oka-kaemironi etakimiri riyoshii-witakimi. ⁹ Tema ikanteetaki paerani: “Eepichokiini nawita shineya-kaerori opatha, aritaki omatakiro oshineya-kaero maawoeni opatha.” ¹⁰ Nawentaakari naaka Awinkatharite, riitaki kenkishiryaa-kaemini eero poshoretantawo inashiyitachari. Roo kanteencha oztimatyee rowajankiteeteri kowatsiri itzimpina-shireta-kaemi, okantawitakyaa jempe-rika itzimi. ¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, tee noshintsizimi pitomeshitaa-niyityaa. Arimi nokantyyaa, ¿Arima ikija-neenta-wentee-takinawo nokenkithata-kotziro ikenta-koteetakiri Jeepatzii-totaa-rewo? ¹² Roo kanteencha, ikaatzi kowayita-tsiri itzimpina-shireta-kaemi, nokowaki naaka riitaki pithoka-shita-chanimi itotaa-nityaa rirori.

¹³ Pikemi nokante noyemijantzinkarite-paeni. Riyoshiitee-takimi okanta piñantaawori pijeekae kameetha. Roo kanteencha, tee okameethatzi pantayiteero okaatzi pikowakaa-shitari eeroka. Tema roo kameethatatsi petakotawakaayiteeyaa. ¹⁴ Osheki nawita ñaantsi rojankinatee-takiri paerani Ikantakaan-teetaniki, roo kanteencha apaani okanta kowaperota-chari ayoteri, ikanteetzi: Petakoteeyaari pisheninka, pikimita-kaanteeri petakotawo piwatha eeroka.

¹⁵ Rooma aririka powatsimaa-wakaeyaa opoñaa pikija-wakaeyaa, aritaki piñaakiro pipeya-shireta-wakaeyaa.

Ikowa-shiteetari, eejatzi okowakaan-tziri Ishire tajorentsi

¹⁶ Pikemi nokante: Aririka panta-piinta-neero okowakaemiri Ishire tajorentsi, aritaki piñeero pipakahaero okaatzi pikowa-shiwaetari. ¹⁷ Tema eenitatsi pikowa-shiyitari eeroka, eenitatsi eejatzi okowakaemiri Ishire tajorentsi. Teera oshiya-wakaa iroka, tema inashiyita. Ari okanta kaari panta-piintantawo pikowa-shiyitari. ¹⁸ Roorika Ishire Tajorentsi antakaa-neemironi inintakaa-yitzimiri, teera pañii-moteero Ikantakaan-teetani. ¹⁹ Tee romaanta antapiintzirori ikowa-shiyitari, iroka ikantayita: Tee ikinatawo itsipitari imayempi-waetzi, ipaankinata-wakaa-waeta, ñaathata-shiwaetan-taniri, ²⁰ ramanawaetziri rowetsikaetani, isheryaa-waeta, ikijaneenta-wakaa-waeta, iñaana-minthata-wakaa-waeta, tee rawentaa-wakaa-waetyaa, ikatsimata-wakaa-waeta, ikosheka-wakaa-waeta, tee rariperota-wakaa-waeta, tee raapatziya-wakaa-waeta, ²¹ reshita-kota-wakaa-waetawo rashiyitari, rompojawakaa-waeta, ishinki-waeta, iñaamaperotakawo roemoshirenka-waetyaa rantantyaawori kaari-perori, rantayitziro jempe-rika oeyitari. Tema rootaki noshintsita-kimiri paerani eero pantanta-yitawo

iroka. Tema aririka pantayitakiro, eero piñeero ipinkathari-wenteemi Tajorentsi. ²² Rooma okaatzi antakaan-tziri Ishire tajorentsi, añiuro etakotantyaa, athaamentyaa, kameetha ajeekanee, amatsinka-wentaniri, aneshironkatantee, pimanta-waetaniri, oejokirotantaniri, ²³ tsinampa-shireri, ñaako-shiretaniri. Tee othañaa-pithateero Ikantakaan-teetziri amatayiteero iroka-paeni. ²⁴ Roo kanteencha, ikaatzi okaerori kaari-perori rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, kimiwitaka ikenta-kotaa-tyeeromi okaatzi ikowa-piinta-shitari rantashi-yityaarimi rirori.

²⁵ Tema ojeeka-shiretan-teera Ishire tajorentsi, otzimatyee amata-piinteero okaatzi ikowakaa-yiteeri. ²⁶ Tee okameethatzi ajahaa-wenta-waetyaa, tee okameethatzi akantzi-moneenta-kaawaetyaari asheninka, tee okameethatzi eshitako-neenta-waeteri rashiyitari itsipa.

6

¹ Noyemijantzinkarite-paeni, aririka piñeeri tzimatsini rantani, tema antaki-shiretakimi eeroka, pikaminayiri. Paamawentyaa pitsinampashirete, otzimikari pantani eeroka. ² Pamitakota-wakae-yitaneeyaa, pikimita-kaantero powatsinaryaa-kota-wakaa-tyeemi inateetziro tenari. Tema ari okantyyaa pimonkaatan-tyaawori pantayita-neero ikantakaan-tani Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Eenitatsi-rika kenkishiryaa-waeta-chari, ikante: “Naaka riiperori.” Apatziro ramatawi-waetaka, tema tekatsi iimatsityaa rirori. ⁴ Tema otzimatyee akenkithashiryaa-kotyaa maawoeni, okini akimo-shire-wenta-wakaeyaa. Eero akanta-shireta-waetzi: “Nawijakiri irinta.” ⁵ Tema maawoeni otzimayitzi ikowaetakiri antayiteri.

⁶ Ikaatzi ikenkithatakaa-piintee-tziri iñaani Tajorentsi, okameethatzi ipinateri iyoteeriri, tema eenitatsi kowitye-motariri rirori.

⁷ Tekatsira materoni ramatawiteri Tajorentsi. Ikaatzi kowawita-chari ramatawiterimi, apatziro ramatawi-waetaka rirori. Okimiwitakawo oetarika ipankitee-terimi, aririka okithokitanaki eero opaashinitzi okithoki roojatzi riyoyahaete jempe okanta ipankitee-takiri. ⁸ Ari ikimitari ikaatzi antapiinta-kirori ikowa-shiyitari, kimiwitaka rowiitaa-tyeeromi owajankitahaantsi. Riima ikaatzi antayita-neerori okowakaan-tziri Ishire tajorentsi, kimiwitaka riimi owiitee-ronimi kañaanitaantsi. ⁹ Otzimatyeeera amawentyaa eero aperawentantawo antayiteero kameetha-yitatsiri. Eekiro aatakaa-nakityeero, eero okantzimo-neenta-waetee. Ari okantyyaa añaaante-yaawori oshiyawitakawori rowiitee-takiri. ¹⁰ Rootaki okowa-perotantari aneshironka-yiteeri maawoeni, aaka kyaaryoota-tsini aneshironkata-wakaeyaa akaatzi akemijanta-yiteera.

Ithaamentawo Pablo ikentakowentakari Jeepatzii-totaa-rewo

¹¹ Noyemijantzinkarite-paeni, naakataki jankinatzi-mirori nakoki iroka, antawopaeni nokanta-yitakimiro. ¹² Tema ikaatzi shintsiwenta-kimiri pitomeshitaa-niyityaa, inintakaa-shiwaetawo rirori, rinimota-kaantyaariri ikaateeyinira. Ari okantyyaa eero ikoshekan-teetari ikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri. ¹³ Tema ikaatzi totameshitaa-niteen-chari, tee imonkaataa-jeerotzi Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha ishintsi-waetakimi eeroka pitomeshitaa-niteeyaa, ari okantyyaa rajahaa-wentan-tyaari aririka imatakaa-kimiro ishintsizimi. ¹⁴ Rooma naaka tee nokoyi najahaa-wenta-waetyaa, tema roo nokowakiri nothaamentee-yaawo ikenta-koteetakiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ikentakowentakina naaka Jeepatzii-totaa-rewo, okimiwita-naawo okama-pithata-tyeenami jaawiki-jato, ari nokimitzi-motakawo naaka nokama-pithatakiro jaawiki-jato. ¹⁵ Tekatsira oetzimota-neeyaari Jeepatzii-totaa-rewo aakarika totameshitaa-rewo, terika atomeshitaa-nita. Tema rootaki kowaperota-naachari ikimita-kaantee owakirami rowetsikaetee. ¹⁶ Ikaate kemijanteeroni nokanta-yitakiri, ari ijeekayitee kameetha, ineshironkaeteeri.

Ari ikantayitee-yaari ikaatzi rashi-perotaari Tajorentsi nimaeka, roshiya-witakari paerani Israel-paeni.

¹⁷ Ari okaatapaaki noyemijantzinkarite-paeni, tee nokoyi ikosheka-waetee-tena. Tema osheki rowironta-wentee-takinari naaka Awinkatharite Jesús.

Iweyaantawori wethataantsi

¹⁸ Noyemijantzinkarite-paeni, nokoyi ikaminthaa-shireteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI EFESO-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo, Rotyaantani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki ikowakaa-kinari Tajorentsi. Eeroka-paeni nojankina-yitzini pikaatzi rashiyiteemi Tajorentsi, pikemijanta-neeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo janta Efeso-ki.* ² Okantashitzimaetya ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi, ari ikimiteemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Itajonka-wenta-shiretantzi Jeepatzii-totaa-rewo

³ Jame ajahaawentee-yaari Tajorentsi, ipaapatetari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki tajonka-wenta-shireteeri rotyaanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo ipoñaakawo inkitekinta. ⁴ Riitaki iyoshii-yitakaeri paerani tekiraha rowetsiki-roota kepatsi, riyotzitaka ari rashiyitee Itomi, kiteshireri akantzi-motee-yaari, tekatsi ikantakoetee. ⁵ Osheki retakoyitakae. Ari okanta rotyaantan-takaeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki opoñaantari itominta-yitee, tema ikoyitaka rirori paerani ineshironka-yitee. ⁶ Rootaki aweshiryaawentantee-yaariri Tajorentsi, tema antawo ikaminthaa-yitee, raapatziya-yitee, rootaki opoñaantari rotyaanta-kaeri Retako-perotani. ⁷ Tema osheki ikaminthaa-yitee, ipinako-wenta-yitee rapatawentakae riraa paerani Itomi. Ari okanta ipeyakotan-teerori antayiwitakawo kaari-perori. ⁸ Ari ikinakaerori Tajorentsi, tema yotaniri rirori, kyaari-perori iroka ikenkishiryaaantani rirori. ⁹ Riyotakaa-yiiteero okaatzi ikenkishiree-takari paerani rirori, tekatsi yotawityaawoni okaate ranteeri. ¹⁰ Tema okaatzi ikenkishiretzi-takari, aritaki othotyakyaa omonkaa-yiteeyaa. Aririka ipiyee Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikaate ipinkathari-wenteeri maawoeni tzimayita-tsiri inkiteki, eejatzi kepatsiki.

¹¹ Ikenkishiretzi-takawo okaatzi riyotakaa-yiteeri nimaeka. Rootaki riyoshii-yitan-teeri, tema ikashiya-kaetzi-takaeri rotyaanteeniri Itomi. Tema okaatzi rantayitakiri, rootaki ikenkishiretzi-takari paerani rirori. ¹² Rootaki imatanta-yitakawori iroka Tajorentsi, okantyyaa najahaa-wentan-tyaariri nokaateeyini netayitakawo nawentaa-nakari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹³ Ari pikimita-yitakari eejatzi eeroka-paeni owakira pikema-kota-wakiri Jeepatzii-totaa-rewo owakira ikenkithata-koeta-paakiro Kameethari Ñaantsi, pikemijantanaki. Tema ikashiya-kaeta-kimiri paerani rotyaantemiri Ishire tajorentsi, riitaki yotakae-mironi rashiyitaa-tziimi, ari ikantee-taateeroni ijeeka-shiretan-temi. ¹⁴ Tema añaaakiro tee rookawentee Ishire tajorentsi, ari ayotziri maperori Tajorentsi ithotyahaero okaatzira ikashiya-kahaeri. Ashi owaero roojatzi rokakaakowentan-teeyaariri ikaatzi ipinako-wenteeri rirori rashiyitee. Rootaki roweshi-ryaawentan-teetyaariri otzimi-motziri rowaneenkawo.

Yotashireta-kaantzirori, ooñaawontzirori eejatzi

¹⁵ Tema nokema-kotakimi jempe pikanta pikemijanta-neeri Awinkatharite Jesús, jempe pikanta petakoyitanaari ikaatzi rashiyitaari,† ¹⁶ tee nopakaero namana-kowentzimi, nopasoonkitakowentzimi. ¹⁷ Namanari Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ashitawori owaneenka-wontsi. Rootaki nokowa-kotan-tariri riyoshireta-kaemi, rooñaawonta-peroteemiro jempe ikanta-kota rirori, ¹⁸ ikenkishireta-kaemi okantyyaa piyota-kotan-tyaawori royaako-ntziri ikaatzi ikaema-shireteeri, piyota-kotan-tyaawori eejatzi owaneenkata-ka roñaaha-yiteeriri Tajorentsi rashiyitaari,

* **1:1** rashiyiteemi Tajorentsi = kiteshireri † **1:15** rashiyitaari = kiteshireri

¹⁹ piyota-kotan-tyaawori eejatzi antawo ishintsinka tekatsi oshiyaarini. Osheki okantakaa-yitee ishintsinka akaatzi akemijanteeri. Tema roojatzi ishintsinka ²⁰ rowiriintan-taariri paerani Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka, raaneeri inkiteki, rojeeka-waeri rakoperoki. ²¹ Ari ikaateeri Tajorentsi ipinkathari-wenteeri maawoeni pinkathari-witachari, jewawita-chari, tzimawita-chari ishintsinka, omperatan-taniri, maawoeni jempe-rika iiyitari. Teera apatziro ipinkathari-wenteeri ikaatzi tzimayita-tsiri nimaeka, ari ikaate ipinkathari-wenteeri tzimayitaa-tsini paata. Maperori rawijantaki, tema pinkathari-perori irika. ²² Tema riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo imatakaeri Tajorentsi reewateero maawoeni, roshiya-kowaetakari makoryaa-kitzitan-tariri iisaneentani. Riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo ikimita-kaanta Tajorentsi riimi iitoyitee-yaami ikaatzi kemijantaa-tsiri.† ²³ Riima ikaatzi kemijanta-yitaa-tsiri, kimiwitaka roomi iwatha Jeepatzii-totaa-rewo, ijeeka-shire-yitan-taari. Ithotyero ijeekaki jempe-rika-paeni.

2

Retakotee Tajorentsi rootaki awijako-shire-yitan-taari

¹ Riitakira Tajorentsi owañaayiteemi eeroka-paeni, tema paerani okimiwitaka owamaayita-tyeemimi piyaari-pero-shiretani. ² Rootaki pantayita-piintakiri jempe ikanta piñaayitziri jaawiki-jatzi-paeni, pantashi-yitakawo ikantakaan-tziri etsiyata-kota-kaerori tampyaenka, riitakira kowa-kaayitziriri atziri-paeni ipiyathatyaari Tajorentsi. ³ Ari akantawitakari paerani maawoeni aakapaeni, antapiintakiro akowakaa-shiwaetari, akowa-shiwaetari eejatzi, rootaki akenkithashiryahaa-piintakari. Ari akimitako-yiwitakari ikaate rowajankitahae-teeri. ⁴ Roo kanteencha Tajorentsi neshironkatan-taniri, osheki retakoyitee, ⁵ rañaakaa-yitee owamayimawitakae kaari-perori rowañahae-riranki Jeepatzii-totaa-rewo. (Tema osheki ikaminthahaemi Tajorentsi, rootaki rowawijaako-shiretan-teemiri eejatzi eeroka.) ⁶ Tema rowañahaerira Jeepatzii-totaa-rewo, ari roshiya-yiteeri eejatzi aakapaeni. Riitaki kantakaawori atsipa-shiretan-taariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús jenokinta. ⁷ Rootaki rantanta-kawori maawoeni iroka-paeni riyotan-teetee-yaari paata osheki ikaminthaantaki, rotyaanta-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shire-yitee. ⁸ Rootaki piñaantaawori pawijako-shire-yitee pawentaa-yitaari. Tema riitaki Tajorentsi kimitakaan-taawori ipashitee-miro awijako-shiretaantsi, ⁹ teera eeroka materoni powawijaako-shiretyaa apaniroeni. Ari okantyyaa eero pajahaa-wenta-shiwaetanta. ¹⁰ Tema rootaki rowetsika-yitan-takaeri akemijanteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, antayita-piinteeniri kameetha-yitatsiri, rootaki ikowakaa-yitakaeri paerani antayiteniri.

Ariperoteeri Jeepatzii-totaa-rewo ikentakoe-takiri

¹¹ Tema maawoeni eeroka-paeni kaari Judá-paeni, iiyitzimi nosheninka-paeni “Kaari totameshitaa-rewo.” Riima rirori-paeni iitawakayita “Totameshitaa-rewo.” Tekatsi oetzimaetyaa, tema rantashi-yitakawo koñaanita-tsiri awathaki. ¹² Pikenkithashiryahaa-kotyaa, paerani tekira pikemijanteriita Jeepatzii-totaa-rewo, tee pitsipa-witari Israel-paeni, pinashitee-yakani. Tee piyotako-witawo ikantakaan-teetani, tee piyotakowityaawo eejatzi ikashiya-kahae-teeri. Okantawitaka pijeeki kepatsiki, tee piyotakotziri Tajorentsi, tee piyowityaa aririka pawijakoteemi. ¹³ Rooma nimaeka pikemijanteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, paapatziyaari Tajorentsi. Okantawitaka inteena powawitakari paerani, roo kanteencha rapatawentakimi riraa paerani Jeepatzii-totaa-rewo, aripaete paapatziyaari Tajorentsi. ¹⁴ Ari okanta ikantakaakawo Jeepatzii-totaa-rewo ajeekan-taari kameetha. Riitaki kantakaa-kawori Judá-paeni isheninkatan-taariri

† 1:22 makoryaa-kitzitaantsi

kaari Judá-paeni, raakameethata-wakaa. Tema paerani osheki ikijaneenta-wakae-yitaka. Rooma nimaeka okimiwitaka itanto-ryaatyeeeromi tantotsi otsipayi-witakariri. ¹⁵ Tema paerani nosheninka-paeni ikijaneentakiri maawoeni kaari nosheninkata, kaari yotakoteroni Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha ikemaatsi-waetakawo paerani iwathaki Jeepatzii-totaa-rewo, ipeya-pithateeri kantakaan-tzirori ikijaneenta-wakaa, ari opoñaanaa raakameethata-wakae-yitanaa, okimiwita-nakawo apaanimi atziri ikan-tanaa nimaeka. ¹⁶ Tema ikamawentakae paerani Jeepatzii-totaa-rewo ikenta-koteetakiri, ari okaatapaaki akijaneenta-wakaa-piintaka, ikimitakaan-teero owamaaki-tyeeromi. Tema apaani akantanaa awathaki aripero-yiteeri Tajorentsi. ¹⁷ Roo ikantee-tantari paerani:

Ipokaki, ikamanta-yiteemiro kameethari ñaantsi okantyyaa pijeekan-teeyaari kameetha, tema inteena pijeeka-yitaki. Ari ikimita-yitakiriri eejatzi jeekayita-tsiri okaaki-ini.

¹⁸ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakaa-kawori añaanta-yitaawori akaateeri awentaari Tajorentsi, tema apinto iroka Ishire tajorentsi matakauerori. ¹⁹ Tee piyotakowitari paerani Tajorentsi, tee pisheninka-witari eejatzi. Roo kanteencha pikimita-yitaari nimaeka ikaatzi kemijanta-yitziriri, tee pinashitzi-motaa-ri, tema pisheninka-yitaari Tajorentsi. ²⁰ Pikimiwita-naawo eerokami pankotsi rowetsikae-takimi. Riima Kamantan-taniri-paeni eejatzi Otyaantaa-rewo-paeni riitaki kimitakyaa-wonimi kijopatha jempe rowetsikae-takiro pankotsi. Riima Jeepatzii-totaa-rewo riitaki otzinkami.* ²¹ Tema okaatzi rowetsikan-teeta-kawori pankotsi, kameetha ojoyitaka, roo rowetsikan-teetawori itajorentsi-pankote Awinkatharite. ²² Ari pikimi-yitanaari eeroka-paeni pikimiwitakawo jempe okanta ojoyita kameetha pankotsi, ari ijeeka-shiretan-teemi Tajorentsi.

3

Retakotee Tajorentsi rootaki awijako-shire-yitan-taari

Ikenkithata-kaeri Pablo kaari Judá-paeni

¹ Rootaki opoñaantari, naaka Pablo, tema romonkyahae-takina nokenkithata-koteemiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo eeroka-paeni kaari nosheninkata, ² piyoteeyini riitaki Tajorentsi owakinari nokenkithata-kaayiteemi, tema antawo ineshironkatakimi. ³ Tema nojankinata-kimiro eepichokiini jempe okanta roñahae-takinawo kaari riyotakowiteeta paerani. ⁴ Aririka piñaanatakiro, aritaki piyoteero okaatzi niyota-koteeriri naaka Jeepatzii-totaa-rewo kaari riyotakowiteetari paerani. ⁵ Tema paerani tekatsi atziri yotakowi-tyaawoni ranteri Tajorentsi. Roo kanteencha iyotakaana Ishire tajorentsi nokaatzi Notyaantaa-rewotzi eejatzi Kamantan-taniri-paeni. ⁶ Iroka kaari riyotakowiteeta: Tema rawijako-shiretzi-teeyaa kaari nosheninkawita aririka ikamantee-teeri Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Ari roñahae-teeri ikashiya-kahae-takiriri Judá-paeni, tema isheninkata-wakaa. ⁷ Rootaki nomatan-taawori nimaeka nokenkitha-yiteero, tema riitaki Tajorentsi tajonka-wenta-shiretanari nantantawori okaatzi aawyaa-shireta-kaenari ishintsinka, tema osheki ikaminthahaana.

⁸ Tema naaka rawijani maawoeni rashiyitaari Tajorentsi. Roo kanteencha ikaminthahaana naaka, ishinetakina nokenkithateeniri Kameethari Ñaantsi kaari Judá-paeni, rootaki riyotan-teeyaari osheki itajonka-wenta-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo.* ⁹ Ishineta-kinawo noñaawonteeniri okaatzi omanako-witaka paerani ranteri Tajorentsi.

* 2:20 otzinkami = mapithanahaa, tema rootaki mapitatsiri rowetsikae-tzirori pankotsi kanta-kota-chari. * 3:8 rashiyitaari = kiteshireri

Tema riitaki wetsika-yitakirori maawoeni añaayiteeri nimaeka. ¹⁰ Rootaki rantanta-kawori maawoeni iroka, okantayaa riyotan-tyaari inkite-weri-paeni pinkathari-yitatsiri jempe ikanta Tajorentsi, aririka iñaayitee akaatzi akemijanteeri. ¹¹ Tema ashi royiro ikenkishiretzi-takawo paerani rantero, rootaki rotyaantan-takariri Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹² Tema awentaari nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki raakameethatee Tajorentsi, eero athaawanta-shireta-waetari. ¹³ Rootaki nokantan-tzimiri: Paamaeyaa okantzi-moneentzimi-kari okaatzi nokemaatsita-kowentakimi. Tema rootaki pajahaayitee-yaari eeroka-paeni.

Antawo etakotaantsi kaari ithotyahaete riyotakoetero

¹⁴ Rootaki opoñaantari notziwerowa-shitari Ashitariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ¹⁵ tema riitaki Tajorentsi ashiyitaariri maawoeni, ikimita-kaanta-yitee aakayitee isheninka. Okantawita aakarika inkite-weri, aakarika jaawiki-jatzi. ¹⁶ Nokowa-kota-piintakiri Ashiteeri, otzimi-motziri owaneenkatan-tyaari, antawo itajonka-wenta-yitemi, raawyaa-shireta-kaayiteemi Itajorenka. ¹⁷ Nokowa-kota-piintakiri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo ijeeka-shiretan-temi, tema pawentaa-yitanaari eeroka-paeni. Pikimita-kotyaawo pankirentsi parithata-tsiri kameetha, rootaki pikiwintantanaakyaari retakotanka. ¹⁸ Rootakira ikematha-perotan-teeyaawori ikaatzi rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo, ikimiwitakawo antawotatyeeemi retakotanka, jantha okaatemi, ojenokityaami, inthomoekitatyeeemi. ¹⁹ Rootaki namana-kotanta-piintzimiri pikematha-peroteero antawo retakotee Jeepatzii-totaa-rewo, awijiro maawoeni riyotako-witeetari, rootaki piñaantee-yaawori ithotyeeemi Tajorentsi ijeeka-shire-perotan-teemi.

²⁰ Jame athaamentee-yaari Tajorentsi, tzimatsiri ishintsinka, riitaki ñaakaayiteeroni osheki awijanakiro okaatzi akowako-yitziriri. Eero athotyero akenkithashiryaa-koteero ishintsinka aririka añaayiteero okaatzi rantzimo-shire-yiteeri. ²¹ Jame ajahaawentee-yaawo okaatzi rantakaa-kiriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi okaatzi rantzi-moteeriri awentaa-yitaariri. Ari ikimitee-yaari ikaate acharini-yitee-yaari, ashi rowaero eejatzi rajahaa-wentee-yaari rirori. ¡Kyaariwé!

4

Owithaha ikantakaa-yitee Ishire tajorentsi

¹ Aritakira okantayitakari, tema rashita-kotee-takina nokenkitha-koteeri Awinkatharite. Rootaki nokantan-tyaamiri: Panta-piinteeniri ikowakaa-yiteemiri, tema iyeema-shiretani pinayitatzii. ² Tsinampari pikanteeyaa, amatsinka pikanteeyaa, kisashiwaeni pikanteeyaa petakotawakaayetaiyaa. ³ Piñaashintsi-yitee-yaawo piyaata-kaero pijeeki kameetha, tema riitaki Ishire tajorentsi owithaha-wakae-yiteemiri. ⁴ Oshiyawaetakawo apaani akantanaa awathaki, tema apaani ikanta Ishire tajorentsi. Ari oshiyari eejatzi apaani okanta ikashiya-kaayiteemiri Tajorentsi poyaakoneenteeri. ⁵ Apaani ikanta Awinkatharite, apaani ikanta akemijanteeri, apaani ikanta omitsitsiyaa-wentaari. ⁶ Apaani ikanta Tajorentsi, riitaki Ashiyiteeri maawoeni. Riitaki pinkathari-wenta-yiteeri maawoeni, rithotyahiro ijeeka-shire-yitanta maawoeni. ⁷ Roo kanteencha, otsipayitaka imatakaa-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo itajonka-wenta-yitakaera. Oshiyawaetakawo oetyaami ipashiyita-kaerimi. ⁸ Rootaki rojankinata-koetakiri paerani ikanteetzi:

Owenonkaa, reewayiteeri rotsinampaakiri owayiri-witakariri.

Tema okaatzi raapithatan-takiri, ipashiyitaari rowayirite.

⁹ ¿Oetaka ikantan-teetari: “Owenonkaa?” Rootakira ikantan-teetari, tema retapaentawo ipoka-paentzi jaka jaawiki kepatsiki. ¹⁰ Tema ikaatzi osaawiinkaen-chari kepat-siki, riijatzi owenonkaa-chari rawija-peroteero ojenokitzi inkite, rootaki rithotyahan-tawori ijeekan-taawo maawoeni jempe-rika-paeni. ¹¹ Riitakira tajonka-wentan-tayitaa-tsiri okanta Otyaantaa-rewotan-taari aakapaeni. Eenitatsi Kamantanta-nirita-tsiri. Eenitatsi otsipa kenkithata-kaanta-neerori ñaantsi rawijako-shiretan-teetari. Eeniyitatsi otsipa jewayita-neerori kemijantzinkari, eeniyitatsi eejatzi iyotaantaneripaeni. ¹² Ari ikantayitaari maawoeni irika-paeni, riiyitakira yotakaa-yiteerini ikaate rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikantyya rantawaeteeniri, ikine rowetsika-shireta-kaayitee-yaari, roshiyantee-yaawori iwathami Jeepatzii-totaa-rewo rinatzii. ¹³ Roojatzi añaaantee-yaawori iyotako-peroteeri Itomi Tajorentsi, oshiyawomi awithaawakaayetaiyaaami akemijanta-yiteera. Rootaki amatantyaawori aatakaero oshiyakotee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, antaki-shireri akanteeyaa. ¹⁴ Aritapaaki oshiyakari ikantahanki eentsi, owanaa ipaashini-yitzi eekiro riyaatatyee ikimotate. Tema ari ikantayitari kaari shenkaa-tsini ramatawiteeteri, riyoteete-rika kaari tampatzikata-tsini. Riyyitaki oshiyakawori ahapana-yitakaeri tampyaa, okinayitzi jempe-rika-paeni. ¹⁵ Tema rootaki akenkithata-koyitee kyaari-perota-tsiri okantakaakae etakoyi-tantaa. Oztimatyee ataki-shire-yitee, oshiyari jempe ikanta Jeepatzii-totaa-rewo. Tema ritaki Jeepatzii-totaa-rewo oshiyanee-yaawonimi aeto. ¹⁶ Rooma maawoeni aakapaeni oshiyawo roorikami iwatha. Tema apaani atziri oemonka-chari iwathaki kameetha oowithaha-wakaeyita jempe rowawir neyita, tema kameetha ikanta ithonki iwathaki. Ari akantayitee-yaari aakapaeni iwathayiteera Jeepatzii-totaa-rewo, antawaeteeniri kameetha, amitakota-wakae-yitaneeyaa, etakotawakaanaiyaa eejatzi.

Owakirari añaaantari ikantakaa-yitaawo Jeepatzii-totaa-rewo

¹⁷ Pikeme nokantemiro okaatzi riyotakaa-kinari Awinkatharite: Aritapaaki poshiyakoyitakari jaawiki-jatzi-paeni, tema aminaashi-yitaka rantayitziro rirori okaatzi ikenkithashiryaa-yitari, ¹⁸ oshiyawaetakawo ikenkithashiryahaani jempe okanta tsirenirikiri. Kijoshireri ikantayitaka, tee ikowaeya-nitzi riyota-koteeri Tajorentsi, tee iñaawotzi inintee-yaawo inintakaa-witakariri. ¹⁹ Tee ikaaniwenteeyaa, roo ayimatakiri imayempinka, iyaari-pero-shirenka rameta-piintakari. ²⁰ Rooma eeroka-paeni, piyotakoteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tee okameethatzi pantayiteero iroka-paeni. ²¹ Tema kyaari-pero-rika pikemijanteeri, piyotaneero kyaaryoori inatzii okaatzi riyotaantapaentziri rirori. ²² Jempe-rika pikanta-witaka pikaariperotzi paerani, oztimatyee powashaanta-yiteero, tema amatawitakimi okaatzi piñaama-waeyitari eeroka. ²³ Tema oztimatyee poshiya-kaanteero oowakerataa-tyeemi pikenkithashiryahaani. ²⁴ Oztimatyee piowakera-shire-yitee, rootaki rowetsikan-takimiri paerani Tajorentsi poshiyaari rirori, tampatzika-shire-perori pinatyee, kiteshireri pikanteeyaa.

²⁵ Teera okameethatzi pamatawita-neeri pisheninka-paeni, roo kameethatzi piñaanitee-yaawo kyaaryoota-tsiri. Tema oshiyanaa-tyaawo oowithaha-wakae-yityaami. ²⁶ Ari okantari eejatzi, aririka pikijyaa, pikyaaryoote pikaaripero-shiretzi-kari. Oztimatyee piñaashintsityaawo powawijaan-tyaawori intsipaeteeni pimashirenka, eero pimaakotziro roojatzi otsipa kitejiri, ²⁷ pishineteeri-kari Kamaari rantakaemiro kaari-perori. ²⁸ Koshintzi-rika pinatzii, powashaanteero, oztimatyee pantawaetee. Pikemaatsi-wentee-yaawo pantawae-wentero pikowayitziro, okantyya piñaantyaawori oztimimo-yiteemi, ari okantyya pipashi-yitan-tyaariri ashironkaa-yitachari. ²⁹ Ari oshiyari eejatzi, teera okameethatzi piñaawaeta-shityaawo kaari-perori ñaantsi. Tema roo piñaawaeta-piinte kameethari ñaantsi, ari okantyya powetsika-shireta-kaantee-yaariri kemayitemini. ³⁰ Eerorika pantayita-neero kameethata-tsiri, aritaki rowashiretakotakota-kyaami Ishire tajorentsi poñaachari Tajorentsi. Tema riitaki aamakowenta-

piinta-kimiri roojatzi paata pawijako-shiretan-teeyaari. ³¹ Powashaantero nimaeka pikisashiretaka, aritapaaki pikija-piintaka, piñaakatsimatantzi, piñaana-minthatantayitzi, pikishimatantzi. Oztimatyee powashaanteero pantayitakiro kaaripero-yitatsiri. ³² Tema oztimatyee pikameethashiretee, pineshinonkatawakaayetaiyaa. Oztimatyee pipeyako-yiteeri ikaatzi awaaripero-shireta-kimiri, roshiyeemira Tajorentsi ipeyakoteemi rirori ikowa-kotzi-moteemira Jeepatzii-totaa-rewo.

5

Jempe ikanteeyaa rashitaari koñeeri

¹ Tema retakotani pinatzii Tajorentsi itomiyiteemira, oztimatyee poshiya-kotee-yaari roshiyaha rirori. ² Etako-shireri pikantante, poshiya-kotyaari Jeepatzii-totaa-rewo retakoyitakae, ratsipe-wentakae ikentakoeteri. Rootakira oshiyakawori okajankae-nkatzi ipometee-tziniriri Tajorentsi, osheki akameethatzi-motakari.

³ Tema rashiteemi Tajorentsi eeroka-paeni, teera okameethatzi pimayempi-waete, maperori okoweenkatzi. Tee okameethataa-jaetzi pikenkitha-waeta-koyiteero. Ari oshiyari otsipa kaaripero-yitatsiri, eejatzi oshiya aririka piñaama-yityaawo ashaahawontsi.* ⁴ Tee okameethatzi piñaawae-yiteero kaari-perori, poetsinampaantayite, tekatsi pantyaawoni iroka-paeni. Tema roo kameethatatsi piwetharyeeri Tajorentsi.

⁵ Tema piyotahaeyini eeroka eerowa rahaeteeri ikaatzi mayempi-waeyita-tsiri jempe ipinkathari-wentantee Jeepatzii-totaa-rewo itsipataari Tajorentsi. Ari roshiyaari eejatzi ikaatzi kaaripero-shireta-waeta-tsiri, ikaatzi netawiyitawori ashaahawontsi roshiya-kaantawo itajorentsitemi inatyee. ⁶ Paamawentyaa ramatawitee-tzimi-kari. Tema eenitatsi kaminaa-yitemini ikowe ramatawitemi, ari okantyyaa roetzipinaa-shiretan-tyaamiri. Aritakira rowajankitaa-yiteeri Tajorentsi ikaate piyathata-chani.

⁷ Tee okameethatzi eejatzi pitsipa-minthatyaari irika-paeni. ⁸ Tema paerani tekira pikemijanteriita Awinkatharite, oshiyawaetaka pijeeka-tyeemi otsirenirikitzi, pantayita-piintakiro kaari-perori. Roo kanteencha rashiyiteemi Tajorentsi, oshiyawaetaa pijeekaa-tyeemi okoñeetzi. Rootaki pijeekan-teeyaari kameetha poshiya-kaanta-nakiro ijeekaetzi okoñeetzi.

⁹ Tema ijeeka-shiretan-teemi Ishire tajorentsi, aritaki piñaayiteero pikaminthaantee, pitampatzika-shiretee, piñaawaeta-piinteero kyaaryoori. ¹⁰ Oztimatyee panta-piinta-yitaneero kameethatzi-motyaarini Awinkatharite. ¹¹ Ero pitsipa-minthatari oshiyakariri jeekayita-tsiri otsirenirikitzi. Tema pikaminaa-thateri, tema tee okameethatzi rantayitziri, aminamina-waetaantsi inatzi. ¹² Tema owanaa owaañaantzi aririka akenkithata-kotero okaatzi rantetziri omanani-kiini. ¹³ Roo kanteencha aririka pikaminaa-thatakiri, oshiyawaetaka pootatyee-nirimi iyaari-peronka. Aritaki ikenkithashiryaa-yitaneeyaa, ikowaneero rirori ikameethashire-yitee, tema oshiyaawo ijeekanaa-tyeemi okoñeetzi.

¹⁴ Rootaki ikantee-tantakari: Aritaki pimaake, pikakite,

Pitzinahae pitsipa-yitakari kowakonkari,

Riitaki ooteemini Jeepatzii-totaa-rewo.

¹⁵ Aamawenta pikanta-wentee-yaawo okaate pantayiteri, eero poshiya-koyitari majontzi-shireri, tema poshiya-kotyaari ikantayita yotaniri. ¹⁶ Ero pijeekawaeta-shita, tema eenitatsi osheki kaari-pero-shireri-paeni nimaeka. ¹⁷ Ero pimajontzi-shireta-waetzi, tema pikowa-kowataatero pikemathateero ikowakaemiri Awinkatharite. ¹⁸ Ero pishinki-waeta, tema osheki okoweenkatzi. Tema okowa-perotatyaa ijeeka-shiretan-teeyaami Ishire tajorentsi. ¹⁹ Pikenkitha-waeta-neero eeroka-paeni Mampaantsi, pomampaa-yityaawo okaate riyoshireta-kaemiri Ishire tajorentsi, oashiryawenta pikanta-wentee-yaari Awinkatharite. ²⁰ Ariwé

¹⁴ Rootaki ikantee-tantakari:

Aritaki pimaake, pikakite,

Pitzinahae pitsipa-yitakari kowakonkari,

Riitaki ooteemini Jeepatzii-totaa-rewo.

¹⁵ Aamawenta pikanta-wentee-yaawo okaate pantayiteri, eero poshiya-koyitari majontzi-shireri, tema poshiya-kotyaari ikantayita yotaniri. ¹⁶ Ero pijeekawaeta-shita, tema eenitatsi osheki kaari-pero-shireri-paeni nimaeka. ¹⁷ Ero pimajontzi-shireta-waetzi, tema pikowa-kowataatero pikemathateero ikowakaemiri Awinkatharite. ¹⁸ Ero pishinki-waeta, tema osheki okoweenkatzi. Tema okowa-perotatyaa ijeeka-shiretan-teeyaami Ishire tajorentsi. ¹⁹ Pikenkitha-waeta-neero eeroka-paeni Mampaantsi, pomampaa-yityaawo okaate riyoshireta-kaemiri Ishire tajorentsi, oashiryawenta pikanta-wentee-yaari Awinkatharite. ²⁰ Ariwé

¹⁸ Ero pishinki-waeta, tema osheki okoweenkatzi. Tema okowa-perotatyaa ijeeka-shiretan-teeyaami Ishire tajorentsi. ¹⁹ Pikenkitha-waeta-neero eeroka-paeni Mampaantsi, pomampaa-yityaawo okaate riyoshireta-kaemiri Ishire tajorentsi, oashiryawenta pikanta-wentee-yaari Awinkatharite. ²⁰ Ariwé

¹⁹ Pikenkitha-waeta-neero eeroka-paeni Mampaantsi, pomampaa-yityaawo okaate riyoshireta-kaemiri Ishire tajorentsi, oashiryawenta pikanta-wentee-yaari Awinkatharite. ²⁰ Ariwé

²⁰ Ariwé

* 5:3 rashiteemi = kiteshireri

powapiinteeri Ashiteeri Tajorentsi piñaayitziro maawoeni jempe-rika oeyita, tema pinkathari powayiteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.†

Pipinkathata-wakae-yiteeyaa

²¹ Oztimatyee pipinkathata-wakae-yiteeyaa, tema pinkathari powayiteeri Tajorentsi. ²² Iinanteetari, pipinkathateeri piimi-paeni, poshiya-kaanteri pipinkathatziri Awinkatharite. ²³ Tema ikaatzi iimenteetari reewatziro iina, roshiyakari Jeepatzii-totaa-rewo reewatziri kemijantzinkari-paeni. Tema irika Jeepatzii-totaa-rewo roshiya-kaantari kemijantzinkari-paeni riimi iwatha, riimi Jeepatzii-totaa-rewo iitotanee-yaami kemijantzinkari-paeni. Riitaki owawisaako-shire-yiteerini. ²⁴ Tema maawoeni kemijantzinkari-paeni pinkathari rowaeri Jeepatzii-totaa-rewo, ari oshiyaari tsinani-paeni opinkathata-piinteeri oemipaeni. ²⁵ Iimenteetari, petakoyityaawo piina-paeni, poshiya-kotyaari Jeepatzii-totaa-rewo retakoyitakari kemijantzinkari-paeni, riita-jaantaki atsipewentakari ikamawenta-yiteeri. ²⁶ Rootaki rantanta-kawori iroka okantayaa ikite-shireta-kaanteeri. Arira omatanaari aririka romitsitsiyaatan-teete, ikanta-piinteetzi: “Nokemijanteero Iñaani.” ²⁷ Tema ikowatzii Jeepatzii-totaa-rewo kiteshireri ikantayiteeyaa ikaatzi kemijanteeriri, oshiya-jaantakimi tee ikaaripero-shire-mitzi eepichokiini. Tema roshiya-kotari Jeepatzii-totaa-rewo ikanta aatsini iina, tee ikoyi iñero iinantaari otsimetsi-waete, opitsi-pooki-waete, tema owaneenka okantayaa. ²⁸ Rootaki rantayiteeri iimenteetari, retakotyaawo iinapaeni. Roshiya-kaantero jetakotaro iwatha rirori, ari roshiya-neerori eejatzi iinapaeni retakotyaawo. ²⁹ Tema tee iñaetzi atziri kemaatsita-kaawaetyaawoni iwatha, tema etakotziita ikanta. Aritakira roshiyeeriri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi kemijanta-yiteeriri. ³⁰ Roshiya-kaanta-yitaari riirikami imashi, riirikami itonki, riirikami maawoeni iwathaki. ³¹ Tema ikanteetzi: Rootaki eero ijeekantaa maenari-paeni ashitaririki aririka raawakaa-neeyaa, tema apaani ikantaneeyaa iwathaki oshiyawaetyaawo iowithaha-wakaha-yaami. ³² Osheki okompiwitaka paerani ikemathateetero iroka. Tema riiwitaka Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakaa-wentacha eejatzi kemijanta-yiteeriri. ³³ Ari okantari, oztimatyee petakoyetaiyaaaro piina-paeni, poshiyaha petakota eeroka. Ari okantayita-neeyaari eejatzi iinanteetari, oztimatyee pipinkatha-yiteeri piimi.

6

¹ Eentsi-paeni, pikemijanteeri ashitzimiri, tema rootaki kameethata-tsiri ikowakaemiri Awinkatharite. ² Tema osheki ikantakaan-takiri paerani Tajorentsi. Roo kanteencha ari ojatekakari apaani Ikantakaan-tani otzimi etanakawori oñaahan-tziro ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, ikanteetaki: Pipinkathateeri pipaapate eejatzi pinaanate. ³ Aritaki pijeekae kameetha, ojamani pikantayaa paminawaete kepatsiki. ⁴ Rooma eeroka-paeni ashitaanari, tee okameethatzi pikijakaa-waeta-shityaari pitomi-paeni, tema roo kameethatatsi pitampatzika-yiteri, pikaminayeri jempe okanta ikoyiro Awinkatharite. ⁵ Omperataa-rewo, pikemijanteri eeroka-paeni okaate romperatyaamiri omperatzimiri. Eero pamatawi-waetziri. Pinkathari poyeri, poshiya-kaanteri pipinkathatziri Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Eero powakowenta-shiwaeta pantawaeteniri aririka raminemi, roo ponimota-kaantayariri. Tema ashi poyero pantawaeta-piinteniri, tema romperatani rowaneemi Jeepatzii-totaa-rewo, pantero ikoyiri Tajorentsi. ⁷ Shiretha pikanta-wentyaawo rompera-yitzimiri, poshiya-kaantero riitakimi Awinkatharite pantawaeteni, kaarira atziri. ⁸ Tema iyotayee-yakini, riitaki Awinkatharite pinayiteeni okaatzi antayitakiro kameethari, okantawitakyaa

† 5:20 pinkathari powayiteeri = waerontsi

aakarika omperataa-rewo, terika romperateete. ⁹ Ari poshiyaari omperatan-taniripaeni, otzimatyee paakameetha-yiteri pomperatani, eero pajarii-mawaetari. Tema romperatari Inkite-jatzi pomperatani, ari roshiyi-tzimiri eejatzi eeroka, romperatzimi. Tekatsi atziri oshiya-kotyaarini Tajorentsi riroporori rinatzi.

Ipiya-wenta-shiretan-tziri kemijanta-naatsiri

¹⁰ Noyemijantzin-karite-paeni, tonta-shireri pikantyya, tema riitaki Awinkatharite otapi-shiretan-tyaamironi ishintsinka. ¹¹ Poshiya-kaantero pikithaata-kotatyeyyaawomi rashitari Tajorentsi ipiyako-wentan-teetari. Rootaki piñaantyaawori pipiyatyaari Kamaari. ¹² Tema kaari atziri kosheka-yiteeni, riitakira kosheka-mintheteeri kaari koñaayitatsi. Riityitaki pinkathari-wentan-teentsiri, eeniwitachari ishintsinka, tsireni-weri rinayitzi, riitaki ompera-minthatariri jaawiki-jatzi, riijatzi antzita-kawori kaari-perori jenokinta. ¹³ Tema rawentaawo apaani soraro iithaari eshirota-tsiri, ari poshiya-neeyaari eeroka pawentaa-yitaneeyaari Tajorentsi aritaki piñaakiro pipiyako-wentyaa. Tema aririka piñaashintsi-perotanakyaa, tekatsira eewoka-shiretemini. ¹⁴ Pikyaaryoo-yitee, poshiya-kotyaari jempe ikanta rowetsikaanta soraro-paeni. Tema rootaki retapiinta roojo-thaki-yitanakyaawo iithaari eero ipakoowaetanta. Ari poshiya-piinta-neeyaari eeroka-paeni, pikenkithashiryahaa-koyita-neero kyaaryoori, ari okantyya eero pipakoo-shiretawetanta. Tema ikithaata-piintawo soraro-paeni eshiro-taki ichopineeki, ikine otzikaa-wenteri. Ari poshiya-neeyaari eeroka-paeni tampatzika-shireri pikanta-yitaneeyaa, tema rootaki otzikaa-wenta-shire-yitemini. ¹⁵ Ikyaaanta-piintari soraro-paeni royiri iitziki, ikine riyayite jempe-rika-paeni. Ari poshiya-yitaneeyaari eeroka-paeni aamawenta pikanta-piinteeyaa ikine piyaayite jempe-rika-paeni pikenkithata-koteero Kameethari Ñaantsi ijeekan-teetari kameetha. ¹⁶ Rawentaa-piintawo soraro-paeni rotzikaa-wenta-mento roteeya-yitziri eero okentantari paama-yiteen-tsiri chekopi. Ari poshiya-yitaneeyaari eeroka-paeni pawentaa-perota-neeyaari Tajorentsi ikine potzikaa-wenta-shireta-neeyaa pipiyatan-tyaari Kamaari. ¹⁷ Rawentaa-piintawo soraro-paeni eshiro-naki ramantheetari. Ari poshiya-yitaneeyaari eeroka-paeni pawentaa-yitaneeyaa rowawisaako-shireteemi Tajorentsi. Ipiyako-wentanta-piintawo rowathaa-mento soraro-paeni. Ari poshiya-yitaneeyaari eeroka-paeni pipiyako-wentan-tyaawo Iñaani Tajorentsi ikenkishireta-kaemiri Ishire tajorentsi. ¹⁸ Pamana-piinta-yitee, tema Itajorenka Tajorentsi pampitha-shireta-kaeyaamini pikowakoteriri. Kyaaryoori pikanta-yitaneeyaa ikine pamana-koyita-piinta-neeri maawoeni rashiyitaari Tajorentsi.* ¹⁹ Impoña pamanako-yitakana naaka, iñaaperota-kaantyaanari Tajorentsi niyotan-tyaari nokenkithata-neero Kameethari Ñaantsi kaari riyotakowiteeta paerani. ²⁰ Tema roo kameethatatsi noña-pero-wentyaawo nokenkithatakaante. Rootaki jominkyawentaitakenari. Roo kanteencha eekiro niyaata-kaatyero nokenkithata-kaante roojatzi nomatan-takyaawori nantayiteero okaatzi rotyaantan-teeta-kinari.

iweyaantawori wethataantsi

²¹ Aririka rareeta-paakyya Tíquico janta pijeekahaeyini, riitakira kamanta-paakimini jempe-rika nokantaka, jempe-rika oeta nantayitakiri jaka. Tema irika Tíquico noyemijantzin-karite rinatzi, netako-perotakari. Riitaki kyaaryooteentsi ramitakotakina nokenkithata-kaantaki. ²² Roo notyaantan-tyaariri, okantyya piyotan-tyaari jempe nokanta nojeekahaeyini jaka. Ari okantyya pithaamenta-shiretan-tyaari eeroka-paeni.

²³ Ari okantamaeta noyemijantzin-karite-paeni. Onkamintha ijeekakaa-yiteemi kameetha Ashiteeri Tajorentsi, ari roshiyemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Ari okantyya petakotawakaantanaiyaari, awentaa-shireri powanaeri.

* 6:18 rashiyitaari = kiteshireri

²⁴ ¡Onkamintha ineshironkateemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, pikaateeyinira petakoperoyetaari! ¡Maperoriwé!

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI FILIPOS-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi, rii notsipatakari Timoteo no-jankinatzi-mirori. Tema romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka-paeni. Eeroka nojankina-yitzini pikaateeyini janta nampitsiki Filipos, pikaatzi rashiyiteemi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riijatzi nojankinatzi ikaatzi jewayitzimiri pikemijanta-yitee eejatzi ikaatzi amitako-yitziriri. ² Okantashitzimaetya ineshironka-teemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeekakaa-yiteemi. Ari ikimiteemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramakoyitari Pablo kemijantaniri-paeni

³ Aririka noshireta-kota-piintemi, osheki namanari Tajorentsi. ⁴ Nokimoshireta-piintaki aririka namanako-yiteemi, ⁵ tema ari akaatee-yakini akenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi. Ashi powanakiro paerani owakira pikemawakina nokaman-tapaa-kimiro ñaantsi, tee pipakaa-nakiro roojatzi nimaeka. ⁶ Niyota-kotzimi naaka osheki okameetha-taki retanakawo Tajorentsi rantzi-moteemiro kameethari, tema riitaki thotyaa-kaemironi paata ipiyapaaki-rika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁷ Tema kameetha okanta nokenkishiryaa-kota-piintee-mi, netakoyitani eeroka. Okantawitaka romonkee-takina naaka, ari akaatzi ineshironka-yitee Tajorentsi. Ari okantari eejatzi rahaeta-nakina pinkatha-rentsi, tema nokenkithatakiro janta Kameethari Ñaantsi. ⁸ Riitaki yotatsi Tajorentsi osheki nokowityaa-teekimi noñaayitemi. Rootaki retakotanka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo kantakaawori. ⁹ Namana-kota-piintakimi petakoperotan-tantyaariri, piyotanitee, pikemathateero maawoeni, ¹⁰ omatantyaari panta-piinta-yiteero kameethari. Ari okantya pikite-shiretan-tyaari, eero otzimanta ikanta-kotee-temiri paata ipiyaki-rika Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Okantashitzimaetya itampatzika-shireteemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo okanta pantayitan-taawori kameethari. Rootakira iweshiryaa-wentan-teeyaariri Tajorentsi, rajahaa-wentan-teetyaariri.

Nañaantaari Jeepatzii-totaa-rewo

¹² Noyemijantzin-karite-paeni, nokoyi piyota-kotero okaatzi awiji-mota-kinari. Teera othataa-shiwaetyaa awiji-motena iroka-paeni, tema rootaki inteenatakotantyaari Kameethari Ñaantsi rawija-kotee-tantari. ¹³ Aritaki matzimaetaka, tema ikaatzi jeeka-pankotziriri pinkathari, owayiri-paeni aminako-wentanari, riyotee-yakini maawoeni rominkyaawentashiteetanari Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁴ Ikanta iñaayitakina noyemijantzin-karite-paeni romonkeetana, tee ithaawae-yanakini, eekiro ikenkitha-yitana-kitzii, rawentaa-pero-yitanakari Awinkatharite.

¹⁵ Tzimayita-tsira jaka oshiyakawaeta-tsiri ikenkithata-kotziri Jeepatzii-totaa-rewo, osheki ikowaki rawijena ipinkathateeteri okantya ikijaneentan-teetenari naaka. Roo kanteencha eeniyitatsi itsipa etakoperotanari, kameetha ikenkitha-yitanaki rirori. ¹⁶ Irika-paeni ikaatzi kijaneenta-kinari, tee ishinetziri atziri-paeni ikemijantena, apatziro ikoyi ikemijanteeteri okantya rawijan-tenari naaka, rootaki roshiyaka-waetantari ikenkithata-kotziri Jeepatzii-totaa-rewo. Ikowatzii irika-paeni ikemaatsitakaa-perotee-tena romonkyahae-takina.* ¹⁷ Riima ikaatzi etakota-perota-kinari, riyoteeyini rirori Tajorentsi kantakaawori romonkee-tanta-kinari okantya nokenkithatan-tyaawori Kameethari Ñaantsi. ¹⁸ Tekatsi oetzimaetya

* 1:16 otsipayita ñaantsi-paeni

itzimawitaha kijaneentanari, roo kowaperotacha riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo ikenkithata-koteetzi. Rootaki oemoshirenka-kinari. Ari omaperotyaa nokimo-shirete, ¹⁹ tema niyotzi rooteetsi romishitowae-teena. Okantakaan-tziro pamana-kota-piintakina, ineshironkata-piintakina Itajorenka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁰ Roo nokowa-perotziri nimaeka nokenkithata-koteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi nothaawan-teeyaa. Tee nokoyi rowaañahae-teena paata. Aririka rowamae-takina, rooma eerorika, ashi noyiro nantayitero kameethari, rootaki ipinkathata-piintanteetyaariri Jeepatzii-totaa-rewo. ²¹ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo nañaantaari naaka. Rooma aririka rowamae-takina, riijatzi nokamawenteriri. ²² Roojatzi-rika nañee eekiro niyaata-kaatyero inantaniri Awinkatharite ikowakaa-yitanari. Tee niyotzi-maetyaa nimaeka otzimi nokoyiri. ²³ Tema apitekiro nokoyiro. Kameethawaetaki rowamahaetena niyaateeta notsipata-paeyaari Jeepatzii-totaa-rewo, rootakira kameetha-perotzi-mota-kinari. ²⁴ Roo kanteencha okowa-perotyaa eejatzi nañee, ari okantyyaa nojeeki-motan-temiri eeroka-paeni. ²⁵ Niyotaki eero nokamita, ojamani nojeeki-moyita-neemi eeroka-paeni, ari okantyyaa nothaamenta-kaantemiri pawentaa-neeyaari Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁶ Tema aririka nareeta-kimi eeroka-paeni, osheki pajahaa-wenta-waeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari akaate athaamentyyaa.

²⁷ Iroka pikanta-yitanee-yaari: Panta-piinta-neero kameethari okameethatzi-motariri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki panta-piinta-neeri, tema aririka niyaataki nareetyaami, kameetha noñaapaakimi piyeekaeyeni. Rooma eerorika nomatziro nareetemi, nokoyi nokema-kotemi kameetha paapatziya-wakaeyita, pishintsi-shirewenta-neero Kameethari Ñaantsi akemijanta-neeri. ²⁸ Eero pithaawan-tawaeta-shitari kijaneentzimiri. Tema Tajorentsi kenkishiryaa-kahaerini irika-paeni ithonkaetatyeeeri. Rooma eeroka-paeni pikemijanteeri, riyotakaa-yiteemi maperori pawijakoshire-yitee. ²⁹ Tema tee apatziro ishineta-kimiro pikemijanteeri, tema otzima-tyee patsipe-wentee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, piñaayitzirowa pantziri kaari iñaayitzi itsipa-paeni. ³⁰ Ari akaatee-yakini nimaeka atsipetako-wentakari. Tema piñeeya-kinani paerani osheki nokemaatsi-wentakari janta. Roojatzi nokantziro nimaeka pikemakowentana osheki nokemaatsi-wentakari jaka.

2

Itsinampa-shirenka eejatzi irioperonka Jeepatzii-totaa-rewo

¹ Tema roemoshirenkaana Jeepatzii-totaa-rewo, retakotakimi, ojeeka-shiretantakimi Ishire, tema piyoteero pineshinonkatawakaeyani, ² otzimatyee paapatziya-waka-yiteeyaa, petakotawakaayiteeyaa, okimiwityaawo apaanimi okanteeyaa pikenkishiryani. Rootaki oemoshirenkani. ³ Aririka otzimi oeta pantayiteri, eero pikija-wakaa-wentawo, pitsinampa-shirete, eero pajahaa-wenta-waetawo. Tee okameethatzi pikantante: “Naaka kameetha-perotatsi, tee ikameethatzi irinta.” Tema rootaki kameethatatsi pikante: “Riitaki kameetha-perotatsi irinta, rawijana naaka.” ⁴ Tee apatziro okameethatzi pikaminthaa-perotyaa eeroka, tema otzimatyee pikaminthaa-yiteeri eejatzi itsipa-paeni. ⁵ Poshiya-kotyaari jempe ikanta-paenta Jesús Jeepatzii-totaa-rewo,

⁶ Tajorentsi-perori rirori,
teemaeta ishintsishintsitzi roejokirotyaawo ikimitari Tajorentsi.

⁷ Tema ipakaa-nakiro ipinkatha-ritzi,
roshiya-kota-nakari omperataa-rewo,
itzimaki, ikimita-kota-paakari ikantayita atziri-paeni.

⁸ Ikanta ikimita-paakarira atziri-paeni, tee ipinkatha-ritanee ikantawitaha owakirani. Tema ishirethata-paenta roojatzi ikamantakari ikentakoe-takiri.

⁹ Rootaki opoñaantari iriipero-ta-kaeri Tajorentsi irika Jeepatzii-totaa-rewo,

ipinkathari-wentan-taperotzi, rawijanakiri ikaatzi rowetsikae-takiri.

¹⁰ Ikoyi Tajorentsi rotziwerowa-shitee-tyaari Jesús, ipinkathateeteri, Okantawityaa jempe-rika-paeni inampitee-tyaawo, inkiteki, kepatsiki, eejatzi otap-inaki kepatsi.*

¹¹ Maawoeni ikantayitee:

Pinkathari-perori irika Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Aripaetera rajahaa-wentee-tyaari Tajorentsi Ashiteeri.

Ikimitari ootamentotsi kemijantzinkari-paeni

¹² Ari okantzimaetyaari netakotani noyemijantzín-karite-paeni. Tema paerani nojeeki-motan-takimiri janta, osheki pikemijanta-piintakina. Ari pikimita-neerori eejatzi nojeekira inteena, panta-piinteero okaatzi nokantemiri. Poetziñaariko-wenta-neeyaari Tajorentsi rowawijaako-shire-yiteemi, pipinkathateri panteniri okaatzi ikowakaa-yitakimiri. ¹³ Tema Tajorentsi riitaki kowashireta-kaanta-tsiri, okanta panta-piintan-tawori kameethari. Riijatzira Tajorentsi antakaa-yitemironi.

¹⁴ Panteeniri Tajorentsi maawoeni kameethari, eero pikija-wakaa-wentawo, ¹⁵ ari okantyyaa eero itzimanta iita iyakowentemini. Tema itominteemi Tajorentsi, pipakahaero kaari-perori, kameetha pijeeki-moyiteeri kinashi-waeteen-chari. Pikimita-kotyyaari kofneetyaa-kaerori tsireniri. ¹⁶ Poejokirotyaawo pikema-kotakiro ñaantsi, rootaki paña-shiretan-teeyaari. Aririka pikyaaryoo-wentakiro, antawo najahaa-wenteemi ipiyaki-rika Jeepatzii-totaa-rewo, tema tee natsipeta-shiwaetyaawo nokenkithata-kimiro iñaani Tajorentsi. ¹⁷ Okantawityaa rowamaa-wentee-tenawo nokemijanta-kaayitakimi, osheki nokimo-shirete, ari pikimi-yitana-kyyaari eeroka-paeni, pikimo-shire-wentee-yinani naaka. Aririka rowamae-takina, okimitakawo nañaantari rapaatee-tziro imiriteetziri ijeete-tziri ratsipeta-kaeta-nariri Tajorentsi. ¹⁸ Rootaki pikimo-shire-wentan-teenari eejatzi eeroka-paeni nimaeka.

Timoteo eejatzi Epafrodito

¹⁹ Riirika kowaentsini Awinkatharite Jesús, ari piñaakiro intsipaete notyaantemiri Timoteo. Tema aririka ipiyaki, ikamanta-paena jempe pikanta pijeekaeyini janta, ari okantyyaa nokimo-shiretan-tyaari. ²⁰ Tema tee itzimi oshiyaanari naaka ikimitakaha Timoteo, osheki ikowaki ineshironkatee-yemini. ²¹ Tzimawitacha itsipa, apatziro roshire-yitawo rirori oeta-rika ikoyiri, tee roshireta-kotyyaawo ikowakaan-tziri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²² Roo kanteencha piyoteeyini eeroka kameetha ikanta ijeeki-motakina Timoteo, riitaki kyaaryooteentsi itsipatakina nokenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi. Osheki ramita-kotakina, kimiwitaka riimi notyomi. ²³ Riitakira nokowakiri notyaantemiri janta, aririka niyotaki jempe ikanteetena. ²⁴ Aama intsipaetera Awinkatharite ikantakae-yaawo, naaka jatashita-perotemini janta.

²⁵ Riitakira netawakyyaa notyaantemiri noyemijantzín-karite Epafrodito, jempe itzimi potyaanta-kinari paerani. Osheki ineshironkata-paakina. Roshiyakari rirori owayiri, riitaki tsipata-piinta-kinari nokenkithata-kaantzi. ²⁶ Irika Epafrodito, osheki reta-kotakimi, antawo ikowaki iñaapaemi, tema riyotaki pikema-kotee-yakirini imantsiya-waetaki. ²⁷ Ari ikantawitaka imantsiyatzi, roowiteencha ikamemi. Roo kanteencha ineshironkatakiri Tajorentsi, retsiyata-kota-kahaeri. Teera apatziro ineshironkatakiri rirori, tema imatzita-kina naaka, tee ikowakaa-nawo nomaperotyaa nowashiretakota-kotyyaari aririka ikami-motakina. ²⁸ Rootaki notyaantanteemiriri intsipaete janta, ari okantyyaa pikimo-shire-tziitan-tyaari aririka piñaawaeri, ari okantyyaa eero nowashiretako-perotanta naaka eejatzi. ²⁹ Pikimoshire-wenta-waeri, tema pirentzita-wakaa-naatyaa pikemijanteerira Awinkatharite. Pipinkathaperoyteeri ikaatzi oshiyariri rirori. ³⁰ Tema ikamawitaka rirori roetziña-rikota-nakawo

* **2:10** rotziwerowa-shitee-tyaari Jesús = waerontsi

rantziro ikowakaeriri Jeepatzii-totaa-rewo. Ishine-wenta-nakawo ramitakotakina, tee ineshironkata-tziimaetyaa rirori, okimiwitakawo eerokami amitakotenanimi jaka.

3

Kowaperota-jaanta-chari

¹ Ari okantzimaetari noyemijantzin-karite-paeni, pithamenta-wentee-yaari Awinkatharite. Tema eero neshitziro naaka napiipiintemiro okaatzi nojankinata-kimiri paerani. Rootaki kameethatatsi piyoperotan-tyaari.

² Otzimatyee paamawentyaari manintantaniri-paeni kimitakariri otsitzi, kaari-pero-shireri-paeni, kowatsiri itomeshitaa-nita-kaemi. ³ Tema totameshitaani-perori aakapaeni, ojeeka-shire-yitan-teera Ishire tajorentsi, riyotakaa-yiteero jempe akantyyaa apinkatha-yiteeri Tajorentsi. Eero awentaa-shireta-waeta-shitawo añaaayitzi awathaki, tema roo ajahaawentyaari rashiyiteera Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ⁴ Ari omatyaami owawijaako-shiretee añaaayitzi awathaki, nomata-nakiro mi naaka nawijantemi. ⁵ Tema paerani owakira notzima-paaki, okaatzi 8 kitejeri nomaakotapaaki, ari itomeshitaa-nitee-takina. Naakataki Israel-paeni, icharinita-nakari nowae-jatziteni Benjamín, noñaaawetziro kameetha iñaani nosheninka-paeni Heber-paeni, nomonkaatziro Ikantakaan-teetani, tema Inashitantaniri naaka. ⁶ Noshiyakaa-mintheetzi nokemijanta-perota-tziiri Tajorentsi, rootaki nokijaneentan-takariri kemijanta-neeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Tema nohotyyaa-witattyawo nomonkaatziro Ikantakaan-teetani, tee namaakita-paentzi apaani. ⁷ Roo kanteencha maawoeni iroka, okaatzi najahaa-wenta-waetakari paerani, tee okameethatane niyota-koteerira nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Kyaaripero, tema niyoperotaa-ritzi Jeepatzii-totaa-rewo, tee okameethajeetzi nokantawita paerani. Nopakahaero maawoeni, nokimita-kaanta-nakiro rooka-piintee-tziro kaahashi. Rootaki nokowa-perota-neeri niyoperoteeri Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús tema rootaki kameetha-perota-tsiri. ⁹ Riitakira tsipa-shiretaanari nimaeka. Tee nopankinawenta-naawo nomonkaa-yiteero Ikantakaan-teetani, tema tee atampatzika-shire-tzi. Rooma nawentaa-naarira nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo, riita-kira Tajorentsi tampatzika-shiretaanari. ¹⁰ Rootaki nokowa-perota-neeri niyoperoteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki ashitawori ishintsinka rañahaera ikamawitaka rirori. Ari okantyyaa nokimita-kotan-tyaariri jempe ikanta ratsipeta-kowentakina, jempe ikanta eejatzi ikami-motantaki, ¹¹ rootaki rañaakaan-teenari naaka aririka nokamawitakyaa.

¹² Tekiraataha nohotyyeero nokanta-yitakimiri, tekiraata noñeero nokameetha-shire-perote. Roo kanteencha eekiro niyaatatyee naminaminataatero roojatzi nohotyyaa-perotan-takyaawori, tema niyotzi riitaki etapaentawori Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shiretaana. ¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, teera nokantatzii naaka: “Nomatakiro nohotyyahakiro nokameetha-shire-perote.” Tema iroka nokantanaa: “Nomaejantaneero nantayitakiri paerani tee nokenkishiryaa-kotaawo, apatziro nokenkithashiryaa-kotawo okaate noñaayiteeri paata, ¹⁴ ari okantyyaa noyiishitan-tantyaari, roojatzi noñaantee-yaawori paata ipinateenari Tajorentsi ikaema-shire-yiteera itsipa-shiretee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.”* ¹⁵ Iroka-paeni nokanta-yitakimiri, otzimatyee oshireta-kotyaawo akaatzi antaki-shire-yiteera. Terika poshireta-kotyaawo, Tajorentsi oñaayemironi pimikita-kotan-teenari. ¹⁶ Roo kanteencha, otzimatyee akyaaryoo-wenteero antayitan-tyaawori okaatzi ayota-kota-neeri.†

¹⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, otzimatyee pikimitee-na naaka. Otzimatyee paminayiteeri itsipa aririka ikimita-koteenawo naaka jempe nokanta piñaayitakina.

* **3:14** Kanta-kota-chari jaka “noyiishitan-tantyaari,” ikantahanki apaani atziri oyiishitan-tatsiri ishiya jempe ipiyota amina-minthatziriri, ipaetziri owinawo oyiishitantakira. † **3:16** inashiyita ñaantsi-paeni

¹⁸ Tema napiipiinta-kimiro nokenkithatzimiro paerani, roojatzi napiitemiri nimaeka nirayimashiren-kaki nokantemi: Tzimatsi osheki jeeki-mota-kimiri janta itzimi kijaneentziriri ikaatzi kenkithata-kotzirori jempe okanta ikentakoe-takiri Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁹ Rooteentsi ifaayitero ithonkae-teeri. Ithaamenta-shiwaetakawo okaatzi rowayitari ikimita-kaantakiro roomi itajorentsi-tetyaami. Osheki ikantakaa-perowentakawo okaatzi rantayitakiri, tee ikaani-wenta-tziro. Rootaki ikenkishiryaa-kota-piintaka jaawiki-jato. ²⁰ Rooma aakapaeni, akowa-perota-neero anampitee-yaawo inkiterki. Oyaakoteeri aririka ipiye Owawijaa-kotan-taniri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²¹ Riitaki paashinita-kaapaeni awathaki akaamaneta-waetzi, ari akimita-kotee-yaari jempe ikanta rirori otzimi rowaneenkawo. Aritaki imatapaero, otzimi-motziri ishintsinka ipinkathari-wentan-tawori maawoeni oeyita-rika.

4

Pikimo-shire-wenta-piinteeri Awinkatharite

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, nokowatziira naaka poejokirota-neeyaari eeroka-paeni Awinkatharite. Tema netakoperoeyimini, osheki nokowaki noñaapaemi. Eerokataki oemoshirenkanari, eerokataki kantakaan-teroni ipinatan-teetenari paata, okimitee-yaawo eerokami namantheeri.

² Nokantemiro Evodia eejatzi Síntique: Otzimatyee pariperota-wakahaeyaa pawentaa-shiretaarira Awinkatharite. ³ Nokantemi eejatzi eeroka notsipa-minthari, pikaminayiro iroka apite tsinani ariperota-wakaan-teeyaari. Tema ari otsipatakina paerani natsipe-wentawo Kameethari Ñaantsi nokenkithata-kotziro, ari otsipatakari Clemente eejatzi itsipa-paeni ikaatzi tsipayita-kinari paerani. Tema maawoeni irika-paeni, ojankinata-koyitaka raña-shire-yitee paata.

⁴ Pikimoshirewentaperoteeri Awinkatharite. Napiita-wakimiro: ¡Pikimo-shireta-piinteeyini! ⁵ Otzimatyee riyoteemi maawoeni pitsinampa-shireyitee. Tema pokimatee Awinkatharite. ⁶ Eero okantzimo-shiryaa-waetzimi, tema pamana-piinteeri Tajorentsi pikowako-yiteeri kowityee-motzimiri. Pipasoonki-piinteeri eejatzi. ⁷ Ari okantyaapiñaantyaawori ijeekakaa-yiteemi kameetha Tajorentsi, oshekira okameethataki, awijiro okaatzi akenkishiryaa-yitari aakapaeni. Tema iroka ijeekan-teetari kameetha, rootaki inimo-shireta-kaemini, eero okantzimo-shireta-waetzimi tema itsipa-shireta-tziimi Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.

Poshireta-piintee-yaawo kameethari

⁸ Iroka nokantemiri noyemijantzin-karite-paeni. Poshireta-piintee-yaawo kyaariperori, pinkathan-kantsi, tampatzika-shiren-tantsi, kiteshire-tantsi, inimotantsi, kameethatzi-motantsi, kameetha-shiretantsi, weshiryaawentan-tsi. ⁹ Pantaneero okaatzi piyoyitakiri, okaatzi nokaman-takimiri. Piñaanta-yityaawo okaatzi niyotaa-yitakimiri, okaatzi kameethari piñaakota-kinari naaka nantayitakiri. Aririka pantayita-neero iroka, aritaki inimowaeteemi ijeekakaemi Tajorentsi.

Ipashitantari Nampitawori Filipos rashi Pablo

¹⁰ Antawo ikimo-shireta-kaakina Awinkatharite, noñaakiro papiiteero pineshironkataana. Niyotzi naaka tee pimaajantana, tema roo kantakaan-tzirori tee otzimi jempe pikinakaero pineshironkatan-tenari. ¹¹ Tee roo nokantan-tyaari noñaatziro nokowityaa-waetzi. Tema nametakawo nokimo-shireta-waetzi okantawitakyaa tekatsi tziimi-motenani. ¹² Niyotakiro jempe okantawaeta aririka akowityaa-waete, aririka otzimimo-yitee osheki. Nohotyaakiro nametakawo maawoeni, aririka nowaperotyaa, aririka notashe-neenta-waete. Nametakawo aririka otzimi-motena osheki, nametawo eejatzi nokemaatsi-waetawo tekatsi-rika tziimi-motenani. ¹³ Ari

okantaki notsinampaero maawoeni oetaka-rikapaeni, tema rii Jeepatzii-totaa-rewo aawyaa-shireta-kaanawori nimaeka.

¹⁴ Roo kanteencha, osheki okameethataki okaatzi pipashita-kinari, tema piyoteeyakini eenitatsi osheki pomeentsitzi-mota-kinari. ¹⁵ Paerani noshitowan-tanee-yaari Macedonia-ki, netanta-nakawori nokenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi, tekatsira neshironkatenani, apatziro eeroka-paeni nampitawori Filipos, pipakaan-takinari pipashitanari. ¹⁶ Ari pikimitakiro eejatzi nojeekan-takari Tesalónica-ki, papiipi-intakiro pipakaan-takina pipashitanari, riitaki naantakari okaatzi kowityee-mota-piintanari. ¹⁷ Tee apatziro noshiretyaawo naaka pipashita-piintyaanawo kowityee-motanari, nokowatziira pantayita-neero eeroka-paeni kameethari, ikini ipashii-teeteemi paata eeroka. ¹⁸ Tema naakiro maawoeni pipakaan-takinari, ipapaakinawo Epafrodito, oshekitzi-mota-paakina, tekatsi kowityee-motenani. Okaatzi pantakiri osheki okameethatzi-motakiri Tajorentsi, okimitzimo-waetakari kajankaenkari, okimiwitakawo inimotziriri ratsipeta-kaetani. ¹⁹ Riitaki Tajorentsi payitemini okaate kowityeemo-yitemini eeroka, tema otzimimo-perotziri rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²⁰ ¡Ari akantee-tyaani aweshiryawenteeyaari Ashiteeri Tajorentsi! ¡Kyaariwé!

Weyaantawori wethataantsi

²¹ Riwetha-yitzimi noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi tsipata-kinari naaka jaka. Powethatyaanari janta rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.* ²² Rowetha-yitzimi eejatzi rashiyitaari jaka, riitaki wethatzi-miri ikaatzi jeeka-pankotziriri Pinkathari César.

²³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¡Kyaariwé!

* **4:21** rashiyitaari = kiteshireri

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI COLOSAS-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka jankina-rentsi. Tema Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki ikowakiri Tajorentsi. Riitaki notsipatari noyemijantzin-karite Timoteo nojankinatzi-miro. ² Eeroka nojankina-yitzini pikaatzi rashiteemi Jeepatzii-totaa-rewo nampitawori janta Colosas, tema eeroka-paeni noyemijantzin-karite-paeni pikemijanta-neeri. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi, kameetha ijeeka-kahaemi, ari ikimitzi-teemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.*

Ramana Pablo okantyya riyota-nitan-tyaari kemijantzinkari-paeni

³ Ari nokanta-piintatyaa namanakotzimi nokowatziiri Tajorentsi Ashitariri awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, namanapiintziri. ⁴ Tema nokemakowentakimi jempe pikanta pawentaa-shireta-naari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, petakotanaari ikaatzi rashiyitaari, ⁵ okantakaakimi pikemijanta-neero kyaaryoori Kameethari Ñaantsi, piyotaneero eenitatsi poyaako-tziri inkitekinta. ⁶ Okaatzi pikemakiri eeroka-paeni, jatakotaki maawoeni nampitsi-paeni. Ikemijanta-yitane eejatzi itsipa-jatzi atziri-paeni. Ikimitakimi eeroka-paeni owakira pikemawakiro ñaantsi, pikemathata-nakiro maperori ineshironka-yiteemi Tajorentsi. ⁷ Tema riitaki noyemijantzin-karite Epafra yotaaki-mirori paerani janta. Netakotani irika Epafra, riitaki oejokirota-kariri Jeepatzii-totaa-rewo rantawaetziniri. ⁸ Riijatzi kamanta-paakinari osheki petakoyitantaka okantakaakimi Ishire tajorentsi.

⁹ Tema owakira nokemako-wenta-wakimi jempe pikantana, ari nokanta-piintanakitaa namanakoyitzimi okantyya pikemathatan-tyaawori ikoyiri Tajorentsi. Piyotani-shire-yitee. ¹⁰ Namanakotzimi eejatzi panta-piintan-tyaawori kameethatzi-motziriri Awinkatharite, tema rootaki ikoyiri panteeniri kameethata-tsiri, rootaki piyaata-kaantyyaawori piyoperota-neeri Tajorentsi. ¹¹ Namanakotzimi okantyya aawyaa-shiretan-temiri ishintsinka. Rootaki kyaaryoota-kaemini rowaneenkawo, amawetakaemini eejatzi. ¹² Ari okantyya pithaamentan-tyaari pamana-yiteeri Ashiteeri. Tema riitaki kantakaawori okanta añaantaawori rashiyitee, anintaa-piintee-yaawo okaatzi ikashiya-kaayita-kaeri ikoñeetyaa-koteeri rashiyitari. ¹³ Tema paerani kimiwitaka ajeekatyeemi otsirenikaakitzira. Roo kanteencha rowawijaako-shiretee Tajorentsi, ipinkathari-wenta-yitee nimaeka retakotani Itomi, ¹⁴ Rapawentakae riraa. Okimiwitakawo ipinako-wenta-tyeemi rokakaakowenta-yitee, ari okanta ipeyakotan-teerori antzirowa kariperori.

Ikamawenteera Jeepatzii-totaa-rewo ari raripero-yiteeri Tajorentsi

¹⁵ Teera ikoñaanitzi Tajorentsi, roo kanteencha roñaahan-tapaenta retanakari Itomi, tzimiteen-chari tekiraha rowetsikaetero tzimayita-tsiri nimaeka. ¹⁶ Riitaki Itomi wetsika-kirori tzimayita-tsiri inkitekinta eejatzi kepatsiki. Rowetsikaki okaatzi añaayitziri, eejatzi kaari koñaayita-tsini. Rowetsika-yitakiri maawoeni pinkathari-witachari, jewawita-chari, tzimawita-chari ishintsinka, omperawitan-tachari, maawoeni jempe-rika iyyitari. Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo rowetsika-kaetaki maawoeni okantyya rashitan-tyaawori rirori. ¹⁷ Riitaki etakaanta-nakawori Jeepatzii-totaa-rewo paerani. Riitaki kantakaawori nimaeka iyaatakaan-tawori otzimayitzi

* **1:2** rashiyitaari = kiteshireri

okaatzi rowetsika-yitakiri. ¹⁸ Riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo akimitakaanta riimi ae-totyaaami akemijantzin-kariteera. Rooma aakapaeni iwathayitakae. Riitaki etakaan-taawori rañahae ikamawitakaha. Rootaki retapiintan-teetyaawori ipinkathee-teeri nimaeka. ¹⁹ Tema riitaki Ashiteeri ikowakaakiriri Itomi ijeeka-shire-perotan-teeyaari itajorentsizira rirori. ²⁰ Riitaki kamawenta-yiteeri, rapaatapaetziro riraa ikenta-koteetakiri. Aripaetera raripero-yitee, okantawityaa jempe-rika-paeni ajeeki kepatsiki, eejatzi inkiteki.

²¹ Paerani pikijaneentziri Tajorentsi, tee poshireta-kotyaawo ikowakaa-witzimiri, roo panta-piinta-shitaka kaari-perori. Roo kanteencha raripero-yiteemi Tajorentsi. ²² Tema ratziri-perotapaentzi Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki omatantakari ikama-wenta-yitakae maawoeni. Riitaki aayiteeni paata Tajorentsi-kinta, ikantapaeri: “Irikaha, noete-shiretani, tekatsi kantako-waeteerini.” ²³ Ari okantee-yaari aririka poejokirota-nakyaari pawentaa-shiretyaari. Tema paerani owakira pikemawakiro Kameethari Ñaantsi, piyotanaki eenitatsi poyaakotziri. Ithonka ikema-kotee-tanakiri maawoeni nampitsiki-paeni. Riijatzi naaka Pablo, ikenkithata-kahae-takiri eejatzi.

Riyotaa-yitziri Pablo itsipa-jatzi atziri

²⁴ Osheki nokimo-shiretzi nimaeka noñiuro nokemaatsita-kowentzimi. Tema nomonkaata-tziuro ikemaatsita-kaetakari Jeepatzii-totaa-rewo. Riitaki nokemaatsita-kowenta kemijantzinkari-paeni, kimitanaawori roorikami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁵ Roo nantawaeri naaka nomonkaa-yiteero, tema riitaki Tajorentsi kantakinari: “Pikenkithata-kaeri atziri-paeni noñaani, otzimatyee pithotyahaero maawoeni.” ²⁶ Tekatsi yotaa-neeta-tsini paerani oeta ranteri Tajorentsi, roojatzi okantzimaeta nimaeka. Roo kanteencha aakapaeni rashiyitaari, riyotakaa-yiteero. ²⁷ Tema rootaki ikowakiri Tajorentsi iyoyiteero. Iroka riyotakaeri: Ineshironka-yiteemi eeroka-paeni tee nosheninka-witzimi, itsipa-shireteemi Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki poyaakotan-tawori piñero rowaneenkawo. ²⁸ Rootaki nokenkithata-kotan-taariri naaka Jeepatzii-totaa-rewo. Nokanta-yitziri atziri-paeni: “Aritapaaki pikaaripero-shireta-waetaki.” Niyotaa-yiteeri kameetha, okimiwitakawo naayitaa-tyeerimi Tajorentsi-kinta, nokanteeri Tajorentsi: “Irika kemijanteeriri Jeepatzii-totaa-rewo, riiyitaki antaki-shireteen-tsiri.” ²⁹ Rootaki noshintsi-shiryaaawentan-tzimiri nimaeka. Tema ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo aawyaa-shireta-kaaki-nawori nantayitan-takawori maawoeni.

2

¹ Tema nokowatzii piyoyitee osheki noshintsi-shirewentakimi, eejatzi Laodicea-jatzi ikaatzi kemijanteeriri Jeepatzii-totaa-rewo, noshintsi-shirewentakiri. Ari nokimitakiri maawoeni kaari ñaawooneetenani. ² Rootaki noshintsi-shirewentan-tzimiri okantyyaa pithaamenta-shiretan-tyaari, petakota-wakaan-tyaari, piyotani-perotan-tyaari, pikemathatan-tyaawori rantayiteeri Ashiteeri Tajorentsi, tema tee riyotako-witeetari paerani Jeepatzii-totaa-rewo. ³ Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kantakaawori ikemathata-kaanteero kaari riyotako-witeetari, okimiwitakawo apaani ashaahawontsi romanawitee-takari. ⁴ Netzita-tyaawo nokaman-tzimiro nimaeka, eero piñaantawo ramatawiteetemi. ⁵ Okantawita tee nojeeki-momitzi pinampiki, roo kanteencha aririka nokenkithashiryaa-kota-piintemi kimiwitaka ari akaatemi ajeeke janta pinampiki. Rootaki nokimo-shire-perotan-takari nokema-kotakimi ariperotaki pikanta-wakaanaa, poejokirothaneeyaari Jeepatzii-totaa-rewo pawentaa-naari.

⁶ Tema jempe pikanta pikemijanta-nakiri paerani Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eekiro piyaatatyee pitsipa-shiretyaari. ⁷ Kijokiro powanakiri petanakari pikemijantziri, pikimita-kotyaari parithata-tsiri kameetha, pikimita-kotyaawo

rowetsikae-tziro pankotsi, tema rootaki riyotakae-takimiri. Pamana-piinteeri Tajorentsi.

Ijeeka-pero-shiretan-teemi Jeepatzii-totaa-rewo

⁸ Paamaeyaa, eenitatsira kowatsiri ramatawitemi. Imonkaatakaa-shitzimiro-kari okaatzi riyoyitziri, riyotaa-yitziriri paerani iwaejatziteni, rootaki rameteeta-piintari jaka jaawiki. Tema kaari rashi Jeepatzii-totaa-rewo. ⁹ Tema Tajorentsi riitaki thotyaa-perotzirori inampi-wathatantari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Riijatzi thotyaa-perotzirori ijeeka-shiretan-takimi eeroka-paeni, tema pawentaa-shireta-naari Tajorentsi. Pinkathari-perori irika, rawijiri ikaatzi pinkathari-yiwita-chari. ¹¹ Tema pawentaa-shireta-naari Tajorentsi, kimiwitanaa pitomeshitaa-nita-tyeeyaami. Teera koñaatziro pitomeshitaa-nityaa, rootaki oshiyakaa-wentacha ipaka-kaayiteemiro Jesús Jeepatzii-totaa-rewo piyaari-pero-shirenka, rañaakaa-shire-yiteemi eejatzi. ¹² Tema pomitsiryaa-yitaka paerani, pikimitaantyaari Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta ikamawita-paenta rirori. Kimiwitanaka arimi pikaatakiri pikitata-kyaami ikitawitee-takari rirori. Opoñaashitya pañahae, rañahaera rirori. Tema pawentaa-naari nimaeka Tajorentsi ashitawo ishintsinka owañahaemiri. ¹³ Paerani kimiwitaka pikamayita-tyeemi eeroka-paeni okantakaan-tziro piyaari-peronka. Tee rashiyiteemi Tajorentsi tee ineshironkateemi, tema tee pitomeshitaa-niyityaa. Roo kanteencha rowañahaeri Jeepatzii-totaa-rewo, ari ikimi-yiteemiri eeroka rowañaa-shireteemi ipeyako-yiteemiro piyaari-peronka. ¹⁴ Tema paerani osheki ikowawita nosheninka-paeni imonkaa-yiteromi Ikantakaan-teetani, temaeta imonkaa-yirozti. Rootaki rowajankitaan-tawiteririmi Tajorentsi. Tema kimiwitaka rojankinata-kota-tyeeromi Tajorentsi ayaariperonka. Ikanta ikentakoe-takirira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari aweshiryaa-kari rojankinata-kowitakae Tajorentsi, kimiwitaka ari itsipatanakyaawomi ikentakoe-takirira Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Aripaete rotsinampaa-yitakiri pinkathari-wenta-shiwita-chari, teera otzimi-mota-neeri ishintsinka rirori. Tee rantziro romanakashitani-ki iroka-paeni, roñaahanta-perotakiro okantya riyotakoe-tantyaawori.

¹⁶ Tee okameethatzi pikanta-kota-wakae-yaawo owanawontsi, eejatzi imiriteet-ziri. Tee okameethatzi eejatzi pikanta-kota-wakae-yaawo roemoshirenka-yitari nosheninka, okimiatyaa oarentsi, owakira-cheeri kashiri, kitejeri imakoryaan-teetari. ¹⁷ Tema okaatzi imonkaa-yitziri paerani nosheninka-paeni, roowaetaki aamparentsi. Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo oshiyakaa-wenta-chari.* ¹⁸ Paamaeyaari kowayitatsini ikijathatemi, ikowatzii pikimita-koyitee-yaari jempe ikantayita rirori-paeni. Rootaki ikantan-tayitzimiri: “Jame atsinampa-shire-yitee, ari okantya apinkathayitan-tyaariri Ronampiripaeni tajorentsi.” Roo kanteencha tee iñaawoo-tziri Ronampiri tajorentsi, apatziro roetziñaarikotawo ikenkithashiryaa-kowaetawo ikowashiyitari rirori, ikantakaa-peroyitawo. ¹⁹ Tee apatayaari irika-paeni itzimi aetotanaari aaka-paeni. Irika aetotaari riitaki thaamenta-kaawori okimota-tantari awatha, roojatzi apata-wakaan-tayitari. Tema Tajorentsi kantakaa-kawori.†

²⁰ Apaani kaminkari tekatsi rante, eero omata imonkaa-yitero itziteetari. Ari pikimi-yitanaari eeroka-paeni pitsipa-shireta-naari Jeepatzii-totaa-rewo, kimiwitaka

* **2:17** Apaani aamparentsi tee okoñaawaeta-shityaa. Aririka añeero aamparentsi ayotzi eenitatsi ashitawori raampari. Ari okimitari eejatzi okaatzi imonkaatee-takiri paerani, aamparira inayitaki okaatzi rantzimo-yiteeri Jeepatzii-totaa-rewo. † **2:19** Iroka oshiyakaa-wenta-chari jaka: Tee riyotaa-jeetzi riitaki Jeepatzii-totaa-rewo jewayiteeri aaka, ikimiwitakawo riimi aeto. Rooma aakapaeni okimitakawo roorikami iwatha. Tema aririka athaamentyaa akimotate awathaki, maawoeni awatha othaamenta okimota-yitzi, kameetha okanta apataa-wakayita, roojatzi antari-watha-yitan-takyaari. Rootaki aeto jewatakaan-tatsiri okanta othaamentantari okimota-yitzi kameetha awatha. Ari kimitzitari eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki jewayita-neeriri kemijantzinkari-paeni, roojatzi rantari-shire-perotan-takyaari kameetha.

pikamatyeemi. Tee okowa-perotyaa pimonkaa-yiteero okaatzi itziteetari. ¿Iitaka paminaa-shiwaetantari pantayitziro ikantayitziri atziri-paeni? ²¹ Ikantzimi: “Eero powayitawo iroka, eero pantayitziro iroka, eero poteeya-yitziro iroka.” ²² Tema riyotaa-shiwaetee-takimiro Ikantakaan-teetani. Tema aririka oyaawo jempe-rika oeta, eerowa añiuro jempe okantee, ari othonkari. ²³ Tema aririka atziwenta-waetyaa, oshiyakaa-mintheetzi atsipe-wenta-tyaari Tajorentsi akemijanta-neeri. Teera ari okantyyaa, tema aminaashi-waeta iroka, tema tee apaka-kaantziro akowa-shiwaeta-piintari.

3

¹ Tema añahae Jeepatzii-totaa-rewo, ijeeki-mota-paeri Tajorentsi rakoperoki, ari ikaatapaeri ipinkathari-wentantzi. Ari pikanta-yitanaari eeroka-paeni pitsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, awijako-shire-yiteemi. Pikowa-piinteero rashitari rirori. ² Eero pikenkithashiryaa-koyitaawo jaawiki-jato, tema roo pikenkishiryaa-koyite inkite-jato. ³ Kimiwitaka nimaeka pikamayitayee-mi, tema pijeekimo-shireteeri Tajorentsi pitsipa-shiretaari Jeepatzii-totaa-rewo, okantawitaka iroka kaari koñaatziro. ⁴ Roo kanteencha, aririka ipiyaki Jeepatzii-totaa-rewo, aripaete rowañahaetee maawoeni, owaneenkateeyaa atsipata-paeyaari.

Tee okameethatzi apiiyiteero antawitaka paerani

⁵ Tee okameethatzi papiiyiteero pantawitakari paerani. Pikimateeyaari kaminkari, tee rantayiteero kaari-perori. Tee okameethatzi pimayempitane, pikaaripero-shireyite, ikamaawoshireyite, piñaawenshire-waetyaa, pikoyi poshekiuro pashaahawo. Tema aririka piñaama-waetakyaa, aritaki pitajorentsi-tetana-kyaari. ⁶ Rootaki ranta-piinta-yitakiri atziri-paeni, rootaki rowajankitaa-wenteeriri paata Tajorentsi. ⁷ Ari pikanta-yiwitakari eejatzi paerani eeroka-paeni, pameperowitakawo. ⁸ Roo kanteencha, otzimatyye pipakaa-yiteero eejatzi iroka-paeni: Pikija-wakaa-waeta, piña-tsimata-wakaa-waeta, pikemaatsita-wakaa-waeta, pikiji-mata-wakaa-waeta, pininata-wakaa-waeta, ⁹ pamatawi-waetantzi eejatzi. Tema pookaero jempe pikanta-yiwita paerani. ¹⁰ Pikameethashireyite nimaeka, tema riitaki Tajorentsi owameetha-shireteemiri, pikimateeyaari ikanta rirori, tema riitaki wetsika-kimiri paerani. Rootaki piyoperotanteeyaari nimaeka. ¹¹ Ithonka ijeeka-shiretantee Jeepatzii-totaa-rewo maawoeni, tee ramaakitzi Judá-paeni, kaari Judá-paeni, totameshitaa-rewo, kaari-rika totameshitaa-rewo, kaari yotanitatsini, itsipa-jatzi, omperataa-rewo, omperatantani, maawoeni.*

¹² Ineshironkatzimi Tajorentsi eeroka-paeni, rootaki riyoshiitan-tayiteemiri omatantyaari rashi-perotee-mi. Ikoyi nimaeka pineshironka-yitante, petakotantya, pitsinampa-shiretee, pamatsinkyaa, pamawewaenite. ¹³ Pamaweta-wakaa-neeyaa, pipeyakoteri owaaripero-shireta-waetzimiri. Tema aritaki ipeyakoteemiro eeroka Jeepatzii-totaa-rewo piyaari-peronka. Rootaki pimata-neeri eejatzi eeroka. ¹⁴ Rootaki kowaperota-chari nimaeka petakotawakaayitaneeyaa, omatantyaari pariperota-wakaa-neeyaa. ¹⁵ Tema apaani akantanaa okimiyitaawo aakami iwatha Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki añaaantyaawori kameetha ajeekayitane, ariperota-wakaa-neeyaa. Otzimatyye ramaneeri Tajorentsi. ¹⁶ Poshireta-piinta-neeyaawo pikemakoyitakiriri Jeepatzii-totaa-rewo. Iroka piyota-nitan-tyaari okantyyaa piyotaa-wakaanta-perotyaaari: Otzimatyye pomampaa-wenta-neeyaawo okaate riyotakaa-yitemiri Ishire tajorentsi, pomampaa-yityaawo Mampaantsi, pamaneeri Tajorentsi. Ari okantyyaa pithaamenta-shireta-wakaan-tyaari. ¹⁷ Ari pikantyaari otzimi-rika pantayiteri, oeta piñaawaeteri, pikimita-kantero rootaki rotyaantan-takimiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, panteeniri ikoyiri rirori. Pamaniri eejatzi Ashiteeri Tajorentsi okaatzi rantzimo-yitakimiri.

* **3:11** kaari Judá-paeni = griego

Antayiteeri akemijanta-yiteera

¹⁸ Iinanteetari, pipinkathateeri piimi-paeni, rootaki pantayita-neeri pikemijanteeri Awinkatharite. ¹⁹ Iimenteetari, petakoyiteeyaawo piina-paeni, eero pikija-waetziro. ²⁰ Itomiitari, pikemijanteeri ashitzimiri, tema rootaki kameethatzi-motziriri Awinkatharite. ²¹ Ashitaaniri, tee okameethatzi pikijakaa-waeta-shityaari pitomi-paeni, ari okantyya eero okantzimo-neenta-waetantari. ²² Omperataa-rewo, pikemijanteri okaatzi ikantemiri omperatzimiri jaawiki-jatzi. Eero powakowenta-shiwaeta pantawaete aririka raminimi okantyya pinimota-kaantyyariri, tema kameetha pantawaeta-piinteeniri, tema pipinkathataa-tziiri eeroka Tajorentsi. ²³ Ari pikimiteerori maawoeni pantayita-neeri kameetha pishire-thawentyaawo. Pikimita-kaanta-nakiro riimi omperatemini Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira atziri omperatemini. ²⁴ Aritaki piyotee-yakini eeroka-paeni, Awinkatharite pinayiteemini paata. Tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo omperata-piinta-yiteemiri nimaeka. ²⁵ Riima ikaatzi antapiinta-neerori kaari-perori, rowajankitahae-teeri rirori. Tema Tajorentsi tee roshiya-kaanwaeta-shita riiperori irika, eero okantzi rowajankiteeteri rirori.

4

¹ Omperatan-taniri-paeni, paakameethateri pomperatani-paeni, pitampatzika-shirewenter. Pikenkishiretero, eenitatsira inkitekinta Omperatzimiri eeroka.

² Pamana-piinta-yityaa, paamaawenta-shiretyaa pamanyaa pipasoonkiteri.

³ Pamana-kotzi-tena naaka, okantyya ishinetan-tenawori Tajorentsi nokenkithata-kota-neero kaari riyotako-witeetari Jeepatzii-totaa-rewo paerani. Tema rootaki rominkyaaawenteetakinari.

⁴ Pamana-kotena okantyya nomatan-tyaawori nokenkithata-kotero kameetha, rootaki ikemathatan-teetyaawori.

⁵ Oztimatyye pijeeka-yitee kameetha pijeeki-moyitzirira kaari kemijanta-tsini. Eero pitsipa-waeta-shitari. ⁶ Kameetha okameethatzi-moteri okaate pikanteriri, oposhinitzimotantyyaari. Oztimatyye piyoyite jempe pikante pakayiteri aririka rojampi-yitemi.

Oweyaantawori wethataantsi

⁷ Aririka rareetakyaa noyemijantzin-karite Tíquico pinampiki, riitaki kamanta-paakimini jempe nokanta nojeekaeyini jaka. Tema irika noyemijantzin-karite netakotani, riitaki amitako-perota-kinari jaka nantawaetziniri Awinkatharite. ⁸ Rootaki notyaantan-tyaariri iñeemi jempe pikanteeyani eeroka-paeni janta, ari ikamantemiro jempe nokanteeyani jaka. Ari okantyya piñaantyyaawori pithaamenta-shiretee-yaani.

⁹ Ari notyaantemiri eejatzi noyemijantzin-karite Onésimo itsipata-nakyaari Tíquico. Tema irika Onésimo riitaki poñeenchari paerani pinampiki. Kyaaryo rawentaa-nakari rirori Awinkatharite, netakotani irika. Apite ikaate kamanta-paakimini okaatzi nantayitakiri jaka.

¹⁰ Arira itsipatakina Aristarco romonkyaaahaetana jaka. Rowethatzi-tzimi eejatzi rirori. Rowethatzi eejatzi Marcos itomin-thori Bernabé. Tema irika Marcos, riitaki nokenkithata-kota-kimiri paerani nokantakimi: Aririka rareetakyaa pinampiki, paakameethata-wakiri. ¹¹ Rowethatzi-tzimi Jesús, iiteetzi eejatzi Justo. Riiteeyakini tsipata-kinari nokenkithata-kotziro jempe okanta ipinkathari-wentantee Tajorentsi. Osheki roemoshirenkana irika-paeni, tema tekatsi itsipa nosheninka kimityaarini itsipatakina irika-paeni.* ¹² Rowethatzi eejatzi Epafra, riitaki itsipa poñeenchari paerani pinampiki. Riijatzi romperatani Jeepatzii-totaa-rewo. Osheki ramana-kota-piintakimi, ari okantyya pikyaaryoo-shire-yitan-tyaari, piyota-kotan-tyaawori panta-neero kyaari-perori ikoyiri Awinkatharite. ¹³ Naaka-perotaki ñaakiri Epafra osheki

* **4:11** nosheninka = totameshitaa-rewo = Judá-paeni.

ikenkithashiryaa-kotakimi. Ari kimitzi-takariri nampitawori Laodicea eejatzi Hierápolis. ¹⁴ Rowethatzimi eejatzi Lucas aawintan-taniri. Riijatzi etakotani. Rowethatzizimi eejatzi Demas. ¹⁵ Nokoyi naaka powethatenari maawoeni noyemijantzinkarite-paeni janta Laodicea-ki. Powethatenawo Ninfas, eejatzi pikimitakiri maawoeni kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyoyita-piinta-chari opankoki. ¹⁶ Piñaanateniri nojankinari kemijantzinkari-paeni janta pijeekinta. Opoñaashitya potyaanteniri Laodiceajatzi iñaanateniri kemijanta-yitatsiri janta. Ari pikimitzityaari eejatzi eeroka-paeni, piñaanatero nojankinata-kiniriri rirori-paeni. ¹⁷ Irokaha ñaantsi pikanteriri Arquipo: Pantawaeteeniri Awinkatharite jempe okanta-perota ikantakimiri, pimonkaateniri.

¹⁸ Naaka Pablo, iroka nojankinaperotzimiri nakoki nowethatzimi. Eero pipeyakotana romonkee-takina, pamana-kota-piintena. Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Tajorentsi. Kyaariwé.

RETAKARI ROJANKINATZINIRI PABLO TESALÓNICA-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka notsipatari Silvano eejatzi Timoteo. Notyaantz-imirowo janta Tesalónica-ki itsipa-paeni pikaateeyini rashiyiteemi Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Okantashitzimaetya ineshironkateemi, ijeekakaa-yiteemi kameetha eejatzi.

Roshiya-koetari Tesalónica-jatzi

² Aririka namanako-yitemi, antawo namaniri Tajorentsi. ³ Osheki nokenkishireta-kota-piintakiro okaatzi pantayita-neeri pawentaa-naarira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, poetziñaarikota-naawo poyaawentaari, iñahaetzimi petakoyitantanaa. ⁴ Noyemijantzin-karite-paeni, niyoteeyini naaka retakoyiteemi Tajorentsi riitaki iyoshii-yiteemiri. ⁵ Piyoteeyini eeroka-paeni teera nokenkithata-kowaeta-shitzimiro Kameethari Ñaantsi nojeeki-motan-takimiri, tema Ishire tajorentsi shintsishiretakaakinari, niyotantari kyaariperori iroka okaatzi nokaman-tayitzimiri. Piñeeya-kinani eejatzi jempe nokanta nojeeki-moyitakimi, osheki nokowa-piintaki noneshironkayitemi. ⁶ Okantawita osheki pikemaatsi-waetaka, roo kanteencha pikemijanta-yitane, tema Ishire tajorentsi oemoshirenka-kimiri. Roojatzi pimatantanaawori okaatzi nantakiri naaka eejatzi okaatzi rantakiri Awinkatharite. ⁷ Ari okanta roshiyantaneemiri ikaatzi kemijanta-yitanaa-tsiri nampiyitawori maawoeni nampitsiki janta Macedonia-ki eejatzi janta Acaya-ki. ⁸ Teera rii apaani kemakowenteemini jempe pikantana pikemijanteeri Tajorentsi, tema othonka ikemakoe-takimi eejatzi jempe-rika-paeni. Tema nokowawitaka nokaman-terimi jempe pikanta pikemijanta-yitee eeroka, ⁹ tema riitaki etawakawori ikamantawakina naaka jempe pikanta-yitaka paakameethatakina, jempe pikanta pipakaa-yitaneeri pitajorentsite-witari, rootaki pikowa-perotanaki pantayita-neero ikoyiri Kañaaniri Tajorentsi, Kyaariperori. ¹⁰ Ikamanta-kinawo eejatzi jempe pikanta eeroka-paeni poyaawentari Jesús ipiye ikinapaero inkiteki, tema riitaki Tajorentsi ashitari rowañahaeri ikamawitaka. Riitaki materoni rowawijaako-shiretee aakapaeni aririka omonkaa-paeteteeyaa rowajankitaan-tayiteera.

2

Rantayitakiri Pablo Tesalónica-ki

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, piyoteeyini eeroka tee aminaa-shita okaatzi niyaataki nareetzimi. ² Piyoteeyini eejatzi, paerani tekira niyaateeta pijeekaeyinira eeroka, osheki ikijaneentee-takina nampitsiki Filipos, rowajankitaa-waetee-takina. Roo kanteencha ishintsi-shireta-kaakina Tajorentsi nokenkithata-kaanta-kimirori Kameethari Ñaantsi, okantawitaka ikoshekaetana. ³ Tema tee nokinakaa-shitawo okaatzi nokenkithawaetakakimiri, tee nokaariperoro-shiretzi nokenkithata-kotantzimirori, tee nokoyi namatawitante. ⁴ Tema nokenkithatakimiro Kameethari Ñaantsi jempe okanta ikowakaa-kinari Tajorentsi. Riitaki ñaanta-shireta-kinari naaka, riitaki otyaanta-kinari. Rootaki kaari nokenkithata-kan-tapaa-kimiro kameethatzi-moyitziriri atziri, apatziro nokenkithatziro kameethatzi-motziriri Tajorentsi, tema riitaki yotashi-retan-tatsiri. ⁵ Tema piyoteeyini eeroka tee nonintaa-thatantzimiro okaatzi nokenkithata-kimiri, rootaki noñaantyaawori nokoyirika noshekyeero nashaahawo. Riitakira yotatsi Tajorentsi. ⁶ Tee roo nokoyi pipinkathata-shitena.

Okantawitaka naakataki Rotyaantaa-rewote Jeepatzii-totaa-rewo, otzimatyeeemi ipinkathee-teena. ⁷ Roo kanteencha noneshironkateemi, nokimitakawo apaani riniroetari aririka aminako-wenteri eenchaa-nikite. ⁸ Teera apatziro nokenkithatemiro Kameethari Ñaantsi, tema antawo netakoyitakimi kantacha noshine-wentemimi.

⁹ Tema pikenkishireteeyironi netanta-nakawori nokenkithatzimiro iñaani Tajorentsi, osheki nantawaetaki namanantan-tyaari nowanawo, kitejeri eejatzi tsireniriki nantawaetaki. Rootaki kaari pipashitan-tanawo eeroka-paeni. ¹⁰ Piyoteeyini eeroka jempe nokanta nojeeki-motakimi eejatzi ikantzi-takari Tajorentsi riyotzi rirori, tema kameetha-shiretakina, kiteshiretakina tee itzimi iita kantako-waetenari. ¹¹ Piyotzi eejatzi osheki nokaminthaa-yiteemi, nokimita-kotari ashitaa-nita-chari ikaminayiri itomi-paeni, roemoshirenkiri. ¹² Ari nokimi-tzita-kimiri eeroka-paeni, noshintsi-tzimi ikini pantayiteeniri ikowakaa-yitzimiri Tajorentsi, tema riitaki iyoshii-yiteemiri, ari piñero pijeekae jempe ipinkathari-wentantee, jempe otzimi rowaneenkawo.

¹³ Rootaki niyaata-kaantawori namananiri Tajorentsi. Tema paerani owakira pikemawakina nokaman-tapaa-kimiro ñaantsi, piyotanaki kaari iñaani atziri, rootaki kyaariperori iñaani Tajorentsi. Pikemijanta-nakiro, antakaa-yiteemi okaatzi ikowakaemiri pantayiteeniri. ¹⁴ Ari pikimita-naari eeroka-paeni ikaatzi kemijanta-neeriri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo janta iipatsiteki Judá-paeni, tema antawo rowajankitaakiri Judá-paeni isheninka-paeni. Ari ikimi-tzita-kimiri pisheninka eeroka rowajankitaa-yitakimi. ¹⁵ Tema riitaki Judá-paeni owamaakiriri paerani Awinkatharite Jesús, riijatzi owamaayita-kiriri paerani Kamantan-taniri. Riijatzi omishitowayitakinari naaka-paeni. Antawo ikijaneentakiri atziri-paeni. Rootaki kaari inimotziriri Tajorentsi. ¹⁶ Tema tee ikowaeya-nitzi nokenkithateeniri ñaantsi kaari Judá-paeni okantyya rawijako-shire-yitan-teeyaari rirori-paeni. Ari okantari roshekyaa-tziiro iyaari-peronka irika-paeni Judá-paeni, ari iñiimaetee-yaawo rowajankitahaeri Tajorentsi paata.

Ijeekan-takari Pablo inteena

¹⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, ojamani okantawitaka ajeeki-mota-wakaa inteena, osheki nokenkishiryaa-kota-piintee-yakimini. Roo kanteencha osheki nokowawitaka apiiteero añaawakaa-yiteeyaa. ¹⁸ Ari nokowawitaka nareetyaami, roo kanteencha osheki rotzika-tzikatakina Kamaari.* ¹⁹ Roo kanteencha paata aririka ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eerokataki kantakae-yaawoni noñaantee-yaawori noyaako-tani, nokimo-shiretee. Tema eeroka-paeni kantakae-yaawoni ipinatee-tantenari okimiwitakawo ramantheetatyeenami. ²⁰ Eerokatee-yakini kantakae-yaawoni noñaantyaawori najahaa-wenteeyaa paata nokimo-shiretee.

3

¹ Rootaki nopampi-shiryaakari paerani nojeeke naaka nampitsiki Atenas, ² riitaki notyaantemiri Timoteo pijeekaeyinira eeroka. Tema irika Timoteo riitaki noyemijantzin-karite, osheki rantayita-kiniriri Tajorentsi. Ari notsipatakari noñaashintsitakawo nokenkithatziro Kameethari Ñaantsi jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. Tema aririka rareetakyaa pijeekaeyinira eeroka, riitakira aawyaa-shireta-paakimini, ithaamenta-kapaemi piyaata-kaantyaawori pikemijante. ³ Teera nokoyi okantzi-moneentemi aririka ikemaa-ntsita-kaetemi, tema ari okantyaari rootaki awijimo-yiteeniri. ⁴ Rootaki nokanta-yitzi-takimiri paerani nojeeki-motan-tzimiri janta, roojatzi piñaayitakiri okaatzi awijimo-yitakimiri. ⁵ Roo kanteencha tee omatya namaweta-paero naaka, nokoyi niyote eekiro-rika pikemijanteeyini. Aamaa-shityaa

* 2:18 Kamaari = Yakatantaniri

ikowaka-shireta-kaakimi Kamaari pipakaanteyaawori pikemijantzi, arira aminaashi-waetakyaa okaatzi nokaman-tawita-kimiri paerani.*

⁶ Roo kanteencha riyaaata-kitzi Timoteo rareetzimi, piyaa nojeekira naaka. Ari ikamanta-paana eekiro piyaatatzi pikemijanteeyini, etakota-wakae-yakani. Ikamantakina eejatzi osheki pikenkishiryaa-piintee-yanani, pikoyi piñeena, ari nokimi-tzitakari naaka nokoyi noñeemi eeroka-paeni. ⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, okantawitaka osheki noñiuro jaka ikemaatsi-takaawaetee-tana, roo kanteencha nothaamenta-shiretaka, tema niyotzi eekiro piyaata-kaatziro pikemijantee-yatziini eeroka. ⁸ Tema niyotaki eekiro piyaatatzi pikyaaryoo-wenta-neeri Awinkatharite, rootaki inimotan-tanari nojeekika. ⁹ Antawo namanakari Tajorentsi, tema eerokatee-yakini matakirori pikimo-shire-perota-kaana. ¹⁰ Eekiro noetziñaariko-tatyee-yaawo namanyaa kitejeriki eejatzi tsireniriki, okantyya nomatan-tyaawori napiitero nareetemi, arira notampatzikate-mirori eenitatsi-rika pikinakaa-shitakari pikemijantane.

¹¹ Riitakira nokowa-kotzi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús, apatziro nowanakiro niyaate pijeekaeyinira eeroka. ¹² Nokowa-kotziri eejatzi riitaki kantakae-yaawoni piñaantyaawori petakota-wakaeyaa, ari pikimita-neeriri itsipa-jatzi atziri. Rootaki nokoyiri poshiya-kotee-nawo naaka jempe nokanta netakoteemi eeroka. ¹³ Okantashitzimaetyaa raawyaa-shireta-kaemi Ashiteeri Tajorentsi, kiteshireyiteemi, eero itzimi iita kantako-waetemini paata aririka ipiye Awinkatharite Jesús, itsipateeyaari ikaatzi rashiyitaari.†

4

Okaatzi inimotziriri Tajorentsi

¹ Ari okantari noyemijantzin-karite-paeni. Riitaki kantakae-yaawoni Awinkatharite Jesús nokantemiro iroka ñaantsi, noshintsitemi. Paerani niyotaa-kimiro pantayiteero okaatzi inimotziriri Tajorentsi. Ari pimatzimaetakawo. Roo kanteencha nokoyi eekiro piyaata-kaatyero roojatzi pithotyaaanta-perota-kyaawori. ² Tema piyotee-yakini eeroka, riitaki Awinkatharite Jesús matakaa-kinawori naaka okaatzi niyotaa-yitakimiri. ³ Iroka okaatzi ikoyiri Tajorentsi rowameetha-shiretan-temiri: eero pimayempi-waetzi. ⁴ Otzimatyeera pikinatee-yaawo piina, rootaki ipinkathateetantemiri pikite-shireta-neerika. ⁵ Eero pikowashiwaetawo pimayempi-waete. Rootaki ranta-piintziri kaari kemijanteerini Tajorentsi. ⁶ Paamaeyaa powari-shireri-kari noyemijantzin-karite kemijanta-naatsiri. Tema nokaman-takimiro aritaki rowajankitaakiri Tajorentsi antakironi iroka. ⁷ Tee ikoyi Tajorentsi oshiya-kotyaari mayempiri, apatziro ikoyi akite-shire-yitee. ⁸ Terika pikemijantzi tee naaka pitheenkaki, Tajorentsi pitheenkaki. Tema riitaki Tajorentsi otyaanta-kimirori Ishire Tajorentsi.

⁹ Jame nokenkithata-kaemiro nimaeka jempe okanta-kota etakotaantsi. Okantawitaka tee okowawita napiiteemiro eeroka-paeni. Tema pimatakiro petakotawakaayita. ¹⁰ Tema pimata-nakiri petakoyitakari noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi nampiyitawori maawoeni pipatsiteki Macedonia. Roo kanteencha otzimatyeera piyaata-kaero roojatzi pithotyaa-perotan-takyaawori. ¹¹ Otzimatyeera pamina-minatero pijeeka-yitee kameetha. Tee okameethatzi pikoshekantyya, apatziro pantero okaatzi pantawae-yitziini eeroka. Tema rootaki niyotaa-yitakimiri paerani. ¹² Rootaki iñaantemiri kaari kemijanta-yitatsini, tampatzika-shireteemi, tekatsi kowityee-motemini.

Ipiyeerika Awinkatharite

* 3:5 Kamaari = Yakatantaniri † 3:13 rashiyitaari = kiteshireri

¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, nokoyi nokenkithata-kotemiri jempe ikanteeyaa paata kamayiteen-tsiri kemijantzinkari, rootaki piyotan-tyaari eeroka. Eero poshiya-kotantari kaari kemijanta-tsini, kaari yotatsini aririka rawijakotee, antawo riraawaenta rowashire-waeta. ¹⁴ Tema ayoteeyini aaka ikamawitaka Jesús, roo kanteencha añahae eejatzi. Ari ikimitahaeriri paata Tajorentsi ikaatzi kemijanteen-tsiri, aritaki rowañaa-yiteeri aririka ipiyaki Jesús. ¹⁵ Iroka riyotakaeri Awinkatharite: Paata aririka ipiye, riitaki etawaeyaawoni iñaawaeri ikaatzi kamayiteen-tsiri. Rooma aakapaeni akaatzi añaa-yitzira nimaeka, aakapaeni impoeta-neentsini. ¹⁶ Ari ikemaeta-waero ikaemapaaki reewarite ronampiripaeni Tajorentsi, itziwoota-kaantapae Tajorentsi. Ikantyya ikaatzi kamayiwiteen-chari, riitaki etanakyaawoni ipiriintanaki. ¹⁷ Opoñaashitya aakapaeni ikaatzi kaari kamayita-tsini, aritaki atsipata-neeyaari oenoka-shita-waeyaari Awinkatharite, atonkiyota-waeyaari menkoriki. Ashira owaero atsipatee-yaari Awinkatharite. ¹⁸ Rootaki iroka ñaantsi poemoshirenkanta-wakaan-teeyaari.

5

¹ Roo kanteencha noyemijantzin-karite-paeni, tee okowa-perota nokaman-temiro jempe-rika okaate awijayite iroka-paeni. ² Aritaki piyotee-yakini eeroka, tee riyotee-tziro jempe-rika okaate, tema omapoka-shiteeyaa, okimitawo aririka romapokaete ikoshiteete tsireniriki. ³ Ari itzimawityaa kantatsini: “Ajeeki kameetha, tekatsi koshek-inani.” Roo kanteencha ari romapokae-teeri ithonkae-teeri maawoeni. Roshiya-kotee-yaawo okemaatsi-waeta tsinani aririka otzima-nite, tekatsi ikinakaetero awijashitan-teeyaari okaate pokayita-tsini. ⁴ Rooma eeroka noyemijantzin-karite-paeni eero okompitzi-mowaetzimi iroka, romapokae-tzimi-kari paata ikimitantzi apaani koshintzi. ⁵ Tema piyota-koteero eeroka, tee pikimitari anashiwaeta-shita-chari tsireniriki eero iñeetantari. Riitakira pikimitaari anashita-chari kitejeri, okoñaatzi-moyiteeri. ⁶ Aritaki okimitari eejatzi, tee okameethatzi oshiyaari maaperotatsiri, tema aamakowentayitayeetyaa, oshiyaari kakempita-tsiri. ⁷ Tema tsireniriki imaapiintetzi, ari ishinkiteetari eejatzi. ⁸ Rooma aakapaeni yotaniyitee, oshiyaari ikaatzi anashita-piinta-chari kitejeriki. Awetsikaantayiteeyaa, akemijanta-yitee, etakotan-teeyaa. Oshiyaari rowetsikaanta owayiri, ikithaatawo eshirota-tsiri iithaari. Rawentaawo eshiro-nakita-tsiri ramantheetari. Rootaki amateeri aaka awentaa-neeyaawo awijako-shire-yitee. ⁹ Tema tee ikoyi Tajorentsi rowajankitaa-yitee, tema apatziro ikoyi awijako-yitee akemijanteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Riitaki kamawenta-kaeri aakapaeni. Tekatsi oeteeyaa akamawityaa, tekatsi oetziteeyaa añaa-yitee, aritaki atsipatee-yaari paata aririka ipiye.* ¹¹ Otzimatyeera pithaamenta-shireta-wakaan-teeyaawo iroka, tema rootaki pimatee-yakirini.

Ishintsi-tziri Pablo maawoeni noyemijantzin-karite-paeni

¹² ¡Noyemijantzin-karite-paeni! Pipinkatha-yiteeri ikaatzi iyotaayiteemiri, ari pikimitahaeriri ikaatzi jewayitzimiri pikemijanteeri Awinkatharite. Tema osheki iñaashintsitako-wenta-yitakimi. ¹³ Petakoyiteeyaari piñiuro okaatzi rantzimo-yitakimiri. Oztimatyeera pijeeka-kaayita-wakaa-neeyaa kameetha. ¹⁴ Pishintsi-yiteeri eeroka perantzi-paeni. Ari pikimiteeriri eejatzi ikaatzi parishireyiteentsiri, poemoshirenka-yitee-ri, potzi-shire-yiteeri kaari shintsishire-waeta-tsini ikemijanteera. Eero ponawaetari irika-paeni. ¹⁵ Tee okameethatzi pipiyatantyyaa, tema pikowa-piinte eeroka paakameethata-wakaeyaa, pimatzi-tyaari ikaatzi kaari pisheninkata. ¹⁶ Pikimoshireta-piintee. ¹⁷ ashi powaero pamana-piinteeya. ¹⁸ Eenitatsi-rika awijimo-yitemini, pamaniri Tajorentsi. Tema rootaki ikoyiri rirori antayiteeri

* 5:10 akamawityaa = amaawityaa; añaa-yitee = akakite

akemijanteerira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁹ Eero pomanonkiro antakaemiri Ishire tajorentsi. ²⁰ Tee okameethatzi pimaninta-waetero okaatzi iyotantee-tziri. ²¹ Roo kanteencha otzimatyera paminawakiro kameetha okaatzi iyotantee-tziri. Opoñaashitya pikyaaryoo-wenta-neero okaate kameetha-shireta-kaemini. ²² Pookaero eeroka-paeni maawoeni kaaripero-yitatsiri.

²³ Tema nokowa-kotakiri Tajorentsi eekiro riyaata-kaatyero roete-shireteemi, riiitaki kantakaawori ajeekan-tayityaari kameetha. Nokowa-kotziri raminako-wentemi maawoeni, piwathaki eejatzi pishireki. Rootaki eero otzimanta ikantakoe-teemiri paata aririka ipiye Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²⁴ Tema kyaari-peroshireri rirori, aritaki imata-kahaero.

Oweyaantawori wethataantsi

²⁵ ¡Noyemijantzin-karite-paeni! Pamana-kota-piinteena naaka-paeni. ²⁶ Powethatenari ikaatzi kemijanta-naatsiri janta.† ²⁷ Nokoyi piñaanateniri eejatzi iroka nojankinari, tema rootaki ikoyiri Awinkatharite. ²⁸ Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

† 5:26 powethatenari = thowootaantsi; kemijanta-naatsiri = noyemijantzin-karite

APITE ROJANKINATZINIRI PABLO TESALÓNICA-JATZI

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo jankinatzi-mirori iroka notsipatari Silvano eejatzi Timoteo. Notyaantz-imi-ro janta Tesalónica-ki pashi-paeni pikaateeyinira rashiyiteemi Tajorentsi Ashiteeri, eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ² Okantashitzimaetya ineshironka-teemi Ashiteeri Tajorentsi, ijeekakaa-yiteemi kameetha. Ari ikimiteemiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

Ramina-koteeri paata Tajorentsi kaari-pero-shireri ipiyeerika Jeepatzii-totaa-rewo

³ Noyemijantzin-karite-paeni, okowa-perotatyaa namanako-piinteemi Ashiteeriki Tajorentsi, tema eekiro piyaata-kaana-kitziro pikemijanta-yitanaki. Eekiro piyaata-kaana-kitziro eejatzi petakota-wakaayitanaka. ⁴ Rootaki noshireta-piintan-tzimiri aririka nopiyotee-yaani notsipa-yitari itsipa noyemijantzin-karite-paeni, nokanteeyinira: “Eekiro riyaaata-kaatziro ikemijanteeyini Tesalónica-jatzi, okantawitaka antawo ikemaatsita-kaetakari.”

⁵ Ari okoña-perotziri tampatzikari irika Tajorentsi ramina-kotantzi. Okimitakawo rowetsi-kyaami Tajorentsi ikini ipinkathari-wentemi. Rootaki pikemaatsi-wentantayita-kawori nimaeka. ⁶ Roo tampatzikata-tsiri eejatzi ikemaatsi-takaayitee-yaari Tajorentsi ikaatzi kemaatsi-takaa-waeyitzimiri eeroka. ⁷ Rooma maawoeni aaka-paeni, akaatzi akemaatsi-waeyitaka, otampatzikatzi retsinaryaa-koteete aririka ipiye Awinkatharite Jesús, ikinapae inkiteki itsipayitee-yaari ronampiri Tajorentsi tzimatsiri ishintsinka, ⁸ ikinanta-paeyaawo opaama-porenthataki paamari. Ari rowajankitha-heri kaari yoteerini Tajorentsi, kaari kemijanteeroni Kameethari Ñaantsi ikenkithata-koetziri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁹ Riitaki atsipetee-yaawoni ithonkaeteeri, ashi rowaero ipeya-shiteeyaa, eero iñeero rowaneenkawo Awinkatharite tzimimotziriri ishintsinka. ¹⁰ Tema paata aririka ipiye Awinkatharite, ipinkathata-waeri rashiyitaari, ipampoyaayita-waeri. Ari pikanta-yitee-yaari eejatzi eeroka-paeni, tema pikemijanteero okaatzi nokaman-takimiri.* ¹¹ Rootaki namanakotan-tapiin-tzimiri eeroka-paeni. Nokowa-kotziri Tajorentsi pikimitan-teeyaariri jempe ikantayitaa ikaatzi ikaema-shiretakiri. Nokowa-kotziri ishireta-kaayiteemi pantanta-yityaawori kameetha-yitatsiri pikoyiri pantero pikemijanteera. ¹² Ari okantyyaa pipinkathatan-tyaariri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, opoñaashitya ipinkatharita-kahaemi rirori. Riitakira Tajorentsi neshironka-yiteeni aaka eejatzi ikimite Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.†

2

Iñaayiteeri owaari-pero-shiretan-taniri

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, nokenkithatemiro jempe okanta-kota atsipatee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo aririka ipiye paata. ² Tee nokoyi pikenkishiryaa-shiwaetyaa aritakira ipiye Awinkatharite. Kimitaka pithaawa-shiretatzi pikemakiri janta oñaahakari Ishire Tajorentsi, ikantzi: “Piyaka Awinkatharite.” Aamaa-shityaa ari ikantee-takimi: “Roojatzi iroka ikantakinari Pablo. Tema ari okanta rojankinata-kinari.”* ³ Tema tee ari okantyyaa, paamaeyaa ramatawitee-tzimi-kari. Tema aririka ipiyi-matee paata Awinkatharite, etanakyaawo ikoshekae-tyaari Tajorentsi, opoñaashitya iñahaete owaari-pero-shiretan-taniri. Riitaki

* 1:10 rashiyitaari = kiteshireri † 1:12 pipinkathatan-tyaariri = waerontsi * 2:2 Piyaka Awinkatharite = Ikitejerite Pinkathari

iiteetziri “Otomi peyashi-waetaantsi,” tema ipeyashi-waeteeyaa rirori. ⁴ Kijaneentan-taniri irika, ikoyi rawijan-tapaaki ikimita-kaetyaari ipinkathee-tziri Tajorentsi tajorentsi-pankoki. Ikante: “Tajorentsira naaka.” ⁵ Tema nokaman-tayita-kimiro iroka nojeeki-motanta-paentzimiri paerani. ⁶ Piyoteeyini eeroka iita otzikakiriri kaari ikoñaatzi-tanta owaari-pero-shiretan-taniri, apatziro ikoñaate paata aririka omonkaa-paeteta-paakyaa-rika. ⁷ Tema antawaetaki romanakaani-ki owaari-pero-shiretan-taniri. Roo kanteencha eenitatsira otzika-piinta-kiriri, roojatzi paata roñaahan-tanta-kyaariri, ⁸ aripaete iñahaeteri owaari-pero-shiretan-taniri. Tema aririka ipiye Awinkatharite, ishintsinka ithonkan-teeyaariri rowamaa-paeri, apatziro itajonkakiri. ⁹ Irika koñaata-tsini paata, ishintsitakaani Kamaari irika. Ari otzimaki ishintsinka, osheki ramatawitante aririka itajonka-wentan-tayita-paaki.† ¹⁰ Eenitatsi manintayitakirori ikemijanteeromi kyaariperori ñaantsi, roowitaka rawijako-shiretan-teeyaarimi. Riitakira peyashitaa-chani ramatawitakiri-rika owaari-pero-shiretan-taniri. ¹¹ Riitaki kantakae-yaawoni paata Tajorentsi ikemijantan-teeyaariri owaari-pero-shiretan-taniri. ¹² Rootaki rowajankitee-tantyaariri ikaate theenka-waeta-tsini, tema osheki ithaamentakawo ranteetziro kaari-perori.

Riyoshiitee-takiri awijako-shiretaa-tsini

¹³ Noyemijantzin-karite-paeni retakotani Awinkatharite, eekiro noetziñaarikotatyeyaaawo naaka namanakowenteemi nopasoonkiteri Tajorentsi. Tema paerani tekira rowetsiki-miita riyoshiitzi-takimira pawijako-shiretee, rootaki pikemijanan-taawori kyaariperori, rootaki ashitan-teemiri Ishire tajorentsi. ¹⁴ Riitaki otyaanta-kinari naaka nokenkithatan-tzimirori Kameethari Ñaantsi, ari okantyyaa piñaantee-yaawori paata ipinkathee-teemi ikimitee-terira rirori Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, otzimi-motziri rowaneenkawo. ¹⁵ Ari okanta noyemijantzin-karite-paeni, otzimatyee pikyaaryoo-wenteero okaatzi niyotaa-kimiri nojeeki-motanta-paentzimiri paerani. Ari pikimiterori eejatzi okaatzi nojankinatzimiri.

¹⁶ Tema retakoyitee Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eejatzi Ashiteeri Tajorentsi. Riitaki etsinaryaa-kota-piintayiteeri, riijatzi kaminthaa-yiteeri ikashiya-kaayiteero okaatzi oyaakoyiteeri. ¹⁷ Okantashitzimaetya ithaamenta-shiretakaa-piintemi, riitaki shintsita-kaemini eejatzi, ari okantyyaa piyaata-kaantyyaawori pikenkitha-yitaneero kameethari, roojatzi pantayita-neeri eeroka.

3

Ipinkatheetero iñaani Tajorentsi

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, pamana-kota-piinteena naaka niyaata-kaantyyaawori nokenkithata-koteeri Awinkatharite, ari okantyyaa ipinkathatan-teeyaariri itsipajatzi atziri-paeni, ikimitemi eeroka-paeni. ² Pamana-kota-piinteena ikowaatzira ikemaatsita-kaawaetena kaari-pero-shireri, tema tee maawoeni ikimita-yitee aaka akemijanta-yitzi. ³ Roo kanteencha kyaariperori irika Awinkatharite, aritaki ishintsita-kaayitee-mi, riitaki aminako-wentemini ikaariperota-kaetzimi-kari. ⁴ Riitaki Awinkatharite yotakaa-kinari eekiro piyaata-kaatyero pantayita-neero okaatzi niyotaa-yitakimiri, tema pikowae-yakini pantero. ⁵ Nokowa-kotziri Awinkatharite ikenkishiryaa-kaperota-kaemiro jempe okanta retakotzimi Tajorentsi. Ikyaryoo-shireta-kaemi poshiya-kotan-tyaariri Jeepatzii-totaa-rewo.

Otzimatyee antawae-yitee

⁶ Noyemijantzin-karite-paeni, eenitatsi ikoyiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokantemiri: Tee okameethatzi paapatziyaari kemijantzinkari perawaeta-piinta-chari, ikaatziri kaari anteroni niyotaa-kimiri paerani.* ⁷ Tema otzimatyee

† 2:9 Kamaari = Yakatan-taniri * 3:6 ikoyiri = waerontsi

poshiya-kotee-nawo naaka, tema tee nompera-waetyaa nojeeki-motanta-paentzimiri. ⁸ Tekatsi nokowa-kotemiri pipashitena noyaari, tema nopinatzi miro okaatzi pipayitanari. Tema osheki nantawaetaki kitejeriki eejatzi tsireniriki. Ari nokinakaero kaari piñaantawo eeroka-paeni pipina noyaari. ⁹ Tema kameetha-witaka pipayitenami nowanawo, apatziro nantawaeperotaki okantyya paminayitan-tenari, rootaki poshiya-kotan-tenawori jempe nokantaka naaka. ¹⁰ Rootaki nokanta-piinta-kimiri nojeeki-motanta-paentzimiri paerani pinampiki, nokantzimi: “Kaari antawaeta-tsini, eero rowaa.” ¹¹ Tema nokemaki ikanteetzi eenitatsi pikaateeyinira janta perawaeta-chari, tee ikoyi rantawaete, apatziro ikoshekantayita. ¹² Eenitatsi ikoyiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo nokanta-yiteriri irika-paeni: “Eero pikoshekanta, jantzikoe-teeni pantawentero powayityaari.”

¹³ Noyemijantzin-karite-paeni, eero poneeyawoni panta-piinta-neero eeroka-paeni kameetha-yitatsiri. ¹⁴ Eenitatsi-rika kaari kemijanteroni iroka nojankinata-kimiri, eero paapatziya-naari, rootaki iñaantyaawori ikaani-wenta-yityaa. ¹⁵ Roo kanteencha eero pikijaneentziri, pikaminaa-yiteeri pikimita-kaantyaari riimi pirentzi.

Oweyaantawori tajonka-wentaantsi

¹⁶ Tema riitaki Tajorentsi kantakaawori ajeekan-tayityaari kameetha, nokowakotziri riitaki inimota-kaemironi pijeekaeyini okantawitaka piñaayitero okaate awijimo-yitemini. Nokowakotziri itsipatemi.

¹⁷ Iroka nojankinata-perotzimiri naaka nakoki. Tema naaka Pablo wethatzimiri. Rootaki nameta-piintari aririka notyaante nojankinari. ¹⁸ Okantashitzimaetya ineshironka-yiteemi maawoeni Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.

RETAKARI PABLO ROJANKINATZINIRI TIMOTEO

Wethataantsi

¹ Naakatakira Pablo jankinatzi-mirori iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka, tema rootaki ikantakaan-tziri owawijaa-koteeri Tajorentsi eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo oyaako-tani. ² Eeroka nojankinatzi Timoteo, nokimita-kaanteemi eerokami notyomi akemijanta-neera. Okantashitzimaetya ineshironka-teemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, okantashitzimaetya retakotemi, piñero pijeekei kameetha.

Ikinakaa-shiteetari riyotaan-teetzi

³ Paerani niyaatan-takari Macedonia-ki, noshintsita-nakimi piyeeki Efeso-ki, ari okantayaa piyotaan-tyaariri jeekayita-tsiri pinampiki, ipakahaero ikinakaa-shiyitakawo riyotaantzi. ⁴ Ikenkithata-shiyitawo kenkitha-rentsi, ikenkithata-kota-shiyitawo jempe iyita iwaejatziteni. Tee ooñaawon-tziro iroka-paeni okaatzi rantakiri Tajorentsi okantayaa akemijantan-teeyaariri, tema rootaki kantakaan-tzirori iñaana-minthata-wakaantari atziri-paeni. ⁵ Aryaajeeni aaka aririka ayotaante, akamantantziro jempe ikanteeta retakota-wakaeta. Tema aririka akite-shiretanee, aririka akenkishiryaa-neero tampatzikata-tsiri, aririka akemijanta-perotanee, rootaki amatantawori etakoyitanta. ⁶ Ari itzimpina-yitaki irika-paeni, aminaashi-waetaka okaatzi ikenkithata-koyitziri. ⁷ Ikwashi-waetaka riyotaantero Ikantakaan-teetani. Okantawitaka ishinsi-tantzi riyotaan-tayitzi, roo kanteencha teera ikemathatzitawo rirori okaatzi riyootanta-witari.

⁸ Rooma aakapaeni ayotzi omaperota okameethataki Ikantakaan-teetani, roo kanteencha otzimatyee akemathatero oeta otzimantari Ikantakaateetani. ⁹ Tema kaari rojankinee-tziniri ikaatzi kameetha-shireteen-tsiri, tema rootaki rowajankitee-tantyaariri koshekinkari-paeni, piyathari-paeni, kaari-pero-shireri-paeni, tsimae-nkatzinkari-paeni, theenkan-taniri-paeni, maninta-shiretan-taniri-paeni, owamaayitziriri ashitariri, owaan-tzinkari-paeni, ¹⁰ mayempiri-paeni, pankinatawakaa-chari ishiramparin-kaki, noshikan-taniri-paeni, theeri-paeni, kamatawiri-paeni, ikaatzi otzika-tzika-yitzirori ayotaan-tzirowa kameethari. ¹¹ Tema inashita iroka Kameethari Ñaantsi roweshiryaa-wentee-takari, rootaki ikantakinari Ashiteeri Tajorentsita-tsiri nokamantanteero.

Rantawaeri Pablo

¹² Riitakira Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo shintsita-kaakinari. Rootaki nopasoonkitantariri, tema riyotzi aawyaashire-waetaana, rotyaantakina nantawaeteniri. ¹³ Okantawitaka paerani osheki notheen-kashi-waetakari, nokijaneentakiri, nowajankitaa-piintakiri rashiyitaari, roo kanteencha retakotaana rirori. Tema tee niyowitawo okaatzi nantakiri tekira nokemijanta-nakiita. ¹⁴ Roo kanteencha irika Awinkatharite antawo retako-perotakina, ari netanakari nokemijanta-neeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, osheki netakota-naari, riitaki kantakaa-kinawori. ¹⁵ Iroka nokaman-temiri kyaariperori iroka, otzimatyee ikemijanteetero: Ipokaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki rowawijaa-koyiteeri kaari-pero-shireri-paeni.

Tema naaka awijayi-witakariri maawoeni nokaaripero-shire-witaka. ¹⁶ Rootaki opoñaantari ineshironkateena Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tee ronaneentana okantawitaka naaka maperowita-kawori nokaariperotzi. Tema ikimitakinaha naaka, ari ikantayitee-yaari itsipa ikaate kemijanta-yiteerini, ashi rowaero rañaayitee.

¹⁷ Okantashitzimaetya ashi rowaero ipinkatha-peroe-teeri Apaanita-tsiri Tajorentsi, Yotaniri, Kañaaniri, Tajorentsi. Kyaariwé.

¹⁸ Notyomi, Timoteo, tzimatsi nokoyiri nokamantemi. Okimityaawo okaatzi ikenkithata-koeta-kimiri paerani. Rootaki nokamantantzi-mirori pithaamenta-shiretan-tyaari piyaata-kaero piñaashintsi-perotyaa kameetha, ¹⁹ eekiro poetziñaariko-tanaki-tyeeyaawo pikemijantanaki, eekiro poshireta-nakityee-yaawo tampatzikata-tsiri. Tema eeniyitatsi pakaa-kirori. Okantawita ikemijanta-yiwita, okimiwitaka ipitamenka-kota-kityeemi. ²⁰ Ari ikantakari Himeneo eejatzi Alejandro. Riitaki noshinetakiri rowashironkaa-yiteeri Kamaari, ari okantyyaa riyotan-tyaari eero itheenka-tajorentsi-waetziri Tajorentsi.*

2

Ikenkithatakoetziro amanaatsi

¹ Iroka netawakyaari noshintsi-temiri: Otsizmatyee pamanyaa, pikowakowentante, pikanta-kowentante, pamanako-tyaari maawoeni. ² Pamana-kotyaari pinkathari-paeni. Pamana-kotyaari eejatzi jewari-paeni, ari okantyyaa pijeeka-yitan-tyaari kameetha, pipinkatha-jorentsitante, pitampatzika-shirete eejatzi. ³ Rootaki kameethata-tsiri maawoeni iroka. Rootaki inimotziriri Tajorentsi owawijaako-shireteeri. ⁴ Tema ikowatzii Tajorentsi maawoeni rawijako-shireteete, ikoyi eejatzi maawoeni riyotakoe-teero kyaariperori ñaantsi. ⁵ Iroka kyaariperori ñaantsi: Apaani ikanta Tajorentsi. Apaani ikanta kantako-wentziriri atziri-paeni janta Tajorentsiki. Riitakira irika Jeepatzii-totaa-rewo Jesús atziriwiteen-chari rirori. ⁶ Riitaki pinakowenta-kaeri maawoeni ikamawenteera, rookakaako-wenta-yitee ikowakaapa-kyaaworika Tajorentsi. ⁷ Rootaki riyoshiitan-takinari naaka Notyaantaa-rewote, riitaki otyaanta-kinari nokenkithata-kaayiteeri atziri kaari asheninkayita, niyotaa-yiteeri ikemijanta-yiteero kyaariperori ñaantsi. Tema omaperotatya roori.

⁸ Jempe-rika ipiyoteeta-piintyaa, nokoyi ramana-piinta-yiteeya atziri, itzinaa-wakoyityaa ikimita-piintaha. Roo kanteencha ikiteshireyite, eero ikija-wakaa-waeta, eero iñaana-minthata-wakaa-waeta. ⁹ Ari okimitanee-yaari tsinani-paeni, eero oñaawena-waeta okithaatyaawo owaneenkata-chari, apaawaeteri koriki amananta-yiteri othatani poreryaa-yitatsiri, oñaawena-waetyaawo owaneenkatero oeshi.* ¹⁰ Tema otzimatyee iroka-paeni ameteeyaawo okaatzi kameethata-tsiri. Ari okantari tsinani-paeni etakotariri Tajorentsi, pinkathatziriri eejatzi. ¹¹ Aririka riyotaan-teete, owayempitayityaa tsinani okemijante. ¹² Tee noshineta-kaantziro iyotaante tsinani, tee noshineta-kaantziro eewateri shirampari-paeni eejatzi. Apatziro owayempitayityaa okemijante. ¹³ Tema riitaki Adán reteetaka paerani rowetsikae-takiri, rootaki impoeta-paentsiri Eva. ¹⁴ Kaari Adán ramatawiteetaki paerani, tema rootaki tsinani ramatawi-teetakiri roojatzi antanta-kawori kaari-perori. ¹⁵ Roo kanteencha iroka tsinani-paeni tzimayita-tsiri eentsite, aritaki okantaki awijako-shire-yitee eekiro-rika iyaatakaa-nakityeero okemijanta-yitee, etakotantayiteeyaa, okite-shire-yitee, eero okaashintyaki-yitziro oethaari ikowan-teetyaawori.

3

Jempe ikantayityaa jewari-paeni

¹ Kyaaryoowa nokantemiri: Tzimatsi-rika kowatsini reewateri kemijantzinkari-paeni, ari okameethatzi okaatzi ikoyiri ranteri. ² Ikaatzi jewayita-tsiri otzimatyee ikameetha-shirete, eero itzimayitzi iita kenkithata-kowaeterini, ikinayityaawo iina, ikiyothanite, ranta-piintero kameethari, ipinkathata-kaantyyaa, roemaantayite

* **1:20** Kamaari = Yakatantaniri * **2:9** poreryaa-yitatsiri = ooro, perla

ipankoki, riyotaantayitee. ³ Eero ishinkita-piinta, eero ikija-piinta, retakotantayityaa, itsinampa-shireyitee, eero ikowashiwaeta roshekitero rashaahawo. ⁴ Riyote reewayiteeri ikaatzi jeeka-pankotziriri, pinkathari ikantante itomi-paeni, eero ipiyatha-waeta. ⁵ Tema apaani atziri kaari yoteroni reewata-kaante ipankoki, ¿kantachama reewawenteri ikaatzi kemijanta-neeriri Tajorentsi? ⁶ Ari ikantari eejatzi owakirata-tsiri ikemijantzi, eero omata reewata-kaante. Tema aririka imatero reewate, ari ikantakaa-pero-waeta-nakya, ari roshiya-kota-kyaari okaatzi awijimota-kiriri paerani Kamaari. ⁷ Aririka piyoshiite jewatziriri kemijantzinkari, pamine ipinkathatziri atziri-paeni kaari kemijanta-tsini. Riirika powaki ikantako-waetee-tziri, riitakira kaari amaweteroni ramatawiteri Kamaari.

Jempe ikantayityaa amitakotziriri jewari-paeni

⁸ Ikaatzi amitakotziriri jewatziriri kemijantzinkari-paeni, otzimatyee ipinkathata-kaantyya, ameentaa-rewo rinatyee, eero ishinkita-piintayita, eero ikowashiwaeta ishenitero rashaahawo. ⁹ Okowa-perotatyaa riyotako-yiteero okaatzi akemijanteeri kaari riyotako-witeeta paerani, ikenkishiryakopiinteero tampatzikata-tsiri. ¹⁰ Omatantyaari ramitakoteri jewari-paeni, otzimatyee iñaantee-tawakyaari aririka imatakiro. ¹¹ Ari okimiyityaari eejatzi tsinani otzimatyee opinkathata-kaantyya, eero okenkithatakotantashi-waeta, okempoyaa-waeni okantyya, okyaaryoo-wentayitaneero maawoeni. ¹² Ikaate amitakoteerini jewari-paeni ikinayityaawo iina, reewateeri kameetha itomi-paeni eejatzi jeeka-wankotziriri. ¹³ Aririka imataneero, ipinkathaperoeteeri, ari riyotaneero rawentaa-shiretyaa ikamantanteero jempe okanta ikemijantan-taariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús.

Omaperotatya okameethataki akemijantziri

¹⁴ Nokowaki niyaatemi intsipaeteeni noñeemi. Roo kanteencha netawakyaawo nojankinatemi iroka, ¹⁵ aamaa-shityaa eerorika niyaatzita, nokaman-tzitemiro jempe ikanteeta ijeekaetzi rashiyiteera Tajorentsi. Tema akaatzi rashiyitee Kañaaniri Tajorentsi, oshiyanaawo okanta tzinkamintsi-perori, aakapaeni otzinkamitanaa ikenkithetziro kyaariperori ñaantsi. ¹⁶ Omaperotatya okyaaryootzi okaatzi akemijanteeri, teera riyotako-witeetawo paerani jempe ikanteeta ipinkathatajorentsitetzi. Iroka akemijantziri:

Ratziritzi-motantaki Tajorentsi,

Riitaki oñaahan-takirori Ishire tajorentsi rooperori iroka.

Riitaki Ronampiripaeni Tajorentsi ñaayita-kiriri,

Riitaki ikenkithata-koetakiri itsipa-jatziki atziri.

Riitaki ikemijantee-tziri maawoeni kepatsiki,

Riitaki oenokaa-chari rowaneenkawoki.

4

Ikenkithata-kotee-tziri pakahaeroni ikemijantawita

¹ Roo kanteencha iroka okanteeri Ishire Tajorentsi. Paata, ari iñahaetaki pakahaeroni ikemijanta-witari, rootaki ikowanaki ikemijanta-yitero iñaani kamaari-paeni, ramatawitan-tzira. ² Riyotaa-waeta-shitan-tyaawo kamatawiri kaari rooperota-tsiri, eero ikemaero rowashiretako-tyaawo rantayitziri, eempa-tziitaki. Okimiwitakawo opirota-kaantzira itahaeta, tema eempa-wathata-kaantzi eero akemaero katsiri. ³ Eero ishineta-kaantziro raawakaetyaa, itzitakaantyyaawo okaatzi rowaetari. Teera okameethatzi iroka. Tema aakapaeni akaatzi akemijanta-yiteeri Tajorentsi, ayoteero kyaariperori, rowetsika-yitakaero owanawontsi. Ishineta-haero owayitee-yaawo iroka-paeni, apasoonkiyiteeri. ⁴ Tema okaatzi rowetsika-yitakiri Tajorentsi, kameetha okantayitaka. Tekatsi oetya apaawaetan-tyaawori, tema otzimatyee apasoonkiteri

añaayitziro okaatzi ipayita-kaeri. ⁵ Tema aririka amatakiro okantziri iñaani Tajorentsi amanako-yiteero okaatzi ipayiteeri, aritaki itajonka-wentakiro.

Antawaetee-niriri kameetha Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

⁶ Rootakirika piyotaan-takiri iroka, pimatanaa-kitziiro pantawaeteeniri kameetha Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Pimonkaata-naatziiro okaatzi pikemijanta-neeri, pimatanaa-kitziiro kameethari okaatzi riyotahae-takimiri. ⁷ Pipaka-yiteero kenkitharentsi-paeni kaari rooperota-tsini, rootaki ameta-piinta-shitakari majonto okenkithayitziro iroka. Tema otzimatyee piña-shintsi-shireta-neeyaa pimatanaa-tyaawori pipinkatha-tajorentsisee.* ⁸ Tema okameethatzi-mowitee añaayitziro añaashintsi-waeta koñaatziro awathaki, tema rootaki kameetha-perota-tsiri añaashintsi-shireta-neeyaa añaantyaawori apinkatha-tajorentsisee. Teera rootaki antanta-yitawori okantyaanintaa-waetan-tyaari nimaeka eeniro añaayitzi, añaahero paata anintaa-waeteeyaa aririka añaahae. ⁹ Kyaariperori iroka ñaantsi, otzimatyee akemijantee maawoeni. ¹⁰ Rootaki añaanta-yitawori añaashintsiyita, ashintsitzi antawae-yitzi, tema oyaako-teeri Tajorentsi jempe itzimi kañaanitatsiri. Kantacha rowawijaako-shireteeri maawoeni atziri-paeni, riitakira rowawijaako-shire-yitee ikaate kemijanteerini.

¹¹ Rootaki piyotaan-tayiteeri iroka, pishintsitan-teero. ¹² Tee nokoyi itheenkimawaeteetemi pewankaritzira. Tema otzimatyee poñaahantero jempe pikantanaa pikemijanteera, ari okantyaan roshiya-kotan-teetemiri. Otzimatyee paminakowentero okaatzi piñaawae-yitzi, eejatzi okaatzi pantayiteri. petakotanteeyaa, pikyaaryoo-tee, pikiteshiretee. ¹³ Pishintsitaa-piinteeniri piñaana-yiteeniri atziri-paeni Jankina-rentsi-perori, pikenkithata-piinteeero, piyotaanta-piinteeero, roojatzi piñaanta-kyaawori na-reetemi janta. ¹⁴ Pikenkishiryaa-kotero ikenkithata-kota-kimiri paerani jewari-paeni, ari okanta itajonka-wentan-takimiri rotaya-patzii-totan-tayitzimiro rako. Kyaaryoowa papaatziro-kari itajonka-wenteemi Tajorentsi pimatanaa-tyaawori iroka. ¹⁵ Piñaashintsi-wenta-neeyaaawo, okantyaan iñaantee-temiri eekiro piyaata-kaana-kityeero pimatanaa-kiro. ¹⁶ Paamaeyaa eeroka jempe pikantanaa, pikenkithashiryahaa-kotyaawo kameetha okaate piyotaan-tayiteeri, okaate pantayiteri eejatzi. Aririka pimatakiro pikyaaryoo-wenteero, aritaki piñero pawijako-shiretee, eejatzi ikimita-yitee-yaari ikaatzi piyotaa-piintakiri.

5

Anteeniriri paashini-paeni

¹ Tee okameethatzi pikijatha-yiteri antaripero-paeni, kameetha piñaana-yiteri. Rootaki kamethatatsini paakameetha-yiteri pikimita-kaanteri riirikami pipaapate. Ari pikimiteeri ewankari-paeni, paakameethateri poshiya-kaanteri riirikami pirentzi. ² Otzimatyee paakameetha-yitero antawopero-paeni, pikimita-kaantero roorikami piniro eeroka. Ari pikimiteerori ewankawo-paeni, paakameetha-yitero, eero poshoretawo pikosheka-waetyaawo pikimita-kaantero roorikami pitsiro.

³ Paakameetha-yitero kinankawo jempe otzimi maperotzirori okowityaa-waetzi. ⁴ Rooma apaani kinankawo tzimayita-tsiri otomi-paeni, ojari-paeni, riitaki etanakyaa-woni raminiro ramitako-yitero, otzimatyee ipiyatee-yaawo ramina-wente-ro okim-itakirira paerani roori rantaritan-takari rirori. Rootakira inimotziriri Tajorentsi. ⁵ Rooma apaani kinankawo jeekawaetashitachari apaniroeni, awentee-yaari roori Tajorentsi, ashi owaero oetziñaarikotyaaawo amanyaa okowa-koteeri kitejeriki eejatzi tsireniriki. ⁶ Rooma eerorika ojeekanaki kameetha antayitanakiro okowashiyitanakiri roori kinankawo-paeni, teera ojeeki kameetha, okimiwitaka okamaki-tyeemi. ⁷ Pishintsi-tero omatantee-yaawori nokantakiri, ari okantyaan eero otzimanta

* 4:7 majonto = antawo-pero-paeni

ikenkithatako-tee-terori. ⁸ Eeniyitatsi kaari aminironi isheninkapero okaakini oki-nankawotanakirika. Riitakira ma-perotachani kaari amineeroni riniro aririka oki-nankawotanaki. Okimiwitakawo ipakana-kityeeromi ikemijantzi. Riitaki maperota-kirori rawijanakiri ikanta kaari kemijanta-tsini.

⁹ Iroka kowachari rojankinata-kotee-tantyaawori kinankawo-paeni antawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo: Antawo-pero-paeni iroka, kinatariri paerani oemi,* ¹⁰ kameetha-shirerira ikema-kotee-tziro, aminako-wentziri atomi-paeni, oemaantzi opankoki, aakameethata-piintakiri kemijantzinkari, oneshironkatapiintziri ashironkaenkari, omata-piinteero okaatzi kameetha-yitatsiri.† ¹¹ Rooma kinankawo kaari antawo-perota-tsini, eero rojankinata-koetziro. Eero okanta-perota antawaeteeniri Jeepatzii-totaa-rewo, tema eeniro okoyi ayi oemi. ¹² Tema aririka ahae itsipa oemi, aritaki ikantako-waetee-takiro, tema eero omonkaatziro okaatzi okontawitakari anterimi. ¹³ Aritaki operata-nakyaawo, okinayite pankotsi-kipaeni, okenkitha-waeta-kotan-tayite, akakawaeta-shityaa. ¹⁴ Rootaki nokowantari aayitee oemi apaani kinankawo kaari antawoperota-tsini, itzimayitee eentsite, ojeekiita opankoki antawaete. Ari okantyyaa eero itzimanta iita kijimawaeteroni. ¹⁵ Tema tzimayitatsi matakirori, antawaeta-shitakawo ikoyiri Kamaari.‡ ¹⁶ Kinankawo tzimatsiri osheninkapaeni, riitaki amitako-yiteroni. Rooma kinankawo kaari tzimatsini osheninkapaeni, jeekatsiri apaniroeni tekatsi amita-koteroni, osheki kowityaa-waetzi roori. Rootaki kowaperota-chari ramitakotero itsipa kemijantzinkari-paeni.

¹⁷ Otzimatyeera ipineeteeri jewatakaan-tatsiri ipinkathee-tziri. Riitaki ipaperoteete kenkithata-kaanta-piinta-tsiri, eejatzi ikaatzi yotaanta-piinta-tsiri.§ ¹⁸ Tema rootaki ikantakoe-tziri Jankina-rentsi-peroriki:

Aririka pantawaeta-kaeri apaani piratsi, tee okameethatzi itashe-ya-waete.
Iroka ikantzi eejatzi:

Otzimatyee ipineeteri antawaeta-tsiri.

¹⁹ Ikaatzi-rika apaani atziri kanta-kotziriri apaani jewari, eero pikemijantziri. Rooma ikaate-rika apite, eerorika ikaate mawa ñaakota-kirini rantakiro kaari-perori, ari okameethatzi ikemijanteeteri. ²⁰ Eekiro-rika riyaaate-tatyee ranteetero kaari-perori, payiri jempe ipiyoteeta pikijathateri, ari okantyyaa ithaawan-teetyaari, eero imatantawo rantero itsipa-paeni. ²¹ Noshintsi-tzimi pantero iroka. Tema aririka pimataneero, eero piñiuro pamaakitante. Eero pikanta-waetzi “Eero nokijathatziri, tema rioperori irika.” Riyotzi Tajorentsi nokantan-tzimirori. Riyotzitawo eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riyotzitaka eejatzi ronampiripaeni Tajorentsi ikaatzi riyoshiitakiri. ²² Tee okameethatzi pathawae-yaawo poteya-patzii-totan-tyaawo pako reewatan-teetyaari. Tema aririka riyotee-takiri rantakiro kaari-perori, ikimiwitakaha eerokami kantakaa-shityaawoni. Tema otzimatyee pikite-shiretee eeroka.

²³ Teera apatziro pirapiintero nijaa, pirityaawo eepichokiini kachori, ari piñaakiro petsiyata-kote pimantsiya-waewitaha.

²⁴ Eenitatsira atziri, tekira iñeero riyakowenteeteri rantakiro kaari-perori, ikema-kotee-takiri maawoeni. Eenitatsi itsipa eejatzi kaari riyotakoetzi rantziro-rika kaari-perori, apatziro ikemakoeteri paata. ²⁵ Ari okimitari eejatzi, teera romana-kota-piintero atziri rantayitero kameethari. Rooma aririka rantero kaari-perori, ari ikowa-piinta-wityaa romana-kotyaa, roo kanteencha aritaki ikemakoe-takiri.

* **5:9** Antawo-kona = okaate 60 ojarentsite † **5:10** aakameethata-piintakiri = okiwa-kitzita-piintakiri; kemijantzinkari = kiteshireri ‡ **5:15** Kamaari = Yakatantaniri § **5:17** ipaperoteete = oshiyawori apite rapiiteetero ipineetero

6

¹ Maawoeni omperataa-rewo, otzimatyee ipinkathateeri omperatariri. Roo nokantantari, ari okantyya eero itzimanta paeryaa-shiwaetyaarini Tajorentsi, eero itzimanta kantako-waeteeni ayotaan-tayitzirira. ² Omperataa-rewo kemijanta-tsiri, aririka romperatemi itsipa kemijantzinkari, tee okameethatzi pikanta-waete: “Eero pikimita-kaanari pomperatani, tema noyemijantzinkari karite eero.” Tema okowa-perotatyaa rantawaeteniri kameetha irika omperataa-rewo, retakotani royiri, tema kemijantzinkari irikai. Otsizmatyee piyotaan-teero iroka, pishintsi-tan-teero.

Kiteshireta-kaanta-tsiri eejatzi inimotaantsi

³ Aririka ipoki inashityaawoni ikenkithata-kaante, kaari ikimityaawoni okaatzi iñaaniyitakari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, rinashita-paakyaawo eejatzi ikenkithata-kotero pinkatha-tajorentsitan-tatsiri. ⁴ Kantakaa-pero-waetzinkari irika, tekatsira riyote. Apatziro ikoyi rirori añaanatawakaa-wentyaawo iñaani Tajorentsi. Roo opoñaan-tyaari oñawakaa-waetyaa, akosheka-wakaa-waetyaa, akaweya-wakaa-waetyaa, akanta-kota-wakaa-waetyaa, ⁵ akijaneenta-wakaa-perotanakyaa. Rootaki imata-piintakiri kaari-pero-shireri kaari yotakoperoteroni kyaariperori ñaantsi. Ikenkithashiryayita raantyaawo koriki ramawenatawo aririka ipinkathatajorentsitanakaha. Tee okameethatzi paapatziyari eero.* ⁶ Aritaki okantzimaeta, osheki ipineeteero paata apinkathatzirira Tajorentsi. Roo kanteencha añaantyaawori ipineete, otzimatyee inimoyitee añaani okaatzi tzimimo-yiteeri. ⁷ Tema paerani owakira atzimapaaki tee amapaaki tziimi-moteeri. Ari okantari eejatzi aririka akamae, okaate tziimi-moteeri eero aaneero. ⁸ Tema otzimapiintzi-rika oyaari, otzima-piintzi-rika akithaatari, ari okaate tekatsi akoyiri otsipa. ⁹ Riima ikaate kowayiteroni rashaahantyya, okaema-shiretatzi ikaariper-shirete. Ikimita-kowaetakari shirika-chari iwirentsiki, aririka rantayita-nakiro ikowakaa-shiyitari owaariperotan-tatsiri, rootaki peyakaa-shitee-yaarini. ¹⁰ Aririka ikowa-piinteetero rashaahanteetyaa, okimiwitakawo roomi oparethatari kaariper-yitatsiri. Eenitatsi matakirori iñaamayitawo rashaahantyya, ipakaa-nakiro ikemijantzi, okimiwitakawo riimi kemaatsita-kaawaeta-CHANIMI apaniroeni.

Pikimita-kaantero powayiri-wentee-yaawomi pikemijantane

¹¹ Rooma eero, rashiteemi Tajorentsi, eero panta-netziro iroka-paeni, pikimita-kaantero pishiya-pithateeromi. Tema roo pikowa-perotzi pitampatzika-shirete, pinkathateeri Tajorentsi, pikemijanteeri Tajorentsi, petakotantyya, pamawe-waenite, pamatsinkyaa eejatzi. ¹² Eekiro pikemijanta-naatyee, pikimita-kaantero powayiri-wenta-neeyaawomi kameetha-yitatsiri. Pikimita-kaantero eejatzi piña-shintsi-wentee-yaawomi roojatzi paantakyaawori kanteetaa-chani añaakahaemini. Rootaki ikaema-shiretee-tantzimiri, ari okanta ikemanteemiri atziri-paeni, pikantzi: “Nokemijantee.” ¹³ Eenitatsi noshintsi-temiri. Tema irika Tajorentsi añaakaa-yitzirori okaatzi tzimayitatsiri, riyotzi nokantzimiri. Riyotzita eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ñaawaeta-piinta-kirori kyaariperota-tsiri, roojatzi iñaawaeta-paakiri rahaeta-nakiririka ijeekira Poncio Pilato. Iroka okaate noshintsi-temiri: ¹⁴ Eero pipiyathatawo nokanta-kaantera-kimiri. Pikiteshiretee itzimi-kari ñaawaeta-kowaeta-shitemiri. Piyaata-kaero eero roojatzi ipiyantee-yaari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Tema ari ipiyee rirori aririka ikowakaapakyaaworika Tajorentsi, ajahaa-wentani. Tema apatziro Tajorentsi reewata-kaanteero maawoeni tzimayita-tsiri, apatziro ipinkathari-wentziri ikaatzi pinkathari-wenta-witachari, ari reewatziri ikaatzi jewawita-chari ni-maeka. ¹⁶ Riitaki ashitawori kanteetaa-chari añaamentotsi, ashi rowaero ijeeki jempe oshipakiryaa-perotzi, rootaki kaari rareetan-teetari. Tekatsi atziri materoni iñeeri,

* 6:5 Tee okameethatzi paapatziyari eero. = otsipayita ñaantsi-paeni

eero imateeteero eejatzi. Omaperotatyaa ipinkathee-tziri. Ashi rowaero ipinkathari-wentantee. Kyaariwé.

¹⁷ Otzimatyee piyotaa-yiteeri ikaatzi ashaahanta-chari nimaeka, eero ikantakaapero-waetanta. Eero rawentaa-shiwaetawo rashaahawo, tema eero okijotzi-motziri. Oztimatyee rawentaa-yitee-yaari Tajorentsi, riitaki matzirori ithaamenta-kaantapero-ta.

¹⁸ Piyotaan-teero ranteeteero kameethari. Ikimita apaani ashaahantzinkari otzimimoperotziri owaahawo, ari ikimita-neeyaari irika-paeni otzimimoperotziri rantani, rootaki ikimita-kaanta-neemi roorika rowaahawo. Piyotaan-teero ineshironkae-tante, ikowayite ipashitan-tayiteeyaa. ¹⁹ Rootakirika imataneeri, okimiwitakawo rowaantyaawomi rashaahawo ikashiya-kaeyaari paata. Ashi rowaero iñeero ijeeke kameetha.

Oweyaanta-paakawori ikantziriri Pablo irika Timoteo

²⁰ Timoteo, pikyaaryoo-wenteero piyotaan-teero okaatzi ineshironkae-takimi. Eero pimatzitawo eeroka jempe ikenkithata-kota-shiteetawo kaari-perori. Eero pimatzitawo eeroka jempe iñaanata-wakantashitawo ikimita-kaanta-witari rooperori iroka riyo-yitziri. ²¹ Tema eenitatsi mayitakirori, ikinashi-waeyitaka, kimiwitaka itzimpina-wenta-tyeeromi okaate ikemijanteri. Okantashitzimaetya ineshironkaetemi. Kyaariwé.

RAPIITEERO PABLO ROJANKINATZINIRI TIMOTEO

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo jankinatziro iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki Tajorentsi kowakaa-kinawori nokenkithata-koteero ikashiya-kaakaeri rañaakaa-yitee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ² Eeroka nojankinatziro Timoteo, eeroka nokimita-kaanta netakotani notyomi. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, okantashitzimaetyaa retakotemi, piñero piyeeki kameetha.

Pikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo

³ Ari nokanta-piintatyaa tsireniriki eejatzi kitejeriki namanakoyitzimi, nopasoonkitziri Tajorentsi, nantawaeteeniri. Noshiyakoteeyaari ikimi-yitaka nowae-jatziteni tampatzika-shireri-paeni rirori. ⁴ Aririka noshiretyaawo piraawaetaka paerani, osheki nokowaki napiiteero noñeemi, ari okantyyaa nokimo-shiretan-tyaari. ⁵ Osheki nokenkishiryaa-kotakimi jempe okanta pikemijanta-perotan-tanakari. Tema rootaki etanakawo pijawo Loida, opoñaashita piniro Eunice. Niyotzi eejatzi ari pikimita-nakari eeroka. ⁶ Rootaki napiitan-tzimiri nokantemi: Powakirateero itajonkawentakimi Tajorentsi noteya-patzii-totan-takimiro paerani nako, pikimita-kaanteero roejeetziro paamari tsiwaki-matatsiri. ⁷ Tema tee ithaawa-shireta-kaantzi Tajorentsi. Apatziro raawyaa-shireta-kaantzi, retakoshiretakaanta, iñaako-shireta-kaanta.

⁸ Rootaki eero pikaani-wenta-kaantawo pikenkithata-koteri Awinkatharite, ari pikimiteenari naaka, eero pikaani-wentana romonkyaa-wentee-tanari Tajorentsi. Tema riitaki aawyaa-shireta-kaemini, poshiya-kotan-tenari naaka, nokemaatsita-kowentawo Kameethari Ñaantsi. ⁹ Riijatzi owawijaako-shire-yiteeri Tajorentsi, riitaki kaema-shire-yiteeri akite-shiretan-taari. Teera aaka matashityaawoni, tema riitaki kowaentsi rantero. Ashi royiro paerani Tajorentsi ikowa-piintaki ineshironka-yitee Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹⁰ Rootaki imatakiri nimaeka, ikoñaataki paerani Owawijaa-kotan-taniri, Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. Riitaki matakirori rotsinampaero kaamanitaantsi, ramayita-kaero Kameethari Ñaantsi, roo ayotantaari ashi owaero rañaakaa-yitee. ¹¹ Rootaki riyoshiitan-takinari naaka Otyaantaa-rewo-paeni, riitaki otyaantakina nokenkithata-kaanteero Kameethari Ñaantsi, eejatzi niyotaa-yiteeri kaari nosheninkata. ¹² Rootaki nokemaatsi-waetan-tawori nimaeka, roo kanteencha teemaeta nokaani-wenta. Tema niyotzi naaka iita nawentaari, niyoperotzi otzimi-motziri ishintsinka, ari okantyyaa eero roka-kaantanawo ikowakaa-kinari nanteeniri roojatzi aririka omonkaateeyaa kitejeri ipiyantee-yaari. ¹³ Ari pikimita-neeyaari eeroka, poshiyako-tenawo jempe okanta pikemakina niyotaantaki, piyaata-kaero pawentee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, etakoyiteeri, ashiyiteeri eejatzi. ¹⁴ Ari ojeeka-shiretan-takimi Ishire Tajorentsi, riitaki kyaaryoo-shireta-kaemini eero pokantawo kyaariperori otzimi ikowakaa-kimiri piyotaan-teero.

¹⁵ Pikema-kotakina eeroka rooka-wenta-waeta-nakina nampiyitawori Asia-ki. Irika Figelo eejatzi Hermóhenes. ¹⁶ Roo kanteencha irika Onesíforo, osheki roemoshirenka-piintakina rirori, tee ikaaniwenta-kotyaana roojowitee-takina. Osheki nokowaki ineshironkateeri Tajorentsi ikaatzi jeeka-wankotziriri. ¹⁷ Tema riitaki aminaminata-paakinari rareetakaha Roma-ki, roojatzi iñaanta-paakinari. ¹⁸ Riira Awinkatharite neshironkateerini paata oweyaantyaawoni kitejeri ipiyeerika. Tema piyotzi eeroka, osheki ramitakotakina Onesíforo nojeekan-takari Efeso-ki.

2

Pikimita-kaantyya eerokami rowayirite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

¹ Notyomi, tema riitaki neshironkateemiri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, okantashitz-imaetyaa raawyaa-shireta-kaemi. ² Tema pikemakina jempe okanta niyotaantaki atziripaeniki. Otzimatyee piyoshiiyite nimaeka ameentaa-rewo riitaki mataneeroni riyotaa-neeri eejatzi itsipa-paeni. ³ Pamaakowentyaa piñaa-shintsita-kowenta-neeyaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Pikimita-kaantyya eerokami rowayirite. ⁴ Tema apaani owayirita-chari tee iñeetziri rantaneero antawae-rentsi rantayita-piintee-tziri. Tema otzimatyee retapaentyaawo ikantakiriri reewarite. ⁵ Kantacha eejatzi pikimita-kotyaari ipinatee-tziri oyiishiteen-tsiri ishiyeyani. Tema antawo iñaashintsitakawo. Roo kanteencha imatantyaawori royiishitante otzimatyee retanakyaawo iñaanta-piintyaawo. Rooma ramataa-shiwaetyaa-rika ikoyi royiishitantemi, eerowa ipinatee-tziri. ⁶ Kantacha eejatzi pikimita-kotyaari ikanta apaani pankiwae-rintzi. Tema riitaki etapiintawo rowayitawo okithoki iwankiri. ⁷ Otzimatyee pikenkishiryaa-kotero nokanta-yitakimiri. Tema riitaki Awinkatharite kemathatakaa-perote-mironi maa-woeni.

⁸ Pikenkishiryaa-kotero Jesús Jeepatzii-totaa-rewo icharinitakari pinkatharini David. Añahae rirori ikamawitakaha. Rootakira iroka Kameethari Ñaantsi nokenkithata-koteeri. ⁹ Rootaki natsipeta-kowentari noñaantawori nimaeka roojowaeteetana, romonkyaa-waeteetana, ikimita-kaantee-takina naakami owantzinkari. Rooma iñaani Tajorentsi eero imateetziro roojoteetero roori. ¹⁰ Rootaki namawetan-tawori nimaeka maawoeni nokemaatsi-waetakari, okantakaan-tziro netakotari ikaatzi riyoshiiteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús rowawijaako-shire-yiteeri. Ari okantyya ashi rowantee-yaawori rañaayitee. ¹¹ Iroka maperori ikantee-tziri:

Aririka akama-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo, aritaki atsipatee-yaari rañaakaa-yitee.

¹² Aririka amawe-waenitaki, ari atsipatee-yaari apinkathari-wentantee.

Rooma aririka akante: “Tee noñeeri.” Aritaki imatee eejatzi aaka.

¹³ Okantawitaka tee añaawitawo oetziñaarikowentyaari, riima rirori roetziñaariko-wenta-yitee.

Tema ashi rowaero rirori, tee ithañaa-pithatantawo okaatzi ikashiya-kaantziri.

Pikimityaari antawae-ryaantzi raakameethee-tziri

¹⁴ Piyotaan-teero iroka. Pishintsi-tantero ikowakaanta-perotziri Tajorentsi: Eero iñaanata-wakaa-wenta-shiteetawo ñaantsi-paeni kaari rooperota-tsini. Tema kantacha owar-ishireteri ikaate kemironi. ¹⁵ Otzimatyee piñaashintsiteeyaa pitampatzikateero ñaantsi kyaariperori, ari okantyya raakameetha-wentan-tee-mirori Tajorentsi. Pikimita-kotyaari antawae-ryaantzi kaari tzimatsini oetyaa ikaaniwenta-kotyaari. ¹⁶ Eero pikemijanta-waetziro eeroka iñaawaetashitee-tari ñaantsi kaaripero-yitatsiri. Arira opoñaari itheenka-tajorentsitan-teetzi. ¹⁷ Okimiwitakawo owawathatanta apathaa-waeterika. Rootaki awiji-mota-kiriri Himeneo eejatzi Fileto. ¹⁸ Ikinakaa-shiwaetakawo rirori riyotaan-tziro kyaariperori, ikantaki: “Teera kyaaripero añaayitee aririka akamayitaki, tema añaayiteero roshiya-kaawentee-takiri ‘añaamentotsi.’” Iroka okaatzi riyotaan-tawitakari rowari-shiryaa-takari ikaateeyini ikemijanta-witanaa. ¹⁹ Roo kanteencha, okimiwitakawo rowatzika-tyeemi Tajorentsi roo-perori itzinkami, ari rowetsikakimi ipanko. opoñaashitya ipataka-kotaki apite jankina-rentsi ikanteetzi: “Riyotziri Awinkatharite ikaatzi rashitari.” Eejatzi: “Ikaate awentahae-yaarini Jeepatzii-totaa-rewo, otzimatyee rookaero kaariperota-tsiri.”*

²⁰ Jame oshiyakaawen-tawakiro okaatzi tzimatsiri ipankoki apaani ashahantzinkari. Tema eenitatsi owaneenka-yitachari chomo-paeni, poreryaanakitatsiri,

* 2:19 awentahae-yaarini = waerontsi

osheki ineshironkatziro. Roo kanteencha eeniyitatsi incha-naki eejatzi chomo, tee ineshironka-pero-tziro iroka-paeni. ²¹ Aririka akite-shire-yitanee, ari ikimi-yitee-yaawo chomo ineshironkatziro ashitawori, ikowa-piintzi rowanta-yityaawo. Ari ikiteshoretakaanee Ashiteeri, aamakowentyaa antayiteeniri kameetha-yitatsiri. ²² Inteena powayiteero ikowa-shiwaetari ewankari-paeni, poshiya-kaantero pishiya-pithata-tyeeromi. Tema rootaki piñaamata-piinta-nakyaari pikameetha-shire-yitee, pikyaaryoo-wentyaa, petakotantya, kameetha pijeeka-kaantayite, pitsipa-yitee-yaari kiteshireri ikaatzi awentaa-yitaariri Awinkatharite. ²³ Eero piñaawae-yitziro ñaantsi kaari kameethatatsi, tema rootaki opoñaantari ikija-wakaan-teetari. ²⁴ Rooma aakapaeni rompera-yiteera Tajorentsi, tee okameethatzi añaana-minthata-wakaeyaa aakapaeni. Tema otzimatyee aneshinonkatawakaeyaa, akiyothanite ayotaantee, atsinampa-shirete, ²⁵ eentsikiroeni akantawentyaari akaminaa-yiteri kijaneenteeri, aama aritaki ipiya-shireta-kaeri Tajorentsi, aritaki riyota-koteero kyaariperori. ²⁶ Ari okantyaari riyotan-teeyaari ishirika-kityaa riwiriki Kamaari, tema riitaki omperawaeta-piinta-kariri, ishintsiwentziri rantayiteniri ikowashi-yitari rirori.

3

Jempe ikanteetyaa ijeekaetee paata iweyaanta-paakyaawoni kitejeri

¹ Oztimatyee piyote, paata oweyaanta-paakyaawoni kitejeri antawo opomeentsitzi-moyitee. ² Iroka ikantayityaa atziri-paeni: Apaniroeni ineshironka-pero-waetyaa, iñaawenawaetashityaa roshekiro rashaahawo, rajahaa-wenta-waetyaa, eero ipinkathatantzi, itheenka-tajorentsi-waete, ipiyatha-waetyaari ashitariri, eero riyoteero ipasoonkitante, ikaweyan-tawaete, ³ eero retakotantaa, eero ikowa-piintee ipeyakotante, itheeya-kotan-tawaetyaa, eero romaanta-kaawo ikowa-shiwaetari, osheki rowatsinaan-tawaetee, ikijaneentero kameetha-yitatsiri, ⁴ pithoka-shitan-tanir irikapaeni, eero iñaakonita, osheki ikantakaa-pero-waetyaa, osheki iñaamawaetyaawo ikowashi-yitari awijanakiro ikowakaa-witariri Tajorentsi, ⁵ ari roshiya-kowaeta-kyaarimi pinkatha-tajorentsi-waetaniri, roo kanteencha osheki iteenki otzimi-motziri Tajorentsi ishintsinka. Eerowa pitsipa-yitari eeroka. ⁶ Tema imatakiro irika-paeni ijeeka-wankotantaki, ramatawi-yitakiro tsinani-paeni shipeta-shireri, antawo ikenkishiryaa-kaayitawo okaariperoro-shirete, otzimatyee awentee-yaari irika-paeni, rootaki opoñaan-tyaari oñaama-shirewaeta-nakyaari roori. ⁷ Rootaki okowa-perotan-tanakyaari iyoperotero, roo kanteencha tee iyotakoperotzimaetawo okaatzi rooperotatsiri. ⁸ Rootaki imatakiri paerani sheripiyari Janes eejatzi Jambres, ikoshekakari Moisés, ari ikimitari irika atziri-paeni amatawitan-taniri, tee ookimo-shiretari okaatzi rooperota-tsiri. Kaari-pero-shireri irika, raminaa-shiwaetaka okaatzi ikemijanta-yiwitakari.* ⁹ Eerowa imatziro, aritaki riyota-nakiri aminaashi-waeta okaatzi rantziri, aritaki roshiya-kotee-yaari sheripiyari akenkithata-kotakiri.

¹⁰ Rooma eeroka, pikimiteena naaka, okaatzi niyotaan-tziri, jempe nokinakaero, oeta nokoyiri, nokyaaryoo-wentanta, nentsikiro-wentanta, netakotanta, namawenita, ¹¹ owatsinaa-waeteetakina, ikemaatsita-kaawaetee-takina, okimita okaatzi awiji-motakinari Antioquía-ki, Iconio-ki, eejatzi Listra-ki. Tema osheki ratsipeta-kaawenta-kinari. Roo kanteencha rookakaa-wenta-piintakina Awinkatharite. ¹² Ari okantyaari, aritaki rowatsi-naaryaa-koeteeri ikaatzi rashiyitaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús kowanaatsiri ipinkatha-tajorentsita-nite. ¹³ Riima kaari-perori atziri-paeni, amatawitan-taniri eekiro imaperota-tyeeyaa, rashi-minthatyaawo ramatawitanta-piinte, imateetzi-tyaari

* **3:8** Ikenkishiryaa-koetziri Janes eejatzi Jambres sheripiyari irikapaeni, Apitantonijatziri irika. Tema paerani rookakaa-wentan-taariri Moisés isheninka-paeni Israel-paeni, irika sheripiyari-paeni roshiya-kowitakari Moisés, riraa-ntsita-kaero nijaa, ikoñaata-kaayitaki eejatzi osheki mashero.

rirori ramatawiteeteri. ¹⁴ Rooma eeroka, poejokirotyaawo okaatzi piyotakiri, okaatzi pawentaa-naari. Tema piyotzi iita yotaaki-mirori. ¹⁵ Ari petanakawo eeniro peentsitanaki piyota-koteero Tajorentsita-tsiri Jankina-rentsi. Ari opoñaari piyotee aritaki pawijako-shiretee aririka pawentahae-yaari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ¹⁶ Tema maa-woeni Jankina-rentsi-perori, riitakira Tajorentsi tajonka-shiryaa-takirori rojankineetanta-kawori. Rootaki riyotaan-teetari, rootaki ishintsi-theetantari ikaminaan-teete, rootaki itampatzikae-tantari, rootaki iñaantee-tantari okantyyaa ikameetha-shiretan-teetyaari. ¹⁷ Ari iñeeroni ikaatzi rashitaari Tajorentsi riyopero-shireteero rantayiteero okaatzi kameethata-tsiri.

4

Pikenkithateero ñaantsi

¹ Iroka okaatzi noshintsi-temiri pantero. Riyotzi Tajorentsi nokantzimiri, riyotz-itawo eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi amina-koteerini rantay-itakiri maawoeni añaayita-tsiri, eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri. Tema rootzimateentsi ikoñaatee ipinkatha-ritapae. ² Pikemi nokantemi: Okowa-perotatyaa powetsikyaa okini pikenkithateero iñaani, teera apatziro pikenkithateero aririka okameethatzi-motemi, tema otzimatyee pimatero eejatzi aririka pikowaenkata-kote. Aririka piyotaante, otzimatyee pitampatzikatante, pishintsi-waantete pikaminaante, piñaashintsi-thatante, roo kanteencha paamaeyaaha pithaakyaa-wenta-piintziro-kari aririka pimayita-neero. ³ Tema paata, eero ikowaetee ikemijanteetero tampatzikari piyotaantayitziri nimaeka, tema ari ipiyota-paakyaa itsipa ikaate yoteerini, ari raminaashiwaetyaari riyotaantero ikowa-shiyitari rirori. ⁴ Rootaki opoñaan-tyaari ipiyashiteetero ikemijanteetero ikenkithata-shiteetari, rokae-tanakiro ikemijantee-tziro rooperota-tsiri. ⁵ Rooma eeroka, pikiyothanite, pamawetashi-yitee-yaawo awijimotemini pinteneetyakaa-yitziro Kameethari Ñaantsi, otzimatyeeera pimonkaatero okaate panteeniriri Awinkatharite.

⁶ Tema naaka kimitaka rooteentsi nopeyakotyaa, noshiya-kotyaawo ijakoeta-piintziro imiriteetziri ratsipeta-kaetaniki Tajorentsi, aritaki jakotzi-matakaha imiriteetziri. ⁷ Nokyaaryoo-shire-piintaki, noshiyakaawitaka nomatakiro antawo nomankyaan-tapiinta. Okimiwitakawo eejatzi aritaki nomatakiro noyiishitantzi areetakina jempe oweyaa noshiyi. ⁸ Okimiwita-kawo riitakimi Awinkatharite owayitakironi amathee-rentsi ipaeteeriri tampatzika-shireri-paeni. Tema Tampatzika-shireri rirori Awinkatharite, riitaki yotanta-paatsini kyaari-pero-rika ikameetha-shireteetzi, aripaetera ipapaenawo nashitari naaka. Teera apatziro naaka, ari ikimitaa-yiteeri ikaate kaari ojamanitatsini royaako-taari ipiye.

Apaniroeni ikantee-tziri Timoteo

⁹ Nokowa-pero-taki paminaminate jempe pikantyyaa pipokan-tyaari intsipaete nojeekira naaka. ¹⁰ Tema rookawenta-nakina Demas, okaema-shireteeri rirori jaawiki-jato. Jatee Tesalónica-ki. Riima Crescente ikinanakiro rirori Galacia-ki. Ari ikimitakari Tito ikinanaki rirori Dalmacia-ki. ¹¹ Apatziro ikantakaawo Lucas riitaki jeekaneentsi apaniroeni itsipatana jaka. Rootaki nokowantari pipoki eeroka pitsipatakyaaari Marcos, aritaki imatakiro rirori ramitakotena. ¹² Tema notyaanteeri Tíquico janta Efeso-ki. ¹³ Aririka pipokanaki eeroka, pamaenawo nowewiryakowo nookanakiri paerani nampitsiki Troas ojeekira ipankoki Carpo. Nokoyi pamaenawo nojankinayitani jeekatsiri janta. Riira nokowa-perotzi piyoshiiteri pamaenari nomashi-tsite nojankina-yitziri. ¹⁴ Riima Alejandro, eshiro-pakori riitaki oñaashirenka-piinta-kinari, rowajankitahaa-tyeerira Awinkatharite. ¹⁵ Riijatziira paamaeyaari eeroka, tema

imaperotakiro rotzika-tzikatakiro okaatzi nokenkithata-koyitakiri, osheki ikijawenta-kinawo. ¹⁶ Tema owakira rahaetakina paerani naaka ijeekira pinkatha-ri nokamanta-kotero okaatzi ikantakoe-takinari, tekatsira apaani tsipata-nakinani, ithonka ishiyapithata-nakina. Roo kanteencha, tee nokoyiro naaka rowajankitaa-wenteeteri iroka. ¹⁷ Tema itsipa-shiretakina Nowinkatharite, riitaki ñaapero-shireta-kaakinari. Rootaki nomatan-takawori nokenkithata-kaeri maawoeni, ari okanta ikemathatan-takinari kaari asheninkata. Rootakira rowawijaa-kotan-tanari Nowinkatharite rashiryahaetenami, okimitawo rookaetziri apaani atziri manitzi-mooki royaari manitzi-paeni. ¹⁸ Riitaki Awinkatharite aminako-wenta-kinari kaari rowashironkae-tantana, eekiro riyaa-kaatyero roojatzi nareetan-teeyaari ipinkathari-wentantzira Inkite-jatzi. Ashi rowaero rirori rajahaa-wentee-teeyaari. Kyaariwé.

Oweyaanta-paakawori itajonka-wentan-teetzi eejatzi wethataantsi

¹⁹ Nokoyi powethatyaanari Prisca eejatzi Aquila, ari pikimitakiri Onesiforo, eejatzi ikaatzi jeeka-wankotziriri. ²⁰ Riima Erasto, ari ijeekapaaki rirori Corinto-ki. Riima Trófimo, naaka ookanakiriri Mileto-ki, imantsiya-waeta-paakitzi. ²¹ Otzimatyeera piyaate intsipaete pareetan-tyaari nojeekira naaka tekira okyaawon-tsita-neeta. Tema ikaatzi akantayiteeri jaka “noyemijantzin-karite-paeni,” rowethatee-yimini. Irika ikaatzi wethatzimiri: Eubulo, Pudente, Lino eejatzi Claudia.

²² Okantashitzimaetyaa ijeeka-shiretan-teemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari ineshironkayiteemi. Kyaariwé

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI TITO

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo otyaantzimiro iroka, tema naaka romperatanewo Tajorentsi. Naaka Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari okantyya ikemijanan-teeyaari ikaatzi riyoshii-yiteeri Tajorentsi, riyoteero rooperota-tsiri ipinkatha-tajorentsitereo. ² Royaa-koteeri rirori-paeni ashi rowaero rañaayitee. Rootaki ikashiya-kaantakiri paerani Tajorentsi tekiraha rowetsikiro kepatsi. Teera ramatawitantzi Tajorentsi. ³ Okanta omonkaapaetetaka, roñaahantaka Tajorentsi Owawijaa-kotan-niri. Riitakira kantakaan-takirori ikenkithatan-teetyaawori iñaani. Imatakina naaka rotyaantakina nokenkithata-kaante. ⁴ Eeroka Tito notyaantzini iroka nojankinari. Nokimita-kaantakimi Kyaariperomi notyomin-teemi, ari atsipata-wakaa akemijantee. Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Ashiteeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Owawijaa-kotaniri, okantashitzimaetyaa retakoteemi, piñero pijeeki kameetha.

Rantayiteri antaripero-paeni eejatzi jewari-paeni

⁵ Rootaki nookanta-nakimiri Creta-ki pitampatzika-shire-yitante, piyoshiite antaripero-paeni jewaterini kemijantzinkari-paeni, rootaki nokowakaa-kimiri. ⁶ Ikaate jewayita-tsini otzimatyee ikameetha-shirete, eero itzimawaetzi ñaaweata-kowaeta-shityaarini, ikinaatyaawo iina, ikemijantayitee itomi-paeni-paeni itzimi-kari kantako-waeterini piyathari irika, ñaathatan-tashi-waetachari. ⁷ Tema riitaki Tajorentsi rantawaeteeniri jewatziriri kemijantzinkari-paeni, otzimatyee raamawentyaa itzimi-kari kantako-waeterini ikante, ajahaawaetaniri irika, kijinkari irika, shinki-tzinka irika, antantzinkari irika, ikowashiwaeta ishekiro rashaahawo ⁸ Tema otzimatyee roemaan-tayite ipankoki, ranta-piinteero kameethari, ikiyothanishirete, itampatzika-shirete, ikiteshirete, iñaakota-nityaa, ⁹ ikyaaryoo-shirete ikenkishireyaawo ñaantsi iyotahae-takiriri, ari okantyya imataneero rirori riyotaantero kyaari-perori, ari okantyya eejatzi imonkatziyan-tyaariri kaari yotakoteroni tampatzikari. ¹⁰ Tema osheki kowatsini iñaanatawakaan-tashi-tyaawo, iñaawaeta-shiwaetyaa, ramatawitantzi. Riitaki antayita-kirori irika iitashi-waeta-chari “Totameshitaa-rewo.” ¹¹ Otsizimatyeeera pookakayiri eeroka riyotaan-tayitzira, tema osheki ikompita-kaaka atziri-paeni ikaatzi ijeeka-wankotee-yirini. Riyotaanta-shitawo irika-paeni kaari rooperota-tsiri, apatziro ikowa-shiteeyani raantyaawo koriki. ¹² Tema eenitatsi paerani apaani Creta-jatzi kamantanta-nirita-tsiri, ikantaki: “Maawoeni Creta-jatzi, theeri naaka-paeni, kaari-perori, perantzipaeni naaka, niyawae-tzinkari naaka.” ¹³ Kyaariperori iroka ikantakiri. Rootaki pikijathatan-tyaariri eeroka, ari okantyya ikemijantee-tantyaawori tampatzikari, ¹⁴ ari okantyya ipakaan-tyaawori ikemijanta-piintziro ikenkithata-shiyitari Judá-paeni, tema ishintsi-tantaki ipakahaetero kyaariperori. ¹⁵ Rootaki akanta-piintziri aakapaeni: Apaani kiteshireteen-tsiri, tekatsira iityaa owaaripero-shireterini okantawitakyaa eerorika ipinkawaetzi. Riima apaani thenka-shireri, kaaripero-shireta-tsiri, tekatsira iityaa kiteshireta-kaerini okantawitakyaa ipinkawae-wityaa. Tema owaari-pero-shireta-waetaka. ¹⁶ Roshiyakaatzi riyota-koteeri Tajorentsi. Teemaeta, tema okaatzi rantayitziri ari roñaahan-tzirori tee riyota-koteeri, tema Tajorentsi osheki ipinkima-takiri irika. Tema ipiyathata-piintakari irika, tekachaa-jeeni apaani kameethari ranteniri.

2

Riyotaan-teetziro Kameethari Ñaantsi

¹ Rooma eeroka, okowatyaa piyotaan-teero okaatzi tampatzikata-tsiri, iroka okanta-kota: ² Ikiyothanishireyitee antaripero-paeni, iñaakoniteeyaa, ikenkishiryaa-kotero kameetha rantayiteri, ithotyahaero ikemijantee, retakotanteyaa, ramawewaeteeyaa. ³ Ari okimi-yityaari eejatzi tsinani antawo-pero-paeni, opinkatha-tajorentsitante, eero oñaawaeta-kotan-tashi-waeta, eero oshinkita-piintayita. Tema otzimatyee iyotaan-tayiteero okaatzi kameetha-yitatsiri, ⁴ ari okantyyaa okowaka-shireta-kaantyaawori otsipa tsinani-paeni aakameetha-yiteri oemi, eejatzi okimiteri otomi-paeni-paeni. ⁵ Okenkishiryaa-kotyaaawo kameetha antayiteri, okiteshireyite, antawae-ryaanto, opinkathateri oemipaeni. Aririka omayita-neero iroka, eero itheenka-waetee-tziro iñaani Tajorentsi. ⁶ Ari ikimitee-yaari eejatzi ewankari-paeni, otzimatyee ikenkishiryaa-koyiteero kameetha rantayiteri. ⁷ Rooma eeroka, pikenkishireeyaa piyotaan-teero tampatzikari, pikiteshiretee, ari okantyyaa ipinkatha-wentan-teete-mirori pantayitakiri, aritaki oshiyakoe-taneemiro. ⁸ Ari okantyyaa eero itzimanta kijimawente-mironi pikanta-yitziri, tema ari ikaaniwentakyaa ikaatzi kenkishiryaa-witachari ikantakowaeta-shitemimi. ⁹ Otsizmatyee pishintsi-yiteeri omperataa-rewo eero ipiyatha-waetari omperatariri, tema ari ikowanee raakameetha-peroteeri, eero iñaana-minthatziri aririka romperatyaari, ¹⁰ eero ikoshiwaetziri eepichokiini, tema otzimatyee roñaahantero kameethatatsi rameentee-tyaari. Rootaki iñaahaetan-tyaawori osheki okameetha-pero-tzi riyotaan-teetziro iñaani Owawijaa-koteeri Tajorentsi.

¹¹ Tema Tajorentsi roñaaha-yiteero osheki ikaminthaa-yitee, riitaki materoni rowawijaako-shire-yiteeri maawoeni atziri-paeni. ¹² Riitaki yotakaa-yiteerori apakaan-taawori atheenka-tajorentsitantzi, eejatzi okaatzi akowa-shiyitari. Tema akiyothanishiretatyee nimaeka, atampatzika-shiretatyee, apinkatha-tajorentsitante, ¹³ amina-wookiteeri oyaako-tani. Tema rootaatsi ipiyee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki amaeroni rowaneenkawo Owawijaa-koteeri, Tajorentsi. ¹⁴ Riitakira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo shineta-shiteen-chari apaniroeni rowamaeteri. Tema ikowatzii ipinawenteero okaatzi akaaripero-shire-yitaki. Rootaki ikowa-peroteeri ikite-shireta-kaayitee, omatantyaari rashiyitee rirori, akowaperoteero antayiteero kameethari.

¹⁵ Rootaki piyotaan-tayiteeri iroka. Pishintsi-tantero. Rootakira pikijathan-tyaari. Eerokataki rowaetaki pimonkaata-kantero iroka, otzimatyee rantatee-teero, tema ari pikinakaero eero imaninta-shiretee-tantzimi eeroka.

3

Ineshironkatani owameetha-shireteeri

¹ Otsizmatyee pikenkishiryaaakaa-piinteeru kemijantzinkari-paeni ipinkatha-yiteeri pinkathari-wentan-tatsiri pinampiki, eejatzi ikimiteri jewari-paeni. Eero ipiyatha-waetanta. Ikowaperoyite rantayita-neero kameethari. ² Eero ikiji-mateeri itsipa, eero iñaana-minthatan-tashi-waeta. Tema retakotantatyeyaa, itsinampa-shirete. ³ Paerani eenitatsi akantayiwita aakapaeni, amajontzi-shireta-waetzi, apiyatha-waeyita, atzimpina-shirewitaka, antayitziro akowa-piinta-shitari, eejatzi okaatzi anintakaa-shiyitari, owaariperota-piintakiri otsipa asheninka, ona-kota-wakaa-waetawo oeyitarika, amaninta-shiretantzi, akijaneenta-wakaeyita. ⁴ Roo kanteencha okaa-paetekaha ineshironka-yitee Owawijaa-koteeri Tajorentsi, retakoyitaari maawoeni atziri-paeni, ⁵ arira rowawijaako-shire-yiteeri. Roo kanteencha eenitatsira oeta rantanta-kawori, teera aaka antashitee-yaawoni apaniroeni akameetha-shire-yitee. Tema ineshironka-matsitee Tajorentsi. Ikimita-kaantakiro riitaki omitsiryayiteenimi, okimiwitaka

owakira ojeekata-yiteemi Ishire tajorentsi. ⁶ Tema okaatzi rantzimo-yiteeri Owawijaa-koteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riitakira Tajorentsi kantakaawori, rotyaanta-kaero Ishire tajorentsi otsipa-shire-yitee okimieitakawo ijako-pero-tanta-kityeeromi.

⁷ Rootaki rantanta-kawori iroka okini añaaayitero ikashiya-kaayita-kaeri, rootaki oyaakoyiteeri nimaeka ashi owaero añaaayitee. Aritaki okanta, rootaki ikimita-kaanteeri nimaeka kameetha-shireri irikapaeni, tema neshironkatan-taniri rirori.

⁸ Omaperotatyaa iroka okaatzi nokanta-kimiri. Rootaki nokowantari piyotaa-yiteeri ikaatzi awentaa-naariri Tajorentsi, ikini ranta-piinta-neero kameetha-yitatsiri. Omaperotatyaa okameethataki iroka, osheki inintaa-yitee-yaawo. ⁹ Rooma aririka iñaana-tantawakaa-shityaawo jempe ikanta-kota itziman-tayitakari paerani etakaan-tawori, eero pimatzitawo eeroka pijateka-waetyaa, tekatsi oetyaa, aminaashiwaeta. Ari pikimityaari eejatzi aririka iñaanata-wakante-tyaawo jempe okanta-kota Ikantakaan-teetani. ¹⁰ Itzimirika ñaanatan-tawakaawori, pishintsithateri pikamineeri. Eekiro-rika riyaaata-kaatyeeero, papiiteri pikaminayiri. Eekiro-rika riyaaata-kaatyeeero, pomishitoyiri pitsipawitarira. ¹¹ Tema piyotakiri irika iparishiretaatzi, ikaaripero-shireta-waetaatzi. Apaniroeni riyakowenta-waeta.

Apaniroeni ikantee-tziri Tito

¹² Notyaanta-tyeemiri Artemas. Eerorika notyaantzimiri rirori, aamaaka riitaki notyaantemi Tíquico. Aririka rareetakyaa pijeekira eeroka, nokoyira pipoki eeroka pitonkiyoteena nampitsiki Nicópolis. Ari nokoyiri naaka nokyaawon-tsita-koteri janta. ¹³ Riima Zenas yotako-perotzirori ikantakaan-teetani, eejatzi Apolos, aririka ipoki-matanaki rirori, pipawakiri paawiiri eeroka, ikashiya-kaeyaari ipokanaki-rika. ¹⁴ Tema maawoeni aakapaeni, eero ajeekashiwaetanta otzimatyee aakameetha-yiteeri kowityaa-waeyita-tsiri.

Oweyaantawori wethataantsi eejatzi tajonka-wentaantsi

¹⁵ Maawoeni rowethatzimi tsipayita-kinari jaka. Nokoyi eejatzi naaka powethateenari kemijantzinkari-paeni janta ikaatzi etakotanari. ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Tajorentsi maawoeni eeroka-paeni! Kyaariwé.

ROJANKINARI PABLO ROTYAANTZINIRI FILEMÓN

Wethataantsi

¹ Naaka Pablo ojankinatzi-miro iroka. Tema romonkyaawentee-takinari naaka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jaka. Riitaki notsipatakari noyemijantzin-karite Timoteo nojankinatzi-miro iroka. Eeroka notyaantzini, Filemón, osheki netakotzimi eeroka amitakota-piintanari. ² Roojatzi nojankinatzi-ni Apia nokimita-kaantari “chooeni,” nojankinatzi-niri eejatzi Arquipo tsipayita-kaeri añashintsiiyita. Riijatzi nojankinatzi-niri kemijantzin-kari-paeni ikaatzi piyota-piinta-chari pipankoki. ³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kameetha ijeekakaa-yiteemi.

Retakotanka eejatzi roshirenka Filemón

⁴ Aririka namanako-yiteemi, antawo nopasoonkitziri Tajorentsi. ⁵ Tema nokemakotakimi osheki petakotantayita, pikinatari Awinkatharite Jesús, ari pikimiteeri eejatzi ikaatzi rashiyitaari rirori.* ⁶ Rootaki namana-kotan-tzimiri eeroka-paeni pikaatzi paapatziya-wakaa-yitanaa pikemijanta-yitee, tema nokowatzii pikemathaperota-neero kameetha okaatzi rantakaa-shireta-kaemiri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ⁷ Noyemijantzin-karite, petakoyiteeyaari eeroka kemijantzin-kari-paeni, rootaki iñaanta-kawori rirori-paeni ithaamenta-shire-peroteeyani. Roojatzi oemoshirenkaanari naaka, thaamentachana.†

Pablo ikantako-wentziri Onésimo

⁸ Niyotzi nimaeka, naaka riyoshiitaki Jeepatzii-totaa-rewo nomonkaata-kaemiromi okaate panteeri.‡ ⁹ Roo kanteencha, apatziro nokowa-kota-shiteemi eepichokini, tema niyotaki jempe pikanta petakotanta. Pablo-wa naaka, antari-perotapaakina, romonkyaawentee-takinari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁰ Irika Onésimo owae-takaantziri “Kameethari”, nokoyi paakameethateeri. Riitaki nokimita-kaantakiri naaka riimi notyomi romonkyaawentziri Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Tema paerani pomperatan-takariri eeroka, tee ikameethatzi-mowitzimi irika. Rooma nimaeka ari ikameethatzi-motee-mi eeroka, ari ikimitzi-moteenari naaka eejatzi. ¹² Notyaanteemiri Onésimo, netako-perotari. ¹³ Oshekira nokowawitaka itsipateenami naaka. Ari okantakimi ipoyaateemi eeroka ramitako-yitena jaka romonkyahae-takina okantakaantziro nokenkithata-kotziro Kameethari Ñaantsi. ¹⁴ Tema rootaki kameethatatsi, tekira nokemi pikantena eeroka oeta pikoyiri, tee nokoyi naaka noshints-itemi pantero iroka, roo nokowaki eerokataki kantatsini oeta pikoyiri panteri.

¹⁵ Aamaa-shityaa roota-kirika omatantakari ishinete-tziri irika Onésimo ishiyapithatan-takimiri paerani, ari okantayaa ikemijantan-tyaariri Jeepatzii-totaa-rewo, roojatzi ipiyantee-yaari janta itsipatan-tapae-miri. ¹⁶ Roo kanteencha, teera apatziro pikimita-kaanteeri pomperatani pikimi-witarira paerani, tema pikimita-kaanteeri riimi pirezintzi petako-perotani. Ari nokimita-kaanta-kariri eejatzi naaka. Tema eerokaha mapero-teeroni petakoperoteeyaari pomperatari koñaatziro, riijatzi romperataari eejatzi Awinkatharite. ¹⁷ Tema pikimita-kaantana eeroka naaka pitsipatani, ari pikimiteeriri eejatzi rirori paakameethateri, pikimita-kanteri naakami paakameethatzi. ¹⁸ Eenitatsi-rika oeta kaari rinimota-kaemi, eenitatsi-rika oeta rireewitzimiri, pikimita-kantero naakami ireewitemini. ¹⁹ Naaka, Pablo jankinatzi-mirori iroka. Omaperotatyaa, aritaki nopinateemiro rireewitzimiri. Oshiyakaajaantzi

* 1:5 rashiyitaari = kiteshireri † 1:7 rashiyitaari = kiteshireri ‡ 1:8 riyoshiitaki = waerontsi

eerokawitaka ireewi-perotana naaka nowawijaako-shiretee-mira ²⁰ Ari okanta, noyemijantzin-karite. Nokowatzira pikameethatzi-moteena eeroka, ikantakaa-neemi Awinkatharite paakameethateeri Onésimo, tema rootaki otsinkaenari noshireki. ²¹ Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka niyotzi aritaki pimatakinawo, tema pimatakiro pawijakaa-nakiro okaatzi nokowa-kota-kimiri. ²² Nokoyi eejatzi, paamaakowentyaa niyaata-shitemi piyeekira eeroka, ari nojeekawaetapaaki. Rootakirika pikowa-kotan-takiri pamana-kotena, ari ishinetakiro Tajorentsi omatyaa.

Oweyaan-tawori rowethatan-teeta eejatzi itajonka-wentan-teetzi

²³ Rowethatzimi Epafra, notsipatakari jaka romonkyaawentee-tanari Jeepatzii-totaa-rewo Jesús. ²⁴ Rowethatzimi Marcos, Aristarco, Demas eejatzi Lucas, notsipata-piintakari jaka. ²⁵ ¡Okantashitzimaetyaa ineshironkateemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! Kyaariwé.

ROJANKINATZINIRI HEBER-PAENI

Tajorentsi rotyaantakiri Itomi ikenkithata-koteeri

¹ Paerani, ikoyi-rika Tajorentsi riyotakaeri awaejatziteni oeta-rika, riitaki Kamantan-taniri amironi ñaantsi. Osheki rapiipiintakiro Tajorentsi, eenitatsi imatakaa-yitakiriri Kamantan-taniri-paeni. ² Roo kanteencha owakira rotyaanta-kaeri Itomi rirori ikenkithata-koteeri. Tema riitaki Itomi rowetsika-kaaki paerani iroka kepatsi, riitaki rashita-kaakari okaatzi rowetsika-yitakiri. ³ Riitaki Itomi ikimita-kaantakari riimi rowaneenkatanani, ishipakiryaaiki. Ari ikimi-waetari jempe ikanta Ashitariri. Tema oshintsitatzi iñaanitari, rootaki ashi owantawori jempe okanta-yita owakira rowetsika-yitakiro. Tema imonkaata-paentziro paerani omatantakari ikite-shireta-kaantee, riyaaatee inkiteki, jeekapae rakoperoki Ashitariri itsipata-paari ipinkathari-wentantzi. ⁴ Ari opoñaanakari rawijayitziri Ronampiri Tajorentsi, antawo ririiperota-kaeteeri.

Riitaki Itomi awijayiteeriri Ronampiripaeni Tajorentsi

⁵ Tema Tajorentsi kantawaeri:
 Notyomira eeroka.
 Naakataki pipaapa-tentana nimaeka.
 Ikantawaeri eejatzi:
 Naaka tomittee-yaarini,
 ipaapatetee-na rirori.
 Tema tekatsira apaani ronampiri tajorentsi ikanteri Tajorentsi ikimityaawoni iroka ñaantsi. ⁶ Paata aririka rapiiteero rotyaanteeri jaka kepatsiki etanakawori itomi, ikanteete:
 Ithaamentee-yaari maawoeni Ronampiri Tajorentsi.
⁷ Eenitatsi eejatzi ikenkithata-koetziri ronampiripaeni Tajorentsi, iroka ikanteetzi:
 Riitaki matakaeri Ronampiri tajorentsite ikimita-kotyaawo tampyaaenka.
 Riitaki matakaeri rotyaantani-paeni ikimita-kotyaawomi paamari.
⁸ Rooma aririka ikenkithata-koteri Itomi rirori, iroka ikantzi:
 Tajorentsi, ashi powaero eeroka pipinkathari-wentantee.
 Ari pikimita-kotee-yaari pinkathari-paeni otzimi-motziri rinchakaakiri imatantari ipinkathari-wentantzi.
 Roo kanteencha tema eeroka mateeroni pitampatzika-shiretee aririka pipinkathari-wentantee.
⁹ Eeroka koyirori kameethari, rooma kaari-perori osheki owatsimaemi.
 Rootaki ijeepatzii-totan-teemiri Tajorentsi, pipinkatha-ritan-teeyaari. Riitaki pita-jorentsite matakimirori.
 Ijeetan-teemiro yeenkantsi ari okanta pikimo-shiretan-taari, pawijeeri pitsipata-piintawitari.
¹⁰ Iroka otsipa ikenkithata-kotee-tziri Itomi, ikanteetaki:
 Pinkathari, owakira etantanakari paerani eerokataki wetsikakiro kepatsi.
 Eerokataki wetsika-kiro inkite.
¹¹ Iroka okaatzi powetsikakiri, aritaki othonkaeyaa paata, rooma eeroka ashi powaero.
 Ari okimitee-yaawo okaatzi powetsikani apaani paejato-mawori kithaarentsi.
¹² Tema aririka opaejato-mawotaki pithaari, pankowimae-tziro, paminee otsipa owakirari pikithaatee-yaari.
 Ari pikimiteerori paata powetsikani kepatsi eejatzi inkite.
 Rooma eeroka ashi powaero eero pipaashini-waetee.
 Eero pithonkataa.
¹³ Ikenkithata-koeteeri eejatzi, ikanteetzi:

Pijeekapae nakoperoki, apinkathari-wentante, roojatzi paata nowajankitaan-takyaariri kijaneenta-yitakimiri, aripaete pimakoryaa-kitzitan-teeyaari.

Tema tekatsi ronampiri Tajorentsi ikimita-kaanteri Tajorentsi ikamanteri iroka.*

¹⁴ Tema maawoeni Ronampiripaeni Tajorentsi, apatziro rotyaantee-tziri ramitakoyiteeri atziri-paeni awijako-shire-yitaa-tsiri.

2

Antawo owawijaako-shiretaantsi

¹ Oztimatyee akemijantero okaatzi riyotahae-takaeri, okantyya eero ookantawo.

² Tekatsi materoni rowashiñahaero ikamantantakiri paerani Ronampiripaeni Tajorentsi, rotyaantan-teeta-kariri. Tema maawoeni kaari owayempitattyawoni ikemijanteero, rowajankitahae-takirira ipiyathatakawo. ³ Aaka imaperoteete rowajankitahaeete eerrorika owayempi-yitawo ikenkithata-koetziro antawo awijako-shiretaantsi, okaatzi retapaentari Awinkatharite Jesús ikenkithata-paentziro. Tema rootaki ikamanta-yitakaeri aakapaeni akaatzi akemae-yakironi. ⁴ Riita-kira Tajorentsi iyotakaa-yitakaerori omaperotatyya okaatzi ikamantee-takaeri, tema imatakaantakiro itajonka-wentan-teetzi, roñaaha-kaantakiro kaari iña-piinteetzi, Ishire tajorentsi antakaan-takiro iroka, rootaki omatantakari ikoyiri Tajorentsi.

Ikaatzi matakirori rowawijaako-shiretantzi

⁵ Okaatzira nokenkithata-kota-kimiri, kaarira Ronampiripaeni Tajorentsi imatakaeri Tajorentsi ipinkathari-wenteero jempe ajeekayitee paata. ⁶ Tema atziri-paeni mateeroni ipinkathari-wentantee. Tema iroka ikanteetaki paerani:

¿Riiperoma irika atziri-paeni pikenkishiryaa-kotan-tariri?

¿Oetaka pikowantari pineshironka-yiteeri irika-paeni?

⁷ Tema eepichokira iñi-ro nimaeka atziri-paeni tee rawijantzi, riitaki Ronampiripaeni tajorentsi awijaneenta-kiriri.

Roo kanteencha, rooteentsi pamantheeteeri ipinkatha-rentsitan-teeyaari, otzimi-moteeri rowaneenkawo.

Riitaki awijayiteerini maawoeni powetsikani.

⁸ Pikimita-kahae-yaari ikantahanki makoryaa-kitzitan-tariri iijaneentani, romperayitee-yaari maawoeni.

Arira ikantakaa-yitee-yaari Tajorentsi atziri-paeni, tema eero itzimae apaani kaari awijantaa-tsini. Roo kanteencha, tekiraata iñaayitero nimaeka atziri-paeni ipinkathari-wentante. ⁹ Roo kanteencha eenitatsi apaani atziri rotyaantee-takiri, riijatzi ñapaentzirori eepichokiini tee rawijantzi, imatzita-kawo Ronampiripaeni Tajorentsi rawijakiri rirori. Riitakira nokanta-kotziri Jesús. Tema riitaki ñaakirori ikemaatsitaka roojatzi ikamantakari, opoñaashitya ramantheeteeteeri ari okanta ipinkathari-wentantaari, otzimi-moteeri rowaneenkawo. Rootakira ikamawentan-takaeri maawoeni, tema antawo ineshironka-yitee Tajorentsi.

¹⁰ Oskeki otampatzika-taki jempe ikinakaakiro Tajorentsi ishinetakiri Jesús ratsipetakowentee, ari ithotyaa-kirori Jesús okaate ranteri. Tema Irika, ashiyitariri maawoeni, kantakaan-tzirori itzimayitan-takari maawoeni, riijatzi-kira atsipe-wentaa-riri, rowawijaako-shire-yiteeri, ari okantyya itsipatan-teeyaariri, maawoeni itomiitari janta rowaneenkawoki. ¹¹ Iroka okanta-kota-perota, ikimita-kaantee Jesús rirentzi, tema ari akaatziri aritaari Tajorentsi. Riritaari rirori ikite-shireta-kaantzi, aritaari eejatzi aakapaeni ikite-shireta-kaayiteera Jesús. ¹² Rootaki ikantan-takari paerani:

Nokenkithata-koteemi eeroika ijeekayitzi nirentzi-yitaari,
Jempe-rika ipiyota-piintayita, ari noweshi-ryaawentee-miri nomampahae-yaani.

¹³ Ikantaki eejatzi:

* 1:13 makoryaa-kitzitaantsi

Nawentahaeyaari Tajorentsi.

Opoñaashita ikantzi eejatzi:

Irika Naaka, notsipa-yitaari itomi-paeni Tajorentsi ikaatzi raminako-wenta-kahaanari.

¹⁴ Akanta-yitaka aakapaeni atzirizira, otzimi awatha, otzimi ira, ari ikanta-paentari eejatzi Jesús, rootaki omatantakari ikami. Aripaete rotsinampaa-kiriri Kamaari. Tema otzimimo-witari rirori Kamaari ishintsinka ikoshekan-tayitariri ikaatzi kamayita-tsiri. ¹⁵ Ari ikinakaa-kirori Jeepatzii-totaa-rewo rookakaa-wentanteeri athaawan-tayitawo kaamanitaantsi, kimiwaeta-nakami atzirita-nakityeemi kaamanitaantsi rootakimi omperayita-nakaemi. ¹⁶ Omaperotatyaa, kaarira Ronampiri Tajorentsi ipoka-shitaki Jeepatzii-totaa-rewo ineshironka-yiteeri. Aakaha ipoka-shitaki, icharini-yiteera awaejatziteni Abraham. ¹⁷ Rootaki ratziritan-takari ikimitapaakae aaka rirentzi-yiteera, ari okanta ithotyaa-taawori rirori ikowa-piinta-witakari ithotyahaeromi Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. Tema rashita-kaakari Tajorentsi ratsipeta-kaani ipeyakotan-taawori ikaaripero-shire-witaka atziri-paeni. Osheki ineshironkatan-taki rirori, ikyaaryootaki imatantaawori ithotyaa-haero rirori. ¹⁸ Tema ratzirita-paentzi rirori Jesús ikemaatsita-kaetakari, ikowashiryaa-kaawiteetakarari. Rootaki imatantawori nimaeka ineshironka-yitee akaatzi ikowa-shiryaa-kaawaetee-teero kaari-perori-paeni.

3

Riitaki Jesús awijiriri Moisés

¹ Noyemijantzin-karite-paeni oeteshiretaa-rewo, nokantee-yemini pikaatzi ikaemashireteemi Inkite-jatzi: Pikenkishiryaa-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús, iitziri “Awentaani”. Riitaki kimitakariri apaani Otyaantaa-rewo, riijatzi ikimitakariri apaani Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. ² Ikantahanki apaani Otyaantaa-rewo ikyaaryoo-wentziro okaatzi ikantziriri otyaantziriri. Ari ikantakariri eejatzi Jesús. Ikimita-kotakariri awaejatziteni Moisés, ikyaaryoo-wenta-kiniri isheninka-paeni rashiyitari Tajorentsi, iiteetakiri “Inampi-panko Tajorentsi.” ³ Roo kanteencha riitakira Jesús matzirori iriropertzi, rawijiri awaejatziteni Moisés, tema riitaki wetsika-kiriri paerani. Oshiyawitawo ikanteeta-piintzi: “Pipinkathatero nopanko.” Tema kaari pankotsi ipinkatheeteri, tema riitaki ipinkatheete ashitawori ipanko. Jemperika itzimi wetsika-kirori pankotsi, riitaki rioperota-tsiri. ⁴ Riitaki ashitawo pankotsi jempe itzimi wetsika-kirori, ari ikimitakiro paerani Tajorentsi rowetsikan-tayita-kawori maawoeni.

⁵ Ikanteetzi:

Moisés kyaaryoo-wenta-kiriri isheninka-paeni iiteetziri “Inampi-panko Tajorentsi.”

Roo kanteencha apatziro ikimi-witakariri rirori apaani omperataa-rewo, ikenkithayiteero okaate awijatsini. ⁶ Riima Jeepatzii-totaa-rewo, riita-kira tomintariri ashitawori pankotsi, riitaki jewateeri ikaatzi ikimita-kaantee-taari pankotsi. Aritakira akaateeri aakapaeni irika-paeni iiteetakiri “Inampi-panko Tajorentsi” aririka akyaaryoo-wenteeri, aminawokiteeri oyaako-tani roojatzi oweyaanta-paakyaawoni kitejeri.

Makoryaa-mentotsi rashitari Tajorentsi

⁷ Iroka okantakiri Ishire tajorentsi:

Pikemaeri nimaeka Tajorentsi iñaawaetzi, ikantzi:

⁸ Eero pikijo-shireta-waetzi.

Pikimitari-kari pithoka-shita-kinari paerani iñaanta-shireta-waetakina ochempi-mashiki

⁹ Arira ikowakaa-witakina piwaejatziteni nowajankitaa-yiterimi, iñaanta-shireta-waetakina,

Iñaawitee-yakawoni noneshironkatakiri okaatzi 40 ojarentsi.

¹⁰ Rootaki nokijan-tanakari,

Nokantaki: Ashi royiro itzimpina-shireta-waete,

Tee ranta-piintziro nokowakaeriri.

¹¹ Nokijankaki nokantanaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

¹² Noyemijantzin-karite-paeni, paamaakowentyaa pipakayiri-kari Tajorentsi, Kañaanitatsiri. Eero pikaaripero-shireta-waetzi, eero pitheenka-shireta-waetzi. ¹³ Roo kameethatatsi pikowaka-shireta-wakaa-piinteeyaa poshire-yiteeyari. Peta-nakyaa-woota nimaeka ari okantyyaa eero ramatawitee-tantzimi pantayiteero kaari-perori, rootaki kijoshireta-kaawaeteni. ¹⁴ Rooma aririka oejokiro-perota-neeyaari Jeepatziitotaa-rewo, roojatzi iweyaanta-paakyaawoni kitejeri, aritaki añahaero itsipa-minthayitee. ¹⁵ Rootaki ikantan-teetari:

Pikemaeri iñaawaetzi Tajorentsi, ikantzi:

Eero pikijo-shireta-waetzi.

Pikimitari-kari pithoka-shiwaeta-kinari paerani.

¹⁶ ¿Itzimikama pithoka-shita-kariri ikemataa-witakawo iñaani Tajorentsi? ¿Kaarima irika-paeni reewawentakiri paerani Moisés ipoñaakaakari Apitantoniki? ¹⁷ ¿Itzimikama ikija-piintakiri Tajorentsi okaatzi 40 ojarentsi? ¿Kaarima antapiinta-kirori kaari-perori, thonkaen-chari ochempi-mashiki? ¹⁸ ¿Itzimikama ikenkithata-koetaki ikanteetaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki?

¿Kaarima iiteetakiri piyathari-paeni? ¹⁹ Ari añiirori oeta kantakaan-tzirori kaari rareeta-kaantee-taari, tema rootaki kantakaan-takirori tee ikemijantee-yini.

4

¹ Eenrowa otzimi ikashiya-kaakaeri aakapaeni okimiwitakawo rareeta-kaayiteemi imakoryaa-mentoki. Rootaki pipinkathatan-teeyariri, otzimi-kari otzikawa-kimini eero pareetantaa.* ² Tema akemayiteero aakapaeni Kameethari Ñaantsi, ari akimiyitaari ikanta awaejatziteni paerani. Roo kanteencha tee inintaa-maetyaawo irika-paeni ikemako-yiwita-wakari, tema tee rawentaa-shireta-nakyaawo ikemayi-witakari. ³ Rooma aakapaeni awentaa-yitakari, aritaki rareeta-kaayitee imakoryaa-mentoki. Iroka ikenkithata-kotakiro imakoryaa-mento, ikantaki:

Nokijankaki nokantanaki:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

Tema rootaki ikanta-kotziri Tajorentsi ithonka-kirowa paerani rantawaetaki owakira rowetsikan-takawori kepatsi. ⁴ Tema eenitatsi jempe okenkithatakota 7-atsiri kitejeri, ikanteetzi:

Iroka 7-atsiri kitejeri ari ikaatapaakiro rantawaeri Tajorentsi, makoryaapaaki.

⁵ Iroka makoryaantsi roojatzira ikantakoe-tziri, ikantee-tziri:

Eerowa nareeta-kaayitaari nomakoryaa-mentoki.

⁶ Ari okantari. Rootaki itziman-tayitee-yaari makoryaa-shire-yitaa-tsini. Riima itsipa-paeni etayiwita-kawori, tee rareeyiteeyaa, tema tee ikemijantzi ikenkitha-witeetakanari Kameethari Ñaantsi. ⁷ Okanta awijaki paerani osheki ojarentsi, rapiiteero Tajorentsi ikenkithata-koteero otsipa imakoryaa-mento, iiteero “nimaeka.” Rootakira rojankinata-koteeri awaejatziteni David, ikantaki:

Pikemaeri “nimaeka” Tajorentsi iñaawaetzi, ikantzi:

* **4:1** Iroka imakoryaa-mento, eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari jaka. Paerani imakoryaan-takari Tajorentsi rowetsikakiro kepatsi, ikimita-kaantakiro “imakoryaa-mento” iroka 7-atsiri kitejeri imakoryaan-takari. Okanta ojamanitaki paerani, ishitoeye Judá-paeni janta Apitantoniki, 40 ojarentsi ikina-kina-waeyitaki, roojatzi rareetan-takari kepatsiki ikashiya-kaakiriri Tajorentsi. Roojatzira iroka kepatsi iiteetakiri “imakoryaa-mento.” Iroka oshiyakaa-wenta-chari “Imakoryaa-mento” riitaki kemijantzinkari-paeni, tema eenitatsi kantatsiri: “Rootaki inkite imakoryaa-mento kemijantzinkari-paeni.” Eenitatsi itsipa kantatsiri: “Rootaki ‘imakoryaa-mento’ iroka awentaa-shiretani rowawijaako-shiretante Tajorentsi, tema tee okowa-jaantyyaa iñaashintsi-waeteetyaa rawijako-shiretan-teeyari.”

Eero pikijo-shireta-waetzi.

⁸ Ari imatakiromi paerani Josué imakoryaa-perota-kaayiteerimi awaejatziteni, eero rapiiteeromi Tajorentsi ikenkithata-koteeromi otsipa imakoryaa-mento. ⁹ Arira iyotziri eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari imakoryaa-mento-perotee-yaari rashiyitaari Tajorentsi. ¹⁰ Rootaki roshiya-kaawentakiri paerani Tajorentsi imakoryaa-wentakiro rantawaeri ithonka-kirowa. Ari ikantee-yaari ikaate makoryaa-shire-yitaa-tsini aririka othonkae-yaari rantawaeri.

¹¹ Otzimatyeera akemaatsi-takowentee-yaawo areetan-teeyaari jempe amakoryaa-shire-yitee, oshiyayitaari-kari piyatha-yiteen-chari paerani. ¹² Tema owañaantaniro iñaani Tajorentsi, shintsi-paantero okanta. Okimitawo ojataa-mento-tsi thoyempiperota-tsiri apimeneteki, tee oshenkaa-kanta otoshireyitante roojatzi inthomoeki iipathan-tsiki. Roo maperotzirori iñaani Tajorentsi oshiyawaetaka otoshireta-tyeemi, ari okanta iyotakaan-tantawori ikenkishireteetari, ikowa-shiretee-tziri eejatzi. ¹³ Tema ikaatzu rowetsika-yitakiri Tajorentsi, tekatsira materoni romana-pithatyaari eero iñaantari. Tema Tajorentsi riyota-koteero maawoeni antayitakiri, riitaki aminakoyiteeroni eejatzi.

Riitaki Jesús awijiri Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo

¹⁴ Irika Jesús Itomi Tajorentsi, riitaki awija-perota-kirori inkite. Riitaki akimitakaantyyaa Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Rootaki oejokirotan-tyaariri awentaa-shireteyaari, ikemaetakae akantaki: “Nokemijanteeri Jesús.” ¹⁵ Tema irika Jesús ikimitari Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo, rootaki ineshironka-yitan-teeri otzimi-rika pomeentsitzi-moyiteeni. Tema paerani tzimawitaka rirori ikowa-shirewitakari, ari ikimita-kotee aakapaeni añayitzirowa awijimo-yiteeri. Roo kanteencha teera ikaariperotaa-paentzi eepichokiini rirori. ¹⁶ Rootaki awentaan-tyaariri amanapiinteeeri Jesús, oshiyakaan-teero aatashiretaa-tyeerimi jempe ipinkatha-ritee. Aritaki ineshironka-yitee, ari ikaminthaa-yitee akowityaa-shireta-waete-rika.

5

¹ Tema Tajorentsi owakiriri paerani Jewatziriri ompera-tajorentsitaa-rewo. Riitaki kantako-wenta-yiteerini atziri-paeni kaaripero-shire-yitatsiri. Riitaki taayiteeroni ratsipeta-kaani rashita-kaetariri Tajorentsi. ² Tema atziri irika Ompera-tajorentsitaa-rewo, otzimi-motziri rirori pomeentsitzi-moyitariri. Rootaki riyotan-tawori ramatsinka-wentari tzimpina-shireta-waeyita-tsiri atziri-paeni ikaatzu pokashitziriri, ikaatzu majontzi-shire-yitatsiri eejatzi. ³ Imatzitawo rirori itaawenta ratsipeta-kaani ikini ipeyakoe-teniri ikaaripero-shireta-waetzi, rantziro rirori ikimita-piintziniri atziri-paeni. ⁴ Tekatsira Ompera-tajorentsitaa-rewo kowakashiwaeta-chani apaniroeni rompera-tajorentsita, tema Tajorentsi owayitziriri, ikimitakiri rowakiri paerani awaejatziteni Aarón.

⁵ Ari ikantakari eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, kaarira kowashiwaeta-chani apaniroeni roshiya-kotaari Ompera-tajorentsitaa-rewo rajahaa-wenta-waetan-tyaari. Tema riitaki Ashitariri Tajorentsi matakirori, ikantziri:

Notyomira eeroka,

Naakataki pipaapa-tentanaa nimaeka.

⁶ Ipoña ikantaki eejatzi:

Eeroka ashi oyironi pompera-tajorentsitaa-rewote,

Pikimityaari ikantaka paerani Melquisedec.

⁷ Tema paerani ratzirita-paentzi Jeepatzii-totaa-rewo, riraaneentaka ramanapiintziri Tajorentsi, icheraaperotaki ramanari. Tema eenitataa-witacha Tajorentsi ishintsinka, ari okantakimi rookakaa-wenteru eero rowamaan-teetari. Tema pinkatha-tajorentsitaniri irika Jeepatzii-totaa-rewo, ikemakiri Tajorentsi ikowa-kota-kiriri.

⁸ Okantawitaka irika Jeepatzii-totaa-rewo riiwitaka Itomi Tajorentsi, ikemaatsita-paenta. Arira iñiirori jempe okanta ikemijanteetzi. ⁹ Ikanta ithotyaa-kahae-takiri ranteri, arira omatakari rowawijaako-shire-yiteeri ikaate kemijanteerini, ashi rowayiteero rawijakotee. ¹⁰ Ari okantakari, Tajorentsi ompera-tajorentsita-kaariri Jeepatzii-totaa-rewo, ari okimitakawo jempe okanta rompera-tajorentsita-kaariri paerani Melquisedec.

Ikenkithata-koetziro aririka okaero awentaa-shiretari

¹¹ Eenitatsi osheki nokowawitari niyoteemiri jempe ikanta-kota irika. Roo kanteencha osheki opomeentsita nomatemiro, tema pikijoshireyitatzi, ojamani okantyyaa pikemathatan-tyaawori. ¹² Tema aritaki ojamanitakira, noshiyakaantaki eerokataki yotaanta-yitanaa-tsinimi. Roo kanteencha eeniro pikoyiro iita yotaayitemini eeroka-paeni, roojatzi rapiiteetemi etayitawori riyotaan-teetziro iñaani Tajorentsi. Okimi-witakawo jempe ikantee-tziri apaani ithotahae-tziri, tekira okante iipaeteri kijori owanawontsi. ¹³ Ari pikantakari eeroka-paeni, kimiwaeyitakimi eenchaa-niki ithotahae-tziri, tema tekira piñaanta-piinta-yityaawo piyotan-tyaawori kameetha-shireta-kaanta-tsiri. ¹⁴ Riima ikimitakariri owayita-kawori kijori owanawontsi, riyyitakira ikaatzi ñaanta-piinta-kawori, tee opomeentsitzi-motari riyoteero kameethata-tsiri eejatzi kaariperota-tsiri.

6

¹ Otzimatyee niyaata-kaero niyotaa-perotemiro otsipa jempe ikanta-kota Jeepatzii-totaa-rewo. Teera okameethatzi napiipiintemiro okaatzi piyotzi-tayitakari eeroka-paeni. Tema riyotahae-takimiro ookaee-tziro kaari-perori kaamani-shireta-kaanta-tsiri. Riyotahae-takimiro eejatzi rawentaa-shiretee-tanaari Tajorentsi. ² Riyotahae-takimiro eejatzi omitsiryataantsi, eejatzi oteya-patzii-totaantsi, eejatzi rañaa-kahae-teeri kamayita-tsiri, opoñaashityaa rowajankitahae-teeri kaari-pero-shireri. ³ Rootakira aatakaan-tyaawori paashini-yitatsiri niyoteemiri, ikamintha riitaki Tajorentsi shineteeroni. ⁴ Okantashitzimaetyaa eero aminaashi-waeta pikematha-yiwita-wakari, itajonka-wenta-witee-takimi, ojeeka-shire-witan-takimi Ishire tajorentsi, ⁵ piñaayiwitakawo okameethatzi-motzimi iñaani Tajorentsi, piñaayiwitakawo eejatzi ishintsinka rooñaawonta-yiteeri paata. ⁶ Tema ikaatzi ñaayiwita-kawori ishintsinka, opoñaashita rookaeteero ikemijanta-witakari, eerowa imateero ipiya-shiretee rookan-teeyaawori iyaari-peronka. Ikimiwitakawo riyyitakimi apiiteeroni ikenta-kota-kaanteerimi Itomi Tajorentsi, ikimiwitakawo riimi apiiteeroni itheenki-mawaeteerimi jempe ipiyotee-yakani atziri-paeni. ⁷ Poshiya-kowitakawo okantahanki apaani owaantsi irenka-pathatziri inkani, aririka ipankitan-teetyaawo, rootakirika shookayiteentsini pankirentsi pinawon-tsita-tsiri, riira Tajorentsi tajonka-wenta-kiriri pankitakirori. ⁸ Rooma roorika yoshiita-chani oshookaki kitochee, eejatzi incharishi, teera okameethatzi, kija-shiretanaka pankita-kirori, itaayii-teero paata.

⁹ Rooma eeroka-paeni, netakoyitani, niyotzi eero pikimita-kotawo okaatzi noshiyakaawentakiri, tema niyoteeyini naaka pantaneero kameethari owakira rowawijaako-shiretee-takimi. ¹⁰ Tema tampatzika-shireri Tajorentsi, eero ramaakiteemiro pantayitakiri eeroka-paeni, petakoyitanaari ikaatzi rashiyitaari Rirori, eekiro piyaata-kaatziiro petakoyitari.* ¹¹ Rootakira nokowako-yiteemiri, ari pikanta-piinta-tyeeyaa poñaahan-teero pikyaaryoo-shire-yitee, roojatzi omonkaa-yitan-teeyaari okaatzi poyaako-wentee-yirini. ¹² Rootaki eero pipera-shiretan-tawaeta eeroka-paeni, tema rootaki kameethatzi poshiya-koyityaari ikaatzi oejokirotaawori ikemijantane, ikaatzi oetziñaarikota-naawori. Tema riitaki aayiteeroni ikashiya-kahae-takiriri.

* **6:10** rashiyitaari = kiteshireri

¹³ Tema paerani owakira Tajorentsi ikashiya-kaanta-kariri awaejatziteni Abraham, tekatsira apaani materoni ipaeryeeniri iwaero Tajorentsi riyotan-tyaari omaperotatyaa imonkaa-waenite. Tema apatziro ipaeryaaka iwaero Tajorentsi, ¹⁴ ikantakiri Abraham:

Omaperotatyaa notajonka-wentemi Naaka,
Naaka sheniteerini picharinitee-yaari.

¹⁵ Teera rathawaa-waenita-tyeeyaa awaejatziteni Abraham, ramatsinkawentaka, ari okanta iñaanta-kawori ikashiya-kahae-takiriri. ¹⁶ Tema aririka ikowa-piinte atziri-paeni riyote kyaari-pero-rika omatyaa ikashiya-kaantziri, ipaeriuro iwaero itzimi-rika awijiriri rirori, ari riyoteete omaperotatyaa imonkaa-waenite. ¹⁷ Ari oshiyawae-witakawo okaatzi rantakiri Tajorentsi, ipaeryaaka Rirori riyotan-teetyaari maperori omatyaa ikashiya-kaantakiri. Tekatsi kanteroni ipaashinita-kaero okaatzi ikenkishiyaakari ranteri. ¹⁸ Ari okanta otziman-tanakari apite kaari imateetzi ipaashinita-kahae-teero. Rootaki omatantari iyotee tee itheeya-nita Tajorentsi, rootaki poemoshirenka-shire-peroteeri aakapaeni awentaa-shire-yitaa-rewo Rirori, iyotzi ari omonkaateeyaa oyaako-yitziri.† ¹⁹ Rootaki oyaako-yitakiri roshiya-kaawentee-tziri jaka oshiyawo apaani tenari ayeentzirori antawo pitotsi eero amaata. Ari okimitari oyaako-yitakiri, ayeenta-shire-peroyitee. Rootaki kantakaawori oshiya-kotan-tyaariri kyaatsiri itantotee-tantawo tonta-maeta-tsiri. ²⁰ Ari añashireyitziro aakapaeni kantacha akyaayitee janta oshiyakawo tonta-mawota-tsiri, aririka oyaampoyirita-neeri Jesús roshiya-kaawentee-takiri kyahaen-tsiri janta oshiyakawo tonta-mawota-tsiri. Tema riitaki Jesús roshiya-kaawentakari paerani Melquisedec. Riitaki Jesús Jewatziriri omperatajorentsita-rewo nimaeka, ashi rowaero rirori.

7

Rompera-tajorentsinka Melquisedec

¹ Tema irika Melquisedec, riitaki pinkathari-wentan-teentsi paerani Aapatziyaweniki, rompera-tajorentsita irika Inkite-jatzi Tajorentsi. Riitaki tonkiyotawaariri paerani awaejatziteni Abraham ipiyantaari ithonkakiri rowayiritari itsipa pinkathari-paeni, ikaminaa-waeri itajonka-wentee-tantyaariri. ² Riijatzi ipaki paerani awaejatziteni Abraham owaahawontsi okaatzi raapithatan-takiri rowayiritaha. Tema irika Melquisedec, eenitatsi oshiyakaa-wenta-chari iwaero. Iroka etawori oshiyakaa-wentari: “Pinkathari kameetha-shireri.” Iroka apiteta-tsiri oshiyakaa-wentari iwaero ipinkathari-wentan-tzira Aapatziyaweniki: “Pinkathari jeekakaan-tatsiri kameetha.”*

³ Tee riyotee-tziro iwaero ashitariri, tee riyoteetzi eejatzi itzimi iwaejatzi-tetanakari. Kimiwitaka tee otzimimi jempe ipoñaanaka jempe ithonkaka, roshiya-kotakari Itomi Tajorentsi, ashi royiuro rirori Rompera-tajorentsita-rewotzi.

⁴ Ari añiirori riiperori irika Melquisedec. Tema irika Abraham awaejatziteni aakapaeni, riitaki ipaki paerani okaatzi raapithatziriri pinkathari-paeni rowayiriyitakari. ⁵ Rootaki kimitakawori okaatzi ranta-piinta-yitakiri paerani asheninkani Leví-paeni. Iitziri apaani ikaatzi tzimi-motziriri asheninka otzimi-rika okaate 10, tema rootaki riyota-kotziri Ikantakaan-teetaniki okaate rantayiteri Ompera-tajorentsita-rewo. Rootaki rametee-yarini tema irikaete icharinita-nakari eejatzi Abraham. ⁶ Riima Melquisedec kaari isheninka Leví-paeni, tee riyotzimaeta iita charinitariri. Roo

† **6:18** Tema eenitatsi apite kanta-kota-chari jaka kaari imateetzi ipaashinita-kahae-teero. Iroka etawori: “Tajorentsi tee itheeya-nita, aritaki omatakyaa okaatzi ikashiya-kaantakiri.” Iroka apiteta-tsiri: “Tekatsi paashinita-kahaeroni ipaeryaaka apaniroeni iwaero Tajorentsi, tema tekatsi awijerini rirori.” * **7:2** Iroka okanta-kota ipakiriri paerani awaejatziteni Abraham irika pinkathari Melquisedec. Aririka raapithateri rowayiritani Abraham okaate 10, apaani rashita-kaeyaari Melquisedec. Ari ikantakirori maawoeni raapithatan-takiri, otzimi-rika 10, apaani rashita-kaeyaari Melquisedec.

kanteencha irika awaejatziteni Abraham, ikashiyakaa-peroe-takiri paerani, riita-kira pakiriri Melquisedec apaani kaatatsiri 10 raapithatan-takiri rowayiritaha. Ipoñaashita irika Melquisedec ikaminaakiri itajonka-wentee-tantyaariri awaejatziteni Abraham. ⁷ Omaperotatyaa ikanta-piinteetzi: “Itzimi-rika tajonka-wentan-tatsiri, rawijirira itajonka-wentziri.” ⁸ Itzimi-rika iitziri apaani kaatatsiri 10 jaka kepatsiki, atziri irika, kaamaneri. Riima Melquisedec, kimiwitaka kañaaniri rirori. ⁹ Roojatzi rantakiri Leví-paeni, ipashita-piinteetari. Tema kimiwitaka riitakimi pinakowentan-tatsinimi, rootaki rantakiri awaejatziteni Abraham, ¹⁰ retanakawo ipinako-wentantaki paerani ipashitakari Melquisedec itonkiyotan-tawaariri ipiyaawo rowayirita. Tekiraata itzimanakiita asheninkani Leví, tema ipinako-wentan-tzitaka awaejatziteni Abraham.

¹¹ Paerani ikaatzi Ompera-tajorentsitaa-rewota-tsiri, icharini-paeni asheninkani Aarón irika, riitaki iiteetzi “Leví-paeni.” Ari okanta Ikantakaan-teetakiri. Roo kanteencha irika-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo, tee imatziro rowameetha-shiretante. Ari imatakiromi, eero rojankinata-koeteemi itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kimitaariri irika Melquisedec, kaari icharinitari Aarón. ¹² Omaperotatyaa itzimae itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kaari icharinitari asheninkani Aarón. Rootaki inashitan-teeyaari Ikantakaan-teetani, omatantyaari itzimae itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo. ¹³ Tema irika ikenkithata-kotee-takiri kimitariri Melquisedec, kaarira icharini-paeni asheninkani Leví, itsipajatzipaenira irika, tee itzimaa-jeetzi apaani isheninka rompera-tajorentsitaa-tyaari.† ¹⁴ Irika kimitakariri Melquisedec, riitaki Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, icharinitakari asheninkani Judá. Tema rojankinariki paerani asheninkani Moisés, tee oshinetaa-ntsita rompera-tajorentsitaa-rewote icharini-yitari Judá.

¹⁵ Ari ayotako-perotziro otzimatyee ipoki itsipa Ompera-tajorentsitaa-rewo kimityaarini Melquisedec. ¹⁶ Irika itsipa pokatsini, iinashityaa, otzimi-moteri ishintsinka, eero ikaamanitee. Riitaki awijiriri itsipa-paeni Ompera-tajorentsitaa-rewo ikenkithata-koetakiri paerani Inintakaan-teetaniki, icharini-yitari Leví. ¹⁷ Tema riitaki ikenkithata-kotee-tziri, ikanteetzi:

Eeroka ashi owaero pompera-tajorentsitaa,
Ari pikimityaari ikanta paerani Melquisedec.

¹⁸ Ari okantari, tema okaatzi Ikantakaan-tawitee-takari, otzimatyee rookaeteero, tee omatziro owameetha-shiretante, eenitatsi kowityaa-chari. ¹⁹ Tema tekatsi apaani owameetha-shirete Ikantakaan-teetani. Roo kanteencha otzimaera otsipa poyaataawori, rootaki matakaa-yiteeroni okaaki-shiretee-yaari Tajorentsi, tema rootaki oy-aakoyiteeri.

²⁰ Rootaki ikashiya-kaeta-kaeri Tajorentsi, riitaki paeryeencha iwaero riyotan-teetyaari omaperotatyaa omonkaatyaa. ²¹ Riima itsipa ompera-tajorentsitaa-rewo, teera ipaeryaa-wentyaari Tajorentsi rowantee-takariri irika-paeni. Tema itsipa paeryaa-wentakiri, ikantakiri:

Riitaki Tajorentsi paeryaa-wentzimiri, tee roepithoka-nitziro iñaani.

Eeroka ashi owaero pompera-tajorentsitaa,
Ari pikimityaari ikanta paerani Melquisedec.

²² Ari okanta, riitaki Jesús yotakaa-yiteeroni nimaeka omaperotatyaa omonkaateeyaa okaatzi ikashiyakaa-teetakiri, rootaki awijakirori otsipa etawita-nakawori paerani ikashiyakaan-teetziri.

²³ Tema oshekiwitaka paerani Ompera-tajorentsitaa-rewo. Tema ikama-piintayitaki irika-paeni, tee omatyaa riyata-kaero rantayiterimi, otzimatyee itzimi itsipa poyaatee-yaarini. ²⁴ Riima Jesús, kañaaniri rirori, ashi rowaero Rompera-tajorentsitaa.

† 7:13 rompera-tajorentsitaa-tyaari = ikaatzi antawaeta-tsiri janta taapoki-mento-tsiki

²⁵ Ari okanta, riitakira Jesús owawijaako-shireteerini ikaate okaaki-shiretee-yaarini Tajorentsi, ikantako-wenta-piinteeri.

²⁶ Riitakira Ompera-tajorentsita-rewo akowityaa-witakari. Iroka ikantari rirori: Itajorentsi-shiretzi, ikameetha-shiretzi, ikite-shiretzi, tee ijeekimo-yiteeri kaari-pero-shireri, rawija-peroteero inkite. ²⁷ Irika Jesús tee ikimityaari Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo paerani. Tema aririka itayiniri atziri-paeni ratsipeta-kaani, retat-apiitawo rirori ikowa-kotziri Tajorentsi ipeyakota-wakiri ikaaripero-shiretzira. Riima Jesús ithotyaaikiro maawoeni, imonkaatakiro ishinetaka paerani rirori ikimita-kotyaari ratsipeta-kaetani. ²⁸ Ikaatzi Ompera-tajorentsita-kaayitziri Ikantakaan-teetani, atziri irikapaeni, shipeta-shireri, ikaamani-yitzi. Riima Itomi-perori Tajorentsi pokaentsiri awijakira paerani osheki ojarentsi, riitakira Rompera-tajorentsita-kaani Tajorentsi ipaeryaa-wentakari paerani iwaero rirori. Riitakira monkaata-kirori kameetha, ari okantetaa-tyeeyani.

8

Riitaki Jesús kantako-wentan-taatsi owakiratan-taari antzi-mota-wakahaantsi

¹ Iroka otzinkami-perotari nokantakiri: Riita-kira Jeepatzii-totaa-rewo Ompera-tajorentsi-wenteeri, riitaki jeekaatsiri rakoperoki Pinkathari-perori, itsipataari ipinkathari-wentantee inkiteki. ² Okimiwitaawo ari rantawaetemi tajorentsi-thaanteki, roo kanteencha teera rantawaetzi tajorentsi-thaanteki rowetsikakiri paerani atziri-paeni, tema inkiteki rantawaetzi ojeekira rowetsika-kaanteeri Tajorentsi. ³ Tema ikaatzi Ompera-tajorentsiten-tsiri paerani, eenitatsi rashita-kaariri Tajorentsi, itayiniri ratsipeta-kaani. Ari ikimitakari eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eenitatsi oeta rashita-kaariri Tajorentsi. ⁴ Roo kanteencha, tee okantawityaa Rompera-tajorentsitemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ijeekan-tawita-paentari kepatsiki, tee oshineta-kaantziro Ikantakaan-teetani, tema tee isheninkae-tetari rirori Leví. ⁵ Tema okaatzi rantziri irika-paeni Ompera-tajorentsita-rewo oshiyakaa-wontsi irokapaeni, tema eenitatsi iñaashiretee-takari jempe okanteeyaa kyaari-perotaatsini janta inkiteki. Rootaki ikantee-takiriri paerani Moisés, jempe ikantyya rowetsikiro tajorentsi-thaante, ikantee-takiri:

Pikimita-kaantero powetsikiro, jempe okanta iñaashiretake-takimiro ochempiki.

⁶ Ari ikantaari Jesús Ompera-tajorentsita-rewo irika, rawijeeri Rompera-tajorentsitetari atziri. Tema Tajorentsi rowakiratee itsipa ikashiya-kaanteetani, riitaki kashiya-kahaeni Jeepatzii-totaa-rewo ikantako-wenta-yitee, rootaki awija-kirori okaatzi ikashiya-kaanta-witee-takari paerani, rootaki awijeerori etakawori ikashiya-kaanteetaki. ⁷ Tema eenitatsi kowityeen-chari etakawori ikashiya-kaantziri kaari imonkaateetzi, rootaki okowantakari otzimi otsipa owakirari, poyaatee-yaawoni.

⁸ Iroka kowityeen-chari, tema ikanteetaki:

Ikantzi Awinkatharite:

Paminiro okaate awijatsini paata,

Eenitatsi owakirari nokashiya-kahaeriri Judá-paeni,

aritaki nomateero nashita-kahae-yaari maawoeni Israel-paeni.

⁹ Eero okimitaawo nokashiya-kaakiri iwaejatziteni.

Tema paerani nokimita-kaantaari nakathata-tyeerimi,

Naakami jewatee-rinimi nomishitowan-taariri Apitantoniki.

Tee imonkaa-tzimaetawo nokashiya-kaakiriri,

Rootaki nokan-taawori naminakowentziri.

Ari ikantaki iñaawaetaki Pinkathari.

¹⁰ Rapiitakiro iñaawaetaki, ikantzi:

Iroka owakirari nokashiya-kaakiriri paata icharinitee-yaari Israel:

Ari niyoshireta-kaayiteeri kameetha okaate rantayiteeri.

Okimiwityaawo nojankina-shiretaa-tyeenirimi Nokanta-kaantani,
Naaka ikimita-kaantee Itajorentsise,
Riiyitaki nashitee-yaari Naaka.

¹¹ Tee okowa-perotyaa riyotaa-wakaa-waeteeyaa,
Apatziro ikantayiteeri isheninka: Piyoshire-peroteeri Awinkatharite.
Tema maawoeni riyotee-teena.

Ari riyoyiteena riiperori-paeni eejatzi ashironkaenkari-paeni, maawoeni.

¹² Osheki noneshironkateeri ikaaripero-shire-yitaki,
Ari nopeyakoteeniri.

¹³ Tema iiteetakiro “Owakirari Ikashiya-kaanteetani,” ari iyotakoe-tzirori iroka etawita-kawori, kimiwitaki paejatotakimi iroka. Tema okaatzi paejatoteen-tsiri, rooteentsi opeyeeyaa.

9

¹ Okanta iroka etakawori ikashiya-kaanteetani, rootaki ikantakaan-takiri Tajorentsi riyotee-tantyaari jempe ikanteetyaa ipinkathee-teeri. Ari okenkithata-kotari Tajorentsi-thaante jempe ipinkathee-teeri. ² Iroka Tajorentsi-thaante, apinakite okaatzi itantotee-takiro. Janta okimo-nakitzi jempe ikyaa-piinteetzi, ari rowaetakiri ootamentotsi, menkochaa-nikiki, eejatzi tajorentsita-tsiri owanawontsi. Ari iiteetzirori “Tajorentsi-naki.” ³ Rooma inthomoeki, jempe ithata-shitee-takiro tontamawori, ewonki-nakitzi. Ari iiteetzirori “Tajorentsi-naki-perori” ⁴ Ari ojeekiri itaanta-piintee-tawori kajanka-pathari, ari ojeekiri eejatzi Tajorentsi-moko. Riitakira ooro rahaetzi rowetsikae-tziro iroka. Ari owakotari inthomoeki epichokiini ikantee-tziri “Iitaka” rowetsika-ñakita-shitee-takiro ooro. Ari rowaeta-kirori ikotzi Aarón shookaen-tsiri paerani, ari ojeekitari eejatzi mapikota jempe ojankinataka ikashiya-kaanteetani.*

⁵ Okanta jeñokiini otapaki Tajorentsi-moko, ari rowaetakiri rowetsikae-tziri roshiya-kaawo ronampiri Tajorentsi, riitaki otsimankan-takawo ishiwanki otapaki Tajorentsi-moko. Rootaki iiteetziri “Neshironka-mentotsi.” Roo kanteencha eerowa niyaata-kaero nokenkithata-kotemiro jempe okantayita apani-paeni.

⁶ Tema rowetsikae-takiro maawoeni iroka-paeni. Osheki ranta-piintakiri Ompera-tajorentsita-rewo janta Tajorentsi-nakiki, ari rantayitzirori ipinkatha-tajorentsitantari. ⁷ Rooma inthomoeki Tajorentsi-naki-peroriki, apatziro ishinete-tziri ikyye Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo. Apawo-jatzira ikyaa-piintzi ojarentsiki. Aririka ikyaaki janta, raanaki rira piratsi itsikirijan-tyaawo Neshironka-mentotsi. Ari okantya ineshironkatan-tyaariri Tajorentsi, eero rowajankitaa-wentantari iyaari-peronka. Ari ikimitaa-yitziriri eejatzi atziri-paeni kaaripero-shire-yitatsiri okantakaawo tee riyowae-tamatsitzii rirori. ⁸ Ari okanta, eenitatsi iyotakaa-yiteeri Ishire tajorentsi, iroka okanta: Paerani otziman-tawitari Tajorentsi-thaante, tee okanta ikyaayite atziri-paeni janta Tajorentsi-naki-peroriki. ⁹ Iroka okanta-kota: Apaani atziri amayitziriri ratsipeta-kaani rashita-kaeyariri Tajorentsi, teera roo kantakae-yaarini ipinkatha-shire-perotan-tyaariri Tajorentsi. ¹⁰ Apatziro itziyitee-yaawo owanawontsi, imiriteetziri, romitsiryaayita-piinteeyaa. Rootaki imonkaateete ikantakaan-teetakiri koñaaayita-tsiri, rootaki imonkaateete roojatzi rowakirata-kaantee-yaawori Tajorentsi ikashiya-kaanteetani.

¹¹ Ikanta ipokaki Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki oshiyawitariri Ompera-tajorentsita-rewo. Teemaeta ikyye Tajorentsi-pero-nakiki, rowetsikani atziri-paeni. Apatziro ikyyeri rirori inkiteki, jempe anintahaeeyaa paata. Rootaki oshiyakaa-paeri Tajorentsi-naki-perori, kaarira atziri wetsikironi. ¹² Tema irika Jeepatzii-totaa-rewo tee

* 9:4 Iitakama = maná

ikimitaari Ompera-tajorentsitaa-rewo atzirita-tsiri kyaa-piinta-witachari Tajorentsi-naki-peroriki raanaki rira piratsi. Tema riitaki shinetashiteencha rowamaeteri rapata-paentero rira, ikini iñahaeteero maawoeni ashi rowaero rawijako-shire-yitee.†

¹³ Oshiyakaa-wentziro aririka okameethatzi-moteeri Tajorentsi rira piratsi, eejatzi ijampote, kimiwitaka rootakimi kitewathata-kaerini atziri antakirori ipinkae-tziri.

¹⁴ Rooma rira Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki thotyaa-kirori pikite-shiretan-tayitaari. Tema ikimitaha rirori tekatsi oetyaa ikinakaa-shityaari, riijatzi shinetashiteen-chari rowaeteri, okantakaakari Ishire tajorentsi. Riitaki oshetapithatee-mirori pikenk-ishiryaaari kaari-perori, tema pantayitakiro kaamanita-kaanta-tsiri. Tema otzimatyee pantayiteero okaatzi ikowakaemiri Tajorentsi, Kañaaniri.

¹⁵ Riitakira Jeepatzii-totaa-rewo rotyaantakiri Tajorentsi ikantako-wenteeri atziri-paeni, ari okanta rowakirata-kaantaawori ikashiya-kaanteetani. Iroka okanta-kota owakirari ikashiya-kaanteetani, otzimatyee ikami apaani, ari okantyyaa rawijakotan-teeyaari piyathata-kawori etawori ikashiya-kaanteetani. Aritaki iñahaeteero ikashiya-kaakaero paerani kañaanite. Iroka ikashiya-kaanteetani, ariwaetaki apaani jankinarentsi jempe okenkithata-koyita okaatzi rashiteetari, okenkithata-koyitziri eejatzi ashiyitee-yaawoni aririka ikama-yitaki ashitaaniri. ¹⁶ Roo kaari riyoperotee-tanta itzimi aayiteroni okaatzi rashita-kaetan-takari, apatziro riyoteetzi aririka ikamaki ashitaaniri. ¹⁷ Eenirorika rañii ashitaanari, eero ipiteetari ikashiya-kaetzi-riri rashitee-yaawo. Apatziro ipaeteeri aririka ikamaki. ¹⁸ Ari okantari, retantee-tanakawori etawori ikashiya-kaanteetani, eenitatsi iita kamaentsiri, rira retantee-tanakari. ¹⁹ Paerani ithonkakiro Moisés iñaanata-kiniri atziri-paeni Ikantakaantani, raaki rira piratsi, itentaakiro nijaa, raaki inchashi-mpoki, rankowiitaki kityonka-mawota-tsiri, itsikirijan-takawo jankinateen-chari, ari ikimita-kirori eejatzi atziri-paeni.‡ ²⁰ Ikantakiri:

Iroka iraantsi rootaki ooñaaawonta-peroteroni ikashiya-kaakaeri Tajorentsi, rootaki ikantakaan-takiri.

²¹ Itsikirijan-takawo eejatzi iraantsi janta Tajorentsi-thaanteki, ari ikimitaa-kirori okaatzi jeekatsiri inthomoeki. ²² Ari okanta, tema okimiwitaka aririkami itsikirijanteetyaawo rira piratsi, imonkaata-neero Ikantakaan-teetziri, okimiwitaka roomi oetewathatan-tatsini. Tema eerorika otzimi iraantsi, eero ipeyakotan-teero Tajorentsi kaari-perori.

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo matakirori rowawijaako-shiretantzi

²³ Rootaki ratsipe-wentantari piratsi itahae-tziniri Tajorentsi kimiwitaka ikitewathata-kaanta-tyeemi. Rootaki kimitakawori okaatzi awijeen-tsiri inkiteki, rotyaantakiri Tajorentsi ratsipe-wentan-tyaa Jeepatzii-totaa-rewo, ikite-shireta-kaanta-yiteeri. Rootaki awijakirori ratsipe-wentan-tawitaka ipireetari. ²⁴ Tema tee ikyyee Jeepatzii-totaa-rewo Tajorentsi-naki-peroriki rowetsika-matsitani atziri-paeni. Tema rootaki oshiyakaa-wentacha inkiteki janta ikineera Jeepatzii-totaa-rewo, ikantako-wenta-yitee ijeekira Tajorentsi. ²⁵ Tema tee rapiipiinta-paentziro Jeepatzii-totaa-rewo ikama-wentantzi. Ari inashiyitaari rantziri Ompera-tajorentsitaa-rewo kyaawita-piinta-chari apawo-jatzi ojarentsiki Tajorentsi-naki-peroriki. Teera riitaki ashityaawoni rira ijakoteetziri. ²⁶ Arimi roshiyarimi Jeepatzii-totaa-rewo ikaatzi Ompera-tajorentsitaa-rewo, osheki rapiipiinteromi ikamawentante. Arimi retanakyaawo ikemaatsi-wentantyaami owakira owetsikan-takari kepatsi. Tema apawo-jatzi ikamawentanta-paentzi ratsipe-wentantyyaa. ashi rowaero rotsinampahaero kaari-perori. ²⁷ Roowaetaki ikantee-tziri: Maawoeni atziri apawo-jatzi okanta ikami, opoñaaashityaa ramina-koteeri Tajorentsi. ²⁸ Rootaki rantakiri Jeepatzii-totaa-rewo, apawo-jatzi ikamaki ikemaatsi-wenta-kari osheki kaari-pero-shireri. Roo kanteencha eejatzi ikoñaatapae paata rirori, eero ikemaatsita-kaeta-waari, tema rowawijaa-koteeri ikaatzi oyaakoyiteeriri.

† 9:12 piratsi = cabra, vaca ‡ 9:19 inchashi-mpoki = isopo

10

¹ Rootaki Ikantakaan-teetani oshiyakawori aamparentsi. Tema okanta apaani aamparentsi tee otzimi owatha, apatziro riyoteetzi eenitatsira iita ashitawo raampari. Ari okantari eejatzi Ikantakaan-teetani, iyotaakae eenitatsi paata kameethataa-tsini. Tema ikantakaan-tani iroka Tajorentsi ita-piintee-teniri ratsipeta-kaetani maawoeni ojarentsiki, roo kanteencha teera owameetha-pero-shiretziri atziri-paeni antayitakirori. ² Arimi omaperotyaa owameetha-shire-perotante, ikaatzi mayitakiro arimi rooka-kiromi ikaaripero-waetzi, tema aritaki oeteshireta-kirimi, eero iyaatakaeromi okantzimo-shireta-waetari rantayitakiro kaari-perori. ³ Teera ari okantyyaa, rootaki ranta-piinta-witakari awijayitzira ojarentsi-paeni, ita-piinta-yitziniri Tajorentsi ratsipeta-kaani, ikenkishiryaa-kotawo iyaari-pero-shirenka. ⁴ Tema rowamaawita-piintari ipira-paeni rapatakaeri rira, tee othotyero opeyako-perotero iyaari-peronka atziri.* ⁵ Rooma ipokantakari-ranki Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepatsiki, ikantakiri Tajorentsi:

Tee pikowae-ro eeroka ramae-teemi ratsipeta-kahaetani eejatzi rashita-kaetzimiri. Rootaki pikowa-peroteeri nokemijanteemi, pikanta-kakaawo otzimi-moteena nowatha.

⁶ Teera apatziro inimotemi itahae-tzimiri ipireetari, rashita-kahae-tzimiri okantakaan-tziro iyaari-pero-shirenka irika-paeni.

⁷ Nokante Naaka:

Tajorentsi, nopokaki naaka nanteero okaatzi pikowakaa-kinari eeroka, Tema rojankinata-koetakina paerani.

⁸ Pikenkishireero ikanteetaki jaka:

Tee pikowayi-teeri ramaeteemi ratsipeta-kahaetani eejatzi rashita-kahae-tzimiri.

Tee inimotzimi itahaetzimiri ipireetani, rashita-kahae-tzimiri okantakaan-tziro iyaari-pero-shirenka.

Roo kanteencha, ¿kaarima ikantakaan-teetziri iroka? ⁹ Anjatyaa pikenkishireero otsipa ikantee-takiri:

Nopokaki naaka nanteero okaatzi pikowakaa-kinari eeroka,

Iroka apiiteen-chari ikantee-takiri, opoyaatawo etanakawori paerani. ¹⁰ Tema ikowaki Tajorentsi roete-shire-yitee aakapaeni. Aritaki imatakiro rotyaantan-takariri Jeepatzii-totaa-rewo Jesús ishinetakiro iwatha ratsipeta-kowentan-teeyaa, ikamawenta-paentero maawoeni atziri-paeni.

¹¹ Paerani, maawoeni Ompera-tajorentsita-rewo raminiri Tajorentsi rashita-kaariri, rapiipiintziro kitejeriki itayiniri ratsipeta-kaani. Teemaeta imatziro rokakaanta-perotero kaari-perori. ¹² Rooma Jeepatzii-totaa-rewo, apawo-jatzi ishinetaka ratsipetyaawo iyaari-peronka atziri-paeni, roojatzi ijeekae rakoperoki Tajorentsi it-sipataari ipinkathari-wentantzi, ¹³ ari ijeeki royaawenta roojatzi rotsinampaanteeyariri iijaneentani ikimita-kaantari imakoryaa-kitzi-mento.† ¹⁴ Rootakira rantantakawori apawo-jatzi ikamawentan-takiro iyaari-peronka atziri-paeni, ashi rowaero roete-shire-pero-yiteeri. ¹⁵ Ari okantakari Ishire tajorentsi iyotakaakae omaperotatyaa. Tema riitaki etakawo rojankinata-kaantaki:

¹⁶ Tema iñaawaetaki Pinkathari, ikantzi:

Iroka owakirari ikashiya-kaanteetani iñaeteeri paata:

Ari niyoshireta-kaayiteeri kameethari okaate ranteeteri

Okimiwityaawo nojankina-shireta-tyeenirimi nokanta-kaantani.

Nokenkishireta-kaakiri.

¹⁷ Eekiro ikantatzii:

Ari nopeyakoteeniri ipiyathatakaha, rantayitakiro kaari-perori.

* **10:4** ipira-paeni = toros, cabríos † **10:13** makoryaa-kitzitaantsi

18 Tema ipeyakotan-teero Tajorentsi ikaaripero-shireteetzi, tee okowa-peroteeyaa rashita-kaetyaari Tajorentsi ikaariperoetakira.

19 Rootaki noyemijantzín-karite-paeni, tema rapatakiro rira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo rowamaan-teeta-kariri, awentaa-shiretee-yaari Tajorentsi, okimiwityaawo akyaatyeeemi Tajorentsi-naki-peroriki. 20 Tema ratzirítakira Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki omatantaari akyaayitee inkiteki, oshiyakaa-wenta-chari akyaatyeeemi ithateetakirowa tonta-mawota-tsiri Tajorentsi-naki-peroriki. Aaka omapoka-yitaawori iroka kaari imateetzi paerani, rootaki kañaanikaan-taatsiri. 21 Pimitaari nimaeka Jeepatzii-totaa-rewo riimi Jewatziriri ompera-tajorentsíttaa-rewo akaatzi rashiyiteera Tajorentsi. 22 Ari okanta. Kyaari-perowa akanteeyaa atsipa-shiretee-yaari Tajorentsi, kyaaryoo akantyyaa awentee-yaari. Ikiteshiretakaa-yitee, eero akenkishiryaa-koyitaawo kaari-perori. Tema akimitakaantyyaa romitsiryaaantantatyeeromi nijaa kiteshaari. 23 Kijokiro owanakiro awentaa-shiretaa-ri, ikemaetakae akantaki: “Noyaako-tani irika Jeepatzii-totaa-rewo.” Tema irika kashiya-kaakaerori, kijokiro rowakae rirori. 24 Oztimatyyee akenkishiryaa-koteero jempe okantyyaa akowa-shireta-kaantyaariri itsipa retakotantyyaa, rantayiteero kameethari. 25 Eero apakayiro apiyota-piintyyaa, tema eeniyitatsi ookaa-yitakirori. Tema oztimatyyee akowaka-shireta-kaeyaari akaateeyini. Eekiro aatatyee antaneero ayoteera aritaki ipiye Jeepatzii-totaa-rewo.‡

Ikamantee-tziriri antzirori ikowakashitaniki kaari-perori

26 Tema ayoteero kyaariperota-tsiri, aririka othataa-shitanakyaawo oka-nakiro, eekiro aatakaatyeeero antayitero kaari-perori, tekatsi itsipa atsipeta-kowenteeni akaaripero-yitakira. 27 Tema ikamantee-tatyee athaawa-shirete rowajankiteetee, tema ithonkae-ri Tajorentsi itaayiteeri ikaatzi kijaneenta-kiriri. 28 Paerani, itzimirika piyathata-kyaawoni Ikantakaantani Moisés, tee ineshironkae-tziri, rowamahae-tziri ikaatzi-rika mawa kanta-koterini. Ari rowamae-takiri eejatzi ikaate-rika apite kanta-koterini. 29 ¿Tema omaperotatyyaa rowajankiteeteri maninta-kirori rantzi-mota-kaeri Itomi Tajorentsi? Tema okimiwitakawo raatzika-shiwaeteetawo kaari kameethatatsini, imaninta-shiwaetakawo rapatakiro rira ikamawentantaki. Ari itheenka-shireta-kirori rantzi-motan-tziri Tajorentsi ikashiya-kaawitari roete-shireteeri. Ikaweya-waetakiro Ishire tajorentsi neshironkatantaniro. 30 Rooma aakapaeni ayotziri kanteen-tsiri:

Naakataki owajankitaan-tatsini,

Naaka piyakowentan-tachari.

Rootaki ikantakiri Tajorentsi. Ikanteetzi eejatzi:

Rowajankíttaa-yitziri Tajorentsi ikaatzi rashitaari rirori.

31 ¡kimitaka osheki ithaawa-shiretantee-takimi riyoteetee riita-takira owajankitaantaatsini Kañaaniri Tajorentsi!

32 Pikenkithashiryaa-kotyaa. Tema eerokayitaki paerani kemijanta-neentsiri, kimi-witaka pikoñeetyaa-kota-tyeemi. Piñaawitakawo ikemaatsita-kaetakimi, roo kanteencha tekatsi eewokimini. 33 Piñaayitakiro eejatzi ikijeetzimi, rowatsinahaetzimi jempe ipiyoteeta. Poemoshirenka-yitakiri awijimo-yitziri okaatzi piñaakiri eeroka.

34 Poemoshirenka-yitakiri ikaatzi romonkyaa-hae-takiri, piñaayitakiro eejatzi raapitheetaki-miro tzimimo-yitzimiri. Roo kanteencha eekiro piyaatatyee pikowa-shiretanaki, tema piyoteeyini okaate piñeeri paata, osheki okameetha-perotzi, ashi owaero.

35 Rootaki eero pookantawo okaatzi pawentaa-naari, tema osheki ipineeteemi paata.

36 Pamawetero pantayita-neero ikowakaa-yitzimiri Tajorentsi, ari okantyyaa piñaantee-yaawori ikashiya-kaakimiri. 37 Ikantzi Tajorentsi:

Eero ishenkaa ipiyantee-yaari okaakitzi-mateen-tsiri,

‡ 10:25 ipiye = Ikitejerite Pinkathari

Eero rojamanitzi.

³⁸ Tampatzika-shireri irika awentaa-shiretaari, aritaki iñeero rañaantee-yaawo.

Rooma aririka ipiya-shiretee, eero rinimota-kaanawo.

³⁹ Rooma aakapaeni, tee akimitari ikaatzi piyashireta-chari, riitaki ithonkaeri. Tema awentee-yaari aakapaeni, aritaki añaakiro añaashire-yitee.

11

Awentaa-shiryaantsi

¹ Iroka okanta-kota awentaa-shiryaantsi. Okimitatyaa aririka ikanta-shireteete: “Aritaki omatakyaa noyaako-tani.” Riyoshiryaaki aritaki omatakyaa ikoyiri, okantaw-itakyaa tekira iñeero. ² Rootaki rawentaa-shirenka awaejatziteni inimota-kahaeriri Tajorentsi. ³ Rootaki awentaa-shirenka kantakaawori amatantawori akemathateero jempe okantaka rowetsikan-takawori Tajorentsi kepatsi. Tema apatziro iñaawaetaki, matanaka wetsikanaka. Ari opoñaanakari owetsikanaka iñahaeteeri nimaeka kaari koñaata-tsini paerani.

⁴ Rootaki rawentaa-shirenka Abel kantakaari rashita-kaakari Tajorentsi ratsipeta-kaani, awijanakiro rashi Caín rashita-kaawita-kariri Tajorentsi. Rootaki ooki-motakari rashita-kaariri Abel. Ari ikantanaki Tajorentsi: “Kameetha-shireri irika Abel.” Okantawitaka ikamaki Abel, eeniro akema-kota-piintziri okimiwitaka roojatzi rañeemi rirori, rootaki kantakaawori ikemijantaki. ⁵ Roo rawentaa-shirenka Enoc kantakaari raantee-taariri, tee iñeetziri ikami. Tema inkiteki rahaeri Tajorentsi. Paerani eeniro ijeeki kepatsiki, ikantakiri Tajorentsi: “Eerokaha inimitakaa-perota-kinari.”

⁶ Tema kaari tzimatsini rawentaa-shirenka, teera inimotoziri Tajorentsi. Aririka ikowaete riyoperoe-teeri Tajorentsi, otzimatyee ikemijantee, ikante: “Omaperotatyaa itzimi Tajorentsi.” Ikante eejatzi: “Ari imatakaa-yiteeri Tajorentsi kowaperotatsini riyoteeri.” ⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Noé kantakaari rowetsikan-takawori antawo amaako-mentotsi rowawijaa-kotan-taariri isheninka-paeni rirori. Kyaaryoo ipinkatha-tajorentsita-nite rirori. Tema Tajorentsi kamantakiri okaate awijatsini kaari iñahaetzi paerani. Rootaki kowaperota-chari rowajankitahae-teeri jaawiki-jatzi-paeni. Tema rawentaa-nakari Noé irika Tajorentsi, rootaki ikantan-takariri Tajorentsi: “Tampatzika-shireri irika Noé.”

⁸ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori ikemijantan-takariri Tajorentsi ikantakiri paerani ishitoyi inampiki riyatero otsipa nampitsi ikashiya-kaakiriri. Rootaki imatakiri Abraham, jataki, okantawitaka tee riyoteetzi jempe roshiretawo.

⁹ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori imatanta-kawori inampitawo kepatsiki tee itzimapae isheninka janta. Ari ijeekakiri ipanko-shetari mashitsimashi. Ari ikimitaakari Isaac, Jacob, tema riijatzi ikashiya-kaeta-kiriri. ¹⁰ Rootaki imatanta-kawori Abraham inampitawo, tema riyotzi ari ikaañaanite inkiteki. Kimiwitaka riitaki okantashiryaa-kawori nampitsi ikenkishiryaakari Tajorentsi, rootaki rowetsikakaeri. ¹¹ Ari okimitzitakari roori Sara, tzimae eentsite okantakaawo awentaa-shirenka. Tema antawopero-witaka, kaawita-paaka otzimi eentsite. Roo kanteencha, omateero tzimae eentsite, tema awentaa-shireta-nakari Tajorentsi aritaki imatakiniro ikashiya-kaakirori. ¹² Ari ikantakari oemi Sara, ikowawitaka rantariperonkaki, rowaka-haeromi iina, ari okanta ishekitan-taari icharini-yitari, ikimitari ishekitzi ompokiro, ikimitawo impaneki oshekitzi nijaa-cheraaki. Omaperotatya isheki-perotee, tekatsi materoni riyoteeri ikaatzira ishekitzi.

¹³ Maawoeni irika-paeni akenkithata-kotziri, ikamako-yitakiro rawentaa-shirenka, tee iñaahaero okaatzi ikashiya-kaeta-kiriri. Apatziro rokantashiryaanakawo. In-teena ojeekaki inkite ikowa-shiryaakiri inampitee-yaawo. Rootaki ikantee-tantari:

“Ajeeka-shiwaewita kepatsiki, kaarira anampi, akimitakari kaari tzimatsini isheninka-paeni.” ¹⁴ Tema ikenkitha-waeta-kotakiro awijeen-tsiri, ari ayoperotziri omaperotatyaa aminamineetzi otsipa nampitsi jempe inampi-perotee-yaawo kameetha. ¹⁵ Roomi ikenkithata-kote ipiyayiteemi inampiiteki jempe ipoñaayitakawo paerani, aritaki imatakiro ipiyayiteemi. ¹⁶ Tema eenitatsi itsipa ikowa-perotakiri, awija-perotzirori iroka, tema janta inkiteki ikoyiro. Rootaki rowetsika-kiniriri Tajorentsi rashi-paeni irika-paeni, tema tee ikaani-wentziri ikanta-piintakiri “Notajorentsite.”

¹⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Abraham kantakaawori rashita-kaantyaariri Tajorentsi rapintzite itomi, irika Isaac. Tema iñaanta-tyaawo Tajorentsi rawentaa-shirenka Abraham. Roowiteen-chami rapintzi-ryeerimi itomi, ¹⁸ okantawitaka ikantakiri Tajorentsi:

Irika Isaac riitaki piñaantee-yaari itzimae osheki picharinityaari.

¹⁹ Tema rawentaa-shiretakari Abraham irika Tajorentsi, riyotzi aritaki rowañahaeri kamatsiri. Rootaki roepiyan-taariri Tajorentsi itomi Isaac, tema riitaki oshiyakaa-wentakiro rañahaetee. ²⁰ Rootaki rawentaa-shirenka Isaac kantakaawori ikaminaan-takariri itajonka-wentante Jacob eejatzi Esau, rootaki oshiyakaa-wentacha okaate awijayita-tsini paata. ²¹ Rootaki rawentaa-shirenka Jacob kantakaawori ikaminaan-takariri itajonka-wenteeteri apiteranki itomi José, tema iweshiryaa-wentaari rirori Tajorentsi ikotzi-pookitan-takari ikami-matakira. ²² Rootaki rawentaa-shirenka José kantakaari ikantan-tanakari ikami-mataki, ikantzi: “Aririka ishitowa-yitee Apitan-toniki asheninka-paeni Israel-paeni, raminee jempe inampitee-yaawo.” Ikantaki eejatzi: “Otzimatyee rahaeta-neero paata notonki-pooki.”

²³ Rootaki rawentaa-shirenka ashitariri Moisés kantakaari romanantakariri reencha-nite owakira itzimapaaki, roojatzi ikaatakotan-takari mawa kashiri. Tema kameethaa-nikiri irika eencha-niki. Tee ithaawantari ipiyathatyaawo okaatzi ikantakaan-takiri pinkathari. ²⁴ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaari kaari ikowanta icharinityaari pinkathari Faraón, okantawitaka rootaki rishinto pinkathari oemotan-takiri. ²⁵ Tema rootaki ikowaki itsipatyaari atziri-paeni rashitari Tajorentsi, ari itsipatakari isheninka-paeni rowajankitaa-waetee-tziri, tee ikowaajee-rotzi inintaa-waetyaawo eepichokiini ikowa-shiyitari rirori. ²⁶ Tema riyotaki Moisés rootaki kowaperotacha ikemaatsi-waetyaa rirori ikimitee-yaaha paata Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki awijirori oshekitzi-motziri rashaahawo Apitantonijatzi. Tema rootaki rokantashiryakari ari ipineeteeriri paata. ²⁷ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaari ishian-takari Apitantoniki. Teera rootaki ishian-takari ithaawan-tatyaari pinkathari rowajankiteeri, tema ikyaaryoo-wenta-tziiro okaate rantakaeriri Tajorentsi, okimiwitakawo iñaawoota-tyeerimi Tajorentsi kaari koñaanita-tsini. ²⁸ Rootaki rawentaa-shirenka Moisés kantakaawori imonkaatziro ikantakaan-teetakiro Anonkoryaantsi, itsikirijan-takawo iraantsi eero rowamaantari ronampiri Tajorentsi ithonkiri rantarite itomi-paeni Israel-paeni.

²⁹ Rootaki awentaa-shiren-kantsi kantakaawori imontyahaeta-tanta-kawori Inkaari Kityonkaari, ranashitee-yanakani opiryaa-pathatanakira. Rooma imawita-paakawo Apitantonijatzi, piinkaeyakini riroripaeni. ³⁰ Rootaki awentaa-shiren-kantsi kantakaawori imatanta-kawori rinki-rinkitakiro Kashiryaaari okaatzi 7 kitejeri, roojatzi iñaantee-takawori opooka-thapitaki nampitsi. ³¹ Rootaki awentaa-shirenka Rahab kantakaawori oneshironkatan-takariri owayiri-paeni aminaantachari, ari okanta kaari otsipantantari piyathari-paeni ithonkae-takiri. Okantawitaka iroka Rahab mayempiro naawita.

³² ¿Nokenkithata-koterima itsipa-paeni? Eero nohotyaakotziri. Irika ikaateeyini: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, eejatzi Kamantan-taniri-paeni. ³³ Rootaki

rawentaa-shirenka irika-paeni kantakaa-yitaari okanta: Itzimantari otsinampaa-yiteeriri pinkathari-paeni, itsipa tampoatzikatan-tatsiri, itsipa ñaayiteerori ikashiya-kaeta-kiriri, itsipa rookawitee-takari imooki maanitzi, tee ratsikiri, ³⁴ itsipa rookawiteetaka paamariki tee itahaa, itsipa romaaminthateetaki rowathee-terimi, itsipa ishintsita-kaetee, itsipa ñaaperotachari rowayirita, itsipa romishiya-yitaki owayiri-paeni poñaachari otsipa nampitsi. ³⁵ Eenitatsi tsinani ñaayiteeriri osheninka-paeni rañaayitee ikamawitaha. Roo kanteencha eenitatsi itsipa kamimayiteen-tsiri rompoja-waetee-takiri, tee rokana-nakiro rawentaa-shirenka ipakaan-teetyaaririmi. Tema oyaakotakiro raña-pero-yitee paata, eero okimitawo añaawitaha nimaeka. ³⁶ Eenitatsi itheenka-waetee-tziri opoñaashityaa ipajawaetee-takiri, itsipa roojotee-takiri roojatzi romonkyaantetakari. ³⁷ Eenitatsi ompojeetakiri, itsipa itankae-takiri, itsipa rojateet-takiri. Eenitatsi itsipa anashinashi-waeta-chari apatziro ikithaa-matsitakari mashitsi-mashi, itsipa kowityaa-pero-waetatsiri, itsipa osheki aminaminee-takiri, itsipa ikemaatsita-kaetakari.* ³⁸ Itsipa ikinawae-yitaki ochempi-mashiki, ochempiki, itsipa inampiyitakawo omooki. Tema riiyitaki kameethaperotatsiri irika-paeni rawijanakiri itsipa-paeni jaawiki-jatzi-paeni, eero omataa-jeeta amonkatziyan-tyaari irika-paeni.

³⁹ Rootaki rawentaa-shirenka irika-paeni kantakaawori okanta Tajorentsi iweshiryaa-wentan-taariri, okantawita tekira iñaayiteero ikashiya-kaayita-kiriri. ⁴⁰ Tema rokantashiryaaakawo Tajorentsi awijirori: Ikowa-kahaero aakapaeni atsipayitee-yaari irika-paeni, ikameetha-shireta-kaayitee maawoeni.

12

Apatziro owashitaneeri Jesús

¹ Rootakira añaashintsi-yitan-tyaari aakapaeni, okimiwityaawo oyiishitan-tatyeemi, oshiyakaantero eejatzi raminako-yiteemi jempe ipiyoteeyani matakirori rawentaa-shiretaka oshiyakoyiteeyaari aakapaeni. Tema amatantyaawori ashiyaperote, ooka-neero ithaari amatsinka-kaeri ashiya. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari ookiro ithaari aririka ooka-neero akaaripero-shireta-waetzi. Ari añiirori oetziñaarikotyaaawo ashiya-yintee. ² Ikimita shiyachari roetziñaarikotawo raminiro jempe rareetyaa, ari akimitanee-yaari aakapaeni, oetziñaarikotaneeyaari Jesús awentaa-shireta-kaakaeri. Tema ritaki thotyaa-kaeroni awentaa-shiretani. Riitaki oshiya-koteeyaari, tema rokantashiryaaakawo paerani rirori inintahaeyaa. Rootaki ramawetantakawori ikentakowitee-takarira, tee okantzimotyaaari ipashiwentakaawaetyaa ikamawita-paenta. Tema jeekae nimaeka rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wentantee.

³ Aririka akenkishireta-koteri Jesús jempe ikanta ramawetan-takawori rirori ikijaneenta-waetakiri kaari-pero-shireri, rootaki thaamenta-shireta-kaeni aakapaeni amawetan-tyaawori, eero okantzi-moneenta-shiwaetee. ⁴ Piña-shintsita-piintakawo eeroka-paeni kaari-perori pookaeromi, roo kanteencha tekira piñero rowamahaetemi. ⁵ Aamaashityaa pipeyakotakiro ishintsi-tan-tzimiro Tajorentsi jankina-rentsi, ikimita-kaantzimi eerokami itomi-paeni, ikantzimi:

¡Notyomi! Eero pimanintziro aririka rowajankiteemi Piwinkatharite.

Eero okantzimo-neenta-waetzimi aririka ishintsi-temi.

⁶ Tema riitaki retakotani Pinkathari iñaanta-piintakari, Maawoeni ikimita-kaantaari itomi, rowajankiteeri.

⁷ Okaate awijimo-yitemiri nimaeka pikimita-kaantero Awinkatharite ñaanta-shiretzimiri. Tema ikimita-kaanteemi Tajorentsi eeroka itomi. ¿Tema rowajankitaa-piintziri itomi ashitaa-nita-chari? ⁸ Otzimatyee rowajankitee maawoeni Tajorentsi. Terika piñero eeroka, kimitaka tekira itominta-perotzimi Tajorentsi, tema notyomi mayempiri eeroka. ⁹ Okimitaha itzimi koñaatziro ashiteeri, rowajankitee, apinkathatziri rirori.

* **11:37** mashitsi-mashi = imashi owisha eejatzi cabra.

¿Eeroma apinkatha-peroteeri Ashiteeri kaari koñaatatsi omatantyaari añaashire-yitee?
¹⁰ Tema ikaatzi ashiteeri koñaatziro eepichokiini rowajankitaa-yitee jempe okantzi-motari rirori. Riima Tajorentsi rowajankitaa-yitee rirori ari okantyaari ikameetha-shireta-kaanteeri, ikite-shiretae eejatzi ikimitaha rirori. ¹¹ Tema tee inimo-shire-yitee rowajankitaa-minthee-teerika, tema osheki okantzimo-neenta-shireta-waetee. Roo kanteencha paata, ikaatzi kaari maninteroni rowajankitahae-tziri, aririka ikameetha-shire-yitee, aritaki iñahaero ijeekae kameetha.

Apaatakirori ineshironka Tajorentsi

¹² Rootakira piñaa-shintsitan-tyaari pimityaari ñaanta-piinta-kawori ishiya, iñaashintsita okantawitaka ishipeta-shempa-witaka, ari ikimiteerori eejatzi ishipeta-yereto-witaka, iñaashintsita. ¹³ Pikimi-yitee-yaari eeroka-paeni shiya-piinta-chari okameethawokitzi kaari ñeeroni ikithokiri ishipeta-kitzitaki. Tema otzimatyee eero ikariperowaetzi iitziki. ¹⁴ Tema kameetha pakameethata-wakaa-neeyaa, piñaa-shintsityaa pikite-shirete. Tema eerorika pimayiteero, eerowa piñahaeri Awinkatharite. ¹⁵ Paamawentyaari ikaate apaatakirori ineshironka-witaari Tajorentsi. Paamawentyaari oetzipina-shiretan-taniri, roetzipineeri-kari ikaatzi kemijanta-yitatsiri, ikimita-kota-kyaawo kepishita-tsiri inchashi piyanta-tsiri. ¹⁶ Paamawentyaari ñaathawaeta-shitanchari. Paamawentyaari theenka-tajorentsitananiri ikimityaarini paerani Esáú. Tema antawo ayimatakiri itashe, ikowa-perotaki royaa, ari riyomparitakawo rowanawo rirentzi, ipakiri ikashiya-kaawitee-takariri rirori retawita-kawowa itzimi. ¹⁷ Tema piyotzi eeroka-paeni rantakiro Esáú okaatzi awijeentsiri, osheki ikowawitaa iñeeroni itajonkawenteeteri, antawo riraa-kotakawo. Roo kanteencha tee iñiimaetee-yaawo jempe ikinaaairo rowetsikan-teeyaawori ikinakaa-shitakari.

¹⁸ Tema tee pikimitari eeroka-paeni aakirori paerani Ikantakaan-teetani. Riyaatee-yakini rirori ochempiki ojeekira koñaata-tsiri. Tema osheki otaantzi, tsirenikaakitaki, ooreenkakitaki, antawo otampyaataki. ¹⁹ Ikemakiro itziwooteetzi. Ikemaki eejatzi antawo iñaawaeteeetzi, ari ithaawae-yanakini, osheki ramanee-yawitakani eero ikemantari ñaawaeteen-tsiri. ²⁰ Tema osheki ithaawan-takawo okaatzi ikantakaan-teetakiri, ikanteetzi:

Eero pikinawaetzi jaka ochempiki. Eero omaneeta pikinakaa-yiteri eepichokiini pipirayitari janta. Aririka ikineetaki eepichokiini janta, otzimatyeeera rowamahae-tanta-kyaari mapi, otzimatyeeera ikenteeteri.

²¹ Omaperotatyaari okowaenkatzi ikantzi Moisés:

Antawo nothaawan-takawo, ompetawaetakina.

²² Teera pikimitari eeroka-paeni ikaatzi ñaakirori, tema eeroka-paeni kimitakariri ikaatzi jateentsi ochempiki Kijakowentoniki, jeekatsiri Aapatziyaweniki. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari piyaayitee inkiteki janta ijeekinta Tajorentsi Kañaaniri. Tema aritaki pitsipatee-yaari eeroka-paeni ipiyotapaa ronampiripaeni Tajorentsi. ²³ Pikaateeri ikaatzi piyoteen-chari janta itsipataari retakari Itomi Tajorentsi, tema riiyitaki jankinata-koteen-chari ijeekayitee inkiteki. Pitsipatee-yaari Tajorentsi aminako-yiteerini rantayitakiri maawoeni atziri-paeni. Pitsipatee-yaari ishire-paeni kemijantzinkari-paeni ithotyaa-kaetakiri ikameetha-shireta-kaetziri. ²⁴ Pitsipatee-yaari eeroka-paeni Jesús, kantako-wenteeri otzimaera owakirari kashiyakaantsi, apawentakaeri rira ikama-wenta-yitakae. Tema iroka rira Jesús kimiwitaka oñaawaeta-tyeemi, awijanakiro oñaawaetaki paerani rira Abel.*

* **12:24** Paerani rowamaan-takariri Caín rirentzi, Abel, ikantaki Tajorentsi: “Kimiwitaka okaematyeemi rira Abel ikowa-kowataatzi ikijawentee-tyaari Abel.” Ari opoñaari ikanteetzi kimiwaetaka oñaawaeta-tyeemi iraantsi. Rooma oñaawaetzi rira rirori Jeepatzii-totaa-rewo, teera ikoyi ikijawentee-tyaari, tema okoyi opeyakotan-teero kaari-perori.

²⁵ Paamakowentyaa papaatziri-kari Tajorentsi aririka iñaana-shiretemi. Tema paerani ikaatzi kemawita-kariri Tajorentsi iñaawaetzi jaka kepatsiki, rowajankitaakiri iman-intakiro okaatzi ikantziriri. Aaka imaperoteete rowajankitahaetee, aririka apiya-shiretaki akemayi-witakari iñaana-shiretae inkite-jatzi. ²⁶ Paerani aririka iñaawaete Tajorentsi, rontziñaakaawo kepatsi. Rooma nimaeka, eenitatsi okaatzi ikashiya-kaakaeri, ikantzi:

Ari napiiteero nontziñaakaero, teera apatziro kepatsi, tema omatziteeyaa inkite eejatzi.

²⁷ Eenitatsi oeta oshiyakaa-wenta-chari ikantziri: “Ari napiiteero.” Rootaki oshiyakaa-wentacha aririka rotekaero okaatzi rowetsika-yitakiri, ithonkaero rowetsikani kaari kijotatsini, apatziro ojeekayitee kijotatsiri. ²⁸ Rooma aakapaeni, ipinkathari-wentayitee jempe okijotapae. Rootaki apasoonkitantyaariri Tajorentsi, apinkathateeri, antawaeteeniri. ²⁹ Tema irika Tajorentsi riitaki kimitakawori paamari thonkan-tatsiri otaantzi.

13

Rantaneeri kemijanta-tsiri

¹ Oztimatyee petakota-piinta-wakaeyaa. ² Eero pipakaero poemaante pipankoki. Tema eenitatsi matakirori, tekatsi kamanterini riitakira ronampiripaeni Tajorentsi roemaakiri ipankoki. ³ Eero pipeyakotziro pineshironkateri pikaatzi pikemijanta-yitee romonkyahaetzi. Pikimita-kaantero aririkami pikaateri romonkyahaetemi. Ari pikimiteriri ikaatzi rowatsi-naawaeteetzi, paminako-wentee-ri, pikenkishiretyaa jempe pikantya eerokami romonkyahaetemi. ⁴ Pikinatee-yaari piimi, eero pomanakaa-waeta-shitanta. Tema rowajankiteeri Tajorentsi mayempita-tsiri. ⁵ Eero pikowawaetzi poshekiiro pashaahawo. Inimotemi piñiira okaatzi tzimi-motzimiri. Tema riitaki Tajorentsi payitemironi kowityee-motzimiri, iroka ikantaki:

Eero nookawentzimi.

Eero nowapinteemi.

⁶ Rootaki awentaa-shiretan-tyaariri aakapaeni, akantayitee:

Riitaki Tajorentsi neshironkatani.

Tekatsi nothaawantya.

¿Eenitatsima ikanteena atziri?

⁷ Pikenkishiryaa-koteri jewatakaemiri pikemijanta-yitee, kamanta-paaki-mirori iñaani Tajorentsi. Pikenkishiryaa-koteri jempe ikantayita ijeeki, oeta imonkaa-yitakiri rirori-paeni. Pikimita-kotee-yaari jempe ikantakiro rawentaa-shiretaari Tajorentsi.

⁸ Roojatzi ikanta nimaeka Jesús Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta-paenta, ari ikantee-tatyaani rirori. ⁹ Eero pishineteeri ramatawi-yitemi yotaantzirori kaari tampatzikata-tsini, kaari ikema-piinteetzi. Tema riitaki Tajorentsi tampatzika-shireta-kaayiteeri, ineshironka-yiteera. Aririka apinkawae-wityaawo rowaetari, eero otampatzika-shireta-kaayitee. Eenitatsi matayiwita-kawori iroka, teemaeta owameetha-shire-tziri.

¹⁰ Okimiwitakawo otzimimo-yiteemi owakirari taapoki-mentotsi, rootaki nokantakotzi Irika atsipewenta-kaeri aakapaeni. Riima ikaatzi jatakaerori itaayiteeri ratsipetakaani itaapoki-mento-ki ikimita-kotee-yaari matakirori paerani janta Tajorentsi-thaanteki, eerowa omataa itsipayitee aakapaeni.* ¹¹ Tema jempe ikanta rayiro paerani Jewatziriri ompera-tajorentsita-rewo rira piratsi inthomoenta Tajorentsi-thaanteki okantya ipeya-kotee-tantyaariri iyaari-peronka, raayitziro iwatha piratsi othapiiteki nampitsi ari itaayiterori. ¹² Ari ikimitakari eejatzi, rowamahae-takiri Jesús othapiki nampitsi, ari ikemaatsita-kowentan-takari, rapaatakiro rira rowameetha-shireyitan-teeri. ¹³ Oztimatyee akimitakaantero aakapaeni ashitowa-tyeemi nampitsiki aatatyee jempe ijeeki Jesús, ari imaninteetae ikimiitakiri paerani Jesús. ¹⁴ Tema

* **13:10** eerowa omataa itsipayitee aakapaeni = tee ishinetaantsite rowaetyaari

jaka jempe ajeekayitzi nimaeka eero okantee-tatyaani. Rootaki okantashiryaantawori jempe anampitee-yaawo paata. ¹⁵ Rootaki nokantan-tzimirori: Otzimatyee aweshiryaawenta-piintee-yaari Tajorentsi, tema rootaki kimitawori atsipeta-kaani, okantakaan-tziro rantzi-mota-kaeri Jeepatzii-totaa-rewo. Acheraa-perote, akante: “Riitaki Nowinkatharite.”† ¹⁶ Ari okimitari eejatzi, eero pipakahiro kameethatsiri, pipawakaeyaa tzimi-motzimiri. Rootaki kimitakawori inimotzi-riri paerani Tajorentsi rashita-kaetanari ratsipeta-kaetani. ¹⁷ Pimonkaatero ikantzimiri jewayitziriri kemijanta-naatsiri, riitaki aminako-wentzimiri. Riitaki kamanteerini paata Tajorentsi oeta awijimo-yitemiri raminako-wenta-yitakimi. Pamina-minatero eero itzimanta pikoshekyaa, rootaki inimotan-tantyaari rantawaeri okaatzi rantayitziri rirori, eeroka amitako-yitaneerini.

¹⁸ Pamana-kota-piintena ari okantyyaa iñaantee-tenari tampatzika-shiretakina. Kimitaka rootaki nomatakiri. ¹⁹ Pamana-kota-piintena eejatzi niyaata-shitan-temiri intsi-paete eeroka-paeni.

Oweyaantawori wethataantsi eejatzi tajonka-wentaantsi

²⁰ Namanapiintziri naaka Tajorentsi, tema riitaki jeekakaa-yitemini kameetha, riitaki owañahaeriri paerani Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. Riitaki Tajorentsi kimitakaan-takari riiperori aminakowentziriri ipira. Osheki rapaatakiro rira imonkaatan-taawori owakirari ikashiya-kaanteetani kanteetaa-chani nimaeka.‡ ²¹ Namanako-wentakimi rowetsika-shiretan-temiri pimayiteero kameethari ikowakaemiri. Pamaniri eejatzi eeroka pimatantyaawori okaatzi inimotziriri, tema ayotzi riita-kira Jesús Jeepatzii-totaa-rewo matakaeroni. Ashi rowaero ipinkathee-teeri rirori. Kyaariwé.

²² Noyemijantzin-karite-paeni, eero poonamawo piñaanatero okaatzi nojankinatakimiri, tema tee asheki-perotzi. ²³ Nokoyi piyote eejatzi romishitowae-teeri romonkyaawitee-takari noyemijantzin-karite Timoteo. Aririka rareeta-paeyaa jaka, riitaki notsipata-nakyaari niyaata-shitemi noñeemi. ²⁴ Powethatenari ikaatzi jewatzimiri janta, eejatzi itsipa kemijantzinkari-paeni. Ari ikimitari Italia-jatzi-paeni rowetha-yitzimi.§ ²⁵ ¡Okantashitzimaetyaa ineshironkae-teemi maawoeni eeroka-paeni janta! Kyaariwé.

† 13:15 Riitaki Nowinkatharite = waerontsi ‡ 13:20 ipira = owisha § 13:24 kemijantzinkari-paeni = kiteshireri

ROJANKINARI SANTIAHO

Wethataantsi

¹ Naaka Santiago jankinatzirori iroka, romperatani naaka Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Nowethatari ikaatzi rashiyitaari Tajorentsi jatayiteentsiri otsipaki nampitsi.*

Tajorentsi opoñaawo yotanitaantsi

² Noyemijantzin-karite-paeni, pikimoshireyite aririka piñaayitero awijimo-yitemini. ³ Oztimatyee piyoyite iñaantee-tatziimi kyaaryoo-rika pikemijantzi. Rootakira piñaantyaawori pamaweyiteero. ⁴ Piyaata-kaero pamawetashityaawo oeyita-rika, aritaki piñaayitakiro pantaki-shireyite roojatzi pithotyaa-takyaawori, tekatsi kowityeemotemini.

⁵ Tekatsi-rika piyotani pamawewaetan-tyaari, pikowa-koteri Tajorentsi, riitaki yotakae-mironi jempe pikantya. Tema tee ikijatha-nitziri ikaatzi kowakoyitziriri. Tema ari riyotakaa-pero-yitakiri, tee riyotzi rirori ithañaa-waenityaa. ⁶ Aririka pikowa-koteri Tajorentsi, eero pikanta-shireta-waeta-shita: “¿Ari ikemaa-kina Tajorentsi okaatzi nokowa-kotziriri?” Tema ikaatzi kijoshireta-waeta-tsiri ikimitawo okantahanki inkaari kaari maeryaata-tsini aririka otajonkaatero tampyaa. ⁷ Paamakowentyaa pikimita-kotari-kari kijoshireri, tema tee iñaayitziro rirori ikowako-witariri Awinkatharite. ⁸ Tema eenitatsi ikenkithashiryaa-witari ranterimi, opoñaashityaa okitejeta-manee eenitatsi itsipa ikoyiri ranteri, tee apaani okantya ikenkithashiryaa.

⁹ Oztimatyee ikimo-shire-yitee ashironkaenkari-paeni kemijanta-naatsiri, ajahaawenteteeyaari Tajorentsi riiperota-kaeri. ¹⁰ Ari ikimityaari eejatzi ashaahantzinkari-paeni, oztimatyee ikimo-shireyite othonkaeyaa okaatzi tzimimowitariri. Tema ikimita-kotee-yaawo incha-teyaki opari-teyatzi. ¹¹ Aririka ishintsite rooryee ooryaa okama-teyakitzi incha-teyaki, eero iñeeteero owaneenka-teyakityaa. Ari ikimitee-yaari eejatzi ashaahantzinkari-paeni, eero iñaakoe-teeri rowaneenkatan-teeyaawo oshekitakira rantawaeri-paeni.

Athaamenta-shiretyaa iñaanta-shiretee-rika

¹² Aririka añaawityaawo okaate awijimo-yiteeniri, eekiro-rika aatakaa-nakityeero akyaaryoo-shiretanaki, akimo-shirete, tema eenitatsi rantzi-moteeri Tajorentsi amaweta-kirowa, ikantaki-ranki: “Maawoeni etakotaanari naaka, ashi rowaero nañaakaa-yiteeri paata, ikimita-kaanteero namantheetaa-tyeerimi.”† ¹³ Aririka opoki-motee akowa-shiretero kaari-perori, kaarira Tajorentsi kantakae-yaawoni. Tema Tajorentsi, tee ikoyiro rirori. ¿Kantachama ranta-kahaero aaka? Tema eero. ¹⁴ Tema aakataki ñaamata-piintawori kaari-perori, rootaki akenkithashiryaa-kotanta-piintawori. ¹⁵ Tema opoki-moteera akowa-shiretziro antero, oetziñaarikota-nakawo akenkithashiryaa-kotero, roojatzi añaanta-kyaawori amatero kaari-perori. Rootakira akemaatsitan-teeyaari paata akamaerika.

¹⁶ Noyemijantzin-karite-paeni netakotani, paamawentyaa oztimi-kari pantani. ¹⁷ Tema okaatzi rantzimo-yiteeri Tajorentsi kameetha okanta, rootaki ranta-piinta-tyeeri. Tema tee ipaashini-tanitzi rirori, tee ikimitiyaari rowetsikani shipakiryaa-yitatsiri, añiiri ishitowa-manee opoñaashitya añeeri ikyaanee tsirenii-teeni. ¹⁸ Tema ikowaki rirori riyotakaa-yiteero kyaari-perota-tsiri iñaani, rootaki etantyaawori aaka akemijanteri, ari roshiya-neeyaari otsipa ikaate kemijanteerini paata.

* **1:1** rashiyitaari Tajorentsi = kimiyitariri 12 otsipayita-chari icharini-paeni Israel. † **1:12** amanthee-rentsi

Jempe ikantaneeyaa kemijanta-neerini Tajorentsi

¹⁹ Rootaki nokantantari noyemijantzin-karite-paeni: Powa-yempita-yityaa, pamina-pero-waantetyaa, eero ayimawaeta-shitzimi pimashirenka. ²⁰ Aririka ayimawaetee amashirenka, eero amatziniri ikowakaa-yiteeri Tajorentsi. ²¹ Okowa-perotatyaa ookayiteero okaatzi owaaripero-shireta-kaeri, otzimatyee atsinampa-shirete akemijanta-neero iñaani Tajorentsi, rootaki mateeroni owawijaako-shire-yitee.

²² Roo kanteencha otzimatyee amonkaa-yiteero iñaani Tajorentsi, eerrorika amonkaatziro akemijantero, apaniroeni amatawi-waetaka. ²³ Itzimi-rika kemawitawori roo kanteencha tee imawotzi ikemijantero okaatzi ikemawitakari, ikimitakari aminawoota-chari ñaarontsiki. ²⁴ Apatziro iñaawoota-paenta, roo ojamaniineetaki ipeya-kota-neero jempe ikanta iñaawitaka ipitsitaki ipooki. ²⁵ Eenitatsi itsipa aminawoota-chari, kaari peyakoteroni ipoo jempe okanta iñaakiro. Ari akimitanee-yaari aaka, akenkishiryakoteero iñaani Tajorentsi, eero apeya-kotziro. Tema rootaki ookakaa-wenteeni. Akimoshirewentee-ro okaate antayiteeri.

²⁶ Eenitatsi ñaawitawori imatakiro ikemijantane. Roo kanteencha tee ramina-pero-paantetyaa, raminaa-shiwaetakaha ikemijantzi, apaniroeni ramatawi-waeta. ²⁷ Iroka kyaari-perori kameethatzi-motziriri Ashiteeri Tajorentsi aririka akemijantane: Etakoyiteeyaari miritzi-paeni, ari akimitaneerori kinankawo-paeni. Otzimatyee akite-shire-yitee, eero akimita-kotari ikantayitaha jeekashiwaetachani jaka jaawiki.

2

Ikenkithata-kotee-tziro manintaantsi

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, tema pikemijanteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ipinkatha-peroe-tziri, eero pimaninta-shireta-wakaa-waeta. ² Jame oshiyakaawen-tawakiro: Aririka piñeeri pipiyota-piintaha owaneenkata-chari ikithaata, iporeryaatzi rowayitziri rakoki, opoñaashityaa piñeeri ikyaapaaki itsipa owama-ta-pookitaka. ³ Riitaki paakameethataki owaneenkateen-chari pojatekakiri niyanki pipiyoteeyanira, riima owama-ta-pookita-chari, pikantakiri: “Ari pikatziyawaki eeroka, tekatsi pijeeki, pikoyi-rika pijeeki jaawiki.” ⁴ Tema apaani paakameethataki, pimanintakiri itsipa. Pikimita-kotakari ranta-piintziri piwinkatharite kaari tampatzika-shireri ramina-kotero oetarika rantetzi. ⁵ Pikemi nokante noyemijantzin-karite-paeni. Riyoshii-yiteerira Tajorentsi ashironkaenkari-paeni, ikemijantakaa-pero-yiteeri. Tema irika etakota-kariri, riitaki kashiya-kaakiriri itsipatee-yaari jempe ipinkatharite rirori. ⁶ Roo kanteencha eeroka-paeni, pimaninta-shire-waetakiri ashironkaenkari. Pipeyakotakiri kijaneenta-piintzimiri ashaahanta-yitachari ikoyi rowajankitaa-kaanta-waetemi. ⁷ Riitaki kyaaryoota-piintatsi itheenka-shiretziri Awinkatharite, ipaeryaa-shiwaetari.

⁸ Omaperota-tyaarika pikemijanta-neero Otzinkami Inintakaan-teetani, pantakiro kameethari. Iroka ikantee-tziri otzinkami: Petakoteeyaari pisheninka pikimita-kaanteri petakota eeroka.

⁹ Rooma, eeniro-rika pimaninta-shiretawaka, tzimakira pantani, ari rowajankitaa-wentee-takimiro Ikantakaan-teetani. ¹⁰ Itzime-rika kantatsini: “Nokemijantziro naaka maawoeni ikantakaan-teetziri.” Roo kanteencha eenitatsi-rika kowityaa-paenchani apaani kaari ikemijantzi, tzimakira rantani. ¹¹ Tema ikanteetzi paerani:

Eero pimayempitzi.

Eero powamaantzi.

Teerika imayempi-witeeta, roo kanteencha eenitatsi-rika rowamaan-teetzi, eenitatsira rantayiteetziro kaari kameethatatsiri. ¹² Tema roo kameethatatsi antayiteero Otzinkami Inintakaan-teetani, antayiteero añaawae-yitziri eejatzi okaatzi antayitziri. Ari okantyyaa eero rowajankitee-tante paata, tema iroka Otzinkami Inintakaan-teetani,

rootaki jeekakaa-shiwaeteeni. ¹³ Tema eerorika etakoyitanta, aritaki rowajankitaa-peroetee. Rootaki kowaperotacha etakoyitanyaa eero rowajankitee-tantee.

Eerorika antziro kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witanaari Tajorentsi

¹⁴ Noyemijantzin-karite-paeni, eerorika amataneero kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta akantzi: “Nawentaari Tajorentsi.” Iroka awentaa-shiwaetaantsi, tee owawijaako-shiretantzi. ¹⁵ Jame oshiyakaa-wenta-wakiro: Eenitatsi noyemijantzin-karite okowityee-motari iithaari, itasheyaawaetzi eejatzi, ¹⁶ opoñaashityaa pikanteri: “Pawijanaki janta noyemijantzin-karite, aamaa ari ipaetakimi pikithaityaari, ari powapaakyaa kameetha.” Tema tee pipawakiri kowityee-motariri, ¿Petakota-karima? Teera petakotari. ¹⁷ Ari okimitari eejatzi awentaa-witaari Tajorentsi. Terika antayirotzii kameethari, aminaashi-waetaka.

¹⁸ Arira okimita itzimi-rika kantatsini: “Nawentaari Tajorentsi.” Itsipa, ikantzi: “Nantziro kameetha-yitatsiri.” Eerorika pantaneero eeroka kameethari, ¿kantachama poñaahantero pawentaa-naari? Naaka-rika, ari noñaaha-kimiro nawentaa-naari, nantaneero kameetha-yitatsiri. ¹⁹ Pikanta-piintawita eeroka: “Niyotziri naaka Tajorentsi apani ikanta.” Omapero-witatyaa. Roo kanteencha imatzitayitakawo peyari-paeni riyotziro iroka, ithaawantari Tajorentsi, rompetawaeta. ²⁰ Kaari imajontziteetzi, otzimatyee ayoyitee aaka: terika antayiteero kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witaari Tajorentsi. ²¹ Akenkishiryaa-koteri paerani Abraham. Ishinetakiri itomi Isaac rashita-kaeyaari Tajorentsi itaapooki-mentoki. Rootaki rantakiri Abraham ikimita-kaantee-tanta-kariri tampatzika-shireri. ²² Ari añiirori, teera apaani ikantaki: “Nawentaari Tajorentsi.” Tema rantakiniri okaatzi ikantziriri. Ari okanta rooñaawontan-takawori omaperotatyaa rawentaa-perotakari Tajorentsi. ²³ Ari omonkaataka rojankinee-takiri paerani, okantzi: Rawentaa-nakari Tajorentsi irika Abraham, rootaki ikimita-kaantaariri itampatzika-shiretani.

Rootaki ikantan-teeta-kariri eejatzi paerani Abraham:
Raapatziyani Tajorentsi irika.

²⁴ Ñaakiro. Teera apatziro otampatzika-shireta-kaantzi akantzi: “Nawentaa-naari Tajorentsi.” Otsizimatyee anteniri ikanteeri eejatzi. ²⁵ Ari okimitakari eejatzi paerani Rahab, mayempi-witachari. Ikimita-kaantawo Tajorentsi tampatzika-shireri, omanakiri opankoki owayiri, opoñaashita otyaanteeri ikinanta-neeyaawo otsipa awotsi eero rowamaan-teeta-wakari. Tema rootaki ikimita-kaantaawori Tajorentsi tampatzika-shireri roori, tema eenitatsi antakiri. ²⁶ Eerorika otzimanee ashire, peyakota-nakae. Ari okimitzitari eejatzi, eerorika antayitziro kameetha-yitatsiri, aminaashi-waeta awentaa-witanaari Tajorentsi.

3

Amina-waantetaantsi

¹ Noyemijantzin-karite-paeni, eero akowashi-waeta ayotaan-tayite. Tema paata aritaki raminakoe-teeri rantayitee-takiri, riyyitaki yotaantaniri imaperoteete rowajankitahaeteri eerorika imonkaatanta. ² Otzimi-motee maawoeni akinakaa-shiyitari. Rooma eenitatsi-rika amina-pero-waantetaniri kaari kantzimo-neenta-kaeyaarini isheninka, riitaki kameetha-shireteen-tsiri, ari okantaki raminako-wenta-neeyaa eero rantannaawo kaari-perori. ³ Roojo-ponthotee-tziri ikyaakoetani, ari itzimpata-koetziriri, rootaki ikinanta-yityaari jempe inintakae-tziri. Oryaani naawita itzimpata-koentanariri, roo kanteencha omatziri okemakaeri, okantawitaka antaritaki ikyaakoetari.*
⁴ Pikenkishiryaa-kotero antawo pitotsi. Aririka otampyaata-kote niyankyaani inkaari, ayiro tampyaa jempe-rika onintakaawo. Eenitzimaetacha oomaro otsinampaerori

* 3:3 ikyaakoetani = caballo

okinakaero jempe-rika inintziro komatzirori, okantawitaka tee antawotzi komarontsi. ⁵ Ari okimitakari eejatzi paantentsi, tee antawowita, rootaki añaaawaetan-tapiintayitari. okimitakari paamari, oryaani naawita owakira omorekanaki, roo kanteencha aritaki opaamata-kaakiro antawo antami.†

⁶ Ari okantari eejatzi paantentsi okimita-kotawo paamari. Aririka añaaawaetaki eepichokiini, antawo owaaripero-shireta-waetaka, kantacha eejatzi añeero ashi oyiro owaaripero-shiretante. Tema sharinkaweniri yoteerori añaaawae-yitan-tyaawori owaaripero-shiretan-tatsiri. ⁷ Pikemi noshiya-kaawentero. Kameethatatsi ipireetyaari antami-weri-yitatsiri, tsimeri-yitatsiri, maanki-paeni, eejatzi ikaatzi jeekayitatsiri nijaaki, maawoeni. Ari rameyitakyaa irika-paeni ipireeta-kyaari-rika. ⁸ Roo kanteencha tekatsi atziri manteroni ramina-pero-waantetyaa, ikimita-kaantero ipireetari. Okimitawo ipaante opiyanta-tyeemi, owamaantaniro iroka. ⁹ Rootaki apaante akantanta-piintariri Tajorentsi: “Ashitanari, kameethari eeroka.” Roojatzi apaante ayakatantari asheninka, ikaatzi kemashire-yiteeriri Tajorentsi. ¹⁰ Apaani naawita apaante, roo kanteencha ari añaaawaetantawo kameethari eejatzi kaari-perori. Noyemijantzin-karite-paeni tee okameethatzi atsipatayitero añaaniiyitari. ¹¹ Pikemi noshiya-kaawentemiro. Jempe-rika oshitowaatzi nijaa, kiteshaari okanta, eero añiiro okipachaate. ¹² Noyemijantzin-karite-paeni, ¿Kantachama pankirentsi pochata-tsiri okithokitzi añeero okithokitero kepishita-tsiri? ¿Kantachama añaaapiintziri pankirentsi okithokitan-tyaawo shiwitha-maeshi? Ari okantzitari nijaa aririka okipachaate, eero añiiro okiteshaate.‡

Inkiteki opoñaawo yotanitaantsi

¹³ Ayota-nita-naarika, akenkishiryaa-naarika, etakotantyyaa, atsinampa-shirete okantakaakae ayota-nita-naari. ¹⁴ Rooma añeero-rika akija-neenta-shireta-waetante, onawakaa-waetyaa, tee okameethatzi akantakaapero-waetyaa. Atheeya akante: “Naaka yotaniri.” ¹⁵ Aririka amayitakiro iroka, kaarira Tajorentsi yotakaeroni. Rootaki ikenkishiryaa-piintziri jaawiki-jatzi, ikenkishiryaa-kaantziri Kamaari. ¹⁶ Ari okanta aririka akija-neenta-shireta-waetante, onawakaa-waetyaa-rika, añiiro eejatzi apomeentsita-wakaeyaa, rootaki akaari-pero-shire-piintan-tyaari. ¹⁷ Roo kanteencha riitakirika Tajorentsi kowakaeroni ayota-niteeyaa, aritaki añeero akite-shiretanee, amina-minatero ajeekan-tyaari kameetha, etakotan-tayityaa, eero akija-shireta-waetanaa, aneshironkatantayitee, owameethatero antawae-yiteri, kyaaryoo akantawentan-taneeyaa, eero owapeyi-motan-tanaa eejatzi. ¹⁸ Aririka akanta-piintanakyaa aapatziya-wakaa-neeyaa, aritaki añaaakiro paata rowameetha-shire-peroetee. Okimityaawo ipankiwaeteetzi, ari añeero paata owiikiyiteero okithoki.

4

Aapatziyawori jaawiki-jato

¹ ¿Litaka opoñaantari pikosheka-wakaantari eeroka-paeni? ¿Litaka pikijaneenta-wakaantari? ¿Kaarima kantakaan-tzirori iñaama-shireteetawo ikowityaa-waetee-tziri? ² Piñaama-perotakawo oetarikapaeni, teemaeta otzimimo-tzimi. Poonako-neentakari rashitari itsipa, tema te otzimimo-tzimi eeroka. Pikoshekanta, powanta-yiwitaka. Tee piñiimaetawo otzimi-motemi pikowayi-witari, teera pikowa-kota-tziri Tajorentsi. ³ Rootakirika pikowa-kotziriri Tajorentsi pikowayitziri, tee ipimaetzimi. Pikowa-kotanta-shita pantayitan-tyaawori kameethatzi-moyitzimiri eeroka. ⁴ Pikimita-shitakawo kaari kinatari oemi, oñaaki itsipa, rootaki okijaneenan-tanakariri oemi. Ari ikimitakari maawoeni kowayitzirori raapatziyaawo jaawiki-jato, ikijaneenta-natziirira Tajorentsi. ⁵ ¿Aminaa-shitama rojankinee-takiri paerani, kantatsiri: “Rotyaan-takiro Tajorentsi

† 3:5 paantentsi = nenetsi ‡ 3:12 pochata-tsiri = higo; kepishita-tsiri = aceituna; pankirentsi = higo; shiwitha-maeshi = uva

Ishire neshironka-yiteeni, riitaki aminakowenteeni eero antanta-yitawo kaari-perori?”

⁶ Ineshironkatee Tajorentsi, rootaki ikantan-teetari jankina-rentsiki:

Tee rariperotziri Tajorentsi kantakaaperowaetachari,
 Riima tsinampa-shireri osheki ineshironkateeri rirori.

⁷ Rootaki nokantantari naaka: Patsipewentee-yaawo ikowakaemiri Tajorentsi. Pamaweteri Kamaari, aritaki piñaakiro ipakahaemi. ⁸ Pikenkishiryaaaneeri eeroka Tajorentsi, tema kijokiro rowanakimi Rirori. Pikaari-pero-shirewitaka, pooka-yiteero. Terika pikyaaryoo-wenteeri, pikite-shire-wenteeri. ⁹ Pikenkishiryaa-koteero pantayiwitakari, pikimo-shire-wenta-shitakawo kaari-perori. Otsizmatyee powashireta-koteeyaawo okaatzi pikimo-shire-wenta-shitakari paerani. ¹⁰ Pitsinampa-shire-wenteeri Awinkatharite, tema riitaki pinkatharita-kahaemini paata.

Kanta-kota-wakahaantsi

¹¹ Noyemijantzin-karite-paeni, tee okameethatzi akanta-kota-wakaa-waetyaa. Aririka pikanta-koteri itsipa, pitheenka-tzirowa Ikantakaan-teetani. Tema iroka panteeri, otzimatyee pikemijanteero Ikantakaan-teetani, eero pikenkithata-kowaeteero. ¹² Apani ikanta jankinata-kaanta-kirori paerani Ikantakaan-tani, apani ikanta eejatzi riitaki matzirori ramina-koteri ranteetziri paata. Riitaki matzirori rowawijaako-shiretantzi, riitaki matzirori eejatzi rowajankitaantzi. Tekatsi aetyaa aaka amatantyaari akantako-yiteri itsipa.

Tee ikantakaa-pero-wenteetawo anteerira paata

¹³ Eeniyitatsi kantashi-waeta-chari: “Aritaki niyaataki okitejeta-manee nampit-siki, apaani oarentsi nojeeka-waete janta, niyomparityaa, nayi osheki koriki.” ¹⁴ Roo kanteencha tee piyotzimaetyaa oeta awiji-motemini inkaamani. Okim-itawo añantari menkoryeenka. Tee oshenkaa-nitzi, eepichoki okanta-paentyaa, opoñaashityaa opeyaneeeyaa, eero añaa-waero. ¹⁵ Iroka pikanta-yitemi: “Riitakirika Tajorentsi pinawoni nañantari, ari nantakiro ikowakaanari rirori.” ¹⁶ Roo kanteencha pawentaa-shiwaetakawo pikantakaa-pero-waetaka apaniroeni. Aminahantsi iroka, tee okameethatzi. ¹⁷ Aririka ayowityaawo owameetha-shiretan-tatsiri, roo kanteencha tee amatziro, eenitatsira antani, kaaripero-shiretakae.

5

Ikenkithata-koetziri ashaahantachari owashironkaan-tatsiri

¹ Pikemi ashaahantziniri-paeni. Piraako-neenteeyaa eeroka-paeni, tema rootaentsi piñeero pashironkaa-waeteeyaa. ² Ari opathaa-yitee maawoeni powaahawo. Opereki-mawo-yitee pithaari-paeni. ³ Ithonkyaa ipowayitee piyorikite, poreryaa-yita-tsiri, maawoeni. Ari riyotee-temiri pipiyota-shitakari, riitaki taakahaemini paata. ¿Rootakima pipiyotan-takariri? ⁴ Tee pipinayi-tziri patzirite, pipiyota-shitakawo powaahawo. Ikijimata-kimira pipanki-waeta-kaani-paeni eejatzi powiikita-kaani-paeni, tema ikemakiri Tajorentsi Shintsi-perori. ⁵ Apatziro pinintaa-waetaka, tee pikenkishiryaa-kotziri itsipa, apatziro pikimo-shire-wentakiro powaahawo. Pikimitakari piratsi iwathan-teetziri, aririka ikyeetaki kameetha, ikantaki ashitariri: “Jame owamayiri nopira, wathataki kameetha.” Ari ikimiteemiri Tajorentsi. ⁶ Powashironkaa-yitakiri kameetha-shireri, roojatzi ikamanta-yitakari, tee piñaawityaari ipiyako-wentyaa.

Pamawewaenitee, pamana-yiteeya

⁷ Noyemijantzin-karite-paeni, pamawewaenitee poyaawentyaari ipiye Awinkatharite. Pikimityaari pankiwae-rintzi, amawewaetaniri irika royaawentawo inkani oparyakote iwankiri iñantyaawori okithokite. ⁸ Ari pikimityaari eeroka, pawewaetanitee poyaawentyaa. Kijokiro powanakiri, tema eero ojamanitzi ipokantee-yaari Awinkatharite. ⁹ Noyemijantzin-karite-paeni, rootaki eero pikanta-kowaetantari itsipa-paeni. Tema

pokimatee amina-koteemini pantakiri eeroka. ¹⁰ Pikenkishiryaa-koteri Kamantan-taniri paerani. Tajorentsi otyaanta-kiriri ikenkithata-koyiteeri. Roo kanteencha osheki ikemaatsi-waeyitakawo rirori ramaweyitakiro. Ari pikimi-yitee-yaari eejatzi eeroka.*

¹¹ Tema aeyiteeri “kimoshireri” irika-paeni atsipeta-kawori ikemaatsi-waeta. Piyotakotziri awaejatziteni Job, ramaweyitakiro. Piyotzi-teeyani jempe ikanteeri retakotaari Tajorentsi. Tema Tajorentsi, riitaki neshironkatan-taniri, kaminthaan-taniri.

¹² Noyemijantzin-karite-paeni, iroka kowaperota-chari: Otzimi-rika pikenkithata-koteri, eero pipaeryaa-shiwaetari Inkite-jatzi eejatzi jaawiki-jato. Kyaari-pero-rika pantero pikantziri, pikante: “¡Ari!” Rooma eerorika pantziro, pikante: “¡Eero!” Amine rowajankitee-tzimi-kari.

¹³ Piñaa-karika okantzimo-shireta-waetemi, pamaniri Tajorentsi. Rooma pikimo-shireta-waete-rika, pomampaa-wentyaari Tajorentsi. ¹⁴ Pimantsiya-waetzi-

rika, pikaema-kanteri reewarite-paeni kemijantzinkari ipoki ramana-kotemi, opoñaashitya itziritan-temiri yeenkantsi ikowa-koteri Tajorentsi.† ¹⁵ Tema aririka ramana-kotantakyaa awentaa-perotariri Tajorentsi, aritaki retsiyata-kota-kahaemi.

Rootakirika kantakaan-tzirori pikaaripero-shireta-waetzi pimantsiyatan-takari, ari ipeyakoe-teemiro eejatzi. ¹⁶ Powaryaa-shiretziri-kari pisheninka, pikanteeri:

“Pipeyakoteena.” Pamaneri Tajorentsi, pikanteri: “Ashitanari, petsiyata-kota-kaayiteeri mantsiya-yitatsiri.” Tema aririka ramana-kotantyaa kameetha-shireri,

rantayitziniri ikowako-yitziriri. ¹⁷ Tema atziri irika paerani Elías, roshiya-yitee akantayita aaka awathaki. Roo kanteencha ikemijantakiri kameetha Tajorentsi.

Ikowa-kotakiri eero oparyanta inkani. Mataka, awijaki mawa ojarentsi tee oparyee. ¹⁸ Opoñaashita rapiiteero ikowa-koteeri, roojatzi oparyan-taari inkani. Shookayitane

pankirentsi.

¹⁹ Noyemijantzin-karite-paeni, aririka pikemijanta-kahaeri ikaatzi ookawitaawori rooperota-tsiri, ²⁰ powawijaa-koteeri ikaaripero-shire-witaka. Jatawitaa sharinkaweniki aririka ikamaemi. Mapperowitaka ikaaripero-shire-witaka, roo kanteencha ikemijantee, ipeyakoteeniri Tajorentsi maawoeni, eero ikenkishiryaa-

kotaawo.

* 5:10 otyaanta-kiriri = waerontsi † 5:14 ikowa-koteri = waerontsi

RETAKARI ROJANKINARI PEDRO

Wethataantsi

¹ Naaka Pedro jankinatzi-mirori iroka. Rotyaantaa-rewote Jesús Jeepatzii-totaa-rewo naaka. Eeroka-paeni nojankinatziini pikaatzi pijeeki-moyitziri jaawiki-jatzi-paeni kaari rashitaari Tajorentsi, tema pinteenaaryaayitanaka pinampi-yitawo maawoeni nampitsiki-paeni janta Ponto-ki, Galacia-ki, Capadocia-ki, Asia-ki eejatzi Bitinia-ki. ² Riyotzitaka paerani Tajorentsi Ashiteeri ari riyoshii-yiteemi roete-shiretan-teemiri Ishire. Ari okanta pikemijantan-taariri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo itzimi apatakirori rira ikamawentakimi. ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi, ijeeka-kahaemi kameetha!

Añaashireta-kaantzi oyaako-yiteeri

³ Jame ajahaawenteeyaari Tajorentsi, riitaki ipaapatetari Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema ineshironka-pero-yitee okimiwitaawo owakirami atzimayiteemi. Añaashireta-kaayitee oyaako-yiteeri, tema añaahae Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamawitaka. ⁴ Rootaki akowaeri ikashiya-kaeta-kaeri, ashi oyiro añaero, tee amashinita, eero othonkanitaa. Roojatzi ikashiya-kahae-takimiri eeroka-paeni inkiteki. ⁵ Rootaki ishintsinka Tajorentsi raminakowentan-teemiri eeroka-paeni. Riitaki kantakaawori pikemijantan-teeyaariri ari okantyyaa rowawijaako-shiretan-teemiri paata oweyaantapaakyaawoni kitejeri. ⁶ Rootaki pikimo-shiretan-takari, okantawitaka piñaawitakawo pikemaatsiwita-paenta, iñaanta-shiretee-tzimi. ⁷ Ikimita-kaantee-takimiri jempe ikantee-tziri ooro, itahaetziri iñaantee-tyaariri kameetha-rika ikanta. Okantawitaka irika ooro tee ashi royiro iñaahaeteri, aritaki ithonkaeyaa. Roo kanteencha aririka ipiypaaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ari iñaaheteemiri kyaaryoo-rika pikemijantakiri. Arira iweshiryaawente-teemiri eeroka-paeni, ari ipinkathateemi, osheki ikenkithatakoeteemi. ⁸ Petako-perotyaari Jeepatzii-totaa-rewo okantawitaka tee piñaaritziri. Pikemijanteeri, osheki pikimo-shire-wenta-peroteeri, okantawita tee piñaawityaari nimaeka. ⁹ Tema pikemijanta-yiteera eeroka-paeni, aritaki piñaayiteero rowawijaako-shireteemi. ¹⁰ Ikamanta-koyitakiro paerani Kamantantaniri-paeni jempe okanta-kota ineshironkatantee paata Tajorentsi. Rootaki neshironkatantsi piñaakiri eeroka-paeni. Roo kanteencha irika-paeni Kamantan-taniri, tee ikematha-perotziro, ramatsinkawentakawo, osheki rojampita-kowentakiro jempe okantyyaa rowawijaa-koentan-tyaariri. ¹¹ Ikowaki riyote iita owawijaa-kotan-tatsini, jempe-rika okaatzi ipokantyyaari. Tema riitaki Itajorenka Jeepatzii-totaa-rewo thaweta-kaayita-kiriri, oshekira ikemaatsita-kaawaetyaari Jeepatzii-totaa-rewo opoñaatyaari iñaero rowaneenkawo. ¹² Eenitatsi yotakaa-kiriri Kamantantaniri-paeni, teera rii ñaayiteroni, tema eeroka-paeni. Tema pikemayiteero nimaeka Kameethari Ñaantsi. Rotyaan-teetakiro Ishire tajorentsi ipoñaakawo inkiteki ikenkithata-kaanta-kimirori. Roojatzira iroka ikowaeyawitakarini Ronampiripaeni Tajorentsi iñaero.

Akitei-shirewentee-yaari Tajorentsi

¹³ Paamaakowentyaawo pikenkishiryaani, pikimityaari owatha-kitzirori iithaari. piKiyothanite. Poyaawentyaa ikaminthaa-paemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo aririka ipiyapaaki. ¹⁴ Pikimityaari shirethari eentsi. Eero pantashi-waetawo piñaamata-shiyitari paerani, okantakaemi tee piyowaetzi. ¹⁵ Riitaki pikimita-koteeyaa kaema-shireta-kimiri. Riitaki kiteshireri. Pikimita-kotee-yaari, pikite-shirete otzimayitzira pantani. ¹⁶ Tema jankinataka ikanteetzi: Pikiteshireyitee eeroka-paeni, tema kiteshireri nokanta naaka.

¹⁷ Tema pikanta-piintziri “Pawa” aminako-yiteeroni tampatzika okaatzi rantayitakiri atziri-paeni, otzimatyeera pikemijanta-piinteri eenirowa pijeeki jaka kepatsiki. ¹⁸ Tema piyotzi kaari koriki, kaarira ooro ipinako-wentan-teeta-kimiri, pawijako-shiretan-taari pitzimaetyaa-shiwitaka pikimita-kotari piwaesatziteni. Tema te ikameetha-perotzi ooro eejatzi koriki, aritaki ithonkaeyaa. ¹⁹ Tema rootaki rira Jeepatzii-totaa-rewo ipinako-wentan-teeta-kimiri, tema ikama-paentzi rirori, ikimita-kotakari piratsi, tee ramashi-waeta, tekatsi ikantawaetyaa iwathaki. ²⁰ Tema paerani tekira rowetsikiroota Tajorentsi kepatsi riyotzitaka oeta ranteri Jeepatzii-totaa-rewo. Roo kanteencha owakira piñeero nimaeka, ipokaki, rowawijaako-shireteemi. ²¹ Okaatzi rantzi-mota-kimiri Jeepatzii-totaa-rewo, rootaki opoñaantari pawentaa-shiretaari Tajorentsi. Tema riitaki Tajorentsi owañahaeriri, roñaahan-teero rowaneenkawo. Poyaakoyiteeri nimaeka Tajorentsi pawentaa-shiretaarira.

²² Tema pishiretha-wentaawo kyaariperori, tema kiteshireyiteemi. Poetziñaarikotyaaowo petakotantayityaa, pikimita-kaantero petakotari pirentzi okaakiini. ²³ Tema okimiwitakawo papiitaa-tyeeromi pitzima-yiteemi. Roo kanteencha eenitatsi pipaapa-tentaari, kaari atziri kaamaniri, tema kañaaniri rirori. Okanta apiitan-taari pitzimayitapanaatzi, rootaki iñaani kañaanitakahaemiri eejatzi. ²⁴ Tema: Awatha okimiwitawo inchashi. Eeniwitacha owaneenkawo, okimiwitawo inchashi otzimi oteyaki. Roo kanteencha okama-shitzi inchashi opoñaashityaa opari-teyakitee.

²⁵ Roo kanteencha iñaani Tajorentsi, ashi owaero. Rootaki iroka Kameethari Ñaantsi ikamantee-takimiri eeroka.

2

¹ Rootakira pookan-tyaawori pikaariperotzira, eero pitheeya, eero pikamatawi-ritzi, eero poonawa-kaa-waeta, eero pikiji-matawa-kaawaeta. ² Pikimityaari eentsi owakira tzimaentsiri ikoyi ithote iteni. Ari pikanta-yitanee-yaari eeroka-paeni, pikowaero tajorentsita-tsiri antaripero-shireta-kaemini, ari okantyyaa pawijako-shiretan-teeyaari, ³ tema piñaakiro ineshironkayiteemi Awinkatharite.

Mapiki kañaanitatsiri

⁴ Pikemijanteri eeroka-paeni kimitakawori kepayi, roo kanteencha kañaaniri rirori. Osheki atziri-paeni maninta-kirori kepayi, roo kanteencha Tajorentsi ikimita-kaantawo ikowa-peroetani kepayi, osheki owinawo.* ⁵ Ari pikantzi-taari eejatzi eeroka-paeni pikimitaawo kepayi, rahaetakirowetsikan-teetyaawori pankotsi, okantawitaka tee pikimi-witawo kepayi, tema añaaitsimi eeroka. Pikimitaari eejatzi Ompera-tajorentsitaawo ashitakaariri Tajorentsi ratsipeta-kaani. Riima pashita-kaariri eeroka Tajorentsi, tee ikoñaaniwita, riitaki ookimota-kariri, okantakaawo okaatzi rantayiteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ⁶ Tema rootaki okantziri Jankina-rentsi-perori:

Pamini, nowatzika-kiro otzinkami ikowa-peroetani Kijakowentoniki.

Rootaki otzinkamipanketyaari pankotsi.

Osheki owinawo iroka.

Ikaate awentaa-shiretee-yaarini otzinkamitakari, eerowa raminaa-shiwaeta paata.†

⁷ Eeroka-paeni pikaatzi pikemijantee, pinintaa-yitaawo otzinkami tzimatsiri osheki owinawo. Riima kaari kemijanta-tsini, tee iñiuro rirori-paeni, riitaki ikenkithata-koetakiri Jankina-rentsi-perori, ikanteetzi:

Imaninta-witakawo kepayi wetsikirori pankotsi,

Roo kanteencha roojatzi rahaeteeri iroka tzinkamintsi-perotatsini.

* 2:4 kepayi = mapi † 2:6 otzinkami = mapi

⁸ Ikanteetaki eejatzi:

Kijotatsiri rantziwateetari,
oshoompiki owaryaan-tatsiri.

Tema ikimiwitawo iparyan-tatyee-yaawomi ikaatzi piyatha-yitakawori iñaani Tajorentsi. Riiyitakira riyoshii-yitakiri Tajorentsi rowajankitaa-yiteeri.‡

Isheninka-yitaari Tajorentsi

⁹ Rooma eeroka-paeni, iroka pikanta-yitaari:

Riyoshiitaki Tajorentsi pisheninka-paeni,
Rompera-tajorentsiteemi Pinkathari,
Roete-shireta-tziimi rinashi-yitaari itsipa-jatzi-paeni.
Pitsipayitaari atziri-paeni rashiyitaari Tajorentsi.

Ari pikanta-yitaari omatantyaari pikenkithata-koteero kameethari jempe okanta ikaema-shire-yiteemi piyeeka-witaka otsirenikaa-kitzira, kimiwitaa nimaeka piyeekaa-tyeemi ikoñeeta-kaerowa rirori. ¹⁰ Paerani eeroka-paeni tee pisheninkata-wakaawita, rooma nimaeka pimateero tema isheninkateemi Tajorentsi. Paerani eeroka-paeni tee pitsipa-witari ineshironkatani Tajorentsi, rooma nimaeka piñeero ineshironka-yiteemi eeroka.

Romperatani akapaeni Tajorentsi

¹¹ Netakotani-paeni, pikimita-kaantero eeroka-paeni eeromi pisheninkata-naari jaawiki-jatzi. Rootaki noshintsi-tantemiri eero pikowashiryantawo jaawiki-jato. Tema rootaki kimitakawori iroka-paeni roomi kosheka-shire-yitee-mini. ¹² Okaate pantayiteri, kameetha inimoyiteeri atziri-paeni. Aamaashityaa tzimatsi kijimawae-witzimiri nimaeka, roo kanteencha aririka iñaaneero pantaneero kameethari, ari ikenkishiryaa-neeayaa, ipinkathata-neeri Tajorentsi aririka raminakoe-teeri maawoeni rantayitakiri.§

¹³ Ikoyi Tajorentsi eero pipiyatha-yitari atziri-paeni ikaatzi pinkathari-wentzimiri pinampiki. Pimatzi-tyaari itzinkamitari pinkathari-wentan-tatsiri pinampiiteki. ¹⁴ Eero pipiyathatari eejatzi rotyaantani owajankitaa-yiterini kaari-perori, tema riitaki iweshiryaa-wentyaari atziri-paeni antayitzirori kameethari. ¹⁵ Rootaki ikowakaemiri Tajorentsi. Aririka pantaneero iroka tampatzikata-tsiri, aritaki romaeryaakiri majontzi-shireri ikoyimi ikanta-koteri. ¹⁶ Jeekayiteemi Kameetha nimaeka eeroka-paeni. Roo kanteencha eero pantaneero kaari-perori, tema pikimita-kotaari romperatani Tajorentsi. ¹⁷ Pipinkathateri maawoeni. Petakotyaari noyemijantzinkarite-paeni. Pipinkathateeri Tajorentsi. Pipinkathateeri pinkathari-wentzimiri pinampiki.

¹⁸ Eeroka-paeni omperataa-rewo, pishirethatyaa aririka romperatee-temi. Tee apatziro pipinkathateri aakameethatzimiri, pimatzi-tyaari eejatzi owatsimaa-waetzimiri. ¹⁹ Eenitatsi-rika antakirori ikoyiri Tajorentsi, opoñaashityaa ramawetanakiro imaninta-waetee-takirira, riitaki rajahaa-wentyaari atziri-paeni iñaakiri imatakiro kameethari. ²⁰ Eenitatsi-rika amawetashita-kyaawoni rowajankitaa-wentee-tziri rantakiro kaari-perori, tekatsira ajahaawentyaarini. Rooma eeroka-paeni, aririka pamawe-ta-kiro pikemaatsita-kowentyaawo tampatzikari, rootakira inimotziriri Tajorentsi. ²¹ Rootaki ikaema-shiretee-tanta-kimiri, tema riitaki Jeepatzii-totaa-rewo kemaatsita-kowenteemi eeroka. Ari okanta roñaahanta-paentzi-mirori okaate panteeri eeroka.

²² Tekatsi kaari-perori ranta-paenteririrori,
Tee itheeri-waanteta-paenta.

‡ 2:8 kijotatsiri, shoompikinto: mapi § 2:12 aririka raminakoe-teeri rantayitakiri = Ikitejerite Pinkathari

²³ Ikaweya-waetee-takiri paerani rirori, tee ipiyatantyyaa. Ikanta rowajankitaa-waetee-takiri tee rajarii-matantyyaa ipiyatantyyaa, tema riitaki rawentaa-pero-taka yotzirori ramina-kotante kameetha tampatzika. ²⁴ Ari okanta ikentakoe-tanta-kariri, okan-takaawo iyaari-peronka atziripaeni. Rootaki añaantee-yaawori ooka-yiteero kaari-perori, akameetha-shiretantayiteeyaari, akimitakaan-taneeromi akamayita-tyeemi opoñaashita añaayiteemi. Tema ikanteetzi: Osheki rowatsi-naawaetee-takiri, rootaki añaantaawori aakapaeni awijakoyitee. ²⁵ Paerani eeroka-paeni pikimitakari piratsi kinawaeta-shita-chari. Roo kanteencha okimiwitaka pipiyaa-tyeemi ijeekira aminakowentziriri piratsi, riitaki aminakowenta-shire-yiteemiri eeroka-paeni.*

3

Rantayiteeri awakaachari

¹ Iroka pikanta-yityaari eeroka-paeni iinanteetari, pishirethatzi-motyaari piimi-paeni. Okantawityaa eeniyitatsi-rika ikaate kaari kemijanteroni iñaani Tajorentsi. Aamaa-shityaa aritaki pikemijanta-kahaeri aririka iñaakimi jempe pikantanaa, ² kiteshiretaneemi, pipinkathatantzi. ³ Eero aminaashi-waeta iñeetemi owaneenkatakimi, pimpita-yitziro piishi, piporeryaa-perotzi, powaneenka-yityaa. ⁴ Tema rootaki kameethatatsi pimataneero kaari koñaanita-tsini, pikameetha-shiretee. Tema aririka atsinampa-shireta-waete eero athaa-wako-waeta, ashi oyiro roori tee othonka-nita, rootaki ikowa-perotziri Tajorentsi. ⁵ Arira okantayitakari paerani kiteshireri tsinani awentaa-shireta-kariri Tajorentsi, opinkathayitziri oemipaeni. ⁶ Okimitaha paerani Sara oshirethatzi-motari Abraham, oetziri oemi: “Nowinka-thatani.” Eerokaetera kimitawori ojawoyiteemi aririka pimataneero tampatzikari. Ari okantyyaa eero otzimanta oeta pithaawan-tawaetyaari ikijawentee-temiri.

⁷ Ari pikimitari eejatzi eeroka-paeni iimenteetari, piñaanta-piintyaawo pariperotero piina-paeni. Pineshironkatere, otsinaniwaetatzi roori. Pikimita-kaantero ineshironkae-tziro jataa-nita-tsiri owamentotsi. Pinkathatero tema ineshironkae-teero roori añaashire-yitee ikimitee-takimira eeroka, tee opaashinitzi okaatzi ikashiya-kaeta-kimiri. Rootaki pantaneeri ari okantyyaa eero omanonkan-tawaeta pamana-piintani.

Pankinawentawori rantayita-neero kameethari

⁸ Ari okantari, paapatziya-wakaeyaa, pineshironkatante, petakota-wakaeyaa tema okimitanaa-tyaawo pirezitaa-wakae-yaami. Pineshironkateeri piimi. Pitsinampa-shirete. ⁹ Eero pikemaatsita-kaari kemaatsita-kaemiri eeroka, eero pininatziiri ninaakimiri eeroka. Tema pineshironkatatyeeri pitajonka-wenta-kaateri rirori. Tema rootaki ikaema-shiretan-takimiri Tajorentsi itajonka-wenta-yiteemi eeroka. ¹⁰ Tema ikanteetaki:

Ikaatzi koyirori inintaa-waetyaa kameetha rañee,

Rookaero ininatan-tawaetzi, ikamatawi-riwaantetzi eejatzi.

¹¹ Otzimatyyee rookaero kaari-perori. Tema ranteero kameethari.

Rootaki ikowa-ntaa-piintaari ijeekayitee kameetha.

¹² Tema riyotziri Awinkatharite ikaatzi kameetha-shireri.

Rowayempitataro ikaatzi amana-piinteeri.

Riima kaari-pero-shireri-paeni, ikatsimatziiri raminiri Awinkatharite.

¹³ Eentsikiroeni pantayita-neero kameethari, ¿eenitatsima kemaatsita-kaemini?

¹⁴ Eenitatsi-rika owajankitaa-kimini pantzirowa kameethari, ari itajonka-wentakimi Tajorentsi. Tema ikanteetaki:

Eero pithaawan-tashi-waetari, eero okantzimo-shireta-waeta-shitzimi eejatzi.

* 2:25 piratsi = owisha

¹⁵ Tema rootaki kameethatatsi poshiretee-yaari Jeepatzii-totaa-rewo, tema riitaki pipinkatha-peroteeri. Powetsika-yityaa pikamantantero jempe okanta-kota poyaakoyitziri, aririka itzimi ojampitemini. Roo kanteencha entsikiroeni pikamantantero, pipinkathatante eejatzi. ¹⁶ Eekiro piyaatyee pikenkishiryero tampatzikata-tsiri, pantayiteero kameethari pawentaa-neeyaarira Jeepatzii-totaa-rewo. Aamaa-shityaa ari ikaaniwenteeyaa ikaate theyako-witemini. ¹⁷ Rootakirika ikoyiri Tajorentsi, rootaki kameethatatsi pikemaatsita-kowentyaawo pantayitziro kameethari. Rootaki maperotzirori okaariperotzi piñeero rowajankitaa-wentee-temiro pantakirowa kaari-perori. ¹⁸ Ari ikantzitaka eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo, tampatzika-shireri rirori, ikamawentakiri kaari-peroripaeni tzimpina-shire-waeta-tsiri. Rootaki rantantakawori okantyya raantee-yaariri itsipatee-yaari Tajorentsi. Osheki rowatsinawatha-witee-takari rowamaan-teeta-kariri, roo kanteencha rowañaa-shiretee-teeri. ¹⁹ Riitaki jatashire-teen-tsiri ikenkithata-kaayiteeri ishire etayita-kawori paerani romonkyashirete-takiri. ²⁰ Tema osheki ipiyatha-yitaka rirori-paeni rowetsikantakawori paerani Noé antawo amaatako-mentotsi, oyaawenta-witacha Tajorentsi tee ithaakyaa-waetzi. Roo kanteencha eepichokiini atziri awijakotaatsi ipiinkimi, ikaamatsitzi 8. ²¹ Riitaki pikimita-kotaari eeroka-paeni jempe pikanta pawijako-shireyitee pomitsiryaa-yitaa. Iroka omitsiryaaataantsi teera okimitawo ikiwaetziro ikepatsiwatheetzi. Tema amanaantsi iroka ikowakoe-tziri Tajorentsi ikenkishiryaa-kaantero tampatzika-shireta-tsiri. Tema pawijakotee okantakaan-tziro rañahaera Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ²² Ijeekae inkiteki nimaeka rakoperoki Tajorentsi ipinkathari-wenteeri Ronampiripaeni Tajorentsi, ipinkathari-wenteeri inkite-weri pinkatha-ritatsiri janta, ipinkathari-wenteeri tzimayita-tsiri ishintsinka.

4

Antawaeteeniri kameetha Tajorentsi tema eenitatsi imatakaa-yiteeri

¹ Ari okanta, ikemaatsita-kowentee Jeepatzii-totaa-rewo ijeekanta-paentari jaka jaawiki. Rootaki pikenkishiryaa-kopiintee-yaari eeroka-paeni. Tema ikaatzi ñiirori ikemaatsita-kaetari, teera ikowaero ranteero kaari-perori. ² Ari pikimityaari eeroka-paeni eeniro piyeeka-yitzi nimaeka jaka jaawiki, rootaki panta-piinteeri ikoyiri Tajorentsi. Eero pantashi-yitawo pikowashiyitari, tema rootaki ranta-piintakiri jaawiki-jatzi-paeni. ³ Rootaki panta-piinta-witakari paerani, pikimitakari itsipa atziri-paeni ñaawena-waetashita-chari. Tema rameta-piintakawo imayempryoo-kitzi, ithawinatawakaawaeta, ishinki-waeta, iñaamatawo roemoshirenka-waeta rantantyyaawori kaari-perori, niyawaerintzi, ramana-piintakari tajorentsi-niro. ⁴ Osheki okompitzi-motari jaawiki-jatzi pitsipa-witari paerani, tee inimiziri pooka-nakiri pitsipaminthari rantayitziro kaari-perori. Rootaki opoñaantari ikijima-waeta-nakimi. ⁵ Roo kanteencha aritaki raminakoe-teeri irika-paeni paata okaatzi rantayitziri. Tema Tajorentsi, riitaki yotzirori maawoeni rantayitakiri ikaatzi añayita-tsiri nimaeka, okaatzi rantayitakiri ikaatzi kamayiteen-tsiri. ⁶ Rootakira ikamantantee-tawori Kameethari Ñaantsi, imateetakiri eejatzi ikaatzi kamayiteen-tsiri. Ari rowajankitaa-wathatee-takiri ikamayitakira, rootaki omatantaari rowañaa-shire-yiteeri Tajorentsi.

⁷ Rooteentsi othonkaeyaa okaatzi añiiri kepatsiki. Pikiyothanitee, poetziñaarikotyaa pamana-piinteeyaa. ⁸ Roo kowaperotacha piyaata-kaaneero petakotawakaaneeyaa. Tema ikanteetzi:

Eenitatsi-rika etakoyiteeyaari, eero akowawaetziro rowaariperotee.

⁹ Poemaa-nta-piinte pipankoki, eero pikiñaani-wentziro. ¹⁰ Tema ikaminthahaemi Tajorentsi, itajonka-wentakimi okantyya pantanta-yityaawori imatakaa-yiteemiri. Okaatzi imatakaa-yiteemiri eeroka, pamitakoteeri itsipa, panteero kameethari.

¹¹ Ikaatzi imata-kaeha-takiri ikenkithate, riyote Tajorentsi ikenkithata-kotzi. Riima

ikaatzi imata-kahae-takiri ineshironka-tantayite, rantawaetan-tyaawo jempe okanta raawyaa-kaakiriri Tajorentsi. Ari okantyyaa ipinkathatee-tantyaariri Tajorentsi, ikantakaa-kyaawo Jesús Jeepatzii-totaa-rewo otzimi-moteeri rowaneenkawo, ashi rowaero ipinkathari-wentantee. Kyaariwé.

Kemijantzinkarira aaka osheki akemaatsityaari

¹² Netakotani, pamaeya omapokimi-kari aririka piñaanakiro pomeentsitzi-motemini. Teera awijimo-waeta-shitemi iroka, tema iñaantee-tatziimi. ¹³ Rootaki ikemaatsita-paentari paerani Jeepatzii-totaa-rewo. Aririka piñeero eeroka ikemaatsitakaa-peroteetemi ikimitee-takiri rirori, kantacha pikimo-shire-wentero. Tema ari pithaamenta-perotee-yaari ipiyeerika rirori ramaero rowaneenkawo. ¹⁴ Aririka ikijimaetemi eeroka okantakaan-tziro pawentaari Jeepatzii-totaa-rewo, itajonka-wenteeteemi eeroka. Tema rootaki ooñaawontzirori ojeekan-takimi Ishire Tajorentsi otzimimoperotziri rowaneenkawo.* ¹⁵ Teera okameethatzi powamaante, pikoshitante, pantero kaari-perori, pikoshekantyyaa, ari piñaakiro rowajankitaa-wentee-temiro eeroka. ¹⁶ Roo kanteencha roorika rowajankitaa-wentee-temiri rashiteemira Jeepatzii-totaa-rewo, eero pikaani-wenta-waeta. Tema rootaki kameethatzi pajahaa-wentee-yaari Tajorentsi iiteeteemira “Jeepatzii-totaa-rewo-weri.” ¹⁷ Tema monkaata-paaka ramina-kotan-teeyaawori Tajorentsi okaatzi ranteetakiri. Aakapaeni akaatzi rashiyiteera, retayitakae ikemaatsita-kaayitee. Riitakira maperoteeroni ikemaatsiteeyaa ikaatzi theenka-kirori Kameethari Ñaantsi rotyaan-takaeri Tajorentsi. ¹⁸ Tema ikanteetzi: Otzimimo-yitziri pomeentsitzi-motariri kameethashireri-paeni okantyyaa rawijako-shiretan-teeyaari,

¿Jempema oeta awiji-moteerini kaari-pero-shireri theenka-tajorentsita-tsiri?

¹⁹ Tema ikaatzi kemaatsi-waeta-chari nimaeka, riitakira Tajorentsi shineteeriri ikemaatsi-waetyaa. Oztimatyye rawentaa-shiretee-yaari wetsika-kiriri, rantayiteero okaatzi tampatzika-yitatsiri.

5

Ikaminayi-tziri kemijantzinkari-paeni

¹ ¡Jewari! Iroka nokaman-temiri pikaatzi peewayiteeri kemijantzinkari-paeni. Eejatzi naaka neewatziri kemijantzinkari-paeni, ari akaateeyini. Naaka ñaaperotakiri Jeepatzii-totaa-rewo jempe ikanta ikemaatsita-kaetakari, ari nokaatzi-takari naaka ikaate ñaayiteeroni owaneenkataka. ² Iroka nokamineemiri: Paminakowentee-ri kameetha kemijantzinkari-paeni pikimita-kanteri paminakowentziri pipira. Ero pantashi-waetawo aririka ishinteetemi pantero, rooma pikoyirika pantero eerokaha kowashita-neenchani. Ero pantziro pikowa-shityaa paantyyaawo koriki, tema pantero eeroka-rika kowashita-nakawori. ³ Ero pikowashi-waeta pomperatantyyaa, otzimatyee poñaayiri ikaatzi paminakowenteeri pantaneeri eeroka ikini imataneero rirori-paeni. ⁴ Okini paata aririka ipokae Jewari-perori paminakowenta-kiniri ipira, ari ipinata-paemirori owaneenkata-chari, okimiwityaawomi ramantheetan-teemiro kanteetaa-chani oshipakiryaaani.*

⁵ Eeroka-paeni ewankari-paeni pipinkathateri jewari-paeni. Oztimatyye pipinkathata-wakae-yiteeyaa maawoeni, pitsinampashireyitee. Tema ikanteetzi: Tee ineshironkatziri Tajorentsi kantakaapero-waetachari, Riima tsinampa-shireri osheki ineshironkateeri rirori.

⁶ Pitsinampashirewenteero okaatzi imatakaa-yiteemiri Tajorentsi. Roojatzi paata aririka omonkatapaakyaa, riitaki kantakae-yaawoni okantyyaa ipinkathateetantemiri. ⁷ Aririka piñaayitero okantzimo-shireta-waetemi, pawentee-yaari Tajorentsi.

* 4:14 pawentaari = waerontsi * 5:4 amanthee-rentsi

Tema riitaki neshironkatemini. ⁸ Pikiyothanite, paamawenta-shiretyaa. Tema irika Kamaari kijaneenteeri, ikimitakari manitzi kinakina-waeta-tsiri, rajoontzi raminaminatatzi iita ratsikiri. ⁹ Roo kanteencha otzimatyeepi pipiyatyaari, pikyaaryoo-wenta-neeri pawentaa-shiretaari Tajorentsi. Tema piyotzi ari pikimitakari maawoeni noyemijantzin-karite-paeni pikemaatsiteeyani jempe-rika ijeekayitzi jaka kepatsiki. ¹⁰ Roo kanteencha aririka okaatapaaki pikemaatsi-waetaka eepichokiini, aritaki rowawijaa-koteemi Tajorentsi, roejokiroteemi, raawyyaa-shireta-kahaemi, ari ikyaaryoo-wentakaakimi. Tema neshironkatantaniri irika, riitaki kaema-shireteemiri piñaantee-yaawori kanteetaa-chani rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo. ¹¹ Jame aweshiryaa-wentee-yaari Tajorentsi. Ashi rowaero ipinkathari-wentantee. Kyaariwé.

Oweyaantawori wethataantsi

¹² Riira Silvano nojankinata-kaakiri iroka. Nameentani noyemijantzin-karite irika. Rootaki nojankinatan-tzimiro eepichokiini nokaminayimi, nokaman-tzimiro jempe ikanta Tajorentsi ineshironkatantee. Otmatyeeera pikyaaryoo-wenta-yiteeri. ¹³ Rowetha-yitzimi kemijantzinkari-paeni piyota-piinta-chari Kompitaariki ikaatzi os-hiyayiteemiri eeroka-paeni riyoshiitee-teemi. Rowethatzimi eejatzi Marcos ikimita-kaantari riimi notomi.† ¹⁴ Petakotantayityaa powethata-wakaa-neeyaa. ¡Okantashitzimaetyaa pijeeka-yitee kameetha pikaatzi rashiyiteemi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo! Kyaariwé.‡

† **5:13** Ikanta-kotziri Pedro jaka “Kompitaari” rootakira ikanta-kotziri nampitsi Roma. Tema ramawenatee-tatyaawo Roma ikenkithata-koetziro, rootaki ikenkithata-kota-piintan-tawori Kompitaari. Ari okantyyaa eero riyotee-tantari jempe ijeeki Pedro, eero rowajankitee-tantari. ‡ **5:14** powethata-wakaa-neeyaa = thowootaantsi

APITETA-NEENTSIRI ROJANKINARI PEDRO

Wethataantsi

¹ Naaka Simón Pedro jankinatzi-mirori iroka. Naaka romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Rotyaantaa-rewote naaka. Eeroka-paeni nojankinatzi pikaatzi pikemijantane, pikimita-yiteena naaka-paeni, rootaki kantakaan-takirori itampatzika-shirenka Tajorentsi, ari ikimitari eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo owawijaako-shireteeri. ² ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroteemi, ijeekakaa-peroteemi kameetha! Eekiro piyotanaa-tyeeri Tajorentsi eejatzi Awinkatharite Jesús.

Jempe okantya pikite-shiretan-teeyaari eeroka-paeni

³ Tema antawo ishira Tajorentsi, riitaki kantakaawori otzimi-motan-teeri maa-woeni kowityeemo-shireteeri apinkatha-tajorentsitan-tyaariri. Ari okanta, omaperotatya ayoperoteeri. Tema owaneenkataka rirori, osheki ikameetha-pero-taki, rootaki omatantaari ikaema-shire-yitee. ⁴ Rootaki ikashiya-kaanteerori pina-perotachari, kameetha-perota-tsiri, ari okantya pikimita-kotan-teeyaari eeroka-paeni Tajorentsi. Pookaero pikaaripero-shiretaka, pikimi-yitari jaawiki-jatzi antapiintakirori ikowashire-yitziri. ⁵ Rootaki piñaa-shintsitan-tyaari pitampatzika-shire-yitee okantya poejokirotan-tyaawori okaatzi pawentaari Tajorentsi. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki piñaa-yitakiro piyota-nityaa. ⁶ Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki piñaa-niteeyaa. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki poetziñaarikoteeyaa. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki pipinkatha-tajorentsi-waetee. ⁷ Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki pineshironkatanta-yitee. Aririka pimata-piinta-nakiro iroka, aritaki petakotanteeyaa. ⁸ Roorika pimata-piintanaki eeroka, ari iñahaetakimi omaperori piyoteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, eero piperawae-nitaa, eero piñiuro paminashi-waetyaa. ⁹ Rooma itzimi-rika kaari mataneeroni kenkithata-koteen-chari, ikimitakari mawityaakiri kaari kowichaatsini. Tema imaejanta-kitziuro rantayitakiri Jeepatzii-totaa-rewo ikite-shire-yitakaan-taariri, tema kaari-pero-shireri naawitaka paerani. ¹⁰ Ari okantari noyemijantzinkarite-paeni, otzimatyee pikenkishiryaa-piinteeyaa, eero piñaantawo pikijo-shirewenta-waetero riyoshiitee-teemi, ikaema-shireteeteemi. Tema rootakirika pimata-piintanaki ikowakae-takimiri jempe pikanta-neeyaa, eero piñiuro pitzimpina-shirewaeyitee.* ¹¹ Ari okantya piñaantee-yaawori osheki okameetha-pero-tatsiri ikyaa-kahae-teemi ipinkathari-wentan-tapaera owawijaako-shireteeri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

¹² Rootaki eero nookantawo nokenkishiryaa-ka-piintemiro okaatzi akenkithata-kotakiri, okantawitaka aritaki piyoyiwitakawo, poejokirota kyaariperori riyotahetakimiri. ¹³ Rootaki kameethata-tsiri nokenkishiryaa-ka-piintemiro eeniro nañii naaka, ¹⁴ tema eepichokita-paaki noñaantyaawori nokami. Ari okanta riyotakaakina Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁵ Nokowaki naaka rootaki poetziñaarikotyaa pikenkishiryaa-piinteero eeroka iroka-paeni aririka nookawenteemi nokamaki.

Ñaapero-yitakirori rowaneenkawo Jeepatzii-totaa-rewo

¹⁶ Tema paerani, owakira nokenkithata-kota-paakimiri Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, nokanta-paakimi: “Otzimi-motziri ishintsinka, aritaki rapiiteero ipiyee.” Teera niyota-shitawo naaka-paeni, tee namatawi-waetan-tapaa-kimiro. Tema naaka-perotaki ñaakiriri Jeepatzii-totaa-rewo, osheki ipinkathari-pero-taki

* **1:10** tzimpina-shireri = antziwa-shireri

rirori. ¹⁷ Riitaki Ashiteeri Tajorentsi kantakaawori ipinkathee-teeri, roñaahan-takiro rowaneenkawo, iroka ikantaki iñaawaetaki paerani:

Notyomira irika netakokitani, osheki nokimo-shire-wentakiri.

¹⁸ Naakayitakira kemaperota-kirori iñaawaetaki inkiteki notsipatan-tariri Jesús janta Tajorentsiitoniki. ¹⁹ Rootakira iyotakaa-peroteeniri omaperotatyaa irika ikantakiri paerani Kamantantaniri-paeni. Otsizmatyee pikemijanta-yiteero, tema okimitakowaeta-kyaari ootamentotsi ikoñee-tyee otsirenikaakitzi. Rootaki pantayita-neeri eeroka roojatzi ipiyantee-yaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ithaamenta-shireta-kaapae-mi, ikimita-paakyaari ompokiro kitejemenkiri. ²⁰ Otsizmatyee akemathatero iroka: Tekatsira apaani okaatzi jankinateen-chari Jankina-rentsi-peroriki ikamanta-waeta-shitan-takyaari Kamantantaniri-paeni. ²¹ Kaarira yotashi-waetyaawoni atziri-paeni, tema Ishire Tajorentsi yotashireta-kaantakiro okaatzi ikowakiri Tajorentsi.

2

Kamantanta-shiwaetachari eejatzi yotaanta-shiwaetachari (Jud. 3-13)

¹ Roo kanteencha, eenitatsira paerani kamantan-shiwaetachari. Roojatzi okantari ni-maeka piyeeka-yitzira eeroka-paeni. Ari piñaaki kantemini, “Naaka yotaantaniri.” Tema romanakashitani-ki ikoyi rowaariperotan-temiro riyotaa-yitemiri. Imaninta-tziirira Awinkatharite, pinako-wenta-witaariri rowawijaako-shire-yiteeri. Rootakira eero os-henkaanta iñaayitero irika-paeni ithonkaeyaa. ² Roo kanteencha tekira ithonkaata, eenitatsira osheki kimita-kotyaarini okaatzi roñaahan-takiri, imayempi-waetzi. Riitaki kijimawaeta-kanterini anashitan-tanaariri “Awotsi-perori.” ³ Tema ikowashiwaeta ishekiro rashaahawo, ikowa-piintaki pipinateniri okaatzi riyotaa-shiwaetzimiri. Roo kanteencha Tajorentsi eero ishenkaa raminako-yiteeniri rantayitakiri, ari ithonkaeri.

⁴ Tema paerani ikaariperotan-takari Ronampiripaeni Tajorentsi, imatakiro Tajorentsi rowajankitaakiri, rookakiri sharinkaweniki, tsirenikaarikiri ikanta-kotaka royaawenta rowajankitaa-peroe-teeri. ⁵ Ari ikimitaakiri Tajorentsi kaari-pero-shireri-paeni atziri etayita-nakawori paerani inampitawo kepatsiki, thonkaka ipiinkaki oonkawo-paetekki. Roo kanteencha Tajorentsi rowawijaa-kotakiri Noé, kenkithata-kota-kirori paerani jempe ikantya kameetha-shireri. Tema riitaki Tajorentsi owawijaa-kotakiri paerani isheninka-paeni Noé ikaateeyini 7. ⁶ Ari ikimitakiri eejatzi nampiyitawori Paamaariniki eejatzi Katsimaariniki, ithonkakiri itaakiri. Arira iñahaetziro oetyaa awijimo-yiteerini theenka-tajorentsitaniri. ⁷ Roo kanteencha Tajorentsi rowawijaa-koteeri Lot, tema kameetha-shireri rirori. Irika Lot antawo oñaashireenkakiri kaari-perori okaatzi rantayitziri piyathari-paeni. ⁸ Tema ikanteetani maawoeni kitejeri irika tampatzika-shireri Lot tsipata-kariri kaari-pero-shireri, iñiiri, ikemiri rantayitziro kaari-perori. Antawo okantzimo-shiretakari. ⁹ Arira okantari, riyotzi Awinkatharite rowawijaa-koteri pinkatha-tajorentsitaniri ñaapiinta-kirori ñaanta-shiretaantsi. Tema retzitakawo rowajankitaa-yitziri kaari-pero-shireri, roojatzi paata ramina-kotan-teeyaariri rantayitziri maawoeni. ¹⁰ Imaperoteeri Tajorentsi rowajankiteeri antayitzirori kaari kameethata-tsiri iñaamata-shitari, ipiyathatakawo ikantawitee-tariri. Tee iñaakonityaa, osheki ikantakaa-peroyita. Tee ithaawan-tyaari ikijima-waetziri Ronampiripaeni Tajorentsi otzimi-motziri ishintsinka.

¹¹ Riima Ronampiripaeni Tajorentsi okantawitaka otzimimo-perotziri ishintsinka, tee ikijima-tziri kaari-pero-shireri-paeni riyata-shita-piintzirira Tajorentsi ikamanta-koteri. ¹² Irika-paeni kaari-pero-shireri ikimiwitakari antami-weri, tee riyotzi ikenkishireeyaa. Itzimaetyaa-shiwaetaka opoñaashityaa iñahaero ikemaatsita-kaetyaari roojatzi ithonkae-tantee-yaariri. Ari ikantee-yaari ithonkaeyaa kijimayita-kiriri Ronampiripaeni Tajorents kaari riyota-kotzi jempe ikantayita rirori-paeni. ¹³ Roo

ikemaatsi-waetan-tyaari okantakaan-tziro ikemaatsita-kaantaka rirori, rootaki kimityaawoni ipinataa-tyeeromi iyaari-peronka. Tema irika-paeni kaari-pero-shireri-paeni, tee ikaanita-nitzi rantayitziro kaari kameetha-yitatsiri kitejepaete. Okimiwitakawo riitakimi opitsi-yitakimini rakiyoyitakimi ikowayitziro ramatawitemi.

¹⁴ Rootaki roetziñaarita imayempyooki-waetaki, iwathatakawo kaari-perori. Ikaema-shiretziri shipeta-shireri ikaariperota-kaeri. Ikowa-perotziro otzimi-moteri rashaahawo. Rootaki rowajankitaan-teetyaariri. ¹⁵ Ikinashi-waeyitaka, imanintakiro tampatzikari. Rantakiro okaatzi rantakiri Balaam, itomi Beor, ikowa-kotantaki ipineeteri rantantyaawori kaari-perori. ¹⁶ Roo kanteencha irika Balaam, rantakiro awijayiteentsiri, riitakira kijathata-kiriri ipireetari ikyaakoetari. Okantawita tee riyotzi iñaawaeta-nite ikyaakoetari, ikimita-nakari atziri iñaawaetanaki, ari rooka-kaari ikenkishiryaa-witakari ishinki-wentani-ki ikoyi ikosheka-waetyaami Balaam.*

¹⁷ Irika-paeni kaari-pero-shireri ashi rowaero rowajankitahae-teeri otsirenikaaki-perotziro. Tema ikimitakawo okantaka-hanki opiryaatzi omotyaa nijaa, okimitakawo eejatzi okantahanki ocheenkatziki menkori ateenkatziro tampyaa, opoñaashita añeero eero oparyi inkani. ¹⁸ Ari okanta oshiya-kaawentee-tziri kaari-pero-shireri, tema rowapeya-shita jempe ikanta iñaawiteetari. Tema ikantakaa-perotatyaa iñaawae-yitzi, aritaki ramatawitakiri owakira kemijanta-tsiri, shiya-pitha-witawori kaari-perori, ikanteri: “Kameetharini apiiteero antero akowayitziro, kameetha amayempite.”

¹⁹ Ramatawitanta-shita irika-paeni riyotaantzi, ikantayitzi: “Oshinetaa-ntsitzi pantayitero pikowayitziro.” Roo kanteencha irika-paeni yotaanta-shiwaetachari, tee ijeekashiwaeteeyaa rirori, tema ikimita-kotari omperataa-rewo, rootaki kaari-perori kimitakawori omperawaetyaarini. ²⁰ Paerani irika-paeni kaari-perori owakira ikemijanta-witaari Awinkatharite, Owawijaa-kotan-taniri, rooka-witanakawo rantayitziro kaari kameethatatsiri. Okanta ojamanitanaki ipiyakotaawo rantayitaneero, roojatzi imaperotan-takari nimaeka teera ikimita ikantawita paerani. ²¹ Ari okameethawita eeromi iñiiri “Awotsi-perori” tampatzika-shireta-kaanta-tsiri. Tema maperotaka okowaenkatziki okaatzi rantayitaneeri, ikemijanta-witanaawo ikantakaan-tawitari tajorentsita-tsiri, opoñaashita rooka-nakiro ojamaniityaaki. ²² Ikimiwitakawo ikanta-piintee-tziri:

Apaani otsitzi, aririka ikamaankaki, ipiya-shitawo rowaeyaawo.

Opoñaashita ikanteetzi eejatzi:

Apaani chaancho, arikami ikiwaeteri roepatsitaka, ipiyanaa eejatzi roepatsi-waetyaa.

3

Ipiyantee-yaari Awinkatharite

¹ Netakotani, rootaki apiteta-tsiri iroka jankina-rentsi notyaan-tzimiri, nokowa-shireta-kaatziimi, ² pikenkishiryaa-kotan-tyaawori ikantayitakiri Kamantantaniripaeni kite-shireri, ikantakiri eejatzi Awinkatharite Owawijaa-kotan-taniri, otyaantayitakinari nokaman-teemiro eeroka-paeni. ³ Otzimatyee akemathatero iroka: Tekira ipiyeeta Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi osheki theenka-waetaniri. Riiyitaki antashi-waetyaawoni okaatzi ikowa-shiyitari. ⁴ Osheki itheenka-waete ikante: “¿Jempema okaateka iñahaetero ikanteetzi ari ipiye Jeepatzii-totaa-rewo? Eero ipiyaa. Kaari añeero opaashinite kepatsi, tema roojatzi okantzita owakira rowetsikae-takiro. Tem kamayitaki ashiyita-nakaeri, tee añeero opaashinite.” ⁵ Ikinashi-waetakaha ikaatzi kantatsiri. Tee riyotzi riitakirika Tajorentsi wetsikakiro inkite, rootaki iñaani rowetsikantaka. Rowetsikakiro eejatzi kepatsi, rapataatakiro nijaa-paeni okoñaatan-tanakari opiryaapathatzi. ⁶ Roojatzi nijaa ithonkan-takari Tajorentsi paerani, oonkantakari kepatsi. ⁷ Roo kanteencha, inapaenta-tziira tee ipaashinita-kaero Tajorentsi inkite

* 2:16 ikyaakoetari = burro

eejatzi kepatsi. Rootaki iñaani eejatzi ikantan-takari eero opaashini-waetzi rowetsikani roojatzi paata aririka raminako-yiteero okaatzi ranteetziri maawoeni, oפוּנְאָשִׁיטְיָא ithonkaeri kaari-perori theenka-tajorentsitaniri aririka itahaero kepatsi.

⁸ Netakotani, iroka piyoteri: Tema ikimita-kaantawo Awinkatharite apaani kitejeri okaataki osheki ojarentsi. Aririka okaataki osheki ojarentsi, iñaakiro rirori apaani kitejeri.* ⁹ Teera rojamanin-kashityaawo Awinkatharite imonkaateero okaatzi ikashiya-kaantakiri, tema eenitatsi kenkishiryaa-chari rojamanin-kashi-waetawo. Tema entsikiroeni ikanta Awinkatharite, ikoyi ipiya-shireteetemi maawoeni, tekatsi apaani peyashi-waetaa-chanimi. ¹⁰ Rooma paata ipiyaki-rika, ikimita-paakyaari romapokantzi koshintzi. Ari ikemaateero antawo poemataa-tsini, aripaete othonkaeyaari inkite. Ari okimitee-yaari eejatzi kepatsi othonkaeyaa. Othonkyaa otahaeyaa shipakiryaa-yitatsiri inkiteki. Ari ikimitee-yaari maawoeni rowetsikani atziri-paeni, otahaeyaa maawoeni.†

¹¹ Ari okantyyaa ithonkae-teero maawoeni, ¿Jempema pikantee-yaaka pijeekae eeroka-paeni eero otzimanta pantani? ¿Tema otzimatyee pikite-shiretee? ¿Tema otzimatyee pipinkatha-tajorentsita-nitee? ¹² Paamawenta-yiteeyaa, piñaa-shintsi-yiteeyaa, tema rooteentsi ipiye Awinkatharite, aripaete itaayiteero Tajorentsi inkite, ipookayiteeri shipakiryaa-yitatsiri inkiteki. ¹³ Rooma aakapaeni, tema ookantakawo owakirari inkite, eejatzi owakirari kepatsi, jempe inampitee-yaawo kameetha-shireri. Tema rootaki ikashiya-kaakaeri Tajorentsi.

¹⁴ Ari okantari netakotani. Tema poyaako-wentakawo eeroka-paeni maawoeni iroka, pikowa-shiretee, ikini iñaapaemi Tajorentsi kiteshireteemi, eero ikantako-waeteetzimi pantakiro kaari-perori. ¹⁵ Pikenkithashiryahaa-kotero, entsikiroeni ikanta Awinkatharite, rojamaninka-tziro ipiyantee-yaari ari okantyyaa rawijako-shiretanteeyaari atziri-paeni. Teera opaashinitzi iroka, ari okimitawo rojankinata-kimiri etakotani noyemijantzin-karite Pablo. Tema riitaki Tajorentsi yotakaakiri Pablo maawoeni iroka, ¹⁶ ari ikimitakari eejatzi itsipa rojankina-yitakiri. Osheki ompitawitaka ikemathee-tantyaawori okaatzi rojankina-yitakiri Pablo. Rootaki itziman-tayitari atziri kaari yotako-peroteroni, tema tee raawyaa-shireta-nitzi, ikinakaa-shiwaetakawo riyotan-tawita-naawo rojankinari Pablo. Ari ikimitaa-yitakiro eejatzi maawoeni Jankina-rentsi-perori. Aritzimaetaka ithonkae-teeri ikaatzi kinakaa-shiwaeta-kawori. ¹⁷ Rooma eeroka-paeni netakotani, aritaki nokaman-tzita-kimiro, paamawenta-yityaa eero ikinakaa-shiwaetan-tzimi irika-paeni piyathari-paeni. Paamawentyaa rooka-kaemiro-kari poetziñaarikotaha. ¹⁸ Tema rootaki kameethatatsi piyaata-kaero eeroka-paeni pantaki-shire-yitee, piyaata-kaaneero piyoperota-koyitaneeri Awinkatharite, Owawijaa-kotan-taniri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, jempe ikan-takiro rirori ineshironkatan-teemiri. Ashi rowaero rirori ipinkathee-teeri. Kyaariwé.

* 3:8 osheki = 1,000 † 3:10 ipiyaki-rika = Ikitejerite Pinkathari

RETAKARI ROJANKINARI JUAN

Ñaantsi okanta-kota Añaamentotsi

¹ Irika kanta-kota-chari jaka nojankinatzimiri: Riitakira iiteetziri “Ñaantsi Añaakaan-taniri.” Itzimitaka paerani owakira etantana-kawori rowetsikan-teetzi. Naaka kemap-erotakiri, naaka ñaaperotakiri, noteyaataari nako. ² Roñaahantaka rirori, inampita-paentawo kepatsiki, naakayitaki ñaakiri. Rootaki nokenkithata-kotan-takimiriri ashi owaeroni añaamentotsi, tema rañitaka paerani rirori itsipatakari Ashitariri. Riitaki oñaahaanari naaka-paeni. ³ Rootaki nokenkithata-kotan-tzimiriri noñaakiri, nokemakiri eejatzi, jame aapatziya-wakae-yiteeyaa aakapaeni. Riita-perotakira Ashiteeri aap-atziyaari, ari akantaneeriri eejatzi Itomi. ⁴ Rootaki opoñaantari nojankinatzimiro eeroka-paeni, ari okantyyaa pinintaa-perowaetan-tyaari.

Iiteetziri Tajorentsi Koñeetyaaniri

⁵ Iroka ñaantsi riyotakaanari, rootaki nowawijayimiri eeroka-paeni: Iiteetziri Tajorentsi “Koñeetyaaniri.” ¡Tekachaa-jaeni ikimitzi-motyaari tsirenikaakiri! ⁶ Aririka akante “Naapatziyari Tajorentsi,” eekiro-rika antapiinta-tyeero kaari-perori, atheeyaka. Okimiwitakawo anashita-tyeemi otsirenikaakitziira, apiyathatakawo kyaariperori. ⁷ Rooma aririka anashite okoñeetyeera, akimita-kotaari Tajorentsi ijeeki rirori okoñeetyeera, aritaki amatakiro aapatziya-wakaa-neeyaa. Ari okantyyaa ipeyakotan-teerori antawitakawo kaari-perori, rootaki rapatantakawori rira paerani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Itomi, ikamawenta-kaera. ⁸ Aririka akante “Tee nantani-tziro kaari-perori,” apaniroeni amatawi-waetaka, tee ayotakotero kyaariperori. ⁹ Rooma aririka akamanteeri Tajorentsi antakiro kaari-perori, aritaki imatakiro ipeyakoteero. Tema ikyaaryoo-wenta-yitee rirori, tampatzika-shireri rirori, riitaki kiteshire-perota-kaeri. ¹⁰ Aririka akantawaete “Tee nokaariperotzi,” akimiwitakawo akantatyeeemi “Theeri irika Tajorentsi.” Teera ayota-koteero iñaani.

2

Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo ookakaa-wenta-yiteeri

¹ Notyomi-paeni, opoñaantari nojankinatzimiro iroka ari okantyyaa eero pantantawo kaari-perori. Rooma aririka antakiro kaari-perori, eenitatsira ookakowenteeni Ashiteeriki. Riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, kameetha-shireri. ² Riitaki atsipewenta-kaeri akaariperowitaka. Tee apatziro ratsipe-wenta-kaahae aakapaeni, tema maawoeni atziri ikaatzi nampitawori kepatsiki. ³ Iroka ayotantyyaari kyaaryoo-rika ayoteeri Jeepatzii-totaa-rewo: Aririka amonkaata-piinta-neero ikantakaan-teeri. ⁴ Eenitatsi-rika kantawita-chani, “Niyotziri naaka,” roo kanteencha eeniro ipiyathatawo ikantakaan-tani, itheeyakaha irika. Tee riyotako-tziri kyaariperori. ⁵ Eenitatsi-rika monkaata-neerori ikantakaan-tani, riitakira ninta-perota-neeriri Tajorentsi. Rootaki riyotan-tyaari kyaariperowa raapatziya-naari. ⁶ Eenitatsi-rika kantatsini, “Naapatziyaari naaka,” otzimatyeeera roshiya-kotee-yaari jempe ikanta-paenta rirori Jeepatzii-totaa-rewo.

Owakirari ikantakaan-teetziri

⁷ Noyemijantzín-karite-paeni, teera nomapoki-mi nokaman-tzimiro iroka nojankinata-kimiri. Tema rootaki piyotzi-takari paerani. Rootaki ñaantsi pikemayitakiri paerani eeroka-paeni. ⁸ Rootaki kimitakawori owakirari ikantakaan-teetani, okantakawo ranta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo. Okantakawo pantayita-neeri eeroka-paeni. Kimiwitaka awijee-nkatanaki tsireñeenkari, kitejeta-paaki riiperori

koñeetyaatsiri. ⁹ Eenitatsi-rika kantatsini, “Rashitaana koñeetyaatsiri,” teemaeta ipakahiro ikijaneenta-wakaa ikaatzi iyemijantzin-karitzi, tekiraata imatziro, tema okimiwitakawo roojatzi ijeekakimi otsirenikaakitzira. ¹⁰ Riima ikaatzi etakotanaariri kemijantzinkari-paeni, riitakira kimitanaariri anashita-naachari okoñeetyeera, tee itzimpinawaetzi.* ¹¹ Ikaatzi kijaneenta-wakaa-chari iyemijantzin-karitzi, roshiyakari anashitan-tawori tsirenikaakiri. Tee riyotzi jempe ikini, tee ikowichaatzi otsirenikaakitzira.

¹² Notyomi-paeni, eeroka nojankinatzini iroka pawentaarira Jeepatzii-totaa-rewo, Rootaki ipeyakotan-teemirori piyaari-pero-shirenka.†

¹³ Ashitaaniri, eeroka nojankinatzini, tema piyoteeri Jeepatzii-totaa-rewo etakawori rañaaki paerani etantana-kawori rowetsikan-teetzi.

Ewankari-paeni, eeroka nojankinatzini,

tema potsinampaa-haeri Kamaari.

Notyomi-paeni, eeroka nojankinatzini

tema piyoteeri Ashiteemiri.

¹⁴ Ashitaaniri, eeroka-paeni nojankinatzini

tema piyoteeri etakawori rañaaki paerani etantana-kawori rowetsikan-teetzi.

Ewankari-paeni, eeroka nojankinatzini

tema aawyyaa-shireyiteemi, piyoteero iñaani Tajorentsi,

potsinampahaeri Kamaari.

¹⁵ Eero petako-waetashitawo jaawiki-jato. Eenitatsi-rika etakotashiwaeta-kyaawoni jaawiki-jato, teera ikowa-peroteeri Ashiteeri Tajorentsi. ¹⁶ Tema maawoeni jaawiki-jato kaarira Tajorentsi poñaakaan-tyaawoni, tema jaawiki-jato iroka. Iroka okanta jaawiki-jato, akowa-shiwaetawo kaari kameethatatsiri, akowayitziro otzimi-motee ashaahawo, akowayite akantakaapero-wenta-waetyaa. ¹⁷ Maawoeni jaawiki-jato iñaamayitari atziri-paeni, ari othonkaeyaa. Riima antaneeroni ikoyiri Tajorentsi, riitaki ashi owaeroni rañahae.

Kijaneentziriri Jeepatzii-totaa-rewo

¹⁸ Notyomi-paeni, rooteentsi othonki-mateeyaa kepatsi. Pikemayitaki eeroka ari ikoñaataki kijaneenterini Jeepatzii-totaa-rewo aririka othonki-mateeyaa. Tzimakira nimaeka jaka kijaneenta-yitakiriri Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki ayotantari rooteentsi othonki-mateeyaa kepatsi. ¹⁹ Irika-paeni kijaneenta-kiriri Jeepatzii-totaa-rewo, riiy-itaki akaawita-piintakari akemijantzi, rooka-wenta-yitanakae. Omaperotatyeyyaami itsipayiteemi, eero rookakaa-wenta-yiteemi. Ari ayoyitzi teera omaperota itsipashire-yitee aakapaeni. ²⁰ Roo kanteencha eeroka-paeni rotyaantee-takimi Ishire tajorentsi ojeeka-shiretan-teemiri, okimiwitaka ijeepatzii-toetan-takimiri. Tema piyoyiteero eeroka-paeni iroka. ²¹ Rootaki nojankinatan-tzimirori, tema piyoyiteero eeroka kyaariperoyi. Piyoyiteero pinashitaawo roorika theeyaantsi. ²² ¿Eenitatsima theye-achari? Eenitatsira, riitakira kantatsiri “Irika Jesús kaari Jeepatzii-totaa-rewo.” Riitaki aetziri “Iijaneentani Jeepatzii-totaa-rewo.” Riijatzi maninta-kiriri Tajorentsi ee-jatzi Itomi. ²³ Itzimi-rika maninta-waeta-kirini Itomi Tajorentsi, riitaki imaninta-kiri Tajorentsi. Rooma kantanaa-tsiri: “Nawentahaari naaka Itomi Tajorentsi,” omaperotatyaa rashitaari Ashitariri. ²⁴ Rooma eeroka-paeni, poejokirotanakyaawo petakari pikemakiro paerani. Rootakirika pimata-nakiri, ari poejokirota-nakyaari Itomi, ari pikimita-nakiri eejatzi Ashitariri. ²⁵ Iroka ikashiya-kaakaeri rirori: Ashi owaero añaashire-yitee.

²⁶ Rootaki nojankinatzimiri jempe ikanta-kota kowayita-tsiri ramatawi-yitemi. ²⁷ Roo kanteencha poejokirotanakawo eeroka-paeni ijeepatzii-toetakimira. Rootaki eero

* **2:10** tzimpininkari = antziwatzinkari † **2:12** pawentaari = waerontsi

okowityaanta itsipa yotaayimini. Iroka Ishire tajorentsi ikimita-kaantee-takari ijeeptazii-toetan-takyaarimi, riitaki yotahaemini kameetha. Riyoteemiro kyaariperori, kaari theeyaantsi riyoteemiri. Otzimatyee pantayiteero jempe okanta riyoteemi rirori, paapatziyaari.

²⁸ Ari okanta notyomi-paeni, otzimatyee aapatziyaari Jeeptazii-totaa-rewo, ari okantyyaa eero akaani-wenta-waetanta aririka ipiyaki, tema awentaa-shiretanakityeeya atonkiyota-waeyaari. ²⁹ Tema piyoyiteeri kameetha-shireri rirori Jeeptazii-totaa-rewo, piyoteeri eejatzi ikaatzi ashiminthata-naawori rantaneero kameethari itominta-naari Tajorentsi.

3

Itomi-paeni Tajorentsi

¹ Pikenkishiryero iroka: Antawo retakotee Tajorentsi, itomiyitee. Omaperortatyaa. Teera ikematha-tziro jaawiki-jatzi jempe iita Jeeptazii-totaa-rewota-tsiri, ari ikimiyiteeri eejatzi aakapaeni tee ikematha-yitee. ² Ari okanta netakotani-paeni. Itomintaana Tajorentsi. Tekira ayotako-perotziro jempe akantayiteeyaa paata. Apatziro ayotzi ari akimitee-yaari ikantaha Jeeptazii-totaa-rewo aririka ipiyapaaki, tema ari omatakyaa añeeri jempe ikanta rirori. ³ Maawoeni atziri oyaakoyiteeriri, ranta-piinteero okaate kiteshireta-kaerini. Tema Jeeptazii-totaa-rewo kiteshireri rirori.

⁴ Riima kaari ookaeroni rantayitziro kaari-perori, ipiyathata-tyaawo ikantakaan-tziri Tajorentsi. Tema iroka piyathataantsi rootakira kaari-perori. ⁵ Piyoteeyini eero oeta ipokantakari Jeeptazii-totaa-rewo kepatsiki, tema rootaki ipokantakari ithonkaero kaari-perori. Teera ranta-paenta-tziro rirori kaari-perori. ⁶ Ikaatzi oejokirota-naariri Jeeptazii-totaa-rewo, tee okameethatzi rantaneero kaari-perori. Tema ikaatzi oejokirota-awori kaari-perori, teera riyoteeri Jeeptazii-totaa-rewo. ⁷ Notyomi-paeni, eero pamatawitaa-rewotzi. Ikaate antapiinta-neeroni kameethari, riitakira kameetha-shireri, roshiya-kota-naari Jeeptazii-totaa-rewo ikameetha-shiretzi Rirori. ⁸ Roo kanteencha itzimi-rika antapiinta-kirori kaari-perori, rashi Kamaari irika. Tema riitaki Kamaari etakaan-takawori rantakiro kaari-perori. Rootaki ipokantakari Itomi Tajorentsi kepatsiki, ithonkaero kaari-perori ranta-piintziri Kamaari. ⁹ Riima ikaatzi rowameetha-shireteeri Tajorentsi kimitanaa-chari owakirami itzimayiteemi, teera ranta-piinta-naatziro kaari-perori. Tema Tajorentsi tominta-naari. ¹⁰ Rootaki kaari okompitatanta ayoteri itzimi rashiyitari Tajorentsi, itzimi rashiyitari Kamaari. Maawoeni kaari antapiinteeroni kameethari, teera itsipataa-ri Tajorentsi. Ari ikimitari eejatzi kaari etakota-wakaa-chani iyemijantzinz-karitzi, tee itsipataa-ri Tajorentsi.

¹¹ Iroka ñaantsi pikemayita-wakiri paerani owakira pikemijanan-tanakari, ikan-teetzi: Otzimatyee etakotawakaayiteeyaa. ¹² Eero oshiya-kotari ikimita Caín, rashitari Kaari-pero-shireri, rowamaakiri rirentzi. ¿Oetaka rowamaan-takariri? Tema rootaki rowamaan-tariri okantakaari ikaaripero-shiretzi Caín, riima rirentzi kameetha-shireri rirori. ¹³ Noyemijantzinz-karite-paeni, eero okompitzi-motzimi ikija-neenta-waetzimi jaawiki-jatzi. ¹⁴ Ayoteeyini aaka, okimiwitaka akamashireyi-witaka paerani. Roo kanteencha nimaeka, kimiwitaka añashire-yitee. Rootaki ayotantari, tema etakoyita-wakaa-piinta akemijanta-yiteera. Itzimi kaari etakotan-tachani, ikimitakari kamashireri. ¹⁵ Itzimi-rika kijaneentan-tatsiri, roshiyakari owamaan-taniri. Ayota-koteeyirini apaani owamaan-taniri eero iñeero rañaashire-yitee. ¹⁶ Irika oñaahanta-perotzirori jempe ikanteeta retakotan-teeta: Ikamawentakae Jeeptazii-totaa-rewo aakapaeni. Rootaki amataneeri aakapaeni, akowayitee akamawentan-tayite. ¹⁷ Eenitatsi-rika otzimi-motziri ashaahawontsi, aririka iñeeri apaani noyemijantzinz-karite kowityaa-waeta-tsiri, riitaki imashitha-waetaki irika noyemijantzinz-karite, tekira imaperotziro

retakoteeyaari Tajorentsi. ¹⁸ Notyomi-paeni, tee okameethatzi akanta-shiwaetyaa, “Netakotanta.” Tema otzimatyee amateero ooñaawontzirori etakotanta.

¹⁹ Rootaki ayotantari omaperotatyaa rashiyitee Kyaariperori Tajorentsi. Tema ayotee rashiyitee Tajorentsi, rootaki awentaa-shiretan-tariri amana-piinteeri, ²⁰ okantawitakyaa otzimayitemi oetyaa katsitzimo-shireteeni. Tema Tajorentsi riyotziro maawoeni, riyotzitawo akenkishiryaaari okaatzi katsitzimo-shireta-kaeri akaariperotaki. ²¹ Netakoyitani, aririka ooka-neero ayaariperonka okaatzi owaryaa-shiryaa-yiteeri, eerowa athaawan-tanaari Tajorentsi amana-piinteeri. ²² Rootaki ayotantyaawori aritaki imatakaero okaate akowako-yiteriri. Tema amonkaayitaa-tziro ikantakaantani, antapiinteeniri ikoyiri rirori. ²³ Iroka ikantakaantani: Oztzimatyee awentee-yaari Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, Itomi Tajorentsi. Oztzimatyee etakotawakaayiteeyaa eejatzi. Rootaki ikantakaantani amateeri. ²⁴ Ikaate monkaateeroni ikantakaantani, riitakira oejokirotaariri Tajorentsi. Riijatzi Jeepatzii-totaa-rewo roejokirotzitari rirori. Rootaki Ishire tajorentsi rotyaan-takaeri yotakaa-yiteeri kyaaripero roejokiroitari.

4

Ishire Tajorentsi eejatzi iijaneenta-shiretani Jeepatzii-totaa-rewo

¹ Netakoyitani, eenitatsira osheki kantawita-chari: “Naaka Kamantantaniri.” Roo kanteencha kamaari ñaawaeta-kaeriri. Rootaki eero pikemijanantari okaatzi ikantayiteri, tema otzimatyee piñaantyaari rii-perotaki-rika Tajorentsi ñaawaeta-kaeriri irika Kamantantaniri. ² Iroka ayotantyaari riitakirika Ishire Tajorentsi ñaawaeta-kaeriri, aririka ikante: “Ratziritzi-motee Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.” ³ Riima theen-kirori iñaani ikantee-takiri, kaarira rashitari Tajorentsi, riitakira iñaawaeta-kaeri Iijaneentani Jeepatzii-totaa-rewo. Pikema-kotee-yakirini eeroka-paeni, ari itzimaki jaka kepatsiki ñaawaeteroni iroka. Tema tzimaki. ⁴ Roo kanteencha eeroka-paeni, notyomi-paeni, rashiteemi Tajorentsi, eeroka awijayiteeriri. Tema antawo ishintsinka Jeepatzii-totaa-rewo, itzimi aapatziyeemiri eeroka-paeni. Rawijeeri aapatziya-yitariri jaawiki-jatzi. ⁵ Irika-paeni kamantanta-shiwaetachari jaawiki-jatzi irika. Rootaki ikemijantawakaantari ikaatzi ijaawiki-jatzitzi. ⁶ Rooma aakapaeni rashiyitee Tajorentsi. Rootaki pikemijantan-tanari pikaatzi rashi-peroteemi Tajorentsi. Teemaeta ikemijanta-yitana kaari yoteerini Tajorentsi. Ari okanta, tee okompitatzi ayoyiteeri oñaawaeta-kaayiteeri Ishire tajorentsi, ari okanta imatantaawori riyotaan-teero kyaariperori. Ari ayotziriri rashitari Kamaari itzimi yotaantzirori kinakashi-waetaantsi.

Tajorentsi riitaki iiteetzi “Etakotantsi”

⁷ Netakoyitani, otzimatyee petakotawakaayiteeyaa. Tema riitaki Tajorentsi kantakaawo opoñaantari etakotantsi. Itzimi-rika mataneerori iroka, itominta-naatyaari Tajorentsi. Riityitaki yotayiteeriri. ⁸ Itzimi-rika kaari etakotan-tachani, tee riyoteeri Tajorentsi. Tema riitaki Tajorentsi iiteetzi “Etakotantsi.” ⁹ Iroka ikanta Tajorentsi roñaahakaero omaperotatyaa retakotee: Rotyaan-takaeri rapintzite Itomi jaka kepatsiki, ari okanta raña-shireta-kaanteeri aakapaeni. ¹⁰ Iroka okanta-kota kyaari-perori etakotantsi: Teera aakapaeni poñaakaan-tyaawoni etakotyaari Tajorentsi, tema riitaki Tajorentsi poñaakaan-taawori retakoyitee. Tema antawo retakoyitee, rotyaan-takaeri Itomi. Riitakira ratsipeta-kaetani ari okanta rariperotan-teeteeri akaaripero-witeeyakani aakapaeni. ¹¹ Netakoyitani, osheki retakoteera Tajorentsi, ari akimiyitee-yaari aakapaeni etakotawakaayiteeyaa. ¹² Tekatsira apaani atziri materoni iñeeri Tajorentsi. Roo kanteencha aakapaeni kantacha aapatziyaari aririka etakotawakaayiteeyaa. Riitakira Tajorentsi matakaeroni aatakaan-tyaawori etakotantapiinteeyaa.

¹³ Tema Tajorentsi rotyaan-takaero Ishire ojeeka-shiretantee, rootaki ayotantaari omaperotatyaa aapatziyaari. ¹⁴ Tema naakayitaki ñaakiriri Itomi Tajorentsi, itzimi rotyaan-takiri rowawijaa-koteeri jaawiki-jatzi-paeni. Riitakira nokenkithata-koyiteeri. ¹⁵ Itzimi-rika kantatsiri, “Jesús Itomi irika Tajorentsi,” riitakira maperotzirori raapatziyaari Tajorentsi. ¹⁶ Ayoteera aakapaeni jempe ikanta retakoyitakae Tajorentsi, akemijanta-yiteeri. Tema riitaki Tajorentsi iiteetzi “Etakotantsi.” Ikaate etakotanta-piintaa-chani, raapatziya-piintaari Tajorentsi. ¹⁷ Tema kyaa-riperorika etakota-wakaeyaa, akimita-kota-naari jempe ikanta-paenta ijeeka-paentzi jaka kepat-siki irika Jeepatzii-totaa-rewo, tekatsi oetyaa athaawan-tantyaariri aririka ipiyaki raminako-yiteeri ikaatzi nampitawori jaka kepat-siki.* ¹⁸ Aririka etakotantyyaa tekatsi athaawantyyaa. Tema iroka etakotantsi okimitari owayiri romishitoyiri ijaneentani iroka thaawan-kantsi. Aririka athaawan-tyaari Tajorentsi rowajankitahae, tekiraataha ayotero etakotantyyaa. ¹⁹ Rootaki etakotan-taariri aakapaeni Tajorentsi, apiyatyaari retakawowa retakoyitakae aakapaeni. ²⁰ Enitatsi-rika kantatsini, “Netakotakari Tajorentsi,” roo kanteencha ikija-shiretziri noyemijantzín-karite, itheeyaka irika. Tema kaari etakotyaarini isheninka, ñiiri rirori, ¿Jempema ikini retakotyaari Tajorentsi, kaari koñaanita-tsini? ²¹ Iroka ikantan-teetari paerani: Ikaatzi etakotaariri Tajorentsi, otzimatyee retakotawakaayiteeyaa.

5

Awentaa-shirenka otsinampaan-tyaari jaawiki-jato

¹ Maawoeni awentaa-shiretaniri kantatsiri, “Irika Jesús, Jeepatzii-totaa-rewo irika,” Tajorentsi tominta-naari. Ikaatzi etakotaariri Ashiteeri, retakotaarira eejatzi ikaatzi itomitaari rirori. ² Aririka aneshironkateeri Tajorentsi, aririka amonkaateeniri ikan-takaantani, rootaki ayotantaari omaperotatyaa etakoyitari ikaatzi itomitaari rirori. ³ Aririka aneshironka-perota-neeri Tajorentsi, okimiwitakawo amonkaatee-nirimi ikantakaantani. Eero apomeentsitawo amonkaa-yiteero ikantakaantani. ⁴ Ikaatzi itomintaari Tajorentsi, ari rotsinampaa-yiteero jaawiki-jato. Tema awentaa-shirenka otsinampaan-tayityaari. ⁵ ¿Eenitatsima materoni rotsinampaero jaawiki-jato? Riitakira materoni awentaa-shiretaniri, kantatsiri: “Itomira Tajorentsi irika Jesús.”

Ikenkithata-kaantziri Ishire tajorentsi

⁶ Tema ipokaki Jeepatzii-totaa-rewo jaka kepat-siki. Roo kanteencha, teera apatziro ipokaki romitsiryataan-tyaawo nijaa, tema otzimatyee rapaateero eejatzi rira, rowamahaeteri. Rootaki Ishire tajorentsi kenkithata-kaanta-kirori jempe okanta-kota iroka. Okaatzi ikenkithata-kaantziri rirori, kyaariperori iroka. ⁷ Tema mawa rapiiteetakiro ikanteetzi Itomira Tajorentsi irika.* ⁸ Etanakawori rootaki Ishire tajorentsi kenkithata-kaanta-tsiri. Apiteta-tsiri, riitaki Tajorentsi ñaawaeteentsi romitsiryaa-paeteta-kahanki Jesús. Mawatatsiri, riitaki Tajorentsi ñaawaeteentsi ikenkithata-kotzi-rowanki Jesús jempe ikantyyaa rowamahaeteri. Tee opaashinitzi ikantee-tziri,

* **4:17** aririka ipiyaki: Ikitejerite Pinkathari * **5:7** Eenitatsi jankina-rentsi ikanteetzi: Mawa ikaatzi ñaawaeta-tsiri inkiteki: Ashiteeri, Ñaantsi, Ishire. Irika kaatatsiri mawa, apanira ikanta. Paminiro: inashiyita ñaantsi-paeni

oshiyakaa-wentaantsi iroka.† ⁹ Tema akemijantziri atziri-paeni okaatzi ikantayitziri, rootaki amaperoteri akemijanteeri ikanteeri Tajorentsi. Iroka ikantaki ikenkithata-kotziri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, ikantzi: “Riitaki Notyomi irika.” ¹⁰ Itzimi-rika kemijanteeriri Itomi Tajorentsi, riitaki kemathateerori omaperotatyaa okaatzi ikan-takiri Tajorentsi. Riima kaari kemijanta-tsini, itheeya-nitakaakari Tajorentsi, tema itheenkakiro iñaani ikantakiranki “Notyomi irika Jesús.” ¹¹ Iroka ikantee-takiri: Riitaki Tajorentsi kantakae-yaawoni añaashiretan-teeyaari, tema awentaari Itomi. ¹² Ikaatzi aapatziyee-yaarini Itomi aritaki raña-shiretee. Riima kaari aapatziyee-yaarini Itomi Tajorentsi, eero raña-shiretee.

Ayoyitee ashi owaero añaashire-yitee

¹³ Tema pawentaari eeroka-paeni Itomi Tajorentsi, pikemijanteeri. Rootaki nojankinatan-tzimirori iroka ari okantyya piyoperotan-tyaari ashi powaero pañaayitee paata.‡ ¹⁴ Awentaa-shireteeyaari Tajorentsi, tema ayoyitzi ikemayitee aririka amanakoyiteero jempe okanta ikowa-kaeri rirori. ¹⁵ Ayoyiteera ikemae Tajorentsi aririka amaniri, ayotzita eejatzi ari imatakaero okaatzi akowa-kota-kiriri. ¹⁶ Aririka piñeeri eeroka apaani noyemijantzin-karite tzimatsiri rantani, pamana-kotyaari, aritaki raña-kashireta-kahaeri Tajorentsi. Riitaki nokanta-kotzi jaka tzimatsiri rantani kaari maperota-chani okaariperote. Tema tzimatsi kaari-perori kowaenkata-tsiri. Kaarira nokenkithata-kote. Tema tee okameethatzi amana-koteeri antakirori maperotzirori okaariperotzi. ¹⁷ Nokenkithata-kotakiro “kaari-perori kaari maperota-chani,” teera nokantatzii kameethatatsi iroka. Maawoeni kaari kameethatatsi, tee okameethatzi antayitero. Roo kanteencha tzimatsi kaari-perori kaari kowaenkata-tsiri.

¹⁸ Ayoteeyini tee ranta-piinteero kaari-perori ikaatzi itomintaari Tajorentsi. Riitaki Jeepatzii-totaa-rewo aminakowenteeri, eero ikemaatsita-kaantaari Kamaari.

¹⁹ Tema ayoyitee aaka rashiyitee Tajorentsi. Riima jaawiki-jatzi, riitakira ashitaari Kamaari, ipinkathari-wentziri maawoeni.

²⁰ Tema ayoyitee ipokaki Itomi Tajorentsi, riitaki kemathata-kaayiteerori kyaariperori. Rootaki amatantaawori ayoteeri iiteetziri “Kyaariperori.” Aapatziyaari Kyaariperori, tema aapatziyakari Itomi, riitaki Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Riitaki Tajorentsi iiteetzi “Kyaariperori,” iiteetziri eejatzi “Kañaaniri.” ²¹ Notyomi-paeni, paamawentyaari pipinkathatziri-kari tajorentsi-niro-paeni. Kyaariwé.

† **5:8** Okaatzi kanta-kota-chari jaka, riira ikenkithata-koetzi: “Ishire tajorentsi, Nijaa, Iraantsi. Ikaatakira mawa, tee opaashinitzi oshiyakaa-wenta-chari.” Ikowatzii jaka Juan, riyotako-peroeteri Jesús omaperotatyaa Itomitari Tajorentsi. Tema mawa okaatzi rapiitee-takiro ikenkithata-koetziri, ikanteetaki: “Itomi Tajorentsi irika Jesús.” Etanakawori, roota-perotaki Ishire tajorentsi yotakaa-yiteeriri Rotyaantaa-rewote Jeepatzii-totaa-rewo riyotaan-tayite. Apiteta-tsiri, rootakira “Nijaa” oshiyakaa-wenta-chari romitsiryaata-kahanki Jesús. Rootaki ikenkithata-perotakiri Tajorentsi, jankinateen-chari Mt. 3.16-17. Mawatatsiri, rootaki “Iraantsi” oshiyakaa-wentacha rapaatakiro rira Jesús rowamahaeta-tanta-kariri. Rootaki ikenkithata-perotakiri Tajorentsi ijeekan-takari-ranki Jesús ochempiki ikenkitha-waeta-kaeri Moisés eejatzi Elías jempe okantyya rowamahaeteri. Roo jankinateen-chari Lc. 9.31-35; Jn. 12.27-33. ‡ **5:13** pawentaari: waerontsi

APITETA-TSIRI ROJANKINARI JUAN

Wethataantsi

¹ Reewarite kemijantzinkari-paeni naaka jankinatzi-mirori iroka. Eeroka nojankinatzi owaetakaantziriri “Iyoshiitaa tsinani eejatzi otomi-paeni.” Eeroka netakoperotani, tema ari akaatzi akemijanteero kyaariperori. Teera apatziro naaka netakotzimi, tema retakoperoteemi eejatzi maawoeni yotayiteeroni kyaariperori.*

² Ari okantari, oejokiroteeyaawo kyaariperori, ashi owaero. ³ Okantashitzimaetyaa ineshironka-yiteemi Ashiteeri Tajorentsi, ikaminthaa-yiteemi, kameetha pijeeka-yitee. Ari ikimitemiri eejatzi Itomi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, piyotako-yiteero kyaariperori petakotawakaantayiteeyaari.

Poejokirotyaawo riyoteemiri Jeepatzii-totaa-rewo

⁴ Osheki nokimo-shiretanaki noñaayitakiri pitomi-paeni imata-piinta-nakiro kyaariperori, imatanakiro ikantakaan-takiri Ashiteeri. ⁵ Tsinani, (tema ari nowaetakaantzimi eeroka-paeni piyemijantzinkaritzii janta), teera nomapokatzimi nokaman-tzimi iroka nojankinata-kimiri. Tema rootaki nokenkishiryaa-kaemiri okaatzi nokaman-tayita-kimiri owakira pikemijanan-tanakari. Iroka okanta: Otzimatyee etakota-wakaeyaa. ⁶ Aririka antapiinta-neero ikantakaan-takiri Ashiteeri, aritaki amataneero etakotawakaapiinteeyaa. Rootaki nokanta-kaanta-kimiri panta-piinta-yiteero okaatzi pantayita-nakiri owakira pikemijantan-tanakari. ⁷ Tema tzimayitatsi nimaeka osheki amatawitaniri. Ikantayitzi: “Tee ratzirita-paentzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.” Theeri irika ñaawaetzirori iroka, ijaneentani irika Jeepatzii-totaa-rewo. ⁸ Paamawentyaa, pipakaero-kari okaatzi niyotaa-yitakimiri. Tee nokoyi paminaa-shiwaeteeyaa, eero piñeero pinintahaeyaawo paata ipineeteemiri. ⁹ Ikaate tzimpinatsiri, kaari oejokirotyaawoni riyotaanta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo, teera raapatziyari Tajorentsi. Riima ikaatzi oejokirota-kawori riyotaanta-paentziri Jeepatzii-totaa-rewo, riitaki matakirori raapatziyari Ashiteeri, ari ikimitzi-takari eejatzi Itomi. ¹⁰ Itzimi-rika aretemini janta, opoñaashityaa ikoyi riyoteemiro inashi-waeta-chari kenkitha-rentsi, eero pishinetziri ijeeka-wankotemi. Eero piwethatyaari eejatzi. ¹¹ Tema aririka piwethatyaari, ikimitaka pakakota-tyeerimi iyaari-peronka okaatzi rantziri rirori.

Nokoyi noñeeyimini

¹² Eenitatsi osheki nojankinatemiri, roo kanteencha teera apatziro nokoyi nojankinatemiro, tema nokowatzii niyaata-shitemi noñeemi, nokenkitha-waeta-kaemi, akimoshiretan-tyaari.

¹³ Rowethatee-yimini owaetakaanani “otomi-paeni pitsiro iyoshiitawo.” Kyaariwé.†

* **1:1** “Iyoshiitaa tsinani eejatzi otomi-paeni,” riira oshiyakaa-wenta-chari kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyotachari nampitsiki. Tee rojankinee-tziro koñaatziro iwaero, tema omanaakaashitaatsi, eero iñaanteetawo iroka jankina-rentsi, tema aritaki riyateetani janta ijeekaeyinira rowajankitahaeteri kemijantzinkari-paeni ikaatzi nampitawori janta. † **1:13** “Otomi-paeni pitsiro iyoshiitawo,” riiyitaki oshiyakaa-wenta-chari kemijantzinkari-paeni ikaatzi piyoyita-chari jempé inampitawo Juan jankinatziro iroka.

MAWATATSIRI ROJANKINARI JUAN

Wethataantsi

¹ Reewarite kemijantzinkari-paeni naaka jankinatzi-mirori iroka. Eeroka nojankinatzi Gayo, netako-perotani eeroka. ² Netakotani, namanakotzimi piñaantyaawori otzimi-motemi kowityee-motzimiri koñaatziro. Namanakotzimi eejatzi piñaantyaawori pitekatsiwathate kameetha. Tema niyotzi kameetha-rika pikanta poshoretanaa. ³ Ari nokimo-shire-perotaki noñaakiri rareeyitaka noyemijantzin-karite-paeni ikamanta-paakina roojatzi pikanteeyani eeroka poejokirotaawo kyaariperori. ⁴ Tekatsira otsipa awijironi nokimo-shiretanaki, nokemakira roejokirotanakawo kyaariperori ikaatzi nokemijanta-kaayiteeri naaka.

Ikimo-shire-wenteeri Gayo roemaanta-piintaki ipankoki

⁵ Netakotani, pimatakiro eeroka tampatzikata-tsiri pamitako-yitakiri noyemijantzin-karite-paeni ikaatzi awijayita-tsiri janta pijeekinta, okantawitaka tee piñaayi-witari paerani. ⁶ Ikenkithata-koyitakimi rirori-paeni jaka ipiyoteeyanira noyemijantzin-karite-paeni jempe okanta petakoyitakari. Tema rantawaeta-kaani Tajorentsi irika-paeni, ari otampatzikatzi pipayiteri kowityee-motariri aririka piñaayiteri. ⁷ Tema riyaayitatzii irika-paeni ikenkithata-koteeri Jeepatzii-totaa-rewo, tee raawakotziri ipashiyi-witakariri kaari kemijanta-yitatsini. ⁸ Rootaki apayitan-tyaariri aakapaeni okaatzi kowityee-motariri. Ari okantyaata sipatan-tyaariri akenkithatakoyiteero kyaariperori, ikemakoe-tantyaawori.

Itheenka-kiro ñaantsi Diótrufes

⁹ Nojankina-witakanari paerani piyoyita-chari pinampiki. Roo kanteencha Diótrufes itheenkakiro nojankinari. Ikimita-kaanta-shiwaetaka riiperorimi rirori. ¹⁰ Rootaki nokamantan-tapaakiri janta okaatzi rantakiri irika. Ikantako-waeta-shitakina. Teera apatziro iroka, tema osheki imaninta-shireta-waetakiri noyemijantzin-karite-paeni, tee ishinetantzi raakameethata-wakae-yityaa. Romishitowa-yitakiri eejatzi ipiyota-piinta kemijantzinkari-paeni.

Kameetha ikenkithata-koetakiri Demetrio

¹¹ Netakotani, eero pimatziro eeroka kimitawori iroka kaari-perori. Tema rootaki pimata-piintee kameethata-tsiri. Ikaatzi anteroni kameethari, riitaki rashitaari Tajorentsi. Rooma ikaatzi antzirori kaari-perori teera riyotziri Tajorentsi. ¹² Riima irika Demetrio, maawoeni ikenkithata-kotee-tziri kameetha. Tema okaatzi ranta-piintziri, roñaahanta kyaariperori irika ikanta-kotee-tziriri. Ari nomatzi-takawo eejatzi naaka, najahaa-wentari. Piyoteeyini eeroka-paeni okaatzi nokantziri kyaariperori irika.

Oweyaan-tawori wethataantsi

¹³ Eeniwitacha osheki nojankinatemi, roo kanteencha teera apatziro nokoyi nojankinatemi, ¹⁴ tema nokowatzii niyaate noñeemi, okini akenkitha-waeteeyini. Okantashitzimaetyaa pijeekayite kameetha. Rowethatee-yimini jaka akaayitzira. Powetha-yiteenari eejatzi ikaatzi jeekatsiri janta.

ROJANKINARI JUDAS

Wethataantsi

¹ Naaka Judas jankinatzi-mirori iroka. Naaka romperatani Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Naaka rirentzi Jacobo. Eeroka-paeni nojankina-yitzini rashiyitaari Ashiteeri Tajorentsi, pikaatzi ikaema-shire-yiteemi. Eerokayitaki raminako-wenteeri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.* ² ¡Okantashitzimaetyaa ineshironka-peroe-teemi, ijeekakaa-peroe-teemi kameetha, retakoperoteemi!

Yotaanta-shiwaeta-chari (2 P. 2.1-17)

³ Netakoyitani, nokowawitaka nojankinata-kotemiro jempe okanta awijako-shire-yitan-taari aakapaeni. Roo kanteencha okowa-perotatyaa nimaeka nojankinata-kotemiro jempe okanta-kota pishintsi-tan-tyaariri kemijantzinkari-paeni, ari okantyya roejokirotan-tyaawori okaatzi riyotahae-teeriri. Ashi rowaero ikemijanteero ikaatzi rashitaari Tajorentsi.† ⁴ Tema eeniyitatsi atziri romanakaashitani-ki rojatekantayitaka. Theenka-tajorentsitantaniri irikapaeni, ikenkithata-kaanta-shiwaetaka, ikantayitzi: “Retakotani irika Tajorentsi, kameethatatsi antayitero akowayitzi, kameethatatsi eejatzi amayempi-waete.” Irika-paeni ñaawaeta-kirori iroka ñaantsi, iman-intakiri Tajorentsi, apaniroeni romperatanta. Ari ikimitakiri eejatzi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Rootaki ikenkishiryaa-takari paerani Tajorentsi rowajankiteeri irika-paeni.

⁵ Nokoyi nokenkishiryaa-kaemiro okaatzi piyoperotee-yirini. Itajonka-wenta-perotakiri Tajorentsi ikaatzi rashitari rirori, irika-paeni roemishitowaeri Apitantoniki, roo kanteencha rapathakiro-ryaakiri ikaatzi theenka-tajorentsiteen-tsiri. ⁶ Ari ikimitakari Ronampiripaeni Tajorentsi maninta-kirori inampi, kaari jatakaeroni ipinkathari-wentante kameetha. Okimiwitaka roojota-kota-tyeerimi Tajorentsi jempe otsirenikaakitaki, ari royaawentari rowajankitahae-teeri paata omonkaata-paakyaa-rika kitejeri kowaenkata-tsiri.‡ ⁷ Ari ikimitakari paerani Paamaarini-jatzi, Katsimaaniri-jatzi eejatzi ikaatzi jeeka-nampitziriri. Osheki kaaripero-shire-yitatsiri, mayempi-waeta-tsiri, thawinata-wakaa-waeta-chari. Rowajankitaanteetakari paamari. Arira ñahaetzirori oeta awijimo-yiteerini kimityaarini irika-paeni rowajankitee-tantee-yaari paamari kaari tsiwaka-nita-tsini.

⁸ Ari ikimita-yiteeyaari irika-paeni kenkithata-kaanta-shiwaetaniri, kenkishiryaa-kaanta-shiwaeta-chari, kowa-shiwaeta-kawori kaariperoyitatsiri, theenka-waetaniri. Tee ithaawan-teeyaari ikiji-matziri ronampiripaeni Tajorentsi otzimi-motziri ish-intsinka.

⁹ Rootaki kaari imatajeetzi Miguel, reewarite ronampiripaeniTajorentsi, tee riyakatziri rirori ñaana-minthatziri Kamaari ikenkitha-waeta-kotziri Moisés ikamanta-paentari. Apatziro ikantaki Miguel: “Riitaki Nowinkatharite kijimini.” ¹⁰ Riima irika-paeni atziri riyakatakiro kaari riyotaa-jeetzi. Tema okaatzi riyotashi-witari rirori-paeni okimitawo riyota-ninka ipireetari. Riitaki thonkawaetacha apaniroeni. ¹¹ ¡Ashironkamatsiteriini! Tema rantakiro kimitawori rantakiri paerani Caín. Ikinashi-waetaka ikimitakari Balaam, apatziro ikowa-shitaka raantyaawo koriki. Ikimita-kotakari ikaatzi kamayiteen-tsiri ikoshekan-tantakari paerani Coré. ¹² Okimiwitakawo riimi pitsipooki-yitakimini rakiyoyitakimira. Tema itsipatashiyitzimi itheenka-tajorentsi-waetante, apatziro ikoyi rantayitero inimotziriri rirori. Ikimitakawo

* **1:1** Jacobo = Santiago † **1:3** kemijantzinkari-paeni = kiteshireri ‡ **1:6** kitejeriki kowaenkata-tsiri = Ikitejerite Pinkathari

ochenkaani-kitzi menkori otajonkae-nkatziri tampyaa, eero opariyaanta inkani. Ikimitakawo pankirentsi tee okithokitzi omonkaa-paetewita okithokitan-tyaari, kamaperotaki, tema itzimponchakiryee-takiro. ¹³ Ikimitakawo okanta otamakaatzi inkaari oshimoryaata-kaashi-waetawo nijaa, rootaki imayitakiri irika-paeni roñaahan-tashi-waetakawo iyaari-peronka. Ikimita-kotakari pariyinkari ikemakaanta ithonkante, ari ikimita-yitee-yaari rirori-paeni ithonkaeyaa otsirenikaakitzi.

¹⁴ Riyyitakira ikenkithata-kotzi-takari paerani Enoc 7-tatsiri icharinita-nakari Adán, ikantaki-ranki:

Pamini, ipokaki Pinkathari itsipatari oshekyaanzi Ronampiri tajorentsiti. §

¹⁵ Ipokaki ramina-koteero okaatzi rantayitakiri maawoeni.

Ipokaki rowajankiteeri theenka-tajorentsitantaniri okantakaan-tziro maawoeni okaatzi rantakiri.

Ipokaki rowajankiteeri kaari-pero-shireri ikaatzi ikiji-matakiri.

¹⁶ Irika-paeni kenkithata-kaanta-shiwaetaniri, kijimatan-taniri irikapaeni. Osheki itheeya-kowaetantaka. Rantayitziro ikowa-shiyitari rirori. Kantakaa-pero-waetaniri irika. Inintaa-thatan-takimiro riyotaan-tziri ikoyi raantashi-waetyaawo koriki.

Ikaminee-tziriri kemijantzinkari

¹⁷ Rooma eeroka-paeni, netakoyitani, pikenkishireeyaawo riyotaa-yitakimiri paerani Rotyaantaa-rewote Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. ¹⁸ Tema ikantayitaki rirori: “Paata iweyaanta-paakyaawoni itzimayite theenkan-taniri-paeni, ritaki antashi-waetyaawoni iñaamata-shiyitari.”

¹⁹ Riyyitakira kantakaawori ikijawakaan-teetyaari, apatziro ikenkishiryaa-kotawo jaawiki-jato. Tee ojeeka-shiretantari Ishire tajorentsi. ²⁰ Rooma eeroka-paeni, netakotani, powetsika-shireta-wakaa-yiteeyaa poejokirotan-tyaawori pikemijanta-piinta-neero Ñaantsi. Pamana-piintyaa jempe okanta iyotakaemiri Ishire tajorentsi. ²¹ Kijokiro poyiro retakotanka, poyaa-koteero ineshironkatanka Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ashi owaero rañaakaa-yitee. ²² Pineshironkateri piyoteeri ikaate kijoshire-neenta-tsini. ²³ Itsipa, pikimita-kaantero eepichoki okantaka powawijaa-kotan-taariri itahaeyaami. Itsipa, otzimatyee pineshironka-yiteeri. Rooma iyaari-peronka, ikijaneentero. Ari pikanteerori ikithaatari ikaaripero-shiretan-takari, pikimita-kaantero pikijaneentatyeeromi. Pipinkiro iroka pimatziro-kari eeroka.

Weshiryaa-wentaantsi

²⁴ Athaamentee-yaari irika matzirori raminakowenta-yitee kaari atzimpina-shireta-waetanta, tema ikimita-kaantee tee amashiwaetyaa, rootaki omatantari athaamenta-waeteeyaa atsipataari tzimatsiri rowaneenkawo.* ²⁵ Athaamentee-yaari Tajorentsi apanita-tsiri, yotaniri, owawijaa-koteeri. Riitaki irika Tajorentsi tzimatsiri rowaneenkawo, rajahaa-wenteetari, omaperotatyaa otzimi ishintsinka, pinkathari-perori irika, riitaki etakawo itzimaki tekiraata otzimayite maawoeni, roojatzi ikanta nimaeka, ashi rowaeta-tyeeroni. Kyaariwé.

§ 1:14 oshekyaanzi = 10,000; Ronampiri tajorentsiti = kiteshireri. Iroka okaatzi iñaanitakari Enoc, tee opoñeeyaawo Jankina-rentsi-peroriki, tema otsipaki jankina-rentsi opoñaakawo, iiteetziro “Rojankinari Enoc.” * 1:24 tzipinari = antziwatyaa

ROÑAAYEE-TAKIRIRI JUAN

Roñaahan-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo

¹ Iroka okaatzi roñaahan-takiri Tajorentsi jempe ikanta-kota Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, riira Tajorentsi kantakaawori riyotan-tyaawori romperatani-paeni jempe okanta-kotyaa okaakitzi-mateen-tsiri iñahaeteero. Rootaki rotyaan-tanta-kariri Tajorentsi Ronampiri ikamanteri Juan, romperatani Tajorentsi. ² Riitaki Juan kenkithata-kirori okaatzi iñaakiri. Iroka okaatzi ikenkithatakiri iñaani Tajorentsi, rootaki ikowakaan-takiri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo ikamantantero. ³ Ikimoshireyitee ikaate ñaanateeroni iroka kamantaantsi, ari ikanteyaari eejatzi ikaate kemijanteroni. Ikimoshireyitee ikaate monkaayiteeroni okaatzi jankinateen-chari. Tema okaakitzi-mataki iñaantee-tyaawori.

Rowetheetari kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka

⁴ Naaka Juan jankinatziro iroka. Eeroka nojankinatziro kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 pipiyoyitaka janta inashiyita-chari nampitsi jeekatsiri Asia-ki. Tema añaatsi Tajorentsi nimaeka, riitaki etakawori paerani itzimaki, rooteentsi ipiye. Ineshironkayiteemi rirori, kameetha ijeekakaa-yiteemi janta. Ari ikimitemiri eejatzi iiteetziri “7 tajorentsi” itsipatakari inkiteki iwinkathari-mentoki. ⁵ Ari ikimitemiri eejatzi Jesús Jeepatzii-totaa-rewo, tema kyaariperori irika okaatzi iñaawaetziri. Riitakira etanaawori rañahae ikamawitaka, riitakira pinkathari-wenteeriri maawoeni ikaatzi pinkathari-witachari jaka kepatsiki. Riitaki etakoyiteeri aakapaeni, ipeyako-yiteero ayaariperonka rapaatantakawori rira ikama-wenta-yitee.

⁶ Riitaki pinkatha-ritakaa-yitakaeri. Riitaki ompera-tajorentsita-kaayiteeri antawaetan-taanariri Tajorentsi Ashitariri. Riitaki otzimi-moteeri rowaneenkawo, riitaki pinkathari-perota-tsiri. Ashi rowaero rirori. Kyaariwé.

⁷ ¡Pamini! Irika Jeepatzii-totaa-rewo, ikinapae menkoriki, maawoeni iñahaeta-waeri.

Imatzityaawo iñeeri owathaa-merikita-kiriri.

Riraakoe-teeyaari maawoeni jaka kepatsiki, imatzityaawo kaari sheninkata-wakaa-chani.

Ari okantyaari. Kyaariwé.

⁸ Iroka ikantzi Awinkatharite Tajorentsi:

Naakataki oshiyawori etawori jankina-rentsi, Naaka oshiyawori eejatzi oweyaantawori.

Añaatsi rirori, retakawo paerani itzimaki, riitaki piyaatsini paata. Riitaki Shintsi-perori.

Roñaahantaka Itomi Atziri

⁹ Naaka Juan, pirentziyitaana piyemijantzinkari-paeni, ari akaatee-yakini amawetakiro akemaatsi-waetaka, ari atsipata-wakaa ipinkathari-wenta-yitee Tajorentsi. Eeniro nojeeki-ranki othampishiki iiteetziri Patmos nokenkithatziro iñaani Tajorentsi, nokamantantziro ikantakinari Jesús. ¹⁰ Okanta apaani kitejeri ipiyowenta-piinteetari Awinkatharite, eenitatsi oñaaha-kinari Ishire tajorentsi. Nokemakiri notaapiiki iita kantanari, roshiyakawo tziwootaantsi iñaawaetzi, ¹¹ ikantakina: “Pojankinatero okaate noñaayimiri. Rootaki potyaan-teniriri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka janta inashiyita-kawori nampitsi jeekatsiri Asia-ki. Tema iroka 7 nampitsi: Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea.”

¹² Ari nopithokanaka notaapiiki naminiri iita ñaanatanari. Noñaatziiri ootamentotsipaeni rowetsikae-tziri ooro. Ikaatzi 7. ¹³ Roo kanteencha janta niyankineki ari

rojatekaka apaani kimitakariri Itomi Atziri. Opamankakiri iitziki iithaari. Ithaan-takiri rooromashite rowetsikaetziri. ¹⁴ Kitamaa-powaenkataki iitoki, kimiwitaka roomi iwitzi owisha, kitamaa-nikitaki roowaetaki jiriniki. Rooma rooki kimita paamari. ¹⁵ Poreryaayitaki iitzi, riiwaetaki iporeryaatzi koriki itahaetziri. Okimiwae-takawo iñaani opoempaatzi nijaa. ¹⁶ Roteeyaki ompokiro-paeni rakoperoki, ikaatzi 7. Roemishitowa-kiro ipaanteki oshiyakawori ojataa-mentotsi, apimenete othoyempitzi. Ikimitakari ipooki ooryaari ishikakiryaa-perotzi tampatzika-paete.

¹⁷ Ikanta noñaakiri, tyaanakina nokamanaki. Roo kanteencha ipampitantakinawo rakoperori, ikantana: “Eero pithaawantana, Naaka etawori, Naaka oweyaantyaawoni. ¹⁸ Naakataki kañaaniri. Nokamawitaka roo kanteencha ashi nowaero nañahae. Naaka matzirori otzimi-motana noshintsinka nashita-ryaan-tyaawori ikyaa-piintee-tziro sharinkaweniki, aritaki omatakyaa eejatzi nashiteero. ¹⁹ Pojankinatero okaatzi piñaakiri, rootaki petanakyaari okaatzi piñaakiri awijatsiri nimaeka, roojatzi okaate piñeeri awijatsini paata. ²⁰ Ikaatzi ootamentotsi piñaakiri kaatatsiri 7, riitakira oshiyakaa-wentariri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka janta inashiyitakawori nampitsi. Ikaatzi piñaakiri ompokiro noteeyakiri nakoperoki, kaatatsiri 7, riitaki oshiyakaa-wentariri ronampiripaeni Tajorentsi tsipayitaariri kemijantzinkari-paeni kaatatsiri 7 ipiyoyitaka.”*

2

Kamantaantsi rotyaan-teeta-kiniriri 7 ipiyoyitaa kemijantzinkari-paeni: Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Efeso-ki

¹ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Efeso-ki. Riitakira ñaanatziri oteeyakiriri 7 ompokiro rakoperoki, ojatakaen-chari niyanki ipaamatakira 7 ootamentotsi. Ikantziri:

² ‘Niyotziro okaatzi pantayitzi, jempe pikanta pantawaetaki, okaatzi pamawetakiri. Poonayitakari kaari-pero-shireri-paeni. Piñaanta-yitaari iitashi-waeta-chari, “Otyaanta-perori-paeni” yotaanta-shiwaeta-chari. Piyoteeri eeroka theyinkari irikapaeni.

³ Eeroka kinatan-taniri, pamaweniwaenitzi, osheki pikemaatsi-waetaka rowajankitaa-wentee-tzimiro pawentaanaha naaka. Teemaeta poonawaetyaa.* ⁴ Roo kanteencha, eenitatsi yotapaen-chari, rootaki kaari kameethata-tsini. Iroka okanta: Pookanakiro eeroka-paeni petakotanta, tee pikameethatzi pikimi-witanakawo paerani.

⁵ Pikenkishireero jempe pikanta paerani owakira pikemijantanaki. Pookaero jempe pikanta nimaeka, pipiyakoteero panteero jempe pikantanaka owakirani pikemijantanaki. Tema eerorika pookaero, ari niyaata-shitakimi, naapithateemiri ootamentotsi jeeki-mota-kimiri janta. ⁶ Roo kameethatatsi pikijaneentakiro eeroka-paeni rantayitakiri ikaatzi kemijanta-neeriri riyotaan-tziri paerani Nicolás. Nomatzi-takari naaka.

⁷ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi iñaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsi-rika otsinampaa-kironi, ari noshineteeri royaawo chochoki owañaantatsiri pankiteen-chari itajorentsi-pathateki Tajorentsi.’ ”

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Esmirna-ki

⁸ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri tajorentsite kemijantzinkari-paeni piyotachari Esmirna-ki. Riitakira ñaanatziriri etakawori, oweyaantyaawoni eejatzi. Riitakira ñaanatziri kamawiteencha roo kanteencha añaahae eejatzi. Ikantziri:

⁹ ‘Niyotziro okaatzi pantayitakiri, eejatzi pikemaatsi-waetee-yarini, niyotzitawo pikowityaa-waetee-yirini, okantawitaka eeroka ashaahanta-shireri. Niyotzi eejatzi eenitatsi Judá-paeni janta theyeko-waeta-kimiri. Iitashi-waetaka Judá-paeni, tema

* **1:20** Eenitatsi kantatsiri irika-paeni “Ronampiripaeni Tajorentsi” ikenkithata-koetziri jaka, riitaki atziri-paeni ikaatzi jewayiteeriri kemijantzinkari-paeni. Eeniyitatsi itsipa kantatsiri, riitaki kyaariperori Ronampiripaeni Tajorentsi. * **2:3** pawentaana = waerontsi

* **1:20** Eenitatsi kantatsiri irika-paeni “Ronampiripaeni Tajorentsi” ikenkithata-koetziri jaka, riitaki atziri-paeni ikaatzi jewayiteeriri kemijantzinkari-paeni. Eeniyitatsi itsipa kantatsiri, riitaki kyaariperori Ronampiripaeni Tajorentsi. * **2:3** pawentaana = waerontsi

Kamaari ashiyita-kariri. ¹⁰ Eero pithaawanta-shitawo okaate pikemaatsityaari. Tema rooteentsi piñero eeniyitatsi janta jempe ikaate romonkyaa-kaante Kamaari. Ari pijeekiri okaate 10 kitejeri pikemaatsi-waetyaa, iñaanta-shireta-tziimira Kamaari. Roo kanteencha otzimatyee pikyaaryoo-shirete eeroka-paeni piyaata-kaero okantawitakyaa rowaetemi, tema paata aritaki nañaa-kahaemi, okimiwaetee-yaawo namanthee-yitaa-tyeemimi.† ¹¹ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi iñaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsi-rika otsinampaa-kironi iroka, eerowa iñero ikemaatsi-waeteeyaa rapiiteero ikamae.’ ”

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Pérgamo-ki

¹² “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Pérgamo-ki. Riitakira ñaanatziriri otzimi-motziri rojataa-mento apimenetatsiri othoyempitzi. Ikantziri:

¹³ ‘Niyotziro pantayitziri, niyotzi pijeeki-motakiri ikaatzi ipinkathari-wentziri Kamaari. Roo kanteencha niyotzimi eejatzi kijokiro powanakina pawentaana, tee pookiro. Tee pookanakiro eeroka-paeni okantawitaka rowamaa-witee-takari Antipas noyemijantakaa-perotani kenkithata-kota-kinari janta jempe ijeeki Kamaari.‡

¹⁴ Roo kanteencha, eenitatsi yotapaen-chari, rootaki kaari kameethata-tsini. Iroka okanta: Eeniyitatsi pikaateeyini kimitakariri Balaam riyotaantzi. Tema paerani Balaam, riyotaa-piintakiri Balac okantyyaa ikaemashiryaa-tyaariri Israel-paeni rowakae-yaari ratsipeta-kaetani rashita-kaetariri tajorentsi-niro. Imayempi-waeta-kaakiri eejatzi. ¹⁵ Ari ikimitakari eeniyitatsi eejatzi kemijanta-yitakirori riyotaan-tziri paerani Nicolás. ¹⁶ ¡Pookaero! Eerorika pipakahiro, ari niyaata-shitakimi nowayiriteri, rootaki nowayiritan-tyaariri ojataa-mentotsi shitowa-tsiri nopaanteki. ¹⁷ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi iñaanatziri kemijantzinkari-paeni. Eenitatsi-rika otsinampaa-kironi iroka, ari nopakiri royaawo omanaa-ntsita-tsiri iiteetziri paerani “Iitaka”. Ari nopakiri eejatzi apaani kitamaari mapi jempe ojankinataka owakirari waerontsi kaari riyoteetzi, apatziro riyoteero aakironi iroka mapi.’ ”§

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Tiatira-ki

¹⁸ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Tiatira-ki: Riitakira ñaanatziri Itomi Tajorentsi, kimitakaiworu rooki paamari, poreryaateen-tsiri iitziiki. Ikantziri:

¹⁹ ‘Niyotziro pantayitziri, petakoyitantaka, pikemijantaki, pantawaetaki, oetziñaarikotaniri eeroka. Eekiro poetziñaarikotatyaawo nimaeka pawijakaa-nakiro pikantawita paerani. ²⁰ Roo kanteencha, eenitatsi yotapaen-chari, rootaki kaari kameethata-tsini. Iroka okanta: Paapatziyakawo eeroka-paeni tsinani iitachari Jezabel. Okantzi roori kamantantanirowa, roo kanteencha okaatzi iyotaan-takiri roori, osheki oetzimpina-shiretakiri nomperatani. Rootaki opoñaantari owakaayitakari ratsipeta-kaetani rashita-kaetariri tajorentsi-niro. Omayempita-kaawae-yitakiri eejatzi. ²¹ Ojamani noyaako-witakawo ookaeromi antayitakiri, roo kanteencha tee okoyi ookaero omayempi-waetzi. ²² Eerorika ooka-shitaawo, ari nomantsiyaa-kiniro jempe omayempitanta-piintaki, ari okemaatsi-waetyaari. Ari nokimita-kiriri ikaate mayempita-kironi. ²³ Ari nothonka-yiteeri ikaatzi iyotaayitakiri. Rootaki opoñaan-tyaari riyotee maawoeni kemijantzinkari-paeni naakataki iyoshiretziri maawoeni, niyotzi oeta ikenkishiryaa-yitari, niyotzi oeta ikema-shire-yitziri. Ari okantyyaa noepiyan-teemirori okaatzi pantayitakiri eeroka-paeni. ²⁴ Rooma eeroka-paeni, tzimahaantapaetsiri janta Tiatira-ki kaari kemijanta-kironi okaatzi iyotaan-tashi-witakari, eero nokijathatzimi. Tema tee pipankinawenta-waetyaawo okaatzi iyotaan-tashi-witakari iiteetziri “romanakaa-perotani Kamaari.” ²⁵ Roo kanteencha

† 2:10 amanthee-rentsi ‡ 2:13 Kamaari = Yakatantaniri § 2:17 Iitaka = maná

eeroka-paeni otzimatyeeera poejokirotena roojatzi nopiyan-takyaari. ²⁶ Eenitatsirika otsinampaa-kironi imonkaatero noñaani roojatzi oweyaanta-paakyaawoni, aritaki nomatakaakiri ipinkathari-wenteeri paata atziri-paeni. ²⁷ Ari oshiyakyaawo ikimitaakina Ashitanari naaka, imatakaa-kinawo ipinkatha-ritakaakina, ari ikimitakahaeyaari eejatzi rirori-paeni ipinkatha-ritakae-teeri.

Ari reewatan-teeyaari reshiro-kotzite.

Riijatzi thonkaerini iijaneentani, ikimita-kaanteeri ipookae-tziro chomo.

²⁸ Aritaki nopaeri naaka oshiyakariri ompokiro kitejemenkiri koñaata-paentsiri.

²⁹ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi iñaanatziri kemijantzinkari-paeni.’ ”

3

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri nampitsiki Sardis

¹ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari nampitsiki Sardis. Riitakira ñaanatziri iiteetziri ‘7 tajorentsi,’ oteeyakiriri 7 ompokiro. Ikantziri: ‘Niyotzimiro pantayitakiri, rowaetee-takaan-teetziri “añaashireri,” tema tee ari pikantyya, kamashireri eeroka-paeni.

² Pikakempi-shiretee. Piña-shintsityaa eero pikama-shiretanta. Tema Tajorentsi iñihiro okaatzi pantziri tee pimonkaa-tziro ikowakaemiri. ³ Pikenkishireero ikamantee-takimiri paerani, pimonkaatero. Pookaero panta-piintakiri. Eerorika pikakempitee, ari nomapoka-paemi nopiyeerika, nokimityaari romapokantzi apaani koshintzi.

⁴ Roo kanteencha eenitatsi eepichokiini janta pinampiki Sardis matakirori ikiteshiretzi. Riyyitaki kimitakariri kaari oepatsiteroni iithaari, riitaki kameethataatsiri irika-paeni okantyya itsipatan-teenari nokithaatawo kitamaari. ⁵ Itzime-rika otsinampaa-kironi, aritaki nokithaateeri kitamaari rirori. Eero noshepoyiro iwaero itsipataari rojankinata-kotaka ikaate añaayitaa-tsini. Tema ari nokanteeri Ashitanari, eejatzi Ronampiripaeni Tajorentsi: “Ikemijantaana irika.” ⁶ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ikantziriri kemijantzinkari-paeni.’ ”

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Filadelfia-ki

⁷ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Filadelfia-ki:

Riitakira ñaanatziri Tajorentsita-tsiri, Kyaari-perori.

Riitakira iñaanatziri rowaetakiri romonkyaayiteeri atziri-paeni, riijatzi otzikayiteerini kaari ishineteete ikyaayite.

Ari ikimiteeyaari piwaejatziteni David.

Tekatsira shintsi-terini omonkyaan-taatsiri, otzikayitan-taatsiri eejatzi.

Iroka ikantziri:

⁸ ‘Niyotziro pantayitziri. Pamini. Noshinetakimi pikyee, tekatsi otzikawakimini. Rootaki nomatakimiri teera paawyaashireta-waetee-yanitzi, roo kanteencha pimonkaata-kinawo noñaani, tee ikemaetzimi pikante: “Tee rashitana Tajorentsi.”

⁹ Riima irika-paeni kantashi-waeta-chari: “Naaka Judá-paeni.” Kaarimaeta Judá-paeni, tema riitaki rashiyitari Kamaari. Rootaki notziwerowa-kaantee-yaariri paata ipinkatha-yiteemi. Ari riyoteeri omaperotatyaa netakotakimi.* ¹⁰ Pimonkaatakiro nokaman-takimiri, nokantaki: “Pamawe-waenite.” Rootaki naminako-wentanteemiri eero iñaanta-shiretan-teetzimi. Tema eepichokita-paaki iñaantee-tantyaariri ikaatzi nampiyitawori kepatsiki. ¹¹ Rooteentsi nopokimate. Kijokiro poyiro pikemijantakiri, eero paminaa-shiwaetanta pinintahaeyaawo ipineeteemiri, okimiteeyaawo ramantheetaa-tyeemimi.† ¹² Itzimi-rika otsinampaa-kironi iroka, ari ikimita-

kaanteeri tzinkamintsi otzinkamipanke itajorentsi-pankote Tajorentsi. Ashi rowaero

* 3:9 Kamaari = Yakatantaniri † 3:11 amanthee-rentsi

ijeekae. Ari nokenta-koteeniri iwathaki iwaero Tajorentsi, ari riyoteeri Tajorentsi ashitaari. Ari nokenta-koteeniri iwathaki owaero owakirari Aapatziyaweni, ari riyoteeri ijeekae irika inampiki Tajorentsi, otzimi areetaa-chani jaawiki opoñahae-yaawo inkiteki. Ari nokenta-koteeniri eejatzi iwathaki owakirari nowaero. ¹³ Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire Tajorentsi ikantziriri kemijantzinkari-paeni.’ ”

Kamantaantsi rotyaan-teetakiri Laodicea-ki

¹⁴ “Iroka pojankinate-niriri Ronampiri kemijantzinkari-paeni piyotachari Laodicea-ki. Riitaki ñaanatziri iiteetziri ‘Kyaariwé,’ riitaki rawentaa-shireta-piinteetari iñaawaetzirowa kyaariperori. Riitakira ñaanatziriri rowetsika-kaetakiri paerani iroka kepatsi. Iroka ikantziri:

¹⁵ ‘Niyotziro pantayitziri. Poshiyakawo kaari jaawaata-tsini, kaari katsinkaata-tsini. Nokoyiri naaka jaawaari. Eerorika ojaawatzi, katsinkaari nokoyiri. ¹⁶ Rooma pikimitakawo katsinkaeronkari nijaa, ari noowawenta-kimi. ¹⁷ Pikanta-piinteeyini eeroka-paeni: “Ashaahantakina, tekatsi nokowityee.” Roo kanteencha teera ari pikantyyaa, tema owashiretako-waetakimi, manintaa-rewo, ashironkaenkari, mawityaakiri, kanki-merikiri. ¹⁸ Tema otzimatyee pikimita-kaanteero pamanantaatyeeerimi noorote itahaetakiri iporekyaa-perotan-tyaari. Aritaki pimateero pashaahantyyaa. Pikimita-kaanteero pamanantaa-tyeeromi kitamaari nithaari, eero pikanki-meriki-waetanta, pikaani-wenta-waetakiri. Pikimita-kaantero pamanantaa-tyeeromi naawintawo petsiyata-kotan-teeyaari pimawityaaki-waetaki. ¹⁹ Roo nametari naaka nokijathatziri netakotani, nowajankiteeri. Otzimatyeeera pikyaaryootee eeroka-paeni, pipiya-shire-yitee. ²⁰ Pamini, kimiwitaka nokatziya-tyeemi jantakiroki nokaemi nokyaan-tyaari. Eenitatsi-rika kemakinari inthomoeki, ishinetana-rika nokyee, aritaki atsipata-wakahae-yaari akiyota-wakaeyaa. ²¹ Itzimirika otsinampaa-kironi iroka, aritaki itsipatee-na nopinkathari-wentante. Tema nomatakiro naaka notsinampaakiro, notsipataari ijeeka-mentoki Ashitanari nopinkathari-wentantee. ²² Koyirori ikemathatero, ikemijantero Ishire tajorentsi ikantziriri kemijantzinkari-paeni.’ ”

4

Thaamentaantsi inkiteki

¹ Okanta okaatapaaki iroka, noñaatzi ashitaryaanaka inkite. Riijatzi apiitapaero iñaanata-paana noñaakiri inkaahanki poemata-paentsiri ikimitari tziwoorentsi. Ikan-tana: “Jame inkiteki ari noñaayi-mirori okaate awijatsini paata.” ² Ikanta niyaa-shire-tanaki inkiteki, noñaakiro jeeka-mentotsi, okimiwitakawo ijeekanta-piintari pinkathari-perori, owaneenkataka. Eenitatsi apaani jeekanta-kawori. ³ Tema irika jeekaen-tsiri shipakiryaaayitaki, ikimitakawo kityonkae-ronkatatsiri mapi karenikitatsiri. Itapotakari oye ijeeka-mentoki, ikimiwitakawo oye jaryaakitatsiri mapi karenikitatsiri.* ⁴ Eenitatsi eejatzi okaatzi 24 jeeka-mentotsi janta, rootaki ojatekikiriri niyankineki jeekaen-tsiri. Ari ijeekayitakiri antaripero-paeni, kitamaayitaki iithaari, ooroyitaki ramantheeri. ⁵ Nokemakiro ookatha-rentsi morekaneen-tsiri opoñaanakawo jeeka-mento-tsiki. Tema eenitatsi janta 7 ootamentotsi onthoteen-chari, riitaki omontetakari jeeka-mentotsi. Riitaki oshiyakaa-wentziri Iiteshirete Tajorentsi, kaatatsiri 7.

⁶ Eenitatsi inkaari omontetakari jeeka-mentotsi, kiteshaa-nikitaki. Eenitatsi 4 inkite-weri katziyeen-chari, riitaki tapotakirori iroka jeeka-mentotsi. Roo kanteencha irika inkite-weri eenitatsi osheki rooki, rootaki raminantari jempe-rika-paeni, raminantawo eejatzi itaapiiki.† ⁷ Apaani inkite-weri roshiyakari manitzi. Itsipa roshiyakari antari

* **4:3** kityonkaeronkatatsiri karenikitatsiri = jaspe, cornalina; jaryaakitatsiri karenikitatsiri = esmeralda † **4:6** kiteshaa-nikitaki = cristal

ipireetari. Itsipa atziripootaki. Riima Itsipa roshiyakari rewowaeta pakitha.‡ 8 Opoñaa-shitaka otzimayitanaki ishiwanki irika inkite-weri, 6 ishiwanki tzimayita-neentsiri. Eenitatsi osheki rooki iwathaki, otzimitanaka rooki inthomoeki iwathaki. Riitaki oetziñaarikota-nakawori romampaa-piintaka, kitejeri eejatzi tsireniriki, ikantzi:

Tajorentsi, Tajorentsi, Tajorentsi irika Tajorentsi, Shintsi-perori.

Riitaki añaatsi nimaeka, riitaki etakawo paerani itzimaki, rooteentsi ipiye.

9 Ari ikanta-piintatyaa irika-paeni inkite-weri iweshita-ryaawentari jeekaen-tsiri, kañaaniri, ikanteeyini: “otzimi-motzimi eeroka powaneenkawo.” Ikanta roñaahan-takiro irika-paeni ipinkathata-piintakiri, ipasoonki-piintakiri, 10 imatanakiro eejatzi 24 antaripero-paeni rotziwerowa-shita-nakari jeekaen-tsiri, kañaaniri. Iweshiryaa-wenta-nakari, ramantheerii-mota-nakari ipanakiri ramantheeri pinkathari ijeekakira. Ari iñahaetzirori omaperotatyaa ipinkatha-ritzi irika jeekaen-tsiri, tema imataawitawo antaripero-paeni ipinkathari-wentantzi rirori. Ikantee-yanakirini:

11 ¡Nowinkatharitel! ¡Tajorentsi!

Rootaki kameethatatsi otzimi-motzimi eeroka powaneenkawo, ipinkatheetzimi, otzimi-motzimi pishintsinka.

Eeroka wetsika-yitakiro maawoeni, tema eeroka kowashiteen-chari otzimayite powet-sikani.

5

Jankina-rentsi eejatzi Ipireetari

1 Noñaatziiri irika jeekaen-tsiri jeeka-mento-tsiki, roteeyaki rakoperoki apaani jankina-rentsi. Kameetha apineetaka, 7 okaatzi rapiitee-takiro otsirekae-takiro eero rapinee-ryaan-teetawo. 2 Noñaatziiri apaani Ronampiri Tajorentsi tzimatsiri ishintsinka, shincheenkari iñawaetzi, ikantzi rojampitantzi: “¿Iitaka ishineteet-takiri rotsirekaryeero iroka jankina-rentsi, opoñaashityaa rapinee-ryeero?” 3 Tekatsi materoni rapinee-ryeero iñaanatantyaawori. Tekatsi inkiteki, eejatzi tekatsi kepatsiki, ari okimitakari eejatzi sharinkaweniki, tekatsi apineeryeeroni iñaanatantyaawori. 4 Antawo niraanaka, tema tekatsi materoni rapinee-ryeero iñaanatantyaawori. 5 Ari ikantana apaani antariperori: “Aritaki piraaka. Pamini. Eenitatsi matzirori otzimi-motziri itajorenka, riitaki materoni otsireka-ryeero, rapinee-ryeero. Riitaki apaani charinita-kariri Judá, iiteetziri ‘Manitzi.’ Riijatzi charinita-kariri David. Riitaki ikowakahaetakiri imatero.”

6 Opoñaa-shitaka noñaaki apaani ipireetari. Ikatziyaka niyankineki ojeekaki jeekamentotsi, rojatekakari inkite-weri-paeni, eejatzi antaripero-paeni. Kimiwitaka irika ipireetari aritaki rowamaa-witee-takari paerani. Eenitatsi okaatzi 7 ichee. Eenitatsi eejatzi 7 rooki. Riitakira oshiyakaa-wenta-chari 7 Tajorentsi, ikaatzi iñahaeteeri maawoeni kepatsiki.* 7 Ikanta ipireetari riyaaata-shita-nakiri jeekaen-tsiri iwinkatharimentoki, raapaakiro jankina-rentsi roteeyakiro rakoperoki. 8 Tema maawoeni irika 4 inkite-weri eejatzi antaripero-paeni, rotziwerowa-shita-nakari ipireetari, ipinkathata-nakiri. Tzimayitatsi iwiympiri-mento-paeni. Tzimayitatsi iyajanka-patharite itaayitakiri rowetsika-ñakita-shitakiro ooro, rowayitakiro janta. Tema iroka kajanka-pathari rootaki oshiyakaa-wenta-chari ramana-piintani ikaatzi rashiyitaari Tajorentsi.† 9 Ari romampahae-tanakawo owakirari mampaantsi, romampaa-kotari ipireetari, ikantzi: Eeroka riiperori, ishineteet-tzimi poteeyiro jankina-rentsi, eeroka otsireka-ryeeroni, Eeroka apaatakirori pira ratsipeta-kaehae-takimi, pipinako-wenteeri atziri-paeni rashitan-taariri Tajorentsi.

‡ 4:7 antari ipireetari = becerro, toro, shirampari vaca
Tajorentsi = kiteshireri

* 5:6 8, 9, 13 ipireetari = cordero † 5:8 rashiyitaari

Aripaete rashiyitaari Tajorentsi ikaatzi sheninkata-waka-yitachari jempe-rika-paeni, ikaatzi kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni, ikaatzi nampiyitawori jempe-rika janta, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni.

¹⁰ Eeroka kantakaawori ikimitan-taariri Ompera-tajorentsitaawo, ipinkathari-wentziri Tajorentsi.

Riiyitakira pinkathari-wenteerini jaawiki-jatzi-paeni.

¹¹ Opoñaa-shitaka noñaaki osheki Ronampiripaeni Tajorentsi piyowenta-paakawori jeeka-mentotsi, jempe ijeekaki inkite-weri-paeni eejatzi antaripero-paeni. Ari ipiyo-perotee-yapaakani osheki, oshekini Ronampiripaeni Tajorentsi. ¹² Ikanteeyini:

Irika ipira ratsipeta-kaawitee-takari, riitakira riiperota-tsini otzimi-motan-tyaariri itajorenka, rashaahawo, riyotani, ishintsinka, ipinkathanka, rowaneenkawo, eejatzi iweshiryaa-wentanka.‡

¹³ Nokematzii romampahae-yanakani maawoeni jeekantawori inkite, kepatsi, inkaari, sharinkaweni. Ikanteeyini:

Irika jeekaetsiri jeeka-mento-tsiki, itsipatakari ipireetari, aweshiryaaawentyaari irika, pinkathataawo irika, otzimi-motziri rowaneenkawo, ipinkathari-wentantzi, ashi rowaero.

¹⁴ Riitakira inkite-weri-paeni apiipiintzirori ikantzi, “Kyaariwé.” Riima antaripero-paeni rotziwerowashiteeyakarini ipinkathatee-yirini irika kanteetaa-chani.

6

Itsireka-ryeetakiro

¹ Okanta noñaayiri Ipireetari itsireka-ryaanakiro etanakawori rotsirekae-takiro. Ari ishinchee-nkatanaki iñaawaetanaki apaani inkite-weri kaatatsiri 4, okimiwitakawo ookatha-rentsi, ikantzi: “¡Pipoki!”* ² Naminaki, noñaatziiri ishiyapaaka apaani kitamaari ikyaakoetari, eenitatsi kyaakota-kariri roteeyakiro iwyaani. Ramantheete-tawakiri, jataki rowayirityaa, ithonkante.†

³ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaanakiro otsipa, apiteta-tsiri. Ari iñaawaetanaki itsipa inkite-weri kaatatsiri 4, ikantzi: “¡Pipoki!” ⁴ Ari ishiya-paaka itsipa ikyaakoetari kityonkari, iipaetawakiri antawo owathaa-mentotsi kyaakota-kariri. Riitaki rowaetaki roka-kaeri atziri-paeni ijeeki kameetha kepatsiki. Roojatzi opoñaan-tanakari rowamaawakayita.

⁵ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa, mawatatsiri. Ari iñaawaetanaki itsipa inkite-weri, ikantzi: “¡Pipoki!” Ari naminaki, noñaatziiri ishiya-paaka itsipa ikyaakoetari chenkari, roteeya-kiro itena-mento kyaakota-kariri. ⁶ Nokematzii iñaawaeta-neentsiri ikatziyee-yakanira inkite-weri, ikanteetzi: “Pipimantayite eepichokiini piwankiri, pipinatakaa-perotyaaawo, tema tee otzima-perotzi. Aritaki paaki osheki koriki apaani kitejeri, roojatzi iñahaetan-takyaawori antawo tashetsi. Roo kanteencha eero powaariperotzitawo pankirentsi jempe raayitee-tziro imiriteetzi, jempe raayitee-tziro eejatzi yeenkantsi.”‡

⁷ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa. Ari iñaawaetanaki itsipa inkite-weri, ikantzi: “¡Pipoki!” ⁸ Ari naminaki, noñaatziiri ishiya-paaka itsipa ikyaakoetari kiteriri, iiteetzi “Kaamanitaantsi” kyaakota-kariri. Ari itsipatakari iiteetzi “Sharinkaweni.”

‡ 5:12 ipira = Cordero * 6:1 Ipireetari = Cordero † 6:2 ikyaakoetari = caballo ‡ 6:6 Rootaki ikantee-takiri jaka: “Pipimante apamotoki-roeni opane trigo okaate opinatyaa apaani koriki denario. Pipimante mawamotoki-paeni opane cebada okaate opinatyaa apaani koriki denario.”

Irika iiteetziri “Kaamanitaantsi” ishinete-takiri rowamaayite osheki jaawiki-jatzi-paeni. Eeniyitatsi rowamaa-kaantakiri rowathan-teetyaari ojataa-mentotsi, eeniyitatsi aayiteri itashe, itsipa aayitakiri mantsiya-rentsi, itsipa ratsika-yiteri katsimari piratsi. §

⁹ Ikanta Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa. Noñaatzi oponkitziki taamentotsi ishire-paeni ikaatzi rowamaa-wentee-takiri ikyaaryootzi ikenkithata-koteero iñaani Tajorentsi. ¹⁰ Riitaki kaemayita-neentsi shintsiini, ikanteeyini: “Nowinkathari-perote, Tajorentsi, Kyaarperori. ¿Jempe-paetema okaate poyaawentyaa okantyyaa pipiyakowentan-teenari, powajankitaa-yiteeri jaawiki-jatzi-paeni?” ¹¹ Ikanta iipaetakiri kithaarentsi ikithaatyyaa, ikantziri: “Piyaata-kaero pimakoryaawaki roojatzi rareetan-takyaari pirentzi-paeni pitsipatakari pantawaetaki. Tema otzimatyee rowamaeteri rirori-paeni roshiya-koteemiro eeroka-paeni.”

¹² Noñaatziiri Ipireetari itsireka-ryaakiro otsipa, yotapaaka apaani ithonkanyaaawori. Ari omapoka-nakari antawo omoyeka. Tsiwaki-matanaki ooryaa, tsirenikaakitanaki. Kityonkatanaki kashiri roshiya-nakawo iraantsi.* ¹³ Ari ipariyayitapaaki ompokiro, ikimiwita-nakawo opariyayitzi irakakiri chochoki oteakitziro antawo tampyya. † ¹⁴ Tee okoñaatane inkite, okimita-nakawo apineeta-hanki antawo tsipana. Tee iñahaetaneero ochempi-paeni thonkanaka otaanka-yitanaki eejatzi othampishi-paeni. ¹⁵ Omaneeya-nakani atziri-paeni impeeta-mooki. Ari ikaatzi romanee-yanakani maawoeni, pinkathari-paeni, riiperori-paeni, reewari-paeni owayiri-paeni, ashaahantaniri-paeni, shintsiri-paeni, omperataa-rewo-paeni, jeekashi-waetaniri-paeni, maawoeni. ¹⁶ Irika-paeni omanayita-noonchari ikaema-kaemata-nakiro ochempi, mapipaeni, ikantzi: “Patsinakae-yinani. Pomanina eero noñaatawo jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki. Pomanina eero noñaatari iyatsimanka Ipireetari. ¹⁷ Tema monkaa-paeteta-paaka iyatsimanka. ¿Eenitatsima amaweteeroni?”

7

144,000 ikentakoetziri ipankaki

¹ Okanta okaatapaaki iroka, noñaaki ikatziyayita 4 ronampiripaeni Tajorentsi jempe-rika owatzichentetapaa kepatsi. Riitaki otzikayitakirori antawo tampyya. Rootaki kaari iñeetantawo otamakaata-kaero inkaari, tee iñahaetzi eejatzi owaha-pana-yitero oshi inchato. ² Ikanta noñaaki eejatzi itsipa Ronampiri Tajorentsi itonkaa-paaki ishitowapintzira ooryaa. Riitaki amakirori ikentako-mento Tajorentsi, Kañaniri. Ichera-paaki iñaanata-paakiri 4 ronampiri Tajorentsi. Tema irika-paeni 4 ronampiri Tajorentsi, otzimi-motziri ishintsinka, ishinete-takiri rowaariperotero kepatsi eejatzi inkaari. ³ Ikantapaakiri: “Paata powaariperotziro kepatsi, inkaari, inchato-paeni, nopohtowakiriita nokentako-tawakiriita ipankaki rompera-yitaari Tajorentsi.” ⁴ Nokematzi apaani kenkitha-waeta-kota-nakiriri ikaatzi ikentakoe-takiri ipankaki. Ikaateeyini 144,000. Riyyitaki kaatatsiri 12 rinashi-yitaa icharini-yitari Israel. ⁵ Ikentakoyite-takiri ipankaki 12,000 icharini-paeni Judá, 12,000 icharini-paeni Rubén, 12,000 icharini-paeni Gad, ⁶ 12,000 icharini-paeni Aser, 12,000 icharini-paeni Neftalí, 12,000 icharini-paeni Manasés, ⁷ 12,000 icharini-paeni Simeón, 12,000 icharini-paeni Leví, 12,000 icharini-paeni Isacar, ⁸ 12,000 icharini-paeni Zabulón, 12,000 icharini-paeni José, 12,000 icharini-paeni Benjamín.

Kitamaa-yiteen-tsiri ikithaa-yitaka

⁹ Okanta okaatapaaki iroka, noñaatzi ipiyotee-yakani atziri-paeni. Tema osheki-pero ikateeyakini, tekachaa-jeeni materoni riyoteri jempe-rika ikaateeyini. Riyyitakira

§ 6:8 eeniyitatsi = 1/4 * 6:12 tsirenikaakitanaki = oshiyaka meremawota-tsiri kithaarentsi † 6:13 chochoki = higuera, higo

poñaayiteen-chari jempe ipinkathari-wentzi-teekari jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, nampitzi-yiwitawori jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori ifaani jempe-rika-paeni. Irika atziri-paeni, riitaki katziyi-mota-kariri jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki eejatzi Ipireetari, kitamaayitaki ikithaa-yitaka. Roteeya-yitaki kompiroshitonki.* ¹⁰ Thaamentee-yakani, ikaemaeyini ikantzi: Riitakira Tajorentsi owawijaa-kotan-tatsiri, riitakira jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, itsipatakari Ipireetari.

¹¹ Ikanta rotziwerowae-yanakani tapotheeta-kirori pinkathari-mentotsi. Irika ikaatee-yakini: Ronampiripaeni Tajorentsi, antaripero-paeni eejatzi inkite-weri-paeni kaatatsiri 4. Iweshiryaa-wenta-nakari Tajorentsi, ¹² ikanteeyini:

“¡Kyaariwé! Ithaamenteeyanakarini rirori, otzimi-motziri rowaneenkawo, yotaniri irika, pasoonkitaarewo irika, pinkathataa-rewo irika, eenitatsi itajorenka eejatzi ishintsinka. Ashi rowaero aweshiryaa-wentee-yaari Tajorentsi. Kyaariwé.”

¹³ Ikanta ifaanata-nakina apaani antaripero, ikantzi rojampitana: “¿Iitaka irika-paeni kitamaa-theeteen-tsiri ikithaataka? ¿Jempema ikinapaakika?” ¹⁴ Ari nokanta-nakiri naaka: “taanitya, piyotziro eeroka nowinkatharite.” opoñaashita ikantanakina rirori: “Riiyitakira ñaayita-kirori ‘Antawo Kemaatsi-waetaantsi.’ Okimiwitakawo ikewayitan-takyaawomi iithaari rira Ipireetari, rootaki kitamaa-pero-mawota-kaerori. ¹⁵ Rootaki rotsinampaan-taawori irika-paeni ikatziyi-motaari Tajorentsi ijeeka-mentoki. Ashi rowaero kitejeriki eejatzi tsireniriki rantawaeteeniri itajorentsi-pankoteki. Irika jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, ikimitawo riimi katziya-thaanteteen-chani, raampiyeeri irika-paeni. ¹⁶ Eero itashe-neenta-waetee, eero imiri-neenta-waetee, eero ikemaatsi-waetaari ooryaa, eero ratsipeta-waetaawo majawirentsi. ¹⁷ tema irika Ipireetari, tsipata-kariri jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, riitakira aminakowentee-rini, ikimita-kaanteeri raminakowenteeziri ipireetari, riitaki aayiteerini rirakaeri nijaa añakaan-tatsiri. Tema Tajorentsi oshekyaaiki-peroteerini, riraawae-yitakaha.”

8

Kaatapaen-tsiri 7 itsirekae-takiro

¹ Ikanta Ipireetari, itsireka-ryaakiro otsipa kaatapaen-tsiri 7 itsirekae-takiro. Ojamani imaeriteeta-paentzi inkiteki, tekatsi apaani ñaawaeta-tsini.* ² Ikanta noñaakiri 7 ronampiri Tajorentsi itsipata-piintakari Tajorentsi. Iipaetakiri tziwoomentotsi. ³ Ikanta ipokapaaki otsipa ronampiri Tajorentsi, ikatziyi-mota-paakawo taamentotsi, roteeya-nakitakiro rowetsikae-tziri ooro. Irika ronampiri Tajorentsi, iipaetawakiri osheki kajanka-ri itaantyaawo roteeya-nakitakiri. Ari otsipataanakawo ramanani atziri-paeni rashiyitaari Tajorentsi, okimiwitaka opiyota-kyaami taamento-tsiki.† ⁴ Okanta otaanaka kajanka-ri janta roteeya-nakitakiri ronampiri Tajorentsi, katziyee-nkatanaka oyacharinka otsipae-nkata-nakawo ramanani rashiyitaari Tajorentsi, osheki inimotakiri. ⁵ Ikanta irika ronampiri Tajorentsi oteeya-nakitakiro itaamento, raaki omaamari-menkite taamentotsi, rotetakiri roteeya-nakitakirira. Rookakiro kepat-siki. Ari omapoka-nakari kamenee-nkata-neentsiri, antawo ookathanaka, antawo omoyekanaka eejatzi.

Tziwoomentotsi-paeni

⁶ Wetsikae-yanakani 7 ronampiri Tajorentsi itziwooteeyini.

* **7:9** Ipireetari = Cordero * **8:1** ipireetari = Cordero; ojamani imaeritetapaentzi = 1/2 hora. † **8:3** rashiyitaari Tajorentsi = kiteshireri-paeni

⁷ Ari retanakawo apaani Ronampiri Tajorentsi itziwootanaki, omapoka-shita-paaka ookathatanaka, oparyaa-paaki kepatsiki jiriniki otsipataanakawo iraantsi. Otaa-paakiro kepatsi. Rooteentsi othonkyaami kashetani kepatsi otayaa inchato-paeni, eejatzi inchashi-paeni.‡§

⁸ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorentsi, omapoka-shitanaka otonkanaki oshiyakawori antawo-paeni ochempi, shitowanaki paamari ookapaaka inkaareki. Rooteentsi othonkyaami kashetani kepatsi jempe otzimayitzi nijaa eejatzi inkaari-paeni oshiyanakawo iraantsi. ⁹ Rooteentsi ithonkyaami ikamayitemi kashetani ikaatzi jeekayitan-tawori inkaari, eejatzi rooteentsi othonkyaami kashetani antawo amaatako-mentotsi-paeni. ¹⁰ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri tajorentsi, omapoka-shitanaka iparyaapaaki ompokiro, paamatapaaki roojatzi jempe ojeekayitzi nijaa, rooteentsi othonkyaami kashetani antawaani, eejatzi jempe ikaapiinteetzi nijaa. ¹¹ Irika ompokiro paryaapaen-tsiri kepatsiki iiteetziri “Kepishiri.” Tema ikepishaataka-paakiro maawoeni nijaa jempe oparyaa-yitapaaki ipomeki. Rooteentsi othonkyaami kashetani kepatsi ikamayitemi atziri opiyakiri rirakirowa nijaa.

¹² Ikanta itziwootanaki itsipa Ronampiri Tajorentsi, omapoka-shitanaka itsireni-tanaki ooryaa, rooteentsi othonkyaami kashetani tee ooryaane. Ari ikimita-nakari kashiri eejatzi ompokiro, tee roorentanaa tsireniriki.

¹³ Nokematzi poemata-paentsiri ikinapaaki inkiteki, noñaatziiri pakitha, ikantapaaki rateki: “¡Aapa, aapa, aapa, ashironmatsiterini ikaate nampitee-yaawoni kepatsiki, ritaki atsipetyaawoni yotapaen-chari itziwootawae mawa Ronampiripaeni Tajorentsi!”

9

¹ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorentsi. Noñaatziiri iparyaapaaki oshiyakariri ompokiro jaka kepatsiki. Riitakira ikowakaetakiri rashita-ryeero omoo inthomoeki-perota-tsiri. ² Ikanta rashita-ryaakiro, ari oshitowaen-katanaki kachaari, okimitanakyaawo okantahanki antawo ootaantsi. Opamanka-nakiri ooryaa eejatzi tampyaaenka. ³ Ari ishitowa-nakiri kachaariki osheki tsinawo-niro, ikimita-paakyaari ikentantzi kitoniro. ⁴ Tee ishinete-tziri rowaariperotero pankirentsi, inchashi-paeni, inchato-paeni. Apatziro ikentayita-paakiri atziri-paeni kaari ikentako-panka-yitzi Tajorentsi. ⁵ Irika-paeni tsinawo-niro, tee ishinete-tziri rowamayiri atziri-paeni ikentayitakiri. Apatziro ikemaatsita-kaa-shiyitakari ikaatzi 5 kashiri. Antawo ikatsitzi-motakiri, kimiwaetaki iyatsinka kitoniro. ⁶ Oshekira ikemaatsi-waetyaa atziri-paeni, ikowawityaa ikama-pithateri, eero omatzi-maeta.

⁷ Irika-paeni tsinawo-niro ikimita-kotakari ikyaakoetari iñaanta-kaetari rowayirityaa, ramanthee-yitakari ooro. Atziripoo-teeyakini.* ⁸ Jantha-petee-shiri iishi, roowaetaki oeshi tsinani. Antawo-paeni raeki roowaetaki raeki manitzi. ⁹ Okimiwitaka ikithaata-tyeeyawomi eshiro-takiri ichopineeki. Antawo ipoematanaki rahaeya-nakini, ari-waetaki opoematzi ishiya-kotan-teetari inoshika-yitzi ikyaakoetari aririka riyaayite rowayirita-wakaetyaa. ¹⁰ Ikimitakari kitoniro-paeni otzimayitzi ithoyeni ipatzishithaki. Ikaatzi 5 kashiri ojamanitzi awijantyaari iyepiyanka. ¹¹ Irika reewaritakari tsinawo-niro, ronampiri Tajorentsi naawita, riitakira pinkathari-wentan-tatsiri janta inthomoeki-perotzi omoo. Iiteetziri “Thonkan-taniri.” Iñaaniki Heber-paeni, iiteetziri “Abadón.” Iñaaniki wirakocha, iiteetziri “Apolión.”†

¹² Arira oweyaari etanakawori ratekaetzi “¡aapa!” Roo kanteencha eenirowa iyota omonkaatyaa apite ikanteete “¡aapa!”

¹³ Ikanta itziwootanaki itsipa ronampiri Tajorentsi, eeniro iyotapaaka itziwootawae apaani Ronampiri Tajorentsi roojatzi imonkaatan-tyaari 7 Ronampiripaeni Tajorentsi.

‡ 8:7 ookathatanaka = oparyaa-paaki paamari § 8:7 rooteentsi othonkyaami kashetani = 1/3 * 9:7 ikyaakoetari = caballo † 9:11 iñaani wirakocha = griego

Nokematzii ñaawaeta-neentsiri onampinaki taamentotsi monteta-kariri Tajorentsi. ¹⁴ Iñaanata-paakiri ronampiri Tajorentsi tziwootaneen-tsiri, ikantziri: “Poojoryaa-koteri 4 ronampiri Tajorentsi kimitakawori oojotatyeeerimi nijaa Antawaani.” ¹⁵ Roojoryaa-koetakiri ronampiri Tajorentsi ayimatakiri rowamaante. Rooteentsi ithonkiri rowamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi. Rootaki roojoryaa-koetan-takariri ithonkante.‡ ¹⁶ Eenitatsi osheki owayiri-paeni kyaakota-kariri ipireetari. Ikantee-takina, ikaateeyini 200,000,000 owayiri-paeni. ¹⁷ Ikanta noñaakiri ikoña-perotanaki irika owayiri-paeni noñaashiretakiri, ikithaa-yitakawo eshiro-takiri ichopineeki. Eenitatsi poreka-theeteen-tsiri ikimitakawo paamari, itsipa kityonkae-ronka-theeteen-tsiri, itsipa kiteritheeteen-tsiri. Irika-paeni ikyaakoetari, ariwaetaki iito manitzi. Oshitowanaki ipaanteki paamari, kachaari, kiteri-moetotanaki kachaari, osheki oshitzinka. ¹⁸ Iroka okaatzi shitowa-neentsiri ipaanteki, rooteentsi othonkiri rowamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi. ¹⁹ Tema ipaanteki ikyaakoetari otzimayitzi ishintsinka. Tema kantacha ratsikan-tantyaawo eejatzi ipatzishithaki, ikimiwitakari maanki.

²⁰ Roo kanteencha, teera rookiro ikaaripero-yitzi atziri-paeni kaari rowamahaete. Eekiro riyaata-kaatziro ipinkatha-yitanakiri peyari-paeni, ipinkathatzi oshiyakawontsi rowetsikae-tziri ooro, koriki, eshiro, mapi, incha-kota, riiyitaki itajorentsi-nirote, teemaeta iñaanta-nitzi, tee ikema-nitzi, tee ranashita-nitzi. § ²¹ Teera rookiro rowamaan-tayitzi, ikija-minthatantzi, imayempitzi, ikoshiyitzi.

10

Ronampiri Tajorentsi oteeyakirori oryaani ojankina-rentsi

¹ Ikanta noñaaki ishaawi-nkaeya-paaki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikinanta-paakawo menkori, kimiwitaka irika roomi ikithaata-kyaami menkori. Kimiwitaka riimi oye ramantheetakyaa iitoki. Shipakiryayita ipooki, ariwaetaki ooryaa. Kimitaka omoreka-tyeemi ipori-paeni. ² Roteeyakiro oryaani jankina-rentsi panaryeen-chari. Ikanta rayiitzi-mata-paakira, raatzikan-tapaakawo iitzi-peroki inkaariki, rooma rampate raatzikan-tapaakawo kepatsiki. ³ Ikaemapaaki, riiwaetaki ikaemi manitzi. Omapoka-shitanaka ookathatanaka, 7 okaatzi apiitanakiro ookathata. ⁴ Okanta okaatapaaki 7 ookathataka, ari nokowawita nojankinateromi nokemakiri iñaawaetakiri ookatha-rentsi. Nokematzii iñaanata-nakina apaani inkite-jatzi, ikantana: “Eero pojankinatziro pikemakiri ookatha-rentsi.” ⁵ Ikanta iñaawaetanaki noñaakiri ronampiri Tajorentsi aatzika-paakirori inkaari eejatzi kepatsi. Itzinaa-wakota-naka rakoperori, ⁶ rootaki riyoetan-tyaari tee itheeya. Ikantanaki: “Riitaki Tajorentsi yotziro omaperotatyaa nokamantemi, riitaki Kañaaniri, wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, maawoeni ikaatzi tzimantawori. Teera ojamanitapae, ⁷ rooteentsi itziwoote oweyaantawori ronampiri Tajorentsi, arira omonkaa-paetetyaari okaatzi ikantakiriri Tajorentsi Kamantantaniri-paeni ikamantantero kaari riyotako-witeeta paerani.”

⁸ Nokematzii rapiita-nakiro iñaanatana inkite-jatzi, ikantana: “Piyata-shiteri ronampiri Tajorentsi katziyeen-chari inkaariki eejatzi kepatsiki, payiro eeroka jankina-rentsi panaryeen-chari roteeyakiri.” ⁹ Ari nokantakiro. Niyaata-shita-nakiri ronampiri Tajorentsi, nokowa-kota-paakiri, nokantziri: “Pipinawo jankina-rentsi.” Ari ikantanakina rirori: “Iroka, poyaawo. Osheki owochanka, ariwaetaki pitsi aririka powakyaawo, rooma aririka piniyakiro, ari okepishikapakimi pimotoziki.” ¹⁰ Ari nokantakiro, naakiro, nowakawo. Ari okantaka, pochawitaki ariwaetaki pitsi, roo kanteencha osheki oepishika-nakina nomotziki. ¹¹ Ari ikantanakina ronampiri Tajorentsi: “Pikamantanteero okaate awijimo-yiterini ikaatzi nampiyitawori jempe-rika-paeni

‡ 9:15 Rooteentsi ithonkiri rowamayiri atziri nampiyitawori kashetani kepatsi = 1/3 atziri-paeni tzimatsiri kepatsiki § 9:20 eshiro = bronze

janta, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni. Pikaman-tayiteeri eejatzi pinkathari-paeni.”

11

Apite kenkithata-kowentan-taniri

¹ Ikanta iipaetakina kotzitsi, nomonkaa-mento iroka. Ikanteetakina: “Piyaate pimonkaatero tajorentsi-panko, eejatzi taapokimentotsi. Piyoteri eejatzi jempe ikaatzi piyoteen-chari janta ipinkathatantzi. ² Eero pimonkaatziro jantakiroki tajorentsi-panko. Rootaki ishineteetakiniriri itsipa-jatzi atziri-paeni, arira ipiyotee-yaani koshekan-taniri janta tajorentsi nampitsi. Ari rawijeri ikaate 42 kashiri ojamanite.* ³ Aripaetera, notyaante apite kenkithata-kotenari, riitakira kenkithata-paakironi awijayita-tsini, okaate 1260 kitejeri ikenkithata-kotena. Ikimita-kotyaari ikanta ikithaayita owashireta-kotariri kaminkari.”†

⁴ Irika apite kenkithata-kotan-taniri, riitaki roshiya-kaawentee-takiri paerani apite inchato, riijatzi roshiya-kaawentee-takiri apite roota-mento Tajorentsi pinkathari-wentziriri kepatsi-jatzi-paeni.‡ ⁵ Itzime-rika kowatsini ikoshekyaaari irika apite kenkithata-kaantaniri, ari oshitowanaki ipaanteki paamari, ithonkakiri kijaneentziriri. Ari ikantyaari maawoeni kowawita-chani ikoshekyaaari, ari ikamaki. ⁶ Irika kenkithata-kaantaniri otzimi-moteri ishintsinka. Ari ikantakaa-kyaawo rirori eero oparyahae inkani roojatzi imonkaatan-takyaawori ikenkithata-kaantzi. Ari imatakiro ipeyiro iraantsi nijaa-paeni. Ari omatakyaa otzimi oetarika pomeentsitzi-mowaetyaarini jaawiki-jatzi. Ari rapiipiintero okaatzi ikoyiri rirori. ⁷ Aririka okaatapaaki ikenkithataki, ari ishitowa-nakiri mashireyantzi owantaniri ipoñaakyaawo omooki inthomoe-perota-tsiri, ikosheka-paakari apite kenkithata-kaantatsiri, roojatzi rowamaan-takyaariri. ⁸ Rookanakiri rowamaani awotsiki janta antawoeteki nampitsi, jempe ikenta-koteetaki paerani Iwinkatharite. Rootaki oshiyakaa-wenta-chari “Paamaarini” eejatzi “Apitantoni.” ⁹ Eero ishineteet-tziri ikiteeteri rowamaani, aririka awijanaki mawa kitejeri okaate ojamanite ramina-mintheeteri. Ithonkyaa iñeeri nampiyitawori jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni. ¹⁰ Antawo roemoshirenkyaa kepatsi-jatzi-paeni, ipashita-wakae-yityaa oeta-rikapaeni. Ikimoshireyitee rowamahae-takirira apitekiro kenkithata-kaantaniri kemaatsita-kaayita-kariri kepatsi-jatzi-paeni. ¹¹ Roo kanteencha, awijanaki otsipa mawa kitejeri, itajonkaeri Tajorentsi irika-paeni, añaayitee. Ikanta ipiriintaa. Oshiki ithaawae-yanakini iñeetakiri ipiriintaa. ¹² Ikemaetaki shintsiri ñaantsi inkiteki, ikanteetaki: “Pateete jaka jenoki.” Romapoka-shitanaka roenokan-tanaawo menkori. Tema iñaawaeri maawoeni kijaneenta-waeta-kiriri. ¹³ Ari omoyeka-nakari antawo kepatsi, rooteentsi othonkiromi nampitsi, ikamayitaki ikaatzi 7000 atziri. Riima kaari kamatsini, ikantayitanaki: “Omaperotatyaa otzimi ishintsinka Tajorentsi jeekatsiri inkiteki.”§

¹⁴ Ari awijawitaka apite ikanteetaki “jaapa!” Roo kanteencha, rooteentsira iñeetero mawatatsini.

Oweyaantawori tziwootaantsi

¹⁵ Ikanta itziwootanaki oweyaantawori ronampiri Tajorentsi, ari ikaemae-tanaki inkiteki, ikanteetzi:

Nimaeka ipinkathari-wentantee Awinkatharite kepatsi-kinta.

* **11:2** kashiri = 1260 kitejeri = awijaneentanaki mawa ojarentsi ojamanite † **11:3** ikithaayita owashireta-kotariri kaminkari = karenimawota-tsiri kithaarentsi ‡ **11:4** inchato = olivo § **11:13** rooteentsi othonkiromi nampitsi = jeemperika ojeekayitzi 10 pankotsi, opookanaki apaani, ari okantakari maawoeni nampitsi.

Ari ipinkathari-wentantee Jeepatzii-totaa-rewo, rotyaan-takiri Tajorentsi, ashi rowaero ipinkathari-wentantee. ¹⁶ Ari rotziwerowae-yanakani 24 antariperopaeni, iweshi-ryaawenta-nakari Tajorentsi, ¹⁷ ikanteeyini:

¡Tajorentsi! ¡Pinkathari! ¡Shintsi-perori!

Eerokataki nimaeka, pitzimita paerani, rooteentsi pipiye.

Osheki nopasoonkitemi, tema pimatakiro poñaaahan-tziro pishintsinka, pipinkathari-wentantzi.

¹⁸ Paerani osheki ikijaneentakimi atziri-paeni, rooma nimaeka, monkaata-paaka poñaaahan-teeyaariri piyatsimanka, powajankitahaeri kamayiteen-tsiri, pithonkaeri owamaan-tayiteen-tsiri.

Aripaete pipinayiteeri Kamantantaniri-paeni pomperatani eeroka, ari pikimitahaeri maawoeni kiteshireri pashiyitari, ikaatzii pinkatha-yiteemiri.

Maawoeni pipinayiteeri, petanakyaari antari-paeni eejatzi iryaani-paeni, maawoeni.”*

¹⁹ Ikanta ashitaryaana itajorentsi-pankote Tajorentsi janta inkiteki, koñaaawaetanaki tajorentsi-moko jempe rotetakoe-tziro jankinata-kota-chari ikashiya-kahaetani. Antawo ookathanaka, omoyekanaka kepatsi, paryapaaki antawo jiriniki.

12

Tsinani eejatzi noonki

¹ Okanta okoñaatanaki inkiteki aamparentsi. Noñaatzii apaani tsinani, ariwaetaki ooryaa okithaatakari, riitaki kashiri okatziyantaka. Amantheeta-kotakari ikaatzii 12 ompokiro. ² Tema omotzitatzi iroka tsinani. Osheki okaema-kaema-waetaki okemaatsita otzimaa-nite. ³ Ari okoñaatanaki inkiteki otsipa aamparentsi. Noñaatzii apaani noonki, kityonkari. Eenitatsi 7 iito, eejatzi 10 ichee. Ramanthee-yitakiro iito. ⁴ Osheki ompokiro ratahan-takari ishitha, rootaki imaterimi kashetani ijeekayitzira ompokiro, rowaryaakiri kepatsiki. Ikanta ipokaki noonki ojeekira tsinani, ikowaki royityaawo eenchaa-nikite aririka itzimapaaki.* ⁵ Okanta otzimaa-nitaki tsinani, shiramparyaaniki irika. Riitaki jewatan-teeyaarini atziri-paeni reshira-kotzite. Omapoka-shitaka rahaeta-nakiri ijeekaki Tajorentsi iwinkathari-mentoki. ⁶ Rooma tsinani, shiyanaka roori ochempi-mashiki. Ari rowetsika-kiniro Tajorentsi jempe onampityaawo, okaate 1260 kitejeri iipaetero owanawo janta.

⁷ Aripaete otzimaki owayiritaantsi inkiteki. Riitaki Miguel koshekan-teenchari itsipatakari Ronampiri tajorentsite. Riitaki ikoshekaka Noonki itsipayitakari rirori Ronampiri Tajorentsite. ⁸ Teemaeta otzima-perotzi ishintsinka irika Noonki eejatzi Ronampiri tajorentsite. Tee ishinetee-tziri ijeekawaete inkiteki. ⁹ Ari rowaryee-takiri Noonki itsipatee-takiri Ronampiri tajorentsite. Irika Noonki rowaryee-takiri, riitaki iiteetziri “Kamaari,” iita eejatzi “Yakatantaniri.” Riitaki kowatsiri ramatawiteri maawoeni atziri ikaatzii nampitawori kepatsiki. ¹⁰ Nokematzi cheraneentsiri inkiteki, ikantzi:

Retateeta-nakawo ipinkathari-wentantzi Tajorentsi, retateeta-nakawo roñaaahan-tziro ishintsinka, rowawijaa-kotantee.

Retateeta-nakawo eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo rotyaan-takiri.

Tema rotziryaaakiri thaweta-kota-piinta-kiriri aetziri “noyemijantzin-karite-paeni.”

Kitejeriki eejatzi tsireniriki ithaweta-kota-piintziri Atajorentsite.

¹¹ Tema irika-paeni iiteetziri “noyemijantzin-karite” rotsinampahaeri rirori Kamaari, tema ikamawenteeri Ipireetari, rapaatanakiro rira ikamaki.

Rootaki imatantaawori eejatzi rirori ikenkithateero ñaantsi, ikowaki rirori ikamawenteeri Jeepatzii-totaa-rewo.

* **11:18** pinkatha-yiteemiri: waerontsi * **12:4** roo imaterimi kashetani = 1/3

¹² Rootaki pithaamentan-tyaari eeroka-paeni inkite-jatzi. Ashironkamatsitemini eeroka-paeni kepatsi-jatzi, eejatzi nijaa-weri, Tema kijanaka Kamaari rowaryee-takiri jempe piyeekawita, Rootaki ikatsimatan-takari, tema riyotzi yotapaaka eepichokiini.”

¹³ Ikanta iñaakiro noonki rowariryee-takiri kepatsiki, retanakawo ikemaatsita-kaawaetakawo tsinani tzimakiriri shiramparyaa-niki. ¹⁴ Roo kanteencha, tzimanaki apite oshiwanki, roowaetaki ishiwanki pakitha. Rootaki aantanaari iyaatero ochempi-mashiki, ojeeka-pithateri inteena maanki. Ari awijanaki mawa ojarentsi ojeekawaete janta.† ¹⁵ Ikanta ipaapate-paeni maanki roemishitowanaki nijaa ipaanteki, kimi-waetanaka iniraani nijaa. Ikowawita rowiinkiro aririka oonka-kota-nakyyaa. ¹⁶ Roo kanteencha, tankanaki kepatsi, oniyaata-wakiro nijaa, ari okanta awijakotan-takari tsinanira. ¹⁷ Ari opoñaanaka ikatsima-perotanaki noonki. Jataki rowayirityaari itsipa otomi-paeni iroka tsinani. Riyyitaki roshiya-kaawenteetzi kemijanta-kirori ikantakaan-tani Tajorentsi, oetziñaarikota-naawori ñaantsi ikenkithata-koetziri Jesús Jeepatzii-totaa-rewo.

13

Apite mashireyantzi antami-weri

¹ Nokanta nokatziya-paaka inkaari-cheraaki. Noñaatzii ishitowanaki nijaaki apaani mashireyantzi owantaniri antami-weri. Eenitatsi okaatzi 10 ichee, eejatzi 7 iito. Ramanthee-yitakiro ichee-paeni. Eenitatsi rojankinee-takiri iitoki, itheenka-tajorentsi-waeteetzi. ² Irika owantaniri ariwaetaki ikarinatzi manitzi. Rooma iitzi-paeni ari-waetaki maeni. Ariwaetaki ipaante manitzi. Riitaki oshinchaakiriri noonki, riiperori ipinkathari-wentan-tanaki irika owantaniri. ³ Okanta apaani iito irika owantaniri kimiwitaka rowamahae-takiro, roo kanteencha eejatzi añaahae. Osheki ipampoyee-ya-nakirini jaawiki-jatzi-paeni, ikemijanta-nakiri. ⁴ Osheki ipinkathata-nakiri, riitaki rajahaa-wenta-nakari, ikanteeyini: “¿Eenitatsima monkaatyaarini irika owantaniri? ¿Eenitatsima otsinampaerini?” Ari ikimitee-takiriri eejatzi noonki, rajahaa-wentee-tanakari, tema riitaki oshinchaha-kiriri irika owantaniri.

⁵ Ishineteetakiri iñaawaeta-piinte irika owantaniri, itheenka-tajorentsi-waetanaki. Riitaki ikowakahaetakiri ipinkatharite, ikaatzi 42 kashiri ipinkathari-wentante. ⁶ Osheki itheenka-tajorentsi-waetaki ipaeryaa-waeta-shitakari Tajorentsi, ipaeryaa-waeta-shitakawo tajorentsi-thaante, ipaeryaa-waeta-shitakari inkite-jatzi. ⁷ Riitaki owayirityaarini rashiyitari Tajorentsi, ikoyi rotsinampaeri. Riitaki ikowakahaetakiri ipinkathari-wenteeri ikaatzi sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, nampiyitawori jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaani jempe-rika-paeni, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni.* ⁸ Osheki ipinkathata-nakiri jaawikiki-jatzi-paeni kaari jankinata-kota-chani jempe rojankinata-koyitaka riyoshiitee-takiri paerani rowetsikan-teeta-kawori kepatsi, ikaate rañaakahae-teeri, ikaatzi ikamawenteeri Ipireetari.†

⁹ Koyirori ikemathatero iroka, ikemijante:

¹⁰ Ikaate rominkyawaeteeteri, ¡materoota!

Ikaate owamaantan-tyaawoni ojataa-mentotsi, ari ikimi-teeri paata rirori rowamaan-teetyaari ojataa-mentotsi.

Rootaki roejokirotan-tyaawori ikemijanteeri rashiyitari Tajorentsi.

¹¹ Nokanta noñaaki itsipa mashireyantzi antami-weri ishitowanaki kepatsiki. Eenitatsi apite ichee, ariwaetaki otapo-terempita ichee ipireetari. Riitaki ñaawaeta-paentsiri, roshiya-paakari noonki. ¹² Irika antami-weri otzimi-motziri ishintsinka.

† 12:14 Ari awijanaki mawa ojarentsi = apaani ojarentsi, ojarentsi-paeni ipoñaa kashetani ojarentsi * 13:7 rashiyitari Tajorentsi = kiteshireri † 13:8 Ipireetari = cordero

Ipajawyaa-wakari etakawori owantaniri rowama-witee-takari iito, eejatzi añahae. Ishintsitakiri atziri-paeni ipinkathateeri etakawori owantaniri. ¹³ Tema roñaahtapaakiro kaari iñaaipiinteetzi. Ithonka iñaaayitakiri maawoeni atziri rowayitaki ookatharentsi.‡ ¹⁴ Osheki jaawiki-jatzi-paeni ramatawitan-takari ishintsinka ipajawyaa-kiriri etakawori owantaniri rowama-witee-takari iitoki. Ishintsita-nakiri atziri-paeni rowetsiki roshiya-kaawo etakawori owantaniri. ¹⁵ Ikanta irika antami-weri, itajonkakiri oshiyakaa-wontsi, añaanaki. Ari iñaaawaetanaki. Ithonkakiri rowamaakiri kaari pinkathaterini. ¹⁶ Ikentako-pankata-kaantakiri atziri-paeni, imatakiri itsipapaeni rakoperoki. Ithonka ikenta-kota-kaantakiri atziri-paeni, antari-paeni, eencheeriki-paeni, ashironkaenkari-paeni, ashaahantzinkari-paeni, omperatantzinkari-paeni, omperataa-rewo-paeni, maawoeni. ¹⁷ Riima kaari ikentako-pankatakoteetzi, tee ishineteetzi-tziri ramananta-waete, eejatzi ipimanta-waete. Rootaki okowa-perotantyaari ikentakoe-teniri iwaero owantaniri maawoeni atziri-paeni. Itzimayite itsipa ikentakoe-takiniri oshiyawitawori iwaero. ¹⁸ Apaani yotaniri, ari okantaki ikemathatero iroka oshiyakawori iwaero owantaniri. Tema iroka oshiyakawori iwaero, rootaki rojankinee-tziri “666.”

14

Romampaani kaatatsiri 144,000

¹ Nokanta napiitakiro naminanee, noñaatziiri Ipireetari ikatziya ochempiki Kijakowentoniki. Ari itsipayitakari kaatatsiri 144,000 kentako-pankatako-yitakawori iwaero rirori, eejatzi rashi Ashitariri.* ² Nokematzi poemata-neentsiri inkiteki ariwaetaki oparyeenkaatzi nijaa, ariwaetaki shintsiri ookatharentsi, ariwaetaki ipiyompi-waeteetzi. ³ Rootakira owakira mampaansi nokemakiri. Riitakira omampahae-yacharini kaateen-tsiri 144,000 ipinako-wenteeri Ipireetari. Itapothetakari romampaa-wentari jeekaentsiri iwinkatharimentoki, ari ikatziyi-takari eejatzi 4 inkite-weri, eejatzi antaripero-paeni. Riitakira yoshiitacha romampahae-yakani irika-paeni, tekatsira itsipa materoni romampaeyaawo. ⁴ Irika-paeni kaateen-tsiri 144,000, kiteshireteeyakini, tee rantayi-tziro kaari kameethayitatsi imayempi-yitero tsinani. Riityitaki oyaata-piinta-kiriri Ipireetari jempe-rika ikinayitzi. Riityitakira retakari rashitaari Tajorentsi, riijatzi rashiyitakari Ipireetari. ⁵ Tee itheeya-waante-nita, tee otzimawaetzi iyaari-pero-shirenka oeta ithaweta-koeteriri ijeekira Tajorentsi.

Ikamantantakiri mawa ronampiri Tajorentsi

⁶ Ikanta noñaaiki rahapaaki inkiteki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikenkithata-kaapaakiri jaawiki-jatzi ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, sheninkata-wakaa-chari jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iñaaani jempe-rika-paeni, nampiyitawori jempe-rika-paeni. Ikenkithata-kota-paakiniri kanteeta-chari Kameethari Ñaantsi. ⁷ Icheraa-perotatzii, ikantzi: “Pipinkathateri Tajorentsi. Pajahaa-wentee-yaari. Tema rooteentsi raminakoe-teero okaatzi ranteetakiri. Rootaki piweshiryaaawentan-tyaariri wetsika-kirori inkite, kepatsi, inkaari, eejatzi nijaa-paeni.”

⁸ Ikanta ipokapaaki itsipa ronampiri Tajorentsi, ishintsitapaaki ikaemapaaki, ikantzi: “Rapathakiro-ryeetakiro antawo nampitsi Kompitaari. Ithonkae-takiri atziri-paeni nampitan-tawori, oetziñaarikotawori imayempi-waetaki. Tema ikaema-shiryakiri itsipa-jatzi atziri-paeni roshiyakotyaari okaatzi rantayitakiri rirori. Okimiwitakawo roeshinkita-tyeerimi okanta imayempita-kaanta-kariri.”

⁹ Ikanta ipokapaaki itsipa ronampiri Tajorentsi, mawatatsiri, ikaemapaaki ikantzi: “Itzimi-rika pinkathata-kiriri owantaniri, pinkathata-kirori eejatzi roshiya-kaawo,

‡ 13:13 rowayitaki ookatharentsi = paamari rowayitakiri inkitekinta

* 14:1 Ipireetari = Cordero

itzimi-rika kentako-pankatako-yitakawori iwaero, eejatzi rakoki,¹⁰ riijatzitakira ikija-neenta-yiteri Tajorentsi. Okimiteeyaawo roetaatyeerimi piyanta-tsiri. Antawo ikemaatsita-kaayitee-yaari itahaeri, ratsipetee-yaawo kachaari, kiteri-moetotatsiri, osh-heki oshitzinka. Ari iñaayiteeri maawoeni ronampiri Tajorentsi tajorentsiten-tsiri, ari iñeeri eejatzi Ipireetari.¹¹ Ashi rowaero ikemaatsitee-yaawo awijayiteentsiri, kitejeriki eejatzi tsireniriki, eero otsiwaka-neentzi eepichokiini. Ari kimatee-yaari ikaatzi pinkathata-kiriri owantaniri, pinkathata-kirori roshiya-kaawo, kenta-kota-kawori eejatzi iwaero.”

¹² Rootaki roetziñaarikotan-tyaawori ramaweni-waenite rashiyitari Tajorentsi, imonkaata-piinteero ikantakaan-teetziri ikemijanteerira Jesús.†

¹³ Ikanta nokematzi iñaawaetanaki apaani inkite-jatzi, ikantzi: “Pojanatero iroka: Aririka ikamayite ikaatzi rashitaari Awinkatharite, kimoshireyitee.” Ari okantanakiri Ishire tajorentsi, ikantzi: “Omatyaata, tema tee okowa-jaantya nimaeka iñaashintsi-shireta-waeteeyaa, tema kameetha imakoryaa-waetzi, inintaa-waeta-paawo okaatzi rantawentakiri.”

Rowiikitee-teeri kepatsiki

¹⁴ Okanta okoñaata-paaki kitamaari menkori, noñaatziiri ijeekaki kimitakariri Itomi Atziri. Ramantheetakari ooro, roteeyaki thoyempyaa-nikiri kotsiraaniki.¹⁵ Ikanta ishitowanaki tajorentsi-pankoki itsipa ronampiri Tajorentsi, ikaema-kota-paakiri jeekaentsiri menkoriki, ikantziri: “Jampae-nkatakira pankirentsi, powiikitan-tyaawo piyotsiraanikite.”¹⁶ Ikanta irika jeekaentsiri menkoriki, itotantakawo iyotsiraanikite, rowiitantaki kepatsiki.

¹⁷ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi jeekantawori tajorentsi-panko janta jenokinta, shitowanaki rirori, roojatzi roteeyakiri thoyempyaa-nikiri kotsiraaniki.¹⁸ Ari ishitowanaki itsipa ronampiri Tajorentsi ipoñaanakawo taapookimento-tsiki. Riyaata-shita-nakiri ishineteetaki raminakowentero paamari. Ikaema-kota-nakiri itsipa oteeyakirori kotsiraaniki, ikantziri: “Picheka-yitero kithoki-yiteen-tsiri kepatsiki, tema irakayitaki.”‡¹⁹ Tema imatakiro ronampiri Tajorentsi, ichekakiro kithokiteen-tsiri kepatsiki, ipiyotakiro inchato-naaki, ikawirinkaetero. Roo oshiyakaa-wentacha iroka jempe ikantya Tajorentsi rowajankitahaeri kaari-pero-shireri-paeni.²⁰ Imaetakiro maawoeni chochoki ikawirinkaetaki othapiki nampitsi, shitowanaki iraantsi janta inchato-naki. Kimiwitaka ari opamanka-nakiro nampitsi. Iweyaakari ipaanteki ikyaakoetari ojaanaatanaki iraantsi. Jataki inteena oonkyaa.§

15

Ronampiripaeni Tajorentsi amironi paata 7 owajankitaantsi

¹ Nokanta noñaaki otsipa aamparentsi inkiteki. Roopero okantaka, ipampoyaawentee-tanakiro. Eenitatsi ikaatzi 7 ronampiri Tajorentsi. Riiyitaki tsipayita-kawori rowajankitaan-tayitaki. Tema okaatzi rantayitakiri ronampiri Tajorentsi, ari omonkaatari iñaahaetziro iyatsimanka Tajorentsi.

² Ari noñaaki eejatzi apaani inkaari, okimiwitakawo ñaarontsi. Roo kanteencha morekatheetaki iroka inkaari. Ari ikatziya-yitakari otsinampaa-kiriri mashireyantzi owantaniri eejatzi ikimita-kaawo. Roteeya-yitakiro iwiyompi-mento ipawaeriri Tajorentsi. Riiyitaki kaari kentako-yityaawoni iwaero kowaenkari.³ Rootaki romampahae-yarini irika-paeni romampaakari paerani iwaejatzeneni Moisés. Iiteetziro “Romampaani Ipireetari,” okantzi: Nowinkatharite Tajorentsi, Shintsi-perori,

† 14:12 rashiyitari Tajorentsi = kiteshireri ‡ 14:18 kithoki-yiteen-tsiri = uva § 14:20 inteena = 1600 estadio, 300 kilómetro, rootaki oshiyakawori aririka anashite okaate 7 kitejeri

Roopero okanta pantakiri, ipampoyeeyanakironi.
Panta-piintakiro eeroka tampatzikari eejatzi kyaariperori.
Eeroka pinkathari-wenteeriri atziri-paeni.

⁴ ¿Eenitatsima kaari pinkathateemini, kaari ajahaawenteemini?

Apatziro eeroka pitajorentsitzi.

Ari ipokashi-yitemi maawoeni itsipa-jatzi, tema eeroka ipinkathateeri.

Tema poñaahan-takiro osheki okameethataki pantayitakiri.*

⁵ Okanta noñaaki inkiteki tajorentsi-panko, ashitaryanaana tajorentsi-nakiperori. ⁶ Ari ishitowa-nakiri ⁷ ronampiripaeni Tajorentsi owajankitaan-tatsini. Kitamaanikiyitaki iithaari, shipakiryaa-pero-taki owaneenkataka. Ithaantakiri rowetsika-mashiteetziri ooro ⁷ Ikanta apaani inkite-weri kaatatsiri 4, ipayita-wakiri ronampiripaeni Tajorents apaani pajo. Kimiwitaka janta pajoki, ari ojaa-kyaami iyatsimanka Tajorentsi, ashi oyirori ikañaanitee. ⁸ Kachaaryeenkataki tajorentsi-panko, okantakaakawo rowaneenkawo Tajorentsi eejatzi itajorenka. Tekatsi mateeroni ikyee tajorentsi-pankoki roojatzi okaatan-tapaa-kyaari rowajankitaantaki ronampiri Tajorentsi.

16

Pajonaki-paeni jaayitaka katsiman-kantsi

¹ Nokematzii tajorentsi-pankoki, ñaanata-nakiriri ⁷ ronampiripaeni Tajorentsi, ikantziri: “Piyaate pijakotero kepishaari okaatzi jaayiteen-chari ⁷ pajoki kimitakawori iyatsimanka Tajorentsi.”

² Arira retanakawo apaani ronampiri Tajorentsi ijakotakiro kepishaari jaayiteen-chari iwajoniki. Ari omapoka-shita-nakari antawo ipathaa-waetanaki ikaatzi kenta-kota-kawori iwaero mashireyantzi owantaniri, ikaatzi pinkathata-kirori roshiya-kaawo.

³ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi ijakotakiro inkaari-mashiki jaayiteen-chari iwa-joniki. Oshiyanakawo iraantsi inkaari, ithonkaka ikamaki jeekantawori.

⁴ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi ijakotakiro nijaa-mashiki, oyaapyaaki nijaateni-mashi jaayiteen-chari iwajoniki. Opeyanakawo iraantsi nijaa-paeni. ⁵ Nokematzii iñaawaetanaki ronampiri Tajorentsi rowaetakiri raminako-wentero nijaa-weri, ikan-tanaki:

Tajorentsi, kañaaniri, rañiitaka paerani, tampatzika-shireri eeroka, tema eeroka amina-koteeroni kameetha iroka-paeni.

⁶ Tema ikaatzi owamaayita-kiriri pashiyitari, ikaatzi apaatakaakiriri rira Kamantantaniri-paeni rowamaa-yitakiri, riiyitaki nimaeka miriyiteeroni iroka iraantsi.

Tema rootaki ikowakiri.

⁷ Okanta nokemaki iñaawaetanaki irika-paeni jeekatsiri taapookimento-tsiki, ikantee-yanakini:

¡Ariwé! Nowinkatharite Tajorentsi, okaatzi pikowakiri panteri tampatzikayitaki. Kyaariperori iroka.

⁸ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro ooryaaki jaayiteen-chari iwa-joniki. Romapoka-shitanaka ooryaa itaanakiri atziri-paeni. ⁹ Tema antawo itakiri atziri-paeni ooryaa, rootaki opoñaan-tanakari itheenka-tajorentsi-waetanaki, ipaeryaa-shiwaeta-nakari Tajorentsi, ashitawori ishintsinka, owajankitaan-tatsiri. Tee ima-teeyaa ipiya-shire-yitee ipinkathateeri Tajorentsi.

* 15:4 ajahaawenteemini: waerontsi

¹⁰ Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro jempe ipinkathari-wentantzi owantaniri jaayiteen-chari iwajoniki. Antawo otsirenikaakitanaki. Antawo rashironkaa-yitaka atziri-paeni janta, ratsika-waetakiro inene ikemaatsi-waetaka. ¹¹ Ari itheenka-tajorentsi-waetanaki, ikijima-waeta-nakiri Inkite-jatzi Tajorentsi, tema osheki ikemaatsi-waetaka, osheki ipathaa-waetaki. Roo kanteencha tee rooki-maetyaawo iyaari-peronka.

¹² Ikanta itsipa ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro Antawaa-ki nijaa jaayiteen-chari iwajoniki. Omapoka-shitanaka opiryaatanaki. Aritaki imatakya imontyaa-yitapaaki pinkathari-yitatsiri jempe ishitowapiintzi ooryaa, rowayirityaa. ¹³ Ikanta ishitowanaki peyari ipaanteki noonki. Ishitowanaki eejatzi peyari ipaanteki owantaniri, ari okimitakari ipaanteki theeri kamantantaniri, ishitowanaki peyari. Ikaatzi peyari shitowayitapaen-tsiri, ariwaetaki mashero, ¹⁴ Aritaki imatakiro rantayitero kaari iñaapinteetzi. Ithonka riyaaata-shiyitakiri ikaatzi pinkathari-yitatsiri kepatsiki. Iñaanta-kaayitakari rowayirita-kaeyaari, ipiyi-materika Tajorentsi Shintsi-perori. ¹⁵ (Pamini, noshiya-paeyaari koshintzi aririka nopiyakiri. Kimoshireyitee aamawentee-nani, kimitakariri oyirori okaakiini iithaari intsipaete ikithaata-nakyaawo, eero ishiyamerekitantanaka, rowaañee-tapaakiririka.) ¹⁶ Ikanta irika-paeni peyari, ipiyoyitakiri pinkathari-paeni Owayiriitoniki. Iñaani Heber-paeni, ikantee-tziro “Armagedón.”

¹⁷ Ikanta iweyaanta-paakawori ronampiri Tajorentsi, ijakotakiro tampyaaenkaki jaayiteen-chari iwajoniki. Ikemaetatzii kaemaneen-tsiri tajorentsi-pankoki, ojeekira iwinkatharimento, ikanteetzi: “¡Ari othonka-paaka!” ¹⁸ Ari iñeetakiro ochenkitanaka ookatha-rentsi, antawo okamenitaki, ikemaetakiro eejatzi antawo omoyekanaka kepatsi. Tee iña-piintee-tziro kimitakawori iroka omoyeka, roojatzi paerani owakira itzimantayi-tanakari atziri-paeni kepatsiki. ¹⁹ Okanta antawo nampitsi Kompitaari, mawakota okaatanaki otankanaki. Ari othonkakari eejatzi opookanaki nampitsi-paeni tzimayita-tsiri kepatsiki. Roo kanteencha tee imaejantzi-maetari Tajorentsi Kompitaari-jatzi, tema imapero-waetakiri rowajankitaan-takari iyatsimanka. ²⁰ Ari othonkakari maawoeni othampishi, tee iñeeteero. Ari okimitakari eejatzi ochempi-paeni. ²¹ Tema paryapaaki tenayita-tsiri jiriniki, anawyaa-yitapaakiri atziri-paeni. Roo kanteencha eekiro riyaaata-kaana-kitziro itheenka-tajorentsi-waetanaki, ikijima-waeta-nakiri Tajorentsi, tema imaperotakitziro ikowaenkaa-perotakiro Tajorentsi.*

17

Rowajankiteetero oshiyakawori antawo mayempiro

¹ Ikanta ipoka-shita-paakina apaani Ronampiri Tajorentsi kaatatsiri 7 roteeya-yitakirori iwajoni, ikantapaakina: “Pipoki, piñeero jempe ikanteeteri rowajankiteeteri atziri-paeni, tema ikimi-yitakawo apaani mayempiro jeeka-cheraatan-takawori aataayitakaha nijaa.” ² Iroka kimitakawori mayempiro, kimiwitaka roomi imayempiyitakimi ikaatzi pinkathari-wentan-tatsiri nampitsiiteki. Okimiwitakawo eejatzi, othonka-kirimi oeshinkitaa-yitakirimi kepatsi-jatzi-paeni. ³ Ikanta raashire-tanakina ochempi-mashiki. Ari noñaakiro apaani tsinani okyaa-kotakari kityonkari owantachari, okaatzi 7 iito, 10 ichee. Eenitatsi waerontsi-paeni jankinateen-chari iwathaki, itheenka-tajorentsi-waeteetzi. ⁴ Okithaatari iroka tsinani, okityonka-mawotatzii, eejatzi kamaamawoneentatsiri. Kameetha rowaneenkaetan-takawo ooro, eejatzi poreryaari mapiki-paeni. Oteeya-nakitakiro rowetsikae-tziri ooro. Okimiwitaka ari ojaayitakyaami oyaariperonka, eejatzi omayempinka. ⁵ Eenitatsi jankinateen-chari opankaki, kaari ikematha-witeeta paerani, okantzi: “Antawo Kompitaari, Antawo Mayempitaantsi, Kijaneenta-peroteetziro Kepatsiki.” ⁶ Namina-perota-nakiro iroka tsinani, tema oshinkita-tyaawo riraa rashiyitaari Tajorentsi ikaatzi rowamahae-takiri, riraa eejatzi

* **16:21** tenayita-tsiri = apaani talento, 40 kilo

ikaatzi rowamahae-takiri ikenkithata-koteeri Jesús. Ikanta noŃaakiro iroka, osheki nopampoyaa-wenta-nakiro.*

⁷ Ari ikantana ronampiri tajorentsi: “¿Litaka pipampoyaa-wentan-tawori iroka? Aritaki nokantakimi oeta oshiyakaa-wenta-chari, teera riyotako-witeetawo paerani iroka tsinani, eejatzi irika owantachari okyaa-kotakari, shenita-tsiri iito, eejatzi ichée. ⁸ Itzimitaka paerani roshiya-kaawentee-tziri owantachari, tee iŃeetziri nimaeka, roo kanteencha rooteentsi ishitoyi ipoŃaakyaawo omooki inthomoeki-pero-tzira, aritaki rowamahae-teeri. Riima kepatsi-jatzi-paeni, kaari jankinata-kota-chani paerani rowetsikan-teeta-kawori kepatsi, osheki ipampoyaa-minthata-nakiri irika owantachari. Tema eero ikemathatziro oeta kanta-kota-chari: ‘Itzimitaka paerani, tee iŃahaeteeri nimaeka, rooteentsi ipiyee.’ ⁹ Omatantyaari ikematheetero iroka, okowa-perotatyaa otzimi yotanitaantsi. Kaateen-tsiri 7 iitontsi okyaa-kotakari tsinani, rootaki oshiyakaa-wentacha 7 ochempi. ¹⁰ Eenitatsi paerani ikaatzi 7 pinkathariwentakirori janta. Aritaki rotsinampaetaki ikaatzi 5 pinkathari. Eenitatsi apaani pinkatharitatsiri nimaeka. Riima itsipa, riitaki pinkatha-ritatsini paata, tekiraata itzimi. Irika oweyaantanakyaawoni eepichokiini ipinkathariwita-paentyaa, eero ojamani-perotzi. ¹¹ Irika owantachari tzimita-chari paerani, kaari iŃeetzi nimaeka, itsipa irika, riitaki kaatapaen-tsini 8. Roo kanteencha ari roshiya-witapaa-kyaari itsipa kaateen-tsiri 7 pinkathari-paeni. Ari ithonki-maetee-takyaari. ¹² Rooma kaateen-tsiri 10 ichée, oshiyakaa-wentari pinkathari-paeni, kaatatsiri 10. Tekiraata ipinkathari-wentan-tayite rirori. Tema aririka ipinkathari-wentan-tanaki owantachari, riityitaki itsipayityaari ipinkathari-wentante. Eero ojamani-pero-tzimaeta, apatziro ishinka-paentyaa eepichokiini ooryaa. ¹³ Irika-paeni pinkathari-paeni raapatziya-kota-wakae-yaawo ranteri. Ipinkathateri owantachari, eero ipiyatha-waetari. ¹⁴ Osheki rowayiri-minthatyaari Ipireetari. Roo kanteencha irika Ipireetari, riitaki otsinampaantatsini. Tema riitaki omperayitari omperayitan-tachari. Riitaki pinkathari-wentziri pinkathari-wentan-tatsiri. Itsipayitee-yaari rirori ikaatzi ikaema-shire-yiteeri, ikaatzi riyoshiitee-takiri, ikaatzi kyaaryoo-wenta-kiriri.”†

¹⁵ Ikanta ikantakina eejatzi ronampiri Tajorentsi: “Iroka aataayitaha nijaa ojeekathapyaatan-takari tsinani, riitakira oshiyakaa-wenta-chari atziri-paeni nampiyitawori jempe-rika-paeni, piyoyiteen-chari jempe-rika-paeni, ikaatzi ipinkathari-wentee-tziri jempe-rika-paeni, kemathata-wakaawori iŃaani jempe-rika-paeni. ¹⁶ Irika-paeni atziri-paeni jeekantawori 10 nampitsi, oshiyakaa-wentakari 10 icheepaeni, ari ikijaneenta-nakiri jeekantawori nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani. Ari ikimita-kirori eejatzi owantachari osheki ikijaneenta-nakiro. Okimiwityaawomi raatonkoryaatyeeromi tsinani, rowawatha-waeta-nakyaawomi, itaawaeta-kiromi. Tema ithonkakiro nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani. ¹⁷ Riitaki Tajorentsi kantakaawori aapatziya-wakaan-takawori antayitziro iroka-paeni. Riijatzi kantakaawori ikemijanan-takariri owantachari. Rootaki ranteeteri, roojatzi omonkaatan-takyaari ikantakiri Tajorentsi. ¹⁸ Ari okantakari, tema iroka tsinani rootaki oshiyakaa-wentacha antawo nampitsi. Tema ikaatzi jeekantawori iroka nampitsi, ipinkathari-wenta-witakari nampiyitawori otsipaki nampitsi-paeni.”

18

Rapathakiro-ryeetakiro Kompitaari

¹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, noŃaatzii ishaawi-nka-paakini itsipa ronampiri tajorentsi. Otzimi-motziri rirori osheki ishintsinka, osheki rowaneenkawo. Roorenta-paakiro kepatsi. ² Ikaemapaaki, ikantzi:

* 17:6 rashiyitaari Tajorentsi = kiteshireri † 17:14 ipireetari = owisha = cordero

Rapathakiro-ryeeta-kirowa antawo nampitsi Kompitaari.

Apatziro inampitaawo janta inashi-yita-chari peyari-paeni, ijeekayitee janta maawoeni kamaari-yitatsiri.

Ari inampitaawori eejatzi inashiyita-chari tsimeri ipinkae-tziri owapiintariri kaminkari.

³ Tema atziri-paeni ikaatzi jeekawita-chari nampitsiki oshiyakaa-wentakari tsinani, ashaahanta-pero-yiwitaka,

Riyompari-waeta-piinta-witakari atziri-paeni jeekayita-tsiri otsipaki nampitsi.

Ikaema-shire-yitakiri atziri-paeni roshiya-kotee-yaari jempe ikantayi-witaka rirori-paeni apatziro ikowa-pero-yitziro ashaahawontsi, eejatzi iñaamata-shiwa-e-tari.

Rootaki kaari iñaantawo ikinatyaari Tajorentsi, ikimita-kotakawo tsinani mayempiro.

Okimiwitakawo ishinkita-tyeeyaawomi ashaahawontsi, rootaki rantayitan-takawori oshiyakawori mayempitaantsi.

⁴ Okanta nokemaki rapiita-nakiro iñaawaetzi inkite-jatzi, ikantzi:

Asheninka-paeni, eero pitsipatari jeekantawori nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani, Eero pitsipataari pikaaripero-shireta-waete,

Pitsipataari-kari rowajankitahae-teeri.

⁵ Tema ikenkishiryakiro Tajorentsi iyaari-peronka,

okimiwitaka oenoka-tyeeyaami iyaari-peronka inkiteki, ari opiyotakari.

⁶ Pikijako-wentee-yaari, papiipiinteri powajankiteeri.

Tema iroka kaari-perori oshiyakaa-wenta-chari oeta-kiriri tsinani shinkitan-tatsiri,

Poepiyiniro roori, pitontaateniro.

⁷ Aminaashi-waetaka okanta-piintzi roori: ‘Naaka pinkathawo, eero iñeetana nashironkaa-waetyaa noshiya-kotyaawo kinankawo.’

Tema osheki ajahaa-wenta-pero-waetakawo owaneenkataha, oetziñaarikotakawo omayempi-perowaetaki.

Rootakira oñaantyaawori nimaeka okemaatsi-pero-waeteeyaa.

⁸ Rootaki omapokan-teeyaari rowajankitahaero apaani kitejeri,

Ari omantsiyataki, okemaatsi-waeteeyaa, ayimateero otashe, ari itahaeteero.

Riitaki mateeroni Awinkatharite Tajorentsi rowajankitahaero.

Tema otzimi-motziri rirori ishintsinka.

⁹ Aririka iñahaetakiro owachaarinka otahaeyaa nampitsi oshiyakaa-wentakari tsinani, osheki rowashireta-kotee-tyaawo, riraako-waetyaawo pinkathari-paeni, tema riitaki tsipata-kariri ikaatzi jeekanta-kawori rantayitziro oshiyayitawori mayempitaantsi. ¹⁰ Inteena ikatziya-yitaka irika-paeni ithaawan-teeyaakawoni rowajankiteeteri, ikanteeyini:

¡Ashironkamatsiterini nampitawori Kompitaariki!

Roopero-waewitaka nampitsi.

¿Intsipaetema rowajankitee-takimi? Tekira ishirinkyaa-ta ooryaa.

¹¹ Ari ikimita-kyaari ikaatzi riyomparita-piintakari, osheki rowashireta-kotyaari, riraako-waetyaari, tema tekatsi riyompariteeyaa. ¹² Tema riyompari-piintakari

roorote, iyorikite, poreryaari imapini kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari, inashi-yitachari kithaarentsi, kitamaa-mawori, kamaama-woneentatsiri, kityonka-mawoperotatsiri, karenimawori. Eeniyiwitacha oshiyawori jantari. Eeniyiwitacha rowetsikani ipothoyitakiri kameetha, cheetsi, incha-kota pinayita-chari, eshiroyita-tsiri, mapi.* ¹³ Eeniyiwitacha meta, eeniyiwitacha inashiwaeta-chari kajankari, eeniyiwitacha imiriteetzi, eeniyiwitacha owaaki inchato oshiyariri yeenkantsi,

* 18:12 kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari = perla

eeniyiwitacha opane rowaetari, eeniyiwitacha ipira-paeni, ikyaakoetari, ishiyakomentotari, eeniyiwitacha eejatzi romperatani-paeni.† ¹⁴Ikanteeyeni:

Ari othonka-paakari chochoki-paeni piñaamata-piintakari.

Tee otzimayitee ashaahawo pikowa-piintakiri, ari okaatapaaki owaneenkata.

¹⁵ Inteena raminako-yiteero riyomparita-piintari, ithaawaki eero itsipatahae-tantari rowajankitee-teri. Antawo riraa-kotyaawo rowashireta-kota-nakyaawo.

¹⁶ Ikanteeyini:

¡Ashironkamatsiterini nampitawori janta! Roopero-waewitaka nampitsi.

Tzimayi-witacha osheki rooperori kitamaa-mawori imaatha, kamaama-woneenta-tsiri, eejatzi kityonka-mawoperota-tsiri.

Eeniyiwitacha osheki roorote, kijokiri kitamaa-nikiri pinaperota-chari.

¹⁷ Apatziro ishirinka-neentanaka eepichokiini ooryaa, ari ithonkae-takiro antawo ashaahawo.

Ari roshiyakari jeekayiteen-tsiri ramaatako-mentoki, inteena ikatziya-yitaka ramina-kotziri jempe ikanta ithonkae-takiri. Ari ipiyotee-yakani ikaatzi antakoyitzirori ramaatako-mento, itsipayitakari ikaatzi otetantawori. ¹⁸ Ikanta iñaakiro okachaarenkataki nampitsi otahaa, osheki riraa-kotakawo, ikantayitzi:

Tekatsi otsipa nampitsi ikimitee-yaawoni iroka rooperowitachari.

¹⁹ Antawo rowashiretako-waetaka, ikantee-yakini:

Ashironkamatsiterini ikaatzi nampita-kawori janta.

Tema ashaahanta-yiwitakae aakapaeni aayita-piintakiro ashaahawontsi amaatako-mentoki.

Tema apatziro ishirinka-paenta eepichokiini ooryaa, ari ithonkae-takirori.

²⁰ Rooma eeroka-paeni inkite-jatzi, kiteshireri, Otyaantaa-rewo-paeni, Kamantantaniri-paeni,

Otzimatyee pikimo-shireyite, tema ikamantzita-yitakae Tajorentsi rootaki rowajankitaan-takariri jeekantawori antawo nampitsi, ikijako-wenta-yitaa-tziimi eeroka-paeni.

²¹ Ikanta apaani ronampiri Tajorentsi tzimatsiri ishintsinka, raaki antawo mapi tonka-mentotsi, rookakiro inkaariki, ikantzi:

Nokimitaakiro nookakiro antawo mapi,

Ari nokimiteerori eejatzi antawo nampitsi Kompitaari.

Ari opeyaari, eero iñahaeteero.

²² Eero ikemaeteero omampaani, okameñee-nkate owiyompi-mento, ojonkari eejatzi otziwoori.

Eero iñahaeteero okaatzi owetsika-yitziro jempe-rika oeyitari.

Eero ikemaeteero opoemate otonka-mento.

²³ Eero iñahaeteeri imorekae ootamento.

Eero iñahaeteero aawakaeyaa.

Ari okaatapaaki maawoeni iroka, tema osheki oetzimpina-shire-yitakiri itsipa-jatzi atziri-paeni, kimiwitaka okija-minthata-tyeerimi.

Tema antawo ishintsi-yiwitaka ikaatzi yompari-piintawitariri.

²⁴ Rootaki owatsinaa-waeta-kiriri itsipa-jatzi-paeni, apata-kaawaetakiri rira Kamantantaniri-paeni. Ari okantakiriri maawoeni kiteshireri-paeni.

19

Ithaamenteetya inkiteki

¹ Okanta okaatapaaki iroka, nokematziï kameñee-nkata-neentsiri ikaemaeyini osheki inkite-jatzi, ikantzi:

† **18:13** ipira-paeni = ganado, owisha; ikyaakoetari = kawayo

¡Aapa! Riitaki Tajorentsi owawijaa-koyiteeri. Otzimi-motziri rowaneenkawo, eejatzi ishintsinka.

² Okaatzi ikoyiri ranteri rirori, tampatzikari okantayitaka.

Kyaariperori irika.

Tema rowajankitaakiro mayempiro owaaripero-yitakiriri kepatsi-jatzi-paeni.

Ipiyako-wentaari ikaatzi rowamayi-takiri romperatani.

³ Roojatzi rapiipiintee-yirini, ikantzi:

¡Aapa! Okatziyeen-kateeta owachaarinka. Ashi owaero.

⁴ Ikanta 24 antaripero-paeni, itsipatakari 4 inkite-weri-paeni, rotziwerowae-yanakani, tema ipinkathata-nakitziiri Tajorentsi ijeekaki rirori iwinkathari-mentoki, ikanteeyini:

¡Kyaariwé! ¡Aapa!

⁵ Eenitatsi ñaawaeta-neentsiri jeeka-mento-tsiki, ikanteetzi:

Maawoeni rompera-yitaari Tajorentsi, piweshiryaa-wentee-yaari.

Pipinkathateeri maawoeni, retanakyaawo iryaani-paeni eejatzi antari-paeni, maa-woeni.

⁶ Okanta nokemaki kameñee-nkata-paentsiri, ariwaetaki ipiyoteeyani atziri-paeni, ariwaetaki oparyee-nkatzi nijaa, ariwaetaki ookatha-rentsi. Ikanteetzi:

¡Aapa! Aritaki pinkathari-wentantee Tajorentsi, riitaki Awinkathari-tee-yaari Shintsi-perori.

⁷ Jame akimo-shire-wenteri,

Jame ajahaawentee-yaari,

Tema rooteentsi roemoshirenkiri raawakaeyaa Ipireetari.

Tema wetsikaka iinantyaari.

⁸ Ishinetee-takiro okitamaate oethaari, tee okipatsi-waetzi, poreryaayitaki.

Oshiyakaa-wenta-chari kitamaari oethaari, rootaki kameethari ranta-piintziri kemijantzinkari-paeni kiteshireri.

Rakiyoteeteri raawakaeyaa oshiyakariri Ipireetari

⁹ Ikanta ikantapaakina inkite-jatzi: “Pojankinatero iroka: Osheki ikimo-shiretee ikaatzi ikaemae-takiri rakiyoteeri raawakaeyaa Ipireetari.” Eejatzi ikantakina: “Iroka, rootaki iñaani-perori Tajorentsi.” ¹⁰ Ari notziwerowanaka nopinkathata-nakiri ronampiri Tajorentsi, ikantana: “¡Eero pipinkathatana naaka! Ari akaateeyini romperatee Tajorentsi, ari noshiyimi eeroka, ari noshiyakari ikaatzi oejokiro-yitakawori ikenkithata-paentziri Jesús. Tema riitaki pipinkathate Tajorentsi. Tema okaatzi ikenkithata-paentziri Jesús, rootaki yotashireta-kaayita-kiriri Kamantantaniri-paeni.”

Kyaakota-kariri kitamaari ikyaakoetari

¹¹ Okanta noñaaki ashitaryaanaka inkite. Eenitatsi janta apaani kitamaari ikyaakoetari. Riima kyaakota-kariri, riitaki iiteetziri “Oejokirotantaniri,” iiteetziri eejatzi “Kyaariperori.” Aririka rowajankitaante, raminaperotziro kameetha tampatzika. Ari okimitari eejatzi aririka rowayiritante.* ¹² Ikimitakawo paamari roki. Amanthee-perotaka. Rojankinatakawo waerontsi kaari riyotakoetzi, apatziro riyotziro rirori. ¹³ Riitaki kithaata-kawori kithaarentsi othakakiri iraantsi. Iiteetziri eejatzi “Iñaani Tajorentsi.” ¹⁴ Eenitatsi osheki rowayirite inkiteki. Okitamaatheetakira iithaari, tee okepatsi-waetzi. Riitaki oyaatakiriri kyaakoyita-kariri kitamaari ikyaakoetari. ¹⁵ Ari oshitowa-nakiri ipaanteki oshiyakawori othoyempyaa-nikitzi ojataa-mentotsi, rootaki rompojan-teeyaariri iijaneentani. Riitaki omperatanteeyaarini reshiro-kotzite. Riijatzi kawirinkironi chochoki oshiyakawori imiriteetziri iiteetziri “Imashirenka Tajorentsi Shintsi-perori.” ¹⁶ Riitaki jankinata-kawori iroka waerontsi iithaariki, eejatzi iporiki. Iroka waerontsi: “Pinkathari-wentziriri pinkathari-paeni. Omperatariri omperatan-taniri-paeni.”

* **19:11** ikyaa-kotari = caballo

¹⁷ Ikanta noñaaki itsipa ronampiri Tajorentsi ikatziyan-takari ooryaa, ikaemapaakiri maawoeni tsimeri-paeni ahayita-tsiri, ikantziri: “Pipoki pipiyotee-yaani, pakiyoteeri eeroka-paeni Tajorentsi roemoshirenkaha. ¹⁸ Tema ari powayitee-yaari atziri-watha: iwatha pinkathari-paeni, iwatha reewari omayiri-paeni, iwatha riiperori-paeni, iwatha ikyaakoetari eejatzi kyaakota-piintariri. Tee apatziro powaeyaari irika-paeni, tema powayitee-yaari eejatzi iwatha maawoeni: omperataa-rewo, omperatantaniri, antaripero-paeni, iryaani-paeni, maawoeni.” ¹⁹ Okanta noñaakiri kowaenkari owantachari, noñaakiri eejatzi pinkathari kepatsi-jatzi itsipayitakari rowayirite. Ari ipiyotee-yakani ikoyi rowayiriteri kyaakota-kariri kitamaari ikyaakoetani itsipayitakari eejatzi rowayirite. ²⁰ Eenitatsi iita oteeyawa-kiriri owantachari. Ari ikimitee-takiri theeri kamantantaniri itsipata-piintakari itajonka-wentantzi. Rootaki ramatawitan-takariri ikaatzi kentako-yitakawori iwaero owantachari, eejatzi ikaatzi pinkathata-kirori roshiya-kaawo. Irika owantachari eejatzi theeri kamantantaniri, rookaetakiri opaama-shithakya-takira paamari, okiteri-moetotakira shitzi owachaarinka. ²¹ Rowamae-takiri maawoeni kemijanta-nakiriri, rowathee-tantakari shitowa-paentsiri ipaanteki kyaakota-kariri kitamaari ikyaakoetari. Kema-perotee-yakani tsimeri-paeni.

20

Osheki ojarentsi okaate 1000

¹ Okanta noñaaki rayiita-paaki itsipa ronampiri Tajorentsi. Roteeyakiro rashitayaan-tyaawori omoo inthomoeki-perota-tsiri. Roteeyaki eejatzi antawo eshirotha. ² Raakiri noonki, maanki tzimiteen-chari paerani. Riitaki Kamaari, Yakatantaniri. Roojotakiri okaate 1000 ojarentsi ijeeki. ³ Ari rowariyaakiri omooki inthomoeki-perota-tsiri. Rashita-kotakiri, rowichako-takiri eero ramatawitan-taari atziri-paeni, roojatzi omonkaatan-takyaari okaate 1000 ojarentsi. Aririka okaatapaaki iroka, ari roojoryaa-kota-paentero eepichokiini.

⁴ Okanta noñaaki osheki jeeka-mentotsi jempe ijeekayitee ikaate pinkathari-wentan-tatsini. Ari noñaakiro ishire-paeni ikaatzi ithatyee-takiri ikemijanteerowa iñaani Tajorentsi, ikenkithata-paentziri paerani Jesús. Tema irika-paeni, tee ipinkathatziri rirori owantachari, tee ipinkathatziro roshiya-kaawo eejatzi. Tee ikentako-pankatakotyaawo iwaero owantachari, eejatzi rakoki. Riyyitaki añaayitaa-tsiri, ipinkathari-wentan-tayitee rirori itsipataari Jeepatzii-totaa-rewo, okaatzi 1000 ojarentsi. ⁵ Riima itsipa ikaatzi kamayiteen-tsiri, tee rañaayitee rirori, roojatzi omonkaatan-tapaakari 1000 ojarentsi. Rootaki iiteetziri “Etawori Añaahaantsi.” ⁶ Ari ikimoshireyitee paata ikaate piriintaa-chani iiteetakiri “Etawori Añaahaantsi.” Tema kiteshireyitee. Ero rapiiteero ikamayitee. Ashi rowaero rañaayitee, riitaki oshiyee-yaarini Ompera-tajorentsita-rewo rantawaeteeniri Tajorentsi, rantawaeteeniri eejatzi Jeepatzii-totaa-rewo. Ari itsipataari ipinkathari-wentantee okaatzi 1000 ojarentsi.

⁷ Aririka omonkaatayaa 1000 ojarentsi, aritaki romishitowaeta-paentero Kamaari rashita-koetakiri.* ⁸ Aririka ishitowapae, retapae-yaawo ramatawita-paeri maawoeni atziri jempe-rika inampiyitawo. Iroka nampitsi-paeni iiteetakiro “Gog,” otsipa “Magog.” Ipiyoteeri maawoeni janta ikoyi rowayirita-kaeyaari. Oshekiperote atziri, okim-itawo oshekiitzi impaneki nijaa-thapyaaki. ⁹ Riyaatee-yakini jempe owinteni-pathatzi, itapotakiri kiteshireri-paeni jempe ipiyotee-yakani rirori-paeni. Ari okaatzi itapotakiro eejatzi iiteetziri “Etako-perotaawo Nampitsi.” Ari romapoka-shiteeyaa oparya-paaki paamari, othonkakiri maawoeni. ¹⁰ Riima Kamaari amatawitan-taniri, rookaetakiri opaama-shithakyaatakira paamari, okiteryeenkatakira oshitzi owachaarinka. Ari

* 20:7 Kamaari = Yakatantaniri

rookitee-takariri kowaenkari owantachari, itsipahae-takiri theeri kamantaniri. Ashi rowaero ikemaatsi-waeteeyaa janta.

Raminakoe-tantee kitamaariki jeeka-mentotsi

¹¹ Okanta noñaaki antawo kitamaari jeeka-mentotsi. Eenitatsi jeekanta-kawori, riitaki thonkaerori inkite eejatzi kepatsi. ¹² Ari ikatziyee-yakani kamayiteen-tsiri janta kitamaariki jeeka-mentotsi, itsipayitaari antari-paeni eejatzi iryaani-paeni, maa-woeni. Ari rapinee-ryaanakiro jankina-rentsi, rapinee-ryaanakiro eejatzi otsipa jempe rojankinata-kotaka añaayitaa-tsini. Ari raminakoe-teero jempe rojankinata-koetziri atziri-paeni okaatzi rantayitakiri. ¹³ Ari ikimi-tzitakari ikaatzi piinkayiteen-tsiri ni-jaaki, ipiyotaka rirori-paeni. Ikaatzi kamayiteen-tsiri, ari ijeekitee-yakani eejatzi janta ikimiwitakawo atziritatyeeemi “Kaamanitaantsi,” apakahaerimi omperawae-witakari. Ari ikaatzi raminakoe-teeri rirori-paeni okaatzi rantayitakiri. ¹⁴ Okanta rookaeta-kirori “Kaamanitaantsi” opaama-shithakyaatakira paamari otahaeyaa. Iroka paamari paama-shithakyaateen-tsiri, rootaki iiteetakiri “Apiteta-tsiri Kaamanitaantsi.” ¹⁵ Ari ithonkyaari rookaeteeri opaama-shithakyaatakira paamari ikaatzi kaari jankinata-kota-chani rañaayitee.

21

Owakirari inkite eejatzi owakirari kepatsi

¹ Okanta noñaaki owakirari inkite, eejatzi owakirari kepatsi. Tema thonkaka pae-jatoteentsiri inkite, eejatzi paejatoteentsiri kepatsi. Tee iñahaeteero inkaari. ² Okanta noñaaki okinapaaki inkiteki nampitsi tajorentsita-tsiri, iiteetziro “Owakirari Aapatziyaweni.” Riitaki Tajorentsi owayiita-kaanta-kirori. Owaneenkataka, ariwaetaki tsinani owaneenkata-shitari oemintyaari. ³ Ari ishintsiteetanakiro iñaawaetee-tzi janta jeeka-mento-tsiki, ikanteetzi:

¡Pamini! Ojeeki-moteeri kepatsi-jatzi-paeni tajorentsi-thaante jempe inampitawo Tajorentsi.

Tema itsipataari Tajorentsi jempe ijeekayitzi rashiyitaari.

⁴ Tema riitaki Tajorentsi oshekyaaiki-peroteerini, roemoshirenka-yitee-ri.

Eero ikaamane-yitee,

tekatsi katsiwaetaa-tsini, tekatsi irahaachani, tekatsi kemaatsi-waetaa-chani.

Tema ari okaatapaaki iroka-paeni.

⁵ Ikanta iñaawaetanaki jeekaen-tsiri iwinkathari-mentoki, ikantzi: “Nowakirata-kahaero maawoeni.” Ikantanaki eejatzi: “Pojankinatero iroka, tema kyaariperori ñaantsi iroka, ari okantee-tatyee-yaani.” ⁶ Ari ikantana: “¡Ari oweyaapaaka! Naaka oshiyawori etawori jankina-rentsi, eejatzi oweyaantapaakawori. Naakataki etakaan-tanakawori. Naakataki thonkaeroni. Eenitatsi-rika miritatsiri, ari nomiritakahae-ri nijaa owañaan-tatsiri. Ipashii-teeyaari, tee opinata. ⁷ Rootaki noshineta-kiniriri otsinampaataniri-paeni. Tema naaka Tajorentsi ipinkatha-yitee. Nokimita-kaanteeri rirori notyomi-paeni. ⁸ Roo kanteencha eerowa notyomintaari thaayin-kari, kijoshireri, kijaneentantaniri, owantaniri, mayempiri, matsintzi, pinkathata-kiriri oshiyakaa-wontsi, theeri-paeni. Tema riyyitaki taayitaa-chani opaama-shithakyaatakira, kiteryyee-nkateen-tsiri owachaarinka. Rootaki apiteta-tsini ikamayitee.”

Owakirari Aapatziyaweni

⁹ Okanta okaatapaaki iroka-paeni, ipoka-shita-paakina apaani ronampiri Tajorentsi owajankitaan-taniri roteeya-kirori iwajoni. Ikantapaakina: “Pipoki noñaayimiro oshiyakaa-wentari tsinani iinantyaari Ipireetari.” ¹⁰ Raashire-katanakina tonkaariki ochempiki. Roñaha-kinawo antawo nampitsi tajorentsita-tsiri iiteetziri Aapatziyaweni,

rootaki rowayiiteeri Tajorentsi opoñahaawo inkiteki. ¹¹ Janta nampitsiki, ari iñahaeteerori rowaneenkawo Tajorentsi, shipakiryaa-waetaki, ariwaetaki okanta mapiki poreryaa-tatsiri, pinaperota-chari.* ¹² Antawo iroka otanto-nampiro. Okaatzi 12 jempe ikyya-piinteetzi. Eenitatsi ikaatzi 12 ronampiri Tajorentsi aminako-wentayitzirori jempe ikyya-piinteetzi. Ari rojankinee-takiro iwaero itomi-paeni Israel. ¹³ Okaatzi mawa janta ikyya-piinteetzi monteta-kariri ishitowapiintzira ooryaa. Eejatzi jempe itziroryaapiintziro ooryaa okaatzi mawa. Katonkonta okaatzi mawa. Kirinkanta okaatzi mawa. ¹⁴ Eenitatsi okaatzi 12 antawo mapi otzitakirori otanto-nampi. Ari jankina-yitakawori 12 iwaero-paeni Rotyaantaa-rewopaeni Ipireetari.

¹⁵ Irika ñaanata-kinari, roteeyaki imonkaa-mento-shithaki rowetsikae-tziri ooro, rootaki imonkaatan-tyaawori otanto-nampi, eejatzi jempe ikyya-piinteetzi. ¹⁶ Ari omonkaata-wakaa ojanthatzi onampi-naki iroka nampitsi, tee awija-wakaa. Ikanta retanakawo ronampiri Tajorentsi imonkaatziro jempe oweyaa ojanthatzi onampina, ojenokitzi eejatzi otontatzi, okaatzi 12000 shiya-shiyawae-mentotsi omonkaataka.† ¹⁷ Ikanta imonkaatakiro eejatzi otanto-nampi, okaatzi otontatzi 144 ikonaki. Rootaki imonkaatan-takari ronampiri Tajorentsi kimitawori ikonaki atziri imonkaatanta-piintari rirori. ¹⁸ Iroka otanto-nampi, oshiyawitakawo mapi porekatsiri. Riyoshiita ooro rowetsikae-tanta-kawori nampitsi, porekatsiri.‡ ¹⁹ Iroka otzinkamitakari otanto-nampi, rootaki rahaetaki pinapero-yitachari mapiki inashiyita-chari oporeka-kiyitzi: thonkirikitatsiri, eeriyitatsiri, kitiaa-nikiri,§ ²⁰ kiteriri, kityonkari, kityreenkari, anashiriki, potsitari eejatzi kitamaa-ri. ²¹ Okaatakira 12 ikyya-piinteetzi, roo rahaetaki antawo-perori mapi, kijokiri kitamaakiri pinaperota-chari, imokayitakiro rowetsikan-takawori. Maawoeni owaankii-teriteki nampitsi, riyoshiita ooro rowetsikae-tanta-kawori, porekakitatsiri.*

²² Tee otzimapae janta tajorentsi-panko. Tema riitaki inampitante-taari Awinkatharite Tajorentsi Shintsi-perori itsipataari Ipireetari. Riitaki poyaatee-yaawoni tajorentsi-panko janta. ²³ Tee ikowaeta-paeri ooryaa, eejatzi kashiri. Tema rowaneenkawo Tajorentsi koñeetyaa-kahaeroni. Riitaki Ipireetari kimittee-yaarini ootamentotsi. ²⁴ Riitaki koñeetyaa-koteeroni ranashi-yiteera atziri-paeni janta. Pinkathari-paeni tzimayiwita-chari rowaneenkawo kepatsiki, kameetha ijeekayitee janta ipinkathateeri Tajorentsi. ²⁵ Eero otsirenitapae, tema ashi owaero okitejetapae. Eero ashita-nitaa nampitsi janta. ²⁶ Ikaatzi tzimayiwita-chari rowaneenkawo kepatsiki ipinkatha-witeetari, kameetha ijeekayitee janta ipinkathateeri Tajorentsi. ²⁷ Eero itzimae janta kaariperota-paatsini, eero iñahaeteeri antayiteeroni ipinkae-tziri, eero itzimapae eejatzi theyapaa-chani. Apatziro inampiyitee-yaawo ikaatzi rojankinata-kotakiri Ipireetari rañaayitee janta.

22

¹ Ikanta roñaaha-kinawo nijaa añaakaan-tatsiri. Kiteshaa-nikitaki. Rootaki shitowaata-tsiri ijeeka-mentoki Tajorentsi itsipatakari Ipireetari,* ² rootaki shiyaateen-chari niyankineki kaankiite-rentsiki. Omontetha-mashaataka oshooka-thapyaatan-takawo chochoki añaakaan-tatsiri. Ari okanteetani maawoeni kashiri okithokitzi eejatzi ojar-entsiki. Aryaajenitakaantapae oshi. ³ Eero otzimapae yakataantsi janta. Ari ojeekapaeri iwinkathari-mento Tajorentsi, eejatzi rashi Ipireetari. Ashi rowaero romperatani-paeni ipinkathateeri janta. ⁴ Aritaki iñaawootee-teeri Tajorentsi. Ikentakopankatakotee-yaawo atziri-paeni iwaero Tajorentsi. ⁵ Eero otsirenitapae janta. Eero

* **21:11** poreryaa-tatsiri = jaspe † **21:16** 12000 shiya-shiyawae-mentotsi = 2200 kilómetro. ‡ **21:18** porekatsiri = vidrio § **21:19** pinapero-yitachari mapiki inashi-yita-chari oporeka-kiyitzi = jaspe, zafiro, ágata, esmeralda, ónice, cornalina, crisólito, berilo, topacio, crisopraso, jacinto, amatista. * **21:21** kijokiri kitamaakiri pinaperota-chari = perla * **22:1** kiteshaa-nikitaki = cristal

itzimapae ooryaa. Tema riitaki koñeetyaa-tsini Tajorentsi, Awinkathari-tetaari. Ashi rowaero ipinkathari-wentan-tapae atziri-paeni janta.

Rooteentsi ipiye Jeepatzii-totaa-rewo

⁶ Ikanta ikantanakina ronampiri Tajorentsi: “Kyaariperowa iroka ñaantsi, kantacha akemijantero.” Tema paerani riyotakaa-yitakiri Tajorentsi Awinkatharite Kamantantaniri-paeni, ari ikimitakiri nimaeka romperatani, rotyaan-takiniri Ronampiri Tajorentsite roñaaha-yitakiri iroka-paeni, rootaki riyotan-teeyaari rooteentsira omayityaa jempe-rika oeyitari.

⁷ Iroka ikantzi Jesús: “¡Pamini! Rooteentsi nopiye. Ikimoshireyitee ikaate kemijantakironi kamantantee-takiri jaka jankina-rentsiki.”

⁸ Naakataki Juan jankinatziro iroka. Naaka ñaakirori maawoeni, naaka kemakirori eejatzi. Ari notziwerowa-witanaka nopinkathateri ronampiri Tajorentsi oñaahakinawori maawoeni iroka. ⁹ Ikantanakina rirori: “¡Eero pipinkathatana naaka! Ari akaateeyini romperatee Tajorentsi, ari noshiyimi eeroka, ari noshiyakari Kamantantaniri-paeni piiyitziri ‘noyemijantzin-karite-paeni,’ noshiyari eejatzi ikaate kemijanteeroni jankina-yiteen-chari jaka. Tema riitaki pipinkathateeri Tajorentsi.”

¹⁰ Ari ikantanakina eejatzi: “Okaatzi pojankinata-kotakiri awijayita-tsini paata, eero pomana-kotziro okaatzi ikamantee-takimiri, tema rooteentsi iñahaetero awijatsini. ¹¹ Tema ikaaripero-shire-teete itzimi-rika kaaripero-shireta-tsiri nimaeka. Ikamaari-pero-shire-teete itzimi-rika kamaari-shireteen-tsiri nimaeka. Ranta-pero-teetero kameethari itzimi-rika antakirori nimaeka. Itajorentsi-pero-shire-teete itzimi-rika tajorentsi-shireteen-tsiri nimaeka.

¹² ¡Rooteentsira nopiye! Rooteentsira nopinayiteeri atziri-paeni okaatzi rantawae-wentakari apaani-paeni. ¹³ Naaka oshiyawori etawori jankina-rentsi, Naaka oshiyawori eejatzi oweyaantawori. Naakataki etawori, Naakataki oweyaantyaawoni. Naakataki etakaan-takawori, Naakataki thonkaeroni.”

¹⁴ Ikimoshireyitee ikaate kiwayiteeroni iithaari, okini ishineteeteri iroka chochoki añakaan-tatsiri, okini ikyaayitee ikyaa-piinteetzira nampitsiki. ¹⁵ Eerowa ikyaayitee janta oshiyako-yitariri otsitzi, matsitan-taniri, antapiintakirori kaariperoyi-tatsiri, owamaan-taniri, ikaatzi pinkathata-kiriri tajorentsi-niro, ikaatzi ameta-piinta-kawori itheeya.

¹⁶ “Naaka Jesús otyaanta-kiriri ronampiri Tajorentsi ikamantemiro iroka-paeni, powawijayiniri eeroka ikaatzi piyowenta-piinta-kariri Tajorentsi jempe-rika-paeni. Naaka charinitariri pinkatharini David, ikashiya-kaetani. Naakataki iiteetzi ‘Ompokiro Kitejemenkiri.’ ”

¹⁷ Ikantzi Ishire tajorentsi: “Pipokiita.” Ari okantziri eejatzi ikimitakawori tsinani iinantee-tyaari.

Ikaate kemayiteeroni eejatzi iroka, ikantayitee: “Pipokiita.”

Ipokayite itzimi-rika miriyita-tsiri. ¡Itzimi-rika kowaneen-tsiri imiriteero nijaa añakaan-tatsiri, rirawaete, tee opinata!

¹⁸ Eenitatsi nokaman-teriri ikaate kemaeroni jempe ojankinata-koyitaka awijayita-tsini paata: Eenitatsi-rika owanaa-shita-kyawoni jankinateen-chari, aritaki imaperoteeri Tajorentsi rowajankitaan-teeyaari okaatzi kenkithata-koyiteen-chari jaka jankina-rentsiki. ¹⁹ Eenitatsi-rika thañaa-pithatan-tyawoni okaatzi ojankinateen-chari jaka, ari ithañaa-pithatee-yaari paata Tajorentsi rirori eero ishineteeniri chochoki añakaan-tatsiri. Eero ikyahae nampitsiki ikenkithata-koetakiri jaka.

²⁰Iroka ikantzi kenkithatzirori iroka-paeni: “Rooteentsi nopiye.” Ari nokantzi naaka: “Kyaariwé, intsipaete pipiye.” ²¹Okantashitzimaetyaa ashi rowaero ineshironka-yiteemi Awinkatharite Jesús Jeepatzii-totaa-rewo. Kyaariwé.